

שבוע פרשת בשלח

(9 - 15 January 2022)

ז' - י"ג שבט תשפ"ב

ספרי' - אוצר החסידים - ליובאוויטש

קובץ
שלשלת האור

שער
שלישי

היכל
תשיעי

דבר מלכות

מאמרי דא"ת, שיחות ואגרות קודש

מאת
כבוד קדושת

אדמו"ר מנחם מענדל שליט"א

שניאורסאהן
מליובאוויטש

•

יוצא לאור על ידי מערכת

„אוצר החסידים“

ברוקלין, נ.י.

סניף אה"ק כפר חב"ד

770 איסטערן פארקוויי

שנת חמשת אלפים שבע מאות חמשים ושתיים לבריאה

ה' תהא שנת נפלאות בכל

צדי"ק שנה להולדת כ"ק אדמו"ר שליט"א

הוספה: כמפורט במפתח כללי עמוד ד'

אף על פי שיכולים להניח תפילין במשך כל היום כולו (מנץ החמה, או עלות השחר, עד צאת הכוכבים או שקיעת החמה), הרי הזמן המובחר להנחת תפילין הוא בזמן תפילת שחרית, כמנהג ישראל שמניחים תפילין ומתפללים בהם. (משיחת י"א שבט תשכ"ח)

טוב להרגיל עצמו לומר ... נוסח זה מודה וכו' ועל ידי זה יזכור את ה' הניצב עליו:

מוֹדָה אֲנִי לְפָנֶיךָ, מֶלֶךְ חַי וְקַיִם שֶׁהַחַיּוּת בִּי נִשְׁמָתִי בְּחַמְלָה. רַבָּה אֲמוּנָתְךָ.

מצוה לומר את כל ברכות השחר

ברכת התורה

צריך לזוהר בה מאוד ואסור לדבר ולהוציא דברי תורה מפיו עד שיברך.

בְּרוּךְ אַתָּה יי אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ בְּמִצְוֹתָיו וְצִוֵּנוּ עַל דְּבָרֵי תוֹרָה:

וְהַעֲרַב נָא יי אֱלֹהֵינוּ אֶת־דְּבָרֵי תוֹרָתְךָ בְּפִינוּ, וּבְכִי כָל־עַמְּךָ בֵּית יִשְׂרָאֵל, וְנִהְיָ אֲנַחְנוּ וְצִאֲצֵאֵינוּ, וְצִאֲצֵאֵי כָל־עַמְּךָ בֵּית יִשְׂרָאֵל, כְּלָנוּ יוֹדְעֵי שְׁמֶךָ וְלֹא־מִדֵּי תוֹרָתְךָ לְשִׁמּוֹה. בְּרוּךְ אַתָּה יי, הַמְלַמֵּד תוֹרָה לְעַמּוֹ יִשְׂרָאֵל: בְּרוּךְ אַתָּה יי אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, אֲשֶׁר בָּחַר בָּנוּ מִכָּל הָעַמִּים וְנָתַן לָנוּ אֶת תּוֹרָתוֹ. בְּרוּךְ אַתָּה יי, נֹתֵן הַתּוֹרָה:

וַיְדַבֵּר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה לֵּאמֹר: דַּבֵּר אֶל־אַהֲרֹן וְאֶל־בָּנָיו לֵאמֹר כֹּה תִּבְרְכוּ אֶת־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל אֲמֹר לָהֶם:

יְבָרְכֶךָ יְהוָה וַיִּשְׁמְרֶךָ: יָאֵר יְהוָה | פָּנָיו אֵלֶיךָ וַיַּחֲנֹךְ: יִשְׂאֵל יְהוָה | פָּנָיו אֵלֶיךָ וַיִּשֶׁם לְךָ שְׁלוֹם:

וְשִׁמּוֹ אֶת־שְׁמִי עַל־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְאֵנִי אֲבָרְכֶם:

ברכות הנחת תפילין

הברכה הראשונה, (באמירתה מכונים הן על התפילין של יד והן על התפילין של ראש) נאמרת לפני הידוק הרצועה על שריר הקיבורת של היד השמאלית (איטר, הכותב ביד שמאל מניח את התפילין על יד ימין) באופן שהתפילין נוטות לעבר הגוף.

בְּרוּךְ אַתָּה יי אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ בְּמִצְוֹתָיו וְצִוֵּנוּ לְהִנִּיחַ תְּפִלִּין:

הברכה השניה נאמרת (רק אם דיבר בין הנחת תפילין של־יד לשל־ראש) לפני הידוק הרצועה על הראש

בְּרוּךְ אַתָּה יי אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ בְּמִצְוֹתָיו וְצִוֵּנוּ עַל מִצְוַת תְּפִלִּין:

קריאת שמע

שְׁמַע יִשְׂרָאֵל, יי אֱלֹהֵינוּ, יי אֶחָד:

בְּרוּךְ שֵׁם כְּבוֹד מְלֻכוֹתוֹ לְעוֹלָם וָעֶד:

וְאַהֲבָתָה אֶת יי אֱלֹהֶיךָ, כָּכָל לְבָבְךָ וּכְכָל נַפְשְׁךָ וּכְכָל מְאֹדְךָ. וְהָיוּ הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה, אֲשֶׁר אֲנִי מְצַוְךָ הַיּוֹם, עַל לְבָבְךָ. וְשָׁנַנְתָּם לְבָנֶיךָ וְדִבַּרְתָּ בָּם, בְּשִׁכְתְּךָ בְּבֵיתְךָ וּבְלִכְתְּךָ בְּדֶרֶךְ וּבְשֹׁכְבְּךָ וּבְקוּמְךָ. וְקִשְׁרָתָם לְאוֹת עַל יָדְךָ, וְהָיוּ לְטֹטְפֹת בֵּין עֵינֶיךָ. וּכְתַבְתָּם עַל מְזוֹזֹת בֵּיתְךָ וּבְשַׁעְרֶיךָ. וְהָיָה אִם שָׁמַע תִּשְׁמְעוּ אֶל מְצֻוֹתַי, אֲשֶׁר אֲנִי מְצַוֶּה אֲתָם הַיּוֹם, לְאַהֲבָה אֶת יי אֱלֹהֵיכֶם וּלְעֲבֹדוֹ, כָּכָל לְבַבְכֶם וּכְכָל נַפְשְׁכֶם. וְנָתַתִּי מִטֶּר אֲרֻצְכֶם בְּעֵתוֹ יוֹרֵה וּמִלְקֹשׁ, וְאִסַּפְתִּי דָגְנְךָ וְתִירְשְׁךָ וַיְצַהֲרֶךָ. וְנָתַתִּי עֵשֶׂב בְּשַׁדְךָ לְבִהְמֹתֶךָ, וְאִכְלָתָ וּשְׂבַעְתָּ. הַשְּׁמָרוּ לָכֶם פֶּן יִפְתָּה לְבַבְכֶם, וְסָרְתֶם וְעַבַּדְתֶּם אֱלֹהִים אֲחֵרִים וְהִשְׁתַּחֲוִיתֶם לָהֶם. וְהָרָה אִף יי בָּכֶם וְעַצֵּר אֶת הַשְּׁמַיִם וְלֹא יִהְיֶה מִטֶּר וְהָאֲדָמָה לֹא תִתֵּן אֶת יְבוּלָהּ, וְאִבַּדְתֶּם מִהֲרָה מֵעַל הָאָרֶץ הַטְּבָה אֲשֶׁר יי נָתַן לָכֶם. וְשָׁמַתֶּם אֶת דְּבָרֵי אֱלֹהֵי עַל לְבַבְכֶם וְעַל נַפְשְׁכֶם, וְקִשְׁרָתֶם אֹתָם לְאוֹת עַל יָדְכֶם וְהָיוּ לְטֹטְפֹת בֵּין עֵינֵיכֶם. וְלִמְדֶתֶם אֹתָם אֶת בְּנֵיכֶם לְדַבֵּר בָּם, בְּשִׁכְתְּךָ בְּבֵיתְךָ וּבְלִכְתְּךָ בְּדֶרֶךְ וּבְשֹׁכְבְּךָ וּבְקוּמְךָ. וּכְתַבְתָּם עַל מְזוֹזוֹת בֵּיתְךָ וּבְשַׁעְרֶיךָ. לְמַעַן יִרְבוּ יְמֵיכֶם וְיָמֵי בְנֵיכֶם עַל הָאֲדָמָה אֲשֶׁר נִשְׁבַּע יי לְאַבְרָהָם לֵאמֹר לָתֵת לָהֶם, בְּיָמֵי הַשְּׁמַיִם עַל הָאָרֶץ.

וַיֹּאמֶר יי אֶל מֹשֶׁה לֵּאמֹר. דַּבֵּר אֶל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְאָמַרְתָּ אֲלֵהֶם וְעָשׂוּ לָהֶם צִיצִית עַל כְּנָפֵי בְגָדֵיהֶם לְדֹרֹתָם, וְנָתַנוּ עַל צִיצִית הַכֶּנֶף, פְּתִיל תְּכֵלֶת. וְהָיָה לָכֶם לְצִיצִית, וְרֵאיתֶם אוֹתוֹ, וְזָכַרְתֶּם אֶת כָּל מִצְוֹת יי, וְעָשִׂיתֶם אֹתָם, וְלֹא תִתּוּם אַחֲרֵי לְבַבְכֶם וְאַחֲרֵי עֵינֵיכֶם אֲשֶׁר אֹתָם זָנִים אַחֲרֵיהֶם. לְמַעַן תִּזְכְּרוּ וְעָשִׂיתֶם אֶת כָּל מִצְוֹתַי, וְהָיִיתֶם קֹדְשִׁים לְאֱלֹהֵיכֶם. אֲנִי יי אֱלֹהֵיכֶם, אֲשֶׁר הוֹצֵאתִי אֲתָם מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם לְהָיוֹת לָכֶם לְאֱלֹהִים, אֲנִי יי אֱלֹהֵיכֶם (אֲנִי יי אֱלֹהֵיכֶם) אָמֵן.

נכון לומר קודם התפילה:

הֲרִינִי מִקַּבֵּל עָלַי מִצְוַת עֲשֵׂה שֶׁל וְאַהֲבָתָה לְרַעַךְ כְּמוֹךָ
מצוה להתפלל בתפילין את כל תפילת שחרית כולל שיעור תהלים כפי שמתחלק לימי החודש.

יְהִי רְצוֹן מִלְּפָנֶיךָ, יי אֱלֹהֵינוּ וְאַלֹהֵי אֲבוֹתֵינוּ, שִׁיבֵנָה בֵּית הַמִּקְדָּשׁ בְּמַהֲרָה בְּיָמֵינוּ, וְתֵן חֶלְקֵנוּ כְּתוֹרָתְךָ. אֲךָ צְדִיקִים יִרְדּוּ לְשִׁמְךָ וְיִשְׁבוּ יִשְׂרָאֵל אֶת פְּנֶיךָ.

כדאי שלכל ילד, בן או בת - גם קטני קמנים - וגם מבוגרים יהיה סידור (תפילה) פרטי משלו - לומר תפילה להשם, חומש - חמשה חומשי תורה (או ספר אחר של תורה) משלו ללמוד בו כל יום תורה, וכן להבריל קופת־צדקה משלו - שלתוכה נותן צדקה (לבד משבת ויום טוב), מכספו הפרטי (שנותן לו מותרו או שקבל כפרם ... שבהן יכול היה לקנות חיי נפשו, ולהשתמש בו לצרכיו האישיים, ושיכתבו על זה "להשם הארץ ומלואה" (או בראש־יתובות "לה"ו)) בצירוף שמם - ודברים אלו יהיו ברשותו ואחריותו ויניחם בחדרו, במקום בולט - את הקופה יש לקבוע בחדר על ידי מסמר וכדומה, ועל ידי זה תהיה כולו ייחפץ ל"חדר ובית של צדקה".

קב.

ויכוח על אותן המדברים לשון הרע והיאך הורגת אף במקום רחוק יותר מכלי זין:

א שִׁיר הַמַּעֲלוֹת אֶל־יְהוָה בְּצִרְתָּהּ לִי
קָרָאתִי וַיַּעֲנֵנִי: ב יְהוָה הִצִּילָה נַפְשִׁי מִשְׁפַּת־
שָׁקֶר מִלְּשׁוֹן רְמִיָּה: ג מִחַיִּיתָן לֵךְ וּמִחַיִּסִּיף לֵךְ
לְשׁוֹן רְמִיָּה: ד חֲצִי גִבּוֹר שְׁנוּנִים עִם גִּחְלִי
רְתָמִים: ה אֹיְהָ־לִי כִּי־גִרְתִּי מִשָּׁד שְׁכָנְתִּי
עִם־אֶהְלִי קָדְרִי: ו רַבַּת שְׁכֵנָה־לָּהּ נַפְשִׁי עִם
שׁוֹנָא שָׁלוֹם: ז אֲנִי־שָׁלוֹם וְכִי אֲדַבֵּר הִמָּה
לְמַלְחָמָה:

קבא.

היאך יש מעלה בגן עדן התחתון ומשם עולה לגן עדן העליון והיאך הקב"ה משגיח:

א שִׁיר לַמַּעֲלוֹת אֲשָׁא עֲיִנִי אֶל־הַהָרִים מֵאֵין
יָבֹא עֲזָרִי: ב עֲזָרִי מֵעַם יְהוָה עֲשֵׂה שָׁמַיִם וָאָרֶץ:
ג אֶל־יְתֵן לְמוֹט רִגְלֶךָ אֶל־יָנוּם שֹׁמְרֶךָ: ד הִנֵּה
לֹא־יָנוּם וְלֹא יִישָׁן שׁוֹמֵר יִשְׂרָאֵל: ה יְהוָה שֹׁמְרֶךָ
יְהוָה צִלְךָ עַל־יָד יְמִינֶךָ: ו יוֹמָם הַשֶּׁמֶשׁ לֹא־
יִכְפֹּה וַיִּרַח בְּלִילָהּ: ז יְהוָה יִשְׁמְרֶךָ מִכָּל־רָע
יִשְׁמֹר אֶת־נַפְשֶׁךָ: ח יְהוָה יִשְׁמַר־צִאֲתְךָ וּבֹאֲךָ
מִמָּוֶתָהּ וְעַד־עוֹלָם:

תחילת זמן קידוש לבנה
יום שני בערב, ח' שבט

ב"ה. נוסח המברק שהואיל כ"ק אדמו"ר שליט"א לשלוח לאנ"ש שיחיו בכל מרחבי תבל לקראת יום ההילולא יו"ד שבט, ה'תשנ"ב

הצלחה רבה בכל עניני הילולא דנשיא דורנו ובתר רישא גופא אזיל האנשים והנשים והטף.
כולל ובפרט התועדויות פעילות ומתוך אהבת ישראל, ביום ההילולא ובשבת קודש להוי', שבת שירה,
ובמוצאי שבת,

והמשך² שלהן ופירותיהן בכל הימים שלאחריהם,
ויקויים היעוד³ בספר דוד מלכא משיחא: ויהי נועם ה' אלקינו עלינו ומעשה ידינו כוננה עלינו ומעשה
ידינו כוננהו,

ובני ישראל יוצאים ביד רמה⁴,

במהרה בימינו ממש בגאולה האמיתית והשלמה.

בברכה

/מקום החתימה/

(3) היעוד: תהלים צ, י"ז (טו"ב).

(4) ובני .. רמה: תחלת פרשת יום ההילולא (בשלח יד, ח).

(1) ובתר .. אזיל: עירובין מא, א.

(2) והמשך: הפעולה עצמה נמשכת (ונוסף ע"ז) פירותיהן צ
ומעלה בכאו"א, וכמוכן גם מרד"ה באתי לגני (דההילולא).

א) סדר הנחת תפילין	ב) עין יעקב מסכת יומא	ריח
ב) מזמורי תהלים קכ, קכא	ג) מסכת מגילה עם ביאורים	כה
ג) מאמר ד"ה באתי לגני	מדף כח עד דף לב	רכ
יו"ד שבת, ה'תש"י	כו) מסכת מועד קטן עם ביאורים	כז
ד) פרק שנים עשר מהמשך באתי לגני ה'שי"ת... כה	מדף ב עד דף ג	רלח
ה) מאמר ד"ה באתי לגני	מתורת רבותינו נשיאי חב"ד:	
יו"ד שבת, ה'תשמ"ב	כז) שולחן ערוך הלכות שבת עם הערות וציורים	כז
ו) שיחת יו"ד שבת ה'תשי"א	אדמו"ר הזקן	רמו
ז) שיחת ש"פ בשלח, י"ג שבת ה'תשי"א	כח) שולחן ערוך הלכות שבת	כח
ח) שיחת ש"פ בשלח, י"ג שבת ה'תשכ"ה	לפי לוח רב יומי אדמו"ר הזקן	רמו
ט) "הדרן" על מסכת מכות	כט) תורה אור וידבר בעצם היום הזה	כט
י) לקוטי-שיחות פרשת בשלח כרך טז, ב	אדמו"ר הזקן	רמט
יא) לקוטי-שיחות פרשת בשלח כרך טז, ג	ל) תורת חיים	ל
יב) ילקוט לוי יצחק על התורה לכ"ק הרה"ג הרה"ח	אדמו"ר האמצעי	רנג
המקובל ר' לוי יצחק שניאורסאהן זצ"ל	לא) מאמרי הצ"צ – דרך מצותיך	לא
יג) ילקוט גאולה ומשיח – פרשת בשלח	אדמו"ר ה"צמח צדק"	רנה
יד) שיעורי חומש יומי לשבוע פרשת בשלח	לב) תורת שמואל תרל"ב	לב
טו) שיעורי תהלים לשבוע פרשת בשלח	אדמו"ר מוהר"ש	רנו
טז) שיעורים בספר התניא (מוגה)	לג) ספר המאמרים – המשך תער"ב	לג
לשבוע פרשת בשלח	אדמו"ר מוהרש"ב	רנו
יז) לוח "היום יום" לשבוע פרשת בשלח	לד) ספר המאמרים – אידיש (מתורגם)	לד
יח) הלכה יומית לעיון ברמב"ם	אדמו"ר מוהררי"צ	רנח
שיעורי רמב"ם		
יט) – ג' פרקים ליום, לשבוע פרשת בשלח	לו) ספר הזכרונות פרק צא	רסב
כ) – פרק אחד ליום, לשבוע פרשת בשלח	לז) אגרות קודש	לז
כא) – ספר המצוות, לשבוע פרשת בשלח	אדמו"ר מוהררי"צ	רסד
כב) נביאים וכתובים	לח) חומש לקריאה בציבור	רסו
יחזקאל פרק טז, נחמיה פרק י	לט) קריאת התורה למנחת שבת-קודש	רעז
כג) משניות – מסכת ברכות	מ) לוח זמנים לשבוע פרשת בשלח	רעח
ביאור קהתי	מא) סדר מצות הדלקת נרות לשבת קודש	רעט

ה סדר מפורט ליום העשירי בשבט

ב"ה, ראש חדש שבט, ה'תשי"א
ברוקלין, נ. י.

אל אניש, תלמידי התמימים, אל המקושרים אל
השייכים אל כ"ק מו"ח אדמו"ר זצוקלה"ה נבג"מ זי"ע
הכ"מ, ה' עליהם יחיו

שלום וברכה!

במענה על שאלת רבים אודות סדר מפורט ביום העשירי בשבט הבע"ל, הוא יום היארצייט של כ"ק מו"ח אדמו"ר הכ"מ,
הנני בזה להציע:

בשבת קדש שלפני היארצייט ישתדלו לעלות לתורה.
אם אין מספר העליות מספיק - יקראו בתורה בחדרים שונים, אבל **לא להוסיף** על מספר הקרואים.
ישתדלו שמפטיר יהי הגדול שבחבורה - בריצוי רוב המנין - או על פי הגורל.
יבחרו וירימו מי שיתפלל לפני התיבה ביום היארצייט, ונכון לחלק שיתפלל אחד ערבית, שני - שחרית, שלישי - מנחה כדי
לזכות בזה מספר יותר גדול של אניש.

להדליק נר שידלק כל המעת לעת. אם אפשר בקל - נר של שעוה.
בשעת התפלות ידלקו חמשה נרות.
אחר התפלה (בבקר - אחר אמירת תהלים) ילמוד (יסיים) המתפלל לפני התיבה פכ"ד דכלים ופי"ז דמקואות. אח"כ יאמר
המשנה ר' חנניא בן עקשיא כו' ויאדיר. בלחש - איזה שורות בתניא, קדיש דרבנן.
אחר תפלת ערבית - יחזרו חלק מהמאמר דיום ההסתלקות (ד"ה באתי לגני, נדפס בקונטרס ע"ד) בע"פ. ואם אין מי שיחזור
בע"פ ילמדוהו בפנים. וכן אחר תפלת הבוקר. ולסיימו אחר תפלת מנחה.
בבוקר קודם התפלה - פרק תניא. וכן לאחר תפלת מנחה.

בבוקר קודם התפלה ירים כל אחד תרומה להענינים השייכים לנשיאנו, הוא כ"ק מו"ח אדמו"ר הכ"מ, **בעד עצמו ובעד כל
אחד מבני ביתו שיחיו**, וכן קודם תפלת מנחה.

לאחר תפלת הבוקר וחזרת הדא"ח - יקרא כל אחד פי"ג (כמובן בחגירת אבנט). אלו שזכו להכנס ליחידות, או עכ"פ לראות
את פני כ"ק מו"ח אדמו"ר הכ"מ - יצייר עצמו, בעת קריאת הפ"ג, כאלו עומד לפניו. להניח הפ"ג אח"כ בין דפי מאמר, קונטרס
וכו' של תורת כ"ק מו"ח אדמו"ר הכ"מ. ולשלחו (אם באפשרי **בו ביום**) על מנת לקראותו על ציון שלו.
במשך המעת לעת - ללמוד פרקי המשניות של אותיות השם.

במשך המעת לעת - לעשות התועדות.
לקבוע שעה במשך המעת לעת - לבאר לבני ביתו שי' אודות כ"ק מו"ח אדמו"ר הכ"מ ועבודתו אשר עבד בה כל ימי חייו.
במשך המעת לעת - לבקר (אלו הראויים לזה) בבתי הכנסיות ובבמה"ד אשר בעיר לחזור שם מימרא או פתגם מתורתו של
כ"ק מו"ח אדמו"ר הכ"מ, לבאר אודות אהבת **כל ישראל** שלו, להודיע ולהסביר תקנתו ע"ד אמירת תהלים, לימוד חומש עם
פירש"י - ובמקומות המתאימים - גם ע"ד לימוד התניא כפי שחלקו לימות השנה. - אם באפשרי לעשות כל הני"ל מתוך
התועדות.

במשך המעת לעת - לבקר (המוכשרים לזה) במקום כנוסי הנוער החרדי - ולהשתדל, ככל האפשרי בדרכי שלום, גם במקום
כינוסי הנוער שלעת עתה עדיין אינו חרדי - ולבאר להם איך שחבה יתירה נודעת להם תמיד מאת כ"ק מו"ח אדמו"ר הכ"מ,
לבאר להם את אשר תבע מהם והתקוה והבטחון אשר בטח בהם, אשר סוף סוף ימלאו את תפקידם בהחזקת היהדות והפצת
התורה בכל המרץ החום והחיות שהם מסוגלות הנוער.

מובן אשר, אם זהו מתאים לתנאי המקום, ימשיכו בכל הני"ל בימים אשר אחרי היארצייט ובפרט ביום הש"ק שלאחריו.

והוי' יחיש ביאת גואלנו והקיצו ורננו שוכני עפר, ונשיאנו, הוא כ"ק מו"ח אדמו"ר הכ"מ, בעל ההילולא, בתוכם ישמיענו
נפלאות וינהלנו בדרך העולה בית א-ל.

מנחם מענדל שניאורסאהן

ביאור בדרך אפשר

1 יִאֲרֻצִּיט יו"ד שבת הוא יום השנה להסתלקותה של כבוד אמו זקנתו,
2 הַרְבֵּנִית הַצְדִּיקָנִית מֵרַת רִבְקָה נִשְׁמָתָה עֲדָן סבתו של הרבי
3 הַרִי"צ אם אביו הרבי הרש"ב, אשת סבו הרבי מהר"ש (נסתלקה בשנת
4 תרע"ד) זְכוּתָה יָגֵן עָלֵינוּ שאף הוא נסתלק ביום זה, בשנת תש"י ולאחר
5 מעשה התברר כי מסר את המאמר הזה
6 לפרסום ליום הסתלקותו.
7 הקדוש ברוך הוא אומר לבני ישראל:
8 "בִּאתִי לִגְנוֹי אֲחֹתִי כִלְה",
9 וְאֵיתָא מובא בַּמִּדְרָשׁ רִבָּה
10 (בַּמִּקְוָמו) על פסוק זה בשיר
11 הַשִּׁירִים) "לִגֵּן אֵין פְּתִיב פֶּאן
12 אֶלָּא לִגְנוֹי, לִגְנוֹי, לְמָקוֹם
13 שְׁהִיָּה עֲקָרִי בַּתְּחִלָּה", בפסוק
14 לא נאמר "לִגֵּן" סתם אלא "לִגְנוֹי"
15 שמשמעו הגן שלי, המקום שבו יש לי
16 עונג והנאה מכבר דַּעֲקָר שְׂכִינָה
17 בַּתְּחִלָּתָהּ הִיָּתָה, עם בריאת
18 העולם עִיקָר הַשְׂכִּינָה שרתה בעולמות
19 הַתַּחְתּוֹנִים שבאותה שעה היו כלי ראוי
20 להשראת הַשְׂכִּינָה וְעַל יְדֵי חֲטָא
21 עֵץ הַדַּעַת הַחֲטָא הִרְאָה שְׁהִיָּה
22 בַּתְּחִלָּתָהּ הַבְּרִיאָה נִסְתַּלְקָה
23 הַשְׂכִּינָה מֵאֶרֶץ וְעַלְתָּה לְרִקִּיעַ
24 הָרָאשׁוֹן מִבֵּין שְׁבַע הָרִקִּיעִים, וְעַל
25 יְדֵי חֲטָא קִיָּן וְאֶנְשׁ נִסְתַּלְקָה
26 הַשְׂכִּינָה וְעַלְתָּה מֵרִקִּיעַ א' לְב'
27 וְג', כְּלוּמָר, בַּעֲקֻבַּת חֲטָא קִיָּן
28 הַשְׂכִּינָה נִסְתַּלְקָה מֵהָרִקִּיעַ הָרָאשׁוֹן
29 וְעַלְתָּה לְרִקִּיעַ הַשֵּׁנִי וּבַעֲקֻבַּת חֲטָא
30 אֲנוֹשׁ נִסְתַּלְקָה הַשְׂכִּינָה מֵהָרִקִּיעַ הַשֵּׁנִי
31 וְעַלְתָּה לְרִקִּיעַ הַשְּׁלִישִׁי וְאַחֲרֵי כֵן
32 בְּדוֹר הַמַּבּוּל בַּעֲקֻבַּת חֲטָא אוֹתוֹ
33 דוֹר נִסְתַּלְקָה הַשְׂכִּינָה מֵרִקִּיעַ ג'
34 לְד', וְכִדְאִיתָא מובא בַּמִּדְרָשׁ
35 רִבָּה עַל פֶּסוּק "וַיִּשְׁמַע אֲדָם
36 הָרָאשׁוֹן אֶת קוֹל ה' אֱלֹקִים
37 מִתְּהִלָּתָהּ בֶּגֶן עֵדֶן - אָמַר רַבִּי
38 אַבָּא, מִתְּהִלָּתָהּ אֵין פְּתִיב פֶּאן
39 אֶלָּא מִתְּהִלָּתָהּ, הַפֶּסוּק מְדִיק
40 ואומר "מִתְּהִלָּתָהּ" ולא "מִתְּהִלָּתָהּ" לְהוֹרֹת שְׁהִלְכָה' (כביכול) של הקדוש-

בס"ד*, שבת פרשת בא יו"ד
שבט, ה'תש"י

יִאֲרֻצִּיט כְּבוֹד אִמּוֹ זְקָנְתוֹ הַרְבֵּנִית
הַצְדִּיקָנִית מֵרַת רִבְקָה נִשְׁמָתָה עֲדָן
זְכוּתָה יָגֵן עָלֵינוּ

1 "בִּאתִי לִגְנוֹי אֲחֹתִי כִלְה", וְאֵיתָא בַּמִּדְרָשׁ רִבָּה
2 (בַּמִּקְוָמו) "לִגֵּן אֵין פְּתִיב פֶּאן אֶלָּא
3 לִגְנוֹי, לִגְנוֹי, לְמָקוֹם שְׁהִיָּה עֲקָרִי בַּתְּחִלָּה",
4 דַּעֲקָר שְׂכִינָה בַּתְּחִלָּתָהּ הִיָּתָה, וְעַל יְדֵי חֲטָא עֵץ
5 הַדַּעַת נִסְתַּלְקָה הַשְׂכִּינָה מֵאֶרֶץ לְרִקִּיעַ, וְעַל יְדֵי
6 חֲטָא קִיָּן וְאֶנְשׁ נִסְתַּלְקָה הַשְׂכִּינָה מֵרִקִּיעַ א' לְב'
7 וְג', וְאַחֲרֵי כֵן בְּדוֹר הַמַּבּוּל נִסְתַּלְקָה מֵרִקִּיעַ ג'
8 לְד', וְכִדְאִיתָא בַּמִּדְרָשׁ רִבָּה עַל פֶּסוּק "וַיִּשְׁמַע
9 אֶת קוֹל ה' אֱלֹקִים מִתְּהִלָּתָהּ בֶּגֶן - אָמַר רַבִּי
10 אַבָּא, מִתְּהִלָּתָהּ אֵין פְּתִיב פֶּאן אֶלָּא מִתְּהִלָּתָהּ, קִפְּץ
11 וְאֶזְלָה קִפְּץ וְאֶזְלָה", וְאַחֲרֵי כֵן עֲמָדוֹ שְׁבַע צַדִּיקִים
12 וְהוֹרִידוּ אֶת הַשְׂכִּינָה לְמַטָּה, אַבְרָהָם זָכָה וְהוֹרִיד
13 אֶת הַשְׂכִּינָה מֵרִקִּיעַ ז' ל'ו', וַיִּצְחָק מו' לָהּ, עַד
14 כִּי מָשָׁה שְׁהוּא הַשְּׁבִיעִי (וְכָל הַשְּׁבִיעִין! חֲבִיבִין)
15 הוֹרִידוּ לְמַטָּה בְּאֶרֶץ. וְעֵקָר גְּלוֹי אֱלֹקוֹת הִיָּה
16 בְּבֵית הַמִּקְדָּשׁ, דְּכָתִיב "וַעֲשׂוּ לִי מִקְדָּשׁ וְשִׁכְנִיתִי
17 בְּתוֹכָם", בְּתוֹכּוֹ לֹא נֶאֱמַר אֶלָּא בְּתוֹכָם, בְּתוֹךְ כָּל
18 אֶחָד וְאַחַד, וְזֶהוּ "צַדִּיקִים יִירָשׁוּ אֶרֶץ וְיִשְׁכְּנוּ
19 לְעַד עָלְיָהּ", צַדִּיקִים יִירָשׁוּ אֶרֶץ שְׁהוּא גֵן עֵדֶן,
20 מִפְּנֵי מָה, לְפִי שְׁהֵם מְשֻׁכְּנִים (הֵינּוּ מְשֻׁכְּנִים)
21 בְּחִינַת שׁוֹכֵן עַד² מְרוֹם וְקָדוֹשׁ, שְׁהִיָּה בְּגְלוֹי
22 לְמַטָּה. וְזֶהוּ "בִּאתִי לִגְנוֹי, לִגְנוֹי, לְמָקוֹם שְׁהִיָּה
בַּתְּחִלָּתָהּ הִמְאָמַר "בִּאתִי לִגְנוֹי, לִגְנוֹי, לְמָקוֹם שְׁהִיָּה עֲקָרִי

ביאור בדרך אפשר

1 ברוך-הוא בגן-עדן לא הייתה הליכה רגילה אלא, קִפְּץ וְאֶזְלָה קִפְּץ
2 וְאֶזְלָה", קופץ והולך, קופץ והולך, וגם מדרש זה רומז על כך שבהשראת
3 השכינה למטה היו שינויים ולאורך הדורות בדרך של קפיצה ודילוג, היינו
4 סילוק השכינה מהארץ לרקיע וְאַחֲרֵי כֵן אחרי ששבעה חטאים בזמנים
5 שונים גרמו את סילוק השכינה מהארץ
6 לרקיע השביעי עֲמָדוֹ שְׁבַע
7 צַדִּיקִים וְהוֹרִידוּ אֶת הַשְׂכִּינָה
8 בחזרה מהרקיע השביעי עד לְמַטָּה
9 בארץ, אַבְרָהָם הראשון מבין שבעת
10 הצדיקים האמורים זָכָה וְהוֹרִיד
11 אֶת הַשְׂכִּינָה מֵרִקִּיעַ ז' ל'ו',
12 וַיִּצְחָק מו' לָהּ, וכך הלאה עַד
13 כִּי מָשָׁה שְׁהוּא הַשְּׁבִיעִי (וְכָל
14 הַשְּׁבִיעִין! חֲבִיבִין) הוֹרִידוּ
15 אֶת עֵיקָר הַשְׂכִּינָה לְהִיּוֹת שוֹרָה
16 לְמַטָּה בְּאֶרֶץ.
17 וְעֵקָר גְּלוֹי אֱלֹקוֹת לאחר
18 שהשראת השכינה חזרה להיות כאן
19 למטה בארץ הִיָּה בְּבֵית הַמִּקְדָּשׁ,
20 דְּכָתִיב "וַעֲשׂוּ לִי מִקְדָּשׁ
21 וְשִׁכְנִיתִי בְּתוֹכָם", בְּתוֹכּוֹ לֹא
22 נֶאֱמַר אֶלָּא בְּתוֹכָם, אף שמאחר
23 והביטוי "ושכנתי" מתייחס לבית
24 המקדש, הפסוק היה צריך לומר
25 "ושכנתי בְּתוֹכָם" בלשון יחיד, בכל זאת
26 אמר "בְּתוֹכָם" כי הכוונה היא בְּתוֹךְ
27 כָּל אֶחָד וְאַחַד מבני ישראל, וְזֶהוּ
28 הַפִּירוּשׁ הַפְּנִימִי בַּפֶּסוּק "צַדִּיקִים
29 יִירָשׁוּ אֶרֶץ וְיִשְׁכְּנוּ לְעַד
30 עָלְיָהּ", צַדִּיקִים יִירָשׁוּ אֶרֶץ
31 שְׁהוּא גֵן עֵדֶן, מִפְּנֵי מָה, באיזו
32 זכות יזכו הצדיקים לרשת את גן עדן
33 לְפִי שְׁהֵם מְשֻׁכְּנִים (הֵינּוּ
34 מְשֻׁכְּנִים מלמעלה למטה וגורמים
35 שתהיה התגלות של) אֱלֹקוֹת בְּחִינַת
36 שׁוֹכֵן עַד² מְרוֹם וְקָדוֹשׁ,
37 שְׁהִיָּה בְּגְלוֹי לְמַטָּה בארץ
38 שְׁהִיָּה הַמָּקוֹם הַנִּמּוּךְ בִּיְתֵר. וְזֶהוּ
39 פִירוּשׁ דְּבָרֵי הַמִּדְרָשׁ הַשּׁוּבָאוֹ לְעִיל
40 זְכוּת יִזְכּוּ הַצַּדִּיקִים לְרִשְׁתָּהּ אֶת גֵּן עֵדֶן

(* נדפס בספר המאמרים תש"י עמ' 111 ואילך. ההערות ומראי מקומות הם מכ"ק אדמו"ר. 1) ויקרא רבה פרשה כט, יא. - ראה גם כן סוף [מאמר] דיבור המתחיל החודש הזה ש"ת. 2) להעיר בענין "עד" מזהיר חלק ב ריש פרשת וארא ובביאורי הזוהר שם. לקוטי תורה [מאמר] דיבור המתחיל אלה פקודי פרק ו וביאורו פרק ד.

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

- 1 בַּתְּחִלָּה", דַּעֲקֵר שְׂכִינָה בַּתְּחִתּוֹנִים הִיָּתָה ועם בניית המשכן
- 2 והמקדש חזרה השראת השכינה להיות למטה כפי שהייתה בתחילת הבריאה
- 3 לפני חטא עץ הדעת.
- 4 וְהַעֲנֵן הָיָה תְּכֵלֶת הַכֹּהֵן הַמְּטָרָה בְּכִרְיָאתָהּ וְהַתְּהוּוֹת
- 5 הָעוֹלָמוֹת, הֵיא כְּדַבְרֵי הַמִּדְרָשׁ
- 6 דְּנִתְּאָה הַקָּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא עָקְרוּ בַּתְּחִלָּה", דַּעֲקֵר שְׂכִינָה בַּתְּחִתּוֹנִים הִיָּתָה.
- 7 לְהִיּוֹת לוֹ יִתְבָּרַךְ דִּירָה 2 וְהַעֲנֵן הָיָה תְּכֵלֶת הַכֹּהֵן בְּכִרְיָאתָהּ
- 8 בַּתְּחִתּוֹנִים, שְׂיִהָיָה גִלּוּי 3 וְהַתְּהוּוֹת הָעוֹלָמוֹת, דְּנִתְּאָה הַקָּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא
- 9 אֱלֻקוֹת לְמִטָּה וכפי שמבואר על
- 10 כן בספר התניא (פרק לו) אשר "לא
- 11 שייך לפניו יתברך בחינת מעלה
- 12 ומטה... אלא... קודם שנברא העולם
- 13 היה הוא לבדו יתברך יחיד ומיוחד
- 14 וממלא כל המקום הזה שברא בו
- 15 העולם וגם עתה כן הוא לפניו יתברך
- 16 רק שהשינוי הוא אל המקבלים חיותו
- 17 ואורו יתברך שמקבלים על-ידי לבושים
- 18 רבים המכסים ומסתירים אותו יתברך
- 19 ... עד שנברא עולם הזה הגשמי
- 20 והחומרי ממש והוא התחתון במדרגה
- 21 שאין תחתון למטה ממנו בעניין הסתר
- 22 אורו יתברך... והנה תכלית השתלשלות
- 23 העולמות וירידתם ממדרגה למדרגה
- 24 אינו בשביל עולמות העליונים, הואיל
- 25 ולהם [=אם הייתה המטרה והתכלית
- 26 להגיע לעולמות העליונים מצד מעלתם
- 27 הרי הם ב] ירידה מאור פניו יתברך
- 28 [=ובמילא יש דבר שהוא יותר גבוה
- 29 מהם] אלא התכלית הוא עולם הזה
- 30 התחתון" על ידי עבודת האדם,
- 31 על ידי אתפּפּיָא כפיית הסטרא-
- 32 אחרא והרע לצד הקדושה והטוב
- 33 וְאִתְּהַפְּכָא של החושך וההעלם
- 34 והסתר הרוחני לאור, וכהמשך דברי רבנו חזקן בתניא שם: "שכך עלה ברצונו
- 35 יתברך להיות נחת רוח לפניו יתברך כד אתפּפּיָא סטרא אחרא ואתהפך חשוכא
- 36 לנהורא" כך שבסופו של דבר יהיה בעולם הזה יותר גילוי אלוקות מאשר
- 37 בעולמות העליונים, וכאמור הדבר נפעל על-ידי עבודת האדם דְּנִשְׁמָה
- 38 תִּרְדּוּ מהעולמות העליונים לְמִטָּה לעולם הזה הגשמי התחתון לְהִתְלַבֵּשׁ
- 39 בְּגוּף וּנְפֶשׁ הַבְּהֵמִית, וְהֵם יַעֲלִימוּ וַיִּסְתָּרוּ עַל אֹר
- 40 הַנִּשְׁמָה, וּבְכָל זֶה לְמִירוֹת הָעֵלֶם וההסתר תִּפְעַל הַנִּשְׁמָה בְּרוּר
- 41 הפרדה של הטוב שבו מן הרע שבו והעלאתו לקדושה וְנִפְוֶה עֵידוֹן הַגּוּף
- 42 וּנְפֶשׁ הַבְּהֵמִית, וְגַם חִלְקוֹ בְּעוֹלָם לכל יהודי יש חלק מסויים
- 43 בעולם שהביור וההעלאתו של אותו חלק לקדושה מוטלים עליו בפרט, ועל

- 44 ידי שהוא בא במגע עם אותם דברים בעולם ומשתמש לענייני תורה ומצוות
- 45 או מנצל אותם בדרך של 'בכל דרכיך דעהו' ו'כל מעשיך יהיו לשם שמים'
- 46 הוא מברר ומעלה אותם לקדושה.
- 47 וְהוּא "וַעֲשֹׂו לִי מִקְדָּשׁ וְשְׂכֵנִתִּי בְּתוֹכָם", בְּתוֹךְ כָּל אֶחָד
- 48 וְאֶחָד, וְהוּא שֶׁהִשְׁרָאת הַשְּׂכִינָה
- 49 בעולם הזה בתוך כל אחד ואחד בפרט
- 50 הֵיא עַל יְדֵי הָעֲבוּדָה של האדם
- 51 בְּעֲבוּדַת הַבְּרוּרִים של העולם
- 52 הוּהוּ הַגִּשְׁמִי בְּבִחִינַת אֲתִפְּיָא
- 53 כפיית הרע והתגבורות עליו
- 54 וְאִתְּהַפְּכָא הפיכת החושך לאור,
- 55 וּכְמֵאֲמַר הַזֹּהר "כִּד³ אֲתִפְּיָא
- 56 סְטָרָא אַחְרָא אֲסִתְּלַק יִקְרָא
- 57 דְּקוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא בְּכוּלָּהּ
- 58 עֲלָמִין" כאשר הסטרא אחרא (הצד
- 59 האחר שאינו צד הקדושה) נכפית
- 60 (כשמתגברים עליה ומבטלים אותה)
- 61 מתעלה כבודו של הקדוש-ברוך-הוא
- 62 בכל העולמות.
- 63 וְהֵנָּה מַה שְׂאוּמֵר הַזֹּהר שֶׁעֲבוּדַת
- 64 האדם גורמת עלייה בכבוד ה'
- 65 "בְּכוּלָּהּ עֲלָמִין", הַכֹּהֵן עַל
- 66 מִדְּרַגַּת הָאוֹר האלוקי דְּהוּא
- 67 בְּכוּלָּהּ עֲלָמִין שהוא [מאיר] בכל
- 68 העולמות בְּשׂוּהָ, וְהֵינּוּ אוֹר
- 69 הַסּוֹבֵב כָּל עֲלָמִין שְׂמַאִיר
- 70 כָּל הָעוֹלָמוֹת בְּשׂוּהָ, כַּמְבֹאֵר
- 71 בקבלה וחסידות שהאור האלוקי בא
- 72 לעולם בשני אופנים הנקראים "אור
- 73 הסובב כל עלמין" ו"אור הממלא כל
- 74 עלמין". אור הסובב הוא התגלות האור
- 75 האינסופי הבלתי מוגבל שמאיר על כל
- 76 העולמות והנבראים בשווה, ונקרא
- 77 'סובב' על שם שמאיר על העולמות 'מלמעלה', מבלי להתלבש בתוכם ואור
- 78 הממלא הוא התגלות האור כפי שבא בגבול וצמצום בהתאמה לכל עולם ולכל
- 79 נברא לפי עניינו ומתלבש בכל אחד מהם בפנימיות דְּבְּעוֹלָמוֹת הָרִי יֵשׁ
- 80 חֲלוּקֵי מִדְּרַגּוֹת, העולמות נבדלים זה מזה בדרגתם, היינו באינו מידה
- 81 האור האלוקי מאיר בהם דְּאֵינוּ דוּמָה עוֹלָמוֹת עֲלִיּוֹנִים לְעוֹלָמוֹת
- 82 תְּחִתּוֹנִים, וההבדל ביניהם הוא דְּבְּעוֹלָמוֹת הָעֲלִיּוֹנִים מְאִיר הָאוֹר
- 83 האלוקי בְּגִלּוּי, וּבְעוֹלָמוֹת הַתְּחִתּוֹנִים הָאוֹר האלוקי אֵינוּ מְאִיר
- 84 בְּגִלּוּי כָּל כָּף, וְיֵשׁ שֶׁהָאוֹר בָּא בְּבִחִינַת הָעֵלֶם וְהַסְתָּר, היינו
- 85 שלא זו בלבד שאינו מאיר בגילוי כל-כך אלא אינו מאיר כלל (ונמירת הגילוי
- 86 היא ההבדל בין העולמות, כי בעצם הקדוש-ברוך-הוא נמצא בכל מקום

באתי לגני אחותי כלה

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

44 (לא־דבר, שאינו מציאות מורגשת) כי הבריאה היא מציאות מוגדרת עם
 45 הגבלות ואילו הבורא הוא "אין" אינו מוגדר ומורגש בגודל המציאות, וכעוד
 46 שבריאה "יש" מ"אין" היא חידוש מציאות שטרם הייתה, עולם האצילות
 47 נקרא "גילוי ההעלם" להורות שאין הוא מציאות חדשה של "יש" שלא היה
 48 קודם לכן אלא רק גילוי של מה שהיה
 49 נעלם בדרגות שלמעלה ממנו (ולכן,
 50 למרות שגם בעולם האצילות יש עשר
 51 ספירות מוגדרות וגם הוא נחשב
 52 "עולם", בכל זאת הוא נקרא "אלוקות
 53 ממש"), וְאֶצִּילוֹת מְלִשׁוֹן אֶצְלוֹ
 54 וְסִמּוֹן, כלומר, עולם 'קרוֹב וסִמּוֹן'
 55 לבורא יותר מהעולמות ב"ע שלמטה
 56 ממנו שביחס לאצילות הם רחוקים
 57 מהבורא וְכֵן פִּירוּשׁ אֶצִּילוֹת
 58 מְלִשׁוֹן הַצֵּלָה האצלה
 59 וְהַפְרָשָׁה, וגם המשמעות הזו
 60 באצילות, מלשון האצלה והפרשה
 61 (כמו שכתוב בתורה לגבי משה רבנו
 62 ושבעים הזקנים "ויאצל מן הרוח")
 63 מלמד על מעלתו המיוחדת של עולם
 64 האצילות שהוא חלק בלתי נפרד
 65 מהדרגות הגבוהות באלוקות שלמעלה
 66 מהאצילות ואינו דבר חדש אלא כמו
 67 חלק שנאצל והופרש מהם דְּאֶצִּילוֹת
 68 עִם הֵיוֹתוֹ בְּחִינַת עוֹלָם,
 69 ובמובנים מסויימים הוא דומה
 70 לעולמות שלמטה ממנו (וגם בו יש
 71 עשר ספירות מוגדרות, מושג שלא
 72 קיים באותה צורה למעלה מהאצילות)
 73 אָבֵל בְּקִלְלוֹתָיו עוֹלָם האצילות
 74 הוא בְּקִלְלָה עוֹלָמוֹת הָאֵין
 75 סוֹף, שלמעלה ממדידה והגבלה,
 76 מִה שְׁאֵין בֶּן בְּרִיאָה עוֹלָם הבריאה שהוא העולם הבא לאחר עולם
 77 האצילות שֶׁהוּא הַתְּחִלַּת הַמְּצִיאוֹת בְּבִחִינַת יֵשׁ מֵאֵין ולמרות
 78 שעולם הבריאה הוא רק "התחלת המציאות" ולא מוגדר כמציאות ממש וגם
 79 הוא עולם רוחני נעלה, בכל זאת הוא "יש" לעומת ה"אין" הבורא אותו. וְזֶהוּ
 80 פִּירוּשׁ הַתְּחִלַּת הַפְּסוּק שֶׁהוּא לַעֲלֹל "כֹּל הַנִּקְרָא בְּשֵׁמִי וְלִכְבוֹדִי",
 81 שכונתו לעולם האצילות דְּשֵׁמִי וְכַבֹּדִי לשון הפסוק "שמי" וכבודי"
 82 מלמד שמדובר בדרגה גבוהה ביותר, היינו דרגא שהקדוש־ברוך־הוא אומר
 83 עליה השם שלי והכבוד שלי הוּא האור האלוני הַמְּיָחֵד בִּי והוא דבר
 84 אחד ומאוחד איתי בעצמי צִדִּין, כי עדיין לא ירד לדרגות נמוכות יותר
 85 שבהם האחדות עם הקדוש־ברוך־הוא בעצמו פחות ניכרת שֶׁקָּאִי והכוונה
 86 היא עַל עוֹלָם הָאֶצִּילוֹת שֶׁהוּא עוֹלָם הַיְחוד עולם שמאוחד עם

1 בשווה ומצידו "מעלה" ו"מטה" שווים אלא שמצד העולמות יש הבדל עד
 2 כמה האור מאיר בהם בגלוי) וְיֵשׁ בְּזֶה חִלּוּקֵי מְדֻרְגּוֹת, הבדלי דרגות,
 3 באיזו מידה האור האלוני המאיר באותו עולם גלוי או נעלם ונסתר וְכִמּוֹ
 4 שְׁתֵּנוּב "אף יְדִי יִסְדֶּה אֶרֶץ וְיִמִּינִי טַפְחָה שְׁמַיִם", וְאֵיתָא
 5 ומובא על פסוק זה
 6 בַּמִּדְרָשׁ⁴ "נִטָּה יְמִינוֹ וּבִרְאָה
 7 שְׁמַיִם, וְנִטָּה שְׁמָאֵלוֹ וּבִרְאָה
 8 אֶרֶץ", כלומר, הקדוש־ברוך־הוא
 9 ברא את השמים באמצעות יד ימין
 10 ואת הארץ באמצעות יד שמאל
 11 וְיָדוּעַ דִּדְךָ יָמִין מוֹדֶה עַל
 12 הָאֹר וְהַגְלִי יוֹתֵר מאשר יד
 13 שמאל (כמובן גם מהנאמר ב"פתיח
 14 אליהו" שיר ימין היא מידת החסד ויד
 15 שמאל היא מידת הגבורה והרי החסד
 16 היא מידת הנתנה והגילוי, והגבורה
 17 היא מידת הצמצום וההסתרה), וְזֶהוּ
 18 הפירוש הפנימי בדברי הכתוב
 19 "וְיִמִּינִי טַפְחָה שְׁמַיִם",
 20 דְּ"שְׁמַיִם" הנמצאים למעלה
 21 הַכּוֹנֶה עוֹלָמוֹת הָעֲלִיּוֹנִים -
 22 שֶׁם הַגְלִי בְּבִחִינַת יָמִין
 23 שֶׁהוּא גְלִי הָאֹר, וְהָאֹר
 24 עֲצָמוֹ הוּא בְּבִחִינַת גְלִי,
 25 כלומר שעולמות העליונים יש גילוי
 26 אלוות בשני מובנים, האחד - שיש
 27 בהם אור רב, והשני - שהאור הוא
 28 בגילוי ולא בהעלם וְ"אֶרֶץ"
 29 הַכּוֹנֶה עוֹלָמוֹת הַתְּחִתּוֹנִים,
 30 הֵם מְבַחֲנִית שְׁמָאֵל שְׁאֵין
 31 הָאֹר בְּגִלּוֹי כָּל כָּךְ, וגם
 32 הָאֹר עֲצָמוֹ בָּא בְּבִחִינַת
 33 הָעֵלֶם וְהַסְתֵּר, והם עולמות תחתונים בשני המובנים האמורים גם במידת
 34 האור שהוא אור מועט וגם שאינו בגילוי אלא בהעלם והסתר, והולך ומפטר
 35 את החלוקה הכללית בין העולמות העליונים לעולמות התחתונים פִּירוּשׁ
 36 הַהִפְרָשׁ הַהִבְדֵּל בֶּד' עוֹלָמוֹת, בין ארבעת העולמות הכלליים דְּכִתְיִב
 37 כפי שמרומז בכתוב "כֹּל הַנִּקְרָא בְּשֵׁמִי וְלִכְבוֹדִי בְּרִאֲתִי וְצִרְתִּי
 38 אֵף עֲשִׂיתִיו", שֶׁהֵם ד' עוֹלָמוֹת - אֶצִּילוֹת בְּרִיאָה יִצִּירָה
 39 עֲשִׂיָּה - בְּזֶה בחלוקה זו הָאֹר אֵינוֹ כִּמּוֹ שֶׁהוּא בְּאֶצִּילוֹת, כִּמּוֹ
 40 שֶׁהוּא בְּבִרְיָאָה יִצִּירָה עֲשִׂיָּה, בארבעת העולמות עצמם יש הבדל
 41 גדול במיוחד בין עולם האצילות, העליון מביניהם, לשלושת העולמות
 42 שלמטה ממנו בריאה, יצירה עֲשִׂיָּה דְּאֶצִּילוֹת הוּא⁵ בְּבִחִינַת גְלִי
 43 הָהֵעֱלֵם, הבריאה כולה מוגדרת כ"יש" (דבר, מציאות מורגשת) מ"אין"

(4) ראה פרקי דר' אליעזר פרק יח. זוהר חלק ב כ, א. לז, א. פה, ב. 5) ראה בכל זה תורה אור פרשת בראשית ביאור [למאמר] דיבור המתחיל כי כאשר השמים. שם ריש פרשת וירא. ביאור דואלה המשפטים ועוד.

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

בכל העולמות הוא על ידי העבודה של האדם בעבודת הבורים
של ענייני העולם הזה ועבודה זו היא בשני האופנים האמורים בבחינת
אתפכיא ואתהפכא דוקא ורק המגע עם ענייני העולם וההתגברות
על הקליפה והסטרא-אחרא בדרך "אתהפכא" בכוחה לגרום
המשכתו של האור האלוני הנעלה
ה"סובב כל עלמין".
וזהו הפירוש בדברי הוזהר "כד
אתפכיא סטרא-אחרא",
פאשר פועל האדם בעבודתו
הרוחנית להיות אתפכיא
סטרא-אחרא ואתהפכא
חשוכא לנהורא, כאמור לעיל,
הנה יתרון האור הוא
מהחשך דוקא, כתוב (בקהלת)
"וראיתי אני שיש יתרון לחכמה מן
הסכלות כיתרון האור מן החושך"
והינו ואחד הפירושים ב"יתרון האור
מן החושך" דכאשר החשך
נהפך לאור, הנה נעשה יתרון
האור, כלומר, באור שמאיר מתוך
החושך יש יתרון ומעלה מיוחדת לגבי
אור סתם, וזו המעלה המיוחדת של
"אתהפכא" שעניינה הוא הפיכת
החושך לאור שהיא פועלת את "יתרון
האור" היינו שהאור מאיר בגלוי
בכל העולמות עד אשר יאיר
למטה ממש, והינו שנמשך
האור באופן כזה שיש בו יתרון
גדול, אשר אפן המשכתו הוא
בכל העולמות בשורה.
וזהו לסיכום, פירוש דברי הוזהר
"כד אתפכיא סטרא-אחרא
אסתלק יקרא דקודשא בריך
הוא ככולהו עלמין", עליית
כבודו של הקדוש-ברוך-הוא בכל
העולמות פירוש בחינת האור,
המשכה והתגלות של אור נעלה ביותר
שנמשך⁶ מלמעלה למטה ומתגלה
בעולם אור הסובב כל עלמין שאפן המשכתו
בבחינת סובב ומקיף בכל העולמות בשורה, ואם כן מאיר
גם למטה כמו שהוא למעלה כלומר, לא זו בלבד שהאור "סובב"
מאיר גם למטה ולא רק למעלה אלא שגם למטה הוא מאיר בדיוק כמו
למעלה.

הבורא וזהתפלות, שהאורות והספירות שבו כלולות זו מזו בגלל שכולן
יחד בטלות לגבי הבורא, כיוון שהאור שם בתכלית הגלוי, ללא כל
העלם והסתור דאינו דומה כלל לכמו שהוא בעולמות בריאה
יצירה עשיה, אין כל דימיון בין מידת גילוי האור בעולם האצילות למידת
גילוי האור בעולמות ב"ע ובבריאה
יצירה עשיה עצמן יש חלוקי
מדרגות הבדלי דרגות בהגלוי
אורות במידת הגילוי של האורות
כמו שהוא בעולם הבריאה
ועולם היצירה ועשיה שבעולם
הבריאה האור מאיר בגילוי יותר מאשר
בעולם היצירה, ובעולם היצירה יש
יותר גילוי מאשר בעולם העשייה,
נמצא שבסך הכול יש עולמות שונים
בדרגות שונות.
אמנם כל זה כל הבדלי הדרגות
בין העולמות השונים המבוארים לעיל
הוא בהאור האלוני שפא
להחיות את העולמות
בבחינת ממלא כל עלמין,
שמתלבש בכל עולם לפי ערכו ולפי
מהותו המיוחדת אבל בהאור
האלוני שהוא מצד עצמו אור
אינסופי לא מדור ולא מוגבל, האור
שהוא למעלה משכיכות אל
העולמות, והוא בחינת אור
הסובב כל עלמין, שפא ומאיר
בבחינת סובב ומקיף
לעולמות, ואינו מאיר בכל עולם
לפי מהותו הפרטית הרי מאיר
בכל העולמות בשורה, באותה
מידה, וזהו פירוש דברי הוזהר שאורו
של הקדוש-ברוך-הוא מאיר
"בכולהו עלמין", בכל העולמות
והינו שאור זה הנה אפן
המשכתו הוא בכל העולמות
בשורה והוא מאיר באותה מידה
בעולם האצילות העליון ובעולם
העשייה התחתון.
אמנם בכדי להמשיך אור זה בכולהו עלמין, שאכן יבוא ויאיר
בפועל (כמבואר בחסידות שיש אורות אלוקים שמשיפיעים קיום וחיות
בעולמות מצד עצמם (כי הקדוש-ברוך-הוא "חפץ חסד") ויש אורות שיורדים
ונמשכים למטה רק על-ידי עבודת האדם. והמשכת אור "הסובב כל עלמין"

באתי לגני אחותי כלה

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

44 ב"אתהפכא" הרע הפך לטוב (ובמקומות אחרים מבואר ש"אתכפיא" היא
45 עבדת כל אדם ו"אתהפכא" היא עבדות הצדיקים) ולכן אחת העבודות
46 שהיה במקדש הוא ענין עבדות הקרבנות, שהוא עבודה
47 רוחנית שבנפש, כי הקרבת הקרבנות בגשמיות הייתה מלווה בעבודה
48 רוחנית-נפשית. וזהו החלק הרחני-
49 נפשי של עבודת הקרבנות הוא ענין
50 השתתפות הפהנים והלויים
51 בעבודתם ושירים וזמרים בעת
52 הבאת הקרבן, שזהו עבודה
53 רוחנית כי פרט להקרבת הקרבן
54 בפועל, הכהנים היו עובדים עבודה
55 רוחנית והלויים היו שרים ומזמרים
56 בעת העבודה במקדש וגם זו עבודה
57 רוחנית.
58 וכיוון שעבודת הקרבנות היא עבודה
59 רוחנית, הרי היא שייכת לכל אדם, בכל
60 זמן ובכל מקום, כפי שהולך ומבאר.
61 וענין עבודת הקרבן בעבודה
62 בנפש האדם הוא, דכתיב⁷
63 בתחילת פרשת הקרבנות בתורה,
64 בחומש ויקרא "אדם כי יקריב
65 מכם קרבן לה', מן הפהמה
66 מן הבקר ומן" כו', דלכאורה
67 יקשה יש לתמוה על לשון הכתוב
68 דאם היתה פונתו בזה באמירה
69 "אדם כי יקריב מכם" רק לבאר
70 משפטי הקרבן הלכה למעשה,
71 הנה ליה למימר היה לו (לפסוק)
72 לומר אדם מכם אחד מבני ישראל
73 כי יקריב קרבן לה', הנה
74 כך וכך יהיה משפט הובאת
75 הקרבן והלכותיו, ומפני מה
76 אומר "אדם כי יקריב מכם"
77 לשון שמשמעו הקרבה "מכם",
78 מעצמם וכו'. אלא ידוע בתורת
79 החסידות הפונה בזה הטעם
80 שהכתוב אומר "אדם כי יקריב מכם"
81 ולא "אדם מכם כי יקריב" הוא
82 שבא הכתוב לא לבאר רק את דיני
83 הקרבנות בפועל אלא גם לבאר פלילות ענין הקרבנות בעבודה
84 הרוחנית בנפש האדם, וזהו הפירוש הפנימי בלשון הכתוב "אדם כי
85 יקריב", האדם באשר יתקרב לאלקות, כאשר תהיה לו התעוררות
86 ויעלה ברצונו להתקרב לאלקות (למרות שהוא חי בעולם הזה הגשמי ונשמתו

1 וזהו "ועשו לי מקדש ושכנתי בתוכם", לפי כל האמור מוכן
2 כיצד השראת השכינה ("ושכנתי בתוכם") אכן יכולה להיות בתוך כל
3 אחד ואחד מבני ישראל, כי על ידי העבודה דבחינת אתפכיא
4 ואתהפכא חשוכא לנהורא, הנה נעשה על ידי זה יתרון
5 האור, כאמור לעיל במעלת ויתרון
6 האור שבא מתוך החושך דאסתלק
7 יקרא דקודשא בריך הוא
8 בכולהו עלמין, שמאיר
9 ומתגלה בכל העולמות במידה שווה
10 אור הסובב שהוא האור הנעלה
11 שלמעלה משייכות לעולמות אבל על
12 ידי "אתכפיא" ו"אתהפכא" הוא מאיר
13 בעולמות.
14 קצור. עקר שכינה שורה
15 ומתגלית בתחתונים דווקא
16 בעולמות התחתונים ביותר, כך היה
17 בתחילת הבריאה וכך היה בהקמת
18 המשכן על ידי משה רבנו. יבאר
19 דבחינת המטרה של בריאת
20 העולמות היא שיהיה דירה
21 לקדוש-ברוך-הוא בעצמו
22 בתחתונים, ובמיוחד בעולם הזה
23 ונעשה מטרה זו של עשיית העולם
24 התחתון ל"דירה" לקדוש-ברוך-הוא
25 מיושמת על ידי אתפכיא
26 ואתהפכא, שממשיך האדם
27 העובר את ה' בדרכים אלה את אור
28 הסובב, שזהו אור המאיר
29 בכולהו עלמין בכל העולמות
30 בשוה.
31 (ב) והנה עבודת ה' האמורה לעיל
32 (ב"אתכפיא" ו"אתהפכא") שממשיכה
33 לעולם הזה אור אלוהי נעלה ביותר,
34 למעלה מהעולמות, זאת היתה
35 העבודה במשכן ומקדש
36 בעבודת הברורים של בירור
37 עניני העולם הזה והעלאתם לקדושה,
38 דבחינת אתפכיא שתחילתה בדרך
39 של "אתכפיא" המביא מוביל
40 ומעלה את האדם לדרגה גבוהה יותר לבחינת אתהפכא חשוכא
41 לנהורא, שהרי הפיכת החושך עצמו לאור היא עבודה יותר נעלית מאשר
42 כפיית הרע והכנעתו כי ב"אתכפיא" הרע נשאר במהותו וגם אם כעת הוא
43 הוכנע ייתכן שמאוחר יותר יחזור ויתעורר וישוב להיות רע. ואילו

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

האדם הרוצה לעלות ממצבו הרוחני הנחות ולהגיע ולהתקרב
לאלקות, ואין הקדוש ברוך הוא בא בטרוניא¹⁰ עם
בריותיו, מלכתחילה, הקדוש ברוך הוא לא דורש מהבריות דברים שאין
להם יכולת לבצע ומתגלה ומאיר בכל אחד ואחד לפי כחו
ויכולתו ובכל אדם מאיר אור אלוהי
עד כמה שביכולתו להכיל ולקלוט,
כדאיתא מובא במדרש
רבה¹¹ "וישפאני הקדוש ברוך"
הוא מבקש מבני אדם לעשות דבר
כזה או אחר איני מבקש לפי
כחי בהתאם לכוחות ויכולות שלי,
של הקדוש ברוך הוא אלא לפי
כחו, לפי הכח של כל אחד
ואחד מבני ישראל בפרט, דעל ידי
זה עלידי הכוחות שהקדוש ברוך
הוא נותן לכל אדם הגה כח כל
אחד ואחד מבלי יוצא מן הכלל
לעלות להתעלות ממצבו לפי שעה
ולהגיע למדרגה היותר
נעלית וכאמור, הכוונה היא
להתעלות אפילו לדרגת האבות.
וזהו הפירוש הפנימי בכתוב "אדם
פי יקריב", דבכדי שהאדם
יתקרב לאלקות הוא "מפם",
שפכם הדבר תלוי, כמבואר
לעיל, והינו והעבודה הרוחנית הוו
היא "מפם קרבן להו",
דמפם מתוך עצמכם תקריבו את
הקרבן להו, דאין הפונה
רק הקרבן של הבהמה
הגשמית על גבי המזבח הגשמי
בלבד, פי אם מפם מתוך האדם
עצמו ממש, והוא "מן
הבהמה", הבהמה שבלבו
של אדם, שהוא הנפש
הבהמית כפי שכתוב בכתבי
האריז"ל ומבואר בספר התניא (פרק א)
"דלכל איש ישראל, אחד צדיק ואחד

מלובשת בגוף גשמי כך שהוא רחוק מאלקות) הגה מפם מתוך עצמכם
הוא קרבן להו, ובנוסף לכך מפם ובפם תלוי הדבר להיות
קרבן להו, היינו להיות קרוב אל הו, וכאשר האדם רוצה
להתקרב לאלקות אין הדבר תלוי אלא בו עצמו דידוע דקרבנות⁸ מלשון
קירוב והתקרבות הם ענין קרוב
גם במובן של הקרבה, לתת ולמסור את
הפחות והחוששים וכאשר האדם
מבקש להתקרב לאלקות עליו למסור
את הכוחות והכישורונות והיכולות שלו
לעבודת ה', ובא פזה הכתוב "אדם
כי יקריב מפם" לבאר, דכאשר
בא האדם להתקרב לאלקות,
הוא "מפם", והינו שתלוי הדבר בפם, דאל יאמר אדם
הדבר בפם, באדם עצמו, דאל
יאמר אדם בייאושו ממצבו איך
אתקרב אל אלקות, ויימנע
מעבודת הקירוב לאלקות מתוך חשש
שהדבר הוא מעל ומעבר ליכולתו
ובפרט פאשר יודע בנפשו
פנימה את מהותו העצמי מצבו
ועממדות הרוחני כפי שהוא בעצם,
באמת שהוא בשפלות נחות
ביותר ומלכלך מבחינה רוחנית
בפמה ענינים לא טובים
שנדרבן בנפשו ופגמו בה, ואם פן
הוא פתכלית בשיא הרחוק
מאלקות וכדי להתקרב לאלקות
עליו דלג על פני פער גדול והוא עשוי
לשאול את עצמו ואיך אתקרב
לאלקות, ועל זה כדי להסיר את
החשש הזה הוא אומר שאין
לחשוש מפני המרחק הגדול כי מפם,
בפם הדבר תלוי, דכל אחד
ואחד מישפאל גם מי שלפי שעה
נמצא במצב רוחני מאד שפל ונחות
יכול לאמר⁹ וצריך לשאוף
להתעלות למצב רוחני נעלה מאד
ולשאול את עצמו מתי יגיעו
מעשי למעשי אבותי יצחק ויעקב, היינו שעליו לשאוף
להגיע לרמה רוחנית כל כך נעלית, כמו האבות, ואין פזה הגפלות
כלל, שום דבר לא מהווה הגבלה שבגללה רק אנשים מסוימים, נעלים
במיוחד, יוכלו להתקרב לאלקות ואין שום דבר המונע ומעכב
חלילה, ושום דבר לא יכול להיות, חלילה, מחסום ומעצור בדרכו של

(8) ראה [מאמר] דיבור המתחיל טעמה הנ"ל, ושם נסמן. (9) תנא דבי אליהו רבה פרק כה. (10) עבודה זרה ג א. וראה ספר המאמרים אידיש בתחלתו. (11) במדבר רבה פרשה יב, ג.

באתי לגני אחותי כלה

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

נִס שִׁירָה עַל הַמִּזְבֵּחַ אֵשׁ מִן הַשָּׁמַיִם וְכַדָּאִיתָא וְכַדָּאִיתָא וְכַדָּאִיתָא (כא) 43
 עֲמֹד (ב) רְבוּצָה כְּאֶרֶץ שֶׁהָאֵשׁ שִׁירָה מִן הַשָּׁמַיִם אֶל הַמִּזְבֵּחַ הַיִּתָּה 44
 רְבוּצָה עָלָיו כְּמוֹ אֲרִיָּה שֶׁרֹבֵץ עַל הָאָרֶץ (גְּחִלָּתָהּ שֶׁל אֵשׁ שְׁנֵפֶלָה מִן 45
 הַשָּׁמַיִם בִּימֵי שְׁלֹמֹה וְהִתָּה עַל הַמִּזְבֵּחַ, רִשְׁ"י). וְכֹהֵר 46
 אִיתָא מִבְּבֵית אֲדֹנָי הָאֵשׁ שִׁירָה עַל 47
 הַמִּזְבֵּחַ מֵהַשָּׁמַיִם¹³ "אֲרִיָּה דְאֶבֶל 48
 קוֹרְבָנִין", אֲרִיָּה שְׂאֹכֵל קִרְבָּנוֹת, 49
 הֵנָּה כְּמוֹ כֵּן הוּא בְּעִבְדָּהּ 50
 הַרוּחָנִית בְּנֶפֶשׁ הָאָדָם, שֶׁאֵף הִיא 51
 צְרִיכָה לְהוֹיֵת בְּדֶרֶךְ זֶה כְּפִי שֶׁהוֹלֵךְ 52
 וּמִפְּרֵט הָרִי יֵשׁ אֵשׁ שְׁלֹמֶעֱלָה, 53
 שְׂבָאָה מִלְמַעְלָה לֹא מִצֶּדַע עֲבוֹדַת הָאָדָם 54
 וְהוּא הָרִשְׁפִּי אֵשׁ שְׁנֵפֶשׁ 55
 הָאֱלֹקִית, שְׂקִימָתִים בְּהַ מַּעֲצָם 56
 מֵהוּתָהּ כִּי הִצְמָאן וְהַתְּשׁוּקָה לְאֱלֹקוֹת 57
 בּוֹעֵרִים כְּאֵשׁ וְכַמְאָמֵר הַפְּסוּק בְּשִׁיר 58
 הַשִּׁירִים "רִשְׁפִּיָּהּ רִשְׁפִּי אֵשׁ 59
 שְׁלֵהֲבֵת יָהּ", וְאִיתָא בְּמִדְרָשׁ 60
 רַבִּי (הוּבָא בְּפִלְקוּט) עַל פְּסוּק 61
 זֶה שֶׁרִשְׁפִּי הָאֵשׁ שְׂבִנְשָׁה הָאָדָם הֵם 62
 כְּאֵשׁ שְׁלֹמֶעֱלָה, שְׂאִין הָאֵשׁ 63
 מְכַבֶּה לְמִים וְאִין הַמִּים 64
 מְכַבִּין לָאֵשׁ, וְהִינוּ שְׂבִטְבֵּעַ 65
 הַנֶּפֶשׁ הָאֱלֹקִית מִצֶּדַע טְבֵּעָה 66
 וּמֵהוּתָהּ הָרִי יֵשׁ בּוֹ רִשְׁפִּי אֵשׁ 67
 הָאֶהְבָּה לְאֱלֹקוֹת, שֶׁנִּשְׁלָה לָאֵשׁ 68
 בְּגִלְל הַצִּימָאן הַבּוֹעֵר כְּאֵשׁ וְהוּא 69
 בְּדוּגְמָא אֵשׁ שְׁלֹמֶעֱלָה שְׂאִין 70
 הַמִּים מְכַבִּין אוֹתוֹ, וְהַמִּים 71
 שְׂבִנְשָׁה שְׁעוּלִים לְכַבּוֹת אֶת הָאֶהְבָּה 72
 לְאֱלֹקוֹת וּבְכָל זֹאת לְמַעֲשֵׂה לֹא מְכַבִּים 73
 אוֹתָהּ הֵם מִים רַבִּים כְּכַתוּב בְּשִׁיר 74
 הַשִּׁירִים "מִים רַבִּים לֹא יִשְׁכְּלוּ לְכַבּוֹת 75
 אֶת הָאֶהְבָּה וְנִהְרֹת לֹא 76
 יִשְׁטֹפּוּ"¹⁴ בְּרַבְּבֵי הַטְּרָדוֹת בְּטְרָדָתָהּ הַפְּרִנְסָה וּבְכַבּוּלִים 77
 שׁוֹנִים בְּטְרָדוֹת שׁוֹנוֹת הַמְּכַבְּלִים וְעִלּוּלִים לְהוֹת גּוֹרֵם מִפְּרֵעִי, 78
 מִטְרִיד וּמְכַבֵּל אֶת הָאָדָם מִלְעֲסוֹק כְּרֹאֵי בְּתוֹרָה וְעִבְדָּהּ, וְלִמְרוֹת 79
 שֶׁהַטְּרָדוֹת הַלּוֹ הֵן רְבוֹת מְאֹד וּמִטְרִידוֹת מְאֹד, כְּמוֹ שֶׁטֶף וּזְרֵם חֲזָק שֶׁל מִים 80
 רַבִּים וּבְכָל זֶה הֵנָּה גַּם הַנְּהָרוֹת שֶׁהֵם מִשְׁל לְמִים רַבִּים מְאֹד הַזּוֹרִמִּים 81
 בְּשֶׁטֶף וּבִזְרֵם חֲזָק בִּיטוּר לֹא יִשְׁטֹפּוּהָ, וְאִין כְּכֹחַן שֶׁל הַטְּרָדוֹת וְהַפְּרֵעוֹת 82
 הַרְבוֹת לְפָגוּעַ בְּאַהֲבַת ה' שְׂקִימָתָהּ בְּנֶפֶשׁ הָאֱלֹקִית לְפִי דְרִשְׁפִּי אֵשׁ 83
 הָאֶהְבָּה שְׂבִנְשָׁה הָאֱלֹקִית הוּא בְּדִגְמָתָהּ אֵשׁ שְׁלֹמֶעֱלָה דְאִין 84

1 וְכִידּוּעֵי הָעֲנָנִים בְּזָה, דְּאִינוּ דוֹמָה הָאֶפְנִי הַבְּרוּרִים בְּכָל
 2 אֶחָד וְאֶחָד, כְּאִמּוֹר לְעִיל עֲבוֹדַת הַקִּרְבָּנוֹת הַרוּחָנִית (עַל יְדֵי "אֶתְכִּפִּיא"
 3 וְ"אֶתְכִּפִּיא") נִקְרָאת "עֲבוֹדַת הַבְּרוּרִים" (מִוְשָׁג רַחֵם שְׂכוּלָה גַּם אֶת עֵינֶיךָ
 4 הַעֲלֵאת נִיצוּצוֹת הַקְדוּשָׁה שֶׁנִּפְלְוּ בְּעֵינֵינוּ גְּשֵׁמִיִּים. וְכֵן הַכּוֹנוֹהַ בְּעִיקָר
 5 לְבִירוֹר וְתִיקוֹן שֶׁל הַנֶּפֶשׁ הַבְּהִמִית
 6 עֲצֵמָה שְׁעֵינֵינוּ הַפְּרֵדָה הַטּוֹב שְׂבָה
 7 מֵהָרַע, וְיִזְכּוּךְ וְעִידוֹן הַמִּידוֹת הַלֹּא
 8 טוֹבוֹת שֶׁל הַנֶּפֶשׁ הַבְּהִמִית שְׁנוּעֵד
 9 לְהַבִּיא הַעֲלָאָה שֶׁל הַנֶּפֶשׁ הַבְּהִמִית
 10 לְקְדוּשָׁה וְעַד לְהַתְּאַחֲדוֹת שֶׁלָּה עִם
 11 הַנֶּפֶשׁ הָאֱלֹקִית עַל יְדֵי הַפִּיכְתָּה
 12 לְקְדוּשָׁה, וּבְעִבְדוּתָהּ זֶה יֵשׁ הַבְּדִלִים
 13 בְּהַתָּאָם לְאֹפִיָּהּ וּמֵהוּתָהּ שֶׁל הַנֶּפֶשׁ
 14 הַבְּהִמִית שְׂבִכָל אָדָם) דִּישְׁנֹו
 15 שְׁנֵפֶשׁ הַבְּהִמִית שְׁלֹו הוּא
 16 "מִן הַבֶּקֶר" הֵינּוּ נֶפֶשׁ בְּהִמִית מְגוּשְׁמֶת
 17 בְּדוּגְמַת שׁוֹר נִגְחָה וּבְעֵל מְדוּת
 18 גְּסוֹת בִּיטוּר, וְיֵשׁ שֶׁהוּא צֶאֱן
 19 שֶׁהוּא בְּהִמָּה דְּקָה וְלֹא גְּסָה, אֵף
 20 שְׂגָם זֶה בְּכָלל בְּהִמָּה, אֶבֶל
 21 הוּא בְּדִקּוֹת עַל כָּל פְּנִים וּבִיחֹס
 22 לְנֶפֶשׁ הַבְּהִמִית מִסּוּג "בֶּקֶר", הָרִי נֶפֶשׁ
 23 בְּהִמִית מִסּוּג "צֶאֱן" הִיא עֲדִינָה רִדְקָה
 24 כֵּךְ שְׂבִמּוּכִים מִסּוּיִמִּים מִלֵּאכָה
 25 הַבִּירוֹר וְהַתִּיקוֹן שֶׁלָּה יוֹתֵר קֵלָה
 26 (וְכַמְבָּאָר בְּאֲרִיכוּת¹² בְּקִנְטִיס
 27 הַתְּפִלָּה, תִּרְ"ס מֵאִמֵּר מִיּוֹד
 28 בְּנוּשָׁה עֲבוֹדַת ה' בְּתַפִּילָּה שְׂכַתֵּב הַרְבִּי
 29 הַרְשֵׁ"ב נִ"ע בִּשְׁנַת תִּרְ"ס שֶׁם הוּא עוֹסֵק
 30 בְּהַרְחָבָה בְּבִיאוֹר סוּגִים שׁוֹנִים שֶׁל
 31 הַנֶּפֶשׁ הַבְּהִמִית וְאֹפֶן הַבִּירוֹר
 32 וְהַעֲלָאָה שֶׁל כָּל סוּג), וְזֵהוּ
 33 שְׂאֹמֵר הַפְּסוּק וּמִסִּים אֲשֶׁר
 34 "מְקַרְבִּיבֵי אֶת קִרְבָּנֵכֶם" שֶׁעַל כָּל
 35 אָדָם לְהַקְרִיב אֶת הַקִּרְבֵּן הַמִּיּוֹד שֶׁלָּה בְּהַתָּאָם לְמֵהוּתָהּ שֶׁל הַנֶּפֶשׁ הַבְּהִמִית
 36 הַפְּרִטִית שֶׁלָּה.
 37 וְהוֹלֵךְ וּמוֹסִיף פְּרִטִים לְגַבִּי הַמִּשְׁמְעוֹת שֶׁל עֲבוֹדַת הַקִּרְבָּנוֹת בְּעִבְדוּתָהּ הַרוּחָנִית
 38 שֶׁל הָאָדָם:
 39 וְהֵנָּה בְּהִקְרָבָן הַגְּשָׁמִי אֹפֶן הַעֲבוּדָה הוּא שְׂמִיבִיאִין בְּמִשְׁכֵּן וּבְבִית
 40 הַמִּקְדָּשׁ בְּהִמָּה גְּשָׁמִית וְלֵאחֲרֵי תַּהֲלִיךְ הַשְׁחִיטָה וְשֶׁאֵר הַהֲכָנוֹת שׁוֹרְפִים
 41 אֶת הַבְּהִמָּה (כּוֹלָה אוֹ חֵלְקָה, בְּהַתָּאָם לְסוּג הַקִּרְבֵּן) עַל גְּבִי הַמִּזְבֵּחַ,
 42 וְהִנֵּה הָאֵשׁ שְׁלֹמֶעֱלָה, מְלַבֵּד הָאֵשׁ שֶׁהַדִּלִּיקוֹן הַכְּהִנִּים הִיָּה בְּבֵית הַמִּקְדָּשׁ

(12) ראה גם כן שיחת שמחת תורה תרס"א (בספר תורת שלום). [מאמר] דיבור המתחיל משכני (השני) תש"א. (13) ראה זוהר חלק א ו, ב. זוהר חלק ב רעח, א. זוהר חלק ג יז, א. ועוד. (14) בארוכה ראה תורה אור ריש פרשת נח. המשך מים רבים תרל"ו. ועוד.

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

תורה כשור לעול ימצא על ידו תורה הרבה" (מצודת דוד) וכאן הכוונה
 שמתהפף ה"שור" הוא הנפש הבהמית מבהמיותו והיא מפסיקה להיות
 "בהמית" ועולה ונכלל ברשפי אש התשוקה והצמאון לאלוקות
 שבנפש האלקית (וכמבואר בספר התניא שהנפש האלוהית והנפש
 הבהמית נלחמות זו עם זו על השליטה
 באברי הגוף וגם על השליטה בכוחות
 הנפשיים. והשאיפה של הנפש
 האלוהית היא להפוך את הנפש
 הבהמית לטוב, כמו שכתוב בתניא פרק
 ט: "לשנותה ולהפכה מתענוגי עולם
 הזה לאהבת ה'... שרעה נהפך להיות
 טוב גמור כמו יצר טוב ממש") וכמו
 שעל ידי קרפן הגשמי הרי
 מתברר הניצוצי דומם צומח
 חי, בכל דבר גשמי יש ניצוצות של
 קדושה שהם מקור החיות והקיום שלו
 וכיון שניצוצות אלה ירדו והתלבשו
 בגשמיות וחומריות יש צורך לברר
 ולהעלות אותם בחזרה למקורם
 באלוקות. וכאשר מקריבים קרבנות
 מהדומם, הצומח והחי מבררים את
 הניצוצות שבהם הנה כמו כן על
 ידי ההקדשה ברוחניות שתוכנה
 הוא התקרבות של הנפש הבהמית
 לקדושה ואלוקות הרי מתברר
 ומתהפף החשוקא דנפש החושך
 דנפש הבהמית לנהורא לאור.
 וזהו התוכן הפנימי של הציווי
 "ועשו לי מקדש ושכנתי
 בתוכם", שבנוסף למשמעות
 הפשוטה של ציווי להקים את המשכן
 ובית המקדש, הכוונה גם להשראת
 השכינה והחדרת קדושה ואלוקות
 בנפש, וכאמור שלכן נאמר "בתוכם"
 (ולא "בתוכו") דבתוך כל אחד
 ואחד הרי על ידי עבודתו
 הרוחנית בבחינת אתפכיא, והעקר המביא לידי אתהפכא
 כו', כאמור שהעבודה הנעלית יותר היא הפיכת החושך לאור והיא האופן
 העיקרי שדרכו ממשכים קדושה לעולם הנה כד אתפכיא סטרא
 אחרא אסתלק יקרא דקודשא בריך הוא פכולוהו עלמין,
 ו"הסתלקות" ועליית כבודו של הקדוש-ברוך-הוא האמורה כאן עניינה
 בחינת האור והגלוי, של האור האלוהי בכל העולמות שהוא בחינת
 סובב כל עלמין כו'. האור המאיר בכל העולמות בשווה, כמבואר לעיל.

המים מכבין אותה, היינו אש בעוצמה כזו ששום דבר לא יכול לכבות
 אותה ובזה צריך להיות ההקדשה ה"קרבן" של הנפש
 הבהמית, שגם הוא יהיה לו אהבה לאלוקות, שאהבת ה' של
 הנפש האלוהית תשפיע על הנפש הבהמית שגם היא תתקרב לאלוקות וכמו
 שכתוב בפרשת "שמע ישראל"
 "ואהבת את הוי' אלקיך בכל
 לבבך", ואמרו רז"ל שדיוק
 הלשון "לבבך" ולא "לבך" וכאילו
 נאמר שאהבת ה' צריכה להיות בשני
 לבבות ולא רק בלב אחד מלמד שעל
 האדם לאהוב את ה' "בשני
 יצרים", גם ביצר טוב וגם ביצר
 הרע, דגם הנפש הבהמית ולא
 רק הנפש האלוהית יהיה לו אהבה
 לאלוקות, דזה בא הדרך להביא
 לידי כך שאהבת ה' תהיה גם בנפש
 הבהמית היא על ידי התלבשות
 הנפש האלקית בנפש
 הבהמית, דתחלה במצב
 ההתחלתי הרי¹⁵ הנפש
 הבהמית מצד עצמה ומטבע מהותה
 אין לו שום ידיעה והרגש
 בעניני אלקות כלל, אמנם על
 ידי התלבשות הנפש האלקית
 בגוף הגשמי ובנפש הבהמית,
 ומתבונן האדם באמצעות הנפש
 האלוהית שלו בהתבוננות אלקי
 דגם הנפש הבהמית יוכל
 להשיגו, התבוננות באופן ובסגנון
 המובן גם לנפש הבהמית הנה על
 ידי זה נעשה התקרבות
 הנפש הבהמית לענייני אלוקות
 (וכמו שמבאר במקום אחר
 לגבי מהות ההתקרבות של הנפש
 הבהמית לאלוקות בעקבות פעולה
 מסוג זה של הנפש האלוהית
 שנעשה בשל ראשון חקיקה החלטה והסכמה כללית בהנפש
 הבהמית דאלקות הוא גם כן דבר המובן והמשג כו' ועצם
 ה'חקיקה' וההחלטה שניתן להבין ולהשיג אלוקות מקרבת את הנפש הבהמית
 לאלוקות, הנה אחר כך בשל מאוחר יותר יש לנפש האלוהית השפעה
 יותר מעמיקה על הנפש הבהמית וכתוצאה מכך הוא כלשון הכתוב במשלי
 "רב תבואות בכת שור", לפי פשוטו כוננת הפסוק היא "הרבה
 תבואות באה על-ידי כח השור, כי יחרוש בשדה, רצה לומר המקבל עליו עול

באתי לגני אחותי כלה

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

- 1 קצור. יבאר ענין הקרבנות בעבודה הרוחנית בנפש האדם
2 ד"אדם פי יקריב" כאשר אדם ירצה להתקרב לאלוקות צריך להיות
3 "מכם קרבן" עליו "להקריב" מתוכו, היינו את הנפש הבהמית שלו. אש
4 שלמעלה ואש מלמטה, כשם שעל המזבח הייתה אש שירדה
5 מלמעלה והייתה גם אש שהביאו
6 למטה כך בעבודת ה' יש אהבה
7 דנפש האלקית שקיימת בה
8 מטבעה בדוגמת אש שלמעלה
9 ודנפש הבהמית שצריך להשפיע
10 עליה ולהחזיר בה אהבת ה', בדוגמת
11 אש שבאה מלמטה. אהבה דנפש
12 הבהמית באה על ידי
13 התלבשות נפש האלקית
14 בנפש הבהמית שתחילתה היא
15 בהתבוננות באלוקות באופן המובן גם
16 לנפש הבהמית.
17 (ג) ויבזה לאחר שנתבאר לעיל עניין
18 השראת השכינה במשכן ועניין השראת
19 השכינה בנפש האדם יובן מה
20 שהמשכן היה מעצי שטים
21 דנקא, לאור המשמעות המיוחדת
22 של המושג "שטים" כפי שיתבאר
23 להלן, דלהיות שעקר העבודה
24 במשכן ומקדש הוא
25 לאתהפכא חשוכא לנהורא,
26 להפוך חושך של היפך הקדושה לאור
27 אלוהי שזהו ענין עבודת
28 הקרבנות כנ"ל (ובכפרט)
29 מעשה הקטרת שבו עניין בירור
30 החושך והעלאתו לקדושה מודגש יותר
31 מאשר בעבודות אחרות בבית המקדש
32 כי הסמנים של הקטרת היו מדברים
33 שאין בהם טעם ואינם משמשים למזון
34 והם בבחינת דומם שנחות יותר מצומח
35 וחי, ולאחר שעלו על גבי המזבח נוצר
36 מהם "ריח ניחוח אשה לה", היינו
37 הפיכת חושך לאור), ועל ידי
38 העבודה שבמקדש בבירור
39 והעלאת ענייני העולם לקדושה הנה על ידי זה האיר גלוי אלקות
40 בעולם, ולכן היה המשכן בנוי מעצי שטים, דהנה שיטה¹⁷
41 בהקשר זה פרושה נטיה, סטייה, דהיינו שיש דבר שהוא
42 אמצעי, שנמצא באמצע וההטיה מהאמצע לאיזה צד, לצד כלשהו
- למעלה או למטה, נקראת שיטה, נטייה וסטייה וכן פרוש
שטות, דשטות חוסר הגיון הוא ההטיה מהידיעה והחקמה,
ידיעה והשגה הכנה הוא דרך המצוע, הדרך הישרה הממוצעת
וההטיה הנטייה והסטייה מזה נקרא שטות.
והנה יש שטות דלעמית זה,
שטות בכיוון הלא רצוי היינו נטייה
לצד הסטרא-אחרא שאינו צד הקדושה
(הנקרא "לעומת זה" על שם הכתוב
"את זה לעומת זה עשה אלוקים")
וכמו שכתוב לגבי אשה סוטה
"כי תשטה אשתו", ופרש
רש"י ש"תשטה" פירושו תט
מדרכי הצניעות, וכתוב
"וישב ישראל בשטים"
ובמשך נאמר שבני ישראל חטאו שם,
שהוא הנטייה לצד הסטרא-אחרא
ענין¹⁸ השטות דלעמית זה,
היינו נטייה מדרך המצוע לצד של
היפך הקדושה וכמאמר רז"ל
"אין אדם עובר עברה אלא
אם פן נכנס בו רוח שטות",
הרי שנטיה מדרכי התורה, ועבירה על
רצון ה' נקראת "שטות" ורוח הנה
רוח השטות שגורמת לאדם לחטא
מכסה על האמת, ורוח
שטות זו שגורמת את החטא הוא
רוח הקלפה וסטרא אחרא,
צד אחר שאינו צד הקדושה ונקרא
"שטות" על-דרך מלך זקן
וכסיל, כשם שהיצר הרע המפתה
את האדם לעבור עבירה נקרא "כסיל",
טיפש, והם הקליפות והסטרא אחרא
המכסים על האור והגלוי
האלוקי, דאלקות הוא אמת
וחיים, וכמו שכתוב "והוי'
אלקים אמת הוא אלקים
חיים", האלוקות היא האמת והיא
מקור החיים כי האלוקות היא
המציאות האמיתית וממנה נובעת החיות של כל הנבראים אלא שבעולם הזה
דבר מכוסה ונעלם, והאמת האלוהית היא לא בגלוי והנבראים לא מרגישים
שהחיות והקיום שלהם נובעים מהאלוקות וסבורים בטעות שהם בעלי
מציאות עצמאית והרוח שטות מכסה על האמת והחיות

(16) ראה תורה אור פרשת וישב ריש [מאמר] דיבור המתחיל בכ"ה בכסלו. אור התורה פרשת תולדות הגהה לריש [מאמר]
דיבור המתחיל ראה ריח בני. (17) ראה בכל הנ"ל המשך וככה תרל"ז פרק טל ואילך. קונטרס ומעין. (18) סנהדרין קו, א.
ספרי, במדבר רבה ותנחומא סוף פרשת בלק.

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

- 1 אֱלֹקִית, והיא הסיבה להעלם והסתור האמור ולכן נקרא בשם
2 "קִלְפָּה", וכמו הקִלְפָּה המְכֶסֶה על הפֶּרִי, עד כדי כך שהפרי
3 אינו נראה כלל, כן הָרוּחַ שְ�טוּת של הקליפה והסתור אחראי מְכֶסֶה
4 מַעֲלִים ומְסַתֵּיר על האור דְּגִלּוֹי אֱלֹקוֹת.
- 5 וְזֶהוּ הַסֵּבָה מֵה שֶׁאִפְשָׁר אֵיךְ
6 יתכן אֲשֶׁר הָאָדָם יָכוֹל לִהְיוֹת
7 חֶסֶד-וְשָׁלוֹם עוֹבֵר עֲבָרָה, 8 דִּלְכָּאוּרָה אֵיךְ אִפְשָׁר יִתְכַּן
9 הַדְּבָר אֲשֶׁר יָבוֹא הָאָדָם לִידֵי
10 עֲבָרָה, והרי מעצם טבעו ומהותו
11 יהודי קשור באלוקות בקשר שלא ניתן
12 לניתוק (כפתגם רבנו הזקן – "יהודי
13 לא יכול ולא רוצה להיות נפרד
14 מאלוקות", וכפי שיבואר להלן)
15 וְהוּא רַק לִפִּי שְׁאִינוֹ מְרִגִּישׁ
16 שֶׁבִּזְמַן בעשיית העבירה הוא נִפְרָד
17 מֵאֱלֹקִית, וְנִדְמָה לוֹ בטעות
18 אֲשֶׁר עוֹדְנוּ בִּיהֲדוּתוֹ והדבקות
19 שלו באלוקות לא נפגמה, וְאִם האדם
20 החוטא היה יודע אֵת הָאֲמֶת כִּמוֹ
21 שֶׁהוּא, שֶׁעַל יְדֵי הַחֲטָא וְעוֹן
22 נַעֲשֶׂה נִפְרָד מֵאֱלֹקוֹת, הֲרִי
23 לֹא הָיָה עוֹשֶׂה אֵת דְּבַר
24 הָעֲבָרָה רַחֲמָנָא-לְצֻלָּן ה' יְצִילֵנוּ
25 בְּשׁוּם אִפֹּן, למרות שיתכן שהוא
26 מתאוה לעשות זאת וכדי להימנע
27 מעבירה עליו להתגבר על ניסיונות
28 קשים לִפִּי שֶׁבִּטְבַּע כָּל יִשְׂרָאֵל
29 מעצם מהותו שְׁאִינוֹ רוֹצֶה בְּשׁוּם
30 אִפֹּן וְאִינוֹ יָכוֹל כָּלֵל לִהְיוֹת
31 נִפְרָד מֵאֱלֹקוֹת, וְהָרָאִיָּה
32 ההוכחה לכך שבעצם מהותו כל יהודי,
33 יהיה מי שיהיה, לא רוצה ולא יכול
34 להיפרד ולהתנתק מאלוקות היא
35 דְּכֹאֲשֶׁר בֹּא לִידֵי נִסְיוֹן וְכוּפִין
36 אוֹתוֹ חֶסֶד-וְשָׁלוֹם עַל עֲגִין שֶׁל
37 כְּפִירָה, למשל, כאשר מאלצים
38 יהודי לעבוד עבודה זרה, חס־ושלום,
39 דָּאָז בשונה מעבירות אחרות בהם
40 האדם עשוי לחשוב בטעות שעשיית
41 העבירה לא גורמת לו להיות נפרד
42 מאלוקות הרי כשמדובר על עבודה זרה
43 חס־ושלום אֵי אִפְשָׁר לְטַעוֹת
44 וְלַחֲשֹׁב שְׁאִינוֹ נַעֲשֶׂה נִפְרָד מֵאֱלֹקִית, ובמצב כזה הֲרִי הוּא
- מְשַׁלֵּיף חֲזִיו מַגְנֵד, ולא מסכים לעבוד עבודה זרה אפילו אם לשם כך
עליו לוותר על חייו ומְקַבֵּל עָלָיו כָּל הַמִּינִי יִסּוּרִין חֶסֶד-וְשָׁלוֹם
ומוֹסֵר נַפְשׁוֹ עַל קִדְשַׁת שְׁמוֹ יִתְבָּרֵךְ, וְכֵן נִרְאֶה בְּמוֹחַשׁ
מִמֶּשׁ גַּם אִפְלוּ בְּדִרְגוֹת הַפְּחוּתוֹת באנשים שמעצם הרוחני נחות
מאד בְּקָל שֶׁבִּקְלִים וּפּוֹשְׁעֵי
יִשְׂרָאֵל לגבי שמירת מצוות אחרות
דְּעִלּוּלִים מסוגלים גם הם לְמַסֵּר
נַפְשָׁם עַל קִדְשַׁת שְׁמוֹ יִתְבָּרֵךְ,
למרות שבמצוות אחרות הם כן
עוֹבְרִים עַל רֵצוֹן ה' לִפִּי דָּאָז כשהוא
נִיצֵב בַּפְּנֵי נִסְיוֹן שֶׁל עֲבִירָה כֹּזֵב שֶׁבָּה
אֵין מְקוֹם לִסְפֵּק שֶׁאִם יַעֲבֹר אֵת
הַעֲבִירָה יִהְיֶה נִפְרָד מֵאֱלֹקוֹת הֲרִי
יֹדֵעַ וּמְרִגִּישׁ בְּנַפְשׁוֹ אֵת הַפִּירוּד
וְהַנִּיתוּק, וְאִינוֹ רוֹצֶה חֶסֶד
וְשָׁלוֹם לְהִפָּרֵד מֵאֱלֹקֵי
יִשְׂרָאֵל, דְּכֹנָה לִהְיוֹת חֶסֶד
וְשָׁלוֹם וְחֶסֶד-וְחִלְלָה נִפְרָד
מֵאֱלֹקֵי יִשְׂרָאֵל אֵין בִּיכָלֶת
שׁוּם בַּר יִשְׂרָאֵל, אִף יְהוּדִי אִפְלוּ
מִי שְׁכֵאמֹר לגבי מצוות אחרות נחשב
"קַל בְּשִׁבְכִים" ר"פּוֹשְׁעֵי יִשְׂרָאֵל" גם
הוא לא מסוגל להיפרד מאלוקות
אֲבָל בְּשִׁאֲרֵי דְּבָרִים, הֵינּוּ
בְּשִׁאֲרֵי עֲבֻרוֹת רַחֲמָנָא-
לְצֻלָּן, הֲרִי אִינוֹ יֹדֵעַ וְאִינוֹ
מְרִגִּישׁ שֶׁנַּעֲשֶׂה עַל יְדֵי זֶה
נִפְרָד מֵאֱחָדוּתוֹ יִתְבָּרֵךְ,
וְנִדְמָה לוֹ בטעות כִּי הוּא עוֹד
בִּיהֲדוּתוֹ בְּאֲשֶׁר הָיָה, ולא חל
שׁוּם שִׁנּוּי בְּקֶשֶׁר שֶׁל עַם הַקְדוּשָׁה
בְּרוּךְ-הוּא וְזֶה הַטְעוֹת הַזֶּה שֶׁהִיא
לְמַעֲשֵׂה הַגּוֹרֵם לָאֵדָם לַעֲבֹר אֵת
הַעֲבִירָה בֹּא מִהֲרוּחַ שְׁטוּת
דְּסִטְרָא אַחֲרָא שֶׁמְכֶסֶה עַל
הָאור וְהַגִּלּוֹי שֶׁלֹּא יִרְגֵּשׁ בּוֹ,
הֵינּוּ שִׁישׁ עַל נִשְׁמָתוֹ אור וגילוי אלוהי
אֲבָל הַדְּבַר לֹא נִיכָר וְלֹא נִרְגַּשׁ בּוֹ
פְּרוּשׁ דְּהֲרוּחַ שְׁטוּת שֶׁמְכֶסֶה עַל
הָאֲמֶת גּוֹרֵם לוֹ לְהָאָדָם הָעֵדֵר
הַהֲרָגָשׁ, והוא מאבד את היכולת
לחוש ענייני אלוהות וְהֵינּוּ שֶׁתִּקְּףָהּ
הַחֲמָדָה²⁰ בַּתִּפְּאוּה הַעוֹבֶדֶה
שֶׁהָתַאוּת לַעֲנִינֵי הָעוֹלָם הַזֶּה חֶסֶד בְּחוּקָה רַב וּבְתַשׁוּקָה חֲזָקָה וְהִתְחַמֵּימוֹת

באתי לגני אחותי כלה

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

- 1 דִּנְפֶשׁ הַבְּהֵמִית שמתחממת ומתלהבת לתאוות העולם גוֹרֵם לוֹ
2 הַקְרִירוֹת והאדישות וְהַעֲדָר הַהֶרְגֶשׁ חוסר יכולת לחוש בְּעֵנִינִים
3 הַרוֹחֲנִיִּים ולהתלהב ולהתרגש מהם, פְּרוֹשׁ דִּיא צוֹגַעְבוֹנְדְקִיט
4 אוֹן צֶקְאָכְטְקִיט ההתקשרות והלהט אֵין עֵנִינִי חֲמֻדָּה הלא טובה
5 וְתֵאוֹה בְּרִתִּיחָה, זֶה מְקָר הַהֶרְגֶשׁ (דָּעֵם דְּעֶרְהֶער און
6 גֶּעפִיל את ההכרה הפנימית ואת
7 יכולת התחושה) בְּעֵנִינִים
8 הַרוֹחֲנִיִּים, עַר אִזוּ אִזוּ פִיל
9 אִיבֶערֶגֶעגֶעבֶען הוא מסור וקשור
10 במידה כל-כך גדולה בְּעֵנִינִי
11 תֵאוֹוֹתֵיו ורצונותיו הַחֲמֻרִים
12 וְהַגְשָׁמִים, אַז דָּער רוחנית'דיקער
13 רוחנית'דיקער הֶרְגֶשׁ אִזוּ בֵּא
14 אִים כך שההרגש הרוחני הוא אצלו
15 בְּתַכְלִית הַהֶעֱלֵם וְהַסְתָּר, וְהֵינּוּ שְׁנַעֲשָׂה בְּתֵי מְרָגִישׁ
16 כָּל, ומאבד לחלוטין את היכולת
17 לחוש ולהרגיש דברים רוחניים
18 ולהתרגש ולהתפעל מהם וְאִינוּ
19 מְרָגִישׁ לְהֵנַעֵם וְהַעֲרִבּוֹת
20 המתיקות וְהַטּוֹב וְהָעֲלִי וְהַמַּעֲלָה
21 בְּקִיּוּם הַמַּצּוּוֹת, וְכֵן אִינוּ
22 מְרָגִישׁ הַפְּחִיתוֹת עד כמה זה
23 גרוע בְּרַחוּקוֹ מֵאֲלֻקוֹת שְׁנַעֲשָׂה
24 עַל יְדֵי חֲטָא וְעוֹן, וּבִדְרֹךְ
25 כָּל ה"רוח שטות" הגורמת את כל
26 זה הוא כְּסוּי הַנֶּפֶשׁ הַבְּהֵמִית
27 שְׁמִכְסָּה עַל הַנֶּפֶשׁ הָאֱלֹקִית,
28 וּמוֹנַעַת מִמֶּנָּה לַפְּעוֹל כפי שמתחייב
29 מצד מהותה כי מהותה האמיתית של
30 הנפש האלוהית מכוסה ונעלמת דִּהְנָה
31 הַנֶּפֶשׁ הָאֱלֹקִית הוא אֲלֻקוֹת
32 בְּעֵצֶם מַהוּתוֹ, וּבִלְשׁוֹן רַבֵּנוּ הַזֶּקֶן
33 בִּסְפֶר הַתְּנַיָּא (פרק ב): "חלק אלוהה
34 מִמַּעַל מִמַּשׁ" וּבִפְרָט הַנִּיצוּץ שְׁבוֹ²¹ (הוא הַנִּיצוּץ פְּרָטִי הַשִּׁיף
35 אֶל גּוֹפּוֹ הַפְּרָטִי כו') כְּמוֹכָא בְּהַעֲרַת הַרְבֵּי בְּשׁוּלֵי הַגִּילּוּן כֵּאֵן מִכְתָּבִי
36 הָאִירוֹ: "יש ניצוץ קטן מאד שהוא בחינת אלוהות כו' וזה הניצוץ מתלבש
37 בכוח ניצוץ אחד נברא כו' הנקרא יחידה עד כאן לשונו. ויותר נראה לי
38 שמכוון כאן לניצוץ נברא הנ"ל. כלומר, הנפש האלוהית בכלל היא אלוהות,
39 והדברים אמורים במיוחד לגבי ניצוץ הבורא שמתלבש בבחינת 'יחידה'
40 שְׁעַל יְדוֹ על-ידי אותו ניצוץ אלוהות הוא מְרָגִישׁ כָּל
- הַעֲנִינִים הָאֱלֹקִיִּים, מאחר שהנפש האלוהית היא אלוהות בעצם מהותה
הרי גם לאחר שהתלבשה בגוף עדיין יש לה מטבעה יכולת לחוש אלוהות
ולהתרגש מדברים אלוהיים-רוחניים וּמְרָגִישׁ מֵאֵד בְּדָבָר שֶׁהוּא
מִנְגֵּד לְאֲלֻקוֹת, וכשם שבכיוון החיובי יש לנפש האלוהית תחושה חיובית
לענייני אלוהות, כך יש לה מעצם
טבעה תחושה של דחייה ושלילה
ביחס לדברים המגנדים לאלוהות
וְהֵינּוּ דְּדָבָר שֶׁאִינוּ אֲלֻקוֹת
בְּגִלּוֹי אִינוּ רוֹצֶה בּוֹ, אין לו
עניין בו והוא מתרחק ממנו וּבִפְרָט
בְּדָבָר שֶׁהוּא מִנְגֵּד עַל
אֲלֻקוֹת, היינו דבר שלא זו בלבד
שאינו אלוהות בגלוי אלא אפילו מנגד
לאלוהות הרי לא זו בלבד שאינו רוצה
בו אלא הסלידה ממנו היא בתוקף
גדול בהרבה וּבּוֹרַח מִזֶּה כְּבוֹרַח
מִדְּבָר הַמַּזִּיק, ולא עוד אלא
שההתרחקות והבריחה מדבר המנגד
לאלוהות היא לא רק כבורח מדבר
המזיק סתם אלא וּכְאֵדֶם הַבוֹרַח
מִמֶּנּוּ, דְּכָרוּר לוֹ לְהֵנַעֵם
הָאֲלֹקִית דְּמִיתָה רוחנית
רַחֲמָנָא-לְצִלָן וזה למעשה מה
שהאדם מביא על עצמו כאשר הוא
עובר עבירות ונפרד ומתנתק מאלוהות
שהיא מקור חייו והוא קָשָׁה יוֹתֵר
מִמִּיתָה גְּשְׁמִית חֶסֶם וְשָׁלוֹם,
ואם ממייתה גשמית, חס ושלום, אדם
מתרחק ובורח בכל כוחו קל-יחומר
שהוא נוהג כך כאשר הוא ניצב בפני
סכנה של מיתה רוחנית וְכָל
תְּשׁוּקָתוֹ וְחִפְצוֹ של האדם מצד
הנפש האלוהית הוא בְּאֲלֻקוֹת,
וְלַעֲשׂוֹת מענייני העולם הזה כְּלָיִם
לְאֲלֻקוֹת להכשיר אותם להיות כלים
ראויים להשראת השכינה, אלא שכל זה הוא מצד נפש האלוהית כפי שהיא
מטבעה ומהותה, אבל עליה להתמודד עם הנפש הבהמית שמכסה ומסתירה
עליה וְכָל גִּסּוֹת וְחֲמֻרִיּוֹת יִשׁוּת וּמַצִּיאֹת הַנֶּפֶשׁ הַבְּהֵמִית,
שהיא גסה וחומרית, והמצאות שלה לא בטלה למה שנעלה ממנה אלא היא
חשה את עצמה ל"יש" ובעלת מציאות עצמאית חשובה, ובתור שכּוּ הַרִי
הוא הנפש הבהמית מְכַסֶּה וּמְסַתֵּר וּמַעֲלִים היינו שלא מדובר בכיסוי
קל אלא כיסוי ש"מכסה ומסתיר ומעלים" עַל הַהֶרְגֶשׁ דִּנְפֶשׁ

(סג פרק יב יג. 21) אולי הכוונה למה שנאמר בעץ חיים שער דרושי אצילות בריאה יצירה עשיה פרק א (הובא בלקוטי תורה [מאמר] דיבור המתחיל ושמתי כדכד השני פרק ב): יש ניצוץ קטן מאוד שהוא בחינת אלקות כו' וזה הניצוץ מתלבש בכח ניצוץ אחד נברא כו' הנקרא יחידה, עד כאן לשונו. ויותר נראה לי שמכוון כאן לניצוץ נברא הנ"ל. ועיין גם כן לקוטי

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

1 **הָאֱלֹקִית,** על התחושה הטבעית של הנפש האלוקית שנמשכת לענייני
2 אלוקות ושוללת כל דבר שמנגד לאלוקות ו**כַּפְשִׁיטוֹת** הביטוי הפשוט של
3 כיסוד הנפש הבהמית על הנפש האלוקית **הוא אַז דָּער גַּעשְׁמאַק פֿון**
4 **וועלט** העונג והנעם של העולם הזה הגשמי והחומרי (**עולם שֶׁהוא**
5 **הַעֲלָם** והסתר על אלוקות ועל
6 רוחניות) **איז מְכַסֶּה ומְסַתֵּיר** הוא אַז דָּער גַּעשְׁמאַק פֿון וועלט (**עולם שֶׁהוא**
7 **הַעֲלָם**) **איז מְכַסֶּה ומְסַתֵּיר אויף דַעם הָרָגֶשׁ אֱלָקִי,**
8 **שֶׁהוּא הַיִּפְךָ הַפְּנוּנָה מִפֶּשׁ, מִמָּה שֶׁהִיָּתָה פְּנוּנָה**
9 **הַעֲלִינָה בְּכַרְיָאָת הָעוֹלָמוֹת, דִּנְתָּאָהּ הַקְדוּשׁ**
10 **בְּרוּךְ הוּא לְהִיּוֹת לוֹ יִתְבָּרֵךְ דִּיְרָה בַּתְּחִתָּנִים עַל**
11 **יְדֵי עֲבֻדַת הָאָדָם בְּגוֹף וְנַפְשׁ הַבְּהֵמִית, וְלְהִיּוֹת**
12 **בְּעוֹלָם זֶה דְּוָקָא וּלְבָרְרוֹ וּלְזַכְּכוֹ, וּכְפַעַל פֶּאֶל לְהִיפְךָ**
13 **חֶסֶד-וְשְׁלוֹם, שֶׁהָעוֹלָם מְסַתֵּיר אֶצְלוֹ עַל אֹר הָאֱמֶת,**
14 **וְנִתְעַבָּה וְנִתְגַּשֵּׁם כָּל כָּף עַד שֶׁנִּחְסַר אֶצְלוֹ כָּל חוּשׁ**
15 **מִהֶרְגֶּשׁ (הַנִּקְרָא פִּילְעֵן) בְּעֵנִינִים הַרוּחָנִיִּים, שֶׁזֶּה**
16 **כָּא בְּסִפְת הַנֶּפֶשׁ הַבְּהֵמִית, שֶׁהוּא קְבוּעַ וּמִשְׁרָשׁ**
17 **בְּעֵנִינִי הָעוֹלָם, וְזֶהוּ כָּל מַהוּתוֹ וְעֵנִינִי, וּבִהְיָ יִהְיֶה**
18 **וְיִחַשֵּׁב וְיִדְבֹּר בְּחִיּוֹת בְּהֶרְגֶּשׁ, מִיט אַ גְּרוֹיִסְעֵן**
19 **גִּישְׁמָאק, אֲשֶׁר הָרָגֶשׁ זֶה בְּכַלְלוֹתוֹ וּבְפִרְט עֵנִין**
20 **הַנֶּעֱם (דָּער גִּישְׁמָאק) שֵׁישׁ לוֹ בְּזָה הוּא שׁוֹלֵל אֶת**
21 **הֶהָרָגֶשׁ בְּרוּחָנִיּוֹת, וְהַעֲקָר הוּא מְפָנִי הַקְרִירוֹת שֶׁל**
22 **הַנֶּפֶשׁ הַבְּהֵמִית, דִּי עֵצֶם קְאֻלְטָקִיט שְׁלוֹ אֵין**
23 **עֵנִינִים וְרוּחָנִיִּים מְפָנִי שֶׁהוּא בְּהֵמִי בְּעֵצֶם מַהוּתוֹ,**
24 **דְּשִׁמוּ מוֹכִיחַ עָלָיו נֶפֶשׁ הַבְּהֵמִי, כָּל חִיּוֹתוֹ**
25 **וְהַרְגָּשׁוֹ הוּא רַק בְּעֵנִינִים בְּהֵמִיִּים, וְכִמּוֹ שְׁאֲנוּ**
26 **רֹאֵין בְּמוֹחֶשׁ, דִּישׁ אֲנָשִׁים פֶּאֶלוּ אֲשֶׁר לְבַד זֹאת**
27 **שֶׁהִם רִיקִים מִתְּכֵמָה תוֹרָה וּמִדּוֹת יִשְׁרוֹת הִנֵּה**
28 **מַעֲשֵׂיהֶם כְּמַעֲשֵׂה בְּהֵמָה מִפֶּשׁ, שְׁדוּרְסִים**
29 **וּמַלְעִיגִים רַחֲמָנָא-לְצֵלן מַעֲנִינִים הַרוּחָנִיִּים אֲשֶׁר**
30 **אֵין לָהֶם שׁוֹם מִשְׁגָּ כָּלל, וְהָרִי הֵם בְּבִהְמָה מִפֶּשׁ,**
31 **הַהוֹלָכֶת וְדוֹרְסֶת מִבְּלִי הִבְחֵן כָּלל אִם הוּא עֶפֶר**
32 **וְעֵץ אוֹ גּוֹף אָדָם, שֶׁהוּא מְפָנִי הָעֵדֶר הֶהָרָגֶשׁ,**
33 **מַעֲשֵׂיהֶם כְּמַעֲשֵׂה בְּהֵמָה מִפֶּשׁ, שְׁדוּרְסִים וּמִתְחַיִּים**
34 **בּוֹלוּל וּמַלְעִיגִים רַחֲמָנָא-לְצֵלן מַעֲנִינִים הַרוּחָנִיִּים אֲשֶׁר אֵין**
35 **לָהֶם שׁוֹם מִשְׁגָּ כָּלל, בְּאוֹתָם עֵנִינִים וְרוּחָנִיִּים וְהָרִי הֵם בְּבִהְמָה**
36 **מִפֶּשׁ, הַהוֹלָכֶת וְדוֹרְסֶת בְּרַגְלָהּ אֶת כָּל מַה שֶׁהִיא פּוֹגַעַת בּוֹ מִבְּלִי**
37 **הִבְחֵן כָּלל אִם הוּא עֶפֶר וְעֵץ אוֹ גּוֹף אָדָם, שֶׁהוּא מְפָנִי**

1 **הָאֱלֹקִית,** על התחושה הטבעית של הנפש האלוקית שנמשכת לענייני
2 אלוקות ושוללת כל דבר שמנגד לאלוקות ו**כַּפְשִׁיטוֹת** הביטוי הפשוט של
3 כיסוד הנפש הבהמית על הנפש האלוקית **הוא אַז דָּער גַּעשְׁמאַק פֿון**
4 **וועלט** העונג והנעם של העולם הזה הגשמי והחומרי (**עולם שֶׁהוא**
5 **הַעֲלָם** והסתר על אלוקות ועל
6 רוחניות) **איז מְכַסֶּה ומְסַתֵּיר** הוא אַז דָּער גַּעשְׁמאַק פֿון וועלט (**עולם שֶׁהוא**
7 **הַעֲלָם**) **איז מְכַסֶּה ומְסַתֵּיר אויף דַעם הָרָגֶשׁ אֱלָקִי,**
8 **שֶׁהוּא הַיִּפְךָ הַפְּנוּנָה מִפֶּשׁ, מִמָּה שֶׁהִיָּתָה פְּנוּנָה**
9 **הַעֲלִינָה בְּכַרְיָאָת הָעוֹלָמוֹת, דִּנְתָּאָהּ הַקְדוּשׁ**
10 **בְּרוּךְ הוּא לְהִיּוֹת לוֹ יִתְבָּרֵךְ דִּיְרָה בַּתְּחִתָּנִים עַל**
11 **יְדֵי עֲבֻדַת הָאָדָם בְּגוֹף וְנַפְשׁ הַבְּהֵמִית, וְלְהִיּוֹת**
12 **בְּעוֹלָם זֶה דְּוָקָא וּלְבָרְרוֹ וּלְזַכְּכוֹ, וּכְפַעַל פֶּאֶל לְהִיפְךָ**
13 **חֶסֶד-וְשְׁלוֹם, שֶׁהָעוֹלָם מְסַתֵּיר אֶצְלוֹ עַל אֹר הָאֱמֶת,**
14 **וְנִתְעַבָּה וְנִתְגַּשֵּׁם כָּל כָּף עַד שֶׁנִּחְסַר אֶצְלוֹ כָּל חוּשׁ**
15 **מִהֶרְגֶּשׁ (הַנִּקְרָא פִּילְעֵן) בְּעֵנִינִים הַרוּחָנִיִּים, שֶׁזֶּה**
16 **כָּא בְּסִפְת הַנֶּפֶשׁ הַבְּהֵמִית, שֶׁהוּא קְבוּעַ וּמִשְׁרָשׁ**
17 **בְּעֵנִינִי הָעוֹלָם, וְזֶהוּ כָּל מַהוּתוֹ וְעֵנִינִי, וּבִהְיָ יִהְיֶה**
18 **וְיִחַשֵּׁב וְיִדְבֹּר בְּחִיּוֹת בְּהֶרְגֶּשׁ, מִיט אַ גְּרוֹיִסְעֵן**
19 **גִּישְׁמָאק, אֲשֶׁר הָרָגֶשׁ זֶה בְּכַלְלוֹתוֹ וּבְפִרְט עֵנִין**
20 **הַנֶּעֱם (דָּער גִּישְׁמָאק) שֵׁישׁ לוֹ בְּזָה הוּא שׁוֹלֵל אֶת**
21 **הֶהָרָגֶשׁ בְּרוּחָנִיּוֹת, וְהַעֲקָר הוּא מְפָנִי הַקְרִירוֹת שֶׁל**
22 **הַנֶּפֶשׁ הַבְּהֵמִית, דִּי עֵצֶם קְאֻלְטָקִיט שְׁלוֹ אֵין**
23 **עֵנִינִים וְרוּחָנִיִּים מְפָנִי שֶׁהוּא בְּהֵמִי בְּעֵצֶם מַהוּתוֹ,**
24 **דְּשִׁמוּ מוֹכִיחַ עָלָיו נֶפֶשׁ הַבְּהֵמִי, כָּל חִיּוֹתוֹ**
25 **וְהַרְגָּשׁוֹ הוּא רַק בְּעֵנִינִים בְּהֵמִיִּים, וְכִמּוֹ שְׁאֲנוּ**
26 **רֹאֵין בְּמוֹחֶשׁ, דִּישׁ אֲנָשִׁים פֶּאֶלוּ אֲשֶׁר לְבַד זֹאת**
27 **שֶׁהִם רִיקִים מִתְּכֵמָה תוֹרָה וּמִדּוֹת יִשְׁרוֹת הִנֵּה**
28 **מַעֲשֵׂיהֶם כְּמַעֲשֵׂה בְּהֵמָה מִפֶּשׁ, שְׁדוּרְסִים**
29 **וּמַלְעִיגִים רַחֲמָנָא-לְצֵלן מַעֲנִינִים הַרוּחָנִיִּים אֲשֶׁר**
30 **אֵין לָהֶם שׁוֹם מִשְׁגָּ כָּלל, וְהָרִי הֵם בְּבִהְמָה מִפֶּשׁ,**
31 **הַהוֹלָכֶת וְדוֹרְסֶת מִבְּלִי הִבְחֵן כָּלל אִם הוּא עֶפֶר**
32 **וְעֵץ אוֹ גּוֹף אָדָם, שֶׁהוּא מְפָנִי הָעֵדֶר הֶהָרָגֶשׁ,**
33 **מַעֲשֵׂיהֶם כְּמַעֲשֵׂה בְּהֵמָה מִפֶּשׁ, שְׁדוּרְסִים וּמִתְחַיִּים**
34 **בּוֹלוּל וּמַלְעִיגִים רַחֲמָנָא-לְצֵלן מַעֲנִינִים הַרוּחָנִיִּים אֲשֶׁר אֵין**
35 **לָהֶם שׁוֹם מִשְׁגָּ כָּלל, בְּאוֹתָם עֵנִינִים וְרוּחָנִיִּים וְהָרִי הֵם בְּבִהְמָה**
36 **מִפֶּשׁ, הַהוֹלָכֶת וְדוֹרְסֶת בְּרַגְלָהּ אֶת כָּל מַה שֶׁהִיא פּוֹגַעַת בּוֹ מִבְּלִי**
37 **הִבְחֵן כָּלל אִם הוּא עֶפֶר וְעֵץ אוֹ גּוֹף אָדָם, שֶׁהוּא מְפָנִי**
38 **מַחֲלֵט לְכוּנָה הַעֲלִינָה שֶׁהִיא מְסַתֵּיר הַבְּרִיאָה, וְאִז כָּא לְהִיפְךָ חֶסֶד**
39 **וְשְׁלוֹם, וְחִמּוּרֵת זֹאת שֶׁהָאָדָם יִכְרֹר וְיִזְכֵּךְ אֶת הָעוֹלָם נוֹצֵר מִצֵּב שֶׁהָעוֹלָם**
40 **מְסַתֵּיר אֶצְלוֹ עַל אֹר הָאֱמֶת האלוקות, ובגלל ההעלם וההסתר הזה,**
41 **וְנִתְעַבָּה וְנִתְגַּשֵּׁם כָּל כָּף עַד שֶׁנִּחְסַר אֶצְלוֹ וְאֵין לוֹ כָּל חוּשׁ**
42 **מִהֶהָרָגֶשׁ (הַנִּקְרָא פִּילְעֵן) בְּעֵנִינִים הַרוּחָנִיִּים, שֶׁזֶּה**

באתי לגני אחותי כלה

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

- 1 הַעֲדֵר הַהֶרְגֶּשׁ, בגלל חוסר היכולת להרגיש ולהבחין על מה ראוי לדרוך
2 ועל מה לא דְּבַהֲמָה הָרִי אֵין לָהּ דַּעַת ויכולת הבחנה, כְּמוֹ כֵּן
3 יִשְׁנֶם אֲנָשִׁים כָּאלוֹ שֶׁהֵם כְּבַהֲמָה מִמֶּשׁ, וְלוֹעֲגִים עַל
4 הַתּוֹרָה וּמִצְוֹת מאחר שאבדו את התחושות הנכונות ואת היכולת
5 להבחין (וּמֵהֶם) בין אלה שהנפש
6 הבהמית קובעת את צורת ההתנהגות
7 שלהם ישנם כאלה הַבּוֹחֲרִים לָהֶם
8 בעצמם, בשרירות לִיבם דְּרִכִּים
9 שוֹנִים, כשמירת התורה והמצוות
10 ומחליטים כִּי מִצְוָה זוֹ הֵם
11 מְקִימִים, וּבָזָה אֵינֶם רוֹצִים
12 לְקִימָה כו', בדומה לאמור לעיל
13 שבגלל ה"רוח שטות" של הנפש
14 הבהמית המכסה על הנפש האלוקית,
15 האדם יוצר בטעות אבחנה בין עבירות
16 מסוימות לעבירות אחרות),
17 וְהַדּוּמָה, וכך ייתכן שאנשים
18 מקבלים החלטות מוטעות דומות לגבי
19 קיום התורה והמצוות דְּכָל זֶה הוּא
20 בָּא מִהֲעֻזּוֹת הַחֻצָּה וְהַקְרִירוֹת
21 האדרישות דִּנְפֶשׁ הַבְּהֵמִית לענייני
22 קדושה ואלוקות, אֲשֶׁר זֶה הוּא
23 הַסֵּפֶה וְהַגּוֹרֵם מֵה שֶׁאֲדָם בָּא
24 לִידֵי עֲבָרָה רַחֲמָנָא - לְצִלָּן,
25 שֶׁהוּא כמבואר לעיל רוח שטות
26 דְּסִטְרָא אַחְרָא וְהַפְסוּי דִּנְפֶשׁ
27 הַבְּהֵמִית, שֶׁהֵם מַעְלִימִים
28 וּמְסִתִּירִים עַל אור האֵמֶת
29 האלוקית של הנפש האלוקית שמצד
30 עצמה היא קשורה באלוקות בקשר
31 בלתי ניתן לניתוק עַד כִּי כֵן שֶׁהָאֵדָם
32 עובר עבירה חס ושלום שֶׁנַּעֲשֶׂה
33 כתוצאה מהעבירה הִיפֶךְ הַפְּנוּהַ
34 המטרה הַעֲלִיוֹנָה בכריאת העולם,
35 דְּכּוֹנֶנָה הַעֲלִיוֹנָה שֶׁנִּבְרָא
36 הָעוֹלָם למענה היא בְּכַדִּי לְכַרְוֹ
37 ולעזוב ולזכך אותו וְלַעֲשׂוֹתוֹ כְּלִי
38 לְאֵלֻקוֹת, שהעולם הזה הגשמי
39 עצמו יהיה מקום ראוי להשראה
40 השכינה ו'דירה' לאלוקות וְעַל יְדֵי
41 כְּסוּי הַנֶּפֶשׁ הַבְּהֵמִית שמכסה ומסתירה על האמת הַנֶּה בָּא למעשה
42 הַהִיפֶכֶךְ מִמֶּשׁ, שֶׁהָעוֹלָם לֹא דִי שְׂאִינוּ מִתְּבַרֵּר וּמִזְדַּכֵּךְ ולכן
43 אינו הופך להיות 'דירה' לאלוקות, הַנֶּה עוֹד מַעְלִים וּמְסִתִּיר עַל אור
- הָאֵמֶת, וְזֶהוּ הָרוּחַ שְׁטוּת שֶׁמְכַסֶּה עַל הָאֵמֶת ובגללה האדם
עלול לעבור עבירות.
קָצוּר. יִבְאֵר דְּרוּחַ שְׁטוּת, שהיא תִּקְוָה הַתְּאֻהָ העובדה שהתאוות
לענייני העולם הזה הם בתוקף והאדם שקוע בהן וְנִפְשׁ הַבְּהֵמִית בְּכָלֵל,
מצד טבעה ומהותה, מְכַסִּים עַל
הָאֵמֶת האלוקית שאמורה להאיר
בנפש האלוקית וְגוֹרָמִים הַעֲדֵר
הַרְגֶּשׁ הָאֵלֻקוֹת חוסר הרגשה
והכרה פנימית באלוקות וְעֵלּוּי
הַמִּצְוֹת, וכן חוסר הרגשה והכרה
במעלות המצוות מצד אחד וּפְחִיתוּת
הַרְחוּק מֵהֶם ומצד שני האדם
מאבד את ההכרה והרגשה בכך
שהתרחקות מאלוקות ומהמצוות היא
דבר פחות וגרוע.
ד) אֲמָנִם זֶה שֶׁהִנֵּפֶשׁ
הַבְּהֵמִית מְכַסֶּה עַל הַנֶּפֶשׁ
הָאֵלֻקִּית ומעלימה ומסתירה על
אורה, וְהִינּוּ הָרוּחַ שְׁטוּת של
הסִטְרָא־אֲחֵרָא, שֶׁמְכַסֶּה וּמַעְלִים
עַל אור הָאֵמֶת וְהַגְלִי שֶׁל
האלוקות, וְהִינּוּ דָאס וואס
וועלט אִיז מַעְלִים אויף
אֵלֻקוֹת, העובדה שהעולם מעלים
על אלוות הוא רק עַל הַמַּדּוֹת
הַרְגֶּשׁ דִּנְפֶשׁ הָאֵלֻקִּית, כמבואר
לעיל בהרחבה כיצד הכיסוי וההעלם
על הנפש האלוקית פוגע ביכולת לחוש
ולהרגיש את חשיבותם ומעלתם
והעריבות של ענייני אלוות אָבֵל
לֹא עַל הַעֲצָמוֹת דִּנְפֶשׁ
הָאֵלֻקִּית כִּי עַל עֵצֶם הַמָּהוּת של
הנפש האלוקית לֹא נִתֵּן להעלים
ולהסתיר ושום דבר לא פוגע ולא פוגם
בה, כפי שהולך ומבאר.
דְּהִנֵּה כְּתִיב בשירת האוינו
"עֲקֹב חֶבְל נַחֲלָתוֹ", ומוסבר
על כך בתורת החסידות אשר
הַתְּשׁוּרוֹת הקשר והחיבור העמוק
והפנימי של הַנֶּפֶשׁ בְּאֵלֻקוֹת
הוא כְּמוֹ חֶבְלֵי עֲבָה הַשְׁזוּר מִתְּרִי"ג נִימִין חוטים דקים,
דְּהַחֲבֵל בנמשל הוא הַנֶּפֶשׁ עֲצָמָה, דִּנְשָׁמָתוֹ שֶׁל אָדָם הוּא
הַחֲבֵל האמצעי הַמְקַשֵּׁר בְּאֵלֻקוֹת, וְלִזְאֵת הַנֶּפֶשׁ עֲצָמָה

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

לְאֶחָדִים, להפוך לדבר אחד למרות שעדיין נשאר מרחק גדול ביניהם שזה
למעלה וזה למטה הִנֵּה כְמוֹ כֵּן הוּא גַם כֵּן בְּחֶבְלֵי דִנְשָׁמָה, גם
הנשמה נמשלה לחבל המקשר ומחבר שְׂרָאשׁוּ הָאֶחָד קָשׁוּר לְמַעְלָה
באלוקות, וְהוּא הִתְקַשְּׁרוּת אוֹת ה' תַּתְּאָה שם הוי' מורכב מארבעת

האותיות יו"ד, ה"א, ו"ו, ה"א. והאות

ה"א הראשונה נקראת "ה" עילאה"

(עליונה) והאות ה"א האחרונה נקראת

"ה" תתאה" (תחתונה) והקשר של

הנשמה באלוקות פירושו שהאות ה'

תתאה קשורה ומחוברת בְּהִג' אוֹתִיּוֹת יְהו"ו, שלמעלה ממנה

ברוגה וְרָאשׁוּ אֶחָד הקצה השני

של 'חבלי' הנשמה קָשׁוּר לְמַטָּה,

וְהוּא בְּהֶאֱרַת הַנִּשְׁמָה

הַמְתַּלַּבֶּשֶׁת בְּגוּף הָאָדָם

לְהַחְיּוֹתוֹ, כמבואר בחסידות שגם

לאחר ירידת הנשמה למטה להתלבש

בגוף, חלק פנימי ועצמי של הנשמה

נשאר למעלה ורק הארה מועטת ממנה

מלוכשת בתוך הגוף הגשמי.

וְזֶהוּ "נַעֲקֵב חֶבֶל נִחְלָתוֹ",

דָּגָם בַּמִּדְרָגוֹת הַנְּמוּכּוֹת של בני

ישראל שֶׁהֵם בְּבַחֲיַנַת עֲקָבִים

שנמשלו לעקב שברגל שהוא החלק

התחתון ביותר של גוף האדם, הִנֵּה

עַל יְדֵי חֶבֶל דִּנְשָׁמָה הָרִי הֵם

גם הַיְהוּדִים הִלּוּ קָשׁוּרִים

ומחוברים ומאוחדים בְּהַעֲצָמוֹת,

בעצמותיהם ומהותו של הקדוש-ברוך-

הוא וְכִבְכּוֹל שֶׁהֵם (נִשְׁמוֹת

יִשְׂרָאֵל) נִחְלָתוֹ החלק והירושה

שֶׁל מַעְלָה, וְעַל יְדֵי זֶה עַל יְדֵי

החיבור של הנשמה הֵם קָשׁוּרִים

באלוקות בְּתַכְלִית הַהִתְקַשְּׁרוֹת

תמיד, בכל מצב, גם אם הנפש

הבהמית והקליפות מעלימים ומסתירים

על ההרגש ועל המידות של הנפש

האלוקות, כמבואר לעיל. ומעתה, לאחר שהוסבר כי על עצם הנשמה אין

העלם והסתר בשום מצב ומצד שני על הרגש ועל המידות יכול להיות הסתר

בגלל ה"רוח שטות" מוכן מדוע האדם לעולם לא יעבור עבירה שבה הוא

יודע בבירור שהוא נפחד ומתנתק מאלוקות ועם זאת לגבי עבירות אחרות

יתכן שה"רוח שטות" כן תחסה על האמת: וְהִנֵּה עֲנִין הַכִּפְּיָרָה

רַחֲמָנָא-לְעָלָן או עֲבָרָה שֶׁהִיא בְּכַרַת חֲסִי-וְשְׁלוֹם, הֲלֹא הֵם

נוֹגְעִים לְעַצְמָם הַהִתְקַשְּׁרוֹת של הנשמה באלוקות, הִינּוּ בְּכָלִלוֹת

הַהִתְקַשְּׁרוֹת ולא רק בפרט כזה או אחר, שֶׁהֵם עַצְמָם הַנִּשְׁמָה וְעַצְמָם

הַנִּפְשִׁי, שבהם היא "עצם ההתקשרות" וְעַל-דֶּרֶךְ דְּכַתִּיב "כִּי

הַאֲמַצְעִי הַמְקַשֵּׁר וּמַחְבֵּר בֵּין הָאָדָם לְאֱלֻקוֹת שְׁוֹרָה מִתְרַנֵּג נִימִין,
כנגד תרי"ג המצוות (כפי שיבואר להלן) וְכִדְאִיתָא מוּבָא בְּסִפְרָא שֶׁל
בִּינוּנִים סֵפֶר הַתְּנִיָּא הַנִּקְרָא "סֵפֶר שֶׁל בִּינוּנִים" כִּי הוּא עוֹסֵק בַּעֲבוּדַת ה'
שֶׁל ה"בִּינוּנִים" שֶׁאֵינוֹ צָדִיק וְאֵינוֹ רֹשֶׁע פֶּרֶק נָא, דִּהְנִשְׁמָה כְּלוּלָה

מִתְרַנֵּג כַּחוֹת, וּבִלְשׁוֹן סֵפֶר

הַתְּנִיָּא שֶׁם: "שְׁתַּרְיָג מִינֵי כַּחוֹת

וְחִית כְּלוּלִים בָּהּ בְּמַהוּתָּהּ וְעֲצֻמוּתָּהּ

לְצַאֲתָא אֶל הַפּוֹעַל וְהַגִּילּוּי מִהַעֲלֵם,

לְהַחְיּוֹת רַמ"ח אַבְרִין וְשֵׁם גִּידִין

שֶׁבְּגוּף עַל-יְדֵי הַתְּלַבְּשׁוֹת בַּנֶּפֶשׁ

הַחַיּוּנִית שֶׁשֶׁלָּה גַם כֵּן רַמ"ח וְשֵׁם ה'

כַּחוֹת הַלְלוּ".

וְטַעַם הַדָּבָר הוּא, הַסִּיכָה לְכֹן

שֶׁכַּחוֹת הַנֶּפֶשׁ הֵם בַּמִּסְפָּר תַּרְיָג הִיא

דְּאָמְרוּ רַב"ל (סְנֵהֲדִין פֶּרֶק

ד' מִשְׁנָה ה') "חֵיב אָדָם לִזְמֹר

בְּשִׁבְלֵי נִבְרָא הָעוֹלָם",

דְּעוֹלָם הוּא מְלֻשׁוֹן הָעֵלִם,

וּלְפִי זֶה יֵשׁ לְפָרֵשׁ אֶת הַמִּשְׁנָה דְּכָל

אֶחָד וְאֶחָד חֵיב לִזְמֹר דִּהְעֵלָם

21 ("עוֹלָם") וְצִמְצוּם הָרָאשׁוֹן כְּדִי

שֶׁמֶהֱאֹרֵה הָאֱלֹקִי הָאִינְסוּפִי וְהַבִּלְתִּי

23 מוּגַבֵּל יִתְהוּ עוֹלָמוֹת וְנִבְרָאִים

24 מוּגַבֵּלִים, הַקְדוּשׁ-בְּרוּךְ-הוּא עֲשֵׂה

25 בְּאוֹר הָאֵין-סוּף שׁוֹרֵה שֶׁל צִמְצוּמִים

26 שֶׁמַּעֲלִימִם אֶת הָאוֹר, כִּן שֶׁרַק הָאֵרָה

27 מוֹעֲטָה מִמֶּנּוּ תַּתְּגַלֶּה וְתִרְדֵּי לְהוֹת אֶת

28 הַנִּבְרָאִים. וְתַחֲלִית הַצִּמְצוּמִים הִיא

29 בַּצִּמְצוּם הָרָאשׁוֹן שֶׁבוּ הַקְדוּשׁ-בְּרוּךְ-

30 הוּא סִילַק אֶת אוֹרוֹ הַגָּדוֹל הַצִּדִּיד,

31 כִּיכּוֹל, כְּדִי שֶׁתִּהְיֶה אִפְשָׁרוֹת וְנִתְּנָה

32 מְקוֹם לְעוֹלָמוֹת. וְהָאָדָם חֵיב לְדַעַת

33 וְלִזְמֹר לְעַצְמוֹ שֶׁהָעוֹלָם וְהַצִּמְצוּם

34 נִבְרָא בְּשִׁבְלֵי, כַּמְשִׁימָה לְכָל אֶחָד

35 וְאֶחָד בְּכִדִּי לְכַרְרוֹ וְלִזְכּוֹ,

36 וְהָאָדָם הוּא בְּצִיּוֹר בְּרִמּוֹת

37 וּבַתְּנִיָּא רַמ"ח אַבְרִים וְשֵׁם ה'

38 גִּידִים שֶׁהֵם בְּמִסְפָּר תַּרְיָג, דְּלָכֵן כִּיּוֹן שֶׁמְשִׁימָה בִּירוֹר הָעוֹלָם

39 מוֹטֵלָה עַל הָאָדָם כָּל הַמִּדְרָגוֹת בְּהִשְׁתַּלְּשְׁלוֹת שֶׁל הָאוֹר הָאֱלֹקִי

40 מִדְרָגָה לְדְרָגָה הֵם בְּמִסְפָּר הִנֵּה, וּבַעֲצֵם כָּל דְּרָגָה מִתְחַלֶּקֶת לְתַרְיָג

41 בַּחֲנוּת וְלָכֵן הִנֵּה גַם בְּהִנְשָׁמָה עֲצֻמָּה שְׁעִלִיָּה מוֹטֵל לְעוֹסֵק בְּבִירוֹר

42 הָרִי יֵשׁ גַּם כֵּן תַּרְיָג כַּחוֹת, שֶׁבָּהֶם תְּלוּיִים הַתְרַנֵּג מִצְּוֹת,

43 וְחֶבֶל זֶה דִּנְשָׁמָה הָרִי מִתְקַשֵּׁר בְּאֱלֻקוֹת, וְכִמּוֹ הַחֶבֶל

44 שְׂרָאשׁוּ אֶחָד קָשׁוּר לְמַעְלָה, וְרָאשׁוּ הַשְּׁנִי קָשׁוּר לְמַטָּה,

45 כַּאֲשֶׁר קֶצֶה אֶחָד שֶׁל הַחֶבֶל קָשׁוּר לְמַעְלָה וְקֶצֶה הַשְּׁנִי קָשׁוּר לְמַטָּה הָרִי עַל

46 יְדֵי זֶה נַעֲשֶׂה הַהִתְקַשְּׁרוֹת בֵּין ה"מַעְלָה" וְה"מַטָּה" לְהִיּוֹת

באתי לגני אחותי כלה

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

- 1 עֲזַנְתִּיכֶם הָיוּ מִבְּדָלִים בֵּינֵיכֶם לְבֵין אֱלֹקֵיכֶם", ויש לפרש את
2 דיוק לשון הפסוק "אלוקים" ולא "אלוקים" סתם דִּאֲלֵקִיכֶם פְּרוּשׁ
3 אֱלֹקָה שְׁלָכֶם, וְהִינוּ הָאֱלֹקִים שֶׁבִנְשָׁמָה, כך שהכתוב לא אומר רק
4 שהעונות מבדילים בין האדם לאלוקות בכלל אלא מדגיש גם שהעון יוצר פגם
5 ופירוד ביחס לאלוקות שבנשמתו של
6 האדם וְעֲנִינִים אֵלָיו עבירות
7 שקשורות בכפירה או באיסורי כרת
8 הָרִי הֵם נוֹגְעִים בְּכָלֹת
9 הַהִתְקַשְׁרוּת, כאמור, וְיָדוּעַ²³
10 דָּעַל עֲצֵם הַנִּשְׁמָה הָרִי אֵין
11 שׁוֹם דָּבָר הַמַּעֲלִים וּמִסְתִּיר, והיא נשאת כשורה ומחברת באלוקות
12 ככל מצב וְלֹאֵת בְּאֶשֶׁר בָּא אֵיזָה
13 דָּבָר שֶׁגַם הָאָדָם יודע ומכיר בכך שזהו
14 דבר הַנּוֹגֵעַ בְּכָלֹת הַהִתְקַשְׁרוּת
15 נִפְשׁוֹ, שִׁכּוֹל לִהְיוֹת נִפְרָד עַל יְדֵי זֶה מֵאֱלֹקִים
16 וְיָדִי זֶה מֵאֱלֹקִים חִס־וְשָׁלוֹם, וְכֵן
17 רֹצֵה בְּשׁוֹם אִפֹּן וְאִינוּ יָכוֹל חִס־וְשָׁלוֹם לְהִפָּרֵד
18 חִס־וְשָׁלוֹם לְהִפָּרֵד מֵאֱלֹקִים
19 וְכֵן דָּבָר שֶׁאֵינוּ יָכוֹל חִס־וְשָׁלוֹם לְהִפָּרֵד מֵאֱלֹקִים
20 וְכֵן דָּבָר שֶׁאֵינוּ יָכוֹל חִס־וְשָׁלוֹם לְהִפָּרֵד מֵאֱלֹקִים
21 וְכֵן דָּבָר שֶׁאֵינוּ יָכוֹל חִס־וְשָׁלוֹם לְהִפָּרֵד מֵאֱלֹקִים
22 וְכֵן דָּבָר שֶׁאֵינוּ יָכוֹל חִס־וְשָׁלוֹם לְהִפָּרֵד מֵאֱלֹקִים
23 וְכֵן דָּבָר שֶׁאֵינוּ יָכוֹל חִס־וְשָׁלוֹם לְהִפָּרֵד מֵאֱלֹקִים
24 וְכֵן דָּבָר שֶׁאֵינוּ יָכוֹל חִס־וְשָׁלוֹם לְהִפָּרֵד מֵאֱלֹקִים
25 וְכֵן דָּבָר שֶׁאֵינוּ יָכוֹל חִס־וְשָׁלוֹם לְהִפָּרֵד מֵאֱלֹקִים
26 וְכֵן דָּבָר שֶׁאֵינוּ יָכוֹל חִס־וְשָׁלוֹם לְהִפָּרֵד מֵאֱלֹקִים
27 וְכֵן דָּבָר שֶׁאֵינוּ יָכוֹל חִס־וְשָׁלוֹם לְהִפָּרֵד מֵאֱלֹקִים
28 וְכֵן דָּבָר שֶׁאֵינוּ יָכוֹל חִס־וְשָׁלוֹם לְהִפָּרֵד מֵאֱלֹקִים
29 וְכֵן דָּבָר שֶׁאֵינוּ יָכוֹל חִס־וְשָׁלוֹם לְהִפָּרֵד מֵאֱלֹקִים
30 וְכֵן דָּבָר שֶׁאֵינוּ יָכוֹל חִס־וְשָׁלוֹם לְהִפָּרֵד מֵאֱלֹקִים
31 וְכֵן דָּבָר שֶׁאֵינוּ יָכוֹל חִס־וְשָׁלוֹם לְהִפָּרֵד מֵאֱלֹקִים
32 וְכֵן דָּבָר שֶׁאֵינוּ יָכוֹל חִס־וְשָׁלוֹם לְהִפָּרֵד מֵאֱלֹקִים
33 וְכֵן דָּבָר שֶׁאֵינוּ יָכוֹל חִס־וְשָׁלוֹם לְהִפָּרֵד מֵאֱלֹקִים
34 וְכֵן דָּבָר שֶׁאֵינוּ יָכוֹל חִס־וְשָׁלוֹם לְהִפָּרֵד מֵאֱלֹקִים
35 וְכֵן דָּבָר שֶׁאֵינוּ יָכוֹל חִס־וְשָׁלוֹם לְהִפָּרֵד מֵאֱלֹקִים
36 וְכֵן דָּבָר שֶׁאֵינוּ יָכוֹל חִס־וְשָׁלוֹם לְהִפָּרֵד מֵאֱלֹקִים
37 וְכֵן דָּבָר שֶׁאֵינוּ יָכוֹל חִס־וְשָׁלוֹם לְהִפָּרֵד מֵאֱלֹקִים
38 וְכֵן דָּבָר שֶׁאֵינוּ יָכוֹל חִס־וְשָׁלוֹם לְהִפָּרֵד מֵאֱלֹקִים
39 וְכֵן דָּבָר שֶׁאֵינוּ יָכוֹל חִס־וְשָׁלוֹם לְהִפָּרֵד מֵאֱלֹקִים
40 וְכֵן דָּבָר שֶׁאֵינוּ יָכוֹל חִס־וְשָׁלוֹם לְהִפָּרֵד מֵאֱלֹקִים
41 וְכֵן דָּבָר שֶׁאֵינוּ יָכוֹל חִס־וְשָׁלוֹם לְהִפָּרֵד מֵאֱלֹקִים
42 וְכֵן דָּבָר שֶׁאֵינוּ יָכוֹל חִס־וְשָׁלוֹם לְהִפָּרֵד מֵאֱלֹקִים
43 וְכֵן דָּבָר שֶׁאֵינוּ יָכוֹל חִס־וְשָׁלוֹם לְהִפָּרֵד מֵאֱלֹקִים
44 וְכֵן דָּבָר שֶׁאֵינוּ יָכוֹל חִס־וְשָׁלוֹם לְהִפָּרֵד מֵאֱלֹקִים

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

- 1 (ה) וְהָיָה כִּשְׁם שֵׁשׁ הַטִּיָּה נְטִייה, סְטִייה לְמִטָּה מִן הַדַּעַת
- 2 שֶׁהַדַּעַת הִיא הַדֶּרֶךְ הַיְשֵׁרָה וְהַמְמוּצָעַת שֶׁהוּא שְׁנִייה מִמֶּנָּה נִקְרָא בִּשְׁם
- 3 שְׁטוּת דִּקְלָפָה, הִיפך הַקְדוּשָׁה, הֵנָּה כְּמוֹ כֵּן יִשְׁנֶה הַטִּיָּה נְטִייה
- 4 מִהַדֶּרֶךְ הַמְמוּצָעַת וְהַרְגִּילָה לְמַעְלָה מִן הַדַּעַת, וְהוּא שְׁטוּת
- 5 דִּקְלָפָה, כְּפִי שֶׁהוֹלךְ וּמְבָאָר.
- 6 וְהַעֲנִין הוּא, דְּהֵנָּה אָמְרוּ 1 (ה) וְהָיָה כִּשְׁם שֵׁשׁ הַטִּיָּה לְמִטָּה מִן הַדַּעַת
- 7 רַ"ל (כְּתוּבוֹת יז עמוד א) 2 שֶׁהוּא נִקְרָא בִּשְׁם שְׁטוּת דִּקְלָפָה,
- 8 "אָמְרוּ עָלָיו עַל ר' יְהוֹדָא 3 הֵנָּה כְּמוֹ כֵּן יִשְׁנֶה הַטִּיָּה לְמַעְלָה מִן הַדַּעַת, וְהוּא
- 9 בְּרַבִּי אֵילְעָאי, שֶׁהִיָּה נוֹטֵל 4 שְׁטוּת דִּקְלָפָה. וְהַעֲנִין הוּא, דְּהֵנָּה אָמְרוּ רַ"ל
- 10 בַּד שֶׁל הָדָם וּמִרְקָד לִפְנֵי 5 (כְּתוּבוֹת יז עמוד א) "אָמְרוּ עָלָיו עַל ר' יְהוֹדָא
- 11 הַפֶּלֶא וְכוּ', כְּדִי לִשְׁמַח אוֹתָהּ רַב 6 בְּרַבִּי אֵילְעָאי, שֶׁהִיָּה נוֹטֵל בַּד שֶׁל הָדָם וּמִרְקָד
- 12 שְׁמוּאֵל בַּר רַב יִצְחָק מִרְקָד 7 לִפְנֵי הַפֶּלֶא וְכוּ', רַב שְׁמוּאֵל בַּר רַב יִצְחָק מִרְקָד
- 13 הִיָּה מִרְקָד לִפְנֵי הַכֹּהֵל אֲתֵלֶת 8 אֲתֵלֶת (שֶׁלֹּש בְּדִין, זוֹרֵק אַחַת וּמִקְבֵּל אַחַת,
- 14 (שֶׁלֹּש בְּדִין שֶׁל הַדָּסִים, זוֹרֵק 9 רַ"ש"), אָמַר רַבִּי זִירָא קָא מְכַסֵּף לָן סָבָא
- 15 אַחַת וּמִקְבֵּל תּוֹפֶס אַחַת, 10 (שְׁמוּזָלָל בַּכְּבוֹד תַּלְמִידֵי חֲכָמִים וְנוֹהֵג קְלוֹת
- 16 רַ"ש"), אָמַר רַבִּי זִירָא קָא 11 רֹאשׁ בְּעֶצְמוֹ, רַ"ש"), כִּי נָח נִפְשִׁיה אֶפְסִיק
- 17 מְכַסֵּף לָן סָבָא הִזְקֵן מִבֵּישׁ אוֹתָנוּ 12 עֲמוּדָא דְנוּרָא בֵּין דִּידֵיהּ לְכֹלָא עֲלָמָא וְכוּ', אָמַר
- 18 (שְׁמוּזָלָל בַּכְּבוֹד תַּלְמִידֵי 13 רַבִּי זִירָא אֶהְיִי לִיה שׁוֹטִיָּה לְסָבָא (שׁוֹט שֶׁל הָדָם
- 19 חֲכָמִים וְנוֹהֵג קְלוֹת רֹאשׁ 14 שֶׁהִיָּה מִרְקָד בּוֹ, רַ"ש")) וְאָמְרִי לִיה שְׁטוּתִיָּה
- 20 בְּעֶצְמוֹ לְרוֹקֵד כֵּךְ לִפְנֵי הַכֹּהֵל, 15 לְסָבָא (שֶׁהִיָּה מִתְּנַהֵג בְּשׁוֹטָה, רַ"ש"), וְאָמְרִי לִיה
- 21 רַ"ש"), כִּי נָח נִפְשִׁיה אֶפְסִיק 16 שִׁיטְתִּיָּה לְסָבָא" (שִׁיטְתּוֹ וּמִנְהֶגוֹ, רַ"ש"), דִּשְׁטוּת
- 22 עֲמוּדָא דְנוּרָא בֵּין דִּידֵיהּ 17 זֹו הָרִי הִיא לְמַעְלָה מִן הַדַּעַת, שֶׁהוּא מִדְּרָגָה
- 23 לְכֹלָא עֲלָמָא וְכוּ', כֹּאֲשֶׁר נָחָה 18 גְּבוּהָה וְנִפְלְאָה בְּמָאֵד מָאֵד, דָּאִישׁ וְאִשָּׁה הָרִי זָכוּ
- 24 נִפְשׁוּ (וְנִפְטָר מִן הָעוֹלָם) הַפְסִיק (חֲצִץ) 19 הָרִי שְׁכִינָה שְׁרוּיָה בִּינִיָּהֶם, דָּאִישׁ הוּא אִשׁ י'
- 25 עֲמוּד רֹאשׁ אִשׁ בֵּינוּ לְכֹל הָעוֹלָם, וְזֹא אָמַר 20 וְאִשָּׁה הוּא אִשׁ ה', וְכֹאֲשֶׁר זָכוּ אֶז הָרִי הֵם יִ"ה
- 26 רַבִּי זִירָא אֶהְיִי לִיה שׁוֹטִיָּה 21 כּו', (וּבָא בְּגִלּוּי בִּנְיָן עֲדִי עַד כּו'), אִם כֵּן הָרִי זֹו
- 27 לְסָבָא הוֹעִיל לוֹ לִזְקֵן הַשּׁוֹט שֶׁלוֹ 22 מִדְּרָגָה גְּבוּהָה, לָכֵן בְּשִׁבִּיל זֶה זָכָה לְגִלּוּיִים
- 28 (שׁוֹט שֶׁל הָדָם שֶׁהִיָּה מִרְקָד 23 נְעִלִים בְּיוֹתֵר דָּאֶפְסִיק עֲמוּדָא דְנוּרָא כּו', שֶׁזֶּהוּ
- 29 בּוֹ, רַ"ש") וְאָמְרִי לִיה וִישׁ 24 בְּחִינַת גִּלּוּי אֹר בְּגִלּוּי מִמֶּשׁ כּו'. וּבִאֹר הַעֲנִין
- 30 אוֹמְרִים שְׂרָבִי זִירָא תַּחֲבֹטָא בְּנוֹסַח 25 הוּא, דְּהֵנָּה אֹר-אֵין-סוֹף הָרִי לִית מַחֲשָׁבָה
- 31 אַחֵר, שֶׁהוֹעִילָה לוֹ לִזְקֵן שְׁטוּתִיָּה 26 תְּפִסָּא בִּיה כָּלָל, וְהוּא לְמַעְלָה מִגְּדֵר הַשְּׁגָה, דְּכָל
- 32 לְסָבָא הַשּׁטוּת שֶׁלוֹ (שֶׁהִיָּה 27 הַשְּׁגָה הֵנָּה גַּם הַיּוֹתֵר נְעִלִית הָרִי הוּא בְּגֵדֵר
- 33 מִתְּנַהֵג בְּשׁוֹטָה, רַ"ש"), 28 הַשְּׁגָה עַל כָּל פָּנִים, אָבֵל מֵה שְׂאֵינוּ בְּגֵדֵר הַשְּׁגָה
- 34 וְאָמְרִי לִיה וִישׁ אוֹמְרִים שְׂרָבִי זִירָא 29 הָרִי אִי אֶפְשָׁר שִׁיתְפֹּס בְּהַשְּׁגָה כָּלָל, וְכֹדָאִיתָא
- 35 תַּחֲבֹטָא שֶׁהוֹעִילָה לוֹ לִזְקֵן שִׁיטְתִּיָּה 30 בִּסְפָר שֶׁל בִּינוּנִים פֶּרֶק יח, וְלִגְבִי הַקְדוּשׁ בְּרוּךְ
- 36 לְסָבָא" (שִׁיטְתּוֹ וּמִנְהֶגוֹ, 31 הוּא שֶׁהוּא לְמַעְלָה מִן הַשֶּׁקֶל וְהַדַּעַת וְלִית
- 37 רַ"ש"), דִּשְׁטוּת זֹו שֶׁל זְלוּל 32 מַחֲשָׁבָה תְּפִסָּא בִּיה כָּלָל, הַכֹּל כְּפִתִּים אֲצִלוֹ
- 38 בַּכְּבוֹד עֲצוּמוֹ, כְּבִיכּוֹל, וְעִשְׂיִית מַעֲשֶׂה 33 יִתְבָּרַךְ, כְּדִכְתִּיב "וְאֵנִי בְּעַר וְלֹא אֶדַע בְּהִמּוֹת
- 39 שֶׁנִּרְאָה כְּשִׁטּוֹת כְּדִי לִשְׁמַח אֶת הַכֹּהֵל 40 הָרִי הִיא לְמַעְלָה מִן הַדַּעַת,
- 41 שֶׁהוּא מִדְּרָגָה גְּבוּהָה וְנִפְלְאָה 41 הוּא שֶׁהוּא לְמַעְלָה מִן הַשֶּׁקֶל וְהַדַּעַת וְלִית
- 42 בְּמָאֵד מָאֵד, הַתְּנַהֲגוֹת בְּדֶרֶךְ שֶׁל 42 מַחֲשָׁבָה תְּפִסָּא בִּיה כָּלָל, הַכֹּל כְּפִתִּים אֲצִלוֹ
- 43 לְמַעְלָה מִן הַדַּעַת, בְּדֶרֶךְ עַל-שִׁכְלִית, 43 הִיא דְּרָגָה רִחוּתִית גְּבוּהָה בְּיוֹתֵר, וְהִיא
- 44 הִיא דְּרָגָה רִחוּתִית גְּבוּהָה בְּיוֹתֵר, וְהִיא 44 נּוֹבַעַת מִהֲבִנָּה וְהִכְרָה עֲמוּקָה בְּמַעֲלָתוֹ וְחִשְׁבִּיתוֹ שֶׁל עֲנִין הַנִּישׁוּאִין כְּמֹאמַר
- 45 נּוֹבַעַת מִהֲבִנָּה וְהִכְרָה עֲמוּקָה בְּמַעֲלָתוֹ וְחִשְׁבִּיתוֹ שֶׁל עֲנִין הַנִּישׁוּאִין כְּמֹאמַר 45 חֲכָמֵינוּ ז"ל דָּאִישׁ וְאִשָּׁה הָרִי זָכוּ אִם הָאִישׁ וְהָאִשָּׁה זָכוּ הָרִי
- 46 חֲכָמֵינוּ ז"ל דָּאִישׁ וְאִשָּׁה הָרִי זָכוּ אִם הָאִישׁ וְהָאִשָּׁה זָכוּ הָרִי 46

בִּיה כָּלָל ואֵין הַמַּחֲשָׁבָה תּוֹפֶסֶת וּמִשְׁיָגָה בּוֹ כָּלָל, הַכֹּל גַּם הַחֲכָמִים
הַגְדוּלִים בְּיוֹתֵר כְּפִתִּים חֲסִרֵי שֶׁכֵּל אֲצִלוֹ לִגְבוֹי יִתְבָּרַךְ, כְּדִכְתִּיב

באתי לגני אחותי כלה

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

- 1 "וְאָנִי בָעַר וְלֹא אָדַע בְּהִמּוֹת הָיִיתִי עִמָּךְ, וְאָנִי תָמִיד עִמָּךְ"
- 2 וְגו', כְּלוּמַר שֶׁבָּזָה שְׂאֵנִי בָעַר וּבְהִמּוֹת אָנִי תָמִיד עִמָּךְ,
- 3 כְּלוּמַר, הִדְרֵךְ לְהִתְקַרֵּב אֶל הַקְדוּשׁ בְּרוּךְ-הוּא אֵינֶנּה עַל-יְדֵי הַבְנָה וְהַשְׁגָּה
- 4 שֶׁהִי כָּל שֶׁהָאִדָּם יַעֲלֶה לְהַבִּין וְלַהֲשִׁיג בְּאַלּוּקוֹת בְּסוּפּוֹ שֶׁל דָּבָר הִי
- 5 מִחֻשְׁבָּה אֲנוּשִׁית לֹא מִסּוּגֻלַּת לְהִגִּיעַ
- 6 לְהַבְנָה וְהַשְׁגָּה אֲמִיתִית בְּקֻדְשׁ-
- 7 בְּרוּךְ-הוּא שֶׁלֹּמַעֲלָה מִגֹּדֵר שָׁכַל
- 8 דְּבִכְרִי לְהִגִּיעַ לְעֶצְמוּתוֹ
- 9 יִתְבָּרֵךְ וְלִהְיוֹת חֹבֵר וְלִהְיוֹת שֶׁעָמַד עִמּוֹ
- 10 הוּא לֹא עַל-יְדֵי הַשָּׁכַל אֲלֵא אֲדָרְבָּה
- 11 עַל יְדֵי בְּטוּל הִרְצוֹן הָאִשִּׁי שֶׁל
- 12 הָאִדָּם שֶׁלֹּמַעֲלָה מִטַּעַם וְדַעַת,
- 13 וְהִבְטִיטוּל הוּא לְמַעֲלָה מִחֻשְׁכָּל וְלִכְוֹן
- 14 נִקְרָאֵת בְּחִינָה וּמִדְּרָגָה זֹאת שֶׁל
- 15 בְּטוּל הַמִּצְוֹת הָאִשִּׁית בְּאוֹפֶן עַל-
- 16 שְׁכָלִי בְּשֵׁם שְׁטוּת.
- 17 וְזֶהוּ גַם כֵּן הַסִּיכָה לִכְךָ מִה
- 18 שֶׁהִנְבִּיא נִקְרָא בְּשֵׁם מִשְׁגָּע,
- 19 וְעַד שֶׁבִּדְרֵךְ כָּל מִשְׁמַעוֹת הַבִּטּוּי
- 20 הֵיא חֹסֶר דַּעַת וְשָׁכַל, לְמַטָּה מִהֲדַעַת,
- 21 כֹּאן הַכּוּוֹנָה לְמַעֲלָה מִהֲדַעַת וְכִמּוֹ
- 22 שֶׁכְּתוּב גַּם לְגַבִּי אֶחָד מִבְּנֵי
- 23 הַנְּבִיאִים שֶׁנִּשְׁלַח עַל יְדֵי אִלְשִׁיעַ
- 24 לְמַשׁוֹחַ אֶת יְהוָה לְמַלְךְ "מִדּוּעַ בָּא
- 25 הַמִּשְׁגָּע הַזֶּה" (וּכְפִירוֹשׁ הַמִּצְוֹת
- 26 דָּר: "כֵּן קִרְאוּ אֶת הַנְּבִיא, לְפִי שֶׁבַעַת
- 27 שֶׁהִי מִתְבָּרֵךְ בְּנִבּוּאָה הִיא נִדְמָה לָהֶם
- 28 כְּמִשְׁתַּעַ, עַל כִּי לֹא פָנָה אֶז בְּעִנְיָנִי
- 29 הַעוֹלָם"), דִּהְיָה בַּעַת הַתְּגִלּוֹת
- 30 הַנְּבִיאָה הִיא צָרִיף הַנְּבִיא
- 31 לְהִיּוֹת בְּהַפְשֻׁט הַגִּשְׁמִיּוֹת²⁴,
- 32 וְהִנְנוּ הַפְשֻׁט יִצְיָא מִהַגְּדִירִים
- 33 שֶׁל הַשָּׁכַל וְהַמִּדּוֹת, וְלְהִיּוֹת
- 34 בְּבִחִינַת בְּטוּל שֶׁלֹּמַעֲלָה
- 35 מִטַּעַם וְדַעַת, דִּהְיָה גַם כֵּן
- 36 עֲנִין הַפְשֻׁט הַלְבוּשִׁים
- 37 הַגִּשְׁמִיִּים בַּעַת הַנְּבִיאָה, וְכִמּוֹ
- 38 שֶׁכְּתוּב בְּשָׂאוֹל "וַיִּפְשֹׁט גַּם
- 39 הוּא אֶת²⁵ בְּגָדָיו וַיִּתְּנָבֵא",
- 40 דִּהְלָבוּשִׁים כָּל עֲנִין הַבְּגָדִים הֵם
- 41 בָּאִים מִצֵּד חֲטָא עֵץ הַדַּעַת,
- 42 דִּקְדָּם הַחֲטָא כְּתִיב עַל אִדָּם וְחֹה "וַיִּהְיֶה שְׁנֵיהֶם עֲרוּמִּים כֹּי"

- 1 וְלֹא יִתְבַּשְׁשׁוּ", כִּי כָל עוֹד לֹא הִיָּה לָהֶם יֵצֵר הָרַע לֹא הִיָּה מִקּוֹם לְהִתְבַּשֵּׁשׁ
- 2 מִכֵּךְ שֶׁהַגּוֹף עוֹרֵם וְעַל יְדֵי חֲטָא עֵץ הַדַּעַת נִתְחַדֵּשׁ עֲנִין
- 3 הַלְבוּשִׁים, וְיִדּוּעַ דְּעַקֵּר הַחֲטָא הוּא הַהֲרָגֶשׁ הַמְעַרְבַּב בְּטוּב
- 4 וְרַע, לְעוֹמֶת הַמִּצְבָּה שֶׁהִי קוֹדֵם הַחֲטָא, לְלֹא כָל רֵשׁ רַע, וְכְתִיב "וַיִּדְעוּ
- 5 כִּי עִירָמָם הֵם", שֶׁנִּתְחַדֵּשׁ
- 6 בָּהֶם הַהֲרָגֶשׁ הַמְעַרְבַּב בְּטוּב
- 7 וְרַע, שֶׁזֶהוּ גַם כֵּן עֲנִין
- 8 הַלְבוּשִׁים, הַהֲרָגֶשׁ הַמְעַרְבַּב
- 9 בְּטוּב וְרַע, וּבְשִׁרְשׁוֹ הַשּׁוֹרֵשׁ שֶׁל
- 10 הַבְּגָדִים הַגִּשְׁמִיִּים הוּא הַהֲרָגֶשׁ
- 11 הַשָּׁכַל וְהַמִּדּוֹת בְּנַפְשׁ הָאִדָּם,
- 12 וְכִשְׁם שֶׁבַעַת הַנְּבִיאָה עַל הַנְּבִיא לְצַחַת
- 13 מִגְדִּירֵי הַמִּצְוֹת הַרוּחָנִית-נַפְשִׁית שֶׁלּוֹ
- 14 וְלִהְיוֹת לְחִלּוּטִין לְאַלּוּקוֹת, כֵּךְ הִיָּה
- 15 עֲלֵיו לְפִשּׁוֹת אֶת הַבְּגָדִים וְהַדַּעַת
- 16 הַגִּשְׁמִית שֶׁלּוֹ וְלִכְוֹן בַּעַת הַנְּבִיאָה
- 17 הִיא צָרִיף לְהִיּוֹת הַפְשֻׁט
- 18 הַלְבוּשִׁים שֶׁהוּא עֲנִין
- 19 הַפְשֻׁט הַהֲרָגֶשׁ דְּשָׁכַל
- 20 וְהִנְנוּ לְהִיּוֹת בְּבִחִינַת
- 21 בְּטוּל הַכַּחוֹת וְהַחוּשִׁים וְלֹאכֵר
- 22 לְגַמְרֵי אֶת הַדַּעַת וְהַצִּיּוֹר שֶׁלּוֹ
- 23 הַמִּצְוֹת הָאִשִּׁית שֶׁלּוֹ עַל כָּל
- 24 הַחִיבִּיטִים שֶׁלּוֹ, וְכִמְבָּאֵר
- 25 בְּרַמְבַּ"ם בְּהַלְכוֹת יִסּוּדֵי
- 26 הַתּוֹרָה, "מִיִּסּוּדֵי הַדַּת לִידַעַת
- 27 שֶׁהָאֵל יִתְבָּרֵךְ מִנְּבִיא בְּנֵי
- 28 אָדָם, וְהַנְּבִיאָה חָלָה עַל חֲכָם
- 29 וְגַבּוֹר הַמִּתְגַּבֵּר עַל יִצְרוֹ, וְאֵין
- 30 יִצְרוֹ מִתְגַּבֵּר עָלָיו בְּשׁוֹם
- 31 דְּכָר", וְכִמְבָּאֵר שֶׁם בְּאֲרָכָה
- 32 כְּמָה גְּדוּלָּה מַעֲלַת הַנְּבִיאִים, וְלִכְוֹן
- 33 מֵאַחֵר שֶׁהִנְבִּיא מִתְעַלָּה מִגְדִּירֵי הַשָּׁכַל
- 34 (וְגַם הַמִּדּוֹת וְכָל שֶׁאֵר פְּרִטֵי הַמִּצְוֹת
- 35 וְהַיִּישׁוֹת שֶׁלּוֹ וּמִתְבַּטֵּל לְחִלּוּטִין
- 36 לְאַלּוּקוֹת) נִקְרָאֵת בְּחִינָה זֹאת
- 37 שְׁטוּת, שֶׁזֶהוּ הַהֲטָיָה נְטִיָּה
- 38 לְמַעֲלָה מִן הַדַּעַת וְהַשְׁגָּה,
- 39 וְלְהִיּוֹת שֶׁהַעֲבֹדָה בְּמִשְׁכָּן
- 40 וּמִקְדָּשׁ הוּא לְאַהֲבָה
- 41 חֲשׂוֹכָא לְנִהוּרָא, לְהַפּוֹךְ חוֹשֶׁךְ
- 42 לְאוֹר עַד כִּי כֵךְ דִּהְחֻשָּׁן עֲצָמוֹ יֵאֵר, כְּמִבְּאוֹר לְעִיל בְּפִרְקִים אֲב

(24) תניא קונטרס אחרון דיבור המתחיל להבין מה שכתוב בפרי עץ חיים בשם רעיא מהימנא פרשת משפטים. וראה זוהר חלק ב קטז, ב. - ועיין גם כן טור ושולחן ערוך אורח חיים סימן צח. שולחן ערוך רבנו שם והלכות תלמוד תורה פרק ד סעיף ה. (25) בכתוב (שמואל א יט, כד) ליתא תיבת "את". אבל כפנים הוא בגוף כתב יד קודש דתרנ"ח, מה שאין כן

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

- 1 וְהִינוּ דְמַהֲשׁוּת דְלַעֲמַת זֶה שְׁלֻמָּה מִן הַשְׁכָּל הַמַּעֲלִימָה וּמַסְתִּירָה
 - 2 עַל אֲלוּקוֹת וּלְכֵן הָיָה בִּבְחִינַת חוֹשֶׁךְ יִהְיֶה בִּבְחִינַת שְׁטוּת דְקִדְשָׁה
 - 3 שְׁהָיָה לַמַּעֲלָה מִן הַשְׁכָּל וּבִבְחִינַת אֹר, לְכֵן הָיָה הַמִּשְׁכָּן מַעֲצֵי שֹׁטִים
 - 4 דְּוָקָא, "שֹׁטִים" מַלְשׁוֹן שְׁטוּת וְהִינוּ הַלְמַעְלָה מִן הַדַּעַת הַמִּתְבָּרָר
 - 5 וְנַעֲשֶׂה מִן הַלְמַטָּה מִן הַדַּעַת
 - 6 לְאַחַר שְׁחוּשָׁךְ ה'"לְמַטָּה מִן הַדַּעַת"
 - 7 מִתְבָּרָר וּמוֹדֵקֵן הוֹפֵךְ לְאוֹר שֶׁל
 - 8 "לַמַּעֲלָה מִן הַדַּעַת".
 - 9 וְהוֹלֵךְ וּמַפְרֵט אֶת מַשְׁמַעוֹת הַדְּבָרִים
 - 10 בַּעֲבוּרֵת ה' שֶׁל כָּל אֶחָד וְאַחַד:
 - 11 וְזֶהוּ "וְעָשׂוּ לִי מִקֹּדֶשׁ
 - 12 וְשִׁכְנָתִי בְּתוֹכָם", בְּתוֹךְ כָּל
 - 13 אֶחָד וְאַחַד, שְׁעִינִין זֶה שֶׁל הַפִּיכָה
 - 14 הַשְׁטוּת דְלַעֲמַת זֶה לְשְׁטוּת דְקִדְוָשָׁה
 - 15 שְׁהִיָּה בַּמִּשְׁכָּן קִיָּים לַמַּעֲשֶׂה בַּעֲבוּרֵת ה'
 - 16 שֶׁל כָּל אֶחָד וְאַחַד וְזֶה בָּא עַל יְדֵי
 - 17 עֲבוּרֵת הָאָדָם בַּעֲבוּרֵת
 - 18 הַבְּרוּרִים הַפְּרִטִית שְׁלוֹ, שְׁפּוּעֵל
 - 19 לְאַהֲפָקָא חֲשׂוּכָא לְנִהוּרָא,
 - 20 וְהִינוּ לְהַפֵּךְ אֶת הַלְמַטָּה מִן
 - 21 הַדַּעַת דְּעוֹלָם (פִּינִין וְעוֹלָט שֶׁל
 - 22 הַעוֹלָם), שְׁיִהְיֶה מִזֶּה לְמַעְלָה
 - 23 מִן הַדַּעַת, כְּפִי שֶׁהוֹלֵךְ וּמַבָּר
 - 24 דִּישָׁנָם כְּמָה דְּבָרִים בָּאָדָם
 - 25 שְׁהוּא נִוְהֵג מִתְנַהֵג וְעוֹשֶׂה כֵּן
 - 26 לֹא בַּגִּלָּל סִיבָה הַגִּיּוּנִית הַמִּתְקַבֵּל עַל
 - 27 הַדַּעַת אֲלֵא וְיִוִּילֵעַ אֲזוּי טוֹט
 - 28 וְעוֹלָט, כִּי כֵן נִוְהָגִים בַּעוֹלָם
 - 29 וְהַדְּבָרִים הָאֵלֶּה הֵם כְּמוֹ חֵק
 - 30 שְׁבִלְתִּי מְזִיזִים אוֹתוֹ מִמְּקוֹמוֹ
 - 31 וְאִנְשִׁים עוֹשִׂים אוֹתָם לֵאל טַעַם אֲלֵא
 - 32 רַק לְפִי דְכֵן הוּא הַנְּהִיגָה
 - 33 הַעוֹלָם, וְכִמּוֹ כְּכִמָּה עֲנִינִי
 - 34 נְמוֹס וְהַדּוּמָה כּו', שְׁנַחוּג
 - 35 לַעֲשׂוֹת אוֹתָם רַק כִּי כֵן נִוְהָג בַּעוֹלָם
 - 36 הֵנָּה אֶת זֶה צְרִיכִים לְהַפְּכוֹ
 - 37 מִמַּצֵּב שֶׁל לְמַטָּה מִהַדַּעַת אֶל
 - 38 הַלְמַעְלָה מִן הַדַּעַת בַּעֲבוּרָה,
 - 39 וְכִמּוֹ עַל-דֶּרֶךְ-מִשְׁל זְמַנִּי
 - 40 הָאֲכִילָה וְזְמַנִּי הַשְּׁנָה, הֵנָּה
 - 41 מִצַּד הַרְגֵּשׁ הַעוֹלָם הֵם
 - 42 קְבוּעִים בְּעֵתִים וְזְמַנִּים, וּבִדְרוֹךְ
 - 43 כָּל אִנְשִׁים אוֹכֵלִים וְיִשְׁנִים בּוֹמִנִים
 - 44 קְבוּעִים וְלֹא מוֹכֵנִים לְשׁוֹנֵת אֶת הַהֲרָגֵל שֶׁלָּהֶם בַּעֲנִינִין זֶה וְגַם כְּשִׁצְרִיךְ
- וְהִתְעַפֵּס בְּמַשָּׂא וּמַתָּן, וּמִכָּל מְקוֹם הֵנָּה זְמַנִּים הָאֵלֶּה עַל
- פִּי הָרֹב בְּלִתִּי נִיזְזִים וּבְלִתִּי נִדְחִים כָּלָל וְעַקָר, וְאִנְשִׁים לֹא
- מוֹכֵנִים לְדַחַת אֲרוּחָה אוֹ זְמַן שִׁינָה אֲפִילוֹ לְמַטְרוֹת רִיוּחַ בַּמִּסְחָר, וְאֶךְ זְמַנִּי
- הַקְּבִיעוּת שֶׁל תוֹרָה וְהַפְּלָה הֵם נִדְחִים וְאִין לָהֶם קִבְעָה,
- וְאִנְשִׁים מַסּוּגִלִּים לְדַחַת קְבִיעוּת שֶׁל
- זְמַנִּי תְּפִילָה וְזְמַנִּי לְיִמּוֹד תוֹרָה בְּשִׁבְלִי
- מַטְרוֹת כֹּאֵלָה וְאַחֲרוֹת וְיֵשׁ שְׁהֵם
- נִדְחִים חֲסִי-וְשָׁלוֹם לְגַמְרִי, וְלֹא
- רַק שׁוֹמֵן תְּפִילָה אוֹ הַלִּימוֹד
- מִתְאַחֲרִים אֲלֵא מוֹתָרִים עֲלֵיהֶם
- לְחֻלוּטִין, חֲסִי וְשָׁלוֹם, וְאוֹלָם הֵנָּה
- הָאָדָם אֲשֶׁר נִוְתָן אֵיזָה
- חֲשָׁבוֹן לְנַפְשׁוֹ, הָאֵם יֵשׁ אֵיזָה
- חֲכָמָה בְּהִנְהִיגָה כְּזוֹ, הַמִּתְבָּרָר
- בְּדַבָּר וְעוֹשֶׂה חֲשָׁבוֹן-נַפֶּשׁ יִבֵּן
- שֶׁהַנְּהִיגָה הַזֶּה הִיא חֲסֵרֵת הַגִּיּוֹן דְּמִי
- הוּא הַיּוֹדֵעַ עֲתוֹ וְזְמַנּוֹ מִתִּי
- יִפְטֹר מִן הַעוֹלָם, וְכִדְאִיתָא מוֹבָא
- בְּמִדְרַשׁ רַבָּה²⁶ "אִין אָדָם
- שֶׁהִגִּיעַ זְמַנּוֹ לְהִיפְטֹר שְׁלִיט לְיוֹמָר
- הַמִּתִּינִי לִי עַד שְׁאַעֲשֶׂה
- חֲשָׁבוֹנִי וְעַד שְׁאַעֲשֶׂה
- לְבִיתִי" כּו', וְאִיךְ יִתֵּן כָּל
- נַפְשׁוֹ עַל דְּבָר שְׁאִין בּוֹ מִמַּשׁ
- כָּלָל, עֲנִינִי הַעוֹלָם הַזֶּה שְׁלֵאמִיתוֹ
- שֶׁל דְּבָר הֵם חֲסֵרֵי עֵרֶךְ וְעַל הָעַקָר
- מֵה שְׁהִיָּתָה הַפְּנוּנָה בִּירִידַת
- נִשְׁמָתוֹ לְמַטָּה עֲנִינִי עֲבוּרֵת ה'
- בְּלִימּוֹד הַתּוֹרָה וְקִיָּים הַמַּצְוֹת הוּא
- שׁוֹכַח לְגַמְרִי, וְהוּא רַק מִצַּד
- הַרִיחַ שְׁטוּת שְׁלֻמָּה מִטַּעַם וְדַעַת
- וְחֲסֵרֵת הַגִּיּוֹן שְׁמִכְסָּה עַל הָאֲמָת,
- הֵנָּה כִּיּוֹן שְׁהוּא נִתָּן תַּחַת הַהִשְׁפָּעָה
- שֶׁל ה'"שְׁטוּת דְקִלְפָּה" זֹאת תִּהְיֶה
- עֲבוּרֵתוֹ לְהַפֵּךְ שְׁטוּת זֶה
- דְּעוֹלָם ל'"שְׁטוּת דְקִדְוָשָׁה", לְהַפִּיךְ
- אֶת הַחוֹשֶׁךְ לְאוֹר, וְיַעֲמִיד עַל נַפְשׁוֹ
- וְיִקְבַּע לוֹ עֵתִים לְתוֹרָה מִבְּלִי
- לְבַטֵּל אוֹ אֲפִילוֹ לְדַחַת אוֹתָם, וְאִז
- כֹּאשֶׁר יְקִיָּים בַּעֲצוּמוֹ אֶת הַצִּיּוּר "וְעָשׂוּ
- לִי מִקֹּדֶשׁ" וְיַהֲפֹךְ אֶת חוֹשֶׁךְ הַקְּלִיפָה
- לְאוֹר הַקְּדוּשָׁה הֵנָּה יְקוּיָּים בּוֹ בְּפִרְט
- "וְשִׁכְנָתִי בְּתוֹכָם", שְׁתַּמּוּרֵת
- הַמַּצֵּב בּוֹ יֵשׁ עַל הַנֶּפֶשׁ הָאֲלוּקִית הַעֲלִם וְכִסּוּיִי הִיָּה מַצֵּב הַפּוֹךְ שְׁאִיר לוֹ

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

- 1 גְּלוּי אֹר אֶלְקִי בְּנֶפֶשׁוֹ, וְזָהוּ סִיכּוּם וְהַהוּרָאָה לַמַּעֲשֶׂה שֶׁבְּדַבְּרִי
- 2 הַזֶּה שֶׁהוּבָאוּ בְּתַחֲלִיל הַמֶּאֱמָר כִּד אֶתְכַפֵּיָא סֵטְרָא אַחֲרָא,
- 3 שְׁעַל יְדֵי שְׁפּוּעַל לְהַפִּךְ אֶת הַשְּׁטוֹת דְּנֶפֶשׁ הַבְּהֵמִית
- 4 אֵין דְּעַם קֶאֱף פּוֹן וְעוֹלָט וְאֵת הַהִתְלַהֲבוּת וְהַלֵּהט שֶׁל הָעוֹלָם
- 5 בַּעֲנִינִים גַּשְׁמִיִּים אֶל הַקִּדְשָׁה
- 6 בְּקִיּוּם הַתּוֹרָה וְהַמַּצְוֹת, אֲזִי 1 בְּנֶפֶשׁוֹ, וְזָהוּ כִּד אֶתְכַפֵּיָא סֵטְרָא אַחֲרָא, שְׁעַל יְדֵי
- 7 אֶסְתַּלַּק יִקְרָא דְּקוּדְשָׁא- 2 שְׁפּוּעַל לְהַפִּךְ אֶת הַשְּׁטוֹת דְּנֶפֶשׁ הַבְּהֵמִית אֵין
- 8 בְּרִיף-הוּא בְּכוּלָּהּ עֲלָמִין, 3 דְּעַם קֶאֱף פּוֹן וְעוֹלָט אֶל הַקִּדְשָׁה בְּקִיּוּם הַתּוֹרָה
- 9 מִתְעַלָּה כְּבוֹדוֹ שֶׁל הַקִּדּוּשׁ בְּרוּךְ הוּא 4 וְהַמַּצְוֹת, אֲזִי אֶסְתַּלַּק יִקְרָא דְּקוּדְשָׁא-בְּרִיף-הוּא
- 10 בְּכָל הָעוֹלָמוֹת שְׁמַאִיר וּמִתְגַּלָּה 5 בְּכוּלָּהּ עֲלָמִין, שְׁמַאִיר וּמִתְגַּלָּה אֹר הַסּוֹכֵב כָּל
- 11 אֹר הַסּוֹכֵב כָּל עֲלָמִין הָאֹר 6
- 7 קָצוּר. יִבְאָר שְׁטוֹת וְהִטָּיָה לְמַעְלָה מִטַּעַם וְדַעַת דְּקִדְשָׁה, וּכְמוֹ הַפְּשֻׁט הַרְגָּשׁ הַשְּׂכָל וְהַמַּדּוּת בַּעַת
- 8 הַנְּבוּאָה. הַמְשָׁכֵן מַעְצֵי שְׂטִים, אֶתְהַפְּכָא דְּשְׁטוֹת דְּלַעֲמַת זֶה לְשְׁטוֹת דְּקִדְשָׁה. וְעַל דֶּרֶךְ זֶה בַּעֲבוּרָת
- 9 כָּל אֶחָד וְאֶחָד.

אגרות קודש

ב"ה, א' שבט, תשי"ב
ברוקלין.

הנהלת אגודת חב"ד באה"ק ת"ו

שלום וברכה!

מכתביי הקודמים בטח קבלו בעתם ובזמנם ואחכה למענה מפורט עליהם, ועל של עתה באתי :

(א) בקשר יום ההילולא השני - יו"ד שבט - הממשמש ובא, הנה בטח ישתדלו בזה בהתנו[ע]
דות לרבים באופן המתאים, וכן ג"כ אשר במענה על שאלת רבים, הנה דעתי הוא, שהסדר יהי כמ"ש
בפרטיות במכתב דאשתקד.

(ב) מהנכון הוא במאד מאד, אשר ביום ההילולא או בסמוך לו, תפתח עכ"פ מחלקה אחת
או מוסד בהרשת אהל"י (אהלי יוסף. יצחק ליובאוויטש) וכתבתי עדי"ז למנהל הרשת אהל"י הוא
הרה"ח אי"א עוסק בצ"צ וכו' מו"ה חיים זוסיא שי' ווילמובסקי.

(ג) כמדומה שברור הדבר בחילוק התפקידים בין הישיבות, תלמוד תורה, וכן מוסדות הרשת
אהל"י הנ"ל, ובכ"ז הנני בא בזה לפרש דעתי והצעתי בזה, והיינו :

ישיבת תו"ת לוד, הנה מתפקידה הוא, שהיא תהי' המוסד היותר עליון אשר באה"ק ת"ו, וגם
בשביל אותם התלמידים והחניכים מתחנכים ברוח ליובאוויטש בהישיבה בתל אביב, אשר בעיקרה
היא - הישיבה בתל אביב - בשביל אלו התלמידים שמכמה סיבות אינם חפצים לגלות מבית הוריהם,
ובכל אופן צריכים להיות בה כתות יותר נמוכות מאשר בלוד, ורק אם יהי' הכרח בדבר, יש לסדר
שיהיו כתות גם בלוד וגם בתל אביב, אבל עכ"פ לא הכתות הגדולות ביותר - בישיבת ת"א - שמחוסר
משפיעים וכו', צריכים להמצא רק בישיבת לוד, ומובן מעצמו אשר אחד מתפקידי הישיבה בת"א הוא,
להמשיך אלי' ילדי' היושבים בת"א, ולשמש ג"כ דוגמא על אתר מהו חינוך דתו"ת, כיון שכל הבאים
לאה"ק ת"ו נמצאים משך זמן בת"א, ולא את כולם אפשר יהי' להמשיך לבקר את ישיבת לוד.

המשך בעמוד כו

בס"ד פורים ה'שי"ת.

מעלת האור שהוא מעין המאור, ולכן גם הוא א"ס, כמו המאור. ורק ע"י הצמצום באור א"ס, נאצלו עשר ספירות. גם אחרי הצמצום באור א"ס, נתהוו ממנו עולמות בלי גבול ומספר, כי גם האור הוא בלי גבול

(יב) **וְהִנֵּה** לְהִבִּין עֲנִין הָאוֹצֵר לְמַעַל הוּא, וְהִנֵּה אֵיתָא בְּתַקוּנַי זְהֵר²⁶: "אור אין סוף לְמַעַל עַד אֵין קֶץ, וְלִמְטָה עַד אֵין תְּכִלִּית". וְהִנֵּה מַה שְּׁאוּמְרִים "לְמַטָּה עַד אֵין תְּכִלִּית", הַכּוֹנֵה שְׁהַגְלוֹי וְהַתְּפִשּׁוּת הוּא בְּבַחֲיִנַת אֵין סוּף וּבְלִי גָבּוּל כָּלֵל, וְזֶהוּ קְרִיאַת שֵׁם דְּשֵׁם אור אֵין סוּף, דְּהָאור עֲצָמוֹ הוּא אֵין סוּף, וְטַעַם הַדְּבָר הוּא לְפִי שְׁהָאור הוּא מַעֲיִן הַמָּאור, וְזֶהוּ עֲנִין וּמַעַלְתָּ הָאור, דְּהָאור עִם שְׁהוּא הָאָרָה לְבַד וְלֹא עֲצָם, וּמִכָּל מְקוֹם הֵנָּה זֶהוּ מַעַלְתּוֹ שְׁהוּא מַעֲיִן הַמָּאור, וְלִהְיוֹת שְׁהַעֲצָמוֹת הוּא בְּבַחֲיִנַת פְּשִׁיטוֹת וּבְבַחֲיִנַת אֵין סוּף, לְכֵן הֵנָּה גַם הָאור שְׁהוּא מַעֲיִן הַמָּאור הוּא בְּבַחֲיִנַת אֵין סוּף, וְזֶהוּ אור אֵין סוּף, שְׁהָאור עֲצָמוֹ הוּא בְּבַחֲיִנַת אֵין סוּף. וְהִנֵּה מִהָאור הֵנָּה הָיוּ עוֹלָמוֹת וּסְפִירוֹת עַד אֵין קֶץ וּבְלִי גָבּוּל כָּלֵל, וּבְאַפְנוּיִם אַחֲרִים לְגַמְרִי, וְהִינוּ שְׁהַעוֹלָמוֹת וְהַסְפִירוֹת גּוֹפָא הֵן בְּלִי גָבּוּל, לְבַד זֶה שְׁהֵם בְּלִי גָבּוּל בְּמִסְפָּרָם, וּכְמֵאמַר בְּפִירוֹשׁ עֲנִין סְפִירוֹת אֵין קֶץ, שְׁהַסְפִירוֹת עֲצָמָן הֵן בְּלִי גָבּוּל, לְבַד שְׁהֵם בְּמִסְפָּר בְּלִי גָבּוּל, וְכֵדָאֵיתָא בְּאַדְרָא זוּטָא²⁷ "כִּהְיָ בּוֹצִינָא דְּאַתְפִּשֵׁשׁ לְכָל סֵטֶר וְעֵבֶר, וְכֵד תִּסְתַּכַּל לְמַנְדַּע לֹון לֹא תִשְׁתַּכַּח אֶלָּא בּוֹצִינָא בְּלַחֲדוּדָהּ" (כְּהִנֵּר הֵנָּה אֲשֶׁר אִירוּ מִתְנַצֵּץ לְכָל עֵבֶר וּפְנֵה, וְכֵאֲשֶׁר תִּסְתַּכַּל בּוֹ לִידַע אוֹתוֹ לֹא תִמָּצֵא אֶלָּא הִנֵּר בְּלַבַּד), דְּלִהְיוֹתֵן בְּבַחֲיִנַת פְּשִׁיטוֹת בְּעֲצָם, לְזֹאת הוּא בְּרַבּוּי הַתְּחַלְקוֹת מְדַרְגּוֹת עַד אֵין שְׁעוֹר, וְזֶהוּ אָמְרוּ "דְּאַתְפִּשֵׁשׁ לְכָל סֵטֶר וְעֵבֶר", אֲבָל לְאַמְתָּתוֹ הוּא "בּוֹצִינָא בְּלַחֲדוּדָהּ", שְׁהוּא בְּחִינַת חֵד, וּכְמֵאמַר²⁸ "אַנֶּתְּ הוּא חֵד וְלֹא בְּחוּשְׁבָן"²⁹. וְלִהְיוֹתוֹ בְּבַחֲיִנַת חֵד בְּעֲצָם, הֵנָּה כֵּאֲשֶׁר הוּא כָּא בְּהַתְּגַלּוּת הוּא "וְלֹא בְּחוּשְׁבָן", וְהוּא בְּבַחֲיִנַת רַבּוּי בְּיוֹתֵר, אֲבָל לְאַמְתָּתוֹ הוּא בְּבַחֲיִנַת חֵד מִפְּשֵׁ. וְהִנֵּה מַה שְּׁנִאֲצָלוּ הַסְפִירוֹת בְּמִסְפָּר עֲשָׂר, כִּדְאֵיתָא בְּמִסְפָּר יְצִירָה, "עֲשָׂר סְפִירוֹת – עֲשָׂר וְלֹא תִשַּׁע, עֲשָׂר וְלֹא אֶחָד עֲשָׂר", הֵנָּה זֶהוּ עַל יְדֵי הַצְמָצוֹם שְׁהִיָּה בְּאור אֵין סוּף בְּרוּךְ הוּא, דְּעַל יְדֵי הַצְמָצוֹם הָרִי כָּא הָאור וְהַגְלוֹי בְּבַחֲיִנַת מְדָה וּגְבּוּל, וְלִכֵּן הֵם בְּמִסְפָּר עֲשָׂר סְפִירוֹת, וּבְכָל זֶה הֵנָּה אַחֵר הַצְמָצוֹם נִתְּהוּ מִכָּל מְקוֹם עוֹלָמוֹת בְּלִי גָבּוּל וּבְלִי שְׁעוֹר, וּכְמוֹ שְׁכַתּוּב "וְעוֹלָמוֹת אֵין מִסְפָּר", וּכְמֵאמַר רַבּוּתֵינוּ ו'ל "אַל תִּקְרִי עוֹלָמוֹת"²⁹ אֶלָּא עוֹלָמוֹת, שֶׁהֵן עוֹלָמוֹת בְּלִי שְׁעוֹר וּמִסְפָּר כָּלֵל, וְכֵדָאֵיתָא בְּאַדְרָא רַבָּה³⁰ "בְּגִלְגֻלְתָּא יְתִבִּי תְרִיסֵר אֶלְפִי עֲלָמִין"³¹, וְהַמִּסְפָּר הֵנָּה דְּשָׁנִים עֲשָׂר אֶלֶף הוּא רַק לְפִי הָעֲנִין שְׁמַדְבָּר שֵׁם, שֶׁזֶּהוּ מִסְפָּר כְּזֶה, אֲבָל בְּאַמְתָּתוֹ הוּא בְּלִי גָבּוּל, עַד שֶׁגַם בְּמַדְרָגָה הַיּוֹתֵר

26) הובא ונתבאר באריכות בהמשך תרס"ו [מאמר] דיבור המתחיל ויולך הוי' את הים ואילך.

27) זוהר חלק ג רפח, א. עיין שם.

28) אליהו בתיקוני זוהר בהקדמה.

29) זוהר חלק ג עא, ב. הקדמת תיקוני זוהר קרוב

לסופה. וראה גם כן זוהר חלק ג נח, ב.
30) זוהר חלק ג קכח, ב. – להעיר מאגרת הקודש סימן
ך (קל, א), לקוטי תורה פרשת במדבר ריש [דיבור המתחיל]
וארשתך.

תחתונה דמדרגת האצילות שהוא בחינת מלכות דאצילות, הנה בא ממנה הרבוי והתהוות עד אין מספר, וכמו שכתוב "מה רבו מעשיך" ו"מה גדלו מעשיך", שהם רבוי הנבראים וגדולי הנבראים (פמבואר ב[מאמר] דיבור המתחיל "וארא"³¹), דכל זה הוא לפי שהאור הוא אין סוף וכלי גבול, ולכן הנה גם כמו שפא על ידי הצמצום הנה התהוות הוא בלי מספר וגבול.

(31) ראה תורה אור דיבור המתחיל וארא – השני.

המשך מעמוד כד

ד) הישיבה והת"ת אשר בהכפר, הם בעיקרם בשביל ילדי הכפר וסביבותי ומעצמו מובן שאחרי גמרם לימודם בישיבה זו, הנה צריכים להמשיך את לימודם בישיבת לוד, שהוא המוסד הגבוה ביותר כנ"ל.

ה) ישיבת תורת אמת בירושלים ת"ו, הנה כנראה אופן מיוחד לה שמתנהגת בנוסח הישיבות דאה"ק ת"ו, היינו שהתלמידים לומדים בשתי ישיבות וכו' ושלומדים שם גם אברכים ובעלי משפחות וכו', ובכל אופן גם בזה מהנכון הי' לסדר אשר עכ"פ איזה חדשים בשנה, יבואו התלמידים הקשישים מישיבת תורת אמת לישיבת לוד, כדי שישפגו לתוכם רוח תו"ת על טהרתו כפי האפשרי עתה...

ו) באותן המושבות והחוגים אשר לא יסכימו עדיין לחינוך [...] ברוחה של תו"ת (לדוגמא: הבתי ספר המתארגנים עתה ע"י הפעילים או המוסדות שהוצרכו לייסד בין המושבות של התימנים מפני שלא יתראו לבוא אל לוד או להכפר ללמוד שם) המוסדות האלו יכנסו ברשת דאה"ק ומובן ע"פ הנ"ל, שגם בהם לא יהיו כתות גבוהות כ"כ " כמו בלוד, ומי שירצה להמשיך את לימודו בתורת חסידות חב"ד וכו' הרי צריך הוא והם להשתדל שיעבור ללמוד בלוד.

ז) היוצא מכל הנ"ל, הנה צריך להיות [...] דאגו"ח בכלל ואנ"ש והחסידים בפרט אל הרשת דאה"ק [...] של מוסד [...] תורה [...] יש לקוות אשר מבין תלמידי הרשת הנ"ל יבאו כמה וכמה אחוזים תלמידים ללמוד בישיבת תו"ת אשר בלוד, ע"פ מאמרו"ל אלף נכנסים למקרא יוצא מאה למשנה כו'.

ח) כמו שבכל מוסד יש לו הנהלה אוטונומית משלו, ומבקר מבחוץ, הנה ג"כ בהרשת דאה"ק ליובאוויטש הי' המנהל הרה"ח וכו' מו"ה חיים זוסיא שי' ווילימובסקי, ובטח יצרף אליו עוד איזה מהצעירים ובתור מבקר יהי הרה"ג והרה"ח כו' מוה"ר אליעזר שי' קרסיק והרב מוה"ר אברהם שי' פאריז.

ט) כיון שהרשת זקוקה ביותר לאמצעים, הנה כדאי ומוכרח הדבר לסדר מגבית באופן המתאים באה"ק ת"ו, ונא ונא להשתדל בזה בכל האפשרי ובטח ימצא האופן שלא תהי' סתירה בזה לשאר המוסדות ואדרבא וכו'.

י) כיון שהגיל והלומדים בהרשת דאה"ק הם כאלו שאפשר לדרוש תמיכה מהממשלה, הנה יש להשתדל ביותר שהמוסדות הקיימים בהרשת יכנסו בהקדם היותר אפשרי להזרם בו נכנסים שאר מוסדות חב"ד, שזה יקל עול ההוצאה ולאפשר יסוד מוסדות במקומות חדשים.

יא) אם הצעות הנ"ל יתקבלו אצלם, מטובם להודיע עד"ז בהקדם היותר אפשרי, והעיקר אשר ליום ההילולא יו"ד שבט הבע"ל או בסמוך לו יעשו כנ"ל בסעיף ב'.

1 נאמר ב'שיר השירים' שה' דוד', ובנמשל הקדוש-ברוך-הוא, אומר ל'כלה',
2 ובנמשל בני ישראל:
3 **בַּאֲתִי¹ לִגְנִי אֲחוֹתִי כָלָה², וּמָבִיא עַל זֶה כְּבוֹד קְדוּשַׁת מוֹרִי**
4 **חָמִי אֲדַמּוּ"ר** הרבי הרי"צ, **בַּעַל הַהִילּוּלָא** שהיום, יו"ד שבת הוא
5 יום ההילולא שלו **בְּהַמָּשָׁף** קבוצת
6 **הַמְאָמְרִים** (שְׁהוּצִיא לָאוֹר
7 בקובץ מיוחד **עַל מִנַּת לְלַמְדוֹ**
8 **בְּיוֹם הַשְּׁבֵת קוֹדֶשׁ יו"ד שְׁבֵט**
9 **בַּפֶּעַם הָרִאשׁוֹנָה** (בשנת תש"י
10 היא שנת ויום הסתלקותו, שבאותה
11 שנה הקובץ יצא לאור בקשר ליום
12 הסתלקות סבתו הרבנית רבקה, אם
13 אביו הרבי הרש"ב שנסתלקה ביום זה,
14 יו"ד שבת, בשנת תרע"ד, ויום
15 הסתלקות אמו הרבנית שטערנא שרה
16 שנסתלקה ב"ג שבת בשנת תש"ב,
17 ולאחר שנסתלק ביום זה הובן
18 שהוצאת המאמר ליום זה קשורה ליום
19 ההסתלקות שלו, על מנת ללמוד אותו
20 באותו יום) **וְגַם** וכן על מנת ללמוד
21 מאמר זה גם **בְּשָׁנִים הַבָּאִים**
22 **לְאַחֲרֵי זֶה** השנים שמאז שנת תש"י
23 ואילך) **מָה שֶׁכָּתוּב בְּמִדְרָשׁ**
24 **רַבָּה³** על פסוק זה, **לִגְנִי לִגְנוֹנִי,**
25 למקום ההתייחדות שלי **לְמָקוֹם**
26 **שֶׁהָיָה עֵינִי בְּתַחֲלִילָה⁴,**
27 הקדוש-ברוך-הוא אומר שבגילוי
28 והשראת השכינה בעולם הזה (במתן
29 תורה ובעיקר במשכן ובבית המקדש)
30 יש חזרה למה שהיה בתחילה, בעת
31 בריאת העולם **דַּעֲיָקָר שְׁכִינָה**
32 **בְּתַחֲתוֹנִים הָיְתָה,** שאז, כשנברא
33 העולם, גילוי והשראת עיקר השכינה היה בעולם הזה **וְאַחֲרַי כֵּן הָיָה עַל**
34 **יְדֵי מַעֲשִׂים הַבְּלָתִי רְצוּנִים** שעשו בני האדם, החל מחטא עץ הדעת
35 שגרם לסילוק השכינה מהארץ לרקיע **נִסְתַּלְקָה הַשְּׁכִינָה** ועלתה
36 **לְמַעְלָה,** תחילה נסתלקה השכינה מהארץ לרקיע הראשון ועל ידי חטאים

נוספים נסתלקה מרקיע לרקיע עד הרקיע השביעי **עַד שֶׁבָּאוּ שְׁבַעַה**
37 **צִדִּיקִים וְהוֹרִידוּ אֶת הַשְּׁכִינָה מִלְּמַעְלָה לְמַטָּה,** החל מאברהם
38 אבינו שהוריד את השכינה מהרקיע השביעי לרקיע השישי וכן הלאה **וְעַד**
39 **שֶׁבָּא מֹשֶׁה, שֶׁהָיָה הַשְּׁבִיעִי שְׁבָהֶם** מבין שבעת הצדיקים, **וְכָל**
40 **הַשְּׁבִיעִין חֲבִיבִין⁵, וְהוֹרִיד**
41 **אֶת הַשְּׁכִינָה** מהרקיע הראשון
42 **לְגְנִי,** המקום שבו הייתה עיקר
43 השכינה מלכתחילה, בתחילת הבריאה,
44 ומשה רבנו המשיך את השכינה למטה
45 **עַד לְאַרְץ הַלְזוֹ הַתַּחְתּוֹנָה** היינו
46 העולם הזה הגשמי שהוא העולם
47 הנחות ביותר, הארץ התחתונה **שָׁאִין**
48 **תַּחְתּוֹן לְמַטָּה הַיְמָנָה⁶.**
49 **וְאַחֲרַי כֵּן** לאחר שמשה רבנו פעל
50 את גילוי והשראת השכינה למטה
51 בשעתו (במתן תורה ובמשכן) **נַעֲשֶׂה**
52 **עֲנִין זֶה** של גילוי והשראת השכינה
53 למטה בעולם הזה הגשמי התחתון **עַל**
54 **יְדֵי צִדִּיקִים גּוֹ' יִשְׁכְּנוּ לְעַד**
55 **עָלֶיהָ⁷,** כלשון הכתוב בתהלים
56 'צדיקים ירשו ארץ וישכנו לעד עליה',
57 והכוונה היא, כפי שממשיך ומפרש,
58 שכל בני ישראל ממשיתים ומגלים את
59 השכינה למטה, **דְּקָאִי** הכתוב כאן
60 'צדיקים' **מְכוּוֹן עַל כָּל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל**
61 **כְּלִשּׁוֹן הַכְּתוּב בִּישְׁעִיהָ עֲמֹךְ פְּלִם**
62 **צִדִּיקִים⁸, שְׁעַל כָּל אֶחָד**
63 **וְאַחַד מֵהֶם** מבני ישראל, ללא
64 הבדל מהו מעמדו ומצבו הרוחני
65 **נֶאֱמָר⁹** בתורה **תּוֹרָה צִוָּה לָנוּ**
66 **מֹשֶׁה מוֹרְשָׁה קְהֵלֶת יַעֲקֹב,**
67 ומכאן שהתורה ומצוותיה, עבודת ה'
68 של האדם בעולם, שייכת לכל אחד ואחד מישראל, **הָרִי הֵם מְשִׁכִּינִים**
69 **(מְמַשְׁכִּינִים¹⁰** מלמעלה למטה ומביאים לידי גילוי בעולם) **לְעַד** היא
70 השכינה **(בְּחִינַת שׁוֹכֵן עַד¹¹** כפי שאומרים בתפילה ויש בכך רמז
71 שהשכינה קשורה בבחינת 'עד') **עָלֶיהָ, הֵינּוּ, שְׁחוּזִרִים** למצב שהיה
72

בס"ד. יו"ד שבת, ה'תשמ"ב (הנחה בלתי מוגה)

(1) מאמר זה מיוסד בעיקרו על פרק השנים-עשר * מד"ה באתי לגני ה'ש"ת (סה"מ ה'ש"ת ע' 132 ואילך). (2) שה"ש ה, א. (3) שהש"ר עה"פ. (4) ב"ר פ"ט, ז. (5) ויק"ר פכ"ט, יא. (6) תניא רפ"ו. (7) תהלים לו, כט. (8) ישעי' ס, כא. וראה סנהדרין ר"פ חלק. (9) ברכה לג, ד. (10) ראה מתנות כהונה ומהרז"ו לבמדב"ר פ"ג, ב. (11) ע"פ ישעי' נז, טו. נוסח התפלה – שחרית דשבת ויו"ט. וראה הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א בהמאמר (פ"א) ד"ה שוכן עד. ד"ה באתי לגני תשי"א פ"ד (תו"מ סה"מ באתי לגני ח"א ע' ט).

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

- 1 בתחילת הבריאה שאז, כדברי המדרש, עיקר שכינה בתחתונים הייתה
2 ומשפנינים את השכינה שתשכון ותאיר בפתחתונים באופן של
3 תמידיות ונצחיות (כמשמעות המילה לעד שבפסוק הנזכר, היינו לנצח,
4 ולא כפי שהיה בתחילת הבריאה שמפני המעשים הבלתי רצויים, השכינה
5 נסתלקה ועלתה מלמטה למעלה).
- 6 ואף על פי שהמשכה והתגלות
7 זו של עיקר השכינה למטה
8 (שנעשית על ידי העבודה
9 שהאדם עובד את ה', והיא העבודה
10 דאִתְּפִיָא כפיית והכנעת הרע, אבל
11 הרע עדיין קיים, וכמו, למשל,
12 כשהאדם מתאוה תאוה וכופה את
13 עצמו שלא לבצע את התאוה בפועל,
14 אבל עדיין ייתכן שאחר כך ישוב
15 ויתאוה ואתהפכא הפיכת הרע
16 לטוב עד שכבר אין מציאות של רע
17 כלל) היא באופן דאִתְּפִיָא
18 נקרא דקודשא בריך הוא
19 בכולהו עלמין¹² מסתלק ועולה
20 כבודו של הקדוש-ברוך-הוא בכל
21 העולמות, (כדברי הוזהר שזו הפעולה
22 הנפעלת על ידי עבודת ה' באופן של
23 'אתהפכא' ראתהפכא), לפי זה לכאורה
24 צריך ביאור מהו ענין המשכת וגילוי
25 השכינה למטה המבואר כאן, והרי לא
26 מדובר בהמשכה והתגלות באופן
27 הרגיל, היינו שהאור יורד מלמעלה
28 ונמשך ומתגלה למטה אלא ההארה
29 היא באופן של עלייה והסתלקות, (בדוגמת יום ההילולא של צדיק
30 שנקרא הסתלקות¹³ במובן של עלייה), הרי מבואר בתחלת
31 ההמשך¹⁴ דיבור המתחיל 'באתי לגני' משנת תשי" שזהו הסיבה לכך
32 שהשראת וגילוי השכינה למטה שבה מדובר כאן נקראת 'אסתלק', איננה
33 משום שהאור לא נמשך ולא מאיר למטה אלא מסיבה אחרת, והיא לפי
34 שהגילוי וההשראה של עיקר השכינה למטה שעליו מדובר כאן היא
35 באופן כזה שאינו מצומצם ומוגבל ומדוד בכלים, כלומר,
36 האור האלוקי אכן מאיר למטה אלא שההארה היא לא בדרך של התלכשות
37 בכלים המחייבת צמצום והגבלה של האור והתאמתו לפי מידת ההכלה
- והקליטה של הכלים שדרכם ובאמצעותם הוא מאיר ולכן כיוון שהאור אינו
מוגבל ואינו מצומצם על ידי כלים נקרא ענין גילוי והשראת השכינה למטה
באופן כזה בשם אסתלק, מצד העילוי והמעלה שבדבר היינו
שההארה נקראת 'אסתלק' במובן של עלייה, לא משום שאין כאן הארה
והשראה למטה אלא לתת ביטוי
למעלתו המיוחדת של אור זה שהוא
לא מוגבל ולא מצומצם, ולכן מאיר
באופן של הסתלקות ועלייה.
- אמנם, בכדי שגילוי והשראת
השכינה למטה לא תהיה רק באופן של
'אסתלק', היינו בעלייה, אלא
שתהיה ההמשכה חודרת באופן
פנימי וניכרת גם בדברים
התחתונים שבעולם הזה
הפתוח, בתוך המציאות הגשמית
התחתונה עצמה הנה על זה בא
הציווי בתורה ועשו לי מקדש
ושכנתי בתוכם¹⁵, שלוקחים
שלשה עשר¹⁶ (וחמשה
עשר¹⁷) דברים גשמיים
המפורטים בכתוב זהב וכסף וכו',
דברים מעולם הזה הגשמי
הפתוח, דברי חולין נחותים
ועושים מהם מקדש מקום
קדוש, מציאות של קדושה וגילוי
אלוקות שעליו על המקדש נאמר
ושכנתי – והכוונה הן למשכן והן
לבית המקדש, כדברי הגמרא משכן
דאקרי מקדש מצניו שהמשכן נקרא מקדש, שנאמר בציווי על עשיית
המשכן 'ועשו לי מקדש ושכנתי בתוכם' ומקדש דאקרי משכן¹⁸
ומצניו שהמקדש נקרא משכן, שנאמר בתורה 'ונתתי משכני בתוכם' והכוונה
לבית המקדש, ועשיית המשכן והמקדש מדברים גשמיים אלה פועלת גילוי
והשראת השכינה בעולם על ידי זה שהקב"ה שוכן ומאיר ומתגלה
– בתוכם, וכפי שמפרשים את דיוק לשון הכתוב 'ועשו לי מקדש ושכנתי
בתוכם', ולא נאמר 'בתוך' כי הכוונה שהשראת השכינה תהיה בתוך כל
אחד ואחד¹⁹, בלבד של כל אחד ואחד מישראל, עליו על
כל אחד ואחד מישראל נאמר²⁰ בתורה לגבי הדברים הנחוצים לעשיית

(12) בתניא פכ"ז (לד, א) ובלקו"ת ר"פ פקודי מציין לזהר ח"ב קכח, ב) ובלקו"ת שם מציין גם לזהר שם סז, ב. וראה גם שם קפד, א). וראה גם תו"א ויקהל פט, ד. לקו"ת חוקת סה, ג. (13) ראה גם סה"מ תשי" ע' 130 הערה ב (נעתק בתו"מ סה"מ באתי לגני ח"א ע' III הערה 5). ד"ה באתי לגני תשי"א פ"ז (שם ח"א ע' יב). (14) ראה הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א בהמאמר (פ"א) ד"ה אסתלק. (15) תרומה כה, ח. (16) פרש"י עה"פ תרומה שם, ב) (ודעת זקנים מבעה"ת). תנחומא תרומה ה. שהש"ר פ"ד, יג. זח"ב קמח, א. (17) בחיי עה"פ שם, ז. כלי יקר עה"פ שם, ג. וראה זח"ב קלה, א. (18) עירובין ב, א. (19) הובא בשם רז"ל בלקו"ת ר"פ נשא כ, סע"ב. ובכ"מ. וראה ראשית חכמה שער האהבה פ"ו קרוב לתחילתו (ד"ה ושני פסוקים). אלשיך עה"פ תרומה כה, ח ("שמעתי לומדים"). של"ה סט, א. רא, א. חלק תושב"כ תרומה שכה, ב. שכו, ב. וראה לקו"ש חכ"ו ע' 173 הערה 45. (20) ויקהל לה, ה.

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

- 1 המשכן כל נדב לבו ויביאָהּ (ויש לדייק בעובדה שלגבי נדבת המשכן
- 2 שבו ועל ידו היא השראת השכינה מוכרז ענין הלב שבו היא השראת השכינה
- 3 בתוך כל אחד ואחד, אַתְּ שְׁלֹשָׁה עָשָׂר (וּחֲמִשָּׁה עָשָׂר) הַדְּבָרִים
- 4 שְׁמֵהֶם נֶעֱשֶׂה הַמִּשְׁכָּן המקום שבו היא עיקר גילוי והשראת השכינה
- 5 בעולם הזה.
- 6 (ב) וְהָיָה עֵינֶיךָ וּמִזֶּה מִבֶּן שְׁדָבֶר 1 שְׁלֹשָׁה עָשָׂר (וּחֲמִשָּׁה עָשָׂר) הַדְּבָרִים שְׁמֵהֶם
- 7 הוא גם עיקר עניינו ותוכנו הרוחני של 2 נֶעֱשֶׂה הַמִּשְׁכָּן.
- 8 הַמִּשְׁכָּן הוּא עֵנִין הַקָּרְשִׁים.
- 9 כְּמוֹ שֶׁכְּתוּב²¹ בתורה בציווי על 3
- 10 מלאכת המשכן וְעֲשִׂיתָ אֹת 4
- 11 הַקָּרְשִׁים לְמִשְׁכַּן עֲצֵי שִׁטִּים 5
- 12 עֹמְדִים.
- 13 וּמִכָּאֵר בְּזָה²² הרבי הרי"צ 6
- 14 במאמר 'באתי לגני' תשי"י, שְׁ(עֲצֵי) 7
- 15 שִׁטִּים שְׁמֵהֶם הֵיוּ עֲשׂוּיִם קֶרֶשִׁי 8
- 16 המשכן הוא (גם) מִלְשׁוֹן 9
- 17 שְׁטוּת²³, הנהגה למטה מטעם ודעת 10
- 18 שְׁזָהוּ שְׁאֲמָרוּ רַ"ז²⁴ בגמרא 11
- 19 אֵין אָדָם עֹבֵר עֲבִירָה אֶלָּא 12
- 20 אִם בֶּן נֶכְס בּוֹ רִיחַ שְׁטוּת, 13
- 21 כִּי לֹאִי זֹאת, אֵילוֹ לֹא הֵייתָ 14
- 22 נִכְסֵיךָ בְּאֵד רִיחַ שְׁטוּת הָרִי כֹל 15
- 23 אֶחָד מִיִּשְׂרָאֵל יִהְיֶה אֲשֶׁר יִהְיֶה 16
- 24 מִעֲמָדוֹ וּמִצְבוֹ הַרוּחָנִי לֹא הֵיָה שְׁיִיף 17
- 25 לְעֲשׂוֹת חֵס וְשְׁלוֹם אֵיזָה עֵנִין 18
- 26 שְׁאֵינוֹ כְּרָצוֹן הַבּוֹרָא, וּבִלְשׁוֹן 19
- 27 הַזֵּהר²⁵ על הכתוב בתורה לגבי דיני 20
- 28 הַקִּרְבָּנוֹת הַבָּאִים לִכְפֹּר עַל חַטָּאִים 21
- 29 וְנִפְשָׁם כִּי תִחַטָּא²⁶ תוֹהָא, 22
- 30 תַּמִּיהָ, כִּי הִדְבֵּר תַּמּוּהָ אֵיךְ יִיתָכֵן 23
- 31 שִׁנְשָׁה יִהְיֶה תַּעֲבוּר עֲבִירָה, וְהֵינִי, 24
- 32 שְׁאֵפִילוֹ עֵנִין שֶׁל שׁוּגָג 25
- 33 (תִּחַטָּא חֲטָא בְּשׁוּגָג שֶׁמִּתְכַּפֵּר עַל 26
- 34 יְדֵי קֶרֶבֶן, הַחֲמוּר פָּחוֹת מִחַטָּא בְּמוֹדִי) 27
- 35 בְּלִבְדִּי, הִנֵּה כִּינֹן שֶׁלֹּא יִאֻנָּה 28
- 36 לְצַדִּיק כֹּל אֶחָד²⁷, כִּלְשׁוֹן הַכְּתוּב 29
- 37 בְּמִשְׁלֵי הָרִי זֶה עֵנִין שְׁמַעוֹרֵר 30
- 38 תַּמִּיהָ בְּתוֹרַת אֲמַת וְתוֹרַת חַיִּים וְהַתּוֹרָה מִתְפַּלֵּאת אֵיךְ הִדְבֵּר יִיתָכֵן 31
- 39 וּמִזֶּה מִבֶּן שְׁעִבִירָה עַל רִצּוֹן ה' הֵיָה דְבַר מוֹפְרָךְ וּמוֹשֵׁל אֲצֵל כֹּל יְהוּדִי, 32
- 40 וִיתָכֵן אֶךְ וְרַק אִם נִכְנְסָה בּוֹ רִיחַ שְׁטוּת. 33
- 41 וְשְׁטוּת זֶה (שִׁטִּים מִלְשׁוֹן שְׁטוּת) הַעֲלוֹל לְגִרוֹם לְאֵדָם לְעַבּוֹר עַל 34
- 42 רִצּוֹן ה' קָשׁוֹר עִם שְׁקָר הָעוֹלָם, הָעוֹלָם הַזֶּה הוּא עוֹלָם הַשְׁקָר בִּכְךָ 35

(21) תרומה כו, טו. וראה ראב"ע עה"פ. (22) פרק ג ואילך. (23) ראה סנהדרין קו, א. ספרי ר"פ בלק. במדב"ר פ"כ, כב. תנחומא בלק טז. (24) סוטה ג, א. (25) ח"ג יג, ריש ע"ב. טז, א. (26) ויקרא ד, ב. (27) משלי יב, כא. (28) תהלים קיז, ב. (29) ה"ד. (30) שם פ"ב ה"ב. וראה לקו"ש ח"י ריש ע' 235. חכ"ג ע' 86 הערה 49.

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

ומתפשט יותר ויותר... ועל כן הנשמות נקראו מהלכים כי יכול להתהלך
בהרחבה להרחיב אהבתו ויראתו לה' ית' מיום ליום יותר ויותר עד בואו
למקור חוצבה תחילת המחשבה...") **דְּכִינָן שְׁעֻנָּן זֶה** של הפיכת שקר
העולם לקרשי המשכן **נַעֲשֶׂה עַל יְדֵי עֲבֹדַת הָאָדָם (וְעִשְׂתָּהּ),**
שְׁפֹעֵל האדם העובד את ה'
אֶתְהַפֵּקָא חֲשׂוּכָא לְהוֹרָא
וּמְרִירו לְמִיתָקָא,³⁴ הפיכת חושך
לאור ומר למתוק, **הָרִי זֶה בָּאוּפֹן**
שֶׁל הוֹסְפָה ועילוי גדול ולכן אין זה
רק בבחינת 'עומדים' אלא כולל גם את
העילוי של 'מהלכים', **וְהוֹסְפָה**
שְׁלֵא בַּעֲרָךְ וּבְאֵין עֲרוּף, ולא
מדובר רק בתוספת עילוי במידה
מוגבלת אלא בתוספת רבה לאין
שיעור, ללא כל חס והשוואה לעילוי
שקודם התוספת **עַד** והעילוי והתוספה
הם עד כדי כך **שְׁנַעֲשֶׂה** נפעל
הַעֲנִין דְּוִשְׁכְּנָתִי השראת וגילוי
השכינה למטה **בָּאוּפֹן שְׁלֵמַעְלָה**
מִפֶּל מְדִידָה וְהַגְבָּלָה, שְׁזָהוּ
הטעם הפנימי על **מָה שְׁנִקְרָא** עניין
השראת השכינה למטה **בְּלִשׁוֹן**
גְּנוּנִי, כמובא לעיל שעל הכתוב
'באתי לגני', המתפרש לגבי השראת
השכינה למטה במשכן ובמקדש, אומר
המדרש לגנוני' **שְׁהוּא עֲנִין**
הַדִּירָה, שְׁבָה נִמְצָא הדר בדירה **בְּכָל מַהוּתוֹ וְעֲצָמוּתוֹ**³⁵ ובה
הוא נמצא בגילוי, כפי שהוא, ללא כיסויים המסתירים על מהותו, **וּבְלִשׁוֹן**
הַתְּנוּבָה³⁶ שאמר שלמה המלך בעת חנוכת בית המקדש הראשון **שְׁאָף**
שְׁהַשְׁמִים וְשְׁמֵי הַשָּׁמַיִם היינו העולמות הרוחניים הנעלים **לֹא**
יִכְלָלוּךָ אינם יכולים להיות 'כלי' המכיל את גילוי עצמות ומהות
האלוקות, **הִנֵּה אָף כִּי הִבִּיתָ הִזָּה, בְּנִיחוּתָא,** כלומר, יש לפרש את
הפסוק שאין זו תמיהה ופליאה איך ייתכן שהשמים ושמי השמים לא יכולים
להכיל את גילוי עצמות האלוקות ובית גשמי בעולם הזה כן יכול, אלא
בניחוּתָא, כלומר שהשמים ושמי השמים אכן לא יכולים להכיל את גילוי
עצמות האלוקות אבל הבית הזה כן יכול להכיל זאת, כיוון **שְׁדוּקָא בְּבִיתָ**
הִזָּה נַעֲשֶׂה וְשְׁכְנָתִי בְּתוֹכָם, הִחַל מִפְּמֹ שְׁהוּא השראת השכינה
בְּלֵב כָּל אֶחָד מִיִּשְׂרָאֵל, שזה השלב הראשון בהשראת גילוי האלוקות
בעולם **וְאַחֵר כָּף (עַל יְדֵי כָּל נָדִיב לְבוֹ שְׁבִלִיכו כְּבִר נַפְעַל וְשְׁכְנָתִי)**
ישנה השראת השכינה **גַּם בְּמִשְׁכַּן דְּאִיקָרִי** שנקרא **מִקְדָּשׁ, וְעַד**
לְמִקְדָּשׁ כְּפִשְׁטוֹ³⁷, המקום הקבוע לגילוי אלוקות והשראת השכינה

עַם שֶׁקָר הָעוֹלָם (שהוא, השקר, ההעלם וההסתרה, של העולם הִיפּוֹף
הַעֲנִין דְּאָמַת הָרִי לְעוֹלָם), וְעוֹשִׁים מֵהֶם מהקרשים שהיו שייכים
לשקר ושטות **קָרְשִׁים לְמִשְׁכַּן,** היינו שמהפכים את השקר והשטות
לקרשים של קדושה **וּבָאוּפֹן דְּקָרְשִׁים גו' עוֹמְדִים,** כלשון הכתוב
בתורה אודות הציווי על מלאכת
המשכן, והמעלה והיתרון בכך
שהקרשים 'עומדים' היא **כְּדֹאִיתָא**
כמובא **בְּמִדְרָשׁ**³¹ **שְׁקָרְשִׁים**
עוֹמְדִים הֵם בְּדוּגְמַת הכתוב
במרכבה העליונה שראה ישעיה הנביא
שָׂרְפִים עוֹמְדִים מִמַּעַל לִי³²,
היינו מלאכים עליונים בעלי דרגה
גבוהה שהביטול שלהם לאלוקות נקרא
'עומדים', וכך גם 'עצי שטים עומדים'
שבמשכן, היינו שמהפכים את שקר
והעלם העולם להיות דרגה נעלית
בקדושה **וְאַדְרָבָה,** ולא זו בלבד
שהקרשים מתעלים למדרגת 'עומדים'
בדומה למדרגת השרפים שהם
'עומדים' אלא הקרשים הופכים להיות
עניין נעלה עוד יותר, כיוון
שְׁנִיתוֹסָף **בְּזֶה מְלִבְד** העילוי
והיתרון של בחינת 'עומדים' גם
הַעֲלִיּוֹי והיתרון הנוסף **דְּמַהֲלִיכִים**
בֵּין הָעוֹמְדִים³³, כלשון הכתוב
בנבואת זכריה, ותוכן העניין הוא
'עומדים' הוא מצב קבוע ו'שרפים עומדים' הם מלאכים שנמצאים תמיד
באותה דרגה, ואילו 'מהלכים' משמעו הליכה ועלייה מדרגה לדרגה (וכמובא
ב'לקוטי תורה': "והנה העומדים הן המלאכים ומהלכים הם נשמות כללות
ישראל. והלכן זה למה נקראו המלאכים עומדים, הנה כתיב בדבר ה' וכו'
וברות פיו כל צבאם, דהיינו שהמלאכים מקור חוצבן ובריאתן הוא מדיבורו
של הקדוש-ברוך-הוא כביכול... והנה אותיות הדבור הם על-דרך-משל גופים
מחולקים ועומדים כל אחד לבדו אשר מדיבור זה לא יתהווה דיבור אחר
לעולם ועל כן המלאכים אשר עבודתם בבחינת אהבה כמו מחנה מיכאל או
אשר עבודתם בבחינת יראה כמו מחנה גבריאל הם עומדים ברום עולם
במדרגה אחת והאהבה והיראה אשר ניתנה בהם מששת ימי בראשית לא ישנו
את תפקידם להיות הולך וגדל מיום ליום וכמאמר הכתוב שרפים עומדים
במדרגה אחת, אבל נשמות ישראל עליהם אמרו ישראל עלו במחשבה תחילה
אשר מקור חוצבן מאותיות המחשבה הנקראת מחשבה עילאה אשר הם
כמעין הנובע תמיד כמאמר רבותנו ז"ל מבין דבר מתוך דבר, ומיד בנפול
דבר אחד במחשבה הקשורה במקור השכל אזי יתהלך ברחבה להיות מתרחב

(31) שמו"ר פל"ג, ד. פל"ה, ו. וראה לקו"ת נשא כ, ג. סה"מ תרל"ה ח"ב ע' שסב. (32) ישע"י ו, ב. (33) זכרי' ג, ז. וראה תו"א וישב ל, סע"א ואילך. לקו"ת ר"פ בחוקותי. לקו"ת וסה"מ שבהערה 31. ובכ"מ. (34) ראה זח"א ד, א. תניא פ"י (טו, סע"א). (35) אוה"ת בלק ע' תתקצו. המשך תרס"ו ס"ע ג. סה"מ תרע"ח ע' קצג. ובכ"מ. (36) מלכים-א ח, כז. וראה סה"מ תרמ"ג ע' פט ואילך.

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

- 1 בעולם ועד לבית המקדש השלישי³⁸ שבו תהיה השראת השכינה,
 2 'ושכנתי' באופן נצחי, בגאולה האמיתית והשלימה, במהרה
 3 בימינו ממש, הגאולה שתהיה על ידי משיח צדקנו.
 4 (ג) והנה כדי להפוך השטות דלעומת זה של היפך הקדושה,
 5 שטות של למטה מטעם ודעת
 6 לשטות דקדושה ('שטות' של
 7 למעלה מטעם ודעת למעלה
 8 ממדידה והגבלה של השכל,
 9 היינו עבודת ה' מעל ומעבר למתחייב
 10 מצד השכל), ולעשות משקר
 11 העולם המעלים ומסתיר על
 12 האלוקות קרשים עומדים של
 13 קדושה, משכן שיש בו השראת
 14 השכינה וגילוי אלוקות (ובאופן
 15 דמהלכים בין העומדים
 16 ובקדושה עצמה, לא רק במדרגות
 17 'עומדים' אלא יתירה מזו, במדרגת
 18 'מהלכים' שזו הוספה ועליו באין
 19 ערוך, כמבואר לעיל בסעיף ב), יש
 20 צורך בענין של מלחמה כנגד
 21 ה'לעומת זה' המנסה להכניס באדם
 22 רוח שטות של למטה מטעם ודעת
 23 ולפתות אותו לעבור עבירה חס ושלוה,
 24 וכדי לנצח במלחמה ולהתגבר
 25 על השקר וההעלם וההסתר צריך
 26 האדם לעורר את עצם הנפש,
 27 הנקודה העמוקה ביותר והפנימית
 28 ביותר של הנשמה שאז כאשר עצם
 29 הנפש (שלמעלה מטעם ודעת) תאיר
 30 בגלוי בודאי יצליח להתגבר על
 31 השקר וההעלם וההסתר, ואז ינצח
 32 וכפי שממשיך ומבאר.
 33 והענין בזה³⁹, דהנה איתא
 34 במדרש⁴⁰ שהקב"ה
 35 נקרא בשם צבאות⁴¹ והרי
 36 המושג צבא קשור במלחמה על שם שגלחם
 37 הרשעים⁴². ועל ידי זה המלחמה ברשעים מתעורר גם הענין
 38 הנוכח בלשון הכתוב בשמואל הנציח ישראל הקדוש-ברוך-הוא לא
- יִשְׁקֹר⁴³ (והאמת האלוקית היא היפך דשקר העולם), וההתעוררות
 של 'עצח ישראל', מידת הנצח העליונה, היא כדי לפעול הנצחון
 במלחמה שמתנהלת על ידי בני ישראל הנקראים צבאות הוי',
 שבשם זה 'צבאות הוי' נקראו בני ישראל בתורה בצאתם
 מארץ מצרים (שהייתה יציאה
 וגאולה מהגלות הראשון)⁴⁴,
 ומאז מיציאת מצרים נעשה כל
 אחד מישראל בפרט (וכל בני
 ישראל יחד בתור כלל) יוצא
 צבא בישראל⁴⁵, שממלא
 תפקידו (והתפקיד מוגדר בדברי
 המשנה אני נבראתי לשמש את
 קוני⁴⁶ היינו לעבוד את ה') בעולם
 הזה המתחנן דוקא ולשם כך
 ירדה הנשמה ממקורה ושורשה למעלה
 באלוקות, ירידה גדולה ביותר,
 להתלבש בגוף גשמי בעולם הזה, כי
 מילוי התפקיד של כל אחד ואחד
 מישראל הוא דווקא בעולם הזה
 התחתון, וכאן עליו להאיר את
 חושף העולם, על ידי
 הנצחון במלחמה עם החושף
 וההעלם והסתר להתגבר על
 החושך ולהכניע אותו ('אתכפיא') ואף
 להפוך את החושך עצמו לאור
 ('אתהפכא').
 ובשביל זה כדי לנצח במלחמה
 ישנו הענין דבזבוז האוצרות,
 היינו שמשתמשים בכל הכוחות ובכל
 היכולות ובכל הרכוש שישנו וקפי
 שרואים במלכותא דארעא,
 מלכות כאן למטה בעולם, היינו מלך
 בשר ודם, שבשביל ניצוח
 המלחמה כנגד האויב מביזו
 המלך את כל אוצרותיו
 ואוצרות אבותיו, שנאספו במשך שנים רבות, שבדרך כלל בומנים
 רגילים שבהם אין מלחמה אינו משתמש בהם לצרכיו אלא האוצרות
 נשארים חתומים ושומרים בבית הגנוזים, ואף על פי כן למרות שבדרך

(א) ראה גם תהלים פ"א כ (הוי' אלקים צבאות).

(37) ראה שהש"ר פ"א, טז (ג). תו"א ר"פ ויגש (מג, ד). ובכ"מ. (38) ראה תו"א שם. ובארוכה – לקו"ש ח"ו ע' 21 ואילך.
 (39) ראה פרקים י"א. (40) שמו"ר פ"ג, ו. (41) הקאפיטל תהלים דשנה זו – ראה סה"מ י"א ניסן ח"א בתחלתו. (42) ראה
 גם שיחת כד כסלו שנה זו – לקו"ש ח"כ ס"ע 446 ואילך. (43) שמואל-א טו, כט. (44) בא יב, מא. (45) במדבר א, ב.
 (46) ראה קידושין בסופה.

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

- 1 כלל אין המלך עושה שימוש באוצרות הללו שהוא גזו ושגנוגו אבותיו, הרי
2 הוא המלך מִשְׁתַּמֵּשׁ בָּהֶם וְעַד לְאוֹפֶן שֶׁל בְּזוּבוֹ וְלֹא רַק שִׁימוּשׁ
3 מוּעַט בְּשִׁבִּיל נִצְחוֹן הַמֶּלֶכְמָה, עַל יְדֵי זֶה שְׁנוֹתָנָם הַמֶּלֶךְ נוֹתֵן
4 אֶת הָאוֹצְרוֹת לְאִנְשֵׁי הַמֶּלֶכְמָה כְּדֵי שִׁיחִיו לָהֶם כָּל הָאִמְצָעִים הַנְּחוּצִים
5 כְּדֵי לַנְּצַח בַּמֶּלֶכְמָה.
- 6 וְעַל דֶּרֶךְ זֶה כִּמוּ בַּמֶּשֶׁל הָאִמּוֹר
7 מִמֶּלֶךְ גִּשְׁמִי שֶׁבִּשְׁבִּיל נִיצְחוֹן הַמֶּלֶכְמָה
8 נוֹתֵן לְאִנְשֵׁי הָעָבָר אֶת כָּל הָאוֹצְרוֹת כִּךְ
9 גַּם בַּנְּמִשָּׁל בְּנוֹגַע לְאוֹצֵר הָרֹג'
10 הָאוֹצֵר שֶׁל הַקְדוּשָׁה-בְּרוּךְ-הוּא, כְּבִיכּוֹל
11 שְׁנוֹתָנִים לְעִבְאֹת הַשֵּׁם בְּנֵי
12 יִשְׂרָאֵל לְצוּרֵךְ הַנִּיצְחוֹן בַּמֶּלֶכְמָה
13 הָרוֹחֲנִית, שֶׁזֶּהוּ עֵנִין הָאוֹצֵר שֶׁל
14 יְרֵאת שָׁמַיִם⁴⁷ שֶׁבְּאֶדָם
15 (כְּמִבּוֹאֵר מְקוֹם אַחֵר⁴⁸ עַל פִּי
16 דְּבַרֵּי הַגִּמְרָא "אֵין לוֹ לְהַקְדוּשָׁה-בְּרוּךְ"
17 הוּא בְּעוֹלָמוֹ אֲלֵא אוֹצֵר שֶׁל יִרְאת
18 שָׁמַיִם, שֶׁנֶּאֱמַר וַעֲתָה יִשְׂרָאֵל מִה הָרֹג'
19 אֲלוֹקֶיךָ שׁוֹאֵל מִעֲמֶךָ כִּי אִם
20 לִירֵאָה..."), וְכֵן הָאוֹצְרוֹת שְׁנוֹתָנִים
21 מִלְּמַעְלָה כְּדֵי לַנְּצַח בַּמֶּלֶכְמָה הֵם גַּם
22 כָּלִלוֹת הָעֵנִין שֶׁהֶקְבָּה
23 עוֹזְרוֹ⁴⁹, כְּדִבְרֵי הַגִּמְרָא הַשְׁכוּחַ
24 שִׁישׁ לָאֵדָם לְהַתְּגַבֵּר עַל יִצְרוֹ וּלְנַצַּח
25 אוֹתוֹ הוּא מֶכֶךְ שֶׁהַקְדוּשָׁה-בְּרוּךְ-הוּא
26 עוֹזֵר לָאֵדָם שֶׁעַל יְדֵי זֶה עַל יְדֵי
27 הַכּוֹחוֹת וְהָאוֹצְרוֹת שֶׁמִּקְבִּלִים מִלְּמַעְלָה
28 מְנַצְּחִים אֶת הַמֶּלֶכְמָה, וְעַד
29 לְנִיצְחוֹן נִעְלָה בִּיּוֹתוֹ לְהָאוֹפֶן
30 דְּפָדָה בְּשָׁלוֹם נִפְשִׁי⁵⁰,
31 כְּמִבּוֹאֵר בְּכַמָּה מְקוֹמוֹת⁵¹
32 בְּתוֹרַת הַחֲסִידוֹת שֶׁאֲמִיתִית הָעֵנִין
33 דְּפָדָה בְּשָׁלוֹם מִיד הָאֵרִיב הוּא
34 בְּאוֹפֶן שֶׁאֵין צוּרֶךְ כָּלֵל בְּעֵנִין
35 הַמֶּלֶכְמָה (פָּדָה בְּשָׁלוֹם גו')
36 מְקָרֵב לִי וּפְרִיָּה בְּשָׁלוֹם בְּאֵמַת, שֶׁהִיא הָאוֹפֶן הַנִּעְלָה יוֹתֵר, הִיא בְּשָׁלוֹם
37 לְגִמְרִי, לֹא צוּרֶךְ (בְּקֶרֶב), וְכִמוּ שֶׁהִיא בִּימֵי שְׁלֹמֹה הַמֶּלֶךְ, שֶׁעָלָיו
38 נֶאֱמַר שְׁלֹמֹה שָׁמוֹ וְשָׁלוֹם וְשָׁקֵט אָתָּן עַל יִשְׂרָאֵל בְּיָמָיו⁵²,
39 לֵלֵא צוּרֶךְ בַּמֶּלֶכְמוֹת וַיִּתִּירָהּ מִזֶּה⁵³, וְאִפְּלוּ פְּדִיָּה בְּשָׁלוֹם נִעְלִית עוֹד
- יִתְרֵךְ מִכְּפִי שֶׁהִיא בִּימֵי שְׁלֹמֹה
הָאַחֲרוֹן, בְּבִיאַת מֹשִׁיחַ צִדְקָנוֹ⁵⁴ כֹּאֲשֶׁר הַהֲתַנְּנוּת מִחֲדָד שֶׁל הִיפֶךְ
הַקְדוּשָׁה תִּתְּבַטֵּל לְגִמְרִי.
- (ד) וּמִמְשִׁיךְ לְבָאֵר בְּפָרֶךְ י"ב [הִמְכֵּן לְשָׁנָה זוֹ
לְשָׁנָה זוֹ - תִּשְׁמַ"ב הִיא שְׁנַת
ה'י"ב מֵאֹד שְׁנַת תִּשְׁ"י בַּפֶּעַם
הַשְּׁנִיָּה, שֶׁהָרִי כָּלִלוֹת
הַהֶמְשָׁךְ יֵשׁ עֲשָׂרִים פָּרָקִים,
פָּרֶךְ אֶחָד לְכָל שָׁנָה, וְלְאַחֲרֵי
עֲשָׂרִים שָׁנָה מִיּוֹד שְׁבַט תִּשְׁ"י,
הֵינּוּ בִּיּוֹד שְׁבַט תִּשְׁ"ל מִתְּחִלָּים
עֲשָׂרִים הַפָּרָקִים בַּפֶּעַם
הַשְּׁנִיָּה וּנְמַצָּא שֶׁכְּעוֹבֵר שְׁתֵּים עֶשְׂרֵה
שָׁנָה, בְּשָׁנָה זוֹ תִּשְׁמַ"ב, עוֹמְדִים בְּפָרֶךְ
ה'י"ב בַּפֶּעַם הַשְּׁנִיָּה. וַיֵּשׁ לְזוֹמֵר,
שֶׁזֶּהוּ הָעוֹבְדָה שֶׁנִּמְצָאִים עֲשָׂרִים
הַשְּׁנִים בַּפֶּעַם הַשְּׁנִיָּה עֵנִין שְׁתֵּי
כְּפִי"ן, אוֹתִיּוֹת כְּפוֹלוֹת
הָאוֹתִיּוֹת מִנְּצַפ"ךְ שִׁישׁ לָהֵן אוֹת רִגִּילָה
וְאוֹת סוֹפִית וְלִכֵּן הֵן כְּפוֹלוֹת
הַשִּׁיבִּים לְעֵנִין הַגְּאוּלָּה⁵⁵
כְּדִבְרֵי הַמְּדַרְשׁ "חֲמֵשׁ אוֹתִיּוֹת נִכְפְּלוּ
וְכוֹלֵן לִשְׁוֹן שֶׁל גְּאוּלָּה, כ"ךְ שֶׁנֶּגַל
אַבְרָהָם מֵאוֹר כְּשִׁדִּים שֶׁנֶּאֱמַר לֵךְ לֵךְ
מֵאַרְצְךָ, מִ"ם שָׁבוּ נִגְאָל אֲבִינוּ יִצְחָק
מִיד פִּלְשְׁתִּים שֶׁנֶּאֱמַר לֵךְ מִעֲמֻנִי כִּי
עֲצַמַת מִמֶּנִּי מֵאֹד, נוֹ"ן בּוֹ נִגְאָל יַעֲקֹב
אֲבִינוּ מִיד עֲשִׂי שֶׁנֶּאֱמַר הִצִּילֵנִי נָא,
פִּי"ךְ בּוֹ נִגְאָלוּ יִשְׂרָאֵל מִמִּצְרַיִם שֶׁנֶּאֱמַר
פָּקוּד פִּקְדוֹתֶי, צ"ץ שָׁבוּ עֲתִיד הַקְדוּשָׁה
בְּרוּךְ-הוּא לִיגְאָל לְיִשְׂרָאֵל בְּסוֹף...
שֶׁנֶּאֱמַר אִישׁ צִמַּח שָׁמוֹ וַתַּחֲתִיו
יִצְחָק"] עֵנִין הָאוֹצֵר לְמַעְלָה,
עַל יְסוֹד מֵאֲמֵר הַתִּיקוּנִי
זֶהר⁵⁶ אֹרֶךְ אֵין סוֹף נִמְצָא
לְמַעְלָה מַעְלָה עַד אֵין קֵץ וְאֵין גְּבוּל לְעִלְיָתוֹ וְלִמְטָה מִטָּה עַד
אֵין תְּכִלִּית וְהוּא יוֹרֵד וְנִמְשָׁךְ מִלְּמַעְלָה לְמִטָּה וְאֵין גְּבוּל עַד כִּמָּה הוּא
יוֹרֵד. וְהֵינּוּ, שֶׁעֵנִין הָאוֹצֵר הוּא הַבְּחִינָה דְּלִמְעַלָּה מַעְלָה עַד
עַד אֵין קֵץ (כְּפִי שֶׁמִּבְּאֵר בְּהֶמְשָׁךְ הַמֵּאֲמָר⁵⁷), אֲלֵא

(47) ראה ברכות לג, ב. (48) ראה סה"מ תרפ"ט ע' קעג ואילך. (49) סוכה נב, ב. וראה תניא רפי"ג. (50) תהלים נה, יט.
(51) ד"ה פדה בשלום לאדמו"ר האמצעי פ"א (שערי תשובה ח"א נה, ג ואילך). (52) דברי הימים-א כב, ט. (53) ראה ד"ה
פדה בשלום תרע"ה פשע"ד (המשך תער"ב ח"ב ע' תשסט ואילך). ובארוכה – ד"ה זה דשנת תשכ"ו (תו"מ סה"מ כסלו
ע' קכ ואילך). (54) ראה בארוכה ד"ה פדה בשלום לאדמו"ר האמצעי שם. (55) פרד"א פמ"ח. במדבר פ"ח, כא. יל"ש
לך לך רמז סד. של"ה קעד, ב. הובא ונתבאר באוה"ת לך לך כרך ד תרדע, א ואילך. ד"ה ויאמר גו' לך לך תרכ"ז (סה"מ
תרכ"ז ע' ט). (56) סוף תיקון נז. זהר חדש יתרו לד, סע"ג. וראה גם תיקוני זהר תיקון יט. (57) פ"ז.

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

1 'סוף' ו'תחילה' שמעצם מהותן לא שייכות באין סוף אמיתי, אין סוף בתכלית
 2 השלימות), לכן כיוון שזו המהות והעניין של המאור עצמו הנה גם
 3 האור למרות שהאור הוא הארה ולא עצם, בכל זאת כיוון שהאור
 4 מעין המאור הוא בבחינת אין סוף, וזהו אור אין סוף,
 5 שהאור עצמו הוא בבחינת
 6 אין סוף בדומה למאור, מקור האור,
 7 עצמו.
 8 ופירוש "אור אין סוף למטה
 9 עד אין תכלית" הוא, שגם
 10 כפי שנמשך למטה מטה
 11 לדרגה התחתונה ביותר, עדיין הוא
 12 בבחינת אין סוף והוא נשאר
 13 בתכונתו וענינו כאור בלתי מוגבל
 14 בשום הגבלה ובלתי מוגדר בשום
 15 הגדרה. והיינו, דעם היות
 16 שבכדי שתהיה המציאות
 17 דמטה צריך להיות ענין
 18 הצמצום⁵⁹, כמבואר בהרחבה
 19 בתורת הסוד שכדי שתהיה מציאות של
 20 עולמות ונבראים מוגבלים, היה מוכרח
 21 להיות צמצום והעלם של האור האין
 22 סוף כך שרק הארה מועטה ומצומצמת
 23 ממנו תרד ותומשך לשם כך, כי אם
 24 האין סוף עצמו יאיר, ללא כל צמצום
 25 ומיעוט, הנבראים המוגבלים יתבטלו
 26 ממציאותם ולא יוכלו להתקיים, אף
 27 על פי כן, למרות שלצורך הירידה
 28 האור עבר צמצום רב ונתמעט, בכל
 29 זאת גם כמו שהאור נמשך
 30 למטה מטה עד אין תכלית,
 31 עדיין הוא בבחינת אין סוף
 32 וכלי גבול והתכונה העצמית שלו
 33 כאור אין סוף נשארה כפי שהייתה
 34 קודם הצמצום, כמבואר
 35 בהמאמר⁶⁰ 'באתי לגני הנזכר, של שנת תשי"י, פרטי הענינים
 36 שפנה.
 37 ויתירה מזו, ולא זו בלבד שממשיכים למטה את אור אין סוף, אלא
 38 יתירה מזו, פמוכן מהתחלת ההמשך, שדווקא למטה מטה,

1 המאמר⁵⁷), אלא שבכדי לבאר גודל הענין והעילוי של
 2 האוצר שהוא אכן 'למעלה מעלה עד אין קץ' ואין גבול לעליה
 3 ולהתעלמות שלו, מבאר תחילה גודל המעלה והעילוי שבנין
 4 דלמטה מטה עד אין תכלית ואין גבול לירידה שלו, ומזה יובן
 5 במפל שפן בדרך של קל וחומר
 6 העילוי שבנין דלמעלה
 7 מעלה עד אין קץ, שזהו ענין
 8 האוצר שניתן לבני ישראל בשביל
 9 ניצחון המלחמה.
 10 ומבאר הרבי הרי"צ במאמר,
 11 שפירוש השם אור אין סוף
 12 שעליו נאמר ענין זה שהוא 'למעלה
 13 מעלה עד אין קץ ולמטה מטה עד אין
 14 תכלית' הוא⁵⁸ (לא שהאור
 15 נמשך ובא מאין סוף ולפי זה
 16 פירוש אור, היינו רק הארה
 17 והתפשטות והתגלות של האין סוף,
 18 אלא) שהאור עצמו הוא אין
 19 סוף ולא רק הארה שמקורה הוא באין
 20 סוף. וטעם הדבר לכך שהאור
 21 עצמו הוא אין סוף הוא, לפי
 22 שהאור מעצם מהותו וענינו כאור
 23 הוא מעין המאור יש בו את
 24 הענין ואת התכונות שיש במאור,
 25 מקור האור, דעם היותו הארה
 26 לבד, ולא עצם, כי אמנם נכון
 27 שהאור הוא רק הארה מהמקור עצמו
 28 ולא עצם המאור מפל מקום, זהו
 29 מעלתו של האור שהוא מעין
 30 המאור ודומה למאור בתכונותיו,
 31 ולהיותו שהעצמות עצמות
 32 האלויות (המאור עצמו) הוא
 33 בבחינת פשיטות מופשט לגמרי
 34 מכל 'ציור' הגדרה והגבלה ובבחינת
 35 אין סוף והמאור עצמו הרי בודאי אין סוף (אין סוף בתכלית
 36 השלימות, לא רק אין סוף במידת הגילוי או במובן אחר, אלא אין סוף
 37 בתכלית השלימות של המושג ועד כדי כך הוא אין סוף שהוא למעלה
 38 מפל הגדרים דסוף ותחלה אלא מושלל לחלוטין מהגדרות של

(ב) הכוונה כאן לפעולת הצמצום שהאור והגילוי יהי' בבחינת מדה וגבול, ולא לפעולת הצמצום שסילק אורו הגדול על הצד⁵⁹ — כי, הצמצום דסילוק לא פועל בהקו ובהאור שבהמטה, ולא קובע ומכריח שיהי' בגבול, והחידוש הוא, שצמצום הפועל בהנ"ל בכ"ז לא צמצם הבל"ג שבו.

(58) ראה לקו"ת פקודי ז, ב. המשך תרס"ו ע' קעב ואילך. המשך תער"ב ח"א ס"ע צד ואילך. סה"מ תש"ז ע' 125 ואילך. ובכ"מ. (59) ראה המשך תער"ב ח"ב ע' תתקפז, תתקצה, ובכ"מ בדצמצום הראשון שני ענינים: ההתעלמות והסילוק דאור הבל"ג, והמידה בהאור שלהאיר העולמות. (60) פרק יב ואילך. וראה בארוכה ד"ה באתי לגני תשכ"ב (תו"מ סה"מ באתי

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

- 1 בעולם הזה התחתון שאין תחתון ממנו הנה על ידי מעשינו בתורה
- 2 ומצוות ועבודתנו בעבודת ה' (בהעלמות שנעשו ונבראו על ידי
- 3 הצמצום, עד לעולם הזה התחתון שאין תחתון למטה
- 4 הימנו ועל כך נאמר שהאור יורד ונמשך 'למטה מטה') נעשה "גנוני"
- 5 מקום הדירה, המקום שבה הוא שוכן
- 6 ומתגלה ללא העלמות והסתרים של
- 7 עצמות ומהות, העצם והמהות
- 8 של הקדוש-ברוך-הוא עצמו שהוא
- 9 למעלה גם אפילו מבחינת אור
- 10 אין סוף, וכפי שממשיך ומבאר.
- 11 וכללות הענין בזה, במבואר
- 12 בכתבי הארז"ל (בעץ חיים
- 13 בתחלתו, ועל דרך זה במבוא
- 14 שערים ובאצרות חיים
- 15 ובכמה מקומות) שבתחילה היה אור אין
- 16 לפני הצמצום הראשון כדי לברוא
- 17 עולמות ונבראים מוגבלים היה אור
- 18 אין סוף ממלא את מקום
- 19 החלל ולא היה מקום לא
- 20 הייתה אפשרות, נתינת מקום
- 21 לעמידת העולמות והנבראים
- 22 המוגבלים, והוצרך להיות ענין
- 23 הצמצום של האור האין סוף, שרק
- 24 הארה מועטה ממנו תומשך ותתגלה
- 25 כדי שיהיה מקום שבו
- 26 יוממשך אחר כך קו קצר עם
- 27 מיעוט אור בלבד ומצומצם, שעל
- 28 ידי זה על ידי הצמצום נתהווה
- 29 כל סדר ההשתלשלות של ירבו
- 30 דרגות מלמעלה ביותר עד למטה
- 31 מטה, ודוקא שם ב'למטה מטה',
- 32 הוא העולם הזה הגשמי פועלים
- 33 הענין ד'גנוני' ששם דוקא
- 34 נמצא ומאיר ומתגלה עצמות
- 35 ומהות.
- 36 (ה) ויש לקשר זה המבואר לעיל שהמשכת האלוקות 'למטה מטה עד
- 37 אין תכלית' היא המשכת והתגלות עצמות ומהות האלוקות בעולם הזה
- 38 התחתון עם מאמר הידוע שמביא נשיא דורנו, בעל

- ההילולא, הרבי הרי"צ מאדמו"ר הזקן⁶¹ על הפסוק⁶² בתורה
- מי פהו' אלקינו בכל קראנו אליו, ואיתא בפירוש⁶³
- ספר קבלה מאת הרמ"ק, רבי משה קורדובירו הנקרא 'פרדס רמונים' בשם
- הספרי, אליו בני ישראל קוראים ופונים אל הקדוש-ברוך-הוא ולא
- למדותיו, ומפרש הפרדס,
- שאליו קאי מכון על האורות
- המתלבשים בכלים, והפעל
- שם טוב פירש, שאליו קאי
- מכון על האלקות שבהכלים
- גופא עצמם, והיא דרגה גבוהה יותר
- מהאורות המתלבשים בכלים (כמובא
- בחסידות, שב'כלים' יש חיות מלבד
- האור המתלבש בתוכם, היינו
- שבספירת החסד למשל יש אור של
- חסד המלוכב בכלי החסד, כך שבכלי
- מאיר האור המתלבש בתוכו ובנוסף
- לכך מאיר בכלי אור אחר המחיה
- ומקיים את הכלי, והוא אור נעלה יותר
- מהאורות של הספירות, ומביאים ראיה
- לכך מהאמור ב'פתח אליהו' אודות
- הספירות "וכד אנת תסתלק מיניהו,
- אשתארו כלהו שמהן כגופא בלא
- נשמתא", כאשר אתה, היינו האור
- האלוקי, תסתלק מהם יישארו כל
- השמות כגוף ללא 'נשמה' וחיות, ומכך
- שה'כלים' נשארים גם כשהאור מסתלק
- מהם, מובן שב'כלים' יש חיות מלבד
- האור, שהרי אילו כל האור שבכלים
- היה רק האור של אור הספירות, הרי
- בהסתלק האור היו גם הכלים
- מסתלקים והישארות הכלים (כגופים)
- לאחר הסתלקות האור היא הוכחה
- שיש להם חיות משלהם, וכאמור חיות
- הכלים עצמם נעלית יותר מהאור
- המלוכב בכלים).
- ופירוש הפשוט ב'אליו ולא למידותיו' (כפי שמפרש רבינו
- הזקן) הוא, שאליו קאי מכון על העצמות⁶⁴. וזהו הפירוש
- הפנימי של בכל קראנו אליו, לפי פירוש אדמו"ר הזקן דתפלתו של

(ג) עץ חיים היכל א ענף ב. מבוא שערים בתחלתו פ"א ופ"ב. אוצרות חיים בתחלתו – הובאו בספר הליקוטים [דא"ח הצ"צ] מערכת צמצום. (ד) היום יום יא תשרי⁶¹.

לגני ע' תכח ואילך; ע' תלו). תשכ"ג ותשכ"ד (שם ע' תנג ואילך; ע' תפב ואילך). (61) ממכתב כ"ק אדמו"ר מהוריי"צ (אג"ק שלו ח"ג ע' קמד ואילך. סה"מ תש"ט ע' 100). וראה ד"ה באתי לגני וד"ה ויהי בשלח תשכ"א (תו"מ סה"מ באתי לגני ע' שפו ואילך. ע' שצו ואילך. ע' תה ואילך). (62) ואתחנן ד, ז. (63) שער לב (שער הכוונה) פ"ב. וכן מובא בלקו"ת ויקרא (בהוספות) נא, ג. שרש מצות התפלה (בסהמ"צ להצ"צ) פ"ב. (64) ראה בארוכה בהשיתח שלאחרי המאמר

ביאור בדרך אפשר

1	בְּכִכּוּל אֶת בְּהִירְתוֹ חִינּוּ עֲצָם וְחִזּקוּ הָאֹר וְהַתְּגַלְתּוּ שְׁלוֹ קְדָמָיו	2	אֲב הַמְצַמָּם אֶת שְׁכָלוֹ הַגְדוֹל וְהַעֲמוֹק וּמִדְבַּר דְּבָרֵי קִטְנוֹת	3	שִׁישׁ בְּחַם מִידָה מְצוּמָצֵמַת בְּיוֹתֵר שֶׁל שְׁכָל בְּשָׁבִיל בְּנוֹ הַקֶּטָן וּבְהַתְאֵמָה	4	לִשְׁכַּל הַקֶּטָן שֶׁל הַבֵּן הַקָּטָן, וְעַד כִּדִּי כֵךְ הָאֵב יוֹרֵד וּמְצַמָּם אֶת עֲצָמוֹ בְּשָׁבִיל	5	בְּנוֹ הַקֶּטָן שֶׁלֹּא זֶה בְּלִבְדּוֹ שְׁאוֹמֵר לִבְנוֹ	6	הַקֶּטָן דְּבָרֵי שְׁכָל מְצוּמָצֵמִים אֵלֶּה	7	שְׁמִשְׁתַּעֲשַׁע ⁶⁶ עִם בְּנוֹ הַקֶּטָן	8	וְהָרִי בִשְׁעָשׂוֹעַ וּבִמְשַׁחֵק עִם הַיֶּלֶד	9	הַקֶּטָן לִפְנֵי עֲנִינּוֹ, שְׁכָלוֹ הַגְדוֹל וְהַעֲמוֹק	10	שֶׁל הָאֵב לֹא נִכְרַח לִכְלָל וְהָיָה צִמְצוּם	11	גְּדוֹל בְּיוֹתֵר, וְהָרִי מוֹבֵן בְּפִשְׁטוֹת	12	שְׁקָאִי שְׁהִדְבַּר מִכּוּוֹן עַל בְּחִינָה	13	שְׁלִמְעֵלָה מִכָּל עֲנִינֵי גִילּוּיִים,	14	כְּלוּמֹר, אֲמֵנָם בְּגִלּוּי זֶה הַשְּׁפָעָה	15	מְצוּמָצֵמַת, אֲבָל מוֹבֵן שְׁאִין זֶה מִפְּנֵי	16	הַעֲלָם וְהַסְתֵּר עַל עוֹמֵק וּפְנִימִיּוּת הָאֵב	17	אֵלֶּה מְדוּבָר בַּהֲשָׁפָעָה שֶׁל בְּחִינָה	18	פְּנִימִית וְעֲצֵמִית שְׁנַעֲלִית מְכִיד לְבוֹא	19	בְּגִלּוּי בִּינּוֹן שְׁזָהוּ הַשְּׁפָעָה הַשְּׁכָל	20	שֶׁל הָאֵב לִבֵּן הַקֶּטָן וְהַשְּׁעוּשִׁים שֶׁל	21	הָאֵב עִם הַבֵּן הַקָּטָן מִצַּד הָאֲהָבָה	22	הַעֲצָמִית שֶׁל הָאֵב לִבְנוֹ אֲהָבָה	23	שְׁנוּבַעַת מִכָּן שֶׁהַבֵּן הוּא חֶלֶק מֵעֵצָם	24	מֵהוּתוֹ שֶׁל הָאֵב וְלֹא תְלוּיָהּ בְּמַעֲלָה	25	כִּזּוֹ אוֹ אַחֲרֵת שֶׁל הַבֵּן [וְהָרִי	26	הַסִּיפָה הָאֲמִיתִית וְהַפְּנִימִית לְכָף	27	שְׁאֲהָבָת אֵב לִבֵּן הִיא אֲהָבָה	28	עֲצָמִית הִיא לִפְנֵי שְׁכָן הוּא	29	לְמַעֲלָה, כִּי אֲהָבָת הַקְּדוּשָׁה-בְּרוּךְ	30	הוּא לִבְנֵי יִשְׂרָאֵל הִיא אֲהָבָה עֲצֵמִית,	31	וְהַמּוֹשֵׁג שֶׁל אֲהָבָת אֵב וּבֵן יֵרֵד	32	וְנִשְׁתַּלְשֵׁל מֵאֲהָבָה זֶה כָּכָל הָעֲנִינִים	33	שְׁלִמְטָה שְׁנִשְׁתַּלְשְׁלוּ מִהֶן ⁶⁷	34	בְּסִפְרֵי הַתְּנִיָּא שְׁכּוּחוֹת הַנֶּפֶשׁ הֵם בְּמִסְפַּר עֶשְׂרִי, מִקְבִּיל לְעֶשֶׂר הַסְּפִירוֹת	35	הָעֲלִיּוֹנוֹת כִּיּוֹן 'שְׁנִשְׁתַּלְשּׁוּ (כּוּחוֹת הַנֶּפֶשׁ) מִהֶן' (מִהַסְּפִירוֹת), שְׁזָהוּ עֲנִינֵי	36	עֲצָמִי כו', וְכִיּוֹן שֶׁהָאֲהָבָה שֶׁל הָאֵב לִבֵּן, שֶׁהִיא הַסִּיבָה לְהִתְקַרְבוֹת	37	וְלַהֲשָׁפָעָה שְׁלוֹ לִבֵּן הַקָּטָן, הִיא עֲנִינֵי עֲצָמִי, נִמְשָׁךְ בָּהּ עֵצָם הָאֵב, וְכֵן גַּם	38	בְּנִמְשָׁל, כִּיּוֹן שֶׁהַקֶּשֶׁר שֶׁל עֲצָמוֹת וּמַהוּת הָאֱלֹהִיּוֹת עִם בְּנֵי יִשְׂרָאֵל הוּא עֲנִינֵי	39	עֲצָמִי, הוּא גּוֹרֵם לֵכָךְ שֶׁעֲבוּדַת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל גּוֹרֵמַת אַחֲדוּת עִם עֲצָמוֹת הָאֱלֹהִיּוֹת	40	וּמִמְשִׁיכָהּ אֶת עֲצָמוֹת הָאֱלֹהִיּוֹת לְמַטָּה, כְּמִבּוֹאֵר לְעִיל.

(ה) כתר שם טוב סימן רצב⁶⁵.

(התוועדויות תשמ"ב ח"ב ע' 796 ואילך). (65) וראה גם אור תורה להה"מ ר"פ בהעלותך (סימן קלד). (66) ראה אור תורה להה"מ סימן שה. ד"ה לכה דודי תרפ"ט ספ"ב (סה"מ קונטרסים ח"א כא, א. סה"מ תרפ"ט ס"ע קכד). (67) לשון אדמו"ר הזקן בתניא רפ"ג.

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

- 1 וְזֶהוּ הָאָמֹר לַעֲלֵל שֶׁהָאֲחֻדָּת שֶׁל הַקְדוּשׁ בְּרוּךְ-הוּא בַּעֲצָמוֹ עִם בְּנֵי יִשְׂרָאֵל
- 2 וְהַקְרִיָּאָה וְהַפְנִיָּה שֶׁל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל "אֵלֶּי" הִיא לַעֲצָמוֹתָיו וּמִחוּתוֹ, כִּי מְדוּבָר
- 3 בַּעֲנִיָּן עֲצָמֵי, גַּם מָה שֶׁמְבֹאֵר בְּסֶפֶר הַמִּצְוֹת לְהַצְמִיחַ צֶדֶק
- 4 בְּשֶׁרֶשׁ מִצְוֹת הַתּוֹפְלָה⁶⁸, בַּעֲנִיָּן הָאֵהָבָה לְאֻלּוּקוֹת בְּמִדְרֵגָה
- 5 דְּמִי⁶⁹ לִי בְּשָׂמַיִם וְעַמְּךָ לֹא
- 6 חֲפָצָתִי בְּאֶרֶץ, כְּלִשׁוֹן הַכְּתוּב
- 7 בְּתַחֲלִילִים, וְכְלוּמֹר, אֵין שׁוּם דְּבַר שְׂאֵנִי
- 8 רוּצָה בּוּ בְּשָׂמַיִם וְאֵין שׁוּם דְּבַר שְׂאֵנִי
- 9 חֲפֵץ בּוּ בְּאֶרֶץ, וְכֵל הַרְצוֹן הוּא אֶךְ וְרֵק
- 10 לְהַקְדוּשׁ בְּרוּךְ-הוּא עֲצָמוֹ, וּבִיחֹס
- 11 לְאֵהָבָה ה' כּוֹז מְבִיא אֲדַמּוּ"ר ה'צִמָּח
- 12 צֶדֶק שֶׁכֶּף הָיָה נִשְׁמַע הַלְשׁוֹן מֵאֲדַמּוּ"ר הַזֶּקֶן
- 13 מֵאֲדַמּוּ"ר הַזֶּקֶן בְּתַפְלָתוֹ: הַזֶּקֶן בְּתַפְלָתוֹ:
- 14 אֵיךְ ווִיל זַע גָּאָר נִיסְט, אֵינִי
- 15 רוּצָה שׁוּם דְּבַר אֵיךְ ווִיל נִיסְט
- 16 דִּיאֵן גֵּן עֶדֶן אֵינִי רוּצָה אֵת הֵגֵן
- 17 עֵדֶן שְׁלֹךְ, אֵיךְ ווִיל נִיסְט דִּיאֵין
- 18 עוֹלָם הָבָא אֵינִי רוּצָה אֵת הָעוֹלָם
- 19 הָבָא שְׁלֹךְ כּו', אֵיךְ ווִיל מְעַר
- 20 נִיסְט אַז דִּיךְ אֵלִיין אֵינִי רוּצָה
- 21 אֵלֹא אוֹתֶךָ בַּעֲצָמְךָ, וְגַם כֹּאן מוֹדַעַשׁ
- 22 עֲנִיָּן הַקֶּשֶׁר וְהַדְּבִיקוּת וְהָאֲחֻדוֹת עִם
- 23 עֲצָמוֹת וּמִחוּת הָאֻלּוּקוֹת, וְכַפִּי
- 24 שׁוֹמֵשׁ מְבֹאֵר.
- 25 וּבְהִקְדָּם הַמְבֹאֵר בְּשֶׁעַר
- 26 הַיְחֻד לְכָבוֹד קְדוּשָׁת
- 27 אֲדַמּוּ"ר הָאֶמְצָעִי, שְׁעִנְיָן מִי
- 28 לִי בְּשָׂמַיִם קָאִי מְכוּוֹן גַּם עַל
- 29 בְּחִינַת סוֹבֵב הַקְּלָלִי שְׁלִפְנֵי
- 30 הַצְמָצוֹם הָאוֹר הָאֻלּוּקִי מֵאִיר
- 31 בְּעוֹלָמוֹת בְּשָׁנִי אֹפְנִים 'מְמַלֵּא כֹל
- 32 עֲלָמִין, אוֹר מוּגַבֵּל וּמְצוּמָם הַמְתַּלְבֵּשׁ
- 33 בְּכָל עוֹלָם וּבְכָל נִבְרָא לִפִּי עֲנִיָּנוֹ (כְּמוֹ
- 34 הַנִּשְׁמָה ה'מְמַלְאֵת' אֵת הַגּוֹף וּמְתַלְבֶּשֶׁת
- 35 בְּכָל אֲבֵר לִפִּי עֲנִיָּנוֹ וּמִחוּתוֹ) וְסוֹבֵב
- 36 כֹּל עֲלָמִין אוֹר 'מְקִיף' בְּלִחֵי מוּגַבֵּל
- 37 הָמֵאִיר בְּכָל הָעוֹלָמוֹת בְּשׁוּוֹה (כְּמוֹ הַרְצוֹן שֶׁבִּנְפֶּשׁ שְׂאֵינוֹ קֶשֶׁר דּוּקָא בִּאֲבֵר
- 38 מְסוּיִם וּמְקִיף' עַל כְּלוֹת הָאָדָם), וְלִמְעַלָּה מִזֶּה יִשְׁנֵנוֹ אוֹר 'הַסּוֹבֵב הַכְּלָלִי
- 39 שֶׁלִּפְנֵי הַצְמָצוֹם' הַנִּעְלָה יוֹתֵר גַּם מֵאוֹר 'הַסּוֹבֵב כֹּל עֲלָמִין' הָמֵאִיר בְּעוֹלָמוֹת,

- 40 וְעַל כֵּךְ מְבֹאֵר אֲדַמּוּ"ר הָאֶמְצָעִי שֶׁבִּאֲהָבָה ה' בְּמִדְרֵגַת 'מִי לִי בְּשָׂמַיִם', הָאָדָם
- 41 אֵינוֹ חֲפֵץ אֲפִילוֹ בְּמִדְרֵגַת 'הַסּוֹבֵב הַכְּלָלִי שֶׁלִּפְנֵי הַצְמָצוֹם' אֵלֹא שׁוֹאֵף לְדַבְּקוֹת
- 42 בַּעֲצָם הָאֻלּוּקוֹת. וְעַל פִּי זֶה דְּבַרִּי אֲדַמּוּ"ר הָאֶמְצָעִי הִלּוּ מוֹכֵן,
- 43 שֶׁבְּדַבְּרִי רַבִּינוֹ הַזֶּקֶן "אֵיךְ ווִיל זַע גָּאָר נִיסְט כּו'" הֵייוֹ
- 44 שְׂאֵינוֹ רוּצָה בְּשׁוּם עֲנִיָּן, אֲפִילוֹ נִעְלָה
- 45 מֵאֹד, נִכְלָלִים גַּם הַגִּילּוּיִים הַכִּי
- 46 נִעְלִים שְׁלִפְנֵי הַצְמָצוֹם שְׂגָם
- 47 בָּהֶם אֵינוֹ חֲפֵץ, וְכַפִּי שְׂמִסִּיִּים
- 48 בְּתַפְלָתוֹ: "אֵיךְ ווִיל מְעַר נִיסְט
- 49 אַז דִּיךְ אֵלִיין" אֵינִי רוּצָה אֵלֹא
- 50 אוֹתֶךָ בַּעֲצָמְךָ — עֲצָמוֹת וּמִחוּתוֹ⁷⁰
- 51 (מְתָאִים) לְפִירוּשׁוֹ שֶׁל אֲדַמּוּ"ר
- 52 הֶזְקֵן, שְׁחֹבָא וְנִתְבָּאֵר לַעֲלִי, בְּאֵלֶּי
- 53 וְלֹא לְמִדּוּתִּי, שֶׁהַפְּנֵי ב'אֵלֶּי
- 54 הִיא לַעֲצָמוֹת וּמִחוּתוֹ).
- 55 וַיֵּשׁ לְקֶשֶׁר זֶה הָאָמֹר לַעֲלִי עַל מָה
- 56 שְׂחִיָּה נִשְׁמַע מֵאֲדַמּוּ"ר הֶזְקֵן בַּעַת
- 57 תַּפְלָתוֹ גַּם עִם הַמְבֹאֵר
- 58 בְּמִאֲמָרֵי כְבוֹד קְדוּשָׁת
- 59 אֲדַמּוּ"ר מְהֵרָ"שׁ דְּשִׁנַּת
- 60 תְּרִכּוּ"ז [שְׂשָׁם] בְּאוֹתוֹ מֵאֲמֵר שֶׁל
- 61 הֶרֶבִי מְהֵרָ"שׁ הוֹבָא גַּם מֵאֲמֵר
- 62 רַבִּינוֹ הַזֶּקֶן דִּיבּוּר הַמִּתְחִיל
- 63 לְהִבִּין עֲנִיָּן אוֹר אֵין סוֹף⁷¹
- 64 (שֶׁשְׂשׁוֹר עִם הַעֲנִיָּן הַמְבֹאֵר
- 65 בְּפֶרֶק זֶה פֶּרֶק י"ב שֶׁבְּהַקְשָׁף
- 66 בְּאֵתִי לְגִנִּי שֶׁל שְׁנַת תש"י),
- 67 בְּהוֹסֶפֶת הָעֵרוֹת וְצִיּוּנִים
- 68 מִהַצְמָח צֶדֶק וְאֲדַמּוּ"ר
- 69 מְהֵרָ"שׁ דִּיבּוּר הַמִּתְחִיל
- 70 הַפּוֹתָה בַּפְּסוּק הָאָמֹר בְּתוֹרָה נִפְתָּלִי
- 71 אֵילָה שְׁלוּחָה הַנּוֹתֵן אֲמָרִי
- 72 שְׁפָר⁷², דִּישׁ לְדַקְדֵּק בְּלִשׁוֹן
- 73 הַכְּתוּב שֶׁמִּתְחִיל בְּלִשׁוֹן נִקְבָּה
- 74 'אֵילָה שְׁלוּחָה' וּמִסִּיִּים בְּלִשׁוֹן
- 75 זָכָר 'הַנּוֹתֵן', בַּעֲדֵי שֶׁלֹּאֲוֹרָה הִיא
- 76 מִתָּאִים לְהַמְשִׁיךְ בְּלִשׁוֹן נִקְבָה וְלִזְמֹר 'הַנּוֹתֵנָה', וְאֵם הַכְּתוּב אוֹמֵר עַל נִפְתָּלִי
- 77 'הַנּוֹתֵן' הִיא צִרִּיךְ לִזְמֹר בְּתַחֲלִיל הַכְּתוּב שְׂחֹא דוּמָה לְאֵילָל, וּמִדּוּעַ נִמְשָׁל
- 78 לְאֵילָלָה, וּמִקְבָּאֵר⁷⁸ הֶרֶבִי מְהֵרָ"שׁ, שֶׁכֶּל הַעֲנִיָּנִים שְׁלֵאֲחֵרִי הַצְמָצוֹם

(ו) פרק 68. (ז) פרק יב. (ח) סה"מ תרכ"ז ע' תכא (בהוצאה החדשה — ע' תנב ואילך). (ט) שם ע' תנח (בהוצאה החדשה — ע' פב).

(68) דרמ"צ קלח, סע"א (נעתק ב"היום יום" יח כסלו). (69) תהלים עג, כה. (70) ראה גם ד"ה ביום עשתי עשר די"א ניסן תשל"א (תו"מ סה"מ ניסן ע' קלד-קלה. ע' קלז). ד"ה בכל דור ודור די"א ניסן תשל"ד פ"ד (סה"מ תשל"ד ע' קנב ואילך). (71) מאמרי אדמו"ר הזקן תקס"ג ח"א ע' שלה ואילך. אוה"ת ענינים ע' קנה ואילך. (72) נדפס בסה"מ תרכ"ז ע' עא ואילך.

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

- 1 שעינינו העלם ומיעוט הגילוי של האור האלוקי שמצד עצמו הוא אין סוף,
- 2 כך שהצמצום גורם חלישות, כביכול הם באופן דתש נחלש כחו
- 3 נקבה⁷³, שלכן נאמר⁷⁴ בלשון הכתוב בנחמיה אתה הוא הו' לבדך, את עשית את השמים גו', וצורת הכתיבה של המילה
- 5 'אתה' (בפעם השנייה) היא את
- 6 חסר ה' לשון נקבה, לפי
- 7 שהמשכת וירידת האור האלוקי
- 8 האינסופי עד שנעשה מקור
- 9 לעולמות לברוא ולהחיות עולמות
- 10 מוגבלים (שעל זה מדבר הכתוב את
- 11 עשית את השמים גו',
- 12 הארץ) הוא על ידי
- 13 הצמצום. וזהו מה שנאמר נפתלי אילה
- 14 נפתלי אילה שלוחה, לשון נקבה, פי, ענין התפלה (נפתלי
- 15 נקבה ולא אייל לשון זכר, פי,
- 16 ענין התפלה (נפתלי על שם
- 17 נפתלי אלוקים נפתלי שממעו
- 18 לשון קשר והתחברות הוא מלשון
- 19 תפלה כשם שהתפלה מחברת את
- 20 האדם עם הבורא) הוא בקשה
- 21 על מילוי החסרון בגילוי
- 22 והמשכת האלוקות שנעשה על
- 23 ידי הצמצום, ועל ידי עבודת
- 24 האדם העובד את ה' בתפלה
- 25 בהתחברות ודבקות לאלוהי הו'
- 26 הוא פועל שיומשך ויתגלה
- 27 בעולם האור האלוקי האינסופי
- 28 כמו שהיה לפני הצמצום,
- 29 ועד לתכלית העליה, שהאור
- 30 אין סוף שיומשך ויתגלה הוא האור
- 31 במעלה הכי גבוהה, לא רק אור נעלה
- 32 ביחס לדרגות נמוכות יותר אלא
- 33 תכלית העילוי למעלה מכל
- 34 הגדר וכל המושג דמעה
- 35 ומטה, כתפלתו של רבינו
- 36 הזקן שמביא הצמח צדק
- 37 בתורתו, שהייתה מתוך דבקות
- 38 בידך אליין, אותך בעצמך, עצמות
- 39 ומהות האלוקות שנעשית
- 40 הוראה⁷⁵ לכל הלומד ענין
- 41 זה, ובאופן שיכול להתאחד
- 42 עם זה ביחוד נפלא⁷⁶, כמבואר
- 43 בספר התניא שהלומד תורה מתאחד עם הדבר הנלמד ביחוד נפלא שאין

דומה לו שגם הוא כל אחד ואחד שלומד ענין זה יכול להגיע לדרגת העבודה של יחוד התאחדות פנימית ואמיתית עם עצמות ומהות (כלשון אדמו"ר הזקן "אין וויל מער ניט אז דין אליין").

(ו) וכל זה האמור לעיל אודות השיכות של כל יהודי לעצמות ומהות האלוקות והמשכת וגילוי עצמות האלוקות עד למטה מטה נעשה בפועל על ידי העבודה בשלשה עשר (וחמשה עשר) דברים הנזכרים לעיל האמורים בתורה לגבי מלאכת המשכן, שכוללים את כל העולם כולו, כי יש בהם דברים מן הצומח ומן החי ומן הדומם שנהוג עבודה זו בניית משכן מדברים אלו עניני העולם כללות הענין התוכן הכללי דמעשינו ועבודתנו בכל עניני עולם הזה התחתון, כדברי המדרש שהקדוש ברוך הוא נתאווה, כביכול, שבני ישראל, על ידי העיסוק בתורה ומצוות בעולם הזה התחתון, ימלאו את הכוונה והמטרה של הבריאה לעשות לו יתברך דירה בתחתונים⁷⁷, שדווקא העולמות התחתונים הנחותים יהיו מקום ראוי לגילוי אלוקות והשראת השכינה וישם בעולמות התחתונים גופא עצמם, בתחתון שאין תחתון למטה הימנו, שבשביל זה כדי שתהיה השראת וגילוי השכינה במקום הכי נחות היה ענין הצמצום, פמבואר בהמאמר 'באתי לגני' של שנת תש"י שהתהוות העולמות המוגבלים היתה על ידי הצמצום שהיה באור אין סוף ברוך הוא, ולא רק צמצום לשון יחיד, צמצום לשון יחיד, היינו שלא היה רק צמצום אחד אלא פתורת הפעל שם טוב (שהובאה לעיל) שהקב"ה עשה פמה צמצומים דרך פמה עולמות, דלשון "פמה" מורה על צמצומים דרך פמה עולמות, דלשון "פמה" מורה על

(73) לשון חז"ל – יל"ש במדבר רמז תשמג. פרש"י בהעלותך יא, טו. (74) נחמ"י, ט, ו. (75) זח"ג נג, ב. (76) ראה תניא פ"ה (ט, ב). (77) ראה תנחומא בחוקותי ג. נשא טז. ב"ר ספ"ג. במדב"ר פ"ג, ו. תניא רפ"ו.

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

- 1 **מִסְפָּר בְּלִמֵּי מְסוּיִים**, לא מוגדר ולא מוגבל **שֶׁהָרִי בְּאֶמֶת יֵשׁ**
 2 **צִמְצוּמִים רַבִּים עַד אֵין קֵץ**⁷⁸, ללא גבול, **דְּכִינָן שְׁיֵשׁ עוֹלָמוֹת**
 3 **בְּלִי מִסְפָּר (כְּמוֹ שֶׁכְּתוּב**⁷⁹ **בְּשִׁיר הַשִּׁירִים וְעוֹלָמוֹת אֵין מִסְפָּר,**
 4 **וְדוֹרִישׁ אֶל תִּיקְרִי עוֹלָמוֹת אֶלָּא עוֹלָמוֹת לְרִמּוֹ שְׁאֵין מִסְפָּר לְכַמוֹת**
 5 **הָעוֹלָמוֹת), הָרִי בְּמִילָא יֵשׁ גַּם**
 6 **צִמְצוּמִים בְּלִי מִסְפָּר, צִמְצוּם**
 7 **לְכָל עוֹלָם** כי לצורך הבריאה של
 8 **כָּל עוֹלָם** היה צמצום מיוחד הנדרש
 9 **לְבְּרֹא אֶת אוֹתוֹ עוֹלָם בְּפִרְט.**
 10 **וּכְלָלוֹת כָּל הַצִּמְצוּמִים**
 11 **בְּפִרְטוֹת הֵם רַבִּים וְעִצּוּמִים וְאֵין לָהֶם**
 12 **מִסְפָּר נִחְלָקִים לְשִׁלְשָׁה**
 13 **צִמְצוּמִים כְּלָלִיִּים א'. וְכָפִי**
 14 **שְׁמִבְּאָר כְּבוֹד קְדוּשָׁת**
 15 **אֲדָמוֹר (מַהוֹרֶשׁ ב') נִשְׁמָתוֹ**
 16 **עֲדוֹן בְּהַמְשָׁךְ תְּרִס"ו ב' 80**
 17 **שֶׁהִתְהוּוֹת הָעוֹלָמוֹת הוּא עַל**
 18 **יְדֵי שְׁלִשָּׁה צִמְצוּמִים ג' כְּלָלִים,**
 19 **צִמְצוּם רִאשׁוֹן** מבין שלושת
 20 **הַצִּמְצוּמִים** לצורך בריאת עולמות
 21 **מִגּוּבָלִים הוּא מִן הַמֶּאֱצִיל**
 22 **לְנֶאֱצָלִים, לְעוֹלָם הָאֲצִילוֹת,**
 23 **הַנִּבְרָאִים הַנִּעְלָמִים, שֶׁבְּעוֹלָם הָאֲצִילוֹת**
 24 **(הָרִאשׁוֹן וְהַנִּעְלָמִים מִבֵּין אַרְבַּע הָעוֹלָמוֹת**
 25 **הַכְּלָלִיִּים אֲצִילוֹת-בְּרִיאָה-יְצִירָה-עֲשִׂיָּה)**
 26 **נִקְרָאִים 'נֶאֱצָלִים', מִלְשׁוֹן 'אֲצִלָּה',**
 27 **כְּלוֹמַר סִמּוֹן לְשׁוֹרֵשׁ וּמְקוֹר הַמַּהוּוּה**
 28 **אוֹתָם וְקִרְבּוֹ אֵלָיו, כִּי מֵאַחֵר שֶׁהֵם**
 29 **נִעְלָמִים בִּיחּוּד וּבִטְלִים לְאֻלּוּקוֹת בְּבִטּוֹל**
 30 **מִחוּלָּט לֹא נִפְלַע עֲלֵיהֶם הַלְשׁוֹן 'נִבְרָאִים' שֶׁמִּשְׁמַעוֹ נִבְרָאִים בְּעֵלֵי מִצִּיאוֹת**
 31 **וְתַחוּשָׁה שֶׁל יִישׁוּת עֲצֻמִּית, וְלִגְבִּיהָ הַקְדוּשָׁה-בְּרוּךְ-הוּא נִקְרָא 'מֶאֱצִיל' וְעַל כֵּךְ**
- 32 **מִבּוֹאָר כֵּאֵן שֶׁהַצִּמְצוּם הָרִאשׁוֹן מִבֵּין שְׁלוֹשֶׁת הַצִּמְצוּמִים הַכְּלָלִיִּים הוּא**
 33 **הַצִּמְצוּם לְצוּרֵךְ הַתְּהוּוֹת הַנֶּאֱצָלִים שֶׁהָאֲדָר שֶׁמִּצְדָּה עֲצוּמוֹ הוּא אֵין סוּף**
 34 **נִתְצַמֵּץ לְהִיּוֹת נִמְשָׁךְ בְּשֵׁם הָרִי (אֲרַבַּע אוֹתִיּוֹת דְּשֵׁם הָרִי)**
 35 **שְׁמוֹרִים עַל עֶשֶׂר סְפִירוֹת דְּאֲצִילוֹת י' - חֲכֵמָה, ה' רִאשׁוֹנָה - בִּינָה,**
 36 **ו' - הַמִּידוּת, ה' אַחֲרֹנָה - מַלְכוּת),**
 37 **וְצִמְצוּם הַשְּׁנִי הוּא מֶאֱצִילוֹת**
 38 **לְבְּרִיאָה יְצִירָה עֲשִׂיָּה, כְּדִי**
 39 **שֶׁהָאֲדָר הַמֵּאִיר בְּעוֹלָם הָאֲצִילוֹת יִירֵד**
 40 **וְיוֹמֵשׁךְ לְהוֹת וְלִהְיוֹת אֶת הָעוֹלָמוֹת**
 41 **בְּרִיאָה, יְצִירָה, עֲשִׂיָּה שְׁלֵמָה**
 42 **מֵאֲצִילוֹת וְהוּא צִמְצוּם מְשֵׁם הָרִי**
 43 **הַשֵּׁם שֶׁל הָאֲדָר אֻלּוּקוֹת בְּגִלּוּי לְשֵׁם**
 44 **אֱלֹקִים הַשֵּׁם שֶׁעַל יָדוֹ הוּא הַהֶעֱלָם**
 45 **וְהַצִּמְצוּם (לְהִיּוֹת הָאֲדָר הָאֻלּוּקִי**
 46 **מְקוֹר לְנִבְרָאִים מִגּוּבָלִים וְעַם**
 47 **תַּחוּשָׁה שֶׁל יִישׁוּת עֲצֻמִּית שֶׁכָּל זֶה לֹא**
 48 **שִׁיךְ בְּעוֹלָם הָאֲצִילוֹת, וְכִדִּי שֶׁתְּהִיָּה**
 49 **יִירֵדָה וְהַמְשַׁכָּה מֵאֲצִילוֹת לְבְּרִיאָה**
 50 **יְצִירָה-עֲשִׂיָּה נִדְרֵשׁ צִמְצוּם מִיחּוּד),**
 51 **וְצִמְצוּם הַשְּׁלִישִׁי הוּא בְּשֵׁם**
 52 **אֱלֹקִים גּוֹפָא עֲצוּמוֹ, שֶׁתְּהִיָּה**
 53 **הַתְּהוּוֹת מְשֵׁם אֱלֹקִים (כְּלִשׁוֹן**
 54 **הַכְּתוּב בַּתּוֹרָה עַל בְּרִיאַת הַמִּצִּיאוֹת**
 55 **הַגְּשֻׁמִּית בְּרִאשִׁית בְּרָא אֱלֹקִים**
 56 **אֶת הַשָּׁמַיִם וְאֶת הָאָרֶץ⁸¹)**
 57 **בְּאֻפְּן שֶׁל הָעֵלָם וְהַסֵּתֵר כּו'**
 58 **כֵּךְ שֶׁהַנִּבְרָאִים מִסְתִּירִים עַל הָאֲדָר**
 59 **הָאֻלּוּקִי הַמַּהוּוּה וּמַחִיָּה אוֹתָם שֶׁלֹּא**
 60 **יִהְיֶה נִרְאָה וְיִכָּרֵם בָּהֶם.**
 61 **וְתַכְלִית הַכּוֹנוּה וְהַמְטָרָה שֶׁל כָּל הַצִּמְצוּמִים הִיא (כְּמִבּוֹאָר**
 62 **בַּתּוֹרָה הַפֶּעַל שֵׁם טוֹב שֶׁהוּבָאָה לְעִיל) כְּדִי שֶׁיְהִיָּה כּו' אַחֲדוּת**

(וְזֶה שֶׁאֻמָּר בַּהֲמָאֵר צִמְצוּם לְשׁוֹן יָחִיד, הוּא לְפִי שֶׁבַּמָּאֵר זֶה נִוָּגַע רַק הַעֲנִין דְּאוֹא"ס לְמַטָּה מִטָּה עַד אֵין תַּכְלִית, שֶׁגַּם "לְמַטָּה" עִם הִיּוֹת שֶׁהִתְהוּוֹת הַ"מַטָּה" הִיא ע"י הַצִּמְצוּם, מ"מ נִשְׁאָר הָאֲדָר א"ס. אֲבָל לֹא נַחֲתִית כֵּאֵן בְּפִרְטֵי עֲנִין הַצִּמְצוּמִים, כִּי זֶה סוּגִיא אַחֲרַת שְׁאִינָה שִׁיכַת (בְּאֻפְּן יִשִּׁיר) לַהֲמָאֵר. וְעַד כִּדִּי כֵּךְ לֹא נַחֲתִית בּוּזָה, עַד שֶׁאִינוֹ מְזַכֵּר גַּם עֲנִין הַצִּמְצוּם דְּסִילּוֹק (שֶׁהוּצוּרֵךְ לְהִיּוֹת לְפָנֵי הַצִּמְצוּם שְׁפּוּעַל בַּהֲגַבְלָה), כְּנ"ל. (מִשִּׁיחַת לַיִל חֲמִשָּׁה עֶשֶׂר בִּשְׁבַט שָׁנָה זֹאת (תְּשַׁמ"ב)) יֵאָדָּא רֵאָה תִּנְיָא רַפְמ"ט: פִּרְטֵי בַחֲיִנַת הַסֵּתֵר וְהַהֶעֱלָם.. עֲצוּמוֹ מִסְפָּר.. אֵךְ דְּרַךְ כָּלֵל הֵם שְׁלֹשָׁה מִינֵי צִמְצוּמִים עֲצוּמִים כְּלָלִיִּים, לְשִׁלְשָׁה מִינֵי עוֹלָמוֹת כְּלָלִיִּים.. וְהֵם שְׁלֹשָׁה עוֹלָמוֹת בִּי"ע. (יב) תְּרִס"ו מֵאֵמֶר כְּז"ל⁸⁰. (יג) הַשִּׁיכּוֹת דְּג' צִמְצוּמִים אֵלּוֹ (שֶׁבַּהֲמָשׁךְ תְּרִס"ו שֵׁם) לְג' הַצִּמְצוּמִים שֶׁב' עוֹלָמוֹת בִּי"ע (שֶׁבַּתִּנְיָא שֵׁם) הִיא - כִּי כָל עוֹלָם כָּלּוֹל מִכָּל הָעוֹלָמוֹת.

(78) רֵאָה גַּם ד"ה בַּתִּי לִגְנִי, ד"ה אַרְבַּעָה רִאשֵׁי שָׁנִים וּד"ה וַיִּשְׁמַע יִתְרוֹ תְּשַׁמ"ה (תו"מ סה"מ בַּתִּי לִגְנִי ע' תִּקְטָו וַאֲיִלְךְ; ע' תִּקְכָּא וַאֲיִלְךְ; ע' תִּקְכָּד וַאֲיִלְךְ). ד"ה הַחוּדֵשׁ הַזֶּה תְּשַׁמ"ז (תו"מ סה"מ אֲדָר ע' קִיב וַאֲיִלְךְ). (79) שֶׁה"ו, ש. ת. זח"ג עג, ב. הַקְדַּמַּת תְּקוּז" קִרְבּוֹ לְסוּפָה. וְרֵאָה גַּם זח"ג נח, ב. 80) ד"ה כִּי תִבּוֹאוּ גו' וּשְׁבַתָּה (הַמְשָׁךְ תְּרִס"ו ע' רַכְג). 81) בְּרִאשִׁית א, א.

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

- 1 עם הקב"ה, היינו, שכל אחד מישראל בפרט וכל בני
 - 2 ישראל ככלל יתאחדו עם הקב"ה, ועד לאחדות כזו שלא
 - 3 שייך כלל לחלק ביניהם⁸² כי נעשו למציאות אחת ממש.
 - 4 ועל ידי מעשינו ועבודתנו⁸³ בכל הנזכר לעיל, ובאופן
 - 5 שמנצלים את האוצרות האוצר
 - 6 של יראת שמים וכל הכוחות הנדרשים
 - 7 שנותן מלך מלכי המלכים
 - 8 הקב"ה לכל אחד מישראל
 - 9 שהוא חלק מצבאות הוי',
 - 10 והוא כל אחד מבני ישראל ממלא
 - 11 את תפקידו ומנצח המלחמה
 - 12 על ידי האוצרות כו' שהם
 - 13 הנתינת כוח לניצחון, אזי באה
 - 14 הגאולה האמיתית והשלמה,
 - 15 שאז עם בוא הגאולה יקויים
 - 16 היעוד האמור בנבואת ישעיה
 - 17 ונגלה כבוד הוי' וראו כל
 - 18 בשר יחדיו כי פי הוי'
 - 19 דבר⁸⁴, שזהו גילוי האלוקות
 - 20 בעולם לעתיד לבוא, גילוי שייראה
 - 21 לכולם ענין דבאיתי לגני
 - 22 לגנני, למקום שהיה עיקרי
 - 23 בתחילה, גילוי אלוקות בעולם כמו
 - 24 שהיה בתחילת הבריאה שזהו
 - 25 דוקא בעולם הזה התחתון
 - 26 שאין תחתון למטה הימנו,
 - 27 ובעיקר וגילוי האלוקות אמנם יהיה
 - 28 בכל העולם אבל בעיקר ובמיוחד
 - 29 בבית המקדש, בארץ
 - 30 הקודש, שהקשר המיוחד של ארץ
- ישראל לאלוקות מבואר בכתוב ארץ אשר גו' תמיד עיני ה' אלקיה בה מרשית השנה ועד אחרית שנה⁸⁵. ואין ענין יוצא מידי פשוטו, שבקרוב ממש הולכים כל בני ישראל לארץ הקודש, נשמות בגופים, בנערינו ובזקנינו גו' בבנינו ובבנותינו⁸⁶, היינו כל בני ישראל כולם, וכספם וזהבם אתם⁸⁷ ברוחניות⁸⁸ היינו אהבת ה' ויראת ה' (כמבואר ב'תורה אור': "אהבה ויראה... שהוא בחינת כסף וזהב. כסף מלשון נסוקף נכספת [לשון תשוקה] דהיינו בחינת אהבה. וזהב מצפון יאתה שהוא [צד צפון] בחינת שמאל שהוא בחינת יראה"), ביחד עם כספם וזהבם אתם בגשמיות - בני בני חיי בריאות ומזוני פרנסה רוחי בריאות, ובשמחת עולם שמחה נצחית על ראשם⁸⁹, כלשון הכתוב בנבואת ישעיה בגאולה האמיתית והשלמה על ידי משיח צדקנו, ובמהרה בימינו ממש.
- ארץ אשר גו' תמיד עיני ה' אלקיה בה מרשית השנה ועד אחרית שנה⁸⁵. ואין ענין יוצא מידי פשוטו, שבקרוב ממש הולכים כל בני ישראל לארץ הקודש, נשמות בגופים, בנערינו ובזקנינו גו' בבנינו ובבנותינו⁸⁶, וכספם וזהבם אתם⁸⁷ ברוחניות⁸⁸, ביחד עם כספם וזהבם אתם בגשמיות - בני חיי ומזוני רוחי, ובשמחת עולם על ראשם⁸⁹, בגאולה האמיתית והשלמה על ידי משיח צדקנו, ובמהרה בימינו ממש.

המשך ביאור למס' מגילה ליום ראשון עמ' ב

- 6 נמרא
 - 7 מכיון שמשנתנו דיברה בענין קדושת בית הכנסת, מביאה הגמרא
 - 8 ברייתא בענין זה: תנו רבנן, בתי גנסיות אין נהנין בהן קלות ראש,
 - 9 שהרי הם 'מקדש מעט' (יחזקאל יא טז) ובמקדש נאמר (ויקרא יט ל)
 - 10 'מקדשי תיכרא', ולכן אין איבלין בהן ואין שותין בהן,
- הדרך, שנאמר (ויקרא כו לא) 'והשמותי את מקדשיכם', ובכך שהקדים 'והשמותי' ל'מקדשיכם', מלמד שקדושתן עליהם אף בשנה שוממין. ואם עלו בו עשבים, לא יחלוש אותם, מפני עזמת נפש שתהא לרואיהם, שיזכרו את ימי בנינו ושהיו רגילים להתאסף שם, ויבקשו רחמים שיחזור לקדמותו.

(82) ראה זח"ג עג, א. (83) ראה תניא רפ"ז. (84) ישעי' מ, ה. (85) עקב יא, יב. (86) כמ"ש ביצי"מ - בא יו"ד, ט. (87) ישעי' ס, ט. (88) ראה תו"א ר"פ וישב. ובכ"מ. (89) שם לה, יו"ד. נא, יא.

בס"ד. שיחת * יו"ד שבט ה'תשי"א**.

1 א. ידוע שישנם חילוקים בין השנה הראשונה להסתלקות להזמן שלאח"ז, ומהם, ש"כל י"ב חודש
2 . . נשמתו עולה ויורדת, לאחר י"ב חודש . . נשמתו עולה ושוב אינה יורדת"¹, היינו, שאינו נמצא למטה
3 כמקודם.

4 ואף שחילוק זה הוא אצל כל ישראל, הן אצל יהודים פשוטים, הן אצל גדולי ישראל, וגם אצל נשיאי
5 ישראל, מ"מ, מצד גודל מעלת הצדיקים – צדיק גוזר והקב"ה מקיים², ויתירה מזה, הקב"ה גוזר וצדיק
6 מבטל³, ועד שצדיקים יכולים לפעול שינוי במעשה בראשית⁴ – יכולים הם לשנות כלל זה בהתאם
7 לרצונם.

8 כלל זה (ש"לאחר י"ב חודש . . נשמתו עולה ושוב אינה יורדת") הוא אצל מי שאינו בעל-הבית על
9 עולם ומלואו, משא"כ צדיקים שנמסרו להם מפתחות של חי', גשמים ותחיית המתים [מפתחות כאלו
10 ששנים מהם בבת-אחת אינם נמסרים לאחד⁴, ואעפ"כ ראינו שלצדיקים נמסרים גם מפתחות אלו
11 בבת-אחת⁵], והם בעלי-בתים על הכל, הרי עאכ"כ שיכולים לבחור לעצמם את מקומם, להיות היכן
12 שמוצאים לנכון שכך טוב יותר.

13 ב. ובנוגע לכ"ק מו"ח אדמו"ר – בודאי שגם עתה רצונו להיות כאן, יחד אתנו:
14 אצל כ"ק מו"ח אדמו"ר היו ג' הענינים דאהבת ה' אהבת התורה ואהבת ישראל (קשורים זב"ז, ועד
15 לדבר אחד ונכידוע מאמר רבינו הזקן⁵ ש"ואהבת לרעך כמוך"⁶ הוא כלי (פירוש וביאור) ל"ואהבת את
16 ה' אלקיך"⁷], שלכן, מבלי לעשות חשבונות, ויותר הרבי ("ער האט פאָרבוּיגן") על הגשמיות שלו ואפילו
17 על הרוחניות שלו בשביל אהבת ישראל.

18 ומזה מובן שכן היא הנהגתו גם לאחר הסתלקותו [ע"ד מארז"ל⁸ "כיון שיצאו רוב שנותיו של אדם"⁹
19 בהנהגה טובה מובטח לו שכן יהי' גם לאחריו כן, ואם הדברים אמורים אצל כל אדם, כל-שכן אצל
20 צדיק, חסידה, שכל ימיו מסר את נפשו, נפשו הטבעית ואפילו נפשו האלקית] – שאף שהענינים דלמטה
21 מעלימים ומבלבלים להענין ד"נהנין מזיו השכינה"⁹, "זיו תורתו ועבודתו" ולמעלה מזה¹⁰, אעפ"כ, מותר
22 הרבי ורוצה גם עכשיו להיות למטה, יחד אתנו.

(5) ראה סה"ש תרפ"ט ע' 56. וש"נ. אגרות-קודש אדמו"ר
מוהרי"צ ח"ב ס"ע קלד ואילך. ח"ג ע' תכו. ח"ד ע' שלו (נעתק
ב"היום יום" ו' תשרי).
(6) קדושים יט, יח.
(7) ואתחנן ו, ה.
(8) יומא לח, סע"ב.
(9) עיין רמב"ם הל' תשובה פ"ח ה"ב וה"ח. ולהעיר מלקו"ת
צו טו, ג. תניא אגה"ק ס"ז. ועוד.
(10) עיין זח"ב רי, ב. תניא פל"ט (נב, ב): זיו תורתו ועבודתו
. . משא"כ באצילות כו'.

(*) הוגה ע"י כ"ק אדמו"ר שליט"א (באידית), ונדפס
בהוספות ללקו"ש ח"ב ס"ע 494 ואילך. במהדורה זו ניתוספו עוד
איזה ציוני מ"מ, וכמה פרטים שנרשמו ע"פ סרט-ההקלטה, ובאו
בשוה"ג בציוני אותיות.
(**) יום ההילולא הראשון דכ"ק אדמו"ר מהוריי"צ, ויום
קבלת הנשיאות (באופן רשמי) ע"י כ"ק אדמו"ר שליט"א.
(1) שבת קנב, סע"ב ואילך.
(2) תענית כג, א. זח"ב טו, א.
(3) שבת סג, א. וש"נ. זהר ח"א יו"ד, רע"א. ח"ב שם.
(4) ראה סנהדרין בסופה: "יאמרו שמים ביד תלמיד ואחת ביד
הרב".

(ד) ועאכ"כ בנדו"ד – לאחר ההסתלקות – שעברו כל שנותיו
באופן כזה.
(ה) ובלשון רש"י (סוכה נג, רע"א) – "כל חסיד הוי חסיד
מעיקרו".

(ו) כלומר: אף שמצד טובתו של הרבי עצמו, הרי, בעלותו
למעלה רואה את כל הענינים של הארת אלקות כמו שהם למעלה,
ללא העלמות והסתרים, ובמילא לא כדאי לו (לכאורה) להתקשר
עם אלה שנמצאים בעוה"ז הגשמי, כיון שלא יתכן שהקשר
לעוה"ז הגשמי לא יבלבל בשעת מעשה (לרגע עכ"פ) להתענוג

(א) וכל זה מודגש עוד יותר לאחר ההסתלקות – כמארז"ל
(חולין ז, ב. וש"נ) "גדולים צדיקים במיתתן יותר מבחייתן".
(ב) ובנוגע לתירוץ הקושיא בזה – לא נוגע כאן הפלפול ע"פ
נגלה*.

(ג) ובעומק יותר: כאשר מתחשבים לא רק עם טובת הענין
דאהבת השם ואהבת התורה, אלא גם עם טובת הענין דאהבת
ישראל, הרי, לא זו בלבד שאין הדברים בסתירה זל"ז, אלא
אדרבה – ע"י "ואהבת לרעך כמוך" נעשה קשר עמוק יותר (א"ע
טיפערער פאָרבוּדן) עם "ואהבת את ה' אלקיך".

(*) ענין זה נתבאר בארוכה בשיחת י"ב תמוז שנה זו סל"ה ואילך (תורת מנחם – התועדויות ח"ג ע' 214 ואילך) – המו"ל.

וכיון שזהו רצונו של הרבי – בודאי יהי' יחד אתנו, וכמ"ש התוספות¹¹ ש"כשהיא (הנשמה) רוצה¹ היא יורדת".²

ג. המורם מזה בנוגע לפועל:
אף שנמצאים כבר לאחר יום ההילולא הראשון,

– הנני נמנע לומר או לכתוב "יאָרצייט הראשון", כי, צריכים לקוות שעד לשנה הבאה יהי' כבר קיום היעוד¹² "הקיצו ורננו שוכני עפר", והוא בתוכם, ובמילא לא יהי' עוד "יאָרצייט", ולכן מדייק הנני "יום ההילולא הראשון", כי, עליות (שזהו"ע ההילולא) יהיו גם לאחר כן –

וא"כ יכולה להיות ח"ו וח"ו חלישות בהתקשרות – צריכים לידע שאדברא ואדברא: ההתקשרות צריכה להתחזק עוד יותר, וכשם שעכשיו מתעלה הרבי בעילוי אחר עילוי, צריכים גם אנו להתאזר בכחות נוספים כדי שנוכל להילוות אליו.

ד. זוהי גם התשובה לשואלים בנוגע לאמירת קאָפּיטל ע"א (הקאָפּיטל דכ"ק מו"ח אדמו"ר המתאים למספר שנותיו¹³) – האם צריכים לאמרו גם לאחר יו"ד שבט¹⁴, ועד מתי צריכים לאמרו? והתשובה לזה – שצריכים להמשיך לאמרו עד י"ב תמוז.

ובהקדם השקו"ט האם גם לאחר ההסתלקות ישנו ענין של הוספה בזמן, ואם שייך אז ענין של גידול והתבגרות – שיש אומרים שזוהי פלוגתא בין הרמב"ם להראב"ד¹⁵.

ויש להביא שתי ראיות שענינים אלו שייכים גם לאחר ההסתלקות:

(א) נהגו בכל תפוצות ישראל לערוך "יאָרצייט" בכל שנה ושנה. וכיון שענינו של "יאָרצייט" הוא, שבו נעשית עליית הנשמה, מוכח, שגם אצל הנשמה (לאחר ההסתלקות) שייך הוספה תלויה בזמן.

(ב) ישנה רשימה של כ"ק מו"ח אדמו"ר מכ"ף מרחשון תש"ה¹⁶ – שבו מלאו שמונים וארבע שנים מיום הולדת אביו אדמו"ר (מהורש"ב) נ"ע¹⁷, וביום זה מסתיימת השייכות לקאָפּיטל פ"ד (כידוע במנהגי

(16) ז"ל הרשימה (הועתקה מגוכי"ק כ"ק מו"ח אדמו"ר): ב' כ' מרחשון. היום הוא יום הולדת כ"ק אדמו"ר הרה"ק זצוקלה"ה נבג"מ זי"ע שנולד ביום ב' חיי שרה בעשרים לחודש מרחשון בשנת תרכ"א בשעה תשיעית בוקר.

בחלומי ראיתי את הוד כ"ק אדמו"ר הרה"ק בבגדי שבת קודש ובפנים צוהלות במאד. ואמר, במעת לעת זה (כ' מרחשון תש"ה) שנתמלאו שמונים וארבע שנים לאח"ז, לאחר בוא כ"ק מו"ח אדמו"ר לאמריקא, אשר, אילו הי' אז כ"ק אדמו"ר נשמה בגוף בעלמא דין, הי' בשנת הפ"ד.

(11) שבת קנ"ג, רע"א.

(12) ישע"י כו, יט.

(13) ראה אגרות קודש אדמו"ר מוהריי"צ ח"א ע' לא. ח"י ע' נג. וש"נ.

(14) ראה גם תורת מנחם – התוועדויות ח"א ע' 149.

(15) ראה רמב"ם שם ח"ד, ובצפ"ע שם. לקו"ש ח"כ ע' 400. וש"נ.

שרק היתה להם איזו שייכות אליו, שבהיותם נשמות בגופים בעלמא דין יוכלו להתעלות מדרגא לדרגא בכל הענינים שמתעסקים בהם, ובכל הענינים שרצה שיתעסקו ויפעלו בהם.

ובנוגע לפועל – כפי שהי' הרבי תובע בכל ענין עשי' בפועל – הנה, מהיום בלילה או ממחר בבוקר, צריכים לידע, שהשליחות שהטיל הרבי על כל אחד, בתקפה עומדת, כמקודם כן עתה, ואדרבה, בתוספת כח ביתר שאת וביתר עז, דכיון שניתנו כחות נוספים, ה"ז סימן שצריכים להוסיף ולפעול עוד יותר, וכשיוסיפו יותר, תהי' העבודה הבאה בנקל יותר, כיון שכבר התרגלו לכך והסירו ("מ'האָט דורכגעבראַכן") את ההעלמות וההסתרים שהיו בעבר.

(י) יום הולדתו של הרבי, שאז תתמלא לו שנה נוספת

("דעמולט וועט דער רבי ווערן עלטער מיט נאָך אַ יאָר").

(יא) כ"ק אדמו"ר הסתלק בהיותו רק בשנת הששים לחייו, ומאורע זה התרחש כו"כ שנים לירידת נשמתו בעולם התחתון הנה יהיו אצלי אורחים טובים, וכפי הסדר הנה כל אחד מכ"ק רבותינו ואבותינו הק' יאמר דרוש על פסוק דקאָפּיטל פד. – עכ"ל בנוגע לענינו (וראה אגרות קודש כ"ק אדמו"ר שליט"א ח"ה ע' טז ואילך. וש"נ).

מזוי השכינה כו' – אעפ"כ, מוותר הוא על הטובה שלו לטובת כלל ישראל, מפני שמודגש אצלו בכל התוקף הענין ד'ואהבת לרעך כמוך".

(ז) ולכן, ביחד עם כל העילויים שמתעלה הרבי למעלה מעלה, ועד לעילויים שאי אפשר להגיע אליהם אפילו ע"י אמירת קדיש (ראה שיחת ט' טבת ס"ב (לעיל ע' 167), מודגש אצלו בתוקף הקשר עמנו (מצד "ואהבת לרעך כמוך"), כך, שבעליותיו למעלה לוקח עמו את כל תלמידיו, חסידיו ומקושריו, ואפילו אלה

(ח) "דאָלאַי" יאָרצייטן... כבר יצאו י"ח ביאָרצייט הראשון, ומכאן ולהבא "וועט מען פּראָווען הילולא'ס".

(ט) ובודאי שכולנו יחדיו וכל אחד מאתנו בפרט מקבל כחות נוספים מהרבי – שעכשיו ישנם גם אצלו כחות נוספים לגבי הכחות שהיו לו לפני – שיוכל לפעול בכל הענינים בנקל יותר מכמו שהי' לפני, ומתוך מיעוט ההעלמות וההסתרים מכמו שהי' לפני.

1 אמירת תהלים¹³) – ע"ד חזיון לילה, שבו אמר לו אביו שיאמרו דרוש על קאפיטל פ"ד. ומזה מובן גם
2 בנדו"ד (כמדובר¹⁴ שהרבי הבהיר מראש ("באווארנט") כמה וכמה ענינים) – שבכתבו אודות יום הולדת
3 אביו אדמו"ר נ"ע כו"כ שנים לאחר הסתלקותו, פסק גם בנוגע לעצמו¹⁷, שגם עכשיו (לאחר ההסתלקות)
4 ישנו אצלו הענין דיום הולדת, וגם עכשיו ישנם אצלו עליות בעילוי אחר עילוי, אשר, לאחר כל עלי
5 נמצא שהעבודה הקודמת היתה הכנה להמעמד ומצב שלאח"ז.

* * *

7 ה. בעניני השליחות של הרבי ישנם כמה סוגים:
8 ישנם כאלה שבגלוי היתה ההוראה אליהם בנוגע לגשמיות, היינו, שיעסקו בעניני עסק והדומה, אלא
9 שהכוונה הפנימית היתה ענין של תורה ומצוה. וישנם כאלה שגם בגלוי היתה ההוראה אליהם בנוגע
10 לרוחניות, היינו, שהרבי שלח אותם עבור ענין של חינוך, חיוזק התורה, הפצת היהדות, ועד ללמד לילדים
11 אלף-בית.

12 כשם שבנוגע לאלה שההוראה אליהם היתה בענין של גשמיות, מובן, שאין זה אלא החיצוניות בלבד,
13 והכוונה הפנימית היא ענין של תורה ומצוה [כשם שהכוונה העיקרית בכללות ענין העסק הוא בשביל
14 מצות הצדקה, מעשר או חומש, או יותר מזה (ובפרט ע"פ המבואר באגה"ק¹⁸ אשר בזמן הזה עיקר
15 העבודה היא צדקה), והחלק שנותנים לצדקה מעלה את הכלל¹⁹] – כך בנוגע לאלה שבגלוי היתה ההוראה
16 אליהם בענין רוחני, שגם הם צריכים לידע שזוהי הוראה חיצונית לגבי הכוונה הפנימית שבדבר.

17 וע"ד מאמר הזהר²⁰ "דא מוחא לגו מוחא כו" האי קליפה להאי והאי להאי", היינו, שגם דבר שהוא
18 פנימיות ומוחא לגבי דרגא תחתונה, אינו אלא חיצוניות וקליפה לגבי דרגא נעלית יותר.

19 ולכן, גם אלה שההוראה אליהם היתה בענין רוחני, צריכים להתבונן האם ענין זה הוא כבר תכלית
20 המכוון, או שאין זה אלא החיצוניות והקליפה בלבד, וכשם שההוראה בענין של עסק היא החיצוניות
21 בלבד ויש בה כוונה פנימית, כך גם ההוראה בענין של הפצת התורה, חיוזק היהדות והדומה, היא גם
22 הוראה חיצונית לגבי הכוונה הפנימית שבדבר²¹ (כדלקמן).

23 ו. כל אלה שהרבי שלח אותם לעסוק בהפצת היהדות בערי השדה,
24 – ולא דוקא ערי השדה ממש, אלא, לאחר שיוצאים מהיכלו של הרבי, שבו קיבל ליחידות, בו
25 התפלל ובו למד, הרי, כל מקום שבו נמצאים הו"ע של "שדה" לגבי היכלו של הרבי, כך שבהציאה
26 מעבר לאסקופה נמצאים כבר בשדה, כיון שחסר שם ה"תפארת²¹ אדם לשבת בית"י – צריכים לידע
27 שבכל עניני השליחות ישנה כוונה פנימית.

28 והכוונה הפנימית היא – להפיץ תורת החסידות, כדברי הרבי²² שאדמו"ר הזקן לא רצה לעשות את החסידים
29 למפלגה, אלא תורת החסידות היא עבור כלל ישראל.

30 וזהו הענין דיפוצו מעינותיך חוצה, שזוהי ההכנה לביאת המשיח²³.

(21) ישע"י מד, יג.

(22) ראה סה"מ תשי"א ע' 136. לקו"ש ח"ט ע' 344. ועוד.

(23) אגה"ק דהבעש"ט – כתר שם טוב בתחלתו. ובכ"מ.

(17) ראה גם סה"מ מלוט ח"ו ס"ע קלג ובהערה 40 שם.

(18) ס"ט. שם ס"י. וראה גם אגה"ת ספ"ג.

(19) ראה תניא סוף פל"ד.

(20) ח"א כ, רע"א.

(יד) זוהי העבודה שצריכים אנו להעמיד ("צושטעלן") לביאת המשיח. – בנוגע להשייך ל"כולו כו" או "כולו זכאי" (ראה סנהדרין צח, א), שבשביל זה צריכים לפעול ענין התשובה, עד ש"אתא לאתבא צדיקא בתיובתא" (ראה זח"ג קנ"ג, ב) – ענין זה יעשה משהו אחר, אבל, מה שאנו צריכים לעשות לביאת המשיח, ה"ז הענין דיפוצו מעינותיך חוצה.

(יב) והחילוק הוא – שאלה שההוראה אליהם היתה בענין רוחני, הפצת היהדות, זכו שהרבי בחר עבורם חלק כזה שגם החיצוניות והקליפה (שיכולה להיות ענין של חולין לגמרי, כמו אצל אלה שהרבי הורה להם לעסוק בעניני מסחר) תהי' ענין של קדושה, ותבע מהם שמהענינים של קדושה יעשו קדש קדשים. (יג) שהי' נרגש ("סי'האט זיך געפילט") בהחדר פנימה.

- ז. בכלל ישנם ארבע דרגות: חולין, מעשר, תרומה וקודש. ומצינו גם דרגא חמישית – "מי חטאת",¹
שאפילו טהור לקודש אינו מספיק לחטאת²⁴. וכמו כן יש גם בנפש חמש דרגות: נפש, רוח, נשמה, חי',²
יחידה²⁵. ובהתאם לכך חי' הדיבור וההוראה של הרבי לכל אחד לפי אופנו ומדרגתו.³
נפש – שייכת לענין של חטא, כמ"ש²⁶ "נפש כי תחטא". ולכן, לאלה שבדרגת נפש היתה ההוראה
בגלוי בענין של גשמיות. ולאלה שבדרגת רוח ונשמה, ועאכ"ו חי' יחידה, שהם דרגות נעלות יותר –⁴
ההוראה אליהם היתה בענינים נעלים יותר, כל אחד לפי מדרגתו.⁵
אבל, צריכים לידע שכשם שהדרגא דנפש אינה אלא הכנה לגבי דרגא נעלית יותר, כך גם דרגת רוח
ונשמה, ואפילו חי' יחידה, אינם אלא שם וכלי לעצם הנשמה, כדיוק הלשון²⁵ "חמשה שמות נקראו לה",⁶
לעצם הנשמה, היינו, שגם יחידה (שנכללת בחמשה שמות) אינה אלא שם והכנה לעצם הנשמה²⁷.⁹
ובמילא מובן שבהדיבור לבחי' היחידה, חי' נשמה ורוח, או אפילו נפש – היתה הכוונה והרצון
להגיע לעצם הנשמה.¹⁰
ולכן מובן שכל אלה שהיתה להם שייכות אל הרבי, שיש להם עתה שייכות אל הרבי, ובמילא תחי'¹²
להם שייכות גם לאח"ז, כיון שכל דבר שבקדושה אף שמסתלק מניח שרשו במקומו²⁸ – צריכים לידע
שבכל ההוראות שקיבלו מהרבי ישנה כוונה פנימית¹⁰, והכוונה הפנימית היא – פנימיות התורה, יפוצו
מעניותך חוצה, כלומר, להפיץ את תורת החסידות הכללית שנתגלתה ע"י הבעש"ט והבאים אחריו,¹⁵
ותורת חסידות חב"ד שנתגלתה ע"י אדמו"ר הזקן והבאים אחריו, עד לכ"ק מו"ח אדמו"ר ועד בכלל,¹⁶
שעי"ז מתמלאת ונשלמת הכוונה פנימית.¹⁷
ח. וכשתושלם הכוונה פנימית יהי' "לכל בני ישראל . . . אור במושבותם"²⁹, ויקיים מ"ש בפרשתנו³⁰
"ובני ישראל יוצאים ביד רמה",¹⁹
– בהפרשיות שלפנ"ז מדובר אודות הגלות, ובפרשתנו הו"ע הגאולה –
ו"אז ישיר³¹ משה³¹ – "שר לא נאמר אלא ישיר מכאן לתחיית המתים מן התורה"³², היינו, שבקרוב
ובעגלא ידון "ישיר משה – של דורנו – ובני ישראל", בוא"ו המחבר (לא וא"ו המפסיק) – ישיר לשון
יחיד³³,
ויקייים מ"ש³⁴ "הוי' ימלוך לעולם ועד", וגם בלשון תרגום: "הוי' מלכותי קאים לעלם ולעלמי
עלמאי",²⁵
ובפשטות – שבמהרה בימינו נראה את הרבי בעיני בשר, והוא יוציאנו לגאולה האמיתית והשלימה
– אמן.²⁷
- * * *
- ט. בבואו לאמריקא אמר הרבי: "אזלת לקרתא עבד כנימוסא"³⁵. כאן באמריקא אוהבים לשמוע כרוז,²⁹
הצהרה ("סטייטמענט"), דבר חידוש, ומה טוב – דבר המבהיל את הרעיון. אינני יודע אם יש צורך בסדר
כזה, אבל – "אזלת לקרתא עבד כנימוסא":³¹

(24) חגיגה יח, ב (במשנה).

(25) ב"ר פי"ד, ט. דב"ר פ"ב, לו.

(26) ויקרא ד, ב. ועוד.

(27) ראה סה"מ תרצ"ו ס"ע 56. וש"נ.

(28) שער הכוונות דרושי ויעבור דרוש א'. וראה תניא אגה"ק

(34) שם, יח.

(28) שער הכוונות דרושי ויעבור דרוש א'. וראה תניא אגה"ק

(35) ראה ב"ר פמ"ח, יד. וש"נ.

ביאור לסי' ז"ך.

(29) בא יו"ד, כג.

גיט זיך אונדז איבער" בהפצת המעיינות חוצה.

(טז) עיקר ענינה של פרשה זו, שלכן נקראת השבת (שבה

קורין פרשה זו) בשם "שבת שירה".

(טו) וכאמור, "דא מוחא לגו מוחא כו", ובהדרגא הכי עליונה

ד"מוחא" ("אין דעם טיפסטן מוח") ישנה הנקודה הפנימית

שנקראת "יחידה", בגלל שקשורה עם "יחיד", שנמסרת לנו ("עם

1 שלשת האהבות, אהבת השם, אהבת התורה ואהבת ישראל, כולא חד³⁶. אי אפשר לחלק ביניהם, כיון
2 שכולא חד, כעצם אחד. – בתורת החסידות מובא מאמרו של הבעש"ט³⁷ בשם ראשונים: העצם כשאתה
3 תופס במקצתו אתה תופס בכולו. ובנדר"ד, כיון שג' האהבות הם עצם אחד, מובן, שבכל א' מהם יש
4 שלשתם, כי, כשאתה תופס במקצתו אתה תופס בכולו.

5 כשישנה אהבת ה', אבל אין אהבת התורה ואהבת ישראל, ה"ז הוראה שחסר גם באהבת ה'. לאידך
6 גיסא, כשישנה אהבת ישראל, עם היותה מהמצוות שכליות שהשכל מחייבם, הרי, סוף סוף, מגיעים
7 לאהבת התורה ואהבת השם. וכידוע³⁸ הסיפור אודות הרבי הצמח-צדק, שע"י נתינת גמילות חסד ליהודי
8 הגיע לענינים כאלה שלא הגיע אליהם ע"י תורה ועבודה.

9 "הצהרה" ("סטייטמענט") זו צריכים להכריז ולהודיע. כאשר רואים יהודי שיש לו אהבת ה' ואין לו
10 אהבת התורה ואהבת ישראל, צריכים לומר לו, שעליו לדעת שאהבת ה' לבדה, ללא אהבת התורה
11 וישראל, אין לה קיום. לאידך גיסא, כשרואים יהודי שיש לו רק אהבת ישראל, צריכים להשתדל להביאו
12 לאהבת התורה ואהבת ה'. וכן צריכים להשתדל שפעולתו באהבת ישראל תבטא לא רק בנתינת לחם
13 לרעבים ומים לצמאים, אלא שמצד אהבת ישראל יקרב יהודים לאהבת התורה ואהבת ה'.

14 וכאשר יהיו שלשת האהבות יחדיו, יהי' זה "חוט המשולש" ש"לא ינתק"³⁹.

15 ועי"ז תבוא גם הגאולה, שכן, כשם שהסיבה ל"גלינו מארצנו" בגלות האחרון היא בגלל ההיפך
16 דאהבת ישראל⁴⁰, כך ע"י אהבת ישראל תבוא הגאולה במהרה בימינו ממש.

* * *

17
18 י. (אחד שאל בענין שליחות שהעמים עליו כ"ק אדמו"ר וצוקללה"ה נבג"מ זי"ע, וענה כ"ק אדמו"ר
19 שליט"א):

20 כאשר כ"ק מו"ח אדמו"ר נעשה בן חמש עשרה שנה, לקחו אביו אדמו"ר (מהורש"ב) נ"ע למזכיר
21 בעסקנות הכלל⁴¹. לאסיפת הרבנים מסויימת שהתקיימה אז (כמדומה בקובנה), שלח אדמו"ר נ"ע את
22 כ"ק מו"ח אדמו"ר בתור נציג שלו⁴². כיון שהרבי הי' אז צעיר, בן חמש עשרה שנה, שלח עמו אדמו"ר
23 נ"ע את הרשב"ץ⁴³. הרשב"ץ הי' יהודי פיקח מאד, אבל, אדמו"ר נ"ע ציווהו לאמר, שלמרות ששולח
24 אותו עמו, עליו לדעת, שככל שימעט מלהתערב, עדיף יותר ("וועט זיין אַלץ גלייכער").

25 (וסיים כ"ק אדמו"ר שליט"א): ואם אז כך, כל שכן עתה: לשם מה צריכים להתערב בעניניו של
26 הרבי?! אין צורך לתת לו עצות ולא לומר דעות. צריכים לקיים ולמלא את רצונו, וככל שתתמעט
27 ההתערבות עם "אייגענע פירושים", עדיף יותר.

* * *

28
29 יא. מאמר ד"ה באתי לגני – הוגה ע"י כ"ק אדמו"ר שליט"א.
30 [טרם פתח את המאמר אמר: בהמאמר שנתן כ"ק מו"ח אדמו"ר ליום הסתלקותו מתחיל⁴⁴: באתי
31 לגני... (עד סוף סעיף ג'),

32 אח"כ הפסיק רצוה לנגן ניגון ה"בינוני", ואמר: כ"ק מו"ח אדמו"ר הי' מחבב ניגון זה. אח"כ צוה
33 לנגן ניגון מכ"ק אדמו"ר נ"ע,

(40) יומא ט, ב.
(41) סה"ש תשי"ה ע' 78. "שלשלת היחס ור"פ מתולדות בית
רבינו" ב"היום יום" בתולדות.
(42) ראה "היום יום" שם.
(43) ראה אודותיו – "התמים" ח"א ע' 111 ואילך. וראה סה"ש
קץ ה'ש"ת ע' 91.
(44) סה"מ תשי"ז ע' 111 ואילך.

(36) ראה סה"ש תשי"ט ע' 291. וראה גם ספר הערכים – חב"ד
ערך אהבת ישראל ס"ו (ע' תרכז ואילך). וש"נ.
(37) ראה כתר שם טוב (הוצאת תשנ"ט) בהוספות סרכ"ז.
וש"נ.
(38) סה"מ תשי"א ע' 153 ואילך. וראה גם תורת מנחם –
התועדויות ח"א ע' 211 ואילך. וש"נ.
(39) ע"פ קהלת ד, יב.

1 אח"כ המשיך המאמר: והנה אחרי שמבאר בהמאמר דעיקר שכינה בתחתונים היתה... (עד סוף סעיף
2 ה'),
3 אח"כ הפסיק וצוה לנגן ניגון מכ"ק אדמו"ר מוהר"ש, ואח"כ ניגון מכ"ק אדמו"ר הצ"צ,
4 אח"כ המשיך המאמר: והנה בסיום המאמר מבאר... (עד גמירא),
5 אחרי אמירת המאמר ובהפסק חלק השיחה דלקמן, צוה לנגן ניגון מכ"ק אדמו"ר האמצעי וניגון כ"ק
6 אדמו"ר הזקן (בן ד' הבבות) כדלהלן.

7 * * *

8 יב. אחרי המאמר אמר כ"ק אדמו"ר שליט"א:
9 כעת הקשיבו יהודים!
10 בכלל בחב"ד היתה התביעה שתהי' עבודתו של כאו"א בעצמו, ולא להסתמך על הרביים.
11 זהו ההפרש⁴⁵ בין שיטת פולין לשיטת חב"ד, ששיטת פולין היא "וצדיק באמונתו יחי"⁴⁶, אל תקרי
12 יחי' (החי' בשבא) אלא יחי' (החי' בפתח), אבל אנו, חב"ד, צריכים לעבוד כולנו בעצמנו, ברמ"ח
13 אברים ושס"ה גידים של הגוף, וברמ"ח אברים ושס"ה גידים של הנשמה.
14 "הכל בידי שמים חוץ מיראת שמים"⁴⁷. אינני מסלק את עצמי ("איך זאג זיך ניט אָפּ") ח"ו מלסייע,
15 לסייע כפי היכולת, אבל, כיון שהכל בידי שמים חוץ מיראת שמים, הרי, אם לא תהי' העבודה לבד, מה
16 יועיל זה שנותנים "כתבים", מנגנים ניגונים ואומרים לחיים.
17 הרבי הי' אומר לפעמים: "לייגט זיך ניט אַריין קיין פויגעלעך אין בוזעם"...
18 צריכים לבד להפוך את השטות דלעומת זה והרתיחה ("דער קאָך") של הנפש הבהמית – לקדושה⁴⁸.
19 יג. בנוגע להמשכן – הי' יכול לעשות משה לבדו, ועד"ז בנוגע לבית המקדש – הי' יכול לעשות
20 דוד לבדו, אלא שרצונם הי' לזכות את כל בני".
21 וכמו כן כאשר כ"ק מו"ח אדמו"ר כתב את הספר תורה לקבלת פני משיח צדקנו, אמר, שאינו רוצה
22 לעשות זאת לבדו, אלא רצונו בהשתתפותם של כל ישראל, כדי לזכות בדבר את כלל ישראל⁴⁹.
23 ופשיטא שבעשיית הדירה לו ית' בתחתונים – צריכים להשתתף כולנו, וכל בני". כל אחד צריך לעשות
24 בעצמו, למלא את שליחותו. נשארו רק פכים קטנים, וכשיסיימו אותם, אזי יקויים היעוד⁵⁰ "ועלו
25 מושיעים וגו'", היינו, שג' קליפות הטמאות ידחו ויבטלו, וקליפת נוגה, כללות העולם, תתעלה לקדושה,
26 ותושלם תכלית הבריאה – שתהי' דירה לו ית' בתחתונים⁵¹.

27 * * *

28 יד. (צוה לנגן אחד הניגונים מכ"ק אדמו"ר האמצעי, ואחרי הניגון אמר):
29 דובר ביי"ט כסלו⁵² שיסדרו חלוקת המשניות, שכל אחד יקח חמשה פרקים ויסיימם עד יו"ד שבט,
30 ובודאי סיימו כולם. וע"פ מנהג ישראל לומר דברי"מ בהסיום, אומר דברים אחדים ("וועל איך זאָגן אַ
31 פּאָר ווערטער") בקיצור.
32 בהמשנה הקודמת למשנה האחרונה שנינו⁵³: "חלות דבש מאימתי מיטמאות משום משקה,
33 משיהרהר⁵⁴, בית הלל אומרים משירסק".

(51) ראה תניא פל"ו.

(52) סט"ו (לעיל ע' 125).

(53) ראה גם תורת מנחם – הדרינים על הרמב"ם וש"ס ס"ע שפא ואילך.

(54) יש עוד גירסא "משיחרחר", אמנם גירסת י"א בפירוש ר' האי גאון ועוד הוא – משיהרהר.

(45) ראה לקו"ד ח"א קמא, ב. סה"ש תש"ד ע' 133. ועוד.

(46) חבקות ב, ד. וראה מכות בסופה. תניא פל"ג.

(47) ברכות לג, ב. וש"נ. הובא בפרש"י עה"ת עקב יו"ד, יב.

(48) ראה במאמר פ"ו (לעיל ע' 199) ואילך.

(49) ראה אגרות קודש שלו ח"ו ע' רעה. וראה גם לקו"ש ח"ב

ע' 589.

(50) עובדי' בסופו. וראה פרש"י ישלח לג, יד.

- 1 כלומר: לדעת בית שמאי משתנה מעמדו ומצבו של דבר ("שטעלט זיך איבער אַ זאָך") במחשבה
- 2 לבדה, ולדעת בית הלל יש צורך בפעולה.
- 3 והנה, אף ש"בית שמאי במקום בית הלל אינה משנה"⁵⁵, הרי ידוע שלעתיד לבוא תהי' הלכה כבית
- 4 שמאי⁵⁶. וכיון שעכשיו הולכים כבר לקראת לעתיד לבוא ("איצטער גייט דאָך שוין צו לעתיד לבוא"),
- 5 ערב שבת, ישנו כבר הענין ד"טועמי"⁵⁷, הטעימה מדעת בית שמאי – שבמחשבה לבדה נעבור כבר
- 6 ("זאָל מען שוין איבערגעשטעלט ווערן") למעמד ומצב נעלה יותר.
- 7 ובנידון דידן:
- 8 בעמדנו במעמד עשרה מישראל, "אכל בי עשרה שכונתא שריא"⁵⁸, ובפרט כשישנם כמה פעמים
- 9 עשרה, ובפרט בבית הכנסת ובית המדרש (כידוע⁵⁹ שיש מעלה בבית הכנסת לגבי בית המדרש ובבית
- 10 המדרש לגבי בית הכנסת), וביתר שאת וביתר עוז בד' אמותיו של הרבי, בהמקום שבו חי כמה וכמה
- 11 שנים, ובו התפלל ולמד – עומד כאו"א בהתעוררות שמהיום והלאה תהי' הנהגתו כדבעי למהוי, וכיון
- 12 שהולכים לקראת לעתיד לבוא, אזי הלכה כבית שמאי שמחשבה לבדה מעבירה ("שטעלט איבער")
- 13 למעמד ומצב אחר, ותהי' היציאה מן המיצר אל המרחב.
- 14 טו. בסיום המשניות: "לא מצא הקב"ה כלי מחזיק ברכה לישראל אלא השלום". וכמו שאומרים⁶⁰
- 15 "ברכנו אבינו כולנו כאחד".
- 16 ע"י השלום מסירים כל ההעלמות, הסתרים והגבלות.
- 17 וכיון שמחשבה מועלת⁶¹, הרי, עי"ז שמחליטים שיהי' הכלי מחזיק ברכה זה השלום, אזי נעשית
- 18 היציאה מהמעמד ומצב ד"ערבין" – כמ"ש בהתחלת המשניות "מאימתי קורין את שמע בערבין", שגם
- 19 אז ("בערבין") צריך להיות הענין דק"ש, שתהי' ההכרה ש"הוי' אחד"⁶² – אלא שע"י השלום תהי' בקרוב
- 20 ממש קריאת שמע "בשחר".
- 21 ואף שישנו גם הפירוש ד"שחר" מלשון שחרות⁶³, ה"ז יתהפך להפירוש ד"שחר" מלשון בוקר ויום,
- 22 ו"לילה כיום יאיר"⁶⁴, שה"ערבין" גופא יאיר⁶⁵.
- 23 וכל זה יהי' בביאת משיח צדקנו, שנזכה לכך בעגלא ובזמן קריב.
- 24 טז. (צוה לנגן ניגון של כ"ק אדמו"ר הזקן – בן ד' בבות – ואחרי הניגון אמר:)
- 25 "כ"ק מו"ח אדמו"ר סיפר⁶⁶, שכשדובר אודות קבלת עניני נשיאות מאביו כ"ק אדמו"ר (מהורש"ב)
- 26 נ"ע, ביקש, שיהי' זה בחדסד וברחמים.
- 27 כמו כן אמר כ"ק מו"ח אדמו"ר⁶⁷ – בדברו אודות ביאת המשיח – שבימיו יהי' הדבר הזה. ואין
- 28 קושיא בדבר – כיון שמפורש בירושלמי⁶⁸ (והובא גם בילקוט שמעוני⁶⁹) שכאשר ההנהגה היא ביראה
- 29 מלפניו תחת ממשלתו והנהגתו, אזי אפילו לאחר עשרים שנה חשיב שנמצא כאן⁷⁰.
- 30 מדוע התעכב הדבר?
- 31 – סיפר לי יהודי במכתבו, שבשנת תרפ"ג שאל את כ"ק מו"ח אדמו"ר ע"ד נסיעה לאיטליה, וכ"ק

(55) ברכות לו, רע"ב. וש"נ.
(56) ראה מדרש שמואל לאבות פ"ה מ"ט. מק"מ לזח"א יז,
ב. הובא בלקו"ת קרח נד, רע"ג.
(57) ראה לקו"ש ח"כ ריש ע' 173. וש"נ.
(58) סנהדרין לט, א.
(59) ראה אנציק' תלמודית ערך ביהכנ"ס וערך ביהמ"ד (כרך
ג ע' קצו ואילך. רי ואילך). וש"נ.
(60) בברכת "שים שלום" בתפלת העמידה. וראה תניא פל"ב.
(61) סנהדרין כו, ב. וראה לקו"ד ח"א בתחלתו.
(62) ואתחנן ו, ד. זכרי' יד, ט.
(63) ראה אוה"ת במדבר ע' מד ואילך.
(64) תהלים קלט, יב.
(65) נתבאר בד"ה ויאמר ג' מחר חודש דש"פ אחרי, מבה"ח
אייר (תורת מנחם – התוועדויות ח"ג ע' 56 ואילך).
(66) ראה שיחת שמח"ת תרצ"ג (נעתקה באגרות-קודש כ"ק
אדמו"ר שליט"א ח"ג ע' שנג. וראה "רשימות" חוברת קפ ע' 9
(נעתק ב"היום יום" כ חשון).
(67) שיחת י"ט כסלו תרפ"ז (סה"ש תרפ"ז ע' 122. ע' 126).
(68) סוטה פ"א ה"ח.
(69) ס' שופטים רמז עא.
(70) ראה גם שיחת ש"פ חיי שרה בסופה (לעיל ע' 96).

- 1 מו"ח אדמו"ר השיבו: לכל עת, ויעץ לו לנסוע ללמוד בתומכי תמימים. רק עכשיו הגיע לאיטלי, וכותב
 2 לי, שעכשיו הוא מבין את דבריו של הרבי שאמר לו לפני עשרים ושבע שנים!
 3 אצלנו – לא ימשך הדבר שנים ח"ו, אלא יהי' במהירות.
 4 צריכים רק להשלים את העבודה עם ה"פכים קטנים", צריכים לשנות את הרגילות וההנחות, ואז יהי'
 5 הענין ד"אסתלק יקרא דקוב"ה בכולהו עלמין"⁷¹, ותושלם הכוונה העליונה.
 6 יז. (טרם צאתו אמר):
 7 "כי בשמחה תצאו ובשלום תובלון וגו'"⁷².
 8 כשתהי' שמחה, שאז יהי' במילא שלום, שכל אלה שמקושרים אל הרבי יהיו באחדות – אזי (כהמשך
 9 הכתוב) גם "ההרים והגבעות", לא רק שלא יעכבו, אלא שיסייעו, "וכל עצי השדה", אילני סרק שאינם
 10 עושים פירות, יעשו פירות, כמארז"⁷³ "עתידיים אילני סרק שיעשו פירות"; אלא שכל זה הוא בתנאי
 11 שיהי' שלום, שכל השייכים אל הרבי יהיו באחדות.
 12 ואז יעזור השי"ת להשלים את הכוונה שהרבי הטיל על כולנו ומסר לנו, שזהו תכלית הטוב האפשרי.

ר"פ בחוקותי משמע דכל אילני סרק יעשו פירות. ועייג"כ ב"ר
 פ"ה, ט (וראה תורת מנחם – הדרנים על הרמב"ם וש"ס ע' תמא
 ואילך).

(71) זח"ב קכח, ב. תניא פכ"ז. לקו"ת ר"פ פקודי.

(72) ישע"י נה, יב.

(73) בסוף כתובות: אילני סרק שבארץ ישראל, אבל בתו"כ

בס"ד. שיחת ש"פ בשלח, י"ג שבט **ה'תשי"א.

- 13 א. צוה לנגן ואמר מאמר ד"ה היושבת בגנים – הוגה ע"י כ"ק אדמו"ר שליט"א.
 14 * * *
 15 ב. הרבנית הצדקנית בעלת היאָרצייט היתה מאלה שהיו מעתיקים את הכתבים של אדמו"ר מהר"ש¹.
 16 בהיות אדמו"ר מהר"ש מסודר ביותר, וידעו בדיוק סדר יומו, כולל גם הזמנים שהי' נוסע לטייל –
 17 היו מתגנבים, בעת שהי' יוצא לטייל (לאחרי שהיו מעמידים שומר להודיע בעוד מועד על שובו),
 18 ומעתיקים כתבי דא"ח. באופן כזה העתיקו ריבוי כתבים. א' המעתיקים היתה כאמור הרבנית הצדקנית
 19 בעלת היאָרצייט.
 20 אצל כ"ק מו"ח אדמו"ר היו מונחים ההעתקות שלה מכתבי אדמו"ר מהר"ש, בתיק אחד, עם ההנחות
 21 של כ"ק אדמו"ר (מהורש"ב) נ"ע.
 22 ג. כ"ק מו"ח אדמו"ר סיפר, שבאופן כזה התנהג אף הוא עם אביו כ"ק אדמו"ר (מהורש"ב) נ"ע.
 23 פעם תפס אותו אביו כ"ק אדמו"ר נ"ע להעתיק כתבים, ואמר לו: גם אצלי בבית אינני כבר
 24 בעל-הבית? !
 25 מדברים אלה קיבל כ"ק מו"ח אדמו"ר שבירת-לב חזקה, וביקש תיקון על זה.
 26 לאחר זמן נתן לו אביו כ"ק אדמו"ר נ"ע רשיון, גישה להכתבים, ובנסעו, הי' משאיר לו את מפתחות
 27 הארונות².

זי"ע – אם כ"ק מו"ח אדמו"ר וצוקללה"ה נבג"מ זי"ע.
 (1) ראה שיחת י"ג שבט תש"ד בסופה (סה"ש תש"ד ס"ע 65).
 סה"ש תרפ"א ע' 13 הערה 12.

(2) ראה גם תורת מנחם – התועדויות ח"א ע' 5.

(*) הוגה ע"י כ"ק אדמו"ר שליט"א (באידית), ונדפס
 בהוספות ללקו"ש ח"ב ע' 514 ואילך. וחלק בלקו"ש ח"א ס"ע
 55 ואילך. במהדורא זו ניתוספו עוד איזה ציוני מ"מ ע"י המו"ל.
 (*) יאָרצייט של הרבנית הצדקנית מרת שטערנא שרה נ"ע

- 1 ד. לכאורה אינו מובן:
- 2 מסתמא שיער אדמו"ר מהר"ש, ואולי גם ידע ברור, שמעתיקים את הכתבים בזמן נסיעותיו, שהרי
- 3 הכיר את אדמו"ר (מהורש"ב) נ"ע ואת תשוקתו לכתבי חסידות. ואם כן – ממה-נפשך: אם לא רצה
- 4 שיעתיקו את הכתבים – ה' יכול להבטיח את הכתבים באופן כזה שלא תהי' אפשרות להעתיקם; ואם
- 5 לא ה' איכפת לו שמעתיקים הכתבים – ה' יכול ליתן רשיון על זה. ולמה הוצרכה העתקת הכתבים
- 6 להיות באופן כזה?
- 7 ועד"ז אינו מובן בנוגע להכתבים שהעתיק כ"ק מו"ח אדמו"ר אצל כ"ק אדמו"ר נ"ע – למה הוצרך
- 8 להיות באופן כזה, שלא ברשות?
- 9 ויש לומר הביאור בזה:
- 10 בהמאמר השני שנאמר לאחרי המשך המאמרים דראש השנה (בשנת תרצ"ד – הנדפס לר"ה השתא)
- 11 – המאמר דפ' וישלח, ד"ה ויאמר גו' ישראל יהי' שמך³ – מבואר טעם הדבר שברכות יצחק ליעקב
- 12 הוצרכו להיות במרמה דוקא (בחכמת תורתו⁴, אבל באופן שקרוי "מרמה"), כמ"ש⁵ "בא אחיך במרמה
- 13 ויקח ברכתך" – לפי שנפילת ניצוצות הקדושה למטה ע"י חטא עה"ד היתה במרמה, כמ"ש⁶ "והנחש
- 14 ה' ערום גו'", ולכן גם סדר העלאתם ע"י יעקב (שהוא מעין אדם הראשון⁷) שלוקח הברכות מעשו,
- 15 צ"ל במרמה דוקא, כמ"ש⁸ "עם עקש תתפול".
- 16 ויש להוסיף ולבאר גם דברי רבקה ליעקב (בדברה אליו לילך ליקח את הברכות במרמה) "עלי קללתך
- 17 בני"⁹, שאם תהי' קללה ח"ו, לוקחת היא על עצמה – דלכאורה: איזו נחמה היא זו? כל בן, ובפרט כמו
- 18 יעקב, דואג לאמו, וא"כ מהי התועלת בהמענה "עלי קללתך בני"? והרי רואים אנו שמענה זה פעל על
- 19 יעקב?!
- 20 והענין בקיצור:
- 21 כאשר צריכים ליקח ענין כזה וממקום כזה שהוא למעלה משכל¹⁰, בחירה ורצון הנותן, צ"ל גם אצל
- 22 המקבל כלי המתאים – לא שכל, טעם ודעת, אלא תנועת המסירת נפש, להעמיד את עצמו בסכנה.
- 23 וזהו "עלי קללתך בני" – שהיא מוכנה אף לכך. ואדרבה: דבר זה דורש מסירת נפש, ומתקבל רק על
- 24 ידי מסירת נפש דוקא, ולא חשבון על פי טעם ודעת. ומענה זה פעל גם אצל יעקב תנועה של מסירת נפש.
- 25 ועפ"י מובן גם בנוגע לתורה בכלל¹¹, ובפרט לפנימיות התורה, כבנדוד בנוגע להעתקת הכתבים –
- 26 שישנו אופן נעלה יותר שמגיעים אליו באופן של מרמה דקדושה, שלא בידיעת הנותן ובתנועה של מס"נ
- 27 מצד המקבל¹² (להסתכן מקבלת קפידא מהרבי כו').
- 28 ה. ענין זה (שע"י מרמה באים לדרגא נעלית יותר) מבאר כ"ק מו"ח אדמו"ר במאמר ההילולא¹³
- 29 – שהכוונה היא להפוך השטות דלעו"ז לשטות דקדושה, כי, ע"י הפיכת השטות דלעו"ז מגיעים לדרגא
- 30 נעלית יותר מאשר ע"י עבודה שע"פ טעם ודעת, שטות דקדושה שלמעלה מטעם ודעת דקדושה¹⁴.
- 31 ועפ"י יש לבאר מ"ש כ"ק מו"ח אדמו"ר במאמר ההילולא¹⁵ בענין "עיקר שכינה בתחתונים היתה"¹⁶,

³ "מטל השמים זו מקרא, ומשמני הארץ זו משנה, דגן זו תלמוד, תירוש זה אגדה" (ב"ר פס"ו, ג).

⁴ (12) מעין זה הוא המאורע דהצ"צ, ששמע בהחבא תורה מאדה"ז – וכמסופר בסה"מ תש"ח ע' 234 (אגרות-קודש אדמו"ר מוהרי"צ ח"ב ע' תצד ואילך), ובלקו"ד ח"ב ערה, ב – עיי"ש דברי אדה"ז בזה.

⁵ (13) ד"ה באתי לגני ה'שית פ"ג ואילך (סה"מ תשי" ע' 114 ואילך).

⁶ (14) ראה שם. קונטרס ומעין מאמר כו-כו. רמב"ם הל' דעות פ"ב ה"ב. הל' תשובה פ"י ה"ג: כאילו חולה כו'.

⁷ (15) שם פ"א (ע' 111).

⁸ (16) שהש"ר רפ"ה.

⁹ (3) ועיין ג"כ תו"ח ס"פ תולדות. אוה"ת מטות ע' א'שמג. ד"ה וישלח יעקב תרנו' (סה"מ תרנ"ו ע' ש ואילך). סד"ה ויקח לו יעקב תרע"ח (סה"מ תרע"ח ע' פג ואילך). ד"ה פדה בשלום תרס"ח (סה"מ תרס"ח ע' נו ואילך). תשי"ג (סה"מ תשי"ג ע' 186 ואילך).

¹⁰ (4) ב"ר פס"ז, ד.

¹¹ (5) תולדות כו, לה.

¹² (6) בראשית ג, א.

¹³ (7) ראה ב"ב נח, א. וש"נ. תניא אגה"ק ס"ז (קיא, סע"ב).

¹⁴ (8) תהלים יח, כז.

¹⁵ (9) תולדות כו, יג.

¹⁶ (10) או למטה משכל, כמו בחטא עה"ד.

¹⁷ (11) להעיר, שברכות יצחק ליעקב שייכות לתורה, כמארו"ל

ש"עיקר גילוי אלקות הי' בבית המקדש (וראי' לדבר) דכתיב¹⁷ ועשו לי מקדש ושכנתי בתוכם, בתוכו
לא נאמר אלא בתוכם, בתוך כל אחד ואחד מישראל" – דלכאורה אינו מובן: מהי הראי' מהשראת
השכינה בנשמות ישראל ("ושכנתי בתוכם", "בתוך כל אחד ואחד מישראל") על השראת השכינה בעולם
(עיקר שכינה בתחתונים היתה ועיקר גילוי אלקות הי' בבית המקדש) – הרי נשמות ישראל הם אלקות,
שהאלקות נעשה יש¹⁸, ואיך אפשר להביא ראי' מהשראת השכינה בהם על השראת השכינה בעולם?
והענין – דלכאורה אינו מובן לאידך גיסא: מהו הצורך בתנאי מוקדם, "ועשו לי מקדש", כדי שיהי'
"ושכנתי בתוכם", בתוך כאו"א?
כיון ש"נשמה שנתת בי טהורה היא"¹⁹, "בנים אתם להוי' אלקיכם"²⁰, וכו' וכו' – ה"ז מספיק שיהי'
"ושכנתי בתוכם", ומהו ההכרח בהקדמת "ועשו לי מקדש" שלאח"ז דוקא יהי' "ושכנתי בתוכם"?
והביאור בזה – שעבודת הנשמה מצד עצמה היא עבודה שע"פ טעם ודעת, ואילו עבודתה במסירת
נפש, שטות דקדושה, מתעוררת דוקא ע"י העלם והסתור העולם, הגוף ונה"ב. ולכן, התנאי להענין
ד"ושכנתי בתוכם", עיקר שכינה ולא הארה בלבד, הוא, דוקא ע"י "ועשו לי מקדש", "מקדש דאקרי
משכן"²¹, שנעשה מ"עצי שטים עומדים"²², "עצי שטים", השטות דלעו"ז שמהפכים לשטות דקדושה
(כמבואר בהמאמר¹³), ש"עומדים" ומחברים או"א ס"ב"ה עם המטה²³.

* * *

ו. בעת החתונה²⁴ אמר כ"ק מו"ח אדמו"ר²⁵ שבשמחת נישואין באים מעולם האמת נשמות האבות
עד ג' דורות למפרע בכל ישראל, ויש כאלה שאצלם באים יותר ויותר דורות למפרע, ומנה כ"ק מו"ח
אדמו"ר את כל הרביים, עד לאדמו"ר הזקן.
כיון שבעת ההיא לא מנה כ"ק מו"ח אדמו"ר יותר (לפני אדמו"ר הזקן), לכן, בהמאמר הנאמר ביו"ד
שבט²⁶ לא הזכרתי בשם אלא עד אדמו"ר הזקן. ירא הנני להתערב, ובכלל לשם מה להתערב, כיון שהרבי
לא הזכיר יותר.
אבל, כיון שבכל זאת הפריע לי הדבר ("עס האָט מיר דאָך געשטערט"), לכן, היום, י"ג שבט, שהוא
עדיין בהמשך ליו"ד שבט – כמודגש בכך שהמאמר היושבת בגנים די"ג שבט הוא המשך למאמר באתי
לגני דיו"ד שבט – הזכרתי²⁷ בשם עד הבעש"ט.

* * *

ז. ידוע מאמר הבעש"ט³⁰ שהי' ביכלתו לעלות בסערה השמימה³¹ כמו אליהו הנביא, אלא רצה שיהי'
אצלו הענין ד"כי עפר אתה ואל עפר תשוב"³².

(26) ד"ה באתי לגני (לעיל ע' 193 ואילך).
(27) ד"ה היושבת בגנים (לעיל ע' 217 ואילך).
(28) עיין של"ה בהקדמתו בית אחרון (יג א) בהג"ה. ועייג"כ
ספר שפתי ישנים להר"ר שבתי משורר בס בהקדמה.
(29) יומא כח, א-ב ובפרש"י. תמיד פ"ג מ"ב. ירושלמי יומא
פ"ג ה"א.
(30) סה"ש תורת שלום ע' 46. לקו"ד ח"א צו, ב. – ודלא
כמסופר בשבחי הבעש"ט (קרוב לסופו) שנצטער הבעש"ט ע"ז.
(31) בהמשך בשעה שהקדימו תער"ב (ח"ג א'ינו) נתבאר מה
שהי' יכול לעלות השמימה. ענין ונחיצות הסערה – ראה זח"ב
קצו, א.
(32) בראשית ג, יט. בשיחת יט כסלו תרס"ד (סה"ש שם)
נתבאר העילוי דעפר גר'.

(17) תרומה כה, ח.
(18) ראה המשך תרס"ו ע' תנט. תפט. סה"מ תרס"ב ס"ע רכו
ואילך. תרס"ד ע' שט ואילך. תרפ"א ע' קמב.
(19) נוסח ברכת אלקי נשמה כו' (מברכות ס, ב. רמב"ם הל'
תפלה פ"א ה"ג. ועוד).
(20) פ' ראה יד, א.
(21) עירובין ב, א. וש"ג.
(22) תרומה כו, טו.
(23) שם פ"ט ע' (123).
(24) חתונת כ"ק אדמו"ר שליט"א והרבנית הצדקנית מרת חי'
מושאק נ"ע ז"ע ב"ד כסלו תרפ"ט (המו"ז).
(25) קונטרס דרושי חתונה תרפ"ט בסופו (סה"מ קונטרסים
ח"א לח, ב. סה"מ תרפ"ט ע' 80).

- 1 ולכאורה: כיון שישנה מעלה בהענין ד"ואל עפר תשוב" – היתכן שאצל אליהו הנביא היתה חסרה
2 שלימות זו?
- 3 אלא הענין בזה – שהשלימות של כל דבר מתבטאת בכך שמשלים את ענינו הוא, הענין המוטל עליו.
4 ובמילא מובן, שאצל אליהו הנביא, שמצד ענינו שהי' הוא צריך לפעול, הוצרך לעלות בסערה
5 השמימה – בכך היא השלימות שלו; ואצל הבעש"ט, שמצד ענינו שהי' הוא צריך לפעול, הוצרך לעבור
6 את הענין ד"אל עפר תשוב" – בכך היא השלימות שלו.
- 7 ח. ויש לפרש זה בדרך אפשר:
8 ענינו של אליהו הנביא³³ – לבוא לברית מילה, לבוא בליל הפסח, להציל את רב המנונא סבא³⁴.
9 והחילוק שביניהם – שביאתו לברית מילה ובליל פסח היא ללא גוף, ואילו להציל את רב המנונא
10 סבא, הרי משום כבודו התלבש בגוף. ועפ"י מתורץ³⁵ מ"ש שאליהו הנביא לא הי' יכול לבוא להאידרא
11 דרשב"י משום שהי' עסוק בהצלת רב המנונא סבא – דלכאורה: הרי נמצא בכמה ברית מילה באותו
12 זמן, וכן בלילי פסח בא לכל בתי בני באותו זמן, ומאי שנא באידרא דרשב"י? אלא, שבברית מילה בא
13 בלא גוף, ואין זה אלא ניצוץ, ולכן יכול להיות בכמה מקומות בבת אחת, משא"כ לכבודם של צדיקים
14 בא בגופו, בכל עצמותו, ולכן אינו יכול להיות בשני מקומות בבת אחת.
- 15 כמו כן ענינו של אליהו למסור שליחויות לרבנן, ואחרון אחרון חביב: קודם ביאת המשיח בא לקרב
16 הלבבות ולבשר ביאת משיח³⁶. וגם לצורך זה בא בגופו, כמוכרח מזה שבש"ס³⁷ מקשרים ענין זה לדין
17 איסור תחומין בשבת.
- 18 ולכן הוצרך אליהו הנביא לעלות בגופו בסערה השמימה – שגופו ישאר בשלימות, בעולם היצירה³⁸,
19 וכשיש צורך בכך, חוזר ומתלבש בגופו ובא למטה. ובכך היא השלימות שלו.
- 20 ט. וענינו של הבעש"ט – כידוע³⁹ שבזמן לידת הבעש"ט היו בני במצב של התעלפות, וע"י נשמת
21 הבעש"ט, שנקרא ישראל, עוררו אותם, ע"ד אדם המתעלף שמעוררים אותו ע"י שקוראים שמו באזנו.
22 – לפני שנים אחדות פנו לכ"ק מו"ח אדמו"ר ע"ד אשה חולה מאד שהיתה במצב של אבדן-הכרה
23 זמן ממושך, ואמר כ"ק מו"ח אדמו"ר שילחשו באזנה את שמו (של הרבי), וכן עשו, וחזרה הכרתה,
24 ובמשך הזמן שבה לאיתנה⁴⁰.
- 25 ולכאורה: מה שייך שמו של הרבי לאותה אשה, שלחישת שמו של הרבי באזנה תעזור לה?
26 וההסברה בזה – שהטעם להתעוררות מהתעלפות ע"י קריאת השם, הוא, משום שבעת ההתעלפות
27 מסתלק החיות הפרטי, אבל החיות הכללי ישנו, ועל ידי קריאת השם, שמגיע ("דערלאנגט") בהחיות
28 הכללי, מעוררים את החיות הכללי שיומשך ויבוא בגילוי⁴¹. ומזה מובן שגם כאשר חסר בהחיות הכללי,
29 הרי, ע"י שילוחים באזנו את שמו של הרבי – שנשמתו היא נשמה כללית, וביחס אלי' גם החיות
30 הכללי דנשמת החולה אינו אלא פרט – אזי נמשך חיות גם להחיות הכללי שלו.
- 31 וזהו הענין דהתעוררות בני ישראל מהתעלפות ע"י ירידת נשמת הבעש"ט בעולם הזה – כיון שנשמת
32 הבעש"ט היא נשמה כללית דבני ישראל.
- 33 וכיון שענינו של הבעש"ט לעורר את כל בני, גם הפחות שבפחותים והקל שבקלים מהם, לעבור
34 ולהגיע גם למדריגות היותר תחתונות עד למטה מטה ביותר, וגם שם לפעול ההתעוררות והקשר עם

(38) ראה פרדס שכ"ד פ"ד: ונשאר גופו בעולם הגלגלים או בעולם המלאכים. ועייג"כ זהר ח"א רט, א. ח"ב שם. שו"ת חת"ס ח"ו סצ"ח.

(39) נדפס בהוספות לסה"מ תרס"ג (ס"ע רנא ואילך) (בהוצאת תשנ"ד ע' קמב) – מכת"י דא"ח ישן (אינו ברור למי הוא). וראה כתר שם טוב (הוצאת תשנ"ט) בהוספות סתי"ח. וש"נ.

(40) ראה גם תורת מנחם – התוועדויות ח"א ע' 203.

(41) סה"מ תש"ב ע' 73. תש"ט ע' יז. ובכ"מ.

(33) ראה אנציק' תלמודית ערך אליהו (כרך ב ע' ו ואילך). וש"נ.

(34) ראה המשך תרס"ו ע' קעח. סה"מ ה'ש"ת ע' 62. תש"א ע' 151.

(35) עיין מאמרים הנ"ל, והוא ע"פ המבואר במפרשי האידרא רבה (זח"ג קמד, ב).

(36) ראה עדיות בסופה. רמב"ם הל' מלכים פ"ב ה"ב.

(37) עירובין מג, א-ב. ועייג"כ זהר חדש תיקונים קג, רע"א.

הקב"ה, עצמות ומהות א"ס ב"ה – לכן הוצרך, ובמילא הי' זה רצונו, שיהי' אצלו הענין ד"ואל עפר תשוב".

וכיון שזה הוא ענינו של הבעש"ט – הרי מובן שדוקא בכך היא השלימות שלו.

י. המורם מהמבואר בהנ"ל בנוגע לעבודה, ואלינו בפרט:

הענין שלנו הוא – לא לרדוף ("יאגן זיך") דוקא אחר גדולות ונפלאות (גם אם הוא בטוח שיודע מה הם גדולות ונפלאות), כי, אם אין זה מענינו, מענין שליחותו בעלמא דין, הרי, מלבד זה שספק גדול האם יגיע לזה, מהי התועלת בגדולות ונפלאות כאשר אינו ממלא את השליחות שהטילה עליו ההשגחה העליונה?! ובפשטות יותר: מהי התועלת בגדולות ונפלאות, ואיזה גדולות ונפלאות יש כאן – אם אינו מקיים את ציווי הקב"ה ע"י עבדיו הצדיקים אודות עבודתו ופועלתו?!
והיוצא מזה בנוגע לפועל אלינו:

כאשר הרבי נתן לו שליחות, עבודה מסויימת – הרי אפילו אם נראה לו שלגדולות מזה נוצר, והתברך בלבבו לאמר שיש לו כחות להגיע לכך – עליו לדעת, שאין זו הדרך שלו, ולא בכך יבוא להשלימות שלו. הלואי שלא יהי' ההיפך מזה ח"ו.

צריכים "האלטן זיך ביי דער קליאמקע"⁴², ולילך "בדרך ישרה אשר הורנו מדרכיו ונלכה באורחותיו"⁴³, ואז ייטב לו בזה ובבא.

* * *

יא. שאלו אצלי על זה שאני אומר שבקרוב יקויים היעוד⁴⁴ "הקיצו ורננו שוכני עפר" והוא – כ"ק מו"ח אדמו"ר – בתוכם, והוא – הרבי – יוציאנו מהגלות – הרי הסדר הוא (כפי שמובא גם בתורת החסידות)⁴⁵ שתחילה תהי' ביאת המשיח וימות המשיח, ורק לאחר מכן זמן יחיו המתים? והמענה על זה:

אף שבכללות הסדר הוא⁴⁶: ביאת המשיח, בנין בית המקדש, קיבוץ גלויות ותחיית המתים, מ"מ, תחיית המתים של יחידים היתה ותהי' גם לפניו⁴⁷. וכידוע כמה סיפורים בש"ס ומדרשים ומצדיקים שהחיו מתים, וכמארז"ל⁴⁷ "זוטי דאית בכו מחי' מתים".

* * *

יב. דובר⁴⁸ בענין התשובה – שאינה ענין של ווידוים דוקא, ואדרבה, עיקרה הוא ביטול הנפש לשרשה ומקורה, כמ"ש "והרוח תשוב אל האלקים"⁴⁹. וזהו: "בשעתא חדא"⁵⁰ "איין קער" (שעה מלשון הפנה)⁵¹.

ובמילא, הרי זה מותר, אפשר ומחוייב בזה גם בשבת, אותיות תשב⁵².

היציאה מענינו – ללמעלה, אין זה עובדין דחול, ובמילא אפשר בשבת⁵³.

יג. דובר בהמשך להנ"ל – שאף שהוא בשעתא חדא, ונשאר רק פכים קטנים, מ"מ, צריך בזה זריזות, וידוע⁵⁴ שזריזות היא היפך העצבות, ובאה ע"י שמחה.

(48) מכאן ואילך – ראשי פרקים בלבד (המו"ל).

(49) קהלת יב, ז. נת' בארוכה בלקו"ת ר"פ האזינו. ובכ"מ.

(50) זח"א קט, סע"א.

(51) ראה לקו"ת דרושי ר"ה סא, א. סג, ד. סה"מ קונטרסים

ח"ב שצו, ב. ח"ג ע' קד.

(52) תורת נתן (למהרנ"ש) בסופו. יפ"ת לב"ר ספכ"ב. תניא

אגה"ת ספ"י.

(53) ראה שיחת ש"פ וראר ס"ז (לעיל ע' 182 ואילך).

(54) ראה תניא אגה"ק סכ"א.

(42) ראה סה"ש תרפ"ד ע' 58. וש"נ.

(43) לשון אדה"ז בתניא אגה"ק ס"י ז"ך.

(44) ישעי' כו, יט.

(45) ראה אגרות-קודש כ"ק אדמו"ר שליט"א ח"ב ע' עא.

וש"נ.

(46) ראה זח"א קלט, א. קלד, א. ברכות מט, א. תנחומא נח

יא. רמב"ם הל' מלכים פי"א. אגרות-קודש אדמו"ר מוהרש"ב

ח"א ע' שט ואילך.

(47) ע"ז יו"ד, ב.

- 1 והזריזות צריכה להיות בכל הג' פירושים שב"צבא" המבוארים במאמר ההילולא⁵⁵.
- 2 וכיון שענין זה תובעים הנשיאים מאתנו, בודאי עושים כן בעצמם גם בהנוגע אליהם בתור נשיאינו
- 3 ומנהיגנו, כמבואר בענין "מגיד דבריו ליעקב"⁵⁶.
- 4 וזהו ג"כ העזר והסיוע שנותנים לנו בעבודתינו – שתהי' בדרך הישר.
- 5 – בנקל, אינני יודע אם צריך לומר, כיון שעבודה צריכה להיות בדרך עבודה (יגיעה) דוקא, ולא
- 6 להגיש מן המוכן; אבל מה שכן – בלי העלמות והסתרים, ובהצלחה.

(56 תהלים קמז, יט. וראה שמו"ר פ"ל, ט. וראה גם ד"ה באתי לגני דיו"ד שבט פ"ר (לעיל ע' 199).

(55 ד"ה היושבת בגנים ה'שי"ת פ"י (סה"מ תשי" ע' 125).
וראה גם ד"ה זה שנאמר בהתועדות פ"ג (לעיל ע' 219).

המשך ביאור למס' מועד קטן ליום שישי עמ' א

ונעשתה שדה בור, למה לי דמשקלי לה – למה לו להשקותה, הרי אין בה זרעים שצריך להשקותם. משיבה הגמרא: אמר אביי, אין הכוונה שחרבה השדה, אלא שחרבה ממעין זה – שנתייבש המעין שהיתה רגילה לשתות ממנו, ויצא לה מעין אחר – ונבע בסמוך לה מעין חדש ששונה ממנו, שכיון ששדה זו רגילה לשתות ממעין, אם לא ישקנה תפסד, ואף על פי כן התיר רבי יהודה להשקותה רק ממעין זה ולא ממני גשמים או מי קילון, כיון שיש בכך טרחה יתירה.

לפי זה הגמרא מבארת את המשך דברי הברייתא: רבי אלעזר בן עזריה אומר, לא כך ולא כך. כוונתו היא, לא שגא חרב מעינה שהיתה רגילה לשתות ממנו תחילה, ולא שגא לא חרב מעינה אלא עדיין הוא קיים, בשני אופנים אלו ממעין שיצא בתחילה לא התירו להשקות, שמא יפלו גדותיו ויבוא לתקן.

מבואר בדברי רבי יהודה, שבמעין היוצא בתחילה התיר להשקות רק שדה בית השלחין שאם לא ישקוה תפסד, ודווקא ממעין ולא ממני הגשמים או ממני הקילון וגם לא להפנות אליה אמת המים, משום שיש בכך טרחה יתירה. נמצא שלדעתו עשיית מלאכה אף שאין בה טרחה יתירה מותרת רק במקום הפסד, ואם יש בה טרחה יתירה אסורה אף במקום הפסד. ונמצא שסבר בשני העניינים כמשנתנו והיא נשנית כשיטתו.

דוחה הגמרא: ומאי – מנין שמשנתנו נשנית כרבי יהודה, הרי יש לחלק ולומר, ולקא עד כאן לא קאמר רבי יהודה בית השלחין אין בית תבעל לא – שדווקא שדה בית השלחין מותר להשקות, אך שדה בית הבעל אסור, אלא במעין שיצא בתחילה, שכיון שהוא חדש חוששים

במקום הפסד כמבואר במשנתנו.

לכן משיבה הגמרא שמשנתנו נאמרה בשיטת תנא אחר: אלא אמר רבי אלעזר – אימתי שמעת שרבי אליעזר סובר כמשנתנו במה שאסור, בהריוחה דלא מירחא – בעשיית מלאכה במקום שאין הפסד אלא שיש בה הריוחה, ואין בה טרחה, אך בדין השני המוזכר במשנתנו, שאסור לעשות מלאכה שיש בה טרחה יתירה אף במקום פסידא, מי שמעת ליה – האם שמעת שאסר, וכיון שלא אסר זאת במפורש יתכן שיתיר בזה, ואילו משנתנו אסרה. ואם כן אין לומר שמשנתנו נאמרה כשיטתו.

לכן משיבה הגמרא שמשנתנו נאמרה בשיטת תנא אחר: אלא אמר רב פפא, הא מני – מי שנה את משנתנו, רבי יהודה היא, דתניא בברייתא, מעין, אף היוצא בתחילה, משקין ממנו במועד אפילו את שדה בית תבעל, כיון שמותר לעשות במועד מלאכה שאין בה טרחה יתירה, אף לצורך הרווחה, דכרי רבי מאיר. רבי יהודה אומר, אין משקין אלא שדה בית השלחין שחרבה ויהיה לו הפסד אם לא ישקנה. רבי אלעזר בן עזריה אומר, לא כך ולא כך – לא הותר להשקות ממעין שיצא בתחילה אף שדה בית השלחין, בין שחרבה ובין שלא חרבה, שמא יפלו גדות המעין ויבוא לתקן במועד.

מוסיפה הברייתא: יתר על כן – חומרא יתירה אמר רבי יהודה, שאף לא יפנה אדם את אמת המים מדרך זרימתה הקבועה, וישקו לגינתו המלאה בורעים אף אם היא בית השלחין ולחורבנו – פרס שחרב מאילנותיו כחולו של מועד, משום שיש בפעולה זו טרחה יתירה, ואסורה אף במקום הפסד.

הגמרא מבארת את דברי רבי יהודה 'אין משקין אלא שדה בית השלחין שחרבה'. שואלת הגמרא: מאי – מה הכוונה 'חרבה', אילקא חרבה ממש – אם נפרש שחרבה לגמרי, שיבשו גידוליה

בס"ד. שיחת ש"פ בשלח, י"ג שבט, ה'תשכ"ה.

בלתי מוגה

א. בהתחלת הפרשה מפרש רש"י: "ולא נחם - ולא נהגם, כמו לך¹ נחה את העם, בהתהלךך² תנחה אותך".

וצריך להבין:

(א) מדוע צריך רש"י להביא ראייה משני פסוקים ("לך נחה את העם", ו"בהתהלךך תנחה אותך"), ואינו מסתפק באחד מהם. ובלשון הגמרא בכמה מקומות: "מאי ואומר?"

(ב) קושיא גדולה יותר: לכאורה היה רש"י יכול להביא ראייה ש"נחם" פירושו "נהגם" ממה שכתוב בפרשת בשלח גופא (ומיד בפרשה הראשונה, לפני 'שני') - "לנחותם הדרך"³, וכפי שרש"י עצמו מפרש: "כמו להנחותם", שזהו ענין של הנהגה; ובמקום להביא ממה שכתוב בסמוך - מביא רש"י ראייה מפסוק שנאמר כמה פרשיות לאחר זי, וראיה נוספת מפסוק בספר 'משלי':

ב. ויש לומר הביאור בזה:

ובהקדמה - שתיבות התורה שהם בלשון הקודש (שאנו לשון הסכמי) הם בדיק, ולכן, אף שהפירוש ד"נחם" הוא "נהגם", מכל־מקום עדיין יש חילוק בין לשון הנחה ("נחם") ללשון הנהגה ("נהגם"), וכיון שבכתוב לא נאמר "נהגם", אלא "נחם", על־כן צריך לומר, שלמרות שפירושו הוא "נהגם", נשאר עדיין גם המשמעות של הנחה כפי שאינה מלשון הנהגה.

וראייה לדבר: בנוגע למה שכתוב בביכורים⁴ "והנחתו לפני ה' אלקיך", איתא בגמרא⁵: "ר' יהודה אומר והנחתו זו תנופה", ומפרש רש"י: "והנחתו לשון ולא נחם אלקים וגו', שהוא מנחה (כלומר: מנהיג, מניף) אותו לארבע רוחות ומעלה ומוריד". ובהמשך דברי הגמרא: "אתה אומר זו תנופה, או אינו אלא הנחה ממש, כשהוא אומר⁶ והניחו, הרי הנחה אמור, הא מה אני מקיים והנחתו, זו תנופה". ונמצא, שגם לדעת ר' יהודה שמפרש "והנחתו" מלשון "ולא נחם אלקים" שפירושו הנהגה, עדיין נשאר מקום לפירוש ד"הנחה ממש".

ובנוגע לענינו: אף שהפירוש ד"נחם" הוא "נהגם", מכל־מקום כיון שלשון הכתוב הוא "נחם", ולא "נהגם", נשארת גם המשמעות של הנחה - שהנהגה היא באופן של נחת ומנוחה, והיינו, שאף על־פי שהליכה בדרך היא היפך המנוחה, וכמאמר רז"ל⁷ שהדרך ממעטת כו', מכל־מקום, בצאת בני ישראל ממצרים הנהיג הקדוש־ברוך־הוא את בני־ישראל באופן שהליכתם היתה בנחת ומנוחה.

ג. ועל־פי־זה יש לבאר הטעם שרש"י מביא ראייה לפירושו ש"לא נחם" פירושו "לא נהגם", ממה שכתוב "לך נחה את העם" ו"בהתהלךך תנחה אותך" - שמזה מוכח ש"נחם" הוא מלשון של הנהגה, והנהגה היא באופן של מנוחה:

מהפסוק "לך נחה את העם" יודעים (רק) שזהו לשון הנהגה - שהרי אי אפשר לפרש מלשון הנחה ממש, שהקדוש־ברוך־הוא אמר למשה שיניח את בני־ישראל במדבר, במקום להוליכם לארץ ישראל, ועל־כן צריך לומר ש"נחה" הוא מלשון הנהגה; אבל עדיין לא יודעים אם זוהי הנהגה באופן של מנוחה ונחת או לא, שהרי "לך נחה גו'" נאמר בארבעים יום האמצעיים שהיו בכעס (לא כמו הארבעים יום הראשונים והאחרונים שהיו ברצון)⁸, ואם־כן, יש מקום לומר שענין הכעס התבטא גם בנוגע לענין ד"לך נחה גו'", שהנהגה לא היה באופן של מנוחה ונחת.

(5) מכות יח, ב.

(6) שם, ד.

(7) ב"ר פל"ט, יא. - הובא בפרש"י עה"ת לך לך יב, ב.

(8) פרש"י תשא לג, יא. עקב ט, יח. יו"ד, יו"ד.

(1) תשא לב, לד.

(2) משלי ו, כב.

(3) פרשתנו יג, כא.

(4) תבוא כו, יו"ד.

- 1 ולכן מביא רש"י גם את הפסוק "בהתהלך תנחה אותך", שמזה מוכח שזוהי הנהגה באופן של נחת
2 ומנוחה - שהרי כוונת הפסוק לבאר את מעלת התורה שהיא מנהיגה את האדם באופן של מנוחה כו'.
- 3 אבל בפסוק "בהתהלך תנחה אותך" יש מקום לפרש שהוא רק מלשון מנוחה, ולא מלשון הנהגה -
4 כי אף-על-פי שתיבת "תנחה" באה בהמשך לתיבת "בהתהלך", יש לפרש שאין הכוונה להליכה עצמה,
5 אלא לזמן ההליכה, דהיינו, משך הזמן דעולם הזה⁹, וכמו בהמשך הפסוק²: "בשכבך תשמור עליך",
6 שפירושו, שהתורה שומרת את האדם לאחר ק"כ שנה⁹, כך גם "בהתהלך תנחה אותך", שהתורה מביאה
7 מנוחה לאדם במשך ימי חייו עלי אדמות.
- 8 ולכן, לאחר שיש ראייה מהפסוק "לך נחה את העם" שזהו מלשון הנהגה, אזי יכולים לפרש בפסוק
9 "בהתהלך תנחה אותך" שזהו גם מלשון הנהגה (ולא רק מלשון מנוחה), היינו, שהנהגה בדרך היא
10 באופן של מנוחה. ובהתאם לכך, הנה גם הפירוש ד"נחם" הוא הנהגה באופן של מנוחה.
- 11 וזהו גם הטעם שרש"י אינו מביא ראייה ממה שכתוב "לנחותם הדרך" שפירושו מלשון הנהגה, כי
12 גם כאן אפשר לפרש ש"לנחותם" הוא רק מלשון מנוחה, ופירוש "לנחותם בדרך" הוא, שבהיותם בדרך,
13 יביאם הענן למקום מנוחה, אבל לא שההליכה בדרך עצמה תהיה באופן של מנוחה; ורק לאחר שמצינו
14 במקומות נוספים - וגם בפרשתנו: "ולא נחם" - שזהו מלשון הנהגה, אזי מפרש רש"י שגם "לנחותם"
15 הוא "כמו להנחותם".
- 16 וכמו כן לא מביא רש"י ראייה מהפסוק "והנחתו" שנאמר בביכורים, שנתפרש בגמרא ש"זו תנופה"
17 ("והנחתו לשון ולא נחם אלקים וגו'") - כיון שזהו דרש בנוגע להלכה, ובלשון רש"י¹⁰: "והדרשה
18 תדרש", ואין זה שייך לפשוטו של מקרא.
- 19 ד. ועדיין צריך להבין:
20 בהתחלת פירושו מעתיק רש"י את התיבות "ויהי בשלח פרעה וגו'".
- 21 ואין לומר שכוונת רש"י לציין שכאן מתחילה פרשה חדשה, דאם כן, היה לו להתחיל פירושו בכל
22 פרשה בהעתקת התחלת הפרשה¹¹.
- 23 ולכאורה, כיון שרש"י מפרש רק את התיבות "ולא נחם", "ולא נהגם כו'" - למה העתיק תחילה את
24 התיבות "ויהי בשלח פרעה וגו'?"
- 25 ויש לומר, שכוונת רש"י לתרץ שאלה בכללות הפסוק:
26 הטעם ש"לא נחם גו'" הוא - כמפורש בהמשך הפסוק: "פן ינחם העם בראותם מלחמה ושב
27 מצרימה".
- 28 ולכאורה אינו מובן: כיצד יתכן שבני ישראל ירצו לחזור למצרים - הרי בהיותם במצרים סבלו צרות
29 רבות, כיון שפרעה שיעבד אותם בעבודת פרך, ולא רק את האנשים, אלא גם את הנשים, כמאמר רז"ל¹²
30 "שהיו מחליפין מלאכת אנשים לנשים ומלאכת נשים לאנשים", וגם הילדים הקטנים, השקיעו אותם
31 בבנין¹³, ועד שפרעה היה רוחץ בדמם¹⁴, ואם כן, איך יש מקום לחשש שירצו לשוב מצרימה?!
- 32 ומה שכתוב ה'אבן-עזרא' "וידענו כי השם יודע העתידות בלי ספק וידע שינחמו כו'" - הנה אף-על-פי
33 שה'אבן-עזרא' הוא מפשטני המקרא, אין זה מחוור כל-כך בפשוטו של מקרא.
- 34 ושאלה זו מבדיר רש"י בהעתקת התיבות "ויהי בשלח פרעה את העם" - שמזה מובן, שהיו כאלו
35 מבני ישראל שלא רצו לצאת ממצרים, עד שפרעה הוצרך לשלחם, וכמו שנתבאר לעיל¹⁵ בפירוש הפסוק¹⁶

(9) ראה אבות פ"ו מ"ט.

קצה).

(14) פרש"י שם, כג.

(10) וארא ו, ט.

(15) שיחת ש"פ שמות ס"ג ואילך (תורת מנחם - התוועדיות

(11) ראה גם לקו"ש ח"ב ע' 78 הערה 2. ועוד.

חמ"ב ע' 116 ואילך).

(12) סוטה יא, ריש ע"ב.

(16) ס"פ שמות (ו, א).

(13) סנהדרין קיא, א. וראה בהנסמן בתו"ש שמות ב, כד (אות

1 "כי ביד חזקה ישלחם וביד חזקה יגרשם מארצו", ובנוגע אליהם ישנו החשש "פן ינחם העם גו' ושבּוּ
2 מצרימה", ולכן "לא נחם אלקים דרך ארץ פלשתים גו'".

3 ועל-פי-זה מתורץ גם מדוע נאמר כאן "ויהי בשלח פרעה את העם" - הרי ענין זה (שפרעה שלח את
4 בני ישראל) נאמר כבר בפרשה שלפני זה, ואם כן, היה הכתוב צריך לומר ויהי בצאת ישראל ממצרים
5 וכיוצא בזה, ומדוע צריכה התורה לחזור ולכפול שפרעה שלח את העם? - אלא שזהו הקדמה לבאר
6 הטעם ש"לא נחם גו' פן ינחם העם ושבּוּ מצרימה", כיון שיש כאלו שמלכתחילה לא רצו לצאת ממצרים,
7 כנזכר לעיל.

8 ה. ובענין זה רואים דבר נפלא באופן הנהגתו של הקדוש-ברוך-הוא עם בני ישראל - שאפילו כאשר
9 מדובר אודות אלו מבני ישראל שיצאו ממצרים רק בגלל שפרעה שלח אותם משם, הנה לולי החשש
10 "פן ינחם גו'", היה הקדוש-ברוך-הוא מנהיג גם אותם באופן של נחת ומנוחה.
11 וזוהי גם הוראה לכל אחד מישראל:

12 גם יהודי שמצבו הרוחני הוא באופן שחסר אצלו הרצון לצאת ממצרים, "ערות הארץ" 17 - עדיין
13 מתנהגים עמו מלמעלה בתכלית הטוב, באופן של נחת ומנוחה;

14 ואם רואה מצב של העדר המנוחה וקשיים בעבודתו, צריך לידע, שזהו רק בגלל החשש ש"בראותו
15 מלחמה" (אפילו אם לא יבוא לידי מלחמה בפועל, אלא ראיית המלחמה בלבד), יתיירא וישוב מצרימה,
16 ולא ירצה להתמודד עם הקשיים שישנם בדרך לקבלת התורה.

17 וכיון שמלמעלה רוצים לעורר אצלו את העבודה שמצד פנימיות הנפש, לכן לא מנהיגים אותו במנוחה
18 ובדרך קרובה, אלא מעמידים בפניו נסיונות שונים, שעל-ידי-זה מתעוררים אצלו כחות מפנימיות הנפש
19 לעבוד עבודתו מבלי הבט על כל הקשיים - שזוהי תכלית הנסיונות, כמו שכתוב 18 "כי מנסה ה' אלקיכם
20 אתכם לדעת הישכם אוהבים את ה' אלקיכם בכל לבבכם גו'", היינו 19, לא בגלל שחסרה חסוּש־לום אצל
21 הקדוש-ברוך-הוא הידיעה אם יוכל לעמוד בנסיון, אלא בכדי שעל-ידי הנסיון יתעורר אצל האדם ההרגש
22 ד"הישכם אוהבים גו'".

23 והעצה לזה - שיפעל על עצמו להחליט בתוקף לעבוד עבודתו מבלי להתפעל מקשיים כו', ולהיות מוכן
24 אפילו למלחמה בעת הצורך, ודי בהחלטה זו כשלעצמה, שלא יהיה צורך להביא אותו לידי נסיון ומסירות
25 נפש בפועל. והיינו, שעצם העובדה שהוא אוֹחוּז בעבודה דאתכפאי, מחליפה כבר את ענין המסירות נפש,
26 כי "מה לי קטלא פלגא, מה לי קטלא כולא" 20, ואז ההנהגה עמו מלמעלה היא בנחת ומנוחה.

27 ובאופן כזה יוצאים מהגלות אל הגאולה האמיתית והשלימה לזכות לגילוי פנימיות התורה (כמו
28 שעל-ידי גלות מצרים זכו לקבלת התורה הנגלית 21, כמו שכתוב 22 "כימי צאתך מארץ מצרים אראנו
29 נפלאות"), וכמו שכתוב 23 "בשובה ונחת תוששעון".

* * *

30 ו. מאמר (כעין שיחה) דבור-המתחיל ויהי בשלח פרעה את העם.

* * *

31 ז. המשך ה"הדרן" על מסכת מכות - יצא לאור בפני עצמו 24. (נדפס בעמוד הבא).

* * *

32 ח. הביאור בפירוש רש"י בסיום הפרשה, "ויאמר - משה, כי יד על כס י-ה - ידו של
33 הקדוש-ברוך-הוא הורמה לישבע בכסאו להיות לו מלחמה ואיבה בעמלק עולמית .. נשבע הקדוש-ברוך-

(21) תו"א ר"פ שמות. ובכ"מ.

(22) מיכה ז, טו.

(23) ישעי' לו, טו.

(24) נדפס בתורת מנחם - התועדויות חמ"ב ע' 186 ואילך.

(17) לשון הכתוב - מקץ מב, ט. שם, יב.

(18) פ' ראה יג, ד.

(19) ראה לקו"ת ראה יט, רע"ג. ובכ"מ.

(20) ב"ק סה, א. ועוד. וראה תו"א פרשתנו סא, ב. ובכ"מ.

1 הוא שאין שמו שלם ואין כסאו שלם עד שימחה שמו של עמלק כולו, וכשימחה שמו יהיה השם שלם
2 והכסא שלם וכי' 25 - שבאמירה "כי יד על כס גו" קיים משה את הציווי 26 "ושים באזני יהושע" (שהיה
3 צריך לקיימו מיד, ללא עיכוב 27), לעוררו לצוות את ישראל לשלם לו את גמולו, גם לאחר ש"ויחלוש
4 יהושע את עמלק" 28, "עד שימחה שמו של עמלק כולו", בגלל שבועתו של הקדוש-ברוך-הוא להיות לו
5 מלחמה ואיבה עולמית, שפועלת שיהיה רגש השנאה בתוקף גם בזמנו של יהושע, אף שהמלחמה תהיה
6 לאחר זמן רב; והרמז בראשי תיבות "ואיבה" 29, "ואתחנן אל ה' בעת ההיא" 30, "ואתחנן" בגימטריא
7 תקט"ו, חיבור מוחין (ט"ו 31) ומדות (ת"ק), היפך ענינו של עמלק (שהיה משרש נחש, עליו נאמר 32
8 "ואיבה אשית גו") שגורם הפסק בין מוחין למדות (הפסק בין י"ה לו"ה, שלא יהיה שמו שלם) - הוגה
9 על-ידי כבוד קדושת אדמו"ר שליט"א, ונדפס ב'לקוטי שיחות' חלק ו עמוד 95 ואילך.

ה' דיבר בו... והרי כמה וכמה קדושים שמסרו נפשם על קדושת
ה', גם כי לא דיבר בהם ה', אלא מעלת אברהם אבינו היא
ש"עשה זאת בזריזות נפלאה כו" - דלכאורה עדיין אינו מובן:
הרי גם כל אחד מישראל שה' שומע ציווי מהקב"ה בעצמו, ה'
עושה זאת בזריזות נפלאה - שהחידוש בעבודת אברהם אבינו
הוא, שהניח את "עסקיו", שהיו בתכלית העילוי, והלך בזריזות
נפלאה למלא ציווי ה'.
(28) שם, יג.
(29) מג"ע אופן רח. הובא באוה"ת בראשית מז, ד.
(30) ר"פ ואתחנן.
(31) להעיר מהשייכות דמספר ט"ו לשנה זו - ט"ו שנה
להסתלקות כ"ק מו"ח אדמו"ר.
(32) בראשית ג, טו.

(25) וכן הביאור בפסוק שלפניו: "ויקרא שמו - של מזבח ..
המזכיר שמו של מזבח זוכר את הנס כו", ש"ויקרא" קאי (לא
על משה, אלא) על "שמו" של מזבח, שמזכיר את הנס ופועל
ההכרזה "ה' נס".
(26) פרשתנו יז, יד.
(27) כפי שמפרש רש"י בפי' יתרו (יד) אודות הנהגת משה
במסירת שליחות מהקב"ה, "שלא ה' משה פונה לעסקיו כו" -
אפילו כאשר מדובר אודות עסקיו של משה, שכיון שגם בהיותו
בעולם למטה ה' בדרגת חכמה דאצילות (ראה לקו"ת נצבים מט,
ב), הרי בודאי היו "עסקיו" בתכלית העילוי, ואעפ"כ, הניח את
הכל, והתעסק מיד בקיום שליחותו של הקב"ה.
ויש לומר שזוהי גם כוונת רבינו הזקן במ"ש באגה"ק (סכ"א)
בביאור מעלת אברהם אבינו בענין העקדה, ש"העקדה עצמה
אינה נחשבת כ"כ לנסיון גדול לערך מעלת א"א ע"ה, בשגם כי

בס"ד. "הדרן" על מסכת מכות.

- משיחות יו"ד שבט, וש"פ בשלח י"ג שבט, ה'תשכ"ה* -

בלתי מוגה

10 א. בסיום מסכת מכות שנינו:

11 "וכבר היה רבן גמליאל ורבי אלעזר בן עזריה ורבי יהושע ורבי עקיבא מהלכין בדרך ושמעו קול
12 המונה של רומי¹ מפלטה ברחוק מאה ועשרים מיל, התחילו בוכין ורבי עקיבא משחק, אמרו לו מפני
13 מה אתה משחק, אמר להם ואתם מפני מה אתם בוכים, אמרו לו הללו כושיים² שמשתחווים לעצבים
14 ומקטרים לעבודת-כוכבים יושבין בטח והשקט, ואנו בית הדום רגלי אלקינו שרוף באש ולא נבכה, אמר
15 להן לכך אני משחק, ומה לעוברי רצונו כך, לעושי רצונו על-אחת-כמה-וכמה.

16 שוב פעם אחת היו עולין לירושלים, כיון שהגיעו להר הצופים קרעו בגדיהם, כיון שהגיעו להר הבית
17 ראו שועל שיצא מבית קדשי הקדשים, התחילו הן בוכין ורבי עקיבא משחק, אמרו לו מפני מה אתה
18 משחק, אמר להם מפני מה אתם בוכים, אמרו לו מקום שכתוב בו³ והזר הקרב יומת, ועכשיו שועלים
19 הלכו בו, ולא נבכה, אמר להן לכך אני משחק, דכתיב⁴ ואעידה לי עדים נאמנים את אוריה הכהן ואת

וספרי (שבהערה 7). ובע"י "של ארם", ובכמה דפוסים "של
בבל". וכנראה סיבת השינויים - מפני בקורת המלכות.
(2) ראה בע"י: עו"כ הללו. ובדק"ס: שגוים הללו.
(3) במדבר א, נא. ג, יו"ד. קרח יח, ז.
(4) ישעי' ח, ב.

(* בתחילת ה"הדרן" אמר כ"ק אדמו"ר שליט"א שעריכת
ההדרן היא בקשר ובשייכות לשנת האבילות (על הסתלקות אמו
הרבנית הצדקנית מרת חנה נ"ע ז"ל), ולכן בחר במסכת זו
שמסיימת בענין הנחמה.
(1) כ"ה ברוב דפוסי הש"ס (הובאו בדק"ס), ועד"ז באיכ"ר

זכריה בן יברכיהו, וכי מה ענין אוריה אצל זכריה, אוריה במקדש ראשון וזכריה במקדש שני, אלא תלה¹ הכתוב נבואתו של זכריה בנבואתו של אוריה, באוריה כתיב² לכן בגללכם ציון שדה תחרש [וגו'], בזכריה כתיב³ עוד ישבו זקנים וזקנות ברחובות ירושלים, עד שלא נתקיימה נבואתו של אוריה, הייתי מתיירא שלא תתקיים נבואתו של זכריה, עכשיו שנתקיימה נבואתו של אוריה, בידוע שנבואתו של זכריה מתקיימת. בלשון הזה אמרו לו, עקיבא ניהמתנו עקיבא ניהמתנו⁷.

והנה, במפרשי הש"ס והע"י ישנם כמה דיוקים בסוגיא זו, ויש להוסיף עליהם עוד כמה וכמה דיוקים⁸ - שיתורצו כולם לאחר הקדמת ביאור תוכן הסוגיא על דבר כללות ענין החורבן והגלות, והתיקון לזה בנחמת הגאולה, כדלקמן.

ב. בסוגיא זו ישנם שני סיפורים שבהם נחלק רבי עקיבא עם שאר התנאים שהיו מהלכין עמו (רבן גמליאל ורבי אלעזר בן עזריה ורבי יהושע) - ש"התחילו בוכין", בראותם את גודל הירידה דהחורבן והגלות, ו"רבי עקיבא משחק", בראותו את התוכן הטוב שבדבר שיתגלה בעתיד (בהתאם לשיטתו "לעולם יהא אדם רגיל לומר כל דעביד רחמנא לטב עביד"⁹). ויש להתעכב לכל-לראש על הדיוקים שבשני הסיפורים ביחס זה לזה, ואחר-כך גם על הדיוקים שבכל סיפור בפני עצמו:

(א) בשני הסיפורים מודגש החידוש שבהנהגת רבי עקיבא (שהיה משחק) לגבי שאר התנאים שהנהגתם ("התחילו בוכין") היתה כפי שמתנהגים כל בני ישראל במצב כזה. ואינו מובן: לשם מה נתפרשו כאן¹⁰ שמותיהם של שאר התנאים - שמצד עצמם לא הגיעו לעומק דעתו של רבי עקיבא (והוכרחו להודות לו באמרם "עקיבא ניהמתנו") - ולא נאמר (כפי שמצינו בכמה מקומות¹¹) "כבר היו רבי עקיבא וזקנים מהלכין כו'", וכיוצא בזה?

(ב) תוכן שני הסיפורים שזה, לכאורה, ומהו החידוש וההוספה שבסיפור הב' לגבי סיפור הא'?

(ג) סדר הסיפורים: כיון שמקומם של רבן גמליאל ורבי אלעזר בן עזריה ורבי יהושע ורבי עקיבא היה בארץ ישראל¹², מובן, שהליכתם (כולם יחד) בדרך לחזקלארץ¹³, לרומי¹⁴, הוא מאורע בלתי-רגיל, ובודאי שאינו רגיל כמו המאורע ש"היו עולין לירושלים". ועל פי הכלל "תדיר קודם"¹⁵, יש להקדים, לכאורה, סיפור המאורע ש"היו עולין לירושלים" לפני סיפור המאורע שהיו "מהלכין בדרך ושמעו קול המונה של רומי"¹⁶?

מ"מ, צריך גם הוא לשמוע ולקבל דברי ר"ג שהוא הנשיא.
(11) ראה ב"ר פ"כ, ד ("כיון שעלו הזקנים לרומי"). ולהעיר ממע"ש פ"ה מ"ט ("רבן גמליאל והזקנים שהיו באין בספינה כו"). קידושין מ, ב ("וכבר הי' ר"ט וזקנים מסובין כו"). סנהדרין קא, א ("כשחלה ר"א נכנסו תלמידיו לבקרו כו' התחילו הן בוכין ור"ע משחק כו").
(12) ובפרטיות: ר"ג - שהי' נשיא, וכן ראב"ע שנתמנה לנשיא במקומו (ראה ברכות כז, ב ואילך), וכן ר"י שהי' אב ב"ד (ראה ב"ק עד, סע"ב) - מקומם בב"ד הגדול שבבית-מ"ק (ראה רמב"ם הל' סנהדרין פ"א ה"ג); ור"ע - היתה לו ישיבה בבני ברק (ראה סנהדרין לב, ב), ו"לא הניח כמותו בא"י" (ברכות סג, סע"א).
(13) ובפרט ראב"ע - שלהיותו כהן (ראה סדה"ד בערכו), הוצרך ביותר להזהר מיציאה לחו"ל, שגזרו עלי' טומאה (שבת יד, ב ואילך. ושי"א. וראה תוד"ה ארץ - נזיר נד, ב. ועוד).
(14) כהמשך הסיפור: "שמעו קול המונה של רומי" (אף שהיו עדיין "ברחוק מאה ועשרים מיל"). ובספרי ואיכ"ר שם: "נכנסים לרומי" (וכ"ה פשטות הפירוש בגמרא).
(15) ברכות נא, ב.

(5) מיכה ג, יב.
(6) זכרי' ח, ד.
(7) ב' סיפורים הנ"ל הובאו גם בספרי ויל"ש עקב יא, טו. איכ"ר פ"ה, יח - בכמה שינויים.
(8) בכמה ענינים דלהלן - ראה גם הדרן על מסכת מכות בלק"ש ח"ט ע' 67 ואילך.
(9) ברכות ס, סע"ב.
(10) משא"כ בר"ה כה, א* - (במשנה): "שלח לו ר"ג (נ"ד) יהושע) גזורני עליך שתבוא אצלי במקלך ובמעוטיך ביוה"כ שחל להיות בחשבונך, הלך ומצאו ר"ע (לר"י) מיצר (על שהנשיא גזר עליו לחלל יוה"כ) אמר לו וכו', ובגמרא שם: "אמר לו [רבין] מפני מה אתה מיצר, אמר לו (רבי) עקיבא, ראוי לו שיפול למטה י"ב חדש ואל יגזור עליו גזירה זו, א"ל רבי תרשיני לומר לפניך דבר אחד שלמדתי וכו', אמר לו עקיבא נחמתי נחמתי" (כהסיום במכות) - יש צורך להדגיש שמאורע זה הי' עם רבן גמליאל ורבי יהושע דוקא, כי: למרות שבעניני קידוש החודש יש להתחשב בדעתו של ר' יהושע להיותו גדול בחכמת התכונה, כדאיתא בהוריות (יו"ד, א) שאמר "כוכב אחד עולה לשבעים שנה וכו'",

- 1 (ד) בשני הסיפורים קיבלו רבן גמליאל, רבי אלעזר בן עזריה ורבי יהושע את תשובתו של רבי עקיבא
2 "לכך אני משחק כו'" (והראיה, שלא השיבו דבר לשלול ולהפריך את דבריו), ואם כן, למה אמירתם
3 "עקיבא נחתמנו עקיבא נחתמנו" היתה רק בסיפור השני, ולא בסיפור הראשון?¹⁶
- 4 ג. ויש לדייק גם בפרטי הסיפור הראשון:
5 (ה) מהו דיוק הלשון "וכבר היה רבן גמליאל ורבי אלעזר בן עזריה ורבי יהושע ורבי עקיבא מהלכין
6 בדרך כו"¹⁷, ולא (כהלשון הרגיל בכמה מקומות¹⁸) "פעם אחת כו"?
- 7 (ו) כאשר תלמידי חכמים (אפילו שנים, ועל-אחת-כמה-וכמה ארבעה) מהלכין בדרך, בודאי שבלכתם
8 בדרך עוסקים בתורה מבלי להפסיק בענינים אחרים, וכמפורש במשנה¹⁹ "המהלך בדרך ושונה ומפסיק
9 ממשנתו וכו'". ואיך יתכן שבעסקם בתורה בלכתם בדרך "שמעו קול המונה של רומי" - הרי העסק
10 בתורה היה צריך להיות באופן כזה שהיו שקועים בלימודם עד שלא ישמעו קול המונה של רומי?
- 11 (ז) זה ש"הללו .. יושבין בטח והשקט" - במה נחשב הוא ואיזה תפיסת-מקום יש לזה (בכלל, ובפרט
12 אצל רבן גמליאל ורבי אלעזר בן עזריה ורבי יהושע) לעומת חורבן בית המקדש ("אנו בית הדום רגלי
13 אלקינו שרוף באש"), שדוקא ראיית דבר זה (ש"הללו .. יושבין בטח והשקט") תוסיף בצער עד כדי
14 בכיה?
- 15 (ח) מהו הדיוק "הללו כושיים שמשתחווים לעצבים (ולא מסתפק בזה, אלא מוסיף) ומקטרים לעבודת
16 כוכבים" - קטורת דוקא?
- 17 (ט) הניגוד לזה שאומות העולם "יושבין בטח והשקט", הוא, שבני ישראל הם בגלות (בלשון חז"ל²⁰
18 "ישראל בזמן הזה דוויים דחופים סחופים ומטורפין כו'"), ולמה מסיים ("ואנו כו'") בנוגע לבית המקדש
19 - "בית הדום רגלי אלקינו שרוף באש"?
- 20 (י) מהו הדיוק לקרוא לבית-המקדש בשם "בית הדום רגלי אלקינו" ("ואנו בית הדום רגלי אלקינו
21 שרוף באש") - שם בלתי-רגיל כלל?
- 22 (יא) מהי ה"נחמה" שבדברי רבי עקיבא "אם לעוברי רצונו כך, לעושי רצונו על-אחת-כמה-וכמה" -
23 וממה-נפשך?
- 24 בשביל להביא ראייה והוכחה על הטובה העתידה לבוא לישראל ("בנים אתם לה' אלקיכם"²¹), "עושי
25 רצונו" - אין צורך בקל-זחומר מוטבתם של "עוברי רצונו" ("המונה של רומי" ש"יושבים בטח והשקט"),

השני בלבד*.

17 בחדא"ג מהרש"א מבואר ש"וכבר כו" בא בהמשך
למ"ש לפני: "יר"ל כמ"ש ריב"ח בענין ד' הגזירות שבאו
הנביאים ובטלו, כבר הי' ר"ג וכו' ואמר ר"ע דומה לענין זה
שבא נביא זכרי' וביטל נבואת וגזירת אורי' כו'". אבל לכאורה
אינו מחזור לגמרי, כי [נוסף לכך שכאן לא נאמר שזכרי' ביטל
נבואת אורי', אלא אדרבה, שקיום נבואת זכרי' תלוי בקיום
נבואת אורי'], כיון שבמאמר ריב"ח מדובר אודות ביטול גזירותיו
של משה, הרי, כשר"ע מוסיף "דומה לענין זה" בנוגע לביטול
נבואת אורי', שאירע ריבוי זמן לאח"כ, מתאים יותר הלשון "וכן
כו", ולא "וכבר כו".

18 וגם כאן - בסיפור השני: "שוב פעם אחת היו כו".

19 אבות פ"ג מ"ז.

20 יבמות מז, א.

21 פ' ראה יד, א.

16 בחדא"ג מהרש"א: "כפלו הדברים ע"ש שני המעשים
זוכר". ועד"ז בפי' עץ יוסף לע"י (מבעל העקידה): "הראשון
כנגד מה שנחמם על הצלחת ארם, והשני כנגד מה שנחמם
ביציאת השועל מבית קדשי הקדשים". אבל, כיון שהסיום
"בלשון הזה אמרו לו כו" הוא (בפשטות) המשך וסיום טיפוח
המאורע (ולא דברי הגמרא על שני המעשים שנזכרו), דוחק לומר
שלאחרי המאורע השני - שהי' בהפסק זמן ומקום מהמאורע
הראשון (וכמודגש בלשון הגמרא "שוב פעם אחת כו'"),
כשנפגשו עוה"פ כולם יחדיו ושוב נחלקו בענין דוגמתו - חזרו
והודו לר"ע על שניחמם גם במאורע הקודם, במקום להודות לו
בשעת מעשה [דבר המתחייב מצד "ועשית הישר והטוב"
(ואתחנן ו, יח)] - תיכף לאחר המאורע הראשון, שהרי אין שום
סיבה לדחות ההודאה שמא יודמן עוד מאורע דוגמתו ואז יודו
על שני המאורעות בבת אחת! - ומסתבר יותר ש"בלשון הזה
אמרו לו עקיבא נחתמנו עקיבא נחתמנו" אירע ושייך לסיפור

(*) ולהעיר מפי' הרי"ף: "נחתמנו נחתמנו ב"ב, ב' נחמות, הא' על השועל, והא' על קיום הבטחת בנין בית ג' ותתקיים נבואת זכרי' עוד ישוב
זקנים וזקנות לע"ל", היינו, שב' הנחמות הם על המאורע השני.

שהרי מקרא מלא הוא²² "אם בחקותי תלכו וגו' ונתנה הארץ יכולה ועץ השדה יתן פרי וגו'²³", וכמבואר בדרשות חז"ל אופן קיום יעודים אלה לעתיד לבוא²⁴, ובפרט בנוגע לירושלים שנאמר בה "וראמה וישבה תחתיה"²⁵, ודרשו חז"ל²⁶ "עתיד הקדוש-ברוך-הוא להגביה את ירושלים ג' פרסאות למעלה", ו"עתיד הקדוש-ברוך-הוא להוסיף על ירושלים (דהיא תלתא פרסי) אלף טפף גינאות אלף קפל מגדלים וכו' וכל אחת ואחת היא כצפורי בשלוותה" (ש"היו בה מאה ושמונים אלף שווקים של מוכרי ציקי קדירה"),²⁷ וכתיב²⁸ "ורחבה ונסבה למעלה", ודרשו חכמינו זכרונם-לברכה²⁸ ש"הקדוש-ברוך-הוא מרחיב את ירושלים .. עד שעולה לשמים", "עד כסא הכבוד" - שלא בערך כלל ל"המונה של רומי".

וכיון שרבן גמליאל רבי אלעזר בן עזריה ורבי יהושע "היו בוכין" למרות שידעו ההבטחות שבתנ"ך על דבר הטובה העתידה לבוא לישראל - מה נתחדש אצלם בענין הנחמה על-ידי הקל-וחומר "אם לעוברי רצונו כך כו'?"

ד. וכן יש לדייק גם בפרטי הסיפור השני:
(ב) למה רק כ"שהגיעו להר הבית (ו)ראו שועל יוצא מבית קדשי הקדשים - התחילו הן בוכין (ורבי עקיבא משחק)", ואילו לפני זה, כ"שהגיעו להר הצופים" - שאף ש"קרעו בגדיהם" ("דינו ליעבד הכי"²⁹), כפי ששנינו³⁰ "כיון שהגיע לצופים קורע" משום צער החורבן שנוגע עד נקודת הנפש, מכל-מקום לא היו בוכין?

ויתירה מזה: בסיפור הראשון, כש"שמעו קול המונה של רומי .. התחילו בוכין" - והרי הדברים קל-וחומר: אם שמיעת קול המונה של רומי בלבד, מביאה לידי בכיה, כשנזכרים אודות המעמד ומצב ד"בית הדום רגלי אלקינו כו' - כשמגיעים להר הבית, ועוד לפני זה, כשמגיעים להר הצופים, "מקום שיכול לראות בית המקדש"³¹, ומשם רואים ש"בית הדום רגלי אלקינו שרוף באש" (שלכן "קרעו בגדיהם") - על-אחת-כמה-וכמה שצריך הדבר להביא לידי בכיה; ומפשטות הלשון משמע שגם כשהגיעו להר הבית עדיין לא היו בוכין, ורק כש"ראו שועל יוצא מבית קדשי הקדשים - התחילו הן בוכין"!

(ג) מהי שאלתו של רבי עקיבא (במענה לשאלתם "מפני מה אתה משחק") "מפני מה אתם בוכים" - והגע עצמך: זה עתה - כ"שהגיעו להר הצופים" - קרע (גם) רבי עקיבא את בגדיו³², לאבילות על חורבנה של ירושלים, ועכשיו, כש"הגיעו להר הבית (ו)ראו שועל יוצא מבית קדשי הקדשים", בראותם גודל החורבן דבית המקדש (שחמור יותר מחורבנה של ירושלים³³) - עומד רבי עקיבא, בבגדים קרועים (שזהו סימן על היפך השמחה - ענין הבכיה) ותמה על חבריו "מפני מה אתם בוכים"? ...!

ובתשובתו של רבי עקיבא "לכך אני משחק, דכתיב ואעידה לי עדים נאמנים את אוריה הכהן ואת זכריה .. עכשיו שנתקיימה נבואתו של אוריה בידוע שנבואתו של זכריה מתקיימת" - צריך להבין:

(יד) מה ראה רבי עקיבא להביא ראיה מנבואה זו דוקא (שבה מתייחס ישעיה לנבואת הגאולה של זכריה, ומקשרה עם נבואת החורבן של אוריה) - בה בשעה שהגאולה העתידה לבוא על ידי המלך המשיח היא מעיקרי האמונה, כפסק-דין הרמב"ם³⁴ "כל מי שאינו מאמין בו או מי שאינו מחכה לביאתו, לא בשאר

(27) יחזקאל מא, ז.

(28) תנחומא צו יב. שהש"ר פ"ז, ה. וראה גם ספרי דברים

א, א.

(29) פ"י רבינו גרשום כאן.

(30) מו"ק כו, סע"א.

(31) פרש"י ד"ה אם עבר - ברכות מט, ב. פסחים מט, א.

(32) כדמשמע מסתימת הלשון שכל ארבעתם (גם ר"ע) קרעו

בגדיהם.

(33) ראה עץ יוסף לע"י, שלכן "תמהו עליו שעל צער קטן

(חורבן ירושלים) קרע ונצטער, ועתה (כשראה חורבן ביהמ"ק)

שחק".

(34) הל' מלכים רפ"א.

(22) ובלשון חז"ל (ירושלמי ברכות פ"ב ה"ד. איכ"ר פ"א,

נא) בנוגע לדברי הערבי שברגע שלאחרי החורבן נולד מושיען

של ישראל: "מה לנו ללמוד מן הערבי הזה, ולא מקרא מלא הוא

(בתמי"), דכתיב (ישעי' יו"ד, לד) והלבנון באדיר יפול, וכתיב

בתרי' (יא, א) ויצא חטר מגזע ישי ונצר משרשי יפרה".

(23) ר"פ בחוקותי.

(24) ולדוגמא: "הארץ עתידה להיות נורעת ועושה פירות בן

יומה .. העץ עתיד להיות נאכל .. אף אילני סרק עתידים להיות

עושים פירות" (תו"כ עה"פ).

(25) זכרי' יד, יו"ד. ובפרש"י שם: "שתגיע ירושלים עד סוף

כל העולם".

(26) ב"ב עה, ב.

- 1 נביאים בלבד הוא כופר, אלא בתורה ובמשה רבינו, שהרי התורה העידה עליו, שנאמר וכו', ומוסיף³⁵,
- 2 ש"בדברי הנביאים אין הדבר צריך דאיה³⁶, שכל הספרים³⁷ מלאים בדבר זה"? !
- 3 טו) כיצד שייך הגדת עדות ("ואעידה לי עדים נאמנים") על-ידי שני עדים, שלא זו בלבד שהיו בזמנים
- 4 שונים (כהשאלה בהמשך דברי רבי עקיבא: "וכי מה ענין אוריה אצל זכריה, אוריה במקדש ראשון וזכריה
- 5 במקדש שני"), אלא עוד זאת - והוא העיקר - שמעידים על שני ענינים שהם בסתירה זה לזה, שהרי אוריה
- 6 מעיד על החורבן, וזכריה מעיד על הגאולה³⁸? !
- 7 טז) "תלה הכתוב נבואתו של זכריה בנבואתו של אוריה . . עד שלא נתקיימה נבואתו של אוריה הייתי
- 8 מתיירא שלא תתקיים נבואתו של זכריה" - היכן מצינו שנבואה אחת של נביא אמת תלויה בחברתה,
- 9 ובפרט נבואה לטובה שתהיה תלויה בנבואה של פורענות, ועד שיש מקום להתיירא שלא תתקיים הנבואה
- 10 לטובה, היפך הכלל ש"כל דבר טובה שיגזור האל- אפילו על תנאי אינו חוזר"³⁹?
- 11 יז) מהו הטעם שמכל הנבואות של פורעניות ונחמות, בחר רבי עקיבא בפסוקים "לכן בגללכם ציון
- 12 שדה תחרש וגו'" (באוריה), "עוד ישבו זקנים וזקנות ברחובות ירושלים" (בזכריה) - אף שיש פסוקים
- 13 אחרים שלכאורה מתאימים לתוכן הענין כאן יותר מפסוקים אלה:
- 14 בנוגע לפורענות - "מקום שכתוב בו והזר הקרב יומת ועכשיו שועלים הלכו בו" - הרי זה ממש לשון
- 15 הפסוק⁴⁰ ("על הר ציון ששמים) שועלים הלכו בו", ובודאי שמתאים יותר מהפסוק "ציון שדה תחרש וגו'"?
- 16 ובנוגע לנחמה - ישנם כמה וכמה פסוקי נחמות שמדברים (ישירות) אודות בנינה של ירושלים ובנין בית
- 17 המקדש⁴¹, ולמה הובא דוקא הפסוק "עוד ישבו זקנים וזקנות ברחובות ירושלים" שתוכנו הוא אודות
- 18 ישיבת הזקנים וזקנות ברחובות ("ר"ל לא ישיגם החולשה לשבת בית כ"א ברחובות ישבו כדרך
- 19 הבחורים"⁴²), אלא שנזכר (כדרך אגב) גם בנינה של ירושלים⁴³ בכך שמדובר אודות "רחובות (של)
- 20 ירושלים"? !
- 21 [ולמעשה: בתוספות⁴⁴ מוכיח ש"אותה נבואה דכתיב עוד ישבו זקנים וזקנות ברחובות היא לעולם
- 22 הבא" (דלכאורה "דלמא היא בעולם הזה קודם גאולה") - מהא "דקאמר⁴⁵ עתידים צדיקים שיחיו מתים,
- 23 דכתיב עוד ישבו זקנים וזקנות ברחובות ירושלים וילכו על משענותם, ועל אלישע שהחיה המת כתיב
- 24 משענתו, וגמרינן משענת דהאי קרא ממשענת דאלישע, מה להלן החיה המת אף כאן תחיית המתים,
- 25 ואם כן, ע"כ האי נבואה לעתיד לבוא, שהרי עבר בית ראשון ובית שני שלא היתה תחיית המתים",
- 26 והיינו, שנבואה זו קאי אודות זמן הגאולה שבו יהיה לא רק בנין בית המקדש וקיבוץ נדחי ישראל (כפס
- 27 הרמב"ם⁴⁶), אלא יתוסף גם הענין דתחיית המתים.
- 28 אבל, הענין דתחיית המתים גופא הוא גם עיקר בתורה (כפי שמונה הרמב"ם בין י"ג העיקרים) שלא
- 29 תהיה מוחלפת⁴⁷, ואין צורך בהוכחה על זה מקיום נבואתו של אוריה. ועל-כן-צריך-לומר, שמדובר אודות
- 30 דבר חידוש בתחיית המתים גופא, שקיומו תלוי בקיום נבואתו של אוריה].

(39) רמב"ם הל' יסוה"ת פ"י ה"ד - מברכות ז, סע"א.

(40) איכה ה, יח.

(41) ולהעיר, שבנבואת זכריה גופא, הפסוק שלפנ"ו (פסוק ג') מדבר אודות שיבת הקב"ה לירושלים ולהר הקודש - "כה אמר ה' שבתי אל ציון ושכנתי בתוך ירושלים ונקראה ירושלים עיר הקודש וחר ה' צבאות הר הקודש" - שלכאורה מתאים יותר לכאן.

(42) מצו"ד עה"פ.

(43) אבל, רק בנינה של ירושלים, ולא של ביהמ"ק.

(44) ד"ה באורי'.

(45) פסחים סח, א.

(46) הל' מלכים ספ"א.

(47) ראה פיהמ"ש להרמב"ם סנהדרין פ' חלק יסוד הט' והי"ג.

(35) שם ה"ב.

(36) כולל גם שאין צורך בתוספת חיזוק ד"עדים נאמנים" להבדילו של הנביא.

(37) של כל הנביאים, החל מריבוי הנבואות של ישע"י עצמו, ואפילו הנביאים שעיקר נבואתם היתה בעניני פורענות, כמו ירמיה, כמודגש בשמו, מלשון מרירות (ראה לקו"ש ח"ח ס"ע 343 ואילך. וש"נ) - שהתנבא גם על הגאולה (וראה גם התועדויות תנש"א ח"ג ע' 189 הערה 118).

(38) וראה פירוש עץ יוסף לע"י, שזוהי הקושיא שנתקשה ר"ע - "קושיא אחת כפולה . . מה ענין אורי' אצל זכריה, שאין הענינים מצד עצמם מתייחסים ול"ז, שענין אורי' היא פורענות וענין זכריה בשורה טובה . . והרחיב הקושיא, שמלבד שהיא מוכחשת מעצמה כנזכר, הנה היא מוכחשת שאין השני עדים בזמן אחד . . נמצא העדות מתחלפות בענינים ובזמנים".

- 1 (יח) "בלשון הזה אמרו לו, עקיבא ניהמתנו עקיבא ניהמתנו" - מהו הדיוק⁴⁸ "בלשון הזה אמרו לו" (סגנון בלתי-רגיל בש"ס), ומהו הדיוק בכפ⁴⁹ (כל) הלשון "עקיבא ניהמתנו עקיבא ניהמתנו" (ב' פעמים עקיבא, וב' פעמים ניהמתנו)? - בשלמא בנוגע להכפל ד"ניהמתנו" מבאר המהרש"א בחדא⁵⁰ג"ש "מצינו כל הנחמות בלשון כפול, נחמו⁵¹ נחמו עמי", אבל מהו הכפל ד"עקיבא .. עקיבא", ובפרט שבמקום אחר בש"ס⁵² מצינו "בלשון הזה אמר לו (ר"י) עקיבא (פ"א) נחמתני נחמתני"?
- 6 ה. (ט) גם יש להתעכב - כנהוג ב"הדרן" - על הקשר שבין סיום המסכת עם תחילתה:
- 7 התחלת מסכת מכות היא - "כיצד העדים נעשים זוממין כו". ונוסף לזה, על-פי המבואר בראשונים⁵³ שמסכת מכות מחוברת (ומהוה המשך וסיום) למסכת סנהדרין, נמצא, שהתחלת המסכת היא בפרטי החילוקים דבתי-דינים, "בשלשה כו", "בעשרים ושלשה" (סנהדרין קטנה), ועד ל"בית דין של שבעים ואחד" ("סנהדרין גדולה").
- 10 ולכאורה - לא זו בלבד שלא מצינו קשר ושייכות בין הסיום להתחלה, אלא אדרבה - תוכנם הפכי, כי:
- 12 התוקף והשלימות של הסנהדרין (סנהדרין קטנה וסנהדרין גדולה) - תלוי בבנין בית המקדש, כיון שמקומם של הסנהדרין הוא בלשכת הגזית שבבית המקדש, כדרשת חז"ל⁵⁴ "למה נסמכה פרשת דינין לפרשת מזבח, לומר לך שתשים סנהדרין אצל מזבח", "וקמת ועלית אל המקום"⁵⁵, מלמד שהמקום גורם (גבי סנהדרין לא מקרי מקום אלא לשכת הגזית סמוך למחנה שכינה)⁵⁶, ולכן, כש"גלתה לה סנהדרין", אפילו "מ' שנה עד שלא חרב הבית", "לא דנו דיני נפשות"⁵⁷; ובמילא בטל גם דין עדים זוממין בדיני נפשות.
- 16 ונמצא, שסיומה של מסכת מכות בענין חורבן בית המקדש - "בית הדום רגלי אלקינו שרוף באש", "מקום שכתוב בו והזר הקרב יומת ועכשיו שועלים הלכו בו" - הוא הדין תוכן התחלת המסכת בענין סנהדרין ודין עדים זוממין בכל התוקף והשלימות.
- 19 כ) גם צריך להבין: כיון שסוגיא זו עוסקת בסיפורים אודות ארבעה מגדולי התנאים, אשר "אם ראשונים בני מלאכים אנו וכו"⁵⁸, ובפרט בדור יתום זה, דרא דעקבתא דמשיחא - מהו הביאור בסוגיא זו (חלק בתורה⁵⁹) ועל-דרך המוסר, והלימוד וההוראה בעבודת ה' (תורה מלשון הוראה⁶⁰) ב"המעשה הוא העיקר"⁶¹, בחיי היום-יום, לכל אחד ואחד מישראל גם בימינו אלה (שהרי התורה היא נצחית⁶²).
- 24 ו. ויש לומר תוכן ונקודת הביאור בכל הנ"ל:
- 25 תוכנה של מסכת מכות - ועל-דרך המוסר וההוראה בעבודת ה' - קשור עם כללות ענין החורבן והגלות, כמרומז בשם "מכות", ובפרט בפרק "אלו הן הגולין", ועל-דרך-זה "אלו הן הלוקין"⁶³, וכמפורש בסיום

מכילתא ס"פ יתרו. משפטים כא, יד.

(55) פ' שופטים יז, ח.

(56) סנהדרין יד, ב ובתוד"ה מלמד.

(57) שבת טו, א.

(58) שם קיב, ב (וראה הנסמן בלקו"ש חט"ו ע' 281 הערה 14).

(59) שלימודה נכלל בהחיוב על כאו"א מישראל ללמוד כל התורה כולה (כולל גם מכילתא, ספרא וספרי וכו', ועאכו"כ ל"ו המסכתות) לכל הפחות פעם אחת לגירסא (ראה הל' ת"ת לאדה"ז פ"א ה"ד), כולל גם שלימוד ענין זה צ"ל באופן "שמביא לידי מעשה" (קידושין מ, ב. וש"נ).

(60) ראה רד"ק לתהלים יט, ח. זח"ג נג, ב. ועוד.

(61) אבות פ"א מ"ז.

(62) תניא רפ"ז. ובכ"מ.

(63) לאחרי הקדמת כל פרטי הענינים דחקירה ודרישה בהדין ומשפט, "דיני ממונות" ו"דיני נפשות" וכו', שבמסכת סנהדרין.

48) ולהעיר, שאף שהדיוק בכל תיבה כו' הוא בעיקר בתושב"כ, הרי גם בתושב"ע פ' יש מקום לדייק בתיבה ואפילו באות מיותרת, וללמוד מזה בנוגע להלכה למעשה.

49) אבל בספרי: "עקיבא עקיבא נחמתנו". ובילקוט (שקרום ללשון הספרי): "עקיבא נחמתנו נחמתנו". ובאיכ"ר: "עקיבא נחמתנו תנחם ברגלי מבשר".

50) ומ"ש ש"כפלו הדברים ע"ש שני המעשים שזכר - ראה לעיל הערה 16.

51) ישע"י מ, א.

52) ר"ה שבעה עשרה 10 (בענין אחר).

53) ראה הקדמת הרמב"ם לפיהמ"ש: "מסכת מכות היא נקשרת בנוסחאות (מהדורות של כתבי-יד שונים) עם מסכת סנהדרין ובכללה היא מנו"י". ויש שכתבו שב' פרקים הראשונים שייכים למסכת סנהדרין, ומפרק שלישי, "אלו הן הלוקין", קראו מסכת מכות (ראה ספר המצוות להרמב"ם (בהוצאת "הרמב"ם לעם") ע' מו בהערה).

54) פרש"י ר"פ משפטים - מירושלמי מכות פ"ב ה"ו.

(*) ובזה מתיישבת הסתירה במנין המסכתות (ראה גם התוועדיות תנש"א ח"ב ע' 22 הערה 122. וש"נ), "ששים המה מלכות, אלו ששים מסכתיות" (שהש"י פ"ו, ט ב), אף שלפנינו ט"ג מסכתות, כי, ג' הבבות נימינים מסכת אחת, וכן סנהדרין ומכות נימינים מסכת אחת.

- 1 וחותם⁶⁴ המסכת אודות נצחונה של רומי ("קול המונה של רומי", "יושבין בטח והשקט") בניגוד ל"סוכת
2 דוד הנופלת"⁶⁵ - חורבן ירושלים ובית המקדש ("בית הדום רגלי אלקינו שרוף באש", ועד ש"שועלים
3 הלכו בו").
- 4 אמנם, התכלית והמטרה ד"מכות"⁶⁶ אינה אלא כדי לבטל הענינים הבלתי-רצויים שגרמו הגלות ("מפני
5 חטאינו גלינו מארצנו"⁶⁷), ועד שלא ישאר מהם רושם - כמודגש בסיום (גמר ושלמות, שזהו גם תכלית
6 ומטרה) המסכת במשנה⁶⁸: "כל חייבי כריתות שלקו נפטרו ידי כריתתם, שנאמר⁶⁹ ונקלה אחיך לעיניך,
7 כיון שלקה הרי הוא כאחיד"⁷⁰.
- 8 ומבואר ומפורש עוד יותר בסיום המסכת בגמרא (שמבארת ומפרשת דברי המשנה) בשני סיפורים
9 הנ"ל - ש"ר"ע משחק" על החורבן והגלות כיון שרואה בזה את העילוי והשלימות שבהגאולה;
10 ועד להסיום וחותם ממש - "ניחמתנו" (וב' פעמים), ש"נחמה" - כמו "וינחם ה'", "נחמתני"⁷¹
11 (ועל-דרך-זה "לא ישקר ולא ינחם"⁷²), שפירושו "לשון מחשבה אחרת", ויתירה מזה, "נהפכה מחשבתו"⁷³
12 - לאמיתתה ובשלמותה, היא, לא רק ביטול הצער על-ידי ביטול הענינים הבלתי-רצויים, אלא גם
13 הפיכתם לטוב⁷⁴, שמהפכים הבכ"י לשחוק⁷⁵, על-דרך מה-שכתוב בנבואת הגאולה⁷⁶ "ואמרת ביום ההוא אודך
14 ה' כי אנפת בי ישוב אפך ותנחמני";
- 15 ואז יהי' גם ענין הסנהדרין (התחלת המסכת) בתכלית השלימות - כמו-שכתוב⁷⁷ "ואשיבה שופטין
16 כבראשונה גוי'", ש"נעתקין למקדש"⁷⁸, ביהמ"ק השלישי⁷⁹.
- 17 וסדר העבודה בזה מבואר בארוכה ובפרטיות בשני הסיפורים שבסיום המסכת אודות רבן גמליאל
18 ורבי אלעזר בן עזריה ורבי יהושע ורבי עקיבא, שבהם מרומז סדר העבודה דכללות בני ישראל
19 [שמתחלקים לד' סוגים כלליים שמיוצגים על-ידי ר"ג ראב"ע ר"י ור"ע⁸⁰ - כהנים (ראב"ע, שהי' כהן
20 מיוחס⁸¹), לויים (ר"י, מן המשוררים⁸²) ישראלים (ר"ג, נשיא, משבט יהודה) וגרים⁸³ (ר"ע, שהי' בן גרים⁸⁴)
21 - ובכך סללו את הדרך לעבודתם של כל בני ישראל לבטל סיבת החורבן והגלות (סור מרע) ולפעול
22 בנין בית המקדש (עשה טוב)⁸⁵, אשר הגישה לזה היא בשני הקוין דבכיה ושחוק - "הן בוכין ורבי עקיבא
23 משחק", ואחר-כך שואלים זה את זה "מפני מה אתה משחק", "מפני מה אתם בוכים", ועד שבאים
24 לשלימות הענין ד"עקיבא ניחמתנו", כדלקמן.
-
- 64 ו"הכל הולך אחר החיתום" (ברכות יב, א).
65 לשון הכתוב - עמוס ט, יא.
66 כידוע שהעונשים שבתורה - שהיא "תורת חסד" (לא רק עניני החסדים שבה, דמאי קמ"ל, אלא אפילו הענינים שנראים כמו היפך החסד) - אינם לשם עונש בלבד ח"ו, אלא בשביל תיקון הענין (ראה לקו"ש חכ"ב ס"ע 71 ואילך. וש"ג).
67 נוסח תפלת מוסף דיר"ט.
68 כג, סע"א.
69 תצא כה, ג.
70 ויתירה מזה - כפס"ד הרמב"ם (הל' סנהדרין פ"ז ה"ז): "הרי הוא אחיד", "אחיד" (כלשון הכתוב) ממש (לא רק "כאחיד", בכ"ף הדמיון). וכ"ה בפרש"י עה"פ: "משלך קרא אחיד".
71 בראשית ו, וז'.
72 שמואל-א טו, כט.
73 פרש"י בראשית שם, ו.
74 ומרומז גם בנוסח "המקום ינחם" בתוך שאר אבלי ציון וירושלים" - כי, נחמה לאמיתתה ובשלמותה שייכת רק בנחמת ציון וירושלים, היינו, בגאולה העתידה לבוא, שאז יהי' גם "הקיצו ורננו שוכני עפר" (ישעי' כו, יט), ובמילא, יתבטל האבל לגמרי ויהפך מן הקצה אל הקצה (ראה גם תורת מנחם - מנחם ציון ח"ב ס"ע 382 ואילך. ע' 537. ע' 544. ע' 548).
75 ומרומז בכך שהמענה של ר"ע על שאלתם "מפני מה
-
- אתה משחק" ("לכך אני משחק כו") בא אחרי ההקדמה ד"ואתם מפני מה אתם בוכים" - כי, כוונתו היא לא רק לבאר להם הטעם לכך ש"אני (ר"ע) משחק", אלא גם לפעול אצלם ("אתם") השינוי מבכ"י לשחוק ("ניחמתנו").
76 ישעי' יב, א.
77 שם א, כו.
78 רמב"ם הל' סנהדרין פ"ד ה"ב.
79 וי"ל שכיון שמעלתו גדולה יותר מבית ראשון ושני, להיותו "מקדש אדני כוננו ידיך", "בנינא דקוב"ה" (ראה לקמן סוס"כ), תהי' גם מעלת הסנהדרין הסמוכה אליו באופן נעלה יותר ממעלת הסנהדרין שבבית שני וראשון. ועפ"ז יש לפרש מ"ש "ואשיבה שופטין כבראשונה" - בכ"ף הדמיון למעלותיו.
80 ולכן נזכרו גם שמותיהם של ר"ג ראב"ע ר"י.
81 ראה לעיל הערה 13. - והוא דור עשירי לעזרא (ברכות כז, ב).
82 ערכין יא, ב. - וראה גם מפרשי המשניות מע"ש פ"ה מ"ט.
83 שגם הם "בני אברהם", ויתירה מזה, בנים של מי שאמר והי' העולם (תשובת הרמב"ם הידועה - נסמנה בלקו"ש חכ"ו ע' 161 הערה 14).
84 סדה"ד בערכו. וש"ג.
85 וב' ענינים אלה הם תוכן ב' הסיפורים, כדלקמן.

ולאחרי הקדמה זו נתחיל לבאר כל פרטי הענינים שבשני הסיפורים הנ"ל, באופן שיתורצו כל השאלות והדיוקים האמורים לעיל.

ז. "וכבר הי' רבן גמליאל ורבי אלעזר בן עזריה ורבי יהושע ורבי עקיבא מהלכין בדרך":
נוסף על כללות הענין דהליכה בדרכי ה' (כמו-שכתוב "ושמרו דרך ה' לעשות צדקה ומשפט"⁸⁶, "הדרך ילכו בה"⁸⁷), הנה בפרטיות יותר, בזמן הגלות (שאו אירע סיפור זה) - קאי "מהלכין בדרך" על "מעשינו ועבודתינו כל זמן משך הגלות"⁸⁸, שעל-ידיה מבטלים סיבת הגלות, ובדרך ממילא בטל גם המסובב, הגלות, ואז תהיה ההליכה בדרכי ה' בקיום התורה ומצוות בתכלית השלימות - "חוזרין כל המשפטים" .. מקריבין קרבנות ועושין שמטין ויובלות ככל מצותה האמורה בתורה"⁸⁹, "כמצות רצונך"⁹⁰.
וביאור הענין ד"מהלכין בדרך" - כללות העבודה דזמן הגלות:

אמרו חז"ל⁹¹ "לא הגלה הקדוש-ברוך-הוא את ישראל לבין האומות אלא כדי שיתוספו עליהם גרים", ומבואר בדרושי חסידות⁹² שאין הכוונה רק לגרים כפשוטם (שמספרם מועט), אלא גם ובעיקר לבירור והעלאת ניצוצות הקדושה, ועל זה אמרו "צדקה עשה הקב"ה בישראל שפיוזן לבין האומות"⁹³, "אחד מכם גולה לברכריא ואחד מכם גולה לסמטריא"⁹⁴ - כדי שיבררו את ניצוצות הקדושה שבכל העולם כולו⁹⁵. וכאשר בני ישראל מסיימים את בירור והעלאת כל ניצוצות הקדושה, ללקטם ולקבצם מכל העולם כולו, אזי מסתיימת הגלות, ונעשה קיבוץ גלויות דכל בני ישראל ("קבץ נדחי ישראל"⁹⁶), "האובדים"⁹⁷ בארץ אשור והנדחים בארץ מצרים"⁹⁸.

וזוהו תוכן הענין ש"רבן גמליאל ורבי אלעזר בן עזריה ורבי יהושע ורבי עקיבא מהלכין בדרך" לכיוון רומי, לפני ש"היו עולין לירושלים" - שלכל-לראש צריכה להיות הליכתם של כללות בני ישראל (המיוצגים על-ידי רבן גמליאל ורבי אלעזר בן עזריה ורבי יהושע ורבי עקיבא, כנזכר לעיל סעיף ו) לברר ניצוצות הקדושה שבכל העולם, עד להמקום היותר תחתון, רומי (הלעומת-זה דירושלים), ואיראפאר שכללות ישראל יהיו "עולין לירושלים" (סיפור הב') - לראות ולבחון המעמד ומצב דירושלים ובית המקדש, אם יכולים כבר לבנותו כו' - ללא ההקדמה ד"מהלכין בדרך", בירור ניצוצות הקדושה שבכל העולם, שבשביל זה גלו ישראל לבין האומות.

ועל-פי-זה יש לבאר גם דיוק הלשון "וכבר היה רבן גמליאל ורבי אלעזר בן עזריה ורבי יהושע ורבי עקיבא מהלכין בדרך" (שמשמעותו שמהלכין בדרך משך זמן מוקדם לכן) - כיון שההליכה בדרך דכללות בני ישראל לברר הניצוצות שבכל העולם, מתחילה מהרגע שלאחרי החורבן (שברגע שלאחרי-זה נולד מושיען של ישראל⁹⁹, ומיד מתחילה העבודה ד"בקולו תשמעו" לבטל סיבת הגלות, שאז תבוא

(93) ישע' כז, יג.

(94) וזוהי מעלתה של הגאולה האחרונה עלי' נאמר (מיכה ז, טו) "כימי צאתך מארץ מצרים אראנו נפלאות" - שכשם שביצי"מ לא נשאר אפילו יהודי אחד במצרים, כיון שברירו כל ניצוצות הקדושה שהיו במצרים, ולא נשאר מה לעשות שם, כך תהי' גם הגאולה האחרונה באופן שאפילו יהודי אחד לא ישאר בגלות (דלא כבגאולות שלפנ"ז שגם לאחר הגאולה נשארו כו"כ מישראל בגלות), דכיון שכבר נתבררו כל ניצוצות הקדושה שבכל העולם, לא נותר ליהודי מה לעשות שם בעבודת הביורים (ראה גם תורת מנחם - התועדויות חל"ט ע' 108. וש"נ).

וזוהו הטעם שדוקא בגאולה האחרונה יקויים היעוד (זכרי' יג, ב) "את רוח הטומאה אעביר מן הארץ" - כי, קיומה וחיותה של "רוח הטומאה" אינו אלא מצד הניצוץ קדושה' שבה, וכשנתברר הניצוץ קדושה' ויתעלה למקורו, תתבטל בדרך ממילא המציאות ד"רוח הטומאה".

(95) כמסופר במדרשי חז"ל (ירושלמי ואיכ"ר שבהערה 22) שכאשר געתה פרתו, אמר לו הערבי שחרב ביהמ"ק, ותיכף געתה פרתו פעם שני', ואמר לו שנולד מושיען של ישראל (אלא שזהו ע"ד המבואר במאמר (פ"ד) (תורת מנחם - התועדויות חמ"ב ע'

(86) וירא יח, יט.

(87) יתרו יח, כ.

(88) ראה תניא רפ"ז.

(89) פסחים פז, ב.

(90) תו"א בראשית ו, א. תו"ח ר"פ חיי שרה (קכא, סע"ב

ואילך). ובכ"מ.

(91) שהש"ר פ"ב, ח (ב).

(92) ואף ש"מפני חטאינו גלינו מארצנו" - ולכאורה אינו מובן "מה הי' נעשה (בנוגע לבירור הניצוצות) אם לא חטאו ולא היו גולים" - "ע"כ צ"ל שאז היו נכללים הנצוצות ממילא כנר בפני האבוקה, כמו נעמה העמונית, וכן כל העמים באו לשמוע חכמת שלמה (עליו נאמר (דברי הימים-א כט, כג) "וישב שלמה על כסא הוי'", ובימיו "קיימא סיהרא באשלמותא" (ראה שמו"ר פט"ו, כו), ש"שמש הוי'" היתה מאירה בכל התוקף), וכמ"ש במלכת שבא כו', והיינו לפי שאז הי' אבוקה גדולה עד"מ, ע"כ ממילא מתכללים בה הנצוצות, ואם הי' נמשך בהמ"ק כן יותר היו כולם מתבררים עד"ז .. משא"כ אחר שחטא (שאו נחסר בתוקף האבוקה ד"נר הוי' נשמת אדם" (משלי כ, כז)) .. צריך לירד אל מקום הקליפות ושם יבררם" (תו"א שם).

- 1 הגאולה⁹⁶), ויתירה מזה - בכללות יותר - החל מירידת הנשמה למטה (מתחילת ברייתם⁹⁷), שלא ירדה
- 2 כדי לתקן את עצמה, אלא כדי לתקן את הגוף ונפש הבהמית וחלקו בעולם⁹⁸, שבשביל זה "פירון לבין
- 3 האומות".
- 4 ח. וכיון ש"מהלכין בדרך" כדי לברר ניצוצות הקדושה שבעולם (כנ"ל) - "שמענו קול המונה של רומי":
- 5 אף שגם בעת ההליכה בדרך עוסקים בתורה, ולא עוד אלא ש"תלמוד תורה כנגד כולם"⁹⁹, מכל-מקום,
- 6 בזמן הגלות (כש"מהלכין בדרך") גם העסק בתורה גופא¹⁰⁰ הוא (לא באופן של ניתוק מהעולם, בבחינת
- 7 "אני את נפשי הצלתי", מתוך מנוחה ושלווה¹⁰¹, אלא) באופן שיודעים שהולכים בדרך בשליחותו של
- 8 הקדוש-ברוך-הוא לברר ניצוצות הקדושה שבעולם¹⁰², ובמילא, צריכים להקשיב ולשמע מה נעשה בעולם
- 9 - ולא רק בבתי-כנסיות ובתי-מדרשות שבעולם, אלא גם ב"המונה של רומי" - לידע היכן נמצא (יהודי או)
- 10 ניצוץ קדושה אובד או נדח, כדי לברר ולהעלות ניצוץ זה לקדושה (גם אם בשביל זה צריכים מסירות
- 11 נפש¹⁰³ כדי להפסיק מלימוד התורה¹⁰⁴).
- 12 וכאן ישנן שתי גישות - "התחילו בוכין ורבי עקיבא משחק":
- 13 ההנחה הראשונה, מצד מושכל ראשון ("התחילו") - שמצב כזה מעורר ומביא לידי בכיה ("בוכין"),
- 14 בגלל גודל הצער שבהליכה בדרך¹⁰⁵, החל מכללות ירידת הנשמה מאיגרא רמה לבירא עמיקתא¹⁰⁶, לעולם
- 15 הזה הגשמי¹⁰⁷ והחומרי (עולם הקליפות וסטרא אחרא, שהרשעים גוברים בו¹⁰⁸), ובמכל-שכן וקל-וחומר
- 16 מצד גודל הירידה שבזמן ומעמד ומצב הגלות.
- 17 אמנם, רק רבן גמליאל ורבי אלעזר בן עזריה ורבי יהושע (כהן לוי וישראל) "התחילו בוכין",
- 18 מה-שאינ-כן רבי עקיבא (בן גרים) היה משחק, כי:

(ירמי' מה, ד"ה ובמצר"ד).
 (102) להעיר מהידוע בפי' הפסוק (תהלים לו, כג) "מה מצעדי גבר כוננו", שבכל מקום שיהודי הולך, יש לו שליחות לברר ולתקן איזה בירור ותיקון במקום זה, ומאות בשנים, או גם משעת בריאת העולם, מחכים (הדבר שצריך להתברר, והנשמה שצריכה לברר) לזמן זה (ראה לקו"ד ח"ד תקצו, סע"א ואילך. "היום יום" י תמוז. ג אלול. יד חשוון. ובכ"מ).
 (103) להעיר מפתגם הצ"צ שכל עניני המס"נ של אדה"ז הם כ"לא" לגבי המס"נ לנתק את עצמו מהדביקות ד"עמך לא חפצתי" ולהתמסר לטובתו של יהודי, שיתעורר בתשובה כו' (לקו"ד ח"א מה, א).
 (104) כי, זה ש"תלמוד תורה כנגד כולם", שקול כנגד כל המצוות, הוא, משום ש"התלמוד מביא לידי מעשה" (כנ"ל הערה 100).
 (105) כפי שמצינו שהליכה בדרך - בגשמיות - "גורמת לשלשה דברים ממעטת פרי' ורבי' וממעטת את הממון וממעטת את השם" (פרש"י לך לך יב, ב), ועאכר"כ ברוחניות (ראה אג"ק ח"א ע' קצה).
 (106) ע"פ לשון חז"ל - חגיגה ה, ב.
 (107) וגם אם תשאר בדרגה הכי נעלית, נעשית בה הירידה מצד השייכות והצורך באכילה ושתי' - מהדברים שבהם "דומים לבהמה" (ראה חגיגה טז, א).
 (108) ראה תניא פ"ו. פכ"ד.

150)) בנוגע לעולם האצילות, ובנוגע לנבואה, שענינים אלו נמצאים בעולם למטה, אלא שהחסרון הוא בה"מקבל". ועד"ז בנדר"ד, שברגע שלאחרי החורבן נולד מושיען של ישראל, אלא שעדיין צ"ל הענין ד"היום אם בקולו תשמעו" (תהלים צה, ז) אצל אלו שנמצאים מסביב ל"מושיען של ישראל".
 (96) כדברי משיח - במענה על השאלה "לאימת אתי מר" - "היום, אם בקולו תשמעו" (סנהדרין צח, סע"א).
 (97) כמרומו בהלשון "הי" - כמארז"ל (שמו"ר פ"ב, ד) "כל מי שכתוב בו ה' מתוקן לכך... מתחלת ברייתם נתקנו לכך".
 (98) ראה תניא פל"ז (מח, ב).
 (99) פאה פ"א מ"א.
 (100) נוסף לכך שצריך להיות באופן שמביא לידי מעשה, ובזה דוקא מתבטאת הגדלות של הלימוד - "גדול תלמוד שמביא לידי מעשה", וכמ"ש הרמב"ם (הל' ת"ת פ"ג ה"ג. וראה הל' ת"ת לאדה"ז פ"ד ה"ב. וש"נ) "אין לך מצוה בכל המצוות כולן שהיא שקולה כנגד תלמוד תורה, אלא תלמוד תורה כנגד כל המצוות כולן, (ומוסיף לבאר טעם הדבר - לפי) שהתלמוד מביא לידי מעשה", וכמ"ש בנוסח התפלה: "ללמוד וללמוד לשמור ולעשות ולקיים".
 (101) ולהעיר מדברי ירמי' לברוך בן נרי' כשהי' מצטער על זה שלא שרתה עליו נבואה - "כה אמר ה' הנה אשר בניתי אני הורס וגו' ואתה תבקש לך גדולות" (בתמ"י), כלומר, "אין אתה מבקש עתה דברי גדלות, היא הנבואה, כשישראל גולים וכר"

(*) ועד שאפילו משה רבינו - שבירידתו למטה נשאר בדרגת נשמה דאצילות (ראה לקו"ד נצבים מט, ב. ובכ"מ) - בעלוותו הורה לקבל התורה, שר"י ניזון ואוכל "מזיו השכינה" - "נתענה... (ו)נצטער" מזה ש"לחם לא אכל ומים לא שתה" (שמו"ר פמ"ז, ז).

רבי עקיבא, שהיה בן גרים, ונעשה מגדולי התנאים¹⁰⁹, וכאשר "היה העולם שמם" העמיד את התורה (על-ידי תלמידיו) עבור כל הדורות הבאים¹¹⁰, ועד ש"כולהו אליבא דרבי עקיבא"¹¹¹ - ידע והרגיש גודל החשיבות שבכירור ניצוצות הקדושה, הנקראים "גרים"¹¹², שהרי לולי הגירות מי יודע היכן היה הוא בעצמו! ולכן מרגיש הוא גם גודל הצורך בהליכה בדרך (עד לרומי) כדי לברר ניצוצות הקדושה שבכל העולם (שהרי לולי זאת, מי יודע אם ה'ניצוץ קדושה' יתברר ויתעלה לקדושה¹¹³), כך, שכל הקשיים הכרוכים בזה אינם נחשבים לגבי גודל העילוי דבירור הניצוצות.

ט. ובזה שקלא וטריא רבן גמליאל רבי אלעזר בן עזריה ורבי יהושע עם רבי עקיבא - "אמרו לו מפני מה אתה משחק, אמר להם ואתם מפני מה אתם בוכים":
רבן גמליאל ורבי אלעזר בן עזריה ורבי יהושע אומרים לרבי עקיבא: הן אמת שכאשר נמצאים בגלות מוכרחים לילך בדרך לעסוק בבירור והעלאת ניצוצות הקדושה, אבל מהי השמחה שבדבר - הרי בודאי מוטב היה אילו בני ישראל לא היו גולים, אלא היו יושבים על אדמתם ועוסקים בתורה ומצוות מתוך מנוחה ושלוה (ובירור ניצוצות הקדושה היה נעשה באופן שהניצוצות היו מתקבצים מאליהם ונכללים באור האבוקה)!!

ועל זה משיב רבי עקיבא לרבן גמליאל רבי אלעזר בן עזריה ורבי יהושע - כדרכם של יהודים שמשיבים על שאלה בשאלה: מה נתחדש אצלכם זה-עתה (בשמיעת "קול המונה של רומי") שבגלל זה התחלתם לבכות - בכיה דייקא, שבאה בסיבת מאורע לא טוב שמתרחש לפתע באופן בלתי-צפוי - הרי כל משך ההליכה בדרך יודעים כולנו שבני ישראל נמצאים בגלות ואומות העולם יושבין בטח והשקט וכו'¹¹⁴!!

י. ונקודת הביאור בתוכן המענה של רבן גמליאל ורבי אלעזר בן עזריה ורבי יהושע (על שאלתו של רבי עקיבא "מפני מה אתם בוכים") - "אמרו לו וכו'":
כיון שההליכה בדרך היא כדי לברר ניצוצות הקדושה, צריכה להיות אפשרות להבחין ולהכיר ("דערהערן") ה'ניצוץ קדושה', שרק אז יכולים לבררו ולהעלותו לקדושה.

וכיון ש"שמעו קול המונה של רומי" בלבד, מבלי "לשמוע" (להבחין ולהכיר) "קול" ניצוצי הקדושה שנמצאים שם - הבינו עד כמה גדלה ירידת הגלות ביותר.

ומזה נתעוררה אצלם תמיהה הכי גדולה וצער הכי גדול: מהי התועלת בהליכה בדרך כדי לברר ניצוצות הקדושה - במצב ירוד כזה שלא "שומעים" את ניצוצות הקדושה, כך, שלא נראית האפשרות לבררם!!

וגודל הצער והתמיהה על דבר שאינו מובן בשכל כלל (גם לא בשכלם של תנאים) היא סיבת הבכיה¹¹⁵.

המשך השיחה יודפס בדבר מלכות לפרשת יתרו

בבחי' עילוי רב ועצום כו'".
(113) ובפרט בזמן הגלות, שנחלש ונתמעט אור האבוקה באופן שהניצוצות אינם נמשכים מעצמם ליכלל באבוקה, אלא צריכים לירד למטה, להמקום שבו נפלו הניצוצות, כדי לבררם (כמבואר בתו"א שבהערה 92).

(114) ומה גם שמסתבר לומר שהליכתם לרומי היתה כדי לבטל גזירות על בני', היינו, שבהליכה זו עצמה מודגש תוקף הגלות.

(115) כידוע שה"כיוון במוח דוחה המותרות בליחות הדמעות" (תו"א וישלח כו, א).

(109) ובא לזה רק בהיותו ארבעים שנה, ועי' ש"דן ק"ו בעצמו" [כבסוגיין: "ומה כו' עאכו"כ"] מהא ד"אבנים שחקו מים" (אדר"נ פ"ה ה"ב), היינו, שאפילו אם לברר כלב האבן, הנה אם רק לא יתפעל, ויתמיד בעבודתו יום אחר יום, אזי יחקקו המים גם את האבן החזקה ביותר.

(110) ראה יבמות סב, ב.

(111) סנהדרין פו, רע"א.

(112) ולהעיר מהמבואר בלקו"ת (בחוקותי מט, א) בפירוש הכתוב (תבוא כח, מג) "הגר אשר בקרבך יעלה עליך מעלה מעלה" - שקאי על "ניצוץ אלקות המחי' את נפשו .. שיהי

לקוטי-שיחות פרשת בשלח כרך טז שיחה ב

מתורגם ללשון הקודש

- 20 לאחר שרש"י מפרש "בשר לאכול, ולא לשבוע, למדה
21 תורה דרך ארץ, שאין אוכלין בשר לשבוע"⁷, שואל רש"י:
22 "ומה ראה להוריד לחם בבוקר ובשר בערב? (ומשיב) לפי
23 שהלחם שאלו כהוגן... אבל בשר שאלו שלא כהוגן...
24 לפיכך נתן הם בשעת טורח שלא כהוגן".
25 ותמוה: מדוע חוזר רש"י על דברים אלו פעם נוספת?⁸

ב.

כבר הפירוש הראשון כולל את שני ההבדלים
לכאורה, ניתן היה לומר, ששני פירושי רש"י אלו
מדברים על ענינים שונים⁹:

בפעם הראשונה מתרץ רש"י מדוע כתוב במתן הלחם
(בבוקר) "וראיתם..."¹⁰, ואילו בנתינת הבשר (בערב)
"וידעתם..."¹¹, ומסביר את ההבדל שבאופן הנתינה: הבשר
ניתן "לא בפנים מאירות" (אין בכך ראיית "כבוד ה'"),
והלחם ניתן באופן ש"בידידתו .. תראו את כבוד אור פניו
.. דרך חיבה..."¹².

בפעם השניה מסביר רש"י את הסיבה להבדל בזמן
הנתינה¹³ ("מה ראה להוריד לחם בבוקר ובשר בערב"),
שהלחם, שאותו "שאלו כהוגן", יינתן בבוקר, שזוהו זמן
"הגון", ואילו הבשר, שאותו "שאלו שלא כהוגן", יינתן
בערב – "בשעת טורח שלא כהוגן".

ניתן להם רק מעט בשר**?

כי מכיון ש"יחל השליח ותנס את המחנה" (לקמן פסוק יג), מובן
שהנתינה היתה בריבוי מופלג (וראה אברבנאל שם), ועכ"ל דזה שנאמר
"בשר לאכול ולחם גו' לשבוע" הוא רק ללימוד – "למדה תורה דרך ארץ
שאין אוכלין בשר לשבוע".

(8) ולהעיר, שגם במכילתא נשנה ענין זה כמ"פ (כנ"ל הערה 4).

(9) דברי דוד. וראה ע"ד"ו בלבוש.

ומה שתירץ בגו"א [דהוקשה לי' לרש"י "מנ"ל דלמדך ד"א שמא
בשביל שלא הי' להם פנאי בערב לטרוח הרבה בו", ולכן מבאר רש"י
שנתינת הבשר בערב הי' עונש, ע"ש] – לא זכיתי להבין איך תתורץ
האריכות שברש"י, ובפרט השאלה "ומה ראה כו'" (נוסף על מה שצ"ע
בגוף פירושו, ואכ"מ).

(10) שלכן לא הובא כאן "טל מלמעלה כו'" שאינו נוגע כ"כ לזמן
הנתינה.

א.

רש"י מפרש פעמיים את ענין נתינת הבשר בערב
והלחם בבוקר

- 1 בפירוש רש"י בפרשתנו אנו מוצאים דבר פלא: רש"י
2 מתעכב פעמיים על אותו ענין, כאשר הוא חוזר שוב על
3 חלק מפירושו הקודם עם כל פרטיו, וזאת בשני פסוקים
4 הכתובים בזה אחר זה!

- 5 במענה לתלונות בני ישראל, לאחר ש"כלה הלחם"¹ –
6 "מי יתן מותנו... בשבתנו על סיר הבשר באכלנו לחם
7 לשבוע..."² – נאמר בתורה³: ויאמר משה ואהרן אל כל
8 בני ישראל ערב וידעתם כי ה' הוציא אתכם מארץ מצרים.
9 ובוקר וראיתם את כבוד ה' בשמעו את תלונותיכם על ה'...
10 ומסביר רש"י⁴: "... כך אמר להם: ערב וידעתם כי
11 היכולת בידו ליתן תאוותכם ובשר יתן, אך לא בפנים
12 מאירות יתתנה לכם, כי שלא כהוגן שאלתם אותו ומכרם
13 מלאה, והלחם ששאלתם לצורך בירידתו לבוקר תראו את
14 כבוד אור פניו שיורידהו לכם דרך חיבה בבוקר, שיש
15 שהו"פ להכינו, וטל מלמעלה וטל מלמטה כמונח
16 בקופסא"⁵.

- 17 בפסוק המופיע מיד לאחר מכן נאמר: ויאמר משה
18 בתת ה' לכם בערב בשר לאכול ולחם בבוקר לשבוע
19 בשמוע ה' את תלונותיכם אשר אתם מלינים עליו...

(1) לשון רש"י פרשתנו טז, ב.

(2) שם, ג.

(3) שם, יז.

(4) ע"פ מכילתא עה"פ (וראה ג"כ שם פסוק ת, יב, יג). וראה יומא
עה, סע"א ואילך וברש"י שם.

(5) בכמה דפוסים: שעות [ובדפוס א' ליתא התיבות "בבקר שיש
שהות להכינו"]. אבל בדפוס ב', רוב כת"י וכמה דפוסים לפנינו הוא
ככפנים. וכן נעתק ברמב"ן פסוק ו'.

(6) בכמה כת"י רש"י: בחפיסה. וראה רש"י לקמן פסוק יג"ד.

(7) הטעם שרש"י מקשה "ומה ראה כו'" לאחר ובהמשך "למדה
תורה ד"א כו'" – ראה לקמן הערה 36 (וראה גו"א שהובא לקמן הערה
9*).

ואין להקשות: מנ"ל לרש"י דזה שניתן בשר רק "לאכול" (ולא
לשבוע) הוא משום ד"א, דילמא זהו מפני ששאלו בשר שלא כהוגן ולכן

(*) בדברי דוד מתורץ, כי בלא הקדמה זו (שאין אוכלין בשר לשבוע) הו"א שכ"ה דרך העולם, שבבקר אוכלים לחם לשבוע ובערב אוכלים בשר לשבוע (וראה יומא
שם). ולכן הוריד הלחם בבקר ובשר בערב. אבל מאחר שאין אוכלין בשר לשבוע, עכ"ל (שגם) בערב השביעו עצמם עם לחם. וא"כ קשה "מה ראה כו'"
אבל פירושו אינו מובן כי מכיון שניקד זמן אכילת לחם הוא בבקר, ואכילת בשר הוא בערב (אלא שמוסיפים גם לחם כדי לשבוע) – שוב אין מקום לשאול "ומה
ראה להוריד לחם בבקר ובשר בערב".

(**) כפי' החזק"ג יומא שם, – בלבד כאן משמע, דמה שניתן להם בשר שלא בפנים מאירות היינו שר' בצמצום. אבל צע"ג, שהרי מפורש ברש"י שמה שהבשר הי'
רק לאכול (ולא לשבוע) הוא משום דרך ארץ (ולא עונש).

(ב) הסדר הפשוט הוא, שתחילה מספרים ענין עם כל הפרטים הדרושים, ובחזרה עליו מסתפקים בקיצור הענין. ואילו בענינו, לגבי ההסבר על "לחם שאלו כהוגן" ו"בשר שאלו שלא כהוגן", רואים בפירוש רש"י סדר הפוך:

בפירוש הראשון הוא אומר בקיצור, "הלחם ששאלתם לצורך... ובשר שלא כהוגן שאלתם אותו ומכרם מלאה". ואילו בפירוש השני רש"י מפרט ומסביר: שהלחם שאלו כהוגן שאי אפשר לו לאדם בלא לחם¹³... בשר שאלו שלא כהוגן שהרבה בהמות היו להם ועוד שהיה אפשר להם בלא בשר.

(ג) בפירוש הראשון מסביר רש"י תחילה אודות הבשר ואחר-כך אודות הלחם, בהתאם לסדר בפסוק "ערב וידעתם... ובוקר וראיתם...". ואילו בפירוש השני הוא הופך את הסדר "ומה ראה להוריד לחם בבוקר (ואחר-כך) ובשר בערב", וכך גם בהמשך "לפי שהלחם שאלו כהוגן... (ואחר-כך) אבל בשר..."¹⁴. וקשה ביותר: זהו ההיפך מן הסדר בפסוק זה עצמו: בתת ה' לכם בערב בשר לאכול (ואחר-כך) ולחם בבוקר לשבוע...

ד.

השאלות על השינויים בלשון רש"י

בנוסף לכך שבפירוש השני מרחיב רש"י בדבריו יותר מאשר בראשון, ישנם ביניהם גם שינויים בסגנון ובמשמעות לגבי ההסבר בענין הבשר:

(א) מלשון רש"י בפירוש הראשון "כי שלא כהוגן שאלתם אותו ומכרם מלאה" מובן¹⁵, שהמילים "ומכרם מלאה" אינן הטיבה לכך ששאלתם היתה "שלא כהוגן", אלא הסבר נוסף לכך שבקשת הבשר לא היתה חיובית. והמפרשים¹⁶ מסבירים, שבמילים "שלא כהוגן" מתכוון רש"י לומר שהבקשה היתה שלא לצורך" כי "היה אפשר להם בלא בשר", כפי שאומר רש"י בפירוש השני. ואילו כוונת המילים "ומכרם מלאה" היא, כפי שאומר רש"י בפירוש השני, "שהרבה בהמות היו להם"¹⁷ –

יש להבין: בפירוש הראשון מקדים רש"י את "שלא כהוגן" (שמשמעותו "היה אפשר להם בלא בשר", כדלעיל) לפני "ומכרם מלאה", ובפירוש השני הוא הופך

1 אך בכך אין די. ראשית, בעיקר, מפני שאין הסבר זה
2 מתוך מדוע צריך רש"י לחזור שוב על הפרטים שכבר
3 ציינו בפירוש הראשון (ששאלת הלחם היתה כהוגן,
4 ושאלת הבשר שלא כהוגן וכדו'),

5 ובנוסף לכך, מדברי רש"י מיד בפירושו הראשון
6 "והלחם ששאלתם לצורך... יורידהו לכם דרך חיבה בבוקר
7 שיש שהות להכינו¹¹...", מובן, שכבר בפירוש הראשון
8 מובא טעם לכך ש"הוריד לחם בבוקר...", לא רק מפני
9 ש"ערב" רומז ל"פנים חשיכות" ("לא בפנים מאירות")
10 ואילו "בוקר" רומז ל"פנים מאירות"¹², אלא מפני אותו
11 ענין שאומר רש"י בפירושו השני, ש"בוקר" הוא זמן
12 ש"יש שהות להכינו", ומכך מובן מאליה, שנתנת הבשר
13 בערב היא תוצאה של "לא בפנים מאירות יתננה לכם",
14 שזהו זמן שאין "שהות להכינו" –

15 וכיון שגם הבדל זה בין הבשר והלחם – נתינתם
16 בשעת טורח או לא – כבר נכלל בפירוש רש"י הראשון,
17 הרי הדרא קושיא לדוכתא: מדוע צריך רש"י לחזור
18 על-כך? ויותר מכך: הוא אך פותח את פירושו השני
19 בלשון שאלה "ומה ראה להוריד לחם בבוקר ובשר בערב":
20 גם אם יש הכרח לחזור על פירוש זה שנית, בכל זאת אין
21 זה מתאים לשאל "ומה ראה..." לאחר שזה עתה הוא
22 הסביר זאת בפסוק הקודם?

ג.

השאלות על השינויים בין הפירושים, שהיו צריכים להיות להיפך

בין שני פירושי רש"י אלו ישנם כמה וכמה שינויים והבדלים בדיוק הניסוח, והשאלה הכללית היא: מהי הטיבה לשינויים ולדיוקים אלו? יותר מכך: במבט ראשון מחייב ההגיון, שבחלק מהם צריך היה להיות דוקא ההיפך?

(א) כיון שרש"י מפרש בפעם הראשונה שמתן הלחם ב"פנים מאירות" התבטא בנתינתו "בבוקר שיש שהות להכינו" – צריך היה לומר שם גם בקשר לבשר, שנתנתו "לא בפנים מאירות" התבטאה בנתינתו בערב "בשעת טורח". ומדוע אומר רש"י ענין זה רק בפירוש השני?

ע"ת הוא לא כפש"מ, כ"א מפני שכ"ה סדרם בגמרא.
(15) משא"כ ברש"י יומא שם: בשר שאלו שלא כהוגן, מתוך כרס מלאה כו', ובדפוס א' דרש"י: שהי ממלא מעים שאלתם אותו שלא כהוגן.
(16) שפ"ח.

(17) וכמפורש ברש"י יומא שם.

(11) מלשון הלבוש (שהביא רק זה שהמן ה' מונח בקופסא) משמע קצת, שלא גרים תיבות אלו ברש"י (כבדפוס א', וכן"ל הערה 5). אבל נמצא הוא בשאר כל הדפוסים וכת"י.

(12) כפשוטו לשון המכילתא. וכמפורש זה ברמב"ן כאן (פסוק ו').

(13) מכילתא שם, יב.

(14) כ"ה גם ביומא שם – לפי גירסת רש"י (וכ"ה גירסת הע"י שם.

וראה עיין יעקב לע"י שם). אבל פשוט שא"פ לומר שהסדר בפרש"י

הראשונה. (ב) הסבר זה אינו מתרץ מדוע חוזרים על החלק השני של הפסוק ("בשמוע ה' את תלונותיכם... ונחנו מה...") שכבר נאמר בפירוש בפסוק הקודם ("בשמעו את תלונותיכם... ונחנו מה...").

ובנוסף לכך: מכך שבאמירה הראשונה נאמר "ויאמר משה ואהרן", ובשניה "ויאמר משה" (בלבד), מובן, שאלה הם שני ענינים שונים: באמירה הראשונה מדובר על ענין הקשור למשה ולאהרן, והשניה – למשה בלבד²⁰, כדלהלן.

ו.

בתשובה על התלונה יש שני ענינים שונים
ההסבר לכל האמור לעיל הוא:

בתלונה הכללית של כל ישראל, על אשר "כלה הלחם", היו שני ענינים שעליהם השיב הקדוש-ברוך-הוא:
(א) אודות הספקת הצרכים (הגשמיים) של בני ישראל – על-ידי קביעה מה נחוץ להם ומה אינו נחוץ להם (וזהו ההבדל בין לחם לבשר, כדלהלן בסעיף ט').

(ב) אודות תיקון התנהגות בני ישראל בענין זה – כיון שתלונתם הצביעה על היותם שרויים במצב רוחני הטעון תיקון²¹.

זהו ההבדל הכללי בין שתי האמירות (ופירושי רש"י):
באמירה הראשונה מסרו משה ואהרן לבני ישראל אודות התנהגות הקדוש-ברוך-הוא עמם כדי לשפר את התנהגותם, ענין זה קשור למשה ולאהרן, כי לשניהם גם יחד אמר הקדוש-ברוך-הוא "הוציאו את בני ישראל מארץ מצרים על צבאותם"²², והתפקיד להדריך את בני ישראל בדרך הישר הוטל על שניהם.

ואילו באמירה השניה מדובר אודות נתינת צרכי עם ישראל על-ידי הקדוש-ברוך-הוא, "בערב בשר לאכול ולחם בבוקר לשבוע", וענין זה קשור למשה, שהוא רועה ישראל הדואג לצרכיהם "כאשר ישא האומן את היונק"²³.

1 את הסדר – תחילה "שהרבה בהמות היו להם" ואחר-כך
2 "שהיה אפשר להם בלא בשר"?

3 (ב) בפירוש הראשון אומר רש"י "ומכרס מלאה" –
4 בוא"ו החיבור, שגם זו היא סיבה חשובה, ואילו בפירוש
5 השני הוא אומר "שהרבה בהמות היו להם ועוד שהיה
6 אפשר להם..." – שבכך מודגש שסיבה זו היא טפלה
7 לטעם העיקרי ("שהרבה בהמות היו להם").

8 (ג) בפירוש הראשון משתמש רש"י בביטוי "ומכרס
9 מלאה" באופן סתמי, בלי להזכיר במה היא "מלאה"¹⁸,
10 ואילו בפירוש השני הוא מפרט "שהרבה בהמות היו
11 להם".

ה.

מדוע נחלק הענין לשני דיבורים?

כדי להבין זאת יש להציג תחילה שאלה כללית המתעוררת על פסוקים אלו – בתחילה נאמר³ "ויאמר משה ואהרן... ערב וידעתם... ובוקר וראיתם...", ומיד לאחר מכן נאמר "ויאמר משה בתת ה' לכם בערב בשר לאכול ולחם בבקר לשבוע...":

מדוע מחולק ענין זה לשתי אמירות שונות – בתחילה אמירה סתמית "ערב וידעתם... ובוקר וראיתם...", ללא פירוט כיצד יהיה וידעתם... וראיתם...", ואחר-כך אמירה מפורטת יותר – "בתת ה' לכם בערב בשר לאכול ולחם בבוקר לשבוע..."¹⁹ –

ומדוע לא נאמרו שני חלקים אלו בדיבור אחד: "בתת ה' לכם בערב בשר לאכול וידעתם... ולחם בבוקר לשבוע וראיתם..."?

אמנם, אנו מוצאים במספר מקומות שתחילה מוזכר ענין באופן כללי ואחר-כך מפרטים אותו לפרטיו, אך כאן קשה להסביר כך, כי:

(א) בעניננו ניתן היה "לחסוך" את כל הדיבור השני על-ידי תוספת מילים ספורות בלבד לאמירה

והוא יעשה צרכיהם" (וראה רש"י שם ד"ה ושם נסחו ובמפרשים שם): והתלונה ברפידים גרמה ל"ויאב עמלק גוי" (שם, ח), וכפרש"י שם: סמך .. לומר תמיד אני ביניים ומוזמן לכל צרכיהם ואתם אומרים .. חייכם שהכלב בא ונושך אתכם ואתם צועקים כו'.

ועפ"ז נמצא, שהמוסר כו' על ג' התלונות (מרה, מדבר סין ורפידים) היו מן הקל אל הכבד: במרה – ע"י נתינת חוקים כו': בנדוד – ע"י אמירת דברי תוכחה ("ערב וידעתם גוי") נגד תלונתם (כפרש"י עה"פ); ברפידים – נעשנו כו' (כלב בא ונושך כו').

(22) וארא ו, כו.

(23) לשון הכתוב – בהעלותך יא, יב.

(18) ולהעיר, שבמכילתא (שם, יב) הלשון "ממלא מעיים" הוא הניגוד ל"אי אפשר לבויד בלא לחם" (ומשמע, שהכוונה בזה שאפשר לאדם בלחם בלי בשר).

(19) ראה ראב"ע, רמב"ן, אברבנאל, אה"ח ועוד.

(20) ראה גם אלשיך כאן.

(21) ולהעיר, שגם גבי ב' התלונות דבנ"י בנוגע למים שבפרשתנו – במרה (טו, כד ואילך) ורפידים (יז, א ואילך) – מצינו נלא רק שהקב"ה נתן להם מים – שהרי בקשה צורקת היא (ראה אה"ח טו, כד. רש"י שם, כה), כ"א גם ענין של מוסר כו' על אופן הבקשה (תלונה כו'): לאחר התלונה במרה – "שם שם לו חק ומשפט ושם נסהו" (טו, כה), וכפ"י הרשב"ם ש"התחיל להוכיחם שיקבלו עליהם את החוקים וכו'.

ח.

ההבדל בין שני הפירושים

לפי כל האמור לעיל מובן ההבדל בין שני פירושי רש"י שדלעיל, בהתאם להבדל שבין שתי האמירות:

בדיבור הראשון מתכוון רש"י להסביר את הקשר שבין "וידעתם... וראיתם..." – שני אופני הנהגת הקדוש־ברוך־הוא עם ישראל – לבין שתי הנתינות של בשר ולחם, אשר לכן דוקא "ערב וידעתם..." – על־ידי נתינת הבשר, "ובוקר וראיתם..." – על־ידי נתנת הלחם.

תלונות בני ישראל "מי יתן מותנו..." שהביאו לתשובה "וידעתם כי ה' הוציא אתכם מארץ מצרים", התבטאו בבקשתם בשר, "שלא כהוגן שאלתם אותו...", ולכן הוא ניתן "לא בפנים מאירות".

ואילו בקשת הלחם, שהיתה "לצורך", היא תוצאה של אמונתם, שהקדוש־ברוך־הוא מספק את צרכיהם²⁹, ולכן "בירידתו לבוקר תראו את כבוד אור פניו".

וכיון שההסבר שמילוי בקשת הלחם (נתינת המן) נעשה "בפנים מאירות" הוא חידוש, שהרי בקשת ישראל ללחם, באופן כללי, היתה בצורה של "וילוו..."³⁰, לכן מפרט רש"י כיצד התבטאה חיבת הקדוש־ברוך־הוא בירידת המן: (א) בבוקר שיש שהות להכינו. (ב) טל מלמעלה וטל מלמטה כמונח בקופסא.

ואילו לגבי "בשר" אומר רש"י בצורה סתמית "לא בפנים מאירות יתננה לכם", בלי להסביר כיצד התבטא הדבר בפועל, כי בפסוק זה לא מתאים להסביר אודות אופן נתינת הבשר, אלא רק לציין את הפרט, שהבשר ניתן בא־שביעות רצון³¹ ("לא בפנים מאירות").

לעומת זאת, בפירוש רש"י על הפסוק "בתת ה' לכם...", שבו מדובר על הספקת צרכי ישראל על־ידי הקדוש־ברוך־הוא – הוא רוצה להסביר שההבדל בין נתינת הלחם בבוקר לבין הבשר בערב קשור גם לענין זה, שבהתאם להבדל להכרח של בקשותיהם, היה ההבדל לאופן מילויין:

- 1 לכן אין מקום לכך שהענין של "בתת ה'..." בשר...
- 2 ולחם..." יהיה כתוב באמירה הראשונה, כי שם אין מדובר
- 3 על הצרכים שיקבלו ישראל, אלא הוראה ומוסר אודות
- 4 התנהגותם.

ז.

תלונות בני ישראל על שני ענינים הפוכים

תלונות בני ישראל הצביעו על דבר והיפוכו:

מצד אחד היתה בקשתם ללחם ולבשר כתלונה²⁴, המצביעה על מצב שאינו כראוי.

אך מאידך מודגש בתוכן התלונות – בדרישתם את צרכיהן מאת הקדוש־ברוך־הוא – שהם מאמינים ביכולת הקדוש־ברוך־הוא לספק זאת, ושחוא הזן ומפרנס לכל, וממנו יש לבקש זאת²⁵.

ובהתאם לשני ענינים אלו שמבטאת התלונה, נאמרו שתי האמירות, המראות על שתי דרכי הנהגה של הקדוש־ברוך־הוא עם ישראל:

על טענתם "מי יתן מותנו... בארץ מצרים..." כי הוצאתם אותנו אל המדבר...", היתה התשובה "ערב וידעתם כי ה' הוציא אתכם מארץ מצרים": הקדוש־ברוך־הוא ישלול תלונה זו ויוכיח להם "כי ה' הוציא אתכם מארץ מצרים"²⁶, ושחוא מוליכם במדבר.

ובמענה לתביעתם שהקדוש־ברוך־הוא צריך לזון ולפרנס אותם, המבטאת את אמונתם בו, תבוא ההתנהגות של "וראיתם את כבוד ה'" – מידה כנגד מידה.

כך מובן גם מדוע כתובות המילים "בשמעו את תלונותיכם על ה'..." בהמשך לנאמר "ובוקר וראיתם את כבוד ה'", והרי לכאורה מהוות המילים "בשמעו את תלונותיכם..." סיבה להיפך מכך²⁷:

אלא שבמילים אלו התכוונו משה ואהרן להדגיש בעיקר את שביעות רצונו של הקדוש־ברוך־הוא "בשמעו" בתלונות ("בשמעו את תלונותיכם – אשר²⁸ – על ה'") את אמונתם שהוא זן ומפרנס לכל וצריך לספק צרכיהם, ולכן – "וראיתם את כבוד ה'"²⁹.

(29) ראה בארוכה מלבי"ם הנ"ל.

(30) ויומתק עפ"י דיוק לשון רש"י "לצורך" – ולא "כהוגן" (כלשונו כאן בנוגע לבשר. והוא מיומא שם) או "כהלכה" (מכילתא עה"פ). [ובא' מכת"י רש"י גם כאן הלשון "כהוגן". וברמב"ן פסוק ו': לצורך כהוגן]. (31) בסגנון אחר קצת: עצם הדבר שהבשר ניתן להודיע "כי ה' הוציא אתכם גו'" (כדי לשלול תלונתם כו') הו"ע של העדר שביעת רצון ("לא בפנים מאירות"). ובפרט את"ל שזהו טעם נתינתו בערב (כנ"ל בפנים סעיף ב' והערה 12).

(24) ראה רש"י לעיל טו, כד"ה. – ובפרט בנדר"ד שה' באופן

ד"תלוינו" (ראה רש"י טז, ד"ח).

(25) ראה אברבנאל לעיל פסוק ג'. מלבי"ם פסוק ז'. – ולכן הטענה לבנ"י הוא רק על אופן השאלה (כפרש"י לעיל טו, כה) גבי התלונות (דמרה), ולא על עצם השאלה.

(26) כפרש"י עה"פ.

(27) בקושיית הרמב"ן פסוק ו'.

(28) רש"י עה"פ. וראה מפרשי רש"י.

"בשמוע ה' את תלונותיכם" – כאשר הבקשה של ישראל היא כזו, שנשמעת על-ידי הקדוש-ברוך-הוא ומתקבלת, כדלעיל, אז "בתת ה'... ולחם בבוקר", ואילו במקרה "אשר אתם מלינים עליו" – את האחרים³⁵, המבטא התנהגות בלתי-ראויה, הרי אז "בערב בשר", בשעת טורח³⁶.

לפי זה אפשר לומר, שלפיכך הופך רש"י את הסדר בפירושו השני (ואומר תחילה "מה ראה להוריד לחם בבוקר" ואחר-כך "ובשר בערב") כי זה מתאים לסדר שבו מובאות בפסוק הסיבות להבדל בין שתי הנתינות: בתחילה "בשמוע ה'..." – שהיא הסיבה ל"לחם בבוקר", ואחר-כך "אשר אתם מלינים עליו" – שזוהי הסיבה ל"בשר בערב". ועל-ידי הפיכת הסדר מבהיר רש"י ש"ומה ראה..." אינה שאלה המתעוררת על-ידי רש"י, שהרי רש"י ענה עליה בפסוק הקודם, אלא שהיא כחלק מן הפסוק:

לאחר שנאמר "בתת ה'... בערב בשר... ולחם בבוקר..." מתעוררת השאלה "ומה ראה להוריד לחם בבוקר ובשר בערב"? והקושי הוא, בעיקר: הקדוש-ברוך-הוא נענה לתלונת בני-ישראל כאשר "כלה הלחם", ואמר "הנני ממטיר לכם לחם..."³⁶, בלי להזכיר כלל בשר, ואם כך, היה צריך לעשות זאת מיד ולא לעכב עד הבוקר "ומה ראה להוריד להם לחם בבוקר", וכיון שהיתה לכך אותה סיבה – התלונות – מדוע התוצאה האחרת היא "ובשר בערב", ולא ביחד?

ולכן מסבירה התורה: "בשמוע ה' את תלונותיכם" בקשת הלחם היתה (כפי שמסביר רש"י) כהוגן וניתנה בבוקר. "אשר אתם מלינים עליו" – בקשת הבשר לא היתה כהוגן, ולכן ניתנה בערב "בשעת טורח".

יא.

לחם - נגלה; שליו - פנימיות התורה

מיינה של תורה, הנרמז בפירוש רש"י זה:

³⁵עליו" (משה ואהרן), בהמשך ל"ונחמו מה" – כי בפסוק זה נאמר לפני" רק (ענין אחד) "ויבקר וראיתם גו'" (וכנ"ל בפנים סעיף ז).
³⁶ ועפ"ז מתורץ בפשטות זה שקשיית רש"י "ומה ראה כו" היא בהמשך ל"למדה תורה ד"א כו": ה"י אפ"ל דב' הענינים שבכתוב [א] בשמוע גו' (ב) אשר אתם מלינים עליו" הם טעם על החילוק בנתינת בשר ולחם – הלחם לשבוע (כי שאלו כהוגן) ובשר רק לאכול (כי שאלו שלא כהוגן), וכנ"ל הערה 7:
 אבל מאחר שחילוק זה הוא רק משום ד"א, עכצ"ל שב' ענינים הנ"ל הם טעם על חילוק הב' שבין בשר ולחם (זמן הנתינה – ערב או בקר), וא"כ קשה "ומה ראה כו".
^{36*} 36 טז, ד.

- 1 את הלחם ש"שאלו כהוגן" נתן הקדוש-ברוך-הוא
- 2 בבוקר, בזמן נוח "שיש שהות להכינו"³², ואת הבשר
- 3 ש"שאלו שלא כהוגן" – "נתן להם בשעת טורח".

ט.

ההסבר לשינויי הלשון

לפי זה יובנו בפשטות שינויי הלשון בדברי רש"י:

באמירה הראשונה אומר רש"י בסתמיות שבשר "שלא כהוגן שאלתם אותו ומכרס מלאה... והלחם (ש)שאלתם לצורך", כי אין כוונתו לבאר את הסיבות לכך שהבקשה היתה לצורך או לא לצורך. לענין זה חשובה רק הגדרת הבקשה: שאלת הלחם היתה רצויה (כי היא "לצורך") ולכן התוצאה היא "וראיתם את כבוד ה'", ואילו שאלת הבשר היתה (א) שלא כהוגן (בתלונות וכו') (ב) "מכרס מלאה" – בקשת בשר בעת שה"כרס מלאה" מצביעה על דרגה שפלה³³, ולכן התוצאה היא "לא בפנים מאירות".

לעומת זאת, בפירוש השני מפרש רש"י את ההבדל שבין בשר ללחם בענין נחיצותם לישראל: בקשת הלחם היתה "כהוגן" כי "אי-אפשר לו לאדם בלא לחם", וזוהי דבר הכרחי, בעוד אשר שאלת הבשר היתה "שלא כהוגן", כי "הרכבה בהמות היו להם": אין סיבה לתת להם בשר, שזהו דבר שיש להם כבר.

לאחר מכן מוסיף רש"י "ועוד שהיה אפשר להם בלא בשר": אף אילו לא היו להם בהמות, גם אז בקשתם לבשר אינה כל-כך "כהוגן" כמו בקשת לחם³⁴, כי בשר אינו כל-כך הכרחי, ובלעדיו אפשר להתקיים – "אפשר להם בלא בשר".

י.

הסיבה להבדל בין הנתינות מוסברת בפסוק

הסיבה לכך שיש שני סוגים של נתינה – "בערב בשר" ("בשעת טורח") "ולחם בבוקר", מודגשת בהמשך – "בשמוע ה' את תלונותיכם אשר אתם מלינים עליו":

³² ואין רש"י צריך לכתבו בפירושו, כי סומך על פירושו בפסוק שלפנ"ז.
³³ ראה ברכות לב, א.
³⁴ אף שיש מקום לשאלת בשר (שלכן הוא רק ענין נוסף – "ועוד". וברש"י יומא שם לא הובא ענין זה כלל). וראה רש"י ראה יב, כ. רמב"ם הל' דיעות פ"ה ה"י.
³⁵ רש"י עה"פ. וראה רש"י לעיל פסוק ז' (ד"ה כי תלינו עליו).
 וע"פ המבואר בפנים יומתק השינוי בב' הכתובים: כאן (פסוק ח') נאמר ב' ענינים (בנוגע לתלונת על ח') (א) בשמוע ה' את תלונותיכם, (ב) אשר אתם מלינים עליו – כי בא בהמשך לב' הענינים שבכתוב: (א) בערב בשר לאכול (ב) ולחם בבקר לשבוע: משא"כ לעיל (פסוק ז') נאמר רק "בשמעו את תלונותיכם על ה'" ו"כי תלינו" (ראה רש"י שם) הוא

- 22 (ב) אמנם גם מתן השפע של המן נעשה ביום השבת⁴⁹
 23 (כי השבת קשורה לפנימיות התורה⁵⁰), אך רק ה"המשכה"
 24 למעלה היתה בשבת, אבל ירידתו למטה, כ"לחם", היתה
 25 רק בימי החול⁵¹.
 26 לעומת זאת השליו התחיל לרדת למטה (לדעת רש"י⁵²)
 27 ביום השבת⁵³, ויותר מכך – בשבת בין הערביים⁵⁴, זמן
 28 של "רעוא דרעווין" הקשור במיוחד לפנימיות התורה.

יב.

בקשת בני ישראל לגילוי פנימיות התורה לפני מתן

תורה - שלא כהוגן

על כך אומר רש"י, שבקשת הלחם היתה "לצורך" ו"כהוגן", כי "אי-אפשר לו לאדם בלא לחם" – בלי נגלה שבתורה, שהוא "לידע את המעשה אשר יעשן ואלה אשר לא תיעשנה", אי אפשר, אך מאחר שכדי שהנגלה יהיה כראוי יש צורך בפנימיות התורה, ניתן להם מן, לחם מן השמים.

אבל בקשת הבשר היתה "שלא כהוגן" משתי סיבות:

(א) "שהרבה בהמות היו להם" – מכך מובן שלפי רש"י בקשו ישראל בשר בהמה⁵⁵, שהוא חומרי ביותר ואינו כלי מתאים כל-כך לדרגת "שמן", המורה על התבטלות. לגבי התורה הכוונה היא, שישראל רצו

- 1 ההבדל בין לחם לבין בשר בפנימיות הוא: לחם –
 2 נגלה שבתורה³⁷, שליו – שהוא "מין עוף ושמן מאד"³⁸,
 3 בחינת שמן³⁹ – "שמן" שבתורה, פנימיות התורה, ובה
 4 עצמה רזי דרזין דאורייתא⁴⁰. הענין של "שמן" כשהוא
 5 בבחינת "בשר" מראה, שסודות התורה באים למטה לצורת
 6 אכילה – הבנה והשגה שכלית⁴¹, שיש בה טעם.
 7 אמנם, גם המן, לחם מן השמים, רומז לפנימיות
 8 התורה⁴², אך בכל זאת יש הבדל בין המן לשליו:
 9 המן ניתן כלחם (נגלה שבתורה) וזוהי דרגת פנימיות
 10 התורה ה"מלוכשת" בנגלה⁴³. ואילו השליו, שניתן למטה
 11 בגלוי כ"שמן", מראה על פנימיות התורה כשלעצמה.
 12 בכך יובנו ההבדלים בין המן לשליו:
 13 (א) אמנם, המן נשאר גם בירידתו משהו שאינו מוגבל
 14 במקום ובגבול (ולכן "לא" העדיף המרבה והממעיט לא
 15 החסיר)⁴⁵, אך הוא ניתן במידה – "עומר לגולגולת..."⁴⁶,
 16 לעומת זאת בשליו אין מוצאים הגבלה בכמות שכל אחד
 17 לקח⁴⁷ –
 18 כיון שנגלה שבתורה "היא בבחינת מדידה והגבלה"⁴⁸,
 19 מובן, שגם בדרגת פנימיות התורה המלוכשת בנגלה יש
 20 מידה והגבלה. ואילו בפנימיות התורה בפני עצמה ישנה
 21 תכונת ה"בלי גבול" שבתורה⁴⁸.

(47) ולהעיר ממש"נ גבי שליו דפ' בהעלותך – יא, לב.
 (48) סד"ה ביום השני תרפ"ה (בסה"מ קונט' ח"ב בסופו). ועוד.
 וי"ל שזהו ג"כ טעם הפנימי לזה שלחם ניתן לשבוע ובשר רק לאכול – כי מכיון שפנימיות התורה היא למעלה ממדה"ג א"פ להיות בזה שביעה.
 (49) זח"ב סג, ב, פח, א.
 (50) ראה תו"ח שם שיא, ב.
 (51) כי ירידתו למטה היא בשביל עבודת הביוררים (כנ"ל הערה 43), ולכן היא בשבת ימי החול, זמן עבודת הביוררים (ראה לקו"ח שם טז, רע"א. סדור ותו"ח שם).
 (52) ראה רש"י פרשתנו (טז, א) "וירד להם מן בט"ז אייר ויום א' בשבת ה' כדאיאת במס' שבת" (פז, ב*). והרי השליו התחיל לירד בערב שלפנ"ז (ראה פסוק יג). אבל בבחי' שם: השליו והמן התחילו לבא באחד בשבת.
 (53) ולכאורה הוא חידוש גדול. וראה מפרשי רש"י (טז, א) ועוד. וצ"ע וחיפוש. וגם בירור – מתי אספו אותו. ועוד שנאמר "בין הערבים תאכלו בשר". וגם – לאחר מ"ת הרי נאסרו בכל מלאכות שבת (משא"כ במרה – שלפרש"י (טו, כה) (רק) נתן להם כו' פרשיות של תורה שיתעסקו בהם שבת כו'). ואכ"מ.
 (54) פרשתנו טז, יב [ומזה מוכח, ד"רע"ב" כאן (פסוק ו, ח, יג) פירושו (לא לילה, כ"א) זמן מנחה (ראה רש"י בא יב, ח)].
 (55) וי"ל שזהו ההכרח (ע"ד הפשט) לפירוש רש"י שהשליו ה' "שמן מאד" – כי מכיון שבקשו בשר בהמה, ניתן להם בשר שמן (שדומה עכ"פ לבשר בהמה). ולהעיר מרש"י בהעלותך יא, כג.

(37) אמרי בינה שער הק"ש פנ"ג. וראה לקמן הערה 43.
 (38) לשון רש"י לקמן פסוק יג. וראה יומא עה, ב.
 (39) לקו"ח בהעלותך לב, א. שם, ב ואילך. ע"ש.
 (40) ראה בארוכה אמרי בינה שם (פנ"ד ואילך) בהחילוק דין ושמן שבתורה. וי"ל ד"שמן מאד" היינו שב"שמן" גופא הוא דרגא הכי נעלית שבו.
 (41) עדמ"ש בלקו"ח שם, שהשליו הוא החיבור דביטול (דחכמה) ויש (דבשר), ע"ש.
 (42) מאמרי אדה"ז – הנחות הר"פ ע' עז-עח. סה"מ תקס"ח ע' מ. ועוד. ובתו"ח פרשתנו (שה, ב) וע"כ גם בירידתו למטה ה' טעמו כטעם לשד השמן וכצפחית בדבש שזהו .. פנימי' התורה ברזן וסודות הטעמים כו', ע"ש. וראה זח"ב קפג, ב.
 (43) ע"ד המבואר בכ"מ (לקו"ח עקב יד, גיד. סדור קט, א. קי, ג. תו"ח שם שיב, א. שיג, ב) שירידת המן (למטה) היא בכדי ליתן כח בעבודת הביוררים (דלחם מן הארץ). ולהעיר, דמה שהתורה נק' "לחם" (שגם המן נק' לחם כנ"ל) הוא מצד זה שנותנת כח ועוז להתגבר על הגוף ונה"ב כו' (קונט' עה"פ פ"ד. ושם, ד"לחם" הוא מלשון מלחמה. ע"ש).
 ובלקו"ח וסדור שם, שהוא ע"ד מה שמיחוי"ע נמשך הכח ועוז יחו"ת – והרי זהו דוגמת פעולת פנימיות התורה בנגלה תורה (כמשנ"ת בארוכה בקונט' עה"ח פ"א ואילך).
 (44) פרשתנו טז, יח.
 (45) ראה בכ"ז לקו"ח ח"ט ע' 17 ואילך, ורש"י.
 (46) פרשתנו שם, טז.

לפני מתן תורה, הוא רק לפי הדיעה⁶¹ שהשליח שמדובר עליו בפרשתנו היה לתקופה קצרה בלבד, לפני מתן תורה.

אבל מכך שרש"י אינו מזכיר את ההבדל בין המן לשליח, שהשליח היה עם המן רק שלושה שבועות, בעוד שהלחם ניתן במשך ארבעים שנה, מובן, שרש"י סובר בפירושו על התורה⁶², שההבדל ביניהם הוא רק במועד הנתינה (בערב או בבוקר) אך לא בתקופת הנתינה – השליח ניתן בכל תקופת מתן המן (וכך הוא לפי רוב הדיעות⁶³).

הסבר הענין ש"היה אפשר להם בלא בשר" לפי דיעות אלו (כולל רש"י) הוא:

דרגת משה היא ראית⁶⁴ אלקות, והוא שאל "מאין לי בשר"⁶⁵ (כי היה נעלה מדרגת "בשר"⁶⁶), וכך גם דור המדבר, דור דעה⁶⁷, דורו של משה⁶⁸: היתה אצלם ראיה⁶⁹ באלקות, הם היו מוקפים בענני הכבוד, הם היו דור המדבר – דרגה של "מחשבה"⁷⁰ וכו'. ולגביהם ענין ה"בשר" (כולל שליו) – הבנה באלקות – הוא ירידה⁷¹.

וזהו גם מה שנאמר שהשליח ניתן "בשעת טורח" – לעומת ראית אלקות, הרי השגה היא ענין של "טירחא".

לעומת זאת בדורות המאוחרים יותר, ובמיוחד בדורותינו, בעקבתא דמשיחא, הרי בקשת הבשר היא כהוגן וכהוגן, ואדרבה – רק על-ידי "פוצו מעינותיך חוצה", מעינות התורה, "אתי מר"⁷² – "דא מלכא משיחא", וכלשון ה"רעיא מהימנא"⁷³: בהאי חבורה דילך... ספר הזהר יפקין ביה מן גלותא ברחמי (=בחבורך – שהוא ספר הזהר, ייצאו מן הגלות ברחמים).

(משיחות ש"פ בשלח תשל"ד, תשכ"ז)

1 "לקלוט" את פנימיות התורה כפי שהיא מושגת על-ידי
2 הנפש הבהמית, ללא הרגשת האור האלקי של ההשגה,

3 ולכן ניתן להם שליו – "מין עוף" שאינו חומרי כבשר
4 בהמה והוא כלי לדרגת "שמן". בנפש האדם מכון "עוף"
5 ובמיוחד שליו, ל"התלבשות" הנפש האלקית בנפש
6 השכלית⁵⁶, השליח מבטא את התלבשות פנימיות התורה
7 בהשגת הנפש האלקית ובאמצעותה בנפש השכלית.

8 (ב) "ועוד שהיה אפשר להם⁵⁷ בלא בשר": בהיותם
9 לפני מתן תורה לא היה הכרח לגלות להם את החמדה
10 הגנוזה⁵⁸ – הבנת פנימיות התורה. יותר מכך: היה זה לפני
11 ביטול גזירת ההפרדה בין "עליונים" ל"תחתונים", ולא
12 היה אפשרי חיבור ביניהם, שפנימיות התורה ("עליונים"
13 שבתורה) תרד כמות שוריא להבנת האדם, ובמיוחד להשגת
14 הנפש הבהמית (דרגת "תחתונים").

15 לפיכך ניתן השליח "לא בפנים מאירות" – הפנימיות
16 שלמעלה לא האירה בבשר השליח.

17 לפי זה יוצא, שענין השליח – הורדת ה"שמן" שבתורה
18 לתוך "בשר" (הבנה) – היה כרוך אז בירידה.

19 ואילו לאחר מתן תורה, ובמיוחד לאחר גילוי האריז"ל
20 ודבריו ש"מצוה לגלות זאת החכמה"⁵⁹, וביתר פירוט
21 לאחר גילוי תורת החסידות, ובמיוחד חסידות חב"ד, אז
22 ניתנו רזי דרוזין דאורייתא באופן שכל אחד יוכל להבינם
23 בכחות חב"ד שבנפשו⁶⁰.

יג.

לגבי דור המדבר השגת אלקות היא ירידה

הסבר זה, ש"היה אפשר להם בלא בשר" מפני שהיו

66 ראה לקו"ת בהעלותך (לא, ד. לג, ב) שזהו למטה ממדרגתו לגמרי.

67 ראה ויק"ר פ"ט, א. במדבר"ר פ"ט, ג. וש"נ.

68 ראה ע"ח שער הכללים פ"א. ש' הפסוקים ר"פ שמות. ובכ"מ. לקו"ת שנעתק לקמן הערה 71.

69 ראה לקו"ת ואתחנן (שם, ד) דבחי' ראי' דמשה היא מצד זה שדרגתו יסוד אבא – ודור המדבר שייכים ליסוד"א (כדלקמן הערה 71).

70 לקו"ת שלח לו, ב. לח, ב.

71 ראה לקו"ת בהעלותך (לא, ד): שש מאות אלף רגלי דור המדבר היו תלמידיו שהיו ג"כ מבחי' יסוד אבא .. וא"כ איך אפשר להיות (הבשר) למאכל להם שהם מיסוד אבא וכו'.

72 אגה"ק הידועה דהבעש"ט (נדפסה בס' בן פורת יוסף בסופו. כתר שם טוב בתחלתו. ועוד).

73 זח"ג קבר, ב.

56 ראה לקו"ש ח"ד ע' 1295.

57 ע"פ המבואר בפנים יומתק מה שבנוגע ללחם לשון רש"י הוא "א"א לו לאדם", ואילו בבשר אומר "הי' אפשר להם [אלא שבאחדים מכת"י רש"י איתא "אפשר לחיות בלא בשר". ובא' מכת"י רש"י: אפשר להם לחם בלא בשר].

58 שבת פח, סע"ב.

59 אגה"ק סכ"ו (קמב, ב).

60 ראה לעיל בפנים, ד"שליח" הוא רזין דאורייתא כפי שבאים בהשגה.

61 סדר אליהו רבה פ"ג (פי"ב) ועוד.

62 וראה ג"כ בפירושו על הש"ס (ערכין טו, ריש ע"ב), הרמב"ן כאן ועוד.

63 נקבצו בתו"ש עה"פ טז, יג.

64 ראה לקו"ת ואתחנן ג, א ואילך.

65 בהעלותך יא, יג.

לקוטי-שיחות פרשת בשלח כרך טז שיחה ג

מתורגם ללשון הקודש

המן לבין שבת היא, שבשניהם אין שום טירחה
ועבודה: המן היה "לחם מן השמים", לא היו צריכים
לחרוש, לזרוע וכו' כדי לקבלו, ובדומה לכך בשבת,
בנוסף לאיסור עשיית מלאכה בשבת, הרי "מצוה שלא
להרהר כלל בעסקיו אלא יהא בעיניו כאילו כל מלאכתו
עשויה"¹⁰, וזאת "משום עונג שבת".

אך לכאורה אין די בכך, שהרי:
(א) במן מוצאים בכל זאת טירחות מסויימות, כדברי
הגמרא¹¹: "צדיקים לחם, בינונים עוגות, רשעים טחנו
ברחים או דכו במדוכה", וכך גם "צדיקים ירד על
פתח בתיהם, בינונים יצאו ללקוט, רשעים שטו
ולקטו". וזה אינו דומה לשבת, שאז "כל מלאכתו
עשויה" – על היהודי להמנע אפילו מלהרהר
בעסקיו¹².

(ב) ומצד שני: שלילת העבודה בשבת חלה על כל
סוגי המלאכה "כאילו כל מלאכתו עשויה", אך לא כן
לגבי המן, שבו נשללת רק הטירחה הקשורה במזונו
של האדם.
לפיכך מסתבר, שהקשר בין המן לבין שבת הוא
בפרט של הכנת המזון והאכילה של שבת.

דבר זה מובן גם מזה שחובת שלוש סעודות
שבת, וכן חובת לחם משנה, נלמדים¹³ מן הפסוקים¹⁴
המדברים על המן: "ויאמר משה אכלוהו היום כי
שבת היום לה' היום לא תמצאוהו בשדה", "לחם

א.

יש להבין מהו הקשר בין שבת לבין המן

1 הפעם הראשונה שבה מוזכרים בתורה הציוויים
2 והדינים של שבת¹ היא בפרשתנו, בקשר למן². כיון
3 שהדיוק בכל עניני התורה הוא מלא, מובן שיש קשר
4 תוכני בין המן לבין שבת.

5 דבר זה נלמד גם מן המובא בשם הרס"ג³, שכאשר
6 נמצאים בשבת (בדרך רחוקה⁴) ואין יודעים איזו פרשה
7 יש לקרוא בשבת זו, יש לקרוא את פרשת המן.
8 ועוד: למרות שבשבת לא יורד מן, בכל זאת נאמר
9 בזוהר⁵, שהברכה למעלה על ירידת המן בשבת ימי
10 השבוע היתה בשבת, כפי שכתוב גם במכילתא⁶ –
11 "ברכו במן"⁷.

12 אם-כן צריך להבין: מהו הקשר⁸ בין המן לבין
13 שבת⁹? והרי, לכאורה, לא רק שהקשר ביניהם איננו
14 ניכר, אלא, אדרבה, הם נראים ענינים השונים לחלוטין
15 זה מזה, שהרי מצוות שבת ועניניה קיימים בכל הזמנים
16 ובכל המקומות, ואילו ירידת המן היתה רק בזמן
17 מסויים ובמקום מוגבל, בארבעים השנים של בני-
18 ישראל במדבר, ורק במחנה ישראל במדבר?

ב.

הקשר בין השבת לבין המן הוא בענין הכנת
המזון

19 לכאורה, ניתן היה לומר, שהנקודה המשותפת בין

(1) משא"כ הסיפור דשבת – שהוא בפ' בראשית.

(2) משא"כ לפני זה בהכתוב (טו, כה) "שם שם לו" – שלא נאמר
מפורש בכתוב שבת כ"א במדרז"ל – ראה סנהדרין נו, ב. מכילתא ופרש"י
ע"פ. ועוד. וגם בזה להעיר: (א) בגמרא שם למדין דשבת במרה נצטוו
מהכתוב בואתחנן (ה, יב) "כאשר צוין" (הובא בפרש"י שם). (ב) נתבאר
במ"א (לקו"ש חל"א שיחה ג' לפ' בשלח ס"ג) שע"פ פש"מ מדייק רש"י
(בפרשתנו שם) "פרשיות של תורה (כולל – שבת) שיתענטקו בהם", ולא
קיום מצות אלו. ואכ"מ.

(3) ספר העתים הל' ברכת ועונג שבת סק"ד (בסופו).

(4) כ"פ בספר העתים שם דברי הרס"ג.

(5) ח"ב סג, ב, פח, א.

(6) יתרו כ, יא.

(7) כ"פ בכ"מ בדא"ח (ראה אוה"ת פרשתנו ע' תרלח"ט, המשך
תעריב ח"ב ע' א"ס, א"פ ועוד) שפי' המכילתא והמדרש (כ"ר פ"א,
ב) ברכו במן הוא שהמכיתו (למעלה) היא בשבת. אף שבכ"ר שם מפורש
דהברכה היא דבערב שבת ירד שני עומרים (ועד"ז בפרש"י בראשית ב,

ג. יתרו שם). ואולי המובא בדא"ח הוא פי' המכילתא וב"ר ע"ד הרמז.
ואכ"מ.

(8) זה שלא ירד בשבת – מובן בפשטות, כי כיון שאסור ללקטו –
ובל כיו"ב – ה"ז בדרך ממילא שולל ירידתו.

(9) ראה ע"ד החסידות – תו"א פרשתנו סה, ג. תו"ח ד"ה ויאמר ה'
(שב, א ואילך). אוה"ת ד"ה ויאמר משה אכלוהו ג' וביאורו (ושם ע'
תרלט: וזהו שנשמך פ' שבת לפ' המן ובכת"אחת נאמרו). המשך תעריב
שם. ובכ"מ. וראה לקו"ש (המתורגם) ח"ד ע' 18 ואילך.

(10) שו"ע אדה"ז סס"ו סכ"א. ממכילתא יתרו כ, ט (פרש"י שם).
טושו"ע שם ס"ח.

(11) יומא עה, א.

(12) ואין בשביתת שבת חילוקים צדיקים, בינונים כו'. אבל להעיר
מירושלמי שבת פט"ו ה"ג: מעשה בחסיד אחד כו'. ראה בארוכה לקו"ש
ח"א ע' 80 וע' 87 ואילך.

(13) שבת ק"ד, ב.

(14) טז, כב. כה.

כלי טבעי שהאדם מכין, הרי למרות הכרתו בכך, 24
שעבודת ההכנה שלו, איננה אלא כלי ו"לבוש" לברכת 25
ה',¹⁹ ויותר מכך, גם את ה"לבוש" וה"כלי" בטבע הוא 26
איננו מכין בגלל שהטבע תופס אצלו מקום, אלא רק 27
בגלל שזהו רצונו וציוויו של ה',²⁰ ש"וברכך ה' אלקיך" 28
חל רק על "בכל אשר תעשה"²¹ (ולא על-ידי שיהיה 29
י"ושב ובטל"²²) – למרות כל זאת, כיון שלמעשה 30
מגיע ה"לחם – מן הארץ", באמצעות "לבוש" של 31
טבע שהאדם יוצר על-ידי עבודתו ויגיעתו, הרי יש כאן 32
נתינת מקום להחשבת עבודתם של בני האדם כגורם 33
המביא פרנסה. 34

אך לא כן בלחם מן השמים. בו אין שום התערבות 35
של פעולת האדם,²³ ולפיכך נגרמת אצלו הרגשה של 36
הסתמכות מוחלטת על הקב"ה. 37

לפי כל האמור מובן, שהנסיון "אם ישמרו מצוות 38
התלויות בו שלא יותירו ממנו" הוא הטעם והכוונה 39
בירידת המן, "לחם מן השמים". כדי להביא את 40
היהודי לידי בטחון מושלם בקב"ה (ובאמצעות זאת 41
לנסותו), כדי להביאו לידי ההכרה בכך שכל לחמו 42
וצרכיו באים רק מאת הקב"ה לבדו, ללא שום "לבוש" 43
ו"אמצעי" של מלאכת האדם, אסור שיהיה מקום לכך 44
שאדם בעצמו ידאג ללחם בשביל מחר ("שלא יותירו 45
ממנו"). כפי שכתוב בתנחומא²⁴ "דבר יום ביומו, מי 46
שברא יום ברא פרנסתו, מכאן היה ר' אליעזר המודעי 47
אומר: כל מי שיש לו מה יאכל היום ואומר: מה אוכל 48
למחר הרי זה מחוסר אמונה"²⁵. 49

ה.

בכל זאת יש למן קשר עם עבודת האדם

למרות שלחם מן השמים, בעיקרו, איננו תלוי 50
בעבודת האדם, ולכן היתה ירידת המן ביחד עם ירידת 51

1 משנה – כלומר, עניני האכילה¹⁵ של שבת נלמדים¹⁶
2 מן המן¹⁷.

ג.

יש להבין את הקשר בין שתי המצוות האמורות לגבי המן

3 על הפסוק¹⁸ "הנני ממטיר לכם לחם מן השמים
4 ויצא העם ולקטו דבר יום ביומו למען אנסנו הילך
5 בתורתי אם לא" אומר רש"י (על המילים "למען
6 אנסנו"): "אם ישמרו מצוות התלויות בו שלא יותירו
7 ממנו ולא יצאו בשבת ללקוט", כלומר, ירידת המן היא
8 כדי לנסות "אם ישמרו מצוות התלויות בו" שהן: לא
9 להותיר ממנו, ולא לצאת בשבת ללקוט.

10 יש להבין: מהו הקשר בין שתי המצוות הללו: (א)
11 "שלא יותירו ממנו" (ב) "ולא יצאו בשבת ללקוט",
12 ששתיהן מהוות "למען" הטעם והכוונה בירידת המן.

ד.

ההבדל בין לחם מן השמים לעומת לחם מן הארץ

13 הענין יובן על-ידי הבהרת החידוש שבמן – "לחם
14 מן השמים" על פני "לחם מן הארץ":
15 "לחם מן הארץ" כרוך בעבודת האדם: על-ידי
16 שהוא מכין "כלים" בדרך הטבע (חרישה, זריעה וכו'),
17 נותן לו הקב"ה "לחם" (המסמל וכולל את כל צרכי
18 האדם) באמצעות ה"כלי" וה"לבוש".

19 אך לא כן לחם מן השמים. הוא איננו תלוי בכלים
20 של דרכי הטבע, לגביו אין בכלל עבודת אדם.

21 מובן, שבהתאם לכך, שונה גם השפעתם על
22 הרגשת האדם:

23 ב"לחם מן הארץ", שבו מתלבשת ברכת ה' בתוך

ומעין מאמר יז, מאמר כה פ"ב. ד"ה וידעת תרנ"ז. ועוד.
(20) ראה בארוכה לקו"ש ח"ח ע' 294 ואילך. וש"נ.

(21) ראה טו, יח.

(22) ספרי עה"פ. וראה לקו"ש שם הערה 19.

(23) ויתירה מזו: פעולת האדם אינה פועלת כלום בזה וכמש"נ
(פרשתנו טו, יח) "ולא העריך המרבה והממעיט לא החסיר".

(24) פרשתנו כ. וראה גם יומא עו, א: נמצאו כולן מכוונים את לבם
לאביהן שבשמים. וראה זח"ב סב, ב. כלי יקר פרשתנו טז, ד. ועוד. –

וראה שו"ע אדה"ז או"ח (מהד"ת) ס"א ס"ט. לקו"ש חכ"ו ע' 95 ואילך.

(25) במכילתא עה"פ מתחיל בדעת ר"י "כדי שילקוט אדם וכו'", ו"כדי
שלא ילקט אדם מהיום למחר" הוא דעת ר"א המודעי. אבל ראה פי' זה

ניחמנו" למכילתא דגם לר"י אין ללקוט מיום אחד לחבירו. וכ"ה לרוב
הגירסאות ופירושים בדעת ר"י במכילתא. ראה מכילתא הוצאת

האראוויץ רבין. ועוד.

(15) ולהעיר מרמ"א או"ח סרמ"ב (ממהר"ל) יש שכתבו שבקצת

מקומות נהגו לאכול כו' בליל שבת זכר למן שהי' מכוסה למעלה. אלא

שבזה מסיים "ולא ראיתי לחוש לזה". אבל בנוגע לפריסת מפה כו' כתב

בשו"ע אדה"ז סי' רעא סי"ז (מהגמ"י הל' שבת פכ"ט אות ק' (בשם

סה"ת). טור שם. ט"ז שם סק"ב (ושם: וכן אנו נוהגין גם במקדש על

הפת (על פי טעם זה). ובשו"ע אדה"ז שם הביא רק טעם זה) "וצריך

שתהא כו' כדי שתהא הפת בין שתי מפות זכר למן שהי' עליו טל כו'".

(16) ובשו"ע אדה"ז סי' ער"ד ס"א "ורמז לזה" (ג' סעודות). ובס"ב
"וסמך לזה" (לחם משנה). וידוע השקו"ט בזה. ואכ"מ.

(17) אלא שלימוד זה (ג' סעודות ולחם משנה) הוא מענין המן בשבת:
ויתירה מזו בהג"ל (שבהערה 15) שבזה עושין זכר בשבת ליירידת המן
בכלל (בששת ימי החול).

(18) טז, ד.

(19) ראה ספר המצות להצ"צ מצות תגלחת מצורע בסופו. קונטרס

השמים" היה הכנה לכניסת בני ישראל לארץ ישראל, 32
ששם היתה לבני ישראל עבודה של "לחם מן הארץ". 33
העובדה שהראו לבני ישראל בגלוי שפרנסתם וצרכיהם 34
ניתנים להם מאת הקב"ה בלבד היוותה הכנה ונתינת 35
כח, שגם בהגיעם ל"ארץ נושבת", ובעברם לעבודה 36
מסוג של "לחם מן הארץ", גם אז לא ישכחו, ח"ו, כי 37
הוא הנותן לך כח לעשות חיל³². 38

ויותר מכך: "לחם מן השמים" איננו רק הכנה 39
ונתינת כח, אלא הוא גם קיים ומורגש ב"ארץ נושבת": 40
בני ישראל הם, בעצם, למעלה מן העולם והטבע, 41
ולפיכך האמת היא, שאפילו כאשר הם "יורדים" 42
לעולם, לעבודה מסוג של "ארץ נושבת", גם אז 43
פרנסתם איננה קשורה, באמת ובפנימיות הענינים, עם 44
דרכי הטבע של "לחם מן הארץ", 45

ואפילו לא באופן שלטבע בפני עצמו אין שום 46
מציאות עצמית ותפיסת מקום, והוא בא רק כדי לשמש 47
ל"בוש" ל"ברכת ה'", וגם את ה"לבוש" הזה עצמו 48
מכין האדם רק בגלל שכך הוא ציווי ה', כפי שהוסבר 49
לעיל – אלא שיחד עם זאת קשורה השפעה עם הטבע, 50
שהרי ברכת ה' מגיעה לאדם באמצעות הכלי שהכין 51
לכך, 52

אלא שגם בארץ ישראל, ה"לחם", הפרנסה מן 53
הארץ, הוא באופן של "לחם מן השמים", והוא לגמרי 54
איננו קשור לדרכי הטבע. 55

ואכן, זוהי השלימות האמיתית של בטחונו של 56
יהודי בקב"ה: 57

לא רק במקרה שהוא איננו רואה סיכוי להשגת 58
לחם, פרנסה, בדרך הטבע³³, וכתוצאה מכך אין לו 59
שום ברירה, והוא נשען על הקב"ה, שהוא ידאג 60
לפרנסתו באופן נסי³⁴, כמו ירדת המן במדבר – 61

אלא גם כאשר הוא מוכין כלים בטבע, כי כך ציוה 62
הקב"ה, גם אז ברור לו שפרנסתו היא, בעיקרה, לחם 63
מן השמים³⁵, ואיננה תלויה בדרכי הטבע, והוא מכיר 64

הטל²⁶, שעליו נאמר "טל לא מיעצר"²⁷ (=הטל אינו 1
נעצר), שהרי הוא איננו תלוי בעבודת האדם, כידוע²⁸, 2
למרות כל זאת מוצאים שגם המן היה כרוך בעבודת 3
האדם, כמוזכר לעיל (בסעיף ב'). וזאת לא רק לגבי 4
הרשעים והבינונים, שהיו צריכים לצאת החוצה כדי 5
ללקוט, אלא אפילו אצל הצדיקים, שהמן "ירד על 6
פתח בתיהם", ובכל זאת הם היו מוכרחים לטרוח 7
בלקיסת המן ב"פתח בתיהם". 8

ויותר מכך: עצם העובדה שיש הבדלים בעבודה 9
בין שלוש הדרגות של בני ישראל, מוכיחה שהברכה 10
במן לא היתה מנותקת לחלוטין מעבודת האדם המקבל 11
(לא כמו "טל" שאין בכלל הבדל למי הוא מגיע, 12
ולכולם הוא ניתן במידה שווה), אלא היא תלויה, 13
במידה מסוימת, בהכנתו של ה"מקבל" ובמידת היותו 14
ראוי לברכה (אצל צדיקים – פחות טרחה, אצל בינונים 15
– יותר, ואצל רשעים – עוד יותר). 16

לפי כל האמור, מובן הדיוק בלשון הפסוק "הנני 17
ממטיר לכם לחם מן השמים", שאינו דומה לנאמר 18
בפרשת המן (ב"במדבר"²⁹) בקשר לטל "וברדת הטל". 19
לכאורה, יש כאן סתירה (בפנימיותם של הענינים): 20
מטר מסמל השפעה מלמעלה שבאה על-ידי עבודה 21
שלמטה (כשם שמטר כפשוטו מתהווה מ"ואד יעלה מן 22
הארץ"³⁰), ואם כך, כיצד מתאים הביטוי "ממטיר" 23
לגבי "לחם מן השמים", שאיננו תלוי בעבודה של 24
אתערותא דלתתא? 25

ההסבר לכך הוא כדלהלן: למרות ש"לחם מן 26
השמים" הוא בעיקרו, השפעה שלמעלה מעבודת 27
המקבל (בדומה לטל), בכל זאת יורדת ההשפעה למטה 28
באופן של "ממטיר", מטר, כך שיש לו, יחד עם זאת, 29
קשר מסויים עם עבודת המקבל³¹. 30

ו.

המן מהווה הכנה לקראת הכניסה לארץ ישראל

31 ההסבר לכך הוא: הענין של המן "לחם מן

בצנענה. ובס' חסידים (הוצאת מק"נ) ס' תתת"מ על המן היו מברכים
הנותן לחם מן השמים. וראה אוה"ח לזח"ב (סב, ב) שהרמ"ק מפרש בזה
שהיו מברכים ברכת המוציא, ולאחריו ברכת המזון. ואכ"מ.

(32) עקב ח, יח.
(33) שאו היא אמיתית ענין הבטחון – ראה בארוכה המשך תער"ב
ח"א פרק פב. וראה לקו"ש [המתורגם] ח"ג ע' 137 ובמכתב כ"ק מו"ח
אדמו"ר שנעתק בהערה 30 שם. ד"ה ובבואה לפני המלך תרג"ד (נעתק
בלקו"ש [המתורגם] חט"ו ע' 307 הערה 47).

(34) ראה המשך תער"ב שם: כאשר רואין שההנהגה צ"ל באופן כזה
אין זה בכלל אין סומכין על הנס כו'.

(35) וזהו החידוש והעילוי על הבטחון הגמור שיש לו כאשר אין שום

(26) פרשתנו טז, יד. תו"א סה, ג. לקו"ת עקב יד, א"ב. ובכ"מ.

(27) תענית ג, א.

(28) ראה תו"א שם. לקו"ת שם (יד, ב). ובכ"מ. וכידוע החילוק בין
טל למטר – בדרושי האוינו בלקו"ת (עג, ב ואילך) נסמן בלקו"ת עקב
(שם, א).

(29) בהעלותך יא, ט. הובא בפרש"י כאן טז, יג.

(30) בראשית ב, ו. ולהעיר מפרש"י שם, ה. ראה לקו"ת (האוינו שם,
א, עד, ב).

(31) והי' צ"ל אכילה כפשוטה (כלחם מן הארץ) וגם (לכמה ראשונים)
ברכה לפני המוציא לחם מן השמים או בנוסח אחר (הרמ"ע מפאנו בס'
מאמר שבתות ה' ח"ב בתחלתו, שכן יברכו לעת"ל על המן השמור

באופן של "ממסיד", בתלות מסויימת בטיחה ועבודת
האדם, עובדה המלמדת, שגם במקום שישנה עבודת
האדם צריך להיות ברור שהשפע הניתן מלמעלה איננו
קשור כלל בעבודת האדם, אלא הוא לחם מן
השמים.³⁹

וזהו נתינת כח לכך, שגם בהיכנסם לארץ נושבת
יהיה ברור לבני ישראל⁴⁰, שגם עבודתם שם, עבודה
של "לחם מן הארץ", היא בפנימיותה – לחם מן
השמים.⁴¹

ח.

השאלה המתעוררת לגבי ברכת המזון

בזה יובן דבר פלא שרואים בברכת המזון:
את הברכה הראשונה של ברכת המזון, ברכת
"הזן", תיקן משה רבנו "בשעה שירד להם המן". את
הברכה השניה, ברכת הארץ, "יהושע תיקן להם"
בכניסתם לארץ ישראל⁴². לכאורה, נשאלת השאלה:
ב"ברכת המזון" מודה היהודי ומשבח את הקב"ה על
המזון שניתן לו עכשיו, ואם כך, כיצד יתכן שברכת
הזן, שמברכים על המזון עכשיו, שהוא לחם מן הארץ,
היא בנוסח שתיקן משה על ירדת המן – "לחם מן
השמים"⁴³.

הנסים הגלויים כמו שחוריד המן כו'.

(41) עפ"י כהנל יובן הטעם שבפ' עקב (ח, ג) אמר משה "ויאכילך
את המן גר' למען הודיעך כי לא על הלחם לבדו יחי' האדם כי על כל
מוצא פי ה' יחי' האדם" – שלכאורה הוא טעם שונה מהנאמר בפרשתנו
"למען אנסנו גר', אם ישמרו מצות התלויות בו שלא יותירו ממנו כו'".
אלא שבפרשתנו הטעם הוא לעצם ירדת המן – שיהי' אצל ישראל
האמונה והבטחון הגמור בה', שרק ממנו בא מזונו כו',
משא"כ במשנה תורה, בסוף ארבעים שנה לפני כניסתם לא", אמר
להם משה ענינו ופעולתו של המן בשייכות ללחם מן הארץ (סדר העבודה
שצ"ל בארץ).

ולכן אמר שעי' המן יודעים ש"לא על הלחם לבדו יחי' האדם",
שי"ל פירושו שחיות האדם הוא לא (רק) מחיות האלקי המלוכש בהלחם
הגשמי*, "כי על כל מוצא פי ה' יחי' האדם" (מוצא לשון מקור ושורש),
היינו שחיותו הוא ממקור פי ה' (ראה לקו"ת צו יג, רע"ג. מסעי צו, א.
ועוד) שלמעלה מהתלבשות בלחם גשמי ודרכי הטבע [בלשון החסידות:
"יחי' האדם" הוא לא רק מבחי' ממכ"ע שמתלבש בהבריאה, שמצד בחי'
זו יש תפיסת מקום לדרכי הטבע, כ"א מבחי' סוכ"ע שלמעלה
מהתלבשות, ומצד בחי' זו אין תפיסת מקום להנהגת ודרכי הטבע].

(42) ברכות מח, ב. טור או"ח סקפ"ז. שו"ע אדה"ו שם ס"ג.
(43) כן הקשה בלקו"ת עקב (יד, ב. וראה סדור קו, ג ואילך. קט, א),
עפמ"ש הרשב"א ברכות (הובא בב"י לטורא"ח שם) "דמטבע הוא שטבעו
לחן כו'", עיי"ש.

1 בכך שבהבטחה של "וברכך ה' אלקיך בכל אשר
2 תעשה" אין הכוונה רק לכך שברכת הקב"ה היא
3 בהתאם למידות ולהגבלות של ה"כלי" ("תעשה")
4 שהוא הכין (גם כאשר השפע הוא באופן של "וברכך"
5 – ברכה והצלחה), – אלא ברכת ה' היא באין ערוך.³⁶
6 כך שהכלי איננו תופס כלל מקום.³⁷

ז.

גם המן צריך להיות כרוך בעבודת האדם

7 זהו ההסבר לכך שהמן היה צריך להיות כרוך מעט
8 בעבודת האדם:
9 אם ה"לחם מן השמים" לא היה כרוך כלל בעבודת
10 האדם, לא היה לו שום קשר ודמיון ל"לחם מן הארץ",
11 וכתוצאה מכך היה מקום למחשבה מוטעית: אצל
12 "לחם מן השמים", שאינו תלוי כלל בהכנתו ובעבודתו
13 של המקבל, דרוש בטחון מוחלט והישענות על
14 הקב"ה, אך לא כן לגבי "לחם מן הארץ". כיון
15 שהתורה עצמה אומרת³⁸ "שש שנים תזרע שדך..." –
16 כאן נחוצה לכאורה, עבודת האדם, הרי שזו הוכחה
17 לכך, שכאילו הכנת "כלי" בטבע תופסת מקום
18 בהשפעת הפרנסה.
19 כדי למנוע טעות זאת ניתן גם ה"לחם מן השמים"

מראה מקום גשמי להעזר, שגם כאשר הוא צריך ע"פ תורה לעשות כלי
בטבע, מ"מ הבטחון שלו בה' הוא אותו הבטחון הגמור בה' כמו אם לא
הי' לו כלי בטבע.

(36) ראה דרך חיים בהקדמה (ג, א).

(37) ראה אזה"ת פורשתנו ע' תרמד: האמת האמיתי הוא שאין לאדם
לדאוג כלל מה יהי' למחר ומה יהי' פרנסתו .. כדרך זה יום ביומו .. מי
שאינו רוצה בזה יוכל להיות שיכין מזונו על כל השנה או על כמה שנים
אבל באמת הרצון לזה הוא מפני התרחקותו מה' ע"י כמה השתלשלות
עד שנמשך ומתלבש בלבוש הטבע .. בלחם מן הארץ .. הרוצה לדבקה
בו יתברך ויכל להמשיך בבחינה זו גם כן גילוי יומין עילאין להיות ברוך
ה' יום יום כו'. עיי"ש בארוכה.

(38) בהר כה, ג.

(39) להעיר מלקו"ת עקב יד, ד. ושם: כי עיקר המשכה דברכת הזן
ג"כ בשביל ברכת הארץ כו' גם בימי משה קודם שנכנסו לארץ הזכירו
ברכת הארץ .. אלא שאז היתה כו' וגם נכללת תוך ברכת הזן שעל המן.
ראה הערה הבאה. ולקמן בפנים ס"ח.

(40) וידועים דברי כ"ק אדמו"ר מהר"ש (סה"מ תש"ט ע' 21)
שפרנסה בזמן הזה (בזמן הגלות) הוא באופן דהשפעת המן, לחם מן
השמים. והנה ע"פ המדובר בפנים צ"ל כן בכל הזמנים, אבל הרי בא"י
שהיו איש תחת גפנו כו' אי"ז ניכר כ"כ, משא"כ בצוק העתים הללו דומן
הגלות, נראה שאין ההשפעה באה ע"י ולפי"ע מעשי ידיו. וראה דרמ"צ
קו, סע"א: בעסקו במומי יכין שמאמין שהשפע ברכת ה' היא כשארי

(*) דאם הכוונה לשלול שחיות האדם הוא לא מהלחם הגשמי כפשוטו, הרי אין צורך ע"ז ודיענה מהמן. שהרי זה באמונה פשוטה בכ"א מישראל שמציאות כל דבר
הוא חיות האלקי שבו (שנוהיה"א בתחילתו). ובפרט שירידת המן ה' לאחר שאכלו המצה ביציאתם ממצרים שראי מיכלל דמומיותא – שנקבע בהם האמונה
באלקות שממח" את הלחם כו' (ראה לקו"ת צו יג, ג ואילך. ובכ"מ בדדושי חנה"פ). וראה ל"ת להאריז"ל פ' עקב. לקו"ת עקב יד, ב. סידור קו, א ואילך.

ט.

שלושת הענינים הקיימים במן

לפי האמור לעיל יובן גם הקשר שבין מן לשבת: 26
שלושת הפרטים במן שהוסברו לעיל, והם: (א) 27
המן הוא "לחם מן השמים" בגלוי – הוא מראה 28
בבהירות שיש להישען לחלוטין על הקב"ה, כי הכל 29
ניתן מאת הקב"ה בלבד. (ב) אבל כל זה כרוך גם 30
בטירתו של האדם, בעבודת המקבל. (ג) הדבר נותן 31
כח לכך שגם בעבודה מסוג של לחם מן הארץ 32
(שקשורה בגלוי ל"ארץ" ול"טבע") יש לדעת 33
שבשרשה ובפנימיותה היא לחם מן השמים – 34
ישנם גם בתוכן הענין של שבת: 35

(א) בקשר לצרכי שבת⁴⁹ אומרים חז"ל⁵⁰ "לוי 36
עלי... והאמינו כי ואני פורע". כלומר, גם כאשר אין, 37
ח", במה לקנות צרכי שבת, ואפילו כאשר אין סיכוי 38
לאפשרות של רווח מאוחר יותר, לפריעת ההלוואה⁵¹ 39
– גם אז יש להישען לגמרי על הקב"ה "לוי עלי... ואני 40
פורע"⁵², כי צרכי שבת באים בדומה ל"לחם מן 41
השמים" – ללא עבודת המקבל. 42

(ב) מצד שני, כרוך הדבר בפשטותו בטירתה של 43
"לוי". ויותר מכך: ההלכה הזאת נאמרה רק במקרה 44
שיש לו חפצים שאז "ימשכנם וילוו עליהם", אבל אם 45
"אין לו משלו" אז "לא ילוה ושהקב"ה יפרע"⁵³. 46
כלומר, למרות שגם כאשר יש לו חפצים למשכן אין 47
בכוונתו לשלם את החוב על-ידי המשכון, אלא כלשון 48

1 ויותר מכך: הברכה הראשונה נלמדת⁴⁴ מן
2 הפסוק⁴⁵ "ואכלת ושבעת וברכת, זו ברכת הזן שהיא
3 על אכילה ושביעה"⁴⁶, והברכה השניה "על הארץ זו
4 ברכת הארץ"⁴⁴. משמעות הדברים היא פשוטה,
5 שההודיה בברכה השניה "על הארץ ועל המזון" איננה
6 על אכילה ושביעה (שהרי זה שייך לברכת הזן "על
7 אכילה ושביעה"), אלא על הארץ – אנו מודים לקב"ה
8 על שהארץ היא כזאת שהיא "מפקא מזון"⁴⁷ [כדוגמת
9 הברכה השלישית – "בונה ירושלים"].

10 ואם כך, תמוה מאד: כיצד יתכן שההודיה על
11 "אכילה ושביעה" שלנו, נכללת דווקא בברכה
12 הראשונה, שיסודה ותוכנה הוא לחם מן השמים (מן)?
13 לפי ההסבר לעיל יובן⁴⁸: "לחם מן הארץ", ובכלל
14 זה ברכת הקב"ה לארץ שהיא תהיה "ארץ דמפקא
15 מזון", הוא למעשה רק לבוש לשורש ולמקור של
16 מזוננו, שהוא "לחם מן השמים":

17 כיון שיהודי מכיר באמת, שהמקור למזונו איננו
18 תלוי בהכנתו ובעבודתו, ואפילו לא בלבושי הטבע
19 ככלי לברכת ה', אלא זהו אך ורק לחם מן השמים
20 בלבד, הרי מובן שנוסח ברכת הזן על האכילה
21 והשביעה שלו הוא הנוסח של הברכה על "לחם מן
22 השמים", כי זהו המקור האמיתי לאכילתו ולשביעתו.
23 רק אחר-כך מודה היהודי לקב"ה על כך שהוא "מברך"
24 את הכלי והלבוש בטבע ("וברכך ה' אלקיך בכל אשר
25 תעשה") – וזוהי ברכת הארץ, "ארץ דמפקא מזון".

הלקט הובא בב"י לטא"ח סי' רנ. ובטור ושו"ע אדה"ז (ס"א) "להכין צרכי שבת כו".

(50) ביצה טו, סע"ב.

(51) ראה לקמן הערה 53, 54.

(52) להעיר מסוטה מח, סע"ב: "אלו בנ"א שהן מאמינים בהקב"ה כדתיא ר"א הגדול אומר כל מי שיש לו פת בסלו כו" (כמאמר ר"א הנ"ל (ס"ד) שבתחומא בנוגע למן), ובפרש"י שם "שמאמינים בהקב"ה לוותר ממנו כו' ולהוצאות שבתות כו".

(53) שו"ע אדה"ז סי' רמב ס"ג (ע"פ תוד"ה לוי (לגירסת המהרש"ל), והגהות אשר"י ביצה שם). אבל בב"י לטא"ח שם מפרש הספק דהטור שהוא רק באם אין לו משכון*. אבל מסקנתו (דהטור) דילווה היא לא מצד מאמר הגמרא "לוי עלי ואני פורע" כ"א מפני ש"צריך אדם לזרז עצמו כנמר וכנשר לכבד שבתות ביותר" [אלא שמסיים: וכיון שכן (דלוי עלי ואני פורע) אלא ידאג כי נאמן הוא בעל חובו לפרוע לו חובו]. וראה אור"ת לה"מ קיד, ג: "וי"ש לוי עלי כי זה מדבר בעני בעת שביטו ריקם ואין לו בבית כו" עיי"ש.

(44) ברכות שם.

(45) עקב ח, יוד.

(46) כ"ה בשו"ע אדה"ז שם ס"א. והוא כגירסתנו בגמרא שם. מכילתא בא יג, ג. וכן הובא בתו"א סה, ד (ושם: זו ברכת הזן נושה תיקון). לקו"ת עקב שם, סע"א. סדור קו, סע"ג. ובכ"מ. אבל בירושלמי ברכות (פ"ז ה"א), תוספתא ברכות (רפ"ו), וכן הביא בתוד"ה עד (שם מו, א. מ"לקמן בפירקין"), רא"ש פ"ז סי"ב (ועוד) "ואכלת ושבעת וברכת זו ברכת הזימון, את ה' אלקיך זו הזן כו". וראה דק"ס ברכות שם. ואכ"מ. (47) ברכות מט, א. כ"ה פירוש הפשוט שהברכה היא רק על הארץ (דמפקא מזון). וראה ב"ח לטור שם. לבוש אור"ח שם ס"א. שו"ע אדה"ז שם. אבל בלקו"ת עקב (שם, ב) סידור שם (קט, א) דמזון בברכת הארץ קאי על לחם מן הארץ. ולהעיר מברכ"י אור"ח סי' רח סק"י שהביא מכפתור ופרח ואגודה דחותם בא"י "על הארץ ועל מזונה".

(48) ראה לקו"ת עקב שם (יד, ג ואילך), סידור שם – בלשון ע"ד החסידות.

(49) להעיר משבת קיד, ב: "לעולם ישכים אדם להוצאת שבת שנאמר (בפרשתנו – במן – טז, ה) והי' ביום הששי והכינו כו". וכ"ה בשבלי

שמכין שברכת המן היא בשבת, לכן אסור להותיר 21
מיום אחד למשנהו? 22

התשובה לשאלה זו ברורה לפי המוסבר לעיל: 23
העובדה שהברכה מלמעלה על הורדת המן נעשית 24
בשבת, היא מפני שענינו של המן הוא השפעה מאת 25
הקב"ה שאיננה מלובשת בכלים ולבושים של הטבע, 26
בדיוק כפי שזהו ענינה של השבת, כפי שהוסבר 27
בהרחבה, ולכן גם זמנו של המן למעלה הוא בשבת, 28
כפשוטו. ולפיכך צריך להיות מצב דומה גם כאשר 29
השפעת המן יורדת למטה: בירידת השפע הזה אין 30
לערב חישובים של בני-אדם לפי הטבע, חישובים 31
המתבטאים גם בכך שמותרים מיום אחד למשנהו. 32

יא.

**בשבת עצמה, ובמזמן במקורו האמיתי, אין כלל
עירוב של עבודת אדם**

למרות כל האמור, היתה הברכה וההשפעה של 33
המן בשבת רק למעלה, ואילו למטה לא ירד המן. כי 34
ענין ה"מטר" (שאינו כ"טל"), שנמצא במן, שהוא 35
כרוך בעבודת המקבל, (כפי שהובהר לעיל ההבדלים 36
בין צדיקים לבניונים וכו'), קיים רק כאשר המן "יורד" 37
מדרגתו למטה, אבל כשהמן הוא "במקומו" (בבחי' 38
שבת) הרי הוא מנותק ונעלה לחלוטין מקשר כל שהוא 39
לפעולתו של מקבל. 40

1 חז"ל "לוי עלי ואני פורע" 54 – ש"הקב"ה ימציא לו
2 לפרוע" 55, בכל זאת נדרשת טירחה מסוימת ו"כלי"
3 מצד האדם. הוא צריך שיהיו לו לפחות "חפצים"
4 ש"ילוו עליהם" 56.

5 (ג) ההתעלות בשבת משפיעה על ששת ימות
6 החול: עלידי שליחודי יש בטחון מלא בה' ש"הקב"ה
7 ימציא לו לפרוע", והוא רואה שהקב"ה מברך את
8 ה"טירחה" שלו של "לוי עלי" (באמצעות ה"כלי" –
9 ה"חפצים"), לא לפי דרכי הטבע, אז גם עסקיו בששת
10 ימות החול יהיו מתוך הכרה שהפרנסה שהוא מקבל
11 עלידי יגיעו ועשייתו היא, לאמיתו של דבר, ענין של
12 "אני פורע" הקב"ה ממציא לו (בדרך מציאה) את
13 פרנסתו באופן שלמעלה מדרך הטבע, אלא שהברכה
14 שלמעלה מהטבע מכוסה בלבוש של טבע 57.

י.

**פירוש הזוהר על הפסוק "אל יותר ממנו עד
בוקר"**

15 על הפסוק "אל יותר ממנו עד בוקר", משתמע
16 מדברי הזוהר 58, שכל ששת ימי השבוע מתברכים מן
17 המן של שבת "בגין דלא יהיב ולא יוזיף יומא דא
18 לחברי" (= בגלל שלא נתן ולא הותיר יום אחד
19 למשנהו).
20 לכאורה, תמוה: מהו הקשר בין שני הענינים,

קצובים לו", ולכן בא דרך מציאה מן השמים, בלי עבודת האדם,
דוגמת ענין המן כמשנתל בארוכה.

56 ראה ר"ח ביצה שם "אזמין לכם ברכה במעשה ידיכם כדי
שתפרעו". ולכאורה מוכח מדבריו שהמדובר ביש לו עסק (כפי הערה ש
הנ"ל). ועפ"י יובן המשך הגמרא "ואמר ר' יוחנן משום ר"א בר"ש
הרוצה שיתקיימו נכסיו כו", שא"י רק שמביא אגב גררא עוד מאמר
מרי' משום ר"א בר"ש, כ"א המשך בגוף הענין, שגם "לוי עלי" מדובר
בשיש לו נכסים כו' עסק.

אבל ע"פ הנ"ל בפנים י"ל דגם לדעת אדה"ז "אני פורע" הוא ע"י
"ברכה במעשה ידיכם" (איזה שיהי') אלא שבא לא לפי"ע ה"מעשה
ידיכם" עד שנראה במוחש ש"ואני פורע". וגם עפ"י המשך הגמרא
"הרוצה שיתקיימו נכסיו כו" הוא בגוף הענין. אלא שמתחלה מביא
הגמרא "הרוצה שיתקיימו נכסיו כו" שע"י מובן ש"ואני פורע" הוא
כאשר יש לו חפצים כו', ואח"כ "כל מזונותיו של אדם קצובין לו כו",
שע"י מובן שבאמת (האמינו בי) ואני פורע". וראה לשון הטור שהובא
בהערה 53. ועי' אות שם.

57 ראה לעיל הערה 35.

וראה אוה"ת שבהערה 37 בביאור מחלוקת שמאי והלל ביצה שם,
ושם: לעשות הגילוי ביחוד כמו ביחוד, וע"פ הנ"ל יומתק ביותר
ההמשך בביצה שם הדלל ושמאי ללפנ"ו.

58 הנ"ל הערה 5.

59 ראה גם המשך תער"ב ח"ב ע' א'פו.

54 וי"ל שמה מקור לדברי אדה"ז דמ"ש בתוס' לו עלי (והגהות
אשר"י) שם "הכא מיירי שיש לו משכונות כדי לפרוע ואין לו מעות", אין
הכוונה בזה שילוח ע"מ לפרוע עם המשכון גופא, כ"א ש"הקב"ה ימציא
לו לפרוע" (והמשכון הוא רק שיוכל "ללות עליהם") – כי דוקא אז
מתאים לומר "והאמינו בי ואני פורע".

(ומש"כ בסוף הסעיף "למשכנם ולפרוע בהם" הרי כתבו רק
בהשלילה "אם אין לו חפצים", וכונתו לבאר מטרת המשכון (שפורע בזה
באם אין לו כמה לשלם). וכדמוכח גם מהמשך לשונו "לא ילוה ושהקב"ה
יפרע". ועצ"ע).

וע"פ הנ"ל בפנים ש"לוי עלי ואני פורע" הוא דוגמת "לחם מן
השמים" מובן שלא איירי (דוקא) כשיש לו עסק ולוה ככוונה שיריחי מן
העסק (כמ"ש בערה"ש אות שם) – כי אז אי"ז הענין ד"האמינו בי ואני
פורע". וראה אות שם.

ומוכרח הוא גם מהמשך הסוגיא שם: כל מזונותיו של אדם קצובים
לו מר"ה חוץ מהוצאת שבתות כו' ואם הוסיף מוסיפין לו (כמ"ש אדה"ז
שם "כלומר (שזהו פי' לוי עלי) שאין הוצאת שבת כו" ראה תוד"ה כל
שם "נפקי מקראי דלעיל") ראה פרש"י שם ד"ה חוץ "אותה לא פסקו
לו מה ישתכר לו לצרכה ומהינן תבואה" דמשמע דמוסיפין לו גם אם
אין לו עסק כו'.

55 שו"ע אדה"ז שם.

ויומתק ע"ד החסידות ע"פ פי' אדה"ז שזהו"ע כל מזונותיו של אדם
קצובים לו מר"ה כו', שהוצאות שבתות בא מבחי' אלקות שלמעלה
מהתלבשות בהבריאה (שמצד בחי' המתלבשת בהבריאה ה"הוצאות

- 1 ובדומה לכך בשבת, כפשוטו: הצורך במשכון כדי
 2 שיהיה "לוו עלי... והאמינו בי ואני פורע" הוא לפני
 3 שבת, בשביל צרכי שבת, אבל בשבת עצמה צריך
 4 להיות "כל מלאכתו עשויה" ואפילו "שלא להרהר כלל
 5 בעסקיו".
 6 לפיכך הענין של "ולא יצאו בשבת ללקוט" הוא
 7 אחת מן ה"מצוות התלויות בו", המבטאות את הטעם
- 8 והכוונה בירידת המן – כי ביום השבת מאירה גם כאן
 9 למטה המהות של "מן" כפי שהוא "במקומו", ולכן
 10 צריך להיות ברור לכל אחד, שכאן לא תיתכן שום
 11 התערבות של האדם, ואפילו לא פעולה של "קבלה"
 12 (ליקוט) כמו בששת ימי החול – "ולא יצאו בשבת
 13 ללקוט".
- (משיחת (ומאמר) ט"ו בשבט תשל"ז
 ש"פ בראשית תשל"ג)

(*) נדפס בשלימותו בסה"מ מלוקט ח"א ע' רלה. המור"ל.

אגרות קודש

ב"ה, א' שבט, תשי"ב
 ברוקלין.

הור"ח אי"א נו"נ עוסק בצ"צ וכו'
 מו"ה חיים זוסיא שי

שלום וברכה!

הנני לאשר קבלת מכתביו מ"י"ב חשון ושני מ' מכ"ב טבת...

(ב) נהניתי לקרות בהמצורפים למכ' מכ"ב חשון, ע"ד מה שהי' בהעתון בנוגע להתועדות דשמחת בית השואבה, וכן בנוגע להתועדות דנשי חב"ד והשייכות אליהן, ובטח גם להבא יתאמצו בכגון זה, ונוסף על העבודה עצמה, להשתדל בפרסום, ובאופן המתאים דוקא, היינו בלא פרסום זולה, וכידוע מתשובת הרשב"א שמצוה לפרסם עושי מצוה כיון שעיי"ז אפשר להמשיך עוד אחרים וכהענין דקנאת סופרים תרבה חכמה.

(ג) בענין העזר שמבקש להרשת דאהלי"י, הנה כמ"ש מכבר אין כאן קופה ואמצעים לקבוע עזר מסויים, אבל תקותי שמזמן לזמן יהי' בידי לשלוח לו חבילות סקריפס וכיו"ב, אף שקשה לדעת מראש תכופות המשלוח וגודלה, אבל בכל אופן לא יספיק זה כפי התקציב הדרוש להם, ומוכרח הדבר אשר יחפשו אופנים מתאימים למצוא האמצעים באה"ק ת"ו, ושלחתי מכתב לאגו"ח שיסייעו בידו (באופן שלא תהי' סתירה ממוסד אחד לחבירו).

(ד) אין דעתי נוחה כלל וכלל ממה ש... עזב עבודתו ברשת דאהלי"י, וכבר כתבתי גם לו ישר עד"ז, ואם הסיבה היא רק מצד חוסר האמצעים, צריך לחפש עצות לזה, ולא לעזוב את העבודה, ואם הסיבה היא חיכוכים פנימיים בין העובדים דרשת דאהלי"י, הרי פשיטא ופשיטא שצריך לבטל את זה ולשרש אחריהם ובפרט בארץ ישראל שהענין דמחלוקת וכו' צריך להשמר מזה ביותר, ומי יאמר בין חסידי חב"ד וכידוע מרבוה"ק נשיאינו הק' זצוקלה"ה נבג"מ זי"ע, עד כמה מסרו נפשם להשריש בלב החסידים המקושרים השייכים ואפילו בתוך סתם בנ"י, הענין דאהבת ישראל, והאריכות בזה אך למותר.

(ה) בקשר עם יום ההילולא די"ד שבט הממשמש ובא, יש להשתדל אם הוא רק באפשרי לפתוח ביום זה או בסמוך ליום זה, עכ"פ עוד מחלקה אחת של אהלי"י.

(ו) בנוגע לחילוק התפקידים בין המוסדות באופן שלא יבלבלו איש את רעהו מובנת השקפתי בהמכ' לאגו"ח המוסג"פ אשר בקשתי למסור להם בהקדם.

שמות ב, א-ב - וילך איש מבית לוי ויקח את בת לוי.
ותהר האשה ותלד בן ותרא אותו כי טוב הוא
ותצפנהו שלשה ירחים

יב
=

רמז וביאור בלידת משה ב' בחי' "ותרא אותו" (רמז
לנגלה דתורה), "ותצפנהו" (בחי' נסתר דתורה), והוא ג"כ
ב' חלקי המצה האמצעית הנק' לוי

בלידת משה כתיב ותרא אותו ותצפנהו, שיש' ב'
בחי'.

(א) ותרא אותו, בחי' ראי' והתגלות.

(ב) ותצפנהו, בחי' צפינות והעלם.

ויש לומר:

הנה הגאולה היתה ע"י משה, שמשה הי' לוי, ועל
לידת משה כתיב וילך איש מבית לוי ויקח את בת לוי,
שלא נאמר שם האיש והבת, רק לוי נרמז למשה, ועל
ידו ניתנה התורה],

והיינו דעיקר מצות אכילת מצה הוא המצה
האמצעית³ הנק' לוי, שחולקין המצה האמצעית לשתיים
חלק גדול וחלק קטן, החלק הקטן - הפרוסה - מניחין
בהקערה, וצ"ל מגולה בעת אמירת ההגדה, והחלק
גדול צופנים שמניחים אותו לאפיקומן ואינו מגולה
ונאכל על השובע⁵ דוקא, כי בחי' יצי"מ ואכילת מצה
הוא מבחי' לוי דוקא, המצה האמצעית הנק' לוי.

והנה ידוע שיצי"מ בפסח הוא הקדמה למ"ת

שבשבעות, כמו שאירוסין וארשתין לי באמונה⁶
בפסח, הוא הקדמה לנשואין ביום חתונתו⁷ זו מתן
תורה. ואם אין אירוסין אין נשואין, וכמ"ש⁸ וזה לך
האות בהוציאך את העם ממצרים תעבדון את האלקים
על ההר הזה. והיינו ע"י אכילת מצה בפסח, שמצה היא
מיכלא⁹ דהימנותא, וארשתין לי באמונה, ע"י נעשה
הנשואין בשבעות, וידעת¹⁰ את הוי'.

וכמו באכילת מצה יש ב' בחי' מצה, החלק הקטן
המגולה, והחלק הגדול הצפון, דנוטלין המצה
האמצעית וחולקין אותה לשנים חלק א' גדול מחבירו.
הנה עד"ז בתורה¹¹ יש ג"כ ב' בחי' דקטן וגדול, נגלה
דתורה הויות דאביי ורבא¹² נק' דבר קטן, ונסתר דתורה
מעשה מרכבה נק' דבר גדול. ובנגלה דתורה דורשין
ואומרין הרבה, חיים¹³ הם למוצאייהם בפה, משא"כ
בנסתר דתורה¹⁴ אין דורשין. ומתחלה צריך ללמוד נגלה
דתורה, ואח"כ נסתר דתורה, כמארז"ל¹⁵ לעולם ימלא
אדם כריסו בש"ס כו'.

והיינו כמו שבאכילת מצה מתחלה אוכלין את החלק
הקטן דהמצה המגולה שאומרים עליו דברים הרבה,
ולבסוף אוכלים החלק הגדול דהמצה, הצפון ונעלם,
שאין אומרין ודורשין עליו כלום. כמו"כ בב' בחי'
שבתורה הוא ג"כ עד"ז, מתחלה נגלה דתורה שהוא
דבר קטן, והוא נגלה, ודורשין בו, ואח"כ נסתר דתורה

(6) הושע ב, כב. ומבאר דמ"ש "וארשתין לי באמונה זה קאי על פסח,
ומ"ש אח"ז "וידעת את ה'" זהו בחג השבועות. וראה תורת חיים
מאדמו"ר האמצעי שמות חלק א' ע' קד, א. קי, א. קיח, ב.

(7) תענית פרק ד משנה ח. ראה סידור עם דא"ח ע' קלו, ד. מאמרי
אדמו"ר הזקן על פרשיות התורה חלק ב' ע' תקיט. מאמרי אדמו"ר
האמצעי בראשית ע' ריט. ויקרא חלק א' ע' דש. במדבר חלק ב' ע'
תיט. ועוד.

(8) שמות ג, יב. ראה גם לקמן סי' לא.

(9) ראה לקו"ת צו יג, ג ואילך. סידור (עם דא"ח) רפד, ד ואילך.
ובארוכה בשער האמונה לאדמו"ר האמצעי ח, ב ואילך. סהמ"צ
להצ"צ כב, ב ואילך. סה"מ תרכ"ז ע' רלו ואילך.

(10) ראה גם ילקוט לוי יצחק עה"ת חלק א' סי' לג.

(11) ראה גם לקמן סי' יג.

(12) סוכה כח, א. שמונים תלמידים היו לו להלל הזקן ... קטן
שכולן רבן יוחנן בן זכאי שלא הניח מקרא ומשנה גמרא ... דבר
גדול ודבר קטן, דבר גדול מעשה מרכבה, דבר קטן הויות דאביי
ורבא. ובפרש"י הויות דאביי ורבא. כל איבעיא להו לאביי ורבא הוה
מספקא להו ובכולן נתן את לבו ונתן בהם טעם וכו'.

ראה תורת מנחם ספר המאמרים מלוקט חלק ג' ע' שסה.

(13) משלי ד, כב. ודרשו חז"ל (עירובין נד, א) אל תקרי למצאיהם
אלא למוצאייהם בפה.

(14) חגיגה פרק ב' משנה א': אין דורשין במרכבה ביחיד.

(15) ראה רמב"ם הלכות יסודי התורה סוף פרק ד.

(1) בסימן זה יבואר כמה שאלות, והם:

(א) בפסוק כתוב "וילך איש מבית לוי ויקח את בת לוי", למה לא כתוב
בפירוש מי היו האיש והאשה, רק בסתם איש מבית לוי ובת לוי?

(ב) בלידת משה כתיב "ותרא אותו ... ותצפנהו", למה לא כתוב רק
"ותצפנהו", מהו ההקדמה "ותרא אותו וגו'", ומשמע שיש בלידת
משה שני בחי' (א) "ותרא אותו", (ב) "ותצפנהו", מהו ענינו?

(ג) יש ג' מצות בהסדר, למה מצות אכילת מצה - הן מצות אכילת
מצה, והן האפיקומן - הוא במצה האמצעית דוקא הנק' "לוי"?

(ד) בהנ"ל, מה הטעם שחולקים המצה דלוי, והחלק הקטן אוכלין
למצות מצה, והחלק הגדול האפיקומן?

(ה) בהנ"ל, מה הטעם דחלק הקטן מגולה בעת אמירת ההגדה,
משא"כ החלק הגדול האפיקומן מכוסה?

(ו) בהנ"ל, מה הטעם דעל החלק הקטן אומרין עליו אמירת ההגדה,
משא"כ על החלק הגדול האפיקומן אין אומרין עליו כלום?

(ז) בהנ"ל, מה הטעם דהחלק הקטן אוכלין בתחלת הסעודה לתיאבון,
והחלק הגדול האפיקומן אוכלים על השובע דוקא?
ויבואר בפנים.

(2) ראה גם לקמן סי' יג.

(3) שו"ע אדמו"ר הלכות פסח סימן תעג סעיף לה. תעה סעיפים ג-ה.

(4) ראה פסחים קטו, ב.

(5) שו"ע אדמו"ר הזקן שם סי' תעז.

י"ל שזהו האמור בלידת משה, ותרא אותו ותצפנהו כו', הרי שיש ב' בחי', ראי' והתגלות, וצפינות והעלם, והיינו כמו החלק הקטן המגולה, וחלק הגדול המכוסה וצפון.

לקוטי לוי יצחק, אגרות קודש עמוד רל

שהוא דבר גדול, והוא סוד ומכוסה, דברים¹⁶ שכים עתיק יומין, כבשים¹⁷ ללבושך, ואין דורשין בו.

16 ראה פסחים קיט, א. מאי למכסה עתיק יומין (ישעי' כג, יח), זה המכסה דברים שכיסה עתיק יומין, ומאי ניהו סתרי תורה.
17 משלי כז, כו. ראה חגיגה יג, א אין דורשין במעשה מרכבה ר' אבהו אומר מהכא כבשים ללבושך דברים שהן כבשונם של עולם יהיו תחת לבושך.

המשך ביאור למס' מגילה ליום שני עמ' א

משנה

16 חודש ניסן, ואם חל ראש חודש בשבת נקראת בשבת זו, כדי
17 לקדש את ראש חודש ניסן. בַּחֲמִישִׁית לאחר גמר קריאת הפרשיות
18 חוזרין לַכַּפֶּדָן.
19 קריאה בעת מועד: לָבַל – לכל קריאות המועדים מַפְסִיקִין מקריאת
20 פרשת השבוע, וקוראים בענין המועד מעין המאורע, בַּרְאשִׁי
21 חֲדָשִׁים, בַּחֲנוּכָה וּבִפְנֵימֵיהֶם, בַּתְּעֻנִּיּוֹת וּבִמְעַמְדוֹת וּבְיוֹם הַכִּיפּוּרִים,
22 שקוראים בהם את הקריאות שיבוארו במשנה ובברייתא לקמן
23 (ל:לא).
24
25 הגמרא מביאה משנה בענין השקלים ששינו במשנתנו מצות
26 קריאת פרשתם: תִּנֶּן הֵתֶם במסכת שקלים (פ"א מ"א), בַּאֲחֶד בַּאֲדָר
27 שליחי בית דין מְשַׁמְעִין בכרות בית דין בכל ערי ישראל עַל
28 הַשְּׁקָלִים, שיביאו מחצית השקל לצורך קרבנות ציבור, שבאחד
29 בניסן ויכולו להקריבם מתרומה חודשה.

גמרא

1 משנה זו עוברת לבאר דיני הקריאות בחודש אדר: רֹאשׁ חֹדֶשׁ אֲדָר
2 שֶׁחָל לַחֲוִית בְּשַׁבָּת, קוֹרִין בוּ בַּפֶּרֶשֶׁת 'שְׁקָלִים', להודיע לציבור
3 שיביאו השקלים למקדש באדר, כדי שיקריבו בראש חודש ניסן
4 מתרומת שקלים חדשה, כמבואר בגמרא (להלן ע"ב). חָל ראש חודש
5 לַחֲוִית בַּתּוֹךְ הַשָּׁבָת ו-השבוע, מְקַדְּמִין קריאת פרשת שקלים
6 לַשַּׁעֲבָר, כלומר לשבת שלפניה, וּמַפְסִיקִין לַשָּׁבָת אַחֲרָת
7 -[שלאחריה], ואין קוראים פרשת זכור, כדי שיקראוה בשבת
8 שקודם פורים כדלהלן. בַּשָּׁנָה קוראים פרשת 'זִכּוֹר' (דברים כה ז"ט),
9 שבה מזכירים מעשה עמלק, וקוראים אותה בשבת שקודם פורים,
10 לסמוך מחיית עמלק למחיית המן שהיה מזרע עמלק. בַּשְּׁלִישִׁית
11 קוראים פרשת 'פָּרָה אֲדוּמָה' (במדבר יט), שבה מזכירים שריפת פרה
12 אדומה והזאת מי אפרה על הטמא, להזהיר את ישראל שיטהרו
13 ויעשו פסחיהם בטהרה. בַּרְבִּיעִית קוראים פרשת 'וַחֲחֹדֶשׁ הָיָה לָכֶם'
14 (שמות יב א"ב), שהיא פרשת הפסח, ונקראת בשבת שקודם ראש
15 (שמות יב א"ב), שהיא פרשת הפסח, ונקראת בשבת שקודם ראש

המשך ביאור למס' מגילה ליום שני עמ' ב

16 ובראש חודש ארבעה, הַלֵּךְ הַרְבִּיעִי בקריאת רֹאשׁ חֹדֶשׁ בְּעִי
17 מִקֶּדֶר.
18 המסקנא להלכה במחלוקת זו: מֵאֵי הוּא עֵלָה – מה ההלכה בדין זה.
19 רב יוסף אָמַר, אֵין מְשַׁנְחִין בַּרְאשׁ חוֹדֶשׁ לעשותו עיקר, אלא חנוכה
20 הוא העיקר וקוראים בו שלשה ואחד בראש חודש כרב דימי.
21 וְרַבָּה אָמַר, אֵין מְשַׁנְחִין בַּחֲנוּכָה, כיון שהיא קריאה שנתקנה
22 מאוחר יותר מקריאת ראש חודש, אלא ראש חודש עיקר וקוראים
23 בו שלשה, ואחד בחנוכה. וְחֻלְקָתָא שֶׁאֵין מְשַׁנְחִין בַּחֲנוּכָה, וְרֹאשׁ
24 חוֹדֶשׁ עֵיקָר.
25 הגמרא חוזרת לקריאת שקלים: אִתְּמַר, חָל קריאת שקלים לַחֲוִית
26 בַּפֶּרֶשֶׁת 'וְאַתָּה תַּצְוֶה', וְכִי תִשָּׂא' היא לאחריה, ואין היכר
27 שקוראה לשקלים. אָמַר רַבִּי יִצְחָק נִפְחָא, קָרוּ שִׁיתָא מִ'וְאַתָּה תַּצְוֶה'
28 עַד 'כִּי תִשָּׂא', וְחַד קורא קריאת שקלים מִ'כִּי תִשָּׂא' עַד 'וְעִשִּׂיתָ'.
29 שיטה החולקת: אָמַר אַבְי, וְחַד קורא קריאת שקלים מִ'כִּי תִשָּׂא' עַד 'וְעִשִּׂיתָ'.

1 בשלשה, וְלֹא בְּעִיָּא תָךְ – ראש חודש טבת, ששם ודאי יש לעשות
2 כך כאמור. משיבה הגמרא: אכן אמר זאת רק על ראש חודש
3 אדר, וְחָדָא מְבַלְל בְּחִירָתָה אִתְּמַר – הדין השני בראש חודש טבת
4 נלמד מן הראשון.
5 הגמרא מביאה מחלוקת בענין הקריאה בראש חודש טבת: אִתְּמַר,
6 רֹאשׁ חֹדֶשׁ בְּטַב שֶׁחָל לַחֲוִית בַּחֹל, אָמַר רַבִּי יִצְחָק, מוציאים שני
7 ספרי תורה, קָרוּ תִלְתָּא בַּרְאשׁ חוֹדֶשׁ, וְחַד בספר השני בַּחֲנוּכָה. וְרַב
8 דִּימִי דַּמֶּן חִיפָא אָמַר, קָרוּ תִלְתָּא בַּחֲנוּכָה, וְחַד בספר השני בַּרְאשׁ
9 חוֹדֶשׁ.
10 סיוע לרבי יצחק נפחא: אָמַר רַבִּי מְנַי, בְּיוֹתֵיהּ דְּרַבִּי יִצְחָק נִפְחָא
11 מִסְתַּבְּרָא שקריאת ראש חודש עדיפה, דְּהָרִי תְדִיר וְשֶׁאֵינוֹ תְדִיר
12 תְדִיר קוֹדֵם, וראש חודש תדיר יותר מחנוכה.
13 ראייה לרב דימי דמן חיפא: אָמַר רַבִּי אַבְי, בְּיוֹתֵיהּ דְּרַבִּי דִּימִי
14 מִסְתַּבְּרָא, שקריאת חנוכה עדיפה, שְׁהָרִי מִי גָרַם לְעוֹלָה הַרְבִּיעִי
15 שֶׁבָּא, היום שהוא ראש חוֹדֶשׁ, שְׁהָרִי בחנוכה קוראים שלשה

המשך ביאור למס' מגילה ליום שלישי עמ' א

8 בַּשָּׁנָה קוראים 'זִכּוֹר' (דברים כה ז"ט), וּמַפְסִיקִין אֶת אֲשֶׁר עָשָׂה
9 עֲמַלְק לְיִשְׂרָאֵל (שמות א' טו ב). וְאֵין זֶה הֵיא שְׁבַת שָׁנָה, כָּל שֶׁחָל
10 פּוּרִים לַחֲוִית בַּתּוֹכָה, וְאִפְּלוּ בְּעֶרֶב שְׁבַת. בַּשְּׁלִישִׁית קוראים פרשת
11 פָּרָה אֲדוּמָה (במדבר יט), וּמַפְסִיקִין לְוִירְכָתִי עֲלֵיכֶם מִים טְהוֹרִים' וגו'
12 (יחזקאל לו כה). וְאֵין זֶה הֵיא שְׁבַת שְׁלִישִׁית, כָּל שֶׁמְנוּכָה לְפּוּרִים
13 מֵאַחֲרֶיהָ. בַּרְבִּיעִית קוראים 'וַחֲחֹדֶשׁ הָיָה' (שמות יב ב), וּמַפְסִיקִין 'כֹּה
14 אָמַר ה' [אלהים] בַּרְאשׁוֹן בַּאֲחֶד לַחֲדָשׁ' (יחזקאל מז יח).

1 בַּמַּצֵּעַ שְׁבַת ו-השבוע] וקוראים 'החודש' בשבת שלפניה,
2 ומקדימים פרה לשבת שלפניה שהיא לאחר פורים.
3 שנינו במשנה: בַּרְבִּיעִית 'וַחֲחֹדֶשׁ הָיָה לָכֶם'.
4 ברייתא המסכמת את דיני המשנה ומוסיפה עליהם: תִּנֶּן רַבִּנּוּ, רֹאשׁ
5 חוֹדֶשׁ אֲדָר שֶׁחָל לַחֲוִית בְּשַׁבָּת, קוֹרִין 'כִּי תִשָּׂא' (שמות ל"ב), וּמַפְסִיקִין
6 בַּ'הִירְדָּע' (מלכים ב' יא ז"ט). וְאֵין זֶה הֵיא שְׁבַת רֹאשׁוֹנָה, כָּל שֶׁחָל רֹאשׁ
7 חוֹדֶשׁ אֲדָר לַחֲוִית בַּתּוֹכָה – באמצע השבוע, וְאִפְּלוּ בְּעֶרֶב שְׁבַת.

מתוך הספר ילקוט גאולה ומשיח – פרשת בשלח

לקראתו וינער ה' את מצרים בתוך הים

ג. וישב הים לפנות בקר לאיתנו וכו'. והנה רז"ל בשמות רבה פכ"א אמרו אמר משה לפני הקב"ה אתה אומר לי שאקדע הים וכו' א"ל הקב"ה וכו' כך התניתי עמו מתחלה שאני קורע שנאמר וישב הים לפנות בקר לאיתנו לתנאו שהתניתי עמו מתחילה וכו'.

ונהירנא שראיתי במכתב להרב המקובל הגדול מהר"ר מאיר פאפירש כ"ץ זלה"ה בספר טל אורות כ"י שדקדק דאם לאיתנו פירשו לתנאו כמו שאמרו רז"ל הא הו"ל לכתוב לאומרו בבקיעת הים לא בחזירתם, ופירש בשם רבו מהר"ר ישראל אשכנזי במשז"ל שקריעת ים סוף תהי' לעתיד לבא כמש"ה (ישעי' יא) והחרים ה' את לשון ים מצרים, לכן אי כתב רחמנא גבי הבקיעה הוה אמינא דתנאי אחד התנה הקב"ה בו בפרק ולא עוד, לזה כתב לאיתנו לתנאו בחזרת המים להורות דגם אחר שנקרע הים וחזר כמנהגו הנה זה עומד עדיין בתנאו ליקרע לישראל לעתיד, אלו דבריו דברי פי חכם חן.

ועל פי דבריו יתבאר אצלי לשון בראשית רבה פרשה ה' וז"ל א"ר יוחנן תנאין התנה הקב"ה עם הים שיהא נקרע לפני ישראל הה"ד וישב הים לאיתנו לתנאין שהתנה עמו עכ"ל. ולכאורה יפלא מה הלשון אומרת תנאין התנה וכו' לתנאין שהתנה וכו' ומאן ניהו תנאין לשון רבים, אין כאן אלא תנאי זה וכך כתוב לאיתנו לתנאו יחיד, וכבר הרב מהר"ש יפה נתקשה בזה.

ועל פי דברי הרב הנזכר מה טוב ומה נעים דשפיר דייק רבי יוחנן לומר תנאין התנה הקב"ה עם הים וכו' תנאין תרי ודאי חד תמן וחד לעתיד לבא כדכתיב והחרים ה' את לשון ים מצרים, וז"ש הה"ד וישב הים לאיתנו כלומר דמדכתיב לאיתנו בחזרת המים ולא כתיב כשנבקע הים שמעינן דאכתי פש תנאי אחד לעתיד לבא, וז"ש לתנאין שהתנה עמו.

החיד"א – ראש דוד

טו, א – אז ישיר משה ובני ישראל את השירה הזאת לה' ויאמרו לאמר אשירה לה' כי גאה גאה סוס ורכבו רמה בים

ד. השירה הזאת. ר' ברכי' בשם ר' שמואל בר נחמן, נמשלו ישראל כנקבה, מה נקבה זו נוטלת עישור נכסים מאבי' ויוצאה, כך ישראל שבעה עממין שהוא עישור לשבעים אומות, ועל ידי שירשו ישראל כנקבה אמרו שירה בלשון נקבה, שנאמר אז ישיר משה ובני ישראל את השירה הזאת, אבל לעתיד לבא עתידין לירש כזכר היורש כל נכסי אביו, הה"ד (יחזקאל מח, ג) מפאת קדימה ועד פאת ימה כו' והם אומרים שירה בלשון זכר, שנאמר (תהלים קמט, א) שירו לה' שיר חדש, חדשה אין כתוב כאן אלא חדש. שיר השירים רבה פ"א-ח

יג, יז – ויהי בשלח פרעה את העם ולא נחם אלקים דרך ארץ פלשתים כי קרוב הוא כי אמר אלקים פן ינחם העם בראותם מלחמה וישבו מצרימה

א. [במד"ר] נשא פי"ד בנשיא השביעי, שלשה אומות אסר הקב"ה לכשנכנסו לארץ לירש את ארצם שנאמר (דברים ב, ט) אל תצר את מואב וכן באדום כו' ארץ פלשתים מניין דכתיב ולא נחם אלקים דרך ארץ פלשתים כי קרוב הוא קרובה היתה השבועה שנשבע אברהם לאבימלך כו' ולעתיד לבא עתיד הקב"ה להחזיר שלשתן לישראל, שנאמר ועפו בכתף פלשתים ימה בישעי' ס' י"א פסוק י"ד ומתרגמינן ויתחברון כתף חד לממחי ית פלשתאי די במערבא כו', אדום ומואב משלוח ידם כו'.

ועיין ברבות לך לך ס"פ מ"ד ששלשה אומות לא נתן לו עד לעתיד לבא קני קניזי וקדמוני רק שבעה אומות נתן לו עכשיו ונתבאר במקום אחר שהשבעה אומות הם לברר ז' תחתונים, אבל בירור ג' ראשים עדיין לא ניתן לו בשלימות, אם כן לכאורה פלשתים זהו מביורור הג' ראשים כו' ועל זה נאמר ולא נחם אלקים דרך ארץ פלשתים, ולכן ועדיין לא נחם לא קיבל תנחומין בשלימות כמ"ש ברבות ר"פ בשלח, אבל לעתיד לבא כתיב נחמו נחמו עמי על ידי שיתן להם גם בירור ג' ראשים כו'.

ואפשר לומר דלכן לעתיד לבא פרזות תשב ירושלים על ידי בירור פלשתים מבוי המפולש שלעתיד לבא ישמח ישראל בעושיו, משא"כ בעולם הזה אין שמחה בשלימות כו' עיין ברבות פרשת אחרי פ"כ. ובספר כד הקמח ערך שמחה, ועמ"ש ע"פ צדקת פרזונו בישראל.

אור התורה שמות ח"ב עמוד שני"ב

יג, ה – ויוגד למלך מצרים כי ברח העם ויהפך ללב פרעה ועבדיו אל העם ויאמרו מה זאת עשינו כי שלחנו את ישראל מעבדנו

ב. כי ברח העם. לכאורה הוא תמוה למה היתה כזאת, וכי אילו אמרו לפרעה לשלחם חפשי לעולם לא הי' מוכרח לשלחם.

אלא מפני שהרע שבנפשות ישראל עדיין הי' בתקפו בחלל השמאלי כי לא פסקה זוהמתם עד מתן תורה רק מגמתם וחפצם היתה לצאת נפשם האלקית מגלות הסטרא אחרא היא טומאת מצרים ולדבקה בו יתברך וכדכתיב ה' עוזי ומנוסי ביום צרה וגו' משגבי ומנוסי וגו' והוא מנוס לי וגו'.

ולכן לעתיד כשיעביר ה' רוח הטומאה מן הארץ כתיב ובמנוסה לא תלכון כי הולך לפניכם ה' וגו'.

תניא פרק ל"א

יד, כז – ויט משה את ידו על הים וישב הים לפנות בוקר לאיתנו ומצרים נסים

♦ יום ראשון ז' שבט ♦

יִי וַיְהִי כִּד שְׁלַח פְּרַעַה ית עֲמָא וְלֹא דְבָרֵינוּ
יִי אֲרַח אֲרַעָא פִּלְשֶׁתַּי אֲרִי קְרִיבָא הוּא אֲרִי
אָמַר יִי דִּילְמָא יִזְעֻנוּ עֲמָא בְּמַחְזִיחֵיהוֹן קְרִיבָא
וַיִּתְּבוּן לְמַצְרַיִם:

יג (י) וַיְהִי בְּשִׁלַּח פְּרַעַה אֶת־הָעָם וְלֹא־נָחַם אֱלֹהִים
דְּרַךְ אֲרִיץ פְּלִשְׁתִּים כִּי קְרֹוב הוּא כִּי אָמַר אֱלֹהִים
פְּנִינָתָם הָעָם בְּרֹאתָם מִלְחָמָה וְשָׁבוּ מִצְרֵימָה:

ומה, אם כְּשֶׁהֲקִיפִם דְּרַךְ מַעֲקָם, אָמְרוּ: "נִתְּנָה רֹאשׁ
וְנִשְׁוֹבָה מִצְרֵימָה", אִם הוֹלִיכֶם בְּפִשׁוּטָה עַל־אֲחַת־
בְּמַה־וְכֻמָּה. (לפי סדר הכתוב נראה ה'רשימות מהפכים, וְעַנְן בְּרָבִי אֱלִיהוּ מוֹנֵחַ.
ובגור אֲרִיָּה וּבְרָבִי מוֹדֵבִי יִסָּה יִשׁוּבֵן נִכּוֹן עַל זֶה) ♦ פֶּן יִנָּחֶם • יִחְשְׁבוּ
מִחֻשְׁבָּה עַל שִׁעְיָאוּ וַיִּתְּנוּ לָב לְשׁוּבָה.

כש"י וַיְהִי בְּשִׁלַּח פְּרַעַה וְגו' וְלֹא נָחַם • וְלֹא נִהְיָה
כְּמוֹ: (שמות לב) "לֶךְ נָחָה אֶת הָעָם," (משלי ו) "בַּהֲתַלְלֶכְךָ
תִּנָּחָה אוֹתָךְ". כִּי קְרֹוב הוּא • וְנוֹחַ לְשׁוּבָה בְּאוֹתוֹ
הַדְּרַךְ לְמַצְרַיִם, וּמִדְּרָשִׁי אֲגִידָה יֵשׁ הִרְבֵּה. בְּרֹאתָם
מִלְחָמָה • כְּגוֹן מִלְחָמַת (במדבר יד) "וַיִּרְדּוּ הָעַמְּלָקִי
וַהֲכַנְעַנִי וְגו'", (מכילתא) אִם הִלְכוּ דְרַךְ יִשְׂרָאֵל חוֹזְרִים.

יח וַיִּסַּב אֱלֹהִים דְּרַךְ הַמִּדְבָּר יַם־סוּף
דְּסוּף וּמִזְרִזִין סְלִיקוּ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל מֵאֲרַעָא
דְּמַצְרַיִם:

יח (יח) וַיִּסַּב אֱלֹהִים אֶת־הָעָם דְּרַךְ הַמִּדְבָּר יַם־סוּף
וּחֻמָּשִׁים עָלוּ בְּנֵי־יִשְׂרָאֵל מֵאֲרִיץ מִצְרַיִם:

כְּשֶׁהוּא פּוֹרֵשׁ לְמִדְבָּר, צָרִיךְ לִזְמֵן כָּל הַצָּרָה. וְכַתּוּב
זֶה לֹא נִכְתָּב כִּי־אִם לְסִבָּר אֶת הָאֵזֶן, שְׁלֹא תִתְּמָה:
בְּמִלְחָמַת עֲמָלֶק וּבְמִלְחָמַת סִיחוֹן וְעוֹג וּמִדִּין, מִהִיכָן
הָיוּ לָהֶם כְּלֵי זִין, שֶׁהִכּוּ יִשְׂרָאֵל בְּחֶרֶב? בְּרִש"י יִשָּׁן
וְכֵן הוּא אוֹמֵר: (יהושע א) "וְאַתֶּם תַּעֲבֹרוּ חֲמוּשִׁים", וְכֵן
תִּרְגֹּם אוֹנְקֵלוֹס: מִזְרִזִין, כְּמוֹ: (בראשית יד) "וַיִּרֶק אֶת
חֲנִיכֵיו", וְזִרְיָו. דְּכָר אַחֵר: "חֲמוּשִׁים", אֲחֵד מִחֲמֻשֵּׁי
יָצְאוּ, וְאַרְבַּעַה חֲלָקִים מֵתוּ בְּשִׁלְשֵׁת יָמֵי אֶפְלָה.

כש"י וַיִּסַּב • הִסִּיבֶם מִן הַדְּרַךְ הַפִּשׁוּטָה לְדְרַךְ
הָעֻקְמוּמָה. יַם־סוּף • כְּמוֹ לִים־סוּף. וְסוּף הוּא לְשׁוֹן
אֲגֹם שְׁגָדִילִים בּוֹ קִנִּים, כְּמוֹ: "וַתֵּשֶׁם בְּסוּף", "קִנְיָה
וְסוּף קָמְלוֹ". וּחֻמָּשִׁים • אֵין "חֲמוּשִׁים" אֲלֹא
מִזִּינִים (לפי שֶׁהִסְבֵּתוּן בְּמִדְבָּר, גִּרָם לָהֶם שְׁעָלוּ
חֲמוּשִׁים, שְׁאֵלוּ הָיָה דְרַךְ יִשׁוּבָה לֹא הָיוּ מִחֲמֻשִּׁים
לָהֶם כָּל מָה שְׁצָרִיכִים, אֲלֹא כְּאֵדָם שְׁעוֹבֵר מִמָּקוֹם
לְמָקוֹם וּבִדְעָתוֹ לִקְנוֹת שֵׁם מָה שְׁיִצְטָרֵךְ, אֲבָל

רמב"ן על התורה – מהדורת בלוס, אברמוביץ

וכמה. מכילתא. הענין הזה שאמר: וְלֹא
נָחַם אֱלֹהִים, וַיִּסַּב אֱלֹהִים אֶת הָעָם
דְּרַךְ הַמִּדְבָּר, כִּי בְּנִסְעָם מִסְּבוֹת הַחַל
עֲמוּד הָעֵנָן לָלֶכֶת לְפָנֵיהֶם וְלֹא הִלֵּךְ
דְּרַךְ אֲרִיץ פְּלִשְׁתִּים, אֲבָל הִלֵּךְ דְּרַךְ
מִדְבָּר אֵיתָם וַיִּשְׁרָאֵל הִלְכוּ אַחֲרָיו,
וַיִּשְׁכֵּן הָעֵנָן בְּאֵיתָם וַיַּחֲנוּ שָׁם וְהוּא
בְּקֶצֶה הַמִּדְבָּר. תורה יח
(יח) וַיִּסַּב וּחֻמָּשִׁים עָלוּ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל,
לֹאמֹר כִּי אֵף עַל פִּי שֶׁהִסֵּב ה' אוֹתָם
דְּרַךְ הַמִּדְבָּר הָיוּ יִרְאִים פֶּן יִבְאוּ עֲלֵיהֶם
פְּלִשְׁתִּים יוֹשְׁבֵי הָעָרִים הַקְּרוֹבוֹת לָהֶם
וְהָיוּ חֲלוּצִים כְּמוֹ הַיּוֹצֵאִים לְמִלְחָמָה.
וַיֵּשׁ אוֹמְרִים (ורא"ט) שֶׁסִּפֵּר הַכְּתוּב
שֶׁיָּצְאוּ בִּיד רַמָּה וַחֲשׁוּבוּ לְהִיּוֹת גְּאוּלִּים,
וְלֹא הִלְכוּ כְּדָמוֹת עֲבָדִים
בוֹרְחִים. תורה יט

למצרים, אֲבָל בְּדְרַךְ הַמִּדְבָּר לֹא יִרְאוּ
מִלְחָמָה עַד הִיוּתָם בְּאֲרָצָם בְּאֲרִיץ סִיחוֹן
וְעוֹג מַלְכֵי הָאֲמֹרִי שֶׁהָיָה נְתוּנָה לָהֶם
וּרְחוּקִים הֵם מִמִּצְרַיִם בַּעֲת הַהִיא.
וּמִלְחָמַת עֲמָלֶק בְּרִפְיִדִים לֹא הָיְתָה
רְאוּיָה לְשׁוּבָה בְּעִבּוּרָה, כִּי הֵם
לֹא יַעֲבֹרוּ עֲלֵיהֶם, וְהוּא שְׂבָא מֵאֲרָצוֹ
וְנִלְחַם בָּהֶם לְשִׁנְאוֹת אוֹתָם, וְאִם יִתְּנוּ
רֹאשׁ לְשׁוּבָה לְמַצְרַיִם לֹא יוֹעִיל כִּי יִלְחַם
בָּהֶם בְּדְרַךְ, וְגַם רְחוּקִים הָיוּ מִמִּצְרַיִם
בְּדְרַךְ הָעֵקֶם אֲשֶׁר הִלְכוּ בּוֹ וְלֹא יִדְעוּ
דְּרַךְ אַחֲרָת. וּלְשׁוֹן רִש"י: בְּרֹאתָם
מִלְחָמָה, כְּגוֹן מִלְחָמַת הַכְּנַעֲנִי
וְהָעַמְּלָקִי, אִם הִלְכוּ בְּדְרַךְ יִשְׂרָאֵל הָיוּ
חוֹזְרִין, מָה אִם כְּשֶׁהֲקִיפִם דְּרַךְ מַעֲקָם
אָמְרוּ נִתְּנָה רֹאשׁ וְנִשְׁוֹבָה מִצְרֵימָה,
אִם הוֹלִיכִין בְּפִשׁוּטָה עַל אֲחַת בְּמָה

(יז) כִּי קְרֹוב הוּא. וְנָח לְשׁוּבָה בְּאוֹתוֹ
הַדְּרַךְ לְמַצְרַיִם, וּמִדְּרָשִׁי אֲגִידָה יֵשׁ
הִרְבֵּה. לְשׁוֹן רִש"י. וְגַם הוּא דַּעַת ר"א.
כִּי טַעַם וְלֹא נָחַם אֱלֹהִים דְּרַךְ אֲרִיץ
פְּלִשְׁתִּים בְּעִבּוּר כִּי קְרֹוב הוּא וַיִּנָּחֲמוּ
וַיִּשְׁוּבוּ אֶל מִצְרַיִם מִיָּד. וְעַל דַּעַתִּי אִם
הָיָה דְּבָרֵיהֶם, הָיָה כִּי אָמַר אֱלֹהִים
מִקֵּדָם, וַיֹּאמֶר הַכְּתוּב: וְלֹא נָחַם אֱלֹהִים
דְּרַךְ אֲרִיץ פְּלִשְׁתִּים כִּי אָמַר אֱלֹהִים
כִּי קְרֹוב הוּא פֶּן יִנָּחֶם הָעָם. אֲבָל
הַכֹּחַ שֶׁיֹּאמֶר: וְלֹא נָחַם אֱלֹהִים דְּרַךְ
אֲרִיץ פְּלִשְׁתִּים "אֲשֶׁר הוּא קְרֹוב" נוֹטֵב
לְנִחוּתָם בְּדְרַךְ הַהוּא, כִּי אָמַר אֱלֹהִים
פֶּן יִנָּחֶם הָעָם בְּרֹאתָם מִלְחָמָה וְשָׁבוּ
מִצְרֵימָה. וְטַעַם הַמִּלְחָמָה, שֶׁהָיְתָה לָהֶם
לְעִבּוּר דְּרַךְ אֲרִיץ פְּלִשְׁתִּים, וּפְלִשְׁתִּים
לֹא יִתְּנוּם לְעִבּוּר בְּשָׁלוֹם וַיִּשְׁוּבוּ

יט ואסיק משה ית גרמי יוסף עמה ארי
אומאה אומי ית בני ישראל למימר מדבר
דכיר יי תכוון ותסקוין ית גרמי מקא עמכוין:

(יט) ויקח משה את עצמות יוסף עמו כי השבע
השביע את בני ישראל לאמר פקד ופקד אלהים
אתכם והעליתם את עצמתי מזה אתכם:

לכשיגאלו ויצאו משם, שישאווהו (סוטה ג.)
והעליתם את עצמתי מזה אתכם • לאחיו השביע
בן. למדנו שאף עצמות כל השבטים העלו עמם,
שנאמר: "אתכם".

כ"י • השבע השביע • השביעם שישביעו לבניהם
(מכילתא). ולמה לא השביע לבניו שישאווהו לארץ
כנען מיד, כמו שהשביע יעקב? אמר יוסף: אני
שליט הייתי במצרים והיה ספק בידי לעשות, אבל
בני, לא יניחום מצרים לעשות. לכן השביעם

~ נקודות משיחות קודש ~ (על פי 'לקוטי שיחות' כרך כ עמ' 237 ואילך – מתוך 'לקראת שבת')

מדוע נשא משה ארונו של יוסף?

והנה מצינו שרק אחרי מיתתו של יעקב אבינו התחילה
צרת השעבוד, וכדברי רש"י (ריש פרשתו) "כיון שנפטר
יעקב אבינו, נסתמו עיניהם ולבם של ישראל מצרת
השעבוד שהתחילו לשעבדם".

וזהו ש"לוי לא ישא שהוא עתיד לשאת את הארון", דמפיון
שנשיאת ארונו של יעקב אפשרה את שעבוד מצרים, לכן
"לוי לא ישא" כי הוא "עתיד לשאת את הארון", ואינו שייך
לשעבוד מצרים.

ולפי זה יתפרש 'כמין חומר' 'היאך נשא משה שהיה לוי
ארונו של יוסף', כי נשיאת ארונו של יוסף לא רק שאין
בזה הוראה על שעבוד מצרים, אלא אדרבה, יש בה הוראה
על הגאולה ממצרים, וכדברי יוסף עצמו, דכאשר "פקוד
יפקוד אלקים אתכם, והעליתם את עצמתי מזה אתכם"
(בשלח שם). ועל כן לא היה ראוי לנשיאת ארונו של יוסף
יותר ממשה, ראש שבט לוי, וגואלם של ישראל.

על הפסוק בפרשת ויחי "וישא איתו בניו ארצה כנען
ויקברו אותו" (ג, יג), פירש רש"י "לוי לא ישא שהוא עתיד
לשאת את הארון".

והקשו המפרשים: להלן בפרשת בשלח (יג, יט) כתוב "ויקח
משה את עצמות יוסף עמו", ולכאורה הרי משה היה
משבט לוי ומבני קהת נושאי הארון, ואם כן "היאך נשא
משה שהיה לוי, ארונו של יוסף" (לשון הריב"א כאן, וראה גם
חזקוני ומושב זקנים)?

ויש לבאר הדברים בהקדים מה שמצינו ש"מלאכת שעבוד
מצרים לא היתה על שבט לוי" (רש"י שמות ה, ד. וראה
'שמות רבה' פרשה ה, טז), ומבואר בזה ד"שבטו של לוי כו'
עתידין לשאת את הארון, ומתוך כך היו בני חורין" (תוספות
הדר זקנים שמות א, יג. וראה גם חזקוני שם ה, ד. ועוד). ונמצא,
שמפיון שהיו "עתידין לשאת את הארון", לכן לא היו
שייכים כלל לשעבוד מצרים.

כ ונשלו מספות ושרו באתם בסטר מדברא:

(כ) ויסעו מספת ויחנו באתם בקצה המדבר:

כ"י • ויסעו מספת • ביום השני, שהרי בראשון באו מרעמס לסכות.

כא ויי מדבר גדמיהון ביממא בעמודא
דעננא לדבריהון באורחא וליליא
בעמודא דאשתא לאנהרא להון למיזל
ביממא וביליליא:

(כא) ויהיה הלך לפניהם יומם בעמוד ענן לנחתם
הדרך ולילה בעמוד אש להאיר להם ללכת יומם
ולילה:

והקדוש-ברוך-הוא בכבודו מוליכו לפניהם. ומכל-
מקום, את עמוד הענן הכין להנחותם על-ידו, שהרי
על-ידי עמוד הענן הם הולכים. עמוד הענן אינו
לאורה, אלא להורותם הדרך.

כ"י • לנחתם הדרך • נקוד פתח, שהוא כמו
להנחותם, כמו (דברים א) "לראותכם בדרך אשר תלכו
בה" שהוא כמו להראותכם. אף כאן להנחותם
על-ידי שלית, ומי הוא השליח? עמוד הענן,

רמב"ן על התורה – מהדורת בלום, אברמוביץ

הוא לפניהם ביום בעמוד ענן, ובילילה
בית דינו שוכן בעמוד האש להאיר
להם, כטעם: אשר עין בעין נראה אתה

הקדוש ברוך הוא עמם ביום ובית
דינו בלילה (וזהו דקל קצ"א). אם כן פירוש
הכתוב שהשם שוכן בתוך הענן "והולך"

(כא) ויה' הלך לפניהם יומם. כבר
אמרנו (בראשית כה נ"א, ג') שכל
מקום שנאמר ויה' הוא ובית דינו,

שיעור יומי ליום ראשון ו' שבט ושנים מקרא ואחד תרגום – יד – פרשת בשלח פה

(כב) לֹא־יִמִּישׁ עַמּוּד הָעֵנָן יוֹמָם וְעַמּוּד הָאֵשׁ לַלַּיְלָה
כב לֹא עַדִּי עַמּוּדָא דְעֵנָנָא בִּימָמָא וְאִף לֹא
עַמּוּדָא דְאֶשְׁתָּא בְּלַיְלָא קֳדָם עָמָא:
לִפְנֵי הָעָם: פ

וְיִמִּישׁ • לֹא יִמִּישׁ • הַקְדוּשׁ-בְּרוּךְ-הוּא אֶת עַמּוּד הָעֵנָן
יוֹמָם, וְעַמּוּד הָאֵשׁ לַלַּיְלָה. מְגִיד שֶׁעַמּוּד הָעֵנָן
מְשָׁלִים לְעַמּוּד הָאֵשׁ, וְעַמּוּד הָאֵשׁ מְשָׁלִים לְעַמּוּד
הָעֵנָן, (שבת כג) שְׁעַד שְׁלֹא יִשְׁקַע זֶה, עוֹלָה זֶה.

יד (א) וַיְדַבֵּר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה לֵאמֹר:
א ומליל יי עם משה למימר:

(ב) דַּבֵּר אֶל־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וַיֵּשְׁבוּ וַיַּחֲנוּ לִפְנֵי פִי הַחִירֹת
בין מגדל ובין הים לפני בעל צפון נכחו תחנו
על-הים:
ב מליל עם בני ישראל ויתובנו וישרון קדם
פום חירותא בין מגדל ובין ימא קדם בעיל
צפון לקבלה תשרון על ימא:

וַיֵּשְׁבוּ • לֹאחֲזִירֵיהֶם, לְצַד מִצְרַיִם הָיוּ מִקְרָבִין
כָּל יוֹם הַשְּׁלִישִׁי, כְּדִי לְהִטְעוֹת אֶת פְּרָעָה, שְׂיֵאמֶר:
תּוֹעִים הֵם בַּדֶּרֶךְ, כִּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר: "וְאָמַר פְּרָעָה לְבָנָי
יִשְׂרָאֵל וְגו'". וַיַּחֲנוּ לִפְנֵי פִי הַחִירֹת • (מכילתא) הוּא
פִּיתָם, וְעָכְשׁוּ נִקְרָא פִי הַחִירֹת, עַל שֵׁם שֶׁנֶּעֱשֶׂה בְּנִי
חוֹרִין. וְהֵם שְׁנֵי סְלָעִים גְּבוּהִים זְקוּפִים, וְהִגִּיא
שְׂבִינֵיהֶם קְרוִי פִי הַסְּלָעִים. לִפְנֵי בַּעַל צָפוֹן • (מכילתא)
הוּא נִשְׁאָר מִכָּל אֱלֹהֵי מִצְרַיִם, כְּדִי לְהִטְעוֹתָן שְׂיֵאמְרוּ
קָשָׁה יִרְאָתָן, וְעַלִּיו פֶּרֶשׁ אִיּוֹב: "מִשְׁגִּיא לְגוֹיִים
וַיֹּאבְדֵם".

~ נקודות משיחות קודש ~ (ממכתב כ"ז ניסן תש"ח, אג"ק ח"ב אגרת שס – מתוך 'לקראת שבת')

איך היו בני ישראל נבכים לפני פי החירות

וַיֵּשְׁבוּ וַיַּחֲנוּ לִפְנֵי פִי הַחִירֹת (יד, ב) מֶה הָיוּ חִירֹת הַלֵּל, לֹא הָיוּ מִשְׁפָּעוֹת אֶלָּא גְדוּדִיּוֹת, וְלֹא הָיוּ תְרוּטוֹת אֶלָּא מְקַפּוֹת, וְלֹא הָיוּ עֲגוּלוֹת אֶלָּא מְרַבְּעוֹת, וְלֹא הָיוּ מַעֲשֵׂה אָדָם אֶלָּא מַעֲשֵׂה שָׁמַיִם, וְעֵינַיִם לָהֶם פְּתוּחוֹת (מכילתא) לְפָנֶיךָ רִיבֵהוּ, דְּבָרֵי הַמְדַּרְשׁ תְּמוּהֵיהֶם מֵאֲדָ, דְּלִמָּאֵי נִפְקִי מִכָּל הַפְּרִטִים שֶׁבְּאֲבָנִים אֵלּוּ?
וַיֵּשׁ לִישָׁב, שְׁעַל־פִּי־זֶה מִבְּאֵר הַיֵּטֵב מֶה שֶׁאָמַר פְּרָעָה, דְּמַחֲמַת זֶה שֶׁנִּמְצָאִים לִפְנֵי "פִי הַחִירֹת" לְפִיקָךְ "נִבְכִים הֵם בְּאֶרֶץ" (שם, ג) וְאֵינִם יְכוּלִים לִבְרַח.
וְשַׁעֲרֵי הַדְּבָרִים כִּף הוּא:
לֹא הָיוּ מִשְׁפָּעוֹת – אִם הָיוּ הָאֲבָנִים מִשְׁפָּעוֹת הָרִי הָיוּ יְכוּלִים לְטַפֵּס עֲלֵיהֶם וּלְבָרַח, אֶלָּא גְדוּדִיּוֹת – שֶׁהָיוּ יִשְׂרָאֵל וְאִי אֶפְשָׁר הָיָה לְטַפֵּס עֲלֵיהֶן.
לֹא הָיוּ תְרוּטוֹת – לֹא הָיוּ הָאֲבָנִים פְּתוּחוֹת אֶפִּילוֹ מַעַט

(ראה ערוך ערך תרוטות), דָּאָז הָיוּ יְכוּלִין לְבָרַח מִמְּקוֹם הַפְּתוּחַ, אֶלָּא מְקַפּוֹת – שְׁלֹא הָיָה בָּהֶם שׁוּם פְּתַח.
לֹא הָיוּ עֲגוּלוֹת – דְּבִשְׁנֵי עַמּוּדִים עֲגוּלִים סְמוּכִין זֶה אֶצֶל זֶה, הִנֵּה הַרוּצָה לַעֲבוֹר בִּינֵיהֶם, עַלִּיו לִנְתִיץ רַק חֶלֶק הַקָּצֵר בִּיּוֹתֵר שֶׁבַּעֲגוּל, אֶלָּא מְרַבְּעוֹת – שֶׁנֶּנְעוּ זֶה בְּזֶה בְּכָל עֲבִיבִים, וְכִדִּי לְבָרַח צָרִיף לִנְתִיץ כָּל עֲבִיבִים.
לֹא הָיוּ מַעֲשֵׂה אָדָם – דָּאֵם בֵּן אָדָם עֲשָׂאֵם, פְּשִׁיטָא שְׂאָדָם אַחֵר יְכוּל לְהִרְסָם, אֶלָּא מַעֲשֵׂה שָׁמַיִם.
אִף אִם הָיוּ מַעֲשֵׂה שָׁמַיִם – קָשָׁה, הָרִי אָמְרוּ חַז"ל (ירושלמי, סוף מעשרות. נדרים פ"ג ה"ב. ועוד) "אֵין מְרַבֵּעַ מִשְׁשֵׁת יְמִי בְּרִאשִׁית", וְאִם כֵּן אִיךָ הָיוּ "מְרַבְּעוֹת"?
וְעַל זֶה מֵתָרֵץ – עֵינַיִם לָהֶם פְּתוּחוֹת – דְּשִׁטַּח הַסְּלָע לֹא הָיָה חֶלֶק לְגִמְרִי, אֶלָּא הָיוּ בּוֹ חוֹרִים כְּמִין עֵינַיִם, וּבְמִילָא לֹא הָיָה רְבוּעָם שְׁלֵם. וּק"ל.

רמב"ן על התורה – מהדורת בלום, אברמוביץ

ה' וַיַּעֲנֵךְ עֶמֶד עֲלֵיהֶם וּבַעֲמוּד עָנָן אֲתָהּ
הוֹלֵךְ לִפְנֵיהֶם יוֹמָם וּבַעֲמוּד אֵשׁ לַיְלָה
(במדבר י"ד, י"ד).
וְרִאשִׁיתִי בְּאֶלֶּה שְׁמוֹת רִבְּה (י"ט, ו): כִּי
לֹא בְחֶפְזוֹן תֵּצֵאוּ וּבִמְנוּסָה לֹא
תִלְכּוּן כִּי הוֹלֵךְ לִפְנֵיכֶם ה' (שעיה נ"ב,
י"ב). לְשַׁעֲבֵר אֲנִי וּבֵית דִּינִי הִיִּיתִי מִהֶלֶךְ
לִפְנֵיכֶם, שְׁנֶאֱמַר: וְה' הֶלֶךְ לִפְנֵיהֶם
יוֹמָם, אֲבָל לְעֵתִיד לְבֹא אֲנִי לְבָדִי,
שְׁנֶאֱמַר: כִּי הוֹלֵךְ לִפְנֵיכֶם ה' וּמֵאֲסַפְכֶם
אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל (שם). וְסוּד הַמְדַּרְשׁ הַזֶּה
כְּאֶשֶׁר הִזְכַּרְתִּי, כִּי בְּגִלְגָּלֵה הִרְאִשׁוּנָה
הָיָה הַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא עֲמָהֶם בְּיוֹם
וּבֵית דִּינֹו עֲמָהֶם בְּלַיְלָה, אֲבָל לְעֵתִיד
לְבֹא תִתְעַלֶּה מִדֶּת בֵּית דִּינֹו בְּרַחֲמִים,
וְה' הֶלֶךְ לִפְנֵיהֶם, הַשֵּׁם הַמִּיחָד, כִּי
אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל מֵאֲסַפֵּם עֲמוֹ, וְלַיְלָה בְּיוֹם
זֶאִיר בְּחִשְׁבִּיהָ כְּאֹרֶךְ (תהלים קל"ט, י"ב),
כִּי הַכֵּל בְּמִדַּת רַחֲמִים מִיחָדָת.
וְרִאשִׁיתִי אָמַר (ליתא) כִּי הַכְּתוּב יְדַבֵּר הוּא
כְּלָשׁוֹן בְּנֵי הָאָדָם, בְּעֵבֶר כִּי כַח
הַשֵּׁם וְשִׁלּוּחוֹ הוּא הוֹלֵךְ עִם יִשְׂרָאֵל
בְּדֶרֶךְ מוֹלִיךְ לִימִין מִשָּׁה וְרוּעַ תְּפָאֲרָתוֹ
(ישעיה ס"ג, י"ב). וְהָאֱמַת שֶׁהוּא בְּדֶרֶךְ
מוֹלִיךְ לִימִין מִשָּׁה, אֲבָל לֹא כְּאֶשֶׁר זָכִין
ר"א מִמֶּנּוּ, וּבְתִיב: כֵּן נִהְיָת עֲמָךְ לַעֲשׂוֹת
לִךְ שֵׁם תְּפָאֲרָת (שם, י"ד). תורה כב

(ג) וְאָמַר פֶּרְעָה לְבְנֵי יִשְׂרָאֵל נִבְכִּים הֵם בְּאֶרֶץ סֹנֶר עֲלֵיהֶם הַמִּדְבָּר:

ובלע"ז: שירי"ר, כמו: (תהלים פד) "בַּעֲמֻק הַבְּכָא", (איוב כא) "מִבְּכֵי נְהֻרוֹת", (שם לח) "נִבְכֵי יָם". נִבְכִּים הֵם, כלואים הם במדבר שאינן יודעין לצאת מִמָּנֹה וְלִהְיוֹן יָלֹכוּ.

כ"י וְאָמַר פֶּרְעָה • כְּשִׁישְׁמַע שֶׁהֵם שָׁבִים לְאַחֲרֵיהֶם. לְבְנֵי יִשְׂרָאֵל • עַל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל. וְכֵן: "ה' יִלְחֶם לָכֶם", עֲלֵיכֶם, (בראשית כ) "אֲמַרְי לִי אָחִי הוּא", אֲמַרְי עָלַי. נִבְכִּים הֵם • כְּלוּאִים וּמִשְׁקַעִים,

וְאִתְּמַר יֵת לְפָא דְפֶרְעָה וְיִרְדֵּף בְּתִרְהוֹן וְאִתְּמַר בְּפֶרְעָה וּבְכָל מִשְׁרֵתָהּ וְיִדְעוּן מִצְרָאִי אֲרִי אֲנִי יִי וְעִבְדִּי כֵן:

(ד) וְחִזְקֵתִי אֶת־לִבִּי פֶרְעָה וְרָדִף אַחֲרֵיהֶם וְאִפְכְּדָה בְּפֶרְעָה וּבְכָל־חֵילוֹ וְיִדְעוּ מִצְרַיִם כִּי־אֲנִי יְהוָה וַיַּעֲשׂוּ־כֵן:

עשה". בְּפֶרְעָה וּבְכָל חֵילוֹ • הוּא הַתְּחִיל בַּעֲבָדָה, וּמִמָּנֹה הַתְּחִילָה הַפֶּרְעָנוּת (מכילתא) • וַיַּעֲשׂוּ־כֵן • לְהַגִּיד שֶׁבָחָן שֶׁשְּׁמַעוּ לְקוֹל מֹשֶׁה, וְלֹא אָמְרוּ: הֵיאָף נִתְקַרַּב אֶל רֹדְפֵינוּ, אֲנִי צָרִיכִים לְבִרְחָה, אֲלֹא אָמְרוּ אֵין לָנוּ אֲלֹא דְבָרֵי בֶן עַמָּרָם (מכילתא) •

כ"י וְאִפְכְּדָה בְּפֶרְעָה • כְּשֶׁהִקְדוּשׁ־בְּרוּךְ־הוּא מִתְּנַקֵּם בְּרָשָׁעִים, שָׁמוּ מִתְּגַדֵּל וּמִתְפַּבֵּד, וְכֵן הוּא אוֹמֵר: (יחזקאל לח) "וְנִשְׁפָּטְתִּי אֹתוֹ וְגו'", וְאַחֲרֵי־כֵן: "וְהִתְגַּדַּלְתִּי וְהִתְקַדְּשִׁי וְנִדְעָתִי וְגו'". וְאוֹמֵר: (תהלים עז) "שִׁמְהָ שֹׁבֵר רָשָׁעִי קָשָׁת", וְאַחֲרֵי־כֵן: "נִדְעָה בִּיהוָה אֱלֹהִים". וְאוֹמֵר: (שם ט) "נִדְעָה ה' מִשְׁפָּט

הַנֶּאֱתָחַנָּה לְמַלְכָּא דְּמִצְרַיִם אֲרִי אֲזִל עֲמָא וְאִתְּפִיף לְפָא דְפֶרְעָה וְעִבְדוּהִי לְעֲמָא וְאָמְרוּ מָא דָּא עִבְדָּנָא אֲרִי שְׁלַחְנָא יֵת יִשְׂרָאֵל מִפְּלַחְנָנָא:

(ה) וַיַּגֵּד לְמַלְכֵּי מִצְרַיִם כִּי בָרַח הָעָם וַיִּהְיֶה לְלִבָּב פֶּרְעָה וְעִבְדָּיו אֲלֵהֶם וַיֹּאמְרוּ מִה־זֹּאת עֲשִׂינוּ כִּי־שְׁלַחְנוּ אֶת־יִשְׂרָאֵל מִעִבְדָּנוּ:

קורין השירה ביום השביעי. וַיִּהְיֶה • נִהְפָּךְ מִמָּה שֶׁהָיָה, שֶׁהָיָה אָמַר לָהֶם: (לעיל יב) "קוֹמוּ צֵאוּ מִתּוֹךְ עַמִּי". וְנִהְפָּךְ לְכַב עִבְדִּיו, שֶׁהָיָה לְשַׁעֲבֵר הָיוּ אוֹמְרִים: "עַד מָתַי יִהְיֶה זֶה לָנוּ לְמוֹקֵשׁ"? וְעַכְשָׁיו, נִהְפָּכוּ לְרֹדֵף אַחֲרֵיהֶם בְּשָׂבִיל מְנוּחָה שֶׁהִשְׁאִילוּם. מִעִבְדָּנוּ • מַעֲבָד אוֹתָנוּ.

כ"י וַיַּגֵּד לְמַלְכֵּי מִצְרַיִם • אִיקְטוּרִין שְׁלַח עֲמָהֶם, וְכִינֹן שֶׁהִגִּיעוּ לְשִׁלֶּשֶׁת יָמִים שֶׁקָּבְעוּ לִילָף וּלְשׁוּב, וְרָאוּ שֶׁאֵינָן חוֹזְרִין לְמִצְרַיִם, בָּאוּ וְהִגִּידוּ לְפֶרְעָה בְּיוֹם הָרְבִיעִי. (מכילתא) וּבְחֻמְשִׁי וּבְשִׁשִּׁי רָדְפוּ אַחֲרֵיהֶם, וְלִיל שְׁבִיעִי יָרְדוּ לָם. (פ"ק דסוטה) בְּשַׁחֲרִית אָמְרוּ שִׁירָה, וְהוּא יוֹם שְׁבִיעִי שֶׁל פֶּסַח. לָכֵן אֲנִי

רמב"ן על התורה – מהדורת בלוס, אברמוביץ

וְעַל דֶּרֶךְ הַפֶּשֶׁט הוּא אֲשֶׁר דִּבֶּר ה': וְאָמַר פֶּרְעָה לְבְנֵי יִשְׂרָאֵל, כִּי כְּאֲשֶׁר עָשׂוּ בֶן בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְשָׁבוּ וְחָנוּ לִפְנֵי פִי חֲסִירוֹת לִפְנֵי בַעַל צִפּוֹן הִגִּיד זֶה לְמַלְכֵּי מִצְרַיִם וְאָמַר כִּי בָרַח הָעָם וְהֵם נְבוֹכִים בְּמִדְבָּר וְאֵינָם הוֹלְכִים אֶל מְקוֹם יְדוּעַ לִזְבָּח. וְזֶה טַעַם: וּבְנֵי יִשְׂרָאֵל יֵצְאוּ בְּיַד רָמָה (פסוק ח), שֶׁעָשׂוּ לָהֶם "דִּגְלָל וְנָס לְהַתְנוּסָס", וַיּוֹצֵאוּם בְּשִׁמְחָה וּבְשִׁירִים בְּתוֹךְ וּבְכִנּוֹר בְּדִמּוֹת הַנְּגָאִלִּים מִעֲבֻדוֹת לַחֲרוֹת, לֹא כַּעֲבָדִים הָעִתִּידִים לְשׁוּב לְעִבְדוֹתָם, וְכֵן זֶה הִגִּיד לוֹ. תורה ו

הַמוֹפְתִּים כְּפֹלֵא הַזֶּה, וְזֶה בְּאֵמַת שֶׁעָנוּ לָהֶם, אֲבָל סָבַל עֲצָתָם וְחֹזֶק אֶת לָבָם לְכַנֵּס בֵּינָם. תורה ה (ח) וַיַּגֵּד לְמַלְכֵּי מִצְרַיִם כִּי בָרַח הָעָם. אִיקְטוּרִין שְׁלַח עֲמָהֶם, וְכִינֹן שֶׁהִגִּיעוּ עַד שְׁלֹשֶׁת יָמִים שֶׁקָּבְעוּ לִילָף וּלְשׁוּב וְרָאוּ שֶׁאֵינָם חוֹזְרִים לְמִצְרַיִם חֲזָרוּ וְהִגִּידוּ לְפֶרְעָה בְּיוֹם הָרְבִיעִי, חֲמִישִׁי וְשִׁשִּׁי רָדְפוּ אַחֲרֵיהֶם, לִיל שְׁבִיעִי יָרְדוּ לָם, בְּשַׁחֲרִית אָמְרוּ שִׁירָה, וְהוּא יוֹם שְׁבִיעִי שֶׁל פֶּסַח, לָכֵן אֲנִי קוֹרִין הַשִּׁירָה בְּיוֹם הַשְּׁבִיעִי. זֶהוּ לְשׁוֹן רַשִׁי. וְכֵן הוּא בְּמִכִּילְתָּא (פאן א').

(ד) וְחִזְקֵתִי אֶת לִבִּי פֶרְעָה וְרָדִף אַחֲרֵיהֶם. בַּעֲבוּר שְׁפָחַד פֶּרְעָה מִקֶּם בְּמִכְתַּת הַבְּכוֹרוֹת וּבְקֵשׁ מִקֶּם: וּבִרְכָתָם נָם אֲתִי (לעיל י"ב, ל"ב), לֹא הָיָה בָּלָבוּ לְרָדֵף אַחֲרֵיהֶם אֲפֹלוּ אִם יִבְרָחוּ, אֲלֹא שִׁיעֲשָׂה מֹשֶׁה בָּהֶם כְּרָצוֹנוֹ, וְעַל כֵּן הִצְרַךְ לֹאמֹר כִּי הוּא יִחְזַק אֶת לָבוּ לְרָדֵף אַחֲרֵיהֶם. וְלִמְטָה אָמַר פֶּעַם אַחֶרֶת: הִנְנִי מַחְזִק אֶת לִבִּי מִצְרַיִם וַיִּבְאוּ אַחֲרֵיהֶם (פסוק י"ז), כִּי בְּרָאוּתָם שֶׁנִּקְרַע הָיָם לִפְנֵי בְנֵי יִשְׂרָאֵל וְהֵם הוֹלְכִים בִּיבִשָּׁה בְּתוֹכוֹ אֵיךְ יִמְלֹאֵם לָבָם לְבֹא אַחֲרֵיהֶם לְהִרְעָה לָהֶם, וְאֵין בְּכָל

וּנְטָקִים יָת רַחֲמֵהּ וַיֵּת עֲמָה דְּבַר עֲמָה :

(ו) וַיֹּאסֶר אֶת־רַכְבּוֹ וְאֶת־עֲמּוֹ לָקַח עִמּוֹ:

בְּמִלְחָמָה, וְאֲנִי אֶקְדִּים לְפָנֶיכֶם, שְׁנֹאֲמַר: "וּפְרָעָה הֶקְרִיב", הֶקְרִיב עֲצָמוֹ וּמָהָר לִפְנֵי חִילוֹתָיו. דֶּרֶךְ שָׁאָר מַלְכִים לִטֹּל בְּזָה בְּרָאשׁ כְּמוֹ שִׁיבְחָה, אֲנִי אֲשֹׁה עִמָּכֶם בַּחֲלָק, שְׁנֹאֲמַר: "אֲחֻלָּק שְׁלָל".

כִּי־יֹאסֶר אֶת רַכְבּוֹ • הוּא בַּעֲצָמוֹ (מכילתא). וְאֵת עֲמּוֹ לָקַח עִמּוֹ • מִשְׁכֶּם בְּדִבְרֵים: לְקִינוֹ, וְנָטְלוּ מִמּוֹנָה וּשְׁלֻחָנוֹם, בּוֹאוֹ עִמִּי, וְאֲנִי לֹא אֶתְנַהֵג עִמָּכֶם כְּשָׁאָר מַלְכִים: דֶּרֶךְ שָׁאָר מַלְכִים, עֲבָדֵיו קוֹדֵמִין לוֹ

וְיִקַּח שְׁשִׁימָאוֹת רָכָב בַּחּוּר וְכָל רַכָּב מִצְרִים מִצְרָאִי וּגְבָרִין מִמֶּנָּה עַל פְּלֹהוֹן:

(ז) וַיִּקַּח שְׁשִׁימָאוֹת רָכָב בַּחּוּר וְכָל רַכָּב מִצְרִים וַיְשַׁלְּשֵׁם עַל־כָּלֹ:

וְהָלֹא נֹאֲמַר: (שם ט) "וְגַם מִקִּנְנוֹ יִלָּךְ עֲמּוֹנוֹ". מִשָּׁל מִי הָיוּ? מִ"הִירָא אֶת דְּבַר ה'". מִכָּאֵן הָיָה רַבִּי שְׁמַעוֹן אוֹמֵר: כְּשׁוֹר שְׁבַמְצָרִים, הָרָג! טוֹב שְׁבַנְחָשִׁים, רָצִץ אֶת מַחוֹ!. וַיְשַׁלְּשֵׁם עַל כָּלֹ • שְׂרֵי צְבָאוֹת, כְּתַרְגוּמוֹ.

כִּי־יֹאסֶר אֶת רַכְבּוֹ • נִבְחָרִים. "בַּחּוּר", לְשׁוֹן יָחִיד, כָּל רַכָּב וְרַכָּב שְׁבַמְנִין זֶה, הָיָה בַּחּוּר. וְכָל רַכָּב מִצְרִים • וְעִמָּהֶם כָּל שָׁאָר הָרַכָּב (מכילתא). וּמִהִיכָן הָיוּ הַבְּהֵמוֹת הֵלָלוּ? אִם תֹּאמַר מִשָּׁל מִצְרִים, הָרִי נֹאֲמַר: (לעיל ט) "וַיִּמָּת כָּל מִקְנֵה מִצְרַיִם", וְאִם תֹּאמַר מִשָּׁל יִשְׂרָאֵל,

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות כרך טז עמ' 160)

צְרִיכָה לְהַעֲשׂוֹת רַק בְּכַח הַמַּעֲשֶׂה, אִךְ הָרָאשׁ צְרִיךְ לְהִיטֵב תְּמִיד מִלֹּא בְּתוֹרָה. זֶהוּ רָצִץ אֶת מַחוֹ – יֵשׁ לְרוֹצֵץ אֶת הַמֶּלֶךְ שֶׁל יֵצֵר הָרָע, כְּדִי שֶׁהַמֶּלֶךְ יִתְמַסֵּר כָּלֹ לְתוֹרָה וְלִקְדָּשָׁה.

טוֹב שְׁבַנְחָשִׁים רָצִץ אֶת מַחוֹ (רש"י יד, ז) חֲזוֹ"ל אוֹמְרִים עַל הַנֶּחֱשׁ "דָּא יֵצֵר הָרָע". וְהִנֵּה יָדוּעַ הַדִּיּוּק בְּלִשׁוֹן הַפֶּסוּק "וַיִּגַּע בַּפִּי" כִּי תֹאכַל", שֶׁהִיגִיעָה בְּפִרְנֶסָה

ח וּמִקִּיפֵי יָיִ אֶת לֶבָא דְּפִרְעָה מִלְּפָא דְּמִצְרַיִם וַיִּרְדֹּף בְּתַר בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וּבְנֵי יִשְׂרָאֵל נִפְקוּ בְּרִישׁ גָּלִי:

(ח) וַיַּחֲזֹק יְהוָה אֶת־לֵב פְּרָעָה מִלֶּדֶ מִצְרַיִם וַיִּרְדֹּף אַחֲרֵי בְנֵי יִשְׂרָאֵל וּבְנֵי יִשְׂרָאֵל יֵצְאוּ בְּיַד רָמָה:

כִּי־יֹאסֶר אֶת לֵב פְּרָעָה • שֶׁהָיָה תוֹלָה אִם לִרְדֹּף אִם לֹא, וַיַּחֲזֹק אֶת לְבוֹ לִרְדֹּף. בְּיַד רָמָה • (מכילתא) בְּגִבּוֹרָה גְּבִיחָה וּמִפְּרִסְמָתָה.

♦ יום שני ח' שבט ♦

ט וַיִּרְדְּפוּ מִצְרַיִם בְּתִרְהוֹן וְאֶדְבִיקוּ יְהוֹנָן בְּדִ שְׁרָן עַל יָמָא כָּל סוֹסוֹת רַחֲמֵי פְרָעָה וּפִרְשׁוּהִי וּמִשְׁרִיתָהּ עַל פּוֹם חִירְמָא קָדָם בְּעֵיל צִפּוֹן:

(ט) וַיִּרְדְּפוּ מִצְרַיִם אַחֲרֵיהֶם וַיִּשְׁיִגּוּ אוֹתָם חֲנִים עַל־הֵימָּם כָּל־סוֹם רַכָּב פְּרָעָה וּפִרְשָׁיו וַחֲלִילוֹ עַל־פִּי הַחֲחִירָת לִפְנֵי בָּעַל צִפּוֹן:

י וּפְרָעָה קָרַב וַיִּקְפּוּ בְנֵי יִשְׂרָאֵל יָת עֲנִיָּהוֹן וְהָא מִצְרָאִי נָטְלִין בְּתִרְהוֹן וַיִּחְלִילוּ לְחַדָּא וַיַּעֲזִיקוּ בְנֵי יִשְׂרָאֵל קָדָם יָיִ:

(י) וּפְרָעָה הֶקְרִיב וַיִּשְׁאוּ בְנֵי־יִשְׂרָאֵל אֶת־עֲנִיָּהֶם וְהִנֵּה מִצְרַיִם נִסַּע אַחֲרֵיהֶם וַיִּירָאוּ מְאֹד וַיַּעֲזִקוּ בְנֵי־יִשְׂרָאֵל אֶל־יְהוָה:

לְפָנֶיהֶם כְּמוֹ שֶׁהִתְנַה עִמָּהֶם. נִסַּע אַחֲרֵיהֶם • כָּלֹ אֶחָד כָּאִישׁ אֶחָד. דְּבַר אַחֵר: "וְהִנֵּה מִצְרַיִם נִסַּע

כִּי־יֹאסֶר אֶת רַכְבּוֹ • הָיָה לוֹ לְכַתֵּב "וּפְרָעָה קָרַב", מִהוּ "הֶקְרִיב"? הֶקְרִיב עֲצָמוֹ וְנִתְאַמַּץ לְקָדָם

רמב"ן על התורה – מהדורת בלום, אברמוביץ

אֲבָל הַנִּבְנוֹן שֶׁנִּפְרַשׁ כִּי הָיוּ כְּתוּת, וְהַכְּתוּב יִסְפֵּר כָּל מַה שֶּׁעָשׂוּ בָּלָם. אֲמַר כִּי הִכַּת הָאֲחֵת "צוּעֶקֶת אֶל ה'", וְהָאֲחֵת

נִרְאָה כִּי בְנֵי אָדָם הִצְעִיקִים אֶל ה' לְהוֹשִׁיעֵם וַיַּעֲשׂוּ בִּישׁוּעָה אֲשֶׁר עָשָׂה לָהֶם וַיֹּאמְרוּ כִּי טוֹב לָהֶם שְׁלֹא הִצִּילָם.

(י"ב) וַיִּירָאוּ מְאֹד וַיַּעֲזִקוּ בְנֵי יִשְׂרָאֵל אֶת ה', וַיֹּאמְרוּ אֶל מֹשֶׁה הַמַּבְלִי אֵין קָבָרִים בְּמִצְרַיִם. אֵינָנוּ

המקום אשר עמד שם, ביצחק: (שם כד) "לשוח
בשדה", ביצקב: (שם כח) "ויפגע במקום".

אחריהם, ראו שר של מצרים נוסע מן השמים
לעזר למצרים. (תנחומא) • ויצעקו • (מכילתא) תפשו
אמנות אבותם: באברהם הוא אומר: (בראשית יט) "אל

~ נקודות משיחות קודש ~ (ע"פ לקו"ש כרך יא עמ' 52 ואילך – מנחם' לקראת שבת)

אמנות התפלה

שכתב הרמב"ם (ב"כותרת" להל' תפלה) שהמצוות עשה
דתפלה היא "לעבד את ה' בכל יום בתפלה", שעקרה אינה
בקשת צרכיו אלא "לעבד את ה'", שעל-ידי התפלה
מתקרב האדם ומתאחד עם הקב"ה.
ולכן כנו את הצעקה להקב"ה בשם "אמנות", ללמדנו שאין
התפלה והזעקה רק לתועלת המתפלל, שיושעו הקב"ה
מצרותיו, אלא בני ישראל מתפללים בכל עת, כי התפלה
מעקרי עבודת השי"ת היא, ועל-ידיה מתאחדים עם הבורא
יתברך, ולכן מתאים הלשון אמנות גבי תפלה, כי התפלה
היא עסוקם התמידי של בני ישראל (ולא רק בעת צרה).

ויאמרו למשה המדלית קברין במצרים
דברתנא לממת במדברא מא דא עבדתא
לנא לאפקותנא ממצרים:

(יא) ויאמרו אל-משה המבלי אין-קברים במצרים
לקחתנו למות במדבר מה-זאת עשית לנו
להוציאנו ממצרים:

ש"י המבלי אין-קברים • וכי מחמת חסרון קברים, שאין קברים במצרים ליקבר שם, לקחתנו משם?
שיפור פלינצס"א דינו"ן פושי"ש בלע"ז.

רמב"ן על התורה – מהדורת בלום, אברמוביץ

מתרעמים לפניו על שהוציאם
ממצרים, כלשון: ויצעקו אל פרעה
לאמר למה תעשה כה לעבדיך (ועל
ה' ט"ו). וכמוהו: ותהי צעקת העם
ונשיהם גדולה אל אחיהם היהודים
(נחמיה ח' א"א), מתרעמים עליהם בקול
גדול וצעקה.
ובמכילתא (כאן ב'): תפשו להם אמנות
אבותם, ויאמרו אל משה המבלי אין
קברים במצרים, מאחר שנתנו שאור
בעסה באו להם אצל משה, אמרו לו
הלא זה תדבר אשר דברנו אליך וגו'.
וישאר שבועסה הוא היצר הרע, והיה
דעתם לומר כי מתחלה צעקו אל ה'
לתת בלב פרעה לשוב מאחריהם,
וכאשר ראו שלא היה חזור אצל היה
נוסע וקרב אליהם, אז אמרו לא
נתקבלה תפלתנו ונכנסה בלבם
מחשבה רעה להרהר אחרי משה
כאשר בתחלה. תורה יג

ט"ו יראו מלחמה לא היו חפצים
לצאת אל המדבר פן ימותו שם ברעב
ובצמא. ויתכן שאמרו לו כן בצאתם
ועודם בארץ מצרים כאשר הסב אותם
אלהים דרך המדבר ים סוף. או
שאמרו לו מתחלה: אנה נצא, אם דרך
פלשתים ולחמו בנו, ואם דרך המדבר
טוב לנו לעבד את מצרים ממותנו
במדבר.
ואפשר עוד לומר כי היו העם מאמינים
בה' ומתפללים אליו להצילם,
אבל במשה נכנס ספק בלבם פן יוציאם
למשל עליהם. ואף על פי שראו
האותות והמופתים חשבו שעשה
אותם בדרך חכמה או שהשם הביא
עליהם המכות ברשעת הגוים, כי אלו
חפץ השם ביציאתם לא היה פרעה
רודף אחריהם. ואנלקוט תרגם בכאן
ויצעקו: "וצעקו", עשאו ענין תרעמת,
לומר שלא התפללו אצל היו

מכחשת בנביאו ואינה מודה בישועה
הנעשית להם, ויאמרו כי טוב להם
שלא הציגם. ועל זאת כתוב: ויאמרו
על ים בים סוף (תהלים ק"ה ד), ולקח
יחזיר הכתוב "בני ישראל" פעם אחרת,
ויצעקו בני ישראל אל ה', כי הטובים
בהם צעקו אל ה' והנשארים מרו
בדברו. ולקח אמר אחר כך: וייראו
העם את ה' ויאמינו בה' ובמשה
עבדו (להלן פסוק ל"א). לא אמר "וייראו"
ישראל את ה' ויאמינו" אצל אמר
"העם", כי "בני ישראל" שם ליחידים,
ו"העם" שם לקבוצה, וכן: וילנו העם (להלן
ט"ו כ"ד). וכן הוזכרו רבותינו (במד"ר כ'
כ"ב): ויחל העם לזנות (במדבר כ"ה א'),
בכל מקום שנאמר "העם" לשון גנאי
הוא, וכל מקום שנאמר "ישראל" לשון
שבח הוא.
והנה לא אמרו "לקחתנו למות
במדבר", אלא: לקחתנו
למות במדבר, וממתנו במדבר, כי

(יב) הלא־זה הדָּבָר אֲשֶׁר דִּבַּרְנוּ אֵלֶיךָ בְּמִצְרַיִם
לֵאמֹר חֲדַל מִמֶּנּוּ וְנַעֲבֹדָה אֶת־מִצְרַיִם כִּי טוֹב לָנוּ
עֲבֹד אֶת־מִצְרַיִם מִמָּתְנֵנוּ בְּמִדְבָּר:

נבאר מִמִּיתָתְנוּ, עֲכָשׁוּ שְׁנָקוֹד בְּשׁוּרוֹק נִבְאָר: מֵאֲשֶׁר
נָמוּת, וְכֵן: "מִי יִתֵּן מוֹתָנוּ", שְׁנָמוּת, וְכֵן: (שְׁמוּאֵל ב יט)
"מִי יִתֵּן מוֹתִי" דֹּאבְשָׁלוֹם, שְׁאָמוּת, כְּמוֹ: (צִפְנִיָּה ג)
"לִיּוֹם קוֹמִי לָעֵד", (דְּבָרֵי הַיָּמִים ב יח) "עַד שׁוֹבִי בְּשָׁלוֹם",
שְׁאָקוֹם, שְׁאָשׁוּב.

כ"י • אֲשֶׁר דִּבַּרְנוּ אֵלֶיךָ בְּמִצְרַיִם • (מְכִילֵתָא) וְהִיכֵן
דְּבָרוֹ? "נִרָא ה' עֲלֵיכֶם וַיִּשְׁפֹּט". מִמָּתְנֵנוּ • מֵאֲשֶׁר
נָמוּת, וְאִם הִזְהָ נָקוֹד מִלֵּאפּוֹם (רָצָה לומר: חוֹלָם,
כְּנוֹדֵעַ לְבַעֲלִי דְקָדוֹק שְׁקָרָאוּ חוֹלָם – מִלֵּאפּוֹם, וְעַיִן
לְקַמֵּן פְּרִשְׁתָּ יִתְרוֹ בְּרִשׁ"י פָּסוּק "פֶּן יִפְרֹץ") הִזְהָ

יִבְאָמַר מֹשֶׁה לְעָמָּה לֹא תִדְחֲלוּן אֶתְעַפְדוּ
וְחִזּוּ יֵת פּוֹרְקָנָא דִּי דִיעָבֵד לְכוֹן יוֹמָא דִּין
אַרִי כְּמָא דְחִזּוּתוֹן יֵת מִצְרָאִי יוֹמָא דִּין לֹא
תוֹסְפוֹן לְמַחֲזִיחּוֹן עוֹד עַד עָלְמָא:

(יג) וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה אֶל־הָעָם אֶל־תִּירְאוּ הַתִּיַּצְבוּ וְרֵאוּ
אֶת־יְשׁוּעַת יְהוָה אֲשֶׁר־יַעֲשֶׂה לָכֶם הַיּוֹם כִּי אֲשֶׁר
רֵאִיתֶם אֶת־מִצְרַיִם הַיּוֹם לֹא תִסְפוּ לִרְאֹתָם עוֹד
עַד־עוֹלָם:

כ"י • כִּי אֲשֶׁר רֵאִיתֶם אֶת־מִצְרַיִם וְגו' • מַה שְׁרֵאִיתֶם אוֹתָם, אֵינּוּ אֶלָּא הַיּוֹם, הַיּוֹם הוּא שְׁרֵאִיתֶם אוֹתָם,
וְלֹא תוֹסִיפוּ עוֹד.

יד יי יִגִּים לְכוֹן קָרֵב וְאִתּוֹן תִּשְׁתַּקּוּן:

(יד) יְהוָה יִלְחֶם לָכֶם וְאַתֶּם תַּחֲרִשׁוּן: פ

(בְּרַאשִׁית כד) "וְאֲשֶׁר דִּבֶּר לִי", וְכֵן (שׁוֹפְטִים ו) "הָאֵתָם
תִּרְיֹבוּן לְבַעַל"?

כ"י • ה' יִלְחֶם לָכֶם • בְּשִׁבְלֵכֶם, וְכֵן: "כִּי ה'
יִלְחֶם לָכֶם", וְכֵן: (אִיִּב יג) "אִם לֹא־תִרְיֹבוּן", וְכֵן

• יום שלישי ט' שבט •

טו וַיֹּאמֶר יי לְמֹשֶׁה קְבִלִית צְלוֹתְךָ מִלִּיל עַם
בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וַיִּשְׁלֹחַ:

(טו) וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה מַה־תַּצַּעַק אֵלַי דִּבֶּר
אֶל־בְּנֵי־יִשְׂרָאֵל וַיִּסְעוּ:

טז צִוּוּנִי". דִּבֶּר אֶל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וַיִּסְעוּ • (מְכִילֵתָא) אֵין
לָהֶם אֶלָּא לִיסַע, שְׁאֵין הֵים עוֹמֵד בְּפִנְיָהֶם, כְּרָאִי
זְכוּת אֲבוֹתֵיהֶם וְהֵם וְהָאָמוּנָה שְׁהָאָמִינוּ בִּי וַיִּצְאוּ,
לְקָרַע לָהֶם הֵים.

כ"י • מַה תַּצַּעַק אֵלַי • לְמַדְנוּ שְׁהִיָּה מֹשֶׁה עוֹמֵד
וּמִתְפַּלֵּל. אָמַר לוֹ הַקְדוּשׁ־בְּרוּךְ־הוּא: לֹא עַת עַתָּה
לְהִאָרִיךְ בְּתַפְלָה, שְׁיִשְׁרָאֵל נְתוּנִין בְּצָרָה. דִּבֶּר אַחֵר:
"מַה תַּצַּעַק אֵלַי", עָלִי הַדָּבָר תְּלוּי וְלֹא עָלֶיךָ, כְּמוֹ
שְׁנֵאֲמַר לְהֵלֶן (יִשְׁעִיָּה מד): "עַל־בְּנֵי וְעַל־פַּעַל יָדִי

רמב"ן על התורה - מהדורות בלום, אברמוביץ

יִשְׂרָאֵל אֵל ה' (פסוק יז). וְאִם כֵּן לְמַה
אָמַר מַה תַּצַּעַק אֵלַי, רָאוּי לָהֶם לְצַעַק.
וְאִילוּ יֹאמְרוּ: "מַה תִּנְיָחֵם לְצַעַק". דִּבֶּר
לָהֶם וַיִּסְעוּ, כִּי כִבֵּר אֲמַרְתִּי לָךְ (פסוק
יד). וְאִכְבַּדְהָ בְּפִרְעָה.
וְרִבּוֹתֵינוּ אָמְרוּ (מְכִילֵתָא כֵּאן רִישׁ פֶּרֶק ג')
שְׁהִיָּה מֹשֶׁה צוֹעֵק וּמִתְפַּלֵּל,
וְהוּא הַנִּבְּחֵן, כִּי לֹא יָדַע מַה יַּעֲשֶׂה, וְאִפּ
עַל פִּי שְׁאָמַר לוֹ הַשֵּׁם: וְאִכְבַּדְהָ
בְּפִרְעָה, הוּא לֹא הִזְהָ יוֹדַע אִיךָ יִתְנַהֵג,

בְּרִצּוֹנְכֶם לִרְאוֹתָם מַעֲתָה וְעַד עוֹלָם".
וְתִהְיֶה מִצְוָה מִפִּי מֹשֶׁה לְיִשְׂרָאֵל, וְלֹא
הַזְכָּרָה לְמַעֲלָה. וְכֵן וְלֹא יֵשִׁיב אֵת
הָעָם מִצְרִימָה לְמַעַן תִּרְבּוֹת סוּם וַח'
אָמַר לָכֶם לֹא תוֹסִיפוּן לְשׁוּב בְּדֶרֶךְ
הַזֶּה עוֹד (דְּבָרִים י"ז ט"ז). שְׁהִיָּא מִצְוָה
בְּאָמַת, לֹא הִבְטָחָה. תוֹרָה יֵד
(טו) מַה תַּצַּעַק אֵלַי. אָמַר ר"א כִּי
מֹשֶׁה כִּנְגֵד כָּל יִשְׂרָאֵל, שְׁהִי
צוֹעֵקִים לוֹ, כְּמוֹ שְׁאָמַר: וַיִּצַּעְקוּ בְנֵי

(יג) כִּי אֲשֶׁר רֵאִיתֶם אֶת מִצְרַיִם
הַיּוֹם לֹא תִסְפוּ לִרְאֹתָם עוֹד.
עַל דַּעַת רִבּוֹתֵינוּ (מְכִילֵתָא כֵּאן וִירוּשְׁלַמִּי סָבָה
ה' ד.) הִיא מִצְוֹת לֹא תַעֲשֶׂה לְדוֹרוֹת.
וְאִם כֵּן יֹאמַר הַתְּנוּב: אֵל תִּירְאוּ,
הַתִּיַּצְבוּ בְּמִקְוָמְכֶם וְרֵאוּ אֶת יְשׁוּעַת
ה' "שְׁיוֹשִׁיעַ אֶתְכֶם הַיּוֹם" מִיָּדָם וְאִל
תִּשׁוּבוּ לְעַבְדוֹתָם, כִּי מִצְרַיִם אֲשֶׁר
רֵאִיתֶם אוֹתָם הַיּוֹם הַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא
מִצְוָה אֶתְכֶם עוֹד "שְׁלֹא תוֹסִיפוּ

~ נקודות משיחות קודש ~ (על פי תורת מנחם כ"ך כה עמוד 42 ואילך – מתוך 'לקראת שבת')

להפסיק מתפלתו כדי להציל את השני

עוסק גם ב"דבר אל בני ישראל" ו"הרם את מטף", אזי הפעולה ד' הרם את מטף ו"דבר אל בני ישראל" לא היתה נעשית בהתמסרות הראויה.

ולכן, כאשר מגיע זמן שצריכים להציל יהודי - אזי גוברת חשיבות הצלתו של יהודי, עד כדי כך, שבשביל הצלתו, לא זו בלבד שמתר להפסיק בתפילה, אלא עוד זאת, שישנו צווי: "מה תצעק אלי!"

ומזה יש ללמוד הוראה בעבודת האדם לקונו:

אם למשה רבנו נאמרה הוראה זו, על-אחת-כמה-וכמה בנוגע לכל אחד מישראל, שהצלת יהודי בגשמיית וקרובו ברוחניות, חשובה כל כך, שבשביל זה יש להפסיק מכל העניינים האחרים שעוסק בהם, גם אם הם עניינים חשובים וחיוניים, ולרדת למקומו של השני, כדי להצילו ולקרבו.

טז ואת טול ית חטף וארים ית ידך על ימא
ובצועהי ויעלון בני ישראל בגו ימא
ביבשטא:

(טז) ואתה הרם את-מטף ונטה את-ידך עליהם
ובקעהו ויבאו בני-ישראל בתוך הים ביבשה:

~ נקודות משיחות קודש ~ (מוצאי שבת קודש פרשת בשלח, י"ד שבט, התשל"ד)

משם לעולם-הזה יבשה במקום ים, וזהו ונטה את ידך, ידך כו' (פנ"ל שבחינת הי"ד הוא שרש כל המשכות גילוי אור אינסוף הנמשך מלמעלה למטה).

מטה לשון הטיה, ורצונו לומר: הרם, הגביה למעלה לעולם העליון ההטיה שהטה מים לצד אחד ויבשה לצד אחד, חלוקים זה מזה, אבל למעלה הכל אחד, ואחר-כך תמשיך

יז ואנא הא אנא מתקף ית לבא דמצראי
ויעלון בתריהון ואתקור בפרעה ויבכל
משריתה ברתכוהי ובפרשוהי:

(יז) ואני הנני מחזק את-לב מצרים ויבאו אחריהם
ואפברה בפרעה ובכל-חילו ברכבו ובפרשיו:

יח וידעון מצראי ארי אנא יי באתקורתי
בפרעה ברתכוהי ובפרשוהי:

(יח) וידעו מצרים פייאני יהוה בהכבדי בפרעה
ברכבו ובפרשיו:

יט ונטל מלאכא דיי דמדבר קדם משריתא
דישראל ואתא מבתריהון ונטל עמודא
דעננא מן קדמיהון ושרא מבתריהון:

(יט) ויסע מלאך האלהים ההלך לפני מחנה
ישראל וילך מאחריהם ויסע עמוד הענן מפניהם
ויעמוד מאחריהם:

מצרים. בכל מקום הוא אומר: "מלאך ה'", וכאן:
"מלאך האלהים", אין 'אלהים' בכל מקום אלא דין,

כ"ו וילך מאחריהם • להבדיל בין מחנה מצרים
ובין מחנה ישראל, ולקבל חצים ובליסטראות של

רמב"ן על התורה – מהדורת בוס, אברמוביץ

יומם (לעיל י"ג, כ"א). "וכאשר נסע"
המלאך הזה ההולך לפני מחנה
ישראל וילך מאחריהם "נסע עמוד
הענן עמו", ויהי הענן והחשך בין
מחנה למחנה ויאר לישראל את
ההלך בעמוד האש כאשר עשה

צעקת משה, כי הוא בכלל
ישראל. תורה טז
(יט"ב) ויסע מלאך האלהים. אומר
ר"א: מלאך האלהים הוא
השר הגדול (נאמל י"ב, א): ההולך בענן,
והוא הכתוב עליו: ו' ה' ה' לפנייהם

כי הוא על שפת הים והשונא רודף
ומשיג, והיה מתפלל שיוצגו ה' דרך
יבחר. וזה טעם: מה תצעק אלי,
שהיית צריך לשאל מה תעשה ויארין
לך צרך לצעק, כי כבר הודעתיו
ואפברה בפרעה, ולא ספר הכתוב

הָאֵשׁ, לֹא נִסְתַּלַּק הָעֲנָן כְּמוֹ שֶׁהָיָה רָגִיל לְהִסְתַּלַּק עֲרֵבִית לְגִמְרִי, אֲלֵא נָסַע וְהָלַךְ לוֹ מֵאַחֲרֵיהֶם לְהַחֲשִׁיף לְמִצְרַיִם.

כ וַעַל בֵּין מִשְׁרֵיתָא דְּמִצְרַיִם וּבֵין מִשְׁרֵיתָא דְּיִשְׂרָאֵל וְהָיָה עֲנָנָא וְקַבְלָא לְמִצְרַיִם וְלִישְׂרָאֵל נָהַר כָּל לַיְלָא וְלֹא אֶתְקָרְבוּ דִּין לְוֵת דִּין כָּל לַיְלָא:

לְאַפְרִים קָחַם עַל-זְרוּעֵתוֹ. וַיְהִי הָעֲנָן וְהַחֲשִׁיף לְמִצְרַיִם. וַיָּאָר • עַמּוּד הָאֵשׁ אֶת הַלַּיְלָה לְיִשְׂרָאֵל וְהוֹלֵךְ לִפְנֵיהֶם, כְּדָרְכּוֹ לְלַכֵּת כָּל הַלַּיְלָה. וְהַחֲשִׁיף שֶׁל עֲרַפֵּל לְצַד מִצְרַיִם. וְלֹא קָרַב זֶה אֶל-זֶה • (מכילתא) מַחְנֶה אֶל מַחְנֶה.

כא וַאֲרִים מִשָּׁה יְתִידָהּ עַל יְמָא וְדַבֵּר יִי יְתִימָא בְּרִיחַ קְדוּמָא תְּקִיף כָּל לַיְלָא וְשׁוּי יְתִימָא לִיבְשָׁתָא וְאַתְבָּעוּ מִיָּא:

הַקָּדִים שֶׁכָּרַךְ כָּלֵב יָמִים, (ישעיה כז) "הִגָּה בְּרוּחוֹ הַקָּשָׁה בְּיוֹם קָדִים". וַיִּבְקְעוּ הַמַּיִם • כָּל מַיִם שֶׁפְּעוּלָם (מכילתא).

מִלְמַד שֶׁהָיָה יִשְׂרָאֵל נִתְּוֵנִין בְּדִין בְּאוֹתָהּ שְׁעָה, אִם לְהַנְצִל, אִם לְהַאֲבִד עִם מִצְרַיִם. וַיִּסַּע עַמּוּד הָעֲנָן • כְּשֶׁחֲשָׁכָה וְהַשָּׁלִים עַמּוּד הָעֲנָן אֶת הַמַּחְנֶה לְעַמּוּד

(כ) וַיָּבֹא בֵּין מַחְנֶה מִצְרַיִם וּבֵין מַחְנֶה יִשְׂרָאֵל וַיְהִי הָעֲנָן וְהַחֲשִׁיף וַיָּאָר אֶת-הַלַּיְלָה וְלֹא-קָרַב זֶה אֶל-זֶה כָּל-הַלַּיְלָה:

כט וַיָּבֹא בֵּין מַחְנֶה מִצְרַיִם • מִשָּׁל לְמַהֲלָךְ בְּדָרְךָ, וּבְכֹנֵן מַהֲלָךְ לִפְנֵיו. בָּאוּ לְסֻטִּים לְשִׁבּוֹתוֹ, נָטְלוּ מִלִּפְנֵיו וּנְתָנוּ לְאַחֲרָיו. בָּאוּ וְזָבִיחַ מֵאַחֲרָיו, נָתָנוּ לִפְנֵיו. בָּאוּ לְסֻטִּים לִפְנֵיו וְזָבִיחַ מֵאַחֲרָיו, נָתָנוּ עַל זְרוּעוֹ וְנִלְחַם בָּהֶם. כָּךְ: (הושע יא) "וְאֶנְכִי תִרְגַּלְתִּי

(כא) וַיֵּט מֹשֶׁה אֶת-יָדוֹ עַל-הַיָּם וַיּוֹלֶךְ יְהוָה אֶת-הַיָּם בְּרוּחַ קָדִים עֹזֶה כָּל-הַלַּיְלָה וַיִּשָּׁם אֶת-הַיָּם לַחֲרֹבָה וַיִּבְקְעוּ הַמַּיִם:

כט בְּרוּחַ קָדִים עֹזֶה • (מכילתא) בְּרוּחַ קָדִים שֶׁהָיָה עֹזֶה שֶׁבְּרוּחוֹת, הָיָה הַרְוֵחַ שֶׁהִקְדוּשׁ-בְּרוּחֵהּ הָיָה נִפְרָע בָּהּ מִן הַרְשָׁעִים, שֶׁנֶּאֱמָר: (ירמיה יח) "בְּרוּחַ קָדִים אֶפְיָצִם", (הושע יג) "יָבֹא קָדִים רוּחַ ה'", (יחזקאל כז) "רוּחַ

רמב"ן על התורה – מהדורת בלום, אברמוביץ

טעם: וְלֹא קָרַב זֶה אֶל זֶה כָּל הַלַּיְלָה. וַיְהִי בַּאֲשֶׁמֶת הַבֶּקֶר וַיִּשְׁקֹף ה' אֶל מַחְנֶה וְגו' (פסוק כד), כִּי הִסִּיר עַמּוּד הָאֵשׁ מִמַּחְנֶה יִשְׂרָאֵל כְּמִנְהַג כָּל הַיָּמִים, וְשִׁמּוֹ הַיּוֹם "מִשְׁקִיף עַל מַחְנֶה מִצְרַיִם", בֵּינֵם וּבֵין "עַמּוּד הָעֲנָן" אֲשֶׁר יִשְׁתַּמְשׁוּ בּוֹ יִשְׂרָאֵל בַּיּוֹם. וַיָּהֶם אֶת מַחְנֶה מִצְרַיִם בְּהִשְׁקִיף עַמּוּד הָאֵשׁ עֲלֵיהֶם, כִּי יֵצֵעַ עֲלֵיהֶם חֲמוֹ הַגָּדוֹל וְלִהְבֵּה תִלְהֹט רָשָׁעִים (תהלים ק"ה י"ח), וּכְבֹר פִּרְשָׁתִי בְּמַעֲשֵׂה בְּרָאשִׁית (בְּרָאשִׁית א' א'), כִּי יִסּוֹד הָאֵשׁ יִקְרָא חֲשִׁיף, וְ"הָעֲנָן וְהַחֲשִׁיף" הוּא עַמּוּד אֵשׁ וְעָנָן, אֲבָל עַמּוּד הָאֵשׁ הָיָה מְאִיר לְכָל יִשְׂרָאֵל בְּעַמּוּדוֹ, וְהָיָה עֵתָה מִחֲשִׁיף לְמִצְרַיִם מִפְּנֵי הַיּוֹתוֹ בֹּא בְּעַמּוּד הָעֲנָן אֲשֶׁר יַחֲשִׁיף עָלָיו כְּשֶׁמֶשׁ אֲשֶׁר הָעֲנָן יִכְסּוּ. וְהָיָה עֲשֵׂה הַכֹּל בְּשָׁנֵי עַמּוּדִים הַלָּלוּ. וְהָיָה הַכֹּחַ בְּפִסְקוֹקִים הָאֵלֶּה. תורה כא (כא) וַיֵּט מֹשֶׁה אֶת יָדוֹ עַל הַיָּם וַיּוֹלֶךְ ה' אֶת הַיָּם בְּרוּחַ קָדִים וַיִּבְקְעוּ הַמַּיִם לְפָנָיו וַיִּתְּבַרֵךְ לְבָקֶעַ

מַחְנֶה יִשְׂרָאֵל, לומר שלא הפסיק עַמּוּד הָעֲנָן בֵּין עַמּוּד הָאֵשׁ לְמַחְנֶה יִשְׂרָאֵל, אֲבָל הַפְּסִיק בֵּין מַחְנֶה מִצְרַיִם וּבֵין עַמּוּד הָאֵשׁ. וַיְהִי הָעֲנָן וְהַחֲשִׁיף בֵּין מַחְנֶה לְמַחְנֶה. וְהָיָה לְיִשְׂרָאֵל אֹרֶךְ בְּעַמּוּד הָאֵשׁ אֵף עַל פִּי שְׁהוּא מֵאַחֲרֵיהֶם, מִפְּנֵי שֶׁהָיָה לְמַעֲלָה וְלֹא הָיָה עַמּוּד הָעֲנָן מִפְּסִיק אוֹתוֹ לְהֵם כְּאֲשֶׁר לְמִצְרַיִם. וְזֶה טַעַם: וַיָּאָר אֶת הַלַּיְלָה, כִּי הָאִיר לָהֶם הַלַּיְלָה, אֲבָל לֹא כְּשֶׁאֵר הַלִּילוֹת לְנִחוּתָם בְּדָרְךָ, כִּי הָיָה הוֹלֵךְ לִפְנֵיהֶם. וְהָיָה זֶה, שְׁאֵלוֹ הָיָה עַמּוּד הָאֵשׁ הוֹלֵךְ לִפְנֵי יִשְׂרָאֵל כְּשֶׁאֵר הַלִּילוֹת, וְעַמּוּד הָעֲנָן בֵּין מִצְרַיִם וּבֵין יִשְׂרָאֵל, הָיָה יִשְׂרָאֵל מִמְּהָרִים לְלַכֵּת, וְהַמִּצְרַיִם לֹא יָרְאוּ וְלֹא יָבִאוּ אַחֲרֵיהֶם, וְעֵתָה הָלְכוּ יִשְׂרָאֵל לְאַטָּם וְאֵין הַמִּרְחָק רַב בֵּינֵיהֶם וְהָיוּ הַמִּצְרַיִם רֹאִים אֶת מַחְנֶה יִשְׂרָאֵל מִתּוֹךְ הָעֲנָן וְהוֹלְכִים אַחֲרֵיהֶם כִּי יָרְאוּ הָאֵשׁ מִתּוֹךְ הָעֲנָן, אֲלֵא שֶׁלֹּא הָיוּ יְכוּלִים לְקָרַב אֲלֵיהֶם מִפְּנֵי הַפִּסְק שְׁנֵי הַעַמּוּדִים. וְזֶה

כְּשֶׁאֵר הַלִּילוֹת לְעֵבֶר הַיָּם, כִּי בַלִּיָּה עָבְרוּ. וְעַל דַּעֲתִי זֶה שֶׁאֵמַר הַכְּתוּב וַיִּסַּע מִלִּאֶר הָאֱלֹהִים הָיָה בְּתַחֲלַת הַלַּיְלָה, וּמִלִּאֶר הָאֱלֹהִים הַחֲלָף לִפְנֵי מַחְנֶה יִשְׂרָאֵל רָמַז לְבֵית דִּינוֹ שֶׁל הַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא, שֶׁנֶּקְרָאת מִדַּת הַדִּין "מִלִּאֶר" בְּמִקְוֹמוֹת מִן הַכְּתוּב, וְהוּא הַשּׁוֹכֵן בְּעַמּוּד הָאֵשׁ, וְהוֹלֵךְ לִפְנֵיהֶם לִיָּה לְהָאִיר לָהֶם, וְעַל כֵּן הוֹפִיר הָאֱלֹהִים. וַיִּתְּכֵן שְׁאִינוֹ נִסְמָךְ, אֲבָל הוּא בְּאוֹר. וְרִאשִׁיתוֹ בְּמִכִּילֶתָא דִּר' שְׁמַעוֹן בֶּן יוֹחָאי (דף מ"ט) שָׁאֵל רַבִּי יוֹנָתָן בֶּן יוֹחָאי אֶת רַבִּי שְׁמַעוֹן בֶּן יוֹחָאי מִפְּנֵי מַה בְּכָל מְקוֹם כְּתוּב "מִלִּאֶר ה'" וְכָאן "מִלִּאֶר הָאֱלֹהִים", אָמַר לוֹ, אֵין אֱלֹהִים בְּכָל מְקוֹם אֲלֹא דִּין וְכו'. רָמַז לְמָה שֶׁאֵמַרְנוּ. וְהָיָה עֵתָה נָסַע בְּעַמּוּד הָאֵשׁ מִלִּפְנֵי מַחְנֶה יִשְׂרָאֵל וְהָלַךְ מֵאַחֲרֵיהֶם, "וַיִּסַּע עוֹד" עַמּוּד הָעֲנָן מִפְּנֵיהֶם וַיַּעֲמֵד מֵאַחֲרֵיהֶם, וְהָיָה שְׁנֵי הַעַמּוּדִים מֵאַחֲרֵיהֶם וְשָׁב לְבָאֵר כִּי בֹא עַמּוּד הָעֲנָן הָיָה בֵּין מַחְנֶה מִצְרַיִם וּבֵין

~ נקודות משיחות קודש ~ (אגרות קודש כרך יט עמ' קענה)

אֲמָהוֹת אֵלָא לְאַרְבַּע (ברכות טז, ב), ומדוע נחקקו בַּמִּטָּה גַם בְּלֵהָה וְזִלְפָּה. וַיֵּשׁ לִזְמֹר בַּפְּשִׁיטוֹת: מִכִּיּוֹן שְׁבַמִּטָּה נִחְקְקוּ לֹא רַק שְׁלֹשֶׁת הָאֲבוֹת אֵלָא גַם כָּל הַשִּׁבְטִים, הוֹסִיפוּ גַם אֶת שֵׁם הָאֵם שֶׁל כָּל שֶׁבֶט וְשֶׁבֶט.

כב וְעָלוּ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל בְּגוֹ יִמָּא בִּנְשִׁתָּא וּמִצָּא לְהוֹן שׁוֹרִין מִמִּינֵיהוֹן וּמִסְמָא לֵיהוֹן:

וַיֵּט מֹשֶׁה אֶת יָדוֹ עַל הַיָּם (יד, כא)
בְּתַרְגּוּם יוֹנָתָן נֶאֱמַר, שֶׁעַל הַמִּטָּה הָיוּ חֲקוּקִים שְׁמוֹתֵם שֶׁל שְׁלֹשֶׁת הָאֲבוֹת, **שֵׁשֶׁת הָאֲמָהוֹת**, וי"ב הַשִּׁבְטִים. וְלִכְאוּרָה, הָרִי בְּדֶרֶךְ כָּל מִזְכִּירִים רַק אַרְבַּע אֲמָהוֹת, וְאִין קוֹרִין (כב) **וַיָּבֹאוּ בְּנֵי־יִשְׂרָאֵל בְּתוֹךְ הַיָּם בַּיַּבֵּשָׁה** **וְהַיָּם** **לָהֶם חֹמָה מִיְּמִינֵם וּמִשְׁמָאלֵם:**

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות כרך ב, עמ' 525)

עֲנִי וְדַחֲקוּ - יִשְׂאָר נֶאֱמָן לֵה' וּלְתוֹרָתוֹ.
זֶהוּ שְׂרָמָה הַכְּתוּב: "וְהַיָּמִים לָהֶם חֹמָה" - הַיָּמִים הִגְנוּ עַל יִשְׂרָאֵל, "מִיְּמִינֵם" - גַּם מִנְּסִיּוֹן הָעֲשִׂירוֹת, וְגַם "מִשְׁמָאלֵם" - מִנְּסִיּוֹן הָעֲנִיּוֹת.

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות כרך ג, עמ' 970-969)

הַגְּבוּרָה. אִין הוּא יָכוֹל לְהִסְתַּפֵּק בַּעֲבוּדָה בְּקוֹ אֶחָד בְּלִבָּד, כִּי יִתְּנָן שְׁעַבְדוֹתָיו זֶה נוֹבַעַת מִחֲמַת נְטִיתוֹ הַטְּבָעִית לְצַד זֶה אוֹ לְצַד הַנֶּגְדִי. אִךְ כְּשֶׁעַבְדוֹתָיו בְּשָׁנֵי הַקּוּיִם יִחַדּוּ, מוֹכַח שְׁעַבְדוֹתָיו הֵיא מִצַּד צִיּוּי הַבוּרָא וְלֹא מִחֲמַת טְבָעוֹ.

מִיְּמִינֵם וּמִשְׁמָאלֵם (יד, כב)
יֵשׁ שְׁנֵי סוּגֵי נְסִיּוֹנוֹת - נְסִיּוֹן הָעֶשֶׂר וְנְסִיּוֹן הָעֲנִי. נְסִיּוֹן הָעֶשֶׂר הוּא, שְׁלֹמֹרוֹת עֶשְׂרוֹ שֶׁל הָאָדָם, לֹא יִגְבֶּה לְבוֹ אֵלָא יִזְכֹּר תְּמִיד שֶׁהַכֹּל בָּא לוֹ מֵאֵת ה'. נְסִיּוֹן הָעֲנִי הוּא, שֶׁחֲרָף

יָמִין - רוּמֹז לַעֲבוּדָה בְּקוֹ הַחֶסֶד (נְתִינָת צִדְקָה, הַכְּנָסֶת אוֹרְחִים וכו').
שְׁמָאל - רוּמֹז לַעֲבוּדָה בְּקוֹ הַגְּבוּרָה (כְּפִית עֲצֻמוֹ לְדַבֵּר מִצָּוָה וכו').
עַל הָאָדָם לַעֲבֹד אֶת ה' בְּשָׁנֵי הַקּוּיִם כְּאָדָם: קוֹ הַחֶסֶד וְקוֹ

כג וַיִּרְדְּפוּ מִצְרַיִם וַיָּבֹאוּ אַחֲרֵיהֶם כָּל סוּם פְּרָעָה
פְּרָעָה רַחֲבֹהִי וּפְרָשׁוֹהִי לְגוֹ יִמָּא:

(כג) **וַיִּרְדְּפוּ מִצְרַיִם וַיָּבֹאוּ אַחֲרֵיהֶם כָּל סוּם פְּרָעָה** **רָכְבוֹ וּפָרָשָׁיו אֶל־תּוֹךְ הַיָּם:**

כ"ג - כל סוס פרעה • וכי סוס אחד היה? אלא מגיד שאין כלם חשובין לפני המקום אלא כסוס אחד.

כד וַיְהִי בַּמִּטָּה צִפְרָא וְאַסְתִּיכִי
לְמִשְׁרִיתָא דְּמִצְרַיִם בַּעֲמוּדָא דְּאִשְׁתָּא
וַעֲנָא וּשְׁגִישׁ תַּת מִשְׁרִיתָא דְּמִצְרַיִם:

(כד) **וַיְהִי בַּאֲשֶׁמֶת הַבֶּקֶר וַיִּשְׁקֶף יְהוָה אֶל־מַחֲנֶה מִצְרַיִם בַּעֲמוּד אֵשׁ וַעֲנָן וַיִּהְיֶה אֹתָם מִצְרַיִם:**

אֵשׁ וַעֲנָן • עַמּוּד עָנָן יוֹרֵד וְעוֹשֶׂה אוֹתוֹ כְּטִיט, וְעַמּוּד אֵשׁ מְרִיתִחוֹ וְטַלְפִי סוּסֵיהֶם מְשַׁתְּמָטוֹת (מכילתא). **וַיִּהְיֶה** • לְשׁוֹן מְהוּמָה, אִשְׁטוּרִישׁוֹן בְּלַע"ו. עַרְבֻכְסָם, נִטַּל סְגֻנוֹת שְׁלֵהֶם. וְשִׁנְיָנוּ בְּפִרְקֵי רַבִּי אֱלִיעֶזֶר, בְּנוֹ שֶׁל רַבִּי יוֹסִי הַגָּלִילִי: 'כָּל מְקוֹם שֶׁנֶּאֱמַר בוֹ: "מְהוּמָה", הִרְעַשְׁתָּ קוֹל הוּא, וְזֶה אֵב לְכַלֵּן': (שמואל א' ז) **וַיִּרְעַם ה' בְּקוֹל־גְּדוֹל וְגו'** עַל פְּלִשְׁתִּים וַיְהַמֵּם".

כ"ג - בַּאֲשֶׁמֶת הַבֶּקֶר • (ברכות ג) שְׁלֹשֶׁת חֲלָקֵי הַלֵּילָה קְרוּיִין אֲשֶׁמֶת, וְאוֹתָהּ שְׁלֹפְנֵי הַבֶּקֶר קוֹרָא אֲשֶׁמֶת הַבֶּקֶר. וְאוֹמֵר אֲנִי, לְפִי שֶׁהַלֵּילָה חֲלוּקָה לְמִשְׁמֹרוֹת שִׁיר שֶׁל מַלְאָכֵי הַשָּׁרֵת, כַּת אַחֵר כַּת, לְשִׁלְשָׁה חֲלָקִים, לְכָךְ קְרוּי "אֲשֶׁמֶת", זֶהוּ שֶׁתַּרְגָּם אוּנְקְלוֹס "מִטְרָת". **וַיִּשְׁקֶף** • וַיַּבֵּט, כְּלוֹמֵר, כִּנָּה אֲלֵיהֶם לְהַשְׁחִיתָם. וְתַרְגּוּמוֹ וְאַסְתִּיכִי, אִף הוּא לְשׁוֹן הַבִּטָּה, כְּמוֹ (במדבר כג) **"שִׁדָּה צוֹפִים"**, לְחַקֵּל סְכוּתָא. **בַּעֲמוּד**

רמב"ן על התורה – מהדורת בלום, אברמוביץ

וְחֻקָּתֵי אֶת לֵב פְּרָעָה וַיָּבֹאוּ אַחֲרֵיהֶם, שְׁחִיזָה לָבָם לֵאמֹר אֲרִיף אוֹיְבִי וְאִשְׁגִּים בָּיָם, וְאִין מִיָּדִי מִצִּיל, וְלֹא יִכְרוּ עֲתִידָא כִּי ה' נִלְחָם לָהֶם בְּמִצְרַיִם. תורה כב

חֲשָׁבוּ אוֹלֵי הָרוּחַ שֶׁם הַיָּם לְחָרְבָה, וְלֹא יָדָה' עֲשֵׂתָהּ זֹאת בַּעֲבוּר יִשְׂרָאֵל, אִף עַל פִּי שֶׁאִין הָרוּחַ בּוֹקֶעַת הַיָּם לְגִזְרִים לֹא שָׁמוּ לָבָם גַּם לְזֹאת, וַיָּבֹאוּ אַחֲרֵיהֶם מֶרֶב תַּאֲוָתָם לְהִרְעֵה לָהֶם, וְזֶה טַעַם:

הַיָּם בְּרוּחַ קָדִים מִיְּבִשֶׁת שִׁירָאָה בְּאֵלוֹ הָרוּחַ הִיא הַמַּחְרֶכֶת יָם, כְּעֲנָן שְׁכִתוּב: יָבֹא קָדִים רוּחַ ה' וַיְבוֹשׁ מְקוֹרוֹ וַיַּחֲרֵב מַעֲיָנוֹ (הושע יג, טז), הַשְּׂגִיָּא לְמִצְרַיִם וַיִּאֲבָדוּ (ע"פ איוב יב, כ"ג), כִּי בַּעֲבוּר זֶה

(כה) וַיֹּסֶר אֶת אַפְּן מִרְפָּבְתּוֹ וַיִּנְהַגְהוּ בַּכְּבֹּדֶת וַיֹּאמֶר
מִצְרִים אֲנוֹסָה מִפְּנֵי יִשְׂרָאֵל כִּי יִהְיֶה נֹלָחַם לָהֶם
בַּמִּצְרִים: פ

כ"י • וַיֹּסֶר אֶת אַפְּן מִרְפָּבְתּוֹ • מִפְּנֵי הָאֵשׁ נִשְׂפָּרוּ
הַגִּלְגָּלִים, וְהַמְרַכְבוֹת נִגְרְרוֹת, וְהַיּוֹשְׁבִים בָּהֶם נָעִים
וְאִבְרִיָּהוּן מִתְפָּרֵקִין. וַיִּנְהַגְהוּ בַּכְּבֹּדֶת • בְּהִנָּהֲגָה
שֶׁהִיא כְּבֹדָה וְקִשָּׁה לָהֶם, בַּמִּדָּה שֶׁמִּדְּדוּ: "וַיִּכְבֹּד לָבוֹ

(כו) וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל-מֹשֶׁה נָטָה אֶת-יָדְךָ עַל-הַיָּם
וַיָּשָׁבוּ הַמַּיִם עַל-מִצְרַיִם עַל-רֶכְבּוֹ וְעַל-פָּרָשָׁיו:

כ"י • וַיָּשָׁבוּ הַמַּיִם • שֶׁזְּקוּפִים וְעוֹמְדִים כְּחוֹמָה, יָשׁוּבוּ לְמִקְוָם וַיִּכְסּוּ עַל מִצְרַיִם.

(כז) וַיֵּט מֹשֶׁה אֶת-יָדוֹ עַל-הַיָּם וַיָּשָׁב הַיָּם לַפְּנוֹת
בָּקָר לְאִיתָנוּ וּמִצְרַיִם נָסִים לִקְרָאתוֹ וַיִּנְעַר יְהוָה
אֶת-מִצְרַיִם בְּתוֹךְ הַיָּם:

כ"י • לַפְּנוֹת בָּקָר • לַעֲת שֶׁהַבָּקָר פּוֹנֶה לְבָא.
לְאִיתָנוּ • לְתַקְּפוֹ הֶרָאוֹן. נָסִים לִקְרָאתוֹ • שֶׁהָיוּ
מִהֲמָמִים וּמִטְרָפִין וְרָצִין לִקְרַאת הַמַּיִם. וַיִּנְעַר ה' •
כְּאֵדָם שֶׁמִּנְעַר אֶת הַקִּדְרָה וְהוֹפֵךְ הַעֲלִיּוֹן לַמָּטָה

~ נקודות משיחות קודש ~ (ע"פ לקו"ש כרך ו' עמ' 91 ואילך – מותוך 'לקראת שבת')

קריעת ים-סוף מצד טבע הים

"נס".

וְהָיָה אֲמָרוֹ רַ"ל שֶׁהַעוֹלָם נִבְרָא בַשְּׁבִיל יִשְׂרָאֵל וּבַשְּׁבִיל
הַתּוֹרָה – שֶׁבָּנִי יִשְׂרָאֵל עַל-יְדֵי עֲבוֹדָתָם בַּתּוֹרָה וּמִצְוֹת
יַעֲשׂוּ אֶת הָעוֹלָם לְדִירָה לֹא יֵת, וְלָכֵן צָרִיף הָעוֹלָם לְהִיּוֹת
כְּלִי גַם לְאוֹר הָאֱלֹקִי הַנֶּעֱלָה מֵעוֹלָמוֹת, הַמִּתְגַּלָּה עַל-יְדֵי
נְסִים, וּמִפְּיָן שֶׁנֶּס שׁוֹלֵל אֶת מִצִּיאוֹת הָעוֹלָם 'טָבַע', לָכֵן
הָיָה צָרִיף לְהַתְנֹנּוֹת עִם הַיָּם (וְעַל-דִּרְגָּה בְּכָל הַנִּבְרָאִים)
בְּבִרְיָתוֹ "שִׁיָּקֶרַע לִפְנֵי יִשְׂרָאֵל" (שִׁיִּסְכִּים לְמִצִּיאוֹת
הַנְּסִים), שֶׁהָיָה בְּתַנְאִי הוּא שֶׁכִּשְׁאִינוּ מְקִיִּם מִתְבַּטֵּל הָעֵנָן
מֵעַקְרוֹ, וְאִם כֵּן מִצִּיאוֹת הַיָּם גּוֹפָא מִסְכִּימָה לְשׁוֹנֵי הַטָּבַע
(דָּאם לֹא כֵן, תִּתְבַּטֵּל מִצִּיאוֹתָהּ).

כח וְתָבוּ מֵיָּא וְחָפוּ יָת רְתִפְיָא וְיָת פְּרִשְׁיָא
לְכָל מִשְׁרֵית פְּרַעָה דְּעָלֵי בְּתֵרִיחוֹן בְּיָמָא
לֹא אֲשַׁתָּאָר בְּהוֹן עַד חָד:

וַיָּשָׁב הַיָּם לַפְּנוֹת בָּקָר לְאִיתָנוּ (יד, כז)

וַיָּשָׁב הַיָּם . . לְתַנְאֵא שֶׁהַתְּנִיטִי עָמַד מִתְחַלָּה . . כִּף הַתְּנִיטִי
עָמַד מִתְחַלָּה שְׁאֵנִי קוֹרְעוֹ . . (שְׁמוֹת רַבָּה פֶּסֶק"א, ו' וּבִכ"מ).
וְתַמּוּהָ: הָרִי בִּיכְלֵת הַקֶּבֶ"ה לַעֲשׂוֹת בְּעוֹלָם כְּרִצּוֹנוֹ, וּבִדְאִי
הָיָה בִּיכְלָתוֹ יִתְבָּרַךְ לְבַקֵּעַ אֶת הַיָּם גַּם אִם לֹא הָיָה מִתְנָה
אֶת זֶה עִם הַיָּם מִקֵּדָם שֶׁנִּבְרָא, וְאִם כֵּן לְמָה הִצְרִיךְ תַּנְאִי
זֶה?
וַיֵּשׁ לְתַרְצֵן:

"גַּם" פְּרוּשׁוֹ שְׁדוּד מֵעֲרֻכּוֹת הַטָּבַע, שֶׁבְּדִרְגָּה כָּלֵל מִנְהִיג
הַקֶּבֶ"ה אֶת עוֹלָמוֹ בְּגִדְרִים מְסִימִים, וְרַק בְּזִמְנִים מִיָּחָדִים
בְּאִפְסוֹ יוֹצֵא מִן הַכָּלֵל "מִשְׁדָּד" הַקֶּבֶ"ה גִּדְרִים אֵלּוּ, וְזֶה נִקְרָא

(כח) וַיָּשָׁבוּ הַמַּיִם וַיִּכְסּוּ אֶת-הָרֶכֶב וְאֶת-הַפָּרָשִׁים
לְכָל חֵיל פְּרַעָה תְּבָאִים אַחֲרֵיהֶם בַּיָּם לֹא-נִשְׁאָר
בָּהֶם עַד-אַחֵר:

עבודתו", (במדבר ד) "ויתדותם ומיתריהם לכל כליהם", ואינו אלא תקון לשון.

כ"י ויכסו את הרקב וגו' לכל חיל פרעה • כך דרך המקראות לכתב למ"ד יתרה, כמו (לקמן כז) "לכל כלי תעשה נחשת", וכן: (שם) "לכל כלי המשכן בכל

כט ובני ישראל הליכו ביבשתא בגו ימא ומא להון שורין מימיניהון ומסמאליהון:

(כט) ובני ישראל הלכו ביבשה בתוך הים והמים להם חמה מימנים ומשמאלם:

לופק יי ביומא ההוא ית ישראל מידא דמצראי וחיו ישראל ית מצראי מיתין על פי ימא:

(ל) ויושע יהוה ביום ההוא את ישראל מיד מצרים וירא ישראל את מצרים מת על שפת הים:

עולים מצד זה, כך הם עולין מצד אחר רחוק ממנו, וירדפו אחרינו.

כ"י וירא ישראל את מצרים מת • שפלטן הים על שפתו, כדי שלא יאמרו ישראל: כשם שאנו

לא וחזא ישראל ית גבורתא ידא רבמא די עבד יי במצרים ודחילו עמא מן קדם יי והמינו במימרא די יי ובנביאות משה עבדה:

(לא) וירא ישראל את היד הגדולה אשר עשה יהוה במצרים ויראו העם את יהוה ויאמינו ביהוה ובמשה עבדו: פ

נופלין על לשון יד', וכלן לשון יד' ממש הן. והמפרשו, יתקן הלשון אחר ענין הדבור.

כ"י את היד הגדולה • את הגבורה הגדולה שעשתה ידו של הקדוש ברוך הוא. והרבה לשונות

א כן שפח משה ובני ישראל ית תושבחתא דא קדם יי ואמרו למימר נשפח ונודה קדם יי ארי אתנאי על גותנאי וגאותא דילה היא סוסיא ורכבה רמא כימא:

טו (א) אז ישיר משה ובני ישראל את השירה הזאת ליהוה ויאמרו לאמר אשירה ליהוה כי גאה גאה סוס ורכבו רמה בים:

לה. אף כאן "ישיר", אמר לו לבו שישייר וכן עשה, ויאמרו לאמר אשירה לה". וכן ביהושע, כשראה הנס, אמר לו לבו שידבר וכן עשה, ויאמר לעיני

כ"י אז ישיר משה • אז, כשראה הנס, עלה בלבו שישייר שירה, וכן: (יהושע י) "אז ידבר יהושע", וכן: (מלכים א ז) "ובית יעשה לבת פרעה", חשב בלבו שיעשה

רמב"ן על התורה – מהדורת בלום, אברמוביץ

ד/ ל"ו, והוא הימין אשר תרעץ אויב (להלן ט"ו, ד). והוא ירוע ה' שאמר הכתוב: עורי עורי לבשי עז ורוע ה' (ישעיה נ"א ט"ו). הלא את היא המורכבת ים (שם פסוק י"א). ולא יתעלם ממך מה שאמר "לבשי עז" ממה שכתבנו בפסוק: מידי אביר יעקב (בראשית מ"ט, כ"ד). תורה א

(א) אז ישיר משה. לשון רבנו שלמה: כשראה הנס עלה בלבו שישייר שירה וכן עשה ויאמרו וגו'. וכן, אז ידבר יהושע (יהושע י' י"ב), כשראה הנס אמר לו לבו לדבר וכן עשה ויאמר לעיני ישראל וכן שירת הבאר שפתח בה, אז ישיר ישראל (במדבר כ"א, י"ז) פרש אחרייו עלי באר ענו לה, וכן: ובית יעשה לבת פרעה (מלכים

(לא) וירא ישראל את היד הגדולה. את הגבורה הגדולה שעשתה ידו של הקדוש ברוך הוא, והרבה לשונות נופלים על לשון יד, וכלן לשון יד ממש הן. והמתקן יתקן הלשון אחר ענין הדבור. לשון רש"י. אבל אנקלוס לא פרש היד הגדולה גבורה, אבל אמר: "ית גבורת ידא רבמא". ור"א אמר: "המכה הגדולה", וכן: הנה יד ה' הויה במקנה (לעיל ט' ג), כבדה מאד יד האלהים שם (שמואל א' ה' י"א).

ועל דרך האמת יאמר שנגלית להם היד הגדולה, והיא "מדת הדין" שעשה ה' במצרים, כי היתה שם במצרים מכה בהם, וזה כמו: ועל הארץ הראק את אשו הגדולה (דברים

(כח) ויכסו את הרקב ואת הפרשים לכל חיל פרעה. כך דרך מקראות לדבר בן בלמ"ד יתרה, כמו: לכל כלי המשכן (להלן כ"ז, י"ט) לכל כלי תעשה נחשת (שם פסוק ג), ואינה אלא לשון תקון. לשון רש"י. ואינו בן במקום הזה, רק פירושו: ויכסו את הרקב ואת הפרשים "ולכל" חיל פרעה הבאים אחריהם בים, והחיל אינם הרקב והפרשים, אבל הם עמו אשר לקח עמו, כמו שאמר למעלה: כל סוס רכב פרעה ופרשיו וחילו (יד, ט). וכמוהו בסוי בלמ"ד, במים לים מכסים (ישעיה י"א ט"ו), ועשית מכסה לאהל (להלן כ"ז, י"ד), ובא "על", המכסה על הקרב וימא ד/ ח"ל, וכן רבים. תורה כט

ישראל". וכן שירת הבאר שפתח בה: "אז ישיר ישראל", פרש אחריו: "עלי באר ענו לה". (מלכים א' א) "אז יבנה שלמה במה", פרשו בו חכמי ישראל: שבקש לבנות ולא בנה, למדנו, שהיו"ד על שם המחשבה נאמרה, זהו לישוב פשוטו. אבל מדרשו: אמרו רבותינו זכרונם לברכה: מכאן רמז לתחית המתים מן התורה, וכן בכלל, חוץ משל שלמה שפרשוהו: 'בקש לבנות ולא בנה'. ואין לומר ולישב לשון הזה כשאר דברים הנכתבים בלשון עתיד והן מיד, כגון: (איוב א) "ככה יעשה איוב", (במדבר ט) "על פי ה' יחנו", "ויש אשר יהיה הענן", לפי שהן דבר ההווה תמיד, ונופל בו בין לשון עתיד ובין לשון עבר, אבל זה שלא היה אלא לשעה, אינו יכול לישוב בלשון הזה. כי גאה גאה • כתרנומו. (דבר אחר: בא הכפל לומר שעשה דבר שאי אפשר

לבשר-ודם לעשות, כשהוא נלחם בחרבו ומתגבר עליו, מפילו מן הסוס, וכאן: "סוס ורכבו רמה בים", וכל שאי אפשר לעשות על-ידי זולתו נופל בו לשון גאות, כמו "כי גאות עשה", וכן כל השירה תמצא כפולה: "עזי וזמרת יה, ויהי לי לישועה", "ה' איש מלחמה, ה' שמו", וכן כלם. ברש"י ישן. דבר אחר: "כי גאה גאה" – על כל השירות וכל מה שאקלס בו – עוד יש בו תוספת, ולא כמדת מלך בשר-ודם שמקלסין אותו ואין בו. סוס ורכבו • שניהם קשורים זה בזה, והמים מעלין אותם לרום ומורידין אותם לעמק ואין נפרדים. רמה • השליף, וכן (דניאל א) "ורמיו לגו אתון נורא", ומדרש אגדה: כתוב אחד אומר "רמה" וכתוב אחד אומר "ירה" – מלמד שהיו עולין לרום ויורדין לתהום, כמו (איוב לח) "מי ירה אבן פנתה" מלמעלה למטה.

ב תקפי ותשבחתי דחילא יי ואמר במימרה ונהיה לי לפרק דין אלהי ואבני לה מקדשא אלהא דאבכתי ואפלה קדמויה:

(ב) עזי וזמרת יה ויהי לי לישועה זה אלי ואנוהו: אלהי אבי וארממנהו:

אצל "וזמרת", וכל שאר מקומות נקוד שורו"ק: (דימיה טז) "ה' עזי ומעזי", (תהלים נט) "עזו אליך אשמרה", וכן כל תיבה בת שתי אותיות הנקודה מלאפ"ס, כשהיא מארכת באות שלישית ואין השנייה (בשור"א)

נ"י עזי וזמרת יה • אונקלוס תרגם: 'תקפי ותשבחתי'. "עזי", כמו עזי בשורוק, "וזמרת" כמו וזמרת, ואני תמה על לשון המקרא, שאין לך כמותו בנקודתו במקרא, אלא בשלישה מקומות שהוא סמוך

רמב"ן על התורה – מהדורת בלום, אברמוביץ

שאספר גבורותיו. וזה הוא ודאי פשוטו של מקרא. אבל לא הזכיר השם שלם, והזכיר ממנו שתי אותיות בלבד, ודרך משה רבנו בכל התורה להזכיר השם הגדול בלו אשר אמר לו: זה שמי לעלם וזה זכרי לדר דר (לעיל ג, ט"ז). וכבר דרשו (תנחומא סוף פרשת תצא ט"ז) בפסוק: כי יד על כס יה (להלן י"ז, ט"ז), נשבע הקדוש ברוך הוא שאין הכסא שלם ואין השם מלא עד שימחה ורעו של עמלק. ועל דרך האמת, בעבור כי ישועת הים כלה היתה על יד מלאך האלהים, הוא שכתוב עליו: כי שמי בקרבו (להלן כ"ג, כ"א), וקמו שאמר: וירא ישראל את ה'יד הגדולה (לעיל י"ד, ל"א), כי "היד" ירמו למדת הדיו, אשר היא היד הגדולה והנאקמת, והיא המקרעת הים, כמו שפרש הנביא: עורי עורי לבשי עו (ישעיה נ"א, ט), הלא אתה היא המקרבת ים מי תהום רבה (שם י"א), וקמו שכתבתי למעלה (י"ד, ל"א), בעבור כן אמר "כי

עצמו ויאמר זה נעשה כבר, והכל לאמת ענין, ולכן רב שיבא זה יהיה בענין הנבואות. כי גאה גאה על השירות, ועל כל מה שאקלס בו עוד יש בו נוספות. לשון רש"י. עשאו לשון "רוממות וגדל". ואולי כן הוא, וקממה: ופה לישית בגאון גליף (איוב ל"ח, י"א), כי גאו המים (חזקאל מ"ד, ד), ויגאה כשחל תצדנני (איוב י"ט, ט"ז), לשון גדל ורבו. והנכון דעת אנקלוס, לשון "גאות ממש", כי נתגאה על "הסוס" שמתגאה במלחמה ועל הגבור "הרוכב" בו, כי את שניהם רמה בים, וכן: וברכ נאונך (פסוק ד), וכן כלם לשון גאות, כי המתגאה ירום עצמו במעלה. תורה ב (כ"ג) עזי וזמרת יה. פרש ר"א כי מלת עזי מושכת, עזי וזמרת עזי יה. והטעם, הודה כי עזו ותקפו אשר יזמר בו הוא השם, "והוא היה לישועתי". זה אלי ואנוהו, אושיכנו בכנה, זה אלהי אבי וארממנהו,

א' ז' ח' ט' חשב בלבו לעשות לה הבית. אז יבנה שלמה (שם י"א, ד), פרשוהו חכמי ישראל (סנהדרין צ"א) שבקש לבנות ולא בנה. זהו לישוב פשוטו. ומה יאמר הרב בפסוק: יעשו עגל בחרב (תהלים ק"ז, י"ט), במה ימרוהו במדבר יעציבוהו בשימון (שם ע"ח, מ'), וכל המזמור כן, יתרג בברך גפנים (שם פסוק מ"ז), ישלח בהם ערב (שם פסוק מ"ה), וכן, ומאין יבאו אליך (מלכים ב' י"ד), מן המפכים אשר יבדו ארמים (שם ח' כ"ט, ט'), וכן (להלן ל"ג, ד'), ומשה יקח את האהל. כי איננו לשון הווה, שלא לקחו אלא פעם אחת. אבל דרך הלשון הוא לומר עתיד במקום עבר, וכן יאמרו במקומות רבים ההפך. והטעם, כי מנהג הלשון שהמספר ענין יעמיד עצמו בזמן שיחפץ, וירמז למעשה ממנו. פעם יעמיד עצמו בזמן המעשה וידבר בו בענין הווה ועומד עליו בתחלתו, ויאמר "ישיר ישראל" כאלו משוררים לפניו, וכן כלם, ופעם יאחר

בַּחֲטָף, הָרָאשׁוֹנָה נִקְוָה בְּשׁוּרוֹק, כְּגוֹן: עֹז – עֲזִי, רַק – רָקִי, חֶק – חָקִי, עַל – עָלִי, "יִסּוּר עָלוּ", כָּל – כָּלוּ, "וְשִׁלְשִׁים עַל כָּלוּ". וְאֵלּוּ הַשְּׁלֵשָׁה: "עֲזִי וְזִמְרָת" שֶׁל כָּאן, וְשֶׁל יִשְׁעִיָּה וְשֶׁל תְּהִלִּים נִקְוָה בַּחֲטָף קִמ"ץ. וְעוֹד, אֵין בְּאֶחָד מֵהֶם כְּתוּב 'וְזִמְרָתִי', אֲלֵא 'וְזִמְרָת', וְכָלֶם סְמוּךְ לָהֶם "וַיְהִי לִי לִישׁוּעָה". לְכָף אֲנִי אוֹמֵר לְיִשְׁבֹּב לְשׁוֹן הַמִּקְרָא: שְׁאִין "עֲזִי" כְּמוֹ עֲזִי וְלֹא "וְזִמְרָת" כְּמוֹ וְזִמְרָתִי, אֲלֵא "עֲזִי" שֶׁם דָּבָר הוּא, כְּמוֹ (שם קכג) "הַיִּזְשִׁי בְּשָׁמִים", (עובדיה א) "שׁוֹכְנֵי בַּחֲגִי סִלַּע", (דברים לג) "שׁוֹכְנֵי סִנָּה", וְזֶהוּ הַשִּׁבְחָה: "עֲזִי וְזִמְרָת יְהוָה", הוּא הִיא לִי לִישׁוּעָה. "וְזִמְרָת" דְּבוּק הוּא לְתִיבַת ה', כְּמוֹ: (שופטים ה) "לְעֶזְרָת ה'", (ישעיה ט) "בְּעֶזְרַת ה'", (קהלת ג) "עַל דְּבַרְת בְּנֵי הָאָדָם". וְלְשׁוֹן 'וְזִמְרָת', לְשׁוֹן (ויקרא כה) "לֹא תִזְמֹר", (ישעיה כה) "וְזִמְרָת עֲרִיצִים" לְשׁוֹן כְּסוּחַ וְכִרְיָתָה. עֲזִי וְנִקְמָתוֹ שֶׁל אֱלֹהֵינוּ הִיא לָנוּ לִישׁוּעָה. וְאֵל תַּתְּמָה עַל לְשׁוֹן 'וַיְהִי' שֶׁלֹא נֵאמַר הִיא, שֶׁיֵּשׁ לָנוּ מִקְרָאוֹת מְדַבְּרִים בְּלִשׁוֹן

זֶה, וְזֶה דְּגֻמָּתוֹ: (מלכים א ו) "אֵת קִירוֹת הַבַּיִת סָבִיב לְהִכָּל וּלְדָבִיר וַיַּעַשׂ צִלְעוֹת סָבִיב", הִיא לוֹ לִוְמֵר: "עָשָׂה צִלְעוֹת סָבִיב". וְכֵן (דברי הימים ב ו) "וּבְנֵי יִשְׂרָאֵל הַיִּזְשִׁים בְּעָרֵי יְהוּדָה וַיִּמְלֹךְ עֲלֵיהֶם רַחֲבָעִם", הִיא לוֹ לִוְמֵר: "מִלֹּךְ עֲלֵיהֶם רַחֲבָעִם". (במדבר יד) "מִבְּלָתִי יִכּוֹלֵת ה' וְגו' וַיִּשְׁחָטֶם", הִיא לוֹ לִוְמֵר: "שִׁחָטֶם". (שם לו) "וְהָאֲנָשִׁים אֲשֶׁר שָׁלַח מֹשֶׁה וְגו' וַיָּמָתוּ", "מָתוּ" הִיא לוֹ לִוְמֵר. (לעיל ח) "וְאֲשֶׁר לֹא שָׁם לְבוֹ אֶל דָּבָר ה' וַיַּעֲזֹב", הִיא לוֹ לִוְמֵר "עֲזֹב". זֶה אֱלִי. בְּכָבוֹדוֹ נִגְלָה עֲלֵיהֶם, וְהָיוּ מֵרָאִין אוֹתוֹ בְּאֶצְבַּע: רָאֵתָה שִׁפְחָה עַל הַיָּם, מָה שֶׁלֹא רָאוּ בְּנֵי־אִיִּם. וְאֲנִי־הוּא. אוֹנִקְלוֹס תִּרְגָּם לְשׁוֹן נֹחַ, (ישעיה לג) "נֹחַ שְׁאֵנָן", (שם סה) "לְנֹחַ־צֵאן". דָּבָר אַחֵר: וְאֲנִי־הוּא, לְשׁוֹן נֹחַ, אֶסְפֵּר נֹחַ וְשִׁבְחוֹ לְבָאֵי עוֹלָם, כְּגוֹן: "מָה דוֹדְךָ מְדוּד? דוֹדִי צַח וְאֶדֶם". וְכָל הָעֵנָן. אֱלֹהֵי אָבִי. הוּא זֶה, וְאֶרֶמוֹמֶנְהוּ. אֱלֹהֵי אָבִי. לֹא אֲנִי תַחֲלַת הַקִּדְשָׁה, אֲלֵא מַחֲזִקֵּת וְעוֹמֶדֶת לִי הַקִּדְשָׁה וְאֱלֹהוֹתָ עָלֵי מִימֵי אֲבוֹתַי.

ג יי מרי נצחון קרבניא יי שמה:

(ג) יהוה איש מלחמה יהוה שמו:

בְּשֵׁם ה' צְבָאוֹת. דָּבָר אַחֵר: ה' שְׁמוֹ, אִף בְּשִׁעָה שֶׁהוּא נִלְחָם וְנוֹקֵם מֵאוֹיְבָיו, אוֹחֲזֵי הוּא בְּמִדָּתוֹ לְרַחֵם עַל בְּרוּאָיו וְלִזְוֹן אֵת כָּל בָּאֵי עוֹלָם, וְלֹא כְּמִדַּת מַלְכֵי אֲדָמָה: כִּשְׁהוּא עוֹסֵק בְּמִלְחָמָה פּוֹנֶה עֲצָמוֹ מִכָּל עֶסְקִים וְאֵין בּוֹ כַּחַ לַעֲשׂוֹת זֶה וְזֶה.

כ"ט ה' איש מלחמה • בעל מלחמה, כמו (רות א) "איש נעמי", וְכָל "אִישׁ" וְ"אִישׁוֹ" מִתְּרַגְּמִין 'בַּעַל', וְכֵן (מלכים א ב) "וַיִּחְזַקְתָּ וְהָיִיתָ לְאִישׁ", לְגִבּוֹר. ה' שְׁמוֹ • מִלְחָמוֹתָיו לֹא כְּכֹלִי זֶן, אֲלֵא בְּשְׁמוֹ הוּא נִלְחָם, כְּמוֹ שְׁאֵמֵר דָּוִד: (שמואל א יז) "וְאֶנְכִי בָּא אֵלֶיךָ

ד רתפי פרעה ומשידתה שדי כימא ושפר גברוהי אטבעו כימא דסוף:

שלישיו

(ד) מרפבת פרעה וחילו ירה בים ומבחר טבעו בים-סוף:

אֲלֵא בְּמִקּוֹם טִיט, כְּמוֹ: (תהלים סט) "טִבְעֵתִי בִּיּוֹן מִצּוֹלָה", (ירמיה לח) "וַיִּטְבַּע יְרֵמְיָהוּ בְּטִיט", מִלְּמַד שֶׁנַּעֲשָׂה הַיָּם טִיט לְגִמְלָה לָהֶם כְּמִדָּתָם, שֶׁשֶּׁעָבְדוּ אֵת יִשְׂרָאֵל בַּחֲמָר וּבִכְלָבִיִּים.

כ"ט ירה בים • שדי כימא, 'שדי' לְשׁוֹן יְרִיָּה, וְכֵן הוּא אוֹמֵר: (למנחם יט) "אוֹ־יְרֵה יְרֵה", תִּרְגּוֹם אוֹנִקְלוֹס: 'אוֹ אֲשֶׁתִּדָּאָה יִשְׁתְּדִי', וְהִתִּי"ו מִשְׁמַשְׁת׃ בְּאֵלּוּ בְּמִקּוֹם יִתְפַּעֵל. וּמִבְחָר • שֶׁם דָּבָר, כְּמוֹ: מְרַכֵּב, מִשְׁפָּב, "מִקְרָא קִדְשׁ". טִבְעוֹ • (מכילתא) אֵין טִבְעִיָּה

רמב"ן על התורה – מהדורת בלוס, אברמוביץ

שירתא ג:א: אלי, עמי נהג במדת רחמים, ועם "אבות" במדת הדין, ומנחם שאין "אלי" אלא מדת רחמים, שנאמר: אלי אלי למה עזבתני (תהלים כ"ב, ב'), אל נא רפא נא למה עזבתני (במדבר י"ב, ג'), אל ה' ויאר לנו (תהלים קי"ח, ב'). ואם כן יאמר: זה אלי, כי עמי הוא "אל" בזה, כי יתעלה עם הרחמים להיות רחמן בדינו. תורה ד

זה אלי ואנוהו. ויאעלה אותו אל נוח עליון. "אלהי אבותי", שנראה להם באל שדי (לעיל ו, ג'), ועתה "ארוםם" אותו בשם השלם, כי מעתה יהיה השם איש מלחמה ויהיה ה' שמו, כטעם: עתה ארוםם עתה אנשא (ישעיה לג, י'). ויתכן שיירמו זה לשבע ספירות בבחמה, כמו: זה שמי לעלם וזה ויכרי (לעיל ג, טו). ובמכילתא (פאן

עזו וזמרתו השם הזה", כי ביה ה' צור עולמים (ישעיה כ"ד, ג'). וכן באר: מה לך הים כי תנוס (תהלים קי"ד, ג') מלפני אלוהי יעקב (שם פסוק ז'). וכן אמרו במכילתא (בשלח שירתא ג:א): ירדו לים שכינה עמדם, שנאמר: ויסע מלאך האלהים (לעיל י"ד, יט). ובאלה שמות רבה אמר (ל' א'): אין עז אלא דין, שנאמר (תהלים צ"ט, ד'): וזעו מלך משפט אבה.

(ה) תְּהִמָּת יִכְסִּימוּ יִרְדּוּ בַּמְצֹלָת בְּמוֹ-אֶבֶן:

ה' תהומ'א חפז עליהון נחתו לעומק'א
באבנא:

יכסיומו במלאפוז"ם (גם כאן מובח להיות חולם כמו שנתבאר). כמו אבן • ובמקום אחר: "צללו פעופרת", ובמקום אחר: "יאכלמו פקש". הרשעים - פקש הולכים ומטרפין עולים ויורדין, בינוניים - פאבן, והכשרים - פעופרת שנתו מיד.

כ"י • יכסיומו • כמו יכסום, והיו"ד האמצעית יתרה בו. ודרך המקראות בכה, כמו: (דברים ח) "ובקרך וצאנך ירבין", (תהלים לו) "ירגז מדשן ביתך", והיו"ד ראשונה שמשמעה לשון עתיד, כה פ'שהו: טבעו בים סוף, כדי שיחזרו המים יכסו אותן. "יכסיומו" אין דומה לו במקרא במקדו, ודרך להיות נגד

(ו) יִמִּינָהּ יְהוָה נֹאדְרֵי בִּפְתַּח יִמִּינָהּ יְהוָה תִּרְעֶץ אוֹיֵב:

וימינה יי אדיר בחילא ימינה יי תברת
סנאה:

לנו", (הושע ב) "אענה, נאם-ה', אענה את-השמים", (שופטים ה) "אנכי לה', אנכי אשירה", (תהלים קכד) "לולי ה' וגו' לולי ה' שהיה לנו בקום עלינו אדם", (שופטים ח) "עורי עורי דבורה, עורי עורי דברי-שיר", (ישעיה כה) "תרמסנה רגל, רגלי עני", (תהלים קלח) "ונתן ארצם נחלה, נחלה לישראל עמו". נאדרי • היו"ד יתרה, כמו: "רבתי עם", "שרתי במדינות", "גנבתי יום". תרעץ אויב • תמיד היא רועצת ומשפרת האויב. ודומה לו "וירעצו וירצצו את בני ישראל", ב'שופטים' (י). דבר אחר: "ימינה" הנאדרת בכח היא משפרת ומלקה "אויב".

כ"י • ימינה. ימינה • שתי פעמים: כשישראל עושין רצונו של מקום, השמאל נעשית ימין. ימינה ה' נאדרי בכח • להציל את ישראל, וימינה השנית "תרעץ אויב". ולי נראה: אותה ימין עצמה "תרעץ אויב", מה שאי אפשר לאדם לעשות שתי מלאכות ביד אחת. ופשוטו של מקרא: "ימינה" הנאדרת בכח, מה מלאכתה? "ימינה" היא "תרעץ אויב", וכמה מקראות דגמתו: (תהלים צב) "כי הנה אויביך ה', כי הנה אויביך יאבדו", (שם צד) "עד-מתי רשעים, ה', עד-מתי רשעים יעלזו", (שם צג) "נשאו נהרות, ה', נשאו נהרות קולם", "לא לנו, ה', לא

(ז) וברב גאונך תהרס קמיה תשלח חרנך יאכלמו וברב גאונך תהרס קמיה תשלח חרנך יאכלמו פקש:

ויבסי תקפד תברתנון לדקמו על עמך
שלחת רגזון שיעצון בנורא לקשא:

קמיה, הקמים נגדך, ומי הם הקמים כנגדך? אלו הקמים על ישראל, וכן הוא אומר: (תהלים צב) "כי הנה אויביך יתמיון". ומה היא התמיה? "על עמך יערימו סוד", ועל זה קורא אותם אויביו של מקום.

כ"י • וברב גאונך • אם תיד בלבד רועצת האויב, כשהוא מרימה ברב גאונו, אז יהרס קמיו. ואם ברב גאונו לבד אויביו יתהרסו, קל-וחמר כששלח בם חרון אף, "יאכלמו". תהרס • תמיד אתה הורס

(ח) וברוח אפיה נערמו מים נצכו כמו-נר גזלים קפאו תהמת בלבים:

ח ובמימר פומך חכיומו מ'א קמו כשור
אזליא קפו תהומין בלבא דימא:

ספר (תקאל ב, ט), והוא כפול בדרך הנבואות. ודרך האמת ידענה המשכיל מן הפסוקים הראשונים שפרשתי (עליל יד, לא), וכך אמרו (שמדיר ביד, א): היתה יד אחת משקעתן ויד אחת מצלת אותם, כי הכח מציל, בענין שנקמר, ועתה יגדל נא בן אדני (פמדיר יד, יא). תורה ז

רמב"ן על התורה - מהדורת בלום, אברמוביץ

שיבארו ענין רק בפעם השנית, ואלו אמר: ימינה ה' ימינה ה' תרעץ אויב, הנה כמות אלו הנזכרים. ור"א אמר כי פרושו: ימינה ה' שאתה נאדרי בכח ימינה ה' תרעץ אויב שהוא כמו אלה הנזכר ויותר נכון לומר ימינה ה' הוא נאדר בכח להשפיל לכל גאה ורם, ימינה ה' תרעץ אויב בכח גדול. והזכיר ימין בלשון זכר ונקבה, כמו, והנה יד שלוחה אלי והנה בו מגלת

(ו) ימינה ה' תרעץ אויב. לשון רש"י, פשוטו של דבר, ימינה "הנאדר בכח" מה מלאכתה, ימינה ה' תרעץ אויב, וכמה מקראות דגמתו: כי הנה אויביך ה', כי הנה אויביך יאבדו (שם צב, יא). עד מתי רשעים ה' עד מתי רשעים יעלזו (שם צד, ג). נשאו נהרות ה' נשאו נהרות קולם (שם צג, ג). ורבים בכה. ואינו נכון לדעת, כי הפסוקים יכפלו מלות לומר כי תמיד יהיה ככה מבלי

חשים", ונצבו כמו-גד יוכיח. נעצמו מים • ממוקד רוח שיצא מאפך יבשו המים, והם נעשו כמין גלים וכריות של ערמה שהם גבוהים. כמו גד • בתרגומו: כשור, כחומה. גד • לשון צבור וכנוס, כמו (ישעיה נז) "גד קצר ביום נחלה", (תהלים לג) "כנס כנוד", לא כתיב כונס כנוד, אלא כנוד, ואלו היה כנוד, כמו כנוד ו'כונס' לשון הכנסה, היה לו לכתב 'מכניס כנוד' מי הים, אלא 'כונס' לשון אוסף וצובר הוא, וכן: (יהושע ג) "קמו גד אחר", ויעמדו גד אחר, ואין לשון קימה ועמידה כנודות אלא בחומות וצבורים, ולא מצינו "נוד" נקוד אלא במלאפוס (חולם) כמו (תהלים נז) "שימה דמעי כנוד", (שופטים ד) "את נוד החלב". קפאו • כמו (איוב י) "וכגבינה תקפאני", שהקשו ונעשו כפאנים, והמים זורקים את המצרים על האבן בכת ונלחמים בם בכל מיני קשי. בלבים • בחזק הים, ודרך המקראות לדבר כן: "עד-לב השמים", (שמואל ב יח) "בלב האלה", לשון עקרו ותקפו של דבר.

כז"ל וברוח אפך • היוצא משני נחירים של אף. דבר הכתוב, כביכול, בשכינה דגמת מלך בשר-ודם, כדי להשמיע און הבריות כפי ההנה, שיוכלו להבין דבר: כשאדם פועם יוצא רוח מנחיריו, וכן: (תהלים יח) "עלה עשן באפו", וכן (איוב ד) "ומרוח אפו יכלו", וזהו שאמר (ישעיה מח) "למען שמי אאריך אפי", כשזעפו נחה, נשימתו ארפה, וכשהוא פועם, נשימתו קצרה. (שם) "ותהלתי אחטם לך", וילמען תהלתי אשים חטם באפי לסתם נחירי בפני האף והרוח שלא יצאו. "לך", בשבילך "אחטם", כמו "נאקה בחטם" במסכת שבת, (דף נא) כף נראה בעיני. וכל אף וחרון שבמקרא אני אומר כן: "חרה אף", כמו: (איוב ל) "ועצמי חרה מני-חרב", לשון שרפה ומוקד, שהנחירים מתחממים ונחירים בעת הקצה. וחרון מגזרת חרה, כמו רצון מגזרת רצה, וכן חמה, לשון חמימות, על כן הוא אומר: (אסתר א) "וחמתו בערה בו", ובנוח החמה אומר: נתקרה דעתו. נעצמו מים • אונקלוס תרגם לשון ערמימות, וילשון צחות המקרא, כמו (שיר השירים ז) "ערמת

ט דהנה אמר סנאה ארדוף אדבק אפלא
בזתא תשבע מנהון נפשי אשלוף חרבי
תשיצנון ידי:

(ט) אמר אויב ארדף אשיג אחלק שלל תמלאמו
נפשי אריק חרבי תורישמו ידי:

שקיהם", (ירמיה מח) "וכליו יריקו". ואם תאמר אין לשון יריקות נופל על היוצא, אלא על התיק, ועל השק ועל הכלי שייצא ממנה, אבל לא על החרב ועל הניין, ולדחק ולפרש "אריק חרבי" כלשון (בראשית יד) "וירק את חניכיו", 'אודין בחרבי'. מצינו הלשון מוסב אף על היוצא: (שיר השירים א) "שמן תורק", (ירמיה מח) "ולא-הורק מפלי אל כלי", 'לא הורק הכלי' אין כתיב פאן, אלא לא הורק הניין מפלי אל כלי, מצינו הלשון מוסב על הניין, וכן (יחזקאל כח) "והריקו חרבותם על-יפי חממתך" דחירם. תורישמו • לשון רישות ודלות, כמו (שמואל א ב) "מוריש ומעשיר".

כז"ל אמר אויב • לעמו כשפתם בדרים: ארדף ואשיגם ואחלק שלל עם שרי ועבדי. תמלאמו • תתמלא מהם. נפשי • רוחי ורצוני. ואל תתמה על תיבה המדברת בשמים. תמלאמו - תמלא מהם. יש הרבה כלשון הזה: (שופטים א) "כי ארץ הנגב נתתני", כמו 'נתת לי'. (בראשית לו) "ולא יכלו דברו לשלום", כמו 'דבר עמו'. (ירמיה י) "בני יצאנו", כמו 'יצאו ממני'. (איוב לא) "מספר צעדי אגידנו", כמו אגיד לו. אף כאן 'תמלאמו' תמלא נפשי מהם. אריק חרבי • אשלוף, ועל שם שהוא מריק את התער בשליפתו ונשא ריק, נופל בו לשון הרקה, כמו "מריקים

רמב"ן על התורה - מהדורת בלום, אברמוביץ

זה חשב האויב שירדה וישגם בים
ויחלק שללם ותמלא נפשו מהם,
ונשפת עליהם ברוחך וכסמו הים.
והזכיר זה כי גם במחשבתו זאת סבה
ופלא מאת השם שחוק לבם וסכל
עצתם לבא בים, כאשר פרשתי למעלה
(ייד, ד. כ"א). על כן אמר אחריו (פסוק י"א):
מי כמכה באלים, "עושה גדולות
ונפלאות" בדרך והפכו. תורה י

מחשבתו בדרפן אחריהם.
וידעתי בדרך הפשט הוא סדור בפסוק
הראשון מננו, כי מתחלה (בפסוק
ד) אמר "ששבעו בים ויורדו במצולת",
והיה זה כאשר שבו המים ויכסו את
הרכב ואת הפרשים (פסוק ה), ואחר כך
(בפסוקים ח-י) שב לומר אף נעשה זה, כי
ברוח אפך הוא רוח קדים עזה נעצמו
מים מתחלה וקפאו תהומות, ומפני

(ט) אמר אויב לעמו כשפתם בדרים,
ארדפם ואשיגם ואחלק שלל עם
שרי ועבדי לשון רש"י. וראיתי
במדרש חזית (קהלת רבה א, ל"א), כף תני
רבי ישמעאל, אמר אויב ארדף אשיג
היה ראוי להיות תחלת השירה, ולמה
לא נכתב, אלא שאין מקדם ומאחר
בתורה. ואנקלוס טובר כן, ולכך תרגם:
"דהנה אמר סנאה", על תחלת

אֲדִירִים:

יש

נֹרָא תְהִלַּת עֲשֵׂה פִּלֵּא:

כִּי־אֶבְרָא בְּאֵלִים • בְּחֻזְקִים, כְּמוֹ (יחזקאל יז) "וְאַתְּ אֵילֵי הָאָרֶץ לִקְח", (תהלים כב) "אֵילֹתַי לְעֹזְרֹתַי חֹשֶׁה".

רמב"ן על התורה – מהדורת בלוס, אברמוביץ

בְּשָׂמִים. וּבִמְכִילָתָא (בָּאֵן): מִי בְּמִכְבָּה
בְּאֵלוֹ שְׁהֵם מְשֻׁמָּשִׁים לְפָנֶיךָ בְּמִרוֹם,
שֶׁנֶּאֱמַר: כִּי מִי בִשְׁחָק יַעֲרֵךְ לָהּ יִדְמָה
לָהּ בְּבִנְיַי אֱלֹהִים אֵל נִעְרָץ בְּסוּד קֹדְשִׁים
רַבָּה (תְּהִלָּה פ"ט, ד"ח).

נֹרָא תַּהְלוּת. "נִרְאוּ מִלְּהַגִּיד
תַּהְלוּתוֹתַי" פֶּן יִמְעָטוּ, כְּמוֹ: לֵךְ
דְּמִיָּה תַּהְלָה (תַּהְלִים ס"ב, ב.). לִשּׁוֹן רִשְׁ"י.
וְגַם ר"א פִּרְשׁ: "כִּי כָל הַמְּהַלְלִים יִרְאִים
לְהַלֵּל שְׁמוֹ", כִּי מִי יִשְׁמָע כָּל תַּהְלָתוֹ,
וְהֵם חֲזִינִים לְהַלֵּל שְׁמוֹ כִּי הוּא לְבָדּוֹ
עֲשֵׂה פֶלֶא. וּלְפִי דַעְתִּי כִּי טַעַם **נֹרָא**
תַּהְלוּת "שְׁהוּא נֹרָא בַּתַּהְלוּת", כִּי
יַעֲשֶׂה דְּבָרִים נֹרָאִים וּמִתְהַלֵּל בָּהֶם,
שֶׁעֲשֶׂה נִקְמוֹת בְּעוֹבְרֵי רְצוֹנוֹ וְהוֹשִׁיעַ
בָּהֶם אֶת עַבְדָּיו, וְהִנֵּה הוּא בּוֹה נֹרָא
וּמִתְהַלֵּל מֵאֲדָּה. וּבַעֲבוּר כִּי מַלְכֵי אֶרֶץ
נֹרָאִים בַּעֲשֵׁק וְנָלוּז, אָמַר כִּי ה' הוּא
נֹרָא בְּדָבָרִים אֲשֶׁר הוּא מִתְהַלֵּל בָּהֶם.
וְכֵן, לֵךְ דְּמִיָּה תַּהְלָה עַל דֶּרֶךְ הַפֶּשֶׁט
הַתּוֹחֶלֶת לֵךְ תַּהְלָה, כִּי כָּל
הַמִּיַּחֲלִים לֵךְ יִפְסִיּוּ רְצוֹנָם וַיַּהֲלִלוּ שְׁמֶךְ
בְּצִיּוֹן וַיִּשְׁלְמוּ שֵׁם אֶת נִדְרָם אֲשֶׁר נָדְרוּ
בַּעֲת צָרָתָם. מִלְּשׁוֹן, אֵךְ יֵאלֹהִים דּוֹמִי
נִפְשִׁי כִּי מִמְּנוֹ תִּקְוִיתִי (תַּהְלִים ס"ב, ג.), וַיֵּדֶם
הַשֹּׁמֵשׁ וַיִּרְחַ עֲמֹד (יִחֶזְקֵאל י', ג.). וְכֵן: אֵךְ
אֵל אֱלֹהִים דְּמִיָּה נִפְשִׁי, מִיַּחֲלָת. כֵּךְ
נִרְאָה לִי. וְאַחֲרֵים שִׁמְעָתִי אוֹמְרִים: "לֵךְ
מִשְׁתַּתְּקַת הַתַּהְלָה" כִּי לֹא תִשְׁגִּי תַּהְלָה
לַפֶּעֲלִיק. הַגְּדוֹלִים וְהַנּוֹרָאִים, מִלְּשׁוֹן,
וַיִּלְיָה וְלֹא דּוֹמִיָּה לִי (תַּהְלִים כ"ב, ג.), וַיִּהְיֶה
טַעַם אֱלֹהִים בְּצִיּוֹן, הָאֱלֹהִים אֲשֶׁר
בְּצִיּוֹן, כְּלוֹמַר הַשׁוֹכֵן שָׁם. וְהִנְכוֹן מֵה
שְׁאִמְרָנוּ. תּוֹרָה יב

(פסוק ה.) **בַּעֲוֹפֶרְתָּ**, כִּי גַם זֶה לָהֶם מִיֵּד
 ה', שֶׁהָיוּ בָהֶם אֲנָשִׁים רַבִּים יוֹדְעִים
 לִשְׁחֹת וְהָיוּ קְרוֹב לִבְשָׁה, אִף כִּי רוֹכְבֵי
 הַסּוֹסִים בְּמַיִם בָּלֶם הָיוּ כְּרֹאִיִּים לְהַצֵּל
 כִּי הַסּוֹסִים שָׁטִים הִרְבָּה עַל פְּנֵי הַמַּיִם,
 וְכֵן תּוֹפְשֵׁי הַמֶּגָּנִים נִצְלִים בְּמַיִם, וּבִכְאֵן
 לֹא נִמְלֹט מֵהֶם אָחָד. וְזֶהוּ טַעַם, **וַיִּנְעֲרֵהוּ**
 ה' **אֶת מִצְרַיִם** (לַעֲלֹל יָד, בִּזְזָה) שֶׁהָיָה
 הַשָּׁם מְגִבֵּיהֶם בְּרוּחוֹ הַקָּשָׁה וּמִשְׁפִּילָם
 בְּמַיִם, מִלְּשׁוֹן, וַיִּנְעֲרוּ רִשְׁעִים מִמּוֹנָה (אִיבֹה
 לִיחַ יִגָּל), וְהָיָה הַחֹסֵן לְנִעְרָת (נִשְׁעִיָּה אִ/ו
 לִיאָה, מִה שֶׁמִּפְּיָן וּמִפִּיל מִן הַפִּשְׁתָּן
 הַמִּתְקֵן אוֹתוֹ. תוֹרָה יֵא

(יא) מִי כִמְכָה בְּאֵלִים ה', בְּחֻקִּים; כְּמוֹ: וְזֹאת אֵילֵי הָאֶרֶץ לָקֹחַ (יחזקאל י"ז, ל"ג), אֵילֹתַי לְעֹרְתִי חוֹשֶׁה (תהלים כ"ב, כ"א), לִשׁוֹן רִשְׁי. וּבִקְאֻמֹּת שֶׁהִלְשׁוֹן לִשׁוֹן תִּקְרָה וְזוֹקָה, אֲבָל מִי כִמְכָה בְּאֵלִים, בְּמִלְאָכֵי מַעֲלָה שֶׁהֵם נִקְרָאִים אֵלִים, מִלְשׁוֹן: זֶה אֵלֵי וְאֶנְהוּהוּ (פסוק כ"ב). וְהִקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא נִקְרָא אֵל עֲלִיוֹן עַל כָּל־ם, וְכֵן: וְעַל אֵל אֵלִים יִדְבֵּר נִפְלְאוֹת (דניאל י"א, ל"ד), כְּמוֹ, הוּא אֱלֹהֵי הָאֱלֹהִים (דברים י"ז, ל"ט), וְכֵן, הִבּוּ לָהּ בְּנֵי אֵלִים (תהלים כ"ט, א"א), כְּמוֹ, בְּנֵי הָאֱלֹהִים, כִּי יִקְרָאוּ אֵלִים וּבְנֵי אֵלִים, וְכֵן יִקְרָאוּ הָאֱלֹהִים וּבְנֵי אֱלֹהִים, כִּי גָדוֹל ה' מִכָּל הָאֱלֹהִים (החֲקִי יִיחַ י"א), וַיֵּבֵאוּ בְנֵי הָאֱלֹהִים לְהִתְנַצֵּב עַל ה' (איוב א' ו'), וְיֵשׁ אוֹמְרִים כִּי "בְּנֵי" אֵינֵנו סְמִיכוֹת, וְכֵן, בְּנֵי שְׁלֹשִׁים (בראשית כ"ב, כ"ג), אֲנִשִּׁי מַחֲקָה עַל הַקִּיר (יחזקאל כ"ב, כ"ד).

וְזֶה טַעַם: מִי כְּמִכָּה נֶאֱדָר בְּקֹדֶשׁ,
שֶׁאֵין כְּמִהוּ אֲדִיר בְּמַעוֹן הַקֹּדֶשׁ

(י) **נִשְׁפָּטָה בְּרוּחָהּ**. אָמַר ר"א: מְגוֹנוֹת
 "נֶשֶׁף", כִּי בְנֶשֶׁף הִבִּיא רוּחַ
 שֶׁהִטְבִּיעָה אוֹתָם. וְרַש"י פֵּרֵשׁ: לְשׁוֹן
 "הַפְּחָד", כְּמוֹ: וְגַם נֶשֶׁף בָּהֶם וַיִּבְשׁוּ
 (יִשְׁעָה מ', כ"ד). וַיִּפָּה פֶּרֶשׁ. וַדַּעְתִּי עוֹד
 שֶׁעָנִינוּ כְּמוֹ בְּבִי"ת, **נִשְׁפָּטָה בְּרוּחָהּ**,
 מְלֻשׁוֹן. כִּי רוּחַ ד' נִשְׁבָּה בּוֹ (שָׁם פְּסוּק ז'),
 יֵשֶׁב רוּחוֹ וַיָּלֹד מֵיָם (תְּהִלִּים קמ"ז, י"ח), כִּי
 שְׁתֵּי הָאוֹתוֹת הָאֵלֶּה יִשְׁמְשׁוּ בַּעֲנֵן
 אֶחָד, כְּמוֹ: עַל גְּבִי, אִם בְּגֹפּוֹ (הֶלֶל כ"א, ג'), וְכֵן,
 וּרְכוֹשׁ לָהֶם יִבְזוֹר (דְּנִיאל י"א, כ"ד) בְּזֶרַע
 עַמִּים (תְּהִלִּים ס"ח, ל"א), לְשׁוֹן פּוֹזֵר. וְכֵן
 בְּשִׁמּוֹת יִחְלִפוּ אוֹתָם, שׁוֹבֵק (שְׁמוּאֵל ב'
 י, ט"ז), שׁוֹפֵף (דִּידָא י"ט, ט"ז), וּלְרְבוּתֵינוּ
 בַּמִּשְׁנָה (פֶּאֱר ו', א'): הִבְקֵר לַעֲנִיִּים הִבְקֵר,
 כְּמוֹ הִפְקֵר, וּמִן עֲבָשׁוּ פִּרְדוֹת (יִזְאֵל א'
 י"ז). לֵאמֹר: עֲפוֹשׁ (פִּקְחִים מ"ח), וְאָמַר, כֵּן
 פִּקְוֶעָה (הֶלֶל ט"ט) בַּמִּקּוֹם כֵּן בִּקְוֶעָה, מִפְּנֵי
 שֶׁבִּקְוֶעָה וּמִצָּאוֹ שָׁם כֵּן תִּשְׁעָה ח"י. וְכֵן
 עַל דַּעְתִּי הַכּפִּישִׁנִּי בְּאַפֵּר (אֵיקָה ג', ט"ז),
 הַכּבִּישִׁנִּי, מְלֻשׁוֹן, וּמִלֵּאוֹ אֶת הָאֶרֶץ
 וּכְבִּשָּׁהּ (בְּרָאשִׁית א', כ"ח). יִכְבֹּשׁ עֲוֹנֹתֵינוּ
 (מִיכָה ז', י"ט). וּכְלִשׁוֹנָם עוֹד: מִדָּה כְּפוּשָׁה
 (יִזְמוֹת ק"ז), כְּמוֹ כְּבוּשָׁה. וְעָנִין הַכְּתוּב,
 כִּי "בְּרוּחָהּ הִקְשָׁה וְהַעֲזָה גַּעֲרָמוֹ מִי
 הַיָּם", וְנִשְׁפָּטָה בְּרוּחָהּ אֲשֶׁר אֶתָּה מִנְּהַג
 הַיָּם וּכְפָמוֹ יָם. וְהוּא וַיֵּשֶׁב הַיָּם לַפְּנוֹת
 בִּקְרָ לְאִיתָנוּ, (לַעֲלִי י"ד, כ"ז), כִּי "שֶׁב"
 לְנֶשֶׁב בּוֹ הָרוּחַ כְּאֲשֶׁר יַעֲשֶׂה בְּאִיתָנוּ
 בְּשׂוֹא גִלְיוֹ.

וְיַעֲקֹב צָלָלוּ בְּעוֹפֶרֶת, שָׁבְאוּ
 "בְּמַצְלוֹת" כְּמוֹ הָעוֹפֶרֶת.
 וְהִזְכִּיר זֶה בְּשִׁירָה פְּעָמִים, כְּמוֹ אֲבֵן

(יב) נְטִיתָ יְמִינְךָ תִּבְלַעְמוּ אֶרֶץ:

יב אֲרַמְתָּ יְמִינְךָ בְּלַעְתָּנּוּן אֶרְעָא:

הַנְּתוּנִים בֵּיד אָדָם: מִטָּה יָדוֹ מַעֲט וְהֵן נוֹפְלִים
וּמִשְׁתַּבְּרִין. תִּבְלַעְמוּ אֶרֶץ • מִכָּאן שָׁזְכוּ לִקְבוּרָה,
בְּשֹׂכֵר שְׂאֵמְרוֹ: "ה' הַצִּדִּיק".

כִּשְׁהַקְדוּשׁ-בְּרוּךְ-הוּא נוֹטָה
יָדוֹ, הַרְשָׁעִים כָּלִים וְנוֹפְלִים, לְפִי שֶׁהִכֵּל נִתּוֹן בְּיָדוֹ,
וְנוֹפְלִים בְּהִשְׁתָּהוּ. וְכֵן הוּא אוֹמֵר: (ישעיה לא) "וְה' יִטֶּה
יָדוֹ וְכָשֶׁל עֲזָר וְנָפַל עֲזוּר". מָשָׁל לְכָלִי זְכוּכִית

(יג) נָחִיתָ בְּחֶסֶדְךָ עִם-זוֹ גְּאֻלַּת נִחְלָתָ בַּעֲזָךָ אֶל-נָוֶה
קִדְשֶׁךָ:

יג דְּבַרְהִי בְּטִבְחוֹתְךָ עָמָא דְּנָן דְּפִרְקָתָא
סוֹבְרַהִי בְּתַקְפָּךָ לְדִירָא דְקִדְשֶׁךָ:

כִּשְׁ"ג נִחְלָתָ • לְשׁוֹן מְנַחֵל, וְאוֹנֶקְלוֹס תַּרְגֵּם לְשׁוֹן נוֹשֵׂא וְסוֹבֵל, וְלֹא דִקְדָּק לְפָרֵשׁ אַחֵר לְשׁוֹן הָעִבְרִית.

(יד) שָׁמְעוּ עַמִּים יִרְגְּזוּן חֵיל אַחֲזוֹ יִשְׁבִּי פִלְשֶׁת:

יד שְׁמַעְו עַמְמָא וְזַעו דִּחְלָא אֲחִידְתָּנּוּן דִּהּוּ
יְתִבִּין בְּפִלְשֶׁת:

כִּשְׁ"י יִרְגְּזוּן • מִתְרַגְּזִין. יִשְׁבִּי פִלְשֶׁת • מִפְּנֵי שֶׁהִרְגוּ אֶת בְּנֵי אֶפְרַיִם שֶׁמָּהְרוּ אֶת הַקֶּץ וַיֵּצְאוּ בְּחֻזְקָה, בְּמִפְרָשׁ
בְּדִבְרֵי הַיָּמִים, וְהִרְגוּם אֲנָשֵׁי גֵת.

(טו) אַז נִבְהָלוּ אֱלֹפֵי אֱדוֹם אֵילֵי מוֹאָב יֶאֱחֹזְמוּ רַעַד
נִמְאֻו כָּל יִשְׁבִּי כְנָעַן:

טו בְּכֵן אֲתַבְּהִילוּ רַבְרָבִי אֱדוֹם תְּקִיפֵי מוֹאָב
אֲחִידְתָּנּוּן וְתִיתָא אֲתַבְּרוּ כָּל דִּהּוּ יְתִבִּין
בְּכְנָעַן:

כְּבוֹדָם שֶׁל יִשְׂרָאֵל. נִמְאֻו • נִמְסוּ, כְּמוֹ (תהלים עה)
"בְּרַבִּיבִים תִּמְגַּנְנָה". אָמְרוּ: "עָלִינוּ הֵם בָּאִים
לְכַלּוֹתֵנוּ וְלִירֹשׁ אֶת אֶרְצֵנוּ".

כִּשְׁ"ג אֱלֹפֵי אֱדוֹם אֵילֵי מוֹאָב • (מכילתא) וְחֵלָא לֹא
הָיָה לָהֶם לִירָא כְּלוּם, שֶׁהָיָה לֹא עָלִיהֶם הוֹלְכִים?
אֵלָּא מִפְּנֵי אֲנִינּוֹת, שֶׁהָיוּ מִתְאַוְנִים וּמַצְטַעְרִים עַל

~ נְקוּדוֹת מִשִּׁיחוֹת קוֹדֶשׁ ~ (לְקוּשִׁי שִׁיחוֹת כֹּךְ לֵב עַמ' 92)

עַד אֲשֶׁר תִּפְקֶה וְנִחְלָתָ אֶת הָאֶרֶץ". וְהָעִיר מִרְשִׁי" נח (ט),
(כז): "בְּרוּךְ ה' אֱלֹקֵי שָׁם, שֶׁעֲתִיד לִשְׁמֹר הַבְּטָחָתוֹ לְזַרְעוֹ
לְתֵת לָהֶם אֶת אֶרֶץ כְּנָעַן".

עָלִינוּ הֵם בָּאִים . . לִירֹשׁ אֶת אֶרְצֵנוּ (רש"י טו, טז)
נִרְאָה, שֶׁלְיוֹשְׁבֵי כְנָעַן נִזְדַּע שֶׁהִקְבִּ"ה הִבְטִיחַ לֵאבְרָהָם
שֶׁיִּירֶשׁ אֶת הָאֶרֶץ. וְרָאה רש"י וַיִּשְׁלַח (לד, ל): "מִסְתָּה
הָיְתָה בִּיד כְּנַעֲנִים שֶׁיִּפְּלוּ בִּיד בְּנֵי יַעֲקֹב, אֵלָּא שֶׁהָיוּ אוֹמְרִים

~ רַמְבַּ"ן עַל הַתּוֹרָה ~ מִחֲדוֹת בְּלוֹם, אֲבֵרֻמוֹבִין

בֵּית הַמִּקְדָּשׁ, שֶׁנֶּאֱמַר: חֲזוֹן צִיּוֹן קִרְיַת
מוֹעֲדֵנו עֵינֶיךָ תִּרְאֶינָה יְרוּשָׁלַם נוֹה
שָׁאֲנָן (ישעיה לג, ב.). תּוֹרָה יֵד
(יִד-טז) שְׁמַעְו עַמִּים יִרְגְּזוּן. יֹאמֵר,
כִּאֲשֶׁר שְׁמַעְו הָעַמִּים יִרְגְּזוּן
מִתְגַּרֵּת יָדִיד, וְחֵיל אַחֲזוֹ יִשְׁבִּי פִלְשֶׁת
בַּעֲת שֶׁשְׁמַעְו. וַיִּתְּכֵן שִׂיאֵמֵר כִּי כָּבֵד
שְׁמַעְו הָעַמִּים כָּל אֲשֶׁר עָשָׂה הַשֵּׁם
בְּאֶרֶץ מִצְרַיִם וִירְגְּזוּן תְּמִיד מִן הַמִּחְלָה
אֲשֶׁר שָׁם בָּהֶם, וַיִּתְּפַלֵּל "שִׁתְּפַל עָלֵיהֶם
אֵימָה וְפָחַד" שֶׁלֹּא יֵצְאוּ לִקְרֹאת
יִשְׂרָאֵל לְמִלְחָמָה.
וַאֲמַר רַבִּי אֲבָרְהָם כִּי תִפֹּל עָלֵיהֶם
שֶׁב אֵל פִּלְשֶׁת אֱדוֹם וּמוֹאָב,
לֹא אֵל כְּנָעַן, וְהוּא שְׂאֵמֵר: עַד יַעֲבֹר
עִמָּךְ ה', כִּי עָלִיהֶם עָבְרוּ טָרֵם בּוֹאֵם

וְיָד נְטוּיָה" רַק לְנִקְמָה וְלִהְשָׁחָתָה,
וְאוֹלֵי יִפְרָשׁוּ: נְטִיתָ יְמִינְךָ לְהַמִּיתָם
בָּיָם, וְתִבְלַעְמוּ הָאֶרֶץ אַחֵר כֹּךְ, וְהָיָה
הַקְּבוּרָה" שֶׁזָּכּוּ אֲלֵיהֶם. תּוֹרָה יֵד
(יג) נָחִיתָ בְּחֶסֶדְךָ עִם זוֹ גְּאֻלַּת נִחְלָתָ
בַּעֲזָךָ. אָמֵר ר"א כִּי הוּא עֶבֶר
בְּמִקּוֹם עֲתִיד כִּי כֵן יָבֹא בְּנִבּוּאוֹת. וְעַל
דַּעֲתִי כִּי יֹאמֵר: נְטִיתָ יְמִינְךָ עַל הָאוֹיֵב
וְתִבְלַעְמוּ הָאֶרֶץ, וְנָחִיתָ בְּחֶסֶדְךָ
בַּעֲמוּד הָעֵצִן לְנִחּוֹתֶם הַדֶּרֶךְ עִם זוֹ
גְּאֻלַּת, וְנִחְלָתָ אוֹתָם "בַּעֲזָ יְדִיד" אֵל
נוֹה קִדְשֶׁךָ, כִּי אֵלֵינוּ הוֹלְכִים. וְכֵן: וְנִהְרֹ
אֵלֵינוּ כָּל הַגּוֹיִם (ישעיה ב, ב.). וְ"נוֹה
קִדְשֶׁךָ", הוּא בֵּית הַמִּקְדָּשׁ כִּאֲשֶׁר יֹאמֵר
עוֹד: מִקְדָּשׁ אֲדִין בּוֹנֵנוּ יִרְדָּךְ (פסוק י"ז).
וְכֵן אָמְרוּ בְּמִכִּילְתָּא (בִּאֵן), אֵין נוֹה אֵלָּא

(יב) נְטִיתָ יְמִינְךָ תִּבְלַעְמוּ אֶרֶץ.
הַטַּעַם, כִּי אַחֵר שֶׁנִּשְׁפָּת בְּרוּךְ
וְכִסְמוּ הָיָם נְטִיתָ עָלֵיהֶם יְמִינְךָ וְזוֹרְעָךָ
וְתִבְלַעְמוּ אֶרֶץ. וְהַעֲנִין, כִּי אַחֵר
שֶׁטָּבְעוּ הַשְּׂלִיכִים הָיָם כְּמִנְהַג הַיָּמִים,
וְכֵן אָמֵר: וְיֹאֵר יִשְׂרָאֵל אֶת מִצְרַיִם
מֵת עַל שְׂפַת הַיָּם (לְעִיל י"ד, ל.). וְשָׁם
יִכְלּוּ וַיִּשׁוּבוּ לַעֲפֹר עַל הָאֶרֶץ בְּשִׁדְהִי.
וְהָיָה הֵם "נִבְלָעִים וְנִשְׁחַתִּים", כְּמוֹ יִחִיד
סָבִיב וְתִבְלַעְנִי (איוב י, ח.). בַּלַּע ה' וְלֹא
חָמַל (איוב ב, ב.), וְדָרַךְ אֶרְחוֹתֶיךָ בַּלַּעוּ
(ישעיה ג, יב.), הַשְׁחִיתוּהוּ.
וְרַבּוֹתֵינוּ אָמְרוּ (מִכִּילְתָּא בִּאֵן) שֶׁפִּתְחָה
הָאֶרֶץ אֶת פִּיהָ "וַיִּבְלַעֲהָ"
אוֹתָם שֶׁזָּכּוּ לִקְבוּרָה בְּשֹׂכֵר שְׂאֵמְרוֹ ה'
הַצִּדִּיק (לְעִיל ט, כז), וְאֵין לְשׁוֹן "יְמִין"

שיעור יומי ליום רביעי י' שבט ושנים מקרא ואחד תרגום – טו – פרשת בשלח קא

טז תפיל עליהון אימתא ודחלתא בסגי תקפד ושתקון באבנא עד דיעבר עמך יי ית ארנונא עד דיעבר עמא דנן די פרקתא ית ירדנא:

בתרגומו. קניית • חבבת משאר אמות כחפץ הקנוי בדמים יקרים שחביב על האדם.

כ"י • תפל עליהם אימתה • (מכילתא) על הרחוקים. ופחד • על הקרובים, כענין שנאמר (יהושע ב) "כי שמענו את אשר הוביש וגו'". עד יעבר עד יעבר •

~ נקודות משיחות קודש ~ (על פי 'לקוטי שיחות' כרך לו, עמוד 68 ואילך – מתוך 'לקראת שבת')

איך מתגברים על הנסיונות "הקרובים"?

שאישי ישראל יכשל בהם. ועיקר המלחמה ביצר היא להתגבר על נסיונות ומדות רעות ה"קרובים". וזהו מה שהכתוב אומר "תפל עליהם אימתה ופחד", שהקב"ה מטיל אימה ופחד על היצר הרע, שלא יוכל להתגבר ולשלוט חס-ושלום על איש ישראל, כמאמר חז"ל (סוכה נב, ב. ועוד) "אלמלא הקב"ה עוזרו, אין יכול לו".

ועל-פי-זה מובן מה שבתחלה נוספת אימה על הרחוקים ואחר-כך פחד על הקרובים, כי פעולת העזר מלמעלה היא מן הקל אל הכבד, דתחלה פועל עזר זה שהאדם לא יפגע לתאוות כאלו שהן רחוקות ממנו, ואחר-כך פועל עזר זה עוד יותר, שמטיל הקב"ה פחד על היצר הרע, באופן שאין לו כח להתגבר על האדם אפילו בתאוות כאלו שקרובות הן לאדם להכשל בהם.

י תעלנו ותשרנו בטירא דאחסנתך אתר לבית שכתך אתקנתא יי מקדשא יי אהקנויה ידיך:

(י) תבאמו ותפעמו בחר נחלתך מכון לשבתך פעלת יהוה מקדש אדני פוננו ידיך:

"פעלתך". מקדש • הטעם עליו 'זקף גדול', להפרידו מתבת השם שלאחריו, המקדש אשר "פוננו ידיך", ה'. חביב בית המקדש, שהעולם נברא בידי אמת, שנאמר: (ישעיה מט) "אף ידי יסדה ארץ", ומקדש בשתי ידים, ואימתי יבנה בשתי ידים? בזמן ש'ה' ימלך לעולם ועד", לעתיד-לבא שכל המלוכה שלו.

כ"י • תבאמו • נתנבא משה שלא יבנס לארץ, לכה לא נאמר 'תביאנו'. (נראה שצריך לומר שלא יבנסו לארץ וכו' והכי איתא בהדיא פרק 'יש נוהלין' דף ק"ט ובמכילתא: 'הבנים יבנסו ולא האבות' אף שלא נגזרה גזרת מרגלים עדין, מפל-מקום, נבא ולא ידע מה נבא. מהרש"ל). מכון לשבתך • מקדש של מטה מכון כנגד כסא של מעלה אשר

יח יי מלכותה קאם לעלם ולעלמי עלמאי:

(יח) יהוה • ימלך לעלם ועד:

כ"י • לעולם ועד • לשון עולמית הוא, והיי"ו בו יסוד, לפיכך היא פתוחה, אבל (ירמיה כט) "ואנכי היודע ועד" שהיי"ו בו שמוש, קמוצה היא.

רמב"ן על התורה – מהדורת בלום, אברמוביץ

איננו כנעני ביחוסו, כדעת רבותינו (במדבר רבה ותנחומא שם). תורה יו (יח) ה' ימלך לעלם ועד. יאמר, כי ה'ראה עתה כי הוא מלך ושלטון על הכל, שהושיע את עבדיו ואבד את

להלחם בהם משנא אתם אותם. ולא הוזכר עמון, כי עמון ומואב כגוי אחד הם. ויתכן שגם על הכנעני נפל פחדם ולא נלחם בהם עד עברם, כי הכנעני מלך ערד יושב הנגב (במדבר כ"א, א')

אל ארץ כנען, ולא נלחמו עמדם. ואם יצא אדם לקראתו בעם כבד וביד חזקה (במדבר כ, כ'), לבל יעברו בארצו, לא נלחם בהם, ולולא כי נפל עליהם אימתה ופחד היו חפצים

יט ארי עלו סוסות פרעה ברתכוהי
ובפרשוהי בימא ואתיב יי עליהון ית מי
ימא ובני ישראל הליכו ביבששתא בגו ימא:

(יט) כי בא סוס פרעה ברכבו ובפרשיו בים וישב
יהוה עליהם אתמי הים ובני ישראל הלכו ביבשה
בתוך הים: פ

נ"י כי בא סוס פרעה • באשר בא.

כ ונסיעת מרים נביאתא אהתה דאהרן ית
תפא בידה ונפקו כל נשיא בתרהא בתפין
ובחגגין:

(כ) ותקח מרים הנביאה אחות אהרן אתהתף
בידה ותצאן כל הנשים אחריה בתפם ובמחלת:

עליה פשנצטצעה, נקראת על שמו. את התף • כלי
של מיני זמר. בתפם ובמחלת • מבטחות היו
צדקניות שבדור שהקדוש-ברוך-הוא עושה להם
נסים, והוציאו תפם ממצרים.

נ"י ותקח מרים הנביאה • היכן נתנבאה?
בשהיתה אחות אהרן, קדם שנולד משה, אמרה:
'עתידה אמי שתלד בן וכו'', כדאיתא ב'סוטה' (דף
י"ב). דבר אחר: "אחות אהרן", לפי שמסר נפשו

~ נקודות משיחות קודש ~ (משיחות ש"פ בשלח ויר"ד שבט תשכ"ז)

נביאה, ונביאה גדולה ומנבאה (ומגלה וממשיכה) לידת
משה, ובפירוש הב' מבואר ש"נקראת על שמו" של אהרן
היינו **שבטלה** וטפילה אליו ועל-ידי מסירות נפש דאהרן
עליה, פעל אשר יכופר דיבורה וכו'; ונתבאר לעיל שגם
לפירוש הב' "מרים הנביאה אחות" - מדגיש גודל מעלת
מרים: זה שישנן מעלות במרים, ספירת המלכות (התחלת
פרש"י) הוא לפי שבטילה לאהרן, בחינת שושבינא
דמטרוניתא, זעיר-אנפין, שלמעלה ממנה (פירוש הב').
ומזה הוראה מיוחדת לנשי ובנות ישראל: שאף שכמה
וכמה מעלות בהן, שאין באנשים (עד שלעתיד-לבוא
נ"קבה תסובב גבר), מפל-מקום עליהן לדעת, אשר
כמאמר רז"ל "איזוהי אשה כשירה העושה רצון בעלה",

מרים מורה על ספירת המלכות - ובספירת המלכות
מוצאים אנו ב' ענינים: ספירת המלכות מושקשת בעצמותה
ית', למעלה מפל הספירות; ספירת המלכות "לית לה
מגדלה כלום" (בדוגמת הלבנה שנמשלה אליה), כ"אם רק
מה שמקבלת מהספירות שלמעלה ממנה: ולפי שהיא
בבחינת ביטול גמור, ורק **מקבלת** מהספירות שלמעלה
ממנה, לכן אפשר שיוקם בה כח העצמות שישנו באור
הנמשך אליה (אף שאינו מוקם בספירות שלמעלה
ממנה).

על-דבר-זה הוא במרים - ומרומז הדבר בב' הפירושים
שברש"י:

פירוש הראשון מדבר **במעלותיה** של מרים - שהיתה

רמב"ן על התורה - מהדורת בלום, אברמוביץ

ביבשה אמרו השירה. ואמר עוד, כי
אז לקחה מרים הנביאה את התף
בידה (בפסוק הבא) וענתה להם הפסוק
הראשון של השירה שתענינה בן אחרי
משה וישראל. תורה כ
(ב) אחות אהרן. הנכון בעיני כי מפני
שהזכירו בשירה משה ומרים ולא
הזכיר אהרן רצה הכתוב להזכירו,
ואמר אחות אהרן דרך כבוד לו, שהוא
אחיה הגדול ואחותו הנביאה מתייחסת
אליו, שגם הוא נביא וקדוש ה'. ויתכן
שהדרך הכתובים ליחס אל גדול
האחים, וכן: ובני כלב אחי ירחמאל
(ד"הא, ב, מ"ב), שהיה גדול מאחיו,
שנאמר: את ירחמאל ואת רם ואת
כלובי (שם ב, ט). תורה כא

(בפדיש אנו אומרים יתגדל ויתקדש). יאמן ויגדל
שמך (ד"הא י"ז, כ"ד). ויתכן ששעמם בסוד
הברכות. תורה יט
(יט) כי בא סוס פרעה ברכבו
ובפרשיו. אמר ר"א שגם זה מן
השירה, כי היו משוררים ואומרים: כי
בא סוס פרעה ברכבו ובפרשיו בים
וישב עליהם את מי הים בעוד בני
ישראל הולכים ביבשה בתוך הים,
והוא נס בתוך נס. ואיננו בלשון השירה
והנבואות. אבל פרושו: **אז ישיר משה,**
כי בא סוס פרעה ביום ההוא מיד,
לא מיום המחרת או אחרי כן. או טעמו:
אז ישיר, "באשר" **בא סוס פרעה**
בים והשיב עליהם ה' מי הים בעוד
בני ישראל "הולכים" **ביבשה**
בתוכו". להגיד כי בלכתם בתוכו

מוקדיו, בן יהי הרצון מלפניו לעשות
בכל הדורות לעולם, לא יגרע מצדיק
עיניו, ולא יעלימו מן הרשעים
המרגים. ובאו כזה פסוקים רבים, כגון:
ימלך ה' לעולם אלהיך ציון לדור ודור
הללויה (תהלים קמ"ו, י"א), יהי שם ה' מברך
מעתה ועד עולם (שם ק"ג, ב'), והיה ה'
למלך על כל הארץ (זכריה י"ד, ט).
ואנקלום נתיבא ממנו בעבור
שהמלכות לאלהים היא
לעולמי עד, ולפיכך עשאו לשון הרה:
"ה' מלכותיה קאים לעלם ולעלמי
עלמא", בדרך מלכותך מלכות כל
עלמים (תהלים קמ"ה, י"ג). ולא הבינותי
דעתו כזה, שהרי כתוב: יהי כבוד ה'
לעולם (שם ק"ד, ל"א). וימלא כבודו את
כל הארץ (שם ע"ב, י"ט), יתגדל ויתקדש

ועל-ידיה דוקא תבואנה לידי גלוי המעלות הנמצאות בהן.
והנראה זו היא לא רק בנוגע לאותן המעלות אשר נראה בגלוי שהן מקבלות מבצעתן, אלא גם - להמעלות שישנן בנשים מצד עצמן, וכמובן גם כן בפירוש רש"י דילן:
דלכאורה אינו מובן: למה באמת (אחרן) מסר נפשו עליה, ולכן "נקראת על שמו" של אהרן דוקא? אמנם הטעם בזה, כי צד השוה בהם: ענינו של אהרן הוא "אוהב שלום ורודף שלום אוהב את הבריות ומקרבן לתורה"; וכן ענינה של מרים היא "פועה ומדברת והוזהר ללד, פדרן הנשים

המפוסות תינוק הבוכה" - ולכן הוא מסר נפשו עליה, ונקראת על שמו.
ובזה הרמז, שאף בענינים שהן ממעלות הנשים מצד עצמן, וכלשון רש"י "**פדרן** הנשים המפוסות וכו'", הינו שמטבע האשה לקרב וכו', גם **בזה** אומרים שהיא "נקראת על שמו" של אהרן, שצריכה לקבל גם זה מהבעל וכו'.
ולאידך מובן, שלאחר שמקבלת מהבעל, מתגלות בה כל מעלותיה עוד באופן נעלה יותר מהבעל, והיא גם משפעת מעלותיה אליו, עד שלעיתיד לבוא יבוא הדבר לידי גלוי, כי "נקבה תסובב גבר".

כא ומענינא להון מרים שפחו ואודו קדם יי
ארי אתגאי על גותננא וגאותא דילה היא
סוסיא ורכבה רמא בימא :

(כא) ותען להם מרים שירו ליהוה כיגאה גאה
סוס ורכבו רמה בים: ס

כ"י ויתען להם מרים • משה אמר שירה לאנשים: הוא אומר והם עוזין אחריו, ומרים אמרה שירה לנשים

• (מכילתא)

כב ואטיל משה ית ישראל מימא דסוף
ונפקי למדברא דחגרא ואזלי תלתא יומין
במדברא ולא אשפחו מיא :

(כב) ויסע משה את-ישראל מים-סוף ויצאו אל-
מדבר-שור וילכו שלשת-ימים במדבר ולא-מצאו
מים:

בים, וגדולה היתה בזה הים מבזת מצרים, שנאמר:
(שיר השירים א) "תורי זהב נעשה לך עם נקודות הפסוף".
לפיקך הצרף להסיען בעל-כרחם.

כ"י ויסע משה • (מכילתא) הסיען בעל-כרחם,
שעטרו מצרים את סוסייהם בתכשיטי זהב וכסף
ואבנים טובות (מכילתא) והיו ישראל מוצאין אותם

~ נקודות משיחות קודש ~ (ע"פ לקו"ש כרך כא עמ' 77 - מתוך 'לקראת שבת')

הטעם שהיה צריך ל'הסיע' את בני ישראל

מפספסם וזהבם. ולפי זה, בשעה שהיהודים ראו בים-סוף
שיש למצרים עוד פסוף וזהב, ממילא הבינו שהם מחזיבים
להתעסק בזה הים מצד הצווי של "ונצללתם את מצרים".
ואף-על-פי שיצאו ש"בהוציאך את העם גו' תעבדון על
ההר הזה" הוא צווי ה', בכל-זאת חשבו שיש להמתין עד
שיסימו את מצות "ונצללתם", ובפרט שמצות "ונצללתם"
היא מצוה עוברת, ומצות תלמוד תורה (מתן תורה) נדחית
מפניה.
והגם שנצטוו על-ידי משה להפסיק בזה הים, ואם כן הרי
זה הוכחה שעל-פי רצון ה' יש להפסיק בזה, ולהתקדם
לעבר מתן תורה, בכל-זאת היה זה בעל-כרחו, כי לפי
הבנתם (בתורה) מצות תלמוד תורה נדחית מפניה וכו'.

כג ואתו למרה ולא יכילו למשתי מיא
מרה ארי מיריין אנון על כן קרא שמה
מרה:

(כג) ויבאו מרתה ולא יכלו לשתת מים ממרה כי
מרים הם על-כן קרא-שמה מרה:

מרה:

וַיִּחַמְתּוּ בְּעֶרְהָ בּוֹ. הָרִי הָאֵל שֶׁל שָׂרֵשׁ נִהְפְּכַת לְתִי"ו מִפְּנֵי שְׂנֵסְמִכְתָּ אֶל הָיָא הַנוֹסְפֶּת. וְכֵן "עָבַד וְאַמָּה", (בראשית ל) "הִנֵּה אֲמָתִי בִלְהָה". "לְנֶפֶשׁ חַיָּה", (איוב לג) "וְזָחַמְתּוּ חַיָּתוֹ לְחֶם". "בֵּין הָרָמָה", "וְתִשׁוּבָתוֹ הָרָמָה".

כִּי יִבְאִי מִרְתָּה • כְּמוֹ לְמָרָה, ה"א בְּסוֹף תִּיבָה בְּמָקוֹם לְמִ"ד בְּתַחֲלֻתָהּ, וְהִתִּי"ו הֵיא בְּמָקוֹם ה"א הַנִּשְׁרָשֶׁת בְּתִיבַת מָרָה, וּבִסְמִיכָתָהּ כְּשֶׁהִיא נִדְבַקְתָּ לְה"א שֶׁהוּא מוֹסִיף בְּמָקוֹם הַלְמִ"ד, תִּהְפֹּךְ הַה"א שֶׁל שָׂרֵשׁ לְתִי"ו, וְכֵן כָּל ה"א שֶׁהִיא שָׂרֵשׁ בְּתִיבָה תִּתְּהַפֵּף לְתִי"ו בְּסְמִיכָתָהּ, כְּמוֹ (ישעיה כז) "חֲמָה אֵין לִי", (אסתר א)

כד וַיִּלְנֹו הָעָם עַל־מֹשֶׁה לֵאמֹר מַה־נַּשְׁתָּהּ:
נִשְׁתִּי:

לֹוּנָו, רוּעָם, וְכֵן יֹאמַר הַלּוּעֹז: דְּקוּמפ"ל יִשְׁנ"ק שִׁי"י מוֹסֵב הַדְּבוּר אֶלָּו בְּאַמְרוֹ שִׁי"י.

(כד) וַיִּלְנֹו הָעָם עַל־מֹשֶׁה לֵאמֹר מַה־נַּשְׁתָּהּ:

כִּי יִלְנֹו • לְשׁוֹן נִפְעֵל הוּא, וְכֵן הַתְּרַגּוּם לְשׁוֹן נִפְעֵל הוּא: "וַיִּתְּרַעְמוּ", וְכֵן דִּרְךְ לְשׁוֹן תְּלוּנָה לְהִסָּב הַדְּבוּר אֶל הָאָדָם: מִתְּלוּנָו, מִתְּרוּעָם, וְלֹא אָמַר:

כח וַיִּצְעַק אֶל־יְהוָה וַיֹּרְחֵהוּ יְהוָה עֵץ וַיִּשְׁלַח אֶל־הַמַּיִם וַיִּמְתְּקוּ הַמַּיִם שֵׁם שֵׁם לֹו חֶק וּמִשְׁפָּט וְשֵׁם נִסְהוּ:

(כח) וַיִּצְעַק אֶל־יְהוָה וַיֹּרְחֵהוּ יְהוָה עֵץ וַיִּשְׁלַח אֶל־הַמַּיִם וַיִּמְתְּקוּ הַמַּיִם שֵׁם שֵׁם לֹו חֶק וּמִשְׁפָּט וְשֵׁם נִסְהוּ:

נִמְלָכוּ בְּמֹשֶׁה בְּלִשׁוֹן יָפָה: בְּקֶשׁ עֲלֵינוּ רַחֲמִים שִׁיחִיָּה לָנוּ מֵיִם לִשְׁתוּת, אֶלָּא נִתְלוּנָו.

כִּי יִשְׁעַק שֵׁם שֵׁם לֹו • בְּמָרָה נָתַן לָהֶם מִקְצַת פְּרָשִׁיּוֹת שֶׁל תּוֹרָה שִׁיתְּעַסְקוּ בָּהֶם: שִׁבְתָּ וּפְרָה אֲדַמָּה וְדִינִין וְשֵׁם נִסְהוּ • לְעֵם, וְרָאָה קִשִּׁי עֶרְפֹּן שֶׁלֹּא

רמב"ן על התורה – מהדורות בלום, אברמוביץ

בְּשֵׁכֶם (וְהוֹשֵׁעַ כִּיד, כִּיה), אֵינָם חֲקִי הַתּוֹרָה וְהַמִּשְׁפָּטִים, אֲבָל הַנִּהְגוּת וְיִשׁוּב הַמִּדְּוִיּוֹת, כְּגוֹן תְּנָאִים שֶׁהִתְנַהּ יְהוֹשֻׁעַ שְׁוֹחֲכִירו חֲכָמִים (ב"ק פ"א) וְכִיּוֹצֵא בָּהֶם. וְאָמַר: וְשֵׁם נִסְהוּ, לְהוֹדִיעַ כִּי אֲשֶׁר הוֹלִיכֶם בְּדֶרֶךְ הַזֶּה שְׁאִין שֵׁם מֵיִם וְהִבִּיאֶם אֶל מָקוֹם הַמַּיִם הַמְּרִים, לְנִסְיוֹן, כְּמוֹ שֶׁאָמַר: וַיַּעֲבֹד וַיִּרְעִיבָךְ וַיִּלְמַעַן נִסּוּתָךְ לְהִטִּיבָךְ בְּאַחֲרִיתָךְ. וְשֵׁם יִיֹרְחֵהוּ ה' עֵץ, "שִׁיחִיָּה אוֹתוֹ עֵץ" וְאָמַר לֹו: הִשְׁלַח אֶת הָעֵץ הַזֶּה אֶל הַמַּיִם וַיִּמְתְּקוּ. וּבַעֲבוּר שֶׁלֹּא מִצָּאִתִּי לְשׁוֹן מוֹרָה אֶלָּא בְּעֵינִי לְמוֹד, וַיִּרְנִי וַיֹּאמֶר לִי (מִשְׁלִי ד, ד') לְמַדְנִי, וְכֵן כָּלֵם, נִרְאָה בְּדֶרֶךְ הַפֶּשֶׁט כִּי הָעֵץ הַהוּא יִמְתִּיק הַמַּיִם בְּטִבְעוֹ, וְהוּא סֶגְלָה בּוֹ, וְלִמּוֹד אוֹתָהּ לְמִשְׁה.

וּרְבִיִּינוּ אָמְרוּ (מִכִּלְתָּא פֶּאָה) שֶׁהִיָּה הָעֵץ מֵר וְהוּא נֵס בְּתוֹךְ נֵס, בְּעֵינִי הַמִּלַּח שֶׁנָּתַן אֱלִישֶׁע בְּמִיִּם (מְלָכִים ב, ב) כִּיֵּא. וְאִם כֵּן אָמַר יִיֹרְחֵהוּ כִּי לֹא הִיָּה הָעֵץ נִמְצָא בְּמָקוֹם הַהוּא, וְהַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא "הוֹרְחוּ" אֶת מְקוֹמוֹ. אוֹ שֶׁהִמְצִיאָהוּ אֶלָּו בְּנֵס. וְשׁוֹב מִצָּאִתִּי בִּלְמַדְנִי (תְּנוּחָא פֶּאָה): רָאָה מִה בְּתִיב שֵׁם, יִיֹרְחֵהוּ ה' עֵץ,

בְּמִדְבָּר הַגְּדוֹל וְהַנּוֹרָא וְצִמְאֻן אֲשֶׁר אֵין מֵיִם שֵׁם לָהֶם בְּמִחְיָתָם וְצָרִיכֵיהֶם מִנְהֵגִים אֲשֶׁר יִנְהֲגוּ בָּהֶם עַד בּוֹאֵם אֶל אֶרֶץ נוֹשְׁבָת, כִּי הַמְּנַהֵג יִקְרָא חֶק, בְּעֵינֵי הַטְּרִפְנִי לְחֶם חֲקִי (מִשְׁלִי ל, ח"א), חֲקוֹת שְׁמִיִם וְאֶרֶץ (תְּרִמָּה ל"א, כִּיה), וְיִקְרָא מִשְׁפָּט בְּהִיּוֹתוֹ מִשְׁעַר כְּהֵנָּה, וְכֵן, כֹּה עֲשֵׂה דָוִד וְכֹה מִשְׁפָּטוֹ כָּל הַיָּמִים (שְׁמוּאֵל־א' כ"ז, י"א), בְּמִשְׁפָּט הָרֹאשׁוֹן אֲשֶׁר הִיָּית מִשְׁקָהוּ (פְּרָשִׁית מ, י"ג), וְאֶרְמוֹן עַל מִשְׁפָּטוֹ יִשָּׁב (תְּרִמָּה ל, יח), עַל מִדְתּוֹ. אוֹ שִׁיִּסְרָם בְּחֲקִי הַמִּדְבָּר, לְסַבֵּל הָרַעֲב וְהַצָּמָא, לְקַרָּא בָּהֶם אֶל ה', לֹא דֶרֶךְ תְּלוּנָה. וּמִשְׁפָּטִים, שִׁיחִי בָּהֶם, לְאַהֲב אִישׁ אֶת רֵעֵהוּ, וְלִהְתְּנָהּ בְּעֶצַת הַזְּקֵנִים, וְהַצָּנֵע לְכַת בְּאַהֲלֵיהֶם בְּעֵינֵי הַנָּשִׁים וְהַיָּלָדִים, וְשִׁינְהֲגוּ שְׁלוֹם עִם הַבָּאִים בְּמִחְנֶה לְמַכַּר לָהֶם דָּבָר, וְתוֹכַחוֹת מוֹסָר שֶׁלֹּא יִהְיוּ בְּמִחְנוֹת הַשּׁוֹלָלִים אֲשֶׁר יַעֲשׂוּ כָּל תּוֹעֵבָה וְלֹא יִתְבוֹשְׁשׁוּ, וַיַּעֲנִינוּ שְׁצִינָה בְּתוֹרָה (דְּבָרִים כ"ג, י'), כִּי תִצָּא מִחְנֶה עַל אֵיבֹיךָ וְנִשְׁמַרְתָּ מִכָּל דְּבָר רָע.

וְכֵן בִּיהוֹשֻׁעַ נִצָּמַר: וַיִּכְרַת יְהוֹשֻׁעַ בְּרִית לְעַם בִּיּוֹם הַהוּא וַיִּשָּׁם לֹו חֶק וּמִשְׁפָּט

(כח) וַיִּצְעַק אֶל־יְהוָה לֹו חֶק וּמִשְׁפָּט וְשֵׁם נִסְהוּ. בְּמָרָה נָתַן לָהֶם מִקְצַת פְּרָשִׁיּוֹת שֶׁל תּוֹרָה שִׁיתְּעַסְקוּ בָּהֶם, שִׁבְתָּ פְּרָה אֲדַמָּה וְדִינִין. וְשֵׁם נִסְהוּ, לְעַם, לְשׁוֹן רִשְׁי. וְהִיא דַּעַת רְבוּתִינוּ (סְנַהֲדִין ג'), וְאֵנִי תְּמוּהָ, לְמֹה לֹא פִּרְשׁ כִּיֵּאן הַחֲקִים הָאֵלֶּה וְהַמִּשְׁפָּטִים וַיֹּאמֶר "וַיִּדְבֹּר ה' אֶל מֹשֶׁה צוֹ אֶת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל" כְּאֲשֶׁר אָמַר בְּפִרְשִׁיּוֹת הַנִּזְכָּרוֹת לְמַעַלָּה, דְּבָרוֹ אֶל כָּל עַדַת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְגו' (וַעֲלֵי י"ב, ג'), וְכֵן יַעֲשֶׂה בְּכָל הַמִּצְוֹת בְּאֵהָל מוֹעֵד, בְּעֶרְבוֹת מוֹאֵב וּפִסַח מִדְבָּר (בְּמִדְבָּר ט, ב').

וְלִשׁוֹן רִשְׁי שֶׁאָמַר: פְּרָשִׁיּוֹת שִׁיתְּעַסְקוּ בָּהֶם, מִשְׁמַע שְׁוֹדִיעֵם הַחֲקִים הָהֵן וְלִמּוֹד אוֹתָם עֲתִיד הַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא לְצוּת אֲתֶכֶם בְּכָף, עַל הַדֶּרֶךְ שֶׁלִּמַּד אֲבָרְהָם אֲבִינוּ אֶת הַתּוֹרָה, וְהִיָּה זֶה לְהַרְגִּילָם בְּמִצְוֹת וּלְדַעַת אִם יִקְבְּלוּ אוֹתָם בְּשִׂמְחָה וּבְטוֹב לֵבָב, וְהוּא הַנִּסְיוֹן שֶׁאָמַר: וְשֵׁם נִסְהוּ, וְהוֹדִיעֵם שְׁעוֹד צָרוֹם בְּמִצְוֹת, וְהוּא שֶׁאָמַר: אִם שְׁמוֹעַ תִּשְׁמַע לְקוֹל ה' אֱלֹהֶיךָ וְהִיאָנָה לְמִצְוֹתָיו אֲשֶׁר יִצְוֶה אוֹתָךְ בָּהֶם. וְעַל דֶּרֶךְ הַפֶּשֶׁט, כְּאֲשֶׁר הַחֲלוּ לְבֹא

כַּוְנָאֵם אִם קִבְּלָא תִּקְבֵּל לְמִימְרָא דִּי
אַלְהֵךְ וּדְכַשְׁר קְדָמוּהִי תַעֲבֹד וְתַצִּית
לְפָקֻדוּהִי וְתַטֵּר כָּל קְדָמוּהִי כָּל מַרְעִין דִּי
שְׂוִיתִי בְּמַצְרִים לֹא אֲשֻׁנִין עֲלֶיךָ אֲרִי אָנָּה
?? אָסֶף :

(כו) וַיֹּאמֶר אִם-שָׁמוּעַ תִּשְׁמָע לְקוֹל יְהוָה אֱלֹהֶיךָ
וְהִיָּשֵׁר בְּעֵינָיו תַּעֲשֶׂה וְהֶאֱזַנְתָּ לְמִצְוֹתָיו וְשִׁמְרַתָּ
כָּל-חֻקָּיו כָּל-הַמִּצְוָה אֲשֶׁר-שָׁמַתִּי בְּמַצְרַיִם לֹא-
אֲשִׁים עֲלֶיךָ כִּי אֲנִי יְהוָה רַפָּאֵךְ : ס

וְאִם אֲשִׁים הָרִי הוּא כְּלֹא הוֹשָׁמָה "כִּי אֲנִי ה'
רַפָּאֵךְ", זֶהוּ מִדְּרָשׁוֹ (מכילתא). וּלְפִי פְשׁוּטוֹ: "כִּי אֲנִי
ה' רַפָּאֵךְ", וּמִלְמַדְךָ תּוֹרָה וּמִצְוֹת לְמַעַן תִּנְצֹל מֵהֶם,
כְּרוֹפֵא הֵנָּה הָאֹמֶר לְאָדָם: אַל תֹּאכַל דְּבָרִים
שֶׁמַּחֲזִירִים אוֹתָךְ לִידֵי חֲלִי, וְזֶהוּ אוֹזֵן מִצְוֹת. וְכֵן הוּא
אוֹמֵר (משלי א) "רַפָּאוֹת תִּהְיֶה לְשִׁרְךָ".

כ"י- אִם שָׁמוּעַ תִּשְׁמָע • זוֹ קִבְּלָה שִׁיקְבְּלִי עֲלֵיהֶם.
תַּעֲשֶׂה • הִיא עֲשִׂיָּה. וְהֶאֱזַנְתָּ • תִּשְׁמָע אֲזִינִים לְדַקְדָּק
בָּהֶם. כָּל-חֻקָּיו • דְּבָרִים שְׂאִינָן אֵלָּא גְזֵרַת מֶלֶךְ
כְּלֹא שׁוּם טַעַם, וְיִצְרָה הָרַע מִקְנָטֵר עֲלֵיהֶם: 'מָה אִסּוּר
בְּאֵלּוּ, לָמָּה נֶאֱסָר? כְּגוֹן: לְבִישֵׁת כְּלָאִים, וְאֲכִילַת
חֲזִיר, וּפְרָה אֲדָמָה וְכִיּוֹצֵא בָּהֶם. לֹא אֲשִׁים עֲלֶיךָ

♦ יום חמישי י"א שבט ♦

כַּוְנָאֵם לְאֵילָם וְתַמָּן תְּרִי עֶשֶׂר מְבוּעִין
דְּמִין וְשִׁבְעִין דְּקָלִין וְשִׁיר תַּמָּן עַל מִיָּא:

(כו) וַיָּבֵאוּ אֵילָמָה וְשֵׁם שְׁתֵּים עָשָׂרָה עֵינַת מִים
וְשִׁבְעִים תְּמָרִים וַיַּחֲנוּ-שָׁם עַל-הַמִּים:

כ"י- שְׁתֵּים עָשָׂרָה עֵינַת מִים • כְּגַדְד י"ב שְׁבָטִים נִזְדַּמְנוּ לָהֶם. וְשִׁבְעִים תְּמָרִים • כְּגַדְד שְׁבָעִים זְקָנִים.

רמב"ן על התורה - מהדורת בלום, אברמוביץ

וּמִמִּלַּת אֲנִי, כִּי אִם נִשְׁמַע לְקוֹל
אֱלֹהֵינוּ לְשִׁמּוֹר מִצְוֹת ה' וְחֻקָּיו יִהְיֶה
הַשֵּׁם הַנִּכְבָּד רַפָּאֵנוּ. וּמִכָּאֵן תִּקְנוּ
בְּבִרְכּוֹת, אֲשֶׁר קִדְּשֵׁנוּ בְּמִצְוֹתָיו וְצֻוֵּנוּ,
כִּי הַבִּרְכּוֹת יֵשׁ בָּהֶם מַלְכוּת, וְהַמִּצְוֹת
נִצְטוּ לָנוּ מִן הָעוֹלָם וְעַד הָעוֹלָם.
וְהַמִּשְׁכֵּל יִבֵּן. וְהִנֵּי מֵאִיר עֵינֶיךָ כִּי
כָּל בְּרָכָה שֶׁיֵּשׁ בָּהֶם מַלְכוּת הִיא כֵּן,
שֶׁחֻקָּיו כְּבוֹד לְמַלְכוּת הָעוֹלָם אֲשֶׁר
קִדְּשֵׁנוּ וְאֲשֶׁר עָשָׂה לָנוּ, וְהַסְמוּכָה
לְחִבְרָתָהּ אֲשֶׁר לֹא יִפְרִיד בָּהֶם מַלְכוּת
הֵן לִנְחָה, אִתָּהּ גְּבוּרָה, אִתָּהּ קְדוּשָׁה, וְכֵן
כָּלֵם. וְתִקְנוּ בְּעֵלְיָנוּ לְשִׁבְחָה נִסְתָּר מִפְּנֵי
שִׁמּוֹנִירֵין בָּהֶם מִלְּפָנֶיךָ מֶלֶךְ מַלְכֵי
הַמַּלְכִּים. וְהֵבֵן זֶה. תוֹרָה כֹּ

(כו) וְשֵׁם שְׁתֵּים עָשָׂרָה עֵינַת מִים
וְשִׁבְעִים תְּמָרִים. אֵינֵנו דִּבֶּר
גְּדוֹל בְּהִמְצָא בְּמָקוֹם שְׁבָעִים תְּמָרִים,
כִּי בְּשִׁפְלָה מְקוֹמוֹת יִמְצָאוּ אֵלֶיךָ תְּמָרִים
וְיוֹתֵר מִהֶמָּה, וְעֵינֹת מִיָּם רַבִּים יוֹצְאִים
בְּכִקְצָהּ וּבְהָר, וְלֹא יִסְפֹּר הַכְּתוּב זֶה.
וְר"א אָמַר כִּי יִסְפֹּר הַכְּתוּב שְׁבָאוּ
בְּמָקוֹם טוֹב, הַפֶּךְ מִדָּה, כִּי בְּאֵלִים
עֵינֹת רַבּוֹת וְהֵם מִיָּם מִתְקוּיִם וְיָפִים,
כִּי הַתְּמָרִים לֹא יִצְלִיחוּ בְּאֶרֶץ שְׁמִימִיָּה
מִרִּים, וְלָכֵן אָמַר: וַיַּחֲנוּ שָׁם, כִּי

אוֹתָךְ בְּתַחֲלוּתֵי רָעִים. וְלֹא כֵן כָּל
הַהִבְטָחוֹת שֶׁבְּתוֹרָה.
אָבֵל זוֹ אֲזַהְרָה, שִׁיְהִירִם שְׁלֹא יִהְיוּ
בְּמוֹרֲדֵיו בְּמַצְרִים, כִּי בְּשִׁמְעָם
קוֹלוֹ "וְנִצְלוּ" מִכָּל אוֹתָהּ הַמִּחְלָה, כִּי
כָּל הַמִּחְלָה הִיא רְאוּיָה לְבוֹא עַל כָּל
עוֹבְרֵי רְצוֹנוֹ כְּאֲשֶׁר בָּאָה עַל הַמַּצְרִים
שְׁלֹא שָׁמְעוּ אֵלָיו. וְזוֹ כְּדֶרֶךְ שְׂאֹמֵר
שִׁשִּׁים כֶּף אֵת כָּל מִדּוֹה מַצְרִים אֲשֶׁר
גָּרַת מִפְּנֵיהֶם וְדָבָרָם כֶּף (דְּבָרִים כ"ח, ס).
וְאָמַר: כִּי אֲנִי ה' רַפָּאֵךְ, הַבְטָחָה,
שְׂאִסִּיר מִקֶּרְבְּךָ מִחְלָה בָּאָה כְּדֶרֶךְ כָּל
הָאֶרֶץ כְּאֲשֶׁר רַפָּאֵתִי הֵמִים.
וְאָמַר ר"א כִּי הָאוֹת הֵנָּה, וְהוּא הִרְאִישׁוֹן
בְּמִדְבָּר, הַפֶּךְ הַמִּכָּה הִרְאִישׁוֹנָה
שֶׁבְּמַצְרִים, כִּי מִיָּמִי הִזְאוּר הָיוּ מִתְקוּיִם
וְהַפֶּכֶס לְרַעְיָה, וְאֵלּוּ הָיוּ מִרִּים וְרַפָּא
אוֹתָם, וְהֵנָּה הַשֵּׁם יַעֲשֶׂה דְבַר וְהַפֶּכֶס,
עַל כֵּן יֵשׁ לָךְ לִירָא מִפְּנֵי שְׁלֹא תִמָּר
בּוֹ שְׁלֹא יִרַע לָךְ בָּהֶם, וְלֹאֲהַב אוֹתוֹ כִּי
יִיטֵב לָךְ "כְּאֲשֶׁר רַפָּא לָכֶם הַמִּים".
וְעֵינֵן הַכְּתוּב שֶׁמִּדְבָּר בְּשָׁנֵי לְשׁוֹנוֹת,
לְמִצְוֹתָיו וְחֻקָּיו, וְלֹא אֲשִׁים
עֲלֶיךָ כִּי אֲנִי ה'. כִּכְר בְּתַבְתִּי לָךְ
שְׁלִישִׁים (משלי כ"ב, כ"ג) בְּבִאוּר עֵינֵינוּ
(פְּרָשִׁית י"ט, כ"ד). וְיוֹבֵן מִמִּלַּת לְקוֹל

"וַיִּרְאֵהוּ" לֹא נֶאֱמַר אֵלָּא וַיִּזְרַהוּ,
"וְהוֹרָהוּ דְרָבּוֹ". כְּלוֹמַר שֶׁהוֹרָהוּ וְלִמְדָהוּ
דְּרָבּוֹ שֶׁל הַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא שֶׁהוּא
מִמְתִּיק הַמֶּר בְּמֶר. תוֹרָה כֹּ
(כו) אִם שָׁמוּעַ תִּשְׁמָע לְקוֹל ה'
אֱלֹהֶיךָ. פֶּרֶשׁ ר"א "לְהִבִּין טַעַם"
מִה שֶׁיִּצְוֶךָ לַעֲשׂוֹת. וְהִיָּשֵׁר בְּעֵינָיו
תַּעֲשֶׂה, מִצְוֹת עֲשֶׂה. וְהֶאֱזַנְתָּ
לְמִצְוֹתָיו, מִצְוֹת לֹא תַעֲשֶׂה.
וּבְמִכִּילֵתָא (פֶּאָר) אָמַר, וְהִיָּשֵׁר בְּעֵינָיו
תַּעֲשֶׂה, זֶה מִשָּׂא וּמִתֵּן, מִלְּמַד שֶׁכָּל
הַנוֹשֵׂא וְנוֹתֵן בְּאִמּוּנָה וְרוּחַ הַבְּרִיּוֹת
נוֹחָה הֵימָנוּ מַעֲלָה עֲלָיו כְּאֵלּוֹ קִים כָּל
הַתּוֹרָה כְּלָה. וְעוֹד אֲבָאֵר זֶה בְּהִגְיָה
בְּפִסּוּק וְעֲשִׂיתָ הִיָּשֵׁר וְהַטוֹב (דְּבָרִים ו', י"ח),
אִם יִיטִיב עִמִּי הָאֵל הַטוֹב.
כָּל הַמִּחְלָה אֲשֶׁר שָׁמַתִּי בְּמַצְרִים לֹא
אֲשִׁים עֲלֶיךָ. לְשׁוֹן רַשִׁי: לֹא אֲשִׁים
עֲלֶיךָ, וְאִם אֲשִׁים הָרִי הֵם כְּאֵלּוֹ לֹא
הוֹשִׁמוּ כִּי אֲנִי ה' רַפָּאֵךְ. זֶה מִדְּרָשׁוֹ.
וּפְשׁוּטוֹ, כְּאָדָם שְׂאֹמֵר אֲנִי הוּא
הַרְפָּא הַמְּוִהֵרְךָ שְׁלֹא לֵאכֹל דְּבָרִים
הַמְּוִהֵרִים אֵת הָאָדָם לְחֲלָיו, ע"כ. וְאֵין
פְּשׁוּטוֹ שֶׁל מִקְרָא שִׁיְהִיָּה רַפָּאֵךְ תֹּאֵר,
וְאֵין דְּרָךְ שֶׁיִּבְטִיחַ הָאָדָם אֵת עֲבָדָיו
אִם תַּעֲשֶׂה כָּל רְצוֹנִי וְחִפְצִי לֹא אִמִּית

אונטלו מאילם ואתו כל כנשתא דבני ישראל למדברא דסין די בין אילם ובין סיני בחמשת עשר יומא לחדש תנינא למפקהון מארעא דמצרים:

טז (א) ויסעו מאילם ויבאו כל־עדת בני־ישראל אל־מדבר־סין אשר בין־אילם ובין סיני בחמשה עשר יום לחדש השני לצאתם מארץ מצרים:

משיורי המצה) — ששים ואחת סעדות, וירד להם מן בט"ז באיר, ויום א' בשבת היה, כדאיתא במסכת שבת (דף

פז) *

כ"ט"י בחמשה עשר יום • נתפרש היום של חניה זו, לפי שבו ביום פלטה התורה שהוציאו ממצרים, והוצרכו למן. למדנו, שאכלו משיני הפצק, (גירסת ר"א)

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות כרך לא עמ' 87)

בשלמותה עד מתן תורה. וכפי שמוכן מפרוש רש"י לעיל (טו, כה), שבמרה קבלו בני ישראל פרשיות של תורה (שבת, פרה אדמה ודינין) שיתעסקו בהן, והינו שילמדו פרשת שבת, אף עדיו לא נצטוו לקיים מצוה זו בפעל.

וירד להם מן בששה עשר באיר, ויום אחד בשבת היה (רש"י טז, א)

הקשו המפרשים, שלפי־זה נמצא שביאתם למדבר סין, בט"ו באיר, היתה ביום השבת, הנו שנסעו אז בשבת. ונש לומר, שבדרך הפשט לא נצטוו על שמירת שבת

באותרעמו כל כנשתא דבני ישראל על משה ועל אהרן במדברא:

(ב) וילוו כל־עדת בני־ישראל על־משה ועל־אהרן במדבר:

כ"ט"י וילוו • לפי שפלה הלחם.

רמב"ן על התורה – מהדורת בלום, אברמוביץ

(ב"ג) וילוו כל עדת בני ישראל על משה. היה ראוי שיספר הכתוב תחלת טענת התלונה באשר אמר במרה (לעיל ט"ז, א) ובכרפידים (להלן י"א, א) ובכל התלונות, ואמר כאן: ואין בשר לאכל ואין לחם לשבע וירעב העם ללחם. ורש"י כתב שאמר הכתוב בחמשה עשר יום לחדש השני להפריש חניה זו לפי שבו ביום נשלמה התורה שהוציאו ממצרים והצרכו למן, ללמדך שאכלו משיני הפצק ס"א סעדות. וקבלת רבותינו היא (מכילתא פאן). ולזה לא פרש תלונתם מפני שלא האריך בנס הזה הנעשה להם בסתר, וכבר כתבתי הטעם בסדר ויגש אליו (מ"ז, ט"ז). ור"א אמר כי הוכיר הכתוב בחמשה עשר יום לחדש השני לאמר שפבר יש להם חדש ימים שיצאו ממצרים ואכלו הלחם אשר הוציאו ממצרים ומקניהם כי קהל רב היו, וזה טעם התלונה.

ועל דעתי הוכיר הכתוב ויבאו אל מדבר סין להודיע תלונתם, כי בבואם אל מדבר סין וכבר רחקו ממצרים אמרו מה זאכל ומה יספיק לנו במדבר הגדול אשר אנחנו באים

(א) ויסעו מאילם ויבאו וגו' אל מדבר סין. אחז הכתוב דרך קצרה, כי בנסעם מאילם חנו על ים סוף, ויסעו מים סוף ויחנו במדבר סין (במדבר ל"ג, י"א), כי המדבר הזה גדול, מגיע מאילם ועד סיני, וכאשר נסעו מאילם חנו על ים סוף במדבר ההוא, ונסעו משפת הים ונכנסו בתוך "המדבר" ונעשו בו מסעות דפקה ואלוש (במדבר ל"ג, י"ב י"ג), ויסעו מאלוש אשר הוא במדבר סיני ויחנו ברפידים (שם פסוק י"ד).

ועל דעת רבותינו (סדר עולם ה' שמרר כ"ה, ה') היה דבר המן באלוש, כי בראותם שהיו חונים ונוסעים וחונים במדבר בדפקה ואלוש ולא יצאו ממנו פחדו ונתרעמו, וזה טעם: וילוו במדבר (בפסוק הבא), כי לא היתה תלונה ביום בואם שם רק בהיותם במדבר. וטעם אשר בין אלים ובין סיני, להפריש בין מדבר סין זה למדבר צין האחר הכתוב בצד"ק (במדבר כ' א.) שבאו שם בשנת הארבעים, ותמת שם מרים, ולקח הוכיר שם: ויחנו שם במדבר צן הוא קדש (שם ל"ג, ל"ד), להפרישו מזה. תורה ב

נתעכבו שם בעבור זה ימים יתר משאר המקומות שעברו בהן. אבל בפרשת אלה מסעי לא ספר דבר מי מרה, ואמר: ויסעו ממרה ויבאו אילמה ושם שתים עשרה עינת מים ושבעים תמרים ויחנו שם (במדבר ל"ג, ט.). ולא האריך בן בכל מקומות המסעים.

ורש"י כתב: שתים עשרה עינת מים כנגד שנים עשר שבטים נודמנו להם, ושבעים תמרים כנגד שבטים זקנים. לא ידעתי מהו הזמון הזה, אם במעשה הנסים נעשו שם באותה שעה. אבל ראיתי במכילתא (פאן): ר' אלעזר המודעי אמר, מיום שבא הקדוש ברוך הוא את עולמו ברא שם "שתים עשרה מבויעין" כנגד י"ב שבטי ישראל, ו"שבעים דקלים" כנגד שבטים זקנים. וספר הכתוב זה כי חנו עליהם כל שבט על מבויע, והזקנים ישבו בצלם לשבח האל עליהם שהבין להם בן בארץ ציה. ועוד לרבותינו במדבר של רבי נחוניא בן הקנה (ספר הקדרי אות קס"א) בכתוב הזה פרוש נפלא בעינינו (הביאו רבנו בחי פאן). תורה א

וַיֹּאמְרוּ לְהוֹן בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לֹא דְמִיתָנָא קָדָם
יְיָ בְּאַרְעָא דְמִצְרַיִם כִּד הוֹיָנָא יְתִבִּין עַל
הַדִּי בְסָרָא כִּד הוֹיָנָא אֲכָלִין לֶחֱמָא וְשִׁבְעִין
אַרְי אֶפְקִיתוּן יִתְנָא לְמַדְבָּרָא הַדִּין לְשִׁלָּא
יֵת כָּל קָהֳלָא הַדִּין בְּכַפְנָא:

(ג) וַיֹּאמְרוּ אֱלֹהִים בְּנֵי יִשְׂרָאֵל מִי־יִתֵּן מוֹתָנִי בְיָד־
יְהוָה בְּאַרְץ מִצְרַיִם בְּשִׁבְתָּנִי עַל־סִיר הַבָּשָׂר
בְּאֲכָלְנִי לֶחֶם לְשִׁבְעַת בְּיָהוּצְאָתָם אֶתְנִנוּ אֶל־
הַמִּדְבָּר הַזֶּה לְהָמִית אֶת־כָּל־הַקָּהָל הַזֶּה בְּרָעָב: ס

כ"א • מי יתן מותנו • שנמות, ואינו שם דבר כמו מותנו (בחולס), אלא כמו: עשותנו, חנותנו, שובנו, לעשות אנחנו, לחנות אנחנו, למות אנחנו. ותרגומו: "לוי דמיתנא", כמו לו מתנו, הלוא והיינו מתים.

(ד) וַיֹּאמְרוּ יְהוָה אֱלֹהֵינוּ הִנְנִי מַמְטִיר לָכֶם לֶחֶם
מִן־הַשָּׁמַיִם וַיֵּצֵא הָעָם וּלְקַטּוּ דְבַר־יוֹם בְּיוֹמוֹ לְמַעַן
אֲנִסְנוּ הִילָךְ בְּתוֹרָתִי אִם־לֹא:

כ"ב • דבר יום ביומו • צרך אכילת יום לקטו ביומו, ולא ילקטו היום לצרך מחר (מכילתא). למען

רמב"ן על התורה – מחדות בלשון, אברמוביץ

השם לא מקום לחם. וּבְכַה אָמַר לָהֶם עוֹד: וְנִכְרַתְךָ אֶת כָּל הַדֶּרֶךְ אֲשֶׁר הוֹלִיכְךָ ה' אֱלֹהֶיךָ זֶה אַרְבָּעִים שָׁנָה בַּמִּדְבָּר לְמַעַן עֲתִיד וּלְמַעַן נִפְתָּךְ לְדַעַת אֶת אֲשֶׁר בְּלִבְךָ הַתְּשִׁמֵּר מִצְוֹתָי אִם לֹא (שם ח', ב'), כִּי הִזָּה יָכוֹל לְהוֹלִיכְךָ בְּדֶרֶךְ הָעָרִים אֲשֶׁר סְבִיבוֹתֶיהֶם וְהוֹלִיכְךָ בַּמִּדְבָּר נָחֵשׁ שָׂרָף וְעַקְרָב (שם ט"ו), וְשִׁלָּא יִהְיֶה לָהֶם לֶחֶם רַק מִן הַשָּׁמַיִם דְּבַר יוֹם בְּיוֹמוֹ, לְנִסּוֹתָם וּלְהַטִּיב לָהֶם בְּאַחֲרוֹנָה, שִׁיֵּאֱמִינוּ בּוֹ לְעוֹלָם. וְכִבְר פִּרְשִׁית עֲנִין הַנִּסּוּיִן בַּפֶּסֶק וְהָאֱלֹהִים נִסָּה אֶת אֲבִרְהָם (בראשית כ"ב, א'). וְהָרַב אָמַר בְּמוֹרָה נְבוֹכִידִם (ג' ב"ד) לְדַעַת כָּל יוֹדֵעַ וְלִנְסוֹת הַיֵּשׁ תוֹעֵלֶת בְּעִבּוּדָה הָאֵל וְאִם יֵשׁ בָּהּ סְפוּק צָרָךְ אִם לֹא. וְאִם כֵּן הִזָּה רִאיוֹי שִׁיֵּאֱמַר "לְמַעַן יִנְסָה לְדַעַת".

וְהִנֵּה לֹא הוֹפִיר כָּאֵן דְּבַר רַק הָפִין שֶׁהוּא הִלָּחֵם שֶׁהִמְטִיר לָהֶם, אֲבָל כְּאֲשֶׁר אָמַר לָהֶם מִשָּׁה: בְּתַת ה' לָכֶם פֶּעֶרֶב פֶּשֶׁר לֵאמֹר לֶחֶם בִּבְכָר לְשִׁבְעַת (פסוק ח'), יִדְעִנוּ כִּי הִכָּל בְּאֶמַר לוֹ, אֲבָל הַכְּתוּב וְקָצַר בְּדִבְרֵי הַנִּכְפָּלִים בְּעֲנִין הַצּוּרִי אוֹ בַּפֶּסֶק, כְּאֲשֶׁר הוֹפְרִיתִי לָךְ פְּעָמִים רַבִּים (לעיל ט', י"ב, ב' י"א, א'). וּפְעָמִים לֹא יוֹפִיר הָאִחָד כִּלְכָּל, דְּכָתִיב בַּפֶּרֶשָׁה הַזֹּאת: זֶה הַדְּבַר אֲשֶׁר צִוָּה ה' מֵלֵא הָעָמָר מִמֶּנּוּ (פסוק י"ב), וְלֹא נִכְתְּבָה הַצָּוָה כִּלְכָּל, וְכֵן בְּמִקּוֹמוֹת רַבִּים.

לָכֶם. בְּעִבּוּר שִׁיעָשׂוּ מִמֶּנּוּ לָכֶם כְּמוֹ שִׁכְתוּב: וַעֲשׂוּ אִתּוֹ עֲגוֹת (במדבר י"א, ח'), כִּי כָּל פֶּת יִקְרָא לָכֶם, לֹא בְּהִיּוֹתוֹ מִן הַחֹשֶׁה אוֹ מִן הַשְּׁעוּרִים בְּלִבְךָ. וְאָמַר מַמְטִיר לָכֶם, כִּי לְהִיּוֹתוֹ לָכֶם יִמְטִירֶנּוּ לָכֶם, וְכֵן: אֶרֶץ מִמְּנָה יֵצֵא לָכֶם (איוב כ"ח, ה'), וְכֵן: לְהוּצִיא לָכֶם מִן הָאֶרֶץ (תהלים ק"ד, י"ד), שִׁיּוּצִיא הַחֹשֶׁה שִׁיעָשׂוּ מִמְּנָה לָכֶם. וַיֵּשׁ אוֹמְרִים (תראב"ט): הִנְנִי מַמְטִיר לָכֶם לֶחֶם, "מֵאֲכָל", וְכֵן: לָכֶם אִשָּׁה (ויקרא ג' ט"ז), כִּי אֶת לָכֶם אֱלֹהֶיךָ הוּא מְקַרֵּב (ויקרא כ"א, ח'), כִּי תִשֵּׁב לְלָחוּם אֶת מוֹשֶׁל מִשְׁלֵי כ"ג א', כָּלֶם עֲנִין מֵאֲכָל. וְהִנְכוּן כִּי לָלָחֵם (שם), לְאָכֹל לָכֶם, וְלָכֶם אֱלֹהֶיךָ (ויקרא כ"א, ח'), כְּנוּי, שֶׁהוּא סַעֲדָה לְאֱלֹהֶיךָ כָּלֶחֶם לְאָדָם, כִּי מִצָּאֵנוּ: לֹא עַל הַלָּחֵם לְבַדּוֹ יִחְיֶה הָאָדָם (דברים ח', ג').

לְמַעַן אֲנִסְנוּ הִילָךְ בְּתוֹרָתִי. אִם יִשְׁמְרוּ מִצְוֹת הַתְּלִיּוֹת בּוֹ שִׁלָּא יוֹתִירוּ מִמֶּנּוּ וְלֹא יֵצְאוּ בְּשִׁבְתָּ לְלָקֹט. לְשׁוֹן רִש"י. וְאִנְיָנוּ נְכוּן, אֲבָל הוּא כְּמוֹ שֶׁאָמַר: הַמֵּאֲכִילֶךָ מִן בַּמִּדְבָּר אֲשֶׁר לֹא יִדְעוּן אֲבוֹתֶיךָ לְמַעַן עֲתִיד וּלְמַעַן נִפְתָּךְ לְהִיטִיב בְּאַחֲרִיתֶךָ (שם ח', ט"ז), כִּי נִסּוּיִן הוּא לָהֶם שִׁלָּא הִזָּה בְּיָדָם מוֹזוֹן, וְלֹא יִרְאוּ לָהֶם עֲצָה בַּמִּדְבָּר רַק הָפִין, שִׁלָּא יִדְעוּ מִתְּחִלָּה, וְלֹא שְׁמַעוּ מֵאֲבוֹתָם, וְיִוָּרֵד לָהֶם דְּבַר יוֹם בְּיוֹמוֹ וְיִרְעִיבוּ אֵלָיו, וְעַם כָּל זֶה שְׁמַעוּ לְכָלֶת אַחֲרֵי

בו. או כִּי מִתְחִלָּה הָיוּ סְבוּרִים שִׁיֵּבִאוּ אֶל הָעָרִים אֲשֶׁר סְבִיבוֹתֶיהֶם אַחֲרֵי יָמִים מְעַשִּׂים, וְעַתָּה יֵשׁ לָהֶם חֹדֶשׁ וְעֵיר מוֹשֵׁב לֹא מִצָּא, וְאָמַר "כְּלָנוּ מֵתִים" בַּמִּדְבָּר הַגָּדוֹל שֶׁבָּאֵנוּ בּוֹ. וְזֶה טַעַם: וְיִלְוֵנוּ עַל מִשָּׁה וְעַל אַחֲרָן בַּמִּדְבָּר, כִּי תְלוּנָתָם "מִפְנֵי הַמִּדְבָּר". וְכֵן אָמַר: כִּי הוּצְאָתָם אוֹתָנוּ אֶל הַמִּדְבָּר הַזֶּה לְהָמִית אֶת כָּל הַקָּהָל הַזֶּה בְּרָעָב, הוֹפִירוּ הַמִּדְבָּר וְהַקָּהָל לֵאמֹר כִּי קָהָל גָּדוֹל כְּזֶה יָמוּת בְּלִי פֶסֶק בְּרָעָב בַּמִּדְבָּר הַגָּדוֹל הַזֶּה, וְהַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא שְׁמַע אֱלֹהִים, וְהַחֲלֵ עֲתָה לְעַרְךָ לָהֶם שְׁלָחוֹן בַּמִּדְבָּר עַד בּוֹאֵם אֶל אֶרֶץ נוֹשָׁבָת. תורה ד

(ד) הִנְנִי מַמְטִיר לָכֶם. אָמַר ר"א כִּי בְּעִבּוּר הָיוּ יוֹרֵד כְּדִמּוֹת מִטָּר מִן הַשָּׁמַיִם יִקְרָא מַמְטִיר, וּמִצִּינּוּ, יִמְטֵר עַל רִשְׁעִים פָּחִים אֵשׁ וְגִפְרִית (תהלים י"א, ר'), וְה' הִמְטִיר עַל סֹדֶם וְעַל עֲמֹרָה גִפְרִית וְאֵשׁ (בראשית י"ט, כ"ד). וְאֵלָיו הָיוּ בָּאִים "עִם הַמִּטָּר". וְדַעַת אֲנִיָּלוֹס שֶׁהוּא לְשׁוֹן "וְיִרְדָּה", הָא אֲנָא מְחִית. וְיִתְבָּן שִׁיֵּהִיָּה מַעֲנִין, בַּמִּטָּרָא לְחִין (איכה ג', י"ב), אִף עַל פִּי שֶׁהוּא שֶׁרֶשׁ אַחֵר, כִּי בְּכָל זְרִיקָה אֲשֶׁר תִּבָּא מִלְּמַעְלָה יֵאֱמָרוּ כֵּן, וְתִקְרָא "מִטָּרָה" עַל שֵׁם שִׁימְטִיר עֲלֶיהָ הַחֲצִים. וְאָמַר: וְיִמְטֵר עֲלֵיהֶם כְּעַפְרָא שְׂאֵר וְכִחוֹל יָמִים עוֹף כִּנָּף (תהלים ע"ח, כ"ג), או שִׁיֵּאֱמַר כֵּן בְּעוֹף הַשָּׁמַיִם כִּי יִרֵד עֲלֵיהֶם כְּמִטָּר.

(ה) וְהָיָה בַּיּוֹם הַשְּׁשִׁי וְהָכִינוּ אֶת אֲשֶׁר־יִבְיֹאוּ וְהָיָה מִשְׁנֵה עַל אֲשֶׁר־יִלְקְטוּ יוֹם יוֹם:

הַיּוֹמָה בְּיוֹמָה שְׁתִּיתָאָה וּמִתְקַנֵּן יֵת דִּינִיתוֹן וַיְהִי עַל חַד תְּרִין עַל דִּילְקִטוֹן יוֹם יוֹם:

יום-יום, וזהו: "לקטו לחם משנה", בלקיטתו היה נמצא 'לחם משנה', וזהו: "על פן הוא נותן לכם ביום הששי לחם יומים", נותן לכם ברכה בבית למלאות העמר פעמים, ללחם יומים.

וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה וְאַהֲרֹן לְכָל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל בְּרַמְשָׁא וּתְדַעוֹן אַרְי יֵי אַפִּיק יִתְכוֹן מֵאֲרַע דְּמַצְרַיִם:

(ו) וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה וְאַהֲרֹן אֶל־כָּל־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל עֲרֹב וַיִּדְעֻתֶם כִּי יְהוָה הוֹצִיא אֹתְכֶם מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם:

הוֹצֵאתֶם אוֹתָנּוּ, תְּדַעוּ כִּי לֹא אֲנַחְנוּ הַמוֹצִיאִים, אֲלֹא ה' הוֹצִיא אֹתְכֶם, שְׁיִגִּיז לְכֶם אֶת הַשְּׁלֹו.

עֲרֹב • כְּמוֹ לַעֲרֹב. וַיִּדְעֻתֶם כִּי ה' הוֹצִיא אֹתְכֶם מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם • לִפִּי שְׁאֻמָּתָם לָנוּ: "כִּי

רמב"ן על התורה – מהדורת בלום, אברמוביץ

וְעַל דעת האומרים (הראב"ע) כי "לחם כל מאכל, יתכן שיאמר **הַנִּינִי מִמִּטְרֵי לָכֶם לָחֶם**" על המן ועל השלל, כי יתן להם שאלתם ששאלו לחם ובשר, ומשה פרש שיהיה **הַבָּשָׂר בְּעֶרְב לֹאכְל וְהַלֶּחֶם בַּבֹּקֶר לִשְׂבַע** בדרך כל הארץ. תורה ה

(ו) **עֲרֹב וַיִּדְעֻתֶם כִּי ה' הוֹצִיא אֹתְכֶם מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם**. ולא אנחנו המוציאים אתכם משם כאשר אמרתם, **כִּי הוֹצֵאתֶם אוֹתָנּוּ** (לעיל פסוק ג). **וּבֹקֶר וּרְאִיתֶם אֶת כְּבוֹד ה'.** לא נאמר זה על הכבוד הנראה בענן, כי בו ביום היה, בדרך להם אהרן ויפנו אל המדבר (פסוק י). ופרש רש"י, אלא כך אמר להם, **עֲרֹב וַיִּדְעֻתֶם** כי היכלת בידו לתן תאונתם ובשר יתן לכם, אך לא בפנים מאירות ותננה לכם, כי לא בהגן שאלתם אותה ומפרס מלאה, והלחם ששאלתם לצורך בהגן, בירידתו "תראו לבקר את כבוד פניו" שיורידנו לכם דרך חבה בבקר שיש שהות להכינו. ואינו נכון שיאמר **וּבֹקֶר וּרְאִיתֶם אֶת כְּבוֹד ה'** מפני שיקדים להם מתנת המן בבקר, כי מה כבוד ה' בזה, ועוד שסמך לזה **בְּשִׁמְעוּ אֶת תְּלַתִּיכֶם**. והמדרש הזה לרבותינו איננו פירושו **וּרְאִיתֶם אֶת כְּבוֹד ה'**, אלא אמרו כן מפני שחלק להם הפרנסה בשני עתים מן היום ולא נתן הכל בבקר. וכך אמרו במכילתא (פא): **וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה בַּתַּת ה' לָכֶם בְּעֶרְב,** מכאן אתה למד שבפנים חשוכות נתן

להם השלל, והמן ששאלו בהלכה נתן להם בפנים מאירות, כלומר בבקר. **וְרֹאֵא** אמר **וּבֹקֶר** נמשך בפסוק הראשון. כי בעבור שאמרו: **כִּי הוֹצֵאתֶם אוֹתָנּוּ מִשָּׁם** אמר שני אותות יעשה השם לכם שתדעו כי הוא הוציא אתכם משם, האחד בערב היום הזה והשני למחר בבקר. והיה ראוי שיאמר: **עֲרֹב וּבֹקֶר וּרְאִיתֶם כִּי ה' הוֹצִיא אֹתְכֶם**, שאין **וּבֹקֶר** דבק עם **וּרְאִיתֶם אֶת כְּבוֹד ה'**, כי ביום עצמו ראו הכבוד. וגם זה איננו נראה כן.

וְהִנֵּכֹון בעיני כי היה הפלא כמן גדול מאד. כי השלל הגיו אותו מן הים ברוח נסע מאתו בדרך העולם, אבל המן נוצר להם עתה יצירה חדשה בשמים בענן מעשה בראשית, והוא מה שאמרו בו שנובא בין השמשות (אבות ה, ג). ולכן אמר הכתוב באות אשר יעשה לכם היום **בְּעֶרְב תִּדְעוּ כִּי הוֹצִיא אֹתְכֶם מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם**, כי יערך לכם שללן בפמדר, אבל בפלא הגדול אשר יעשה לכם **בַּבֹּקֶר** "תראו את כבוד מלכותו" אשר מי אל בשמים ובארץ אשר יעשה כמעשיו וכגבורותיו, שבגדולות ובגפלאות שיעשה השם יראה את כבודו, בענן, לקבץ את כל הגוים והלשונות ובאו וראו את כבודי (ישעיה ס"ו, יח). ובתיב: והגידו את כבודי (שם פסוק י"ט). וכן רבים. וכן הוא דעת אנקלוס שאמר: "וְהִתְחַוּוּן יֵת יִקְרָא דה", ולא תרגם בו "ואתגל".

והפך רצון מלפניו (ע"פ משלי ח, לה). **וַאֲמָרוּ** במכילתא (להלן פסוק כ"ה) היום אין אתם מוצאים אותו אלא אתם מוצאים אותו לעולם הבא. וזה יסבל שני פירושים, שנאמר שיהיה בבני העולם הבא מי שלא הגיעה מעלתם להנות תמיד מזיו השכינה, ויהיה קיומם בדרך המתגשם מן היום ההוא, כמעלת דור המדבר שהשיגו לזיו השכינה בים, כמו שאמרו (במכילתא

(ד) וּבִקֵּר וּרְאִיתֶם אֶת-כְּבוֹד יְהוָה בְּשִׁמְעוֹ אֶת-תְּלַנְתִּיכֶם עַל-יְהוָה וַנַּחֲנוּ מֶה בִּי תִלְנִינוּ עָלֵינוּ:

וּבִצְפָרָא וּתְחִזִּין יְת יִקְרָא דִּי כַּד שְׁמִיעַ (קְדֻמָּהִי) יְת תְּרַעֲמוּתְכוֹן עַל מִימְרָא דִּי וַנַּחֲנָא מַה אַרִי אֶתְרַעֲמָתוֹן עֲלָנָא:

מה • מה אֲנַחְנוּ חֲשׁוּבִין? • כִּי תִלְנִינוּ עָלֵינוּ • שְׁתַּרְעִימוּ עָלֵינוּ אֶת הַפֶּל, אֶת בְּנִיכֶם וּנְשֵׁיכֶם וּבְנוֹתֵיכֶם וְעַרְב רַב. וְעַל-כְּרַחֲי אֲנִי זְקוּק לִפְרֹשׁ "תִּלְנִינוּ" בִּלְשׁוֹן תַּפְעִילוּ – מִפְּנֵי דְגִשּׁוּתוֹ וּקְרִיָּתוֹ, שְׁאֵלוֹ הִיָּה רַפָּה הֵייתִי מִפְּרֹשׁוֹ בִּלְשׁוֹן תַּפְעִלוּ, כְּמוֹ (לְקַמֵּן יו) "וַיִּלְן הָעָם עַל מֹשֶׁה", אוֹ אִם הִיָּה דְגוּשׁ וְאִין בּוּ יו"ד וְנִקְרָא 'תִּלְנִינוּ', הֵייתִי מִפְּרֹשׁוֹ לְשׁוֹן 'תִּתְלֹנְנוּ'. עֲכָשׁוּ, הוּא מִשְׁמַע תִּלְנִינוּ אֶת אַחֲרִים, כְּמוֹ בְּמִרְגָּלִים: (בְּמִדְבָּר יו) "וַיִּלְנִינוּ עָלָיו אֶת כָּל הָעֵדָה".

כ"ט • וּבִקֵּר וּרְאִיתֶם • לֹא עַל הַכְּבוֹד שֶׁנֶּאֱמַר: "וַהֲנִה כְבוֹד ה' נִרְאָה בְּעֵינֵי" נֶאֱמַר, אֲלָא כִּף אָמַר לָהֶם: "עַרְב וַיִּדְעֶתֶם" כִּי הִיכָלֶת בְּיָדוֹ לַתֵּן תַּאֲוָתְכֶם וּבִשְׂרֵתֶן, אִף לֹא בְּפָנִים מֵאִירוֹת יִתְנַנֶּה לָכֶם כִּי שְׂלֹא כַּהֲגֵן שְׁאֵלְתֶם אוֹתוֹ וּמִכָּרֶס מְלָאָה. וְהִלַּחֲסִם שְׁשִׁאלְתֶּם לְצִרְף, בִּירִידָתוֹ לִבְקֹר תִּרְאוּ אֶת כְּבוֹד אוֹר פְּנִי, שִׁירִידָהּ לָכֶם דְּרָף חֲבָה, בְּבִקֵּר – שִׁישׁ שְׁהוֹת לְהַכִּינוּ, וְטַל מְלַמְעָלָה וְטַל מְלַמְטָה כְּמִנְחָה בְּקוּפָסָא. אֶת תְּלַנְתִּיכֶם עַל ה' • כְּמוֹ אֲשֶׁר עַל ה'. וַנַּחֲנוּ

(ה) וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה בְּתַת יְהוָה לָכֶם בְּעַרְב בִּשְׂרֵת לֶאֱכֹל וּלְחֹם בְּבִקֵּר לְשַׁבֵּעַ בְּשִׁמְעַע יְהוָה אֶת-תְּלַנְתִּיכֶם אֲשֶׁר-אַתֶּם מְלִינִם עָלָיו וַנַּחֲנוּ מֶה לֹא-עָלֵינוּ תִלְנְתִיכֶם בִּי עַל-יְהוָה:

ח וַאֲמַר מֹשֶׁה בְּדִיתֵן יִי לְכוֹן בְּרַמְשָׁא בְּסִרָא לְמִיכָל וּלְחִמָּא בְּצַפָּרָא לְמַסְבַּע בְּדִשְׁמִיעֵן קְדָם יִי יְת תְּרַעֲמוּתְכוֹן דִּי אַתּוֹן מִתְרַעֲמִין עֲלוּהִי וַנַּחֲנָא מַה לֹּא עֲלָנָא תְּרַעֲמוּתְכוֹן אֲלֵהֶן עַל מִימְרָא דִּי:

כ"ט • בִּשְׂרֵת לֶאֱכֹל • וְלֹא לְשַׁבֵּעַ. לְמַדָּה תוֹרָה דְּרָף אֲרָץ: שְׂאִין אוֹכְלִין בִּשְׂרֵת לְשַׁבֵּעַ. וּמַה רָאָה לְהוֹרִיד לָחֶם בְּבִקֵּר וּבִשְׂרֵת בְּעַרְב? לְפִי שֶׁהִלַּחֲסִם שְׁאֵלוֹ כַּהֲגֵן, שְׂאִי-אֲפֹשֶׁר לוֹ לֶאֱדָם בְּלֹא לָחֶם, אֲכָל בִּשְׂרֵת שְׁאֵלוֹ

שְׂלֹא כַּהֲגֵן, שֶׁהִרְבָּה בְּהִמּוֹת הָיוּ לָהֶם. וְעוֹד, שֶׁהִיָּה אֲפֹשֶׁר לָהֶם בְּלֹא בִשְׂרֵת. לְפִיכֹף נִתַּן לָהֶם בְּשַׁעַת טַרַח שְׂלֹא כַּהֲגֵן. אֲשֶׁר-אַתֶּם מְלִינִים עָלָיו • אֶת הָאֲחֵרִים, הַשּׁוֹמְעִים אֲתֶכֶם מִתְלֹנְנִים.

(ו) וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה אֶל-אַהֲרֹן אֲמַר אֶל-כָּל-עַדַּת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל קִרְבוּ לִפְנֵי יְהוָה כִּי שָׁמַע אֶת תְּלַנְתִּיכֶם:

ט וַאֲמַר מֹשֶׁה לְאַהֲרֹן אָמַר לְכָל כְּנַשְׁתָּא דְּבָנֵי יִשְׂרָאֵל קְרִיבוּ קְדָם יִי אַרִי שְׁמִיעֵן קְדֻמָּהִי יְת תְּרַעֲמוּתְכוֹן:

כ"ט • קִרְבוּ • לְמָקוֹם שֶׁהָעֵינִן יִרְדּוּ.

רמב"ן על התורה - מהדורת בלום, אברמוביץ

וַיִּצְנְנוּ בֶן, אֲכָל הוּא כְּמוֹ: מַה אֲנוֹשׁ כִּי תִזְכְּרֶנּוּ (תְּהִלָּתִי/ח/ה), מַה אֲדָם וְתִדְעֶהוּ (שִׁם קְמִיד/ג/ה), כִּי בְמַה נִּחְשָׁב הוּא (יִשְׁעִיה/ב/כ"ב). וְזֹאת דְּרָף עֲנִידָה, "כִּי מַה אֲנַחְנוּ שְׁתִּילִיתֶם עָלֵינוּ" שֶׁהוּא אֲתֶכֶם מֵאֲרָץ מִצְרַיִם, הֵן אֲנַחְנוּ אִין וְפִעְלֵינוּ הִכָּל (ע"פ יִשְׁעִיה מ"א, כ"ד), וְלֹא עָלֵינוּ תִלְנְתִיכֶם כִּי עַל ה', הוּא הַמוֹצִיא אֲתֶכֶם מֵאֲרָץ מִצְרַיִם לֹא אֲנַחְנוּ. וּבְכַמְכִּילָתָא (כָּאן) וְכִי מַה אֲנַחְנוּ סְפָנִים שְׁאֵתָם עוֹמְדִים וּמִתְרַעֲמִים עָלֵינוּ. תוֹרָה ח

(ח) בְּתַת ה' לָכֶם בְּעַרְב בִּשְׂרֵת. וּפְרֹשׁ מֵאֲמָרוֹ הִרְאֵנוּ, כִּי בְּתַת ה' לָכֶם בְּעַרְב בִּשְׂרֵת לֶאֱכֹל וַיִּדְעֶתֶם כִּי ה' הוֹצִיא אֲתֶכֶם מֵאֲרָץ מִצְרַיִם, וּבְתַתוֹ לָכֶם לָחֶם בְּבִקֵּר לְשַׁבֵּעַ וּרְאִיתֶם אֶת כְּבוֹד ה'. תוֹרָה ט

בְּנֵי הָעוֹלָם הָבָא, וְרִמּוֹז עַל עֵקֶר הַמִּין. וַאֲמַר הַכְּתוּב: וַיִּצּוּ שְׁחָקִים מִמּוֹעֵל וַיְדַלְתִּי שָׁמַיִם פֶּתַח, וַיִּמְטֹר עֲלֵיהֶם מִן לֶאֱכֹל וּדְגָן שָׁמַיִם נִתַּן לָמוֹ, לָחֶם אֲבִירִים אֲכָל אִישׁ (תְּהִלָּים ע"ח, כ"ג/כ"ה), וְכֵן אָמַר: וְלָחֶם שָׁמַיִם יִשְׁבִּיעֶם (שִׁם קִידָה, מ), שְׁנִרְאָה מִזֶּה שִׁיחִיָּה הִדְגֵן הִזֶּה בְּשָׁמַיִם וְהוֹרִידוּ לָהֶם בְּפִתִּיחַת דְּלִתָּיו, וְהוּא מַה שֶּׁפְּרִשְׁתִּי שְׁתַּגִּשֵּׁם הָאוֹר, כִּי בְּאוֹר הָעֲלִיּוֹן יֹאמַר הַכְּתוּב כְּלִשׁוֹן הַזֶּה: נִפְתַּחוּ הַשָּׁמַיִם וְאָרְאָה מִרְאוֹת אֱלֹהִים (יִחְזָקָל א/א). אוֹ שֶׁכֶּבֶר הִזֶּה בְּשָׁמַיִם, כְּמֵאֲמָרָם שֶׁנִּבְרָא בֵּין הַשָּׁמַיִם (נִבְרָא ח/ה/ו). תוֹרָה ח

(יח) וַנַּחֲנוּ מַה בִּי תִלְנִינוּ. אָמַר רַבִּי אֲבִרְהָם: וַנַּחֲנוּ מַה בְּיָדֵינוּ לַעֲשׂוֹת, כִּי לֹא עֲשִׂינוּ רַק מַה שֶּׁצִּוְּנוּ.

לְעִיל ט"ו, ב"א: רָאִתָּה שְׁפָחָה עַל הַיָּם מַה שְׂלֹא רָאָה יִחְזָקָל הַנְּבִיא, וּמֵאִתָּה שְׁעָה נִתְעַלִּית נַפְשָׁם לְהִתְקַדֵּם בְּתוֹלְדוֹתָיו שֶׁהוּא הַמִּין. וְיִזְכֹּר נִכּוֹן שֶׁרִמּוֹ הַכְּתוּב לְדַבְּרֵי ר' אֶלְעָזָר בֶּן חֲסִמָּא בְּמִלַּת הַיּוֹם שֶׁבָּנִי הָעוֹלָם הָבָא יִהְיֶה קִיּוּמָם בִּיסוּד הַמִּין שֶׁהוּא הַיּוֹי הָעֲלִיּוֹן, כְּמוֹ שֶׁאָמְרוּ (פְּרֻכּוֹת י"ז): אִין בּוּ לֹא אֲכִילָה וְלֹא שְׁתִּיָּה אֲלָא צְדִיקִים יוֹשְׁבִים וְעִשְׂרוֹתֵיהֶם בְּרָאשֵׁיהֶם וְהֵן נִהְיִין מִזִּיּוּ הַשְּׂכִינָה. וּבְנֵי הָעוֹלָם הָבָא יִתְקַדְּמוּ בְּהִנָּאֲתָן מִזִּיּוּ הַשְּׂכִינָה בְּהִדְבָּקָם בּוּ בְעִטְרָה שְׁבָרָאשִׁם. וְהָעִטְרָה הִיא הַמִּדָּה הַנִּקְרָאת בֶּן שְׁאֵמֶר בֶּה הַכְּתוּב: יִהְיֶה ה' צְבָאוֹת לְעִטְרַת צְבִי (יִשְׁעִיה כ"ח, ה), וְכֵה נֶאֱמַר: בְּעִטְרָה שְׁעִטְרָה לוֹ אֲמוֹ (שִׁיר הַשִּׁירִים ג/י"א). וְרִמּוֹז עַל קִיּוֹם

יִהְיֶה כְּדַבֵּר אֶהְרֶן אֶל־כָּל־עַדְת בְּנֵי־יִשְׂרָאֵל וַיִּפְּנוּ
אֶל־הַמִּדְבָּר וְהִנֵּה יְהוָה נֹרְאָה בָּעֵנָן: פ
אֶתְגַּלִּי בַעֲנָנָא:

(י) וַיְהִי כְּדַבֵּר אֶהְרֶן אֶל־כָּל־עַדְת בְּנֵי־יִשְׂרָאֵל וַיִּפְּנוּ
אֶל־הַמִּדְבָּר וְהִנֵּה יְהוָה נֹרְאָה בָּעֵנָן: פ
אֶתְגַּלִּי בַעֲנָנָא:

♦ יום שישי י"ב שבט ♦

יא ומליל יי עם משה למימר:

(יא) וַיְדַבֵּר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה לֵאמֹר:

יב שְׁמַעְתִּי אֶת־תְּלֹנֹת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל דָּבַר אֱלֹהִים
לֵאמֹר בֵּין הָעַרְבִים תֹּאכְלוּ בָשָׂר וּבִבְקָר תִּשְׁבְּעוּ
לֶחֶם וַיִּדְעֻם כִּי אֲנִי יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם:

(יב) שְׁמַעְתִּי אֶת־תְּלֹנֹת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל דָּבַר אֱלֹהִים
לֵאמֹר בֵּין הָעַרְבִים תֹּאכְלוּ בָשָׂר וּבִבְקָר תִּשְׁבְּעוּ
לֶחֶם וַיִּדְעֻם כִּי אֲנִי יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם:

יג וַיְהִי כְּרִמְשָׁא וּסְלִיקַת סְלִי וַחֲפַת יְת
מִשְׁרִיתָא וּבִצְפָרָא הֹוֶת נַחֲתַת טְלָא סָחוּר
סָחוּר לְמִשְׁרִיתָא:

(יג) וַיְהִי כְּעֶרֶב וַתַּעַל הַשָּׁלֹ וַתִּכַּס אֶת־הַמַּחֲנֶה
וּבִבְקָר הִיתָה שִׁכְבַּת הַטָּל סָבִיב לְמַחֲנֶה:

הָאֲרִץ וְהָמָן יוֹרֵד עָלָיו, וְחוֹזֵר יוֹרֵד טַל עָלָיו, וְהָרִי
הוּא כְּמִנְחָה בְּקוֹפְסָא (יומא עה. מכילתא).

כ"ט • הַשָּׁלִי • מִין עוֹף, וְשִׁמְן מָאֵד (יומא עה). הִיתָה
שִׁכְבַּת הַטָּל • הַטַּל שׁוֹכֵב עַל הָמָן, וּבִמְקוֹם אַחֵר
הוּא אוֹמֵר (במדבר יא): "וּבִקְרַת הַטַּל וְגו'", הַטַּל יוֹרֵד עַל

יד וּסְלִיקַת נַחֲתַת טְלָא וְהָא עַל אִפִּי מִדְבָּרָא
דַּעֲדָק מְקַלָּף דַּעֲדָק כְּגִיר כְּגִלְדָא עַל
אֲרָעָא:

(יד) וַתַּעַל שִׁכְבַּת הַטָּל וְהִנֵּה עַל־פְּנֵי הַמִּדְבָּר דָּק
מִחֲסָפִים דָּק כַּכֹּפֶר עַל־הָאָרֶץ:

לְקִרְאֵת הַחֲמָה. אִף אִם תִּמְלֵא שְׁפוֹפֶרֶת שֶׁל בִּיצָה טַל
וְתִסָּתֵם אֶת פִּיהָ וְתִנְיִיחָה בַּחֲמָה, הִיא עוֹלָה מֵאֲלִיָּה

כ"ט • וַתַּעַל שִׁכְבַּת הַטָּל וְגו' • כְּשֶׁהַחֲמָה זוֹרַחַת,
עוֹלָה הַטַּל שֶׁעַל הָמָן לְקִרְאֵת הַחֲמָה, כְּדֶרֶךְ טַל, עוֹלָה

רמב"ן על התורה – מהדורת בלום, אברמוביץ

וַיִּלְקְטוּ הַמִּדְבָּרָא וְהַמִּמְעִיט כַּאֲשֶׁר
אָמַר בְּמֶן, וְלִכְפֹּר אָמַר שֵׁם וְהַאֲסִפְסָף
אֲשֶׁר בְּקִרְבּוֹ הַתְּאֻנָּה (במדבר יא,
ד'), וְאָמַר וַיִּשְׁכְּנוּ וַיִּכְבְּנוּ גַם בְּנֵי יִשְׂרָאֵל
(שם), שֶׁהָיוּ גַם מֵהֶם בּוֹכִים לוֹ וְלֹא כָלָם,
וְאֵין נֶתִן לָהֶם מִמֶּנּוּ לִרְבֵּי מָאֵד, כַּאֲשֶׁר
אָמַר: הַמִּמְעִיט אֶסֶף עֲשֶׂרָה חֲמִירִים (שם)
ז', וְאָכְלוּ חֹדֶשׁ יָמִים בְּשִׁפְעָה הַהוּא
וְשֶׁבַע לַעֲנִינּוֹ הִרְאִינּוּ. וְעַל דֶּרֶךְ הַפֶּשֶׁט
הָיוּ כָּל מַעֲשֵׂה הַשָּׁלֹ לַעֲתִים, וְהָמָן
שֶׁהָיָה חִיּוּתָם הָיָה לָהֶם תְּמִיד, כִּי עֲקָר
תְּלֹנֹתָם עָלָיו כְּדִכְתִּיב: כִּי הוּצֵאתָם
אֶתְּנוּ אֶל הַמִּדְבָּר הַזֶּה לְהַמִּית אֶת
כָּל הַתָּהָל הַזֶּה בְּרָעָב (לעיל פסוק
ג'). תורה יג

(יד) דָּק מִחֲסָפִים. עַל דַּעַת אֲנָקְלוֹס
מֶן: "מִחֲשָׁף הַלְכָן" (בראשית ל', ל"ז).
חֲשָׁף ד' (וַשִּׁיחָה י"ב, י"ג). בַּחֲלוּף הַשִּׁי"ן
בְּסִמְיָה, וְעֵין הַפֶּעַל (סִמְיָה) כְּפִיכָה. דָּק

וּבְכָל בִּקְרָא יִשְׁבְּעוּ לֶחֶם כָּל יְמֵי הַמִּדְבָּר.
וְכֵן דַּעַת רַבּוֹתֵינוּ שֶׁהָיָה הַשָּׁלֹ עִמָּהֶם
מִן הַיּוֹם הַהוּא וְהִלָּאָה כְּמוֹ הָמָן, וְכֵן
נִרְאָה, כִּי עַל שְׁנֵי הַדְּבָרִים נִתְלַוְּנוּ
וּבִשְׁנֵיהֶם שָׁמַע אֶת תְּלֹנֹתָם וְתִאָּתָם
זָבִיא לָהֶם, כִּי מִה יִתֵּן לָהֶם וּמִה יוֹסִיף
לָהֶם בָּשָׂר לְיוֹם אֶחָד אוֹ לְשָׁנִים,
וְהַפֶּרֶשׁ שֶׁתִּפְרֹשׁ וְתִאָּרִיךְ בַּעֲנִין הָמָן,
כִּי כָּל מַעֲשֵׂיו הֵם נִפְלְאִים, וְתִקְצֹר
בַּעֲנִין הַשָּׁלֹ וַיְהִי כְּעֶרֶב וַתַּעַל הַשָּׁלֹ
(פסוק י"ג), כִּי הוּא בִּפְתָח שִׁבְעוּלָם.
וְעֵנִין הַשָּׁלֹ הַשְּׁנִי בְּקִבְרוֹת הַתְּאֻנָּה
(במדבר י"א, ל"א), כִּי לֹא בָּא לָהֶם

מִמֶּנּוּ עֲתָה לְשִׁבְעָה כַּאֲשֶׁר יֹאמַר בְּכָאֵן
תְּמִיד (פסוקים ח', י"ב). בָּשָׂר לֵאכֹל וְלָחֶם
לְשִׁבְעָה. וַיִּתְּבֵן שֶׁהָיוּ גְדוּלֵיהֶם לֹקֻטִּין
אוֹתוֹ, אוֹ שֶׁהָיָה מִזְדֵּמָן לְחִסְדִּידִים
שִׁבְעָה, וַיִּצְעִירֵיהֶם הָיוּ תֹאכִים לוֹ
וְרַעֲבִים מִמֶּנּוּ, כִּי לֹא יִסְפֹּר בַּשָּׁלֹ

(יב) שְׁמַעְתִּי אֶת תְּלֹנֹת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל
דָּבַר אֱלֹהִים לֵאמֹר בֵּין הָעַרְבִים.
זֶה הַדְּבָר כִּבְּרָא אָמְרוּ מֹשֶׁה לְיִשְׂרָאֵל
(פסוק ח'), אֲבָל נִשְׁנָה בַּעֲבוּר שְׁאִמְרָא:
שְׁמַעְתִּי אֶת תְּלֹנֹת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל, כִּי
מִתְחַלָּה אָמַר (פסוק ד') הִנְנִי מִמְטִיר
לָכֶם לֶחֶם, כְּעוֹשֶׂה עִמָּהֶם חֶסֶד בְּרִצּוֹנוֹ
אוֹ לְזִכְוֹתָם, וְעֲתָה הִגִּיד כִּי נִחְשָׁב לָהֶם
לְעוֹן, וּבַעֲבוּר הַתְּלֹנָה יַעֲשֶׂה עִמָּהֶם כֵּן
כְּדִי שִׁיִּדְעוּ בּוֹ כִּי אֲנִי ה' אֱלֹהֵיכֶם,
כִּי עַד עֲתָה אֵינְכֶם מֵאֲמִינִים בְּדִי
אֱלֹהֵיכֶם, עַל כֵּן אֶתֶם מִתְלַוְּנִים עַל
זָבִיאֵי.

וַיִּתְּבֵן שֶׁמִּתְחַלָּה לֹא הִבְטִיחָם לְהִיּוֹת
לָהֶם הָמָן כָּל יְמֵי הַמִּדְבָּר, וְהָיוּ
חוֹשְׁבִים אוֹלֵי יְהִיָּה לְיוֹם אֶחָד אוֹ
לְשָׁנִים בְּהִיּוֹתָם בְּמִקוֹם הַהוּא, וּבְנִסְעָם
מִשָּׁם יִבְאוּ אֶל מְקוֹם לָחֶם, וְעֲתָה אָמַר
לָהֶם: בֵּין הָעַרְבִים תֹּאכְלוּ בָשָׂר תְּמִיד

בְּאוֹרִי. וּרְבוּתֵינוּ דָּרָשׁוּ: שֶׁהָטַל עוֹלָה מִן הָאָרֶץ בְּאוֹרִי, וְכַעֲלוֹת שִׁכְבַּת הַטֹּל נִתְּגַלָּה הֶמֶן, וְרָאוּ "וְהִנֵּה עַל פְּנֵי הַמִּדְבָּר" וגו'. דַּק • דָּבָר דַּק. מַחֲסָפֶס • מְגַלָּה, וְאֵין דּוּמָה לוֹ בַּמִּקְרָא. וְיֵשׁ לְפָרֶשׁ: מַחֲסָפֶס, לְשׁוֹן חֲפִיסָה וְדִלּוּסְקָמָא, שֶׁבִּלְשׁוֹן מִשְׁנָה. כְּשֶׁנִּתְּגַלָּה מִשְׁכַּבַּת הַטֹּל רָאוּ שֶׁהָיָה דָּבָר דַּק מַחֲסָפֶס בְּתוֹכוֹ, בֵּין שְׁתֵּי שִׁכְבוֹת הַטֹּל. וְאוֹנְקָלוֹס תִּרְגָּם: 'מְקַלָּף', לְשׁוֹן "מִחֲשֹׁף הַלָּבָן". כַּפֶּפֶר • כָּפָר גְּלִיד"א בְּלַע"ז.

"דַּעֲדֵק כְּגִיר", כְּאֲבֹנֵי גִיר, וְהוּא מִין צָבַע שָׁחַר, כְּדֹאמְרִינֵן גְּבִי פֶסוּי הֵדָם: 'הַגִּיר וְהַזְרָנִיף'. "דַּעֲדֵק כְּגִיר כְּגִלְיָדָא עַל אֶרֶצָא", דַּק הָיָה כְּגִיר, וְשׁוֹכֵב מְגַלָּד כְּקֶרַח עַל הָאָרֶץ, וְכֵן פְּרוּשׁוֹ: דַּק כַּפֶּפֶר, שְׁטוּחַ קְלוּשׁ וּמִחְבֵּר כְּגִלְיָד. דַּק טִינָב"ש בְּלַע"ז, שֶׁהָיָה מְגַלְיָד גָּלָד דַּק מִלְמַעְלָה. ו"כְּגִיר" שֶׁתִּרְגָּם אוֹנְקָלוֹס, תּוֹסֶפֶת הוּא עַל לְשׁוֹן הָעִבְרִית, וְאֵין לוֹ תִּבְיָה בַּפֶּסוּק.

(טו) וַיֵּרְאוּ בְּנֵי־יִשְׂרָאֵל וַיֹּאמְרוּ אִישׁ אֶל־אָחִיו מִן הָאָדָם כִּי לֹא יָדְעוּ מַה־הָיָה וַיֹּאמְרוּ מִשָּׁה אֱלֹהִים הוּא הֵלָּחֵם אֵשֶׁר נָתַן יְהוָה לָכֶם לֵאמֹר:

טו וַיֵּרְאוּ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וַיֹּאמְרוּ גֹבֵר לְאַחֵיהֶי מִנָּא הוּא אָרִי לֹא יָדְעוּ מָה הוּא וַיֹּאמְרוּ מִשָּׁה לְהוֹן הוּא לְחִמָּא דִּיהֵב יֵי לְכוֹן לְמִיכָל:

כ"ט • מִן הָאָדָם • הִכְנַת מְזוֹן הוּא, כְּמוֹ (דִּנְיָאֵל א'): "וַיִּמְנֹחַ לָהֶם הַמֶּלֶךְ". כִּי לֹא יָדְעוּ מַה־הָיָה • שִׁיקְרָאוּהוּ בְּשֵׁמוֹ.

(טז) זֶה הַדָּבָר אֲשֶׁר צִוָּה יְהוָה לְקַטֹּו מִמֶּנּוּ אִישׁ לְפִי אֹכְלוֹ עֹמֵר לְגִלְגָּלֹת מִסֶּפֶר נַפְשֹׁתֵיכֶם אִישׁ לְאִשֶּׁר בְּאֶהְלוֹ תִקְחוּ:

טז דִּין פִּתְגָמָא דִּי פִקִּיד יֵי לְקוּטוֹ מִנָּה גֹבֵר לְפִים מִיכָלָה עֹמֵרָא לְגִלְגָּלֹתָא מִנֶּנּוּ נַפְשִׁיתִכוֹן גֹּבֵר לְדִי בְּמִשְׁכָּנָה תִּסְבִּיחֵן:

כ"ט • עֹמֵר • שֵׁם מִדָּה. מִסֶּפֶר נַפְשֹׁתֵיכֶם • כְּפִי מִנֵּין נַפְשׁוֹת שֵׁשׁ לְאִישׁ בְּאֶהְלוֹ, תִּקְחוּ עִמָּךְ לְכָל גִּלְגָּלֹת.

(יז) וַיַּעֲשׂוּ־כֵן בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וַיִּלְקְטוּ הַמִּרְבָּה וְהַמִּמְעִיט:

יז וַיַּעֲבִדוּ בֶן בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וּלְקוּטוֹ דְּאֶסְגִּי וּדְאֶזְעָר:

כ"ט • הַמִּרְבָּה וְהַמִּמְעִיט • יֵשׁ שְׁלֶקְטוֹ הַרְבֵּה, וְיֵשׁ שְׁלֶקְטוֹ מְעֻט, וַיִּכְשָׁבְאוּ לְבִיתָם וּמִדְּדוּ בַּעֲמֹר, אִישׁ אִישׁ מַה שְׁלֶקְטוֹ, וּמִצָּאוּ שֶׁהַמִּרְבָּה לְלֶקֶט, לֹא

הַעֲדִיף עַל עֹמֵר לְגִלְגָּלֹת אֲשֶׁר בְּאֶהְלוֹ, וְהַמִּמְעִיט לְלֶקֶט, לֹא מִצָּא חֶסֶר מֵעֹמֵר לְגִלְגָּלֹת, וְזֶה נִס גָּדוֹל שֶׁנַּעֲשָׂה בּוֹ.

(יח) וַיִּמְדּוּ בַּעֲמֹר וְלֹא הָעֲדִיף הַמִּרְבָּה וְהַמִּמְעִיט לֹא הִחֲסִיר אִישׁ לְפִי־אֹכְלוֹ לְקַטֹּו:

יח וַיִּכְלוּ בַּעֲמֹרָא וְלֹא אוֹתֵר דְּאֶסְגִּי וּדְאֶזְעָר לֹא חֲסִיר גֹּבֵר לְפִים מִיכָלָה לְקַטֹּו:

רמב"ן על התורה - מהדורת בלוס, אברמוביץ

בַּכֶּפֶר, הוּא הַנּוֹפֵל בִּימֵי הַקָּר, וְכֵן: כְּפֹר כְּאֶפֶר יִפְזֹר (תְּהִלִּים קמ"ז, ט"ז). וְתִרְגּוּם אֲנָקְלוֹס: "דַּעֲדֵק כְּגִיר כְּגִלְיָדָא עַל אֶרֶצָא". וְכַתֵּב רִשׁוֹי ז'ל: "כְּאֲבֹנֵי גִיר", וְהוּא מִין צָבַע שָׁחַר, כְּדֹאמְרִינֵן גְּבִי פֶסוּי הֵדָם: הַגִּיר וְהַזְרָנִיף (חֲלִיץ פ"ח). דַּעֲדֵק כְּגִיר דְּגִלְיָדָא עַל אֶרֶצָא, דַּק הָיָה כְּגִיר וְשׁוֹכֵב מְגַלָּד כְּקֶרַח עַל הָאָרֶץ. וְכֵן פְּרוּשׁוֹ: דַּק **כַּפֶּפֶר**, שְׁטוּחַ קְלוּשׁ וּמִחְבֵּר כְּגִלְיָד, דַּק, שֶׁהָיָה מְגַלְיָד גָּלָד דַּק מִלְמַעְלָה. וְכֵן שֶׁתִּרְגָּם אֲנָקְלוֹס תּוֹסֶפֶת הוּא עַל לְשׁוֹן הָעִבְרִית, וְאֵין לוֹ תִּבְיָה בַּפֶּסוּק.

בְּלִילָה (פְּרָאשִׁית ל"א, מ'): וְגִלְיָדָא נְחִית עַלִי בְּלִילָא. וּמִמֶּנּוּ מִינִים, וְהָאֶחָד יִקְרָא גְלִיד, כְּמוֹ שֶׁשֵּׁנִינוּ בְּמִשְׁנָה מִקְנָאוֹת ט', א': אֵלּוּ מַעְלִין וְלֹא פּוֹסְלִין הַשֵּׁלֶג וְהַבָּרָד וְהַכֶּפֶר וְהַגְלִיד. וְכֵן יִתְרַגֵּם אֲנָקְלוֹס בְּשֵׁנֵי פָּנִים בְּכַתּוּבִים רַבִּים. **אֶבֶל** בְּנִסְחָאוֹת הַבְּדוּקוֹת מִן הַתִּרְגּוּם כְּתוּב בָּהֶן "דַּעֲדֵק דְּגִיר כְּגִלְיָדָא עַל אֶרֶצָא", וּפְרוּשׁוֹ: עֲשׂוּי חֲמָרִים חֲמָרִים כְּגִלְיָד עַל אֶרֶצָא, וְהוּא הָאֶמֶת, שֶׁאֵם הָיָה מִלְשׁוֹן גִּיר הָיָה מִתְּרַגֵּם "כְּגִירָא דְּגִלְיָדָא", כִּי בֶן דָּרָךְ הִלְשׁוֹן הַהוּא. תוֹרָה טו

וְאֵין כָּל זֶה נִכּוֹן, כִּי "הַגִּיר" הוּא הָעֶפֶר הַלָּבָן הַנֶּדְרֵק לְאֲבֹנִים וַיִּנְפְּצוּ אוֹתוֹ וְשִׁחִין בּוֹ הַכְּתִלִּים בְּסִיד, וְהוּא לָבָן מְאֹד, וְטוֹב מִן הַסִּיד לְטוֹחַ עַל הַקִּירוֹת, וְכֵן כְּתוּב: עַל גִּירָא דִּי כְּתִל הִיכְלָא (דִּנְיָאֵל ה', ה'), וְעַל כֵּן יָחַס בּוֹ הֶמֶן, שֶׁהוּא לָבָן וּמִפְּזֹר עַל הָאָרֶץ כְּגִיר הַמִּנְפֵץ. וְאֲנָקְלוֹס תִּרְגָּם בְּמִלַּת כְּפֹר בְּשֵׁנֵי פָּנִים, עֲשָׂאוּ תְּחִלָּה מִן: וְכִפְרָת אֵתָה מִבֵּית וּמַחוּץ בַּכֶּפֶר (פְּרָאשִׁית ו', י"ד), וְלָבָן אָמַר "כְּגִיר", שְׁבוּ טָחִין וּמִכְסִּים, וְעֲשָׂאוּ עוֹד מִן "כְּפֹר כְּאֶפֶר יִפְזֹר" (תְּהִלִּים קמ"ז, ט"ז), שֶׁהוּא הַקֶּרַח הַדֵּק הַיּוֹרֵד בָּקָר, כְּמוֹ שֶׁתִּרְגָּם וְקָרַח

(יט) וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה אֱלֹהִים אִישׁ אֱלֹוֹתָיו מִמֶּנּוּ
עַד-צִפְרָא:
עַד צִפְרָא:

(כ) וְלֹא-שָׁמְעוּ אֶל-מֹשֶׁה וַיֹּתֵרוּ אֲנָשִׁים מִמֶּנּוּ עַד-
בֹּקֶר וַיֵּרָם תּוֹלָעִים וַיָּבֹאֲשׁ וַיִּקְלָצוּ עֲלֵיהֶם מֹשֶׁה:

כ"י • וַיֹּתֵרוּ אֲנָשִׁים • (שמות רבה) דָּתָן וָאֶבְרֹחָם.
וַיֵּרָם תּוֹלָעִים • לְשׁוֹן רָמָה. וַיָּבֹאֲשׁ • הָרִי זֶה
מִקְרָא הַפּוּז: שֶׁבַחְתָּהּ הַבְּאִישׁ וּלְבִסּוּף הַתְּלִיעַ,

(כא) וַיִּלְקְטוּ אוֹתוֹ בַּבֹּקֶר בַּבֹּקֶר אִישׁ כִּפִּי אָכְלוֹ וְחֶם
הַשֶּׁמֶשׁ וְנִמְסָה:

כ"י • וְחֶם הַשֶּׁמֶשׁ וְנִמְסָה • הַנֶּשֶׁאֶר בַּשָּׂדֶה נִמְוָח
וְנִנְעָשָׂה נִחְלִים, וְשׁוֹתִין מִמֶּנּוּ אֵילִים וְצִבְאִים, וְאִמּוֹת
הָעוֹלָם צָדִין מֵהֶם וְטוֹעֲמִים בָּהֶם טַעַם מִן וַיִּוָּדְעִים
מִה שֶׁבָּחָן שֶׁל יִשְׂרָאֵל. (מכילתא). וְנִמְסָה • פֶּשֶׁר, לְשׁוֹן

(כב) וַיְהִי בַיּוֹם הַשֵּׁשִׁי לִקְטוֹ לַחֶם מִשְׁנֵה שְׁנֵי הָעֵמֶר
לְאַחֵד וַיָּבֹאוּ כָּל-נִשְׂיָאֵי הָעֵדָה וַיִּגִּידוּ לְמֹשֶׁה:

כ"י • לִקְטוֹ לַחֶם מִשְׁנֵה • כְּשֶׁמֶדְדוֹ אֶת לִקְיָתָם
בְּאֶהְלֵיהֶם, מִצָּאוּ כִפְלִים, "שְׁנֵי הָעֵמֶר לְאַחֵד".
וּמִדְרַשׁ אַגְדָּה: לַחֶם מִשְׁנֵה, אוֹתוֹ הַיּוֹם נִשְׁתַּנָּה
לְשִׁבַּח בְּרִיחוֹ וְטַעְמוֹ. (מכילתא) (שָׁאם לְהַגִּיד שְׁשֻׁנִים
הֵיוּ, וְהָלֹא כְּתִיב "שְׁנֵי הָעֵמֶר לְאַחֵד"? אֵלֹא מִשְׁנֵה
בְּטַעַם וְרִיחַ). וַיִּגִּידוּ לְמֹשֶׁה • שָׁאֵלוּהוּ: מִה הַיּוֹם

(כג) וַיֹּאמֶר אֱלֹהִים הוּא אֲשֶׁר דִּבֶּר יְהוָה שְׁבַתוֹן
שְׁבַת-קֹדֶשׁ לַיהוָה מִחֹר אֶת אֲשֶׁר-תֹּאפּוּ אָפוּ וְאֶת
אֲשֶׁר-תִּבְשְׁלוּ בִשְׁלוּ וְאֶת כָּל-הָעֵדָף הַנִּיחֹו לָכֶם
לְמִשְׁמֶרֶת עַד-הַבֹּקֶר:

רמב"ן על התורה - מהדורת בלום, אברמוביץ

(כ) וַיֵּרָם תּוֹלָעִים וַיָּבֹאֲשׁ. הָרִי זֶה
מִקְרָא הַפּוּז, שֶׁבַחְתָּהּ הַבְּאִישׁ
וּלְבִסּוּף הַתְּלִיעַ, כַּעֲנִין שְׁנָאֶמְרָה: וְלֹא
הַבְּאִישׁ וְרָמָה לֹא הָיְתָה בּוֹ (פסוק כ"ד).
וְכֵן הוּא הַדֶּרֶךְ לְכָל דִּבְרָ שֶׁהוּא מִן
הַמִּתְלַיעִים. לְשׁוֹן רַש"י. וְאֵלֹו הָיְתָה הַמֶּן
מִתְלַיעַ בְּדֶרֶךְ הַשֶּׁבַע בְּדֶרֶךְ שָׁאֵר
הַמִּתְלַיעִים, הֵיחָד הַדֶּבֶר בּוֹ, אֲבָל זֶה
שֶׁהַתְּלַיעַ בְּדֶרֶךְ נִסִּי וַיִּתֵּן שֶׁהָרִים
תּוֹלָעִים תִּחְלָה, וְאֵין צָרָה שֶׁנִּתְּפַקַּר

הַמִּקְרָא. וְעוֹד, כִּי הַכְּתוּב שָׁאֵמְרָה: וְלֹא
הַבְּאִישׁ וְרָמָה לֹא הָיְתָה בּוֹ, הוּא
הַמּוֹכִיחַ בּוֹ, כִּי אֵלֹו לֹא הָיְתָה מֵרִים
תּוֹלָעִים עַד אֲשֶׁר עָלָה בָּאֲשׁוֹ תִּחְלָה,
כְּשֶׁאֵמְרָה: וְלֹא הַבְּאִישׁ, כִּבְרֵי הַבְּטִיחָנוּ
שֶׁלֹא הָיְתָה בּוֹ רָמָה, וְלָמָּה יִכְפַּל אַחֲרֵי
בּוֹ: וְרָמָה לֹא הָיְתָה בּוֹ. אֲבָל אִם הָרִים
תּוֹלָעִים תִּחְלָה כְּפִשְׁטוֹ שֶׁל מִקְרָא,
הַצֶּרֶךְ לֹמַר שֶׁזֶה לֹא הַבְּאִישׁ וְגַם לֹא
עָלְתָה בּוֹ רָמָה כְּלָל. וְאֵין מִן הַמִּתְלַיעִים

בְּטַבַּע לֹא יִבְאֲשׁוּ רַק הַחֲמִים וְלֹחִים
מֵהֶם. אֲבָל הַיִּבְשִׁים יִרְוּמוּ תּוֹלָעִים וְלֹא
יִבְאֲשׁוּ כְּלָל כַּעֲצִים הַמִּתְלַיעִים וְהַפְּרוֹת
הַמְרִימִים תּוֹלָעִים בְּאִבְיָהֶן אוֹ אַחֲרֵי בּוֹ,
וְסִפֵּר הַכְּתוּב שֶׁגַם זֶה הַבְּאִישׁ בָּנָס.
וּבִאֲלָה שְׁמוֹת רַבָּה אֲמָרוּ (כ"ה י"ד) וְכִי
יֵשׁ לָךְ דִּבְרָ שֶׁבַחְתָּהּ עוֹשֶׂה תּוֹלָעִים
וְאַחֵר כִּךְ מִבְּאִישׁ, אֵלֹא שֶׁהַקּוֹדֵשׁ בְּרוּךְ
הוּא בִקֵּשׁ לְהַרְאוֹת מַעֲשֵׂיהֶם לְבְרִיּוֹת,
שֶׁלֹא יִרְיָחוּ אֶת רִיחוֹ בְּעָרֵב וַיִּשְׁלִיכוּ

שיעור יומי ליום שישי י"ב שבט ושנים מקרא ואחד תרגום – טז – פרשת בשלח קיג

כ"י • את אשר תאפו אפו • מה שאתם רוצים
לַאֲפֹת בַּתְּנוּר, אֲפֹ הַיּוֹם, הַכֹּל לְשָׁנֵי יָמִים. וּמָה
שֶׁאַתֶּם צָרִיכִים לְבָשֵׁל מִמֶּנּוּ בַּיּוֹם, בְּשָׁלוּ הַיּוֹם.

לִשׁוֹן אֶפְיָה נֹפֵל בְּלֶחֶם, וּלְשׁוֹן בְּתַבְשִׁיל.
לְמִשְׁמֶרֶת • לַגְּנִיזָה.

כד וַאֲצַנְעוּ יָתָה עַד צִפְרָא פָּמָא דְּפִקִּיד
מֹשֶׁה וְלֹא סָרִי וְרִיחָשָׁא לֹא הָוָה בָּהּ:

(כד) וַיִּנְיָחוּ אֹתוֹ עַד־הַבֶּקֶר בְּאֲשֶׁר צִוָּה מֹשֶׁה וְלֹא
הִבְאִישׁ וְרָמָה לֹא־הִיתָה בוֹ:

כה וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה אֲכַלְוּהוּ הַיּוֹם כִּי־שַׁבַּת הַיּוֹם לַיהוָה
הַיּוֹם לֹא תִמְצָאֻהוּ בַּשָּׂדֶה:

כה וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה אֲכַלְוּהוּ הַיּוֹם וְגו' • (מכילתא)
שְׁחִירִית, שֶׁהָיוּ רִגְלִים לִצְאֹת וּלְלֶקֶט, בָּאוּ לִשְׁאֹל:
אִם נֵצָא אִם לֹא? אָמַר לָהֶם: אֵת שְׂבִידְכֶם אֲכַלוּ.
לְעֵרֵב חֲזָרוּ לְפָנָיו וּשְׁאֲלוּהוּ: מָהוּ לִצְאֹת? אָמַר

כה וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה אֲכַלְוּהוּ הַיּוֹם, אָמַר לָהֶם: הַיּוֹם לֹא תִמְצָאֻהוּ.
מִה תִּלְמֹד לֹמַר "הַיּוֹם"? "הַיּוֹם לֹא תִמְצָאֻהוּ",
אֲבָל מִחֵר תִּמְצָאֻהוּ.

כו שֶׁתָּא יוֹמִין תִּלְקֻטָּהּ וּבִיּוֹמָא שְׂבִיעָא
שְׂבִיעָא לֹא יְהִי בָּהּ:

(כו) שֵׁשֶׁת יָמִים תִּלְקֻטָּהּ וּבִיּוֹם הַשְּׁבִיעִי שַׁבַּת לֹא
יִהְיֶה־בוֹ:

כז וּבִיּוֹם הַשְּׁבִיעִי שַׁבַּת • שַׁבַּת הוּא, הֵמָּן לֹא יִהְיֶה בוֹ, וְלֹא בָּא הַכְּתוּב אֶלָּא לְרִבּוּת יוֹם הַכַּפּוּרִים
וְיָמִים־טוֹבִים • (מכילתא).

כז וַיְהִי בַּיּוֹם הַשְּׁבִיעִי יֵצְאוּ מִן־הָעֵם לְלֶקֶט וְלֹא
מִצָּאוּ: ׀

כז וַיְהִי בַּיּוֹם הַשְּׁבִיעִי יֵצְאוּ מִן־הָעֵם לְלֶקֶט וְלֹא
מִצָּאוּ: ׀

כח וַיֹּאמֶר יְיָ לְמֹשֶׁה עַד אֵימָתִי אֶתּוֹן מִסְּרִיבִין
לְמִשְׁר פִּקּוּדֵי וְאוֹרִזִּיתִי:

(כח) וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה עַד־אַנָּה מֵאַנְתָּם לְשֹׁמֵר
מִצְוֹתַי וְתוֹרָתִי:

כ"י • עַד אָנָּה מֵאַנְתָּם • מָשַׁל הַדִּיּוּט הוּא: בְּהַדִּי הוּצָא לָקִי כְּרָבָא, עַל־יְדֵי הַרְשָׁעִים, מִתְּגַנֵּין הַכְּשָׁרִין (כ"ק צב) •

רמב"ן על התורה – מהדורת בלום, אברמוביץ

אותו, שהיה עושה כל הלילה שורות
שורות של תולעים, מיד וּיִקְצֶה עֲלֵיהֶם
מֹשֶׁה. תורה כא

(כג) אֲשֶׁר תֹּאפּוּ אֲפֹ. פרש רש"י:
מה שאתם רוצים לאפות בתנור
או לבשל במים אפו ובשלו היום לשני
ימים. ואם בן יאמר: את אשר תאפו
משני העמר אשר בידכם אפו היום,
ואת אשר תבשלו משניהם בשלו
עתה, ואת כל העדר לכם משבעכם
היום הניחו לכם למשמרת עד
הבקר. ובבקר באשר ראו שלא

הבאיש באו לפניו כי לא רצו לאכל
ממנו מיום אל יום אף על פי שהתיר
להם להניחו עד הבקר. ובבקר התיר
להם אכלו היום הנה בלבד, כי על
בן אמרתי להניחו למשמרת. והודיעם
בטעם המצוה כי היום לא תמצאוהו
בשדה, כי השם יעשה בן בעבור
שהוא שבת קדש לח'. ומה שאמר:
ואת כל העדר, יתכן שלא יתן להם
מדה בזה, אבל יאכלו כרצונם בשישי,
כי העודף יספיק לשבת כי ברבת ה'

היא.
ור"א אמר: את אשר תאפו כמנהגם
אפו לכם היום, והוא העמר
הידוע להם, ואת כל העדר שהוא
העמר השני הניחו לכם למשמרת
עד הבקר, ולא הגיד מה יעשו ממנו,
ובבקר אמר להם אכלו היום. ואם
בן יאכלוהו בשבת חי מבלי שיאפו
או יבשלו בפרור ועשו ממנו עגות
כמנהגם. והראשון יותר נכון, וכן דעת
אנקלוס. תורה כד

כט חזו ארי יי יחב לכוין שפּתא על בן הוא
יחב לכוין ביומא שתימא לחם תרין יומין
תיבון אַנש תחותיה לא פוק אַנש מאתרה
ביומא שביעא:

(כט) ראו כי יהיה נתן לכם השבת על־כן הוא נתן
לכם ביום הששי לחם ימים שבו איש תחתיו
אל־יצא איש ממקומו ביום השביעי:

לגופו ואחת לפשוט ידים ורגלים. אל־יצא וגו' •
אלו אלפים אמה של תחום שבת, ולא במקדש,
שאין תחומין אלא מדברי סופרים. ועקרו של
מקרא, על לוקטי הפן נאמר.

נ"י • ראו • בעיניכם כי ה' בכבודו מזהיר אתכם
על השבת, שהרי גם נעשה בכל ערב שבת לתת
לכם לחם ימים. שבו איש תחתיו • מכאן סמכו
חכמים ארבע אמות ליוצא חוץ לתחום, שלש

~ נקודות משיחות קודש ~ (עלפי לקוטר שיחות כרך יא עמ' 71 ואילך – מתוך 'לקראת שבת')

ערוכה ברמ"ח איברים – משתמרת

החל, והינינו, בזמן שאינו מקדש ללמוד התורה ולקיום
מצותיה.
אבל ב"יום השבת", והינו בעתים שהקדשו ללמוד התורה
ולקיים המצוות, הנה גם הרגלים אסורות ללכת מחוץ
לתחום הקדשה, שלא רק ראשו וכח שכלו צריכים להיות
שקועים בעסק ועיון התורה, אלא גם ידיו וכח המעשה
צריכים להיות שקועים בזה לגמרי.
וכמאמר ר"ל (עירובין נד, א) עה"פ (שמואל ב כג, ה) "ערוכה
בכל ושמורה" – "אם ערוכה ברמ"ח אברים שלך –
משתמרת, ואם לאו – אינה משתמרת". שבעת הלמוד
צ"ל בבחינת "כל עצמותי תאמרנה" (תהלים לה, י) שכל אברי
הגוף שקועים לגמרי בעסק התורה.

אל־יצא איש ממקומו ביום השביעי:

אלו אלפים אמה של תחום שבת (טז, כט. ובפרש"י)
יש לבאר תכן אסור יציאה חוץ לתחום בעבודת האדם
לקונו:
אף שצוהה תורה "ששת ימים תעבד ועשית כל מלאכתך"
(יתרו כ ט) שמשך זמן מסים בימות החל על האדם לעסק
ב"עובדין דחל" ובענינים שאינם שייכים לתורה ומצותיה,
הזהירה תורה שרק "יגיע כפיך כי תאכל" (תהלים קכח, ד),
כלומר, שהעסק צ"ל רק ב"יגיע כפיך", עם הידים וכח
המעשה שלו, וראשו ורבו צריכים להיות שקועים גם בעת
העסק, בתורה ובמצותיה.
אף במה דברים אמורים שהתורה תורה שה"פנים" וכח
המעשה יהיו עסוקים בעניני עוה"ז, ה"ז דוקא ב"ימות

ל ונחו עמא ביומא שביעא:

(ל) וישבתו העם ביום השביעי:

לא וקרו בית ישראל ית שמה מן והוא כבר
זרע גדא חור וטעמה באסקריטון בדבש:

(לא) ויקראו בית־ישראל את־שמו מן והוא פורע
גד לכן וטעמו בצפיחת בדבש:

והוא לכן. בצפיחת • בצק שמטגנין אותו בדבש
וקורין לו אסקריטון בלשון משנה, והוא תרגום של
אונקלוס.

נ"י • והוא פורע גד לכן • עשב ששמו קוליינדר"י
וזרע שלו עגל ואינו לכן, והמן היה לכן, ואינו
נמשל לזרע גד אלא לענין העגול, פורע גד היה

לב ואמר משה דין פתגמא די פקיד יי מלי
עמרא מנה למטרא לדריכוך בדיל דיחזיון
ית לחמא די אוכלית יתכוון במדברא
באפקותי יתכוון מארעא דמצרים:

(לב) ויאמר משה זה הדבר אשר צוה יהוה מלא
העמר ממנו למשמרת לדורתיכם למען יראו
את־הלחם אשר האכלתי אתכם במדבר בהוציא
אתכם מארץ מצרים:

המן, אמר להם: "אתם, ראו דבר ה'". 'שמעו' לא
נאמר, אלא 'ראו', בזה נתפרנסו אבותיכם. הרבה
שלוחין יש לו למקום להכין מזון ליראיו.

נ"י • למשמרת • לגניזה. לדורתיכם • בימי
ירמיהו, כשהיה ירמיהו מוכיחם: "למה אין אתם
עוסקים בתורה?" והם אומרים: גניח מלאכתנו
ונעסק בתורה, מהיכן נתפרנס? הוציא להם צנצנת

(לג) וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה אֶל־אַהֲרֹן קַח צִנְצָנֶת אַחַת וְתֵן שָׁמָּה מִלֹּא־הָעֹמֶר מִן וְהֵנַח אֹתוֹ לִפְנֵי יְהוָה לְמִשְׁמַרְתְּ לְדֹרֹתֵיכֶם:

לג ואמר משה לאהרן סב צלוחית חדא ובה תמן מלי עמר מן ואצנע יתה קדם יי למטרת לדריכות:

כ"י • צִנְצָנֶת • צלוחית של חרס, כתרגומו. והנח אתו לפני ה' • לפני הארון, ולא נאמר מקרא זה

עד שנבנה אהל מועד, אלא שנכתב כאן בפרשת הפז.

(לד) כַּאֲשֶׁר צִוָּה יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה וַיַּנִּיחֵהוּ אַהֲרֹן לִפְנֵי הָעֵדֻת לְמִשְׁמַרְתָּ:

לד כמא די פקיד יי למשה ואצנעה אהרן קדם סהדותא למטרא:

(לה) וּבִגְנֵי יִשְׂרָאֵל אָכְלוּ אֶת־הַמֶּן אַרְבָּעִים שָׁנָה עַד־בָּאָם אֶל־אֶרֶץ נוֹשֶׁבֶת אֶת־הַמֶּן אָכְלוּ עַד־בָּאָם אֶל־קֶצֶה אֶרֶץ כְּנָעַן:

לה ובגני ישראל אכלו את-המן ארבעים שנה עד-באם אל-ארץ נושבת את-המן אכלו עד-באם אל-קצה ארץ כנען:

כ"י • אַרְבָּעִים שָׁנָה • והלא חסר שלשים יום, שהרי בט"ו באיר ירד להם המן תחלה, ובט"ו בניסן פסק, שנאמר: (יהושע ה) "וישבתי המן ממחרת"? אלא מגיד שהעונות שהוציאו ישראל ממצרים, טעמו בהם טעם מן. אל ארץ נושבת • לאחר שעברו את הירדן. (קידושין לה) (ספרים אחרים: שאותה שבעבר הירדן, מישבת וטובה, שנאמר: (דברים ג) "אעברה-נא ואראה את הארץ הטובה אשר בעבר

הירדן", ותרגום של נושבת, "יתבתא", רצה לומר: מישבת. רש"י יטן). אל-קצה ארץ כנען • בתחלת הגבול קדם שעברו את הירדן, והוא ערבות מואב. נמצאו מכחישין זה את זה? אלא בערבות מואב, כשמת משה ב' באדר פסק המן מליד, ונסתפקו ממן שלקטו בו ביום עד שהקריבו העמר בששה עשר בניסן, שנאמר (יהושע ה): "ויאכלו מעבור הארץ ממחרת הפסח".

(לו) וְהָעֹמֶר עֲשִׂרִית הָאִיפָה הוּא: פ

לו וועמר עשרית האיפה הוא: פ

כ"י • עֲשִׂרִית הָאִיפָה • האיפה שלל סאין, והספאה ו' קבין, והקב ד' לוגין, והלוג ששה ביצים, נמצא

עשרית האיפה, מ"ג ביצים וחמש ביצה, והוא שעור לחלה ולמנחות.

♦ שבת קודש י"ג שבט ♦

יז וַיִּסְעוּ כָל־עַדְת בְּנֵי־יִשְׂרָאֵל מִמִּדְבַּר־סִין לְמַסְעֵיהֶם עַל־פִּי יְהוָה וַיַּחֲנוּ בְּרִפְיִדִים וְאִין מִים לְשִׁתָּת הָעָם:

א ונטלו כל בנשמת דבגי ישראל ממדברא דסין למטלגיהון על מימרא דיי ושרו ברפידים ולית מיא למשתי עמא:

רמב"ן על התורה – מהדורת בלום, אברמוביץ

(א"ב) וַיִּסְעוּ כָל עַדְת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל מִמִּדְבַּר סִין לְמַסְעֵיהֶם עַל פִּי ה' וַיַּחֲנוּ בְּרִפְיִדִים. יאמר "שנסעו ממדבר סין שחנו שם בנסעם מאלים", והלכו למסעים רבים שעשו על פי השם, ואחרי כן חנו ברפידים ויאמר זה דרך קצרה, כי בנסעם תחלה ממדבר סין חנו בדפקה, ואחרי כן באלוש, ומאלוש לרפידים (במדבר י"ג

י"ב יד), וזה טעם למסעיהם, כי היו להם מסעים ממדבר סין אל רפידים, ולא באו שם במסע הראשון, אכל לא בא עתה אלא לפרש תלונותם, כי בתחלת בואם במדבר ההוא ולונו על הלחם ועתה יריבו על המים. ואין מים לשתי העם. כאשר בא אל המקום ההוא ולא מצאו שם עינות מים, מיד עשו מריבה עם משה,

וזה טעם: וירב העם עם משה, כי התלונות במקומות שנאמר בהם "וילונו" היא תרעמות, שהיו מתרעמים על ענינם לאמר מה נעשה, מה נאכל, ומה נשתה, אכל "וירב" שעשו עמו מריבה ממש, ובאו עליו לאמר: תנו לנו מים אתה ואהרן אחיך, כי עליכם הדבר ודמינו עליכם. ומשה אמר להם: מה תריבון עמדי מה תנסון את ה',

(ב) וַיֹּרֶב הָעָם עִם־מֹשֶׁה וַיֹּאמְרוּ תִּנּוּ־לָנוּ מִיָּם וְנִשְׁתָּה וַיֹּאמֶר לָהֶם מֹשֶׁה מִה־תִּרְיֹבֹן עַמּוּרִי מִה־תִּנְסֹן אֶת־יְהוָה:

כ"ט • מה תנסון • לומר: היכול לתת מים בארץ ציפה?

(ג) וַיִּצְמָא שָׁם הָעָם לַמַּיִם וַיֵּלֶן הָעָם עַל־מֹשֶׁה וַיֹּאמֶר לָמָּה זֶה הַעֲלִיתָנוּ מִמִּצְרַיִם לְהַמִּית אֹתִי וְאֶת־בְּנֵי וְאֶת־מִקְנֵי בַצֹּמָא:

(ד) וַיִּצְעַק מֹשֶׁה אֶל־יְהוָה לֵאמֹר מָה אֶעֱשֶׂה לָּעָם הַזֶּה עוֹד מַעֲט וּסְקָלָנִי:

כ"ט • עוד מעט • אם אמתין עוד מעט, וסקלני.

(ה) וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה עֲבֹד לִפְנֵי הָעָם וְקַח אֹתָם מִזִּקְנֵי יִשְׂרָאֵל וּמִטֹּף אֲשֶׁר הִכִּיתָ בּוֹ אֶת־הַיָּאֵר קַח בִּידְךָ וְהִלַּכְתָּ:

כ"ט • עבד לפני העם • וראה אם יסקלוך, למה הוצאת לעז על בני? • וקח אתך מזקני ישראל • לעדות, שיראו שעל־ידך המים יוצאים מן הצור, ולא יאמרו: 'מעניות היו שם מימי קדם'. ומטף אשר הכית בו את־היאר • מה תלמוד לומר "אשר הכית

ב וַיִּצְאָ עִמָּא עִם מֹשֶׁה וַאֲמָרוּ הִבּוּ לָנָא מַיָּא וְנִשְׁתִּי וַאֲמַר לְהוֹן מֹשֶׁה מָה אֶתוֹן נָצֹן עַמִּי מָה מְנַסִּין אֶתוֹן קָדָם יְיָ:

ג וַיִּצְחִי תִמָּן עִמָּא לַמַּיָּא וַאֲתִרְעֵם עִמָּא עַל מֹשֶׁה וַאֲמַר לָמָּה דָּנֹן אֶסְקָתָנָא מִמִּצְרַיִם לְקַטְלָא יְתִי וְיֵת בְּנֵי וְיֵת בְּעִירֵי בְּצִחוּתָא:

ד וַיִּצְלִי מֹשֶׁה קָדָם יְיָ לְמִימַר מָה אֶעֱבֹד לָעָם הַזֶּה עוֹד מַעֲט וְעִיר פּוֹן וַיִּרְגְּמֵנִי:

ה וַאֲמַר יְיָ לְמֹשֶׁה עֲבֹד קָדָם עִמָּא וְדַבֵּר עִמָּךְ מִסְבֵּי יִשְׂרָאֵל וְחִטְרֶךְ דִּי מַחֲיִיתָ בָּהּ יֵת נִהְרָא סָב בִּידְךָ וְתִיזִיל:

בו את־היאר? אלא שהיו ישראל אומרים על המטה שאינו מוכן אלא לפרענות: בו לקח פרעה ומצרים כמה מכות במצרים ועל הים, לכך נאמר: "אשר הכית בו את־היאר", יראו עתה שאף לטובה הוא מוכן.

רמב"ן על התורה – מהדורות בלום, אברמוביץ

(ה) עבד לפני העם. כלשון: העביר אתו לערים (בראשית מ"ז, כ"א), והעברתי את איביך בארץ לא ידעת (ירמיה ט"ו, י"ד), שתעבר מהם אל מקום אחר, או כמו: ויעבר את הכושי (שמואל ב' י"ח, כ"ג), והוא עבד לפניהם (בראשית ל"ג, ג'), שקדם ללכת קדם להם. וענין הכתוב הזה, כי העם היו ברפידים, והצור אשר יצאו ממנו המים היה בחורב, והוא הר סיני, על דעת הראשונים (שבת פ"ט), או מקום עיר לפני ההר קרוב לו על דעת, כאשר אפרש עוד (להלן י"ט, א, דברים א' / ו'). והנה הצור משה לקדם לפני העם לעבר מרפידים אל חורב במהלך פרסה או פרסאות, רחוק מן המחנה לפנייהם, ועל כן אמר לו: עבד לפני העם וקח אתך מזקני ישראל והלכת, כלומר שתלך עד

בצמא. וזכירו לו בתלונתם גם המקנה, לאמר לו כי הם צריכים מים רבים, וצריך לתת עצה לכלם, ולכך נאמר בשנית: ויצאו מים רבים ותשת העדה ובערים (במדבר כ', י"א). ורבותינו אמרו (מכילתא כאן וסע ו'): והשוו בהמתן לגופן, אמרו בהמה של אדם היא חיינו, המהלך בדרך אם אין בהמתו עמו מסתגף הוא. וטעם הוברים אתי ואת בני, ולא אמרו סתם "להמיתנו בצמא" או "להמית את כל הקהל הזה" שיקבל אנשים ונשים וטף, במאמרם בשאר המקומות (לעיל ט"ו, ג'), כי זכירו לו הבנים להרבות עליו תלונה שיהמה לדרך, כי הקטנים לא יסבלו הצמא כלל וימותו לעיני אביהם, בטעם: דבק לשון יונק אל חבו בצמא (איכה ד', ד'). תורה ד

כי הריב הזה לנסות את ה' הוא היוכל לתת להם מים, כי אם תחרישו מעלי ותתפללו אליו אולי יענה אתכם. וכן היה הדבר בלבם לנסות כאשר אמר, ועל נפוחם את ה' לאמר ה' לא יצאנו ממצרים אלא ויבאנו אל ה' (פסוק ד'), ואז רפתה רוחם מעליו, ועמדו יום או יומים מסתפקים במים שבכליהם, ואחרי כן: ויצמא שם העם למים וילן העם על משה, כענין התרעומות אשר המה עושים בכל מקום לבקש דבר, שיאמרו: למה זה העליתנו ממצרים. וכראות משה כי צמאו התפלל לשם והגיד לפניו צרתו במריבה שעשו עמו בראשונה. ור"א אמר כי היו שתי כתות, האחת "מריבה" והאחת "מנסה" את ה' (פסוק ב'), והגבול מה שאמרת. תורה ג

(ג) להמית אתי ואת בני ואת מקני

(ו) הִנְנִי עֹמֵד לְפָנֶיךָ שָׁם | עַל־הַצּוּר בְּחֹרֶב | וְהִכִּיתִי בַצּוּר וַיֵּצְאוּ מִמֶּנּוּ מִים | וְשָׁתָה הָעָם וַיַּעֲשׂ בֶּן מֹשֶׁה לְעֵינֵי זִקְנֵי יִשְׂרָאֵל:

כ"ט – וְהִכִּיתִי בַצּוּר • "עַל הַצּוּר" לֹא נֶאֱמַר, אֲלָא "בַצּוּר". מִכָּאן שֶׁהַמַּטָּה הָיָה שֶׁל מִין דְּבַר חֶזֶק וְשִׁמּוֹ סִנְפְּרִינוֹן, וְהַצּוּר נִבְקַע מִפְּנִיו.

(ז) וַיִּקְרָא שֵׁם הַמָּקוֹם מִסָּה וּמִרִיבָה עַל־רִיב | בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְעַל נִפְתָּם אֶת־יְהוָה לֵאמֹר הִישׁ יְהוָה בְּקִרְבָּנוּ אִם־אֵין: פ

(ח) וַיָּבֵא עֲמֹלֶק וַיִּלָּחֶם עִם־יִשְׂרָאֵל בְּרַפִּידִם:

כ"ט – וַיָּבֵא עֲמֹלֶק וְגו' • סֵמֶךְ פְּרָשָׁה זוֹ לְמִקְרָא זֶה, לֹאמַר: "תְּמִיד אֲנִי בִּיגִיכִם וּמִזְמֵן לְכָל צָרִיכִיכֶם, וְאַתֶּם אוֹמְרִים "הִישׁ ה' בְּקִרְבָּנוּ אִם אֵין"? תִּיכֶם, שֶׁהַכֶּלֶב בָּא וְנוֹשֵׁף אַתְּכֶם וְאַתֶּם צוֹעֲקִים אֵלַי וְתַדְעוּ הֵיכֵן אֲנִי. מִשָּׁל לְאָדָם שֶׁהִרְכִּיב בְּנוֹ עַל כַּתְפוֹ וַיֵּצֵא

~ נְקוּדוֹת מִשִּׁחוּת קוֹדֶשׁ ~ (על־פי 'לקוטי שיחות' כרך כו, עמוד 88 ואילך – מִתּוֹךְ 'לקראת שבת')

לְהַצִּיל גַּם אֱלוֹ שֵׁ"הֶעֱנָן פּוֹלֵטִין

וְיֵשׁ לְבָאָר מַה שֶּׁמִּלְחָמָת עֲמֹלֶק הִצְרָכָה לְהִיּוֹת עַל־יַדִּי יְהוֹשֻׁעַ "מִשְׁבֹּטוֹ שֶׁל יוֹסֵף" - בְּדֶרֶךְ הַפְּנִימִיּוּת: מִלְחָמָת עֲמֹלֶק הָיְתָה רַק עִם אֱלוֹ שֶׁהָיוּ "נִחְשָׁלִים אַחֲרֶיךָ" - "חֲסִרֵי כֹחַ מִחֲמַת חֲטָאִם, שֶׁהָיָה הֶעֱנָן פּוֹלֵטִם" (תצא כה, כהנא פ"ג).

רמב"ן על התורה – מהדורות בלוס, אברמוביץ

וַיַּעַם וּמִמָּךְ אֲשֶׁר הִבִּית בּוֹ, בַּצּוּר לְאֶהֱרֹן. וְהִזְכִּיר בּוֹ מִכַּת הַיָּאֹר, וְלֹא אָמַר "וְהַמַּטָּה אֲשֶׁר נִהַפֵּךְ לְנֹחַשׁ", או "וְהַמַּטָּה אֲשֶׁר עָשִׂיתָ בּוֹ אֶת הָאוֹתוֹת", לְהַזְכִּיר בּוֹ פֶּלֶא, כִּי אִזּוֹ הִפֵּךְ הַמִּים לָדָם וְהִסִּיר אוֹתָם מִטְּבַעָם, וְעַתָּה יָבִיא מִים בַּצּוּר הַחֲלָמִישׁ, וְהִנֵּה יַעֲשֶׂה בּוֹ דְּבַר וְהִפְכוֹ. תוֹרָה ו

(ו) הִנְנִי עֹמֵד לְפָנֶיךָ שָׁם עַל הַצּוּר בְּחֹרֶב. בְּעֵבֹר כִּי הִפְלֵא בַּמָּקוֹם הַזֶּה עֲתָה הָיָה קְבוּעַ, שֶׁהָיָה הַבָּאָר עֲמִיכָם כָּל יְמֵי הַמִּדְבָּר כְּדִבְרֵי רַבּוּתֵינוּ (מדר"א / כ"ב), בְּעֵבֹר זֶה נִגְלִית עָלָיו הַשְׂכִּינָה בַּמָּקוֹם הַהוּא, כְּמוֹ שֶׁאָמַר בָּמֶן: וַיִּבְרָךְ וַיֵּאֱתָם אֶת כְּבוֹד ה' (לעיל ט"ז, ד"ה), בְּעֵבֹר הִיּוֹתוֹ פֶּלֶא קָנָם. תוֹרָה ו

וְשִׁטְפוֹ (שם ע"ח, כ"ב), גַּם הוּא עַל הַצּוּר הַזֶּה בְּחֹרֶב עַל דֶּרֶךְ הַפֶּשֶׁט. וְהַפֶּלַע הַשְּׁנִי אֲשֶׁר הָיָה בְּקֶדֶשׁ נִבְקַע בּוֹ כְּמוֹ בָּאָר נּוֹבֵעַ מִים, וְעַל כֵּן אָמַר: הוּא הַבָּאָר אֲשֶׁר אָמַר ה' לְמֹשֶׁה (במדבר כ"א, ט"ז), וְאָמְרוּ בְּשִׁירָה: בָּאָר חֲפֹרָה שָׁרִים (שם כ"א, י"ח), כִּי הָיָה כְּמוֹ בָּאָר חֲפֹרָה, וְלָכֵן אָמַר שֵׁם וְתִשָּׁת הַעֲדָה וּבְעֵרִים (שם כ"ב, י"א), שֶׁשֵּׁתוֹ מִיָּד שֵׁם בְּאוֹתוֹ הַמָּקוֹם, אֲבָל כָּאֵן הָיוּ נִהְרֹת שׁוֹטְפִים מִמֶּנּוּ וְשׁוֹתִין בְּכַתְיָהֶם לְרִצּוֹנָם. וְאֵף עַל פִּי שֶׁהָיָה הַכָּל בָּאָרָה שֶׁל מְרִים, בְּקִבְלַת רַבּוּתֵינוּ (מדר"א / כ"ב), יִתְכַּן שֶׁהָיָה בַּפֶּעַם הָרִאשׁוֹן וְכָל הָאֲרָבָעִים שָׁנָה מוֹשֵׁף מִים בְּנִהְרֹת שׁוֹטְפוֹת, וּבַפֶּעַם הַשְּׁנִית מִפְּנֵי הָעֲנָשׁ אֲשֶׁר הָיָה שֵׁם נַעֲשָׂה כְּמוֹ בָּאָר חֲפֹרָה מְלֵאָה מִים חַיִּים.

וְהִנֵּה הִכָּה בַצּוּר וַיֵּצְאוּ מִמֶּנּוּ מִים, וְלֹא סֵפֶר הַכְּתוּב: וְתִשָּׁת הַעֲדָה וּבְעֵרִים כְּאֲשֶׁר בְּשָׁנִיָּה (במדבר כ"ב, י"א), אֲבָל בְּיָדוֹעַ שֶׁעָשׂוּ כֵן. וְכִרּוֹר הוּא שֶׁלֹּא הִלְכוּ הָעָם אֶל חֹרֶב לְשִׁתּוֹת, כִּי לֹא בָּאוּ לִפְנֵי הָרַי סִינַי עַד אַחֲרֵי כֵן בְּחֹדֶשׁ הַשְּׁלִישִׁי (לֵחֹן י"ט, א"א), אֲבָל שֶׁלְּחֹו שֵׁם נַעֲרִיכָם וּבְהִקְמָתָם לְשָׂאֵב מִים וּלְהִבִּיא לָהֶם כְּמִנְהַג הַמִּצְוֹנוֹת. וְקִרְוֵב אֵלֵי שֶׁיֵּצְאוּ מִים מִן הַצּוּר בְּחֹרֶב, מִים קְרִים נוֹזְלִים, הִלְכוּ אֶל רַפִּידִים, וְשֵׁם שִׁתּוֹ אוֹתָם, וְהוּא שֶׁאָמַר הַכְּתוּב: וַיֵּצֵא נוֹזְלִים מִסֶּלַע וַיּוֹרֵד בְּנִהְרֹת מִים (תהלים ע"ח, ט"ז), וְכַתוּב פֶּתַח צוּר וַיִּזְוֹבוּ מִים הִלְכוּ בְּצִיּוֹת נְהָר (שם ק"ה, מ"א). וְמֵה שֶׁאָמַר: הֵן הִכָּה צוּר וַיִּזְוֹבוּ מִים וְנִזְלִים

יה ופירוש רש"י שם). והנינו, שהמלחמה היתה רק עם **החוטאים** שהיו מחוץ לענן. ובאלו שהיו בתוך הענן – לא היה ביכולתו של עמלק לגנוע כלל.

ואם-כן היו יכולים לחשוב שאין הכרח שילכו "אנשים" – "וראי חטא" (לשון רש"י על הפסוק "בחר לנו אנשים") מחוץ לענן, שהוא מקום סכנה בגשמיית וברוחניות, רק בכדי להציל את אלו ש"היה הענן פולטן".

אף למדנו מיוסף, שאין הדבר פן. כי שמו של יוסף הוא על שם "יוסף ה' לי בן אחר" (ויצא ל, כד) ומבאר ('אור התורה' (להצמח צדק) ויצא רכ, א ואילך, ובכמה

מקומות) שהפירוש הפנימי בזה הוא, שענינו של יוסף הוא לעשות מ"אחר" שיהיה "בן". והינו, שגם יהודי כזה שהנהגתו היא 'אחרת' מהנהגת התורה, יש לעשותו ל"בן" – שכלם יפירו בו שהוא מ"בנים אתם לה' אלקיכם".

ולכן צוה משה ליהושע "משבטו של יוסף" שיעבד את עבודת יוסף, ויבחר אתו "וראי חטא" מחוץ לענן כדי להציל את ה"אחרים" – אלו ש"ענן פולטן", להצילים ולהכניסם בחזרה בתוך הענן, שאז גם הם יפירו בזה ש"יש ה' בקרבנו", כי "תמיד אני ביניכם ומזמן לכל צרכיכם" (לשון רש"י יו, ח), ואזי יפירו גם עליהם ש"בנים" הם.

(ט) ויאמר משה אל-יהושע בחר-לנו אנשים וצא הלחם בעמלק מחר אנכי נצב על-ראש הגבעה ומטה האלהים בידי:

ט ואמר משה ליהושע בחר לנא גברים ופוק אגב קרבא בעמלק מחר אנא קאם על ריש קמתא וחסרדא דאתעבידו בה נסין מן קדם יי בידי:

בך כאלו מרדו בהקדוש-ברוך-הוא. וצא הלחם • צא מן הענן והלחם בו (מכילתא). **מחר •** בעת המלחמה, "אנכי נצב". **בחר לנו אנשים •** גבורים ויראי חטא שתהא זכותן מסייעתן. דבר אחר: בחר לנו אנשים, שיודעין לבטל כשפים, לפי שבגוי עמלק מכשפים היו.

ש"י • **בחר לנו •** לי ולך, השווה לו, מכאן אמרו חכמים: "הי כבוד תלמידך חביב עליך כשלך". ו"כבוד חברך כמורא רבך", מנין? שצאמר: (במדבר יב) "ויאמר אהרן אל משה בי אדוני" והלא אהרן גדול מאחיו היה ועושה את חברו כרבו. "ומורא רבך כמורא שמים", מנין? שצאמר: (שם יא) "אדני משה כלום". כלם מן העולם, חבבין הם כליה. המורדים

רמב"ן על התורה – מהדורת בלום, אברמוביץ

י"ג, וְהוּא עִיף וְיִיגַע בַּכְּתוּב בְּמִשְׁנֵה תוֹרָה (דברים ב"ה, י"ח), על בן פחד מהם והצריך לכל התפלה והתחנה הזאת. ויתכן שפחד משה פן יתגבר בחברו מפני היותו עם נוהל הקרב מברכת הזקן שאמר לו וְעַל חֲרַבְךָ תַּחֲיֶה (בראשית כ"ז, מ'), כי המלחמה מן המשפחה הזאת היא הראשונה והאחרונה לישראל, **כי עמלק מורע עשו** ושם לוי, י"ב, וממנו באה אלינו המלחמה בראשית הגוים, ומורעו של עשו היה לנו הגלות והחרבן האחרון, כאשר יאמרו רבותינו (ע"ז ב') שאנחנו היום בגלות אדום, וכאשר יצא הוא, ויחלש הוא ועמים רבים אשר אתו, ממנה נושע לעולם, כאשר אמר: **וְעַל מוֹשְׁעִים בַּחֵר צִיּוֹן לְשֹׁפֵט אֶת הָרָעָשׁ וְהִיתָה לָּהּ הַמְּלוּכָה** (עובדיה א, כ"א). והנה כל אשר עשו משה ויהושע עמהם בראשונה יעשו אלהו ומשיח בן יוסף עם נרעם, על בן התאמץ משה בדבר. תורה יא

וגבורה. ובפרקי ר' אליעזר (פרק מ"ד) עוד: כל ישראל יצאו חוץ לאֶהֱלִיָּהֶם וראו את משה בורע על ברקיו והם בורעים על ברקיהם, נופל פניו ארצה והם נופלים על פניהם ארצה, פורש את ידיו לשמים והם פורסים את ידיהם לשמים, כשם ששליח צבור מתפלל כף כל העם עונים אחריו, והפיל הקדוש ברוך הוא את עמלק ואת עמו ביד יהושע (ע"כ). ואם בן יהיה טעם **ומטה האלהים בידי** לומר כי כאשר עלה על ראש הגבעה וראה את עמלק נטה ידו במטה להביא עליהם מכות דבר וחרב ואבדון, כענין הנאמר ביהושע: נטה בכידון אשר בידך אל העי כי בידך אתגנה (יהושע ח, י"ח), כי בעת היותו מתפלל וכפיו פרושות השמים לא יתפש בידו דבר. **והיה כל הענין הזה** שעשה משה רבנו, מפני שהיה עמלק גוי איתן וחזק מאד, וישראל אינם מלמדי מלחמה ולא ראו אותה מעולם, כאשר אמר: **פֶּן יִנָּחֶם הָעָם בְּרֹאֲתָם מִלְחָמָה** (לעיל

(מ"י) ויאמר משה אל יהושע. נראה מכאן כי משה מיום היותו לפני היה קורא אותו יהושע, וכן כתוב: וישמע יהושע את קול העם (להלן י"ב, ג'). והכתוב שאמר בענין המרגלים: ויקרא משה להושע בן נון יהושע (במדבר י"ג, ג'), למבראשונה דבר, הודיענו כי זה הושע בן נון אשר בחרו במרגלים הוא אשר קראו משה יהושע. וכדברי רבותינו (סוטה י"ד) שאמר זה יושיעך מעצת מרגלים, להגיד כי בעבור זה המעשה שהיה משה יודע שהוא עתיד ללכת עם המרגלים קרא לו השם הזה. או נאמר כי אז קבע לו משה אותו השם בפני העדה שלא יקרא שמו עוד הושע ויהיה שמו יהושע.

והפעם שצוה משה את יהושע **להלחם בעמלק**, בעבור שיתפלל הוא בנשיאות כפים על ראש הגבעה, **ועלה** שם כדי שיראה את ישראל הגלחמים וישים עינו עליהם לטובה, וגם הם יראו אותו פורש כפיו השמיקה ומרבה בתפלה ויבטחו בו ויסיפו אמן

בשיש מונע על למוד התורה אין לעשות חשבונות!

מצרים נצטוו ואתם תחרישון" שלא יהיו שיכים למלחמה. מה-שאין-כן במלחמת עמלק, שאז היו בני ישראל בדרך למתן-תורה, ועמלק נלחם לעכב את ישראל מקבלת התורה, אז נצטוו להלחם. כי כאשר יש מונע ומעכב מלמוד התורה - אין לעשות שום חשבונות, וצריך לעשות כל התלוי בו, אפילו דבר שמצד-עצמו אינו שייך לעשותו, ואפילו אם זו מלחמה גשמית, כדי להסיר את המונע והמעכב.

בסיום פרשתנו מצינו שבמלחמת עמלק צוה הקב"ה "צא הלחם בעמלק". אף לאידך, מצינו בפרשתנו שנגד מצרים נצטוו ישראל "ה' ילחם לכם ואתם תחרישון" (יד, יז). וצריך באור, למה במלחמת מצרים נצטוו "ואתם תחרישון" שלא ילחמו, מה-שאין-כן במלחמת עמלק שהצרכו להלחם בעצמם? ויש לומר הבאור בזה, דהנה בני ישראל מצד-עצמם אינם שיכים כלל לעניגי מלחמה, שהרי "הקול קול יעקב והידים ידי עשו", שרק עשו הוא השייך למלחמה, ולכן במלחמת

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות כרך כא עמ' 94)

בו", ועל "מחר" מפרש "בעת המלחמה". ולאחרי שבמלחמה זו היה צורך הן במלחמות יהושע והן בתפלת משה, מובן שהאנשים שנבחרו למלחמה ("בחר לנו - לי ולך") היו צריכים להיות גם גבורים וגם יראי חטא.

י וַעבַד יְהוֹשֻׁעַ כְּמַא דְאָמַר לֵה מֹשֶׁה לֹאֲגָחָא קִרְבָּא בַּעֲמָלֵק וּמֹשֶׁה אֶהְרֶן וְחֹזֵר סְלִיקוּ לְרִישׁ רִמְתָּא :

כ"ט • ומשה אהרן וחור • מפאן לתענית שצריכים שלשה לעבר לפני התבה, שבתענית היו שרויים. חור • בנה של מרים היה, וכלב בעלה.

יא וְהָיָה כִּד יָרִים מֹשֶׁה יְדוּהִי וּמִתְגַּבְּרִין דְּבֵית יִשְׂרָאֵל וְכִד מִנָּח יְדוּהִי וּמִתְגַּבְּרִין דְּבֵית עַמְלֵק :

כ"י • פאשר ירים משה ידו • "וכי ידיו של משה נוצחות היו המלחמה וכו'" ? כדאי אתא ב'ראש השנה'.

יב וַיְדִי מֹשֶׁה יִקְרָא וַיְנַסִּיבוּ אֲבָנָא וְשׁוּיָא תַּחוּתָּהּ וַיִּתֵּב עֲלֶה וְאַהֲרֹן וְחֹזֵר סַעֲדִין בִּידוּהִי מִפָּא חַד וּמִפָּא חַד וְהָיָה יְדוּהִי פִּרְסִין בְּצִלוֹ עַד דְּעַל שְׁמָשׁ :

באמונה, פרושות השמים בתפלה נאמנה ונכונה. עד-בא השמש • שהיו עמלקים מחשבין את השעות באיזטרולוגיא"ה באיזו שעה הם נוצחים, והעמיד להם משה חמה וערבב את השעות.

(י) וַיַּעַשׂ יְהוֹשֻׁעַ כְּאֲשֶׁר אָמַר-לוֹ מֹשֶׁה לְהִלָּחֵם בַּעֲמָלֵק וּמֹשֶׁה אֶהְרֶן וְחֹזֵר עָלוּ רֹאשׁ הַגִּבְעָה:

(יא) וְהָיָה כַּאֲשֶׁר יָרִים מֹשֶׁה יְדוֹ וְגִבֹּר יִשְׂרָאֵל וְכַאֲשֶׁר יָנִיחַ יְדוֹ וְגִבֹּר עַמְלֵק:

(יב) וַיְדִי מֹשֶׁה כְּבָדִּים וַיִּקְחוּ-אֶבֶן וַיִּשְׁימוּ תַּחְתּוֹ וַיֵּשֶׁב עָלֶיהָ וְאַהֲרֹן וְחֹזֵר תָּמְכוּ בִּידָיו מִזֶּה אַחַד וּמִזֶּה אַחֶד וַיְהִי יְדָיו אֲמוּנָה עַד-בֹּא הַשָּׁמֶשׁ:

כ"י • וידי משה כבדים • בשביל שנתעצל במצוה ומנה אחר תחתיו, נתיקרו ידיו. ויקחו • אהרן וחור. אבן וישימו תחתיו • ולא ישב לו על פר וכסת. אמר: ישראל שרייזין בצער, אף אני אהיה עמהם בצער. ויהי ידיו אמונה • ויהי משה ידיו

כלשון: ונאמנה על המשחרים דבר יום ביומו (נחמיה י"א, כ"ג), וכן, אנחנו ברתים אמנה (שם י"א, א), דבר קים בברית, וכן, היתד התקועה במקום נאמן (ע"פ ישעיה כ"ב, כ"ג), חזק.

ק"ח) וכי משה היה עושה שיגבר עמלק עליו, אלא אסור לאדם לשהות שלש שעות כפיו פרושות השמים. תורה יב (יב) וטעם ויהי ידיו אמונה, "שהיו עומדות ונקימות ברומוותן",

(יא) וכאשר יניח ידו. על דרך הפשט, כאשר הניח ידו באנס מפני כבד ידיו ראה "שגבר עמלק", וצוה לאהרן וחור שיתמכו בהם ולא יניחם עוד. ורבותינו אמרו במדרש (ספר בהרי אור

(יד) וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה כְּתֹב זֹאת וְזָכְרוֹן בְּפָפֶר וְשִׁים בְּאַזְנוֹי יְהוֹשֻׁעַ כִּי־מָחָה אֶת־^(זכר) זָכָר עַמְלֹק מִתַּחַת הַשָּׁמַיִם:

(טו) וַיֵּבֶן מֹשֶׁה מִזְבֵּחַ וַיִּקְרָא שְׁמוֹ יְהוָה וַיִּזְרֹק נֶסִים:

(טז) וַיֹּאמֶר בִּיַּיִד עַל־פֶּם יִהְיֶה מַלְחָמָה לַיהוָה בַּעֲמֻלָּק
מִדֶּר דֶּר: פפפ

(* מנהגינו שאומרים פעמיים מילת זכר. הראשון זֶכֶר (בסגול) והשני זָכָר (בצירה).

וְעַל דָּרָךְ הָאֵמֶת, נִשָּׂא עֶשֶׂר אֲצָבָעוֹת לְרוֹם הַשְּׁמִימִים לְרָמוֹ עַל עֶשֶׂר סְפִירוֹת לְדְבָקָה בְּאֶמוּנָה הַנִּלְחָם לְיִשְׂרָאֵל, וּבִכְאֵן נִתְבָּאֵר עֲנֵן נִשְׁיאוֹת כְּפִים בְּכִרְכַּת כְּהֻנִּים וְסוּדוֹ. תורה יג

(יד) **כְּתַב זֹאת וְכָרוֹן בְּסִפְרָא**. אָמַר רַבִּי אֲבָרְהָם כִּי הוּא סֵפֶר נוֹדָע, וְהוּא "סֵפֶר מִלְחָמַת ה'" (מְדוּבָר כִּ"א, י"ד), וְכְתוּב בּוֹ הַמִּלְחָמוֹת שֶׁעָשָׂה הַשֵּׁם בַּעֲבוּר יִרְאִיו, וְיִתְכֵן שֶׁהִיָּה מִימוֹת אֲבָרְהָם. וְאֵין בְּדִבְרָיו אֵלֶּה רַק תּוֹאֲנָה. וְהַכּוֹן בְּעֵינֵי, כִּי **בְּסִפְרָא** יִרְמֹז לְסֵפֶר הַתּוֹרָה, כְּעֵנֶן שֶׁכְּתוּב: לִקַּח אֶת סֵפֶר הַתּוֹרָה הַזֶּה (דְּבָרִים ל"א, כ"ו), יֹאמַר: **כְּתַב זֹאת בְּסִפְרָא** תּוֹרָתִי "שִׁינְכּוּרֹ" בְּגֵי יִשְׂרָאֵל מִה שֶׁעָשָׂה עִמָּלְךָ, **כִּי מַחֲה אֲמַחֲהָ אֶת זִכְרֹ** וְנִתְּתִי נִקְמָתִי בּוֹ בְּיַד עַמִּי יִשְׂרָאֵל. וְזוֹ הִיא הַמְצוּה שֶׁכְּתוּב

לָנוּ בַּמִּשְׁנָה תּוֹרָה (דְּבָרִים כ"ה, י"ז): **זְכוּר אֶת אֲשֶׁר עָשָׂה לָךְ עִמָּלְךָ**.

וְאָמַר וְשִׁים כְּאֲזִי יְהוֹשֻׁעַ, לְצוּרוֹת לְהִזְכִּיר לְיִשְׂרָאֵל אֶת כָּל הַתְּלָאָה אֲשֶׁר בָּאָה לָהֶם עַל יְדוֹ, כִּי הוּא הִיּוֹדֵעַ וְעַד, וְיִרְמֹז כִּי אֲחֵרֵי שִׁינְיָשׁוּ הָאֶרֶץ יִמְחוּ אוֹתוֹ, כִּי מִצְוָה עֲלֵיהֶם תִּחְלָה לְהִכְרִית שִׁבְעַת הַגּוֹיִם וְיִנְחִלוּ הָאֶרֶץ, וְהוּ שֶׁנֶּאֱמַר שָׁם: **וְהָיָה כְּהִנִּיחַ ה' אֱלֹהֶיךָ לָךְ** וְגו' (שָׁם כ"ה, ט"ט), וְאִם הָיָה בִּימֵי יְהוֹשֻׁעַ בֶּן נוֹן כֵּן, הָיָה מְזִהִירָם לְמַחֲוֹת אוֹתוֹ, אָבֵל נִשְׂאָר הָאֶרֶץ לְרִשְׁתָּהּ בִּימֵי הַרְבֵּה מְאֹד (יְהוֹשֻׁעַ י"ג, א'), וְלֹא הֻגֵּיעַ וּמָנָה עַד מְלוּךְ שְׁאוּל. תורה טו

(טז) **כִּי יָד עַל כֶּסֶם יָהּ**. "יָדוֹ" שֶׁל הַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא הוֹרְמָה לְשִׁבַע "בְּכִסְאוֹ" לְהִיּוֹת לוֹ מִלְחָמָה וְאֵיבָה **בַּעֲמָלְךָ** "עוֹלָמִית" וְיִמְחוּ **כֶּסֶם** וְלֹא

נֶאֱמַר **כֶּסֶם**, וְאִף הַשֵּׁם נִחְלַק לְחֻצֵּי, נִשְׁבַּע הַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא שְׁאֵין הַכֶּסֶם שָׁלֵם וְאֵין הַשֵּׁם מְלֵא עַד שִׁימּוּחַ שְׁמוֹ שֶׁל עִמָּלְךָ בֶּן עֶשֶׂר, וּמִשְׁנִמָּחָה שְׁמוֹ יְהִי שֵׁם ה' מְלֵא וְהִכְסֵּא שָׁלֵם, שֶׁנֶּאֱמַר: הָאֲזִיב תַּמּוֹ חֲרָבוֹת לְנֶצַח (תְּהִלִּים ט', ד'), וְהוּ עֶשֶׂר, שֶׁנֶּאֱמַר: וְעִבְרָתוֹ שְׁמִרָה נֶצַח (עֲמוּס א' / י"א), אָבֵד וְכָרַם הֵמָּה (תְּהִלִּים ט', ד'), מִה כְּתִיב אֲחֵרָיו: וְה' לַעֲוֹלָם יֹשֵׁב (שָׁם ח'), הָרִי הַשֵּׁם מְלֵא, כּוֹנֵן לְמִשְׁפָּט כֶּסֶאוֹ (שָׁם), הָרִי כֶסֶם שָׁלֵם. לְשׁוֹן רִשְׁי: וּמִדְרָשׁ חֲכָמִים הוּא (תַּחֲנוּמָא תַּצָּא ט"ו).

וַיֵּשׁ מִפְּרִשִׁים (וְהֵרָבֵט) **כִּי** כְּאֲשֶׁר תִּהְיֶה **יָד עַל כֶּסֶם ה'** תִּהְיֶה מִלְחָמָה **לָהּ** **בַּעֲמָלְךָ**, וְכֵן תִּהְיֶה **מִדֵּר לָהּ**. וְהַעֲנֵן, כִּי כְּאֲשֶׁר יִהְיֶה "מֶלֶךְ בְּיִשְׂרָאֵל יוֹשֵׁב עַל כֶּסֶם ה'" "יִלָּחֵם בַּעֲמָלְךָ", וְהוּא רָמֵז לְשֹׁאֵל הַמֶּלֶךְ הָרִאשׁוֹן, וְכֵן

שיעור יומי לשבת קודש י"ג שבט ושנים מקרא ואחד תרגום – יז – פרשת בשלח
קבא

הקדוש-ברוך-הוא שאין שמו שלם ואין כסאו שלם עד שימחה שמו של עמלק כלו, וכשימחה שמו, יהיה השם שלם והכסא שלם, שנאמר: (תהלים ט) "האויב תמו חרבות לנצח" – זהו עמלק שכתוב

בו: (עמוס א) "ועברתו שמרה נצח". (תהלים שם) "וערים נחשת אבד זכרם המה", מהו אומר אחריו? "וה לעולם ישב", הרי השם שלם, כונן למשפט כסאו, הרי הכסא שלם:

קי"ו פסוקים, י"ד אמונ"ה סימן. סנא"ה סימן. חסלת פרשת בשלח

ההפמדה לציבור ולשמו"ת לקמן עמודים רעא - רעו

רמב"ן על התורה – מהדורות בלוס. אברמוביץ

מדר דר, לאמר כי כל מלך בישראל חייב להלחם בהם עד שימחו. וגם זה מדרש הגמרא שאמרו (סנהדרין ב'): כשהוא אומר כי יד על כל בם יה מלחמה לה בעמלק מדר דר, הרי להעמיד עליהם מלך תחלה, ואין בם יה אלא "מלך", שנאמר: וישב שלמה (ד"ה) ב"ט כ"ג, כדאיתא בפרק בהן גדול (סנהדרין

כ"ג. ועל דרך הפשט נכון הוא. וע"ד האמת, כי היד אשר על כסא יה, והיא מלחמה לה, הויה בעמלק מדר דר, כי מדת הדין של מעלה תהיה בו למחותו לעולם מדר דר. ומדרש חכמים (תנחומא תצא ט"ו) ב"שם המלא ובכסא השלם ירמו לזה. ומעם הענש שנענש עמלק יותר מכל

העמים, בעבור כי כל העמים שמעו וירגזו (לעיל ט"ו, י"ד), ופלשת אדום ומואב ויושבי כנען נמוגו (שם ט"ו) מפני פחד ה' ומהדר גאווה, ועמלק בא ממרחק כמתגבר על השם, ולכן אמר בו: ולא ירא אלהים (דברים כ"ה, י"ח), ועוד כי הוא גין עשו וקרוב לנו, עובר מתגבר על ריב לא לו.

אגרות קודש

ב"ה א' שבט, תשי"ב

ברוקלין.

שלום וברכה!

בהזדמנות זו שהנני כותב לאביו שי' הנני לבוא בשורותי אלה לכ', ובפרט שידועה שיטת הבעש"ט שכל הזדמנות היא בהשגחה פרטית,

בטח יראה במכתבי אשר לאביו שי' ע"ד ענין החג י"ט כסלו וכמובן בפרטיות מתונן החוברת המצוי"פ והמכ' לאביו שי'. ואקוה אשר מזמן לזמן יתענין גם הוא ע"ד עיקרי תורת החסידות, ובודאי ימצא ג"כ הדרכים איך להודע אודותה בפרטיות יותר.

ידועה תכונת דת ישראל, תכונת עיקרית, שבה היא שונה מ"דתות" אחרות, והוא אשר הגישה של דת זו אל האדם הוא להדריכו בנוגע לפעולות ממשיות בחיי יום יום, וביאור עיקרי הדת בא רק אחרי כן, וכמו שרואים בעליל אשר התורה הש"ס וכו' מלאים מהוראות מעשיות בחיי יום יום, ולימוד תורה זו חוק קבוע הוא לכל אחד ואחד מעת מתן תורה, בה בשעה אשר השקפת הדת בנוגע לתוארי הבורא והשתלשלות הספירות, עניני גן עדן ותחיית המתים וכו' לא נתבארו אלא בדרך כלל, ונתגלו ביותר רק בדורות האחרונים וכן הוא ג"כ בנוגע ללימוד החסידות גופא, אשר העיקר בה הוא ההבאה לפועל ובפרט בשלשת העיקרים: אהבת השם, אהבת התורה ואהבת ישראל - שבהם יהיו חדורים קיום התורה והמצות בחיי יום יום של כל אחד ואחת מישראל.

בברכה לזיווג המתאים בקרוב ולהסתדרות הנכונה בגשמיות וברוחניות גם יחד.

קטע ממכתב כ"ק אדמו"ר מהוריי"צ

בי"ה א' ט"ו סיון, תרפ"ח, ריגא

... בראשית שנת תרפ"ז באתי בבקשה לכללות אני"ש שי אשר יקבעו, שבבתי-הכנסת אחר תפילת שחרית בכל מנין מתפללים יאמרו שיעורי תהלים (כמו שנחלק לימי החדש), ולאמר אחר זה קדיש כנהוג. ובקשתי זאת **בתקפה עומדת**, לזכות הרבים, (וראוי הי' לעשות כן בכל בית כנסת, כי איננו ענין פרטי של מפלגת החסידים יחיו בפרט), ובגלל זאת יתברכו ממקור הברכות בכל מילי דמיטב מנפש ועד בשר ...

יום ראשון - ז' שבט מפרק לט עד סוף פרק מג	יום רביעי - י' שבט מפרק נה עד סוף פרק נט
יום שני - ח' שבט מפרק מד עד סוף פרק מח	יום חמישי - י"א שבט מפרק ס עד סוף פרק סה
יום שלישי - ט' שבט מפרק מט עד סוף פרק נד	יום שישי - י"ב שבט מפרק סו עד סוף פרק סח
שבת קודש - י"ג שבט פרק כ מפרק סט עד סוף פרק עא	

קטע ממכתב כ"ק אדמו"ר מהוריי"צ

[תמוז תרס"ו]

שמעתי מזקני ארץ שבימיהם היה המנהג שכל אחד היה אומר בכל יום את הקאפיטל תהילים לפי שנות חייו. למשל אם מלאו לו כ' שנה ונכנס לשנת הכ"א היה אומר פרק כ"א בתהילים וכן היו אומרים גם את התהילים לפי שנות בניו ובנותיו באמרם שזוהי סגולה שלא ייצאו לתרבות רעה...

יום ראשון ז' שבט

מורה שיעור לשנה מעוברת: מעמ' 46, פרק יח ולתוספת... עד עמ' 46, גם דחילו.

ליקוטי אמרים

פרק יח ולתוספת ביאור באר היטב מלת מאד

שבפסוק כי קרוב אליך הדבר מאד וגו' צריך לידע נאמנה כי אף מי שדעתו קצרה בדיעת ה' ואין לו לב להבין בגדולת א"ס ב"ה להוליד ממנה דחילו ורחימו אפי' במוחו ותבונתו לכד אעפ"כ קרוב אליו הדבר מאד לשמור ולעשות כל מצות התורה ות"ת כנגד כולן בפיו ובלבבו ממש מעומקא דלבא באמת לאמיתו בדחילו ורחימו שהיא אהבה מסותרת שכלב כללות ישראל שהיא ירושה לנו מאבותינו רק שצריך להקדי' ולבאר תחלה באר היטב שרש אהבה זו ועניינה ואיך היא ירושה לנו ואיך נכלל בה גם דחילו.

והתעמקות, הרי שאין זה "קרוב מאד", צריך לידע נאמנה, 45
כי אף מי שדעתו קצרה בדיעת ה', - חסרה לו ידיעה 46
והבנה, להתבונן בהן, בגדולתו של הקב"ה, ואין לו לב להבין 47
בגדולת א"ס ב"ה להוליד, במוחו ולבו אינם מותאמים כפי 48
שצריך לענין ההתבוננות, 49
שיוכל להוליד ממנה - 50
מההתבוננות, דחילו 51
ורחימו - יראה ואהבה, 52
אפילו במחו ותבונתו 53
לבד - לא זו בלבד שאין 54
באפשרותו לעורר בתוכו 55
אהבה ויראה מורגשות 56
בלב, אלא שאין גם 57
באפשרותו לעורר אהבה 58
ויראה שתבאנה לידי 59
ביטוי במוחו ובתבונתו 60
בלבד, אף-על-פי-כן 61
קרוב אליו הדבר מאד 62
לשמור - להישמר 63
מלעבור על איזו מצות-לא-תעשה, שכפי שהוסבר לעיל, זקוק 64
האדם לשם כך, ל"מדה" של יראת ה', ולעשות - לקיים, כל 65
מצות התורה, ותלמוד תורה כנגד כלן, - שכן, לשלימות 66
קיומן של מצוות-העשה ולימוד תורה, נדרשת אהבת ה' - הרי 67
שבדיו לקיים זאת, בפיו ובלבבו ממש, - כלומר, לא רק לפי 68
פירושה הגלוי של המלה "בלבבך" - מחשבה, אלא גם לפי 69
מושג האמיתי של המלה "בלבבך" - ביראת ה' ובאהבת ה', 70
בלב ממש, מעמקא דלבא, - מעומק הלב, באמת לאמתו, 71
בדחילו ורחימו, - ביראה ואהבה. לא באהבה שבבחינת 72
"תבונה", שכשלעצמה אין היא במדרגת אהבה אמיתית, 73
ונקראת בשם אהבה רק ביחס ל"לעשות", לקיומן של המצוות. 74
ואילו האהבה והיראה, עליהן מדובר כאן, הן אהבת ה' ויראת 75
ה' הנחשבות לכאלו במדרגות של אהבה ויראה. אלא - כיצד 76
אפשר לו ליהודי כזה, שאינו שייך להתבוננות, שתהיינה לו 77
אהבת ה' ויראת ה' אמיתיות? - אומר על כך רבנו הזקן: שהיא 78
"אהבה מסתרת" שכלב כללות ישראל, שהיא ירושה לנו 79
מאבותינו. - כל אחד מישראל יש לו בירושה אהבה זו, ואין 80
הוא צריך "ליצור" אותה. אלא, כדי שנבין כיצד אפשר לו 81
לקיים, באהבה זו, תורה ומצוות! במיוחד כשלקיום תורה 82
ומצוות נדרשת גם יראת ה' - ואילו כאן מדובר על אהבה 83
מסותרת בלבד - מסביר רבנו הזקן עניינה של אהבה זו, כדי 84
שנדע איך לעורר אהבה זו ולהביאה לידי ביטוי בשמירת 85
התורה והמצוות, ואיך כוללת אהבה זו גם יראת ה' - רק 86
שצריך להקדים ולבאר תחלה באר היטב, שרש אהבה 87
זו - באיזו בחינה, ובאיזה כוח בנפש, מושרשת אהבה זו, 88

1 פרק יח. בפרק הקודם הסביר רבנו הזקן את הפסוק: "כי קרוב אליך
2 הדבר מאד בפין ובלבבך לעשותו", שקרוב הדבר לכל אחד מישראל,
3 לקיים תורה ומצוות, "בלבבך" - באהבת ה' וביראת ה', על-ידי ענין
4 "ההתבוננות", ההתעמקות בגדולת הקב"ה. שכן, ה"מוד" הוא ברשותו
5 של כל אחד מישראל (גם
6 כשלבד אינו ברשותו, כפי שזה
7 ב"צדיקים" שלבם ברשותם),
8 וביכולתו להתעמק במוחו
9 בכל מה שהוא רוצה.
10 וכשיתעמק במוחו בגדולת
11 הקב"ה - "יוליד" בתוכו
12 אהבה להקב"ה ויראה ממנו.
13 גם אם מחמת סיבות שונות,
14 אין באפשרותו "ליצור" אהבה
15 ויראה גלויות ומורגשות
16 בלבד, אך הוא יכול "ליצור"
17 אותן במוחו ובתעלומות לבו.
18 אהבה ויראה אלו די בהן
19 ל"לעשותו" - להביא אותו
20 לקיום תורה ומצוות. הן גם מתלבשות בתורתו ובמצוותיו, להעלותן
21 למעלה - כאילו למד תורה וקיים מצוות מתוך אהבה ויראה גלויות
22 ומורגשות בלב.
23 ברם, מאחר שאלו הן אהבה ויראה שנוצרו על-ידי "ההתבוננות" - טעונה
24 המלה "מאד" (שבפסוק: "כי קרוב אליך הדבר מאד") הסבר, כי כדי
25 להתבונן בגדולת הקב"ה, צריך שיהיה לאדם במה להתבונן, צריך
26 שתהיה לו ידיעה בגדולת ה' ולהתבונן בידיעה זו. הוא גם צריך להיות
27 בנוי ומתאים לענין ההתבוננות. כיצד, איפוא, אפשר לומר על כך שזה
28 "קרוב מאד"? - יסביר רבנו הזקן, בפרק שאנו עומדים ללמוד, שגם מי
29 שאין לו ידיעה בגדולת הקב"ה, ואינו שייך לענין ההתבוננות - בכל זאת
30 יכול גם הוא לקיים תורה ומצוות "בלבבך", עם הלב, באהבת ה' וביראת
31 ה'. וזאת, על-ידי ה"אהבה מסותרת" להקב"ה שכלב כל אחד מישראל,
32 שהיא ירושה לכל אחד מישראל מאבותינו. לשם גילוי אהבה זו
33 (הכוללת בתוכה גם יראה) אין האדם זקוק לענין ההתבוננות, אלא - כפי
34 שיסביר להלן - די לו בענין ה"זכרון", שיזכור שקיימת בו אהבה זו. וזכרון
35 זה בלבד יביא אותו לקיום התורה והמצוות. על אהבה זו אפשר כבר
36 לומר "קרוב מאד", כי גם מי שאינו שייך לענין ההתבוננות - אפשר לו,
37 באהבה זו, לקיים תורה ומצוות.
38 ולתוספת באור, באר היטב, מלת "מאד" שבפסוק: "כי
39 קרוב אליך הדבר מאד וגו'" - משמעות המלה "מאד" היא,
40 שמאד קרוב וקל לקיים תורה ומצוות "בלבבך", באהבת ה'
41 וביראת ה'. ברם, לפי מה שהסברנו, שמשמעות "קרוב אליך
42 הדבר" היא, שעל-ידי התבוננות בגדולת הקב"ה, ביכולת
43 האדם "ליצור" בתוכו אהבה ויראה, לפחות בבחינת "תבונה"
44 - טעונים עדיין הדברים הסבר. שכן, אם דרושה לכך ההתבוננות

יורשים אהבה? ואיך נכלל בה גם החילו. – כיצד נכללת
באהבה זו גם יראה? שכן, כפי שלמדנו, כדי להישמר
מעבירות, נדרשת הרי גם "יראה", ומאחר שבאהבה (מסותרת)
זו אפשר לקיים את כל התורה והמצוות, הרי שהיא כוללת
בתוכה גם יראה – דבר זה עלינו להבין, איך וכיצד כוללת
אהבה זו גם יראה?

1 וְעֵינֵינוּ, – מה משמעותה של אהבה זו: ישנה אהבה
2 המתבטאת ביצירת לחץ להתאחד עם הקב"ה, שהנשמה כפי
3 שהיא מלובשת בגוף שלה תתאחד עם הקב"ה; וישנה אהבה
4 הנושאת בתוכה כמיהה של "כלות הנפש", שהנפש מחפשת
5 להיכלול ולהיכלל בהקב"ה, וכדומה. מהו, איפוא, ה"מבוקש"
6 של האהבה המסותרת? ואיך היא ירשה לנו, – כיצד

יום שני ח' שבט

מורה שיעור לשנה מעוברת: מעמ' 46, והענין כי האבות... עד עמ' כד, גלגולים]:

שְׁבַקְדֻשֶׁת הָעֵשִׂיָּה. וְאַחֲרָיוּלִיכָן, – למרות שנפש זו היא
מהמדריגה התחתונה, מאחר שהיא – הנפש, מְעַשֵּׂר סְפִירוֹת
קְדוּשָׁת, – קיים הרי "כלל", שכל דבר בקדושה הוא
בהתכללות, שכל מדריגה כלולה מכל המדריגות, ולכן היא –

גם המדריגה התחתונה

ביותר בקדושה של עולם

העשיה, בְּלוֹלָה מְכֻלָּה, –

מכל שאר המדריגות

והספירות של "עשיה", גם

מְחַכְמָה דְּעֵשִׂיָּה, – שהיא

הספירה העליונה ביותר

בעולם העשיה, שְׁבַתוֹכָה

– ב"חכמה דעשיה",

מְלַבֶּשֶׁת חֻכְמָה דְּמַלְכוּת

דְּאֲצִילוּת, – שכן, כפי

שיוסבר להלן, בפרק נ"ב,

ספירת ה"מלכות" של

עולם האצילות, מתלבשת

ומאירה בעולם העשיה.

ומאחר שב"מלכות" דאצילות כלולות כל עשר הספירות, הרי

שעשר הספירות של "מלכות" דאצילות, מתלבשות בעשר

הספירות של עולם העשיה: "חכמה" של מלכות דאצילות –

ב"חכמה" של עולם העשיה, "בינה" של מלכות דאצילות –

ב"בינה" של עולם העשיה, וכך הלאה. הרי – שב"חכמה" של

עולם העשיה, מתלבשת "חכמה" של "מלכות" דאצילות:

שְׁבַתוֹכָה – ב"חכמה" של מלכות דאצילות, ישנה חֻכְמָה

דְּאֲצִילוּת, – שכן, עשר הספירות של עולם האצילות, כלולות

אחת מהשניה, ממילא כלולה ב"מלכות" גם "חכמה" של עולם

האצילות, שְׁבָה – ב"חכמה" של עולם האצילות, מאיר אור

אֵין־סוֹף בְּרוּךְ־הוא מְשֵׁשׁ, בְּדַכְתִּיבִי: "ה' בְּחֻכְמָה יסד

אָרֶץ", – ה' בחכמה" – אור אֵין־סוֹף מאיר ב"חכמה"; "בחכמה

יסד ארץ" – "חכמה" מאירה ב"מלכות" הנקראת "ארץ". שכן,

"מלכות" כמו "ארץ", כל אחת בענינה, היא המדריגה התחתונה

ביותר; וְכֵלָם בְּחֻכְמָה עֲשִׂיתִי. – מכאן, ש"חכמה" מאירה

ב"עשיה". וְנִמְצָא, כִּי אֵין־סוֹף בְּרוּךְ־הוא מְלַבֶּשׁ בְּבִחִינַת

חֻכְמָה שְׁבַנְפֶּשׁ הָאָדָם – יְהִי מִי שִׁיחָה מִיִּשְׂרָאֵל, – בבשמתו

13 וְהַעֲנִינוּ, – הוא, כִּי הָאֲבוֹת הֵן הֵן הַמְרַבֶּכֶה, – האבות היו
14 בטלים לגמרי, בכל עצמותם, להקב"ה, כמו "מרכבה" הבטלה
15 ל"רכוב" בה, והיא מונהגת רק לפי רצונו – כך, לא היה לאבות
16 שום רצון אחר מאשר רצונו של הקב"ה, וְעַל כֵּן – ולכן, וְכֵן

17 לְהַמְשִׁיךְ נִפְשֵׁי־רוּחַ

18 נִשְׁמָה לְבִנְיָהֶם אַחֲרֵיהֶם

19 עַד עוֹלָם מְעַשֵּׂר סְפִירוֹת

20 דְּקִדְשָׁה שְׁבַאֲרַבַּע

21 עוֹלָמוֹת אֲצִילוּת

22 בְּרִיאַת־יִצִּירֶה־עֲשִׂיָּה, –

23 בגלל עבודתם, זכו

24 האבות, אברהם יצחק

25 ויעקב, שכל מי שהוא

26 מזרעם תהיה לו נשמה

27 קדושה, המורכבת משלש

28 מדריגות: נפש, רוח

29 ונשמה, הנובעות מעשר

30 הספירות שבארבעת

31 העולמות: אצילות,

32 בריאה, יצירה, עשיה. אך, מאחר שלמעלה, בקדושה עצמה,

33 ישנן כאמור, ארבע מדריגות ועולמות כלליים, ובכל עולם –

34 עשר ספירות, הרי מאיזו מדריגה ומאיזה עולם באות ליהודי

35 הנפש, הרוח והנשמה? הרי זה: לְכָל אֶחָד וְאֶחָד כָּפִי מְדִרְגָּתוֹ

36 וְכָפִי מְעַשִּׂיוֹ. – "כפי מדריגתו" – כפי רום שורש נשמתו, "כפי

37 מעשיו" – כפי שהוא "עבד" ויזכך את עצמו לאחר מכן, כפי

38 שכתוב ב"זוהר" כשאדם הופך את עצמו ל"טוב" – מעניקים לו

39 מלמעלה מדריגה עליונה יותר של נשמה. וְעַל־כָּל־פְּנִים, אֶפְלוּ

40 לְקָל שְׁבַקְלִים וּפּוֹשְׁעֵי יִשְׂרָאֵל נִמְשָׁךְ בְּזוּגָם נִפְשׁ דְּנִפְשׁ

41 דְּמַלְכוּת דְּעֵשִׂיָּה, – "מלכות" של עולם העשיה. עולם העשיה

42 הוא הרי העולם התחתון ביותר. ובעולם העשיה עצמו, "מלכות"

43 היא הספירה האחרונה בעשר הספירות; וב"מלכות" עצמה, ישנן

44 נפש, רוח ונשמה, והנפש היא האחרונה בין השלש; וְלִיָּקָל

45 שבקלים" או ל"פושעי ישראל", נמשכת "נפש" בלבד. כלומר,

46 נפש הבאה מנפש של "מלכות" של עולם העשיה. היינו: אף

47 ה"יחוד" (הזיווג) הנחות ביותר, מקבל, לפחות, נפש מהמדריגה

48 התחתונה ביותר שבקדושה: שְׁהִיא מְדִרְגָּה תַּתְּחִיתוֹנָה

משחררות את הנשמות הגבוהות שנפלו ברשותן, אלא במקרה של זיווג "פושעי ישראל", כי אז, הן מקוות, שאותה נשמה גבוהה, בתור "ילוד" של "פושעי ישראל", תושפע מה"לבושים" הגסים של ההורים, ותהיה כמותם. ואז יינקו הקליפות חיות במדה מרובה יותר, מהנשמה הגבוהה. ברם, בהיותה נשמה גבוהה — היא "שוברת" ופורצת את הלבוש הגס בו הולבשה עלידי ההורים, ומתעלה למדרגה של "צדיק". כמו שכתוב ב"ספר גלגולים": הרי, שבמדרגות השונות שבנשמות, קורה שדוקא בהורים "פושעי ישראל", נמשכת נשמה גבוהה כזו. עלי-כל-פנים, למדנו, שכל יהודי יש בו נשמה של קדושה, ושבבחינת ה"חכמה" של הנשמה "שורה" אור איך-סוף ברוך-הוא. להלן יוסבר טעמו של דבר, מדוע ההשראה מאור איך-סוף היא דוקא בבחינת "חכמה" של הנפש — כי "חכמה" היא כוח שלמעלה מ"שכל" ומ"הבנה".

של כל אחד מישראל, מאיר אור מהאיך-סוף ברוך-הוא. מדוע הוא מאיר דוקא בבחינת ה"חכמה" שבנשמה — יסביר ה"תניא" להלן. ובחינת החכמה שבה, — שבנפש, עם אור איך-סוף ברוך-הוא מתלבש בה, — ב"חכמה", מתפשטת בכל בחינות הנפש בלה, להחיותה — בחיות אלקית, מבחינת ראשה עד בחינת רגלה, — מהמדרגה העליונה ביותר שבנפש, הנקראת "ראש" של הנפש, עד למדרגה התחתונה ביותר שבנפש, הנקראת "רגל" של הנפש. כדכתיב:

החכמה תחיה בעליה" — הנפש נקראת "בעליה", היא בעלת כוח החכמה. [ולפעמים משיכים פושעי ישראל — לילדיהם, נשמות גבוהות מאד שהיו בעמקי הקלפות, — ומפני היות נשמות גבוהות אלו בשבי, ברשות "עמקי הקליפות" — והרי "כלל" בידינו, ש"אין הקב"ה בא בטרוננו" עם בריותיו] — אין הקב"ה בא בדרישות מופרות מבריותיו, לא מוציאים מידי הקליפות, שלא ברצונן, דבר שנפל ברשותן; הקליפות לא היו

יום שלישי ט' שבט

מורה שיעור לשנה מעוברת: מעמ' כד, הנה החכמה היא... עד עמ' כד, המושג ומובן:

למעלה מ"הבנה". ואילו "כוח החכמה", מאחר שכאמור, הוא למעלה מ"שכל" ו"השגה" — מתלבש בו אור איך-סוף. לשון כ"ק רבינו: "מזהמשך ומהלשון משמע (ואולי גם מוכח) דמדבר במדרי' אחת. ומפרש כ"ח מ"ה — ג"כ ענין אחד, — כח שאינו מושג. ונקודת הביאור — דחב' היא מקור השכל (ולכן מתפשט בנפש, וכשמתגלה פועל אפי' במחודד"מ כדלעיל וכדלקמן) אבל זהו מקור שאינו נתפס ונמצא למע' כח ושאינו מושג, (ולכן אוא"ס מתלבש בו)". ולכן, כל ישראל, אפילו הנשים ועמי הארץ, — אלה שאינם שייכים ל"שכל" ול"הבנה" בגדולת הקב"ה, הם מאמינים בה', שהאמונה היא למעלה מן הדעת וההשגה, — "כוח האמונה" "קולט" את מה שזו"שכל" וה"הבנה" אינם יכולים להשיג, כי "פתי יאמין לכל דבר, וערום יבין וגו'", — הפתי תופס כל דבר עלידי האמונה בו. הרי, שתפיסתו של דבר שלא עלידי הבנתו בשכל, היא עלידי אמונה. ברם, כשמדובר על דבר שהשכל מסוגל לתפוסו, אלא שהוא, הפתי, אין לו שכל והוא

הנה, החכמה היא מקור השכל וההבנה, — ה"שכל" וה"הבנה" נמצאים ב"כוח הבינה", ו"בינה" היא הכוח להבין כל דבר על כל פרטיו. ואילו ה"חכמה" היא מקור ה"שכל" וה"הבנה". והיא — ה"חכמה", למעלה מהבינה שהוא — ה"בינה", הקב"ה השכל והשגתו, והחכמה היא למעלה מההשגה, והיא מקור להן וזהו לשון חכמה כ"ח מ"ה שהוא מה שאינו מושג ומובן ואינו נתפס בהשגה עדיין ולכן מתלבש בה אור א"ס ב"ה דלית מחשבה תפיסא ביה כלל ולכן כל ישראל אפילו הנשים ועמי הארץ הם מאמינים בה' שהאמונה היא למעלה מן הדעת וההשג' כי פתי יאמין לכל דבר וערום שאלה: "מה" היא?, כפי ששואלים על דבר שלא משיגים אותו — שהוא מה שאינו משג ומובן, ואינו נתפס בהשגה עדיין, ולכן מתלבש בה — ב"חכמה", אור איך-סוף ברוך-הוא דלית מחשבה תפיסא ביה כלל. — שאין מחשבה ושכל שבאפשרותם "לתפוס", להשיג ולהבין את אור איך-סוף ברוך-הוא. הכוחות המהווים את ה"שכל" וה"הבנה" אינם בגדר שבהם יתלבש אור איך-סוף ברוך-הוא, כי "שכל" ו"הבנה" אינם יכולים להשיג את אור איך-סוף שהוא

29 מוכנים תמיד למסור את נפשם, רק באלו הוא דבר שאי אפשר
30 כלל לכפור בה' אחר, בלי שום מעם ומענה ומענה כלל. בלי
31 שום מניע וסיבה הגיוניים, כי כל דבר שנובע מן ה"שכל" הוא
32 שקול ומדוד, ויכולה להיות סברא לכאן וסברא לכאן, ואם

33 הנכונות למסירות נפש

34 היתה נובעת מן ה"שכל"

35 ומן ה"טעם", היה כאן על-

36 כל-פנים מקום ל"טענות

37 ומענות" בשכל: למסור את

38 הנפש או לא. אך האמת

39 היא, שבמסקנה ההחלטית

40 למסור את הנפש – אין

41 שום שקלא-וטררא, אלא

42 ההנחה המוחלטת, שאי-

43 אפשר להיות אחרת! –

44 דבר זה אינו נובע

45 מזה"שכל". והינה, – זהו

46 מחמת, משום שה' אחר

47 מאיר ומחיה כל הנפש, –

48 של יהודי, על-ידי

49 התלבשותו בכחיות

50 חכמה שבה, – שבנפש,

51 שהיא – כוח החכמה, למעלה מן הדעת והשכל המושג ומובן:

52 – לכן גם באלה שאינם שייכים כלל ל"שכל" ול"הבנה", יש בהם

53 הכוח למסור את נפשם על קידוש השם. בכך, הובהר לנו שורשה

54 של האהבה המסותרת: היא מורשת ב"כוח החכמה" של הנפש,

55 שלמעלה מ"שכל", ובו – ב"כוח החכמה" – מלוש אור אין-סוף

56 ברוך-הוא. משם נובע בכל יהודי כוח האמונה ומסירות הנפש.

1 תופסו ב"אמונה" – יש בכך משום חסרון. ואילו כשמדובר אודות

2 אלקות שהוא למעלה לגמרי מ"שכל", אין כל דרך אחרת

3 "להשיגה", אלא על-ידי אמונה בלבד. וכך אומר ה"תניא": ולגבי

4 הקדושי-ברוך-הוא, שהוא למעלה מן השכל והדעת, ולית

5 מחשבה תפיסא ביה כלל

6 – אין שום מחשבה ושכל

7 המסוגלים להשיגו כלל,

8 הכל כפתיים אצלו

9 ותפירה, – כולנו כפתיים

10 גמורים לגביו, שהרי

11 ב"שכל" אי אפשר להשיגו,

12 ומן ההכרח להשיגו על-ידי

13 אמונה שלמעלה

14 מזה"שכל", כדכתיב:

15 "ואני בער ולא אדע,

16 בהמות הייתי עמך, ואני

17 תמיד עמך וגו'", כלומר

18 שבה שאי אפשר כלל לכפור בה' אחד בלי שום

19 ו"בהמות" – "אני תמיד

20 עמך". – עם הקב"ה. ולכן,

21 אפילו קל שבקלים

22 ופושעי ישראל מוסרים

23 נפשם על קדשת ה', על הרב, וסובלים עניוים קשים שלא

24 לכפור בה' אחר. ואף אם הם בורים ועמי הארץ ואין יודעים

25 גדולת ה', ונם במעט שידעים – בגדולת ה', אין – הם,

26 מתבוננים כלל, – שיהיה מקום לומר שמסירות נפשם נובעת

27 מהבתנם בגדולת הקב"ה, ואין מוסרים נפשם מחמת דעת

28 והתבוננות בה' כלל, אלא בלי שום דעת והתבוננות, – הם

ליקוטי אמרים

יבין וגו' ולגבי הקב"ה שהוא למעלה מן השכל והדעת ולית מחשבה תפיסא ביה כלל הכל כפתיים אצלו ית' כדכתיב ואני בער ולא אדע בהמות הייתי עמך ואני תמיד עמך וגו' כלומר שבה שאני בער ובהמות אני תמיד עמך ולכן אפי' קל שבקלים ופושעי ישראל מוסרים נפשם על קדושת ה' על הרוב וסובלים עניוים קשים שלא לכפור בה' אחד ואף אם הם בורים ועמי הארץ ואין יודעים גדולת ה'. וגם במעט שידועים אין מתבונני' כלל ואין מוסרי' נפשם מחמת דעת והתבוננות בה' כלל. אלא בלי שום דעת והתבוננות רק כאלו הוא דבר שאי אפשר כלל לכפור בה' אחד בלי שום מעם ומענה ומענה כלל והיינו משום שה' אחד מאיר ומחיה כל הנפש ע"י התלבשותו בכח' חכמה שבה שהיא למעלה מן הדעת והשכל המושג ומובן:

יום רביעי י' שבט

מורה שיעור לשנה מעוברת: מעמ' כד, פרק יט ולתוספת... עד עמ' 50, בלב כלל:

72 אלה, יובהרו בפרק י"ט אותו אנו עומדים ללמוד, לאחר הסבר נרחב
73 אודות האהבה המסותרת.

74 ולתוספת באור, – ענין האהבה המסותרת, בשייכות לשני

75 הפרטים האמורים: "ענינה" ו"אין נכלל בה גם דחילו (יראה)",

76 צריך לבאר היטב מה

77 שכתוב: "נר ה' נשמת

78 אדם". פרוש, שישאל

79 הקרובים "אדם", –

80 כמאמר חכמינו ז"ל:

81 "אתם קרוים אדם", שבני

82 ישראל הם הנקראים

83 "אדם", נשמתם היא,

84 למשל, כאור הנר

85 שמתנענע תמיד למעלה במעו, – וכל כך למה? – מפני

86 שאור האש חפץ במעט לפיר מהפתילה – בה האש

57 פרק יט. בפרק הקודם הוסבר לשכל יהודי "קרב מאד" לקיים תורה

58 ומצוות באהבת ה' וביראת ה', וזה נובע מהאהבה המסותרת שכלב כל

59 אחד מהם להקב"ה. אהבה זו באה להם בירושה מהאבות, שעל-ידי

60 עבודתם וביטולם להקב"ה, המשיכו נשמה קדושה לכל יוצאי חלציהם

61 לנצח. בנשמה קדושה זו,

62 בבחינת ה"חכמה" שבה,

63 מלוש אור אין-סוף ברוך-

64 הוא, ממנו נובעת בכל אחד

65 מ ישראל אהבה להקב"ה, עד

66 לכדי מסירות נפש על קידוש

67 השם. בכך הוסבר "שורש"

68 אהבה זו, וכיצד היא באה לנו

69 בירושה. אך, עדיין טעון

70 הסבר: (א) "ענין" אהבה זו, במה מתבטאת שאיפתה של אהבה זו. (ב) כיצד

71 כוללת בתוכה אהבה זו גם יראה, שצורך בה לקיום תורה ומצוות. ענינים

ממנה מאומה, שהרי אדרבה, מהותה האמיתית של הנשמה
היא, כשהיא מתאחדת עם שורשה, לכן אומר רבנו הזקן:
"ממהותה ועצמותה הראשון", כפי שהיא בהיותה בגופה –
נשמה עם כוחות של "שכל" ו"מדות" וכדומה – מזה לא יסאר
כלום. כן לא שייך לומר

שתשוקת הנשמה היא
להתעלות למדריגה
עליונה יותר. שכן,
תשוקה למדריגה עליונה
יותר, שייכת רק
כשבהיותה באותה
"מהות" היא מגיעה
למדריגה עליונה יותר.
כמו: חכם קטן יכול
לשאוף להיעשות חכם
גדול. אך להיחפך
ל"מהות" אחרת – לא
מתאימה לכך "תשוקה" –
לא שייך הדבר שאדם
ישתוקק להיחפך למלאך,
כי זו "מהות" אחרת
לגמרי. ומכיון שכן –
מדוע, איפוא, תרצה

הנשמה לצאת מגופה ולהתאחד בשורשה? – אף-על-פי-כן
זו רצונו וחפצו במעלה. – ברם, המושג "טבע" נחשב
בדרך כלל לחסרון, אם הדבר הוא לפי הטבע, חסר כאן דור
ה"שכל" – וכאן הרי מה שהנשמה נמשכת אל הקב"ה בטבע,
נחשב ל"מעלה" – לכן, מעיר ה"תניא", מיד, שהמלה "טבע"
כאן, משמעה, כל ענין שאינו לפי ה"טעם" וה"שכל", גם
כשהדבר הוא למעלה מה"שכל", מציינים אותו במלה "טבע".
ומכאן, – המלה "טבע", הוא שם המשאל לכל דבר
שאינו בבהינת טעם ודעת. – כל דבר שאינו נעשה מתוך
הגיון ושכל, מתואר בשם "טבע", וְגַם כֵּן – ביחס להמשכת
הנשמה לשורשה, הַכִּוּנָה, – בהשתמשות במלה טבע: שְׂרָצוֹן
וְחַפֵּץ זֶה בְּנַפְשׁ – להיות דבוק בשורשה, אינו בבהינת טעם
ודעת ושכל מְשֻׁג ומוֹכֵן, אֲלָא לְמַעַלָּה מִתְדַּעַת וְשִׁכְל
הַמְשֻׁג וְהַמוֹכֵן, וְהִיא בְּחִינַת חֻכְמָה שְׂבִנְפֶּשׁ – שלפי מה
שהוסבר בפרק הקודם, "חכמה" היא כוח שלמעלה מ"שכל"
ו"הבנה", שִׁכְכָה – בחכמה שבנפש, שורה אור אֵין-סוֹף
בְּרוּךְ-הוּא. – ומשום כך, נמשכת הנשמה להתאחד בשורשה,
המשכה שלמעלה מה"שכל" וה"הבנה". הרי ש"ענין" האהבה
המסותרת הוא – רצונה הפנימי של הנשמה להתאחד עם
שורשה, עם הקב"ה. להלן יוסבר מדוע נקראת אהבה זו –
אהבה מסותרת."

וזהו כָּלל בְּכָל סְטָר דְקִדְשָׁה, – בצד הקדושה: שְׂאִינוּ אֵלָּא
מִה שְׂנַמְשֵׁךְ מִחֻכְמָה, שְׂנַקְרָא "קִדְשׁ הַעֲלִיּוֹן", – המלה קודש
רומזת על "חכמה", וקדושה היא המשכה מ"קודש" – המשכה

מחזיקה את עצמה, וְלִדְבֹק בְּשִׂרְשׁוֹ לְמַעַלָּה בְּסוֹד הָאֵשׁ
הַכִּלְי שֶׁתַּחַת גִּלְגַּל הִירָה, כְּמוֹ שֶׁכְּתוּב בְּעֵץ חַיִּים. –
האש שבנר נמשכת בטבעה ללמעלה, כדי להתאחד עם
שורשה, "יסוד האש", הנמצא למעלה, מתחת לגלגל הלבנה.

שכן, ארבעה היסודות:
אש, רוח, מים, עפר,
מסודרים בצורה כזו,
שהיסוד הקל והעדין
יותר, מקיף את היסוד
הכבד יותר: עפר שהוא
היסוד הכבד ביותר – הוא
גם התחתון ביותר; מים
מבחינת הטבע שלהם,
צריכים להיות מעל לעפר
ולחזקת את העפר, אלא
מחמת חסד ה' בלבד, הרי
ל"רוקע הארץ על
המים", נמתח חלק
מהעפר מעל למים; רוח
היא למעלה מן המים
ומקיפה את המים; אש
מקיפה את הרוח. כך
נמצא יסוד האש הכללי,

מתחת לגלגל הירח. וְאֵין שְׂעָל־דִּירָה – עלידי היתנתקות
האש מהפתילה והידבקותה בשורשה למעלה, יִכְבֶּה וְלֹא
יֵאִיר כְּלוֹם לְמַטָּה, וְגַם לְמַעַלָּה בְּשִׂרְשׁוֹ יִתְבַּטֵּל אוֹרוֹ
בְּמִצִּיאוֹת בְּשִׂרְשׁוֹ, – שכן, "מציאות" הנר היא הרי כדי
להאיר, ובשורשו תתבטל מציאות זו. כי, נר רגיל לעומת נר
גדול – מאבד את מציאותו ואינו משמש לשום דבר (למשל:
נר דלוק באמצע היום). מכל-שכן שהוא מאבד את מציאותו
לגמרי לגבי שורשו. הרי, שאין לומר שמשכת הנר לשורשו
היא כדי שיהיה שם מציאות נעלה יותר. אדרבה, שם תתבטל
מציאותו לגמרי. והרי קיים כלל ש"כל דבר חפץ בקיומו",
ובהתאם ל"כלל" זה, לא היתה האש שבנר צריכה להימשך
ל"שורש", אף-על-פי-כן בְּכָךְ הוּא – אור האש, חֲפִץ
בְּמַבְעֵו. – כלומר, כאילו אור הנר "רוצה" בכך, כמו שאכן אנו
רואים ב"נר" שהוא נמשך תמיד לשורשו, כִּךְ נִשְׁמַת הָאָדָם,
וְכֵן בְּחִינַת רוּחַ וְנַפְשׁ, – לאו דוקא במי ש"פועלת" בו
המדריגה העליונה יותר של "נשמה", אלא גם באלה שנשמתם
היא בבחינות התחתונות יותר, של "רוח" או של "נפש", חֲפִצָּה
וְחֻשְׁקָה – של הנשמה, בְּמַבְעָה לְפָרֵד וְלִצְאָת מִן הַגּוֹף
וְלִדְבֹק בְּשִׂרְשָׁהּ וּמְקוֹרָהּ בְּחַיִּים הַחַיִּים בְּרוּךְ-הוּא; – הרי
הוא ה"חיים" של הנשמה, שענינה – חיות, והנשמה בטבעה
רוצה להינתק מגופה ולהתאחד בשורשה, ב"חיי החיים" –
הקב"ה. הַגֵּם שֶׁתַּחֲתֶיהָ – שם, אֵין וְאִפֹּס וְתִתְבַּטֵּל שֵׁם –
בשורשה, בְּמִצִּיאוֹת לְגַמְרִי, וְלֹא יִשְׁאָר מִמֶּנָּה מְאֻמָּה
מִמְּהוּתָהּ וְעִצְמוּתָהּ הָרָאשׁוֹן, – אי אפשר לומר שלא יסאר

והניצוץ האלקי, בגלות בגוף – כסוד גלות השכינה, כְּנוֹכַח
לְעִיל¹⁰. וְלֹכֵן נִקְרָאת אַהֲבָה זוּ בְּנֶפֶשׁ הָאֱלֹהִית, שְׂרָצוֹנָה
וְחִפְצָה לְדַבֵּק בַּח' תְּנִי תַחִים בְּרוּךְ־הוּא, – נקראת אהבה
זו, בְּשֵׁם "אַהֲבָה מְסֻתֶּרֶת", – לכאורה: "אהבה" היא הרי רגש

שבא לידי גילוי, כיצד זה

תואם למה שמתארים

אותה כאן בשם "אהבה

מסותרת"? אלא בהתאם

למה שיוסבר להלן, באה

"הסתרה" זו מענין אחר

לגמרי. המכסה ומסתיר

על האהבה, והוא לבוש

השק של הקליפה: בִּי

היא – אהבה זו, מְסֻתֶּרֶת

וּמְכֻסָּה בְּלִבוֹשׁ שֶׁק

דִּקְלָפָה בְּפִשְׁעֵי

יִשְׂרָאֵל, וּמִמָּנָה –

מהקליפה, נִכְנָס בָּהֶם

רוּחַ שְׁטוֹת לְחֹטָא,

כְּמֵאמַר רַ' לִי: אֵין

אָדָם חוּטָא בּוֹ. – אלא

אם כן נכנסה בו רוח

שטות. "רוח שטות" זו

מתבטאת, כמוסבר להלן,

בכך, שנדמה לאדם

החוטא, שלמרות שהוא חוטא, הוא נשאר אותו יהודי, ואין

הוא מרגיש שהוא נפרד בכך, חלילה, מהקב"ה. לו היה חש

שעלידי החטא הוא נפרד וניתק מהקב"ה – לא היה חוטא,

מחמת האהבה הנטועה בלבו להקב"ה, שבגללה הרי היה

מוסר את נפשו כדי שלא להינתק מהקב"ה – אלא "רוח שטות"

זו מטפשת אותו שלא ירגיש בהינתקות מהקב"ה הנגרמת

עלידי החטא. ברם, אם כך הדבר, הרי שגם בשעת "נסיון" של

קידוש ה', כשרוצים לכפות עליו לכפור בהקב"ה, לא היה צריך

לחוש שעלידי־כך הוא ניתק מהקב"ה, וממילא – לא למסור

את נפשו? – מסביר רבנו הזקן, שבאפשרות הקליפה להסתיר

רק על דברים שאינם נוגעים ישירות בבחינת ה"חכמה" של

הנפש האלקית. ואילו – כשמדובר בנסיון של קידוש ה', הפוגע

ישירות ב"כוח החכמה", באמונה הנובעת מה"חכמה", שם אין

הקליפה יכולה לכסות ולהסתיר, ויהודי מרגיש אז וחש שעל־

ידי־כך אכן יינתק מהקב"ה, ולכן הוא מוסר את נפשו:

אֵלָא שְׁגָלוֹת הֵזֶה לְבַחֲנִית חֲכָמָה - אֵינוֹ אֵלָא לְבַחֲנִית

הַמִּתְפַּשֶּׁט מִמָּנָה בְּנֶפֶשׁ בְּלֹא לְחִיּוּתָהּ, – בחיות אלקית.

התפשטות זו בלבד של "חכמה", אפשר שתהיה בגלות, ולא

יתאפשר לה להתפשט בכל הנפש, וממנה בכל הגוף, להחיותם

בחיות של קדושה ולשמור עליהם מלעבור עבירה. אֲבָל שְׂרָשׁ

וְעֵקֶר שֶׁל בַּחֲנִינֵי חֲכָמָה שֶׁנִּפְשָׁם הָאֱלֹהִית הוּא בְּמַחֲוִין,

1 מ"חכמה". מה משמעות ההמשכה מ"חכמה"? – יוסבר להלן,

2 ש"חכמה" היא ענין ה"ביטול" לאור אי־סוף ברוך־הוא,

3 להקב"ה: "המשכה מחכמה" פירושה – המשכת ביטול זה

4 לאלקות, שאז זה צד הקדושה. אך, כשחסר "ביטול" זה

5 מזה"חכמה" – אין זו

6 קדושה. וכך אומר רבנו

7 הזקן ביחס ל"קדוש" 1

8 העליון" (חכמה): הַבְּטֹל – 2

9 "קודש העליון" (חכמה) 3

10 בטל בְּמִצִּיאוֹת מְאֹד 4

11 אי־סוף בְּרוּךְ־הוּא 5

12 הַמְלַבֵּשׁ בּוֹ, וְאֵינוֹ דָּבָר 6

13 בְּפִנֵּי עֲצָמוֹ, כְּנוֹכַח 7

14 לְעִיל, וְלֹכֵן נִקְרָא "כח" 8

15 מָה. – ולכן זה נקרא 9

16 בשם "חכמה" המורכבת 10

17 משתי המלים: "כח מה" 11

18 כוח של מה, של ביטול. 12

19 הרי שקדושה היא דוקא 13

20 דבר שיש בו המשכה 14

21 מ"חכמה" – דבר שבטל 15

22 להקב"ה ואינו "מציות" 16

23 לעצמו כלל, והוא הַפֶּךְ 17

24 מִשֵּׁשׁ מִבְּחִינֵי הַקְּלָפָה 18

25 וּסְטֵרָא־אֲחֵרָא, שְׂמִמָּנָה

26 נֶפֶשׁוֹת אֲמוֹת הָעוֹלָם דְּעֵבְדִין לְנִרְמִיָּהוּ, – העושות רק למען

27 מציותן האנוכית, וְאֲמָרִין: "הב הב" – ואומרות "תן תן"

28 וְ"הַלְעִיטֵנִי", – כמו שאמר עשו: "הלעיטני", לְהִיּוֹת יֵשׁ וְדָבָר

29 בְּפִנֵּי עֲצָמוֹ, – ולא בטל לאלקות, כְּנוֹכַח לְעִיל, – שקליפה

30 היא בחינת "יש" (מציות) המנותקת מאלקות, הַפֶּךְ בַּחֲנִינֵי

31 הַחֲכָמָה; – שענינה – ביטול. וְלֹכֵן – אלה שמצד הקליפה,

32 נִקְרָאִים "מֵתִים", בִּי "הַחֲכָמָה תַּחֲיָה", – אך, דבר שהוא

33 היפך ה"חכמה", הוא גם היפך החיים, וּבְתִיבָּה: "מֵמוֹתָיו וְלֹא

34 בְּחֲכָמָה"; – מיתה קשורה במה שאין בו ענין ה"חכמה", וזה

35 אמור ביחס לאומות העולם המקבלות חיותן מהקליפות. וְכֵן

36 הַרְשָׁעִים וּפִשְׁעֵי יִשְׂרָאֵל קָדָם שָׂבָאוּ לִידֵי נִסְיוֹן לְקִדְשׁ

37 הַשֵּׁם; – שכן, כשהם באים לידי נסיון של קידוש ה', מתעוררת

38 בהם בחינת ה"חכמה" שבנשמתם, ומחיה אז את נפשם. ואילו

39 שלא בשעת נסיון של קידוש ה', למרות שגם אז קיימת בהם,

40 בחינת ה"חכמה" שבנפש וה"ביטול" להקב"ה, אך זה אצלם

41 בהעלם ובגלות – כפי שיסביר להלן: בִּי בַּחֲנִינֵי הַחֲכָמָה

42 שֶׁנִּפְשָׁם הָאֱלֹהִית עִם נִיצוּץ אֱלֹהִים מְאֹד אי־סוף

43 בְּרוּךְ־הוּא הַמְלַבֵּשׁ בּוֹ, – בכוח החכמה, הֵם בְּבַחֲנִינֵי גְלוּת

44 בְּנוֹפֶם בְּנֶפֶשׁ הַבְּחִימִית, מִצֵּד הַקְּלָפָה שֶׁבְּחִלָּל הַשְּׂמָאֵלִי

45 שֶׁבִּלְבָּב, הַמּוֹלֶכֶת וּמוֹשְׁלֶת בְּנוֹפֶם – בשעה שהנפש הבהמית

46 מושלת בגוף, נמצאים אז, בחינת ה"חכמה" של הנפש האלקית

ליקוטי אמרים

מדובר כאן ביחס ל"פושע ישראל", שגם הוא מוסר את נפשו
על קידוש ה', והקליפות היו בו תמיד על העליונה, כמאמר
רז"ל¹³ ש"הרשעים הם ברשות לבם", — ברשות החלל
השמאלי שבלבם, מקומה של הנפש הבהמית והיצר-הרע
שמצד הקליפה; מכלל
מקום כשבא לידי נסיון
בדבר אמונה בה' אחד,
שיסודתה בחררי קדש,
היא בחינת חכמה
שבנפש האלהית, — כפי
שנזכר לעיל, נקראת
"חכמה" בשם "קדש",
שבה — ב"חכמה", מלכש
אור אינסוף ברוך-הוא
— אז, הרי כל הקליפות
בטלים ומבטלים והיו
כלא היו ממש לפני ה',
בדכתיב¹⁴: "כל הגוים —
כולל קליפות, כאין נגדו
וגו'", ובתיב¹⁵: "כי הנה
אויבך ה', — כולל גם
קליפות שהן "אויבי ה'",
כי הנה אויבך יאבדו,
יתפרדו וגו'", ובתיב¹⁶:
"בהמם דונג מפני אש
יאבדו וגו'", — הרשעים
והקליפות יימסו מפני
השי"ת, ובתיב¹⁷: "הרים
— הקליפות שהן בעיני
עצמן כהרים, בדונג
נמסו". — הרי, שכלפי אור אינסוף ברוך-הוא המלוכש בבחינת
"חכמה" שבנפש של יהודי — בטלות ונעלמות כל הקליפות, ואז
— כשיהודי עומד לפני נסיון של קידוש ה' — מתעוררת ומתגלה
בתוכו בחינת חכמה זו. לכן, למרות שלפני כן היתה לקליפות
השליטה המלאה עליו, יש בו עתה הכוח להתגבר עליהן. זאת
אומרת: יהודי יש בו תמיד הכוח (הנובע מ"חכמה" — אהבה
מסותרת) לשלוט על התאוות, צריכים רק לעורר כוח זה. להלן,
יסביר רבנו הזקן, איך כלולה באהבה זו גם יראה. שכן, כאמור,
כדי לקיים תורה ומצוות נדרשת גם יראה; ומאחר שאנו
אומרים, שלשמירת התורה והמצוות מספיקה האהבה
המסותרת בלבד — הרי שהיא כוללת בתוכה גם יראה; והנה,
אור ה' אינסוף ברוך-הוא המלכש בחכמה שבנפש — גדול
ועצום כחו בליבך לגרש ולדחות הסמך-אחרת והקליפות
שלא יוכלו יגעו אפלו בלבושיו, — ה"לבושים" שהם שייכים
לאור אינסוף ברוך-הוא, שהם מחשבה דבור ומעשה של
אמונת ה' אחד; — שלא יהיה בכוחן של הקליפות "לנגוע" לא

ואינה — ה"עיקר" שבחכמה, אינה מתלבשת בלבוש שק
דקלפה שבלב בחלל השמאלי בבחינת גלות ממש, — שלא
יוכל להיות לה שום השפעה, רק שהיא — בחינת חכמה זו,
בבחינת שנה ברשעים, — אדם ישן קיימים בו כל הכוחות,
כמו לאדם ער, אלא
שבשעת השינה הכוחות
רדומים ומוסתרים, ואינה
פועלת פעלתה בהם —
שהרי פעולתה צריכה
להיות, שהנפש כולה
תהיה בטלה להקב"ה, כל
זמן שעוסקים בדעתם
ובינתם בתאוות העולם,
— כל זמן שה"דעת"
וה"בינה", שהן הכוחות
הגלויים ולמטה
מ"חכמה", שקועות
בתאוות — בחינת
ה"חכמה" היא כנרדמת
ונתונה בשינה. אך
כשבאים — הרשעים,
לידי נסיון בדבר אמונה,
שהיא למעלה מהדעת,
ונגעה עד הנפש — עד
לביחינת חכמה שבה —
שורש האמונה הוא,
כאמור, ב"חכמה", אז
היא — ה"חכמה", נעורה
משנתה, — כלומר, היא
מתגלה, ופועלת פעלתה
בבחי' ה' המלכש בה, —
בכך, שאותו אדם מוכן למסור את נפשו על קידוש ה', וכמו
שכתוב¹²: "ויקץ פישן ה'", — הרומז על בחינת ה"חכמה"
שבנפש ואור אינסוף המלוכש בה, שהיתה קודם כרדומה, ולא
פעלה פעולתה. אך, כשבא האדם לידי נסיון של קידוש ה' —
היא מתעוררת ופועלת פעולתה — לעמד בנסיון באמונת ה'
בלי שום טעם ודעת ושכל משגל לו, — מדוע עליו למסור
את נפשו, להתגבר על הקליפות ותאוות עולם-הזה בחרר
ובאסור שהרגל בהם, ולמאס בהם, — כלומר, בעמדו עתה
נכון למסור את נפשו על קידוש ה', לא רק שהוא מרסן את
תאוותיו הפנימיות ומושל עליהן, אלא הן נעשות מאוסות
בעיניו, ולבחר לו ה' לחלקו ולגורלו, — גם כוחותיו הפנימיים,
כ"שכל" ו"מדות", הנקראים "חלק", וגם הכוחות העליוניים
יותר, "רצון" ו"תענוג", הנקראים "גורל" — יהיו נתונים כולם
להקב"ה — למסור לו נפשו על קדשת שמו. ואף כי
הקליפות גברו עליו כל ימיו ולא יכול להם, — שהרי,

בעבודה־זרה, בְּלִי אֱמוּנָה בְּלִבְּךָ: – בעבודה־זרה זו. גם
מזה יראה נשמתו של יהודי, ויראה זה, היא הכלולה באהבה
המסותרת. הרי, שבאהבה מסותרת – הכלולת בתוכה גם יראה
– יכול יהודי לקיים תורה ומצוות, כפי שיפורט להלן, על־ידי
שעושה חשבון: מאחר

שהיה גם מוסר את נפשו,
ובלבד שלא להיות נפרד
מהקב"ה, עליו בוודאי
להימנע מלעבור עבירה,
כי על־ידי עבירה נפרדים
חס־שולום מהקב"ה. עליו
לקיים מצוות, כי על־ידן
מתאחדים עם הקב"ה, וזה
הרי רצונו האמיתי –
להיות דבוק בהקב"ה.
בהקשר למה שלמדנו
בפרק זה ב"תניא", שגם
'פושע ישראל' מוסר את
נפשו כשרוצים לכפות
עליו לכפור בהקב"ה, מן

הראוי להביא סיפור שאירע בזמנו של הבעל־שם־טוב, המובא
בספר "תולדות יעקב יוסף": בגלל סיבות שונות, גדל וחונך ילד
יהודי אצל גוי "פריץ", ולא ידע שום דבר מיהדותו. כשבגר קצת
אותו ילד, החליט ה"פריץ" להמיר את דתו באופן רשמי, והבין
לכבוד אותו מאורע סעודה גדולה. בהיותו בטוח שהילד לא
יתנגד לכך, הודיע לו ה"פריץ" שביום מסויים ימירו את דתו.
הילד החל לשאול למשמעות הדבר. וה"פריץ" ענה לו: כלום,
עד עתה קוראים לך פייוויש – וכשימירו את דתך יקראו לך
"איוואן". שאל הילד: מדוע אני נקרא "פייוויש"? נאלץ ה"פריץ"
לספר לו, שהוא ילד יהודי. מששמע הילד שהוא ילד יהודי לא
רצה להסכים שימירו את דתו, בטענו: אני נקרא "פייוויש" –
אשאר "פייוויש"! ולא הועילו היסורים הרבים שייסר אותו
ה"פריץ" על כך. פייוויש מסר את נפשו על קידוש ה'. התבטאה
על כך אשה יהודיה: ריבונו של עולם, אנחנו, אכן, לא טעינו בכך.
אך, גם אתה לא טעית בנו. פייוויש, פושע ישראל, מסר את
נפשו על קידוש ה'.

רק באמונה עצמה, אלא גם לא במחשבה, דיבור ומעשה,
שעליהם להיות מושלטים מהאמונה ומאחדות ה'. דְּהִינּוּ – אור
אי־סוף המלוּבש בנפש היהודי, נותן לו הכוח, לַעֲמֹד בְּנִסְיוֹן
לְמַסַּר נַפְשׁוֹ, אֶפְלוּ שְׁלֹא לַעֲשׂוֹת רַק אִיזָה מַעֲשֶׂה לְבַד נִגְד
אֱמוּנַת ה' אַחֶר, כְּגוֹן –
כשכופים עליו:

לְהִשְׁתַּחֲוֹת לַעֲבֹדָה זָרָה,
אֶף שְׂאִינוּ מֵאֲמִין בָּהּ
בְּלִל בְּלָבוֹ, – ואין זה
"נוגע" באמונה עצמה,
שכן – בלבו הוא הרי
מאמין בהקב"ה, יש בכך
רק משום מעשה שבניגוד
לאמונה – ואף על כך הוא
מוסר את נפשו; וְכֵן – זה
נותן לו הכוח למסור את
נפשו, שְׁלֹא לְדַבֵּר תוֹעָה
חֲסִי־שְׁלוֹם עַל אַחֲדוּת
ה', אֶף שְׂאִין פִּיו וּלְבֹ
שְׁוִיו, רַק לְבֹ שְׁלֹם
בְּאֱמוּנַת ה'. – אף־על־פִּי־כן ימסור את נפשו, שלא לעשות
אותו מעשה ושלא לדבר אותו דיבור. ברם, אין זו ההתבטאות
של האהבה המסותרת עצמה. האהבה הטבעית והמשיכה
להקב"ה, אינן נפגעות כאן ישירות, כי גם בשעת המעשה או
הדיבור נשאר האמונה בתומתה, אלא זו היא ההתבטאות של
ה"יראה" הכלולה ב"אהבה" – הוא ירא מלהיות חס־שולום
נפרד מהקב"ה – יראה זו מונעת אותו מלעשות אותו מעשה או
מלדבר אותו דיבור. וכל זה – מחמת שנתגלתה בו, בגלל הנסיון
של קידוש ה', ה"חכמה" שבנפש. וְזֶה נִקְרָא "דְּחִילוֹ הַנִּכְלָל
בְּרַחֲמֵי", – יראה הכלולה באהבה, שְׁהִיא אֶהְבָּה הַטִּבְעִית
שֶׁבִּנְפֶשׁ הָאֱלֹהִית שֶׁבְּכֻלּוֹת יִשְׂרָאֵל, שֶׁחֲפָצָה וּרְצוֹנָה
בְּטַבְעָה לְדַבֵּק בְּשֶׁרֶשָׁה וּמִקּוּרָה אֹר אֵין־סוֹף בְּרוּךְ־הוּא,
שֶׁמִּפְנֵי אֶהְבָּה זוֹ וּרְצוֹן זֶה – להידבק בהקב"ה, הִיא – הנפש
האלקית, יִרְאָה וּמִפְחָדָת בְּטַבְעָה מִנְּעֵ בְּקֶצֶה טְמֵאָת
עֲבֹדָה־זָרָה חֲסִי־שְׁלוֹם, שְׁהִיא נִגְד אֱמוּנַת ה' אַחֶר, אֶפְלוּ
בְּלִבוּשֶׁהָ חֲחִיצוֹנִים שֶׁהֵם דְּבוּר אוֹ מַעֲשֶׂה, – הקשורים

יום חמישי י"א שבט

מורה שיעור לשנה מעוברת: מעמ' 50, פרק כ והנה מודעת... עד עמ' כו, ואפס ממש.

כשבאים לכפות עליו לכפור בהקב"ה ולעבוד עבודה־זרה – הוא
מרגיש שרוצים לנתק ולהפריד אותו מהקב"ה, ואז הוא מוסר את
נפשו. בכוח זה של מסירות נפש, הוא אכן יכול להישמר מכל עבירה
ולקיים כל המצוות. אך, כיצד יש באותו כוח של מסירות נפש, שלא
לעבוד עבודה־זרה, להשפיע גם ביחס לעבירות אחרות? וכיצד יש גם
בכוחו להביא לקיום כל המצוות, – יוסברו הדברים בפרקים הבאים
על יסוד הנחה שכל מצוות־העשה קשורות במצות האמונה ואחדות
ה' – "אנכי ה' אלקיך": וכל מצוות־לא־תעשה קשורות ב"לא־תעשה"
של עבודה־זרה – "לא יהיה לך אלקים אחרים", בכך יובהר, כיצד

73 פָּרָק כ. בפרקים הקודמים הסביר רבנו הזקן, כיצד "קרב מאד" לכל
74 אחד מישראל, לקיים תורה ומצוות מתוך רגש של אהבת ה' ויראת ה'
75 – באמצעות האהבה המסותרת שבו להקב"ה, אהבה מסותרת זו היא
76 בחינת ה"חכמה" שבנפש האלקית, בה שורה אור אי־סוף ברוך־הוא,
77 ומשם נובע הכוח ביהודי למסור את נפשו ולא להיפרד ולהינתק
78 חס־שולום מהקב"ה.
79 אם היהודי היה מרגיש, שעל־ידי עבירה, הוא ניתק ונפרד מהקב"ה,
80 לא היה עובר על שום עבירה. אך, אין הוא מרגיש בכך, נדמה לו,
81 שגם בשעה שהוא חוטא, הוא נשאר יהודי כפי שהיה. ואילו –

1 אפשר לנצל את הכוח של מסירות נפש לשמירת כל מצוות ה"עשה"
2 וה"לא-תעשה".
3 **וְהִנֵּה מוֹדַעַת זֹאת** – ידוע הדבר, לְבַל, כִּי מִצְוֹת – ה'עשה'
4 של אמונה ואחדות ה', וְאַחֲרֵית עֲבוֹדַת־זֶרָה, שֶׁהֵם שְׁנֵי
5 דְּבָרוֹת הָרְאוּשׁוֹנִים, –
6 מעשרת הדיברות, "אֲנֹכִי"
7 וְ"לֹא יִהְיֶה לָּךְ", – "אֲנֹכִי"
8 ה' אלקיך" – מצות-העשה
9 של אמונה ואחדות ה',
10 "לֹא יִהְיֶה לָּךְ" – מצות
11 הלא-תעשה של עבודה-
12 זרה, הֵם כְּלָלוֹת כָּל
13 הַתּוֹרָה כְּלָה; – הן
14 כוללות את כל התורה
15 כולה. כִּי דְבוֹר "אֲנֹכִי"
16 כולל כָּל רִמָּ"ח מִצְוֹת
17 עֲשֵׂה, וְ"לֹא יִהְיֶה לָּךְ"
18 כולל כָּל שִׁסָּ"ח מִצְוֹת
19 לֹא-תַעֲשֶׂה, – שתי מצוות
20 אלו, הן ה"כלל", וכל
21 שאר המצוות, הן "פרטים"
22 מאותו "כלל". וְלָכֵן
23 שֶׁמֶעֱנֶה "אֲנֹכִי" וְ"לֹא
24 יִהְיֶה לָּךְ" לְבַד מִפִּי
25 הַגְּבוּרָה כְּמֵאמֶר רַ"ל,²
26 – "אֲנֹכִי וְלֹא יִהְיֶה לָּךְ מִפִּי
27 הגבורה שמענו", מִפִּי שֶׁהֵם – שני דיברות אלו, כְּלָלוֹת
28 הַתּוֹרָה כְּלָה. – הרי, ששמענו "מפי הגבורה", מפיו של הקב"ה,
29 את כל התורה כולה, מאחר ששתי דיברות אלו הן ה"כלל"
30 האוצר בתוכו את כל ה"פרטים" – כל התורה. בכך – שכל
31 מצוות-העשה קשורות במצוות-העשה של אמונה, וכל מצוות
32 הלא-תעשה קשורות בלא-תעשה של עבודה-זרה – יובן
33 ממילא, שאת הכוח של מסירות נפש, לשמור על האמונה
34 ולהתנגד לעבודה-זרה, אפשר לנצל גם לקיום כל המצוות,
35 ולהימנעות מכל העבירות. יש, כמובן, להסביר: איזו שייכות
36 מיוחדת יש בין כל העבירות, לעבודה-זרה? – הקשר שבין כל
37 המצוות ל"אמונה" מובן, כפי שמוסבר במכילתא³, משל למלך
38 שבא לארץ, ואנשיה בקשוהו לגזור עליהם גזירות. ענה להם
39 המלך: תחלה קבלו עליכם את מלכותי, ולאחר מכן אגזור
40 עליכם גזירות. כך מובן גם ביחס למצות "אֲנֹכִי ה' אלקיך" – בה
41 מצווה כל אחד מישראל לקבל על עצמו עול מלכות שמים –
42 שהיא משמשת כהקדמה וכיסוד לכל המצוות שהקב"ה מצוה
43 את בני ישראל. אך, לא ברור עדיין, השייכות המיוחדת בין כל
44 מצוות "לא-תעשה", ל"לא-תעשה" של עבודה-זרה. ויוסברו
45 הדברים להלן: משמעות "אחדות ה'" איננה רק שישנו בורא
46 אחד, אלא גם שאין דבר שמחוץ להקב"ה, כי הכל בטל ומאוחד

ליקוטי אמרים

פֶּרֶק כ וְהִנֵּה מוֹדַעַת זֹאת לְכָל כִּי מִצְוֹת וְאַחֲרֵית
ע"ז שֶׁהֵם שְׁנֵי דְבָרוֹת הָרְאוּשׁוֹנִים
אֲנֹכִי וְלֹא יִהְיֶה לָּךְ הֵם כְּלָלוֹת כָּל הַתּוֹרָה כּוֹלָה. כִּי דְבוֹר
אֲנֹכִי כּוֹלֵל כָּל רִמָּ"ח מִצְוֹת עֲשֵׂה. וְלֹא יִהְיֶה לָּךְ כּוֹלֵל
כָּל שִׁסָּ"ח מִצְוֹת ל"ת וְלָכֵן שֶׁמֶעֱנֶה אֲנֹכִי וְלֹא יִהְיֶה לָּךְ
לְבַד מִפִּי הַגְּבוּרָה כְּמֵאמֶר² ל מִפִּי שֶׁהֵם כְּלָלוֹת הַתּוֹרָה
כּוֹלָה. וְלִבְּאֵר הַיִּטֵּב עֲנִין זֶה צָרִיךְ לְהוֹכִיחַ תַּחֲלָה
בַּקְצָרָה עֲנִין וּמֵהוּת אַחֲדוּתוֹ שֶׁל הַקֵּב"ה שֶׁנִּקְרָא יְחִיד
וּמְיוּחָד וְכָל מֵאמִינִים שֶׁהוּא לְבָדוֹ הוּא כְּמוֹ שֶׁהִיא קוֹדֶם
שֶׁנִּבְרָא הָעוֹלָם מִמֶּשׁ שֶׁהִיא הוּא לְבָדוֹ וְכִמְ"שׁ אֶתֶּה
הוּא עַד שֶׁלֹּא נִבְרָא הָעוֹלָם אֶתֶּה הוּא מִשְׁנִבְרָא כּו' פִּי'
הוּא מִמֶּשׁ כִּלִּי שׁוֹם שִׁינּוֹ כִּדְכָתִיב אֲנִי ה' לֹא שְׁנִיתִי כִּי
עוֹה"ז וְכֵן כָּל הָעוֹלָמוֹת הָעֲלִיוֹנִים אֵינָן פּוֹעֲלִים שׁוֹם שִׁינּוֹ
בְּאַחֲדוּתוֹ ית' בְּהִבְרָאָם מֵאֵין לִישׁ שֶׁכֵּמוֹ שֶׁהִיא הוּא
לְבָדוֹ הוּא יְחִיד וּמְיוּחָד קוֹדֶם הִבְרָאָם כֵּן הוּא לְבָדוֹ הוּא
יְחִיד וּמְיוּחָד אַחֵר שֶׁבְּרָאָם מִשׁוֹם דְּכוּלָּא קָמִיָּה כִּלָּא
חֲשִׁיב וְכֵאֵין וְאִפֹּס מִמֶּשׁ

עם הקב"ה. ממילא כשאדם עובר עבירה – דבר שהוא נגד
רצונו של הקב"ה, ובכך הוא מנתק את עצמו מהקב"ה ומרגיש
את עצמו ל"יש" ו"דבר נפרד" מאלקות – גם זו נקראת עבודה-
זרה, וכפי שרבנו הזקן יסביר זאת להלן: וְלִבְּאֵר הַיִּטֵּב עֲנִין זֶה,
– התייחסות כל העבירות
ל"עבודה זרה", צָרִיךְ
לְהוֹכִיחַ תַּחֲלָה בַּקְצָרָה
עֲנִין וּמֵהוּת אַחֲדוּתוֹ שֶׁל
הַקֵּב"ה-בְּרִיךְ-הוּא,
שֶׁנִּקְרָא "יְחִיד וּמְיוּחָד", –
משמעות הביטוי "יחיד
ומיוחד" לגבי הקב"ה,
היא: כִּי בְּמוֹשֵׁג "אֲחָדוּת ה'
– אפשר לומר שהוא
אלוקה אחד, בורא יחיד,
כֵּן אֲפֻשֶׁר לומר שהקב"ה
הוא אחד פשוט ולא
מורכב – וכך הלאה,
ואילו בביטוי זה מודגש
ענין נוסף באחדות ה'
כדלהלן: "וְכָל מֵאִמִּינִים
שֶׁהוּא לְבָדוֹ הוּא", –
כולם הרי מאמינים,
שהקב"ה הוא אחד לבדו,
גם אחרי שברא את כל
העולמות וכל הנבראים,
כְּמוֹ שֶׁהִיא קֹדֶם שֶׁנִּבְרָא הָעוֹלָם מִמֶּשׁ, שֶׁהִיא הוּא לְבָדוֹ, –
שום דבר חוץ ממנו, הרי לא היה – כך גם אחרי שברא את
העולם – קיים רק הוא בלבד. וְכִמְ"שׁ שֶׁאֲמָרִים: "אֶתֶּה הוּא
עַד שֶׁלֹּא נִבְרָא הָעוֹלָם, אֶתֶּה הוּא מִשְׁנִבְרָא כּו'", – בעצם,
היה צריך לומר: "אתה עד שלא נברא העולם ואתה משנברא"
– מה אומרת לנו המלה "הוא" שנוכרת כאן פעמיים? – אלא הן
מצינו: הוא – הוא, אותו אחד ויחיד, פְּרִיט – משמעות (ציון)
המלה "הוא", היא: "הוא" מִמֶּשׁ – הוא שהיה לפני שנברא
העולם, אותו אחד בדיוק הוא לאחר שנברא העולם, כְּלִי שׁוֹם
שְׁנֵי, בְּדְכָתִיב: "אֲנִי ה' לֹא שְׁנִיתִי". – מלפני הבריאה ועד
אחרי הבריאה – עם בריאת העולמות, לא נשתנה שום דבר
באחדותו האבסולוטית של הקב"ה; ביצירת העולמות – לא
נוסף שום דבר, כפי שרבנו הזקן מסביר: כִּי עוֹלָם תְּהֵא וְכֵן כָּל
הָעוֹלָמוֹת הָעֲלִיוֹנִים – אֵינָם פּוֹעֲלִים שׁוֹם שְׁנֵי בְּאַחֲדוּתוֹ
וְיִתְבָּרֵךְ בְּהִבְרָאָם מֵאֵין לִישׁ, שֶׁכֵּמוֹ שֶׁהִיא "הוּא לְבָדוֹ הוּא
יְחִיד וּמְיוּחָד" קֹדֶם הִבְרָאָם, כֵּן "הוּא לְבָדוֹ הוּא יְחִיד
וּמְיוּחָד" אַחֵר שֶׁנִּבְרָאָם, – כִּיצַד אֲכַן הִדְבַּר? לְכַאוּרָה, הרי נוספו
עולמות ונבראים, שלא היו קודם? אלא – מִשׁוֹם דְּכָלָא קָמִיָּה
כְּלָא חֲשִׁיב, – לגבי הקב"ה אין ערך לשום דבר, וכולם הם,
וְכֵאֵין וְאִפֹּס מִמֶּשׁ.

יום שישי י"ב שבט

מורה שיעור לשנה מעוברת: מעמ' כו, כי התהוות כל העולמות... עד עמ' כו, ודקות יותר.

ליקוטי אמרים

כי התהוות כל העולמו' עליונים

ותחתונים מאין ליש וחיותם וקיומם המקיימם שלא יחזרו להיות אין ואפס כשהיה אינו אלא דבר ה' רוח פיו ית' המלוכש בהם. ולמשל כמו בנפש האדם כשמדבר דבר אחד שדבור זה לבדו כלא ממש אפי' לגבי כללות נפשו המדברת שהוא בחי' לבוש האמצעי שלה שהוא כח הדבור שלה שיכול לדבר דבורי' לאין קץ ותכלית וכ"ש לגבי בחי' לבוש הפנימי שלה שהוא המחשבה שממנה נמשכו הדבורים והיא חיותם וא"צ לומר לגבי מהות ועצמות הנפש שהן עשר בחינותיה הנ"ל חב"ד כו' שמהן נמשכו אותיות מחשבה זו המלוכשות בדבור זה כשמדבר כי המחשבה היא ג"כ בחי' אותיות כמו הדבור רק שהן רוחניות ודקות יותר

1 – להלן יוסבר, איך לגבי הקב"ה כל הבריאה היא כאילו איננה
2 קיימת כלל; הבריאה כולה נוצרה וקיימת מדיבורו של הקב"ה;
3 והרי גם בבני אדם אנו רואים, שאין שום ערך לדיבור אחד של
4 האדם לגבי עצם כוח הדיבור של הנפש, שיכול לדבר מלים
5 ללא סוף – איזה ערך יש
6 למלה אחת, או לכמה
7 מלים, לגבי הכוח לדבר
8 בלי סוף, בלי שכן וודאי
9 הדבר שאין לאותו דיבור
10 שום ערך לגבי כוח
11 המחשבה, שממנו נובע
12 הדיבור; ועל-אחת-כמה
13 וכמה – לגבי עצם הנפש
14 שבאדם; כל-שכן ועל-
15 אחת-כמה-יובמה בלי
16 השוואה כלל, כשמדובר
17 לגבי הקב"ה, שאינו
18 מוגבל כלל, איזה ערך יש
19 לגביו, לאותו דיבור
20 שממנו נבראו וקיימים כל
21 העולמות והנבראים. וכך

22 אומר רבנו הזקן: כי התהוות כל העולמות עליונים
23 ותחתונים מאין ליש, וחיותם וקיומם המקיימם שלא יחזרו
24 להיות אין ואפס כשהיה, – שכן, כפי שיוסבר להלן ב"תניא",
25 אינה דומה בריאת העולם לעיבוד ויצירת כלי על-ידי בשר-ודם:
26 כלי יכול להתקיים בצורתו ובתבניתו גם אחרי שיוצרו מושך את
27 ידיו ממנו. ואילו בבריאה שונה הדבר: מאחר שהנברא נוצר
28 מ"אין" ל"יש", מן ההכרח שהכוח האלקי יברא ויחיה אותו
29 תמיד מחדש – לולא כוח אלקי זה, היה הנברא חוזר לאין ואפס.
30 יצירה זו, החיות והקיום של כל העולמות והנבראים, אינו אלא
31 דבר ה' ורוח פיו יתברך המלכש בהם. – בעולמות
32 ובנבראים.

33 ולמשל, כמו בנפש האדם, כשמדבר דבור אחד, שדבור
34 זה לבדו – הוא, כלא ממש אפילו לגבי כללות נפשו
35 המדברת, – הנפש שהיא המקור של כוח הדיבור, שהוא –
36 כוח הדיבור, בחינת לבוש האמצעי שלה, – של הנפש.
37 בשלשה לבושי הנפש, מהווה המחשבה ה"לבוש" העליון
38 ביותר; כוח המעשה – ה"לבוש" התחתון ביותר; וכוח הדיבור

יום שבת קודש י"ג שבט

מורה שיעור לשנה מעוברת: מעמ' כו, אבל עשר בחי' חב"ד כו'... עד עמ' 52, ענייני העולם:

ליקוטי אמרים

אבל עשר בחי' חב"ד כו' הן שרש ומקור המחשבה ואין בהם בחי' אותיות עדיין קודם שמתלכשות בלבוש המחשבה. למשל כשנופלת איזו אהבה וחמדה בלבו

77 אבל עשר בחינות
78 חכמה-בינה-דעת כו',
79 הן שרש ומקור
80 המחשבה, – כמזכר
81 לעיל, ואין בהם –

39 – ה"לבוש" האמצעי, שהוא ב"ח הדבור שלה, – והרי דיבור
40 אחד אין לו שום ערך בהשוואה לכוח הדיבור כולו, שיכול –
41 כוח הדיבור של הנפש, לדבר דבורים לאין קץ ותכלית; –
42 שכן, העובדה שבאמת יש גבול לדיבוריו של האדם, נובעת
43 מכך שחלקי גוף האדם
44 בהם תלוי דיבור האדם,
45 נחלשים מרוב דיבור
46 ומאבדים את כושרם. אך
47 מבחינת כוח הנפש, מסוגל
48 האדם לדבר בלי סוף –
49 וא"כ איזה ערך, יש
50 לדיבור אחד, לנוכח כוח
51 אין-סופי זה של מלים?
52 וכל-שכן – שאין ערך
53 לדיבור אחד, לגבי בחינת
54 לבוש הפנימי שלה –
55 של הנפש, שהוא
56 המחשבה, – הכוח
57 לחשוב, שהוא ה"לבוש"
58 הפנימי של הנפש – הנפש
59 מאוחדת יותר עם
60 המחשבה, שממנה – מהמחשבה, נמשכו הדבורים – שכן,
61 האדם מדבר את מה שהוא חושב, והיא חיותם; – ומאחר
62 שהמחשבה עדינה יותר מאשר הדיבור, וקשורה יותר עם הנפש
63 – ודאי שאין שום ערך לדיבור אחד לגבי המחשבה, ואין צורך
64 לומר לגבי מהות ועצמות הנפש, שהן עשר בחינותיה
65 הנזכרים לעיל: חכמה-בינה-דעת כו', – בהשוואה ללבושי
66 הנפש, מחשבה, דיבור ומעשה, נקראים עשר בחינות וכוחות
67 אלה של הנפש (חכמה, בינה, דעת, והמדות): חסד, גבורה,
68 תפארת, נצח, הוד, יסוד, מלכות) – עצמות הנפש, שממנה –
69 מ"שכל" ו"מדות" הנפש, נמשכו אותיות מחשבה זו
70 המלכשות בדבור זה כשמדבר, – שכן, האדם חושב או על
71 ענין שכלי, או על ענין הקשור לרגשי המדות – ומה שהוא
72 חושב, לאחר מכן הוא מדבר, כי המחשבה היא גם-כן בחינת
73 אותיות כמו הדבור, רק שהן – אותיות המחשבה, רוחניות
74 ודקות יותר. – אותיות הדיבור מגושמות יותר מאשר אותיות
75 המחשבה, אך בכל זאת יש דמיון בין הדיבור לבין המחשבה –
76 בכך ששניהם מורכבים מ"אותיות",

82 בכוחות
83 וה"מדות",
84 אותיות עדיין קודם
85 שמתלכשות בלבוש
86 המחשבה. – רק לאחר

תאנות מבח אל הפעל להשיג המאכל או למידת החכמה
בפעל - או ללמוד את החכמה, שהוא חומד אותה, בפועל,
הרי בקאן - רק אז, כשהוא חושב איך לממש את תאוותו
עלידי השגת המאכל, או לימוד חכמה זו או אחרת, נולדה

בחנית אותיות במחו,

שהן אותיות בלשון עם

ועם - כשפת כל עם,

המדברים והמחברים

בהם - באותן אותיות,

כל עניני העולם: - כל

אחד חושב והוגה

באותיות השפה שהוא

רגיל לדבר בה, אך, לפני

שהחמדה חוזרת ועולה

מהלב למוח, לחשוב

במימושה המעשית -

אלא היא שרויה במצב

של עיצוב בתור "מדה",

בתחילה במוח ולאחר מכן

בלב - אין לחמדה עדיין

ביטוי באותיות; יש בכך אז משום הרגשה בלבד וממילא אין אז

מקום לכל הבדל בין השפות השונות. בהתאם לאמור, מובן מה

שולמדנו, שאין ערך כלל לדיבור אחד בהשוואה ל"שכל"

ול"מדות", הנחשבים ל"עצמות" הנפש של האדם. ובודאי שאין

שום ערך כלל לדיבור, בו נבראו ומתקיימים העולמות, לגבי

הקב"ה, שאינו מוגבל כלל. הרי, שכל העולמות והנבראים,

שיצירתם, חיותם וקיומם בא מהדיבור - הם כאין וכאפס לגבי

הקב"ה, ואינם "פועלים", משום כך, שום שינוי באחדותו של

הקב"ה.

מכן, כשהאדם חושב בכוח מחשבתו אודות ה"שכל" או אודות
הדברים שהוא מתרגש מהם - מופיעות האותיות. מאחר
ש"שכל" ו"מדות" הם בכלל למעלה מאותיות - בודאי ובודאי
שאינ לגביהם שום ערך לדיבור אחד. להלן מסביר רבנו הזקן,

איך בשכל ובמדות אין

עדיין אותיות: למשל,

בשנפלת איזו אהבה

והמדה בלבו של אדם,

קדם שעולה מהלב אל

המוח לחשב ולהרהר בה

11 - אין בה - בחמדת הלב,

בחנית אותיות עדיין,

רק חפץ פשוט וחשיקה

בלב אל הדבר שהוא

הנחמד אצלו. וכל-שכן

קדם שנפלה התאוה

והחמדה בלבו לאותו

דבר, רק היתה בכה

חכמתו ושכלו - בינה,

וידעתו, - כוח הדעת,

שהיה נודע אצלו אותו דבר שהוא נחמד ונעים ומוב

ויפה להשיגו ולדבק בו, כגון: ללמד איזו חכמה, או

לאכל איזה מאכל ערב - הרי, כשהחמדה לדבר לא באה

עדיין לידי ביטוי רגשי, רק בשכלו "תפס" והשיג את ה"טוב"

שבאותו דבר - ודאי שבאותה הבנה אין עדיין אותיות. רק

לאחר שכבר נפלה החמדה והתאוה בלבו בכה חכמתו

ושכלו וידעתו, - אחרי שלפני כן היתה החמדה ב"כוח

השכל" וממנו נוצרה החמדה בלב, ואחר-כך חזרה ועלתה -

29 החמדה, מהלב למוח לחשב ולהרהר בה איך להוציא

ליקוטי אמרים

של אדם קודם שעולה מהלב אל המוח לחשב ולהרהר
בה אין בה בחי' אותיות עדיין רק חפץ פשוט וחשיקה
בלב אל הדבר שהוא הנחמד אצלו וכ"ש קודם שנפלה
התאוה והחמדה בלבו לאותו דבר רק היתה בכה
חכמתו ושכלו וידעתו שהיה נודע אצלו אותו דבר
שהוא נחמד ונעים וטוב ויפה להשיגו ולדבק בו כגון
ללמוד איזו חכמה או לאכול איזו מאכל ערב רק
לאחר שכבר נפלה החמדה והתאוה בלבו בכה חכמתו
ושכלו וידעתו ואח"כ חזרה ועלתה מהלב למוח לחשב
ולהרהר בה איך להוציא תאוותו מכח אל הפועל להשיג
המאכל או למידת החכמה בפועל הרי בכאן נולדה
בחי' אותיות במוחו שהן אותיות כלשון עם ועם
המדברים והמהרהרים בהם כל ענייני העולם:

אגרות קודש

ב"ה, כ"ז טבת, תשי"ב

ברוקלין.

שלום וברכה!

קבלתי מכתבו מט' טבת עם הפ"נ המצורפים בו,

(א) ע"ד בנו... שיש לו נטי' לגנבה ח"ו, צריך לפנות בזה לרופא במקצוע זה, כי זהו מעין
חלישות, וישנם עתה אמצעי רפואה לזה, ומובן שלא להניח גם מזה לאמר בכל יום קאפיטל תהלים
(נוסף על הסדר) וגם ליתן קודם תפלת שחרית ומנחה א פרוטה או שלש לצדקה לזכות בנו ביחוד, וגם
לבדוק את הציצית שבהט"ק של בנו ש' ושללא ילך בגילוי ראש, ולבדוק המוזוזות בביתם, ואם נהוג
בין התלמידים שהולכים במקיף תחת הכובע, צריך הוא להרגילו בזה בלי בליטה ושיבוא זה מהצעת
חבריו, ואקוה שיוכל לבשר בשו"ט בזה...

בברכה.

יום ראשון

יום רביעי

ז שבט

ה'תש"ג

שיעורים. חומש: בא, רביעי עם פירש"י.
 תהלים: לט"זג.
 תנאי: פרק יח. ולתוספות . . . 46 גם דחילו.

בהיות אדמו"ר הזקן בן תשע שנה – למד חכמת ההנדסה והתכונה. בן עשר – סדר לוח על חמש עשרה שנה. בהיותו בן שנים עשר – נודמן שלמד ברבים הלכות קדוש החדש להרמב"ם, ולא מצאו הגאונים, שהיו באותו מעמד, ידיהם ורגליהם בבית המדרש.

יום שני

יום חמישי

ח שבט

ה'תש"ג

שיעורים. חומש: בא, חמישי עם פירש"י.
 תהלים: מד"מח.
 תנאי: והענין . . . כד גלגולים.

בפרט בזמן הזה אשר בחסדי השם יתברך אנו עומדים על סף הגאולה, עלינו להתאמץ בכל מיני אמוץ, לחזק כל עניני הדת בהדור מצוה, ולשמר את כל המנהגים מבלי לוותר אף כל שהוא, ומצוה וחובה על כל רב בישראל, להודיע לקהל עדתו כי הצרות והיסורים חבלי משיח המה, וה' אלקינו דורש מאתנו תשובה לתורה ומצות, שלא נעכב ביאת משיח צדקנו בקרוב ממש.

יום שלישי

יום ששי

ט שבט

ה'תש"ג

שיעורים. חומש: בא, ששי עם פירש"י.
 תהלים: מט"נד.
 תנאי: הנה החכמה . . . ומובן.

כשסים אדני אבי מורי ורבי [הרש"ב] הש"ס בפעם השלישית, אמר מאמר דא"ח, ותכנו – מהו "הדרן".
 בשנת האבלות אחרי אמו סים אדני אבי מורי ורבי [הרש"ב] ש"ס משנה לסוף י"א חדש, וליום היארצייט [=יום השנה] – כל הש"ס.

יום רביעי

שבת

י שבט

ה'תש"ג

שיעורים. חומש: בא, שביעי עם פירש"י.
 תהלים: נה"נט.
 תנאי: פרק יט. ולתוספות . . . בלב כלל.

תו"א ד"ה למען תהי' סוף סעיף המתחיל אמנם, "לא ישובות יומם מלראות" צ"ל "לא ישובות יומם ולילה מלרצות".

אמי זקנתי (הרבנית מרת רבקה נ"ע) בהיותה כבת שמונה עשרה שנה – בשנת תרי"א – חלתה, וציוה הרופא אשר תאכל תיכף בקומה משנתה, אמנם היא לא חפצה לטעום קודם התפלה, והיתה מתפללת בהשכמה, ואחר התפלה היתה אוכלת פת שחרית. כשנודע הדבר לחותנה אדמו"ר הצ"צ, אמר לה: א איד דארף זיין געזונד און א בעל כח. אויף מצות שטייט וחי בהם, איז דער טייטש וחי בהם, מען דארף אריינבריינגען

קלה

היום יום . . .

א חיות אין מצות. בכדי אז מען זאל קענען אריינבריינגען א חיות אין מצות, מוז מען זיין א בעל כח און זיין בשמחה. וסיים: דו דארפסט ניט זיין קיין ניכטערע. בעסער עסען צוליב דאווענען ווי דאווענען צוליב עסען. ובירכה באריכות ימים, – (נולדה בשנת תקצ"ג ונפטרה י' שבט תרע"ד). – מאמר זה אמר אאמו"ר לאחד על יחידות, והוסיף: און מען דארף עס טאן בשמחה.

"תורה אור" דבור המתחיל "למען תהיה" סוף סעיף המתחיל "אמנם": "לא ישובות יומם מלראות", צריך להיות "לא ישובות יומם ולילה מלראות".

אמי זקנתי (הרבנית מרת רבקה נשמתה- עדן), בהיותה כבת שמונה עשרה שנה – בשנת תרי"א – חלתה, וצוה הרופא אשר תאכל תכף בקומה משנתה, אמנם היא לא חפצה לטעם קדם התפלה, והיתה מתפללת בהשכמה, ואחר התפלה היתה אוכלת פת שחרית. כשנודע הדבר לחותנה, אדמו"ר ה"צמח צדק", אמר לה: יהודי צריך להיות בריא ובעל כח. על מצות נאמר "וחי בהם", הפרוש וחי בהם; יש להחדיר חיות במצות. בכדי שיוכלו להכניס חיות במצות, חייבים להיות בעל כח ולהיות בשמחה. וסיים: אינך צריכה להיות 'על בטן ריקה'. עדיף לאכל כדי להתפלל, מלהתפלל כדי לאכל. ובירכה באריכות ימים, – (נולדה בשנת תקצ"ג, ונפטרה י' שבט תרע"ד). –

מאמר זה אמר אדני אבי מורי ורבי [הרש"ב] לאחד על יחידות, והוסיף: ויש לעשות זאת בשמחה.

ה'תש"ג

יא שבט

יום ראשון

יום
חמישי

שיעורים. חומש: בשלח, פרשה ראשונה עם פירש"י.
תהלים: ס"ח.
תנאי: פרק כ. והנה . . . כו וכאפס ממש.

דער סדר פון טאג הויבט זיך אן מיט מודה אני, און דאס זאגט מען פאר נעגעל וואסער אפילו בידיים טמאות, ווארום כל הטומאות שבעולם זיינען ניט מטמא דעם מודה אני פון א אידען. ער קען זיין א חסר בזה או בזה, אבער דער מודה אני בלייבט גאנץ.

סדר היום מתחיל ב"מודה אני", ואומרים זאת לפני נטילת ידים אפלו בידיים טמאות, שכן כל הטמאות שבעולם אינן מטמאות את ה"מודה אני" של יהודי. הוא יכול להיות חסר בזה או בזה, אך ה"מודה אני" נותר שלם.

ה'תש"ג

יב שבט

יום שני

יום
שישי

שיעורים. חומש: בשלח, שני עם פירש"י.
תהלים: ס"ח.
תנאי: כי התהוות . . . כו ודקות יותר.

השכל וההתפעלות שני עולמות הם: עולם קר ומישב, ועולם רוח ומהל. וזאת היא עבודת האדם, לחברם להיות לאחדים. ואז הבהלה נהפכת לשאיפה, והשכל – למורה דרך בחיים של עבודה ופעל.

שבת
קודש

יום שלישי

יג שבט

ה'תש"ג

שיעורים. חומש: בשלח, שלישי עם פירש"י.

תהלים: סט-עא.

תנאי: אבל עשר . . . עניני העולם.

יֶאֱרֶצֶיט [=יום השנה] – ביום המיתה אָפְלוּ בְשָׁנָה ראשונה, וְאָפְלוּ בְשָׁנוֹם הַקְּבוֹרָה רְחוֹק מִיּוֹם הַמִּיתָה.
מַעֲנָה הַצֶּמֶח צֶדֶק לְאֹדְנִי אָבִי זָקְנִי מוֹרִי וְרַבִּי [מִהַר"ש] בְּהִיּוֹתוֹ כִּכֵּן שָׁבַע: הַחֶסֶד וְיִתְרוֹן
הַמַּעֲלָה אֲשֶׁר הָאֱלֹקִים עָשָׂה אֶת הָאָדָם יֵשֶׁר לְהִיּוֹת הוֹלֵךְ בְּקוֹמָה זָקוּפָה הוּא, דִּהְגָּם שֶׁהוֹלֵךְ עַל
הָאָרֶץ, מְכַל־מְקוֹם הוּא רוֹאֶה אֶת הַשָּׁמַיִם, לֹא כֵן בְּהוֹלֵךְ עַל אֲרֶבֶע, דָּאִינוּ רוֹאֶה אֶלָּא אֶת הָאָרֶץ.

אגרות קודש

ב"ה, א' שבט, תשי"ב

ברוקלין.

הרה"ג הוו"ח אי"א נו"נ עוסק בצ"צ וכו'

מוה"ר יהודא ארי' שי'

שלום וברכה!

בנועם קבלתי מכתבו, בו מודיע ע"ד מצב בריאותו של הרה"ח וכו' מוה"ר... שי', אשר כנראה ממכתבו הנה במקצת הוטבה בריאותו, ואקוה אשר במכתבו הבא יודיעני אשר כח הראי' שלו הולך וחזק, ובמשך הזמן יוכל לכתוב ג"כ בעצמו, והשי"ת הרופא כל בשר ומפליא לעשות ישלח לו רפואה בקרוב.

ידוע מרז"ל איזהו חכם הרואה את הנולד, ופירוש תורת החסידות בזה הרואה את הולדת הבריאה מאין ליש **שְׂרואָה** זה בכל עת ובכל רגע, וכמבואר בשער היחוד והאמונה לאדמו"ר הזקן, אשר אין הבריאה פעולה חד-זמנית בששת ימי בראשית, אלא שדבר ה' מהווה את כל הבריאה בכל רגע מאין ליש, וכן הוא שבכל איש הישראלי, בריאות הגשמית תלוי בבריאותו ברוחניות, והנה כשמרגיש חולשה באבר גשמי הרי הולך לרופא, לפי שצריכים להתנהג בדרך הטבע שהתורה נתנה רשות (שפירושו ג"כ כח) לרופא לרפאות, אבל ג"כ צליע בחולשה דאבר הרוחני, ובנדון דידן בענין הראי' את הנולד מאין ליש בכל רגע. ולא לדרשא קאטינא, אלא לעורר את... שי' להתחזק בלימוד תורת החסידות, ובתור התחלה בלימוד שער היחוד והאמונה הנ"ל. ות"ח לכת"ר על טרחתו במסירת כל הני"ל ל... שי' וכמו שלקח על עצמו והי' שליח לכתוב לי ע"ד מצבו, הנה בטח יקבל על עצמו גם שליחותי האמורה במכתבי זה, וגם יסייע ביד הני"ל להביא את זה בפועל טוב.

מוסג"פ העתק מכי הכללי בקשר עם חג החגים הוא י"ט כסלו העבר, ורשימת דברים מה שאמרתי להתלמידים שיחיו בהכנסם אלי בנר החמישי דחנוכה, וכן החוברת ע"ד י"ט כסלו, אשר תקותי שיעניין כ"ז את כת"ר שי'.

בברכה שיזכהו השי"ת לבשר טובות ע"ד הטבת מצב החולה, ולבשר ג"כ מפעולותיו הוא בעירו לקרב את לבם של ישראל לאביהם שבשמים.

נ"ב: בשנת תרפ"ח בהיותי בברלין בקרתי פעם אחת בליל ש"ק בבית אביו זצ"ל ודכירנא שלמד אז אביו לפני ב"ב רמב"ם, ובין הנוכחים הי' ג"כ אחד מתלמידי הקעלמער, אף שאיני זוכר את שמו.

יום ראשון ז' שבט ה'תשפ"ב

תגלחת הנתק של מצורע נזיר

קלושים כיון שיכול להישאל על נזירותו, ולכן בכוח ה'עשה' של המצורע לדחות את ה'עשה' וה'לאו' של הנזיר. והנה, ה'כסף משנה' הביא מ'תורת כהנים' שהיתר תגלחת הנתק במצורע נזיר נלמד מהכתוב 'והתגלח' ('דכתיב 'והתגלח' ולא כתיב 'וגלח'). וכתב ה'משנה למלך' שמכאן ראייה לדברי הרמב"ם (בהל' נזירות) שתגלחת הנזיר שנרפא מצרעתו מותרת כי ה'עשה' שבמצורע דוחה את ה'לאו' שבנזירות ואין בו 'עשה' ('קדוש יהיה...'). כי טמא מוחלט אינו 'קדוש'. וזה לא ניתן להיאמר בתגלחת הנתק שהיא בימי ההסגר המשלימים את ימי הנזירות והוא 'קדוש', ותגלחת הנזיר אסורה ב'עשה' ו'לאו' ואינה נדחית מפני ה'עשה' שבמצורע, ולכן הוצרך הלימוד מ'והתגלח' להתיר תגלחת הנתק של מצורע נזיר. ואילו לפי הראב"ד, אינו מובן מדוע צריך לימוד מיוחד מ'והתגלח' להתיר תגלחת הנתק של מצורע נזיר, הרי ה'עשה' שבמצורע דוחה את ה'עשה' וה'לאו' של הנזיר הקלושים כיון שישנם ב'שאלה'!

הלכות טומאת צרעת פרק ח, הלכה ג: בַּיַּצֵּד מְגַלְחִין אֶת הַנֶּתֶק? מְגַלֵּחַ הוֹצֵא לוֹ, וּמִנִּית שְׁתֵּי שְׁעָרוֹת סָמוּךְ לוֹ, בְּרִי שִׁיהִיה נֶכֶד הַפְּשִׁיז... וְאַפְלוּ הָיָה נֹזֵר, חָרִי זֶה מְגַלֵּחַ. ה'משנה למלך' הביא את דברי הרמב"ם (הל' נזירות פ"ז הט"ו) שנזיר שהיה 'מצורע מוחלט' (שהכהן טימאו לפי הסימנים) ונרפא מצרעתו, מגלח כל שערו כדי להיטהר, כי מצות ה'עשה' שנאמרה במצורע ('וגלח את כל שערו') דוחה את ה'לאו' תעשה' שעל הנזיר ('תער לא יעבור על ראשו'). ואף שנזיר שגילח בימי נזרו עבר גם על 'עשה' ('קדוש יהיה גדל פרע שער ראשו') ו"בכל מקום אין עשה דוחה לא תעשה ועשה, ולמה דוחה עשה של תגלחת הנגע לנזירות"? כי הנזיר שנטמא בצרעת הוא טמא מוחלט וימי חילוטו אינם עולים לו להשלים את ימי הנזירות "והרי אינו קדוש בהן, ובטל ה'עשה' מאליו ולא נשאר אלא 'לא תעשה'... ובא עשה של תגלחת הצרעת ודחה אותו". והראב"ד (הל' נזירות שם) ביאר שה'עשה' של תגלחת המצורע דוחה את ה'לאו' וה'עשה' שעל הנזיר משום שהם

יום שני ח' שבט ה'תשפ"ב

האם בגד צבוע מקבל טומאה?

ולדעת הרמב"ם יש לפרש כי בגד צבוע אינו מקבל טומאה לא מפני חיסרון מצד הבגד אלא מצד הנגע. כלומר: בעצם גם בגד צבוע שייך לקבלת טומאה, אלא שהנגע אינו מטמא אלא כשנראה על גבי רקע לבן ולא על גבי צבע, ולכן כשנראה נגע במקום שאינו צבוע ומטמא, נטמא הבגד כולו (קהלות יעקב טהרות לג). ויש להעיר מדברי הרמב"ם בפירושו לתורה (ויקרא יג, מדנט) שבגד צבוע אינו מקבל טומאה, שכן טומאת נגעים חלה רק כשמדובר בתופעה על-טבעית המהווה סימן משמים להורות לאדם על הטעון תיקון, אולם בבגד צבוע יש לתלות את הופעת הנגע בגורם טבעי, כי "הצבע הוציא הכיעור ההוא במקום ההוא בטבעו, ולא אצבע אלוקים היא". ולפי זה מסתבר שכאשר הופיע הנגע על החלק הלבן ואין לתלות זאת בתופעה טבעית, הבגד כולו נטמא.

הלכות טומאת צרעת פרק יב, הלכה יג: בַּגָּד שֶׁהוּא מְגֻלָּיוֹת מְגֻלָּיוֹת, מִהֵן צְבוּעִין וּמִהֵן לְבָנִים, וְנִרְאָה נֶגַע בְּלֶבֶן שָׁלוֹ - מְסַנֵּרִין אוֹתוֹ: אִם עֶמֶד שְׁנֵי שָׁבוּעוֹת - נִטְמָא כָּלוֹ, וְשׁוֹרֵף כָּלוֹ. מדובר בבגד שחלקו צבועני וחלקו לבן, ואם נראה הנגע בחלק הצבועני אינו מטמא, כמבואר לעיל (הל' י) שהבגדים הצבועים אינם מטמאים בנגעים, אך אם נראה הנגע בחלקו הלבן יש בו דין טומאת נגעים, ואם עמד הנגע בעינו לאחר שבועיים, יש לשרוף את הבגד, ומדברי הרמב"ם משמע שיש לשרוף את הבגד כולו כולל החלק הצבוע. אולם לדעת הר"ש (נגעים יא, י) רק החלק הלבן טעון שריפה ולא החלק הצבוע, כי מאחר ובגד צבוע אינו מקבל טומאה, הרי גם כאשר נטמא חלקו הלבן אין הטומאה מתפשטת לחלק הצבועני ואין צריך לשרפו.

יום שלישי ט' שבט ה'תשפ"ב

השפעת ה'שכנות'

ששניהם חולצים הוא רק ב'אבן שבמקצוע', היא 'אבן שבזוית' "שנראה בבית זה ובבית זה, שכן דרך הזויות לתת שם אבנים גדולות... ונראה משני צדדים" (רש"י חולין קכח, ב ד"ה שבזוית), אבל את שאר האבנים בכותל חולצים רק אלו שבהם נראה הנגע ולא אלו שכנגדם בכותל חברו. אך לדעת הרע"ב (כחסבר המשנה ראשונה נגעים שם) דין זה אינו רק באבן שבזוית אלא גם באבני הכותל שכנגד הנגע בכותל חברו. וכך משמעות לשון הרמב"ם שהביא דין זה ב"כותל בינו לבין חברו" ולא רק ב'אבן שבזוית'. ויש לומר שהחילוק בין שתי הדעות נובע מאופן הסברת

הלכות טומאת צרעת פרק טו, הלכה ד: הָיָה הַכֶּתֶל בֵּינוּ לְבֵין חֲבֵרוֹ - שְׁנֵיהֶן חוֹלְצִין... וְשְׁנֵיהֶן מְבִיאִין אֲבָנִים אַחֲרוֹת. הלכה זו מדברת בשני בתים סמוכים ובין בית אחד לשני שני כתלים - כותל לכל בית, ורק בזוית הבית היו מניחים אבן שרוחבה כשני הכתלים (אבן שבזוית). ומהלכה זו שאם היה הכותל בינו לבין חברו שניהן חולצין, למדו במשנה (נגעים פ"ב מ"ו) "מכאן אמרו אוי לרשע אוי לשכנו", וכפירוש הרע"ב (שם) "לזה שהנגע לצד ביתו קורא רשע, שהנגעים באים על לשון הרע". והנה, רש"י (סוכה נו, ב) הביא מ'תורת כהנים' שדין זה

קלח הלכה יומית לעיון ברמב"ם – בנוסף לשיעורים היומיים ג"פ ליום, פ"א ליום, וסהמ"צ

הפעולה של 'שכנות' ('אוי לרשע אוי לשכנו'):

לדעת רש"י, כיון שהאבן שייכת לשניהם פועלת ה'שכנות' של ה'רשע' גם לחלק שבצד השכן (אף שלא נראה בו הנגע) ולכן רק כאשר הנגע נראה באבן שבזוית המחברת בין שני הבתים, חייב לחלוץ גם בצד חברו. ואילו לדעת הרע"ב והרמב"ם,

לא רק שה'רשע' משפיע על שכנו אלא ה'שכנות' לרשע היא סימן שבעצם יש שייכות ביניהם, ולכן גם האבן שבמקביל לה בכותל חברו נראה הנגע צריכה חילוק כי ה'שכנות' מורה שגם לאבן הסמוכה יש שייכות לנגע (אף שאינה אותה אבן).

(לקוטי שו"ת דג, עמ' 12)

טומאת בנות כותים

יום רביעי י' שבט ה'תשפ"ב

מיעוטא דמיעוטא' שמדאורייתא אין חוששים לו, וחכמים גזרו לחשוש גם למיעוט זה.

ועוד כתבו התוספות: גזירת טומאה על בנות כותים מעריסתן אינה רק לדעת רבי מאיר החושש למיעוט אלא אף לדעת חכמים הסוברים שאין חוששים למיעוט, והטעם הוא - "לפי שהיו מקולקלין במעשיהם הרחיקום, כדי שלא יטעמו בהם" (ר"ת בתוס' הרא"ש שם).

וכתב ה'צמח צדק' (על הש"ס, נדה פ"ד מ"א): הרמב"ם השמיט הלכה זו ולדעתו אין בנות הכותים נדות מעריסתן כי בזמן הזה גזרו חכמים על הכותים שיהא דינם כגויים לכל דבריהם (הל' עבדים פ"ו ה"ו), ובנות הגויים אינן מטמאות מעריסתן. וכן נקט ה'עצי אלמוגים' (סי' שפה סק"א) בדעת הרמב"ם כי לאחר שגזרו חכמים ועשו את הכותים כנכרים גמורים – דין בנות כותים כדין שאר נכרים ואינן מטמאות אלא מבת שלוש שנים ויום אחד.

הלכות מטמאי משכב ומושב פרק ב, הלכה י: הַגּוֹיִם אֵין מְטַמְּאִין, לֹא בְּיָבֵה וְלֹא בְּנִדּוּת וְלֹא בְּלֶדֶה - דִּין תּוֹרָה... וְחַכְמִים גָּזְרוּ עַל כָּל הַגּוֹיִם שֶׁיִּהְיוּ טַמְּאִים בְּכֻלָּם דְּבָרֵיהֶם. שִׁנְיָנוּ בַּמִּשְׁנָה (נדה לא, ב): "בנות כותים נדות מעריסתן" (מיום שנולדו) שגזרו חכמים שמא ראו דם, כי הכותים אינם מודים להלכה שגם תינוקת הרואה דם טמאה ואין הם מפרישים אותה מטהרות כאשר היא רואה דם. ואף שרק מיעוט בנות רואות דם בקטנותן – המשנה היא כדעת רבי מאיר הסובר שיש לחשוש למיעוט.

וכתבו התוספות (שם ד"ה רבי מאיר): לדעת רבי מאיר שחוששים למיעוט, חשש זה הוא מדאורייתא. ועם זאת, טומאת בנות כותים מעריסתן היא גזירה מדרבנן, כי גם אם יש לחשוש שמא הקטנה רואה דם, מן הסתם אינה רואה מיד אחר הלידה ונמצא שיש לה חזקת טהרה, וחזקה זו מצטרפת לרוב שאינן רואות בקטנותן, ואם-כן המיעוט שכן רואות הן

דם או לכלוך?

יום חמישי י"א שבט ה'תשפ"ב

טהור גם ללא טבילה, והמשנה נקטה 'הטבילו' מטעם אחר. אך הרמב"ם כותב: 'כל הכתמים הטמאים מעבירין עליהם שבעה סממנים ואחר כך מטבילו וטהור', הרי שלדבריו הטבילה נדרשת לצורך הטהרה. ויש לבאר שלדעתו הבדיקה באמצעות הסממנים אינה וודאית ולעיתים רחוקות יתכן שהדם לא יתנקה באמצעות הסממנים, ונמצא שאין כאן בירור גמור שאין זה דם אלא רק מכוח רוב.

ואמנם מדין תורה הולכים אחר הרוב, אך חכמים החמירו וקבעו שאין לסמוך על הרוב לענין טהרות ועדיין צריך לחשוש שזהו דם והבגד טעון טבילה.

ומכל-מקום הקילו שאף אם הטבילה נעשתה בעוד הכתם על הבגד היא מועילה, כי מעיקר הדין הטבילה מועילה אפילו כאשר הכתם על הבגד, שכן זוהי 'טומאה בלועה' שמטמאה רק משום חומרא מדרבנן, ובצירוף הרוב הקובע שאין זה דם לא החמירו כל כך, והטבילה מועילה אף אם היתה בעוד שהכתם על הבגד (ראה מגיד משנה הל' איסורי ביאה ט, לו. רש"י נדה סב, ב ד"ה טהרותיו טהורות, ובחכמת בצלאל על רש"י שם).

הלכות מטמאי משכב ומושב פרק ד, הלכה יא: כָּל הַכִּתְמִים הַטַּמְּאִין, מְעַבְרִין עֲלֵיהֶן שִׁבְעָה סַמָּמִין; וְאַחֵר כָּדֹ... מְטַבְּלוּ וְטָהוּר - שֵׁאֵם לֹא עֵבֶר כָּלָל, הָרִי הוּא צָבֵעַ. כדי לטהר בגד מכתם של דם יש להסיר תחילה את הכתם מהבגד ולאחר מכן להטבילו. ואם יטבילו את הבגד בעוד הכתם עליו לא תועיל הטבילה כי בעת הטבילה מקור הטומאה עדיין נמצא על הבגד, והרי זה בדוגמת 'הטובל ושרץ בידו'.

אמנם, נאמר במשנה (נדה סב, א), 'הטבילו ועשה על גביו טהרות, העביר עליו שבעה סמנים ולא עבר, הרי זה צבע, הטהרות טהורות ואינו צריך להטביל'.

כלומר, אם הטביל את הבגד בעוד הכתם עליו, אך לאחר מכן ניסה להסיר את הכתם באמצעות שבעת הסממנים המיוחדים והכתם לא הוסר, הרי זו ראייה שאין זה כתם של דם המתנקה באמצעות סממנים אלו, והבגד טהור. ולכאורה קשה: מדוע אם כן טהרתו תלויה בטבילה והרי התברר למפרע שלא היה זה כתם טמא?

ותירצו ראשונים (פסקי הרי"ד ותוס' חכמי אנגליה שם) שאכן הבגד

היסט הזב

יום שישי י"ב שבט ה'תשפ"ב

אצל הזב קיימת טומאה שלא מצינו בכל התורה, והיא טומאת 'היסט' שבכל התורה, אם הטומאה מזויה את האדם או את הכלים – טהורים הם, אבל אם הזב הזיז אדם או כלים

הלכות מטמאי משכב ומושב פרק ח, הלכה ג: הַזֵּב הַהֵם הַזֵּב מְטַמְּעוֹ - שֵׁאֵם נִגַע בְּכָל חֵרֶשׁ חֲמֻקָּה צְמִיד פְּתִיל, מְטַהֵר; וְאִם הָיָה הַזֵּב מְטַמְּאוֹ.

הלכה יומית לעיון ברמב"ם – בנוסף לשיעורים היומיים ג"פ ליום, פ"א ליום, וסהמ"צ קלט

או מאכלים – הרי הם טמאים (ולמרות שאם נגע הזב בכלי חרס הכלי אינו נטמא, שאין כלי חרס מטמא מגבו, על ידי היסט הזב – גם כלי חרס נטמא).

לדעת רש"י (שבת עב, ד"ה ודין הוא), יש סייג לטומאה זו והיא: פכין קטנים שאין בשרו יכול לנגוע בתוכם שגם אם שערור נוגע, אינם נטמאים בטומאת היסט – כי כיוון שאינו ראוי לנגיעת בשר מתוכו, אינו נטמא בטומאת היסט.

ואילו לדעת התוספות (שם ד"ה שטהורים), כלי חרס המוקף 'צמיד פתיל' (סוגר מיוחד) מיטמא בהיסט אף שאינו ראוי לנגיעת בשרו בפנים, מפני שעומד להיפתח, אבל לדעת

רש"י, כלי חרס מוקף צמיד פתיל אינו מיטמא בהיסט זב. ומדברי הרמב"ם שכתב "שהרי הן ככלי חרס המוקף צמיד פתיל שפתחו סתום" עולה כשיטת התוספות. ועוד פסק הרמב"ם, שמחט הבלועה בעץ וטבעת בתוך הליבנה נטמאות בהיסט, אף שלא בא לכלל מגע. ויש לומר שטעמו כדעת התוספות – משום שעומדים להילקח משם ויבואו לכלל מגע. וב'פירוש המשניות' של הרמב"ם (כלים פכ"ד מ, י) משמע שגם פכין קטנים נטמאים בהיסט הזב, שלא כדעת רש"י. ובתוספות רי"ד (שבת שם) מבואר, שנטמאים כיוון שראויים לטומאת מגע על ידי שיער הזב.

שבת קודש י"ג שבט ה'תשפ"ב

מדוע המזבחות טהורים?

אלא באמצעות החיפוי אשר עליו" אינו נטמא. וכיון שהמזבחות מצופין, נתמעטו מדין טומאה. ולפי זה דברי הגמרא שהציפוי בטל לגבי המזבחות, מתפרשים שהציפוי עצמו לא מטמאים את הכלי כי הם בטלים אגב הכלי ואינם חשובים כדי שיטמא הכלי בשבילם ואילו הכלי עצמו "ודאי אינו מטמא כיון שמצופה" (כסף משנה הל' כלים פ"ד ה"ד, בשם הר"י קורקס).

ויש לחמוה:

הרי גם בלי הציפוי המזבחות טהורים מצד היותם "כלי עץ העשויין לנחת" שאינם מטמאים?
ויש ליישב על פי הנאמר בירושלמי (סוף חגיגה) "טעמא דרבנן המזבח עץ אמות גובה וגו', התורה קראת אותו מיטלטל". ולפי זה המזבחות אינן "כלי עץ העשויין לנחת" אלא כלים המיטלטלים המקבלים טומאה מצד עצמם, ורק בגלל הציפוי אינם מטמאים (לקוטי שיחות ט"ז עמ' 311 הע' 20).

הלכות מטמאי משכב ומושב פרק יא, הלכה יא: וְכָל הַכֵּלִים הָיוּ טְעוּנִים טְבִילָה וְהָעֵרֶב שָׁמֶשׁ, חוּץ מִמִּזְבֵּחַ הַזֶּהב וּמִזְבֵּחַ הַנְּחֹשֶׁת - מִפְּנֵי שֶׁצִּפּוּיָהֶם כִּכְתָּלִין לְנִגְיָהֶם.

כך אמרו חכמים במשנה (סוף מסכת חגיגה): "כל הכלים שהיו במקדש טעונים טבילה חוץ ממזבח הזהב ומזבח הנחשת... חכמים אומרים מפני שהן מצופין". ומבואר בגמרא כי מאחר שציפוי המזבחות בטל לגבי המזבחות, אין הם מקבלים טומאה.

וכתב הרע"ב: "ציפויין בטל לגביהן והוה ככלי עץ העשוי לנחת שאינן מטמאין". ומסיים - "כך פירש הרמב"ם בהל' מטמאי משכב ומושב".

אבל הרמב"ם עצמו מבאר את המשנה (בפיה"מ כלים פ"א מ"ד) על יסוד הנלמד בספרא מן הפסוק "כל כלי אשר יעשה מלאכה בהם" שרק כלי שהמלאכה נעשית בו עצמו מקבל טומאה, אבל כלי מצופה ש"אין המלאכה נעשית בו עצמו,

אגרות קודש

ב"ה ב' שבט, תשי"ב

ברוקלין.

הרה"ג הווי"ח אי"א נו"נ וכו'

מוה"ר ישראל זאב שי

שלום וברכה!

בעתו קבלתי מכתבו, בו מודיע ע"ד קביעות שיעור שעות קצובות ללמוד דא"ח בשיבה מדרש שמואל, וחבל שאינו מודיע פרטים יותר בזה, ואין נוגע כ"כ ידיעת הפרטים כאן ובלבד שיהי' הלימוד על אתר כדבעי, ומתאים לפסק הדין אשר שמן מפעפע בכל מקום הרי גם רזין דאורייתא הנק' שמן אם רק חודרים במקצת לאיזה מקום בנפש הרי סו"ס מפעפע הוא בכולו, ותפקידנו הוא לפתוח לכה"פ פתח כחודה של מחט ובדאי ימלא הקב"ה הבטחתו שיפתח לנו כפתחו של אולם.

מוסג"פ הצעות הנהגות בנוגע ליום ההילולא יו"ד שבט הבע"ל, אשר בטח יעניין את כל אלו השייכים לביהמ"ד ושיבה שמזכירם במכתבו.

בברכה.

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - ז'י"ג שבט ה'תשפ"ב

תימן. בתורת כהנים שם: "ושער", מיעוט שער שתי שערות. (7) בתורת כהנים פרשת נגעים פרק ט הלכה ז שנינו: וכי מה יש בו (בנתק לגלח)? ... סמוך לנתק לא יגלח, הא כיצד? מגלח חוצה לו ומניח שתי שערות סמוך לו, כדי שיהא ניכר אם פשה. (8) כדין נגע בעור הבשר.

ג. כיצד מגלחין את הנתק? מגלח חוצה לו ומניח שתי שערות סמוך לו, כדי שיהיה נפרד הפשיון. ותגלחתו כשרה בכל אדם⁹, שנאמר: וְהַתְּגַלַּח¹⁰. וכן כשרה בכל דבר¹¹. ואפילו היה נזיר¹² - הרי זה מגלח. הסגירו ולא גלחו - הרי זה מסגר.

(9) ואינה זקוקה לכהן כגילוח הטהרה אחר שנתרפא. (10) משמע בכל אופן שהוא. (11) ולאו דווקא בתער כתגלחת הטהרה. (12) שאסור לו לגלח שער.

ד. שער צהב האמור בתורה הוא שיהיה כתבנית¹³ הזקב. וזה שנאמר דק הוא שיהיה קצר¹⁴; אבל אם היה ארך, אף על פי שהוא צהב כתבנית הזקב - אינו סימן טמאה.

(13) כגון. (14) משאר השערות, אבל צריך להיות בו כדי שיינטל בזוג.

ה. שתי שערות הצהבות הנקרות סימן טמאה בין שהיו זו בצד זו בין שהיו מרחקות זו מזו, בין שהיו באמצע הנתק בין שהיו בסוף הנתק, בין שקדם הנתק את השער הצהב בין שקדם השער הצהב את הנתק - הרי הוא סימן טמאה. והוא שיהיו נטלות בזוג¹⁵, כמו שבארנו בשער הלכן.

(15) שאפשר יהיה לגזור אותן במספריים, כמו בשיער לבן למעלה בפרק ב הלכה א ושם הסברו בפרוטרוט.

ו. השער השחור המציל בנתקין¹⁶ אין פחות משתי שערות. ואינן מצילות עד שיהיה ארפן כדי לכה ראשן לעקרון¹⁷. בין שהיו זו בצד זו בין שהיו מפזרות. והוא שיהיו באמצע הנתק¹⁸ וישאר מן הנתק פנוי בין השער השחור שבתוכו ובין השער שחוצה לו כדי צמיחת שתי שערות; אבל אם נשאר השתי שערות השחורות בצד הנתק בסופו - אינן מצילות. כיצד מצילות? שאם נשאר בתוך הנתק שתי שערות שחורות, אף על פי שנולד בנתק שער צהב דק או שפשה - הרי זה טהור. החליטו בשער צהב או בפשיון וצמח בנתק שתי שערות שחורות - טהר הנתק, ומצילות מיד הפשיון ומיד השער הצהב. בין שצמחו באמצע הנתק בין שצמחו בסופו. שהצומח¹⁹ מציל בכל מקום²⁰, והנשאר²¹ אינו מציל עד שיהיה רחוק מן הקמה²² שתי שערות.

יום ראשון ז' שבט ה'תשפ"ב הלכות טמאת צרעת

פרק שמיני

(1) יבאר הנתקים ובכמה סימנים מטמאים ואם יש בהם הסגר וכל דיניהם, כיצד מגלחים את הנתק, ומה שיער צהוב האמור בתורה, הראש והזקן אם מעכבים זה את זה ואם מצטרפים.

א. נגעי הראש והזקן הוא שניפל השער שבהן מעקרו וישאר מקום השער פנוי. וזה הוא הנקרא נתק². ואין נתק פחות מכגריס³ המרבע. בין שהיה מראהו עמק בין שלא היה עמק. ולא נאמר עמק בנתקין אלא לומר לה: מה מראה עמק - בידי שמים, אף נתק המטמא - בידי שמים; להוציא שנתקו אדם⁴, שהוא טהור. והאשה והסרים שהעלה זקנם שער - הרי זה מטמא בנתקים⁵.

(2) ואפילו אין כל שינוי בעור, מריטת השיער עצמו הוא הנגע. וחלקו על רבינו רבים וסוברים שאין נגע בלי שינוי בעור. ולפי שיטת רבינו יש לשאול: מה בין קרחת וגבחת ובין נתק? ומבאר שם בכסף משנה, שקרחת וגבחת פירושן שנקרח כל הצד האחורי או לצד הפנים והוא דבר טבעי ולא חולני, ונתק הוא אם נקרח באמצע הראש או הזקן ושערות מקיפות את הקרחת מכל צדיה. (3) "הקיש נגע לנתק, מה נגע (בעור הבשר) אינו פחות מכגריס אף נתק אינו פחות מכגריס". (4) שהשערות לא נפלו מאליהן אלא אדם מרט אותן. (5) תוספתא נגעים פרק ד הלכה ז: "זקן האשה והסרים ... משהעלו שיער הרי הן כזקן לכל דבר".

ב. הנתקין מטמאין בשני סימנים: בשער צהב דק ובפשיון, ויש בהן הסגר שני שבועות. וכל זה מפרש בתורה. כיצד? מי שנולד לו נתק בראשו או בזקנו: אם היו בו שתי שערות צהבות דקות ולא יותר⁶ ואין שם בנתק שער שחור כלל - יחליט; לא היה בו שער לא שחור ולא צהב - יסגיר שבוע אחד. ובשביעי רואהו: אם נולד בו שער צהב דק או שפשה הנתק - יחליט; נולדו בו שתי שערות שחורות - יפטר אותו; לא פשה ולא נולד בו שער צהב ולא שער שחור - יגלח סביבות הנתק ולא יגלח הנתק⁷ ויסגיר שבוע שני. וחוזר ורואהו בסוף שבוע שני: אם פשה הנתק או נולד בו שער צהב דק - יחליט; לא נולד בו כלום - יפטר, שאין הסגר בנתקין יתר על שני שבועות. ואם אחר שפטר נולד בו שער צהב או פשה - יחליט⁸.

(6) טעות סופר, צריך להיות "או יותר" וכן הוא בכתב יד

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום ראשון ז' שבט - ספר טהרה - הלכות טומאת צרעת קמא

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

מקיף את השער השחור: נפרץ השער שביניהן
ממקום אחד - טמא³⁵; שהנתק הפנימי לא נצל³⁶,
שהרי השער השחור בצדו, לא בתוכו. נפרץ השער
משני מקומות - טהור, ואפלו היתה פרצה בגריס³⁷;
שהרי הנתק הפנימי והחיצון נעשו נתק אחד ושער
שחור באמצע. והוא שתהיה הפרצה כדי צמיחת
שתי שערות או יותר.

(27) ובכל אחד מהם כגריס. (28) שורה. (29) ואינו מציל,
מפני שאינו מבוצר. (30) למעלה או למטה והשער
השחור נשאר בלתי מבוצר. (31) במשנה כתוב "טמא"
ומפרשי המשנה מבארים שטמא מפני שנגע אחד פשה.
ורבינו מפרש, שהמדובר כשנפרץ לפני ההסגר ופשיון אינו
מטמא אלא אחר הסגר (ראה למעלה פרק ד הלכה ב),
ולפיכך הוא מפרש שלא טמא ממש אמרו, אלא הכוונה
שהשער השחור אינו מציל וטעון הסגר. (32) למעלה
ולמטה ואם כן הפרצות מחברות את שני הנתקים והשער
השחור מוקף נתק מכל צדדיו. (33) פחות מזה אינו נקרא
מבוצר. (34) קשה להבין, למה אינו נידון כפשיון הנתק
הראשון. ראה משנה אחרונה על המשנה, ששינה הגירסה
כאן. ונראה שרבינו התכוון לומר שאם נולדה פירצה
באמצע השיטה ואינה מגיעה עד הנתקים הראשונים דינה
כנתק חדש ואין אנו אומרים שמפני שהיא עומדת בין שני
הנתקים תידון כחלק מהם. (35) האדם. (36) אבל החיצון
ניצל, שהרי השער השחור שבו מבוצר. (37) אין אנו דנים
אותה כנגע חדש.

יא. נתק שהיה חוט יוצא ממנו, וכן שני נתקין
שחוט יוצא מזה לזה³⁸, אם יש ברחב החוט
הנתוק³⁹ כדי צמיחת שתי שערות - זוקקין לטמא⁴⁰
בשער צהוב דק ופשיון ומצילין בצומח⁴¹; אבל
שער שחור הנשאר באותו החוט אינו מציל עד
שהיה רחב החוט כגריס⁴².

(38) ומחברים. (39) הנגוע בנתק. (40) אם נולד בחוט אחד
מסימני הטומאה הרי זה כאילו נולדו בנתקים עצמם.
(41) אם צמח בחוט שיער שחור הוא מציל ואפילו אם יש
סימן טומאה בנתקים. (42) מפני שהמשואר אינו מציל
אלא במבוצר ואי אפשר שיהיה מבוצר אם אין ברוחב החוט
כגריס היינו מקום צמיחת שש שערות, שהרי אינו נקרא
מבוצר אלא אם הוא מוקף נתק ברוחב שתי שערות מכאן
ומכאן ושתי השערות השחורות באמצע וביחד שש שערות.

יב. מי שהיה בראשו נתק כגריס ופשה הנתק [על]
כל ראשו ולא נשאר שם שער כלל אלא פחות
משתי שערות - הרי זה טהור, בין שנתק כלו מתוך
הסגר או מתוך החלט או אחר הפטור; שנאמר:
קרם הוא טהור הוא⁴³. וכן אם היה הנתק בזקנו
ונתק כל זקנו - הרי זה טהור. ואף על פי שאין זה
מפרש בתורה שבכתב, קבלה היא, שאם הלך כל
שער הזקן - טהור הוא. ויתטמא עור הזקן שקרחה⁴⁴
בנגעי עור הבשר, כמו שבארנו.

(16) אם נמצא בנתק שיער שחור, בין שנשאר בתחילה בין
שצמח אחר ההסגר - טהור. לפני ההסגר כתוב בתורה
(ויקרא יג, לא): "ושער שחור אין בו והסגיר" ודרשו בתורת
כהנים (שם פרק ח הלכה ט): ואם יש בו פטור; ולאחר
ההסגר כתוב בתורה בפירוש (שם לו): ושער שחור צמח בו
נרפא הנתק טהור הוא. (17) שיעור זה הוא יותר גדול
מהשיעור ניטלות בזוג. (18) ולא על גבול הנתק ממש
סמוך לשערות המקיפות אותו, וזה נקרא "מבוצר" בלשון
המשנה. (19) אחרי החלט. (20) אפילו אינו מבוצר.
(21) השערות השחורות שלא נקרחו כלל. (22) השיער
הבריא המקיף את הנתק.

ז. שתי שערות שצמחו, אחת שחורה ואחת לבנה²³
או צהבה, אחת ארקה ואחת קצרה - אינן מצילות.
(23) שתי שערות ושתיהן שחורות מצילות ואין לבנה
מצטרפת להציל.

ח. נתק שהחלט בשער צהב או בפשיון ונולד בו
שער שחור וטהר, אף על פי שהלך השער השחור -
הרי זה טהור, עד שיוולד בו שער צהב אחר או
פשה פשיון אחר מאחר שהלך השער השחור.
שנאמר: נרפא הנתק טהור הוא - בין שנתרפא
טהור הוא, אף על פי שסימני טמאה במקומן²⁴.

(24) כלומר, סימני הטומאה שהוחלט על ידם נשארו
במקומם, אבל אם נולדו סימני טומאה חדשים מטמאים.

ט. החליטו בשער צהב, בין שהחליטו בתחלה בין
שהחליטו בסוף שבוע ראשון או בסוף שבוע שני
או שהחליטו אחר הפטור²⁵, והלך השער הצהב
ונולד בו שער צהב אחר או שנוולד לו פשיון - הרי
זה מחלט בשהיה²⁶. וכן אם החליטו בפשיון, בין
בסוף שבוע ראשון או בסוף שבוע שני או אחר
הפטור, והלך הפשיון וחזר פשיון אחר או שנוולד
לו שער צהב - הרי זה מחלט בשהיה. עד שלא
ישאר סימן טמאה או עד שיצמיח בו שתי שערות
שחורות.

(25) כשצמחו שתי שערות צהובות. (26) וכל הדינים הללו
מתאימים למה שנאמר למעלה בסוף פרק ד בנגעי עור
וברש.

י. שני נתקים זה בצד זה²⁷ ושיטה²⁸ של שער שחור
מפסקת ביניהן²⁹, ונפרץ³⁰ השער השחור [ונתק]
ממקום אחד - הרי הוא פמות שהיה³¹, שהשער
השחור הנשאר ביניהן הרי הוא בצד הנתק; נפרצה
השיטה משני מקומות³² - טהור, שהרי הנשאר מן
השיטה באמצע הנתק. וכמה יהיה בכל פרצה מהן?
אין פחות ממקום צמיחת שתי שערות³³. ואם היתה
פרצה ממקום אחד כגריס - הרי זה טמא; שהפרצה
עצמה נתק אחר³⁴, והרי שער שחור בצדו ואינו
כנוס לתוכו. נתק שהשער השחור מקיפו ונתק אחר

קמב שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום ראשון ז' שבט - ספר טהרה - הלכות טומאת צרעת

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

שנימולו ונטבלו לשם עבדות, והם חייבים בכל המצוות שהנשים חייבות בהן. (5) גוי שקיבל עליו שבע מצוות, שבני נוח (כל בני אדם חוץ לבני ישראל) מצווים עליהם (ראה סנהדרין נו, א). (6) כלומר, כל כהן. ואפילו אינו בקי בנגעים במראיהם ובשמותיהם. ובהלכה הבאה מבאר רבינו בפרוטרוט. (7) נגעים פ"ב מ"ה. אבל רשאי לראות נגעי קרוביו. כתנא-קמא שם.

ב. אף על פי⁸ שהכל פשרין לראות נגעים, הטמאה וטהרה תלויה בכהן. כיצד? כהן שאינו יודע לראות - החכם רואהו ואומר לו: אמר טמא⁹, והכהן אומר טמא; אמר טהור, והכהן אומר טהור; הסגיר, והוא מסגירו. שנאמר: ועל פיהם יהיה כל ריב וכל נגע. ואפילו היה הכהן קטן או שוטה - החכם אומר לו והוא מחליט או פטר או סגר. במה דברים אמורים? כשהיה הכהן סומך על דברי החכם; אבל אם היה הכהן רואה וסומך על עצמו - אסור לו לראות נגע מפל נגעים עד שיורנו רבו, ויהיה בקי בכל הנגעים ובשמותיהם בנגעי אדם כלם ובנגעי בגדים ובנגעי בתים¹⁰.

(8) שם פ"ג ה"א. (9) ראה למעלה פ"א ה"ג והערות שם. (10) 'תורת כהנים' פ' מצורע פ"ה ה"ו.

ג. כהן¹¹ שטמא את הטהור או טהר את הטמא - לא עשה כלום; שנאמר: טמא הוא וטמאו הכהן¹², טהור הוא וטהרו הכהן. ומצרע שנרפא, בין מתוך הסגר בין מתוך החלט, אפילו אחר כמה שנים - הרי זה בטמאתו עד שיאמר לו כהן טהור אתה¹³.

(11) תוספתא נגעים פ"א ה"ב; 'תורת כהנים' נגעים פרק ט ה"ז. (12) כלומר, אם הוא טמא יכול הכהן לטמאו, ואם לאו - אין בכוחו לטמאו. וכך בטהרה. (13) תוספתא שם ה"ו.

ד. אין הכהן רשאי¹⁴ לטמא את הטמא עד שיהיו עיניו במקום הנגע בעור הפשוט שחוצה לו. וכהן שנראה¹⁵ הנגע בתחלה - הוא שרואהו בסוף שבוע ראשון ובסוף שבוע שני, והוא שמסגירו או מחליטו או פטריו. מת הכהן שראהו תחלה או שחלה - רואהו כהן אחר¹⁶. ואין השני יכול לטמאו בפשיון, שאין יודע אם פשה אם לא פשה אלא ראשון. ונאמן כהן¹⁷ לומר: נגע זה פשה ונגע זה לא פשה, ושער לבן זה קדם את הבהרת או בהרת זו קדמה את שער לבן.

(14) שם ה"י. ראה למעלה פ"ו ה"ג והערות שם. (15) תוספתא שם ה"א ויב, 'תורת כהנים' שם ב, ד. (16) שם. (17) פירוש, אם מפני סיבה שהיא, עבר הענין מידו ליד כהן אחר.

ה. חלל¹⁸ פסול¹⁹ לראית נגעים; שנאמר: אחד מבניו

(43) כך דרשו בתורת כהנים פרשת נגעים פרק ו, הלכה ב. ראה למעלה פרק ז הלכה א, שבהרת אם פרח בכולו אחר הפיטור - טמא, מפני שדין פריחה נאמר בתורה שם בקשר לכתוב "טמא הוא" (שם יג, יא) ומשמע שהפריחה מטהרת אחר הטומאה בלבד. (44) והוא הדין לעור הראש.

יג. הבא בתחלה וכל ראשו נתוק או כל זקנו נתוק - יסגירו⁴⁵ שבוע אחד. אם לא נולד לו שער צהב - יסגיר שבוע שני. אם נולד לו שער צהב דק - טמא; לא נולד לו - יפטר. נולד לו אחר הפיטור שער צהב - הרי זה מחלט. נולד לו שער שחור⁴⁶ - הרי זה טהור⁴⁷. הבא פלו נתוק ראש או זקן ונולד לו שער שחור⁴⁸ - טהור, כמו שבארנו. הלך השער השחור - טמא משום פשיון⁴⁹.

(45) ואין זה דומה לקרחת וגבחת שנקרה רק חצי הראש, אבל אם נקרה כולו הרי זה נתק. (46) אחר שצמח שיער הצהוב. (47) ואפילו הלך השחור ונשאר הצהוב, כמו בנתק קטן. (48) אחר ההסגר. (49) תוספתא שם. והמדובר כשיעור השחור הוא מן הצד, אבל אם הוא באמצע אינו מטמא משום פשיון, שהרי אין הנגע פושה לתוכו אלא מחוצה לו.

יד. הראש והזקן אינן מעפכין זה את זה⁵⁰, ואינן מצטרפין זה עם זה, ואין פושין מזה לזה; שנאמר: צרעת הראש או הזקן - מלמד שהן חשובין שנים. ואי זהו זקן? מהפרק של לחי העליון עד פקה של גרגרת. מותח את החוט מאזן לאזן, כל שמן החוט ולמעלה - הרי הוא מפלל הראש, ומן החוט ולמטה - מפלל הזקן.

(50) אם פרח בכל הראש ולא פרח בזקן - טהור, וכן להיפך. פסק כרבי יהודה.

פרק תשיעי

יבאר מי הם המתטמאים בנגעים, והכשרים לראות טומאה וטהרה תלויים בהם, כהן המתמא את הטהור או איפכא, הכהן שרואהו בתחלה הוא שרואהו בסוף, אין רואים נגעים אלא ביום ובאיזו שעה מן היום, וחתן שנראה בו נגע, אין מסגירים ולא פוטרים אלא ביום שיראה בו תחילה או בשביעי או ב"ג, אם מסגירים או מחליטים בתוך ימי הסגר, ואם רואים שני נגעים כאחד, אם יאמר הכהן לנגוע לך ושוב, אין הכהן צריך לבדוק במקום מוסתר, וכיצד יעמוד לפני הכהן כשהוא בודק.

א. הכל² מתטמאין בנגעים, אפילו קטן בן יומיו³ והעבדים⁴, אבל לא עובד פוככים ולא גר תושב⁵. והכל פשרין⁶ לראות את הנגעים. וכל הנגעים אדם רואה אותן, חוץ מנגעי עצמו⁷.

(2) משנה נגעים פ"ג, א. (3) משנה נדה מג, ב. ובגמרא שם מר, א למדו דין זה מהכתוב (ויקרא יג, ב): "אדם כי יהיה בעור בשרו", משמע אדם כל שהוא. (4) עבדים כנענים

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום – יום ראשון ז' שבט – ספר טהרה – הלכות טומאת צרעת קמג

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם – מוסד הרב קוק

ח. חֲתָן³⁵ שְׁנֵרָאָה בּוֹ נָגַע - נוֹתֵנִין לוֹ כֹּל שְׁבַעַת יְמֵי
 הַמִּשְׁתֵּה³⁶. וְכֵן אִם נִרְאָה בְּבִגְדָיו אוֹ בְּבִיתוֹ³⁷ - אֵין
 רוֹאִין אוֹתָן עַד לְאַחַר הַמִּשְׁתֵּה. וְכֵן בְּרִגְלָל³⁸ נוֹתֵנִין
 לוֹ כֹּל יְמֹת הָרִגְלָל. שְׁנָאֹמֵר: וְצֹוֹה הַכֹּהֵן וּפְנֹו אֶת
 הַבֵּית וְגוֹמֵר³⁹. אִם הַמִּתִּינָה תּוֹרָה לְדַבֵּר הָרְשׁוֹת שְׁלֹא
 יִטְמְאוּ כִּלְיֹו, קֵל וְחֹמֶר לְדַבֵּר מִצְוֶה⁴⁰.

~ נקודות משיחות קודש ~

"חתן שנראה בו נגע נותנין לו שבעת ימי המשתה... אין רואין אותן עד אחר המשתה בו".

ומקור הדברים במשנה (נגעים פ"ג מ"ב), אבל בטעם הדין ונחלקו התנאים בגמרא, לדעת רבי יהודה למזדים מהפסוק "וביום הראות בו" שיש יום שאי אתה רואה בו "מכאן אמרו חתן שנולד בו נגע נותנין לו שבעה ימים" אבל לדעת רבי לומדים זאת מקל-וחומר "הרי הוא אומר וצוה הכהן ופינו את הבית, אם ממותינים לו לדבר הרשות כל-שכן לדבר מצוה" (שהרי אפשר לפנות הכלים שהיו בבית לפני שיבוא הכהן וטהורים הם). והרמב"ם נקט הטעם כדעת רבי.

ויש לומר ששני הטעמים חלוקים בעצם גדר הדין שממותינים לחתן. לדעת רבי יהודה, זה שאין רואים נגעי החתן הוא מצד שימים אלו הופקעו מראיית נגעים ולא שנדחו. אבל לדעת רבי שהדין הוא מצד שהתורה חסה על כליו שלא יטמאו, הרי הדין הוא בגדר של דחוייה.

ואולי יש לימור נפק"מ לדינא שאם "ממתינים לו" הוא רק היתר שאפשר לדחות ראיית הנגע לאחר ה'הרגל', הרי שאם בדיעבד ראה הכהן את הנגע בימים אלו ה"ז טמא. משא"כ לדעה שימים אלו הופקעו מראיית נגעים, הרי שגם אם ראה הכהן את הנגע בימים אלו אין ראייתו כלום.

בדרך הדרוש והמוסר יש לפרש שני אופנים אלו על-פי דברי הרמב"ם בסוף הלכות טומאת צרעת, שמבאר שכל עניין הצרעת הוא לטובת האדם שיעשה תשובה מעניין לשון הרע, והיוצא מדבריו שענין הנגעים הוא ענין של חסד מלמעלה לטובת האדם כדי שישוב מדרכו, וכמו שכתב ה"חינוך" "משורשי המצוה שרצה הא-ל בטובו הגדול לייסרנו כאשר ייסר איש את בנו... מאהבת ה' אותם יודיע מוסרו". ואפילו את הרשע אוהב ה' ומשנה סדרי עולם למען תשובתו.

שני האופנים הנ"ל: הפקעת דין ראיית הנגע מפני "דבר מצוה" או דחיית הנגע אפילו לדבר רשות, מלמדים על שני סוגי המעלות שביהודי. בזה שהתורה חסה על ממונו של כל יהודי אפילו הרשע, מתבטאת מעלתו שכליכך חביב הוא אצל הקב"ה עד שהתורה חסה לא רק עליו אלא אף על ממונו, עם היות שזהו דבר הרשות.

ואילו זה שמפקיעים דין ראיית הנגע מפני דבר מצוה,

1 הפהנים - בכהנתם. אבל פעלי מומין כשרים²⁰ לראית
2 נגעים, ובלבד שלא יהיה סומא ואפלו באחת
3 מעיניו²¹. ואפלו פהן שכהן מאור עיניו²² לא יראה
4 את הנגעים, שנאמר: לכל מראה עיני הפהן.

(18) שנולד מאשה שכהן אסור בה. (19) 'תורת כהנים' נגעים פ"א ה"ח: יכול שאני מרבה חללים? תלמוד לומר "הכהנים", כלומר, מי שהוא בקדושת כהונה. (20) שם. מפני שנאמר (ויקרא יג, ב): או אל אחד מבניו, ובעל מום הוא גם כן מבניו, וחלה עליו קדושת כהונה, אלא שאסור בעבודת הקרבנות. (21) נגעים פ"ב מ"ג. (22) שם. עיני הכהן - "עיני" משמע שתי עיניים, ומהמילה "לכל" לומדים שצריכה ראייה מליאה ולא כהה. ובי'תוספות יום טוב' שם מפרש, שאם כהתה ראיית עין אחת כשר. שסומא בעין אחת אמרו שפסול, אבל כהייה דוקא בשתי עיניו.

ו. אִין רוֹאִין אֶת הַנֶּגְעִים אֲלֵא בְיוֹם²³, בֵּין לְהִסְגִּיר
בֵּין לְהַחֲלִיט בֵּין לִפְטֹר, שְׁהָרִי בְּכָל הָעֵנִין הוּא אוֹמֵר
‘בְּיוֹם’ וְכִיוֹם’. וְאִין רוֹאִין לֹא בְּשַׁחֲרִית²⁴ וְלֹא בֵּין
הָעֶרְבִים וְלֹא בְּתוֹךְ הַבַּיִת וְלֹא בְּיוֹם הַמַּעֲנָן, לְפִי
שֶׁפָּדָה נִרְאִית עֲזָה; וְלֹא בְּצִהְרִים, לְפִי שֶׁעֲזָה נִרְאִית
בְּהָה²⁵. אִימָתִי רוֹאִין אוֹתָן? בְּשַׁעֲה רַבִּיעִית²⁶
וּבַחֲמִישִׁית וּבַשְּׁמִנִית וּבַתְּשִׁיעִית. בֵּין נִגְעֵי אָדָם בֵּין
נִגְעֵי בְּגָדִים וּבַתִּים²⁷.

23) 'תורת כהנים' נגעים פרק ב, ה"א. 24) שם, ומשנה נגעים פ"ב, ב. 25) מפני שאור השמש חזק אז. 26) כר' יהודה שם. 27) כתוב בתורה (ויקרא יד, נד-נה): "לכל נגע הצרעת ולנתק ולצרעת הבגד ולבית", הוקשו כל הנגעים זה לזה (לקמן פי"ג הי"ד).

13 ז. בְּכֹל יוֹם רוֹאִין אֶת הַנִּגְעִים, חוּץ מִשַּׁבָּת²⁸ וַיּוֹם
14 טוֹב²⁹. חָל יוֹם שְׂבִיעִי שָׁלוֹ לְהוֹת בְּשַׁבָּת אוֹ בְּיוֹם
15 טוֹב - מַעֲבִירִין לְאַחֲרָיו³⁰. וַיֵּשׁ בְּדִבְרֵי³¹ לְהַקְלֹ
16 וּלְהַחֲמִיר. שְׁאִפְשָׁר שְׂיִהְיֶה בְּיוֹם שַׁבָּת זֶה, שֶׁהוּא יוֹם
17 הָרְאוּי לְרֹאוֹת, טָמְאָה³², וּלְמַחֵר וּלְכוּ לָהֵן סִמְנֵי
18 טָמְאָה³³; וְאִפְשָׁר שְׂיִהְיֶה טָהוֹר, וּלְמַחֵר וּיְלָדוּ לוֹ
19 סִמְנֵי טָמְאָה³⁴. וְאִין דִּנִּין אוֹתוֹ אֲלֹא בְּשַׁעַת רְאִיתוֹ
20 לְאַחֵר הַשַּׁבָּת.

28) כחכמים במשנה נגעים פ"א, ד. 29) משנה שם פ"א,
ב. ומועד קטן ז, א. פסק כחכמים שאין רואים נגעים כל
ימי הרגל (אפילו בחול המועד). ראה לקמן ה"ח.
30) לאחר השבת. 31) דחייה זו גורמת. 32) ואם יראנו
הכהן - יטמא. 33) ויסגירונו שנית, ובשבוע שני - יטהרנו.
זה הוא להקל. 34) אע"פ שסימני טומאה מטמאים גם
אחרי הפטור, יש כאן להחמיר, שאם היה רואה אותו בשבת
אחר הסגר ראשון, היה מסגירו שנית. ואפשר שבתוך ימי
ההסגר ילכו להם סימני הטומאה ויהיה טהור, וגם בשבוע
שני יש בדחייה זו להחמיר, שאם היה רואה את הנגע בשבת
היה מטהרו, וכשיבואו סימני טומאה למחר יישאר בטהרתו
עד שיראנו הכהן ויטמאנו.

12 וְרָאָה זֶה וַחֲזָר וַרְאָה זֶה⁴⁷ - הָרִי זֶה מֵתָר לֵאמֹר לוֹ:
13 הָרִי אֶתָּה מִסְגֵּר בִּזְהָ וּמַחְלֵט בִּזְהָ, אוּ מַחְלֵט בִּזְהָ
14 וּמִסְגֵּר בִּזְהָ. בֵּין פִּתְחָהּ בֵּין פִּסּוּף, בֵּין פִּסּוּף שְׂבֻעַ
15 רֵאשׁוֹן בֵּין פִּסּוּף שְׂבֻעַ שְׁנִי⁴⁸. וְאֵין רוֹאִין שְׁנֵי נִגְעִים
16 בְּאַחַת⁴⁹, בֵּין בְּשְׁנֵי אֲנָשִׁים בֵּין בְּאִישׁ אֶחָד; שְׁנֵי אֲנָשִׁים
17 וְרָאָה הִכְהֵן אֶת הַנֶּגַע.

(44 שם, פ"ג, א. 45) אם נולד בו נגע שני, אין הכהן נזקק לו כלל. (46) ונראה, שהוא הדין אם נולד בו נגע שני בתוך ימי ההסגר ובו סימני טומאה. (47) לפני שהסגירו מפני הנגע הראשון. (48) תוספתא פ"א ה"י. (49) בבית אחת, אלא מתבונן באחד ואחר-כך מתבונן בשני. משנה נגעים פ"א א.

18 יֵא. נִגְעוֹ⁵⁰ שֶׁבָּא לְכַהֵן לְרֹאוֹתוֹ - לֹא יֹאמֶר לוֹ לֵךְ
19 וְשׁוּב, אֲלָא נִזְקֵק לוֹ מִיָּד. בָּאוּ לְפָנָיו שְׁנֵים - רוֹאֶה
20 אֶת הָרֵאשׁוֹן, מִסְגִּירוֹ אוֹ פּוֹטְרוֹ אוֹ מַחְלִיטוֹ, וַחֲזָר
21 וְרוֹאֶה אֶת הַשְּׁנִי⁵¹.

(50) תוספתא שם פ"א ה"א. (51) אחר שגמר את כל הטיפול בראשון.

22 יב. אֵין הִכְהֵן⁵² זָקֹק לְבִקֵּשׁ⁵³ תַּחַת אֲצִילֵי יָדָיו⁵⁴ שֶׁל
23 נִגְעַת אוֹ בֵּין פִּתְחוֹ⁵⁵ אוֹ בְּתוֹךְ הַקְּמִטִּים שֶׁמָּא שָׁם
24 נִגְעַת, שְׁנֵי אֲנָשִׁים: לְכָל מִרְאָה עֲיָנִי הִכְהֵן⁵⁶. וְכֵן בְּהוֹפֵךְ
25 כָּל לֵב⁵⁷, וְכִיצַד יַעֲמִד⁵⁸ לְפָנֵי הַכְהֵן? אִם אִישׁ הוּא
26 - נִרְאָה עֵרֶם, וְעוֹמֵד פְּעוּדָר⁵⁹ וּכְמוֹסָק⁶⁰ זֵיתִים. וְאִם
27 אִשָּׁה הִיא - נִרְאִית עֵרְמָה, וְיוֹשֶׁבֶת פְּעוּרָת⁶¹
28 וְכַמְנִיקָה אֶת בְּנֶה⁶² וּכְאֻרָּגָת⁶³ פְּעוּמָדִים⁶⁴, שְׁמִנְפֶּהת
29 יָדָהּ הַיָּמִנִית עַד שִׁנְגָּלָה בֵּית הַשָּׁחִי. אִם הִיא הַנֶּגַע
30 נִרְאָה בֶּהֶן בְּזִמָּן שֶׁהֵן עוֹמְדִין⁶⁵ כֶּף - הָרִי זֶה טָמֵא;
31 וְאִם אֵינוֹ נִרְאָה בֶּהֶן פְּשֵׁהן עוֹמְדִין כֶּף - אֵין נִזְקָקִין
32 לוֹ. וְכֵשֶׁם שֶׁהָאֵדָם נִרְאָה לְנִגְעוֹ, כֶּף הוּא נִרְאָה
33 לְתַגְלִיחָתוֹ⁶⁶. שָׁאֵם לֹא יִרְאָה שְׁעַר כָּכָל פְּשׁוֹר פְּשִׁיעוֹמֵד
34 עֵרֶם פְּעוּדָר וּכְמוֹסָק אוֹ בְּשִׁתְּשֵׁב הָאִשָּׁה כְּמוֹ שֶׁבְּאֲרָנוֹ
35 - הָרִי זֶה תַּגְלִיחָת פְּשֵׁרָה, וְאֵין בֶּהֶן זָקֹק לְחַפֵּשׂ בְּשָׂאָר
36 מִקוֹמוֹת שֶׁמָּא נִשְׂאָר בֶּהֶן שְׁעַר, אֵף עַל פִּי שֶׁהוּא
37 צָרִיךְ לְגַלֵּחַ הַכֹּל, כְּמוֹ שִׁיתְּבִאָר⁶⁷.

(52) נגעים פ"ב, מ"ד. (53) לחפש. המקומות שאינם נראים אלא כשבודקים אותם במיוחד, נקראים בית הסתרים ואינם מטמאים בנגעים. ראה למעלה פ"ו ה"א. (54) זרועותיו, בבית השחי. (55) אשכיו. פירוש, במקום שהגוף מכסה את כיס האשכים ואינו נראה. (56) נגע הנראה לעיניים בלי טיפול כל שהוא. (57) שהוא טהור (למעלה פ"ו ה"א). אם נשארו מקומות בית הסתרים בלי נגע - אינם מעכבים את הטהרה. (58) יש מקומות שהם נסתרים בעמידה שכזו, וגלים בעמידה באופן אחר. (59) כחופר אדמה שהוא מפשק רגליו. עמידה זו קובעת למקומות שברגל. (60) לוקט זיתים, שהוא מגביה ידו. כך בודקים המקומות שהזרועות מכסות. (61) לשה את העיסה, ודרכה לפשק

מורה על מעלת מעשה המצוה של איש ישראל, שגם אם מדובר על מי שנראה בו הנגע שעמד ברשעו כ"כ שגם אחרי שנשנתנו קירות ביתו ונשנתנו בגדיו ואפילו עור גופו, מכל-מקום יש בכח ה"דבר מצוה" שלו להפקיע דין ראיית הנגע, ובזה נגרש גודל קדושת מעשה המצוה שלו, שבגללה אי אפשר שיחול דין טומאת נגעים.

זהו גם הביאור הפנימי במחלוקת רבי ורבי יהודה, שרבי סובר שהמעלה הראשונה שהתורה חסה על ממנו הבזוי של רשע מצד ש"ישראל הוא" היא מעלה גדולה יותר, וזוהי הסיבה שבגללה ממתנינים לחתן שבעה ימים ודוחים את ראיית הנגע שלו. וזהו גם הק"ו שלו "אם ממתנינים לו לדבר הרשות כל-שכן לדבר מצוה" שאם חביבותו של ישראל מועילה לדחות ראיית הנגע בשביל דברי הרשות של ישראל, כל-שכן בעניין של מצוה.

אבל רבי יהודה סובר שזה שגם מעשה המצוה של הנגוע יכול להפקיע דין ראיית הנגע מצד קדושתו היא מעלה גדולה יותר, ולכן סובר שזהו חידוש התורה בדן "חתן... נותנין לו ז' ימי המשתה".

(על-פי יין מלכות ספר טהרה סימן י"ג)

(35) נגעים שם. (36) כלומר, אין רואים את נגעו עד שיעברו שבעת ימים מיום החתונה, שהם לו ימי משתה ושמחה. (37) ראה לקמן פ"ג ו"ד דיני נגעי בגדים, ובפ"ט דיני נגעי בתים. (38) הכוונה לחול המועד, שהרי ב"יום טוב" נאמר כבר למעלה בהלכה ז. (39) והכתוב מסיים: "ולא יטמא כל אשר בבית", פירוש, שהכהן יצוה לפנות את כל הנמצא בבית לפני שהוא יבוא לראות ואפשר שיטמאנו ויהיה הכל טמא. (40) שמחת חתן וכלה או שמחת הרגל.

1 ט. אֵין מִסְגִּירִין וְלֹא מַחְלִיטִין וְלֹא פּוֹטְרִין אֲלָא
2 בְּיוֹם שִׁירָאָה בּוֹ פִּתְחָהּ⁴¹, אוֹ בְּשִׁבְעֵי⁴², אוֹ בְּיוֹם
3 שְׁלֹשָׁה עָשָׂר בְּנִגְעִים שֶׁמִּסְגִּירִין בֶּהֶן שְׁנֵי שְׂבֻעוֹת⁴³,
4 מִפְּנֵי שְׁנֵי שְׂבֻעֵי עוֹלָה לְמַנְּן שְׂבֻעַ רֵאשׁוֹן וּלְמַנְּן
5 שְׂבֻעַ שְׁנֵי כָּכָל הַנֶּגַעִים, בֵּין בְּנִגְעֵי אֵדָם בֵּין בְּנִגְעֵי
6 פְּתִים וּבְגָדִים.

(41) כשיש בו כגריס ומראהו מקרום ביצה ולמעלה, ואין בו לא שיער לבן ולא מחיה - מסגירים; כשיש בו מחיה או שתי שערות לבנות - מחליטים; וכשמראהו למטה מקרום ביצה או הוא פחות מכגריס - פוטרים. (42) אבל אם נשתנה הנגע בתוך שבעה - אין מתחשבים כלל בשינוי זה, בין להקל ובין להחמיר. (43) להוציא שחין ומכוה שאין להם אלא הסגר של שבוע אחד (למעלה פ"ה ה"ג).

7 י. אֵין מִסְגִּירִין⁴⁴ בְּתוֹךְ יָמֵי הַסִּגְרָה⁴⁵, וְלֹא מַחְלִיטִין
8 בְּתוֹךְ יָמֵי הַסִּגְרָה אִם נוֹלַד לוֹ סִימָן הַחֲלָטָה⁴⁶, וְלֹא
9 מַחְלִיטִין הַמַּחְלֵט אִם נוֹלַד לוֹ נֶגַע אַחֵר, וְלֹא
10 מִסְגִּירִין אוֹתוֹ בְּתוֹךְ יָמֵי חֲלוּטוֹ אִם נוֹלַד לוֹ נֶגַע
11 אַחֵר שְׂרָאוֹי לְהַסְגֵּר. אֲבָל אִם הָיוּ בּוֹ שְׁנֵי נִגְעִים

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום ראשון ז' שבט - ספר טהרה - הלכות טומאת צרעת קמה

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

משמש, ש'בעל הלכות גדולות' פוסק כרב ששת באיסורים, וכרב נחמן בדינים. וכן כתב שם הרא"ש בשם 'תשובות הגאונים'. (9) ונשארו שתיים והן מטמאות. (10) שיעור מחיה לטמא (למעלה פ"ג ה"א). (11) מדרבנן, ומספר המכות לפי שיקול דעת בית הדין. (12) פירוש, שתי שערות הגובלות את הנתק (ראה פ"ח ה"ב וה"ג). (13) כתגלחת הטהרה (לקמן פ"א ה"א). (14) ואפשר שהמוט יעביר אותה (תוספתא שם פ"ג ה"ב). (15) חוטים הנכרכים סביב הדקל, ועושים מהם חבלים.

19 ב. התולש סימני טמאה או שפונה את המחיה עד
20 שלא בא אצל כהן - הרי זה טהור. וכן אם עשה
21 בן בימי הסגר - הרי זה טהור לאחר ימי הסגר.¹⁶
22 ואם תלשן אחר שהחלט כהן - הרי זה מחלט
23 כשהיה, ואין לו טהרה עד שתפרח הצרעת בכל או
24 עד שתתמעט בהרתו מפגרים.¹⁷

(16) אם לא מצא סימן טומאה אחר. פסק כרבי עקיבא במשנה נגעים פ"ז מ"ד, מפני שבתוספתא שם ה"ג קיבלו דבריו רבן גמליאל ורבי יהושע (ראה ביאור הגר"א שם). (17) כחכמים במשנה, שם.

25 ג. מי שנקצצה בהרתו כלה שלא בכונה - טהור.¹⁸
26 הקצצה בכונה: אם קצץ כל הפשור החי המקיפה
27 אפילו פחות השערה - אין לו טהרה עולמית;¹⁹
28 קצצה בצמצום - אין לו טהרה עד שתפרח בכלו.

(18) משנה, שם. (19) בתוספתא שם ה"ה אמרו, שבזה הכל מודים שאין לו טהרה כלל, אפילו אם תפרח בכולו. והטעם, שמה לא היתה פורחת בבשר החי שקצץ, אבל אם נשאר מקצת בשר חי ופרחה בכולו טהור אפילו לדעת רבי אליעזר במשנה (מפני שאפשר לתלות ולומר, כשם שפרחה באותו מקצת הנשאר, כך היתה פורחת בכל החוט המקיף): במה נחלקו? כשקצץ בצמצום את הבהרת. ורבינו פסק כחכמים, שם.

29 ד. התולש²⁰ שערה לבנה אחת ונשרה השונה - הרי
30 זה טהור.²¹ היו שלש, תלש שתים ונשרה אחת -
31 הרי זה בטומאתו.²² היתה בו מחיה פעדשה²³, כנה
32 חציה והלף חציה - הרי זה טהור. היתה יתרה
33 מפעדשה: כנה המותר²⁴ והלף פעדשה - הרי זה
34 טהור²⁵; כנה פעדשה והלף המותר - הרי זה טמא.

(20) תוספתא שם ה"ג וה"ד. (21) שאפילו אם לא תלש היה נטהר. (22) שאלמלי לא תלש היו נשארות שתי שערות. ומשמיענו, שאין אנו אומרים כשם שנשרה האחת שנשארה, כך היו נושרות גם השתים שנחלשו. (23) מצומצמת. (24) החלק העולה על עדשה מצומצמת. (25) מכיוון שגם בלי מעשיו הוא טהור. הכלל המונח ביסוד דינים אלה הוא: המעשה שעשה באיסור אינו מועיל לטהר, אבל גם אינה גורמת לטומאה במקרה שגם בלי מעשה האסור היה טהור.

ה. מי שהיתה²⁶ בהרת בערלתו - ימול, ואף על פי

קצת את רגליה, ומה שמתגלה אז אינו נקרא בית הסתרים, מפני שאין דרכה של אשה לחפור באדמה - מספיק שיעור זה. ואף-על-פי שבאיש מטמאים גם המקומות הנגלים כשהוא עורך ואינם נגלים בשעת לישנה. (62) לנגע שהיא תחת הדד. (63) לנגע סביב בית השחי. (64) לא כאריגה בפלך שהיא יושבת ואורגת, אלא כאריגה בכלי גדול שעומדים ואורגים. (65) יש להוסיף את המלה "כך", וכן הוא בדפוס רומא (ר"מ). (66) במצורע שנתפא, כתבה תורה (ויקרא יד, ט): "וגלח את כל שעריו". ראה נגעים פ"ד מ"ב, ו'תוספות יום טוב' ומשנה אחרונה שם. (67) לקמן פ"א ה"א.

פרק עשירי

(1) יבאר התולש סימני טומאה או הכזה המחיה או הקוצץ הנגע קודם שיבא לכהן או אחר כך, מי שנקצצה בהרתו שלא בכונה, והתולש שעה לבנה אחת ונפלה השנייה וכו', ודין מי שהיתה בהרת בערלתו אם ימול, והנהגת המצורע המוחלט והמצורעת, מה בין מצורע מוסגר למצורע מוחלט, ודין שניהם לטומאה.

1 א. התולש² סימני טמאה³, בין פלן בין מקצתו, או
2 הפונה את המחיה⁴, פלה או מקצתה, או הקוצץ
3 הנגע פלו⁵ מבשרו או מן הפגד או מן הבית, בין
4 קדם שיבא לכהן בין בתוך הסגר או בתוך החלט
5 או אחר הפטור - הרי זה עובר בלא תעשה.
6 שנאמר: השמר⁶ בנגע הצרעת לשמר מאד ולעשות
7 ככל אשר יורו אתכם הפנהים הלוים פאשר צויתם
8 תשמרו - שלא יתלש או שיקץ⁷. אכל אינו לוקה
9 עד שיועילו מעשיו, ואם לא הועילו - אינו לוקה.⁸
10 כיצד? היתה בו בהרת ובה שלש שערות לבנות
11 ותלש אחת⁹, פנה מקצת המחיה ונשאר ממנה
12 פעדשה¹⁰ - אינו לוקה, שהרי הוא טמא כשהיה.
13 וכן כל פיוצא כנה. ומכין אותו מכת מרדות¹¹. וכן
14 המגלח את הנתק - לוקה, שנאמר: ואת הנתק¹² לא
15 יגלח. ואינו חייב עד שיגלח כל הנתק בתער¹³. ומתר
16 למצורע לשא במוט על כתפו שיש פה הצרעת¹⁴
17 ולקשר הסיב¹⁵ על רגלו, ואם הלכו סימני טמאה -
18 ילכו. והוא שלא נתפון לכה.

(2) נגעים פ"ז, מ"ד. (3) שיער לבן שבבהרת, ושיער צהוב שבנתק. (4) בשר חי שבתוך הבהרת הוא סימן טומאה, ואם נכוותה אין דינה כמחיה ואינה מטמאה. (5) כלומר, עצמו ולא את סימני הטומאה שבו. והוא-הדין אם קצץ מקצתו. (6) וכל מקום שנאמר: "השמר", או "פן", או "אל" הוא לא-תעשה (מכות יז, ב ובכמה מקומות). (7) 'ספרי' פרשת כיתצא פיסקא רעד. רבינו לא פירש מהו דין קוצץ נגע טהור לגמרי כגון בזה. רש"י במסכת שבת קלב, ב - אומר בפירוש שעובר בלא-תעשה. (8) במס' שבת צד, ב - נחלקו רב ששת ורב נחמן בדין זה, רב ששת אמר פטור, ורב נחמן אומר חייב, ופסק כרב ששת (ב'תוספות' עירובין לב, א ד"ה רב ששת, כתבו בשם רבינו

בימינו, שהרי הדין הוא שטהרת המצורע נוהגת בארץ ובחוץ לארץ בפני הבית ושלא בפני הבית. וא"כ, לפי הדעות שאין קדושת מחנות וירושלים בזמן הזה, ישנה שאלה האם מצורע יכול להגיע לטהרתו לאחר החורבן. אם נאמר שעיקר העניין של "בדד ישב" הוא שלא יהיה במחנה אפשרי הדבר גם בזמן הזה, אבל אם עניינו שצריך להיות "מחוץ למחנה מושבו" הרי שאין זה שייך אחר החורבן.

(על-פי לקו"ש חלק י"ח עמוד 135)

(38) במסכת כלים פ"א מ"ז, שנינו: עיירות המוקפות חומה מקודשות ממנה, שמשלחים מתוכן את המצורעין.

ח. המצורע³⁹ אינה פורעת ואינה פורמת ולא עוטה על שפם, אבל יושבת היא מחוץ לעיר ומודיעה לאחרים שהיא טמאה. ולא המצורעים בלבד, אלא כל המטמאים את האדם⁴⁰ חייבין להודיע לכל שהן טמאין, כדי שיפשו מזה; שנאמר: וטמא טמא יקרא - הטמא מודיע שהוא טמא.

(39) משנה, סוטה כג, א. ובגמרא שם למדו זה מן הכתוב (שם יג, מד) "איש צרוע הוא" ולא אשה. (40) 'תורת כהנים' נגעים פי"ב ה"ט.

ט. וטמאים ואנדרוגינוס פורע ופורם ועוטה על שפם, מפני שהוא ספק⁴¹.

(41) ומחמירים בו כמו בכל ספק של תורה.

י. אחד מצרע מסגר ואחד⁴² מצרע מחלט לענין טמאה⁴³. ואין בין מצרע מסגר למצרע מחלט לענין טמאה, אלא פריעה ופרימה ותגלחת וצפרים, שהטהור מתוך הסגר פטור מן התגלחת ומן הצפרים והטהור מתוך החלט חייב בהן, אבל טמאת שניהן שנה בכל דבר.

(42) דין אחד לשניהם. (43) אבל לענין חיוב קרבנות אינם שוים, שהמחלט חייב להביא אשם ולוג שמן, והטהור מתוך הסגר אינו מביא. ולמה הוציא רבינו כאן מן הכלל פריעה ופרימה תגלחת וציפורים, ולא כתב קרבנות? מפני שמדובר לפני טהרתו, וכל ד' הדברים שמונה רבינו הם בעודו בטומאתו, אבל קרבנות מביא אחרי שנטהר (ראה לקמן פי"א ה"ב).

יא. המצרע⁴⁴ - אב מאבות הטמאות⁴⁵. מטמא אדם וכלים במגעו וכלי חרס באוירו⁴⁶, ומטמא אדם במשא⁴⁷, ומטמא משקב ומושב⁴⁸ אפלו תחת אבן⁴⁹ פזב וכוזה. שנאמר: וכבס בגדיו וטהר. מפי השמועה למדו, שהטהר מטמא משקב ומושב⁵⁰. ואחד המסגר ואחד המחלט בכל אלו⁵¹.

(44) כלים פ"א ה"א. (45) הטומאות שטמאות אדם וכלים נקראות אב הטומאה, והנוגע בהן נעשה ראשון לטומאה

1 שהיא מילה שלא בזמנה²⁷; שמצות עשה דוחה את
2 לא תעשה בכל מקום. ואם מל והלך בעור הערלה
3 סימן שהיה מחלט בו²⁸ - הרי זה חייב בקרבן
4 מצרע²⁹.

(26) משנה, שם סוף הפרק. (27) גמרא שבת קלב, ב. מילה בזמנה היינו ביום השמיני ללידתו, ואחר יום זה הוא שלא בזמנה. (28) שכבר החליטו הכהן. (29) שהרי נטהר בטומאתו, אבל מוסגר שמל והעביר סימן הטומאה פטור מן הקרבן, מפני שלא נטמא מעולם (תוספתא שם פ"ג ה"ו).

ו. מצות עשה³⁰ שהיה המצרע המחלט מכסה³¹
ראש כל ימי חלוטו, ועוטה על שפם כאבל,
ופורם³² בגדיו, ומודיע העוברים עליו שהוא
טמא; שנאמר: והצורע אשר בו הנגע וגומר.
אפלו כהן גדול³³ שנצטרע פורע³⁴ ופורם, שעשה
דוחה את לא תעשה. ואסור בשאילת שלום כל
ימי חלוטו כאבל, שנאמר: ועל שפם יעטה -
שהיה שפתיו דבוקות. אבל קורא ושונה ודורש.
ואסור לספר ולכבס כל ימי חלוטו. ונוהג בכל
הדברים האלו אפלו בשבתות וימים טובים. והרי
הוא מתר בריעה ובסיכה ובנעילת הסנדל³⁵
ובתשמיש המטה³⁶ וזוקף את מלתו³⁷ כשאר
העם.

(30) כל זה כתוב בתורה (ויקרא יג, מה) ומבואר בגמרא מועד קטן, דף טו וטז. (31) מלשונו של רבינו משמע, שפריעה האמורה בתורה, פירושה כיסוי הראש. וזוהי דעת רבי עקיבא במועד קטן טו, א. אולם בספר המצוות לא-תעשה קסג, פירש שהכוונה לגידול שיער, כרבי אליעזר שם, וכן פירש את האמור בכהן גדול (שם כא, י): "את ראשו לא יפרע", וכן פסק להלכה פ"ה מהל' כלי המקדש ה"ו. וצ"ע. (32) קורע. (33) שנאמר בו (שם) את ראשו לא יפרע ובגדיו לא יפרם. (34) ראה הערה ל. (35) כל שלושת הדברים הללו הם בעיה שלא נפשטה במועד קטן שם, ופסק להקל. (36) מחלוקת תנאים שם ז, ב - ופסק כרבי יהודה להקל. (37) ולא כאבל שצריך להפוך את המיטה.

ז. דין המצרע שהיה לו מושב לבדו חוץ לעיר,
שנאמר: מחוץ למחנה מושבו. ודבר זה בעירות
המקפות חומה בארץ ישראל בלבד³⁸.

~ נקודות משיחות קודש ~

"דין המצורע שהיה לו מושב לבדו חוץ לעיר שנאמר מחוץ למחנה מושבו".

מהציווי בעניין מרים "תסגר שבעת ימים מחוץ למחנה ואחר תאסף" משמע שהשהות מחוץ לשלוש מחנות היא תנאי בטהרת המצורע, ונפק"מ במקרה שאין מחנה ואין שייך להיות מחוץ למחנה האם הוא מעכב טהרת המצורע. ולפי זה תהיה נפק"מ למעשה העלולה להיות נוגעת גם

צפור השחווטה והמשתלחת אם הן מותרות בהנאה וכל דיניהן.

- 16 א. טְהֵרַת מְצָרַע מְצוֹת עֲשֶׂה², וְתִגְלַחְתּוּ כְּשִׁטְהֵר
- 17 מְצוֹת עֲשֶׂה³. פִּיּוּצַּד מְטַהֲרִין אֶת הַמְצָרַע? מֵבִיא
- 18 מִזְרָק⁴ שֶׁל חֶרֶשׁ חָדָשׁ, וְקִבְלָהּ הִיא⁵ שִׁיְהִיה [חָדָשׁ],
- 19 וְנוֹתֵן לְתוֹכוֹ רִבִּיעִית⁶ מִמֶּי חַיִּים⁷ הָרְאוּיִין לְקֹדֶשׁ
- 20 אוֹתָן מִי חֲטָאֹת⁸, וְשֶׁעוֹר זֶה מְדַבְּרֵי סוֹפְרִים. וּמֵבִיא
- 21 שְׁתֵּי צִפְרִים דְּרוֹר⁹ טְהוֹרוֹת¹⁰ לְשֵׁם טְהֵרַת צִרְעָת¹¹,
- 22 שְׁנָאֹמֶר: וְלָקַח לַמָּטָה. וְשִׁוַּחַט אֶת הַבְּרוּיָה¹²
- 23 שֶׁבִשְׁתִּיהֶן עַל הַמֵּי שֶׁבְּכָלִי חֶרֶס, וּמִמָּצָה עַד שִׁיְהִיה
- 24 הָדֵם נָכַר בְּמֵי, וְחוּפֵר וְקוֹבֵר הַצִּפּוֹר הַשְּׁחוּטָה
- 25 בְּפִנְיָו¹³. וְדָבָר זֶה קִבְלָהּ מִפִּי הַשְּׁמוּעָה. וְנוֹטֵל עֵץ
- 26 אֲרִז, וּמְצוֹתוֹ שִׁיְהִיה אֲרָכּוֹ אִמָּה וְעֵבִיז כְּרִבִּיעַ פָּרַע
- 27 מִפְּרִיעֵי הַמָּטָה¹⁴, וְאִזּוּב שְׂאִין לוֹ שֵׁם לְוִי¹⁵, כִּמּוֹ
- 28 שֶׁבְּאַרְנוֹ, אֵין פְּחוֹת מִטְּפָח¹⁶, וְשִׁנֵּי תוֹלַעֲת¹⁷, מְשַׁקְלוֹ
- 29 שֶׁקֶל. וְאִם טַעֲמָו¹⁸ - פְּסוּל¹⁹, כְּצִבְעֵת הַתְּכֵלֶת²⁰. וְכָל
- 30 הַשְּׁעוּרִים - הִלְכָּהּ²¹. וְלוֹקֵחַ עִם שֶׁלִּשְׁתֵּן הַצִּפּוֹר
- 31 הַחֲיָה. וְאַרְבַּעַת מִיָּנִין אֵלָיו²² מְעַבְּבִין זֶה אֶת זֶה. וְעֵץ
- 32 אֲרִז וְאִזּוּב שֶׁנִּתְקַלְפוּ²³ - פְּסוּלִין. וְכוּרֵף הָאִזּוּב עִם
- 33 הָאַרְז בִּלְשׁוֹן שֶׁל זְהוּרִית²⁴, וּמִקִּיף²⁵ לָהֶן רֹאשֵׁי
- 34 אֲגָפִים וְרֹאשׁ הַזָּנָב שֶׁל צִפּוֹר הַחֲיָה, וְטוֹבֵל אֲרַבְעָתָן
- 35 בְּמֵי שֶׁבְּכָלִי וּבְדָם שֶׁעָלִיהֶן, וּמִזָּה שֶׁבַע פְּעָמִים עַל
- 36 אַחֵר יָדוֹ שֶׁל מְצָרַע, וּמְשַׁלַּח אֶת הַצִּפּוֹר. וְכִיצַד
- 37 מְשַׁלַּחָהּ? עוֹמֵד בְּעִיר וְזוֹרְקָה חוּץ לַחוּמָה. וְאֵינוֹ
- 38 הוֹפֵךְ פָּנָיו לֹא לָיִם וְלֹא לְעִיר וְלֹא לַמַּדְבָּר²⁶,
- 39 שְׁנָאֹמֶר: מִחוּץ לְעִיר אֵל פְּנֵי הַשָּׂדֶה. שֶׁלַּחָה וְחִזְרָה
- 40 - חִזְרָה וּמְשַׁלַּחָה, אֶפְלוֹ מֵאָה פְּעָמִים²⁷. וְאַחֵר כֶּף
- 41 מְגַלַּח הַכֹּהֵן אֶת הַמְצָרַע. פִּיּוּצַּד מְגַלַּח²⁸? מְעַבֵּיר
- 42 תַּעַר עַל כָּל בְּשָׂרוֹ הַנֶּרְאָה, אֶפְלוֹ בֵּית הַשְּׁחִי וּבֵית
- 43 הָעֶרְוָה שֶׁעַר שָׁעַל כָּל הַגּוֹף, עַד שִׁיעֲשֶׂה כְּדִלְעַת.
- 44 שְׁנָאֹמֶר: אֶת כָּל שְׁעָרָיו²⁹. אִם כֵּן, לָמָּה נֶאֱמַר רֹאשׁוֹ
- 45 וְיָקֵנוּ וְגִבּוֹת עֵינָיו³⁰? לְרִבּוֹת כָּל פִּיּוּצָא בְּהֵן, וְלִמְעַט
- 46 שְׁעָר שֶׁבִּתְּוֹף הַחֹטֵם, לְפִי שְׂאִינוֹ נִרְאָה³¹. וְאַחֵר כֶּף
- 47 מִכֶּסֶם בְּגָדָיו וְטוֹבֵל, וְיִטְהֵר מִלְּטָמָא בְּבִיָּאָה וּמִלְּטָמָא
- 48 מִשְׁבָּב וּמוֹשָׁב, וְיִכְנֹס לְפָנִים מִן הַחוּמָה, וּמוֹנֶה
- 49 שְׁבָעַת יָמִים. וְאַסוּר בְּהֵן בְּתַשְׁמִישׁ הַמָּטָה, שְׁנָאֹמֶר:
- 50 מִחוּץ לְאַהֲלָיו³² - מְלַמֵּד שְׂאִסוּר בְּתַשְׁמִישׁ הַמָּטָה.
- 51 וְהַמְצָרַעַת מִתְּרַת³³ בְּתַשְׁמִישׁ הַמָּטָה.

(2) מצוה זו כוללת כל האמור בתורה (ויקרא יד, ד - ח) וגם תגלחת ראשונה בכלל. (3) בפני עצמה. והכוונה לתגלחת שנייה שהכהן מגלחו ביום השביעי לתגלחתו הראשונה. כן כתב רבינו במפורש בספר המצוות עשה קיא. [בספר המצוות שם מבאר רבינו למה תגלחת שנייה אינה כלולה במצוה של הבאת הקרבנות, ואף על פי שזו וזו הן גמר הטהרה: "...תכלית תגלחתו היא טהרתו מלטמא ... ואילו תכלית הבאת קרבנותיו היא להשלים כפרתו"]. (4) ספל גדול. (5) אמנם בגמרא סוטה טו, ב דרשו "מה מים חיים

והוא מטמא אוכלין ומשקין אבל לא אדם וכלים. (46) כלי חרס אינו מיטמא כשנגעה טומאה בדופנו החיצון אלא מתוכו, ואפילו לא נגעה הטומאה בכלי עצמו אלא היתה תלויה באוירו - טמא (ראה הל' כלים פ"ג ה"א וה"ב). (47) אף-על-פי שלא נגע בו, כגון שישב על קרש ובא זה והרים את הקרש מצדו השני, בין אם הטמא הרים את הטהור ובין להיפך. (48) שם מ"ד. אם שכב או ישב על סדינים וכדומה - טמאים, ואפילו אם היו עשרה סדינים זה תחת זה והמצורע שכב או ישב על העליון ולא נגע באחרים - כולם טמאים. (49) שהיו הסדינים תחת אבן והוא ישב על האבן, אין האבן מצילה מן הטומאה (ראה כסף-משנה, שהקשה מפסחים סז, שאמרו שם: זב חמור ממצורע, שכן עושה משכב ומושב. וראה משנה-למלך כאן). (50) ומשמע שלפני-זה מטמא משכב ומושב. (51) כמו שנתבאר בהלכה הקודמת.

- 1 יב. חֲמָרָא יְתֵרָה יֵשׁ בַּמְצָרַע, שְׁמִטָּמָא בְּבִיָּאתָו⁵²
- 2 לְבֵית, בֵּין בִּימֵי הַחֵלֶט בֵּין בִּימֵי הַסָּגֵר. פִּיּוּצַּד? נִכְנָס
- 3 לְבֵית - נִטְמָא⁵³ כָּל אֲשֶׁר בְּבֵית, בֵּין אָדָם בֵּין בָּלִים,
- 4 אִף עַל פִּי שְׁלֹא נִגַּע בְּהֵן, נַעֲשֹׂי רֹאשׁוֹן לְטַמְאָה.
- 5 שְׁנָאֹמֶר: מִחוּץ לַמַּחֲנֶה מוֹשְׁבֻוֹ⁵⁴ - מָה הוּא טָמֵא⁵⁵,
- 6 אִף מוֹשְׁבֻוֹ טָמֵא. הִיָּה עוֹמֵד תַּחַת הָאֵילָן וְעֵבֵר אָדָם
- 7 טְהוֹר תַּחַת הָאֵילָן - נִטְמָא⁵⁶. הִיָּה הַטְהוֹר עוֹמֵד תַּחַת
- 8 הָאֵילָן וְעֵבֵר הַמְצָרַע תַּחְתּוֹ - לֹא טַמְאָהוּ; וְאִם עֹמֵד
- 9 - נִטְמָא, שְׁהִירֵי נַעֲשֶׂה לוֹ מוֹשָׁב. סָפֵק עֹמֵד סָפֵק לֹא
- 10 עֹמֵד - טְהוֹר⁵⁷. הַכִּנֹּס הַמְצָרַע רֹאשׁוֹ וְרַבּוֹ⁵⁸ לְבֵית -
- 11 נִטְמָא כָּל שֵׁישׁ בְּתוֹכוֹ⁵⁹. נִכְנָס⁶⁰ לְבֵית הַכִּנֹּסֶת -
- 12 עוֹשִׂין לוֹ מַחֲיָצָה גְבוּהָה עֲשָׂרָה טַפָּחִים⁶¹ וְרִחְבָּה
- 13 אֲרַבַּע אַמּוֹת⁶² עַל אֲרַבַּע אַמּוֹת, וְנִכְנָס רֹאשׁוֹן וְיוֹצֵא
- 14 אַחֲרוֹן, כְּדִי שִׁיְהִיה מוֹשְׁבֻוֹ לְבָדוֹ וְלֹא יַעֲמֵד עִם הָעָם
- 15 בְּעֶרְבֻב וְיִטְמָא אוֹתָם.

(52) שם. ונגעים פ"ג, מ"א. (53) משמע אפילו לא שהה כהרף עין, ויצא. כדעת תנא-קמא במשנה נגעים שם. (54) המקום שהוא נמצא בו. (55) 'תורת כהנים' פ"ב, ה"ד. (56) דין זה והבאים אחריו עד "ואם עמד נטמא", מבוארים במס' נגעים שם מ"ז. (57) משנה, טהרות פ"ו, מ"ב. ראה מה שכתב רבינו שם בפירושו. (58) ושאר גופו מחוץ לבית. (59) נגעים, שם מ"ח. (60) כלומר, כשהוא רוצה להכנס. (61) מכל צד. (62) והשטח המוקף מחיצות אלו דינו כחדר בפני עצמו שהוא "מושבו", ובית הכנסת מחוץ למושבו, אבל שטח מוקף מחיצות נמוכות מעשרה טפחים או קצרות מארבע אמות אינו מושב בפני עצמו.

יום שני ח' שבט ה'תשפ"ב

פרק אחד עשרי

(1) יבאר שטהרת המצורע ותגלחתו מצוות-עשה וכיצד מטהרים אותו, ודין שחיטת הצפור והתגלחת והזייה, ושאר מעשיו אם כשרים בלילה, ודין טהרת מצורע איפה ומתי נוהגת, והכשרים לטהר מצורע, ואם מטהרים שנים כאחת,

מִלְמַד שֶׁהִיא מִטְמֵא בְּגָדִים. וְכֵשֶׁם שֶׁהִיא מִטְמֵא
בְּגָדִים בְּמַגַּע, כִּף מִטְמֵא אָדָם בְּמַגַּע; שְׂכַל הַמִּטְמֵא
בְּגָדִים - מִטְמֵא אָדָם. וּבַיּוֹם הַשְּׂבִיעִי מְגַלְחוֹ הַכֹּהֵן
תְּגַלַּחַת שְׁנִיָּה פְּרִאשׁוֹנָה, וּמִכַּכֶּס בְּגָדָיו וְטוֹבֵל,
וַיִּטְהַר מִלְטִמָּא אַחֲרֵיהֶם, וַהֲרִי הוּא כָּכָל טְבוּלֵי יוֹם³⁵
וְאוֹכֵל בְּמַעֲשֵׂר. הָעֶרִיב שְׁמֹשׁוֹ - אוֹכֵל בְּתְרוּמָה³⁶; ³⁷
הֵבִיא בְּפָרְתוֹ - אוֹכֵל בְּקֹדְשִׁים, כְּמוֹ שֶׁבִּאֲרָנוּ³⁷.

(34) נגעים פרק י"ד משנה ב: "מטמא כשרץ", ושרץ מטמא
אדם וכלים במגע ולא במשא. (35) טמא שטבל ביום נקרא
טבול יום עד שקיעת השמש ואסור לאכול תרומה וקדשים
ומותר באכילת מעשר שני. (36) אף על פי שלא הקריב
עדיין קרבנותיו, שמחוסרי כפרה מותרים באכילת תרומה.
(37) בפרק א מהלכות מחוסרי כפרה הלכה א.

ג. כִּשְׁהוּא מְגַלַּח בְּשִׁתִּי הַתְּגַלְחוֹת אֵינוֹ מְגַלַּח אֶלָּא
בְּתַעֲרָר. וְאֵם גִּלַּח שְׂלֵא בְּתַעֲרָר אוֹ שֶׁהֵנִיחַ שְׁתֵּי שְׁעָרוֹת
- לֹא עָשָׂה כָּלִים. וְאֵינוֹ מְגַלְחוֹ אֶלָּא כֹּהֵן. וְאֵם שִׁיר
שְׁתֵּי שְׁעָרוֹת בְּתְגַלַּחַת רִאשׁוֹנָה וְגִלְחָן בְּשִׁנְיָה - לֹא
עָלָתָה לוֹ אֶלָּא תְּגַלַּחַת אַחַת בְּלִבָּד, וַהֲרִי הִיא
רִאשׁוֹנָה³⁸. וְכָל הַיּוֹם כָּשֶׁר לְטִהַרְתָּ הַמְּצָרָע.

(38) וצריך תגלחת שנייה אחר שבעת ימים.

ד. תְּגַלַּחַת³⁹ הַמְּצָרָע וְטְבִילָתוֹ וְהִזָּאתוֹ אֵינָן מַעֲכָבוֹת
זוֹ אֵת זוֹ, וְשֹׁאֵר כָּל מַעֲשָׂיו מַעֲכָבִים.

(39) בתוספתא שם הלכה ו אמרו: "תגלחת של (מצוה)
מצורע, טבילתו והזאתו מעכבים ושאר כל מעשיו אינם
מעכבים". ובתורת כהנים פרשת מצורע פרשתא ב הלכה ד
למדו, שדברים הנעשים בגופו של המצורע - מעכבים,
והנעשים שלא בגופו, כגון שליחת הציפור החיה וכיבוס
בגדים, אינם מעכבים.

ה. שְׁחִיטַת הַצִּפּוֹר וְהַתְּגַלַּחַת וְהַהֲזָיָה - בַּיּוֹם, וְשֹׁאֵר
כָּל מַעֲשָׂיו - בֵּין בַּיּוֹם בֵּין בַּלַּיְלָה. אֵלּוּ - בְּאֲנָשִׁים,
וְשֹׁאֵר כָּל מַעֲשָׂיו - בֵּין בְּאֲנָשִׁים בֵּין בְּנָשִׁים. אֵלּוּ -
בְּכֹהֲנִים, וְשֹׁאֵר כָּל מַעֲשָׂיו - בֵּין בְּכֹהֲנִים בֵּין
בְּיִשְׂרָאֵל.

ו. טִהַרְתָּ מְצָרָע זוֹ נוֹהֲגַת בְּאֶרֶץ וּבְחוּצָה לְאֶרֶץ, בְּפָנֶי
הַבַּיִת וְשֵׁלֵא בְּפָנֶי הַבַּיִת. וְכֹהֵן שֹׁטְמָאוֹ מִצְוָה לְטַהְרוֹ,
שֶׁנֶּאֱמָר: לְטַהְרוֹ אוֹ לְטַמְּאוֹ. וְהַפֵּל כְּשִׁרְיָן⁴⁰ לְטַהַר
אֶת הַמְּצָרָע, אֶפְלוֹ זָבִי⁴¹ וְאֶפְלוֹ טָמֵא מֵת. וְאֵין מְצָרָע
מְטַהֵר מְצָרָע. וְאֵין מְטַהֲרִין שְׁנֵי מְצָרְעִין בְּאַחַת,
שְׁאֵין עוֹשִׂין מְצוֹת חִבְלִיּוֹת.

(40) כל הכהנים. (41) בתורת כהנים פרשת מצורע פרשתא
א, ה, דרשו שטהרת מצורע היא בכהן שמותר לו להיכנס
למחנה, אשר המצורע אסור להיכנס לה, ולפיכך כהן מצורע
אינו כשר לטהרת מצורע, ומכאן נלמד שזב וטמא מת,
שאינם משתלחים מחוץ לערים מוקפות חומה כמצורע -
כשרים לטהרה.

שלא נעשתה בהם מלאכה אף כלי שלא נעשתה בו מלאכה"
סובר רבינו שדרשה זו "אסמכתא" ואינה דרשה גמורה.
(6) רביעית הלוג - שמונים גרם בערך. (7) מי מעיין או
נהרות שוטפים. (8) לתת בהם אפר פרה אדומה להזאה על
אדם שנטמא במת. (9) מין צפרים חפשיות, שאינן מקבלות
תרבות. (10) כשרות לאכילה. (11) שיקח אותן הכהן
בכוונה לשם טהרת צרעת, אבל אינו צריך לקבוע, שלוקח
לטהרת מצורע זה. דין זה שנינו בתורת כהנים מצורע
פרשתא א הלכה ו: "ולקח למיטהר" לשם מיטהר, בין איש
בין אשה בין קטן, מיכן אמרו: לקח לאיש כשרות לאשה,
לאשה כשרות לאיש, לבית כשר למצורע, למצורע כשר
לבית. (12) הבריאה יותר. (13) בפני המצורע.
(14) נגעים פרק י"ד משנה ו. ולא נתפרש שיעור כרע המטה.
(15) אלא קוראים לו "איזוב" סתם והוא שיח ראוי למאכל
אדם. (16) נדה כו, א תני רבי חייא: איזוב - טפח.
(17) צמר צבוע במיץ גרגירים אדומים שבתוכם כמו יתוש
ומכאן השם "תולעת". ויש מפרשים צמר צבוע בדם תולעת
או בנוזל המתמצה מביצי תולעת. (18) פירוש, אם טבל
בנוזל זה צמר אחר. (19) פסול לצבוע בו הצמר לטהרת
צרעת. (20) תכלת הוא צמר צבוע בדם ברייה שבים,
ששמה חילזון. וגם בה פוסלת טעימה. (21) קבלה איש
מפי איש עד משה רבינו, שקיבלה מסיני (עירובין ד, א
ובכמה מקומות בתלמוד). (22) צפרים, ארז, איזוב ושני
תולעת. (23) שהורדה קליפתם. (24) היא תולעת השני
שנאמרה למעלה, ומפני שהיא ארוכה וכתבנית של לשון
נקראה: לשון של זהורית. (25) מקרב, אבל אינו קושר
אותה. וכן במסכת ביצה לב, ב "אין מקיפים שתי חביות",
בעירובין לב, ב "שלא מן המוקף", בחולין מו, ב אין מקיפין
בבועי, ועוד. (26) בתורת כהנים פרשת מצורע פרשתא ב
הלכה ה אנו שונים: שלא יעמוד ביפו וישלחנה לים, שלא
יעמוד בגבת וישלחנה למדבר, שלא יעמוד חוץ לעיר
וישלחנה לעיר. (27) תוספתא נגעים פרק ח הלכה ד. שם
אמרו: "חמש ושש פעמים" ומובן שהכוונה הרבה פעמים
בלי הגבלה, והמדובר, כשלא הגיעה עדיין אל השדה, אבל
כשהגיעה לשדה דינה ככל הצפרים והיא מותרת באכילה
ולטהרת מצורע אחר. (28) תגלחת ראשונה. (29) לרבות
מקומות שאינם גלויים. (30) פסוק זה נכתב בתגלחת
שנייה, ולמדו ראשונה משנייה. (31) כלל, ואינו דומה
לשיעור של בית השחי, שנגלה לפעמים כשהאדם מגביה
זרועו (כסף משנה). (32) "וישב מחוץ לאהלו שבעת ימים"
ודרשו (בגמרא מועד קטן ז, ב) אהלו זו אשתו.
(33) כריתות ח, ב "מחוץ לאהלו" ולא מחוץ לאהלה. לא
ביאר רבינו אם אסור בתשמיש המטה בימי חלוטו (לפני
ירפיו). במועד קטן ז, ב נחלקו בזה רבי יוסי ברבי יהודה
ורבי ושם אמרו שהמלך יותם נולד לעזייהו בימי צרעתו,
ומזה למד רבי שמותר בתשמיש המטה, שהרי עזייהו שמר
על המצוות כמו שכתוב (מלכים ב טו, ג): "ויעש הישר
בעיני ד'". ונכשל רק בהקרבנות קרבנות.

ב. כָּל שְׁבַעַת הַיָּמִים³⁴ הָאֵלּוּ עֲדִין הוּא אֵב הַטְּמֵאָה.

מִטְמֵא אָדָם וְכָלִים בְּמַגַּע, לֹא בְּמִשָּׁא. שֶׁהֲרִי הוּא

אוֹמֵר: וְהִיא בַּיּוֹם הַשְּׂבִיעִי וְכַכֶּס אֶת בְּגָדָיו וְגוֹמֵר -

פרשת מצורע א, יב, שטרפות אינן כשרות לטהרת מצורע. וכל אלו הדינים כוחם יפה גם כשהשנייה אינה דרור או שנולדה בה טריפות לפני שחיטת הראשונה.

י. נשפך הדם⁴⁷ - מניחין את המשלחת עד שתמות⁴⁸. מטה המשלחת - ישפך הדם⁴⁹ ויקח²⁷ שמים אחרות.²⁹

(47) לפני ההזאות. (48) ואסור לקחת לה בת זוג, מפני ששחיטת הראשונה קבעה אותה לבת זוגה ואינה ראוייה לזוג אחר, מה שאין כן כשנטרפה לפני השחיטה, ששחיטה פסולה אינה קובעת. מובן שגם השחווטה אסורה בהנאה. (49) המדובר, כשמתה לפני ההזאות, שהזאות מעכבות, אבל אם מתה המשתלחת אחר ההזאות - נטהר המצורע והשילוח אינו מעכב.

פרק שנים עשר

(1) יבאר שיעור צרעת בגדים וכמה סימני טומאה יש בהם ואם מצטרפין, וכל דיניהם, קרחת וגבחת הבגדים, ואם הם צבועים או שחוי צבוע וערכו לבן, ודין כמה שיעור בגד מטמא בנגעים.

א. צרעת בגדים - בגדים², כצרעת אדם; אבל פחות מנגדים - טהור. ושלשה סימני טמאה יש בהן: ירקרק, אדמדם, והפשוט. ושלשתן מפרשין בתורה³. ירקרק הוא הירק שבירקין⁴, שהוא ירק הרבה, כגוף הטוס וכהוצי הדקל⁵; ואדמדם הוא אדם שבאדמים, שהוא אדם הרבה, פהורית⁶ יפה. ושני מראות אלו מצטרפין⁷ זה עם זה. במראה ירקרק או אדמדם מסגירין את הבגד, ואם עמד במראה זה שני שבועות⁸ - מחליטין ושוחרפין⁹. וכן אם פשה¹⁰ - מחליטין ושוחרפין¹¹. כיצד? בגד שנגא בו נגע ירקרק או אדמדם - מסגירו שבועת ימים, ובשביעי רואה: אם פשה - מחליטו ושוחרף את כל הבגד¹²; ואם עמד במראהו ולא פשה, או שפשה וכהנה¹³ משני המראות שהסגר בהן, או שהוסיף המראה להאדים ולהוריק ולא פשה - יכבס מקום הנגע ונסגיר שבועת ימים שנית¹⁴. ובסוף שבוע שני, שהוא יום שלשה עשר, רואה: אם פשה למראה שלישי¹⁵ - הרי זה טעון כבוס וטהור¹⁶; ואם נשתנה הנגע ממה שהיה, כגון שהיה ירקרק ונעשה אדמדם או אדמדם ונעשה ירקרק - קורע מקום הנגע ושוחרף¹⁷ מה שקרע, ותופר מטילת¹⁸ במקום שקרע, ופותר שאר הבגד, ומכבסו פלו כבוס שני ומטבילו וטהר; ואם עמד במראה שהסגר בו בתחלה - יחליטו וישרף את פלו¹⁹.

(2) 'תורת כהנים' פרשת נגעים פרק יד, ה"ד. ראה למעלה פ"א ה"ז. (3) ויקרא יד, מט. (4) שם ה"ב. (5) עלים של עץ התמר. (6) צמר צבוע אדום. פסק כסומכוס, בתוספתא נגעים פ"א ה"ג. (7) 'תורת כהנים' שם ה"ב. (8) שני

ז. עין ארז ואזוב ושני תולעת שטהר בהן מצרע זה - מטהר בהן מצרעים אחרים. וכן צפור המשלחת מתר לטהר בה מצרעים אחרים מאחר שנשלתה, ומתרת באכילה⁴². אבל הצפור השחווטה אסורה בהנאה. ומאימתי תאסר? משעת שחיטתה. שחטה ואין שם אזוב ולא עין ארז ולא שני תולעת⁴³ - הרי זו אסורה בהנאה, ששחווטה שאינה ראויה שמה שחיתה⁴⁴. והאוכל פזית מצפור השחווטה - עובר על עשה ועל לא תעשה. שנאמר: וזה אשר לא תאכלו מהם. מפי השמועה למדו, שזה לרבות הצפור השחווטה. ונאמר: טהורה תאכלו - הא אחרת לא תאכלו; ולאו הבא מפלל עשה - עשה.

(42) והמדובר כשהגיעה לשדה וחזרה, אבל אם חזרה תיכף אחר שילוחה ולא הגיעה כלל לשדה, כתב רבינו למעלה בהלכה א שצריך לשלחה אפילו מאה פעמים. (43) ואמרנו למעלה בהלכה א שהבאתם מעכבת ואם כן השחיטה לא נעשתה כהלכתה. (44) מחלוקת תנאים שם ורבינו פוסק בכל מקום ששחיטה שאינה ראוייה שמה שחיתה (פרט לכיסוי הדם).

ח. אין לוקחין שתי הצפרים מצפרי עיר הנדחת, ולא מצפרים שהחליפן בעבודה זרה, ולא מצפרים שהרגו את הנפש. ומצותן⁴⁵ שיהיו שתיהן שוות במראה, בקומה ובדמים, ולקחתן פאחת. אף על פי שאינן שוות או שלקח אחת היום ואחת למחר - פשרות. לקח שתי הצפרים לשם איש - פשרות לטהר בהן אשה; לשם אשה - פשרות לטהר בהן איש; לטהר בהן בית מנגע - פשרות לטהר אדם; לקחן לאדם - פשרות לבית מנגע. שנאמר: ולקח למטהר.

(45) לכתחילה.

ט. שחט⁴⁶ אחת מהן ונמצאת שלא היתה דרור - יקח זוג לשניה, והראשונה מתרת באכילה. שחט האחת ונמצאת טרפה - יקח זוג לשניה, והראשונה מתרת בהנאה.

(46) לשון המשנה שם, ובתוספתא שם פרק ח הלכה ח ישנן גירסאות שונות. ראה ראב"ד וכסף משנה ולחם משנה, ולהלכה: אם השחווטה אינה דרור יקח זוג לשנייה, שהרי לא נקבע לה עדיין בין זוג דרור, והראשונה מותרת באכילה, מפני שאינה ציפור מצורע; ואם רצה המצורע רשאי הוא להביא שתי ציפורים אחרות ואז שתיים הראשונות מותרות באכילה (לפי התוספתא), שציפור אחת אינה נקבעת אלא זוג; אם שחט אחת ונמצאת טריפה מותרת בהנאה ואסורה באכילה מפני הטריפות. ואף על פי שרבינו פסק למעלה בהלכה ז ששחיטה שאינה ראוייה שמה שחיתה, אין שחיטת הטריפה מועילה לקבוע את השנייה כבת זוגה, מפני שהתורה כתבה "חיות טהורות" ולמדו מזה בתורת כהנים

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

(23) נגעים פי"א מ"ז. (24) לנגע העיקרי = לאום.
(25) אפילו פשה פחות מכגריס - טמא. (26) שטיהרו אותו.

ה. מי שִׁמְכַבֵּס²⁷ אֶת הַנֶּגַע בְּשָׁבוּעַ רִאשׁוֹן, כָּמוֹ
שֶׁבִּאֲרָנוּ, צָרִיךְ לִכְבֵּס מַעַט מִן הַבֶּגֶד שְׁחוּצָה לוֹ,
שֶׁנֶּאֱמָר: אֶת אֲשֶׁר בּוֹ הַנֶּגַע²⁸. וְכָל נִגְעֵי בִגְדִים
שֶׁמִּכְבָּסִין אוֹתָן - מַעֲבִירִין עָלֵיהֶן שְׁבָעָה סְמָמִין²⁹
שֶׁמִּעֲבִירִין עַל הַכֶּתֶם, בְּדֶרֶךְ שֶׁמִּעֲבִירִין עַל הַכֶּתֶם,
כָּמוֹ שֶׁבִּאֲרָנוּ³⁰ בְּעֵינֵי נֶדֶה.

(27) 'תורת כהנים' שם פט"ו ה"ה. (28) ולא נאמר "את
הנגע", משמע המקום שהנגע בו. (29) זבחים צה, א.
(30) בפרק ט מהלכות איסורי ביאה, הלכה לו.

ו. בִּגְדֵי שֶׁקָּרַע מִמֶּנּוּ מְקוֹם הַנֶּגַע וְתִפְרַח מְטִילִת, כָּמוֹ
שֶׁבִּאֲרָנוּ, וְחֹזֵר נִגַּע בְּגָרִיס עַל הַבֶּגֶד - מֵתִיר³² אֶת
הַמְטִילִת וּמַצִּילָהּ³³, וְשׁוֹרֵף שְׁאֵר הַבֶּגֶד. חֹזֵר הַנֶּגַע
עַל הַמְטִילִת - שׁוֹרֵף אֶת הַכָּל³⁴.

(31) נגעים שם מ"ו. (32) מפרידה מן הבגד. (33) מן
הטומאה, מפני שבאה מבגד טהור. (34) במשנה, הגירסא:
"שורף את הבגד". ומפרש רבינו שהכוונה לכל הבגד עם
המטילת, שהוא עכשיו חלק מן הבגד (קריית ספר). והר"ש
במשנה שם מפרש, שהמטילת נידונה כבגד בפני עצמו, ואם
יש בה שלוש על שלוש (מרובע של שלוש אצבעות)
מסגירה כדין כל נגע, ואם אין בה כשיעור זה אינה מיטמאה
בנגעים כלל. ובתוספתא נגעים פ"ו ה"ו משמע כדברי
הר"ש, אבל רבינו הסתמך על המשנה, שנאמר בה סתם:
שורף את הבגד.

ז. הַטּוֹלָה³⁵ מִן הַמִּסְגָּר³⁶ בְּטָהוֹר³⁷ וְחֹזֵר נִגַּע עַל הַבֶּגֶד
- שׁוֹרֵף אֶת הַמְטִילִת³⁸. חֹזֵר עַל הַמְטִילִת - הַבֶּגֶד
הָרִאשׁוֹן הַמִּסְגָּר יִשְׂרָף³⁹, וְהַמְטִילִת תִּשְׁמַשׁ אֶת הַבֶּגֶד
שֶׁהִיא תְּפוּרָה בּוֹ בְּסִימָנִין⁴⁰: אִם עָמַד בְּעֵינָיו שְׁנֵי
שָׁבוּעוֹת אוֹ פֶּשֶׁה - שׁוֹרֵפִין הַכָּל⁴¹.

(35) משנה שם. (36) חתך מבגד שהיה בו נגע ונסגר
ונטהר. (37) תפר את החתיכה הזו בבגד שלא נראה בו נגע
מעולם. (38) מכיון שהיה לה זיקה לבגד מנוגע, אין זיקה
זו נפקעת ממנה ע"י חיבורה לבגד טהור, ודינה כאילו חזר
בה הנגע. מובן מאליו, שהבגד הראשון יישרף. (39) מפני
שלא פקעה זיקתו למטילת, והריהו כאילו חזר לבגד עצמו.
(40) פירוש, צריך להסגיר את הבגד השני, שהרי נולד בו
נגע, וסימני הטומאה או הטהרה שיוולדו במטילת, כוחם
יפה לגבי כל הבגד. יוצא מזה, שלמטילת יש זיקה בשני
הבגדים. (41) ואם עבר הנגע נטהר הבגד, אבל המטילת
תישרף, שהרי הוצרכה שריפה כשחזר לה הנגע ואין לה
טהרה עולמית (קריית ספר. וראה ברטנארא).

ח. בֶּגֶד שֶׁבָּא בְּלוּ בַּתְּחִלָּה יִרְקַק אוֹ אֲדָמָם -
מִסְגִּירוֹ⁴² שָׁבוּעַ אַחֵר שָׁבוּעַ. אִם עָמַד בּוֹ שְׁנֵי
שָׁבוּעוֹת - יִשְׂרָף. אֲכָל בֶּגֶד שֶׁהִסְגִּירוֹ וּפֶשֶׁה הַנֶּגַע
בְּכָל וְנִעְשָׂה יִרְקַק אוֹ אֲדָמָם, אוֹ שֶׁפִּטְרוֹ וְאַחֵר

הסגרים בני שבוע ימים. (9) את כל הבגד. (10) בשבוע
ראשון. (11) מיד, בלי הסגר שני. (12) מפורש בתורה
(שם יג, נב). (13) ומראהו ירוק בינוני או אדום בינוני.
(14) שני המקרים הראשונים, היינו: א. עמד במראהו אבל
לא פשה, ב. פשה וכהה - מבוארים בנגעים פי"א מ"ה, אבל
הדין השלישי: או שהוסיף המראה וכו', קשה לפרשו,
ולכאורה דומה לגמרי לדין הראשון. והמבי"ט בקריית-ספר
פירש, שהאדמיות או הירקות נתחזקו עוד יותר ממה שהיו
לפני ההסגר. (15) אבל מירקק לאדמדם או להיפך -
יבואר דינו בפסיקה הבאה. (16) ב'תורת כהנים' נגעים פרק
טו ה"ו, אמרו: "והנה כהה הנגע" למראה שני ולא למראה
שלישי. פסוק זה מדבר אחרי הסגר שני, ומצריך קריעת
מקום הנגע, ומשמע מזה שאם נשתנה למראה שלישי אינו
צריך קריעה. (17) דין זה למד רבינו מדרשת ה'תורת
כהנים' המובאה בהערה הקודמת, שהכתוב "והנה כהה"
מדבר במראה שני, היינו מירקק לאדמדם ולהיפך. דעת
רבינו, שכל מה שאינו ירקק או אדמדם, אפילו הוא ירוק
או אדום - נקרא מראה שלישי, וכן כל מראה אחר שהוא.
ו"מראה שני" היינו מירקק לאדמדם ומאדמדם לירקק.
ובכסף-משנה מבאר, שרבינו מפרש את הכתוב (שם, נה)
"והנה לא הפך הנגע את עינו והנגע לא פשה טמא הוא
באש תשרפנו" שלא הפך אפילו למראה שני, ורק אז הוא
טמא. ומכאן, שאם הפך למראה שני אינו טמא, ודינו כמו
אם כהה. הראב"ד משיג על הלכה זו בצורה חריפה, וראה
כסף-משנה. (18) טלאי. "ומנין שהוא טולה עליו מטילת?
תלמוד לומר: ואם תראה עוד (ויקרא יג, נז), ואין עוד אלא
מקומו" (תורת כהנים שם ה"ד). פירוש, ואם יישאר חור
במקום שהיה בו הנגע - אין אפשרות שייראה שם נגע
שנית. (19) שם משנה ה: העומד בשני - יישרף.

ב. נִגַּע²⁰ שֶׁהָיָה יִרְקַק וּפֶשֶׁה אֲדָמָם אוֹ שֶׁהָיָה
אֲדָמָם וּפֶשֶׁה יִרְקַק - הָרִי זֶה פִּשְׁיוֹ²¹.

(20) שם משנה ד. (21) ב'תורת כהנים' נגעים פרק יד, ב,
דרשו מהכתוב "והיה" בלשון יחיד, מלמד שמצטרפים זה
עם זה.

ג. נִגַּע שֶׁהָיָה בְּאִמְצָעוֹ מְקוֹם נָקִי בְּלֹא נִגַּע וּפֶשֶׁה לוֹ
הַנֶּגַע - אֵינוֹ פִּשְׁיוֹן, עַד שִׁיפֶּשֶׁה לַחֲוִץ²². שְׁאִין
פִּשְׁיוֹן הַנֶּגַע לְתוֹכוֹ פִּשְׁיוֹן בֵּין בְּאֶדָם בֵּין בִּבְגָדִים
וּבְתֵיבִים.

(22) "מה נתק שאין הפשיון לתוכו, כך נגע שאין הפשיון
לתוכו". 'תורת כהנים' שם פרק ח ה"ד, ראה למעלה פ"ד
ה"א.

ד. הַפִּשְׁיוֹן²³ הַסְמוּךְ²⁴ בִּבְגָדִים - כָּל שֶׁהוּא²⁵,
וְהִרְחֹק אוֹ הַחוּזֵר - בְּגָרִיס. פִּיצֵד? בֶּגֶד שֶׁהִסְגָּר
וְנִלְדָּה בּוֹ נִגַּע אַחֵר בְּגָרִיס רְחוּק מִן הַנֶּגַע שֶׁהִסְגָּר בּוֹ
- הָרִי זֶה פִּשְׁיוֹן וְיִשְׂרָף; וְאִם הָיָה פְּחוֹת מִבְּגָרִיס -
אֵין מִשְׁגִּיחִין בּוֹ. וְכֵן בֶּגֶד שֶׁקָּרַע מִמֶּנּוּ הַנֶּגַע בְּסוּף
שָׁבוּעַ שְׁנֵי, כָּמוֹ שֶׁבִּאֲרָנוּ, וְחֹזֵר בּוֹ נִגַּע בְּגָרִיס -
יִשְׂרָף. וְכֵן בֶּגֶד שֶׁפֶּשֶׁה בּוֹ הַנֶּגַע אַחֵר שֶׁנִּפְטָר²⁶ -
יִשְׂרָף.

- 1 יג. בַּגִּד 60 שֶׁהוּא מְטֵלִיּוֹת מְטֵלִיּוֹת⁶¹, מִהֵן צְבוּעִין
2 וּמִהֵן לְבָנִים⁶², וְנִרְאָה נֹגַע בְּלֶכֶן שְׁבוּ⁶³ - מִסְּגִירִין
3 אוֹתוֹ. אִם עֲמַד שְׁנֵי שְׁבוּעוֹת - נִטְמָא כְּלוֹ וְיִשְׁרָף⁶⁴.
4 וְכֵן אִם פֶּשֶׁה הִנָּגַע בְּמְטֵלִית לְכֹנֶה אַחֲרֵת - הָרִי זֶה
5 פֶּשִׁיּוֹן, אָף עַל פִּי שֵׁשׁ בֵּינֵיהֶם צְבוּעֵ⁶⁵. הִיָּה כְּלוֹ
6 צְבוּעֵ וְכוּ פֶס אֶחָד לָכֵן, אֶפִּילוּ כִּגְרִיס⁶⁶, וְנִרְאָה כּוּ
7 נִגְעֵ⁶⁷ - יִסְגִּיר; שֵׁאֵם עֲמַד בְּעֵינָיו וְלֹא הוֹסִיף וְלֹא
8 כָּהֶה שְׁנֵי שְׁבוּעוֹת - יִשְׁרָף⁶⁸.

(60) שם פי"א משנה ז. (61) כל הבגד תפור מחתיכות קטנות. (62) "קייטא" בלשון המשנה. (63) אם נראה בצבוע אינו מטמא כלל, כמו שנתבאר למעלה ה"י. (64) כמו בגד שכולו לבן, שמקום הנגע קובע. (65) מפני שבבגדים מטמא פשיון הרחוק מן הנגע. והמדובר כשהפשיון הוא כגריס, אבל בפחות מגריס אין פשיון רחוק מטמא. ראה למעלה ה"ד. (66) פירוש, אפילו כל הפס הלבן אינו גדול יותר מכגריס, ואם כן אין לנגע הגדול כגריס אפשרות של פשיון, שהרי הפשיון לצבוע אינו מטמא. (67) כגריס, שפחות משיעור זה אינו טעון הסגר. (68) ואם כן, אפשר שיטמא בלא פשיון. כר' יהודה בן בתירה במשנה שם.

פֶּרֶק שְׁלֹשָׁה עָשָׂר

- 1 יבאר מִיֵּן הַבְּגָדִים שֶׁמִּטְמָאִים בְּנִגְעִים, בְּגַד מוֹסָגֵר שֶׁצָּבַע
או מִכְרוּ לְגוֹי אוֹ נִתְעַרַּב בְּאַחֲרִים, בְּגַד מוֹחֲלָט שֶׁנִּתְעַרַּב
בְּאַחֲרִים, וּבְגָדִים הַמְּנוֹגְעִים שֶׁמִּשְׁלָחִים אוֹתָם חוּץ לְעִיר.
2 א. אֵין מִטְמָא² בְּנִגְעִים אֲלָא בְּגִדֵי צֹמֶר וּפְשָׁתִים
3 בְּלֶבַד, אוֹ הַשְּׁתִי אוֹ הָעֶרֶב³ שֶׁל צֹמֶר וּפְשָׁתִים, וְכָל
4 כְּלֵי הָעוֹר, בֵּין קָשָׁה בֵּין רֶךְ. אָף הָעוֹר הַצָּבוּעַ בִּידֵי
5 שְׁמִים⁴ מִטְמָא בְּנִגְעִים. וְהַלְבָּדִים⁵ - כְּבִגְדִים,
6 וּמִטְמָאִין בְּנִגְעִים. וְהָאֵהָלִים⁶ מִטְמָאִין בְּנִגְעִים, בֵּין
7 שֶׁהָיוּ שֶׁל צֹמֶר וּפְשָׁתִים בֵּין שֶׁהָיוּ שֶׁל עוֹר.
8 (2) בתורה (ויקרא יג, מז - מח) נמנו רק אלה המפורשים כאן. (3) בצמר, השתי הם חוטים דקים והערב יותר עבים, אבל בפשתן אין הבדל ניכר (רבינו בפירושו על המשנה, נגעים פי"א, מ"ח). (4) עור בעל גוון לא לבן מטבעו, אבל הצבוע בידי אדם אינו מטמא. בפרק הקודם אמרנו שצמר ופשתים מטמאים רק לבנים ולא בעלי גוון אחר ואפילו הם מטבעם כך, אבל עור מטמא אף הצבוע, בתנאי שהוא כך בידי שמים. פסק כרבי שמעון (שם מ"ג) נגד רבי יהודה, מפני שגם רבי מאיר סובר כמותו בצבוע בידי אדם (כסף-משנה). (5) צמר שאינו טווי, אלא דופקים עליו בכוח עד שהוא מתחבר. (6) 'תורת כהנים' פרשת נגעים פי"ג, ה"ב.
9 ב. כָּל הַבְּגָדִים⁷ שֶׁל צֹמֶר וּפְשָׁתִים מִטְמָאִין בְּנִגְעִים,
10 חוּץ מִבְּגָדֵי עוֹבְדֵי כּוֹכָבִים. הַלּוֹקֵחַ בְּגָדִים מִן
11 הָעוֹבְדֵי כּוֹכָבִים - יֵרָאוּ בַּתְּחִלָּה⁸. בְּגַד שֶׁהוּא כְּלָאִים⁹
12 מִן הַצֹּמֶר וּמִן הַפְּשָׁתִים - מִטְמָא בְּנִגְעִים¹⁰.
13 (7) שם מ"א. אפילו של נשים ועבדים וקטנים (רבינו

1 שֶׁפָּטְרוּ בָּא כְּלוֹ יִרְקָק אוֹ אֲדָמָדִם - הָרִי זֶה טְהוֹר⁴³.
2 כֹּנֶס וּפְשָׁה - יִשְׁרָף.

(42) כדין נגע קטן. ראה למעלה פ"ז ה"ב. (43) ברייתא סנהדרין פז, ב: "ר' נתן בן אבטולמוס אומר: מגין לפריחה בבגדים שהיא טהורה? נאמר קרחת וגבחת באדם, ונאמר קרחת וגבחת בבגדים. מה להלן פרח בכולו טהור, אף כאן פרח בכולו טהור". והשווה רבינו דין פריחה בבגדים לדין נתקים, שהפריחה מטהרת בהם אפילו אחר הפיטור (למעלה פ"ח ה"ב), ולא כבהרת שהפריחה מטמאה רק מתוך החלט או מתוך הסגר (ראה פ"ז ה"א). ראה ראב"ד ומשנה למלך.

3 ט. בַּגִּד⁴⁴ שֶׁמוֹכִין יוֹצֵאִין עַל פָּנָיו מִן הָאָרֶץ, כְּגוֹן
4 סָגוֹס⁴⁵ שֶׁל צֹמֶר, וְנִרְאָה כּוּ נֹגַע - אֵינוֹ מִטְמָא, עַד
5 שִׁירָאָה הִנָּגַע בְּמוֹכִין וּבְאָרֶץ עֲצָמוֹ⁴⁶. וְזֶה שֶׁנֶּאֱמַר
6 בְּבִגְדֵי: בְּקִרְחָתוֹ אוֹ בְּגִבְחָתוֹ, קִרְחָתוֹ - אֵלוֹ
7 הַשְּׁקִימִים⁴⁷, גִּבְחָתוֹ - אֵלוֹ הַחֲדָשִׁים⁴⁸.

(44) נגעים פי"א מ"א. (45) באדיש - פליש, שחוטים יוצאים מהאריג ובולטים על פניו. (46) בשניהם יחד. (47) אריג ישן שנקרחו המוכין שיצאו ממנו. (48) 'תורת כהנים' פרשת נגעים פט"ו ה"ט. גבחתו = גבהתו, שחי"ת וה"א מתחלפים (קרבן אהרן בשם פסיקתא זוטרותא).

8 י. הַבְּגָדִים⁴⁹ הַצְּבוּעִים אֵינָן מִטְמָאִין בְּנִגְעִים,
9 בֵּין שֶׁצְבוּעִין בִּידֵי אָדָם בֵּין שֶׁצְבוּעִין בִּידֵי
10 שְׁמִים⁵⁰, עַד שֶׁיְהִיוּ לְבָנִים⁵¹. בַּגִּד שֶׁשְּׁתִּי⁵² צְבוּעַ
11 וְעֶרֶב⁵³ לָכֵן, עָרְבוּ צְבוּעַ וְשְׁתִּי לָכֵן - הִפֵּל
12 הוֹלֵךְ אַחֲרֵ הַנִּרְאָה⁵⁴. פָּחוֹת מִשְׁלֹשׁ אֲצָבָעוֹת עַל
13 שְׁלֹשׁ אֲצָבָעוֹת מִן הָאָרֶץ⁵⁵ אֵינוֹ מִטְמָא בְּנִגְעִים⁵⁶.

(49) שם מ"ג. (50) בטבע, כגון צמר מטלאים שחורים. (51) ב'תורת כהנים' שם פי"ג ה"ד דרשו מהכתוב לפשתים ולצמר (ויקרא יג, מח) מה פשתים לבנה, אף צמר לבנה. הפשתן הוא לבן מטבעו, ושם דרשו: "מה פשתים כברייתו, אף צמר כברייתו", פירוש, אין דרך העולם לצבוע פשתן. (52) חוטי האורך. (53) חוטי הרוחב המעורבים בשתי. (54) מה שבולט ונראה יותר לעין. זה תלוי בסוג האריגה. תוספתא נגעים פ"ה ה"ג. (55) וחוטי צמר ופשתים, נאמר שיעורם בפרק הבא. (56) מפני שאינו ראוי לכולם. משנה נגעים פי"ב, ב.

14 יא. בַּגִּד⁵⁷ שֶׁאָרַג כּוּ פָּחוֹת מִשְׁלֹשׁ עַל שְׁלֹשׁ וְנִרְאָה
15 כּוּ נֹגַע וְאַחֲרֵ כֶּף הַשְּׁלִימוֹ לְשֹׁלֵשׁ עַל שְׁלֹשׁ -
16 טְהוֹר⁵⁸.

(57) שם. (58) שאין הנגע מטמא אלא אם נולד במקום ובזמן הראויים לטמא. ראה למעלה פ"ו ה"ד.

17 יב. הַתּוֹפְרִי⁵⁹ מְטֵלִיּוֹת שֶׁאֵין בְּכָל אַחַת מִהֵן שְׁלֹשׁ עַל
18 שְׁלֹשׁ וְעֶשְׂהָ מִהֵן בַּגִּד - הָרִי זֶה מִטְמָא בְּנִגְעִים;
19 שֶׁהִתְפּוֹר כְּאָרוֹג, וְכָלוּ בַּגִּד אֶחָד הוּא.

(59) דין זה נלמד מהמשנה המובאת בהלכה הבאה.

17 או פשתים או עור בהמה וחייה המעבדין כל
18 שהוא²³, ועשה מהן פלים - מטמאין²⁴ בנגעים.
19 והוא שיחברנו לו כדרך חבורי בגדים לטמאה²⁵.

(22 משנה, נגעים פ"א, מ"א. 23) שם. ב'תורת כהנים' שם
ה"ט למדו זה מן הכתוב "או בעור". בין שהמשיחה מצמר
ופשתים ובין שהיא מעור – מטמאה בכל שהיא. (24) גם
העור הימלי. ראה 'תוספות יום טוב' כאן. (25) היינו לא
פחות משתי תפירות, שלגבי קבלת טומאה מועיל חיבור זה
לדון שני החלקים כבגד אחד, שאם נגעה טומאה באחד
מהם נטמא כל הבגד.

20 ו. כל פלי²⁶ הראוי להטמא בשאר הטמאות²⁷, אף
21 על פי שאינו מתטמא במדרס הזב²⁸ מפני שלא
22 נעשה למשכב או למושב - הרי זה מטמא בנגעים.
23 כגון קלע²⁹ של ספינה, והפרכת, ושביס³⁰ של
24 שוכה³¹, ומטפחות ספרים³², והאבנט, ורצועות
25 מנעל וסנדל שיש בהן רחב פגרים³³ - הרי אלו וכל
26 פיצא בהן מטמא בנגעים. ואין צריך לומר שאר
27 הפלים, כגון פרים וכסתות. החמת³⁴ והתרמל³⁵
28 נראין כדרך³⁶, ופושא הנגע מתוכן לאחוריהן
29 ומאחוריהן לתוכן³⁷. וכן כל פיצא בהן מפלי
30 העור³⁸ הכפולין.

(26 שם מ"א. 27) כגון נגיעה בשרץ או בטמא מת.
(28) הזב מטמא את הדבר שדרס ("דרס" כולל שכב, ישב
ורכב) עליו אפילו לא נגע בו, כגון שאבן מונחת על הדבר
הראוי לטמא מדרס (פרטי דיני מדרס, מבוארים בהל'
מטמאי משכב ומושב). (29) מפרש. (30) הצעיף הדק
שהנשים משלשות על פניהן ('תפארת ישראל').
(31) הכיפה שהן חובשות על הראש (רבינו בפירושו למשנה,
כלים פכ"ד מט"ז). (32) שאינן מצוירות ואינן מיוחדות
לספרים בלבד, אבל מצוירות ראויות רק לספרים. ולפיכך
אינן מקבלות טומאה כלל, מפני שאינן בגד, אלא חומר גלם
(ראה פכ"ב מהל' כלים ה"ו). (33) שהרי בפחות מכגריס
אין נגע מטמא כלל. (34) נאד. (35) ילקוט, שהרועים
שמים בהם חפציהם. (36) הנאד והילקוט דרכם להיות
קשורים תמיד מצד אחד, והכפלים שבמקום הקשר אינן
נראים. והנגע שבכפלים אלה אינו מטמא מפני שאינו נראה
אלא אם כן מתירים את הקשר. (37) אם נולד נגע בצד זה
ופשה מצד שני, הרי זה פשיון ומטמא מפני שלפעמים
מהפכים אותם ומשתמשים בהם כשהם מהופכים.
(38) משמע שבבגדים אין הנגע פושא מצד לצד. וכן משמע
בתוספתא נגעים פ"ה ה"ג.

31 ז. סדין³⁹ המקמט - מפשיטין את קמטיו ורואין את
32 נגעו.

(39) תוספתא שם פ"ה ה"ה.

33 ח. השתי והערכ⁴⁰, בין של צמר בין של פשתן,
34 מטמאין בנגעין מיד משיטו, אף על פי שלא לבן
35 הפשתן⁴¹ ולא שלק הצמר⁴². וכמה יהיה⁴³ בפקעת⁴⁴

בפירושו על המשנה). ראה למעלה פ"ט ה"א. (8) אם נולד
בהם נגע לפני שקנה אותם הישראל, דנים את הנגע כאילו
נולד עכשיו בידי ישראל. ואין זה דומה לגוי שנתגייר או
עובר ונולד שנגעם אינו מטמא כלל (למעלה פ"ו ה"ד),
מפני שבגד זה ראוי היה לטמא בנגעים גם לפני כן, אלא
שבעליו אינם ראויים, אבל שם אותו הגוף עצמו לא היה
ראוי (הר"ש בפירושו שם). ומדובר כשראה הכהן את הנגע
לפני שקנאה ישראל, והסגירה או החליטה בטעות, כגון
שחשב שהבגד של ישראל, שאם לא כן - גם בבגד של
ישראל אין מביאין בחשבון את הימים שקדמו לראיית הכהן
(משנה למלך לקמן פ"ד ה"ב). (9) מעורב. (10) 'תורת
כהנים' שם פ"ג ה"ב. ואע"פ שאסור ללבוש.

1 ג. צמר גמלים¹¹ וצמר רחלים ששואן זה עם זה:
2 אם רב מן הגמלים - אינו מטמא¹² בנגעים, ואם רב
3 מן הרחלים - מטמא בנגעים¹³; מחצה למחצה -
4 מטמא בנגעים. והוא הדין בפשתן וקנבוס¹⁴ שטרפן
5 זה בזה. ורחל פת עז¹⁵ - אין הצמר שלה מטמא
6 בנגעים. בגד שהיה שתיו פשתן וערבו קנבוס או
7 שתיו קנבוס וערבו פשתן - אינו מטמא¹⁶ בנגעים.
8 וכן אם היה שתיו או ערבו פשתן או צמר והשאר
9 נוצה של עזים וכיצא בה - אינו מטמא בנגעים.

(11) שם מ"ב. (12) שהצמר בטל ברוב. (13) מפני שהצמר
לא נתבטל ברוב (בתוספתא פ"ה מטהר רבי שמעון בן
יהודה, מפני שזה כספק, וספק נגעים להקל. ראה 'תפארת
ישראל' כאן). (14) גדל בשדה ודומה לפשתן (האנף
בלע"ז). (15) בכורות יז, א. (16) ואין הולכים בזה אחר
הנראה כמו בערבו לבן ושתיו צבוע (ראה למעלה פ"ב
ה"י). תוספתא נגעים פ"ה ג': "בגד ששתיו סריקין ועירבו
צמר, שתיו צמר ועירבו סריקין - אינם מטמאין בנגעין".
ומפרש רבינו שסריקין הוא מין משי. והר"ש במשנה נגעים
פ"א מ"ד פירש - צמר צבוע.

10 ד. העור¹⁷ שאינו מעבד - אינו מטמא בנגעים¹⁸. וכן
11 העור שהוא גלם קדם שעשה ממנו פלים - אינו
12 מטמא בנגעים; שואמר: פלי העור¹⁹. וכל פלי
13 העור, בין פשוטיהן²⁰ בין מקבליהן²¹ כל שהן -
14 מטמאין בנגעים.

(17) כדי שהעור יהיה ראוי לשימוש רצוי, מעבדים אותו ע"י
שרייה ממושכת במים שנותנים בהם מלח, קמח ועפצים.
(18) 'תורת כהנים' פ"ג ה"ט וה"י. (19) שם. (20) דברים
שאינן להם בית קיבול, כגון לוחות, כסאות וכדומה.
(21) כלים שיש להם בית קיבול, כגון נאדות. (בהל' כלים
פ"א ה"י כותב רבינו, שפשוטי כלי עור אינם מקבלים
טומאה, וברור שהוא מחלק בין קבלת טומאה ובין טומאת
נגעים, והסתמך בזה על ה'תורת כהנים' שם ה"ב שמרבה
עורות אוהלים מן הכתוב (ויקרא יג, נא) "לכל אשר יעשה
העור למלאכה", ראה משנה למלך כאן).

15 ה. עורות חיה שפיים²² - אין מטמאין בנגעים. חפר
16 להן מן הגדל בארץ, אפילו חוט או משיחה של צמר

השתי. ודוגמה לכך אתה מוצא בסוף הלכה זו בדין נימים. (58) אפילו בנפש המסכת. (59) מאותו הנימוק עצמו שנאמר בנראה בחוט העומד לבדו. וכתב הר"ש, שמדובר כשדעתו לקצצו ולא לארוג יותר וטהור חלק החוט שייפרד מן האריג, אבל אם בדעתו לארוג - לא גרע החוט מנימין שבסדין שבסוף הלכה זו (פירוש זה, מסלק כל הקשיים שהתלבטו בהם רבים). (60) נגעים פ"א מ"י. נימין הם החוטים שמשאירים בקצות הסדין או הטלית לנוי והם טפלים לסדין, ולפיכך הנגע שבסדין מטמא גם אותם. (61) שהסדין אינו טפל לנימין. (62) תוספתא נגעים פ"ה ה"י. (גירסת הגר"א שם: הסדין טהור. וראה ר"ש במשנה כאן, שהביא תוספתא זו בגירסת אחרת).

- י. חלוק⁶³ שְׁנֵינָא בּוֹ נִגְע - מְצִיל אֶת הָאֲמִרִית⁶⁴ 17
שְׂבוּ. אֶפְלוּ הֵיטָה הָאֲמִרָה צָמַר אוּ פְּשָׁתִים⁶⁵ - 18
מְצִילָה וְאִינָה נִשְׁרָפֶת. 19

(63) משנה, שם. (64) על שפת החלוק תופרים חתיכת בד עבה או פס זהב שתופרים על שפת החלוק לקישוט. (65) צבוע שאינו מיטמא בנגעים (רא"ש בפירושו למשנה), אבל אימרות מצמר לבן טמאות. ב'תורת כהנים' נגעים פט"ו ה"ג, דרשו דין זה מן הכתוב (ויקרא יג, נז) "אשר בו הנגע", היינו דבר המיטמא בנגעים. [במשנה: "אפילו הן ארגמן", ונדחק שם ה'תוספות יום טוב' לפרש את ה'אפילו'. ולפי מה שאמרנו, שאינו מציל את הלבן, מובנת המילה "אפילו", היינו לא רק מין שאינו מטמא כלל בנגעים, כגון מתכת או צמר גמלים וכדומה, אלא אפילו ארגמן שהוא צמר מציל אותו מפני שהוא צבוע, ואף-על-פי שבבגד עצמו שמקצתו צבוע ונולד נגע בחלק הלבן הכל טמא (למעלה פ"ב הי"ג), גזירת הכתוב היא באמירות. וכן משמע ב'תורת כהנים' (שם).

- יא. בְּגָד⁶⁶ מִסְגָּר שֶׁצָבְעוּ אוּ מְכָרוּ לְעוֹבֵד פּוֹכְכִים - 20
טְהוֹר⁶⁷. וְכֵן אִם נִתְעַרַב בְּאַחֲרִים⁶⁸ - כֵּלָן טְהוֹרִים⁶⁹. 21
קָצְצוּ⁷⁰ וְעָשְׂהוּ מוֹכִינִי⁷¹ פָּחוֹת מִשְׁלֹשׁ עַל שְׁלֹשׁ - 22
טְהוֹר⁷², וּמִתֵּר בִּהְיִיתוֹ⁷³. הֵיטָה בֵּהֶן אַחַת שְׁלֹשׁ עַל 23
שְׁלֹשׁ וְנִרְאָה בֵּה נִגְע - הִיא לְבִדָּה טְמֵאָה. 24

(66) שם מ"ב. (67) נתבאר למעלה (ה"א), שבגדי גויים אינם מטמאים בנגעים, וכן צבועים, ומפני שאינם ראויים לטומאה עכשיו אינם מיטמאים, אף-על-פי שבשעה שנולד הנגע היו ראויים, תוספתא שם פ"ה ה"י. (68) ואי אפשר להכיר את המנוגעים, כגון אם המוסגר פשה וכהה וצריך להסגירו שנית (למעלה פ"ב ה"א) ונתערב במנוגעים כהים כמותו מתחילה. (69) שכל אחד הוא ספק מנוגע לפני שנוקק לטומאה (= לפני שנחלט) וספק נגעים כגון זה - להקל. וישנה עוד אפשרות של תערובת, כגון שנתערב בבגדי גויים מנוגעים. מס' נגעים פ"א מ"ב. (70) לבגד מוסגר. שם. (71) חתיכות דקות מאוד. (72) שאין הטומאה חלה על מטליות קטנות. (73) בגד מנוגע אסור בהנאה, שהרי התורה מצווה לשורפו. ומשמיענו, שלא רק הטומאה אינה חלה עליהם אלא גם איסור הנאה לא חל.

- יב. בְּגָד מִחֻלָּט⁷⁴ שֶׁנִּתְעַרַב⁷⁵ בְּאַחֲרִים - כֵּלָן טְמֵאִין 25

1 שֶׁל טְוִי וְתַטְמָא בְּנִגְעִים? כְּדִי לְאָרְג מִמֶּנּוּ שְׁלֹשׁ עַל
2 שְׁלֹשׁ שְׁתֵּי וְעַרְב, בֵּין שְׁהִיתָה כְּלָה שְׁתֵּי בֵּין שְׁהִיתָה
3 כְּלָה עַרְב⁴⁵. הֵיטָה הַפְּקֻצָּת מְקַבְּצַת מַחוּטִים פְּסוּקִין⁴⁶
4 - אִינָה מִטְמָאָה בְּנִגְעִים.

(40) חוטים טווים, המיוחדים לשתי או לערב. (41) את הפשתן מבשלים במים חמים ומתלבן. (42) את הצמר אין מבשלים אלא שוררים אותו במים חמים, כדי לרככו (רבינו בפירושו על המשנה). פסק כחכמים, בנגעים פ"א מ"ה. (43) שם. (44) חוטים כרוכים על קנה חלול. (45) כל החוט היה מסוג אחד. (46) ולא קשרם, אלא הם מונחים זה על זה, אבל אם קשרם - מטמאים ('ברטנורא', וכן משמע גם מלשונו של רבינו בפירושו שם, שכתב: יחובר חוט "על" חוט).

- ט. שְׁתֵּי פְּקַעִיּוֹת⁴⁷ הַמְעֻרֹת זֶה לְזֶה בְּחוּט⁴⁸, וְכֵן 5
הַשְׁתִּי שֶׁמְקַצְתּוּ לְפוּף⁴⁹ עַל הַכְּבֵד הָעֲלִינָה⁵⁰ 6
וּמְקַצְתּוּ לְפוּף עַל הַכְּבֵד הַתַּחְתּוֹנָה, וְכֵן שְׁנֵי דְפִי 7
חֻלּוּק⁵¹ שֶׁמְעֻרֹת בְּחוּט אֶחָד, וְנִרְאָה הַנֶּגַע בְּאֶחָד 8
מֵהֶן - הַשְּׁנֵי טְהוֹר, אֵף עַל פִּי שְׁחוּט אֶחָד מִחֻבֵּר 9
בִּינֵיהֶן. נִרְאָה הַנֶּגַע בְּנֶפֶשׁ הַמְּסַכֶּת⁵² וּבְשָׁתִי 10
הָעוֹמֵד⁵³, אֵף עַל פִּי שֶׁמְקַצֵּת הַנֶּגַע בְּבִגְד⁵⁴ וּמְקַצְתּוּ 11
בְּשָׁתִי⁵⁵ - הָרִי זֶה טְמֵא. נִרְאָה הַנֶּגַע בְּשָׁתִי הָעוֹמֵד 12
לְבִדָּה⁵⁶ - הָאָרוּג טְהוֹר⁵⁷; נִרְאָה בְּאָרוּג לְבִדָּה⁵⁸ - 13
הַשְׁתִּי הָעוֹמֵד טְהוֹר⁵⁹. נִרְאָה בְּסָדִין - שׁוֹרֶף אֶת 14
הַנִּימִין⁶⁰; נִרְאָה בְּנִימִין - הַסָּדִין טְהוֹר⁶¹. פְּשָׂה מִן 15
הַנִּימִין לְסָדִין - הַסָּדִין טְמֵא⁶². 16

(47) משנה, שם פ"א, מ"ט. (48) מחוברות זו לזו בחוט הכרוך על שתייהן. (49) כרוך. (50) בעסא האריגה קבועות שתי קורות עגולות, העלינה בראש האריג ועליה כרוכים חוטי השתי שטרם נארגו והם מחוברים לחוטים שנארגו כבר המונחים על הקורה התחתונה. (51) משנה, שם. בתקופת המשנה היו החלוקים עשויים משני חלקים (ועל שם כך נקרא "חלוק") אחד תלוי לאדם מלפניו, והשני מגבו, וקושרים את שני החלקים בחוט או ברצועה, והאורג עושה שני החלקים במחובר ומשאיר ביניהם רצועה של חוטי שתי לבדם, והקונה גוזר במקום זה ומפרידם. (52) האריג שיש בו שתי וערב נקרא "מסכת", ונפש המסכת הוא חוט הערב שהאורג הכניסו כבר לתוך השתי אלא שאינו צמוד עדיין לאריג, והאורג מכה עליו בכלי המיוחד לכך ונצמד לאריג. ונקרא נפש, מפני שהוא נמצא בשתי ומחזקו, כנפש היושבת בתוך הגוף ומחזקת אותו. (53) חוטי השתי המתוחים בעסא האריגה מוכנים לאריגה. (54) כלומר, בנפש המסכת שהיא כבר חלק מהבגד הנארג. (55) העומד. במשנה שם שנינו: "בנפש המסכת ובשתי העומד, הרי אלו מיטמאים בנגעים מיד", ומפרש רבינו כגון שהנגע היה מקצתו בשתי, ומקצתו בנפש המסכת. (56) ובנפש לא נראה. (57) כל האריג, ואפילו נפש המסכת, טהורה. אם מקצת הנגע בשתי ומקצתו בנפש, הנגע מצרפם. ואם לאו משתייך חוט הנפש לאריג בלי כל זיקה לחוט

יום שלישי ט' שבט ה'תשפ"ב

פרק ארבעה עשר

(1) יבאר שיעור צרעת בתים וכמה סימני טומאה יש בהם ומה בין זה לזה, ודין כשיראה נגע בתוך הבית איך יאמר האומר לכהן, ובית אפל אם פותחים בו חלונות, התנאים שיהיו בבית לטמא בנגעים, וירושלים וחוצה לארץ אם מטמאים, בתי גויים שבארץ ישראל והלוקח בתים מגויים.

- 25 א. צרעת בתים - כשני גריסין² זה בצד זה. נמצא
- 26 רחב הנגע כמו מקום צמיחת שש שערות³ בגוף,
- 27 וארכו כשתים עשרה שערות ברובע⁴. והפחות
- 28 משעור זה בבתים - טהור. וכל השעורין הלכה
- 29 למשה מסיני⁵.

(2) נגעים פרק י"ב משנה ג. נגעי אדם ובגדים שיעורם כגריס (למעלה פרק א הלכה ז) ונאמר בנגעי בתים: וראה את הנגע והנה הנגע (ויקרא יד, לו) הרי זה בא ללמד ששיעורם כשני נגעים. (3) שיעור הגריס. (4) לא כגריס מעוגל. (5) דעת רבינו, שהדרשה שהבאנו למעלה אינה דרשה גמורה אלא אסמכתא לשיעור שקיבל משה מסיני בעל פה.

- 30 ב. שלשה סימני טמאה⁶ יש בבתים: מראה ירקרק,
- 31 ואדמדם, והפשיון. וכלן מפרשין בתורה. ושני
- 32 המראות מצטרפין זה עם זה⁷. ופשיון הסמוך⁸ - כל
- 33 שהוא, והרחוק⁹ - פגרים. אבל החוזר אחר הטוח -
- 34 כשני גריסין.

(6) לא הוברר למה קרא רבינו למראות אלה "סימני טומאה", הלא בנגעי אדם אין ארבעת המראות נקראים סימני טומאה אלא "נגע", ומראות אחרים אינם נגע כלל, וסימני הטומאה הם: פשיון, ושיער לבן ומחיה. (7) למד דין זה מבגדים (למעלה יב, א). (8) נוגע באדם (אדם = נגע העיקרי). (9) אם יש הפסק בינו לבין האדם.

- 35 ג. אין נגעי בתים מטמאין עד שיהיה מראה הנגע
- 36 שפל מן הקיר¹⁰; ושנאמר: שקערורת - שיהיו
- 37 שוקעין בקירות. וכשני המראות¹¹ מסגירין או
- 38 מחליטין¹², ובפשיון נותצין¹³, ואם פשה אחרי
- 39 הטוח - נותץ את כל הבית, כמו שיתבאר.

(10) כמו בנגעי אדם שצריכים להיות עמוק מן העור. (11) ירקרק או אדמדם. (12) כלומר, אין מחליטים לעולם אלא באחד משני המראות האלה. (13) את המקום המנוגע.

- 40 ד. כשיראה נגע בבית - אפלו חכם, שיודע ודאי
- 41 שזה נגע, לא יגזר ויאמר: נגע נראה לי בבית, אלא
- 42 אומר לפהין¹⁴: כנגע נראה לי בבית. וצוה הפהין ופנו
- 43 את הבית, אפלו חבילי עצים וחבילי קנים¹⁵, ואחר
- 44 כך יבוא הפהין ויכנס ויראה הנגע.

(14) משום כבודו של כהן. בתורת כהנים פרשת מצורע פרשת א הלכה ז אמרו: יאמר לו הכהן דברי כבושים

- 1 וישרפו, אפלו אחד בכמה אלפים¹⁶. וכן אם קצצו
- 2 ועשהו מוכין - הרי הן טמאין¹⁷, ואסור בהנחתן.

(74) שם. (75) ואינו מכירו, כגון בבגדי גויים או כגון שקרע מטלית מן הבגד שהיה מנוגע ונטהר, ותפר במקום החור מטלית אחרת ואח"כ חזר הנגע למטלית שקרע ונטמא הבגד (למעלה פי"ב ה"ז) ונתערב בבגדים מטולאים כמותו. (76) כיון שנוקק לטומאה, ספיקו טמא. ולמה אינו בטל ברוב? הרא"ש במשנה מפרש, שמוסגר אינו חמור כל כך, ולכן בטל ברוב, אבל מוחלט החמור - אינו בטל. ב'תורת כהנים' נגעים פי"ד הלכה י"א, דרשו: "צרעת ממארת" (ויקרא יג, נא) תן בו מאירה שלא תהנה ממנו. (77) טומאת החלט אינה נפקעת ע"י השינוי.

- 3 יג. אחד בגד¹⁸ או כלי עור או שתי או ערב המסגר
- 4 או המחלט לענין טמאה. הרי הוא אב מאבות
- 5 הטמאה, כאדם מצרע¹⁹ לכל דבר. מטמא במגע
- 6 ובמשא ובביאה, ועושה משקב ומושב אפלו מתחת
- 7 האבן²⁰. כיצד? בגד מנוגע או שתי או ערב או כלי
- 8 עור המנוגעין שהכניס מהן אפלו פזית²¹ לבית טהור
- 9 - נטמא כל אשר בבית, בין אדם בין פלים, ונעשו
- 10 כלן ראשון לטמאה. וכן משקב ומושב המנוג תחת
- 11 האבן, והניח פזית מהן למעלה מן האבן - נטמא
- 12 המשקב או המושב.

(78) ב'תורת כהנים' שם פט"ז, למדו זה מהיקש לבית המנוגע. (79) ראה למעלה פי"א והי"א. (80) ראה ראב"ד וכסף-משנה. (81) נגעים פי"ג מ"ח.

- 13 יד. מטלית שיש בה שלש²² על שלש, אף על פי
- 14 שאין בה פזית - פיון שנקנס רבה לבית טהור
- 15 טמאתו²³. הרי בה כמה זיתים²⁴ - פיון שנקנס ממנה
- 16 פזית לבית טהור נטמא. אף על פי שכל השעורין
- 17 הלכה למשה מסיני²⁵, הרי הוא אומר²⁶: לכל נגע
- 18 הצרעת ולנתק, ולצרעת הפגד ולפזית - הקיש נגעי
- 19 אדם לנגעי בגדים ובתים. והשוה המצרע למת²⁷,
- 20 שנאמר: אל נא תהי כמת. מה המת בכזית, אף אלו
- 21 בכזית.

(82) אצבעות. (83) תוספתא נגעים פ"ז ה"ו. פסק כתנא-קמא. (84) ברייתא יבמות קג, ב. (85) עירובין ד, ב. (86) בהקדמתו לפירוש המשנה מבאר רבינו, שכמה הלכות שנאמרו למשל בעל-פה, יש להן רמז במקרא, ואומר רבינו כאן, שזו אחת מהן. (87) 'ספרי' בהעלותך, פייסקא קה.

- 22 טו. בגדים המנוגעים²⁸ - משלחין אותן חוץ לעיר,
- 23 בין שהיתה מקפת חומה בין שאינה מקפת. וזה
- 24 חמור בבגדים מבאדם²⁹.

(88) תוספתא שם פ"ז הי"ג. (89) שאדם המנוגע משתלח מערים מוקפות חומה בלבד (למעלה פי"ה).

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום שלישי ט' שבט - ספר טהרה - הלכות טומאת צרעת קנה

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

שיהיו שני עצים. ונראה שכוונתו כאן לשיעור גושם של שני העצים. (22) הכוונה לעץ שהנגרים מחברים באמצע המשקוף, כדי שהדלת תתעכב על ידו. (23) הסדקים שבין נדבכי האבנים או בין הקורות והאבנים.

ח. הלבנים והשליש אינן חשובין פאבנים. בית
שאחד מצדיו מחפה בשליש ואחד בסלע ואחד
בלבנים ואחד בפער - אינו מטמא בנגעים.

ט. בית שלא היו בו אבנים ועצים פשעור ונראה
בו נגע ואחר כך הביא לו אבנים ועצים ועפר -
טהור.²⁴

(24) מפני שבשעת ראיית הנגע לא היה הבית ראוי לטמא בנגעים.

י. בית שספכו בזרעים - בטל.²⁵ הואיל ומשמשין
תשמיש עץ - הרי הן כעץ, ואם נטמא הבית -
נטמאו עמו טמאה חמורה, כמו שיתבאר.

(25) ביטל את הזרעים לגבי הבניין ואין עליהם דין אוכלים שאינם מטמאים טמאה חמורה.

יא. ירושלים וחוצה לארץ אין מטמאין בנגעים;
שנאמר: בבית ארץ אחוזתכם, וירושלים לא נתחלקה
לשבטים.²⁶ ובתי העובדי כוכבים שבארץ ישראל²⁷
אין מטמאין בנגעים.

(26) ואינה אחוזתכם, מגילה כו, א. ופסוק זה ממעט גם חו"ל, מפני שאינה אחוזתם של עם ישראל. (27) אפילו שבארץ ישראל.

יב. הלוקח בתים מן העובדי כוכבים - יראה
בתחלה.²⁸

(28) כאילו נולד הנגע כשהבית ביד ישראל. אם נולד בהם נגע לפני שקנה אותם הישראל דנים את הנגע כאילו נולד עכשיו בידי ישראל. ואין זה דומה לגוי שנתגייר או עובר ונולד שנגעם אינו מטמא כלל (למעלה פרק ו' הלכה ד'), מפני שבית זה ראוי היה לטמא בנגעים גם לפני כן, אלא שבעליו אינם ראויים, אבל שם אותו הגוף עצמו לא היה ראוי. והמדובר כשראה הכהן את הנגע לפני שקנאה ישראל, והסגירה או החליטה בטעות, כגון שחשב שהבית של ישראל, שאם לא כן גם בבית של ישראל אין מביאין בחשבון את הימים שקדמו לראיית הכהן.

יג. בית שצדו אחד עובד כוכבים וצדו אחד
ישראל, צדו אחד בארץ וצדו אחד בחוצה לארץ -
אינו מטמא בנגעים. ושאר כל הבתים שבארץ
ישראל מטמאין בנגעים בין צבועים בידי אדם בין
צבועים בידי שמים.²⁹

(29) ולא כבגדים שרק הלבנים מיטמאים.

יד. בית האשה³⁰, בית השתפין, בית הכנסת או בית

(תוכחת מוסר): "בני, אין הנגעים באים אלא על לשון הרע שנאמר (דברים כד, ח"ט): "השמר בנגע הצרעת וכו' זכור את אשר עשה ד' למרים". מה עניין זה לזה? אלא ללמד שלא נענשה אלא על לשון הרע (שיבירה במשה)". מטרת התוכחה הזו היא לעוררו לתשובה ושישמר מלשון הרע. (15) שאינם מקבלים טומאה במקום אחר, גזרה התורה שייטמאו בבית המנוגע. ומפני שהתורה חסה על ממונם של ישראל ציוותה לפנותם לפני שיבוא הכהן ויסגיר את הבית. ביררנו כבר כמה פעמים, שטומאת נגעים תלויה בדברי הכהן וכל זמן שלא הסגיר או החליט הכל טהור.

ה. בית אפל - אין פותחין בו חלונות לראות את
נגעו¹⁶; אלא אם אין הנגע נראה בו - טהור. ואחר
שיראה הפהן את הנגע יצא ויעמד על פתח הבית
בצד המשקוף ויסגיר או יחליט¹⁷ או יפטר;
שנאמר: ויצא הפהן מן הבית והסגיר את הבית. -
לא שייסגיר והוא בתוך הבית, או בתוך הבית המנוגע,
או תחת המשקוף, אלא בצד פתחו¹⁸. ואם עמד
תחת המשקוף או שהלך לביתו והסגיר - הרי זה
מסגר.

(16) שם פרק ב' משנה ג'. תורת כהנים פרשת מצורע פרשתא ה, הלכה י"א: "כנגע נראה לי" - ולא לאורי. (17) במשנה אמרו דין זה בהסגר בלבד וכן בתורת כהנים. ודעת רבינו שאין הבדל בזה בין החלט ופיטור ובין הסגר. (18) עומד על יד פתח הבית המנוגע מבחוץ ואומר: הבית מוסגר, אבל אינו צריך לסוגרו ממש (משנה למלך. ודעת רש"י ור"ן בנדרים נו, ב' שסגירה ממש אמרו).

ו. אין הבית מטמא בנגעים עד שיהיה בו ארבע
אמות על ארבע אמות או יתר, ויהא לו ארבעה
פתלים, והוא בנוי בארץ פאבנים ועפר ועצים,
שנאמר: את אבניו ואת עציו ואת עפרו. אבל אם
היה בו פחות מארבע אמות על ארבע אמות, או
שהיה עגל, או שהיה בעל שלשה פתלים או בעל
חמשה, או שהיה בנוי בספינה או תלוי על ארבע
קורות¹⁹ - אינו מטמא בנגעים. היה בנוי על ארבעה
עמודים²⁰ - מטמא בנגעים.

(19) הבולטות מתקרת בית, ועליהן בנוי הבית המנוגע. (20) בארבע זוויותיו והגג נשען עליהם.

ז. כמה אבנים יהיו בו? אין פחות משמונה, שתי
אבנים בכל פתל, כדי שיהיה כל פתל ראוי לנגע;
שאיין הבית מטמא בנגעים עד שיראה בו כשני
גריסין על שתי אבנים, שנאמר: את האבנים אשר
בהן הנגע. וכמה עצים²¹ יהיו בו? כדי לתן פחת
המשקוף²². ועפר? כדי לתת בין פצים²³ לחברו. אבל
אם היה בו פחות משעורים אלו - אינו מטמא
בנגעים.

(21) שם משנה ד'. רבינו בפירושו למשנה אומר שצריך

1 המדרש שיש בהן דירה לתנזין או לתלמידים -
2 מטמאין בנגעים.
30 בסוף שבוע ראשון - חולץ את האבנים שבהן הנגע
31 וקוצה העפר חוץ לעיר וטח את כל הבית ומסגירו
32 שבוע שני. ורואה: אם מצא בו נגע פשני גריסין -
33 הרי זה פשיון אחרי הטוח, ונותץ את כל הבית;
34 ואם לא חזר בו נגע - מטהרו בצפרים. וכל זמן
35 שיראה בו נגע קדם טהרה בצפרין - ינתץ; ואם
36 נראה בו אחר שטהרו בצפרים - יראה בתחלה.

(3 כל הבית. (4 כמו בנגעי אדם ונגעי בגדים. (5 קולף.
(6 פירוש, שופכו מחוץ לעיר. כל הדינים שבהלכה זו,
מפורשים במשנה שם פי"ג, א.

37 ג. כשהוא חולץ את האבנים שבהן הנגע - אינו
38 חולץ פחות משתי אבנים.⁸ ואינו נוטל אבנים מצד
39 זה ומביאן לצד זה, שנאמר: ולקחו אבנים אחרות.
40 ולא עפר מצד זה ומביא לצד זה, שנאמר: ועפר
41 אחר יקח וטח את הבית. ואינו טח בסיד, אלא
42 בעפר, שנאמר: ועפר אחר יקח וגומר. אינו מביא
43 אבן⁹ אחת תחת שתיים¹⁰ שחלץ, ולא שתי אבנים
44 תחת אבן אחת חלוצה¹¹, אלא מביא שתיים תחת
45 שתיים. ויש לו להביא שתיים תחת שלש¹².

(7 שם פי"ב מ"ו. (8 שנאמר (ויקרא יד, מ): "וחלצו את
האבנים" בלשון רבים. (9 גדולה. (10 קטנות. (11 אין
לפרש שהמדובר כשחלץ רק אבן אחת, שהרי אמרנו בראש
הלכה זו, שאינו חולץ פחות משתיים. ובעל-כרחינו לומר,
שהכוונה, שאסור להביא שתי אבנים תחת אבן אחת שחלץ,
ואפילו אם חלץ כמה אבנים, ואע"פ שיותר להביא פחות
ממספר החולצות. ראה תפארת ישראל שם, יכין אות נא,
ו'תוספות יום טוב'. (12 אם הוציא שלוש, מותר להביא
במקומן שתיים גדולות, שלא הקפידה אלא שיחלץ יותר
מאחת, ושיביא יותר מאחת (ראה בהערה הקודמת שאין
להביא שתיים במקום חלוצה אחת, אפילו אם חלץ יותר
מאחת).

46 ד. היה הפתל¹³ בינו לבין חברו - שניהן חולצין
47 ושניהן קוצים את העפר ושניהם מביאין אבנים
48 אחרות¹⁴, אבל פעל הבית¹⁵ מביא לבדו את העפר;
49 שנאמר: ועפר אחר יקח וטח¹⁶ - אין חברו מטפל
50 עמו בטיחה.

~ נקודות משיחות קודש ~

"היה הכותל בינו לבין חברו שניהן חולצין כו".

מדבריו משמע שחולצין כל האבנים שבינו לבין חברו, גם
כאלו שאינן אבני זויות. אבל לדעת רש"י (חולין קכ"ח, ב.)
שמה ש"שניהן חולצין" הוא רק "באבן שבמקצוע" וכמו
שפירש את דברי המשנה בנגעים (פי"ג, ב.) "אבן שבזוית
כשהוא חולץ, חולץ את כולו" "אבן המנוגעת שבזוית
שנראה בבית זה ובבית זה, שכן דרך הזויות לתת שם
אבנים גדולות המחזיקים את כל עובי הכותל ונראה משני

3 טו. קירות האבוס³¹ וקירות המחיצה³² שפבית - אין
4 מטמאין בנגעים.

(31 אם בנה קיר בבית, כדי לתלות עליו את האבוס להאכיל
בו את בהמתו. (32 בפירושו על המשנה מפרש רבינו
שהכוונה לתקרה שנעשתה לצל להגן על בהמותיו מפני
השמש ואפילו היא בבית ממש אינה מיטמאה בנגעים.

פרק חמשה עשר

(1 יבאר הסגר נגעי בתים ואין חולץ האבנים שבהם הנגע
כשחולץ, ודין בית ועלייה על גביו שנראה בו נגע, והכוונה
אבנים מסוגרות בבית טהור, כיצד מטהרים בית המנוגע
אחר חליצה וטיחה.

5 א. נגעי בתים יש בהן הסגר שלשה שבועות², שהן
6 תשעה עשר יום; שיום שביעי עולה לכאן ולכאן,
7 ויום שלשה עשר עולה לכאן ולכאן. נמצאת אתה
8 למד, שאם צריך לשלשה שבועות - רואהו
9 בפשיעי, וביום שלשה עשר, וביום תשעה עשר.
10 והסגר בתים שלשה שבועות אינו מפרש בתורה.
11 וכן רב דינאי נגעי בתים דברי קבלה הן.

(2 נגעים פי"ג מ"ז.

12 ב. וכל הדינן המפרשין בהן בתורה ובדברי קבלה
13 כף הם: כשיבוא הפהן ויראה הנגע שוקע ירקרק
14 או אדמדם, כמו שבארנו, נסגיר שבועת ימים. ואפלו
15 מצאו פלו³ בתחלה ירקרק או אדמדם - יסגיר.
16 ובשביעי רואהו: אם פהה הנגע, ואין צריך לומר
17 אם הלך - קולף מקום הנגע בלבד, והבית טהור;
18 מצאו שעמד בעיניו ולא פשה - מסגיר שבוע שני.
19 ורואהו ביום שלשה עשר: אם פהה הנגע או הלך
20 לו - קולף מקום הנגע ומטהר את הבית בצפרים;
21 ואם מצא הנגע שפשה בסוף שבוע שני או שעמד
22 בעיניו - חולץ את האבנים שבהן הנגע ומקצה⁵
23 העפר אל מחוץ לעיר⁶ וטח את כל הבית ומסגירו
24 שבוע שלישי. וביום תשעה עשר רואהו: אם חזר
25 בו נגע פשני גריסין - הרי זה פשיון אחרי הטוח,
26 ונותץ את כל הבית; ואם לא חזר בו נגע - מטהרו
27 בצפרים. וכל זמן שיחזר בו הנגע קדם שיטהרו
28 בצפרים - הרי זה ינתץ; ואם נראה בו נגע אחר
29 שטהרו בצפרים - יראה בתחלה. וכן אם פשה הנגע

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום שלישי ט' שבט - ספר טהרה - הלכות טומאת צרעת קנז

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

שצריכים לראות את הנגע בשביל הבית השני (ראה למעלה פ"ב ה"ז בדין בגדים).

ח. פיצד מטהרין³⁴ את הבית המנגע? אחר החליצה וְהִטְחִיחַ מִבֵּיא מִים חַיִּים בְּכָלִי חֶרֶס וְשָׁתִי צָפְרִים וְעֵץ אֲרִז וְאִזּוּב וְשָׁנִי תוֹלַעַת, כְּטָהֳרַת אָדָם שְׂבָאֲרָנוּ לְכָל דָּבָר. אֲלֹא שְׂבָאֲדָם מִזֶּה שְׂבַע פְּעָמִים לְאַחַר יָדוֹ שֶׁל מִצְרַע, וּבִבֵּית מִזֶּה שְׂבַע פְּעָמִים עַל הַמִּשְׁקוּף שֶׁל בֵּית מִבְחוּץ. וְשָׂאָר כָּל מַעֲשֵׂיהֶן שְׁוִין.

(34) כל הדינים שבהלכה זו, מפורשים בתורה (ויקרא יד) ומבוארים במשנה (שם פ"ד).

פָּרָק שְׁשֶׁה עָשָׂר

1) יבאר שבית המנוגע אב מאבות הטומאות, ואם אסור בהנאה, ודין בית מוסגר ואבניו אם מטמאים מאחוריהם, והמוסגר והמוחלט אם מטמא בביאה, אם צריך הכנסת רוב בבית המנוגע, וכמה ישהה וייטמאו בגדיו, מי שהיה עומד בבית המנוגע ופשט ידיו חוץ לבית או בהיפך, המציל מכוסה באוהל המת אם מציל מכוסה בבית המנוגע כו', שינוי האמור בבגדים ובבתים שקראוהו תורה צרעת שהיא אור ופלא בישראל.

א. פִּת הַמִּנְגַּע - אָב² מֵאֲבוֹת הַטְּמָאוֹת³, כָּל הַנוֹגֵעַ בּוֹ נִטְמָא. וְכֵן אֲבָנִים שְׁחוּלְצִין מִמֶּנּוּ אַחֵר הַסֵּגֶר אוֹ אֲבָנִים וְעֵצִים וְעֶפֶר שֶׁל פִּת כְּשֶׁנוֹתְצִין אוֹתוֹ - כָּלן אֲבוֹת טְמָאוֹת, וְכָל פִּזִּית מֵהֶם מְטַמֵּא אָדָם וְכָלִים בְּמַגֵּעַ וּבְמִשָּׂא⁴ וּבְבִיָּאָה. פִּיצֵד? אִם נִכְנַס פִּזִּית⁵ מֵהֶן לְבֵית טְהוֹר - נִטְמָא כָּל אֲשֶׁר בְּבֵית מֵאֲדָם וְכָלִים, שֶׁכָּלן מְטַמְּאִין בְּבִיָּאָה כְּאֲדָם מִצְרַע. וְכָלן אֲסוּרִין בְּהִנָּאָה. וְאִם שָׂרְפָן וְעָשָׂה מֵהֶן סִיד - הֲרִי זֶה אֲסוּר בְּהִנָּאָה. שְׁנֵאמַר: צִרְעַת מִמָּאֶרֶת - תֵּן בּוֹ מֵאֲרָה⁶ וְאֵל תִּהְיֶה בּוֹ. וְכָלן מְשַׁלְחִין אוֹתָן חוּץ לְעִיר, אֵף עַל פִּי שְׂאִינָה מְקַפֶּת חוּמָה⁷.

2) נגעים פ"ג מ"ד. 3) ראה למעלה פ"ג ה"ג. 4) תוספתא נגעים פ"ו ה"ח. מטמאים במשא אפי' לא נגע בהם, כגון שהיו מונחים על עץ, שאינו מקבל טומאה והגביה את העץ. 5) שם מ"ח. 6) ב'תורת כהנים' (פ' נגעים יד, יא) נאמרה דרשה זו גבי בגדים המנוגעים, שגם בהם נאמר "צרעת ממארת". 7) שם פ' מצורע פ"ד ה"ד. נמצא, שהם חמורים יותר ממצורע. ראה למעלה פ"ג ה"טו' בדין בגדים מנוגעים.

ב. פִּת מִסְגֵּר⁸ אֵינוֹ מְטַמֵּא אֲלֹא מִתּוֹכוֹ, שְׁנֵאמַר: 32 וְהִבָּא אֶל הַבֵּית כָּל יְמֵי הַסֵּגֶר אוֹתוֹ יִטְמָא עַד הָעֶרֶב. אֲבָל הַמְּחַלֵּט מְטַמֵּא מִתּוֹכוֹ וּמֵאֲחוּרָיו, שֶׁהַנֹּגֵעַ בּוֹ מֵאֲחוּרָיו - טָמֵא. שְׁנֵאמַר: צִרְעַת מִמָּאֶרֶת בְּבֵית טָמֵא הוּא. וְכִי טְהוֹר הָיָה? ! אֲלֹא לְהוֹסִיף לוֹ טְמָאָה עַל טְמָאוֹתוֹ, שֶׁיְהִיָּה כְּלוֹ טָמֵא⁹ וְיִטְמָא מֵאֲחוּרָיו. וְכֵן אֲבָנִים שֶׁיֵּשׁ בָּהֶן הַנֶּגַע בְּמִסְגֵּר מְטַמְּאִין מֵאֲחוּרֵיהֶן¹⁰.

(8) משנה, שם יג, ה. 9) דרשה זו נאמרה ב'תורת כהנים'

הצדדים שאבן זו יש עליה חיוב לחלוץ את כולה" (גם הצד שלא נראה בו הנגע).

ויש לומר שהרמב"ם ורש"י נחלקו בפירוש מאמר חז"ל "אוי לרשע ואוי לשכנו", שלדעת הרמב"ם השכנות היא סימן על מהותם האמיתית של השכנים שבמהותם שייכים זה לזה. אבל לשיטת רש"י "אוי לרשע ואוי לשכנו" פירושו שיש לשכן השפעה פנימית על שכנו. ולכן צריך לחלוץ את כל האבן שבזווית הבית גם לצד החלק של השכן, אבל לא את האבנים של השכן בעצמו.

(על-פי לקו"ש חלק לג עמוד 12)

(13) שם. (14) שכל המעשים האלה כתובים בלשון רבים: וחלצו, העפר אשר הקצו, ולקחו אבנים אחרות. (15) שהנגע בו. (16) בלשון יחיד.

ה. אָבֶן שְׁפוּזִית¹⁷, בְּזִמְן שֶׁהוּא חוֹלֵץ - חוֹלֵץ אֶת כָּלָה, וּבְזִמְנָא¹⁸ שֶׁהוּא נוֹתֵץ - נוֹתֵץ אֶת שְׁלוֹ¹⁹ וּמִנִּית אֶת שֶׁל חֲבֵירוֹ²⁰. וְיֵשׁ בְּדָבָר סֶפֶק, אִם תִּהְיֶה זֶה שֶׁל חֲבֵירוֹ כְּמוֹ יָד לְאָבֶן שְׁלוֹ²¹.

(17) וחלק ממנה בבית המנוגע, וחלקה השני נכנס לבית אחר. (18) שנאמר "וחלצו". (19) את הבית המנוגע. (20) שנאמר "ונתץ" בלשון יחיד. (21) פירוש, אם חלק האבן שבבית חבירו נידון כבית-יד לחלק שלו, ומביאה את הטומאה לבית חבירו, שהרי אבן המנוגעת מטמאה באוהל. בעיא שלא נפשטה בחולין קכח, ב.

ו. פִּת²² שְׁנֵאֲרָה בּוֹ נֶגַע וְהִיתָה עָלֶיהָ עַל גְּפִי²³ - נוֹתֵן אֶת הַקְּדוֹרוֹת לְעָלֶיהָ²⁴; נִרְאָה בְּעָלֶיהָ - נוֹתֵן אֶת הַקְּדוֹרוֹת לְפִת. לֹא הִיתָה עָלֶיהָ עַל גְּפִי - אֲבָנִיו וְעֵצָיו וְעֶפְרוֹ כָּלן נִתְּצִין עִמּוֹ²⁵. וּמִצִּיל אֶת הַמְּלַבְּנִין²⁶ וְאֶת סְרִיגֵי הַחִלּוּנוֹת²⁷.

(22) נגעים פ"ג מ"ג. (23) ובה אין נגע. (24) כלומר, הקדורות נחשבו כאילו הן מן העליה והן טהורות, וכשהוא נותץ את הבית מעמיד עמודים תחת התקרה לתמוך את העליה. (25) מכיוון שאין בנין אחר לצרפן אליו, הרי הן חלק מבנין המנוגע. (26) במשנה שם, מפרש רבינו שהם "ממעל לשטח הקורה". (27) שבכות שבחלונות, העשויות לשמירה על התינוקות שלא יפלו מן החלון.

ז. הַלּוֹקֵחַ אֲבָנִים²⁸ מִבֵּית מִסְגֵּר²⁹ וּבִנְיָן בְּבֵית טְהוֹר: 11 חִזֵּר הַנֶּגַע לְמִסְגֵּר³⁰ - חוֹלֵץ אֶת הָאֲבָנִים³¹ שֶׁבִּטְהוֹר; 12 נִרְאָה נֶגַע עַל הָאֲבָנִים שְׂפָנָה - הַמִּסְגֵּר יִנְתָּץ³², 13 וְהַבֵּית הַשְּׁנִי מְסֻגֵּרִין אוֹתוֹ³³ בְּנֶגַע זֶה, פִּדִּין כָּל בֵּית 14 שְׁנֵאֲרָה בּוֹ נֶגַע בְּתַחֲלָה.

(28) שם מ"ה. (29) אחרי שחלצן (ראה למעלה ה"ב). (30) לבית שממנו לקח את האבנים, וצריך לנתצו. (31) את האבנים שלקח מאותו בית ובנאן בבית הטהור, שהרי הן חלק מהבית הטעון נתיצה. (32) מפני שחזר הנגע לאבנים השייכות לבית. (33) ואין חולצים אותן מיד, מפני

- שם פ"ד הי"ג. (10) תוספתא נגעים פ"ז ה"ד. והאבנים האחרות מתוכן בלבד, כאמור בראש ההלכה.
- ג. אחד המסגר והמחלט¹¹ מטמא בביאה¹². כיצד?
בית שהיה מסוף¹³ על גבי בית מנגע¹⁴, בין מחלט בין מסגר, או אילן שהוא מסוף עליו - העומד תחת האילן או הנקנס לבית החיצון טמא, שהרי הוא והבית הטמא תחת אהל אחד¹⁵. וכן אכן מנגעת הנקנסת לאהל והנחה שם - נטמא כל אשר באהל. היתה מנחת תחת האילן והטהור עובר - נטמא. היתה הטהור עומד תחת האילן ועבר אדם באין מנגעת - לא טמאהו; ואם הניחה שם - טמאהו. שמושב המנגע פמאהו, בין אדם בין פלים בין אבנים ועציו ועפרו¹⁶.
- (11) דינם שווה בענינים האמורים למטה. (12) אם כל הבית נכנס לאוהל אחר. (13) מכסה מלמעלה. (14) כגון שהבית המנוגע היה בנוי בתוך בית טהור, שתקרתו מכסה גגו של בית המנוגע. (15) כדעת רבי אלעזר, במס' נגעים שם מ"ו. (16) שם מ"ז. ראה למעלה פ"י הי"ב בהערות.
- ד. המאהיל¹⁷ בידו על אכן מנגעת או שהאיהיל¹⁸ עליו - טהור, עד שיגע¹⁸.
- (17) תוספתא נגעים פ"ז ה"ג. (18) ומה שאמרנו בה"ג שאכן המנוגע טמא באוהל, היינו כשדבר אחר מאהיל על האבן ועל האדם או הכלי (הגר"א בביאור ה'תוספתא' (שם).
- ה. טהור¹⁹ שנכנס לבית מנגע דרך אחוריו, אפלו נכנס פלו חוץ מחטמו - טהור; שנאמר: והבא אל הבית - דרך ביאה טמאה תורה²⁰.
- (19) גמרא שבועות יז, ב. (20) וכשנכנס כולו דרך אחוריו נטמא, ולא מפני הכניסה לבית, אלא מפני שהוא נמצא בתוך הבית, כמו הכלים הנמצאים בבית מלפני שנטמא, שהם טמאים. שם.
- ו. טהור שהכניס ראשו ורבו לבית טמא - נטמא²¹.
וכן טלית²² טהורה שהכניס ממנה שלש על שלש לבית טמא - נטמאת. וכן פלי חרס²³ שהכניס אורו לבית טמא - נטמא²⁴. אבל שאר פלים - עד שיכניס רב הפלי²⁵, משיכניס רבו נטמא מיד²⁶. במה דברים אמורים? בפלים שנכנסו חלוצין²⁷; אבל אדם מישראל שנכנס לבית מנגע והוא לבוש בבגדיו וסנדליו ברגליו וטבעותיו בידיו²⁸ - הרי האדם טמא מיד, ובגדיו טהורים עד שיששה שם כדי שישב²⁹ אדם ויאכל קשלש ביצים³⁰ פת חטים בלפתן³¹.
שנאמר: והשכב בבית וכבס את בגדיו, והאכל בבית וכבס את בגדיו. וכי תעלה על דעתך שאין בגדיו מתטמאין עד שיאכל שם? ! אלא לתן שעור לשוכב כאוכל. ואחד השוכב או היושב או העומד, אם
- 21) כשנכנס דרך ביאה, ועל זה אמרה תורה: "והבא אל הבית וכו' יטמא עד הערב" (נגעים פ"ג מ"ח). (22) שם. (23) תוספתא פ"ז ה"ז. (24) כלי חרס מיטמא אם נגעה טומאה באויר שבתוכו, ואפילו לא נגעה בכלי עצמו, ולפיכך כשנגע אוירו באויר הבית - נטמא. (25) ורובו ככולו. (26) ואפילו הוציאם ללא כל שהיה. (27) שאין אדם מלוכש בהם. (28) כלומר, באצבעותיו. (29) בתקופת המשנה ולפניה, נוהגים היו לאכול את הסעודות הקבועות בהסיכה, היינו נשענים על גבי בגדים רכים לשמאלם. (30) פחות מזה היא אכילת עראי. במשנה (שם מ"ט) אמרו: "כדי אכילת פרס (פרס = חצי ככר)". ודעת רבינו שחצי ככר הוא כשלוש ביצי תרנגולת בינוניות. (31) מכיון שפת חטים טעים, והלפתן מוסיף לו טעמות - הוא נאכל מהרה.
- ז. מי שנכנס³² לבית מנגע וכליו על פתפיו וסנדליו וטבעותיו בכפיו - הוא והן טמאין מיד; שאינו מציל מלטמא מיד אלא פלים שהיה לבוש בהן. וכן העובד פוכבים והבהמה שהיו לבושים בכלים ונקנסו לבית המנגע - נטמאו הפלים מיד³³. אבל העובד פוכבים אינו מקבל טמאה, בפכה³⁴.
- (32) שם מ"ט. דין זה הוא ביאור מורחב למה שנאמר בהלכה הקודמת: "בכלים שנכנסו חלוצים". (33) כללים חלוצים. 'תורת כהנים' פ' מצורע פ"ה ה"י: "יכול (אתה לחשוב) הבהמה והגוי יהו מצילים בגדים בבית המנוגע (שלא ייטמאו מיד), תלמוד-לומר: "וכבס בגדיו" (מכאן אתה למד) המטמא בגדים מציל בבית המנוגע, יצאו הבהמה והגוי שאין מטמאים בגדים (שהרי אינם מקבלים טומאה כלל) - אין מצילים בגדים בבית המנוגע.
- ח. מי שהיה³⁴ עומד בבית מנגע ופשט ידיו³⁵ חוץ לבית וטבעותיו בידיו³⁶, אם שהה פדי אכילת השעור - נטמאו הטבעות אף על פי שהם בחוץ³⁷.
וכן העומד בחוץ ופשט ידו לבית מנגע - נטמאו ידיו בלבד מיד³⁸. ואם נשתהו שם פדי אכילת השעור - נטמאו טבעותיו, ואם לאו - טהורות³⁹.
- (34) משנה, שם. (35) לפני ששהה כשיעור. (36) על אצבעות ידיו. (37) מפני שהידים נגרות אחרי הגוף הנמצא בפנים. (38) טומאת ידים מדרבנן. (39) כחכמים, שם. ונימוקם, מכיוון שהכניסן דרך מלבוש אינן טמאות אלא אם שהו כשיעור, ואף-על-פי שגוף האדם נשאר בחוץ.
- ט. כל המציל⁴⁰ בצמיד פתיל⁴¹ באהל המת - מציל מקסה⁴² בבית מנגע; וכל המציל מקסה באהל המת⁴³, אפלו היה מגלה בבית המנגע - הרי זה טהור. כיצד? פלי חרס או פלי אבנים וכלי אדמה וכיוצא בהן שהיו אכלין ומשקין וכלים בתוכן והיו מקסין בבית המנגע, אף על פי שאינן מקפין צמיד

37 פֶּעֶנֶן שְׁנָאֹמֶר: וַיְהִי מִלְעֵבִים בְּמִלְאֵכֵי הָאֱלֹהִים
38 וּבִזְיוֹם דְּבָרָיו וּמִתַּעֲתָעִים בְּנִבְיָאִיו. וּמִתּוֹךְ כֶּךָ בָּאִין
39 לְדַבֵּר בְּאֱלֹהִים וְכֹפְרִין בְּעֶקֶר, פֶּעֶנֶן שְׁנָאֹמֶר:
40 וַיִּחְפְּאוּ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל דְּבָרִים אֲשֶׁר לֹא כֵן עַל יְיָ
41 אֱלֹהֵיהֶם. וַהֲרִי הוּא אוֹמֵר: שְׁתּוּ בְּשָׂמִים פִּיהֶם
42 וּלְשׁוֹנָם תִּהְלַךְ בְּאֶרֶץ. מִי גֵרָם לָהֶם לְשִׁית בְּשָׂמִים
43 פִּיהֶם? לְשׁוֹנָם שֶׁהִלְכָה תִּחְלָה בְּאֶרֶץ. זֶה הִיא שִׁיחַת
44 הָרָשָׁעִים, שְׁגוּרָמַת לָהֶן יְשִׁיבַת קֶרְנוֹת וְיִשְׁיבַת
45 פְּנִסוֹת שֶׁל עַמִּי הָאֶרֶץ וְיִשְׁיבַת פִּתֵּי מִשְׁתָּאוֹת עִם
46 שׁוֹתֵי שֵׁכָר. אָבֵל שִׁיחַת פְּשָׁרֵי יִשְׂרָאֵל אֵינָה אֵלָּא
47 בְּדִבְרֵי תוֹרָה וְחֻקָּמָה. לְפִיכָךְ הִקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא עוֹזֵר
48 עַל יָדָן וּמְצִיבָה אוֹתָן בָּהֶ. שְׁנָאֹמֶר: אִזְ נִדְבְּרוּ יִרְאֵי יְיָ
49 אִישׁ אֶל רֵעֵהוּ, וַיִּקְשֹׁב יְיָ וַיִּשְׁמַע וַיִּפְתַּח סֵפֶר זַפְרוֹן
50 לְפָנָיו לִירְאֵי יְיָ וּלְחֹשְׁבֵי שְׁמוֹ.

51 סְלִיקוּ לְהוֹ הַלְכוֹת טֻמְאַת צָרַעַת

~ נקודות משיחות קודש ~

..."אלא אות ופלא היה בישראל... כו".

ההבדל בין נס ובין פלא הוא, שנס זה עניין שלמעלה מהטבע לגמרי ומתגלה תוך שיחוד מערכות הטבע, אבל פלא הוא נס המלוּבש בטבע. וזה שכותב הרמב"ם כאן "אות ופלא" כי נגע הצרעת מצד אחד בא כנגע טבעי בבית או בבגד, אבל מצד שני הוא פלא שאחרי שמופיע בבית ולא עשה תשובה יופיע בבגד ואם לא עשה תשובה יופיע בעור וכו'.

(על פי דק"ר ש' חלק ל"ג עמוד 165 הערה 13)

~ נקודות משיחות קודש ~

"כדי להזהירם מלשון הרע.. כו".

ובהמשך ההלכה מתאר את "דרך ישיבת הלצים הרשעים: בתחילה מרבין בדברי הבאי... ומתוך כך באין לדבר בגנות הצדיקים... ומתוך כך יהיה להם הרגל לדבר בנביאים ולתת דופי בדבריהם... ומתוך כך באין לדבר באלקים וכופרין בעיקר... כו". וצריך להבין הרי כאן רוצה הרמב"ם לתאר חומרת לשון הרע עד היכן היא. והלא דברי הבאי, דיבור בגנות הצדיקים, נתנית דופי בדברי הנביאים וכפירה בעיקר, אינם לשון הרע אלא עניינים חמורים אחרים, ומדוע בחר הרמב"ם להביא סדר השתלשלות שיחת הרשעים שסופה כפירה בעיקר, דווקא בסיום הלכות טומאת צרעת ולא בהלכות דעות.

ויש לומר שאריכות לשונו של הרמב"ם בדבר "שיחת הרשעים" באה להבהיר את גדרו של לשון הרע, שבו שני עניינים. האחד שהוא מזיק את חבירו בדברי לשון הרע שלו הבאים מתוך מידות רעות של קנאה או שנאה וכו'. והשני הוא לשון הרע מצד הדיבור עצמו שהמדבר בו מושך עצמו לתוך הרע, כי הגם שכוח הדיבור שבאדם הוא

1 פֶּתִיל - הֵן וְכָל מַה שֶׁתּוֹכֵן טְהוֹר. הַבּוֹר וְהַדּוֹת⁴⁴
2 שֶׁבִּיטָה הַמְּנַגֵּעַ⁴⁵, אֵף עַל פִּי שֶׁהֵן מְגַלִּין - כָּלִים
3 שֶׁתּוֹכֵן טְהוֹרִין.

(40) שם מ"ב. (41) כל הכלים שאינם מקבלים טומאה כלל, כגון כלי אבנים וכלי אדמה וכן כלי חרס שהם מקבלים טומאה מתוכם ולא מגבם (אם נגעה טומאה בדופן הכלי מבחוץ) מצילים את מה שבתוכם מליטמא באוהל המת אם הם מכוסים ב"צמיד פתיל". פירוש, בכיסוי מהודק ומחובר יפה (ראה הל' טומאת מת פכ"א ה"א). (42) אפילו אין הכיסוי מחובר. כרבי יהודה שם. (43) מבואר לקמן. (44) בור - חפורה באדמה. דות - בנויה על הקרקע. (45) המצילים באוהל המת על מה שבתוכם כשהם מכוסים.

4 י. הַצָּרַעַת הוּא שֵׁם הָאֹמֶר בְּשִׁתְּפוֹת, כּוֹלֵל עֲנִינִים
5 הַרְבֵּה שְׁאִין דּוֹמִין זֶה לָזֶה. שְׁהָרִי לִכֵּן עוֹר הָאָדָם
6 קְרוִי צָרַעַת, וּנְפִילַת קֶצֶת שְׁעַר הָרֹאשׁ אוֹ הַזָּקֵן קְרוִי
7 צָרַעַת, וְשׁוֹנֵי עֵין הַבְּגָדִים אוֹ הַבִּתִּים קְרוִי צָרַעַת.
8 וְזֶה הַשְּׁנוֹי הָאֹמֶר בְּבְגָדִים וּבִבְתִּים, שֶׁקִּרְאָתוֹ תּוֹרָה
9 צָרַעַת בְּשִׁתְּפוֹת הַשֵּׁם, אֵינוֹ מְמַנְהֵגוֹ שֶׁל עוֹלָם, אֵלָּא
10 אוֹת וּפְלֵא הִיא בְּיִשְׂרָאֵל כְּדִי לְהַזְהִיר מִלְּשׁוֹן הָרַע.
11 שֶׁהַמִּסְפָּר בְּלִשׁוֹן הָרַע - מִשְׁתַּנּוֹת קִירוֹת בֵּיתוֹ⁴⁶. אִם
12 חִזֵּר בּוֹ - יִטְהַר הַבֵּית; אִם עָמַד בְּרָשָׁעוֹ עַד שֶׁהִתֵּן
13 הַבֵּית - מִשְׁתַּנֵּן כָּלִי הָעוֹר שֶׁבִּבְתּוֹ שֶׁהוּא יוֹשֵׁב
14 וְשׁוֹכֵב עָלֶיהָ. אִם חִזֵּר בּוֹ - יִטְהַר; וְאִם עָמַד
15 בְּרָשָׁעוֹ עַד שֶׁיִּשְׁרְפוּ - מִשְׁתַּנֵּן הַבְּגָדִים שֶׁעָלָיו. אִם
16 חִזֵּר בּוֹ - יִטְהַר; וְאִם עָמַד בְּרָשָׁעוֹ עַד שֶׁיִּשְׁרְפוּ -
17 מִשְׁתַּנֵּה עוֹרוֹ וַיִּצְטָרַע, וַיְהִי מְבֻדָּל וּמִפְרָס לְבָדוֹ,
18 עַד שֶׁלֹּא יִתְעַסֵּק בְּשִׁיחַת הָרָשָׁעִים, שֶׁהוּא הַלִּיצָנוֹת
19 וְלִשׁוֹן הָרַע. וְעַל עֲנֵן זֶה מִזְהִיר בַּתּוֹרָה וְאוֹמֵר:
20 הַשֹּׁמֵר בְּנֶגַע הַצָּרַעַת. זְכוֹר אֶת אֲשֶׁר עָשָׂה יְיָ אֱלֹהֶיךָ
21 לְמִרְמֶם בְּדֶרֶךְ. הֲרִי הוּא אוֹמֵר: הַתּוֹבִנְנוּ מַה אָרַע
22 לְמִרְמֶם הַנְּבִיאָה! שֶׁדִּבְרָה בְּאַחִיהָ, שֶׁהִיָּה גְדוֹלָה
23 מִמֶּנּוּ בְּשָׁנִים וּגְדֻלָּתוֹ עַל בְּרָכֶיהָ וּסְפָנָה בַּעֲצָמָה
24 לְהַצִּילוֹ מִן הַיָּם, וְהִיא לֹא דִבְרָה בְּגִנוּתוֹ אֵלָּא טַעַתָּה
25 שֶׁהִשְׁתּוֹתוֹ לְשֹׂאֵר נְבִיאִים, וְהוּא לֹא הִקְפִּיד עַל כָּל
26 הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה, שְׁנָאֹמֶר: וְהָאִישׁ מֹשֶׁה עָנָו מְאֹד, וְאֵף
27 עַל פִּי כֵן מִיָּד נַעֲנֶשֶׂה בְּצָרַעַת; קַל וְחֶמֶר לְבָנֵי אָדָם
28 הָרָשָׁעִים הַטְּפָשִׁים, שֶׁמְרַבִּים לְדַבֵּר גְּדוּלוֹת וּנְפִלָאוֹת.
29 לְפִיכָךְ רָאוּי לְמִי שְׂרוּצָה לְכֹון אֲרוֹחוֹתָיו לְהִתְרַחֵק
30 מִיִּשְׁבִּיתָן וּמִלְּדַבֵּר עִמָּהֶן, כְּדִי שֶׁלֹּא יִתְפַּס אָדָם
31 בְּרִשְׁתׁ רָשָׁעִים וּסְכֻלּוֹתָם. וְזֶה דֶּרֶךְ יְשִׁיבַת הַלְצִים
32 הָרָשָׁעִים: בַּתְּחִלָּה מְרַבִּין בְּדִבְרֵי הַבָּאִי, פֶּעֶנֶן
33 שְׁנָאֹמֶר: וְקוֹל כְּסִיל בְּרַב דְּבָרִים. וּמִתּוֹךְ כֶּךָ בָּאִין
34 לְסַפֵּר בְּגִנוּת הַצַּדִּיקִים, פֶּעֶנֶן שְׁנָאֹמֶר: תִּאֲלַמְנָה
35 שִׁפְתֵּי שֶׁקֶר הַדְּבָרוֹת עַל צַדִּיק עֵתָּה. וּמִתּוֹךְ כֶּךָ יְהִי
36 לָהֶן הָרָגֵל לְדַבֵּר בְּנִבְיָאִים וּלְתַת דְּפִי בְּדִבְרֵיהֶם,

מתוך מהדורות וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

משקין היוצאים ממנה, ואם יצא הוולד מדופנה, ודין מקור האשה שנעקר או שהזיע, וזוב הזב וראייה ראשונה שלו ושל מצורע, משקין היוצאים מהם, ואם היה מוצץ ורוקק דם.

א. הַזָּבִי וְהַזָּבִיָּה וְהַנִּדָּה וְהַיּוֹלֶדֶת⁴ - כָּל אֶחָד⁶ מֵאַרְבַּעַתָּן אֶב מֵאֲבוֹת הַטְּמָאוֹת⁶. מִטְּמֵא פְּלִים בְּמַנְעַ, וּמִטְּמֵא אָדָם בְּמַנְעַ וּבְמִשְׁא, וּמִטְּמֵא מְשַׁכֵּב וּמוֹשֵׁב וּמִרְכָּב מִתְּחִי וְעוֹשֶׂה אוֹתָן אֶב טְמָאָה⁷, וּמִטְּמֵא⁹ מִדֶּף⁸ עַל גִּבּוֹ⁹.

(2) כתוב בתורה (ויקרא טו, ב): "איש איש כי יהיה זב מבשרו וזבו טמא הוא". "בשרו" היינו אבר כלי הזרע (ספורנו). במסכת נדה לה, ב מוסר רב הונא סימני היכר בין זרע האדם הטבעי ובין זוב חולני. (3) שם כה: ואשה כי יזוב דמה, ימים רבים בלא עת נדתה ... טמאה היא. (4) האשה הרוואה דם בהתאם לטבעה נקראת נדה וטמאה שבעת ימים. (5) יולדת זכר טמאה שבעת ימים כנידה ויולדת נקבה טמאה ארבעה עשר יום. (6) ראשי טומאות, שמטמאים גם אדם וכלים מה שאין כן בוולד הטומאה, שאינו מטמא אלא אוכלין ומשקין בלבד. ארבעה אלו נמנו במסכת כלים פרק א בין אבות הטומאות. ורבינו בהקדמתו לספר טהרות מונה אחד עשר חלקי אבות הטומאות. (7) דינים אלה כתובים בתורה (ויקרא פרק טו) ומפורשים במשנה זבים פרק ה ופרטיהם מבוארים לקמן. (8) זבים פרק ד משנה ו. רבינו מפרש שם שזה מלשון "ריחו נודף" שמורגש מרחוק בלי נגיעה. (9) דברים הנמצאים על גבי הזב ואינם נוגעים בו, כגון שכלים חוצצים בינם לבין הזב, טמאים מדף (שם), כלומר, טומאה קלה לטמא אוכלין ומשקין, אבל לא אדם וכלים. ולפיך מסיים רבינו דיני משכב ומושב באמרו: "ועושה אותם אב הטומאה" ולאחר מכאן מוסיף: ומטמא מדף (פירוש, טומאה קלה) על גבו.

ב. אֶחָד¹⁰ זָבָה קִטְנָה וְאֶחָד זָבָה גְּדוּלָּה, וְאֶחָד זָבָה מִחֲמַת עֲצָמָה¹¹ או מִחֲמַת אֲנָס¹², וְאֶחָד זָב בְּעַל שְׁתֵּי רְאיוֹת¹³ או בְּעַל שְׁלֹשׁ - טְמֵאָת פֶּלֶן שְׁוֹה לְטֵמָא¹⁴ אֲחֵרִים¹⁴.

(10) נקדים דינים יסודיים אחדים, שידיעתם תקל הבנת ההלכות שלפנינו: א. איש הרוואה ראייה אחת אין עליו דין זב אלא בעל קרי וטמא יום אחד ואינו מטמא משכב ומושב. ב. ראה שתי ראיות, בין ביום אחד בין בשני ימים בזה אחר זה, הרי הוא זב גמור לכל דבר מחוץ להבאת קרבנות, ואם ראה שלוש ראיות מחוייב הוא להביא קרבנות אחרי טהרתו. ג. אשה שראתה דם יום אחד, אפילו כמה ראיות, בתקופה שבין נידה לנידה (לדעת רבינו בפרק ו מהלכות איסורי ביאה כל ימי חיי האשה, החל מראיית דם ראשונה, מחולקים לתקופת נידה הנמשכת שבעת ימים ולתקופת זיבה של אחד עשר יום ולאחריהם מתחילה שנית תקופת נידה וכן לעולם) טמאה יום אחד ושומרת כל היום שלאחרי, ואם עבר בטהרה - טהורה אחר טבילה במקווה. ד. אם ראתה גם ביום השני, טמאה כל אותו היום ושומרת היא כל יום השלישי, ואם עבר בטהרה - טהורה. מובן

כח חיצוני המבטא החוצה את האדם, בכל זאת הוא קשור לעצם האדם שתוארו הוא "מדבר" ולכן דיבור לשון הרע מושך את האדם עוד יותר אל הרע.

לכן הביא הרמב"ם הדוגמא ממורים, שהרי האופן הראשון של היזק חברו על ידי לשון הרע שמדבר אינו שייך בה, וכמו שמדגיש הרמב"ם בעצמו "לא דיברה בגנותו אלא טעתה כו'" ומשה לא הקפיד כלל על דבריה כו' ואף שלא גרמה שום היזק למשה נענשה מיד.

זהו גם תוך העונש על לשון הרע שבתחילה "השתנו קירות ביתו" ואם "עמד ברשעו" משתנים כלי העור שבביתו, "עמד ברשעו" משתנים הבגדים שעליו, ואם לא עשה תשובה "משתנה עורו ויצטרע" שמתאים לסדר כניסת הרע באדם המדבר לשון הרע. בתחילה זהו רק עניין חיצוני הקשור בדיבור שלו שאינו פוגע באחר כלל, ואח"כ הולך הרע ונטמע באדם עוד ועוד עד שמצטרע ממש.

בהסבר זה יובנו גם דברי אדמוה"ז על הפסוק "אדם כי יהיה בעור בשרו כו'" שהרי אדם הוא השם הכי נעלה יותר מגבר איש ואנוש, ואין יתכן שתהיה באדם הנעלה צרעת שהיא מהטומאות הכי חמורות. ומסביר שם שהרע של לשון הרע הוא עניין חיצוני ואינו נכנס בפנימיותו של אדם אלא נמצא בו בבחינת פסולת בלבד "בסוף מלבושיו" ומטעם זה אין נגע צרעת בזמננו כי בימינו אפילו "הצדיק והטוב עדיין הרע קצת בפנימיותו". ולכאורה לשון הרע הוא מהעבירות החמורות, ושקלוהו חז"ל (ערכין טו, ב). כנגד שלוש עבירות שדינם "יהרג ואל יעבור" ו"כאילו כפר בעיקר". כי שם מדבר בגדר הנ"ל של לשון הרע מצד עצמו שעדיין אינו מזיק לחברו רק שהרע שבדיבור עצמו עלול למשוך את המדבר ולהביאו למקום נמוך, ולכן כתב שהוא עניין ש"בסוף מלבושיו".

(על פי לקו"ש חלק כ"ב עמוד 65)

(46) מקורות סיום נאה ומלבב זה הם: מדרש רבה ויקרא פרשה טז, גמרא ערכין טו ב, וטז, א. ותוספתא נגעים פ"ו ה"ו.

יום רביעי י' שבט ה'תשפ"ב

הִלְכוֹת מִטְמֵאֵי מְשַׁכֵּב וּמוֹשֵׁב

- יֵשׁ בְּכֻלָּן אַרְבַּע מִצְוֹת עֲשֶׂה, וְזֶהוּ פְּרָטָן: (א) דִּין טְמֵאָת נִדָּה. (ב) דִּין טְמֵאָת יוֹלֶדֶת. (ג) דִּין טְמֵאָת זָבָה.
- (ד) דִּין טְמֵאָת זָב.
- וּבְאֹר מִצְוֹת אֵלּוּ בְּפָרָקִים אֵלּוּ:

פָּרָק רִאשׁוֹן

(1) יבאר שזב וזבה נידה ויולדת כל אחת מארבעתן אב מאבות הטומאה, ודין קטן וקטנה וסריס אדם וסריס חמה טומטום ואנדרוגינוס, ודין דם הנידה ודם היולדת ושאר

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום רביעי י' שבט - ס' טהרה - הל' מטמאי משכב ומושב קסא

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

ראו לובן, שמא הם זכרים, ואם ראו אודם, שמא הם נקיבות. (26) אם ראו זיבה בטרומה, או קדשים ונטמאו, אין שורפים אותם כדין טרומה וקדשים טמאים, שמא הם טהורים ואסור לשרוף טרומה וקדשים טהורים. (27) אם נכנסו לבית המקדש או אכלו בשר קדשים בשוגג פטורים מקרבן, ובמזיד פטורים ממלקות אפילו התרו בהם למלקות. (28) שהרי טומאתם וודאית. (29) והכוונה להרחיק טמאים מבית המקדש. (30) ובנידון זה אין אנו יודעים אם טומאת זכר עליו או טומאת נקיבה. (31) של הטומטום ואנדרוגינוס. (32) ונטמא וודאי.

שצריכה טבילה. ובשני המקרים האלה היא נקראת "שומרת יום כנגד יום", מפני שהיא שומרת יום טהרה נגד יום הטומאה, או "זבה קטנה". ה. אם תראה דם גם ביום השלישי תיקרא זבה גדולה וצריכה לספור שבעה ימים בטהרה וטובלת לבילי שמיני, ולמחרת היום מביאה קרבנות. (11) בלי כל סיבה חיצונית. (12) על ידי השפעה של איזה מקרה שהוא, כגון שנבילה או שקפצה וכדומה, אבל זה אינו מטמא באונס. (13) פרט לבעל ראייה אחת. (14) לעניין זה בלבד כולם שווים. אבל יש הבדלים שונים ביניהם ויבוארו בהלכות הבאות.

ח. דם הנדה או דם הזבה או דם היולדת מטמא בכל שהוא במגע ובמשא. שנאמר: והדורה בנדתה והזב. מפי השמועה³³ לדרו, שפדורה פמוה. וכבר בארנו בענין אסור נדה, שחמשה דמים טמאים באשה; אבל אם ראתה דם ירק - הרי הוא טהור. ואינו כמו רקה ושאר משקין היוצאין ממנה³⁴, שהרק מתעגל ויוצא וזה שותת ויורד³⁵.

ג. קטנה בת יום אחד מטמאה בנדה; בת עשרה ימים - בזיבה¹⁵; בת שלש שנים יום אחד מטמאה את בועלה¹⁶, כמו שיתבאר.

(15) שבעת ימים הראשונים הם תקופת הנידה ואפילו ראתה דם ככולם דינה כנידה ולא כזבה. ואם תראה שלושה ימים בזה אחר זה, היינו, שמיני, תשיעי ועשירי תהיה זבה. (16) להיות אב הטומאה וליטמא שבעת ימים ככתוב בתורה (ויקרא טו, כד): "ואם שכוב ישכב איש אותה ... וטמא שבעת ימים". קטנה למטה מגיל זה אין בעילתה בעילה ודין בועלה כנוגע בה.

ד. קטן בן יום אחד מטמא בזיבה. ואחד גרים ועבדים ואחד¹⁷ ישראל מטמאין בנדה ובזיבה.

(33) קבלה איש מפי איש עד משה רבינו. (34) שהם טמאים ומטמאים. (35) טומאת משקים היוצאים מזב וזבה למדנו מרוקם, שנאמר (ויקרא טו, ח): "וכי ירוק הזב בטהור וכו' וטמא עד הערב" ולפיכך מטמאים את הדומה לרוק בלבד.

ט. אשה שיצא הולד מדפנה ויצא עמו דם מן הדפן - הרי אותו דם אב מאבות הטמאות פדם הנדה והלדה והזיבה, שהמקור³⁶ מקומו טמא³⁷; והאשה טהורה³⁸ עד שיצא ממנה דם דרך הרחם.

(17) בין ובין.

ה. סריס אדם¹⁸, סריס חמה¹⁹ מטמאין בזיבה בפשאר הבריאין.

(18) שנסתרס על ידי אדם. (19) נולד סריס. מיום שראה את החמה הוא סריס (רבינו בפירושו למשנה יבמות פרק ח).

ו. אין האשה מטמאה בלבן²⁰, ולא האיש באדם²¹; אלא האשה באדם, והאיש בלבן.

(20) אם הזיבה היא לבנה. (21) בזיבה אדומה.

(36) המקום בגוף שבו נקווים דמיה לצרכי תפקידיה הטבעיים המיוחדים לאשה. (37) והדמים הנקווים בו טמאים טומאה חמורה, לטמא אדם וכלים. (38) פירוש, אינה טמאה טומאת שבעה כנידה או יולדת, אבל טמאה יום אחד מפני שנגעה בדם הטמא.

י. מקור האשה שנעקרה³⁹ ונפל לארץ - האשה טמאה טמאת ערב⁴⁰. וכן מקור שהזיע פשתי טפי מרגליות⁴¹ - האשה טמאה טמאת ערב⁴². אבל אינה נדה⁴³ עד שתראה אחד מחמשה דמים המטמאין אותה.

ז. טמטום²² ואנדרוגינוס²³ - נותנין עליהם חמרי האיש וחמרי האשה²⁴: מטמאין בלבן כאיש, ובאדם כאשה. וטמאתן בספק²⁵. לפיכך אין שורפין עליהן טרומה וקדשים²⁶, ואין חביבין עליהן על טמאת מקדש וקדשיו²⁷. ראה לבן ואדם כאחד - שורפין עליהן את הטרומה ואת הקדשים²⁸, אבל אין חביבין עליהן על ביאת מקדש וקדשיו; שנאמר: מזכר עד נקבה תשלחו²⁹ - עד שיהיה הטמאה טמאת זכר ודאי או טמאת נקבה ודאית³⁰. וכן הנוגע בלבן ואדם שלו³¹ כאחת³² - אינו חביב על טמאת מקדש וקדשיו. נגע הוא בעצמו בלבן ואדם שראה - הרי זה חביב על ביאת המקדש.

(39) נעקרה ממנו חתיכת בשר. (40) מפני שנגעה בבשר המקור הטמא. (41) נוזל לבן, ויצאו דרך הרחם. (42) שכל מה שנמצא במקור הוא אב הטומאה ומטמא אדם וכלים טומאת ערב (יום הנגיעה עד הערב). (43) ליטמא שבעת ימים.

יא. הזיעה טפה אחת - הרי האשה טהורה, שאינה אלא מחוץ למקור⁴⁴.

(22) שאיננו יודעים אם הוא איש או אשה. (23) ישנם בו סימנים הן של איש והן של אשה. (24) מפני שהם ספק איש ספק אשה וכל ספק איסור תורה - לחומרא. (25) אם

(44) והנוזלים הבאים מחוץ למקור שלא בימי טומאתה - טהורים.

יב. זוכו של זב - אב מאבות הטמאות פזב,

52) דם הזב מפצע שבגופו. (53) על ידי נגיעה, אבל מטמאים כששתה רביעית. (54) זבה נידה ויולדת. (55) דינם כמו משקין אלו. (56) מאנשים טהורים. (57) הליחה שהאדם מוציא על ידי שיעול או תרחור בגרון. (58) נוזל הזב מן הפה מאליו. (59) אבר הזכר.

פרק שני

1) יבאר דם נידה ויולדת וזובו של זב אם מטמא לח ויבש, ודין המסיט כוס ששתה ממנה הזב או פשתן שטווה נידה וכיוצא בזה, ודין דם או רוק טמא שנתערב במים או מי רגליו שנתערבו במי רגלים של גויים, אם שואלין כלי מי רגלים מכל מקום, וזבה או גויה שנתגירה שנעקר מימי רגליה וטבלו והטילו, ודין מי היא המטמאה בזיבה ובנידה ובלידה.

א. דם נדה² וזבה ויולדת מטמא לח ויבש, אכל³ זובו של זב ורקו ושכבת זרעו אינו מטמא אלא כל זמן שהוא לח, אכל קבש יותר מדאי אינו מטמא. ועד כמה? אם שורין אותן בפושרין מעת לעת וחוזר לכמות שהיה - הרי זה מטמא בלח³. אם היו המים פושרין בתחלתו, אף על פי שאינן פושרין בסופו⁴. וכל הדברים האלו דברי קבלה הן.

2) נדה נד, א. (3) ואם לא חזר, אלא נשאר יבש - טהור. (4) ואפשר שאם היו המים פושרים במשך כל המעט לעת היה חוזר לכמות שהיה, אעפ"כ - טהור. כר' יהודה בן נקוסה שם נו, א (ראה כסף-משנה, ומדבריו משמע שגירסא אחרת היתה לפניו בהלכה זו, וראה משנה-למלך).

ב. פשתן⁵ שטואתו נדה⁶ - המסיט⁷ טהור⁸. ואם היתה לח⁹ - מטמא, מפני רוק פיה.

5) תוספתא טהרות פ"ד ה"ו. (6) ודרכן של נשים להרטיב את החוטים ברוקן אגב טויה. (7) מזיוו ממקומו בלי נגיעה ישירה. והוא-הדין לנוגע, ונקט "המסיט" מפני הבבא הבאה, להשמיענו שלח מטמא גם בהיסט. (8) מפני שהרוק נתייבש, ואמרנו בהלכה הקודמת שרוק אינו מטמא אלא כשהוא לח. (9) כלומר, שהרוק לא נתייבש (בתוספתא שם חולק ר' יהודה ואומר, שאפילו נתייבש הרוק ונתלחלח הפשתן ע"י מים - טמא. ורבינו נקט לשונו של תנא-קמא, ולפיכך יש להניח שהתכוון לדעתו. עיין שם).

ג. זב שהניח פיו על פי הכוס ונמלך שלא לשותותו - המסיט את הכוס טהור¹⁰. שטה ממנו הזב כל שהוא - המסיט טמא, מפני משקה פי הזב¹¹.

10) ואין חוששים שמא נשאר רוק על הכוס. (11) כשהאדם שותה אי-אפשר שלא יתערב קצת רוק שבפיו עם המשקה. תוספתא טהרות פ"ה ה"ג.

ד. זב שנשף¹² את הפת ואת הבצל - המסיט¹³ טהור¹⁴. נשף את הקישות והמלפפון¹⁵ - המסיט טמא, מפני משקה פי הזב המתערב בהן.

1 שְׁנָאֵמֶר: זֹכֵבוּ טָמֵא הוּא. וּמִטְמֵא בְּמִגַּע וּבְמִשָּׁא בְּכָל שֶׁהוּא. רֵאִיָּה רֵאשׁוֹנָה שֶׁל זָב אֵינָה מִטְמֵאָה בְּמִשָּׁא וְהָרִי הִיא כְּשֹׁכֶבֶת זֶרַע⁴⁵, בֵּין מֵאִישׁ גָּדוֹל בֵּין מֵאִישׁ קָטָן. וְכֵן הַמְשָׁכֹת וְהַמּוֹשָׁבוֹת שֶׁיֵּשֵׁב עֲלֵיהֶם מִשְׁרָאָה רֵאִיָּה רֵאשׁוֹנָה עַד שֶׁרָאָה הַשְּׂנִיָּה - טְהוֹרִים. שְׂאִינוּ קְרוֹי זָב אֲלָא אַחֵר רֵאִיָּה שְׂנִיָּה, כְּמוֹ שֶׁבִּאֲרָנוּ בְּהִלְכוֹת מַחֲסֵרִי בַּפֶּרֶה. רֵאָה אַחַת מֵרַבָּה בְּשָׂתִים⁴⁶ - אֵין טָמֵא אֲלָא הַמְסִיט⁴⁷ טָפָה אַחֲרֶיהָ⁴⁸.

45) טבעית שמטמאה במגע אבל לא במשא. (46) זיבה רצופה כשיעור טבילה וניגוב אחריה. היינו, כדי הילוך חמשים אמה של אדם בינוני. (47) מזיזה ממקומה על ידי דבר אחר ואינו נוגע בה. (48) שהרי טיפה זו עושה אותו זב, אבל הקודמות דינן כשכבת זרע.

9 יג. רֵאִיָּה רֵאשׁוֹנָה שֶׁל מִצְרַע מִטְמֵא בְּמִשָּׁא. שְׁנָאֵמֶר: כָּל צְרוּעַ וְכָל זָב וְכָל טָמֵא לְנִפְשׁ. הָרִי הַצְרוּעַ קָזָב גָּמוּר: מָה זָב גָּמוּר - זֹכֵבוּ מִטְמֵא בְּמִשָּׁא, אֵף מִצְרַע - רֵאִיתוֹ הֵרֵאשׁוֹנָה מִטְמֵאָה בְּמִשָּׁא.

יד. רַק הַזָּב וְשֹׁכֶבֶת זֶרַעוּ וּמִימֵי רִגְלָיו - כָּל אֶחָד מִשְׁלֹשְׁתָּן אֵב טָמֵאָה דִּין תּוֹרָה, וּמִטְמֵא בְּכָל שֶׁהוּא בְּמִגַּע וּבְמִשָּׁא⁴⁹. הָרִי הוּא אוֹמֵר בְּרוּק: וְכִי יִרַק הַזָּב בְּטָהוֹר. וּמִימֵי רִגְלָיו וְשֹׁכֶבֶת זֶרַעוּ אֵי אִפְשָׁר שֶׁלֹּא יִהְיֶה בֵּהֶם צִחְצִיחֵי זִיבָה⁵⁰ כָּל שֶׁהוּא.

49) כזוב. (50) טיפות זעירות.

טו. אֶחָד זָב וְאֶחָד נִדָּה וְיֹלְדֶת וְזָבָה - כָּל אֶחָד מֵהֶן רָקוּ וּמִימֵי רִגְלָיו אֵב טָמֵאָה קָזָב. וְכֵן כָּל מְקוֹם שְׁנָאֵמֶר בְּהִלְכוֹת אֵלוֹ הַזָּב - אֶחָד הַזָּב וְאֶחָד שְׂאֵר הָאֲרֻבָּעָה⁵¹.

51) כלומר, השאר של הארבעה.

טז. תִּשְׁעָה מִשְׁקִין קָזָב. שְׁלֹשָׁה מֵהֶן אֵב טָמֵאָה. וְהֵן: רָקוּ, וְשֹׁכֶבֶת זֶרַעוּ, וּמִימֵי רִגְלָיו. כָּל אֶחָד מֵאֵלוֹ מִטְמֵא אָדָם וְכָלִים בְּכָל שֶׁהוּא, כְּמוֹ שֶׁבִּאֲרָנוּ. שְׁלֹשָׁה מֵהֶן כּוֹלֵד הַטְּמֵאָה. וְאֵלוֹ הֵן: דְּמַעַת עֵינָיו, וְדָם מִגִּפְתּוֹ⁵², וְחֵלֶב הָאֵשָׁה. כָּל אֶחָד מֵאֵלוֹ כְּמִשְׁקִין טָמֵאִין, שְׂאִין מִטְמֵאִין אָדָם⁵³. אֲבָל מִטְמֵאִין כָּלִים מִדְּבָרֵי סוֹפְרִים, כְּמוֹ שֶׁבִּאֲרָנוּ. וְשְׁלֹשָׁה מֵהֶן טְהוֹרִין. וְאֵלוֹ הֵן: זַעֲתוֹ, וְלִחָה סְרוּחָה הַיּוֹצֵאִים מִמֶּנּוּ, וְהָרִיעִי. הָרִי אֵלוֹ שְׁלֹשָׁה מִן הַזָּב וּבִבְרִי⁵⁴ כְּמוֹתָן⁵⁵ מִשְׁאֵר הָאָדָם⁵⁶. כִּיחֹ וְנִיעֹ⁵⁷ וְרִירוֹ⁵⁸ וּמִי הָאֵף שֶׁלּוֹ - הָרִי הֵן בְּרָקוּ לְכָל דְּבָר, וּבְכֻלָּל הָרִק הֵן חֲשׂוּבִין. דָּם הַיּוֹצֵא מִפִּי אִמָּה⁵⁹ וְדָם הַשּׂוֹתֵת מִפִּי - הָרִי הֵן בְּכֻלָּל דָּם מִגִּפְתּוֹ. הִנֵּה מוֹצֵץ וְרוֹקֵק דָּם - הָרִי זֶה מִטְמֵא פָּרָק; שֶׁהֵדָם שְׂמוֹצֵץ אֵי אִפְשָׁר לוֹ בְּלֹא צִחְצִיחֵי רַק.

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום רביעי י' שבט - ס' טהרה - הל' מטמאי משכב ומושב קסג

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

ט. זָכָה³⁴ שְׁנַעְקָרוּ מִיָּמֵי רִגְלִיהָ³⁵ בְּסוֹף שָׁבַעַת יָמֵי
הַסְּפִירָה, וַיִּרְדָּה וְטָבְלָה, וְהָטִילָה מַיִם אַחֲרֵי הַטָּבִילָה
- הָרִי הֵן סָפַק, אִם אַחֲרֵי עֲקִירָה הוֹלְכִין³⁶ וְזָכָה
הִתְחַבֵּר³⁷, אוֹ אַחֲרֵי הַיִּצְיָאָה³⁸ שֶׁהִיא טְהוֹרָה. וְכֵן³⁹
עוֹבְדֵת כּוֹכְבִּים⁴⁰ שְׁנַעְקָרוּ מִיָּמֵי רִגְלִיהָ, וְנִתְגַּיְרָה
וְטָבְלָה, וְהָטִילָה מַיִם אַחֲרֵי שְׁטָבְלָה - הָרִי זֶה סָפַק,
אִם אַחֲרֵי עֲקִירָה הוֹלְכִין וְהָרִי הֵן כְּמִי רִגְלֵי הָעוֹבְדֵי
כּוֹכְבִּים הַטְּמָאִים, אוֹ אַחֲרֵי יִצְיָאָה וְהָרִי הֵם כְּמִימֵי
רִגְלֵי יִשְׂרָאֵל הַטְּהוֹרִים.

(34) נדה מג, א. בעיא שנשארה בתיקו. (35) נעקרו
ממקומם, והזבה עיכבה אותם בגופה. (36) העקירה
קובעת. (37) ומימי רגליה טמאים. (38) ההטלה.
(39) שם. (40) שדינה כזבה מדרבנן.

י. הָעוֹבְדִים⁴¹ מִטְּמָאִין בְּזִיבָה וּבִגְדָה וּבִלְבָדָה⁴²
בְּיִשְׂרָאֵל, אֲבָל הָעוֹבְדֵי כּוֹכְבִּים אֵין מִטְּמָאִין לֹא
בְּזִיבָה וְלֹא בְּגִידוֹת וְלֹא בְּלִבָּה דִּין תּוֹרָה. שְׁנָאֵמַר:
דְּבִירוֹ אֵל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְאַמְרַתֶּם אֵלֵהֶם אִישׁ אִישׁ כִּי
יִהְיֶה זָב - בְּנֵי יִשְׂרָאֵל מִטְּמָאִין בְּזִיבָה, וְלֹא הָעוֹבְדֵי
כּוֹכְבִּים. וְחֻכְמִים גְּזֵרוּ עַל כָּל הָעוֹבְדֵי כּוֹכְבִּים
שֶׁיִּטְמְאוּ בְּזָבִים לְכָל דְּבָרֵיהֶן, זָכָרִים וְנָקִיבוֹת⁴³. וְהוּא
שֶׁיִּהְיֶה הַזָּכָר בֵּין תִּשְׁעָה שָׁנִים⁴⁴ וְיוֹם אֶחָד וְלִמְעַלָּה,
וְהַנְּקִיבָה בֵּין שְׁלֹשׁ שָׁנִים⁴⁵ וְיוֹם אֶחָד וְלִמְעַלָּה; אֲבָל
הַקְּטָנִים לְמִטָּה מִזְמָן זֶה - לֹא גְזֵרוּ עֲלֵיהֶן טְמֵאָה.
שְׁעָקָר הַגְּזֵרָה הִיא, כְּדִי שְׁלֹא יִהְיֶה תִינוּק יִשְׂרָאֵל
רָגִיל אֲצֵל הָעוֹבֵד כּוֹכְבִּים בְּמִשְׁכָּב זָכוֹר, וּפְחוּת
מִזְמָן זֶה אֵין בִּיֻאָתָן בִּיֻאָה. בַּעַת שְׁגִזְרוּ עֲלֵיהֶן -
לֹא גְזֵרוּ עַל שְׁכֵבֶת זָרָע⁴⁶ שְׁלֵהֶן, אֲלֹא שְׁכֵבֶת זָרָעוֹ
שֶׁל עוֹבֵד כּוֹכְבִּים טְהוֹרָה כְּדִין תּוֹרָה. וּמִפְּנֵי מָה
לֹא גְזֵרוּ עֲלֶיהָ טְמֵאָה? כְּדִי לְהוֹדִיעַ שֶׁטְמֵאָתָן
מִדְּבָרֵי סוֹפְרִים. שֶׁהִרִי הַכֹּל יוֹדְעִין, שְׁאֵלוֹ הָיוּ זָבִין
דִּין תּוֹרָה - הִתְחַבֵּר שְׁכֵבֶת זָרָעִם אִב הַטְּמֵאָה כְּשִׁכְבַּת
זָרָע הַזָּב. וּמֵאַחֲרֵי שֶׁיּוֹדְעִין בְּטְמֵאָתָם שֶׁהִתְחַבֵּר מִדְּבָרֵי
סוֹפְרִים, לֹא יָבוֹאוּ לְשֹׁרֵף עֲלֶיהָ תְּרוּמָה וְקִדְשִׁים⁴⁷.
נִמְצָאָתָה לְמַד, שֶׁזָּכוּ שֶׁל עוֹבֵד כּוֹכְבִּים, וְדָם נִדָּה
אוֹ דָם זִיבָה וְלִבָּה שֶׁל פֶּת עוֹבְדֵת כּוֹכְבִּים, וְכֵת
עוֹבֵד כּוֹכְבִּים וְהָעוֹבְדֵי כּוֹכְבִּים עֲצָמָן אֵף עַל פִּי
שֶׁהֵם נִקְיִים מִן הַתּוֹרָה⁴⁸ מִדָּם הַזָּב, וְרַק הָעוֹבְדֵי
כּוֹכְבִּים וּמִימֵי רִגְלֵיהֶן, וּמִשְׁפָּכָן וּמִרְפָּכָן, וּבִזְעֵל
עוֹבְדֵת כּוֹכְבִּים - כָּל אֶחָד מֵאֵלוֹ אִב טְמֵאָה מִדְּבָרֵי
סוֹפְרִים⁴⁹. לְפִיכָף אֵין חִיבִין עֲלֵיהֶן עַל בִּיֻאָת מִקְדָּשׁ
וְקִדְשֵׁי⁵⁰, וְאֵין שׁוֹרְפִין עֲלֵיהֶן אֶת הַתְּרוּמָה. וְכֵן
מִטְּמָאִין אֲדָם וְכָלִים בְּמַגֵּעַ, וּמִטְּמָאִין אֲדָם בְּמִשָּׂא,
כְּזָב לְכָל דְּבָר; אֲלֹא שֶׁהַטְּמֵאָה מִדְּבָרֵיהֶן, כְּמוֹ
שֶׁבִּאֲרָנוּ. וְדָם הַנְּקִירִית - בְּרָקָה וּכְמִימֵי רִגְלִיהָ,
מִטְּמָא לָהּ וְאֵינוֹ מִטְּמָא יָבֵשׁ⁵¹.

(12) שם. (13) את הפת או את הבצל. (14) שאין הרוק
מתערב עם דבר יבש. (15) שיש בהם הרבה לחות.

ה. קָלְפִי פוֹלִין¹⁶ וְקָלְפִי תוֹרְמוֹסִין¹⁷ שְׁקָצְצָן¹⁸ הָעוֹבֵד
כּוֹכְבִּים - הַמְּסִיטֵן טְמָא; שְׁכָל הָעוֹבְדֵי כּוֹכְבִּים
בְּזָבִים לְכָל דְּבָרֵיהֶן, כְּמוֹ שֶׁיִּתְבָּאֵר¹⁹. הַקָּלְפִין
שֶׁבִּשְׁוֹקֵין²⁰ - הוֹלְכִין בֵּהֶן אַחֲרֵי הָרֵב²¹.

(16) שם. (17) מין קטנית שטעמו מר, ושולקים אותו שבע
פעמים להפיג מרירותו ואח"כ אוכלים אותו לקינוח סעודה
(ביצה כד, ב). (18) בתוספתא, הגירסא "שפסקן". ופירש
הגר"א שקלפם בפיו. (19) לקמן ה"ו. (20) ואין אנו
יודעים אם הם של ישראל או של גויים. (21) אם רוב
מביאי הקלפים לשוק הם גויים - טמאים, ואם רובם
יהודים - טהורים.

ו. דָּם²² טְמָא שֶׁנִּתְעַרַב בְּמַיִם, אִם בְּטָלוֹ מִרְאֵי -
הַכֹּל טְהוֹר. נִתְעַרַב בְּדָם טְהוֹר וּבִיָּין²³ - רֹאִין אוֹתוֹ²⁴
כְּאֵלוֹ הוּא מַיִם²⁵. וְכֵן רַק טְמָא שֶׁנִּתְעַרַב בְּמַיִם: אִם
הָיָה קְרוֹשׁ²⁶ כְּבִרְיוֹ - הָרִי זֶה טְמָא; וְאִם נִמְחָה
בְּמַיִם, אִם בְּטָלוֹ מִרְאֵי - הַכֹּל טְהוֹר. נִתְעַרַב בְּרַק
אַחֲרֵי - רֹאִין אוֹתוֹ כְּאֵלוֹ הוּא מַיִם. וְכֵן מִי רִגְלֵי
שֶׁל טְמָא שֶׁנִּתְעַרְבוּ בְּמַיִם: אִם בְּטָלוֹ מִרְאֵיהֶן - הַכֹּל
טְהוֹר, וְאִם לֹא - טְמָא. נִתְעַרַב בֵּין אוֹ בְּמִי רִגְלִים
טְהוֹרִין - רֹאִין אוֹתוֹ כְּאֵלוֹ הוּא מַיִם. נִתְעַרְבוּ בְּמִי
רִגְלִים שֶׁל עוֹבְדֵי כּוֹכְבִּים - הוֹלְכִין אַחֲרֵי הָרֵב²⁷.
כִּיצַד? כָּלִי שֶׁהָיוּ יִשְׂרָאֵל וְעוֹבְדֵי כּוֹכְבִּים מְטִילִין
שָׁם מִי רִגְלֵיהֶם: אִם רֵב עוֹבְדֵי כּוֹכְבִּים - הַכֹּל טְמָא,
וְאִם רֵב יִשְׂרָאֵל - הַכֹּל טְהוֹר; מִחֻצָּה לְמִחֻצָּה - הַכֹּל
טְמָא. וְכֵן אִם נִתְעַרַב מִי רִגְלֵי עוֹבֵד כּוֹכְבִּים זֶה בְּמִי
רִגְלֵי יִשְׂרָאֵל זֶה - הוֹלְכִין אַחֲרֵי הָרֵב.

(22) שם ה"ב. (23) יין אדום, ואין מראה הדם מתבטל
בהם. (24) את הדם הטהור והיין. (25) אם היה מראה
הדם בטל אלמלא נפל לכמות מים שכזו - טהור.
(26) כלומר, סמך (בכתב-יד תימן - "קשור"). (27) מפני
שטומאת גויים מדרבנן - הקלו בתערובתם.

ז. שׁוֹאֲלִין²⁸ [כָּלִי] מִי רִגְלִים מִכָּל מְקוֹם²⁹ וְאֵין
חוֹשְׁשִׁין שְׁמָא שֶׁל נְדוּת הֵן, שְׁלֹא נִחְשָׁדוּ בְּנֻת
יִשְׂרָאֵל לְכַנֵּס אֶת מִי רִגְלֵיהֶן כְּשֶׁהֵן נְדוּת.

(28) שם. (29) מיהודים.

ח. חֲרָס³⁰ שֶׁהָיָה הַזָּב אוֹ הַזָּבָה מְטִילִין בּוֹ מִי רִגְלֵיהֶן
וְכַפְסוֹ³¹ פֶּעַם רִאשׁוֹנָה וּשְׁנִיָּה - הָרִי הַמְּשַׁקֵּין שְׁכֵבֶסוֹ
בֵּהֶן טְמָאִין, וּפֶעַם שְׁלִישִׁית - טְהוֹרִין, בֵּין שְׁכֵבֶסוֹ
בְּמַיִם בֵּין שְׁכֵבֶסוֹ בְּמִי רִגְלִים³², שֶׁהָרִי לֹא נִשְׂאָר בָּהּ
לְחִלּוּחִית מִימֵי רִגְלִים³³.

(30) עביט של חרס. (31) שטפו. (32) טהורים. (33) של
הזב.

קסד שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום – יום רביעי י' שבט – ס' טהרה – הל' מטמאי משכב ומושב

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם – מוסד הרב קוק

~ נקודות משיחות קודש ~

"העבדים מטמאין בזיבה ובנדה ובלידה כישראל אבל הגויים אין מטמאין בו"

וטעם הדבר הוא שכל עניין הטומאה שייך רק במקום הקדושה כי "רוח הטומאה... אינה מתאווה לשרות אלא במקום הקדושה" כדי שתוכל לקבל תוספת יניקה וחיות, ולכן אין שייך אצל אומות העולם עניין הטהרה האמיתית כי אין רוח הטומאה מתאווה לשרות עליהם, שהרי לא תוכל לקבל מהם תוספת יניקה וחיות, ונמצא תוכנה של הלכה זו שבח ומעלה לישראל.

והוראה יש מזה לעבודת האדם: כתיב "רק אתכם אהבתי מכל משפחות האדמה, על כן אפקוד עליכם את כל עוונותיכם" כי התכלית ב"עוונותיכם" הוא רק כדי שיהיה "זדונות נהפכו לו כזכויות" ויתווסף בו עילוי של סוג זכויות נעלה יותר שאינו שייך כלל מצד הבריאה כשלעצמה אלא רק מצד עבודת האדם. ופשיטא שמדובר כאן על "חטא" מלשון חסרון כמו "והייתי אני ובני שלמה חטאים" היינו חסרים, שגם אחר עבודתו ומעלתו – צדיק גמור, עדיין חסר לו העילוי של עבודת התשובה וצועק אל ה' "אלקים אל דמי לך" שיבוא כבר משיח ואז יתמלא חסרונו, שהרי "משיח אתא לאתבא צדיקא בתיובתא".

(על פי י"ן מלכות ספר טהרה סימן ט"ז)

(41) זבים פ"ב מ"א, ו'תורת כהנים' פרק זבים פרשתא א, א.
(42) שם, פרשת תזריע פרשתא א, א. (43) נדה לד, א.
(44) עבודה זרה לו, ב. (45) שם לו, א. (46) טבעית.
(47) תרומה וקדשים שנטמאו טומאה דאורייתא צריך לשרפם, וכשנטמאו מדרבנן אסור לשרפם ולאבדם בידיים.
(48) המלים "מן התורה" אינן אלא בדפוס רומא (ר"מ), ולא בכת"י תימן. והגירסא הנכונה היא זו שבכת"י הנז': "אע"פ שהם נקיים מדם וזוב", פירוש, שלא ראו דם (הגויה) וזוב (הגוי). הכל כאן ברור, וביאור מיותר. [כנראה טעה המעתיק בפירוש המלה "נקיים", וחשב שהכוונה אינם טמאים, ולפיכך הוסיף את המלים "מן התורה", שהרי מדרבנן מטמאים, אולם הפירוש הנכון הוא כמו שכתבנו, שהם נקיים ולא ראו דם או זוב]. (49) כאן הכוונה גזירת חכמים.
(50) ראה למעלה פ"א ה"ז. (51) שלא כדם ישראלית שנטמא לח ויבש. כבית-הלל במשנה שם.

פרק שלישי

(1) יבאר הבעל נידה אם הוא כנידה, והבא על הזבה או שומרת יום או יולדת, הנשים הטמאות למפרע ומה דינן.

- 1 א. בועל נדה - כנידה², שהוא אב מאבות הטמאה
- 2 של תורה. מטמא פלים במגע, ומטמא אדם במשא³
- 3 ובמגע, ומטמא בהסס⁴, ומטמא משכב ומרכב
- 4 כנידה⁵.

(2) שנאמר (ויקרא טו, כד): "ואם שכוב ישכב איש אותה ותהי נדתה עליו". פירוש, הבעל טמא כנדה, 'תורת כהנים'

פרשת זבים פ"ז, ה"ג. (3) אם הטהור נשא את בועל הנדה, או להיפך, נטמא אע"פ שלא נגע בו. (4) ולא נשא אותו – נטמא (מכאן יש ללמוד, שלדעת רבינו טומאת משא פירושה אפילו לא הניד את הטומאה, שאם לא כן, אין לך משא שאינן היסט. ראה 'תפארת ישראל' בהקדמתו לטהרות, אות ו). (5) לא כנדה ממש, שהרי משכב ומרכב של נדה הוא אב הטומאה, ושל בועל נדה דינו כראשון לטומאה, כמו שמבאר רבינו בה"ב, והתכוון רק ללמדנו, שנטמא משכב ומרכב אע"פ שלא נגע בהם כדין נדה, מה שאין-כן בטמאים אחרים. לקמן פרק ששי יתבאר מה בין משכב למרכב (ראה משנה-למלך כאן).

- 5 ב. אין משכב בועל נדה ומרכבו כמשכב נדה
- 6 ומרכבה. שהמשכב או המרכב שדרסה עליו נדה
- 7 - אב מאבות הטמאה, ומשכב בועל נדה ומרכבו
- 8 - ילד טמאה⁶, ככלים שנוגע בהן, שאינן מטמאין
- 9 אדם ולא פלים אלא אכלין ומשקין בלבד. ולמה
- 10 נגרעה טמאת משכבו מטמאת משכבה?⁷ מפני
- 11 שנאמר בבעל נדה: ותהי נדתה עליו וטמא
- 12 שכבת זמין; ונאמר בו: כל המשכב אשר ישכב
- 13 עליו יטמא. מאחר שנאמר: ותהי נדתה עליו,
- 14 איני יודע שהוא מטמא משכב?! ולמה נאמר?
- 15 מפי השמועה למדו, שהכתוב נתקן⁸ מטמאה
- 16 המורה, מלטמא אדם וכלים, ותלאו בטמאה
- 17 קלה, שיהיה משכבו וילד, ולא יטמא אדם וכלים
- 18 אלא אכלין ומשקין בלבד, כשאר וילות
- 19 הטמאות.

(6) נדה לב, ב. (7) הלא כתבה תורה: "ותהי נדתה עליו", ומשמע שדינו כנידה ממש? (8) שם לג, א.

- 20 ג. אחד הבא על הנדה או על שומרת יום כנגד יום⁹
- 21 או על היולדת. [בין פדרפן בין שלא פדרפן.] אחד
- 22 המערה¹⁰ ואחד הגומר. בין גדול שפא על הקטנה
- 23 בין קטן שפא על הגדולה - מתטמא משום בועל
- 24 נדה. במה דברים אמורים? כשהיה הבועל בן תשע
- 25 שנים ויום אחד¹¹, והנבעלת היתה בת שלש שנים
- 26 ויום אחד¹²; אבל פחות מכאן - אינו מתטמא משום
- 27 בועל נדה, אלא משום נוגע בנדה בלבד, שהוא וילד
- 28 ואינו אב. וכן בועל הזב - הרי הוא פנוגע בו¹³.
- 29 ואחד הנוגע בזב או הנבעלת מן הזב¹⁴.

(9) ראה למעלה פ"א ה"ב בהערות דין ג, וד. (10) 'תורת כהנים' שם ה"א. ראה פ"א מהל' איסורי ביאה ה"י.
(11) נדה מה, א. (12) שם מד, ב. (13) שם עג, א.
(14) שם דרשו: היא מטמאה את בועלה, ואין הזב מטמא מה שהוא בועל.

- 30 ד. הנדה והזבה ושומרת יום כנגד יום והיולדת
- 31 אף על פי שלא ראתה דם - פלים מטמאות
- 32 למפרע מעת לעת או מפקידה לפקידה¹⁵. וזהו

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום רביעי י' שבט - ס' טהרה - הל' מטמאי משכב ומושב קסה

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

(ראה הלכה ד), כך קובעת וסת למקרים, והמשנה הנ"ל מתפרשת בגמרא שם בווסתות למקרים ("ווסתות דגופא"), אולם מלשונו של רבינו כאן משמע שמדובר באשה שיש לה וסת קבוע איזה שהוא, ומטבען של הנשים שתופעות המנויות כאן קודמות לראיית הדם. (26) מרגישה כבודות וכאב. (27) מקום הטבור. (28) אותו מקום. (29) צמרמרות. (30) שתמישין ותשאר במצב זה. (31) רגילה בכך. (32) אם בדקה בסוף הווסת ומצאה דם, אבל אם לא מצאה - טהורות, כמו שנתבאר בה"ה. (33) משנה, שם.

ז. ה'רואה כהם' - טמאה למפרע עד עת הפקידה³⁵.
וכן הבגד שנמצא עליו הכהם טמא למפרע³⁶. ועד
כמה? עד שתאמר: בדיקתי החלוק הזה ולא היה
עליו כהם. אפילו כבסתו ולא בדיקתו³⁷ - טמא מקדם
הכבוס למפרע עד שעת בדיקה. ואפילו נמצא הכהם
לח³⁸ - הרי זה מטמא למפרע עד שעת הבדיקה;
שאני אומר: מימים היה שם³⁹ ועתה נפלו עליו מים
ונעשה לח.

(34) שם ד, ב - אם מצאה כהם של דם על גופה או על בגדה (דיני כהם מבוארים בהל' איסורי ביאה פ"ט). (35) אפילו אם עבר יותר ממעת לעת משעת הפקידה (רבינו בפירושו למשנה). יוצא מזה חומרא בכהם יותר מבראיית דם ממש, שהרי בראייה קובע הזמן הקצר יותר: או מעת לעת או שעת הבדיקה (ראה למעלה ה"ד). וטעמו של דבר מבואר בכסף-משנה בשם הר"י קורקוס, מפני שאפשר לה שלא להרגיש בכהם זמן רב, אבל אם היא מוצאת עכשיו דם ממש - אין לחשוש שמא בא לפני זמן רב. (36) הטהרות שנגעו בבגד אחרי שנבדק - טמאות. (37) כשהיא אומרת שלא בדקתו, אבל בסתם אנו תולים שבדקה לפני הכביסה. שם נו, ב. (38) אין אנו אומרים שהלחות מוכיחה שהכהם טרי ולא הספיק להתייבש. כתנא-קמא במשנה שם נו, א. (39) ונתייבש.

ח. וכל הנשים שדין שעתן⁴⁰ - פתמן בראיתן⁴¹, ואינו מטמא אותן למפרע. כל אלו הנשים הטמאות למפרע, בין ראיתן דם בין מצאה כהם - מטמאות משכב ומרכב למפרע לטמא אדם ובגדים. וכן רגן ומימי רגליהן טמאין למפרע. ואפילו כלי חרש המקנה צמיד פתיל⁴² מטמאות אותו למפרע. אבל אינן מטמאות את הבעל למפרע משום בועל נדה, אלא משום נוגע בלבד⁴³. אבל ה'רואה כהם' - הבעל אותה מאחר שנמצא הכהם טמא משום בועל נדה⁴⁴.

(40) אשה שיש לה וסת קבוע, וארבע נשים המנויות לקמן פ"ה ה"א. (41) דין הכהם כדין ראיית דם, כרבי חנינא בן אנטיגנוס שם ה, א. (42) כיסוי צמוד ומהודק לכלי. כלי חרס שכזה אינו מיטמא בטומאת מת וכדומה אלא בהיסט ע"י נדה זב וזבה. (43) ואינו מטמא משכב ומושב. שם ו,

הנקרא מעת לעת שבנדה. כיצד? אשה שהיתה טהורה ואין לה וסת¹⁶, ובדקה עצמה בשחרית ומצאה טהורה, ובחצי היום בדקה עצמה ומצאה דם - הרי כל הטהרות שעשתה משעת פקידה ראשונה עד שעת פקידה שנייה טמאות למפרע¹⁷. וכן אם בדקה היום ומצאה טהורה, ולאחר שנים או שלשה ימים בדקה ומצאה דם - כל הטהרות שעשתה מעת שבדקה ומצאה דם עד עשרים וארבע שעות¹⁸ למפרע טמאות. ועד¹⁹ שלאחר התשמיש - הרי הוא כפקידה, ושלפני התשמיש אינו כפקידה, מפני שאינה בודקת בו יפה²⁰.

(15) מבדיקה לבדיקה. (16) זמן קבוע לראיית דם. רוב הנשים רואות דם אחת לחודש ביום מסוים. ואם ראתה שלוש פעמים באותו יום בחודש בשלושה חדשים רצופים, נקבע לה וסת ביום זה. (17) חוששים שמא בא הדם תיכף אחרי הבדיקה הראשונה ולא הרגישה בו. (18) אבל הטהרות שנגעה בהן לפני מעת לעת - טהורות, אף-על-פי שלא בדקה עצמה זמן רב. כחכמים במשנה, נדה ב, א. (19) המטלית שבדקה בו. (20) שם ה, א.

ה. אשה שיש לה וסת וראתה דם בשעת וסתה - דיה שעתה²¹ ואינה טמאה למפרע²². הגיע שעת וסתה ולא בדקה עצמה, ולאחר ימים בדקה עצמה ומצאה דם - הרי זו טמאה למפרע והרי היא בחזקת נדה משעת וסתה. וזו היא טמאת וסתות האמורה בכל מקום. ואם מצאה עצמה טהורה כשבדקה אחר הווסת - הרי זו טהורה²³.

(21) מטמאת רק את הטהרות שנגעה בהן משעת וסתה ואילך. משנה, שם ב, א. (22) משנה, שם לט, א. והטעם, שאנו מניחים שהדם בא בזמן הקבוע. (23) שם טז, א - מחלוקת רב ושמואל, ופסק כרב בהתאם למקובל שהלכה כרב נגד שמואל באיסורים. נימוקו של רב הוא: הבדיקה הוכיחה שלא בא דם ביום הוסת.

ו. כל אשה²⁴ שיש לה וסת²⁵ - תרגיש בעצמה: מפקחת, או מתעטשת, או חוששת²⁶ פי ב'רסה²⁷ ושפולי מצי²⁸, או אוחזתה צמורית²⁹, או ראשה כבד עליה או איכריה כבדין וכיוצא באלו. ויש אשה שדרכה לראות בעת שיתחיל בה מקרה אחד מאלו מיד בתחלתו, ויש אשה שתמתיץ³⁰ במקרה זה שעה או שתיים ואחר כך תראה הדם בסוף הווסת. היתה למודה³¹ להיות רואה בתחלת הווסת - כל הטהרות שעשתה בתוך הווסת טמאות³²; היתה למודה להיות רואה בסוף הווסת - כל הטהרות שעשתה בתוך הווסת טהורות³³, ואינה חוששת אלא משעה שדרכה לראות עד עת שמצאה דם.

(24) משנה, שם סג, א. (25) כשם שקובעת וסת לימים

כף הפר עברה⁶ - הרי זו מטמאה למפרע ככל הנשים. אי זו היא מניקה? כל עשרים וארבעה חדש מיום הלידה. אפלו מת בנה בתוך זמן זה או שנולדה או נתנתה למניקה - דיה שעיתה. אבל אחר עשרים וארבעה חדש, אף על פי שהיא מניקה והולכת - הרי זו טמאה למפרע ככל הנשים. אי זו היא בתולה? כל שלא ראתה דם מימיה. בתולת דמים⁷ אמרו, לא בתולת בתולים⁸. כיצד? אפלו נשאת וראתה דם מחמת נשואין⁹, או לדה וראתה דם מחמת לדה - עדין היא בתולה לענין טמאה ודיה שעיתה. אי זו היא זקנה? כל שעברו עליה שלשה חדשים סמוך לזקנותה ולא ראתה דם. ואי זו היא סמוך לזקנותה? כל שחברותיה קוראות לה זקנה בפניה ואינה מקפדת¹⁰. עברו עליה שלש עונות¹¹ וראתה, וחרו ועברו עליה שלש עונות אחרות או פחות או יותר¹² וראתה - הרי היא ככל הנשים ומטמאה למפרע.

(2) אינן טמאות למפרע (ראה למעלה פרק ג הלכה ה). (3) שם ה, ב אמר סומכוס בשם רבי מאיר, שהכרת העובר היא שלושה חדשים אחר תחילת העיבור. (4) שלפוחית מליאה רוח. (5) בחזקת מעוברת ואין אנו אומרים שההפלה הפסיקה את העיבור. (6) סמוך לראייתה. (7) שלא ראתה דם לפני כן. (8) שלא נבעלה. (9) מחמת בעילה, והדמים הם דם בתולים. (10) ואף על פי שהיא מתביישת. (11) עונה היא שלושים יום. (12) מי העונות לא היו מכוונות בדיוק לימי העונות הראשונות.

ב. בתולה¹³ שראתה דם אפלו שופעת¹⁴ כל שבועה או דולפת¹⁵ - הרי זו פעם אחת¹⁶. ראתה דם ופסקה וחררה וראתה - הרי זו שתי פעמים.

(13) בתולת דמים. (14) בלי הפסק. (15) טיפה אחר טיפה בלי הפסק ניכר. (16) ודיה שעתה.

ג. תינקת שלא הגיע זמנה¹⁷ לראות וראתה דם פעם ראשונה ושניה - דיה שעיתה; ראתה פעם שלישית - מטמאות למפרע¹⁸. [עברו עליה שלשה חדשים ואחר כך ראתה - דיה שעיתה]²⁰; עברו עליה שלשה חדשים אחרים ואחר כך ראתה - דיה שעיתה; עברו עליה שלשה חדשים אחרים וראתה - מטמאה למפרע²¹.

(17) בגיל למטה משנים עשרה שנה ויום אחד או טרם שצמחו לה שתי שערות במקום מסוים. הרשב"א בתורת הבית הארוך (מביאו הכסף משנה כאן) מפרש טעם דינים אלה ואומר: סתם תינוקת שלא הגיע זמנה לראות אין לה דמי נידות ואם ראתה פעם אחת הרי זה מקרה שאינו מעיד על שינוי טבעה, ולפיכך ראייה שנייה נידונה כראשונה ואינה מחזקת את כוחה של הראשונה, אבל כשראתה פעם שלישית מעידות השתיים על הראשונה שקדמה להן שאינה

א. כתנא קמא בברייתא. (44) משנה, שם יד, א. "ומודים חכמים לרבי עקיבא ברואה כתם שטמאה את בועלה".

ט. מעברת שהוציא העבר את ידו והחזירה - אמו טמאה לדה⁴⁵. וטמאת יולדת יד⁴⁶, וטמאת מעת לעת⁴⁷ או מפקידה לפקידה למפרע כמו שבארנו⁴⁸, וטמאת וסתות⁴⁹, וטמאת פתמים⁵⁰ - הפל מדברי סופרים. וטמאתן מספק. לפיכך אין שורפין עליהן תרומה וקדשים⁵¹, אלא תולין⁵². וכן חלין שנעשו על טהרת הקדש⁵³ שנטמאו באלו - תולין. אבל הנעשים על טהרת התרומה, וחלין הטבולין לחלה⁵⁴ - אין מתטמאין⁵⁵ בכל אלו הטמאות שהן מדבריהן. נמצאת אומר, שכל אחת מאלו הנשים, ומשכבן ומרפכן ורקן ומימי רגליהן, ובוועל רואה כתם מאחר שנמצא הכתם, ובוועל יולדת מאחר שיצא האיבר⁵⁶ וחרר - פלן אבות טמאות מדברי סופרים.

(45) מימרא של רב הונא, שם כח, א. (46) בספרים שלפנינו, הקיפו בטעות בסוגריים את המלה "יד". הכוונה לדין שנאמר למעלה: "שהוציא העובר את ידו". ומשמיענו רבינו שטומאתה מדברי סופרים כמו הטמאות האחרות המנויות כאן. בדפוס רומא (ר"מ) ובכת"י תימן, אין סוגריים. (47) ראה למעלה ה"ד. נדה טו, א: "מעת לעת דרבנן". (48) המעתיק שמחק את המילה "יד", העמיד כאן נקודה ויש למחקה. (49) אשה שיש לה וסת קבוע ובדקה עצמה זמן מסוים אחרי שעת וסת ומצאה דם - טמאה למפרע עד שעת הוסת (ראה למעלה ה"ה). וטומאה למפרע זו היא מדרבנן. כרב נחמן בר יצחק לדעת רב, שם טז, א. (50) שם טז, א: "וכתמים דרבנן". (51) ראה למעלה פ"ב ה"י. (52) לא אוכלים אותם ולא שורפים. נשאים ועומדים בספק. (53) חסידים הראשונים הקפידו שחוליהם ייעשו באותה הזהירות וההרחקה מכל טומאה המחייבות בקדשים, ויש מהם הקפידו רק כטהרת תרומה שהיא נמוכה מטהרת קודש. (54) עיסה שלא הפרישו ממנה חלה, נקראת "טבל". (55) שם. ודף ז, א כלשון אחרון. (56) של העובר.

יום חמישי י"א שבט ה'תשפ"ב

פרק רביעי

(1) יבאר הנשים שדיין שעתן ואינן מטמאות למפרע, תקנת חכמים שבכל יום בודקות עצמן שחרית וערבית, כל הכתמים הבאים מבין ישראל או מהגויים, הכשר כתמים המטמאים, והאשה שמתה ויצאה ממנה דם.

א. ארבע נשים דיין שעתי² ואינן מטמאות למפרע. ואלו הן: מעברת ומניקה, ובתולה וזקנה. אי זו היא מעברת? משיבר עברה³. היתה בחזקת מעברת וראתה דם, ואחר כך הפילה רוח⁴ או דבר שאינו ולד - הרי זו בחזקתה⁵ ודיה שעיתה. ראתה דם ואחר

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום חמישי י"א שבט - ס' טהרה - הל' מטמאי משכב ומושב קסז

מתוך מהדורת גושל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

21 עֲצָמָן בְּכָל יוֹם, בְּשַׁחֲרִית³¹ מִפְּנֵי טְהוּרוֹת שֶׁל
22 עֲרִבִית³², וּבְעֶרְבִית³³ מִפְּנֵי טְהוּרוֹת שֶׁל שַׁחֲרִית³⁴. וְכָל
23 אוֹכֵלֶת תְּרוּמָה³⁵ בּוֹדֶקֶת בְּשָׁעָה שְׁאוּכֵלֶת בְּתְרוּמָה³⁶,
24 וְכָל אִשָּׁה בּוֹדֶקֶת בְּשָׁעָה שְׁעוֹכֶרֶת³⁷ לְשִׁמּוֹשׁ מִטָּהָה
25 מִפְּנֵי הַטְּהוּרוֹת³⁸. אֲבָל אִם לֹא הָיְתָה עוֹסֶקֶת בְּטְהוּרוֹת
26 - אֵינָה צְרִיכָה בְּדִיקָה לְבַעֲלָהּ; שֶׁכָּל הַנָּשִׁים שֵׁשׁ
27 לָהֶן וְסֵת³⁹ - בְּחֻזְקַת טְהוּרָה לְבַעֲלֵיהֶן⁴⁰, כְּמוֹ שֶׁבִּאֲרָנוּ
28 בְּעֵנִין נִדְּהָ.

31 צריכה לבדוק. (32) הערב שעבר, אם לא תבדוק
שחרית ותראה דם במשך היום ייטמאו למפרע כל הטהרות
שעשתה אחר הבדיקה האחרונה. (33) בודקת.
34 שנגעה בהן במשך היום. (35) בת כהן שלא נישאה
לישראל או ללוי, אשת כהן ושפחתו הכנענית. (36) וטמא
אסור לאכול תרומה. (37) כלומר, לפני תשמיש. (38) שם
יא, ב. פירוש, מפני שהיא צריכה לבדוק עצמה אחר תשמיש
מפני הטהרות, שמא ראתה דם מחמת תשמיש חייבוה
לבדוק גם לבעלה, היינו לפני תשמיש. (39) זמן קבוע
לראיית דם נידות. (40) משמע, שאשה שאין לה וסת קבוע
חייבת לבדוק לבעלה אף על פי שאינה עוסקת בטהרות וכן
פסק רבינו בפירוש בפרק ד מהלכות איסורי ביאה הלכה ט.

29 ח. חֻזְקַת בְּנוֹת יִשְׂרָאֵל שֶׁלֹּא הִגִּיעוּ לְפֶרֶקֶן⁴¹ בְּחֻזְקַת
30 טְהוּרָה⁴², וְאֵין הַנָּשִׁים בּוֹדֶקֶת אוֹתָן; אֲבָל מִשְׁהִיגֵינוּ
31 לְפֶרֶקֶן צְרִיכוֹת בְּדִיקָה⁴³, וְנָשִׁים בּוֹדֶקֶת אוֹתָן.

41 שלא הגיע זמנה לראות דם נידות. ראה למעלה הלכה
ד. (42) מניחים אנו שלא ראו והן טהורות לכל דבר.
43 מניחים אנו, שכבר זכר ממנה דם נידות ולא הבחינה
בדבר מחוסר ידיעה ואין לסמוך על בדיקתה כל זמן שאינה
בקיאה בבדיקה ולפיכך נשים מבוגרות בודקות אותה.

32 ט. הַחֲרָשֶׁת⁴⁴ וְהַשּׁוֹטָה וְכִי שֶׁנִּטְרָפָה דַּעְתָּהּ בְּחָלִי,
33 אִם יֵשׁ לָהֶן פְּקָחוֹת מִתְקַנְנוֹת אוֹתָן⁴⁵ - הֲרִי אֵלֶּי
34 אוֹכֵלוֹת בְּתְרוּמָה.

44 אינה שומעת ואינה מדברת ודינה כשוטה.
45 בודקות ומטבילות אותן אם היא צריכה טבילה.

35 י. כָּל הַכֹּהֲנִים⁴⁶ הַבָּאִים מִבֵּין יִשְׂרָאֵל⁴⁷ - בְּחֻזְקַת
36 טְמָאָה, וְהַבָּאִים מִבֵּין הָעוֹבְדֵי כּוֹכָבִים - בְּחֻזְקַת
37 טְהוּרִין⁴⁸. וְהַנִּמְצָאִים בְּעָרֵי יִשְׂרָאֵל - טְהוּרִים, שֶׁלֹּא
38 נִחְשְׁדוּ יִשְׂרָאֵל לְהַשְׁלִיךְ כְּתָמֵיהֶן, אֲלֹא מִצְנִיעֵין
39 אוֹתָם⁴⁹. לְפִיכָךְ, כָּל הַכֹּהֲנִים הַנִּמְצָאִים בְּכָל מְקוֹם -
40 טְהוּרִין, חוּץ מִן הַנִּמְצָאִים בְּחוּרִים⁵⁰ וּסְבִיבוֹת בֵּית
41 הַטְּמָאָה⁵¹. וְכָל טְמָאָתָן בְּסֶפֶק, כְּמוֹ שֶׁבִּאֲרָנוּ⁵².

46 בגדים שעליהם כתמי דם. (47) ראינו שבאו מבין
ישראל. (48) לא גזרו טומאה על כתמיהן, אף על פי שגזרו
על דמן (ראה למעלה פרק ג הלכה ט). (49) ולפיכך יש
להניח שכתמי גויות הם. (50) שהם מקום מוצנע.
51 חדר מיוחד לנשים בימי טומאתן (רש"י שם).
52 בפרק ט מהלכות איסורי ביאה הלכה א. הספק הוא,

מקרה והוחזקה תינוקת זו בדם נידות. (18) מעת לעת או
מפקידה לפקידה. והמדובר בראיה שלישית, אבל שתי
הראיות הראשונות נשארו כדין ודיין שעתן אף על פי
שהוברר הדבר שלא היו מקריות, וטעמו של דבר, מפני
שהטומאה למפרע אינה מן התורה הקילו בה בתינוקת.
(19) בלי ראייה, אנו אומרים נסתלקו דמיה. (20) נידונה
כראיה ראשונה. (21) בראיה השלישית, אבל שתי הראיות
הראשונות אינן מטמאות למפרע.

1 ד. תִּינוּקַת שֶׁהִגִּיעַ זְמָנָה לְרֵאוֹת וְרֵאוֹתָהּ פָּעַם רֵאוֹנוּהָ
2 - דִּיָּה שְׁעָתָה; שְׁנִיָּה - מִטְמָאָה לְמִפְרָע²². עֲבָרוּ
3 עָלֶיהָ שְׁלֹשָׁה חֳדָשִׁים²³ וְאַחֲרֵי כֵן רֵאוֹתָהּ - דִּיָּה
4 שְׁעָתָה²⁴; עֲבָרוּ עָלֶיהָ שְׁלֹשָׁה חֳדָשִׁים אַחֲרֵים וְאַחֲרֵי
5 כֵן רֵאוֹתָהּ - מִטְמָאָה לְמִפְרָע²⁵.

22 אם הגיע זמנה לראות, היינו כשגילה משתים עשרה
שנים ויום אחד ולמעלה וצמחו לה שתי שערות, דמי נידה
מצויים בה ולפיכך ראייה שנייה מעידה על בגרותה לרבר
זה וזו היא בתולת דמים שבהלכה א בפרק זה. (23) ללא
ראיה. (24) ההפסק הזה מוכיח שלא הגיעה עדיין לנידות
קבועה. (25) אומרים אנו שכך הוא וסת שלה.

6 ה. מְעַבְרַת וּמְנִיקָה וְזִקְנָה וּבְתוּלָה שֶׁהִגִּיעַ זְמָנָם
7 לְרֵאוֹת שָׂרְאוּ רֵאוֹתָהּ רֵאוֹנוּהָ - דִּין שְׁעָתָן; רֵאוּ פָּעַם
8 שְׁנִיָּה - מִטְמָאוֹת לְמִפְרָע כְּכָל הַנָּשִׁים, כְּמוֹ שֶׁבִּאֲרָנוּ.
9 וְאִם רֵאוּ הָרֵאוֹנוּהָ בְּאַנְס²⁶ - אֵף בְּשִׁנִּיָּה דִּין שְׁעָתָן.

26 כגון שקפצה או נבהלה. אף על פי שראייה באונס
מטמאה, אינה מועילה להוציאה מחזקת סילוק דמים.

10 ו. מְעַבְרַת אוּ מְנִיקָה שֶׁרֵאוֹתָהּ דָם וְעֲבָרוּ עָלֶיהָ
11 שְׁלֹשָׁה חֳדָשִׁים וְאַחֲרֵי כֵן רֵאוֹתָהּ - דִּיָּה שְׁעָתָה; עֲבָרוּ
12 עָלֶיהָ שְׁלֹשָׁה חֳדָשִׁים אַחֲרֵים וְרֵאוֹתָהּ פָּעַם שְׁנִיָּה,
13 שֶׁהִיא שְׁלִישִׁית לְרֵאוֹתָהּ רֵאוֹנוּהָ - מִטְמָאוֹת
14 לְמִפְרָע²⁷. הָרֹאָה דָם אַחֲרֵי דָם טְהוּר²⁸ בְּתוֹךְ עֶשְׂרִים
15 וְאַרְבַּע שָׁעוֹת²⁹ - דִּיָּה שְׁעָתָה. וְכָל שְׂדֵיָּה שְׁעָתָה, אֵף
16 עַל פִּי שְׂאִינָה מִטְמָאָה לְמִפְרָע - צְרִיכָה שְׁתִּבְדֹּק
17 עֲצָמָה תָּמִיד. וְכָל אִשָּׁה הַמְרַבָּה לְבֶדֶק - מְשַׁבַּחַת;
18 חוּץ מִן הַנִּדָּה יוֹשֶׁבֶת עַל דָם טָהוֹר, שְׂאִין הַבְּדִיקָה
19 מוֹעֵלֶת לָהֶן כָּלּוּם³⁰.

27 במשנה שם (ז, ב) שנינו: "רבי יוסי אומר, מעוברת או
מניקה שעברו עליהן שלוש עונות (ולא ראו) דיין שעתן".
ומפרש רבינו שהמדובר, כשראתה דם ואחרי כן עברו עליה
שלוש עונות ולא ראתה, ורבי יוסי ממשיך ואומר: בראייה
ראשונה, אבל בשנייה מטמאה מעת לעת, וזה לא כפירוש
רש"י. (28) דם של יולדת מיום שמיני ללידת זכר עד יום
ארבעים ומיום חמישה עשר ללידת נקיבה עד שמונים נקרא
דם טוהר ואינו מטמא. (29) משעה שנגמרו ימי דם טוהר.
30 בימי נידות אפילו אם לא תמצא כלום היא נשארת
בטומאתה, ובימי דם טוהר אפילו אם תמצא דם היא טהורה
ולפיכך הבדיקה מיותרת.

20 ז. חֲכָמִים תִּקְּנוּ לָהֶן לְבָנוֹת יִשְׂרָאֵל לְהִיּוֹת בּוֹדֶקֶת

יד. פתם שְׁהַעֲבִיר עָלָיו שְׂשָׁה סְמָמִים וְלֹא עֶבֶר, 20
וְאַחֵר כֶּף הָעֵבִיר עָלָיו צִפּוֹן⁶³ וְעֶבֶר - הָרִי הַטְּהוֹרוֹת 21
שֶׁנַּעֲשׂוּ עַל גִּבּוֹ טִמְאוֹת. אֵף עַל פִּי שְׁהַצִּפּוֹן מֵעֵבִיר 22
הַצֵּבֶע⁶⁴, הוֹאִיל וְלֹא הָעֵבִיר עָלָיו שְׂבַעַת הַסְּמָמִין - 23
הָרִי זֶה בְּחֻזְקַת כְּתָם⁶⁵, וְשָׂמָּה אֱלֹה הָעֵבִיר הַשְּׂבִיעִי 24
הִיָּה עוֹבֵר. הָעֵבִיר עָלָיו שְׂבַעַת הַסְּמָמִים וְלֹא עֶבֶר, 25
וְחִזְרָה הָעֵבִיר עָלָיו פֶּעַם שְׁנִיָּה וְעֶבֶר⁶⁶ - כָּל הַטְּהוֹרוֹת 26
שֶׁנַּעֲשׂוּ עַל גִּבּוֹ כִּי בֵּין תְּכַבֵּסַת רִאשׁוֹנָה לְשִׁנְיָה 27
טְהוֹרוֹת⁶⁷, וְכָל הַטְּהוֹרוֹת שֶׁנַּעֲשׂוּ עַל גִּבּוֹ אַחֵר 28
תְּכַבֵּסַת שְׁנִיָּה טִמְאוֹת; הוֹאִיל וְגִלָּה דַּעְתּוֹ שֶׁהוּא 29
מִקְפִּיד עָלָיו וְרוֹצֵה לְהוֹצִיא רִשְׁוֹמוֹ - הָרִי זֶה טִמָּא 30
עַד שִׁיבְטִילוֹ⁶⁸ וְיִטְבִּילוֹ. כֶּבֶר בְּאֶרְנֵנוּ בְּהִלְכוֹת אִסּוּרֵי 31
בִּיאָה שְׂבַעַת הַסְּמָמִין שֶׁמַּעֲבִירִין עַל הַכְּתָם מָה הֵן 32
וְהִיאֵף מַעֲבִירִין אוֹתָן. 33

(63) רש"י מפרש: "שאבון בלעז", פירוש, סבון. (64) ואם כן אפשר שאין כאן דם כלל (ראה פרק ט מהלכות איסורי ביאה הלכה לו ומגיד משנה שם). (65) מכיוון שחכמים הצריכו בדיקה אין לטהרו בלי אותה הבדיקה. (66) ברייתא שם: "העביר עליו שבעה סימנים ולא עבר, שנאן (חזר והעבירם) ועבר, טהרותיו טהורות". ופירשה רבי זירא שהכוונה לטהרות שנעשו בין תכבוסת ראשונה לשנייה אבל אלה שנעשו אחר תכבוסת שנייה - טמאות. (67) עבר דווקא, שהועילו מעשיו, אבל אם לא עבר אין הקפדתו מועילה לטמא. [והטהרות שלפני כיבוס ראשון טהורים מפני שכיבוס זה אינו מוכיח הקפדה לנקות הבגד, שהרי הוא רוצה שהכיבוס לא יועיל]. (68) שיבטל גם את הרישום שנשאר.

טו. הָאִשָּׁה שֶׁמֵּתָה וְיִצְאָה מִמֶּנָּה דָם⁶⁹ - מִטְּמָא 34
מִשּׁוֹם כְּתָם⁷⁰, שֶׁהַמְקוֹר מְקוּמוֹ טִמָּא⁷¹. אֵף עַל פִּי 35
שֶׁיִּצְאָה הַדָּם⁷² אַחֵר שֶׁמֵּתָה וְאֵין כָּאֵן נִדָּה, הוֹאִיל 36
וּמִמְקוֹם טִמָּא יִצָּא - מִטְּמָא טִמְאַת כְּתָמִים⁷³. וְאִם 37
הִיָּה בּוֹ רִבִּיעִית - מִטְּמָא בְּאֵהָל⁷⁴ וּמִטְּמָא מִשּׁוֹם 38
כְּתָם⁷⁵. 39

(69) אפילו כל שהוא. (70) כלומר, משום דם נידות. (71) וכל הנמצא בו הוא אב הטומאה. (72) פירוש, שנעקר ממקומו במקור אחר מיתה, אבל אם נעקר מחיים ויצא לבית החיצון, אף על פי שלא יצא חוץ לגופה הרי זו נידה ממש (ראה פרק ה מהלכות איסורי ביאה הלכה ב). (73) טומאת נידות. (74) טומאת מת. כל דבר הראוי לקבל טומאה הנמצא באוהל שהמת בתוכו טמא שבעת ימים וטעון הזיית אפר פרה אדומה. ורביעית דם מן המת דינו לעניין זה כמת שלם. (75) לטמא משכב ומושב ומרכב כנידה ממש. מת חמור מנידה שהוא מטמא באוהל, ונידה חמורה שהיא מטמאה משכב ומושב ומרכב.

פרק חמישי

(1) יבאר שנידה זבה ויולדת והזב לעולם הם בטומאתם עד שיטבלו, ודין יולדת שירדה לטבול מטומאה לטהרה ונעקר

שמא דם זה אינו מן החדר שדמיו טמאים אלא מן הפרודור, שדמיו טהורים.

יא. כָּל הַכְּתָמִים הַטְּמָאִין מַעֲבִירִין עָלֵיהֶן⁵³ שְׂבַעַת 1
סְמָמִין, וְאַחֵר כֶּף - בֵּין עֶבֶר הַכְּתָם בֵּין לֹא עֶבֶר - 2
מִטְבִּילוֹ וְטְהוֹרוֹ⁵⁴. שָׂאֵם לֹא עֶבֶר כָּלָל - הָרִי הוּא 3
צָבֵע; וְאִם עֶבֶר אוֹ כְּהָה - הָרִי זֶה כְּתָם, וּמֵאַחֵר 4
שֶׁעָבְרוּ עָלָיו הַסְּמָמִין כֶּבֶר בְּטַל, אֵף עַל פִּי 5
שֶׁרִשְׁוֹמוֹ נָכַר. וְאִפְלוּ כְּתָם שָׁל דָם נִדּוֹת וְדָאִי - בֵּין 6
שְׁהַעֲבִיר עָלָיו שְׂבַעַת סְמָמִים בְּטַל⁵⁵, וּמִטְבִּילוֹ 7
וְעוֹשֶׂה טְהוֹרוֹת עַל גִּבּוֹ. 8

(53) מכבסים את מקום הכתם. (54) פליאה, שהרי במשנה כתוב בפירוש, שאם לא עבר "הרי זה צבע וכו' ואינו צריך להטביל". ורבינו עצמו כותב כאן: "הרי הוא צבע" ואם כן למה צריך טבילה? ופירש בכסף משנה, שמפני שהיה על הבגד ספק טומאה טעון טבילה, ומה שאמרו במשנה אינו צריך להטביל פירוש, אינו צריך טבילה שניה, אחר הכביסה כשהטבילו לפני הכביסה. ובמשנה המדובר כשהטביל לפני הכביסה, ואם עבר צריך להטבילו שנית. [וקשה להבין מה מועילה הטבילה לפני הכביסה, הלא הכתם קיים ומטמא גם אחרי הטבילה?]. (55) אפילו אם ניכר רושם הכתם רואים אותו כאילו אינו, מפני שאין דרכם של אנשים להקפיד על הרושם שנשאר אחרי כביסה יסודית שכוזו (רב אשי שם בראש העמוד).

יב. בְּגֵד שֶׁאֵבֵד⁵⁶ בּוֹ כְּתָם - מַעֲבִירִין עַל כָּל הַבְּגָד 9
שְׂבַעַת סְמָמִים וּמִטְבִּילוֹ. אֲבָדָה בּוֹ שְׂכַבַת זָרַע: אִם 10
הִיָּה חֲדָשׁ⁵⁷ - בּוֹדְקוֹ בְּמַחֲטָ⁵⁸; וְאִם הִיָּה שְׁחוּק⁵⁹ - 11
בּוֹדְקוֹ בְּחִמְקָה⁶⁰. 12

(56) מקום הכתם אינו ידוע, אבל ברור הדבר שיש בו כתם. (57) אם הבגד חדש. (58) עובר בחודו של מחט על שטח הבגד וכשיגיע למקום הזרע יתעכב המחט. (59) בגד ישן שנשחק. (60) מעמידו נגד השמש וקרניה חודרות לעיני המסתכל מפני שהבגד שחוק, אבל המקום שנבלע בו הזרע הוא סתום, ואין אור השמש נראה. ובגד חדש כולו עבה ואין האור עובר בו.

יג. בְּגֵד שֶׁהָיָה עָלָיו כְּתָם וְהַטְבִּילוֹ וְעָשָׂה עַל גִּבּוֹ 13
טְהוֹרוֹת, וְאַחֵר כֶּף הָעֵבִיר עַל הַכְּתָם שְׂבַעַת הַסְּמָמִים 14
וְלֹא עֶבֶר - הָרִי זֶה צָבֵע, וְהַטְּהוֹרוֹת שֶׁעָשָׂה טְהוֹרוֹת, 15
וְאֵין צָרִיף לְהַטְבִּילוֹ פֶּעַם אַחֶרֶת. וְאִם עֶבֶר הַכְּתָם אוֹ 16
כְּהָה עֵינֵנוּ - הָרִי זֶה כְּתָם, וְהַטְּהוֹרוֹת טִמְאוֹת⁶², שֶׁהָרִי 17
הַקְּפִיד עַל הַכְּתָם לְהַסִּירוֹ, וְצָרִיף לְהַטְבִּילוֹ פֶּעַם 18
שְׁנִיָּה לְטְהָרוֹ. 19

(61) עיקרי הדינים שבהלכה זו נאמרו כבר בהלכה יא והוכפלו כאן מפני דיני הטהרות שנעשו על גבו לפני הכיבוס, שלא נאמרו שם. (62) מלשוננו משמע שהמדובר בטהרות שנעשו לפני הכביסה, אבל ברור שגם אלה שנעשו אחר הכביסה לפני הטבילה - טמאות.

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום חמישי י"א שבט - ס' טהרה - הל' מטמאי משכב ומושב קסט

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

(שם), שבית החיצון דינו כבלוע, והטומאה הנמצאת בו אינה מטמאה לא במגע וגם לא במשא, ולפיכך אמרו שאינו מטמא עד שיצא לחוץ. ראה תוספות שם ד"ה אמאי. (12) טבילת היולדת מועילה אמנם לטהר את כל הדם המכונס במקור, אבל אינה מטהרת את הדם שנעקר לפני הטבילה, ודם זה מטמא את האשה טומאת משא אבל אינו מטמאה טומאת ראייה שבעת ימים, מפני שתקופת דם טוהר מפסיקה את כל טומאות הראייה. (13) אחר שטבלה. (14) ודם המכונס במקומו במקור נקרא "מובלע", מה-שאיין-כן הדם שנעקר ממנו ויצא לבית החיצון.

דם ממנה בירידתה, ודין יולדת שטבלה אחר שבעה של זכר או י"ד של נקבה, ואם היא מצורעת מה דינה, וזה קטנה שטבלה בימי שימור שלה או בליל השימור, הריאה דם ביום י"א וטבלה לערב ליל שנים עשר או ביום שנים עשר.

1 א. הַזֶּבֶב וְהַזֵּבֶה וְהַנֶּגְדָה וְהַיּוֹלֶדֶת לְעוֹלָם הֵם בְּטֻמְאַתָּן
2 וּמִטְמְאִין אָדָם וְכָלִים וּמִשְׁכָּב וּמִרְכָּב עַד שִׁטְבֹּלוֹ.²¹
3 אֶפְלוּ נִתְאַחֲרוּ בָּמָה שָׁנִים בְּלֹא רֵאִית טֻמְאָה וְלֹא
4 טָבְלוּ - הֲרֵי הֵן בְּטֻמְאַתָּן.

(2) שבת סד, ב "בנדרת תהא עד שתבוא במים" (ראה פ"ד מהלכות איסורי ביאה ה"ג, והגהות מיימוניות שם).

5 ב. יוֹלֶדֶת³ שֶׁלֹּא טָבְלָה אַחֵר שִׁבְעָה לְזָכָר וְאַרְבָּעָה
6 עֶשְׂרִי לְנִקְבָּה, כָּל דָּם שֶׁתִּרְאָה אָף עַל פִּי שֶׁהוּא בְּתוֹךְ
7 יָמֵי טָהָר - הֲרֵי הוּא קֹדֶם הַנִּדּוֹת וּמִטְמֵא לֹחַ וְיִבְשׁ.⁴
8 לֹא תֵּלֶה הַתְּלוּב בְּיָמִים בְּלִבָּד, אֲלֹא בְּיָמִים וּבְטִבְלָה.⁵

(3) משנה, נדה לה, א. (4) למעלה בפ"ה ה"א למדנו, שדם נידות מטמא בין כשהוא לח ובין כשנתייבש, ושאר הנזולים של זבה ויולדת מטמאים כשהם לחים בלבד. ונחלקו בית-שמאי ובית-הלל בדין דם יולדת שלא טבלה אחר שבעת ימים ללידת זכר או אחר ארבעה עשר ללידת נקיבה. בית-שמאי אומרים, מכיוון שהתורה מטהרת דמיה בתוך ימי טוהר (ראה למעלה פ"ד ה"ו), הרי דם זה הוא כנזולים אחרים ומטמא רק כשהוא לח. ובית-הלל סוברים, שהתורה טיהרה את דמי היולדת רק אחר שעברו שבעה ימים לזכר או ארבעה עשר לנקבה וגם טבלה, וכל זמן שלא טבלה, דמה טמא כדם נידות ומטמא גם כשהוא יבש. (5) בלשון הגמרא שם: "ביומי וטבילה תלה רחמנא". כלומר, דם טוהר מתחיל אחר טבילת היולדת. ואף-על-פי-כן נגמרים ימי טוהר אחרי ארבעים לזכר ושמונים לנקבה מיום הלידה.

9 ג. יוֹלֶדֶת⁶ שִׁירְדָה לְטָבֵל מִטְמְאָה לְטָהָרָה⁷ וְנִעְקָר
10 מִמֶּנָּה⁸ דָּם בִּירִידָתָה⁹ וְיָצָא חוּץ לְבֵין הַשָּׁנִים¹⁰ - הֲרֵי
11 זֶה טֻמְאָה¹¹, וְאֵין הַטְּבִילָה מוֹעִילָת לָדָם זֶה¹², וְאָף עַל
12 פִּי שֶׁעֲדִין הִיא בְּשִׁטְרָה. וְאֵם נִעְקָר מִמֶּנָּה בְּעִלְיָתָה¹³
13 מִן הַמִּקְוָה - הֲרֵי זֶה טְהוֹרָה, מִפְּנֵי שֶׁהוּא דָם טָהָר,
14 וְהַטְּבִילָה מוֹעִילָת לְכָל הַדָּם הַמְּכַלֵּעַ בְּאֵיבָרִים¹⁴
15 וּמִשִּׁימָה אוֹתוֹ דָם טָהָר.

(6) מימרא של רב, שם מב, א. (7) אחרי שבעת ימים ללידת זכר או ארבעה-עשר יום ללידת נקבה. (8) מן המקום שדם נידות מכונס בו. (9) לפני שטבלה. (10) מקום מסויים ברחם (ראה פ"ה מהלכות איסורי ביאה ה"ב), וממנו ולחוץ נקרא בית החיצון. (11) כל זמן שהדם נמצא בבית החיצון, וכשִׁצָא טבול שנית ותיטהר אחר שקיעת החמה. ואע"פ שטומאה בלועה אינה מטמאה (חולין עא, א) דעת רבינו שבית החיצון אינו בלוע אלא בית הסתרים, כרבא שם, ובית הסתרים אינו מטמא במגע אבל מטמא במשא (ראה הלכות טומאת מת פ"א ה"ג וה"ח). ולפיכך טמאה האשה טומאת יום אחד, שהרי נשאה את הדם, וטעונה טבילה והערב שמש. ולדעת רבינו, כל הסוגיא שם נאמרה לפי דעת אביי

16 ד. יוֹלֶדֶת¹⁵ שִׁטְבְּלָה אַחֵר שִׁבְעָה שָׁל זָכָר וְאַרְבָּעָה
17 עֶשְׂרִי שָׁל נִקְבָּה, או אַחֵר סְפִירַת שִׁבְעָה יָמִים נְקִיִּים
18 אִם הִיתָה יוֹלֶדֶת בְּזוּב¹⁶ - הֲרֵי הִיא בְּכָל יָמֵי טָהָר
19 שֶׁלָּה בְּטֻמְאָה שִׁטְבָּל וְעֲדִין לֹא הִעֲרִיב שְׁמִשּׁוֹ, וְהֲרֵי
20 הִיא טְבוּלַת יוֹם¹⁷ בְּכָל אוֹתָן הַיָּמִים¹⁸. וְאִינָה צְרִיכָה
21 טְבִילָה אַחֶרֶת בְּסוֹף יָמֵי טָהָר, אֲלֹא בְּמִשְׁלֵם הַיָּמִים¹⁹
22 הֲרֵי הִיא כְּטָבוּל יוֹם שֶׁהִעֲרִיב שְׁמִשּׁוֹ. בָּמָה דְּבָרִים
23 אֲמֹרִים שֶׁהִיא כְּטָבוּל יוֹם? לְעֻנָּן תְּרוּמָה וּמַעֲשֵׂר²⁰;
24 אֲבָל לְקֹדְשִׁים הֲרֵי הִיא פְּרָאשׁוֹן לְטֻמְאָה²¹ שֶׁעֲדִין לֹא
25 טָבֵל, אֲלֹא²² כְּמִי שֶׁנִּגְעַע בְּנֶדֶה אוּ בְּטֻמְאָה מֵת שֶׁעֲדִין
26 לֹא טָבֵל וְכִיּוֹצֵא בָּהֶן. נִמְצָאתָ אֵתָּה לְמַד, שֶׁהַיּוֹלֶדֶת
27 בְּתוֹךְ יָמֵי טָהָר אוֹכֶלֶת מִמַּעֲשֵׂר²³ וּפּוֹסֶלֶת אֵת
28 הַתְּרוּמָה²⁴ כְּטָבוּל יוֹם, כְּמִי שִׁיתְּבָאָר. וְאֵם נָפֵל
29 מִרְקָה וּמִדָּם טָהָרָה עַל כְּפָר שֶׁל תְּרוּמָה - הֲרֵי הוּא
30 בְּטָהָרָתוֹ, שֶׁמִּשְׁקָה טָבוּל יוֹם טְהוֹר כְּמִי שִׁיתְּבָאָר²⁵.
31 וּמִטְמְאָה אֵת הַקֹּדְשִׁים כְּזֶלֶד הַטְּמְאוֹת²⁶ עַד שֶׁתִּשְׁלִים
32 יָמֵי טָהָר וְתִהְיֶה טְהוֹרָה לְכָל²⁷. וְיִרְאָה לִי, שֶׁמֶאֱחָר
33 שֶׁהִיא מִטְמְאָה אֵת הַקֹּדֶשׁ - שֶׁהִיא צְרִיכָה טְבִילָה
34 אַחֶרֶת בְּסוֹף²⁸ וְאַחֵר כֶּף תִּגַּע בְּקֹדֶשׁ, אָף עַל פִּי
35 שֶׁאִינָה צְרִיכָה טְבִילָה אַחֶרֶת לְאֲכִילַת הַתְּרוּמָה.

(15) משנה שם עא, ב. (16) בהלכות איסורי ביאה פ"ז ביאר רבינו, שיוולדת בזוב (שילדה בזמן שהיתה זבה) צריכה לספור שבעה ימים נקיים מראיית דם ואחר-כך טובלת, וימי טוהר מתחילים אחר יום טבילתה. (17) טמא שטבל ביום האחרון לטומאתו, נקרא "טבול יום" עד שקיעת החמה. (18) בלשון התלמוד: "טבולת יום ארוך". (19) כשיושלמו שלושים ושלושה יום לזכר וששים וששה ימים לנקבה מיום טבילתה. (20) לקמן יתבאר. (21) כבית-הלל במשנה שם. כבר ביארנו שראשון לטומאה עושה שני בחולין, שני עושה שלישי בתרומה (אבל לא בחולין), ותרומה שלישית עושה רביעי בקודש. (22) נראה שתיבה זו נשתרבה לכאן בטעות. (23) במסכת נגעים פ"ד, ג, שנינו: "טבול יום אוכל במעשר, העריב שמשו אוכל בתרומה". (24) עושה את התרומה שלישית לטומאה. (25) שם ה"ד. (26) וקדשים שנגעה בהם נעשו שני לטומאה. (27) פירוש, טהורה מטומאת טבול יום, שבה אנו עוסקים. ויוצא מזה שלתרומה תהיה טהורה ממש, ולקדשים טיהרה מטומאת ראשון לטומאה, אולם עדיין תפסול (ולא תטמא) את

למפרע. (39) בפ"ו מהלכות איסורי ביאה ה"ט. (40) אם נגעה בטהרות. (41) אם נבעלה. (42) עומדים בספק. (43) מלהביא קרבן חטאת. (44) אפילו אם לא תראה דם ביום השמור, כי טבילת לילה אינה מטהרת אותה. משכב ומושב דינם שוה לכל דבר, ולפיכך כותב רבינו לפעמים משכב ולפעמים מושב. אבל מרכב דין אחר לו, כמו שיתבאר לקמן בפ"ו.

ז. ה'רואה⁴⁵ דם ביום אחד עשר וטבילה לערב ליל שנים עשר - הרי זו מטמאה משכב ומושב⁴⁶, אף על פי שאינה ראויה להיות זבה גדולה⁴⁷, כמו שבארנו⁴⁸ בענין אסור נדה.

(45) משנה שם ע"א, ב. (46) אבל פטורים מן הקרבן, כבית-הלל שם. (47) אפילו אם תראה דם ביום י"ב וי"ג, שהרי יום י"ב הוא תחילת תקופת נדה, ודם נידות אינו מצטרף לזיבה, אעפ"כ אין טבילת לילה מועילה לטהרה. (48) שם.

ח. טבילה ביום שנים עשר⁴⁹ אחר הגז החמה, אף על פי שאסורה לשמש [עד] לערב⁵⁰, אם שמשה - בועלה טהור, ומשכבה ומרכבה טהורין, אף על פי שראתה דם ביום שנים עשר אחר הטבילה. מפני שהוא תחילת נדה, כמו שבארנו שם באסור נדה, ואינו מצטרף ליום אחד עשר⁵¹, לפיכך אינה צריכה לשמור יום שנים עשר⁵², אלא טובלת ועוסקת בטהרות. אבל ה'רואה דם בעשירי - טובלת ביום אחד עשר ומשמרת אותו, שאם תראה בו דם אחר טבילה - נטמאו כל טהרות שעשתה ונטמא בועלה, אף על פי שאינה ראויה להיות זבה גדולה⁵³, כמו שבארנו בענין נדה.

(49) הלכה זו היא המשך ההלכה הקודמת. והמדובר, באשה שראתה ביום אחד עשר. (50) מדרבנן, גזירה שמא יעשה כך כשתראה ביום עשירי או לפניו. (51) לטמא למפרע. (52) ואם תראה בו טמא בטומאת נדה משעת ראייתה ואילך. (53) שהרי ראייה שלישית תהיה ביום שנים עשר, אחר גמר תקופת זיבה. והטעם, מפני שכל זמן שלא עבר עליה יום בטהרה בתקופת הזיבה, דינה כזבה קטנה.

ט. זב וזבה גדולה שטבלו ביום שביעי⁵⁴ שלהן, כמו שבארנו⁵⁵ - לא יתעסקו בטהרות⁵⁶ עד לערב; שמא יראו טמא ויסתרו שבעת ימי הספירה, ונמצאו אותן הטהרות טמאות למפרע⁵⁷. אף על פי שהן עושין משכב ומושב למפרע⁵⁸ - אין מטמאין כלי חרס בהפסד⁵⁹ מאחר שטבלו, אף על פי שחזרו וראו טמא וסתרו הפל, וכל כלי חרס שהסיטו עד שלא ראו טהור.

(54) משבעה נקיים. (55) בפ"ו מהלכות איסורי ביאה פ"א, שזבה מותרת לטבול ביום שביעי. (56) 'תורת כהנים' פרשת מצורע ט, ב. (57) פסחים פא, א. (58) שם.

הקודש עד שתביא קרבנותיה, מפני שמוסר כיפורים פוסל את הקודש בנגיעה. וכן כתב רבינו בפירושו למשנה חגיגה (פ"ג מ"א), וכן בהלכות אבות הטומאות פ"י ה"ג וה"ט (ופליאה היא, למה לא הביא הכסף-משנה מקורות אלה). ודומה לכך אנו מוצאים לקמן (פ"ב וה"ה): "המשכבות והמרכבות טהורים", והכוונה - טהורים מטומאת משכב ומושב שהיא טומאה חמורה, אבל טמאים טומאת נגיעה (רבינו בפירושו למשנה טהרות פ"ז ה). ודומה לכך כתב רבינו גם בפ"ה מהלכות טומאת מת ה"ב, בדין אשה שהפילה "טמאה שבעה ימים" כנוגע במת, ואף-על-פי שהיא טמאה ארבעה עשר יום אם הפילה נקבה, אלא שם עוסק רבינו בדיני טומאת מת, ולא נגע כלל בטומאת יולדת שדיניה מבוארים במקומם. (28) בסוף ממש, היינו אחר הבאת קרבנותיה. [כך משמע מלשונו של רבינו בפ"ב מהלכות אבות הטומאות ה"ט]. כסף-משנה]. ואפילו אם טבלה אחר ששלמו ימי טוהר. ומה שאמרו בית-הלל (נדה ע"א, ב) "אינה צריכה טבילה באחרונה", הכוונה לתרומה, שהרי המדובר שם בכיכר של תרומה, אבל לגגיעת קודש צריכה טבילה. וכן פירש רש"י שם. (ראה השלמות).

ה. יולדת שהיא מצרעת²⁹ וטבילה אחר שבעה של זכר או ארבעה עשר של נקבה - הרי דם טהר שלה טמא³⁰ פרקא וכמימי רגליה. וכלן³¹ כמשקין טמאין³². שכל המשקין הטמאין היוצאין מהן כמשקין שהן נוגעין בהן³³; חוץ מזב וכיוצא בו³⁴, שהרי שלשה משקין היוצאין ממנו³⁵ אבות טמאות, כמו שבארנו³⁶.

(29) משנה שם לד, א. (30) כבית-הלל שם. (31) דם טוהר, רוק ומימי רגלים. (32) שהם ראשון לטומאה. (33) שנינו במסכת טבול יום פ"ב מ"א: "משקין היוצאין מהן, כמשקין שהן נוגעין בהן, אלו ואלו תחילה" (תחילה - ראשון לטומאה). [ראה בהשלמות, מקור דין זה מהכתוב]. (34) נדה, יולדת וזבה. (35) שכבת זרע, רוק ומימי רגלים. (36) למעלה פ"א ה"ד.

ו. זבה קטנה³⁷ שטבלה ביום השמור שלה אחר הגז³⁸, כמו שבארנו בענין אסור נדה³⁹ - הרי מגעה⁴⁰ ובעילתה⁴¹ תלויים⁴²: אם נגמר היום ולא ראתה - כל שנגעה בו טהור, ובוועלה טהור ופטור⁴³; ואם ראתה דם אחר שטבלה - כל טהרות שעשתה טמאות, ועושה משכב ומרכב, ובוועלה חייב חטאת. טבילה בליל השמור קדם שיעלה עמוד השחר - הרי זו כמי שלא טבילה, ועדין עושה מרכב ומושב⁴⁴.

(37) נדה ע"ב, א. אשה שראתה בתקופת הזיבה פעם אחת או פעמיים, בין ביום אחד בין בשני ימים בזה אחר זה, נקראת זבה קטנה וצריכה לשמור כל יום המחרת, ויום זה נקרא יום השימור, ואם עבר בטהרה וטבלה - טהורה. (38) עם נצנוץ השמש, שאז מותר לה לטבול, אלא שאסורה לבעלה ולעשות טהרות כל היום, שמא תראה בו ביום ותיטמא

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום חמישי י"א שבט - ס' טהרה - הל' מטמאי משכב ומושב קעא

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

בבגדים ובשאר פלים עד שלא פָּרַשׁ מִמֶּטְמְאָיו - 13
הָרִי זֶה טִמְאָם⁸ וְעִשָּׂאן רֹאשׁוֹן לְטִמְאָה; וְהַנּוֹגֵעַ 14
בְּמֶרְכָּב - אֵינוֹ מִטְמֵא בְּגָדִים וְלֹא פְלִים אֲפִלוּ בִשְׂעַת 15
מִגְעוֹ. אֲבָל הַנוֹשֵׂא אֶת הַמְשָׁכָב אוֹ אֶת הַמֶּרְכָּב - הָרִי 16
זֶה מִטְמֵא בְּגָדִים וְשָׂר וְשָׂר פְּלִים בִּשְׂעַת נְשִׂאתוֹ עַד 17
שֶׁלֹּא פָּרַשׁ מִמֶּטְמְאָיו. וּמִנֵּיין שֶׁבְּטִמְאָת מֶרְכָּב חֵלֶק 18
מִגְעוֹ מִמִּשְׁאֵל וּבְמִשְׁכָּב לֹא חֵלֶק? שֶׁהָרִי הוּא אוֹמֵר 19
בְּמִשְׁכָּב: וְאִישׁ אֲשֶׁר יִגַּע בְּמִשְׁכָּבוֹ יִכָּבֵּס בְּגָדָיו. 20
וּבְמֶרְכָּב הוּא אוֹמֵר: וְכָל הַמֶּרְכָּב אֲשֶׁר יִרְכַּב עָלָיו 21
וְכָל הַנּוֹגֵעַ בְּכָל אֲשֶׁר יִהְיֶה תַּחְתּוֹ יִטְמָא עַד הָעֶרֶב, 22
וְלֹא נֶאֱמַר בּוֹ יִכָּבֵּס בְּגָדָיו. מִלְּמַד, שְׂאִינוֹ מִטְמֵא 23
בְּגָדִים בִּשְׂעַת מִגְעוֹ. וְנֶאֱמַר: וְהַנוֹשֵׂא אוֹתָם יִכָּבֵּס 24
בְּגָדָיו. אֶחָד הַנוֹשֵׂא אֶת הַמֶּרְכָּב אוֹ הַנוֹשֵׂא מִשְׁכָּב 25
מִטְמֵא בְּגָדִים בִּשְׂעַת נְשִׂאתוֹ. נִמְצְאָתָ לָמַד, שֶׁהַזָּב 26
וְהַזָּבָה וְהַנֶּהְדָּה וְהַיּוֹלֶדֶת, וּמִשְׁכָּבָן וְרִקְנָן וּמִיָּמִי 27
וּרְגֵלֵיהֶן, וְדָם נֶהְדָּה וְזָבָה וְיּוֹלֶדֶת וְזוֹבֹ שֶׁל זָב - כָּל 28
אֶחָד מֵאלוֹ אָב. וְאִדָּם שֶׁנּוֹגֵעַ בְּאֶחָד מִכָּל אֵלֵּי אוֹ 29
נִשְׂאָן - מִטְמֵא בְּגָדִים וְשָׂר פְּלִים בִּשְׂעַת נְשִׂאתוֹ אוֹ 30
בִּשְׂעַת נְשִׂאתוֹ, וְאֵינוֹ מִטְמֵא לֹא אִדָּם וְלֹא כָּלִי 31
חֶרֶשׁ⁹; שֶׁכָּל הַמִּטְמֵא אִדָּם - מִטְמֵא כָּלִי חֶרֶשׁ¹⁰, וְכָל 32
שְׂאִינוֹ מִטְמֵא אִדָּם - אֵינוֹ מִטְמֵא כָּלִי חֶרֶשׁ. הֵנָּה 33
לְמַדָּתָ, שֶׁכָּל טִמָּא שֶׁנֶּאֱמַר בּוֹ יִכָּבֵּס בְּגָדָיו - הָרִי זֶה 34
מִטְמֵא בְּגָדִים שֶׁיִּגַּע בָּהֶם¹¹ כָּל זֶמַן שֶׁלֹּא פָּרַשׁ 35
מִמֶּטְמְאָיו, וְעִשָּׂאָה אוֹתָן רֹאשׁוֹן לְטִמְאָה כְּמֹהוּ. 36
וּמִטְמֵא שָׂר פְּלִים בְּבִגְדִים, חוּץ מִכָּלִי חֶרֶשׁ, שְׂאִינוֹ 37
מִטְמֵא לֹא אִדָּם וְלֹא כָּלִי חֶרֶשׁ אֶף עַל פִּי שְׂעָדִין לֹא 38
פָּרַשׁ. וְכָל טִמָּא שֶׁלֹּא נֶאֱמַר בּוֹ יִכָּבֵּס בְּגָדָיו - הָרִי 39
הוּא עַד שֶׁלֹּא פָּרַשׁ כְּאַחֵר שֶׁפָּרַשׁ, שְׂאִינוֹ מִטְמֵא 40
בְּגָדִים, מִפְּנֵי שֶׁהוּא יוֹלֵד, וְאֵין צְרִיךְ לוֹמַר שְׂאִינוֹ 41
מִטְמֵא אִדָּם וְלֹא כָּלִי חֶרֶשׁ. וּלְפִיכָךְ, הַנּוֹגֵעַ בְּמֶרְכָּב¹² 42
אֵינוֹ מִטְמֵא בְּגָדִים בִּשְׂעַת מִגְעוֹ, וְהַנוֹשֵׂא אֶת הַמֶּרְכָּב 43
מִטְמֵא בְּגָדִים בִּשְׂעַת נְשִׂאתוֹ, כְּמֹו שֶׁבְּאַרְנוֹ. 44

7) אע"פ שלא נגע, כגון שהרים קרש שטומאה מונחת עליו, וכן אם הניח כלי כבד על קצה הקרש מזה, ומפני כובדו עלה למעלה קצתו השני, שהטומאה עליה. ראה לקמן פ"ח ה"ב. (8) משנה, כלים שם. (9) 'תורת כהנים' פרשת מצורע פ"ב פרשת ב' ה"א: "בגד הוא מטמא ואינו מטמא לא אדם ולא כלי חרס". כלים אחרים למדו שם מהכתוב, שמיטמאים כבגדים שעל הזב. (10) זבים פ"ה מ"א. (11) ולא רק את הבגדים שהוא לבוש, ואע"פ שהנוגע הוא ראשון לטומאה, וראשון אינו מטמא כלים, גזרה התורה שיטמא "בחיבורים", פירוש, בשעה שהוא נוגע בטומאה וגופו מחבר את הטומאה ואת הכלים. (12) שלא נאמר בו "יכבס בגדיו".

ג. כָּל הַכָּלִים¹³ שֶׁנִּשְׂאָו לְמַעַלָּה מִן הַזָּב - הֵם 45
הַנִּקְרָאִין מִדֶּף¹⁴, וְהֵם כָּלִים כְּכָלִים שֶׁהוּא נּוֹגֵעַ בָּהֶם, 46
שֶׁהֵם רֹאשׁוֹן לְטִמְאָה, וְאֵינוֹן מִטְמֵאִין לֹא אִדָּם וְלֹא 47

59) אם הזיזוהו מבלי לנגוע בתוכו. זב וזבה מטמאים כלי חרס בהיסט, ואפילו אם הכלי מכוסה בכיסוי מהורק (לקמן פ"ח ה"ג). ומשמיענו רבינו, שאם ראו זיבה ביום השביעי אחר טבילתם אינם מטמאים למפרע בהיסט, אע"פ שמטמאים משכב ומושב למפרע, ולפיכך הכלים שהסיטו בין טבילה לראייה - טהורים. במסכת מגילה ח, ב למדו דין זה מהכתוב.

פָּרֶק שְׁעִי

1) יבאר למה נאמר בתורה משכב ומושב ומה בין מרכב למושב, ודין מדף, והזב והזבה והנידה והיולדת ומצורע או נכרי שמתו, ודין כל מקום שאתה שומע טומאת מרכב ומושב אם צריך שיגע בהן הזב, ודין אוכלין ומשקין וכלים שאינם עשויים למשכב ומושב שישב עליהם הזב למעלה, כל שהוא למעלה מן הזב ואינו נוגע בו או למטה ממנו.

1 א. כָּבֵר בְּאַרְנוֹ², שֶׁהַזָּב וְהַכָּבֵרִי מִטְמֵאִין מִשְׁכָּב 1
וּמוֹשָׁב וּמֶרְכָּב. וְהַמְשָׁכָב וְהַמוֹשָׁב אֶחָד הוּא. וְלָמָּה 2
נֶאֱמַר בַּתּוֹרָה מִשְׁכָּב וּמוֹשָׁב? שֶׁהַמְשָׁכָב - הָרָאוּי 3
לְשִׁכְיָה, וְהַמוֹשָׁב - הָרָאוּי לְיִשְׁכָּה. וּבֵין שְׁנֵי שֶׁל 4
הַמְשָׁכָב אוֹ שְׁכָב עַל הַמוֹשָׁב - טִמְאָהוּ³. לְפִיכָךְ 5
אֵין אוֹמֵר בְּכָל מְקוֹם מִשְׁכָּב לְבַד, וְהוּא הַדִּין 6
לְמוֹשָׁב. וְאֵי זֶהוּ מֶרְכָּב? זֶה הָרָאוּי לְרִכְיָה⁴, כְּגוֹן 7
מְרַדְעַת הַחֲמוֹר⁵ וְטִפְסִיטָן⁶ הַסּוֹס. 8

2) למעלה פ"א ה"א. 3) ב'תורת כהנים' פרשת מצורע פ"ב ה"ז, שנינו: "אין לי אלא בזמן ששכב על המשכב וישב על המושב, מנין שב על המושב וישב על המשכב? ת"ל יטמא - ריבה". 4) מיוחד לרכיבה. 5) מניחים אותה על גב החמור. 6) מין שטיח שרגילים להניחו על גב הסוס כשורוכבים עליו (כלים פכ"ג מ"ב). דעת רבינו, שכל דבר שיושבים עליו בפסוק ורגליים נקרא מרכב ולא מושב (ראה 'תוספות יום טוב' כלים פ"א מ"ג, ד"ה מרכב). וכן כתב בפירושו למס' כלים פ"א מ"ג. ואפילו אותו חלק שהאדם יושב עליו ממש אינו מטמא משום מושב, אבל דעת רש"י (עירובין כז, א ובפירושו על התורה פרשת מצורע), שמרכב פירושו הדברים המסייעים לרכיבה, כגון החגורה, שמכניסים בטבעות שבאוכף וקושרים אותה תחת בטן הסוס ומחזיקה את האוכף, או העץ שהרוכב אוחז בו, או משעין עליו גבו, אבל המקום שהוא יושב עליו ממש בשעת רכיבה טמא משום מושב, וכן דעת הר"ש והרא"ש. (ויש לתמוה על רבינו שמנה (בפירושו למשנה הנ"ל) אוכף בין המטמאים טומאת מרכב, הלא התוספתא מס' כלים בבא בתרא פ"ב אומרת: "האוכף טמא מושב, והתפוס שלו טמא מרכב". אולי מדובר באוכף המיוחד לנשים שדרכן לירכב, כששתי רגליהן נמצאות בצד אחד של הסוס, וסובר רבינו שדינו כמושב).

9 ב. הַמְשָׁכָב וְהַמֶּרְכָּב - כָּל אֶחָד מֵהֶן אָב מֵאַבּוֹת 9
הַטִּמְאָת שֶׁל תּוֹרָה. מִטְמֵאִין אִדָּם וְכָלִים בְּמִגְעָם, 10
וּמִטְמֵאִין אֶת הָאִדָּם בְּמִשְׁאָל⁷. וּמָה בֵּין מִשְׁכָּב 11
לְמֶרְכָּב? שֶׁהַנּוֹגֵעַ בְּמִשְׁכָּב, אִם הָיָה אִדָּם וְנִגַּע 12

(22) כלים פ"א מ"ג. (23) ומפני כובדן הרב, אין כובדו של הזב מורגש על המשכב. (24) טומאת זו נקראת "אבן מסמא" (שם). ופירש רבינו שם: כמו (דניאל ו, יח): והיתית אבן חדה ושמת על פום גובא (ראה 'תפארת ישראל' בהקדמתו לסדר טהרות, אות ו). (25) באבן. פיסקא זו באה ללמדנו, שלא תטעה לומר: כשם שאבן אינה חוצצת בפני הטומאה והיא חודרת לכל המשכבות שתחתיה, כך אור אינו חוצץ וכשהזב שוכב על גבי סדין תלויה באור למעלה מהם - נטמאו. ורבינו מוסיף וכותב "בשעת שכיבתו" להשמיענו, שהכוונה לנגיעה דרך שכיבה או ישיבה, אבל נגיעה באחד מאיבריו אינו מטמא אלא זה שנגע בו ונעשה ראשון. (26) זבים פ"ה מ"ב: כל הנישא על גבי הזב - טמא. (27) כדין עליונו של זב. (ראה למעלה ה"ג, וראה 'תוספות יום טוב' זבים פ"ה מ"ב, שמקיים את הגירסה: "למלמעלן, מטמאים אחד ופוסלים אחד". פירוש, אלה שהיו למעלה מן הזב מטמאים אוכלין ועושים אותם שני, והם פוסלים את התרומה שנעשית שלישי). (28) למעלה ה"ב.

ו. האכלים והמשקין והכלים שאינן עשויים לא למשקב ולא למושב ולא למרכב שהיו למטה, וישב הזב וכיוצא בו²⁹ עליהם למעלה ולא נגעו בהן - כלן טהורין³⁰. אבל אם היה האדם למטה והזב למעלה, אף על פי שאינו נוגע בו - הרי זה טמא משום נושא זב³¹, ככל נושא דבר שטמא במשא, שהנושא ראשון לטמאה³². הא למדת, שכל שיהיה למעלה מן הזב - טמא. בין אדם, בין כלים העשויין למשקב ולמושב ולמרכב בין שאר כל הכלים, בין אכלים בין משקין. הכל ראשון לטמאה. וכל שיהיה למטה מן הזב ולא יגע בו - טהור, חוץ מן האדם או פלי העשוי למשקב או למושב או למרכב; אלא שהאדם ראשון, והכלים העשויים למושב או למשקב או למרכב אב הטמאה, כמו שבארנו³³.

(29) זבה, נדה ויולדת. (30) שבת נט, א: יכול כפה סאה וישב עליה וכו' יהא טמא? תלמוד-לומר (ויקרא טו, ו): "אשר ישב עליו הזב וכו' יטמא" מי שמיוחד לשיבה. (31) אבל כלים אינם מיטמאים במשא. (32) אם פירש מן הטומאה, אבל כל זמן שלא פירש - דינו כאב הטומאה ומטמא כלים (ראה למעלה ה"ב). (33) כמה פעמים בפרק זה.

יום שישי י"ב שבט ה'תשפ"ב

פרק שביעי

(1) יבאר שבחמישה דברים הזב מטמא מרכב משכב ומושב, וכיצד. שמרכב ומושב מטמאים את האדם בשבעה דברים, וכיצד. זב שדרס על כלי שלא נעשה למרכב משכב ומושב.

א. הזב² מטמא את המשקב והמושב והמרכב בחמש דרכים: עומד, יושב, שוכב, נחל ונשען³. כיצד? כלי העשוי למשקב או למושב או למרכב,

1 כלים אבל מטמאין אכלין ומשקין, פשאר ולדות
2 הטמאה. וטמאת מדף מדבריהם¹⁵.

(13) בהלכות הקודמות, מדובר בדברים שהם תחת הזב, אפילו מאה בגדים זה על זה ושכב על העליון, כולם אב הטומאה, ובהלכה זו מדובר בדברים שהם למעלה מן הזב, בלשון התלמוד: "עליונו של זב". מן התורה טמא רק הבגד שנגע בזב ונעשה ראשון לטומאה, ואינו מטמא את הבגדים שעליו שלא נגעו בזב עצמו. (14) זבים פ"ד מ"ו. ופירש רבינו שם מלשון "ריחו נודף". והכוונה, כמו שריח נודף מרחוק, כך גם כאן מטמא את הבגדים המרוחקים מן הזב. (15) דברי חכמים, גזירותיהם. נדה ד, ב. וסובר רבינו, שהדרשה בגמרא שם לב, ב מהכתוב (ויקרא טו, י'): "וכל הנוגע בכל אשר יהיה תחתיו" היא אסמכתא, כלומר, חכמים הסמיכו גזירתם על המקרא הזה (כסף-משנה).

3 ד. הזב¹⁶ והזבה והנדה והיולדת והמצרע שמתו - הרי הן מטמאין משקב ומרכב אחר מיתתן כשהיו כשהן חיו עד שימזק הבשר. וטמאה זו מדבריהם¹⁷, גזרה שמה יתעלה אחד מאלו וינמו שמת והוא עדין לא מת. נמצא משקבו ומרכבו¹⁸ של אחר מיתה אב טמאה של דברי סופרים. אבל נכרי שמת - אינו עושה משקב¹⁹, שהרי כשהוא חי אינו מטמא אלא מדבריהם²⁰, כמו שבארנו²¹.

(16) משנה, נדה סט, ב. (17) גמרא, שם. (18) שלא נגע בהם, אבל כשנגע בהם טמאים טומאת מת מן התורה. (19) פירוש, אינו מטמא משכב שאינו נוגע בו. שם. (20) ואין גזורים גזירה לגזירה, ברייתא שם. (21) למעלה פ"ב ה"י.

ה. כל מקום²² שאתה שומע טמאת משקב ומרכב - אינו שוגע הטמא במשקב או במרכב כשינשא עליהן, אלא אפילו היו אבנים גדולות למעלה מן הכלי העשוי למשקב או למרכב ונשא הזב על האבנים למעלה²³ - נטמא המשקב או המרכב ונעשה אב טמאה. אפילו אלה משקב או מרכב זה למעלה מזה ואבן על העליון, וישב אחד ממטמאי משקב ומושב למעלה מן האבן - נטמאו הכל²⁴. ואחד המשקב הנוגע בארץ או המשקב של מעלה אם נגע בו²⁵ בשעת שכיבתו - כל אחד מהן אב הטמאה. וכן אם היה אחד ממטמאי משקב ומושב למטה ואבן על גביו, ואכלין ומשקין וכלים ואדם על גבי האבן זה למעלה מזה - כלן טמאין²⁶. וראשון לטמאה²⁷. ואחד פלי או אכל ומשקה או אדם הנוגע בזב, או פלי או אכל ומשקה או אדם שהוא למעלה על האבן שעל גביו - הכל ולד טמאה, ואינו מטמא לא אדם ולא כלים; חוץ מן האדם שעל גבי הזב, שעד שלא פרש ממטמאיו מטמא שאר כלים, כמו שבארנו²⁸.

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום שישי י"ב שבט - ס' טהרה - הל' מטמאי משכב ומושב קעג

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

הטמא שִׁנְשָׂא רְבוּ עַל מְקַצַּת הַמִּשְׁכָּב¹⁵ או הַמִּרְכָּב²⁷
- נְטִמָּא הַמִּשְׁכָּב כְּלוּ או הַמִּרְכָּב כְּלוּ. וְכֵן הַטְּהוֹר²⁸
שִׁנְשָׁא רְבוּ עַל מְקַצַּת הַמִּדְרָס - נְטִמָּא, וְאִף עַל פִּי²⁹
שֶׁלָּא נִשָּׂא אֶלָּא מְקַצַּת הַמִּשְׁכָּב³⁰.

(10) רוב גופו. (11) מיעוט הגוף של הטמא או של הטהור.
(12) כלומר, אם לא נגע כגון שאבן מפסיקה בין הזב בין
המשכב או בין הטהור ובין המשכב. (13) שאבן מפסיקה
בינו לבין הזב. (14) על משכב שכזה שלא נגע בו הזב.
ולא התכוון לומר על אותו משכב עצמו שמיעוט הזב נישא
עליו, שהרי אפילו אם רובו של הטהור נישא עליו - טהור.
(15) המשנה שם מסיימת: נמצאת טומאה נכנסת לו ויוצאת
ממנו (לטמא אחרים) במיעוטו. (16) חסר: על.

ד. זָב שֶׁהָיָה מְטַל עַל חֲמִשָּׁה סְפָסְלִין שֶׁהָיוּ מְנַחֲיִין³¹
לְאַרְבָּעָן¹⁷ - טְמֵאִים, שֶׁהָיָה נִשָּׂא רְבוּ עַל כָּל אֶחָד מֵהֶן¹⁸.
הָיָה מְנַחֲיִין לְאַרְבָּעָן¹⁹ - טְהוֹרִין, שֶׁהָיָה לֹא נִשָּׂא רְבוּ עַל³³
כָּל אֶחָד מֵהֶן²⁰. וְאִם יִשֹּׁן עֲלֵיהֶם - בֵּין כֶּף וּבֵין כֶּף³⁴
טְמֵאִים, שֶׁמָּא נִתְּהַפֵּף²¹ עֲלֵיהֶם וְנִמְצָא רְבוּ עַל כָּל³⁵
אֶחָד. הָיָה מְטַל עַל שֵׁשֶׁה כְּלָים הֶעָשׂוּיִים לְמִשְׁכָּב,³⁶
שִׁתֵּי יָדָיו עַל שְׁנָיִם, וְשִׁתֵּי רַגְלָיו עַל שְׁנָיִם, וְרִאשׁוֹ עַל³⁷
אֶחָד, וְגוֹפוֹ עַל אֶחָד - אֵין טְמֵא מִשּׁוּם מִשְׁכָּב²² אֶלָּא³⁸
זֶה שֶׁתַּחַת גּוֹפוֹ, שֶׁהָיָה נִשָּׂא רְבוּ עָלָיו. עֲמִד עַל שְׁנֵי³⁹
מִשְׁכָּבוֹת, רַגְלוֹ אַחַת עַל אֶחָד וְרַגְלוֹ שְׁנִיָּה עַל הַשְּׁנִי -⁴⁰
שְׁנֵיהֶן טְמֵאִין²³.⁴¹

(17) והוא שוכב לרוחבן. (18) שהרי כל ספסל תומך כל
רוחב גופו. (19) והוא שוכב לאורכו. (20) אם רוחב גופו
תופס את רוחבם של כל הספסלים, הרי רק חלק החמישי
מגופו מונח על כל ספסל. (21) ואף על פי שפסק בפרק
י"ח מאבות הטומאות הלכה י"ד, שכל הטומאות כשעת
מציאתן, כאן אין אומרים כן, מפני שדרכו של יושן להתהפך
והמלה "שמא" נמשכת לסופה של הפיסקא: "ונמצא רובו
על כל אחד". (22) אבל מיטמאים משום מגע הזב ונעשו
ראשון לטומאה וזה שתחת גופו מטמא משום משכב ונעשה
אב הטומאה. (23) שם שנינו: "עומד על שני כיסאות, רבי
שמעון אומר, אם רחוקין זה מזה - טהורים". ורבינו
בפירושו שם כתב: ואין הלכה כרבי שמעון וכן פסק כאן
"טמאים" סתם ומשמע בין קרובים ובין רחוקים.

ה. הָיָה יוֹשֵׁב עַל גִּבִּי הַמִּטָּה וְאַרְבָּעָה מִשְׁכָּבוֹת תַּחַת⁴²
אַרְבַּע רַגְלֵי הַמִּטָּה - כָּלָן טְמֵאוֹת, מִפְּנֵי שְׂאִינָה⁴³
יְכוּלָה לַעֲמִד עַל שְׁלֹשׁ⁴⁴.

(24) ולפיכך כל רגל המיטה נושאת את כל גופו של הזב.
פסק כחכמים נגד דעת רבי שמעון. דין זה דומה לדין עומד
על שני משכבות רחוקים זה מזה שבסוף ההלכה הקודמת.
ונראה שעל דעת חכמים כאן הסתמך רבינו והכריע נגד דעת
רבי שמעון בהלכה הקודמת. ומסולקת בזה השגת הראב"ד
שם.

ו. הָיָה רוֹכֵב עַל גִּבִּי בְּהֵמָה²⁵ וְאַרְבָּעָה מִשְׁכָּבוֹת תַּחַת⁴⁵
אַרְבַּע רַגְלֵיהָ - כָּלָן טְהוֹרוֹת. מִפְּנֵי שֶׁבְּהֵמָה יְכוּלָה⁴⁶

אֶפְלוּ הָיָה תַּחַת הָאָבֶן, אִם עֲמִד אֶחָד מִמִּטְמָאֵי¹
מִשְׁכָּב עַל הָאָבֶן או יוֹשֵׁב עָלֶיהָ או שָׁכַב או נִשְׁעַן²
עָלֶיהָ או נִתְּלָה בָּהּ, הוֹאִיל וְנִתְּנָשָׂא עַל הַכְּלִי הַזֶּה³
מִכָּל מְקוֹם - נְטִמָּא וְנַעֲשֶׂה אֵב טְמָאָה. וְכָל אֶחָד⁴
מִחֲמִשָּׁה דְּרָכִים אֵלּוּ הוּא הַנִּקְרָא מִדְרָס⁵ בְּכָל מְקוֹם.

(2) משנה זבים פרק ב ד. ושם שנינו משכב בלבד, ורבינו
הוסיף מושב ומרכב. בנוגע למושב השמיענו למעלה בפרק
ו הלכה א, שדינו כמשכב. וכאן משמיענו רבינו שגם מרכב
מטמא בחמש דרכים אלו, מפני שגם במרכב כתוב "טמא"
מיותר, שהרי כתוב שם אחר כך "טמא". ולמה השמיטה
המשנה את המרכב? מפני שבה המדובר "לטמא אדם
לטמא בגדים" ומרכב אינו מטמא בגדי הנוגע בו. אבל רבינו
השמיט את המלים "לטמא בגדים" ולפיכך מנה גם מרכב.
(3) בתורת כהנים פרשת זבים פרק ב הלכה ז שנינו: אין לי
אלא בזמן ששכב על המשכב וישב על המושב, שכב על
המושב וישב על המשכב, עמד, נשען ונתלה מניין? תלמוד
לומר "טמא טמא" - ריבה. (4) רבינו בפירושו על
המשנה אומר: והשם הכולל לאלה החמשה פנים הוא:
מדרס.

ב. וְכֵן הַמִּשְׁכָּב וְהַמִּרְכָּב⁵ מְטַמְּאִין אֶת הָאָדָם⁶
בְּשִׁבְעָה דְּרָכִים: בְּחִמְשָׁה דְּרָכִים אֵלּוּ שְׁמַנִּינוּ, וּבְמַגָּע⁷
וּבְמִשָּׂא. כִּיצַד? מִשְׁכָּב או מִרְכָּב שְׁדִרְס⁶ עָלָיו הַזָּב⁸
וְנִטְמָא בְּמִדְרָסוֹ - הַנוֹגֵעַ בּוֹ או הַנוֹשֵׂא טְמָא. וְכֵן⁹
הַיּוֹשֵׁב עָלָיו או הַעוֹמֵד או הַשּׁוֹכֵב או הַנִּתְּלָה או¹⁰
הַנִּשְׁעָן, אִף עַל פִּי שֶׁהָיָה אָבֶן מְכַדֵּל בֵּין הַטְּהוֹר¹¹
וּבֵין הַמִּדְרָס - הָרִי זֶה נְטִמָּא. שְׁנֵאמַר: וְהַיּוֹשֵׁב עַל¹²
הַכְּלִי אֲשֶׁר יוֹשֵׁב עָלָיו הַזָּב. מִפִּי הַשְּׂמוּעָה לְמַדּוֹ,¹³
שֶׁמְקוֹם שֶׁהַזָּב יוֹשֵׁב וּמִטְמָא⁷, אִם יוֹשֵׁב שָׁם הַטְּהוֹר¹⁴
- נְטִמָּא⁸. מָה הַזָּב מְטַמָּא מִרְכָּב וּמוֹשָׁב שֶׁתַּחַת¹⁵
הָאָבֶן, אִף הַטְּהוֹר מִתְּטַמָּא מִן הַמִּשְׁכָּב או הַמִּרְכָּב¹⁶
שֶׁהוּא מִתַּחַת הָאָבֶן, אִף עַל פִּי שֶׁאֵין הַזָּב שָׁם⁹ עַל¹⁷
הַמִּשְׁכָּב. וְאָדָם זֶה שֶׁהוּא לְמַעַלָּה מִן הַמִּדְרָס מְטַמָּא¹⁸
בְּגָדִים כָּל זְמַן שֶׁלֹּא פָּרַשׁ מִמִּטְמָאֵיו, כְּמוֹ שֶׁבְּאַרְנוֹ.¹⁹

(5) גם כאן הוסיף רבינו מרכב, שאינו במשנה. (6) "דרס"
הוא שם כולל לחמש הדרכים שנמנו בהלכה א. (7) את
הכלי שישב, ששכב או שרכב עליו. (8) תורת כהנים שם
פרק ג הלכה א. נראה לרבינו, שזו אינה דרשה גמורה לדונה
כאילו נכתב בפירוש, אלא תורה שבעל פה היא ולפיכך
מגדירה "מפי השמועה". (9) שלא תטעה לומר, שאינו
מטמא אלא כל זמן שהזב דורס עליו (תורת כהנים שם).

ג. אֵין הַזָּב מְטַמָּא אֶת הַמִּשְׁכָּב עַד שִׁנְשָׂא רְבוּ¹⁰ עַל²⁰
הַמִּשְׁכָּב או עַל הַמוֹשָׁב או עַל הַמִּרְכָּב. וְכֵן הַטְּהוֹר²¹
שְׁדִרְס עַל מִדְרָס הַזָּב אֵינוֹ מִתְּטַמָּא מִחֲמַת הַמִּדְרָס²²
עַד שִׁנְשָׂא רְבוּ עָלָיו. אֲבָל אִם נִשָּׂא מַעוּטוֹ¹¹, הוֹאִיל²³
וְלֹא נִגְע¹² - הָרִי זֶה טְהוֹר. כִּיצַד? מְקַצַּת טְמָא עַל²⁴
הַמִּשְׁכָּב¹³ וּמְקַצַּת הַטְּהוֹר עַל אוֹתוֹ מִשְׁכָּב¹⁴ -²⁵
הַמִּשְׁכָּב טְהוֹר, וְהַטְּהוֹר שִׁנְשָׂא מְקַצָּתוֹ עָלָיו טְהוֹרִין.²⁶

מִלְאָכְתּוֹ שְׁעוֹשָׁה לָהּ - הָרִי זֶה מִתְטָמָא בְּמִדְרָס.
כְּגוֹן הָרִידִיד³⁹ וְהַחֲלוּק⁴⁰ וְהַטְּלִית⁴¹ וְהַתְּרַמֶּל⁴²
וְהַחֲמֵת⁴³, אָף עַל פִּי שָׂכַל אֶחָד מֵהֶן לֹא נַעֲשֶׂה
מִתְחִלָּה לְמִשְׁכָּב - הָרִי הוּא מְשַׁמֵּשׁ אֶת הַמִּשְׁכָּב עִם
מִלְאָכְתּוֹ. וְכֵן כָּל פְּיוּצָא בְּאֵלוּ. וּבְהַלְכוֹת כָּלִים⁴⁴
אֲבָאָר כָּל הַכָּלִים הַמִּטְמָאִין בְּמִדְרָס וְכָלִים שְׁאִין
מִטְמָאִין בְּמִדְרָס. וְאִי זֶה כָּלִי רְאוּי לִישִׁיבָה, וְאִי זֶה
רְאוּי לִשְׁכִּיבָה, וְאִי זֶה רְאוּי לְרִכְיָבָה.

~ נקודות משיחות קודש ~

ז"ב שדרס על כלי שלא נעשה למשכב או למושב או למרכב,
הרי זה טהור שהרי אומרים לו עמוד ונעשה מלאכתנו".

הנה יש בזה הוראה ועצה נפלאה בעבודת ה': כשבא היצר
הרע אל יהודי "אומרים לו עמוד ונעשה מלאכתנו" כי הרי
הוא טוען שבא בשליחותו של הקב"ה ולהיותו "ירא
שמים" הרי הוא ממלא את תפקידו, אומרים לו הן אמת
שיש לך תפקיד ושליחות, אבל מכיון שגם לנו יש תפקיד
ושליחות "אני נבראתי לשמש את קוני" אומרים אנו לך
"עמוד ונעשה מלאכתנו" ואיך יכול להפריענו. כי כשיהודי
חי עם הרגש תמידי ש"אני נבראתי לשמש את קוני" אין
יצה"ר יכול להפריע לו, שהרי אומר לו "עמוד ונעשה
מלאכתנו" וכפסק הדין "הרי זה טהור". ויש להוסיף שאין
אומרים לו "רד" או "הסתלק" וכד' אלא "עמוד" כי שלילה
זו היא באופן של עמידה ועליה גם אצל היצה"ר עצמו,
שהרי תכליתו אינו לבלבל את היהודי מעבודתו אלא
שיתגבר עליו וינצחו וזוהי העליה בשבילו.

(יין מלכות' ספר טהרה סימן טז)

(35) ולא נגע. ראה למעלה פרק ו הלכה ו. כאן הוסיף ביאור
והדגשה, שאפילו דבר הראוי למשכב אם לא נעשה לשם
כך אינו מטמא משום משכב. (36) כלי מיוחד למדוד בו
תבואה וקטניות. (37) עשויה ללוש בה בצק.
(38) מפרש. (39) בגד דק. "וירקעו את פחי הזהב" (שמות
לט, ג) מתרגם אונקלוס "ורידו". ובהלכות סנהדרין פרק
כ"ג הלכה ג כותב רבינו: מעשה באחד שהעביר נוצה של
עוף מעל רידד הדיין. ויש מפרשים צעיף של אשה מלשון
נשאו את רידיד (שיר השירים ה, ז). ואם נקבל פירוש זה,
יהיה המדובר בצעיף גדול העוטף גם חלק מהגוף.
(40) בגד עם שרולים. (41) כמו טליתות של מצוה שלנו.
(42) ילקוט גדול מחזיק חמשה קבים (הקב אחד משה
בסאה) והרועה נותן שם חפציו ולפעמים הוא שוכב עליו.
(43) ילקוט מחזיק שבעה קבים. (44) מפרק כב ואילך.

פרק שמיני

(1) יבאר אם הסיטה הטומאה את האדם וחומר בהיסט הזב
ממגעו, ודין זב שהכניס ידו לאויר כלי חרס, ואם היה קנה
אחוז בקמטו והסיט, אם היה הקנה בקמטו של טהור והסיט,
הזב בכף מאזנים וכלי משכב ומושב בכף שנייה, הזב
והטהור שישבו על הספסל או עלו באילן או שהגיפו שניהם

לַעֲמֹד עַל שֵׁלֶשׁ, וְנִמְצְאָת הִרְבִּיעִית מְסִיעַ, וּמְסִיעַ
אֵין בּוֹ מִמֶּשֶׁכֶּ; וְהוֹאִיל וְכָל אַחַת רְאוּיָה לְהִיּוֹת
מְסִיעַ וְאֵין אָנּוּ יוֹדְעִים²⁷ אִי זֶה יוֹד וְאִי זֶה רֶגֶל הִיא
שְׁלֹא הִיְתָה נִשְׁעָנָה עָלֶיהָ - הָרִי לֹא הִחֲזָקָה טִמְאָה
בְּאַחַת מֵהֶן, וְלִפְיָכֶּךָ פֶּלֶן טְהוֹרוֹת²⁸. לְפִיכֶּךָ, אִם הִיָּה
מִשְׁכָּב אֶחָד תַּחַת שְׁתֵּי יָדֵי הַבְּהֵמָה אוֹ תַּחַת שְׁתֵּי
רִגְלֶיהָ אוֹ תַּחַת יָדָהּ וְרִגְלָהּ - הָרִי זֶה טִמְאָה, שֶׁהָרִי
וְדָאִי נִשָּׂא הָזָב עַל מִשְׁכָּב זֶה, שְׁאִין הַבְּהֵמָה יִכּוֹלָה
לַעֲמֹד עַל שְׁתֵּים.

(25) בין סוס ובין חמור. ולא כדעת רבי יוסי שמחלק בין
סוס לחמור. (26) וכל רגל נידונה כמסייע. ואין זה דומה
לזב ישן על חמשה ספסלים שבהלכה ד. נימוק זה אמרו
במסכת שבת צג, א. (27) מלשונו משמע שאנו מטהרים
מפני הספק, אולם בגמרא שם דחה את נימוק הספק ופירשו
משום מסייע. וצריך עיון. (28) אילמלי הוחזקה טומאה
היינו מטמאים כולם מפני הספק או מפני התערובת, אבל
כאן אף אחת אינה מטמאה, מפני שכולן הן מסייע בלבד.
[מסגנונו של רבינו אפשר להבין, שיש כאן שני נימוקים,
אבל נראים הדברים, שהסתמך בעיקר על הנימוק שכל רגל
היא מסייע שאין בו ממש].

ז. יִשָּׁב הַטִּמָּא עַל קוֹרֶת בֵּית הַבַּד²⁹ - כָּל הַכָּלִים
שֶׁנִּשְׁעָלָם³⁰ טִמְאִים, שֶׁהָרִי הֵם רְצוּצִים תַּחַת הַקּוֹרָה³¹.
אָבֵל אִם יִשָּׁב עַל מִכְבֶּשׁ³² שֶׁל כּוֹבֵס - הָרִי הַכָּלִים
שֶׁתַּחַת לֹחַ הַמִּכְבֶּשׁ³³ טְהוֹרִים, מִפְּנֵי שֶׁהוּא רְפוּי,
וְנִמְצְאָת מִשְׁעָנָה הַמִּכְבֶּשׁ עַל רִגְלָיו³⁴, לֹא עַל הַכָּלִים
שֶׁתַּחְתָּיו; שְׁאִם יִרְצֶה אָדָם לְהַכְנִיס סִפִּין וְכִיּוּצָא בֵּה
בֵּין הַכָּלִים שֶׁתַּחַת הַמִּכְבֶּשׁ וּבֵין הַמִּכְבֶּשׁ - מִכְנִיס,
אָף עַל פִּי שֶׁהוּא קָשׁוּר.

(29) מעבדה לסחיתת שמן מזיתים או מגרעינים שמנים על
ידי לחץ של קורה כבידה. (30) סל של נצרים קלוע כעין
שבכה שמניחים בו הזיתים העומדים לסחיתה. ויש מפרשים
שנותנים בו את פסולת הזיתים, אחר שהוציאו מהם מיטב
שמןם ועל ידי לחיצת הקורה נפלט קצת שמן. (31) והזב
נישא עליהם. (32) שנותן הכובס על הבגדים, כדי ליישר
את קמטיהם. (33) הכסף משנה מפרש, שהכובס מניח לוח
על הבגדים והמכבש עליו. והמדובר כאן, כשהזב לא ישב
על הלוח אלא על קצה המכבש שלא כנגד הבגדים. והלוח
עצמו אינו מהודק ביותר לבגדים. (34) רגלי המכבש.

ח. זָב שֶׁדָּרַס³⁵ עַל כָּלִי שֶׁלֹּא נַעֲשֶׂה לְמִשְׁכָּב אוֹ לְמוֹשָׁב
אוֹ לְמִרְכָּב, אָף עַל פִּי שֶׁהוּא רְאוּי לְמִשְׁכָּב, הוֹאִיל וְלֹא
נִגַּע בּוֹ - הָרִי זֶה טְהוֹר; שֶׁהָרִי אֹמְרִים לוֹ: עֲמֹד וְנַעֲשֶׂה
מִלְאָכְתָּנוּ כְּכָלִי זֶה. מִיָּצֵד? כִּפָּה סָאָה³⁶ וְיִשָּׁב עָלֶיהָ,
כִּפָּה עֲרֵבָה³⁷ וְיִשָּׁב עָלֶיהָ, אוֹ שִׁישָׁב עַל פִּרְכָּת אוֹ עַל
קִלְעָה³⁸ שֶׁל סִפִּינָה וְכִיּוּצָא בֵּהֶן - הָרִי אֵלוּ טְהוֹרִים.
שְׁנֵאמַר: אֲשֶׁר יִשָּׁב עָלָיו - הַמִּיָּחֵד לִישִׁיבָה, לֹא
שְׁאוּמְרִים לוֹ: עֲמֹד וְנַעֲשֶׂה מִלְאָכְתָּנוּ, מִפְּנֵי שֶׁכָּלִי זֶה
לֹא נַעֲשֶׂה לִישִׁיבָה. הִיָּה הַכָּלִי מְשַׁמֵּשׁ לִישִׁיבָה עִם

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום שישי י"ב שבט - ס' טהרה - הל' מטמאי משכב ומושב קעה

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

באוהל המת, ומטמאות במשא הזב". ופירש שם רבינו: מחבתות כפולות, וכך הן נעשות: עושים כדור חלול מטיט, ואחרי שריפתו חותכים אותו באמצעו ומתחלק לשתי מחבתות. והמדובר כאן לפני שנחתכו ואין פתוחות לאויר. (13) כלים פ"ט מ"ו. הכסף-משנה מעיר, שאלה טמאים גם באוהל המת, ורק בלוע בגוף חי בלבד אינו מיטמא, ואם-כן אין דינו דומה לדין אלפסין אירניות.

ד. זב שהכניס ידו¹⁴ או רגלו לאויר פלי חרס, הואיל ולא נגע בו מתוכו ולא הנידו - הרי זה טהור; שאין הנדה וכיוצא בה מטמאין לאיברים.

(14) הכסף-משנה מציין מקור דין זה בשבת פב, ב: "נדה אינה מטמאה לאיברים" (ראה הלכות אבות הטומאות פ"ו ה"ג, והשגת הראב"ד כאן).

ה. זב¹⁵ שהיה קנה אחוז בתוך קמטו¹⁶, והסיט והוציא בקצה הקנה אדם או פלי - הרי הן טהורין. שנאמר: וכל אשר יגע בו הזב וידיו לא שטף במים. מפי השמועה למדו, שהכתוב הזה מדבר בהסט הזב¹⁷, והוציא בלשון נגיעה¹⁸ לומר: מה נגיעה - בידי והדומה לידיו משאר גופו הגלוי אצל הנגיעה, אף הסט - עד שסיט בגלוי שגופו, לא שסיט בבית הסתרים. היה הקנה בקמטו של טהור והסיט בו את הזב - טמא; שהסיט את הטמאה פנושא אותה, וקשם שהנושא בבית הסתרים - טמא, כמו שבארנו בתחלת ספר זה¹⁹, כך המסיט בבית הסתרים - טמא.

(15) מימרא של ריש לקיש, נדה מג, א. (16) בקמטים שבעור הגוף, במקום שאינו מגולה לאויר. (17) שלא נגע בטהור אלא הזיוו ממקומו באמצעות משהו אחר. (18) שהרי אי-אפשר לנגוע במקומות הבתלי גלויים. (19) בפרק א מהלכות טומאת מת הלכה ח.

ו. הזב²⁰ בכף מאזנים, וכלי העשוי למשקב או למרפב בכף שניה פגגדו: פרע²¹ הזב - הרי הן כפלים שנגע בהן²², שהרי הסיטן; פרעו הן - טמאין משום משקב ונעשו אב, שהרי נשאו הזב וכאלו עמד עליהן. היה בכף שניה שאר הפלים²³ או אכלין ומשקין או אדם, בין שפרעו הן בין שפרע הזב - פלן ראשון לטמאה²⁴.

(20) זבים פ"ג מ"ה. (21) הכריע, ומתוך כך עלתה הכף שהכלי עליה. (22) ולא כמשכב ומושב, שהם אב הטומאה. והנימוק, מפני שהם למעלה מן הזב (ראה למעלה פ"ז ה"ג). במשנה שם, כתוב: "טהורים". ופירש רבינו, וכן כל מפרשי המשנה שהם טהורים מטומאת מדרס, אבל טמאים כעלינו של זב. (23) שאינם ראויים למשכב ומושב (ראה למעלה פ"ו ה"ו). (24) מדין היסט או מדרס, במשנה (שם מ"ז) כתוב רק "אוכלין ומושקין", ויובן שהוא-הדין לאדם וכלים.

הדלת, ודין העלו זה את זה מהבור או שהיו מפשילים בחבלים, וטהור שהיכה זב או איפכא, זב שנישא מקצתו על הטהור או בהיפך.

א. כבר בארנו²⁵ בתחלת ספר זה, שאם הסיט³ האדם את הטמאה שהיא מטמאה במשא - נטמא משום נושא; אבל אם הסיטה הטמאה את האדם - לא נטמא⁴.

(2) בהלכות טומאת מת פ"א ה"ו. (3) הזיו ממקומו. (4) בכל הטומאות חוץ לזב וחבריו. ראה הלכה ב.

ב. אין בכל אבות הטמאות פלן טמאה, שאם תסיט את האדם הטהור או את הפלי הטהור תטמא אותו, אלא הזב או חבריו⁵ בלבד. וזו היא הטמאה היתרה בזב שלא מצינו פמותה בכל התורה⁶, שאם הסיט את הטהורין - טמאין. פיצד? היתה קורה מטלת על ראש הגדר, ואדם טהור או פלים, אפלו פלי חרס⁷, על קצתה, והניד הזב את הקצה השני, הואיל ונתנדרו מחמת הזב - הרי זה פמי שנגע בהן וטמאין ונעשו ראשון לטמאה דין תורה. ואין צריך לומר, שאם נשא הזב את האדם או את הפלים - שטמאין. ואחד זב וזבה נדה ויולדת בכל הדברים האלו. הנה למדת, שהאדם הטהור שהסיט את הזב - נטמא משום נושא זב; והזב שהסיט את הטהור, בין אדם בין פלים, אפלו פלי חרס - טמאין, מפני שהנדה הזב לאחרים כאלו נגע בהן⁸.

(5) זבה, נדה ויולדת מן התורה. וגוי וגויה מדרבנן. שבת פג, א. (6) שם: "שלא מצינו לו חבר בכל התורה". (7) שאינו מטמא בנגיעה בדפנו החיצון, אלא בנגיעה בתוכו באוירו, אע"פ שלא נגע בדופנו כלל. ב'תורת כהנים' פרשת זבים פרק ד פרשתא ג ה"ב, שנינו: מאחר שלמדנו שאין מטמאים אותו (את כלי חרס) אלא מאוירו, מה תלמוד לומר (ויקרא טו, יב): "וכלי חרס אשר יגע בו הזב ישבר"? מגע שהוא ככולו, הוי אומר זה היסטו. והטעם, שכל הכלי, לרבות תוכו, זז ממקומו. (8) כלומר, אע"פ שהסיטו בלי נגיעה, דינו כאילו נגע והסיט ומטמא כנושא.

ג. חמר בהסט הזב ממגעו: שאם נגע בכלי חרס המקף צמיד פתיל⁹ - טהור¹⁰, ואם הסיטו - טמאהו. וכן פלי חרס שהוא נבוב¹¹ ככדור ועדין לא נעשה לו פה, כמו אלפסין אירניות¹², אם הסיטן הזב - טמאים, ואף על פי שהן טהורין באהל המת, שהרי הן בכלי חרס המקף צמיד פתיל שפתחו סתום. וכן מחט שהיתה פלועה¹³ בתוך העץ וטבעת הפלועה בתוך הלבנה, והסיט הזב את העץ או הלבנה - נטמאו הפלים הפלועים שבתוכן. וכן כל פיוצא בזה.

(9) כיסוי מצומד, ואין בו מקום פתוח לאויר. (10) שם. (11) חלול באמצעו. (12) עדיות פ"ב מ"ה: "שכן טהורות

קצו שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום שישי י"ב שבט - ס' טהרה - הל' מטמאי משכב ומושב

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

זב משאר טומאת המטמאות במשא, שהן מטמאות רק אם הטהור הסיט את הטמא ולא להיפך, וזב מטמא גם כשהוא הסיט או נשא את הטהור.

ט. זב וטהור⁴² שהיו מפשילין⁴³ בכתלים, אם היה זה מושף אילף וזה מושף אילף - נטמא⁴⁴. ה'יו אורגין⁴⁵, בין פעמדין בין ביושבין, או טוחנין, או פורקין מן החמור או טוענין: בזמן שמשאן כבד - הרי זה טמא; ואם היה משוי קל - טהור⁴⁶.

(42) שם. (43) שוורים. (44) ובגדיו טמאים טומאת מדרס, שהרי הטמא נשען על הטהור. (45) שם. (46) כשהמשא קל אין האחד נשען על השני, אבל כשהמשא כבד הם נשענים זה על זה באמצעות המשא.

י. טהור⁴⁷ שהיה מפה את הזב - הרי זה טהור⁴⁸, וזב שהכה את הטהור - טמא⁴⁹; ושם ימשך⁴⁹ הטהור - והרי הטמא נופל⁵⁰, ונמצא כאלו נשען עליו⁵¹. ולפיכך אף בגדי הטהור טמאין.

(47) שם. (48) פירוש, טהור מטומאת מדרס, אבל הוא עצמו ובגדיו נעשו ראשון לטומאה מדין משא (הרא"ש בפירושו שם). ראה לקמן הערה מט. (49) יעזוב את מקומו, והמכה לא תגיע לגופו. (50) מעוצמת תנופת ידו. (51) על הטהור העומד ומקבל את המכה. וכשהטהור מכה את הטמא, הרי הטהור נשען על הטמא, ודינו כנושא את הזב שאין בגדיו טמאים.

יא. זב שנטמא⁵² מקצתו על הטהור או טהור שנטמא מקצתו על הזב - נטמא⁵³. כיצד? אצבעו של זב שהניחה למעלה מן הטהור או הטהור שהניחה אצבעו למעלה מן הזב, אף על פי שיש ביניהן אבן או קורה וכיוצא בהם - הרי זה טמא⁵⁴. וכן חבורי הזב⁵⁵ שנטמא על הטהור או חבורי טהור שנטמא על הזב - הרי זה טמא, וכאלו נשא כל אחד מהם עצמו של חבורו. ואלו הם החבורים: השנים הצפרנים והשער שלהן⁵⁶. ויראה לי, שטמא זה מדבריהם.

(52) שם פרק ה, מ"ב. (53) למדנו למעלה בפרק ז הלכה ג, שמשכב ומושב אינם מיטמאים ואינם מטמאים אלא כשנישא עליהם רוב גופו של האדם. ומשמיענו רבינו כאן, שאדם מיטמא, אפילו בחלק קטן מן הגוף של הזב ושל הטהור. (54) טומאת אבן מסמא. (55) הדברים המחברים לגוף. לקמן מבואר מה הם חיבורים. (56) תוספתא זבים פ"ה ה"ג.

פרק תשיעי

יבאר דבר שהיה מחובר בארץ או מסומר במסמרים והקיש עליו הזב והגיד כלי, ודין כל דבר שנפל מכה הסיטו או מכוח הרעדה, ושארין מרכב ומושב מטמא אלא בנגיעה, ודין הזב והטהור שישבו בספינה או רכבו על החמור, הנדחק ברחיים שהגוי בתוכה.

ז. הזב והטהור²⁵ שישבו על הספסל או על הנסר²⁶ בזמן שהן מחגירין²⁷, או שעלו באילן שפכו רע, והוא האילן שאין בעבי עקרו כדי לחק רבע הקב²⁸, או שעלו בספה²⁹ שפכה רע, והוא שנוחבא בה³⁰ ודוחק אותה תוזה בו, או שעלו בסלם מצרי³¹ שאינו קבוע במסמר, או שעלו על הכבש³² ועל הקורה ועל הדלת בזמן שאין מחברין בטיט - הרי זה טמא, מפני שהן מתנדנדין בהן, וכאלו הסיט הזב את הטהור³³ שעמו. אבל אם ישבו³⁴ בספינה גדולה שאינה יכולה להסיט באדם³⁵, או על הנסר או על הספסל בזמן שאינם מחגירין, או שעלו באילן ובספה שפכו יפה, או בסלם מצרי הקבוע במסמר, או בכבש ובקורה ובדלת שמתחברים בטיט, אפילו עלו מצד אחד - הרי זה טהור.

(25) שם פ"ג מ"א. (26) קרש. (27) מתנדנדים כאדם חגור. (28) אם יחקקו תוכו עד שיישאר דופן דק מאוד, לא יגיע חללו לגודל רובע הקב (בבא מציעא קה, ב). (29) ענף, מלשון הכתוב (שופטים ט, מט): איש שוכה. (30) בגמרא שם אמרו: שנחבאת באחוויזונה (הגהות הב"ח שם), ופירושו רש"י ו'תוספות' כשאוחזים אותה בכף היד כולה נחבאת בה ואינה נראית. ורבינו מפרש "כשאוחז בה והיא נחבאת בתוך ידו וכופף אותה, היא מזזת אותו" (לשון הכסף-משנה), פירוש, היד מזיזה את הענף. (31) סולם קטן, ואם אינו קבוע במסמר הוא מתנועע אילך ואילך. (32) קרש שמניחים ראשו אחד על הספינה וראשו השני נוגע בחוף, והוא משמש גשר לעבור עליו מן הספינה ליבשה. (33) כלומר, אפילו אם הכריע הזב ומתוך כך התרומם הצד שהטהור יושב עליו, גם כן טמא משום הסיט, ומכל-שכן אם כרע הטהור, שאז בגדיו נעשו אב הטומאה כמדרס הזב, כמבואר בהלכה ו. [בזה מסולקת תמיהת בעל החזון-איש שהקשה למה כתב רבינו: "וכאלו הסיט הזב את הטהור" ולא להיפך, ולא מצא יישוב מניח דעתו]. (34) זבים פ"ג מ"א. (35) כלומר, ע"י אדם, אינה זוה כשאדם עולה עליה.

ח. זב וטהור³⁶ שהיו שניהם פאחד מגיפין³⁷ את הדלת או פותחין - הרי זה טהור³⁸. ה'ה א'חד מגיף וא'חד פותח - נטמא³⁹. ה'עלו זה את זה מן הבור: אם הטמא העלה את הטהור - טמא⁴⁰ הוא; ואם הטהור העלה את הטמא - נטמא⁴¹ במשאאו⁴¹, כמו שבארנו.

(36) שם מ"ב. (37) סוגרים. (38) כחכמים שם, ונימוקם: מפני שהגפת הדלת או סגירתה היא מלאכה קלה, אין האחד נתלה בחבירו (הרא"ש בפירושו למשנה). (39) מפני שזה מושך לכאן והשני לכאן, נתלים זה על זה. (40) הזיו את הטהור. (41) סתם טומאת משא היא כשהטהור נושא את הטומאה, ואפילו לא הזיזה ממקומה, אלא היתה מנוחת עליו (כך היא דעת רבינו, אולם רש"י ור"ש חולקים עליו), או כשהגביה אותה אפילו כל שהוא (ראה הלכות טומאת מת פ"א ה"ו), והיסט פירושו הזזה ממקומו, ובשניהם חמור

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום שישי י"ב שבט - ס' טהרה - הל' מטמאי משכב ומושב קעז

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

נָרִי, הוֹאִיל וְלֹא נָגַע בָּהֶן - הָרִי אֵלּוּ טְהוּרִין²⁰. וְכֵן
אִם הִסִּיתִי²¹ הַמְשַׁכֵּב אֶת הַפְּלִים אוֹ אֶת הָאֲכָלִים
וְהַמְשַׁקֵּין - הָרִי אֵלּוּ טְהוּרִין.

(18) בזבים פ"ה מ"ג, שנינו: "כל הנושא ונישא על המשכב
טהור, חוץ מן האדם". (19) מונח כולל משכב מושב
ומרכב. (20) שם מ"ה. (21) כגון שהמדרס והטהור היו
על כפי המאזניים והכריע המדרס. ראה פ"ח ה"ו. נתבאר
כבר, שמסיט דינו כנושא.

ד. הָזָב וְהַטְּהוּר²² שֶׁיִּשְׁכְּבוּ בַּסְּפִינָה קִטְנָה הֵיכּוּלָהּ
לְהַמִּיט בָּאָדָם אַחֲדָה²³, אוּ בְּאִסְדָּא²⁴, אוּ שֶׁרָכְבוּ עַל
גַּבִּי בְּהֶמְהָה²⁵, אִף עַל פִּי שְׂאִין בְּגִדֶיהֶן נוֹגְעִין זֶה בָּזֶה
הָרִי בְּגִדֵי הַטְּהוּר טְמֵאִים מְדֻרָּס, וְטִמְאַתָּן בְּסֶפֶק,
שֶׁמָּא דָּרִס²⁶ הָזָב עֲלֵיהֶן. וְכֵן נִדָּה שֶׁיִּשְׁכְּבוּ עִם
הַטְּהוּר²⁷ בְּמִטָּה - בְּגִדִים טְמֵאִין מְדֻרָּס²⁸, חוּץ מִכֶּפֶה
שֶׁבְּרָאשָׁה²⁹. וְכֵן הַבְּגָדִים שֶׁבְּרָאשׁ הַנֶּסֶךְ³⁰ שֶׁבַּסְּפִינָה
טְהוּרִין³¹.

(22) שם פ"ג מ"א. (23) כשאדם אחד עולה עליה, הוא
מטה אותה ונכפפת תחתיו. (24) רפסודה (קורות מחוברות
יחד, ומשיטים אותן בנהרות). (25) דרכה של בהמה
לכופף את גבה תחת רוכביה. (26) פירוש, שמא הכריע
הטהור והגביה את הזב. ראה למעלה פ"ח ה"א וה"ב.
(27) צ"ל "הטהורה" (כת"י תימן). (28) שמא דרסה עליהם.
(29) של הטהורה, שאין לחשוש שמא דרסה עליה.
(30) התורין. (31) מדובר בזב וטהור שישבו בספינה קטנה,
שאמרנו למעלה שבגדי הטהור טמאים מדרס מספק, אבל
אלה שבראש התורין אין הזב יכול לדרוס עליהם, ולפיכך
טהורים. מקור דין זה במשנה שם בראש פרק ד: "רבי
יהושע אומר, נדה שישבה עם הטהורה במיטה, כיפה
שבראשה טמאה מדרס, ישבה בספינה, כלים שבראש הנס
שבספינה טמאין מדרס". וסובר רבינו, שרבי יהושע חולק
על המשנה שבפ"ג מ"א, שאינה מטמאת אלא את הבגדים
הנמצאים בצידו של הטמא בלבד, אבל לא את הנמצאים
במקום גבוה, ופסק כ'סתם משנה' (כסף-משנה).

ה. הַנִּדְחָק³² בְּרַחֲמִים שֶׁהַעֹבֵד כּוֹכְבִים בְּתוֹכָם³³ אוּ
זָבִי³⁴ וְכִיּוֹצֵא בּוֹ³⁵ - הָרִי בְּגִדֵּיו טְמֵאִין מְדֻרָּס. בָּאֵי זֶה
רַחֲמִים אָמְרוּ? בְּרַחֲמִים שֶׁמְנַדְּנִין אֶת הַקָּרָקַע עַד
שֶׁעוֹקְרִין אֶת הָעוֹמֵד פֶּאֶן³⁶ וְדוֹחְפִּין אוֹתוֹ מִמְּקוֹמוֹ.
וְדָבָר בְּרוּר הוּא, שֶׁטִּמְאַה זֶה בְּסֶפֶק, שֶׁמָּא יַעֲקֹר
הַטֵּמָא³⁷ וְדָרִס עַל בְּגִדֵי הַטְּהוּר.

(32) תוספתא, טהרות פ"ו ה"ח. הלכה זו שנויה גם
בתוספתא, אהלות פ"ט ה"ג, אבל שם הגירסה "שאיין
עוקרים". (33) וחכמים גזרו שגויים מטמאים כזבים.
(34) בתוספתא שם, הגירסה: והנדה בתוכה. (35) זבה, נדה
ויולדת. (36) האדם העומד על יד הריחיים. (37) מכוחו
של הנדנוד.

א. דָּבָר שֶׁהָיָה מְחַבֵּר² בְּאֶרֶץ אוּ מְסַמֵּר בְּמִסְמָרִים:
אִם הָיָה כּחוֹ³ יָפֵה וְחֹזֶק, וְהִקְיִשׁ⁴ עָלָיו הָזָב, וּבִעֲצַת
שֶׁהִקְיִשׁ הַנִּיד כָּלִי אוּ אֲכָלִין וּמִשְׁקִין מִכַּח הַכָּאֲתוֹ אוּ
שֶׁהִפִּילָן - הָרִי אֵלּוּ טְהוּרִים⁵; וְאִם לֹא הָיָה כּחוֹ יָפֵה
וְחֹזֶק אֲלֵא מִתְנַדְּנָד, וְהִקְיִשׁ עָלָיו הָזָב, וְהִפִּיל אוּ
הַנִּיד בְּכַח הַכָּאֲתוֹ כָּלִים אוּ אֲכָלִים וּמִשְׁקִין - הָרִי
אֵלּוּ טְמֵאִין, וּכְאֵלּוּ הִסִּיטָן, שֶׁהָרִי מִכּחוֹ נִפְלֹה⁶. זֶה
הַפִּלָּל: כָּל שֶׁנִּפְל מִכַּח הַסִּטּוֹ - טְמָא; מִכַּח הַרְעָדָה
טְהוּר. בִּיעֵזֵד? הִקְיִשׁ עַל אֵילָן אוּ סִפֶּה⁸ שֶׁכָּחֵן רַע,
אוּ עַל סֵלָם מְצָרִי שְׂאִינוֹ קְבוּעַ בְּמִסְמָר, אוּ עַל קוֹרָה
וְדֹלֶת וְכֶבֶשׂ שְׂאִינָם מְחַבְרִים בְּטִיט, אוּ שֶׁהִקְיִשׁ עַל
הַנֶּגֶר⁹ עַל הַמַּנְעוּל¹⁰ וְהַמְשׁוּט¹¹, וּבִשְׁעָה שֶׁהִקְיִשׁ
הִפִּיל אֲכָלִין וּמִשְׁקִין אוּ כָּלִים, אֲפִלּוּ הַנִּידֵן וְלֹא נִפְלּוּ
הָרִי אֵלּוּ טְמֵאִים. אֲבָל אִם הִקְיִשׁ עַל אֵילָן אוּ עַל
סִפֶּה שֶׁכָּחֵן יָפֵה, אוּ עַל סֵלָם מְסַמֵּר, אוּ עַל כֶּבֶשׂ אוּ
עַל דֹּלֶת אוּ קוֹרָה הַמְּחַבְרִין בְּטִיט, אוּ עַל הַמְּרִישׁ¹²,
אוּ עַל הַתְּנוּר, וּבִשְׁעָה שֶׁהִקְיִשׁ הַנִּיד כָּלִים אוּ אֲכָלִין
וּמִשְׁקִין, אֲפִלּוּ הִפִּילָן - הָרִי אֵלּוּ טְהוּרִין. וְכֵן כָּל
פְּיוּצָא בָּאֵלּוּ.

(2) זבים פ"ד מ"ב. (3) של הדבר המחובר ואינו מתנדנד.
(4) דפק. (5) מפני שההנדה נגרמה בעקיפין ע"י רעידת
הקרקע, וזה נקרא כוח כוחו ואינו מטמא (רש"י עירובין לה,
א. ראה פירוש רבינו למשנה שם, ויש להניח שגם הוא
התכוון לדברי רש"י). (6) הדפיקה הנידה ישירות את
הכלים שלא היו מחוברים יפה. (7) תוספתא, זבים פ"ד
ה"ה. (8) ראה למעלה פ"ח הערה כז. (9) יתד התקועה
באסקופה אחורי הדלת. (10) של הדלת. (11) של ספינה.
כל אלה אינם מחוברים יפה, ודפיקה קלה מרעידה אותם
ישירות. (12) קורה עבה שעליה מונחים ראשי קורות
הבית.

ב. תְּנוּרָה¹³ שֶׁהָיְתָה הַפֶּת דְּבוּקָה בּוֹ, וְהִקְיִשׁ עַל הַתְּנוּר
וְנִפְל כֶּבֶר, אֲפִלּוּ הָיָה תְּרוּמָה¹⁴ - הָרִי זֶה טְהוּר¹⁵.
וְאִם הָיָה חֶרֶס מִן הַתְּנוּר מְדַבֵּק בְּכֶבֶר¹⁶ שֶׁנִּפְל, אֲפִלּוּ
הָיָה חֲלִין - הָרִי זֶה טְמָא¹⁷.

(13) תוספתא, שם. התנורים שבזמניהם היו עשויים כעין סיר
חרס גדול, ומסיקים אותם בפנים ואח"כ מדביקים שם את
הפת. (14) שמחמירים בטהרתה. (15) מפני שהתנור כבד,
לא הונד הככר ישר מן הדפיקה. (16) הגר"א בתוספתא
שם, שהחרס היה מודבק בתנור, והזב דפק בחרס זה, וזה
לא כפירוש רבינו כאן. (17) במקרה זה, הרי נפל החרס,
וביחד עמו גם הככר, מכוח הדפיקה.

ג. אֵין הַמְשַׁכֵּב¹⁸ אוּ הַמְּרַכֵּב מְטֵמָא כָּלִים אוּ אֲכָלִין
וּמִשְׁקִין אֲלֵא בְּמַגַּע בְּלִבָּד; אֲבָל אִם הָיוּ כָּלִים אוּ
אֲכָלִים וּמִשְׁקִין לְמַעֲלָה מִן הַמְּדֻרָּס¹⁹ אוּ שֶׁהָיָה
הַמְּדֻרָּס לְמַעֲלָה מִהֶן, אֲפִלּוּ לֹא הִפְסִיק בִּינֵיהֶם אֲלֵא

קעט שייעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום ש"ק י"ג שבט - ס' טהרה - הל' מטמאי משכב ומושב

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

יום ש"ק י"ג שבט ה'תשפ"ב

פרק עשירי

1 יבאר עם הארץ אם הוא בחזקת טמא ומה היא טומאתו
ועד מתי הוא בחזקה זו, הבא לקבל דברי חבירות חוץ מדבר
אחד, ודין מי הוא הצריך לקבל דברי חבירות. ועם הארץ
שקיבל עליו דברי חבירות והיו לו טהרות כשהיה עם הארץ,
ודין אם נשאל החבר על טהרותיו, וחבר שנעשה מוכס או
גבאי למלך, עם הארץ שקיבל עליו דברי חבירות ונחשד
לדבר אחד או חבר שנחשד על הטהרות.

1 א. עם הארץ², אף על פי שהוא ישראלי וישנו בתורה
2 ובמצות³ - הרי הוא בחזקת טמא, ובגדיו מדרס
3 לטהרות⁴. ואם נגעו בגדיו באכלין ומשקין - הרי הן
4 טמאין. ואם נגע בכלי חרס מאויר⁵ - טמאהו.
5 ושוורפין את התרומה על מצען, אף על פי שטמאתן
6 בספק⁶. ואינן נאמנין על הטהרות⁷, לפי שאינן
7 בקיאים בדקדוקי טהרות וטמאות. ולעולם הוא
8 בחזקה זו ואינו נאמן על הטהרות עד שיקבל עליו
9 דברי חבירות⁸. ומה הן דברי חבירות שיקבל עליו?
10 שיהא נזהר בטמאות שלא יטמא בהן⁹, ובטהרות
11 שלא יטמא אותם¹⁰, ויזהר בנטילת ידים ובטהרתן,
12 ושלא יקח מעם הארץ דבר לח¹¹, ולא יתארח
13 אצלו¹², ולא יארחו אצלו בכסותו¹³.

2 בתקופת המשנה הגדירו תלמידי חכמים את עצמם
כ"חברים" המשתייכים לחברה נאמנה (רבינו בפירושו
לדמאי פרק ב משנה ג) והיו מתרחקים מאנשים ריקים
מתורה שלא נזהרו ביותר בדקדוקי מצוות שונים, וקראו
להם "עם הארץ". (3) מקיים כל המצוות אפילו אותן
שנחשדו עליהן עמי הארץ. (4) בחגיגה יח, ב שנינו: "בגדי
עם הארץ מדרס לפרושים" (שנזהרים מלאכול חולין
שנטמאו, אף על פי שאין בזה כל איסור). ובחולין לה, ב
נימקו: שמא ישבה עליהם אשתו נידה. (5) כלומר, מתוכו
(ראה למעלה פרק ח הלכה ד). אבל אם נגע בגבו לא
טימאהו, שכלי חרס אינו מיטמא מגבו (מצידו החיצון).
6 וכלל בידינו שאין שורפים תרומה וקדשים שנפסלו או
נטמאו מספק, בבגדי עם הארץ החמירו. מקור הדין במסכת
טהרות פרק ד משנה ה: "על שישה ספיקות שורפים את
התרומה וכו', ועל ספק בגדי עם הארץ" פירוש, על בגדי עם
הארץ שנגעו וודאי בתרומה ונטמא מספק, שמא ישבה
עליהם אשתו נידה. (7) לומר שלא נטמאו. (8) להיזהר
בכל הדברים שחבר (תלמיד חכם) נזהר בהם. (9) שלא
לצורך. (10) שלא יגע בהן כשהוא טמא. (11) שהוכשר
לקבל טומאה ואולי נטמא, אבל אוכל שלא הורטב מעולם
אינו מקבל טומאה. ונאמן עם הארץ לומר שפירות אלו לא
נתלחלו מעולם. משנה דמאי פרק ב, ג. ושם שנינו שלא
ימכור לעם הארץ לח ויבש. ורבינו השמיט דין זה מפני
שמשנה זו נוקטת שיטת בית שמאי, שאסור לגרום טומאה
לחולין שבארץ ישראל, אבל דעת בית הלל (שם פרק ו
משנה ו) שמותר. ורבינו בפירושו שם כתב: "וזהו היא משנה
אחרונה והלכה כן". וכן פסק בפרק ט"ז מהלכות טומאת

אוכלים הלכה ט. (12) שמא יגע בו או בבגדיו ויטמאהו.
(13) שלפעמים יושבים עליה ושמא ישבה עליה אשתו נידה,
כאמור למעלה.

14 ב. הבא לקבל דברי חבירות חוץ מדבר אחד מהן -
15 אין מקבלין אותו. ראינוהו שנוהג¹⁴ בצנעה בתוך
16 ביתו¹⁵ - מקבלין אותו ואחר כך מלמדין אותו עסקי
17 טמאה וטהרה; ואם לא ראינוהו שנוהג בצנעה
18 בביתו - מלמדין אותו ואחר כך מקבלין אותו.
19 ומקבלין אותו תחלה לטהרת הידים¹⁶, ואחר כך
20 מקבלין אותו לטהרות¹⁷. ואם אמר: איני מקבל
21 אלא לטהרת הידים¹⁸ - מקבלין אותו. קבל לטהרות
22 ולא לידים - אף לטהרות אין מקבלין אותו.
23 כשמקבלין אותו, חוששין לו¹⁹ כל שלשים יום עד
24 שילמד ויהיה רגיל בטהרות; ואחר שלשים יום
25 משקיבל דברי חבירות הרי בגדיו טהורין, וכל
26 אכליו ומשקיו טהורין, ונאמן על כל הטהרות,
27 כשאור כל החברים, ואף על פי שאינו תלמיד חכם.

14 מנהגי חבירות. (15) במקום שאנשים מן החוץ אינם
מתבוננים במעשיו ואין לחשוד בו שכוונתו לרמות.
(16) שיטול ידיו לסעודה לפני נגיעה בתרומה. שסתם ידים הן
שניות לטומאה ופוסלות את התרומה. (17) להחזיק כל
טהרותיו כטהרות של חברים. (18) מפני שעיקר אכילת
חולין בטהרה היא נטילת הידים ואם קיבל עליו נטילתן, הרי
לא השאיר דבר שלם. ומה שאמרנו למעלה שאם שייר דבר
אחד אין מקבלים אותו, המדובר, כששייר דבר שלם.
(19) אין סומכים עליו מפני שטרם התרגל לשמור כהלכה.

28 ג. תלמידי חכמים הרי הן בחזקת טהרה, נאמנין
29 ואינן צריכין לקבל דברי חבירות. אבל משחרכ בית
30 המקדש נהגו כהנים סלסול²⁰ בעצמן, שלא יהו
31 מוסרין טהרות אפילו לתלמידי חכמים עד שיקבל
32 עליו דברי חבירות.

(20) מעלה יתירה.

33 ד. זקן²¹ ויושב בישיבה²² אינו צריך לקבל, שפך
34 קבל בשעה שישיב²³.

21 תלמיד חכם. (22) בישיבת חכמי תורה. (23) שאין
מכניסים אדם לישיבה שלא קיבל עליו דברי חבירות ולפיכך
אפילו אחר חורבן בית המקדש לא הצריכוהו קבלה.

35 ה. המקבל דברי חבירות - צריך לקבל בפני שלשה
36 חברים. ובניו ובני ביתו אינן צריכין לקבל בפני
37 שלשה, מפני שהוא מלמדן ומרגילן בדרך טהרה.
38 ואשת חבר ובניו ובני ביתו ועבדיו - הרי הן פחרי.
39 וחבר שמת - אשתו ובניו ובני ביתו בחזקת חברים
40 עד שיחשדו²⁴.

(24) שיפול עליהם חשד מבוסס שאינם זהירים בטהרות.

ו. אשת עם הארץ או בתו שנשאת לחבר, וכן עבדו

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום ש"ק י"ג שבט - ס' טהרה - הל' מטמאי משכב ומושב קעט

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

37) אפילו אוכלים שנגעו באב הטומאה ונעשו ראשון לטומאה אינם מטמאים אחרים מן התורה, אבל אדם וכלים ראשונים מטמאים אוכלין ומשקין מן התורה.

פרק אחד עשר

1) יבאר הדברים שעם הארץ נאמן עליהם, ואם הביא חבית של תרומה ואמר שבתוכו קודש, דין כלי שהיה בתוכו יין או שמן וראינו עם הארץ יושב ומשמרו להוציא ממנו נסכים, המקומות שהם נאמנים על הכלים, וטומאת עם הארץ ברגל מה דינה, טבילת כל כלי המקדש במוצאי יום טוב, ועם הארץ שאמר טהור אני מטומאת מת אם נאמן.

א. כָּכָר בְּאַרְנוֹתָ²⁹, שְׁעָמִי הָאָרֶץ נֶאֱמָנִים הֵן עַל טְהָרַת פֶּרֶת הַחֲטָאִת. מִפְּנֵי חֲמִרְתָּהּ אֵין מְזַלְזֵלִין בָּהּ. וְכֵן נֶאֱמָנִים הֵן עַל טְהָרַת יֵין וְשֶׁמֶן שֶׁל נִסְכִּים³¹. אִם אָמַר: טְהוֹר הוּא³² - הָרִי זֶה בְּחֻזְקַת טְהָרָה³³. מִפְּנֵי חֲמִרְתּוֹ נִזְהָרִין בּוֹ. וְכֵן נֶאֱמָנִים הֵן עַל הַתְּרוּמָה בְּשַׁעַת הַגָּתוֹת³⁴ וְהַפְּדִים³⁵, מִפְּנֵי שֶׁכָּל הָעָם מְטַהְרִין עֲצָמָן וְכֻלֵּיהֶן פְּדִי לַעֲשׂוֹת יֵינָם וְשֶׁמֶן בְּטָהָרָה³⁶. עֲבָרֵי הַגָּתוֹת וְהַפְּדִים - אֵינָן נֶאֱמָנִים.

2) בפ"ג מהלכות פרה הי"ב. 3) יין לנסכו על המזבח ושמן למנחות. 4) לנסכים. 5) משנה חגיגה כד, ב. רש"י שם מפרש, שהמדובר, כשהקדישו לנסכים, וכן משמע גם מלשונו של רבינו בפירושו שם. ויוצא מזה, שאסור לקנות ממנו יין ושמן של חולין לצרכי נסכים. ויש עוד מקום לעיין בדיון זה. ראה לקמן ה"ד. במשנה שם אמרו, שרק בארץ יהודה נאמנים, אבל לא בשאר חלקי ארץ ישראל (ראה שם בגמרא (כה, א) טעמו של דבר. וראה פירוש רבינו שם, וצ"ע). 6) בזמן דריכת הענבים בגת. 7) כחישת הזיתים בבתי הבד להוציא שמנם.

ב. כִּהֵן³⁷ שֶׁהֵבִיא לוֹ עִם הָאָרֶץ חֲבִית יֵין אוֹ שֶׁמֶן שֶׁל תְּרוּמָה³⁸ - לֹא יִקְבְּלָנָה מִמֶּנּוּ, מִפְּנֵי שֶׁהֵיא בְּחֻזְקַת טְמֵאָה. הַנִּיחָה עִם הָאָרֶץ אֶצְלוֹ עַד גַּת הַבָּאָה וְהֵבִיאָה³⁹ - יִקְבְּלָנָה מִמֶּנּוּ, אִף עַל פִּי שֶׁהוּא יוֹדֵעַ שֶׁהֵיא שֶׁל אֲשַׁמְקָד; שֶׁלֹּא גָזְרוּ עֲלֵיהֶם טְמֵאָה בְּשַׁעַת הַגָּתוֹת וְהַפְּדִים.

8) שם. 9) לא בשעת הגיתות. 10) בשעת הגיתות.

ג. עִם הָאָרֶץ⁴¹ שֶׁנֶּעַל בֵּית פֶּדוֹ אוֹ גִּתוֹ בְּשַׁעַת שְׁגָמְרוֹ הָעָם לְדֹרָף⁴² וְהוֹלִיף אֶת הַמִּפְתָּח מִיַּד לִפְנֵי, אִף עַל פִּי שֶׁשָּׁהָה⁴³ בָּמָה יָמִים אַחֵר שֶׁעֲבָרוּ הַגָּתוֹת - הָרִי הַכֵּהָן בָּא וּפְתָחָם בְּפָנָיו וּמִטְבִּילוֹ⁴⁴ וְדֹרָף וְנוֹטֵל תְּרוּמָה בְּטָהָרָה⁴⁵. וְאִם לֹא עָשָׂה כֵן - לֹא יִטַּל תְּרוּמָה מֵעַם הָאָרֶץ אֲלָא זֵיתִים וְעֵנָבִים שֶׁאֵינָן מְכַשְּׂרִין⁴⁶, שֶׁאֵינָן מְקַבְּלִין טְמֵאָה.

11) טהרות פ"ט, מ"ד. 12) ואז היה עדיין נאמן על טהרת היין. 13) הכהן. 14) את עם הארץ. 15) אבל אם לא הביא את המפתח מיד אחר שנגרמה הדריכה - אינו נאמן. פסק כר' יהודה, במשנה טהרות פ"ט, ד. 16) אוכלין אינם

1 שְׁגָמְרָה לְחֶבֶר - הָרִי אֵלֹו צָרִיכִין לְקַבֵּל עֲלֵיהֶן דְּבָרֵי חֲבֵרוֹת כְּבִתְחִלָּה²⁵. אֲכָל אִשֶׁת חֶבֶר אוֹ בֵּתוֹ שֶׁנִּשְׁאָת לָעַם הָאָרֶץ, וְכֵן עֲבָדוֹ שְׁגָמְרָה לָעַם הָאָרֶץ - אֵין צָרִיכִין לְקַבֵּל דְּבָרֵי חֲבֵרוֹת כְּבִתְחִלָּה²⁶.

25) בגמרא שם וכן בתוספתא דמאי פרק ב הלכה ב הגירסה "בתחילה" כלומר, לפני שמסורים להם טהרות צריכים לקבל דברי חבירות, שהרי מעולם לא נזהרו בזה. 26) גם כאן הגירסה בתוספתא ובגמרא: בתחילה. ובתוספתא מסתיימת הלכה זו: "הרי הן בחזקתן עד שיחשדו", כמו באשת חבר שמת ובניו ועבדיו.

ז. עִם הָאָרֶץ שֶׁקָּבַל עָלָיו דְּבָרֵי חֲבֵרוֹת, וְהָיוּ לוֹ טְהוֹרוֹת כְּשֶׁהָיָה עִם הָאָרֶץ, וְאָמַר: אֲנִי יוֹדֵעַ וְדָאִי שֶׁלֹּא נִטְמָאוּ, בְּזִמָּן שֶׁנִּתְעַסְקוּ בֵּהֶן אַחֲרִים²⁷ - הָרִי הֵן אֲסוּרוֹת מִמְּקָדָם²⁸; וְאִם הוּא פִּעְצָמוֹ נִתְעַסַּק בֵּהֶן - הָרִי הֵן מְתוּרוֹת²⁹ וְאֲסוּרוֹת לְכָל אָדָם³⁰. וְנִשְׁאָל הַחֶבֶר עַל טְהוּרָתוֹ וּמִדָּה בֵּהֶן טְהָרָה לַעֲצָמוֹ, וְאֵין חוֹשְׁדִין אוֹתוֹ בְּכָף³¹.

27) לא חברים והוא סומך על דבריהם שלא נטמאו. 28) אינו יכול לסמוך עליהם. 29) לעצמו נאמן. 30) אינו נאמן להתיר לאחרים טהרות שנגע בהם לפני שקיבל דברי חבירות. 31) שיטהר את הטמא.

ח. חֶבֶר שֶׁנֶּעַשְׂה גִּבְאִי³² לְמִלָּךְ אוֹ מוֹכֶסֶן³³ וְכִיּוֹצֵא בֵּהֶן - דוֹחִין אוֹתוֹ מִחֲבֵרוֹתוֹ. פֶּרֶשׁ מִמַּעֲשֵׂי הָרַעִים - הָרִי הוּא כָּכָל אָדָם, וְצָרִיף לְקַבֵּל דְּבָרֵי חֲבֵרוֹת כְּבִתְחִלָּה³⁴.

32) לגבות מסים. 33) גובה מכס. 34) "חזרו לומר, פירש (מגבאותו ומוכסנותו) הרי הוא ככל אדם".

ט. עִם הָאָרֶץ שֶׁקָּבַל עָלָיו דְּבָרֵי חֲבֵרוֹת וְנִחַשְׁד לְדָבָר אֶחָד - אֵינוֹ חֲשׂוֹד אֲלָא אוֹתוֹ דָּבָר. וְכָל הַחֲשׂוֹד לְחִמּוֹר - נִחַשְׁד עַל הַקֵּל; לֵקֵל - לֹא נִחַשְׁד לְחִמּוֹר.

י. חֶבֶר שֶׁנִּחַשְׁד³⁵ עַל הַטְּהוּרוֹת, כְּגוֹן שֶׁמְכָר אֶכְלִין טְמֵאִין בְּחֻזְקַת שֶׁהֵן טְהוּרִין - הָרִי זֶה אֵינוֹ נֶאֱמָן לְעוֹלָם, עַד שֶׁיּוֹדֵעַ שֶׁחֲזָר בְּתִשּׁוּבָה גְּמוּרָה³⁶.

35) רבינו מדמה זה לדין טבח שמכר בשר טריפה ואמר שהוא כשר. 36) רבינו שם מבאר מה היא תשובה גמורה: "שילך למקום שאין מכירים אותו ויחזיר אבידה בדבר חשוב או יוציא טריפה לעצמו (בבהמה שלו) בדבר חשוב".

יא. הַחֲשׂוֹד עַל הַשְּׁבִיעִית אוֹ עַל הַתְּרוּמָה שֶׁמְכָר לְשֵׁם חֵלִין - הָרִי זֶה חֲשׂוֹד עַל הַטְּהוּרוֹת; שֶׁהַחֲשׂוֹד עַל דָּבָר שֶׁל תוֹרָה - הָרִי הוּא חֲשׂוֹד עַל דְּבָרֵי סוּפְרִים, וְהָאֶכְלִין הַטְּמֵאִין אֵין מִטְמָאִין אַחֲרִים אֲלָא מִדְּבָרֵיהֶן³⁷, כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר. וְכָל הַחֲשׂוֹד עַל דָּבָר - נֶאֱמָן לְהַעֲדִי בּוֹ לְאַחֲרִים וְלִדְוֵן בּוֹ לְאַחֲרִים. חֲזָקָה הִיא, שֶׁאֵין אָדָם חוֹטֵא פְּדִי שֶׁיִּהְיֶה בּוֹ אַחֲרִים.

הקדישו נאמן כל השנה. (23) משנה שם כו, א. (24) קטנים. ברייתא שם כו, ב: "נאמנים על כלי חרס גסים לקודש" וכל-שכן על הדקים. ובברייתא אחרת שם אמרו, שעל דקים נאמנים מן המודיעים ולפנים (ראה ה"ו). (25) כר' יוחנן שם. (26) משקין חולין. (27) כלומר, שגזרו עליו טומאת מדרס (למעלה פ"י ה"א). בגמרא שם אמר ר' יוחנן: "אפילו אפיקורסותו בתוכו" ומפרש רבינו - בגדו (ראה רש"י שם). (28) סיום הברייתא הנזכרת. (29) לייצור כלי חרס. (30) ומוכרחים להשתמש בכלים המובאים ברובם בידי עמי הארץ מחוץ לירושלים.

ו. מן המודיעית³¹ ולפנים - נאמנים על כלי חרס³²; מן המודיעית ולחוץ - אינן נאמנים. והמודיעית עצמה³³ - פעמים קלחוץ ופעמים קלפנים. כיצד? היה חבר נכנס³⁴ ועם הארץ יוצא³⁵ וכלי חרס בידו - הרי זה נאמן במודיעית לומר שהוא טהור³⁶ לקדש³⁷; הרי שניהן נכנסין³⁸ או שניהן יוצאין³⁹ - אינו נאמן עד שיהא לפנים מן המודיעית.⁴⁰

(31) משנה שם כה, ב. ושם כתוב "המודיעים" (שם עיר רחוקה חמשה עשר מיל מירושלים - פסחים צג, ב). (32) משמע בין גסים ובין דקים, אולם בברייתא שם כתוב: "נאמנים בכלי חרס הדקים". ורש"י מפרש, מפני שכל אדם צריך לכלים קטנים, הקלו בהם וטיהרו מן המודיעים ולפנים, אבל בגסים משתמשים רק אלה המספקים יין לנסכים, ולפיכך טיהרו רק בירושלים עצמה. ודעת הראב"ד כרש"י. ראה כסף-משנה. [החזון-איש כותב שצ"ל "כלי חרס הדקים", ובטעות נשמטה המלה "הדקים", ורבינו מחלק בין ירושלים עצמה ובין לפנים מן המודיעים, וגסים טהורים רק בירושלים בלבד. וראיה חזקה לדבריו, מאריכות הלשון בהלכה ו, שהיה לו לכתוב בקיצור: מן המודיעים ולפנים - בירושלים. ומוכח מזה שמחולקים בדיון כלים גסים]. (33) ברייתא שם. (34) בא מחוץ למודיעים, ונכנס לתוכה על-מנת להמשיך וללכת לירושלים. (35) מצד ירושלים. (36) מפני שהקדר לא יחזור לירושלים, ורצוי הדבר לקנות כליו ולהכניסם לירושלים. (37) אבל לא לתרומה. (38) יכול החבר לחכות עד שיגיעו לפנים מן המודיעים ולקנותם שם. (39) יכול היה לקנותם לפני שנכנסו לעיר, ואם לא עשה כך - אין מתירין לו (כסף-משנה), ונימוק שני: החבר אינו חוזר לירושלים אלא הולך לביתו, ואם כן אינו קונה לצרכי ירושלים, והתירו משום צרכי רבים בירושלים בלבד, וכל-שכן אם קדר נכנס וחבר יוצא.

ז. קדר⁴⁰ שהביא קדרות והניחו לפנים מן המודיעית, ובאו הלוקחין והוא אומר להן שטהורות הן: לקח קדרה ונכנס בה - הרי היא טהורה לקדש אבל לא לתרומה, כמו שבארנו⁴¹; לקח קדרה ויצא בה חוץ למודיעית - הרי זו טמאה בין לקדש בין לתרומה. אף על פי שהן הם הקדרות והוא הקדר עצמו, אינו נאמן אלא לפנים מן המודיעית.

(40) משנה שם כה, ב. (41) כמה פעמים בפרק זה.

מקבלים טומאה אלא אם נתלחלו באחד משבעת המשקין המפורטים במסכת מכשירין פ"ו מ"ד.

ד. הביא לו¹⁷ עם הארץ חבית של תרומה בשאר ימות השנה ואמר: הפרשתי בתוכה קדש, אפלו רביעית¹⁸ - מתוך שנאמן על טהרת הקדש נאמן על הכל¹⁹. אפלו בשעת הגתות והבדים, שעמי הארץ נאמנים על התרומה, אינן נאמנים על הכלי הריקם²⁰ לומר שהוא טהור לתרומה. וכן אין נאמנים לעולם על כלי ריקם לומר שהוא טהור לקדש²¹.

(17) משנה חגיגה כד, ב. (18) חלק רביעי מלוג, מחזיק ביצה ומחצה. (19) בתוספות חולין לה, ב ד"ה ואם פירשו, שלא הקדיש רביעית מסוימת אלא אמר: ורביעית שאני עתיד להפריש מחבית זו תהיה קודש. שאם לא כן, כיצד ישתה הכהן את היין, הלא מעורב בו יין של קידוש (ראה תוספות זבחים פח, א ד"ה מן). (20) פירוש, אחר שעירו ממנו את היין, אסור להשתמש בו לטהרות, מפני שהאמינוהו רק על היין עצמו ולא על הכלי. למד זה מגמרא שם כה, ב שאמרו: מלאים דתרומה אינו נאמן. [ורש"י שם מבאר, שהאמינוהו על התרומה משום הפסד הכהנים, אבל בכלים הריקנים אין להם הפסד, ואולי גם רבינו סובר כך]. (21) דקדק רבינו בלשונו, וכתב כאן "כלי ריקם" בלי ה"א הידיעה, כי המדובר בסתם כלי ריקם של עם הארץ, שהוא מעיד על טהרתו. אבל אם הביא יין קודש בכלי, ועירו ממנו את היין, נשאר הכלי בחזקת טהור כל זמן שחבר רואה אותו שלא נטמא. וברש"י שם מבאר, שגנאי הוא לקודש שהכלי שעירוהו ממנו יהיה טמא. ולמעלה בתרומה כתב "הכלי הריקם" בה"א הידיעה, מפני שהמדובר באותו הכלי שהביא בו את התרומה והוא נאמן עליה. עיין שם. ובזה מסולקת תמיהתם של הר"י קורקוס והכסף-משנה על רבינו.

ה. כלי שהיה בתוכו יין או שמן וראינו עם הארץ יושב ומשקרו כדי להוציא ממנו נסכים - הרי הוא נאמן על טהרת הכלי, ואפלו קדם לגתות ולבדים בשבעים יום²²; אבל קדם לשבעים - אינן נאמנים. במה דברים אמורים? בשאר ארץ ישראל; אבל בירושלים נאמנים²³ על כלי חרס הריקם לומר שהוא טהור לקדש לעולם, בין פלים דקים²⁴ בין פלים גסים, בין מלאין בין ריקנים²⁵ - הרי הוא נאמן על הכלי, אף על פי שהמשקין שבתוכו²⁶ טמאין. אפלו היה בגדו, שהוא מדרס²⁷, בתוך הכלי - הרי הכלי בחזקת טהרה לקדש. ומפני מה הקלו בהם²⁸? מפני שאין עושין בפשוטות²⁹ בירושלים³⁰.

(22) שנינו שם כד, ב "כדי יין וכדי שמן המדומעות, נאמנים עליהן בשעת הגיתות והבדים, וקודם לגיתות שבעים יום" (רגילים היו לטהר את הכלים שבעים יום לפני תקופת הדריכה). ובגמרא (שם כה, ב) אמרו שהמדובר "במטהר את טבלו ליטול ממנו נסכים". ומפרש רבינו, שלא הקדיש עדיין כלום לנסכים אלא ייחדו לנסכים כשיצטרך לכך (וכן פירשו 'תוספות' שם ד"ה במטהר, ולא כפירוש רש"י) שהרי אם

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום – יום ש"ק י"ג שבט – ס' טהרה – הל' מטמאי משכב ומושב קפא

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם – מוסד הרב קוק

עמי הארץ על טהרת יין ושמן של נסכים, והביא שם טעם אחר ש"מפני חומרתו נזהרין בו" ולא הזכיר כלל הטעם "משום חשש איבה".

ויש לומר הביאור: במקורו של דין זה במסכת חגיגה הובא הלימוד מהפסוק "ויאסף כל איש ישראל אל העיר כאיש אחד חברים".

ובירושלמי נלמד מפסוק אחר "ירושלים הבנויה כעיר שחוברה לה יחדיו, עיר שעושה כל ישראל לחברים כו". ובהבדל שבין שני הביאורים יש לומר שלירושלמי הטעם ש"כל ישראל חברים" הוא מפני שנמצאים בירושלים שמכיון ששם מקום המקדש והשכינה, הרי שנהרין בה ביותר ולכן אפילו ע"הארץ טהור.

אבל לשיטת הבבלי אין זה מצד קדושת העיר ירושלים אלא מצד התאספות עם ישראל שאז מתבטלת מציאות היחיד ויש כאן מציאות הציבור בלבד וכל הציבור כולו "חברים". אבל משעבר הרגל פקעה מציאות הציבור וממילא האוכלין שנגע בהן ע"הארץ שעתה הוא טמא, חזרו גם הם להיות טמאין למפרע.

ומדויק הדבר בלשון הרמב"ם שכתב כאן "שהכל מטהרין עצמן ועולים לרגל" היינו שלא כל יחיד ויחיד בודאי טיהר את עצמו אלא שכל הציבור טהור. ולכן שינה מלשונו בענין טהרת עמי הארץ בשעת הגיתות והבדים, ושם כתב "שכל העם מטהרין עצמן וכליהן".

ועל פי זה מובן מדוע אחר הרגל חזרו האוכלין להיות טמאין למפרע שהרי כל אחד מן הציבור חזר להיות יחיד, ואם הוא ע"הארץ הרי שאוכלין שנגע בהן טמאין.

(על פי לקו"ש חלק ל"ז עמוד 20)

(45) משנה חגיגה כו, א. (46) בפסח, שבועות וסוכות, והמדובר בירושלים. (47) ר' יהושע בן לוי, דורש שם את הכתוב (שופטים כ, יא): "ויאסף כל איש ישראל אל העיר כאיש אחד חברים" - הכתוב עשאן כולם חברים.

- י. הפותח⁴⁸ חבית⁴⁹ ברגל והמתחיל בעסתו⁵⁰ ועבר⁵¹ הרגל - הרי שאר החבית ושאיר העסה בנזקת טמאה⁵¹, שהרי נגעו בו עמי הארץ. ואף על פי שלא נגע בה אלא בזמן שהוא פתח⁵² - אינה טהורה אלא בימי הרגל בלבד⁵³.

(48) משנה שם. (49) חבר שפתח חבית יין למכור בקימעונות, והקונים - וביניהם גם עמי הארץ - נוגעים בחבית ובכלים. (50) למכור לכל הבא. (51) פסק כחכמים. (52) כלומר, ברגל. (53) ולאחר הרגל, טמאים למפרע הטהרות שנגע בהם ברגל. ראה הלכה הבאה. בגמרא שם, שאלו אם מותר להניח את החבית לרגל הבא. ובמסקנא אמרו שמותר להניח. ורבינו סתם, ומשמע שאין להניחה. נקשה להבין מה בין זה להלכה ב. ראה כסף-משנה כאן].

- ח. הלוקח⁴² פלי חרס מן הפכשן בכל מקום - הרי אלו טהורין בין לקדש בין לתרומה, ואין אומרים שמא נגע בהן עם הארץ. ואפילו לקח מן הסדר הראשון⁴³, ואף על פי שהפכשן פתוח וכבר נלקח חציו; שלא גזרו טמאה על כלים שפכשן⁴⁴.

(42) הלכה זו שנויה במחלוקת תנאים במסכת פרה פ"ה מ"א, אולם בתוספתא שם פ"ה ה"א מסיים: "זו משנה הראשונה, רבותינו אמרו: פותח ונוטל ואינו נמנע, והחבר (גירסת הכסף-משנה "שהחבר") בא אפילו לאחר שלושה ימים ונוטל". ופסק רבינו כרבותינו בתוספתא (ראה כסף-משנה). (43) השורה הראשונה. (44) כל זמן שלא הוצאו ממנו, ולפיכך מותר לחבר להשתמש בכלים שהוא עצמו מוציאם מן הכבשן.

- ט. טמאת עם הארץ⁴⁵ ברגל⁴⁶ כטהורה היא חשובה, שכל ישראל חברים הן ברגלים⁴⁷, וכליהם כלם ואליהם ומשקיהן טהורים ברגל, מפני שהכל מטהרין עצמן ועולים לרגל. לפיכך הן נאמנים כל ימות הרגל בין על הקדש בין על התרומה. משעבר הרגל חוזרין לטמאתן.

~ נקודות משיחות קודש ~

"טומאת עם הארץ ברגל כטהורה היא חשובה, שכל ישראל חברים הם ברגלים... מפני שהכל מטהרים עצמן ועולים לרגל...משעבר הרגל חוזרין לטומאתן".

כוונתו ב"משעבר הרגל חוזרין לטומאתן" שכל מה שנגע בו ע"הארץ בשעת הרגל טמא למפרע, כמו שכתב בפירוש בהלכה שלאח"ז "הפותח חביתו ברגל כו' ועבר הרגל הרי שאר החבית כו' בחזקת טומאה ואע"פ שלא נגע בה אלא בזמן שהוא כחבר אינה טהורה אלא בזמן הרגל בלבד".

ותמוה, שהרי טעמו של הרמב"ם הוא "שהכל מטהרין עצמן ועולים לרגל" ואם הוא טהור מדוע אחרי הרגלים טמאים האוכלין שנגע בהן למפרע? ובמה שונה הדין מנאמנות עמי הארץ "על התרומה בשעת הגיתות והבדים" ששם אין אומרים שאחרי זמן זה חזרו האוכלין להיות טמאין למפרע.

ובשלמא לרש"י שכתב הטעם "דכל ימות הרגל אישטרי שלא לביישם" מובן מדוע טמאין למפרע כי בעצם אינם טהורים רק שחכמים ביטלו גזירתם כדי שלא לביישם, אבל לטעם הרמב"ם הרי "הכל מטהרין עצמן" ומדוע אחרי הרגל חזרו לטומאתן.

וב'משנה למלך' תירץ שגם לרמב"ם עיקר הטעם הוא שחכמים לא רצו לגזור עליהם שלא יבואו למריבה ויהיה כל אחד ואחד עושה במה לעצמו. אבל תירוצו קשה שאם זהו טעמו של הרמב"ם, הרי ש"עיקר הטעם" חסר מן הספר. ועוד שהרמב"ם לא נקט טעם זה גם בדין נאמנות

כתב "שמראין אותו", וכהנים בלא-הכי רואים אותו כשנכנסים להיכל להשתחוות (ראה 'תוספות' שם).
(59) שנעשו מעץ, וכלי עץ העומד בקביעות על מקום אחד ואין מזיזים אותו ממקומו, נקרא "כלי עץ העשוי לנחת" ואינו מקבל טומאה, ואע"פ שהמזבחות היו מצופים מתכת, העץ עיקר, כמו שמסיים רבינו כאן. (60) גמרא שם כז, א.

יב. עם הארץ שאמר⁶¹: טהור אני מטמאת מת, או
שאמר: כלי זה טהור מטמאת מת - נאמן⁶²,
ומטבילין אותו משום טמאת עם הארץ בלבד,
וצריך הערב שמש ואינו צריך הנזה. במה דברים
אמורים? בששאלו ואמר טהור הוא; אבל הלוקח
כלי סתם מרשות עם הארץ - חוששין לו שפא טמא
מת הוא, ומזין עליו שלישי ושביעי ככל הכלים
הנמצאים בכל מקום חוץ לירושלים; שלא גזרו
טמאה על הכלים הנמצאים בירושלים, כמו
שיתבאר⁶³ בטמאת הספקות.

(61) חגיגה כב, ב. (62) לא האמינו אותם בטומאת זיבה,
והאמינום בטבילת טומאת מת. ראה גמרא שם. (63) בפ"ג
מהלכות אבות הטומאות ה"ד וה"ה.

פרק שנים עשר

(1) יבאר המפקיד כלי אצל עם הארץ או הנותן כלי לאומן
עם הארץ, שכח כליו בבית המרחץ או הניחם במרחץ,
והמוסר מפתח בית לעם הארץ, ודין המניח עם הארץ בתוך
ביתו לשומרו, ועם הארץ ששאל מחבר מיטה לישן עליה,
ודין חבר שאמר לעם הארץ שמור לי פרה זו שלא תיכנס
לבית, גבאי מלכות שנכנסו לתוך הבית למשכן, והגבאים
והגנבים שעשו תשובה ואמרו לא נגענו רק בזה, ודין המניח
ביתו פתוח ומצאו נעול או איפכא, והדר עם עם הארץ
בחצר, קדר שהכניס קדירותיו למכור ויצא לשותות.

א. המפקיד² כלים אצל עם הארץ³ או שנתן כלי
לאמן עם הארץ - הרי אלו טמאים טמא מת⁴
וטמאין מדרס. ואם מכירו⁵ שהוא אוכל בתרומה -
טהורים מטמא מת⁶ אבל טמאים מדרס, מפני
שאשתו נדה יושבת עליהם שלא מדעתו, שהרי אין
נזהרין מן הטמאות בבתי עמי הארץ.

(2) טהרות פ"ח מ"ד. (3) תוספתא, שם. (4) ואינם נטהרים
עד שיזו עליהם מי אפר פרה אדומה ביום השלישי
והשביעי. ומדובר, כשלא אמר שהם טהורים, אבל אם אמר
שלא נטמאו - נאמן, כמבואר בסוף הפרק הקודם.
(5) הנפקד מכיר את המפקד, ויודע שהוא כהן ואוכל
תרומה. (6) מפני שהנפקד נזהר שלא יטמאו בטומאת מת.
ונראה, שאפילו לא אמר כלום, הכלים בחזקת טהרה, שהרי
אם אמר שלא נטמאו, אמרנו למעלה שאפילו אם אינו
מכירו נאמן. (ויש לתמוה על דברי רבינו בפירושו למשנה
הנ"ל שכתב: "והוא נאמן באמרו לא נטמאו במת", ומשמע
שאם לא אמר כלום - טמאים. וצ"ע).

ב. המניח⁷ כליו בפני עם הארץ ואמר לו: שמור לי

יא. אחר הרגל⁵⁴ במוצאי יום טוב היו מטבילין כל
הכלים שהיו במקדש, מפני שנגעו בהן עמי הארץ
ברגל בשעת הקהג⁵⁵. ולפיכך היו אומרים להן: אל
תגעו בשלחן, בשעה שמראין אותו לעולי רגלים⁵⁶,
כדי שלא יהיה טמא במגעו אחר הרגל, ונמצא
צריך טבילה⁵⁷ והערב שמש, ונאמר בלחם הפנים:
לפני תמיד⁵⁸. וכל הכלים היו טעונים טבילה והערב
שמש, חוץ ממזבח הזהב ומזבח הנחשת⁵⁹, מפני
שצפוייהן כבטלין לגביהן⁶⁰.

~ נקודות משיחות קודש ~

"היו מטבילין כל הכלים שהיו במקדש... חוץ ממזבח הזהב
ומזבח הנחשת מפני שצפוייהם כבטלין לגביהם".

בסיום מסכת חגיגה למד ר"א שהטעם לכך שאין מטבילין
את המזבחות הוא מפני שהן כקרקע, דכתיב מזבח אדמה
תעשה לי, והוקשו המזבחות זה לזה. אבל חכמים סוברים
שהטעם הוא "מפני שהן מצופין". ובפירושו דברי חכמים
נחלקו רש"י והרמב"ם, לדעת רש"י אמרו חכמים לר"א
האם מפני שהמזבחות מצופין, אתה צריך להגיע לטעם
"מפני שהן כקרקע" והלא ציפויין בטל אליהם.

אבל הרמב"ם סבר בדעת חכמים ש"מיבטל בטיל צפויין
גביהו" הכוונה שהציפוי אינו סיבה לטמא את הכלי כי
הכלי עצמו אינו מקבל טומאה מפני שהוא מצופה והציפוי
אינו מקבל טומאה מפני שהוא בטל למזבח ולכן אין
המזבחות צריכין טבילה. ויש לומר הסיבה לדעת הרמב"ם
כי ר"א היה מתלמידי בית שמאי שבכמה וכמה עניינים
מצינו שהביטו אל הדבר כמו שנראה בהסתכלות ראשונית.
ונמצא שהפירושים השונים שנתנו רש"י והרמב"ם
לתשובת חכמים לר"א "מיבטל בטיל ציפויין גביהו"
מבטאים גדר אחר בציפוי הזהב של המזבח. לדעת רש"י
ציפוי הזהב הוא לכאורה סיבה לטמא אלא שבטל למזבח
שהוא כלי עץ העשוי לנחת. אבל לשיטת הרמב"ם ציפוי
הזהב הוא סיבה לטהר, ולכן פסק כאן שמה שאין מטבילין
את המזבחות הוא מפני ש"צפוייהם כבטלין לגביהם".

(על פי לקו"ש חלק ט"ז עמוד 309)

(54) משנה שם. (55) ראה הלכה הקודמת, ובהערה שם.
(56) בגמרא שם עמוד ב: "מלמד שמגביהים אותו ומראים
בו לעולי רגלים לחם הפנים, ואומרים להם: ראו חיבתכם
לפני המקום, סילוקו כסידורו". פירוש, הלחם היה טרי
בשעת סילוקו מן השולחן כמו ביום שסידרוהו על השולחן
לפני שבוע ימים, ומראים לעולי רגל את הנס הזה המעיד
שישראל חביבים אצל הקדוש-ברוך-הוא ועושה להם נסים.
(57) וצריך להוריד ממנו את הלחם. (58) ואסור להסירו מן
השולחן לפני השבת הבאה. במשנה שם נאמר: "ואומרים
להם הזהרו שלא תגעו בשולחן". ופירש"י, לכהנים עמי
הארץ אמרו, שהרי לויים וישראלים אסורים בכניסה להיכל
שבו עמד השולחן. ורבינו מפרש "להם" לעולי רגל. שהרי

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום ש"ק י"ג שבט - ס' טהרה - הל' מטמאי משכב ומושב קפג

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

עם-הארץ שיטמא טומאה חמורה זו, ואין חוששים שמא נכנסה אשה נדה וישבה עליהם, אבל טמאים משום נגיעת עם-הארץ בכלים האחרים שבבית (ראה ה"ג והערות שם). וכלי חרס מוקפים צמיד פתיל טהורים ממש, מפני שאי אפשר לו לנגוע בתוכם והם אינם מיטמאים מגבם. ואע"פ שהזב מטמא כלי חרס מוקפים צמיד פתיל (ראה למעלה פ"ח ה"ג) טומאת היסט, לא גזור על עם-הארץ טומאה זו (ראה 'תפארת ישראל' שם 'יכין' אות כא). (22) במשנה כתוב: ואפילו היה 'מובל', פירוש, אדם שמוכילים אותו. (23) ולא חילקו חכמים בין אדם שיכול לנגוע לשאינו יכול.

ו. חביר²⁴ שהיה יושן בביתו של עם הארץ, והיו כלים²⁵ מקפלים ומנחין תחת ראשו, וסנדלו וחביתו לפניו - הרי אלו טהורין, מפני שהן בחזקת שמירת בעליהן, ולא יגע בהן עם הארץ, שהרי הוא אומר: עתה יעזר ויביט בי.

(24) תוספתא, טהרות פ"ח ה"ב. (25) של החבר.

ז. עם הארץ²⁶ ששאל מחבר מטה שיישן עליה וישן עליה בתוך ביתו של חבר - אין טמא אלא אותה המטה ועד מקום שהוא יכול לפשט את ידו מאותה המטה ולגוע²⁷.

(26) שם. (27) ואין חוששים שמא ירד מן המיטה ונגע בדברים המרוחקים, מפני שהחבר מסר לרשותו רק את המיטה הזו, ירא הוא לרדת ממנה ולנגוע בכלים המרוחקים.

ח. חבר²⁸ שאמר לעם הארץ: שמר לי פרה זו שלא תפגס לבית או שלא תשבר את הכלים - הרי הבית והכלים טהורים, שלא מסר לו אלא שמירת הפרה. אבל אם אמר לו: שמר לי בית זה שלא תפגס בו הפרה, וכלים אלו שלא תשברם - הרי הן טמאין²⁹.

(28) תוספתא, שם. (29) מפני שמסר לעם-הארץ את שמירתם.

ט. המניח³⁰ עם הארץ בתוך ביתו ויצא: הניחו ער ומצאו ער, יושן ומצאו יושן, או שהניחו ער ומצאו יושן - כל שבפניו טהורין³¹; הניחו יושן ומצאו ער - כל מקום הקרוב ממנו שהוא יכול לפשט את ידו ולגוע בו טמא³². וכן המניח אפניו³³ בתוך ביתו - אין טמא אלא עד מקום שיכולין לפשט את ידיהן ולגוע³⁴, ואין אומרים: שמא עלו על גבי פסא או על סלם ונגעו בפני או באגלין התלויין למעלה בכתל³⁵.

(30) משנה, שם פ"ז מ"ב. (31) ואפילו הדברים שיכול לנגוע בהם כשהוא שוכב על מקומו. והטעם, מפני שכבר ראה את הכלים לפני השינה, אינו מעוניין למשמש בהם אחרי שהתעורר. [ה'חזון איש' מקשה, מה בין דין זה לדין של מיטה שבה"ז. ראה שם]. ואם הניחו יושן ומצאו יושן אין חוששים שמא התעורר בינתיים ונגע בכלים. (32) יש לחשוש שמא נגע בדברים שלא ראה אותם לפני כן, כדי

את אלו - הרי אלו טמאין מדרס וטהורין מטמא מת⁸. הניחן על כתפו⁹ - טמאין מדרס וטמא מת. שוכב כליו בבית הפנסת - הרי הן טהורין, שאינו רשות עם הארץ גמורה. הניח כליו במרחץ ובא ומצאן פמות שהן - טהורין. ומלמדין אותו שלא יעשה כן. הניח גתו ובורו, אף על פי שנקנס לעיר ובא ומצא עם הארץ בצדו - טהורין, מפני שאין לו רשות שייקנס.

(7) כל הלכה זו, מקורה בתוספתא שם ה"ז. (8) כך היא גירסת רבינו שם (ראה ראב"ד וכסף-משנה). ומשמע אפילו לא אמר "טהורים הם". ואין זה דומה למפקיד ומוסר לאומן שבהלכה א, מפני ששם מסר את הכלים לרשות עם-הארץ, אבל כאן רק את השמירה הטיל עליו ולא יותר. ואעפ"כ מטמא מדרס, מפני שהם קצת ברשותו. (9) הרי מסרם לרשותו.

ג. המוסר¹⁰ מפתח ביתו לעם הארץ - כל שבפניו טהור, שלא מסר לו אלא שמירת המפתח.

(10) משנה, טהרות פ"ז מ"ב.

ד. המניח¹¹ כליו בחלונות של מרחץ¹² ונצל עליהם¹³, אף על פי שנתן המפתח לעם הארץ - כליו טהורין¹⁴. וכן אם נתם על החלון או עשה לו סימן, אפלו מצא החותם מקלקל - הרי כל אלו טהורין¹⁵.

(11) שם, מ"ז. (12) במרחצאות שלהם היו כעין חלונות סתומות מבחוץ, ולהם דלתות מבפנים, והבלן מסר לכל מתרחץ חלון להניח שם בגדיו. (13) במפתח. (14) ואפי' אם מסרו לבלן, לא יעזו לפתוח ולנגוע בבגדי המתרחצים, שהרי לא מסר לו אלא שמירת מפתח, כמו שאמרנו בהלכה הקודמת, אבל אם לא נצל במפתח, הרי סמך על שמירתו של הבלן שהוא עם-הארץ ולפיכך כליו טמאים. פסק כחכמים במשנה, שם. (15) תוספתא, שם פ"ח ה"ו.

ה. המניח¹⁶ עם הארץ בתוך ביתו לשמרו ולשב הוא מרחוק: בזמן שהוא¹⁷ רואה את הנכנסין ואת היוצאין - הרי כל שבפניו מן האגלין והמשקין וכלי חרס שאינו מקף צמיד פתיל טמאין¹⁸, אבל המשפכות והמרכבות¹⁹ וכלי חרס המקף צמיד פתיל²⁰ טהורין²¹; ואם אינו רואה לא את הנכנסין ולא את היוצאין - כל שבפניו טמא. אפלו היה פפות או פרות ידים ורגלים²² - הכל טמא, מפני שהן ברשות עם הארץ²³.

(16) שם, מ"ה. (17) השומר. (18) כדין מוסר לעם-הארץ שמירת כליו (ראה ה"ב), ואפילו כלי חרס שאינו מיטמא מגבו, שמא הכניס ידו לתוכו, ומוכרן שכל-שכן כלי שטף המיטמאים מגבם. (19) שנעשים אב הטומאה, אם ישב עליהם זב וכיוצא בו. (20) מהודק יפה. (21) המשכבות והמרכבות טהורים מטומאת משכב ומושב, שלא גזרו על

קפד שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום ש"ק י"ג שבט - ס' טהרה - ה' מטמאי משכב ומושב

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

23 הפתוחים⁵³; אבל המשכבות והמקצבות וכלי חרס
24 המקפין צמיד פתיל - טהורין⁵⁴. ואם יש עמהן
25 עובד פוככים⁵⁵ או אשה - הכל טמא⁵⁶.

(51 משנה, שם. 52) הרא"ש מפרש: בחדר שממנו גנבו הכל טמא, אבל אין חוששים שמא נכנסו לחדרים אחרים, מפני שהם מפחדים שמא יש שם אדם. (53) והוא-הדין בכלי שטף בין פתוחים ובין מוקפים צמיד פתיל. (54) משכבות ומושבבות טהורים מטומאת מדרס. ראה ה"ה ובהערות שם. (55) שטמא מדרבנן כזב. (56) משכבות ומושבבות נעשו אב הטומאה. ואין זה דומה לגנב משכב וישב עליו שאינו מטמא (רבינו בפכ"ד מהל' כלים ה"ז, ומקורו בבבא קמא סו, ב) מפני שכאן לא גנב את המשכב, והתורה מיעטה רק גנב וגזול, אבל שאינו שלו לא מיעטה (ראה משנה למלך שם, ו'תפארת ישראל' 'בועז' אות ו).

26 יד. הגבאים⁵⁷ והגנבים שעשו תשובה והחזירו
27 מעצמן, לא מחמת יראה, ואמרו: לא נגענו בכל מה
28 שהיה בפית פשונכסנו - הרי אלו נאמנים ואפילו על
29 מקום רגליהן.

(57 משנה וגמרא, חגיגה כו, א.

30 טו. המניח⁵⁸ את ביתו פתוח ומצאו פתוח או
31 שמצאו נעול, אפילו הניחו נעול ומצאו פתוח, ולא
32 נגנב ממנו כלום - כל שפבית טהורין⁵⁹; שאני אומר:
33 הגנבים פתחוהו ונמלכו והלכו להם ולא נכנסו.

(58 משנה, טהרות פ"ח, ד. 59) בנעול ומצאו פתוח, מטמא רבי מאיר, ורבינו פסק כחכמים.

34 טז. קרדם⁶⁰ שאבד בפית, או שהניחו בזוית זו ובא
35 ומצאו בזוית אחרת - הפית טמא; שאני אומר:
36 אדם טמא נכנס לשם ונטלו.

(60 פסחים י, ב. כתב 'כסף משנה' ששאלו את רבינו, מה בין זה לכיכר של תרומה (במס' נדה ד, א) שהניחו למעלה ומצאו במקום אחר (ואפילו אם דבר טמא מונח למטה ממנו) טהור, שאני אומר טהור נכנס לשם והעביר את הכיכר למקום אחר, כדי שלא יפול על הטמא המונח תחת הדף. והשיב, שבקורדום אנו אומרים שאדם נכנס ולקח את הקורדום והשתמש בו והחזירו למקומו, ושואל שלא מדעת, דינו כגזול ואין לתלות שחבר עשה זאת, אבל שם אין דרכו של אדם לקחת כיכר ולהחזירו, ולפיכך אנו תולים שטהור עשה זאת כדי שלא יפול (השאלה ותשובת רבינו, נדפסו במילואן ב'תשובות רבינו', הוצאת פריימן סי' קמט).

37 יז. הדר⁶¹ עם עם הארץ בחצר ושכח בליים בחצר,
38 אפילו חביות מקפות צמיד פתיל או תנור מקף צמיד
39 פתיל - הרי אלו טמאים⁶², עד שיעשה לתנור מחיצה
40 גבוהה עשרה טפחים⁶³, כדי שלא יהא ברשות עם
41 הארץ.

(61 שם פ"ח מ"א. 62) ואין זה דומה לדינים שלמעלה

להתבונן בהם, אבל אין חוששים שמא ירד מן המיטה ונגע בדברים המרוחקים, ופסק כחכמים. (33) שם, מ"ג. (34) כשהם עומדים על הקרקע בכל מקום שבבית, שאומנים אינם עומדים על מקום אחד כמו טוחנת (ראה ה"י). (35) כחכמים, נגד דעת רבי מאיר.

1 י. אשת חבר³⁶ שהניחה אשת עם הארץ טוחנת
2 בתוך ביתה, אפילו פסקה³⁷ הרהים ואפילו היו
3 שפתיים³⁸ - אין טמא אלא מקום שיכולין לפשט את
4 ידן ולגע, ואין אומרים: שמא האחת טוחנת והשניה
5 בלישה כל שפבית ושמא נתלת ועלתה במקומות
6 הגבוהות.

(36) שם, מ"ד. (37) הפסיקה את הטחינה, אין חוששין שמא בזמן שלא טחנה הסתובבה בבית הריחיים ומשמשה בכלים. ולפיכך טהורים גם הכלים שיכולה לנגוע בהם מבלי לעלות על כסא, משא"כ באומנים. (38) שתי נשים טוחנות.

7 יא. האשה³⁹ שנכנסה להוציא פת לעני, יצאת
8 ומצאתה⁴⁰ עומד בצד פירות⁴¹, אפילו תרומה - הרי
9 הן טהורות, שאין חזקתו לגע שלא ברשות. וכן
10 האשה⁴² שניצאה ומצאה אשת עם הארץ חותה
11 גחלים מתחת הקדרה - הרי הקדרה טהורה⁴³.

(39) שם, מ"ט. (40) את עם-הארץ שהיה לפני כן במקום מרוחק מן הכיכרות. (41) ששינה את מקומו. (42) שם. (43) ואפילו היא של תרומה. מחלוקת רבי עקיבא וחכמים שם, ופסק כרבים.

12 יב. גבאי⁴⁴ מלכות⁴⁵ שנכנסו לתוך הבית למשכן -
13 כל שפבית טמא⁴⁶. אם יש עמהם עובד פוככים -
14 נאמנים לומר לא נגענו, מפני שאימת העובד
15 פוככים עליהן⁴⁷. במה דברים אמורים? בזמן שיש
16 שם עדים שנכנסו או שהיה המשפון בידם; אבל
17 אם אמרו הן מעצמן: נכנסנו אבל לא נגענו -
18 נאמנים, שהפה שאסר⁴⁹ הוא הפה שהתיר⁵⁰.

(44) שם, פ"ז מ"ו. (45) גובי מס, ואפילו חברים שביניהם דינם כעמי-הארץ (ראה למעלה פ"י ה"ח). (46) מפני שרגילים למשמש כל מה שאפשר למשכן. (47) תוספתא, שם פ"ח ה"ד. במשנה שם מפרש רבינו, שהגבאים מפחדים למשמש כשהגוי עמהם, וגם כאן הוא מקיים פירושו זה, אבל קשה מאוד להבין למה מפחדים מפני הגוי (ראה השלמות). (48) נמשך לבבא ראשונה "כל שבבית טמא". (49) שאמר נכנסנו. (50) באמרו לא נגענו, כי אלמלא אמרו לא נכנסנו היו נאמנים. בלשון התלמוד והפוסקים "מיגור" (מתוך, מפני).

19 יג. הגנבים⁵¹ שנכנסו לתוך הבית - אין טמא אלא
20 מקום רגלי הגנבים⁵², מפני שהן מפחדין מלבלש
21 אלא (דבר) שנוטלין במזמן. ומה הן מטמאין
22 במקום הליכתן? האכלין והמשקין וכלי חרס

שיעורי רמב"ם פרק אחד ליום – יום ראשון ז' שבט – ספר קרבנות – הלכות בכורות קפה

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם – מוסד הרב קוק

19 הָאֶרֶץ בְּצַד זֶה - טְהוֹרָתוֹ טְהוֹרוֹת אֶף עַל פִּי שְׂעִיד
20 עַם הָאֶרֶץ מַגְעַת, מִפְּנֵי שֶׁהֵם בְּרִשּׁוֹת הַחֲבֵרִי.⁷⁴

(72 שם. (73 מחיצה נמוכה. (74 ועם-הארץ ייתפס כגנב כשיושיט ידו לשם.

21 כב. חֲבֵרִי⁷⁵ שֶׁנִּפְלָה דָּלִיו לְתוֹךְ בּוֹרוֹ שֶׁל עַם הָאֶרֶץ⁷⁶
22 וְהָלַךְ לְהִכְיָא בְּמָה יַעֲלֶנּוּ - הֲרִי זֶה טָמֵא⁷⁷, מִפְּנֵי
23 שֶׁהֵנַח בְּרִשּׁוֹת עַם הָאֶרֶץ שָׁעָה אַחַת.

(75 טהרות פ"ח מ"ג. (76 ואע"פ שהדלי בתוך הבור ואין עם-הארץ יכול ליגע בו. והטעם, מפני שלא חילקו חכמים וטימאו את כל הכלים שהם ברשות עם-הארץ (רבינו, שם). (77 טומאת מת, וטעון הזאת מי פרה בשלישי ובשביעי (רבינו בפירושו למשנה, שם).

24 כג. אִשֶּׁת עַם הָאֶרֶץ⁷⁸ שֶׁנִּכְנְסָה לְתוֹךְ בֵּיתוֹ שֶׁל חֲבֵר
25 לְהוֹצִיא בָּנוּ אוֹ בָּתוּ אוֹ בְּהֵמָתוֹ שֶׁל חֲבֵר - כָּל
26 שְׂבִיבֵי טְהוֹר, מִפְּנֵי שֶׁנִּכְנְסָה שְׂלָא בְּרִשּׁוֹת⁷⁹. קִדְר
27 חֲבֵרִי⁸⁰ שֶׁהִכְנִיס קִדְרוֹתָיו לְמִכְר וְיָרַד לְשִׁתּוֹת - הֲרִי
28 הַפְּנִימִיּוֹת טְהוֹרוֹת וְהַחִיצוֹנוֹת טָמְאוֹת. בְּמָה דְּבָרִים
29 אֲמוּרִים? בְּשִׁהֲנִיתָן⁸¹ סְמוּךְ לְרִשּׁוֹת הָרִבִּים, מִפְּנֵי
30 שֶׁהַעוֹבְרִים וְהַשָּׂבִים נוֹגְעִים בַּחִיצוֹנוֹת בְּשִׁעַת
31 הַלֵּיכָה⁸²; אֲבָל הֵיוּ רְחוֹקוֹת מִרִּשּׁוֹת הָרִבִּים: אִם הֵיוּ
32 כְּלִי אֲמָנוּתוֹ בִּידוֹ⁸³ - הִפֵּל טָמְאוֹת, מִפְּנֵי שֶׁפָּלְיוּ
33 מוֹכִיחִין שֶׁהֵנַחוּ לְמִכְר וְיָרַד הִפֵּל⁸⁴ מִמִּשְׁמָשׁוֹת בָּהֶן;
34 אֵין כְּלִי אֲמָנוּתוֹ בִּידוֹ - הִכָּל טְהוֹרוֹת, חִזְקָתָן שְׂלָא
35 נִגַּע בָּהֶן אָדָם⁸⁵. חֲבֵר שֶׁהִנִּיתָן⁸⁶ אֲבָלִין וּמִשְׁקִין עַל
36 פֶּתַח חֲנוּתוֹ וְנִכְנַס - הֲרִי אֵלּוֹ טָמְאִים, מִפְּנֵי
37 שֶׁהַעוֹבְרִים וְהַשָּׂבִים מִמִּשְׁמָשִׁין בָּהֶן⁸⁷.

(78 שם, מ"ה. (79 רבינו שם מפרש: "אם נכנסה שלא ברשות אלא להוציא הענין הפלוני וכו' אימת בעל הבית עליה ולא תשלח ידה לדבר". (80 שם פ"ז מ"א. (81 כתובות כד, ב. (82 שלא בכוונה. (83 כגון המחק למחוק את המידות. (84 שמעוניינים לקנות. (85 מפני שחושבים שאינם עומדים למכירה, ויזהרו מלנגוע בהם. (86 תוספתא, טהרות פ"ט ה"ב. (87 מקומם מוכיח שלמכירה הם עומדים.

ה"ה וה"ט, שמוקפים צמיד פתיל טהורים, מפני שכאן דירתו הקבועה של עם-הארץ ומעיו להסיר את הכיסוי ולהחזירו ולהדביקו. כך מפרש רבינו במשנה, והר"ש שם מפרש מפני שאשתו מסיטתו, ונדה מטמאה בהיסט גם מוקפים צמיד פתיל. ואפילו תנור מחובר שאי-אפשר להסיטו, גזרו עליו טומאה משום שאינו מחובר. וכן פירש גם ה'ברטנורא'. (63 פסק כרבי יוסי.

1 יח. חֲבֵרִי⁶⁴ שֶׁהִיָּתָה לוֹ מַחִיצָה אוֹ סִפָּה לְפָנָי פֶּתַחוֹ
2 שֶׁל עַם הָאֶרֶץ, אוֹ שֶׁהִיָּתָה מַחִיצָה אוֹ סִפָּה שֶׁל עַם
3 הָאֶרֶץ לְפָנָי פֶּתַחוֹ שֶׁל חֲבֵר - כָּלִים שֶׁבִּסְפָּה אוֹ כָּלִים
4 שֶׁבְּמַחִיצָה טָמְאִים, מִפְּנֵי שֶׁיֵּשׁ לְעַם הָאֶרֶץ בִּסְפָּה זוֹ
5 אוֹ בְּמַחִיצָה זוֹ רִשּׁוֹת⁶⁵.

(64 תוספתא, טהרות פ"ט ה"א. (65 להיכנס שם, ושמא נגע בכלים.

6 יט. חֲבֵרִי⁶⁶ שֶׁהִיָּה גָּזוּ לְמַעֲלָה מִגָּזוּ שֶׁל עַם הָאֶרֶץ -
7 הֲרִי זֶה שׁוֹטֵט שָׁם כָּלִים וּמִנִּיחַ טְהוֹרוֹת וְהֵן בְּחִזְקָתָן,
8 אֶף עַל פִּי שֶׁעַם הָאֶרֶץ יְכוֹל לִפְשֹׁט יָדוֹ וְלִגְעוֹ⁶⁷. וְכֵן
9 בְּעוֹבֵד כּוֹכְבִּים אֵינוֹ חוֹשֵׁשׁ לֹא מִשּׁוּם טָמְאָה וְלֹא
10 מִשּׁוּם יֵינן נִסְכָּן⁶⁸. הֵיוּ הַגָּזוֹת זֶה בְּצַד זֶה אוֹ שֶׁהִיָּה
11 גָּזוּ שֶׁל עַם הָאֶרֶץ לְמַעֲלָה, וְשִׁטַּח הַחֲבֵר כָּלִים אוֹ
12 הַנִּיחַ טְהוֹרוֹת בְּגָזוּ - הֲרִי כָּל מְקוֹם שֶׁיְכוֹל עַם הָאֶרֶץ
13 לִפְשֹׁט אֶת יָדוֹ וְלִגְעַת בְּחִזְקָת טָמְאָה⁶⁹.

(66 שם. (67 מפני שאם יפשוט ידו ויגע, ייתפס כגנב. (68 עבודה זרה ע, ב. (69 שאם ייתפס, יאמר שנפל לו משהו והתגלגל לגג החבר והושיט ידו, כדי לחפש אותו ולקחתו.

14 כ. שְׁתֵּי חֲצֵרוֹת⁷⁰ זוֹ לְפָנִים מְזוֹ, הַפְּנִימִית שֶׁל חֲבֵר
15 וְהַחִיצוֹנָה שֶׁל עַם הָאֶרֶץ - חֲבֵר מִנִּיחַ שָׁם כָּלִים
16 וְשׁוֹטֵט שָׁם פְּרוֹת אֶף עַל פִּי שְׂעִיד עַם הָאֶרֶץ מַגְעַת
17 לְשָׁם, מִפְּנֵי שֶׁנִּתְפַּשׁ עָלָיו כְּגַבִּי⁷¹.

(70 עבודה זרה, שם. (71 שהרי אין לו רשות להיכנס שם.

18 כא. חֲצֵר⁷² הַחֲלוּקָה בְּמִסְפָּס⁷³, וְחֲבֵר בְּצַד זֶה וְעַם

שיעורי רמב"ם פרק אחד ליום – ז' י"ג שבט ה'תשפ"ב

40 בְּכוֹרוֹת. (ב) שְׂלָא יֵאָכַל בְּכוֹר תָּמִים חוּץ לִירוּשָׁלַיִם.
41 (ג) שְׂלָא יִפְדָּה הַבְּכוֹר. (ד) לְהַפְרִישׁ מַעֲשֵׂר בְּהֶמָּה.
42 (ה) שְׂלָא יִגָּאֵל מַעֲשֵׂר בְּהֶמָּה.

43 וְכָלִלְתִּי הַמַּעֲשֵׂר עִם הַבְּכוֹר, לְפִי שֶׁמַּעֲשֵׂה שְׁנֵיהֶם
44 אֶחָד, וְהַכְּתוּב כָּלָלוּ עִמּוֹ, שְׁנָאֵמַר: וְאֵת דָּמָם תִּזְרֹק.

יום ראשון ז' שבט ה'תשפ"ב

הלכות בכורות

38 יֵשׁ בְּכָלֶלֶן חֲמֵשׁ מִצּוֹת. שְׁתֵּי מִצּוֹת עֲשֵׂה, וְשְׁלֹשׁ
39 מִצּוֹת לֹא תַעֲשֶׂה, וְזֶה הוּא פֶּרֶטָן: (א) לְהַפְרִישׁ

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם – מוסד הרב קוק

קְדָשִׁים קָלִים¹⁴; וְזִרְקִין דָּמוֹ וּמִקְטִיר אֲמֹרִיו, כְּמוֹ
שֶׁבֶאֱרָנוּ בְּמַעֲשֵׂה הַקֶּרְבָּנוֹת¹⁵, וְשָׂאֵר הַבֶּשֶׂר נֶאֱכָל
לַכֹּהֲנִים¹⁶. שְׁנֵאֲמַר: אֵךְ פְּדָה תִּפְדֶּה אֶת בְּכוֹר הָאָדָם,
וְאֵת בְּכוֹר הַבְּהֵמָה הַטְּמֵאָה תִּפְדֶּה. אֵךְ בְּכוֹר שׁוֹר לֹא
תִּפְדֶּה קֹדֶשׁ הֵם. וּבִשְׂרָם יִהְיֶה לָךְ.

(11) כמו שנאמר (שמות יג, ג) "וכל פטר חמור תפדה בשה וכו' וכל בכור אדם בבניך תפדה". (12) פדיון הבן שהוא חמש סלעים, ופדיון פטר חמור שהוא השה. (13) חלה פ"ד מ"ט: "ואלו ניתנין לכל כהן וכו' ופדיון הבן ופדיון פטר חמור". ונלמד ממה שנאמר (במדבר יח, טו) "אך פדה תפדה את בכור האדם ואת בכור הבהמה הטמאה תפדה", והדברים הנ"ל נמשכים למה שנאמר למעלה שם: "וידבר ה' אל אהרן ואני הנה נתתי לך וגו' כל פטר רחם וגו' יהיה לך, אך פדה תפדה", כלומר שתקבל פדיון מבכור אדם ומבכור בהמה טמאה (ראה 'קריית ספר' כאן). (14) זבחים נו, א - במשנה, אבל אין פודין אותו. ראה להלן הי"ז. (15) פ"ה הי"ז, ופ"ט הכ"ה. (16) פ"ט מהל' מעשה הקרבנות, שם.

ג. בְּכוֹר בְּהֵמָה טְהוֹרָה שֶׁהוּא בֶּעַל מוֹם, בֵּין שְׁנוּלָד
בְּמוֹמוֹ בֵּין שְׁנִפְל בּוֹ מוֹם¹⁷ אַחֵר שֶׁהָיָה תָמִים - הֲרִי
הוּא לַפֶּהֶן. אִם רָצָה, אוֹכְלוּ בְּכָל מְקוֹם¹⁸ אוֹ מוֹכְרוֹ
אוֹ מֵאֲכִילוּ לְמִי שִׁירָצָה, אֲפִלּוּ לְנִכְרִי¹⁹, מִפְּנֵי שֶׁהוּא
חָלִין²⁰. שְׁנֵאֲמַר: וְכִי יִהְיֶה בּוֹ מוֹם פֶּסֶחַ אוֹ עֶנֶר
וְגוֹמֵר, הַטְּמֵא וְהַטְּהוֹר יִחַדּוּ יֶאֱכְלֻנָּה²¹ בְּצִבְיָה וְכֹאֲלִיל²².
וְהֲרִי הוּא נִכְסִי כֹהֵן²³.

(17) ב'ספרי' פ' ראה (לדברים טז, כא) "אין לי אלא שנולד תמים ונעשה בעל מום, נולד בעל מום ממעי אמו מנין, תלמוד-לומר כל מום רע". (18) שעד כאן לא למדנו בס"פ איזהו מקומן (זבחים נו:), שהבכור נאכל בכל העיר אלא בתם, אבל בעל מום נאכל בכל מקום (כסף-משנה). (19) כבית-הלל במשנה, בכורות לב, ב. (20) אבל אסור בגיזה ועבודה (פ"א מהל' מעילה ה"ט). (21) בכת"י תימן ליתא. וכן הוא בפסוק. (22) "ואכזה קאי, שלכהן הוא אומר לעיל מזה בפסוק כ' "לפני ה' אלקיך תאכלנו שנה בשנה" ('קריית ספר' כאן), וראה בכורות כח, א - שהגמרא לומדת שבכור בעל מום ניתן לכהן, מן הפסוק (במדבר יח, יח) "ובשרם יהי לך" - "לימד על בכור בעל מום שנותנו לכהן שלא מצינו לו בכל התורה כולה", ומפרש רש"י שלא מצינו בכל התורה כולה שניתנו לכהן, אבל רבינו מפרש כפירוש ה'תוספות' שלא מצינו בכל התורה כיצא בזה שבעל מום יתנו לכהן, שהרי חטאות ואשמות שמקריבין אותן - הבשר לכהן, וכשהם בעלי מום, כשם שהמזבח מפסיד כך גם הכהן מפסיד, אבל בכור אפילו כשהוא בעל מום נותנו לכהן, ולכן יש צורך לחזור עליו בתורה "יהי לך", אבל בלי זה, ממשמעות הפסוק הוא שזהו לכהן ('קריית ספר' שם). (23) שהרי מקדשים בו את האשה, כמפורש במס' מעשר שני פ"א מ"ב ('הר המוריה').

ד. מִצְוָה לְהַקְדִּישׁ בְּכוֹר בְּהֵמָה טְהוֹרָה, וְיֵאמַר: הֲרִי
זֶה קֹדֶשׁ. שְׁנֵאֲמַר²⁴: תִּקְדִּישׁ לַה' אֱלֹהֶיךָ²⁵. וְאִם לֹא

מִפִּי הַשְּׁמוּעָה לְמַדוּ², שְׁזָה דָם מִעֶשֶׂר וְדָם בְּכוֹר³.
וּבִאֵיזֶה מִצְוֹת אֵלּוּ בִּפְרָקִים אֵלּוּ:

~ נקודות משיחות קודש ~

"וכללתי המעשר עם הבכור, לפי שמעשה שניהם אחד והכתוב כללו עמו כו'".

וצריך להבין מדוע באמת כלל הכתוב את מעשר ובכור יחד, והלא הם שני דברים הפכיים במהותם, שהרי מעשר עניינו סוף וחותם של ספירת קבוצה, ואילו בכור הוא ראשון לאלה הנולדים אחריו, ומדוע כללם הכתוב יחד.

ויש לומר ש"היא הנותנת", ומכיון שבכור עניינו תחילה, ומעשר עניינו סוף, כללם הכתוב יחד על-פי הכלל הידוע ש"נעוץ תחילתן בסופן וסופן בתחילתן", היינו שהתחלה והסוף קשורים זה בזה. כלומר: לא רק שאין בזה סתירה אלא ששייכותו של הראשון לאחרון גדולה יותר משייכותו לשני או לשלישי.

(על-פי י"ן מלכות ספר קרבנות סימן ו)

(1) צ"ל: את. (2) פסחים סד, ב. (3) שם נאמר שהכוונה גם לפסח (וראה פ"ה מהל' מעשה הקרבנות הי"ז). (ויתכן שלכך הסמיך רבינו הל' בכורות להל' קרבן פסח).

פָּרָק רֵאשׁוֹן

(4) יבאר שמצות-עשה להפריש כל פטר רחם הזכרים, באדם ובבהמה טהורה ובחמור.

א. מִצְוֹת עֲשֵׂה לַהֲפָרִישׁ⁵ כָּל פֶּטֶר רָחֵם⁶ הַזָּכָרִים⁷,
בֵּין בְּאָדָם בֵּין בְּבֵהֶמָה טְהוֹרָה בֵּין מִמִּין הַחֲמוֹר⁸,
בֵּין שֶׁהָיָה שְׁלָמִים בֵּין שֶׁהָיָה טְרֵפוֹת⁹. שְׁנֵאֲמַר: קֹדֶשׁ
לִי כָל בְּכוֹר פֶּטֶר כָּל רָחֵם בְּכִי יִשְׂרָאֵל בְּאָדָם
וּבְבֵהֶמָה. וְכָל לַכֹּהֲנִים¹⁰.

(5) "ולהבדיל למה שראוי שיעשה בהם" ('ספר המצוות' מצות-עשה עט). (6) פירוש, נפתח הרחם בו תחילה, והוא בכור מן האם. (7) שהרי נאמר (שמות יג, יב - טו) "והעברת כל פטר רחם, וכו' אשר יהי לך הזכרים לה' וכו' וכל בכור אדם בבניך תפדה וגו' כל פטר רחם הזכרים וכל בכור בני אפדה". הרי כי רק הזכרים קדושים בבכורה (סמ"ג עשין קמד). (8) כמו שנאמר (שם, יג) "וכל פטר חמור תפדה בשה", ופטר חמור תפדה בשה" (שם לד, כ). ודרשו בבכורות ה, ב. ז, א: "פטר חמור, פטר חמור, שני פעמים, פטרי חמורים אמרתי לך, ולא פטרי סוסים וגמלים". (9) כך נלמד ממה שכתב להלן פ"ג ה"י. (וכן מפורש בחולין קלו, ב: "בכור, אפילו טריפה"). אבל אין זה אלא בבהמה ולא באדם, וכן מפורש בפ"א מהל' ביכורים הי"ז. שטריפה אינו חייב בחמש סלעים (הגהות 'מים חיים' על הרמב"ם). וראה בהל' שחיטה מפ"ה עד סוף פ"ט כל מיני הטריפות. (10) כמו שנאמר (במדבר יח, טו) "כל פטר רחם וכו' באדם ובבהמה יהיה לך" (= לאהרן הכהן, שבו התחיל הפסוק שם, ה).

ב. בְּכוֹר אָדָם וּבְכוֹר חֲמוֹר נִפְדִּים¹¹ וּפְדִינָם¹²
לַכֹּהֲנִים¹³, וּבְכוֹר בְּהֵמָה טְהוֹרָה נִשְׁחַט בְּעֹזְרָה כִּשְׂאֵר

ז. הפל חיבין בכור בהמה טהורה: כהנים ולוויים³⁶
וישראלים. ואף על פי שהבכור לפנה, אם נולד לו
בכור - מקריב דמו ואמוריו כמו שבארנו³⁷, ואוכל
שאר הפשר בתורת בכור. שנאמר: כל הבכור אשר
יולד בקרך ובצאנך וגומר³⁸. אבל בכור אדם ובכור
בהמה טמאה - כהנים ולוויים פטורין³⁹, כמו
שבארנו בהלכות מתנות כהונה⁴⁰.

(36) משנה, בכורות יג, א. (37) למעלה ה"ב. (38) וזה
מכוון גם לכהן, וכתוב שם (טו, כ) "לפני ה' אלהיך
תאכלנו". (39) משנה, שם: "כהנים ולוויים פטורים מפדיון
הבן ומפטר חמור". (40) הל' ביכורים (עם שאר מתנות
כהונה) פ"א ה"ט, ופי"ב שם ה"ד.

ח. הבכור נאכל בתוך שנתו⁴¹ בין תמים⁴² בין בעל
מום⁴³. שנאמר: לפני ה' אלהיך תאכלנו שנה
בשנה. וכי יהיה בו מום, בשערי תאכלנו.
ומאימתי מונה לו? אם תם הוא - מונה לו מיום
שמיני, שהוא ראוי להקריבה⁴⁵; ואם נולד בעל
מום⁴⁶ - מונה לו מיום שנולד. והוא שפלו לו
חדשיו⁴⁷, שהרי נראה⁴⁸ לאכילה ביום לדתו⁴⁹; אבל
אם לא ידע בודאי שפלו לו חדשיו - מונה לו מיום
שמיני⁵⁰.

(41) כלומר, מצוה לאכלו בתוך שנתו ולא לאחר יותר
(משנה שם כו:). ואם איחרו לאחר שנתו עובר בלא
תעשה, אבל אינו נפסל בכך (להלן ה"ג). (42) בזמן
שבת המקדש היה קיים, שמקריבו והכהן אוכלו. (43) גם
בזמן הזה. (44) התחלת שנתו (ר"ה ו:). (45) שנאמר
(ויקרא כב, כז). "ומיום השמיני והלאה ירצה לקרבן".
(46) אבל אם נולד תם ונעשה בעל מום - מונין לו מיום
השמיני ('תוספות' ר"ה ז. ד"ה הא). (47) פירוש, שילדה
אחרי שכלו לה חדשי הריונה: בבהמה גסה תשעה חדשים,
ובבהמה דקה חמשה חדשים. (48) שראוי. (49) ר"ה ז,
א. (50) שמא לא מלאו חדשי הריונה, והוולד הוא נפל
ואסור באכילה, עד שיעברו שמונה ימים ויצא מספק נפל.

ט. נולד לו מום בתוך שנתו - רשאי לקימו כל שנים
עשר חדשיו⁵¹. נולד לו מום בסוף שנתו - מתר לקימו
שלשים יום מיום שנפל בו המום, ואף על פי שהוא
מתאחר לאחר שנתו⁵². כיצד? כגון שנפל בו מום
בחמשה עשר יום לפני גמר שנתו⁵³ - משלימין לו
חמשה עשר אחר שנתו⁵⁴. נולד לו מום אחר שנתו
- אינו רשאי לקימו אלא עד שלשים יום⁵⁵ ויאכל.

(51) משנה, בכורות שם, ובגמרא שם כח, א - אמרו: שנים
עשר חודש ולא יותר. (52) וכל זה משום השבת אבידה
לבעלים, כלומר לכהן שהוא הבעלים, שאם לא ימצא
הישראל כהן כדי לתת לו, ויצטרך לשחטו מיד, יסריח
הבשר, ויפסיד הכהן. ולכן אמרו שרשאי לקיימו שלשים יום
(בכורות כח. וברש"י שם). (53) ברייתא, שם.
(54) מדובר כאן בזמן הזה, שהדין הוא (ראה להלן ה"י)

הקדישו - הרי זה מתקדש מאליו, וקדשתו מרחם
היא²⁶.

(24) שם נאמר: "כל הבכור אשר יולד בבקרך ובצאנך הזכר,
תקדיש לד' אלקיך". (25) ערכין כט, א: "לכדתניא, מנין
לנולד בכור בעדרו, שמצוה להקדישו, שנאמר "הזכר
תקדיש". (26) ערכין, שם.

ה. מצות בכור בהמה טהורה נוהגת בארץ ובחוץ
לארץ²⁷. ואין מביאין בכורות מחוץ לארץ לארץ.
שנאמר: ואכלת לפני ה' אלהיך מעשר דגנך תירשך
ויצחקך ובכרת בקרך וצאנך; ממקום שאתה מביא
מעשר דגן²⁸ - אתה מביא בכור בקר וצאן, וממקום
שאינ אתה מביא מעשר דגן - אי אתה מביא בכור
בקר וצאן, אלא הרי הוא כחלין ויאכל במומו²⁹.
ואם הביא - אין מקבלין ממנו³⁰, ולא יקרב אלא
יאכל במומו. ומצוה זו³¹ נוהגת בין בפני הבית בין
שלא בפני הבית³², כמו מעשר דגן³³. ואינה נוהגת
במקדשין כשהן בקדשתן³⁴ להם שיעדו, בין קדשי
מזבח בין קדשי בדק הבית³⁵.

(27) כן היא הגירסה האמיתית. וכן נראה בכמה מקומות
בתלמוד, שקדושת בכור נוהגת גם בחוץ לארץ (כסף-
משנה). וכן כתב בספר 'מעשה רוקח' וז"ל: "ובספר
כתיבת יד מצאתי כתוב, מצות בכור בהמה טהורה נוהגת
בארץ ובחוץ לארץ", וכן ראיתי בספרי כתב-יד הנמצאים
פה מצרים וכו' שמצא כתוב בנוסח מוגה בחתימת רבינו (=)
הרמב"ם). ובכמה מספרי רבינו היה כתוב "מצות בכור
בהמה טהורה אינה נוהגת אלא בארץ". וכן היתה הנוסחה
לפני הראב"ד, הרמב"ן, הרשב"א והר"ן, וכולם תמחו עליו
(כסף-משנה). וראה ב'ספר המצוות' מצות-עשה עט ובהערה
שם. ועי' להלן פ"ג ה"ב. (28) ומעשר דגן אינו מביא אלא
מן הארץ, שהיא מצוה שתלויה בארץ ונוהגת רק בארץ
(ראה קידושין לו:). (29) הראב"ד משיג עליו (על מה
שכתב הרי הוא כחלין). שהרי אף רבי עקיבא לא אמר אלא
לענין הקרבה שאין מקריבין בכור שהביאו מחוץ לארץ,
אבל קדושת בכור יש בו ואינו נגזז ונעבד ואינו נאכל אלא
במומו. אבל בכסף-משנה הביא: "אלא יאכל במומו", וכן
הוא בכת"י תימן ובדפוס רומי. (30) כסתם משנה, בסוף
מסכת חלה. וכרבי עקיבא בתמורה כא, ב. (31) של קדושת
בכור. (32) כלומר, בין בזמן שבת-המקדש קיים ובין בזמן
הזה (שקלים פ"ח מ"ח). (33) שהוקשו זה לזה, למעלה
בהלכה זו. וכן כתב ב'ספר המצוות' שם. (34) כלומר,
מצות בכורה אינה נוהגת בבהמות של הקדש, כך מדייקת
הגמרא בכורות יד, א - מדברי המשנה, שם. (35) אבל אם
נפדו הבהמות, יש הבדל בין קדשי מזבח (= בהמה
שהוקדשה כשהיא תמימה בלי מום ליקרב על המזבח) לבין
קדשי בדק הבית (= בהמה שהוקדשה כשהיא בעלת מום
שאינה קריבה על המזבח אלא נמכרת והמעות לבדק הבית),
שקדשי מזבח אף אם נפדו אינם חייבים בבכורה, וקדשי
בדק הבית אם נפדו חייבים בבכורה, ראה להלן פ"ה ה"ח.

(כב), וראה 'מנחת חינוך' מצוה יח אות ו. (69) כלומר, אם השהה מעשר שני משנה אחת לשניה, אין המעשר שני נפסל בכך, שהרי נאמר (שם יד, כח) "מקצה שלש שנים תוציא את כל מעשר תבואתך וגו'" (רש"י ר"ה ה: ד"ה מה מעשר).

יד. אין נותנין את הבכור לפניה פשוט⁷⁰, שאין
זו גדלה לפניה⁷¹; אלא יטפל בו בעליו עד שיגדיל
מעט ויתנונו לפניה. ועד כמה ישראל חביבין להטפל
בבכור? בהמה דקה⁷² - שלשים יום, ובגסה⁷³ -
חמשים יום. ואם אמר לו הפנה: תנהו לי בתוך
זמן זה ואני אטפל לעצמי - אינו רשאי לתנו לו⁷⁴;
שנה כמו מסייע על מתנותיו⁷⁵, וכבר בארנו
בתרומות⁷⁶, שהפנהים המסייעין בבית הגרנות⁷⁷
ובבית המטבחים⁷⁸ ובתוך הרועים⁷⁹ - אין נותנין
להם מתנותיהן בשכרן⁸⁰.

(70) מיד אחרי היולדו. משנה, בכורות כו, ב. (71) שהרי אמרה תורה (שמות כט, כט) "למשחה", והיינו "לגדולה". והבכור מיד עם היולדו יש לבעליו טורח ועמל בטיפול בו (פירוש המשניות, שם). (72) איל ותיש. (73) שור. (74) משנה, בכורות שם. (75) כלומר, מסייע לבעל הבכור כדי שיתנהו לו ולא לכהן אחר. (76) פ"ב מהל' תרומות ה"כ. (77) כדי לקבל שם תרומה תמורת סיועם. (78) כדי לקבל שם זרוע, לחיים וקייבה. (79) לשמור או להאכיל את הבקר כדי לקבל עבור זה את הבכורות. (80) אלא א"כ נתן להם שכר סיועם תחילה (רבינו, שם).

טו. היה הבכור בעל מום⁸¹ ואמר לו בתוך זמן זה: תנהו לי שאוכלנו עתה, או שהיה תמים⁸² ואמר לו: תנהו לי בתוך זמן זה שאקריבנו עתה - הרי זה נותנו לו⁸³. ויראה לי, שהבכור נותן לכל פנה שירצה⁸⁴.

(81) שם במשנה. (82) בזמן המקדש. שם. (83) שהרי אינו מטפל בהם כלל, ואין זה נחשב כנותן לו הבכור בשכר טיפולו. (84) בין לחבר בין לעם-הארץ (חלה פ"ד מ"ט) ואינו ניתן לאנשי משמר ככל הקרבנות (מהרי"ט אלגאזי פרק ד' אות מג, ו'מנחת חינוך' מצוה יח, אות יח. וכן כתב רש"י בובחים קב: ד"ה את דמם).

טז. פנה שאכל פזית⁸⁵ מבכור תמים חוץ לירושלים - לוקה מן התורה⁸⁶, שנאמר: לא תוכל לאכל בשעריך מעשר דגנך ותרשף ויצהרך ובכרת בקרך וצאנך. וכן זר שאכל פזית מבכור, בין לפני זריקה⁸⁷ בין לאחר זריקה - לוקה. מפני השמועה למדו⁸⁸, שזו אזהרה אף לזר שאכל בכור בין לפני זריקה בין לאחר זריקה.

(85) סתם אכילה בכזית. (86) משנה, מכות יז, א. וראה בפ"א מהל' מעשה הקרבנות ה"ה. (87) זריקת הדם. (88) במס' מכות שם, וב'ספרי' (דברים יב, יז).

יז. הבכור⁸⁹ אין פודין אותו⁹⁰, שנאמר: אף בכור

שמקיים את הבכור אפילו כמה שנים עד שיפול בו מום (רע"ב, בכורות פ"ד מ"ב). (55) שם במשנה.

י. הבכור בזמן הזה⁵⁶ - מניחו עד שיפול בו מום ויאכל⁵⁷.

(56) שאי אפשר להקריבו ולאוכלו בתוך שנתו. (57) שם.

יא. ועד שלא נראה להראותו לחכם⁵⁸ רשאי לקימו שנים ושלש שנים⁵⁹. ומשנראה להראותו לחכם⁶⁰: אם נולד בו מום בתוך שנתו - רשאי לקימו כל שנים עשר חדש⁶¹; נולד אחר שנתו - מקימו שלשים יום⁶².

(58) כלומר, שעדיין לא נפל בו מום שיצטרך להראותו לחכם מומחה, שיתיר לו לשחטו, ראה להלן פ"ג ה"א. (59) ברייתא, שם. (60) כלומר, נפל בו מום ויש צורך להראותו לחכם שיתיר לשחטו. (61) ולא יותר. (62) משום השבת אבידה לבעלים (שם). וראה למעלה מה שהבאנו מדברי רש"י.

יב. שנה של בכור היא שנת לבנה תמימה, שנים עשר חדש מיום ליום. ואם היתה שנה מעפר - נתעפרה לו, ומונה לו שלשה עשר חדש⁶³. נולדו לו שני טלאים⁶⁴, אחד בחמשה עשר של אדר הראשון ואחד בראש חדש אדר שני: זה שנוול באדר של שנה הבאה⁶⁵ עלתה לו שנה, וזה שנוול בחצי אדר ראשון - לא עלתה לו שנה עד חצי אדר של שנה הבאה. הואיל ונולד בחדש העבור, מונין אותו לו⁶⁶.

(63) כחכמים (ר"ה ו: ערכין לא:); בניגוד לדעת רבי, הסובר כי שנה תמימה היא שלש מאות וששים וחמשה ימים, כמנין ימות החמה, ואין הבדל בין שנה פשוטה לשנה מעוברת. (64) משתי בהמות שלא ביכרו, שיש על הטלאים קדושת בכור (ערכין, שם). (65) והשנה הבאה היא שנה פשוטה ולא מעוברת. (66) כן הוא בערכין שם: "דאמר ליה את נחית לעיבורא", "שקנית בחודש העיבור בט"ו באדר הראשון (ראה ראש השנה י"ט: ברש"י ד"ה כמה, וב'תוספות' ד"ה אדר, שאדר ראשון הוא חודש העיבור) גלית אדעתך דשנת עיבור את רוצה לחשוב, הילכך לא נגמרה (שנתה) (שנתך) עד ט"ו באדר" (רבינו גרשום' שם).

יג. עבר ואחר הבכור⁶⁷ לאחר שנתו, אף על פי שהוא עובר בלא תעשה⁶⁸, אם היה תם - הרי זה לא נפסל, אלא מקריבו; ואם היה בעל מום - שוחטו בכל מקום. שנאמר: מעשר דגנך וצאנך ויצהרך ובכרת בקרך וצאנך - מקיש בכור למעשר: מה מעשר אינו נפסל משנה לחברתה⁶⁹, אף בכור אינו נפסל משנה לחברתה.

(67) ר"ה ה, ב. (68) של "לא תאחר לשלמו" (דברים כג,

15 לְהַפְשִׁיטוּ בְּאֵי זֶה דֶּרֶךְ שִׁירְצָה. אִם רָצָה לְהִרְגִּיל -
16 מִרְגִּיל¹⁰⁸. וְכֵן שָׁאֵר פְּסוּלֵי הַמִּקְדָּשִׁין¹⁰⁹, אִם רָצָה
17 לְהַפְשִׁיט מִן הָרֶגֶל - מִפְּשִׁיט.

(106) את העור. (107) אבל בבכור תם לא התירו, ראה להלן. (108) כלומר, אם רוצה להפשיט דרך הרגלים, מפשיט, ואע"פ שזה נראה כבזיון, שפושטן בשביל הנפחים, או כדי לשים בו דבש בעודו על הבכור, אין בזה איסור, לפי שבבכור בעל-מום אינו קדוש. ורק לדעת בית שמאי ולדעת רבי אלעזר ברבי שמעון אסור לעשות כן כמפורש בתמורה כד, א. אבל לדעת בית הלל וחכמים החולקים על רבי אלעזר ברבי שמעון, לא אסרו לעשות כן (כסף-משנה). וכל זה בבכור בעל מום, אבל בתם חששו לבזיון קדשים כנ"ל. (109) בברייתא שם אסרו לעשות כן, ואף בזה סובר רבינו שכל זה לדעת בית שמאי ורבי אלעזר ברבי שמעון, אבל לחכמים גם זה מותר.

יום שני ח' שבט ה'תשפ"ב

פרק שני

(1) יבאר המום שהבכור נשחט עליו או שירעה, ושצריך פטר רחם.

18 א. כָּל הַמוּמִים הַקְּבועִים² הַפּוֹסְלִין אֶת הַקֹּדְשִׁים³
19 וְנִפְדִּים עֲלֵיהֶן⁴, אִם נָפַל אֶחָד מֵהֶן בְּבִכּוֹר - הֲרִי
20 זֶה נִשְׁחַט עָלָיו כָּל מָקוֹם⁵. וְכֵכָּר בְּאַרְנוֹ אוֹתָן
21 הַמוּמִין בְּהִלְכוֹת אֲסוּרֵי מִזְבֵּחַ, שֶׁהָרָאִי מֵהֶן
22 לִהְיוֹת בְּזָכָר⁶ שְׁשִׁים וְשִׁבְעָה⁷.

(2) כלומר, קבועים לעולם ואינם עוברים. כגון חתיכת אבר וכדומה. (3) להקריבם למזבח. (4) שמצוה לפדות פסולי המוקדשין. (5) כלומר, שוחטו ואוכלו בכל מקום כחולין. (6) שמספר המומין הראויים להיות בבכור שהוא זכר, הוא יותר מאשר אצל נקבה ביי"ב מומין שבאברי הזרע (לחם משנה). (7) בפרק ב מהלכות איסורי מזבח הלכה ו כתב שיש שלושה ושבעים מומים. אבל זה אינו אלא בזכרים ובנקבות בגדי ובטלה וטומטום ואנדרוגינוס. אבל בבכור שור זכר חסרים ששה מומים.

23 ב. וְכָל הַדְּבָרִים שֶׁמְנִינּוּ שָׁם שְׁאִין הַקֶּרֶן מִן
24 הַמִּבְחָר⁸, וְאִין הַקֹּדְשִׁים קָרְבִּין בָּהֶן וְלֹא נִפְדִּין
25 עֲלֵיהֶן⁹, כִּף אֵין הַבְּכּוֹר נִשְׁחַט עֲלֵיהֶן וְלֹא קָרְבָּן¹⁰,
26 אֲלֹא יִהְיֶה עֹמֵד עַד שְׂיֻלַּד לוֹ מוֹם קָבוע. וְכֵן אִם
27 נולד בְּבִכּוֹר מוֹם עוֹבֵר - הֲרִי זֶה אֵינוֹ נִשְׁחַט כָּל
28 מָקוֹם וְלֹא קָרְבַּן, אֲלֹא יִהְיֶה רֹעֶה עַד שְׂיֻפֵּל בּוֹ מוֹם
29 קָבוע וְנִשְׁחַט עָלָיו.

(8) כלומר, שחסר בו משהו, אבל אינו מום. (9) "ואלו הן מי שבלובן עינו יבלת שאין בו שער אם נגממו קרניו וכו' אם נפגמו חיטיו הפנימיות וכו' לא קרבין ולא נפדין". (10) והטעם הוא, משום שהוא חסר ואין להקריב במקדש אלא שלם בתכלית השלימות וכן לא ישחט עליהן במדינה (= בכל מקום) לפי שאינם מומין קבועין.

1 שור או בכור פֶּשֶׁב או בכור עִז לא תִּפְדֶּה. וְכֵן אֵין
2 מוֹכְרִין אוֹתוֹ כִּשְׁהוּא תָּם⁹¹, שִׁבְיִין שְׁהוּא עוֹמֵד
3 לְקַדֵּשׁ אֵין לִפְנֵהוּ בּוֹ זִכּוֹת כְּדִי לְמַכְרוֹ⁹². וּבְזִמְזָן הָיָה,
4 שְׁאִין בֵּית⁹³, הוֹאִיל וְהוּא עוֹמֵד לְאַכִּילָה⁹⁴ - הֲרִי
5 הוּא מִתֵּר לְמַכְרוֹ וְאֵף עַל פִּי שְׁהוּא תָּמִים⁹⁵, בֵּין
6 לִכְהֵן בֵּין לִישְׁרָאֵל⁹⁶.

(89) בכור בהמה טהורה. אבל בכור אדם ובכור חמור – נפדים, ראה למעלה ה"ב. (90) לעשותו חולין. (91) תמורה ז, ב. ואפילו כשהוא חי וכל-שכן כשהוא שחוט, שאין בשר קודש נמכר, ראה להלן הי"ח. (92) משום שעומד להקריבה. ואף שהתורה זיכתה אותו לכהן – לא זיכתה אותו עד כדי כך שיוכל למוכרו ('מעשה רוקח', וראה לחם-משנה). (93) בית המקדש, ואין מקריבין את הבכור אלא מניחו עד שיפול בו מום, ראה למעלה ה"י. (94) אחר שיפול בו מום, יש לכהן בו זכות בכולו ומיד. (95) תמורה, שם. שבבכור לא אסרה תורה אלא לפדותו, אבל לא אסרה למכרו. וראה להלן פ"ו ה"ה בדין מעשר בהמה. (96) כן מסקנת הגמרא שם ח, ב. ואין כאן חשש שמא מוזיל לו בכדי שכל פעם שיהא לו בכור יתנו לו, ונמצא שהוא ככה המסייע בבית הגרנות (למעלה הי"ד) – אין חוששים לכך שבוודאי לא יוזיל לו עכשיו מחמת סיכוי קלוש שבעתיד (שם).

7 יח. בְּכּוֹר בַּעַל מוֹם - יֵשׁ לִפְנֵהוּ לְמַכְרוֹ⁹⁷ כָּל זִמְזָן,
8 בֵּין לִפְנֵי הַבֵּית בֵּין שְׁלֹא לִפְנֵי הַבֵּית⁹⁸, בֵּין חַי בֵּין
9 שְׁחוּט⁹⁹. וְכִשְׁהוּא מוֹכֵר בְּשׂוֹר בְּכּוֹר בַּעַל מוֹם -
10 מוֹכְרוֹ בְּבֵית¹⁰⁰ אֲבָל לֹא בְּשׁוּק, כִּמוֹ שֶׁבְּאַרְנוֹ
11 בְּהִלְכוֹת אֲסוּרֵי מִזְבֵּחַ¹⁰¹. אֲבָל בְּשׂוֹר בְּכּוֹר תָּמִים אֵינוֹ
12 נִמְכָּר¹⁰², מִפְּנֵי שְׁהוּא בְּשׂוֹר קֹדֶשׁ¹⁰³. וְכִהְיֶה שְׁנִמְנוֹ
13 עַל הַבְּכּוֹר¹⁰⁴ - מִתֵּרִין לְשִׁקּוֹל מִנָּה כִּנְגַד מִנָּה¹⁰⁵.

(97) ראה למעלה ה"ג. (98) כלומר, בין בזמן שבית המקדש היה קיים ובין בזמן הזה (שם ז:). (99) שם. (100) משום זלזול בקדשים. משנה, בכורות לא, א: "כל פסולי המוקדשין נמכרין באטליו וכו' חוץ מן הבכור והמעשר שהנייתן לבעלים, פסולי המוקדשין הנייתן להקדש". כלומר: כשנמכרין באטליו יש הרבה קונים והבשר נמכר ביוקר, וכשהבשר נמכר בבית אין הרבה קונים ונמכר בזול, לכן בפסולי המוקדשין שהרווח ממכירת הבשר הוא להקדש, התירו לזלזל בקדשים. אבל בבכור שהרווח לבעלים, שהוא הכהן, לא התירו לזלזל בו ולמכרו באטליו. (101) פ"א הי"ב. (102) פשוט הוא. וכן נראה בפרק קמא דתמורה שם (כסף-משנה). (103) "ובזיון קדשים הוא, שאין הדרך לעשות סחורה בדבר שקרב ממנו למזבח" (רש"י שם). (104) כלומר, שהם שותפים בו. (105) משנה, בכורות לא, ב: "ושוקלין מנה כנגד מנה בבכור", ומפרשה רבינו בבכור תם, והיינו, "שיחלקו אותה לששה או לשבעה חלקים ונותנים חלק בכף זה וחלק בכף זה. ר"ל כפות מאזנים וכו'" (רבינו בפי"מ שם).

14 יט. הַמִּפְשִׁיט¹⁰⁶ בְּכּוֹר בַּעַל מוֹם¹⁰⁷ - הֲרִי זֶה מִתֵּר

מתוך מהדורת גושל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

מקצת סימני אמו - הרי זה בכור³⁷. והוא בעל מום¹⁸
קבוע³⁸, שאין לה מום גדול משנוי ברייתו. אפלו¹⁹
פרה שילדה במין חמור³⁹ ויש בו מקצת סימני פרה
- הרי זה בכור לפה, הואיל ומין החמור יש בו דין²¹
בכור⁴⁰. אבל אם ילדה מין סוס⁴¹ או גמל, אף על²²
פי שיש בו מקצת סימני פרה⁴² - הרי הוא ספק²³
בכור. לפיכך יאכל לבעלים⁴³, ואם תפסו פה - אין²⁴
מוציאין מידו⁴⁴.

(33) כבשה. (34) ואף על פי שכל אחד משני המינים האלו
חייב בבכורה. (35) וגומר: "או בכור כשב או בכור עז".
(36) וכמו כן עד שיהא הוא כשב ובכורו כשב, שיהא הוא
עז ובכורו עז. (37) וחייב ליתנו לכהן. (38) ונשחט בחוץ
ופסול ליקרב למזבח. (39) אף שהפרה היא ממין טהור
והחמור הוא ממין הטמא. (40) בעיא בגמרא (שם ו.)
ואמרו שם: "ואם תמצי לומר כיון דאידי ואידי מיקדש
בבכורה - קדוש" ולדעת רבינו זוהי פשיטות לבעיא (כסף
משנה). (41) הפרה ילדה מין סוס, אבל חמור שילדה מין
סוס ויש בו מקצת סימני חמור חייב בבכורה. (42) שהיה
מקום לומר שמקצת הסימנים יחייבו אותו בבכורה כמו בזה
שלמעלה. (43) שהמוציא מחבירו עליו הראיה, ועל הכהן
להוכיח שיש עליו דין בכור, ואוכלו מיד שהרי שינוי ברייתו
הוא מום כנ"ל. ואינו אסור באכילה מפני שהוא כסוס וגמל,
שהנולד מן הטהור - טהור. (44) כרב המנונא בבבא
מציעא ו: ולא כרבה שם הסובר שמוציאין מידו.

ז. הפטיל מום בכור⁴⁵, הואיל ועשה עברה⁴⁶ -
קונסין אותו ואינו נשחט על מום זה, עד שיפלו בו²⁶
מום אחר מאליהו⁴⁷. ואם מת זה החוטא - מתר לבנו²⁸
לשחטו על מום שעשה אביו; שלא קנסו בנו²⁹
אחריו.

(45) אף ישראל, ראה בפירוש המשנה לרבינו לבכורות לד.
על המשנה הצורם אוזן בכור, נראה שגם אם הישראל הטיל
מום קנסו חכמים, אבל רש"י שם פירשה בכהן.
(46) שאסור להטיל מום בקדשים, והמטיל מום בקדשים
לוקה, שהרי נאמר (ויקרא כב, כא) "כל מום לא יהיה בו"
ודרשו בו (שם לג:): שלא יטיל בו מום. (47) [ואף על פי
שמטיל מום בקדשים אסור לאכלם משום "לא תאכל כל
תועבה" - בכור אינו בכלל פסולי המוקדשין, ואינו אסור
אלא משום קנס].

ח. הרגיל⁴⁸ לבכור שיפלו בו מום, פגון שנתן³¹
דבלה⁴⁹ על אָזְנוֹ עד שפא פֶּלֶב ונטלה וחתה אָזְנוֹ,
או שהלך⁵⁰ בין פרזל ועששיות של זכוכית⁵¹ כדי
שתקטע ידו ונקטעה⁵², או שאמר לנכרי להטיל בו
מום - הרי זה לא ישחוט עליו. זה הפלל: כל מום
שנעשה לדעתו⁵³ - אסור לו לשחט עליו, ואם
נעשה שלא לדעתו - הרי זה שוחט עליו.

(48) גרם. (49) תאנה. (50) כלומר, שהולך את הבכור.
(51) חתיכות עבות של זכוכית. (52) למד זה ממעשהו של

ג. וכן אם נעבדה בו עברה¹¹, או שהרג¹² בעד
אחד¹³ או על פי הבעלים¹⁴, או שהקצה¹⁵ או נעבד¹⁶
- ירעה עד שיפלו בו מום, קמו שבארנו בהלכות
אסורי מזבח.

(11) שנרבע. (12) אדם. (13) כלומר, נעבדה בו עבירה
בפני עד אחד או שהרג אדם בפני עד אחד. שאילו היו אלה
בפני שני עדים - הורגין אותו. (14) שלעולם אינו נהג
אלא על פי שני עדים. (15) שהזמן לעבודה זרה ולא נעבד
עוד. (16) שעבדו לו בעבודה זרה.

ד. יוצא דפן¹⁷ והבא אחריו¹⁸ - שניהן אינן בכור¹⁹.
הראשון - מפני שאינו פטר רחם²⁰, והאחרון - מפני
שקדמו אחר²¹. אפלו יצאה נקבה דף דפן וזכר
דף דף רחם²² - אינו בכור²³.

(17) והוא שישוסע חלצי האשה, אם תקשה עליה הלידה,
ויצא העובר משם". כלומר, שלא יצא הוולד דרך הרחם
אלא דרך הדופן. (18) דרך הרחם. (19) כרבי עקיבא
שאינו בכור עד שיהא בכור לרחם ובכור ללידה.
(20) וראה למעלה פרק א הלכה א שבכור הוא פטר-רחם.
(21) ואינו ראשון ללידה, אף על פי שהוא ראשון לרחם.
(22) שהוא ראשון לזכרים וגם ראשון לרחם. (23) שאינו
ראשון לנולדים, ובכור לדבר אחד אינו בכור, שבכור צריך
להיות ראשון לנולדים, ראשון לזכרים וראשון לרחם.

ה. בכור שהוא אנדרוגינוס²⁴ - אין בו קדשה כלל,
והרי הוא פנקבה שאין בו לפה²⁵ כלום²⁶, ועובדים
בו²⁶ וגוזזים אותו²⁷ כשאר החליין. נולד טמטום²⁸ -
הרי זה ספק בכור²⁹, ויאכל במומו לבעליו³⁰. בין
שהטיל מום³¹ ממקום זכרות³² בין שהטיל ממקום
נקבות.

(24) שיש לו גם אבר זכרות וגם אבר נקבות. (25) שאינו
קדוש כלל, מפני שהוא ברייה בפני עצמה ואינו זכר.
(26) כל מיני עבודות. (27) את שערו. ואילו הבכור, בין
שהוא תם ובין שהוא בעל מום אסור לגזוז שערו ואסור
לעבוד בו. (28) שאין לו לא אבר זכרות ולא אבר נקבות
אלא הוא אטום. והוא ספק זכר ספק נקבה. (29) ואין
שוחטין אותו כשהוא תם לא במקדש, שמא נקבה היא
ואינה קדושה, ולא במדינה שמא זכר הוא וצריך להקריבו
על המזבח. (30) וכשנפל בו מום שוחטו בכל מקום ובעליו
אוכלים אותו ואינו חייב לתיתו לכהן משום שמא נקבה היא
ואינה קדושה והמוציא מחבירו עליו הראיה. (31) מי
רגלים. וכל זה הוא לענין טמטום ולא לאנדרוגינוס שהוא
אינו קדוש כלל (כסף משנה). (32) ואף על פי שבבכורות
מב: מפורש שאם משתין ממקום זכרות, לדברי הכל הוא
זכר - פסק רבינו כהסוגיא שם נז. שלעולם ספק הוא (לחם
משנה).

ו. רחל³³ שילדה במין עז או עז שילדה במין רחל
- פטור מן הבכורה³⁴; שנאמר: אף בכור שור³⁵ -
עד שיהיה הוא שור ובכורו שור³⁶. ואם היה בו

שיעורי רמב"ם פרק אחד ליום - יום שני ח' שבט - ספר קרבנות - הלכות בכורות קצא

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

- ר' צדוק (שם לו.) שנתן לו שעורים במקום דחוק מסורג בקוצים. (53) של בעל הבכור.
- ט. אָמַר: אֱלוֹ נָפֶל בְּבָכּוֹר זֶה מוֹם הֵייתִי שׁוֹחֵט, וְשָׁמַע הַנֶּכְרִי וַעֲשָׂה בּוֹ מוֹם - הֲרִי זֶה שׁוֹחֵט עָלָיו, שֶׁהָרִי לֹא נַעֲשֶׂה בְּדַעְתּוֹ.⁵⁴
- (54) שהנכרי עשה את המום שלא בידעת בעליו.
- י. רֹאיוֹנָהוּ⁵⁵ שֶׁעָשָׂה מַעֲשֶׂה הַמֶּרְגִּיל לְהִטִּיל בּוֹ מוֹם, וְנָפֶל בּוֹ מוֹם, וְאֵין אָנוּ יוֹדְעִין אִם נִתְּנָה לְמוֹם זֶה אוֹ לֹא נִתְּנָה - הֲרִי זֶה לֹא יִשְׁחֹט עָלָיו.⁵⁶ פִּיֶּצֶד? כְּגוֹן שֶׁנֶּתַן לוֹ שְׁעוּרִים בְּמָקוֹם דְּחוּק מְסֻרָג בְּקוֹצִים⁵⁷, וְכִיּוֹן שֶׁאֵבֶל נִחְלַק שְׁפָתוֹ⁵⁸, אִפְלוּ הִיא חִבְרִי⁵⁹ - הֲרִי זֶה לֹא יִשְׁחֹט עָלָיו⁶⁰. וְכֵן כָּל פִּיֶּצֶד בְּזֶה.
- (55) לכהן. (56) שנחשדו הכהנים להטיל מום בבכור. (57) כלומר, דפנות המקום הדחוק הזה היו קלועים בקוצים. (58) לשניים, שהוא מום. (59) תלמיד חכם. (60) כרבן גמליאל שם, שלא חילקו בין כהן עם הארץ לבין כהן תלמיד חכם לענין חשד זה של הטלת מום בבכור.
- יא. הִיא בְּכוֹר רֹדֶף אֶת הָאָדָם וּבָעֵטוֹ בְּדִי לְטָרְדוֹ⁶¹, וְאִפְלוּ בָּעֵט בּוֹ מִפְּנֵי שֶׁרָדְפוּ מִקֵּדָם⁶², וְנַעֲשֶׂה בּוֹ מוֹם בְּבַעֲיָתָהּ זֶה - הֲרִי זֶה יִשְׁחֹט עָלָיו.
- (61) לבלבלו שלא ירדוף אחריו שוודאי לא נתכוון להטיל בו מום. (62) כלומר, בעט בו לאחר רדיפה, שאפשר היה לחשוב שנתכוון להטיל בו מום, שהרי אינו רודפו עתה, ובכל זאת אומרים אנו שעודנו תחת הרושם והצער של הרדיפה, וכוונתו לטרדו ולא להטיל בו מום.
- יב. קִטְנִים שֶׁהִטִּילוּ מוֹם בְּבָכּוֹר דֶּרֶךְ שְׂחֹק, וְכֵן הַנֶּכְרִי שֶׁעָשָׂה לְדַעְתּוֹ⁶³ - הֲרִי זֶה יִשְׁחֹט עָלָיו⁶⁴. וְאִם עָשָׂה בְּדִי לְהִתִּירוֹ - לֹא יִשְׁחֹט עָלָיו.
- (63) של הגוי. (64) כיוון שלא נתכוון להתירו.
- יג. בְּכוֹר שֶׁאֲחָזוּ דָם⁶⁵ - יִקְיִז⁶⁶, וּבִלְבָד שֶׁלֹא יִתְּנֶה לַעֲשׂוֹת בּוֹ מוֹם⁶⁷. וְאִם נַעֲשֶׂה בּוֹ מוֹם בְּהִקְזָה זֶה - הֲרִי זֶה נִשְׁחֹט עָלָיו⁶⁸.
- (65) שחלה על ידי ריבוי דם ויש בזה סכנה. (66) מותר להוציא דם מגופו. (67) וכגון שלא היה בהקזה זו הכרח שייעשה בו מום. (68) מחלוקת תנאים במשנה ובברייתא בכורות לג: ופסק כר' שמעון שסובר דבר שאין מתכוון מותר, אבל אם על ידי הקזה זו היה בהכרח שיפול בו מום, גם ר' שמעון אוסר, ש"מודה ר' שמעון בפסיק רישיה ולא ימות".
- יד. מִתֵּר לְהִטִּיל מוֹם בְּבָכּוֹר קֹדֶם שֶׁיֵּצֵא לְאוּרֵי הָעוֹלָם⁶⁹, וְיִשְׁחֹט עָלָיו⁷⁰. בְּמָה דְּבָרִים אֲמוּרִים? בְּזֶמֶן הִיא, שֶׁאֵין שָׁם בֵּית⁷¹, מִפְּנֵי שֶׁסּוּפוֹ לְהֵאָכֵל בְּמוֹמָיו⁷²; אֲבָל בְּזֶמֶן שֶׁבֵּית הַמִּקְדָּשׁ קָיָם⁷³ - אֲסוּר⁷⁴.
- יח. בְּכוֹר שֶׁהָיָה בֶּיֶד כֹּהֵן וְנָפֶל בּוֹ מוֹם, וְהָעֵיד עָלָיו עַד אֶחָד שָׁנָה הַמוֹם מֵאֲלִיו נָפֶל⁷⁵, וְאֵין אָנוּ יוֹדְעִים אִם מוֹם זֶה שׁוֹחֵטִין עָלָיו אֶת הַבְּכוֹר אוֹ אֵין שׁוֹחֵטִין

20 מום מבהק¹⁰ - הרי זה יתר על פי שלשה בנ²⁰
21 הכנסת.

(7) משנה וגמרא, בבכורות שם. (8) כלומר, הדיוטות שאינם מומחים (ר"ש ורא"ש פ"ג דזבים משנה ב). ובטור ו'שולחן ערוך' יורה דעה סימן שט: "החכמים קצת ואינם בקיאים". (9) בבכורות לו: "התרת בכור בחוצה לארץ על-פי שלשה בני הכנסת". [כלומר: כשם שבארץ ישראל מתירין שלשה בני הכנסת במקום שאין מומחה, כן מתירים בחוצה לארץ לעולם, אפילו במקום שיש מומחה, שהרי כל כחו של מומחה הוא בזה שנטל רשות מהנשיא שבארץ ישראל, ואילו לחוצה לארץ שלא מועילה רשותו של הנשיא (סנהדרין ה. ופ"ד מהלכות סנהדרין הלכה יד) - דינה תמיד כאילו אין שם מומחה (וראה בלחם-משנה). ויתכן כי דעת רבינו שרק בכור שנולד בארץ ישראל, שחל עליו דין מומחה, צריך שלשה בני הכנסת במקום המומחה (כשארין מומחה, או בחוצה לארץ שלעולם אין שם דין מומחה כנ"ל), אבל בכור שנולד בחוצה לארץ שלא חל עליו דין מומחה - אין צורך לשלשה בני הכנסת, ואם הוא מום גלוי ומובהק הרי זה מותר בלי התרה. ומה שמצאנו בדברי חז"ל שנוקקו להתרת מום בחוצה לארץ, זה הוא במום שאינו גלוי ומובהק, אבל במום גלוי ומובהק, אין צריך התרה. ודלא כדברי התוספות בבכורות שם ד"ה פסק. ועיין בכסף-משנה]. ורי"ט אלגזי מביא בשם מהר"י קורקוס, שהלשון "שיצא לחוצה לארץ" הוא לפי הנוסחא למעלה פ"א הלכה ה: "מצות בכור בהמה טהורה אינה נוהגת אלא בארץ", אבל לפי הנוסחא האמיתית שם ש"נוהגת בין בארץ ובין בחוץ לארץ", צריך להיות כאן: "שנולד בחוצה לארץ". (10) אבל אם המום אינו מובהק, אין להתיר על ידי שלשה בני הכנסת. שם בגמרא: "אמר רבא, ובמומין מובהקין וכו'". אי ממתניתין הוה-אמינא בחו"ל אפילו מומין שאין מובהקין וכו' קמ"ל".

22 ג. אין רואין¹¹ את הבכור לישראל עד שיהיה
23 כהן עמו; שמה יאמר לו הממחה: מום הוא
24 ומתיר לשחט עליו, וילך וישחטנו לעצמו ולא
25 יתנונו לכהן¹². שאף על פי שאינו חשוד לאכל
26 קדשים בחוץ¹³, חשוד הוא לגזל מתנות כהונה¹⁴.
27 לפיכך, אם היה חכם וידוע שהוא מדיקדק על
28 עצמו - רואין לו¹⁵. היה המום גלוי לכל, כגון
29 שנקטעה ידו או רגלו, הואיל והביאו לחכם
30 הממחה - הרי זה בנותקת מדיקדק על עצמו¹⁶,
31 לפיכך רואין לו אף על פי שאין עמו כהן¹⁷.

(11) כלומר, אפילו המומחה אינו רואה. (12) וראה למעלה פ"א הלכה ג, שאע"פ שבכור בעל מום הרי הוא כחולין ואינו קדוש - מחוייב הוא ליתנו לכהן. (13) שהרי בא לשאול למומחה אם הוא בעל מום ומותר לשוחטו או שהוא תם ואסור לשוחטו. (14) בכורות לו: וראה ברש"י שם ששחיטת קדשים בחוץ הוא איסור כרת, וגזילת כהנים הוא רק לאו בעלמא. (15) בקרית-ספר כתב שלא מצא דין זה בגמרא, והכסף-משנה כתב שהוציא רבינו דין זה מדין

1 עליו, וכא הפהן שהוא בידו ואמר: הראיתי מום זה
2 לממחה⁸⁵ והתירו לשחיטה - הרי זה נאמן. ואין
3 חוששין שמה לא הראהו ושמה בכור תם הוא,
4 שלא נחשדו לשחט קדשים בחוץ, מפני שהוא עון
5 כרת⁸⁶, כמו שבארנו.

(84) שהוא נאמן. (85) ואין צריך לנקוב בשם המומחה, וראה בלחם משנה. (86) אף על פי שנחשדו להטיל מום בכור שאינו בכרת אלא בלאו.

6 יט. וכן נאמן הפהן לומר על בכור בעל מום: בכור
7 זה נתנו לי ישראל במומו⁸⁷ ולא נפל ברשותי, כדי
8 לחוש לו שמה הוא הטייל⁸⁸; שהדבר עשוי
9 להגלות, והוא מתירא שמה ישאלו בעליו ויאמרו:
10 תמים היה בעת שנתנוהו לו.

(87) ואף כאן אין צורך לומר "נתנו לי ישראל פלוני". (88) כלומר, משום כך בא לומר שזה לא נפל ברשותו, שלא יבוא לחשוד בו שהוא הטיל בו את המום.

יום שלישי ט' שבט ה'תשפ"ב

פרק שלישי

(1) יבאר שאין שוחטין הבכור אלא על פי מומחה, ושארין רואין בכור לישראל בלא כהן.

11 א. אין שוחטין את הבכור² אלא על פי ממחה שנתן
12 לו הנשיא שבארץ ישראל רשות ואמר לו: התר
13 בכורות במומין³. אפלו היה מום גדול וגלוי לכל -
14 לא יתירו אלא ממחה שנטל רשות⁴. וכל הבכורות
15 אדם רואה⁵, חוץ מבכורי עצמו⁶.

(2) כלומר, אין שוחטין בכור בעל מום חוץ למקדש. (3) בסנהדרין ה. "כי הוה נחית רבה בר חנה לבבל, אמר ליה רבי חייא לרבי, בן אחי יורד לבבל, יורה? - יורה! ידין? - ידין! יתיר בכורות? - יתיר!" "ורבי, נשיא שבארץ ישראל היה ודבר זה הניחו להם לנשיאים להתגדר בו, כמו שאמרו בפרק אחרון של מסכת יומא (עח.) - "קריט ספר. (4) כן הוא בבכורות לו: שאפילו נסמית עינו ונקטעה ידו ויש שם מומחה, אינו נותר אלא במומחה. ואם אין מומחה במקום הזה, ראה להלן הלכה ב. (5) כלומר, וראה המומחה להתיר. (6) נגעים פ"ב משנה ה. ואף-על-פי שלא נחשדו כהנים לשחוט קדשים בחוץ, שזהו איסור כרת (למעלה פ"א הלכה י"ח) -, זה אינו אלא לומר שמומחה אחר התירו לו, אבל הוא עצמו אין לו להתיר, שמה יתיר ב"דדמי" (=באומדנא ולא בוודאות), הואיל וקשה לו לטפל בבכור תם (תפארת ישראל שם, בועז אות ט. וראה בהגהות מצפה איתן לבכורות לו.).

16 ב. אם אין שם ממחה והיה המום מן המומין
17 הגלויין המבהקין⁷, כגון שנסמית עינו או נקטעה
18 ידו או נשברה רגלו - הרי זה ישחט על פי שלשה
19 בני הכנסת⁸. וכן בכור שניצא לחוצה לארץ⁹ ונפל בו

שיעורי רמב"ם פרק אחד ליום - יום שלישי ט' שבט - ספר קרבנות - הלכות בכורות קצג

מתוך מהדורת גושל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

שבסמוך: "היה המום גלוי לכל וכו'". (16) שלא לעבור אפילו על איסור קל. (17) בכורות שם.

ד. השוחט את הבכור ואחר כך הראה את מומו, אף על פי שהוא מום גלוי שאינו משתנה בשחיטה, כגון שנתתה ידו או רגלו, הואיל ונשחט שלא על פי מומה - הרי זה אסור¹⁸, ויקבר בבכור שמת¹⁹.

משנה שם כח. וכרבי מאיר גוזזין מומין שאינם משתנים לאחר שחיטה, משום "דוקין שבעין" שמשנתין לאחר שחיטה, ויש שם חשש שמא לפני השחיטה היה מום עובר ושוב נשתנה אחר השחיטה. (19) שבין קדשי מזבח ובין קדשי בדק הבית - אם מתו, יקברו (תמורה לב. ופי"ט מהלכות פסולי המוקדשין הלכה יא).

ה. בכור שהיתה לו ביצה אחת ושני כיסים²⁰, ובדקו הממחה והושיבוהו על הרגל²¹ ומעכו²² ולא יצאת ביצה שניה, והתירו הממחה ונשחט ונמצאת השניה דבוקה בכסלים²³ - הרי זה מתר, הואיל ומעכו. אבל אם לא נמצא, אף על פי שנשחט על פי ממחה - הרי זה יקבר²⁴.

ה. בכור שהיתה לו ביצה אחת ושני כיסים²⁰, ובדקו הממחה והושיבוהו על הרגל²¹ ומעכו²² ולא יצאת ביצה שניה, והתירו הממחה ונשחט ונמצאת השניה דבוקה בכסלים²³ - הרי זה מתר, הואיל ומעכו. אבל אם לא נמצא, אף על פי שנשחט על פי ממחה - הרי זה יקבר²⁴.

ה. בכור שהיתה לו ביצה אחת ושני כיסים²⁰, ובדקו הממחה והושיבוהו על הרגל²¹ ומעכו²² ולא יצאת ביצה שניה, והתירו הממחה ונשחט ונמצאת השניה דבוקה בכסלים²³ - הרי זה מתר, הואיל ומעכו. אבל אם לא נמצא, אף על פי שנשחט על פי ממחה - הרי זה יקבר²⁴.

ה. בכור שהיתה לו ביצה אחת ושני כיסים²⁰, ובדקו הממחה והושיבוהו על הרגל²¹ ומעכו²² ולא יצאת ביצה שניה, והתירו הממחה ונשחט ונמצאת השניה דבוקה בכסלים²³ - הרי זה מתר, הואיל ומעכו. אבל אם לא נמצא, אף על פי שנשחט על פי ממחה - הרי זה יקבר²⁴.

ה. בכור שהיתה לו ביצה אחת ושני כיסים²⁰, ובדקו הממחה והושיבוהו על הרגל²¹ ומעכו²² ולא יצאת ביצה שניה, והתירו הממחה ונשחט ונמצאת השניה דבוקה בכסלים²³ - הרי זה מתר, הואיל ומעכו. אבל אם לא נמצא, אף על פי שנשחט על פי ממחה - הרי זה יקבר²⁴.

ה. בכור שהיתה לו ביצה אחת ושני כיסים²⁰, ובדקו הממחה והושיבוהו על הרגל²¹ ומעכו²² ולא יצאת ביצה שניה, והתירו הממחה ונשחט ונמצאת השניה דבוקה בכסלים²³ - הרי זה מתר, הואיל ומעכו. אבל אם לא נמצא, אף על פי שנשחט על פי ממחה - הרי זה יקבר²⁴.

ז. הנזיל שחור להיות רואה בכורות - אין שוחטין על פיו³²; אלא אם כן היה ממחה גדול וידעו בו חכמים שאין כמותו ופסקו לו שחור על הראיה והבכור³³ בין שנמצא בו מום בין שנמצא תמים³⁴. ולא יטל שחור על בהמה זו חוץ מפעם אחת, ורואה אותה לעולם כל זמן שמביאין אותה, כדי שלא יבוא לידי חשד³⁵.

ז. הנזיל שחור להיות רואה בכורות - אין שוחטין על פיו³²; אלא אם כן היה ממחה גדול וידעו בו חכמים שאין כמותו ופסקו לו שחור על הראיה והבכור³³ בין שנמצא בו מום בין שנמצא תמים³⁴. ולא יטל שחור על בהמה זו חוץ מפעם אחת, ורואה אותה לעולם כל זמן שמביאין אותה, כדי שלא יבוא לידי חשד³⁵.

ח. החשוד על הבכורות³⁶ למכרן לשם חלין³⁷ - אין לוקחין ממנו אפילו בשר צבאים³⁸, מפני שהוא דומה לבשר עגל³⁹. ואין לוקחים ממנו עורות שאינן עבודים⁴⁰, אפילו של נקבה⁴¹; שפא יחתך זכרותו ויאמר: עור נקבה הוא. ואין לוקחין ממנו צמר⁴², אפילו מלבן⁴³, ואין צריך לומר צואי⁴⁴. אבל לוקחין ממנו⁴⁵ טווי⁴⁶ ולבדין⁴⁷ ועורות עבודים; שאינו מעבד עור בכור תמים⁴⁸, מפני שהוא מפחד לשחותו אצלו⁴⁹, שפא ישמעו הדגנים⁵⁰ ויקנסוהו כפי רשעו⁵¹.

ח. החשוד על הבכורות³⁶ למכרן לשם חלין³⁷ - אין לוקחין ממנו אפילו בשר צבאים³⁸, מפני שהוא דומה לבשר עגל³⁹. ואין לוקחים ממנו עורות שאינן עבודים⁴⁰, אפילו של נקבה⁴¹; שפא יחתך זכרותו ויאמר: עור נקבה הוא. ואין לוקחין ממנו צמר⁴², אפילו מלבן⁴³, ואין צריך לומר צואי⁴⁴. אבל לוקחין ממנו⁴⁵ טווי⁴⁶ ולבדין⁴⁷ ועורות עבודים; שאינו מעבד עור בכור תמים⁴⁸, מפני שהוא מפחד לשחותו אצלו⁴⁹, שפא ישמעו הדגנים⁵⁰ ויקנסוהו כפי רשעו⁵¹.

ששוחטין אותו בכל ארץ ישראל, שאם נמצא טריפה הבשר יקבר והעור לכהנים, ור' חייא בר אבא אמר ר' יוחנן שהלכה כר"ע. והלכתא כדברי חכמים, שהבשר בקבורה והעור בשריפה. ומפרש רש"י (וכמו כן רבינו בפי"ה"מ) שההלכה כר"ע בבעל מום, וכחכמים בתם. ור"ע וחכמים אינם חולקים, אלא שר"ע מדבר בבעל מום, וחכמים - בתם. וכן פסק רבינו. (62) ונמצא טריפה לאחר שהופשט. (63) כדין בכור שמת, שאפילו הוא בעל מום יקבר. (64) מפני שלא היה ניכר טריפתו עד לאחר שהופשט, וכרבי עקיבא, כנ"ל. (65) בגמרא שם אמרו, שאף ר"ע לא אמר אלא כשהתירו מומחה. אבל לא התירו מומחה, גם העור יקבר עם הבשר אף לאחר שהופשט.

- 11 יא. הבכור שנאכל בשרו בהלכה, בין תמים בין
- 12 בעל מום⁶⁶ - כשם שמתיר להנות בעורו, כך נהנין
- 13 בגזותיו⁶⁷. אבל כל צמר שנגזז ממנו פשהוא חי,
- 14 אפלו נשר⁶⁸ - הרי הוא אסור בהנאה⁶⁹, ואפלו נשר
- 15 ממנו אחר שנפל בו מום⁷⁰. ואפלו אחר שחיתתו⁷¹,
- 16 ואין צריך לומר אחר מיתתו⁷²; שהרי⁷³ אותו הצמר
- 17 שנשר ממנו מחיים באסורו עומד. וכן במעשר
- 18 בהמה⁷⁴. וקבר בארנו בהלכות מעילה⁷⁵, שלא גזרו
- 19 גזירה⁷⁶ אלא על הבכור ועל המעשר בלבד, מפני
- 20 שאינן באין לכפרה, שמה ישם אצל⁷⁷ כדי לקח
- 21 כל הצמר שינשר מהם. וקבר בארנו⁷⁸, שמצוה
- 22 לאכלו תוך שנתו, בין תמים בין בעל מום⁷⁹.

(66) כלומר, תם שנשחט ולא נמצא בו פסול, ובעל מום שהותר על ידי מומחה. (67) בצמר שנגזז לאחר שחיתתו, כך נשמע מהמשנה בבכורות כח: (ראה להלן הלכה יב). (68) נתלש מעצמו, ראה שם כו: שאין הבדל בין תלש לבין נתלש מעצמו. (69) משום גזירה, ראה להלן בהלכה זו. אע"פ שעצם פעולת הגזירה אסורה מן התורה (פ"א מהלכות מעילה הלכה ט). (70) שם כו. (71) כלומר, צמר זה שנשר ממנו בחייו, נשאר באיסורו אף לאחר שחיתתו. וכחכמים במשנה (שם כה). ולא עקביא מן מהללאל שמתיר לאחר שחיתה את הגזיה שנשר לפני השחיטה, וכדעת ר' יהודה במשנה שם בפירוש פלוגתתם, שכן פסק רב נחמן (שם כו). כמותו. (72) שהרי לפי דברי ר' יהודה, מחלוקת חכמים ועקביא בן מהללאל אינה אלא אם שחטו. אבל אם מת, גם עקביא בן מהללאל אוסר את הצמר שנשר לפני המיתה. (73) כך בכ"י תימן ובדפוס רומי, וכן נכון. (74) אסור חכמים בהנאה את הגזיה, ואע"פ שנתלשה מעצמה, והאיסור הוא בעינו אף לאחר שחיתה או לאחר מיתה. וכן הוא בבכורות כו. "דבכור ומעשר נמי, דכיון דלאו לכפרה אתו, משהו להו". (75) פ"א ה"י. (76) כלומר, איסור הנאה מן הגזיה. (77) בבכורות שם. (78) למעלה פ"א הלכה ח. (79) ורש"י שם פירש, שחששו שמה יבוא לידי גזירה ועבודה, כלומר לעבור על לאו של "לא תגזו" ולא תעבדו.

- 23 יב. בכור שהיה בו צמר מדבלל⁸⁰ ושחטו: את שהוא
- 24 נראה עמו מן הגזיה⁸¹ - מתר בהנאה⁸²; ואת שאינו

כתנא-קמא, ולא כרבי אליעזר במשנה שם. (42) שם במשנה. (43) שאין בליבנו טורח רב, ויש חשש שמא הוא צמר בכור, וראה להלן. (44) צמר שלא הוציאו מתוכו הלכלוך, ולא היתה לו בזה שום טרחה, שבוודאי יש חשש שמא הוא צמר בכור. (45) שם במשנה. (46) חוטי צמר. והטויה היא טרחה גדולה, ודרוש לה זמן מרובה. (47) יריעות צמר שלא נארגו מחוטי צמר אלא מצמר טרוף (רבינו בפי"ה"מ כלאים פ"ט משנה ט). (48) וכמו כן אינו טווה צמר או עושה מהצמר לבדים. (49) בזמן העיבוד. (50) ששחט בכור תם בחוץ. (51) לקבור את הבכור, ראה למעלה הלכה ד. ואם מכר - להחזיר להם המעות, ראה להלן הלכה ט. כן הוא שם בגמרא "אם איתא דבכור הוה, לא הוה טרח ביה. סבר, אי שמעו ביה רבנן, מפסדו ליה מינאי", ופירש"י "אי שמעי רבנן דבכור תם הוא וטעון קבורה ומפסדי ליה מינאי ומקפיד על טרחו ואינו מעבדן". משמע שהוא מקפיד על טורח העיבוד. ומדברי רבינו לא משמע הכי, אלא שמפרש שאינו רוצה להשהותו בידו שמה מתוך כך ישמעו הדיינים ויקנסוהו, וכשיצא מתחת ידו ישכח הדבר (לחם-משנה).

- 1 ט. השוחט את הבכור ומכרו ונדע⁵² שלא הראהו
- 2 לממחה: מה שאכלו - אכלו, ויחזיר להם את
- 3 הדמים⁵³; ומה שלא נאכל - יקבר, ויחזיר את
- 4 הדמים⁵⁴. וכן הדין במאכל את הטרפה⁵⁵, כמו
- 5 שיתבאר בהלכות מקח וממכר⁵⁶.

(52) לבית-דין. (53) של הבשר שאכלו. (54) משנה שם לו. (55) כלומר, ששוחט את הפרה ומכרה, ונדע שהיא טרפה - מה שאכלו אכלו ויחזיר את הדמים, ומה שלא אכלו יחזירו לו את הבשר והוא יחזיר להם את הדמים (משנה שם). (56) פט"ז מהלכות מכירה הלכה יב.

- 6 י. בכור שנמצא טרפה: אם תמים הוא⁵⁷ ונמצא
- 7 טרפה⁵⁸ אחר שהפשט⁵⁹ - העור ישרף, כמו שבארנו
- 8 בהלכות פסולי המקדשין⁶⁰, והבשר יקבר⁶¹; ואם
- 9 במומו נשחט⁶² - הבשר יקבר⁶³, ויהנו הכהנים
- 10 בעורו⁶⁴. והוא שנשחט על פי ממה⁶⁵.

(57) ונשחט בעזרה כדי ליקרב על המזבח. (58) כלומר, התברר שהיה טריפה קודם לכן. (59) אבל אם נמצא טריפה לפני שהופשט - נחשב העור כמו הבשר, ואף הוא בקבורה (כסף-משנה). (60) פ"ט הלכה ט. (61) משנה בזבחים קג: "כל הקדשים שאירע בהן פסול קודם להפשיטן, אין עורותיהן לכהנים (אלא נשרפין עם עורן - רש"י). לאחר הפשיטן, עורותיהן לכהנים. אמר רבי חנינא סגן הכהנים, מימי לא ראיתי עור שיוצא לבית השריפה (משוהפשט, הכי מפרש לה בגמרא - רש"י). אמר רבי עקיבא, מדבריו למדנו שהמפשיט את הבכור ונמצא טריפה, שיאותו הכהנים בעורו (ואע"פ שפסול זה ה' בו קודם הפשט, הואיל ולא ניכר עד לאחר הפשט, יאותו הכהנים בעורו - רש"י). וחכמים אומרים, אין לא ראינו ראייה, אלא יצא לבית השריפה (הואיל וקודם הפשט היה בו פסול - רש"י)". ובגמרא שם קד. אמרו שר"ע עוסק בבעל מום

שיעורי רמב"ם פרק אחד ליום - יום רביעי י' שבט - ספר קרבנות - הלכות בכורות קצה

מתוך מהדורת גושל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

- 1 נִרְאָה עִמּוֹ⁸³, וְהוּא הַצֶּמֶר שֶׁעָקְרוּ הַפּוֹף פְּלִי רֹאשׁוֹ⁸⁴
- 2 - אָסוּר⁸⁵, שָׁזָה כְּמוֹ שֶׁנֶּשֶׁר מִחַיִּים⁸⁶.
- 3 י.ג. גִּזַּת בְּכוֹר⁸⁷, אֶפְלוּ בַּעַל מוֹם⁸⁸, שֶׁנִּתְעַרְבָה בְּגִיזָה
- 4 חֲלִין, אֶפְלוּ אֶחָת⁸⁹ בְּכֻמָּה אֲלָפִים - הֵפֵל אָסוּרִים.
- 5 הָרִי הוּא דָּבָר חָשׁוּב וּמִקְדָּשׁ בְּכָל שָׁהוּא⁹⁰. הָאֲוֶרֶג
- 6 מְלֵא הַסִּטִּי⁹¹ מִצֶּמֶר הַבְּכוֹר בְּכָדָד - יִדְלַק⁹²; מִצֶּמֶר
- 7 הַמִּקְדָּשִׁין - מִקְדָּשׁ בְּכָל שָׁהוּא⁹³.

80) צמר שנתלש מן העור בעוד הבכור חי, אבל נשאר מסובך עם שאר הצמר שלא נתלש. 81) פירוש, כשיגזז את שאר הצמר לאחר שחיטה, יהיה בצמר המדובלל שזה לשאר הצמר, ולא יהיה נראה כמובדל מהם. 82) משנה שם כה: שכיון שלא ניכר שהצמר נתלש מחיים, לא גזרו חכמים לאסרו, כמו שגזרו בצמר שנשר. 83) כלומר, שמורגש כי צמר זה מובדל משאר הצמר. 84) שכפול באמצעותו, ושני ראשין נראין בחוץ (רש"י שם כו:). ונחלקו האמוראים שם במובן זה של "אינו נראה עם הגיזה" שבמשנה שם, ופסק רבינו כריש לקיש, וראה בכסף-משנה. 85) משנה שם כה: 86) שגזרו חכמים לאסרו בהנאה אפילו שחטו לבכור אחר-כך. ראה למעלה הלכה יא.

- 3 י.ג. גִּזַּת בְּכוֹר⁸⁷, אֶפְלוּ בַּעַל מוֹם⁸⁸, שֶׁנִּתְעַרְבָה בְּגִיזָה
- 4 חֲלִין, אֶפְלוּ אֶחָת⁸⁹ בְּכֻמָּה אֲלָפִים - הֵפֵל אָסוּרִים.
- 5 הָרִי הוּא דָּבָר חָשׁוּב וּמִקְדָּשׁ בְּכָל שָׁהוּא⁹⁰. הָאֲוֶרֶג
- 6 מְלֵא הַסִּטִּי⁹¹ מִצֶּמֶר הַבְּכוֹר בְּכָדָד - יִדְלַק⁹²; מִצֶּמֶר
- 7 הַמִּקְדָּשִׁין - מִקְדָּשׁ בְּכָל שָׁהוּא⁹³.

87) גיזה שלימה של בכור שלם שעשוה בחבילה, והוא דבר חשוב כדלהלן, ועיין בראב"ד וכסף-משנה]. וראה למעלה הלכה יא, שצמר שתלשו או שנתלש מבכור חי אסור בהנאה, בין תם בין בעל מום. 88) בכורות כה: "בעלי מומין אוסרין בכל שהן - בגיזת בכור בעל מום עסקינן". ואף כי במסקנא פירושה בבכור עצמו ולא בגיזה - סובר רבינו שהדין הנ"ל לא נדחה (כסף-משנה). 89) גיזה שלימה של בכור שלם, כנ"ל. 90) וכן כתב בפט"ז מהלכות מאכלות אסורות הלכה ט "שכל דבר שהוא חשוב אצל בני מקום מן המקומות - אוסר בכל שהוא לפי חשיבותו". 91) הוא שתות הזרת (רבינו בפיה"מ ערלה פ"ג מ"ב, ובשבת לדף קה:) והוא רוחב שתי אצבעות (פ"ט מהלכות שבת הלכה יח). 92) ערלה פ"ג משנה ג. [ואע"פ שגיזה אינה דבר חשוב אלא אם כן היתה גיזה שלימה של בכור (ראה למעלה) - צמר ארוג שיש בו מלא הסיט, הוא דבר חשוב. ועיין כסף-משנה]. 93) משנה שם, שמוקדשין ראויים לפדיון - בניגוד לבכור שאינו ראוי לפדיון - והוא בכלל דבר שיש לו מתירין שאינו בטל אפילו באלף (פט"ו מהלכות מאכלות אסורות הלכה י. וראה בראב"ד, בכסף-משנה ובלחם-משנה).

יום רביעי י' שבט ה'תשפ"ב

פרק רביעי

1) יבאר דין בהמת השותפין, ואם יש לגוי חלק בה.

- 2) מחלוקת תנאים בחולין קלו, א. ופסק רבינו כתנא-קמא.
- 3) שמשמע מזה: בקרך וצאנך שלך יחיד, ולא של שותפים.
- 4) אבל בשותפות של ישראל, יש ריבוי מהכתוב (דברים יב, ו) "והבאתם שמה עולותיכם וכו' ובכורות בקרכם וצאנכם", שהמשמעות היא בכור של שנים (שם קלה:). 5) פסק כחכמים, במס' בכורות ב, ב - שכל "שיד גוי באמצע פטורה מן הבכורה". ובגמרא שם ג, א - נלמד מהפסוק "כל בכור וגו' בבני ישראל" (שמות יג, א), "כל" עד שיהי' כל הבכור של ישראל, ומהפסוק "כל פטר רחם לי וכל מקנך תזכר" (שם לד, יט) משמע שרק אם כל המקנה שלו (כלומר, אם האם כולה של ישראל) - תזכר, תקדיש את הזכר שלה, ואם יש לגוי אפילו אחד מאלף - אין זה "כל בכור", בבני ישראל ולא "כל מקנך". 6) לנכרי. 7) כלומר: "היה לו שותפות באבר, אע"פ שאין כל האבר שלו (לחם-משנה). 8) כלומר: ביד או ברגל, והכוונה לאצבע שברגל או שביד, שאם היתה לו אצבע מיותרת בלי עצם, אם חתכה אינו נעשה בעל מום (ראה בכסף-משנה), אבל באופו אחר, לא יתכן שיחתוך ולא יהיה בעל מום. 9) שם, כדברי רבי יוחנן. 10) כגון שהיתה אצבע יתירה בידו או ברגלו ואין בו עצם, כנ"ל.

- 16 ב. הלוקח עֶבֶר פָּרְתוֹ שֶׁל נֹכְרִי¹¹, או הַמוֹכֵר עֶבֶר
- 17 פָּרְתוֹ לְנֹכְרִי¹², אֵף עַל פִּי שְׁאִינוּ רִשְׁאִי¹³ - הָרִי זֶה
- 18 פֶּטוּר מִן הַבְּכוֹרָה¹⁴, וְאֵין קוֹנְסִין אוֹתוֹ עַל דָּבָר זֶה¹⁵.

11) שקונה מן הגוי את העובר ולא את אמו. 12) ישראל המוכר לגוי את העובר ולא את הפרה עצמה. 13) למכור לגוי בהמה גסה, שהיא מיוחדת לעשות בה מלאכה, כיון שהגוי עובד בה בשבת, וגזירת חכמים היא שמא ישאל אותה או ישכיר אותה לגוי, ונמצא עובר על שביתת בהמתו (ע"ז יד: וטו. ופ"כ מהל' שבת ה"ג). 14) משנה, בכורות יג, א. 15) שעבר על האיסור למכור לנכרי, שיהיה חייב לפדות את העובר מן הגוי וליתנו לכהן, ראה שם ב, א.

- 19 ג. הַמִּקְבֵּל¹⁶ בְּהֵמָה מִן הַנֹּכְרִי לְהִיּוֹת מְטַפֵּל בָּהּ
- 20 וְהַלְדוֹת בִּיגִיָּה¹⁷, או נֹכְרִי שֶׁקָּבַל מִיִּשְׂרָאֵל בָּזָה¹⁸ -
- 21 הָרִי אֵלּוּ פֶּטוּרִים מִן הַבְּכוֹרָה¹⁹; שְׁנֵאמַר²⁰: פֶּטוּר כָּל
- 22 רֶחֶם בְּכֵי יִשְׂרָאֵל - עַד שִׁיחֶיהָ הֵפֵל מִיִּשְׂרָאֵל.

16) ישראל. 17) לשניהם. שבעד טרחתו בטיפול בבהמה מתחלקים הוולדות בשווה לגוי ולישראל. 18) שהגוי מטפל בבהמה, ובעד טרחתו יהיה לו חלק שזה בוולדות עם הישראל. 19) משנה, שם ב, א. וכן ברייתא שם ב, ב - מחלוקת חכמים ורבי יהודה, ופסק כחכמים. 20) ולפני זה, כתוב "קדש לי כל בכור וכו'". "ובריש בכורות (ג). אמרינן דטעמא דרבנן משום דבכור, מקצת בכור משמע, ואתא "כל" לומר עד דאיתיה כולי', ולשון רבינו ז"ל מגומגם שלא הזכיר רא"י זו על כל בכור, כמ"ש אותה בגמרא (לחם-משנה). ובמשנה (ב): "והמקבל הימנו והנותן

- 8 א. בְּהֵמַת הַשְּׁתֵּפִין חִיבַת בְּכוֹרָה². לֹא נֶאֱמַר 'בְּקֶרֶךְ
- 9 וְצֹאנֶךָ'³ אֲלָא לְמַעַט שְׁתֵּפּוֹת הַנֹּכְרִי⁴, שְׁאִם הָיָה שְׁתֵּף
- 10 בְּפָרָה או בְּעֶבֶר, אֶפְלוּ הָיָה לְנֹכְרִי אֶחָד מֵאֲלָף בָּאֵם
- 11 או בּוֹלֶד⁵ - הָרִי זֶה פֶּטוּר מִן הַבְּכוֹרָה. הָיָה לוֹ⁶
- 12 בְּאֶחָד מִשְׁנֵיהֶם אֶבֶר אֶחָד⁷, כְּגוֹן יָד או רֶגֶל⁸ -

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

לשחטו בחוץ ולאכלו. ואינו מחויב לתתו לכהן, שהמוציא מחבירו עליו הראיה. עי' במשנה, שם. וראה להלן ה"ז, ופ"ה ה"ג, ובפ"ט מהל' ביכורים ה"ג.

ז. הלוקח בִּהְמָה מִן הַנֶּכְרִי³⁷, וְאִין יָדוּעַ אִם בִּכְרָה¹⁸
או לא בכרה³⁸, וְיִלְדָה אֶצְלוֹ - הֲרִי זֶה סֶפֶק בְּכוֹר.¹⁹
וְאִכָּל בְּמוֹמוֹ³⁹ לַבְּעָלִים, וְאִינוּ לַכֹּהֵן, שֶׁהַמוּצִיא²⁰
מִחֲבֵירוֹ עָלָיו הֲרָאָה.²¹

(36) ישראל הקונה. (37) ואם לקח ישראל בהמה מישראל, ראה להלן ה"ט. (38) כלומר: לא ידוע לישראל אם ילדה כבר פעם או לא. (39) בכורות יט, ב - במשנה, וכרבי עקיבא.

ח. לָקַח בִּהְמָה מִנִּיקָה⁴⁰ מִן הַנֶּכְרִי - אִינוּ חוֹשֵׁשׁ²²
שֶׁמָּא בָנָה שֶׁל אַחֶרֶת הִיא מִנִּיקָה⁴¹, אֲלֵא הֲרִי זֶה²³
בְּחֻזְקַת שְׁלִידָה⁴². וְאִפְלוּ הִיא זֶה שֶׁמִּנִּיקָה כְּמוֹ מִין²⁴
אַחֵר, וְאִפְלוּ כְּמִין חֲזִיר⁴³ - הֲרִי זֶה פְּטוּרָה מִן²⁵
הַבְּכוּרָה⁴⁴. וְכֵן בִּהְמָה שֶׁהִיא חוֹלְבָת⁴⁵ - פְּטוּרָה מִן²⁶
הַבְּכוּרָה, שֶׁכֵּן הַבְּהֵמוֹת אֵינָן חוֹלְבוֹת אֲלֵא אִם בֶּן²⁷
כָּבֵד יִלְדוּ⁴⁶.

(40) משנה, שם כג, ב - כדברי רשב"ג. ובגמרא (שם כד.) נפסקה הלכה כמותו. (41) מדובר שראינוה חולבת אע"פ שלא ילדה, והוא מן המיעוט שחולבות בלי לידה ('טור' יו"ד סי' שטז). והנולד עכשיו הרי הוא בכור. (42) לפי שאינה מרחמת על הוולד אלא-אם-כן ילדה (גמרא, שם). ואם כן זה שנולד עכשיו אינו בכור. (43) שוודאי אין הבהמה מרחמת על מין אחר, ואם כן זו שריחמה היא מן המיעוט, ויתכן שריחמה אע"פ שלא ילדה כלל. (44) חזקה שילדה אותו וולד, שאם לא כן לא היתה מרחמת עליו (ועי' ש"ך סי' שטז סק"ו). (45) ואין אנו יודעים אם ילדה או לא. ומדובר כשאינה מניקה. (46) בכורות כ, ב - כרבי יהושע.

ט. הַלּוֹקֵחַ בִּהְמָה מִיִּשְׂרָאֵל - הֲרִי זֶה בְּחֻזְקַת²⁹
שֶׁבִּכְרָה⁴⁷, עַד שִׁיּוּדֵיעוֹ הַמוֹכֵר שְׁעֵדִין לֹא יִלְדָה;³⁰
שֶׁאִין הַיִּשְׂרָאֵל שׁוֹמֵק וְגוֹרֵם לוֹ לֶאֱכָל קֶדָשִׁים³¹
בְּחוּץ⁴⁸, וְיִדְאִי שֶׁבִּכְרָה⁴⁹ וְלִפְיָכָּה מִכְרָה סֶתֶם.³²

(47) מחלוקת בין רב, שמואל ורבי יוחנן, בבכורות כא, ב. ופסק רבינו כרבי יוחנן. (48) כלומר, כל הכרוך בזה: איסור שחיטה (פ"ט מהל' מעשה הקרבנות ה"ט) ואיסור אכילה (קידושין נז:). וכן צריך לפרש בדברי רבינו גרשום בבכורות שם, שכתב: "דאיכא איסורא, אי אכיל ישראל לבכור". וכ"ה לשון הבריתא שם יט, א: "שאתה מאכיל את ישראל קדשים בחוץ". (49) כלומר, ילדה בכור מכבר.

י. בִּהְמָה דָּקָה שֶׁהַפִּילָה עָבַר שְׁעֵדִין לֹא נִתְבָּאֵר³³
צוּרָתָה הַרְבֵּה וְנִפְרַת לִפְלָל⁵⁰, וְזֶהוּ הַנֶּקְרָא טְנוּף⁵¹, אִם³⁴
אָמְרוּ הַרְוֵעִים: עָבַר הוּא אֲלֵא שֶׁנִּפְסְדָה צוּרָתָה - הֲרִי³⁵
זֶה פְּטוּרָה מִן הַבְּכוּרָה⁵². וְצִרְיָה לְהִרְאוֹתוֹ לְרוּעֵה³⁶
חֶקֶם⁵³. לְפִיכָּה, הַלּוֹקֵחַ בִּהְמָה מִן הַנֶּכְרִי, אִפְלוּ הִיתָה³⁷

לו בקבלה פטור מן הבכורה, שנאמר "בישראל" אבל לא באחרים. ופירש רש"י "שנאמר (במדבר ג, יג) הקדשתי לי כל בכור בישראל". ועי' שיטה מקובצת' שם. וראה ברי"ט אלגזי פ"א אות קטן א' (דפוס ווילנא, ב ע"א, ד"ה והנה צריך להבין).

ד. הַמִּקְבֵּל צֵאן מִן הַנֶּכְרִי²¹ בְּמִמּוֹן קָצוֹב²², וּפְסֵק¹
עֲמוּ²³ שִׁיחָה הַשֶּׁכֶר בִּינֵיהֶם²⁴ וְאִם פְּתָחוֹ - פְּתָחוֹ²
לְיִשְׂרָאֵל, אָף עַל פִּי שְׁבָרִשׁוֹת יִשְׂרָאֵל הֵם וְהָרִי הֵם³
בְּקִנְיָנוֹ, הוֹאִיל וְאִם לֹא יִמָּצֵא הַנֶּכְרִי אֶצְלוֹ מִמּוֹן⁴
אַחֵר לִגְבוֹת מִמּוֹנוֹ - יִגְבֶּה מִן הַבְּהֵמוֹת הָאֵלוּ⁵
וְיִמְלְדוּתֵיהֶן, נַעֲשֶׂה כְּמוֹ שֵׁשׁ לוֹ אַחֲרִית עֲלִיהֶן וְעַל⁶
וְלִדְוֹתֵיהֶן, וְהָרִי יִד הַנֶּכְרִי בְּאִמְצָע²⁵, וּפְטוּרִין מִן⁷
הַבְּכוּרָה²⁶ הֵם וְלִדְוֹתֵיהֶן²⁷. אֲכָל וְלִדִּי וְלִדְוֹת²⁸ -
חִבְיִין²⁹, שֶׁהָרִי שֶׁל יִשְׂרָאֵל הֵם, וְאִין לְנֶכְרִי רִשׁוֹת⁹
עֲלִיהֶן.¹⁰

(21) משנה, בכורות טז, א. (22) כלומר, הנכרי מוסר את הבהמה לישראל בסכום מסוים של כסף שיתן לו הישראל אחר תקופה מסוימת, ראה רש"י במשנה שם. (23) התנה עמו. (24) שאם בגמר התקופה של עשר שנים יהיה שוויה של הבהמה יותר, יהיה ריווח זה לשניהם (ראה ב'טור' יו"ד סי' שכ). אבל רש"י מפרש (שם) שהתנאי היה שהולדות יהיו לשניהם. (25) כדברי רבא, שם טז, ב. (26) שם, במשנה. (27) כלומר, הבכורות הנולדים מהן (מן הצאן) וכן הבכורות הנולדים מוולדותיהן שהם דור שלישי לצאן - פטורים מן הבכורה. (28) כלומר, אלו הנולדים מן הוולדות של הוולדות של הצאן, שהם דור רביעי לצאן. (29) שם, במשנה.

ה. יִשְׂרָאֵל שֶׁנָּתַן מְעוֹת לְנֶכְרִי וְקָנָה לוֹ בָּהֶן בִּהְמָה¹¹
מִנֶּכְרִי³⁰ בְּדִינֵיהֶן³¹, אָף עַל פִּי שֶׁלֹא מָשַׁךְ - קָנָה,¹²
וְחֵיבָתָה בִּבְכוּרָה³². וְכֵן אִם קָנָה הַנֶּכְרִי מִיִּשְׂרָאֵל¹³
בְּדִינֵיהֶם וְנָתַן מְעוֹת, אָף עַל פִּי שֶׁלֹא מָשַׁךְ - קָנָה,¹⁴
וּפְטוּרָה מִבְּכוּרָה³³.¹⁵

(30) מימרא של ריש לקיש, בבכורות יג, א. (31) בגמ' שם: "בדיניהם שפסקה להם תורה" שגוי קונה בהם. לפי דעת רבינו, הוא קונה בין בכסף ובין במשיכה (פ"א מהל' זכיה ומתנה ה"ד), ומקורו מהגמרא בע"ז עא, א. ודלא כסוגיית הגמרא בבכורות שם, שגוי קונה רק במשיכה (מגיד-משנה שם). (32) שכבר קנה ישראל את הבהמה, ואין לגוי בה שום חלק. (33) לפי שהיא של גוי (שם).

ו. גֵּר שֶׁנִּתְגַּיֵּר, וְאִין יָדוּעַ אִם עַד שֶׁלֹא נִתְגַּיֵּר יִלְדָה¹⁶
פְּרָתוֹ אוֹ אַחֵר שֶׁנִּתְגַּיֵּר³⁴ - הֲרִי זֶה בְּכוֹר מִסֶּפֶק³⁵.¹⁷

(34) שאם ילדה לפני שנתגייר, הרי היתה בהמת גוי ופטורה מן הבכורה, ואם ילדה אחר שנתגייר, חייבת בבכורה. (35) בחולין קלד, א: "תני רבי חייא, שמונה ספיקות נאמרו בגר, ד' לפטור וד' לחיוב וכו' ובכור בהמה טהורה". ודינו של בכור ספק הוא: שאינו קרב על המזבח ואינו נשחט בחוץ כשהוא תם, אלא ירעה עד שיפול בו מום ואז מותר

יב. כָּבֵד בְּאַרְנוֹ פִּעֻנֵּן נִדְהָ⁷⁶, שֶׁהוּלָד בְּאֶדָם נִגְמָר
לְאַרְבָּעִים יוֹם⁷⁷, וְהַמְּפֹלֶת לְפָחוֹת מְאַרְבָּעִים - אֵינוֹ
וְלִדָּה⁷⁸. אָבֵל וְלִדָּה בְּהֵמָה - לֹא עֲמִדוֹ חֲמִמִּים עַל מִנְּזֵן
הַיָּמִים שֶׁיִּגְמָר בּוֹ⁷⁹; אָבֵל אֲמָרוּ⁸⁰, שֶׁהַמְּפֹלֶת טִנוּף⁸¹
- אֵינָה מִתְּעַבֶּרֶת אַחֲרָיו⁸² וְלֹא מִקְבֵּלֶת וְלִדָּה אַחֲרֵי⁸³
לְפָחוֹת מִשְׁלָשִׁים יוֹם.

(76 פ"י מהל' איסורי ביאה ה"א-ב. (77 בכורות כא, ב.
(78 ואינה צריכה לישב ימי טומאה כיולדת (הל' איסורי
ביאה, שם). (79 בעיא של רב חסדא שם, ולא נפתרה.
(80 דברי זעירי, שם. (81 ראה למעלה ה"ו. (82 ואם
הפילה בתוך שלשים יום, בוודאי אינו ולד. ואף בקדשים
אינו טעון קבורה. (83 כפל לשון הוא מהקודם, וברשי"י
וב'רבינו גרשום' שם: "משהתחילה לטנף אינה מקבלת זכר
עד שלשים יום". ואולי יש לפרש כן גם בדברי רבינו.

יג. בְּהֵמָה שֶׁיִּצְאָה מִלְּאָה⁸⁴ וּבָאָה רִיקָנִית⁸⁵ - הֵבֵא
אַחֲרֵי כֵן⁸⁶ בְּכֹר מִסְּפִקָּה⁸⁷, שֶׁמָּא דָּבָר שֶׁאֵינוֹ פּוֹטֵר
בַּבְּכוּרָה הַפִּילָה⁸⁸. וְאֵין לְנִפְלִי בְּהֵמָה פְּטִירַת רַחֵם⁸⁹
עַד שֶׁיַּעֲגִילוּ רֹאשׁ כְּפָקָה שֶׁל עֶרְבִי⁹⁰.

(84 בהמה מעוברת שיצאה לרעות בשדה. (85 וחזרה בו
ביום ריקה. (86 פירוש, אם נתעברה לאחר זמן, שנית,
וילדה זכר. (87 דין ספק, ראה למעלה ה"ו, ובהערה שם.
(88 כגון שראשו לא היה עגול כפיקה של ערב, ואע"פ
שרוב הבהמות יולדות ולד הפוטר מן הבכורה, כיון שרוב
היולדות מטנפות יום קודם לכן וזו לא טנפה (וכגון שלא
שהתה ביום הקודם בחוץ - 'תוספות' נדה כט. ד"ה וזו)
הרי זה סותר בכך את הכלל של רוב בהמות יולדות ולד
הפוטר מן הבכורה (נדה שם). (89 אין הנפלים פוטרים
מבכורה את הנולד לאחר מכן. (90 ככדור שבראש הפלך
שטוות בו הנשים, חוט של "ערב" שהוא עבה יותר מהחוט
של "שתי", אבל פחות מזה אינו פוטר מן הבכורה, כן הוא
באהלות פ"ז מ"ד: "אין לנפלים פתיחת הקבר עד שיעגילו
ראש כפיקה", ובבכורות כב, א: "כי אתא רבין, פירשה
משמ' דרבי יוחנן, של אשה כשל "שתי", ושל בהמה כשל
"ערב", ומפרשה רבינו לענין פטירת רחם, שאינו פוטר מן
הבכורה עד שיהיה הראש גדול כפיקה של ערב, אבל אם
הוא פחות מזה אינו פוטר מן הבכורה (ורשי"י שם פירשה
לענין טומאה כמו באשה). ועי' בהשגות הראב"ד ובלחם-
משנה כאן. וראה בפכ"ה מהל' טומאת מת ה"ח וה"ט,
וב'תוספות יום-טוב' אהלות פ"ז מ"ד.

יד. מִבְּכוּרָה⁹¹ הַמְקֻשָּׁה לִילָד - מִחֲתָן אָבִיר אָבִיר
וּמִשְׁלִיךְ לְכָלִּים⁹², וְהָבֵא אַחֲרָיו בְּכוֹר⁹³. יִצְאָ רֶבּוֹ
- הָרִי זֶה יִקְבְּרָה⁹⁴, וְנִפְטָרָה מִן הַבְּכוּרָה⁹⁵. וְאִם חֲתָן
אָבִיר וְהִנִּיחוּ⁹⁷, אָבִיר וְהִנִּיחוּ, עַד שֶׁשְּׁלָלִים רֶבּוֹ - הָרִי
כָּל הָאִיבָרִים צָרִיכִין קְבוּרָה, וְנִפְטָרָה מִן הַבְּכוּרָה⁹⁸;
פִּינֵן שֶׁיִּצְאָ רֶבּוֹ, פִּינֵן שְׁלֵם פִּינֵן מִחֲתָן, וְהָרִי הוּא
לְפִנְיָנוּ - נִתְקַדֵּשׁ לְמַפְרָע.

(91 העומדת לילד בפעם הראשונה. (92 כשיצא אבר

קִטְנָה וְיִלְדָה אֶצְלוֹ בְּתוֹךְ שְׁנֵתָה⁵⁴ - הָרִי זֶה סִפֵּק
בְּכוֹר, שֶׁמָּא טִנוּף הַפִּילָה בְּרִשּׁוֹת הַנְּכָרִי⁵⁵. וְכֵן בְּהֵמָה
גִּסָּה שֶׁהַפִּילָה שְׁלֵא⁵⁶ - הָרִי זֶה סִימָן וְלִדָּה⁵⁷, שֶׁאֵין
לְהַשְׁלִיךְ אוֹתָהּ הַשְּׁלֵא לְכָלִּים⁵⁹. שֶׁאֵין מִתְקַדֵּשׁ
בַּבְּכוּרָה⁶⁰ אֶלָּא זָכָר⁶¹, וְחִזְקַת הַנּוֹלָדִים מִחֲצָה זָכָרִים
וּמִחֲצָה נְקִיבוֹת, וְכָבֵד בְּאַרְנוֹ⁶² שֶׁהַזָּכָר שֶׁאֵין בּוֹ מִקְצַת
סִימָנִי אֲמָרוּ⁶³ אֵינוֹ מִתְקַדֵּשׁ בַּבְּכוּרָה, וְנִמְצָא מַעוֹט
הַנּוֹלָדִים הֵן מִתְקַדֵּשִׁין בַּבְּכוּרָה⁶⁴, וְאֵין חֻשְׁשִׁין
לְמַעוֹט⁶⁵. אָבֵל בְּהֵמָה קִדְּשִׁים שֶׁהַפִּילָה שְׁלֵא -
תִּקְבְּרָה⁶⁶, [שֶׁהַנְּקִיבוֹת בָּהּ פְּזָרִים]⁶⁷.

(50 כלומר, אינה ניכרת לכל, אלא לרועים בלבד.
(51 במשנה, שם: "ססימן הוולד בבהמה דקה - טינוף". כן
הוא בגמרא שם כא, ב - לדעת רבא. (52 אם תלד לאחר
מכן זכר, אינו בכור. (53 גמרא, שם. (54 אף-על-פי
שאין דרכה לילד תוך שנה ראשונה לחייה. (55 שאפשר
שטינפה תוך שנתי, וחזרה וילדה בתוך שנתי, כרבי עקיבא
(במשנה, שם) וכרבי יהושע (בברייתא שם כ, א).
(56 קרום שהעובר מונח בתוכו, ובהמה זו הפילה שליא
ריקה. (57 במשנה שם, ובחולין עז, א. (58 משנה, נדה
כו, א. (59 משנה, חולין שם. וראה להלן סוף ה"א.
(60 שם בגמרא עז, ב. (61 ראה למעלה פ"א ה"א.
(62 למעלה פ"ב ה"ו. (63 כמו כבש שילדה כמין עז או
עז שילדה כמין כבש. וזה קורה רק לעתים רחוקות.
(64 שהרי מחצית הנולדים הם נקבות שפטורות מבכורה,
ומהמחצית השניה של הנולדים זכרים, יש מיעוט (אף כי
הוא קטן) של נולדים שאין בהם מקצת סימני אמם שגם הם
פטורים מן הבכורה, ואם כן רוב הנולדים אינם מתקדשים
בבכורה. (65 ומותר להשליך השליא לכלבים.
(66 משנה שם, ותמורה לג, ב. (67 כלומר, שגם נקבה
שנולדה מבהמת קדשים - יש בה קדושה (בגמרא שם עז:).

יא. בְּהֵמָה גִּסָּה שֶׁהַפִּילָה חֲרִירַת דָּם⁶⁸ - הָרִי זֶה
נִפְטָרָה מִן הַבְּכוּרָה⁶⁹; שֶׁחֻקָּתָה שֶׁהוּלָד בְּתוֹכָהּ,
וְרִבָּה עָלָיו הַדָּם⁷⁰ וְהִפְסִידוֹ וּבִטְלוֹ. וְקוֹבְרִין חֲרִירָה
זו⁷¹ כְּמוֹ גִּפְלִי מִבְּכֶרֶת⁷², אֵף עַל פִּי שֶׁאֵין חֲרִירָה זו
קְדוּשָׁה⁷³. וְלָמָּה קוֹבְרִין אוֹתָהּ? כִּדִּי לְפָרֶסֶם הַדָּבָר
שֶׁנִּפְטָרָה מִן הַבְּכוּרָה⁷⁵.

(68 חתיכת דם. (69 כשתלד עוד, אין הוולד קדוש, כדברי
רבי אליעזר בן יעקב במשנה, בכורות כא, ב. (70 כרבי
יוחנן, בבכורות כב, א. וראה 'תוספות יום-טוב' נדה פ"ג
מ"ד, ובלחם-משנה כאן. (71 משנה, בכורות, שם.
(72 שקוברים אותו ככל קדשים שהפילו (תמורה לג:), אם
הוא זכר. (73 שהרי רוב הנולדים אינם מתקדשים
בבכורה, ראה למעלה ה"י בדין שליא. (74 ולא הותר
להשליכו לכלבים כמו שליא, ראה למעלה שם.
(75 בכורות כב, א. אבל בשליא אין צריך פרסום, שהכל
יודעים שאין שליא בלא ולד ('תוספות' נדה כז: ד"ה כדי
ר'שיטה מקובצת' בבכורות שם).

12 **בְּרָחָם, או שְׁפָרְכוּ בְּשָׁלִיט בְּהֶמָּה¹¹³ אַחֶרֶת, או**
13 **שֶׁנִּכְרְכָה עָלָיו אַחֲתוֹ וַיֵּצֵא¹¹⁴, הוֹאִיל וְלֹא נָגַע בְּרָחָם**
14 **מִכָּל מְקוֹם - הָרִי זֶה סֶפֶק בְּכוֹר¹¹⁵.**

110) כל הלכה זו היא בעיא שלא נפשטה בגמרא שם.
111) כשיצא חלק ממנו, לפני שיצא רובו. (112) קרום דק
הגדל והנכרך סביב הדקל (רש"י שם). (113) כלומר, בסיב
שאינו מין בשר, אלא אפילו בשליא שהיא מין בשר,
מסתפקים אנו שמא היא הציצה (אע"פ שכלל הוא בידינו
"מין במינו אינו חוצץ", כמו שכתב רבינו בפ"ז מהל' לולב
ה"ב). ובשלייתו לא הסתפקו, שכן הוא דרך הלידה, ואינה
חוצצת (גמרא, שם). (114) כלומר, שעם הזכר נולדה גם
נקבה, והיא נכרכה עליו באופן שהזכר לא נגע ברחם, כן
הוא בגמרא שם: "כרכתו ואחתו והציאתו, מהו". וכגירסת
רבינו חננאל' (מובא ב'תוספות' שם ד"ה כרכתו, "אחתו"
במקום "ואחתו"). (115) בכל אלו הסתפקו שם, אם זה
נחשב לחציצה ואינו קדוש או שאין זה חציצה (ראה רש"י
שם), ולא נפשטה הבעיא, ולכן פסק רבינו שהוא ספק בכור.

15 **יח. הַדְּבִיק שְׁנֵי רַחֲמִים זֶה לָזֶה¹¹⁶ וַיֵּצֵא מִזֶּה וּנְכֻסֵּס**
16 **לָזֶה¹¹⁷ - הָרִי זֶה סֶפֶק אִם נִפְטָרָה מִן הַבְּכוּרָה**
17 **הַבְּהֶמָּה שֶׁנִּכְנָס בָּהּ הַבְּכוֹר, שֶׁהָרִי פֶטֶר רָחֵם¹¹⁸; או**
18 **לֹא נִפְטָרָה עַד שִׁפְטוֹר רַחֲמָה וְלָדָה¹¹⁹.**

116) כשאחת מהן כורעת לילד (שם). (117) כשילדה יצא
הוולד מן הרחם של זו ונכנס לרחם של השניה. (118) על-
ידי-זה שנכנס לתוך רחמה ויצא ממנה. (119) כלומר, עד
שוולד שלה יפטור רחמה, ולא שוולדה של אחרת יפטור
רחמה.

19 **יט. נִפְתָּחוּ¹²⁰ פְּתָלֵי בֵּית הָרָחֵם וַיֵּצֵא¹²¹ - הָרִי זֶה**
20 **סֶפֶק אִם נִגְיַעַת רָחֵם מִקְדָּשֶׁת או אֲוִירו¹²².**

120) כלומר, נתרחבו. (121) ובגלל שנתרחב הרחם, לא
נגע הוולד בכותלי הרחם בעת שיצא. (122) שם, בעיא של
רב אחא.

21 **כ. נִעְקְרוּ פְּתָלֵי בֵּית הָרָחֵם [וְנִתְּלָה] בְּצוּאָר¹²³ - הָרִי**
22 **זֶה סֶפֶק אִם בְּמִקְוֵמוֹ מִקְדָּשׁ או מִקְדָּשׁ אֶף חוּץ**
23 **לְמִקְוֵמוֹ¹²⁴.**

123) פירוש, שהרחם נעקר ממקום חיבורו ונתלה בצואר
הוולד באופן שנסחב עם הוולד ביציאתו לאויר העולם
(רבינו גרשום' שם). (124) שם. בעיא של מר רב אשי.

24 **כא. נִגְמְמוּ פְּתָלֵי בֵּית הָרָחֵם¹²⁵ - אִינוֹ קְדוֹשׁ¹²⁶.**
25 **נִפְרָץ מִקְצָתוֹ¹²⁷ וְעוֹמֵד מִרְבֵּה עַל הַפְּרוּץ¹²⁸ וַיֵּצֵא**
26 **דֶּרֶךְ הַפְּרוּץ¹²⁹, או שֶׁהָיָה הַפְּרוּץ מִרְבֵּה עַל הָעוֹמֵד**
27 **וַיֵּצֵא דֶּרֶךְ הָעוֹמֵד¹³⁰ - הָרִי זֶה סֶפֶק בְּכוֹר¹³¹.**

125) "פירוש, נתעכלו שפתי בית הרחם" ('ערוך' ערך גם).
126) שם, אבעיא של רבי ירמיה מרבי זירא, ונפשטה
בגמרא. (127) של הרחם. (128) החלק שנשאר בשלימות,
מרובה על החלק הנפרץ. (129) שיש מקום לומר שכיון
שהחלק השלם רב יותר מהנפרץ, הרי הוא כאילו כולו שלם.

שהוא מיעוט של הוולד, מחתכו ומשליכו לכלבים וכן כל
אבר ואבר, והוא במשנה חולין סט, ב. לפי שכל זמן שלא
יצא רוב הוולד, אינו קדוש בקדושת בכורה (רש"י שם).
93) במשנה, שם: "ונפטרה מן הבכורה". ומפרשה רבינו רק
על מה שנאמר שם בסוף המשנה "יצא רובו הרי זה יקבר".
ולא על תחילת המשנה, כשיצא חתוך אבר אבר והשליכם
לכלבים, שכיון שאינו חשוב כיוולד אינו פטר רחם, והבא
אחריו בכור (ע"י ש"ך יו"ד סי' שיט ס"ג). ודעת רש"י שם
אינה כן. (94) וחתכו. (95) שביציאת הרוב חלה עליו
קדושת בכור, ואנו קוראים עליו (דברים טו, יט) "אשר
יוולד" (רש"י שם), ויקבר כדין בכור שמת, ראה למעלה
פ"ג ה"ד. (96) במשנה, שם. (97) פירוש, שלא השליכו
לכלבים. (98) כדברי רב הונא, בגמרא שם ע, א.

1 **טו. יֵצֵא שְׁלִישׁ⁹⁹ וּמִכָּרוּ לְנֹכְרִי, וְחִזֹּר וַיֵּצֵא שְׁלִישׁ**
2 **אַחֵר - נִתְקַדֵּשׁ לְמַפְרַע¹⁰⁰ וְנִפְטָרָה מִן הַבְּכוּרָה¹⁰¹.**
3 **יֵצֵא שְׁלִישׁ דֶּרֶךְ דִּפְּן¹⁰² וּשְׁנֵי שְׁלִישִׁים דֶּרֶךְ רָחֵם -**
4 **אִינוֹ קְדוֹשׁ¹⁰³; שֶׁהָרִב הָרֵאשׁוֹן¹⁰⁴ לֹא יֵצֵא דֶּרֶךְ רָחֵם,**
5 **וְלְמַפְרַע הוּא מִתְקַדֵּשׁ¹⁰⁵.**

99) שעדיין לא קדש בבכורה עד שיצא רובו.
100) מתחילת הלידה, ונתגלה כי מכירתו לגוי לא היתה
מכירה כלל, שהרי אינו שלו, וכרב הונא ולא כרבה (חולין
סט:). (101) שלש שנים אלו אין להן מקום כאן, כי אע"פ
שלא נתקדשה למפרע - נפטרה מן הבכורה, והבא אחריו
אינו בכור ('כתר המלך'), והן שייכות להלן בסוף ההלכה
אחרי המילים "ולמפרע הוא מתקדש" ('אור שמח', וראה
להלן הערה קד). (102) שלא דרך הרחם, ראה למעלה פ"ב
ה"ד. (103) גם זה מחלוקת בין רב הונא ורבה, ופסק כרב
הונא. ראה למעלה בסמוך. (104) כלומר, השליש השני
ביחד עם השליש הראשון. (105) כאן שייכות המילים
"ונפטרה מן הבכורה" שנכתבו למעלה, שהרי גם יצא כולו
דרך דופן - הבא אחריו אינו בכור, כמו שכתב רבינו
למעלה פ"ב ה"ד ('אור שמח').

6 **טז. יֵצֵא מַעוֹט אֶבֶר גָּדוֹל, וְהָרִי זֶה הַיּוֹצֵא רֶבּוֹ שֶׁל**
7 **עֶבֶר¹⁰⁶ - נִפְטָרָה מִן הַבְּכוּרָה¹⁰⁷, וַיִּקְבֹּר הַיּוֹצֵא¹⁰⁸.**
8 **יֵצֵא חֲצִי הָעֶבֶר וְהוּא רֶבּוֹ שֶׁל אֶבֶר הַיּוֹצֵא¹⁰⁹ - הָרִי**
9 **זֶה סֶפֶק אִם נִפְטָרָה מִן הַבְּכוּרָה או לֹא נִפְטָרָה.**
10 **לְפִיכָף הֵבֵא אַחֲרָיו סֶפֶק בְּכוֹר.**

106) מדובר כשחתכו, ומיעוט העובר שנשאר בפנים ולא
יצא דרך הרחם אלא דרך הדופן (ש"ך סי' שיט ס"ק יב).
107) אם ילדה לאחר מכן, שאין מיעוט זה של האבר שיצא,
נגרר אחרי רוב אותו האבר שבפנים (חולין ע.). (108) כיון
שחתכו. וראה למעלה ה"ד. (109) כלומר, בתוך החצי
הזה שיצא, נכלל רוב של אבר שמיעוטו נשאר בפנים,
ונסתפקו (שם) אם המיעוט הזה שבפנים מצטרף לרוב
האבר, ועל-ידי-זה הוא מרבה את החצי שיצא ועושה אותו
לרוב, ונתקדש בבכורה, או לא. ואף כאן מדובר כשחתך
היוצא, והחלק שבפנים יצא אחר-כך דרך הדופן (ש"ך,
שם).

11 **יז. בְּכוֹר¹¹⁰ שְׁפָרְכוּ¹¹¹ בְּסִיב¹¹² וְהוֹצִיאוֹ וְלֹא נָגַע**

שיעורי רמב"ם פרק אחד ליום - יום חמישי י"א שבט - ספר קרבנות - הלכות בכורות קצט

מתוך מהדורת גושל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

הזכר הוא בכור וודאי. (10) ונמצא שאחת ילדה תאומים והשנייה רק אחד - ויש כאן ספק אם שני הזכרים בכורות, או שרק אחד מהם בכור, בין אם הנקבה היא מהתאומים ולא ידוע איזה מן הזכרים הוא מהתאומים ואיזה הוא שנולד יחיד ובין אם הנקבה נולדה יחידה והזכרים תאומים ולא ידוע איזה יצא ראשון או אפילו באופן שיצאו שניהם כאחת שהדין הוא שאי אפשר לצמצם ואחד מהן קדם את חבירו במשהו ורק אחד מן הזכרים הוא בוודאי בכור והשני ספק. (11) שהישראל אומר לו הבא לי ראיה שהיפה הוא הבכור. (12) וירעה עד שיפול בו מום ויאכלוהו הבעלים. (13) שאולי רק אחד מהן הוא בכור ואפשר שזהו שמת. (14) וספק הוא אם יש כאן בכור: שמא נולד הזכר בתאומים עם הנקבה, והיא יצאה תחילה. (15) יש לו שתי בהמות, אחת הייתה כבר מעוברת פעם אחת וכשילודת עכשיו זכר אינו בכור, ואחת שזו לה העיבור הראשון. (16) ולא ידוע איזה מהן נולד מן הבהמה שלא ביכרה. (17) ושניהם ירעו עד שיפול בהם מום. (18) כרבי עקיבא במשנה שם, שהמוציא מחבירו עליו הראיה שהיפה הוא הבכור. (19) האחת שביכרה והאחת שלא ביכרה ילדו זכר ונקבה ואין ידוע איזה מהן ילדה את הזכר. (20) ספק נולד מן הבהמה שביכרה כבר, או מזו שלא ביכרה כבר, או מזו שלא ביכרה עוד.

ג. כל בכור שהוא ספק - דינו שירעה עד שיפול בו מום ויאכל לבעליו. ואם תפשו הפה - אין מוציאין אותו מידו, ואוכל אותו. ²¹במומו. אבל אינו מקריבו; שאין מקריב לעולם אלא בכור ודאי, שמא ישחוט חלין בעזרה. ²²

(21) הכהן שתפס. (22) פשוט הוא (כסף משנה).

ד. מי שהיה בעדרו מבכרות ושאינן מבכרות, וילדו ²³ואין שם אדם ²⁴ונכנס ומוציא את המבכרות מניקות נקבות ואת שאינן מבכרות מניקות זכרים - אינו חושש שמא בנה של זו בא לו אצל זו ובנה של זו בא לו אצל זו, אלא הרי הדבר בחזקתו שכל אחת מניקה בנה. ²⁵

(23) נקבות וזכרים. (24) שיראה מי מהן ילדו את הזכרים ומי מהן ילדו הנקבות. (25) ומכיוון שהזכרים יונקים מבהמות שאינן מבכרות, הרי הם בוודאי פשוטים, ולא בכורות.

ה. שנים שהפקידו שני זכרים אצל הרועה ²⁶האחד בכור והשני פשוט, ומת אחד מהן ²⁷מניח הרועה השני ביניהן ומסתלק, והרי הוא ספק בכור, ושניהן חולקין אותו, שאין אחד מהן מפיר את שלו. ²⁸

(26) בבבא מציעא לו: "אמרו שהניחו שלא מדעתו של הרועה ולכך הרועה פטור, שאם לא כן חייב הרועה משום שהיה לו לדייק. (27) ולא ידוע אם הבכור הוא שמת, או הפשוט מת.

ו. הפקיד בכור אצל בעל הבית, והניחו בעל הבית

או שכיון שיצא דרך הפרץ אין זו לידה (ראה רש"י, שם). (130) שיש מקום לומר כיון שהנפרץ הוא יותר מן החלק השלם, הרי הוא כאילו כולו נפרץ וכמו שיצא דרך הפרץ, או אפשר שכיון שיצא דרך העומד, הרי זו לידה. (131) אבעיא של רבי זירא שם, ולא נפטרה.

יום חמישי י"א שבט ה'תשפ"ב

פרק חמישי

(1) יבאר דין רחל שלא בכרה וילדה שני זכרים, ואין ידוע איזה מהם יצא ראשון.

א. רחל שלא בכרה ²וילדה שני זכרים ³, אפלו יצאו שני ראשיהן כאחד - אי אפשר שלא קדם אחד. ⁴הואיל ואין ידוע אי זה מהם יצא ראשון - הפה נוטל את הפחוש ⁵, והשני ספק בכור. ⁶מת אחד מהן - אין לפה פלום; ⁷שההי החי ספק הוא ⁷, והמוציא מחבירו עליו הראיה. ⁸וכן אם ילדה זכר ונקבה - הרי הזכר ספק, שמא הנקבה יצאת תחילה. לפיכך אין לפה פלום, שהמוציא מחבירו עליו הראיה.

(2) כלומר, לא נתעברה לפני זה, והעיבור הנוכחי הוא הראשון אצלה. (3) בבת אחת. (4) כחכמים במשנה (בכורות יז). הסוברים שאי אפשר לצמצם שיצאו שניהם כאחת ושהיה שניהם בכורים, אלא האחד הקדים את השני במשהו, ולנו לא ידוע אי זהו שקדם. (5) כרבי עקיבא במשנה שם, שעל היפה אומר הישראל לכהן הבא ראיה שהוא הבכור ואתנו לך (שם יח. בגמרא). (6) וירעה עד שיפול בו מום, ויאכל לבעליו. (7) שמא המת יצא תחילה והחי איננו בכור כלל.

ב. שתי רחלות שלא בכרו וילדו שני זכרים - שניהן לפה ⁸. זכר ונקבה - הזכר לפה ⁹. שני זכרים ונקבה ¹⁰ - הפה נוטל את הפחוש ¹¹, והשני ספק בכור ¹². ואם מת אחד מהן - אין לפה פלום; ¹³שההי החי ספק בכור הוא ¹³, והמוציא מחבירו עליו הראיה. ילדו שתי נקבות וזכר או שני זכרים ושתי נקבות ¹⁴ - הרי הזכרים ספק בכור, שאני אומר: שמא הנקבה נולדה תחילה ואחר כך הזכר. לפיכך אין פה לפה פלום, שהמוציא מחבירו עליו הראיה. אחת בכרה ואחת שלא בכרה ¹⁵וילדו שני זכרים ¹⁶ - אחד לו ואחד לפה ¹⁷, וכל אחד מהן ספק בכור, והפה נוטל את הפחוש ¹⁸. מת אחד מהן - אין פה לפה פלום, שההי החי ספק הוא. ¹⁹וכן אם ילדו זכר ונקבה ¹⁹ - אין פה לפה פלום, שההי הזכר ספק בכור הוא ²⁰.

(8) משנה שם יח: ואף כי לא ראינו את הלידות, אין אנו חוששים שמא אחת ילדה את שני הזכרים והשנייה לא ילדה אלא טנפה, ולא יהיה לכהן אלא בכור אחד. (9) ואין אומרים שאחת ילדה את שניהם והשנייה רק טנפה והזכר הוא ספק והמוציא מחבירו עליו הראיה, אלא אנו אומרים שכל אחת מהן ילדה: זו את הזכר וזו את הנקבה. ואם כן,

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

שבהם פוטרם מבכורה. (37) "כגון החזוית והגרב והשמטת הפרק והשבורה שאפשר להירפא". וזה כמו שאינו כלל וכשהקדישו למזבח חלה עליו קדושה חמורה. (38) כמו שנאמר (דברים יב, טו) "רק בכל אוות נפשך תזבח ואכלת בשר וכו' יאכלנו כצבי וכאיל", ואמרו בבכורות טו. שזה מדובר בקדשים שנפל בהם מום ודרשו שם "תזבח, ולא גיזה, בשר, ולא חלב", ולמדו שם פסולי המוקדשין מצבי, מה צבי פטור מן הבכורה שהרי כתוב אצל בכור (דברים יב, יז) "בכורות בקר וצאנך", ולא מן הצבי, אף פסולי המוקדשין שהוקדשו ואחרי כן נפל בהם מום, שעדיין יש להם קדושה שאסור ליגזז ולעבוד בהן, שפטורים מן הבכורה.

ט. הלוקח בהמה ממעות מעשר שני בירושלים - 17
חייבת בבכורה³⁹. אבל הלוקח בהמה מפרות 18
שביעית⁴⁰ - הרי זו פטורה מן הבכורה⁴¹. לפי שאינו 19
רשאי לעשות סחורה בפרות שביעית, שהרי נאמר 20
בה: לאכלה, לאכלה - ולא לסחורה; ואם תהיה 21
חייבת בבכורה - הרי זה משתכר בבכור, שהרי יצא 22
מתורת פרות שביעית⁴². וכבר בארנו בהלכות 23
מאכלות אסורות, שאסור לעשות סחורה בדברים 24
האסורים באכילה. וכן בארנו בתרומות, שאסור 25
לעשות סחורה בתרומות. וכן אסור לעשות סחורה 26
בבכורות⁴³, אף על פי שמתר למכרן⁴⁴ על דרך 27
שבארנו⁴⁵.

(39) ואף על פי שמעשר שני ממון גבוה, ובכור אינו נוהג במוקדשין כמו שאמרנו למעלה - כיוון שהוא לקוח בירושלים לצורך אכילה הרי הוא כחולין לעניין בכורה, וכן כתב הכסף-משנה בפרק ו מהלכות ביכורים הלכה ד, שביירושלים הוא ממון הדיוט. (40) שמותר ליקח בעד פירות שביעית בהמה טהורה שהרי הבהמה היא לאכילה ואין זה חשוב סחורה. (41) אם ילדה. (42) ומרוויח שלא יצטרך לבערו בזמן הביעור (שעל בכור בוודאי לא חלו דיני שביעית), ונתנו לכהן ויש לו מזה טובת הנאה. "ונראה שדעת הרמב"ם דפירות שביעית שהם הפקר לא נתנה התורה בהם זכות אלא לאכילה ולא לדבר אחר, ואם לוקח בהמה מדמי שביעית והרי הוא משתכר בבכור ועובר על "לאכלה ולא לסחורה" - הדמים הם הפקר וכן הבהמה, לפיכך היא פטורה מן הבכורה כמפורש בתוספתא פרק ב דבכורות - בהמת המדבר (של הפקר) כו' ובהמת הגר שמת ואין לו יורשים פטורה מן הבכורה". (43) כלומר, כדי להרוויח. "שאינו עושין סחורה בפירות שביעית ולא בבכורות" וכו'. (44) בלא ריווח. (45) למעלה בפרק א הלכות יד"ח: תם בזמן הזה ובעל מום בין בזמן הזה ובין בזמן הבית.

י. לקח⁴⁶ בכור⁴⁷ למשתה בנו או לרגל⁴⁸ ולא צריך⁴⁹ לו - מתר למכרו⁴⁹.

(46) קנה. (47) בעל מום אבל תם הרי אסור לאכלו עד שיפול בו מום. (48) לאכול בחג. (49) ואף על פי שנראה שהוא סוחר בזה. ובתוספתא קתני ר' אומר, אומר אני לא

עם פשוט שלו²⁸, ומת אחד מהן ואין ידוע איזהו - 1
המוציא מחברו עליו הראיה²⁹, והרי הוא ספק 2
בכור. ואפלו רועה כהן שהניח בכורו בחצר בעל 3
הבית עם פשוט של בעל הבית³⁰, ומת אחד מהן - 4
המוציא מחברו עליו הראיה, ואין מוציאין מחצר 5
בעל הבית אלא בראיה; שהרי מדעת בעל הבכור 6
הניחו עמו הפשוט של בעל הבית³¹.

(28) בדיעת המפקיד. (29) כלומר על המפקיד להביא ראיה שהחי הוא הבכור שלו (בכורות שם). (30) אין אנו אומרים שבעל הבית מקנה לו מקום לכהן בחצירו, והרי הוא עומד ברשות שניהם ויחלוקו (כדעת רבי טרפון שם). אלא כרבי עקיבא שבעל הבית הוא המוחזק והרועה הוא המוציא, ועליו להביא ראיה. (31) שמדעת המפקיד הניח בעל הבית את הפשוט שלו על יד הבכור, אבל אילו הניחו שלא בדיעתו של המפקיד, וודאי חייב בעל הבית - שהוא עירבם.

ז. לא נחשדו ישראל על הבכורות³². לפיכך נאמן 8
הישראל לומר: זה ספק בכור הוא³³, ורואין לו 9
מומו³⁴ ואוכל אותו במומו. 10

(32) להטיל מום בבכורות בניגוד לכהנים החשודים על כך. (33) והמדובר כשיש לו בכור וודאי ובכור ספק ונתערבו ונאמן הוא לומר זהו הספק, שאילו בכור וודאי ביד ישראל - אין רואין מומו, וגם חוששים שמא הוטל בו המום בידים, עד שיעיד עליו הישראל שנפל בו המום מעצמו. אבל בספק בכור, אין צריך עדות שנפל המום מאיליו, שכל איסור בכור שהטילו בו מום אינו אלא מדרבנן משום קנס - בספק אין איסור, שספק דרבנן להקל, אבל מפני שיש כאן בתערובות וודאי בכור, הרי זה כהקובע האיסור ואין אומרים בו ספק דרבנן לקולא ולפיכך צריכים אנו לעדותו של הישראל שזהו ספק בכור, אבל אינו צריך להעיד שהמום נפל מאיליו, מפני שספק דרבנן לקולא. ואילו הכהנים החשודים להטיל מום בבכור, אינם נאמנים גם בזה, שמא בכור וודאי הוא והטיל בו מום, ומכיון שידוע הוא שלא יקבלו עדותו, משקר ואומר שהוא ספק בכור, בכדי שיתירוהו מחמת ספק]. (34) כנ"ל שבוודאי בכור אין רואין לו מומו.

ח. כל הקדשים שקדם להם מום קבוע להקדשן³⁵ 11
ונפדו - חייבין בבכורה³⁶. ואם קדם מום עובר 12
להקדשן³⁷ או שהקדישן תמימים ואחר כך נולד 13
להם מום קבוע ונפדו - פטורין מן הבכורה; שהרי 14
לא יצאו לחלין לכל דבר, מפני שהן אסורין בגזזה 15
ועבודה³⁸, כמו שבארנו בהלכות מעילה. 16

(35) אם היה להם מום קבוע, כגון שנחתך להם אחד מהאיברים ונפרש מן הגוף, ואחר כך הקדיש אותם קדושת דמים, למכרם ולהביא מדמיהם קרבן למזבח. (36) שבשעה שהוקדשו לא חלה עליהם קדושה חמורה, כשפודים אותם יוצאים לגמרי לחולין, ובהמת חולין חייבת בבכורה, ודווקא אם ילדו אחר שנפדו, אף על פי שנתעברו קודם פדיונם, אבל אם ילדו קודם פדיונם, קדושת דמים

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

אמר רבה משום תקלה". (8) ראה בפ"א מהלכות שגגות ה"ד, ובהערות שם. (9) "כן מוכח בירושלמי שקלים (פ"ח הלכה ד), ובבבלי בסוף בכורות (סא), וכמו שכתבו שם התוס' ד"ה במעשר בזה"ז (יד איתן). ועיין עוד בפ"ח מהלכות ערכין ותרומין הלכה ח. (10) אף שבסוף מסכת בכורות שם אמרו שמעשר בהמה בזמן הזה ימות - סמך רבינו על מה שנאמר בתוספתא בכורות פרק ז: "בהמה שנתערב בה ספק מעשר בזה"ז, ירעו כולן עד שיסתאבו" (אור שמח, וראה ב"נודע ביהודה" מהדורה תנינא חלק יורה-דעה סימן קפט).

ג. הפל חייבין במעשר בהמה: פהנים¹¹ לויים¹⁶ וישראלים¹⁷.

(11) שהרי רבי אלעזר בן עזריה היה כהן (מעשר שני פ"ה משנה ט), ועשירי לעזרא (ברכות כז:). ועיין בהמותיו (ביצה כג). ועיין שם בתוספות סוף ד"ה תליסר). וכן בסוף פרק הגזול עצים (בבא קמא קי:). נסתפקו אם נפל לו לכהן עשר בהמות בגזל הגר, אם מחוייב להפריש מהן מעשר (ראה להלן ה"ג). הרי מבואר שכהנים חייבים במעשר בהמה (רבינו בתשובתו, הוצאת פריימן סימן קלה). וכן כתב רבינו בפירוש המשנה לבכורות פ"ה (לו:). ראה להלן פ"ו הלכה ט. אבל רבינו חננאל גרס בחולין קלו: "מסתברא ממעשר הוה ליה למילף, שכן זכרים טמאים [כהנים] וכו'" ופירש שכהנים פטורים ממעשר בהמה (הובאו דבריו ברמב"ן ורשב"א שם, וכן הוא בערוך ערך זכר ב). וראה במנחת חינוך מצוה שס, שיישב דברי ר"ח שלא תקשה עליהם מהא דביצה כג. ובבא קמא קי:

ד. ודין מעשר בהמה שיהיה נשחט בעזרה¹², וזורקין את דמו זריקה אחת¹³ כנגד היסוד¹⁴, ומקטירין אמוניות¹⁵, ושאר הבשר נאכל לפעלים בפירושלים כשאר קדשים קלים¹⁶. ואין לפהנים בו כלום, אלא פלו לפעלים כפסח¹⁷. ואם היה פעל מום, בין שנפל בו מום בין שהפרישו בתחלה¹⁸ במומו¹⁸ - הרי זה נאכל בכל מקום¹⁹.

(12) משנה בזבחים נו: (13) כלומר שפיכה אחת. ראה פ"ה מהלכות מעה"ק הי"ז. (14) שם במשנה. "ובמסכת מדות (פ"ג מ"א ומ"ב) יתבאר לך שפינות המזבח יש מהן שיש להן יסוד, ויש מהן שאין להן יסוד" (רבינו בפיה"מ בזבחים שם). (15) על המזבח. בזבחים שם: "תניא ר' יוסי הגלילי אומר, חלבו לא נאמר (במדבר יח, יז, לענין בכור) אלא חלבם, דמו לא נאמר אלא דמם, לימד על בכור ומעשר ופסח שטעונין מתן דמים ואימורין לגבי מזבח". (16) זבחים שם במשנה "הבכור נאכל לכהנים, והמעשר לכל אדם, ונאכלין בכל העיר". (17) כלומר, אפילו חזה ושוק אינו מחוייב לתת לכהן, וכן כתב רש"י בבכורות סא. (18) שחלה קדושה גם על בעל מום, שהרי נאמר (ויקרא כז, לג) "לא יבקר בין טוב לרע ולא ימירנו", ודרשו בגמרא (בכורות נו.) שבעל מום לא פסול לענין מעשר בהמה, וראה להלן הלכה יד. (19) בתורת מעשר, ואסור להגזו ולהעבד (רש"י בפירוש החומש שם).

ימכרונו אלא לדמיו, כלומר בדמים שקנאו שלא ירוויח בהן". אבל לקנות על מנת למכור, אף אם לא ירוויח - אסור, שזוהי עשיית סחורה.

יא. אין שמין⁵⁰ בכורות תמימים לישראל⁵¹, אבל שמין להן בכורות בעלי מומין. ושמין בכורות תמימים לכהנים בזמן הזה⁵², שהן עומדין להאכל במומן; ואין צריך לומר ששמין להן בעלי מומים.

(50) שומא היא שמוכר את הבהמה בסכום קצוב בתנאי שהקונה יטפל במזונותיה עד זמן ידוע ואחרי כן ימכרו הבהמה ומה שירוויחו יותר מן הסכום הקצוב יתחלק ביניהם. (51) משום שזוהי כמו מכירה, ואסור למכור תם חי לישראל. (52) בתוספתא שם: "שמין בכורות תמימין לכהנים ואין צריך לומר בעלי מומין". וסובר רבינו שהמדובר בזמן הזה, שאילו בזמן שבית המקדש קיים אין לכהן בו זכות למכור והוא הדין שאינו שם אותו. וגם בזמן הזה לא הותר אלא לכהנים שיידעו להזהר בו עד שיפול בו מום אבל לא לישראל שלא יידע להזהר בו.

יום שישי י"ב שבט ה'תשפ"ב

פרק עשירי

(1) יבאר מעשר בהמה במה נוהג ומי חייב בו ואנה נשחט ושסור למכור.

א. מצות עשה להפריש אחד מעשרה מכל בהמות טהורות שיוולדו לאדם בכל שנה ושנה². ואין מצוה זו נוהגת אלא בבקר וצאן בלבד, שנאמר: וכל מעשר בקר וצאן וגומר³.

(2) "ואין מעשרים מן הנולדים בשנה זו על הנולדים בשנה אחרת" (ראה להלן פ"ו הלכה ה). (3) "כל אשר יעבור תחת השבט, העשירי יהיה קודש לה".

ב. מעשר בהמה נוהג בחלין, אבל לא במקדשין⁴. ונוהג בארץ ובחוצה לארץ⁵, בפני הבית ושלל בפני הבית⁶. אבל חכמים אסרו לעשר בהמה בזמן הזה, ותקנו שאין מעשרין אלא בפני הבית. גזרה שמה יאכלהו תמים⁷ ונמצא בא לידי אסור פרת, שהיא שחיטת קדשים בחוץ⁸. ואם עבר ועשה בזמן הזה - הרי זה מעשר⁹ ונאכל במומו¹⁰.

(4) משנה בבכורות נג. "ואפילו היו קדשים קלים, ואפילו על דעת האומרים (ר' יוסי הגלילי שם): קדשים קלים ממון בעלים" (רבינו בפיה"מ שם), מפני שנאמר (שם) "העשירי יהיה קודש לה" - "יהיה קודש אמר רחמנא, ולא שכבר קדוש" (גמרא שם). (5) במשנה שם. "ובגמרא שם אמרו, שמשנה זו אינה אליבא דרבי עקיבא הסובר שמעשר בהמה אינו נוהג בחוצה לארץ אלא לענין חלות הקדושה, אבל אסור להקריבו על גבי המזבח (וראה למעלה פ"א הלכה ה לענין בכור בחוצה לארץ), ורבינו שהעתיק המשנה כלשונה, נראה שדעתו דלא כר"ע" (תוי"ט שם פרק ט משנה א). (6) שם במשנה. (7) שם: "אי הכי, האידנא נמי וכו' אלא

שסא, והרש"ש שם לא.). (28) מכיון שאסור למכור מעשר בהמה בכל אופן. (29) "חלק כחלק, כגון שיחלקו אותה לששה או לשבעה חלקים, ונותנים חלק בכך זה וחלק בכך זה, ר"ל כפות המאזנים" וכו' (רבינו בפי"מ בכורות לא.). (30) ראה למעלה פ"א הלכה יח. (31) במשנה שם, אמרו "ושוקלין מנה כנגד מנה בבכור, ומשמע שדווקא בכור אבל לא מעשר" (כסף-משנה). וראה רי"ט אלגזי ריש פרק חמישי אות לו.

1 ה. מעשר בהמה אסור למכור פשהוא תמים²⁰,
2 שנאמר בו: לא יגאל. מפי השמועה למדו²¹, שזה
3 שנאמר 'לא יגאל' - אף אסור מכירה במשמע,
4 שאין נגאל ואינו נמכר כלל. ויראה לי, שהמזכיר
5 מעשר - לא עשה כלום ולא קנה לוקח²², ולפיכך
6 אינו לוקה²³. כמזכיר חרמי פהנים שלא קנה לוקח²⁴,
7 וכמזכיר יפת תאר²⁵, כמו שיתבאר במקומו²⁶.

12 ז. ומעשר בהמה של יתומים שנשחט במומו³² -
13 מתור למכרו³³ פדרפו³⁴. מפני השבת אבדה ליתומים
14 לא גזרו עליו³⁵.

(20) מעשר שני פ"א משנה ב "מעשר בהמה אין מוכרין אותו תמים חי", ובבכורות לא: מפורש שאינו נמכר לא חי ולא שחוט. אלא שיש אומרים שלאחר שחיטה לא נאסרה מכירתו מן התורה אלא מדרבנן (כסף-משנה). וראה במנחת חינוך מצוה שסא. וכן נראה להלן בהלכה ז שכתב "ומעשר בהמה של יתומים שנשחט במומו מותר למכרו", הרי שרק בנשחט במומו מותר, אבל בתם אסור. (21) בבכורות לב. "אמר רב דימי אמר ר' יוחנן, נאמר לא יגאל במעשר, ונאמר ולא יגאל בחרמים. מה להלן מכירה עמו (שהרי שם נאמר (ויקרא כז, כח) "לא ימכר ולא יגאל"), אף כאן מכירה עמו". (22) כן מוכח מתוספתא קידושין (פ"ד) שהמקדש בבשר מעשר אינה מקודשת. ורבנן הפקיעו הקידושין לאחר שחיטה, כמו דהוי מן התורה מחיים, ומוכר שלא קנה לוקח. וכן משמע בבכורות (לב:) ולכתוב רחמנא לא ימכר וכו' הוה-אמינא איזדבויי הוא דלא מזדבן, אבל כו' קמ"ל לא יגאל, דלא איזדבויי מזדבן ולא איפרוקי מפרק - הרי שגם בדיעבד לא מועילה המכירה (אור שמח). (23) כלומר, כיון שהלוקח לא קנה, נמצא שלא עשה כלום ולכן אינו לוקה. אלא שצריך עיון, הרי לרבא שאמר (תמורה ד:) כל מה שאמרה התורה לא תעביד, אי עביד לא מהני, ובכל זאת הוא חייב מלקות משום שעבר על צו התורה, וראה לחם-משנה. (24) פירוש, אם אמר אדם על דבר השייך לו, שיהיה חרם, צריך ליתנו לכהן ואין לו פדיון לעולם, ראה בפ"ו מהלכות ערכין וחרמין הלכות א-ד. ומה שאמרו בזבחים ט. "למילקא עליה בלא יגאל" (עיין תוספות שם ד"ה למאי), הרי שלוקין על לאו זה - לפי נוסחת הספרים שלנו אינו כן. וראה בהערת הגר"ח הליר לספר המצוות ל"ת רסג. (25) שהתירה התורה לחלוצי הצבא לקחת אתם לאשה מבנות הנכר שראו בשביה (דברים כא, יב). ואסור למכרה לאחר, ואם מכרה אין זו מכירה. ומכאן כי הנוסחא הנכונה בספר המצוות שם היא כאותם הספרים שלא העתיקו שם "ואם מכרה לוקה". ועיין משנה-למלך. (26) בפ"ח מהלכות מלכים הלכה ו.

32 אבל נשחט בתמימותו, אסור. ראה למעלה הלכה ה.
33 ברייתא שם: (34) אף בלא שיבליע את דמי הבשר בדמי העור, החלב והגידין, ראה להלן הלכה ח ובבכורות לא: (35) שם, כתירוצו של רב ששת. ופירש"י השבת אבדה שאין יכולין לאוכלו כולו ויסרית. ויש להבין שבגמרא שם אמרו, שמה שאמרו במשנה "הבכור והמעשר אין נמכרין באטליו" משמע מזה שמעשר בהמה נמכר בבית - המדובר בבהמת יתומים, אם כן לא התירו למכור בבהמת יתומים אלא בבית ולא באטליו. ורבינו כאן לא מזכיר כלל מזה, ואדרבה מסתימת דבריו משמע שמותר למכור אפילו באטליו.

15 ח. מעשר בהמה שנשחט במומו³⁶ - מתור למכר
16 חלב וגידי ועורו ועצמותיו, ולא אסור למכר אלא
17 בשרו בלבד³⁷. ואם הבליע דמי הבשר בדמי העור
18 והחלב והגידין ומכר הפל בהבלעה - מתור³⁸. ואם
19 היו דמי העצמות יקרים, והבליע דמי הבשר בדמי
20 העצמות - מתור³⁹.

36 אבל תם שנשחט אסור במכירה, ראה למעלה.
37 כלומר, לא גזרו חכמים אלא בדבר הנישום מחיים, כגון הבשר שכל חשיבות הבהמה היא בבשר, אבל לא בדבר שאינו נישום מחיים, כגון העור והגידין, שאין חשיבות בהמה חיה, בשעת שומא, בהן (שם לא: לב.). (38) פירוש, אם דמי העור והגידין וכו' היו עשרים זוז, ודמי הבשר עשרים זוז, ואמר המוכר ללוקח שמוכר לו את העור והגידים במחיר של ארבעים זוז, ואת הבשר הוא נותן לו במתנה - מותר (בריייתא שם לא:). (39) בעיא שם לב. אם מותר להבליע בעצמות, ופשוטה שם שבמקום שעושין מהם כלים, מבליעין בהן את הבשר שהרי הם יקרים, אבל במקום שאין עושים מהם כלים ומחזרים מזול מאד, ולכן במקום זה אין מבליעים בהם את הבשר, שלא שייך הבלעה אלא כשנבלע בדבר שהוא חשוב יותר או לכל הפחות דומה בחשיבותו, אבל בדבר שהוא פחות חשוב אין הדבר החשוב יכול להיבלע בו.

8 ו. מדברי סופרים שאסור למכור בעל מום ואפלו
9 שחוט, גזרה שפא ימכרנו חי²⁷. לפיכך²⁸ אין
10 שוקלין מנה פנגד מנה²⁹ במעשר פדרף ששוקלין
11 בפכור³⁰, מפני שהוא נראה כמזכיר³¹.

21 ט. הפל נאמנים על מומי מעשר לומר: מום זה
22 מאליו בא⁴⁰ ולא נעשה לדעת⁴¹. ואפלו אלו שאינן
23 נאמנים על הפכור⁴² - נאמנים על המעשר. ויראה
24 אדם מומי מעשר שלו ומתירו, אם היה ממחה⁴³.

27 בבכורות שם לא: ולב. גם לרבא וגם לרשב"י מותר למכור בעל מום שחוט מן התורה, ורק חכמים גזרו עליו שלא למכרו, גזירה שמה ימכרנו גם לפני שחיטה. אבל יש להבין שהרי גם לרבא וגם לרשב"י גם בעל מום חי אין איסור למכור כ"אם מדברי סופרים (מנחת חינוך מצוה

1 שָׁאֵם יִרְצָה, יִטִּיל מוֹם בְּכָל עֶדְרוֹ וְאַחֵר כֶּף יַעֲשֶׂה⁴⁴,
2 וְנִמְצָא הַמַּעֲשֵׂה בַעַל מוֹם מִתְחַלְתּוֹ⁴⁵.

(40) משנה שם לו: (41) שאסור להטיל מום בקדשים, משום שנאמר (ויקרא כב, כא) "כל מום לא יהיה בך", ולמדו מזה (שם לג:): שאסור להטיל מום בקדשים. וכשם שהמטיל מום בבכור קנסו אותו (למעלה פ"ב הלכה ז), כמו כן המטיל מום במעשר בהמה בכוננה - קנסוהו. (42) כגון בעליו כהן (פירוש המשניות לרבינו שם), ראה למעלה פ"ב הלכה יז, שבבכור אינו נאמן. ומכאן שכהן חייב במעשר בהמה, ראה למעלה הלכה ג. (43) ואין חשד שיאמרו שהוא התיר אף-על-פי שלא היה מום קבוע (שם לא.), אע"פ שבבכור אין הדין כן (למעלה פ"ג הלכה א). (44) גמרא שם ושם. שכל זמן שלא עישר, אין איסור להטיל בו מום, שהרי עדיין לא נתקדש. וזהו טעם לשני הדינים הנ"ל. (45) מתחילת עישורו. ראה להלן הלכה יד שגם בבעל מום, מצוה להפריש מעשר.

3 י. הַלֹקֵחַ טָלָאִים שְׁנוּלָדוֹ בַּשָּׁנָה זו⁴⁶ או שְׁנוּתָנוּ לוֹ
4 בַּמַּתְנָה - הֲרִי הֵם פְּטוּרִים מִן הַמַּעֲשֶׂה⁴⁷, עַד שְׁנוּלָדוֹ
5 בְּרִשְׁתּוֹ⁴⁸. לְפִיכָּה⁴⁹, הַשְׁתַּפֵּין שְׁנִשְׁתַּתְּפוּ בַּבְּהֵמוֹת,
6 וְהִבִּיא זֶה מֵאָה טָלָאִים וְזֶה מֵאָה טָלָאִים וְעֲרֻבֵם⁵⁰
7 וְנִשְׁתַּתְּפוּ בָּהֶן - הֲרִי הַמֵּאֲתִים פְּטוּרִים מִן הַמַּעֲשֶׂה⁵¹,
8 שְׁכָל טָלָה מֵהֶן כְּמִכּוּר⁵². וְכֵן הָאֲחִים שִׁירְשׁוּ טָלָאִים
9 מֵאֲבֵיהֶם⁵³ - הֲרִי הֵן פְּטוּרִין מִן הַמַּעֲשֶׂה⁵⁴. אָבֵל
10 הַנוֹלָדִים לָהֶם בַּשְּׁתַּפּוֹת לְאַחֵר מִכָּאן מֵאֵלּוּ הַבְּהֵמוֹת,
11 בֵּין לַשְׁתַּפֵּין בֵּין לְאַחִים - חֵיבִין בַּמַּעֲשֶׂה⁵⁵. וְכֵן אִם הָיוּ
12 שְׁתַּפֵּין בְּמַעוֹת וְקִנּוּ בַּהֲמוֹת מִמַּעוֹת הַשְּׁתַּפּוֹת, וְהָאֲחִים
13 שִׁקְנוּ בַּהֲמוֹת מִמַּעוֹת הִירְשָׁה - הֲרִי הַנוֹלָדִים מֵהֶם
14 לְאַחֵר מִכָּאן חֵיבִין בַּמַּעֲשֶׂה. שֶׁהֲרִי בְּרִשְׁתּוֹ נולָדוֹ,
15 וְהֲרִי הֵן כְּאִישׁ אֶחָד. חֲלָקוֹ הָאֲחִים וְהַשְׁתַּפֵּין אֶחָד
16 שְׁנוּלָדוֹ לָהֶן הַבְּהֵמוֹת בְּרִשְׁתּוֹ וְחִזּוֹ וְנִשְׁתַּתְּפוּ - הֲרִי
17 אֵלּוּ פְּטוּרִין מִן הַמַּעֲשֶׂה⁵⁶. שֶׁבִּשְׁעָה שֶׁחֲלָקוֹ נַעֲשֶׂה הַכֹּל
18 לְקוּחִין וְהִלְקוּחַ פְּטוּר, וְכִשְׁחִזּוֹ וְנִשְׁתַּתְּפוּ - הֲרִי
19 נִשְׁתַּתְּפוּ בַּבְּהֵמוֹת, וְעֵדִין לֹא יִלְדוּ לָהֶן בְּרִשְׁתּוֹ אֶחָד
20 שְׁתּוֹף זֶה הַשָּׁנִי. וְאֵף עַל פִּי שֶׁחֲלָקוֹ גְּדִיִּים כְּנֶגֶד גְּדִיִּים
21 וְטָלָאִים כְּנֶגֶד טָלָאִים⁵⁷ וְעֵשְׂרָה כְּנֶגֶד עֵשְׂרָה⁵⁸ - הַכֹּל
22 פְּטוּרִין מִן הַמַּעֲשֶׂה וְהֲרִי הֵן פְּלִקוּחִין.

(46) כלומר, לאחר שהם ראויים להתעשר, ולא שלוקח טלאים בשבעת הימים הראשונים ללידתם, ראה להלן הלכה טו. (47) משנה שם נה: "הלוקח או שנותן לו במתנה, פטור ממעשר בהמה". (48) שהרי נאמר (שמות כב, כח-כט) "בכור בניך תתן לי, כן תעשה לשורך לצאנך". ודרשו בגמרא (שם נו:): "מה בניך אין בלקוח ומתנה, אף צאנך ובקרך אינו בלקוח ומתנה (אלא עד שיולדו ברשותו)" ואף-על-פי שפסוק זה נאמר בבכור - קיבלו חז"ל (שם) שהוא לענין מעשר בהמה. (49) לפי שלקוח פטור מן המעשר. (50) [ראה בפ"ד מהלכות שלוחין ושותפין הלכה א, ובהוספה להערה י שם]. (51) במשנה שם: "האחים והשותפין שחייבים בקלבון, פטורים ממעשר

בהמה", אבל רש"י גורס "האחים השותפין" וכו'. (52) לשותף השני, ומה שנלמד בגמרא שם מהפסוק (במדבר יח, טו) "יהיה לך ולא של שותפות", הכוונה שהפסוק מלמדנו שגם שותפות הוא בגדר של לקוח (קריית ספר). (53) במשנה שם. (54) שכל טלה הוא כמכור לכל אחד מהאחים, כיון שיש לכולם חלק בו (קריית ספר). (55) שם במשנה "קנו מתפיסת הבית חייבים, ואם לאו פטורים" ומפרש רבינו בפי"מ "תפיסת הבית, היינו הממון המשותף בין האחים, קודם שחלקו ירושת אביהם", ודברי המשנה מתבארים כך, שאם השתתפו בבהמות או שירשו את הבהמות, וכמו כן אם נשתתפו או ירשו מעות (וטרם חלקו) וקנו במעות אלו בהמות, הרי הבהמות פטורים מן המעשר. רק באם ילדו בהמות אלו, הנוולדים חייבים במעשר, שהרי הנוולדים אינם לקוחים, אבל ראה בפירוש"י שמפרש אחרת לגמרי את דברי המשנה, וראה בקריית-ספר כאן. (56) שם במשנה "האחים והשותפין שחייבים בקלבון, פטורים מן המעשר". וראה בפי"מ שמפרש את המשנה גם באופן זה, שחייבים בקלבון ופטורים מן המעשר, כשחילקו ביניהם השותפין בבהמות שנולדו ברשותם ושוב נשתתפו. (57) אין אומרים שבחלוקה זו הוברר שזהו המגיע לכל שותף ושותף או לכל אח ואח עוד משעה ראשונה (כבר ענן שם), אלא שגם זה נחשב ללקוח ופטורים מן המעשר (כדברי רב נחמן שם). (58) אין אומרים שהוברר שזה חלק של כל אחד ואחד מהשותפים ומהאחין המגיע להם משעה ראשונה (רבי אלעזר שם), אלא שגם זה נחשב ללקוח ופטורים מן המעשר (דברי ר' יוחנן שם).

23 יא. הָאֲחִין וְהַשְׁתַּפֵּין שֶׁחֲלָקוֹ בַּכֶּסֶפִּים וְלֹא חֲלָקוֹ
24 בַּבְּהֵמָה - חֵיבִין בַּמַּעֲשֶׂה, שֶׁעֵדִין לֹא נַעֲשֶׂה הַבְּהֵמוֹת
25 לְקוּחִין. אָבֵל אִם חֲלָקוֹ הַבְּהֵמוֹת, אָף עַל פִּי שֶׁעֵדִין
26 לֹא חֲלָקוֹ הַכֶּסֶפִּים - הֲרִי אֵלּוּ פְּטוּרִין⁵⁹.

(59) דברי ר' ירמיה שם נו: אבל יש להבין לשם מה הביא רבינו דין זה, מהיכא תיתי לומר אחרת. הרי גם בגמרא שם מקשה על ר' ירמיה - פשיטא! ומתרצת הגמרא כי ר' ירמיה אמר דין זה רק משום קלבון, והוא כשחלקו בבהמות ולא חלקו בכספים שפטורים מקלבון, ולא אומרים כיון שחלקו בבהמות עומדים הם ליחלק גם בכספים, ויהיה חייב בקלבון עי"ש, הרי שלענין מעשר בהמה אין שום סברא לומר שאם חלקו בבהמות ולא חלקו בכספים שיהיו חייבים במעשר בהמה, ודבר ברור שהם פטורים, ולשם מה הביא רבינו דין זה?

27 יב. הַלֹקֵחַ עֵשְׂרָה עֶפְרִים בְּמַעֲזֵי אֶמֶן - פֶּלֶן וְכִנְסִין
28 לְדִיר לְהַתְּעֶשֶׂה⁶⁰, שֶׁהֲרִי בְּרִשְׁתּוֹ נולָדוֹ⁶¹.

(60) מימרא של ר' יוחנן שם נו. (61) ומה שהלקוח פטור מן המעשר (ראה למעלה הלכה י) אינו אלא כשלקח לאחר שנולדו, אבל אם לקח כשהם עדיין עוברים ונולדו ברשותו, חייב לעשר, שכן כתוב (שמות כב, כט) "כן תעשה לשורך לצאנך", לא הקפידה התורה שלקוח פטור ממעשר אלא כשלקח בשעת עשייה (כלומר, בעת שראויין להתעשר), שהוא אחר הלידה. אבל במעי אמם, אי-אפשר עדיין להתעשר (בגמרא שם).

להתעשר, ורבינו השמיט דבר זה, מפני שלא אמרו כן אלא למי שסובר "לילה אינו מחוסר זמן" (שם), ואילו רבינו פסק ש"לילה מחוסר זמן", להלן פ"ג מהלכות מחוסרי כפרה הלכה ד. וראה בבכפ"מ שנה כאן]. (75) כלומר, שלא היתה שעה אחת עם אמו אחר הלידה. (76) במשנה שם: "והיתום, ואיזהו יתום, כל שמתה אמה או שנשחטה ואחר-כך ילדה, ר' יהושע אומר אפילו נשחטה אמה וכו'", "ואין הלכה כר' יהושע" (רבינו בפיה"מ). ובגמרא שם למדו זאת ממה שכתוב בכל הקדשים "תחת אמו" - פרט ליתום שאינו נקרב, ונלמד גז"ש כנ"ל שיתום אינו מתעשר. (77) כלומר, אינם מפורשים בתורה, אלא קבלום חכמים ולמדום מגזירה-שוה.

טו. אין הלוקח פטור⁷⁸ אלא אם כן נלקח אחר שנתאזר להתעשר⁷⁹. לפיכך, הלוקח טלאים בתוך שבועת ימי הלדה - פשיגוע זמנם⁸⁰ חייב לעשר; שפיון שאין מחסר זמן ראוי להתעשר, הרי זה כמי שלקח עפרים ונולדו ברשותו⁸¹.

(78) לעשר את הבהמות שלקח, ראה למעלה הלכה י. (79) בכורות נו. "אמר רבא, אמר קרא (שמות כב, כט) תעשה" ("בכור בניך תתן לי, כן תעשה לשורך לצאנך", שממנו למדו פטור לוקח, ראה למעלה הלכה י), בשעת עשיה מיעט הכתוב. ופירש"י "בשעה שהן ראויין להתעשר, מיעט הכתוב שלא יהו לקוחין". וברייאת שנאמר בה שגם לקוח לפני זמנו פטור מלעשר, אינה אלא דעת יחיד. (80) כלומר, ביום השמיני. (81) ראה למעלה הלכה יב.

טז. כל בהמה שהיא ספק אם בת מעשר היא או אינה בת מעשר - הרי היא פטורה מן המעשר⁸². לפיכך, טלאים שנתערב בהן יתום או לקוח וכיוצא בהן - הרי פלן פטורין מן המעשר⁸³, שכל אחד מהן ספק הוא.

(82) שנאמר (ויקרא כז, לב) "העשירי יהיה קודש", ודרשו (בבא מציעא ז). "עשירי ודאי אמר רחמנא, ולא עשירי ספק". כלומר, "הצריך הכתוב לעשר את הודאי, ולא הצריך לעשר את הספק" (רש"י שם). (83) תוספתא בכורות פ"ז: "נתערב בהן יתום או לקוח - הרי כולן פטורין". וראה להלן פ"ח הלכה יד.

יום ש"ק י"ג שבט ה'תשפ"ב

פרק שביעי

(1) יבאר כיצד מפרישין מעשר בהמה, ואם היו לו חמשה טלאים בירושלים וחמשה בעכו אם מצטרפין.

א. מי שהיו לו עשרה טלאים והפריש אחד מעשרה², היו לו מאה והפריש עשרה למעשר - אין אלו מעשר³. אלא כיצד עושה? פוגם כל הטלאים⁴ או כל העגלים⁵ לדיר, ועושה לו פתח קטן כדי שלא יצאו שנים פאחד⁷. ואמרתיהן מעמיד מבחוץ⁸ והן גועות, שישמעו הטלאים קולן ויצאו מן הדיר לקראתן;

1 יג. בהן⁶² שפלו לו עשר בהמות בגזל הגר⁶³ -
2 פטורים מן המעשר; שמתנות בהנה מתנות הם⁶⁴,
3 וכבר פארגנו⁶⁵ שהנותן מתנה פטור⁶⁶ מן המעשר.

(62) ראה למעלה הלכה ג, שכהנים חייבים לעשר את בהמותיהם. (63) הגזול את הגר ונשבע הגזול לשקר שלא גזל, ומת הגר והתוודה הגזול, משלם קרן וחומש לכהנים וכו' (בבא קמא קי.). (64) ולא ירושה. ובעיא היא בגמרא שם, אם הכהנים לענין גזל הגר נחשבים כיורשים וחייבים, או כמקבלי מתנות ופטורין, ופשטה שם שהם כמקבלי מתנות ולא כיורשים. (65) למעלה הלכה י. (66) המקבל.

4 יד. הפל נכנסין לדיר⁶⁷ להתעשר⁶⁸: בין תמימים בין בעלי מומין⁶⁹, וכל אסורי מזבח⁷⁰; חוץ מן הפלאים⁷¹ והטרפה⁷² ויוצא דפן⁷³ ומחסר זמן⁷⁴, שכל אלו פטורין מן המעשר. וכן היתום שמתה אמו או נשחטה עם לדתו⁷⁵ - אינו מתעשר⁷⁶.
9 ודברים אלו מפי השמועה הם⁷⁷.

(67) "הוא מקום המוקף שמכניסים בו הצאן והבקר בשעת מעשר, ולפעמים יהא מוקף בנין או קנים וכיוצא בזה" (רבינו בפיה"מ). וראה להלן פ"ז הלכה א סדר הפרשת מעשר בהמה. (68) משנה בכורות נו. בגמרא שם למדו כן מהפסוק (ויקרא כז, לג) "לא יבקר בין טוב לרע ולא ימירנו" - מכאן שבעל מום חייב במעשר. (70) כמו הרובע והנרבע, המוקצה לעבודה-זרה ושנעבד בו עבודה-זרה, ואתנן ומחיר כלב, ולפי שכל אלו אינם אסורים אלא בדבר שבעל מום אסור בו, כמו שנאמר (שם כב, כה) "כי משחתם בהם מום מום בס, לא ירצו לכם" ואין השחתה אלא עבודה-זרה וערוה וכו', ומעשר בהמה הואיל ואין חוששין בו למום, אין חוששין לכל אלו (שם). (71) במשנה שם, ונלמד בברייאתא שם גבי שאר כל הקדשים מן הפסוק (ויקרא כב, כז) "שור או כשב" פרט לכלאים שאינו נקרב על המזבח, ונלמד בגזירה-שוה: נאמר לענין קדשים "תחת אמו", ונאמר לענין מעשר בהמה "תחת השבט" שכלאים אינו מתעשר, וכלאים זהו מי שאביו מין אחר ואמו מין אחר, וכמו תייש הבא על הרחל שהולד כלאים. (72) כגון שנחתכה רגלה מן הארכובה ולמעלה, ושאר מיני הטריפות המובאות בהלכות שחיטה בפרקים ה"ו. ונלמד שם בגמרא, שהטריפה אינה נכנסת להתעשר, משום שנאמר (שם כז, לב): "כל אשר יעבור תחת השבט" - פרט לטריפה שאינה עוברת, "לפי שהיא חולה" (רבינו בפיה"מ). (73) שנולד לא דרך הרחם, אלא חתכו את בטן אמו והוציאו. וראה בדברינו למעלה פ"ב הלכה ד. ונלמד בגמרא שם ממה שכתוב לענין שאר כל הקדשים (שם, כז) "שור או כשב או עז כי יולד" - פרט ליצא דופן, שאינו קרב למזבח, ובגזירה-שוה הנ"ל למדו שיוצא דופן אינו מתעשר. (74) פירוש, בתוך שבועת ימי היוולדו, ונלמד שם בגמרא ממה שכתוב (שם) לענין שאר כל הקדשים "והיה שבועת ימים תחת אמו" - פרט למחוסר זמן, שאינו נקרב על המזבח. ונלמד בגזירה-שוה כנ"ל שמחוסר זמן אינו מתעשר. [ואמרו בזבחים יב. שבליל שמיני הוא נכנס לדיר

החיצוניים, שהרי המרחק מן האמצעי לכל אחד מהחיצוניים אינו יותר מששה עשר מיל, וכן הוא במשנה שם. כרב, שם בגמרא, שצריך שיהא בעדר האמצעי בידו עם כל אחד ואחד מהחיצוניים שיעור מעשר. ודלא כשמואל שאמר אפילו חמש מכאן וחמש מכאן ואחד באמצע - מצטרפים.

ד. אין מעשרין מן הצאן על הבקר ולא מן הבקר על הצאן.²⁷ אבל מעשרין מן הפכשים על העזים ומן העזים על הפכשים;²⁸ וכן מעשר בקר וצאן - משמע כל צאן אחד,²⁹ ששניהם נקראים שיה ויהרי הם כמין אחד.³⁰

(27) משנה, שם נג, א. ובגמרא שם נד, ב - למד זאת אביי ממה שנאמר (ויקרא כז, לב) "וכל מעשר בקר וצאן וגו' העשירי יהיה קודש לה'", תן עשירי לזה ותן עשירי לזה. כלומר, שסמך "כל מעשר" ל"בקר" ו"עשירי" ל"צאן", באופן שכתוב מעשר אצל כל אחד ואחד, להודיע שאין מעשרין מבקר על צאן ולא מצאן על בקר, ורבה למד זאת (שם) ממה שנאמר (דברים יד, כב) "עשר תעשר", בשתי מעשרות הכתוב מדבר, אחד מעשר בהמה ואחד מעשר דגן, ומקיש מעשר בהמה למעשר דגן, מה מעשר דגן אין מעשרים ממין על שאינו מינו, אף מעשר בהמה כן. (28) משנה, שם. (29) שם.

ה. אין מעשרים מן הנולדים בשנה זו על הנולדים בשנה אחרת,³⁰ כלשם שאין מעשרין בזרע הארץ מן החדש על הישן ולא מן הישן על החדש;³¹ וכן מעשר: הוצא השדה שנה שנה,³² ויראה לי, שאם עשר בהמה משנה על שנה - הרי זה מעשר, מפני חמרת הקדשים, שהרי לא הקפידה תורה על מעשר בהמה בפירוש שיהיה שנה שנה.³³

(30) שם. וראה להלן (ה"ו) שהשנה החדשה לענין מעשר בהמה מתחילה באחד בתשרי. (31) מסכת תרומות פ"א מ"ה, ופ"ה מהל' תרומות ה"א. (32) ומוזה למדו (שם נג): שאין מעשרין מעשר דגן מן החדש על הישן ולא מן הישן על החדש. ומעשר בהמה נלמד בהיקש ממעשר דגן (שם). (33) כשם שהקפידה בפירוש בזרע הארץ, ואמרה "היוצא השדה שנה שנה", שלפיכך אם עישר משנה לשנה אינו מעשר, כמפורש בהל' תרומות שם - ואילו במעשר בהמה לא נאמר כן בפירוש אלא בהיקש למדו כן ממעשר דגן, ולפיכך אם עישר הרי זה מעשר. ובלחם-משנה הקשה מכמה דברים שלא נלמדו אלא בהיקש, ואעפ"כ לא כתב בהם רבינו שאם עישר הרי זה מעשר.

ו. כל הנולדים באחד בתשרי עד עשרים ותשעה באיילול - מצטרפין ומעשרין מאלו על אלו.³⁴ נולדו חמשה טלאים בעשרים ותשעה באיילול וחמשה באחד בתשרי - אין מצטרפין.³⁵ ילדו תולדות בתוך שנתן³⁶ - הרי היא ובתה נכנסים לדיר להתעשר.³⁷

(34) משנה, שם נז, ב. וזהו לפי דעת רבי אלעזר ורבי שמעון

שנאמר: כל אשר יעבר תחת השבט - שיעבר מעצמו, ולא שיוציאו בידו.⁹ וכשיצאו מן הדיר זה אחר זה, מתחיל ומונה אותן בשבט:¹⁰ א' ב' ג' ד' ה' ו' ז' ח' ט'; והיוצא עשירי - בין זכר בין נקבה,¹¹ בין תמים בין בעל מום.¹² סוקרו בסקרא¹³ ואמר: הרי זה מעשר.¹⁴ לא סקרו בסקרא ולא מנאן בשבט, או שמנאן רבצים¹⁵ או עומדים¹⁶ - הרי אלו מעשר;¹⁷ הואיל ומנאם עשרה עשרה וקדש עשירי - הרי זה מעשר.¹⁸

(2) כלומר, לא מנה אותם אחד שנים וכו' אלא נטל אחד מהם בלי למנותם. (3) משנה, בכורות נח, ב - כדברי חכמים, ולא כרבי יוסי ברבי יהודה שם, שאמר שכשם שתורמה ניטלת באומד ובמחשבה, כמו כן מעשר בהמה. (4) שולד בשנה זו. (5) כבהערה הקודמת. (6) מקום מוקף אבנים או קנים וכיוצא בזה. (7) ואם יצאו כן, ראה להלן פ"ח ה"ד. (8) ברייתא, שם. (9) גמרא, שם. (10) ברייתא, שם: "מצוה למנותן בשבט". שבט הוא המקל שביד הרועה. (11) תוספתא שם פ"ז, וכן הוא בחולין קלו, א. שבמצות מעשר בהמה לא הבדילה התורה בין זכר לנקבה, כמו שהבדילה בבכור. (12) ראה למעלה פ"ו ה"ד. (13) צובעו בצבע אדום, שיהיה ניכר. (14) שם, במשנה. (15) שוכבים. (16) כלומר, ולא כשיצאו מן הדיר. (17) שם, במשנה ובברייתא. (18) שם, בברייתא: "תלמוד-לומר העשירי קדש, מכל-מקום".

ב. אין צריך לצרף כל בהמה שנולדה ברשותו לדיר אחד, אלא מצרף כל עדר ועדר לבדו.¹⁹ היו לו חמשה טלאים בפירושלים וחמשה טלאים בעכו - אין מצטרפין,²¹ וכלן פטורין מן המעשר.²² וכמה יהיה בין אלו לאלו ויצטרפו? ששה עשר מיל.²³

(19) אם הן רחוקות זו מזו יותר מששה עשר מיל, כדלהלן. (20) ושיעור המרחק ביניהם שיהיה עדר, מבואר להלן: ששה עשר מיל, ולא יותר. (21) בתוספתא שם פ"ז (הובאה בגמרא שם נה): "היו לו חמש בכפר חנניא, וחמש בכפר עותני - אין מצטרפות". ורבינו נקט "ירושלים ועכו" להשמיענו שאף מארץ ישראל ומחוצה לארץ (שהרי עכו חוצה לארץ היא - פ"א מהל' תרומות ה"ט) מצטרפים, אם הם קרובים ששה עשר מיל, ודלא כרבי מאיר (במשנה שם נד): שאמר: "הירדן מפסיק למעשר בהמה" (וגם התוספתא שם סברה כוותיה). וכן כתב רבינו בפירוש המשנה שם, שאין הלכה כרבי מאיר. (22) שבכל עדר ועדר אין עשרה שיתחייבו במעשר. (23) משנה, שם.

ג. היו שלשה עדרים, בין כל אחד ואחד ששה עשר מיל²⁴ - הרי שלשתן מצטרפין.²⁵ יציד? היה תשעה מפאן ותשעה מפאן ואחד באמצע²⁶ - הרי שלשתן נכנסין לדיר להתעשר.²⁸

(24) באופן שהמרחק בין שני החיצונים הוא שלשים ושנים מיל. (25) שהעדר האמצעי מצרף אליו את שני העדרים

7 בַּהֶמָּה, וּמִשִּׁיעֵשׂוֹר זֶמֶן מִהֶן אֲסוּר לוֹ לִמְכֹּר אוֹ לְשַׁחֵט
8 עַד שִׁיעֵשׂוֹר. וְאִם שָׁחַט - הֲרִי זֶה מֵתֵרִי⁴⁵. וְאִלּוּ הֵן
9 הַשְּׁלֵשָׁה זְמָנִים: בְּיוֹם חֲמִשָּׁה עָשָׂר קֹדֶם הַפֶּסַח,
10 וּבְיוֹם חֲמִשָּׁה עָשָׂר קֹדֶם עֲצֵרֶת, וּבְיוֹם חֲמִשָּׁה עָשָׂר
11 קֹדֶם הַחֹג⁴⁶. וְכָל זֶמֶן מֵאִלּוּ נִקְרָא גֵרֵן מִעֵשֶׂר
12 בַּהֶמָּה⁴⁷. נִמְצָאֵת אוֹמֵר, שֶׁהַגֵּרְנוֹת שֶׁל מִעֵשֶׂר בַּהֶמָּה
13 בְּיוֹם אַחֲרוֹן מִחֲדָשׁ אֲדָר וּבְיוֹם שְׁלֹשִׁים וַחֲמִשָּׁה
14 מִסְפִּירַת הָעֹמֶר וּבְיוֹם אַחֲרוֹן מִחֲדָשׁ אֱלוּל. וְלָמָּה
15 קִבְּעוּ הַגֵּרְנוֹת בְּיָמִים אֵלֶּה? כִּדִּי שֶׁתִּהְיֶינָה הַבְּהֵמָּה
16 מְצוּיֹת לְעוֹלֵי רִגְלִים. שְׂאֵף עַל פִּי שֶׁמֵּתֵר לִמְכֹּר
17 קֹדֶם שִׁיעֵשׂוֹר, כִּמּוֹ שֶׁבִּאֲרָנוּ, הִיוּ נִמְנָעִים לִמְכֹּר עַד
18 שִׁיעֵשׂוֹר וַיַּעֲשׂוּ הַמַּצְנָה⁴⁸.

(45) משנה, שם. (46) כרבי עקיבא, שם. (47) "ואמאי קרי ליה גורן? דטבלה כגורן" (בגמרא שם נח.). שהרי מדרבנן הרי הוא כטבל, ואסור למכור ולשחוט עד שיעשר (רש"י שם). וכן כתב רבינו בפירוש המשנה, שם. (48) דברי רבי תנחום בריה דרב חיאי איש כפר עכו (שם).

19 ט. הַכִּנִּיס כָּל הַצֹּאֵן אוֹ הַבָּקָר לְדִיר וְהַתְּחִיל לִמְנוֹת
20 וּלְקַדֵּשׁ עֲשִׂירֵי עַד שֶׁנִּשְׁאָרוּ בַּתּוֹךְ הַדִּיר פָּחוֹת
21 מִעֲשָׂרָה - הֲרִי זֶה מִנִּיחָן לְגֵרֵן אַחֲרָי⁴⁹, וְהֵן מִצְטָרְפִין
22 לְאִלּוּ שִׁינְלָדוֹ, וַיַּתְעֲשׂוּ הַכָּל בְּגֵרֵן אֶחָד⁵⁰. וְאֵף עַל
23 פִּי שֶׁהוּא יוֹדֵעַ שְׂאֵלֹו יִשְׁאָרוּ בַּמִּנָּן - חֵיב לְהַכְנִיס
24 הַכָּל לְדִיר, וְהַנִּשְׁאָר יִשְׁאָר⁵¹.

(49) שבשנה זו, אבל לא לגורן שבשנה הבאה. שהרי אין מעשרים משנה לשנה, ראה למעלה ה"ה. (ומה שאמרו בתוספתא פ"ז (הוצאת צוקרמנדל, עמ' 30, 542) "והשאר יתעשרו לשנה הבאה", צ"ל "לעונה הבאה" וראה ב'הר המוריה'). (50) ברייתא, ודברי רבא, שם נט, ב. (51) שם.

החולקים על רבי מאיר, וסוברים שא' בתשרי הוא ראש השנה גם למעשר בהמה. ולמדו כן בהיקש (בר"ה ח.). "עשר תעשר" – בשתי מעשרות הכתוב מדבר: מעשר דגן ומעשר בהמה, מה מעשר דגן ר"ה שלו א' תשרי, כן גם מעשר בהמה ר"ה שלו א' תשרי. (35) בכורות שם, ומשום שאלו שנולדו בכ"ט אלול שייכים לשנה החולפת, והחמישה שנולדו למחר בא' בתשרי שייכים לשנה החדשה, ואין מעשרין מן הנולדים בשנה זו על הנולדים בשנה אחרת, ראה למעלה ה"ה. (36) כלומר, אלה שנולדו בתוך שנה זו, נתעברו וילדו גם הם. (37) כן הוא בתוספתא בכורות פ"ז (הובאה בבכורות כ:), גדייה שילדה שלש בנות ובנות שלש שלש נכנסות לדיר להתעשר" (כסף-משנה). וכן מפורש בחולין קיד, א - שהאם נכנסת להתעשר עם הבת (יד איתן').

1 ז. אֵין הַטְּלָאִים הַנּוֹלָדִים כִּמּוֹ הַטְּבָל³⁸ שֶׁאֲסוּר לֵאכֹל
2 מִמֶּנּוּ עַד שִׁיעֵשׂוֹר, כִּמּוֹ שֶׁבִּאֲרָנוּ בְּמִקּוֹמוֹ³⁹, אֲלֹא
3 מֵתֵר לִמְכֹּר⁴⁰ וְלִשְׁחֹט כָּל מַה שִׁירְצָה⁴¹ עַד שִׁיעֵשׂוֹר,
4 וְיִהְיֶה הַמִּעֵשֶׂר קֹדֶשׁ⁴² וַיֵּאָכֵל בְּהִלָּכְתָּ⁴³, כִּמּוֹ
5 שֶׁבִּאֲרָנוּ⁴⁴.

(38) "כל אוכל שחייב להפריש ממנו תרומה ומעשרות, קודם שיפריש ממנו נקרא טבל" (פ"י מהל' מאכלות אסורות ה"ט). (39) בהל' מאכלות אסורות, שם. (40) ואילו טבל אסור למכרו (פ"י מהל' מעשר ה"ו). (41) משנה, בכורות נז, ב. וחכמים קבעו זמנים לעשר, וכשהגיע הזמן אסרו למכור ולשחוט עד שיעשר (להלן ה"ח, מהמשנה שם). וקודם שהגיע הזמן – גם מדרבנן מותר למכור ולשחוט. (42) כלומר, ואז אסור למכרו (למעלה פ"ו ה"ה). (43) כלומר, אוכלו בירושלים כשאר קדשים קלים. (44) למעלה שם ה"ד.

6 ח. קִבְּעוּ חֲכָמִים שְׁלֹשָׁה זְמָנִים בַּשָּׁנָה לְמִעֵשֶׂר

שיעורי רמב"ם ספר המצוות – ז'י"ג שבט ה'תשפ"ב

36 הוּא הַטְּהֵרָה בְּיָמִים, שְׁכָל-טָמֵא לֹא תִשָּׁג לוֹ הַטְּהֵרָה אֲלֹא
37 אַחֵר שִׁיטְהֵר בְּיָמִים; וְהַמִּין הַשֵּׁנִי — מִי נִגְדָה (מי הזאה
38 עִם אִפְרָהרָה), וְהוּא דָּבָר מִיחָד לְטָמֵאֵת מֵת; וְהַמִּין
39 הַשְּׁלִישִׁי עֵץ אֲרָז וְאֲזוֹב וּשְׁנֵי תוֹלַעַת וּשְׁתֵּי צִפְרִים וַיְמִים
40 חַיִּים. וְהוּא דָּבָר מִיחָד לְצִרְעָת. וּבְכָר נִתְבָּאָרוּ כָּל-דִּינֵי
41 מִצְוָה זוֹ, כְּלוֹמֵר: טְהֵרַת מִצְרַע הָרִאשׁוֹנָה — בְּמִסְכַּת
42 נִגְעִים (פרק יד).

יום שני ח' שבט ה'תשפ"ב

43 **מצות עשה קיא.**
44 הַמִּצְוָה הַקִּי"א — הַצּוּי שֶׁנִּצְטָנָה הַמִּצְרַע לְהַתְּחַלֵּט,
45 וְהִיא לוֹ הַטְּהֵרָה הַשְּׁנִיָּה (שלב שני. אחרי מה שמבואר

יום ראשון ז' שבט ה'תשפ"ב

25 מצות עשה קי.

26 הַמִּצְוָה הַמְּשַׁלְּמָה מֵאָה וְעֶשֶׂר — הַצּוּי
27 שֶׁנִּצְטָנָה הַטְּהֵרָה מִן-הַצִּרְעָת עַל יְדֵי הַמִּעֵשֶׂה
28 הַמִּפְרָשׁ בְּמִקְרָא (ויקרא יד), וְהוּא: עֵץ אֲרָז וְאֲזוֹב וּשְׁנֵי
29 תוֹלַעַת (פיסת צמר צבועה במיץ אדום — דיוצא מגרגרים
30 המתאפיינים בתופעה שתולעת זעירה מצויה בכל אחד —
31 וּשְׁתֵּי צִפְרִים וַיְמִים חַיִּים, וּשְׁנֵי עֶשְׂרֵי בָּהֶם כָּל מַה-שֶּׁנִּצְטָנָה.
32 וּבַמִּעֵשֶׂה הַזֶּה עֲצָמוֹ יִטְהַר הָאֵדָם וְהַבִּית. כִּמּוֹ שֶׁבִּאֲרָ
33 הַכְּתוּב. הִנֵּה נִתְבָּאָר לָךְ, שְׁמִינִי הַדְּבָרִים הַמְּטַהֲרִים
34 מִן-הַטָּמֵא לְפִי תוֹרַתְנוּ, הֵם שְׁלֹשָׁה מִיָּנִים: אֶתֶר כָּלְלִי
35 וּשְׁנַיִם הַמִּיחָדִּים לְשְׁנֵי מִיָּנִים מִמִּינֵי הַטָּמֵאוֹת. הַכָּלְלִי —

45 וַיִּקְרִיבְכֶם בְּעֶדוֹ (הַנּוֹזֵר הָאֲחֵר). הִנֵּה נִתְבָּאֵר לָךְ שֶׁהַתְּגִלַּחַת
46 הִיא בְּטוֹי לְהִבָּאֵת הַקְּרִבָּנוֹת. וְהַטַּעַם בְּכֶךָ, שֶׁהֵם חֵלֶק
47 מִמֶּנָּה, כִּמּוֹ שֶׁבִּאֲרָנוּ, וְעַל־יְדֵי הַכֹּל יַחַד יִסְתַּלַּק דִּין
48 הַנּוֹזִירוֹת וַיִּשְׁתַּה הַנּוֹזֵר יָיִן. אֲבָל תְּגִלַּחַת טַמְאָה הִרִי הִיא
49 מֵהִלְכוֹת הַמִּצְוָה, כִּמּוֹ שֶׁבִּאֲרָנוּ לְעִיל (מִצְוֹת עֲשֵׂה צג).

יום שלישי ט' שבט ה'תשפ"ב

50 **מצות עשה קב. קג.**
51 **הַמִּצְוָה הַק"ב** — הַצּוּי שֶׁנִּצְטוּיָנוּ לְהִיּוֹת בְּגֵד מְנַגַּע
52 טָמֵא [מִטְמֵא]. וּמִצְוָה זוֹ כּוֹלֶלֶת כָּל־דִּינֵי צָרַעַת בְּגָדִים:
53 אֵיךְ מִטְמֵאִים וְאֵיךְ מִטְמָאִים, מִה מִקָּהֶם צָרִיךְ הַסֵּגֵר אוֹ
54 קָרִיעָה אוֹ שְׂרָפָה אוֹ רְחִיצָה וְטְהָרָה וְזוּלָת זֶה, מִכֹּל
55 מִה־שֶׁנֶּאֱמַר בְּכָתוּב וּמִמָּה שֶׁבֵּא בַּקִּבְלָה (מִסַּכַּת נִגְעִים פֶּרֶק
56 יא).

57 **הַמִּצְוָה הַק"ג** — הַצּוּי שֶׁנִּצְטוּיָנוּ לְהִיּוֹת בֵּית מְנַגַּע
58 טָמֵא [מִטְמֵא] וּמִצְוָה זוֹ כּוֹלֶלֶת טַמְאָת בָּתִּים: אֵיזָה מִקָּהֶם
59 צָרִיךְ הַסֵּגֵר אוֹ נְתִיצַת הַקִּירוֹת אוֹ נְתִיצַת כָּלוּ, בְּמָה
60 מִטְמֵא וְאֵיךְ מִטְמֵא.

יום רביעי י' שבט ה'תשפ"ב

61 **מצות עשה צט.**
62 **הַמִּצְוָה הַצ"ט** — הַצּוּי שֶׁנִּצְטוּיָנוּ לְהִיּוֹת הַנֶּהֱדָה
63 טַמְאָה [מִטְמֵאָה]. וּמִצְוָה זוֹ כּוֹלֶלֶת טַמְאָת נֶהֱדָה וְכָל־
64 דִּינֶיהָ.

יום חמישי י"א שבט ה'תשפ"ב

65 **מצות עשה ק.**
66 **הַמִּצְוָה הַמְשַׁלֶּמֶת מָאָה** — הַצּוּי שֶׁנִּצְטוּיָנוּ לְהִיּוֹת
67 הַיּוֹלֶדֶת טַמְאָה. וּמִצְוָה זוֹ כּוֹלֶלֶת כָּל־דִּינֵי הַיּוֹלֶדֶת.

יום שישי י"ב שבט ה'תשפ"ב

68 **מצות עשה קו.**
69 **הַמִּצְוָה הַק"ו** — הַצּוּי שֶׁנִּצְטוּיָנוּ לְהִיּוֹת זָכָה
70 מִטְמֵאָה, וּמִצְוָה זוֹ כּוֹלֶלֶת הִלְכוֹת הַדְּבָרִים שֶׁבָּהֶם הִיא
71 נַעֲשִׂית זָכָה, וְאֵיךְ מִטְמֵאָה זוֹלָתָה אַחֵר שֶׁנַּעֲשִׂתָה זָכָה.

יום ש"ק י"ג שבט ה'תשפ"ב

72 **מצות עשה קד.**
73 **הַמִּצְוָה הַק"ד** — הַצּוּי שֶׁנִּצְטוּיָנוּ לְהִיּוֹת הֶזֶב
74 מִטְמֵא, וּמִצְוָה זוֹ כּוֹלֶלֶת כָּל־דִּינֵי הַדְּבָרִים שֶׁבָּהֶם הִוא
75 נַעֲשִׂית זָב, וּבִאֲיָזָה אִפֹּן הִוא מִטְמֵא לְזוּלָתוֹ.

1 בַּמִּצְוָה קי — שִׁיעוּר קטו), כִּמּוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר בְּסוֹף נִגְעִים (פֶּרֶק
2 יד), וְהוּא אָמְרוּ יִתְעַלֶּה: "וְהִזָּה בְּיוֹם הַשְּׂבִיעִי יִגְלַח"
3 (ויקרא יד, ט). וַיִּכְבֵּר הַזִּפְרָנוּ מִקֳדָם (מִצְוֹת עֲשֵׂה צג) אֶת־
4 דְּבָרֵיהֶם (סִפְרָא וִיקְרָא יד, ט): "שְׁלֹשָׁה מִגְלַחִין וְתִגְלַחְתָּן
5 מִצְוָה: הַנּוֹזֵר וְהַמִּצְרַע וְהַלּוֹיִם". וַיִּכְבֵּר נִתְבָּאֵרוּ דִּינֵי מִצְוָה
6 זוֹ בְּסוֹף נִגְעִים. וְכָאֵן אֲבֵאֵר לָךְ מֵאִיזָה טַעַם מְנִינּוּ תְּגִלַּחַת
7 מִצְרַע מִצְוָה בְּפָנֵי עֲצָמָה וְהִבָּאֵת קְרִבָּנוֹתָיו מִצְוָה בְּפָנֵי
8 עֲצָמָה (מִצְוֹת עֲשֵׂה עז), וְלֹא עֲשִׂינוּ בֵּן בְּנוֹזֵר אֲלֵא קִבְּעֵנוּ
9 תְּגִלַּחְתּוֹ וְהִבָּאֵת קְרִבָּנוֹתָיו מִמִּצְוָה אַחַת (מִצְוֹת עֲשֵׂה צג)
10 — שֶׁהַמִּצְרַע, אֵין קָשֶׁר בֵּין תְּגִלַּחְתּוֹ לְהִבָּאֵת קְרִבָּנוֹתָיו,
11 וְהַתְּכִלִּית הַמְשַׁנֶּה מִתְּגִלַּחְתּוֹ אֵינָה הַתְּכִלִּית הַמְשַׁנֶּה
12 מִהִבָּאֵת קְרִבָּנוֹתָיו לְפִי שֶׁהַמִּצְרַע, טְהָרְתוֹ תְּלוּיָה
13 בְּתִגְלַחְתּוֹ (וּהַבֵּאת קְרִבָּנוֹתָיו לַמִּטְרָה שׁוֹנָה — לֹאכּוֹל קִדְשִׁים).
14 וַיִּכְפֹּק ו' מְנִזִּירוֹת (מִד): אָמְרוּ: "מִה בֵּין נְזִיר לַמִּצְרַע?
15 אֲלֵא שֶׁזֶה טְהָרְתוֹ תְּלוּיָה בְּיָמָיו (בִּימֵי נִזְרוֹ), כְּלוּמֹר: הַנּוֹזֵר,
16 וּמִצְרַע טְהָרְתוֹ תְּלוּיָה בְּתִגְלַחְתּוֹ": אִם גִּלַּח הַמִּצְרַע
17 וַיִּשְׁלַמָּה תְּגִלַּחְתּוֹ הַשְּׁנִיָּה — טְהָר מִלְטָמָא בְּשָׂרָךְ, כִּמּוֹ
18 שֶׁנִּתְבָּאֵר בְּסוֹף נִגְעִים, וַיִּשְׁאֵר מִחֹסֶר כְּפוּרִים עַד שֶׁיָּבִיא
19 קְרִבָּנוֹתָיו כְּשֶׁאֵר מִחֹסֶרִי כְּפוּרִים, כִּמּוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר שָׁם. לָכֵן,
20 תְּכִלִּית תְּגִלַּחְתּוֹ הִיא טְהָרְתוֹ מִלְטָמָא בְּשָׂרָךְ, בֵּין שֶׁהִבִּיא
21 קְרִבָּנוֹתָיו וּבֵין שֶׁלֹּא הִבִּיא: וְאֵלּוֹ תְּכִלִּית הִבָּאֵת קְרִבָּנוֹתָיו
22 הִיא לְהַשְׁלִים בְּפָרְתוֹ כְּשֶׁאֵר מִחֹסֶרִי כְּפָרָה, כְּלוּמֹר: זָב
23 וְזָכָה יוֹלֶדֶת (שֶׁאֵף שֶׁנִּטְהָרוּ אֵין מוֹשַׁלְמַת כִּפְרָתוֹ לֹאכּוֹל
24 בְּקִדְשִׁים וּכְדוּמָה, עַד שִׁבִּיאָו קְרִבָּנוֹתֵיהֶם). וַיִּכְבֵּר הַזִּפְרָנוּ קֳדָם
25 לָכֵן (מִצְוֹת עֲשֵׂה עה) אֶת־דְּבָרֵיהֶם: "אֲרַבְּעָה מִחֹסֶרִי
26 כְּפָרָה", וְשָׁם נִתְבָּאֵר, שֶׁאֵין הַנּוֹזֵר מִחֹסֶר כְּפָרָה, אֲלֵא
27 אוֹתָם הַמַּעֲשִׂים בְּכִלְלוֹתָם (בִּיחֹד), כְּלוּמֹר: הַתְּגִלַּחַת
28 וְהִבָּאֵת קְרִבָּן — מַתִּירִים לוֹ לִשְׁתוֹת יָיִן. וְאֵין אֶחָד מִקָּהֶם
29 מִסְפִּיק בְּלַעֲדֵי הַשְּׁנִי, אֲלֵא הַתְּגִלַּחַת קְשׁוּרָה בְּקְרִבָּן
30 וְהַקְּרִבָּן קְשׁוּר בְּתִגְלַחְתּוֹ, וּבְכֻלָּם יַחַד תִּשְׁגַּ הַתְּכִלִּית
31 הָאַחַת, וְהִיא: שֶׁיִּתְרוֹ לוֹ דְּבָרִים שֶׁהִיוּ אֲסוּרִים עָלָיו בִּימֵי
32 נְזִירוֹתָיו. וַיִּכְפֹּק ו' מְנִזִּירוֹת (מו). אָמְרוּ: "גִּלַּח עַל הַזָּכָב
33 וְנִמְצָא פָסוּל — תְּגִלַּחְתּוֹ פָּסוּלָה וְזָכָה לֹא עָלוּ לוֹ".
34 הִנֵּה נִתְבָּאֵר לָךְ, שֶׁהַתְּגִלַּחַת הִיא מִתְּנַאֵי הַזָּכָב וְהַזָּכָב
35 מִתְּנַאֵיָּה. וְנִתְבָּאֵר עוֹד בְּתוֹסַפְתָּא (נוֹזֵר טו): "שֶׁנְּזִיר שֶׁכָּלוּ
36 (שֶׁהַסְתִּימּוֹ) יָמָיו אֲסוּר לְגַלַּח וּלְשְׁתוֹת יָיִן וְלִהְיוֹת טָמֵא
37 לְמַתִּים" עַד שֶׁעָשָׂה כָּל־אוֹתָם הַמַּעֲשִׂים וְהֵם (הַקְּרִבָּנוֹת,
38 נִקְרָאִים) תְּגִלַּחַת טְהָרָה, כִּמּוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר בְּפֶרֶק ו' מְנִזִּירוֹת,
39 וְהוּא שֶׁיִּגְלַח פָּתַח אֶהֱל מוֹעֵד וַיִּזְרוֹק שְׁעָרוֹ פָּתַח הַדּוֹד
40 וַיִּקְרִיב אֶת־הַקְּרִבָּנוֹת, כִּמּוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר בְּכָתוּב. וְאַתָּה
41 תִּמְצָאֵם (שְׁחז"ל) בְּרַב הַמְקוֹמוֹת קוֹרְאִים לְהִבָּאֵת
42 הַקְּרִבָּנוֹת 'תְּגִלַּחְתּוֹ'. וַיִּכְפֹּרֵשׁ אָמְרוּ בְּמִקְוֹמוֹת בְּמִשְׁנָה (נוֹזֵר
43 פֶּרֶק ב מִשְׁנָה ה — יא): (מִי שֶׁמִּתְבַּטֵּא בַלְשׁוֹן) "תִּרְיָנִי נְזִיר
44 וְעַלִּי לְגַלַּח נְזִיר (אַחֵר)", הַכּוֹנֵה בָּזֶה: שֶׁיָּבִיא קְרִבָּנוֹת נְזִיר

יחזקאל פרק טז יב-יח

יב ואתן נזם על־אפך ועגילים על־אזניך ועטרת תפארת בראשך: יג ותעדי זהב וכסף ומלבושך (ששי) שש ומשי ורקמה סלת ודבש ושמן (אכלתי) אכלתי ותיפי במאד מאד ותצלחי למלוכה: יד ויצא לך שם בגוים בפיך פי | כליל הוא בחדרי אשר־שמתי עליך נאם אדני יהוה: טו ותבטחי בפיך ותזני על־שמן ותשפכי את־תונותיך על־פל־עובר לוייה: טז ותקחי מבגדיך ותעשי־לך במות טלאות ותזני עליהם לא באות ולא יהיה: יז ותקחי כלי תפארתך מזהבי ומכסף אשר נתתי לך ותעשי־לך צלמי זכר ותזניבם: יח ותקחי את־בגדי רקמתך ותכסים ושמי וקטרתִי (נתתי) נתתי לפניהם:

רש"י

שלם היה. ד"א כי כליל קרונ"א בלע"ז כמו נזר דמתרגמין כלילא: (טו) ותזני על שמך. בטחת על שם היופי שיצא לך: ותשפכי את תונותיך. הראית יופיך לכל עובר עד נשפכה עליהם תאוות זנותך לפתות אותך לזנות עמם: לו יהי. ומשנתאוו לך אתה הפקרת להם עצמך ולכל אשר שאל זנותך לו היה, וי"ת ולא כשר לך למעבד כן כאילו היה כתיב לא יהי וכל משל הזה על עגל המדבר ועל שאר עכו"ם שעבדו שבטו של דן במדבר כמו שכתוב כל הנחשלים אחריו (דברים כה) ומצינו בפסיקתא זה שבטו של דן שהענין פולטו שהיו כולם עובדי עכו"ם: (טז) במות טלאות. מכוסות בבגדים מנומרין של מיני צבעונין פלטר"א ש בלע"ז: לא באות. לא היתה ראויה זאת לבא, נו"ן אבני"ר אינו"ן אייטר"א בלע"ז: (יז) צלמי זכר. לפי שדימה אות' לנקבה זונה דימה את הגילולים לזכר הנואף עמה:

(יב) ואתן נזם על אפך. ויהבית ארון קיימי ביניכון: ועגילים על אזניך. לשון נזם וענין יקרי מטל עליוכונ על שם שהיו מוקפין בעיגול: ועטרת תפארת בראשך. ומלאך שליח מן קדמי מדבר ברישיכון שנאמר ויעבור מלכם לפניו וה' בראשם (מיכה ב): (יג) ותעדי זהב וכסף. ויהבי משכני ביניכון מתקן בדהב וכסף ויריעת בוץ וצבעונין וציורין ומנא דטב כסולתא וכדבש וכמשה אוכלית יתכון ועתרתון ותקפתון לחדא ואצלחתון ושלטתון בכל מלכות: סלת ודבש ושמן אכלתי. המן שהיה משתנה לכל הטעמים לסולת ודבש ושמן אכלתי, ומ"א י"ג דברים יש כאן וכנגדן אמר להם הקב"ה להביא י"ג דברים המנויין בתרומת המשכן ואף על פי כן הוא פורע להם כנגדם לע"ל י"ג דברים וברא ה' על מכון הר ציון וגו' וסוכה תהיה לצל יומם מחורב מזרם וממטר וגו' (ישעיה ד): ותיפי. לשון יופי: (יד) כי כליל הוא. לשון מכלול, ד"א כי כליל הוא כי

מצודת ציון

(יב) נזם. שם העדי הנתון על החוטם: ועגילים. כן יקראו נזמי האוזן על שהם עגולים במראהם: (יד) כליל. מל', כל, וכן כליל תקטר (ויקרא ו): (טז) במות. מקומות גבוהות כמו במתי ארץ (דברים לב): טלאות. ענין חילוף הגוונים כמו ונעלות בלות ומטלאות (יהושע ט): (יח) וקטרת. הוא מיני בושם מעורבבים ונותנים על האש להריח:

מצודת דוד

(יב) ועגילים. הם נזמי האוזן: בראשך. נתתי על ראשך ר"ל אז נתתי לך מצוות וחוקים טובים ומשפטים ישרים: (יג) ותעדי. קשטת עצמך עם העדי שנתתי לך ומלבושך היה שש ומשי ורקמה ואכלת סולת ודבש ושמן ונעשית יפה עד מאד והיית מצלחת עד הגעת למלכות ר"ל מתחלה קיימת המצות והמשפטים ואני נתתי לך ארץ זבת חלב ודבש ומאד נתגדלת להעמיד מלכים אדירים: (יד) ויצא לך. בין העכו"ם נתפרסם שמך במרבית יפיך: כי כליל הוא. ר"ל היופי שבך היה כל היופי שאפשר להיות: בחדרי. בסבת ההוד וההדר אשר שמתי עליך במרבית העדי ורוב התענוגים ר"ל נתפרסם שמך במרבית הצלחתך שהיה בך בשעור מרובה בסבת ההדר ששמתי עליך לתת בך כח לעשות חיל: (טו) ותבטחי בפיך. ר"ל חשבת שלא אמאסך כי בטחת ברוב יפיך ובעבור זה זנית על בטחון שם היופי שיצא לך שאין מהדרך להיות נמאס יופי כזה: ותשפכי. גילית תאות זנותיך כדבר הנשפך הגלוי לעין כל: על כל עובר. על כל מי שעב' עליך היה לו תאות זנותיך כי לכולם חשקת ר"ל בטחת במרבית הצלחתך ופרסום שמך וחשבת שלא תסור ממך ולכן עבדת עכו"ם בגלוי ולכל מין עכו"ם שראית: (טז) ותקחי מבגדיך. מן הבגדים שעשיתי לך מהם לקחת ועשית לך מקומות גבוהות במקום פרסום ומהבגדים ההם עשית עליהם מכסאות מנומרות חלופי הגוונים ועליהם זנית ר"ל העמידו העכו"ם במקום פרסום וציפום בכסף וזהב אשר נתתי להם ושם עבדו לו: לא באות ולא יהיה. מעשים כאלה לא באו עדיין בעולם ולא יהיו נעשים עוד דוגמתן: (יז) כלי תפארתך. כלי הקישוט: ותעשי לך. מהם עשית דמות צלמי זכר וזנית עמהם כדרך זונה מופלגת בתכלית הזנות וההפקר ר"ל מהכסף והזהב אשר הרבית להם עשו צלמי עכו"ם להשתחוות להם: (יח) ותכסים. בהם כסות הזונים עמך: ושמי וקטרת. השמן והקטורת שנתתי לך נתת לפני הזונים:

נחמיה פרק י-לה

י וַיְהִי־לָנוּ וַיִּשְׁוֹעַ בְּיָמֵינוּ בְּאֵימַת־הַיָּדֵינוּ וְאֶחֱיָהֶם שְׁבִינָה הוֹדִיָּה קָלִיטָא פְּלִיטָא חָנוּ:
 יב מִיָּכָא רְחוֹב חֲשִׁבָּה: יג זְכוּר שְׂרָבָה שְׁבִינָה: יד הוֹדִיָּה בְּנֵי בְּנֵינוּ: (ס) מו רֹאשֵׁי הָעָם פָּרַעַשׁ פָּחַת
 מוֹאֵב עֵלָם וְתוֹא בְּנֵי: מז בְּנֵי עֲזָרָה בְּנֵי: יח אֲדִינָה בְּנֵי עֲדִין: יח אֲמֵר חֻקָּה עֲזָרָה: יט הוֹדִיָּה חֲשֵׁם
 כ חֲרִיף עֲנָתוֹת (נובי) נִיבִי: כא מְנַפִּיעֵשׁ מִשְׁלֵם חֲזִיר: כב מְשִׁיבָאֵל צְדוֹק יְדוּעַ: כג פְּלִטָּה חָנוּ
 עֲנָה: כד הוֹשַׁע חֲנָנִיה חֲשׁוֹב: כה הַלּוֹחֵשׁ פִּלְחָא שׁוֹבֵק: כו רְחוֹם חֲשִׁבָּה מַעֲשִׂיה: כז וְאֶחֱיָה חָנוּ
 עָנוּ: כח מְלוֹךְ חָרֵם בַּעֲנָה: כט וְשֹׁאֵר הָעָם הַכֹּהֲנִים הַלְוִיִּם הַשּׁוֹעֲרִים הַמְשַׁרְרִים הַנְּתִינִים וְכָל־הַנִּבְדָּלִים
 מֵעַמִּי הָאֲרָצוֹת אֶל־תּוֹרַת הָאֱלֹהִים נְשִׂיהֶם בְּנֵיהֶם וּבְנֵיתֵיהֶם כָּל יוֹדַע מִבֵּין: ל מחזיקים על־אֶחֱיָהֶם
 אֲדִירֵיהֶם וּבָאִים בְּאֵלָה וּבִשְׁבוּעָה לִלְכַּת בְּתוֹרַת הָאֱלֹהִים אֲשֶׁר נִתְּנָה בְּיַד מֹשֶׁה עֶבֶד־הָאֱלֹהִים וְלִשְׁמֹר
 וְלַעֲשׂוֹת אֶת־כָּל־מִצְוֹת יְהוָה אֲדִינָנוּ וּמִשְׁפָּטָיו וְחֻקָּיו: לא וְאֲשֶׁר לֹא־נָתַן בְּנִיתָנוּ לְעַמִּי הָאָרֶץ
 וְאֶת־בְּנֵיתֵיהֶם לֹא נָקַח לְבְנֵינוּ: לב וְעַמִּי הָאָרֶץ הַמְבִּיאִים אֶת־הַמִּקְחֹת וְכָל־שֹׁכֵר בְּיוֹם הַשַּׁבָּת לְמִפּוֹר
 לֹא־נָקַח מֵהֶם בַּשַּׁבָּת וּבְיוֹם קָדֵשׁ וְנִמְשַׁח אֶת־הַשֶּׁנֶּה הַשְּׁבִיעִית וּמִשָּׂא כָל־יָד: לג וְהַעֲמַדְנוּ עָלֵינוּ מִצְוֹת
 לָתֵת עָלֵינוּ שְׁלִישִׁית הַשָּׁקֶל בַּשָּׁנָה לַעֲבֹדֶת בֵּית אֱלֹהֵינוּ: לד לֶלֶחֶם הַמַּעֲרֶכֶת וּמִנַּחַת הַתְּמִיד וְלַעֲוֹלַת
 הַתְּמִיד הַשַּׁבָּתוֹת הַחֲדָשִׁים לְמוֹעֲדִים וְלִקְדָּשִׁים וְלַחֲפָאֹת לְכַפֵּר עַל־יִשְׂרָאֵל וְכָל מִלְּאכַת בֵּית־אֱלֹהֵינוּ:
 (ם) לה וְהַגִּדְלֹת הַפְּלָנוּ עַל־קֶרֶן הָעֵצִים הַכֹּהֲנִים הַלְוִיִּם וְהָעָם לְהִבְיָא לְבֵית אֱלֹהֵינוּ לְבֵית־אֲבֹתֵינוּ
 לַעֲתִים מוֹמֵנִים שָׁנָה בַּשָּׁנָה לְבַעַר עַל־מִזְבֵּחַ יְהוָה אֱלֹהֵינוּ כַּפָּתוֹב בְּתוֹרָה:

רש"י

כענין שנאמר והשביעית תשמטנה ונטשתה (שמות כג):
 ומשא כל יד. השמטת מלוה בשביעית: (לד) וכל
 מלאכת בית אלהינו. לעשות מן הכסף: (לה) הפלנו.
 כמה יביא כל אחד: קרבן העצים. תקרובת של עצי
 המערכה למזבח: לבית אבותינו. שהיא בית קדושת
 אבותינו:

(כט) וכל הנבדל. הם הגרים שנבדלו מתורת העכו"ם
 להיות דבוקים ומחוברים אל תורתו של הקדוש ברוך
 הוא ולשמור מצותיו: (ל) על אחיהם. עם אחיהם:
 אדיריהם. גדולים שבהם: (לב) המקחות. הסחורות:
 שבר. תבואה כמו בשבר אשר הם שוברים (בראשית
 מ"ו): וביום קדש. של י"ט: ונמשח את השנה השביעית.

מצודת ציון

(ל) באלה. הוא קללת השבועה כמו בשבועת האלה (במדבר
 ה'): (לב) ונטש. ונעזוב כמו תשמטנה ונטשתה (שמות כ"ג):
 ומשא. חוב ההלוואה: (לד) המערכת. ענין סידור:
 (לה) מזומנים. ענין הכנה וקביעות וכן בעתים מזומנות (לקמן
 א'): לבער. מלשון הבערה והסקה:

מצודת דוד

(י) וישוע. כן שמו בוי"ו: (יא) ואחיהם. חבריהם של הלויים
 הנזכרים: (טו) ראשי העם. אלה ראשי העם הבאים על
 החתומים: פחת מואב. מושל במואב: (כט) ושאר העם.
 אשר לא באו על החתומים: וכל הנבדל. אלו הגרים: כל יודע
 מבין. כל מי שיודע להבין בדבר מה: (ל) מחזיקים. הם כולם
 היו מחזיקים ואוחזים על דברי אחיהם האדירים והשרים אשר

באו על החתומים: ובאים. גם המה היו באים באלה ובשבועה וכו': (לא) ואשר לא וגו'. מוסב הוא על המקרא שלפניו שאמר
 ובאים באלה ובשבועה וגו' לומר שגם השבועה היתה אשר לא נתן וגו' וכן על כל הדברים שחושב והולך: (לב) את המקחות.
 הדברים הנקחים מהם: וכל שבר. כל מיני תבואה כמו בשבר אשר הם שוברים (בראשית מ"ו): וביום קדש. זה י"ט: ונטש.
 נעזוב עבודת האדמה בשנת השמטה: ומשא. אף נעזוב בשמטה חוב ההלוואה הניתן ביד וכן נאמר שמוט כל בעל משה ידו
 (דברים טו): (לג) והעמדנו. קבענו על עצמינו דבר מצוה להיות חובה עלינו לתת שלישית השקל בכל שנה נוסף על מחצית
 השקל שאמרה התורה: לעבודת. להיות די צורך עבודת הבית: (לד) ללחם המערכת. הוא לחם הפנים: ומנחת התמיד. מנחת
 נסכי התמידין: השבתות. לעולות השבתות וגו' הם קרבנות המוספין: ולקדשים. הם כבשי עצרת שהם שלמי צבור: ולחטאות.
 חטאות הצבור והם שערי הרגלים ור"ח: וכל מלאכת. לצורך בדיק הבית: (לה) על קרבן העצים. מתי יביא כ"א תקרובות
 עצי המערכה למזבח: הכהנים וגו'. על כולם הפלנו הגורל להביא לבית ה' להעת המוכן וקבוע לו ע"פ הגורל שנה בשנה
 בכל שנה יביא בהעת ההיא:

ה המתפלל וטעה – סימן רע לו; ואם שליח צבור הוא – סימן רע לשולחיו, מפני ששלוחו של אדם כמותו. אמרו עליו, על רבי חנינא בן דוסא, שהיה מתפלל על החולים, ואומר: זה חי וזה מת. אמרו לו: מנין אתה יודע? אמר להם: אם שגורה תפילתי בפי, יודע אני שהוא מקבל; ואם לאו, יודע אני שהוא מטרף.

פרק ששי

א כיצד מברכין על הפרות? על פרות האילן אומר "בורא פרי העץ", חוץ מן הזין; שעל הזין אומר "בורא פרי הגפן". ועל פרות הארץ אומר "בורא פרי האדמה", חוץ מן הפת; שעל הפת הוא אומר "המוציא לחם מן הארץ". ועל הירקות אומר "בורא פרי האדמה". רבי יהודה אומר: "בורא מיני דשאים".

פירוש ברטנורה

ה אם שגורה תפילתי. סדורה בפי כמרוצה ואינו נכשל בה: שהוא מטורף. שהחולה מטורף, כמו אך טורף טורף (בראשית מד). פ' אחר לשון טורפים לו תפלתו בפניו (בגמרא ה). כלומר התפלה שהתפללו עליו מטורפת ומרודה ממנו ואינה מקובלת:

ו א כיצד מברכין. חוץ מן הזין. שמתוך חשיבותו קבעו לו ברכה לעצמו. וכן הפת: בורא מיני דשאים. לפי שיש בכלל פרי האדמה דשא, וזרעים כגון קמניות, ור' יהודה בעי היכר ברכה לכל מין ומין ואין הלכה כר' יהודה. והא דתנן על הירקות אומר בורא פרי האדמה, הני מילי ירקות שדרכן לאכלן חוץ ואכלן חוץ או שדרכן לאכלן מבושלים ואכלן מבושלים אבל אותן שדרכן לאכלן חוץ ואכלן מבושלים או שדרכן לאכלן חוץ ואינו מברך עליהן אלא שהכל. וירקות שאוכלין אותם בן חין בין מבושלים מברכן עליהן בפה"א בין חוץ בין מבושלים:

משניות מבוארות – קהתי

(תהלים כד, א): "לה' הארץ ומלואה". ועוד אמרו (שם, שם ב): "כל הנהנה מן העולם הזה בלא ברכה, כאילו גזול להקב"ה (את ברכתו – רש"י) ולכנסת ישראל" (שחפירות לוקים על ידי חסא – רש"י). מכאן החיוב ב"ברכות הנהנין" שתיקנו אנשי כנסת הגדולה. ויש שלמדו חיוב ברכות הנהנין מן הכתוב (ויקרא יט, כד): "קודש הילולים לה'" – "למלמד שטעונים ברכה לפנייהם ולאחריהם", כלומר כשיאכל אדם פירות העץ בשנה הרביעית, שהם מותרים באכילה, יאכלם בשני הלולים לפנייהם ולאחריהם. "מכאן אמר רבי עקיבא: אסור לאדם שיטעם כלום קודם שיברך". ויש שלמדו החיוב בברכה לפני המזון בקל וחומר מברכת המזון שלאחר המזון (שחיובו מן התורה, כמו שכתוב "ואכלת ושבעת וברכת"): "כשהוא שבע מברך, כשהוא רעב לא כל שכן" (שם, שם א). ועוד למדים בגמרא (ברכות מח, א) מפסוקים שונים על החיוב שחייבים לברך לפני המזון. ברם, עיקר החיוב אינו אלא מדברי סופרים, כמו שהבאנו למעלה. – משנתנו באה ללמד, אלו ברכות תיקנו חכמים על אכילת פירות, ירקות וכו'.

פיצד מברכין על הפרות – לפני אכילתם? על פרות האילן אומר "בורא פרי העץ" – כלומר: "ברוך אתה ה' אלהינו מלך העולם בורא פרי העץ", וכן בברכות האמורות להלן, אלא הואיל ותחילת הברכה משותפת לכולן, לא הזכיר התנא את תחילת הברכה אלא סוף הברכה בלבד, ששונה הוא בכל מין ומין. חוץ מן הזין – הנעשה מענבים, שעל הזין אומר "בורא פרי הגפן" – ואף על פי שאמרו שהוצא מן הענבים הוא בכלל פרי, וענבים הרי ברכתם "בורא פרי העץ", – מכל מקום היין שהוא סודע את הלב ומשחמו, קבעו לו חכמים מתוך חשיבותו ברכה בפני עצמו: "בורא פרי הגפן". **ועל פירות הארץ – כגון קטניות, קישואים, אבטיחים וכדומה, אומר "בורא פרי האדמה"** – יש מעירים שהברכות נתקנו בלשון המקרא: "בורא פרי העץ", "בורא פרי האדמה", ואילו בלשון המשנה נקראים: "פירות האילן", "פירות הארץ". ומכאן שינוי הלשון במשנתנו: על פירות האילן הוא אומר "בורא פרי העץ", ועל פירות הארץ הוא אומר: "בורא פרי האדמה" (יתוספות אנשי סם), חוץ מן הפת – הלחם, שעל הפת הוא אומר "המוציא לחם מן הארץ" – כלשון המקרא (תהלים קד, יח): "להוציא לחם מן הארץ", שהואיל והלחם הוא עיקר מזונות האדם, קבעו לו מתוך חשיבותו ברכה לעצמו. כן קבעו חכמים ברכה מיוחדת לחבשילי דגן, כגון איטריות, פתיתים, כופות וכדומה, וכן למאפה בצק, כגון תופינים ועוגות; ונוסח הברכה: "בורא מיני מזונות". **ועל הירקות – כגון כרוב, צנון, חסה, בצל, תרד וכדומה, אומר "בורא פרי האדמה"** – שהירקות בכלל פירות הארץ הם. **רבי יהודה אומר: "בורא מיני דשאים"** – שלדעת רבי יהודה צריך לברך על כל מין ומין ברכה מיוחדת, שיהא היכר המין בלשון הברכה. ואין הלכה כרבי יהודה.

יום ראשון

באור משנה ה

משנה זו מוסיפה ללמדנו, שיהא כל אדם זהיר בתפילתו שלא יטעה, ומכל שכן שליח ציבור, שכן טעות בתפילה סימן רע הוא.

המתפלל – תפילת "שמונה עשרה", וטעה – בתפילתו, סימן רע לו – שתפילתו אינה נשמעת, והוא צריך לפשפש במעשיו. **ואם שליח צבור הוא – וטעה בתפילתו, סימן רע לשולחיו** – ואם לציבור שעשוהו שליחם, מפני ששלוחו של אדם כמותו – והרי זה כאילו כל הציבור טעה. **אמרו עליו, על רבי חנינא בן דוסא** – שהיה צדיק וחסיד, ורבים היו באים אליו בעת צרתם שיתפלל עליהם, **שהיה מתפלל על החולים** – ומבקש עליהם רחמים שישלח להם ה' רפואה, **ואומר – והיה אומר לאחר תפילתו: זה חי וזה מת** – חולה זה יבריא ויחיה, וחולה זה ימות. **אמרו לו – לרבי חנינא בן דוסא: מנין אתה יודע** – להבחין בין חולה לחולה? **אמר להם: אם שגורה תפילתי בפי** – אם תפילתי שאני מתפלל על החולה נאמרת במהירות ובשטף ללא כל מכשול ועיכוב, **יודע אני שהוא מקבל** – שהחולה מקובל, כלומר שתפילתי שהתפללתי עליו נתקבלה, **ואם לאו** – שאין תפילתי שגורה בפי, **יודע אני שהוא מטרף** – שנגזר דינו של החולה למות. ("מטורף" מלשון "טורף טורף" – בראשית לז, לג). ויש מפרשים שהלשון "שהוא מקובל", "שהוא מטורף", אינו מכוון לחולה אלא כלשון סתמי שמוסב על כללות הענין: "שהוא מקובל", כלומר שענין אותה תפילה מקובל, וכן "שהוא מטורף", שהעניין מטורף, כלומר שהתפילה מטורפת ואינה מקובלת (יתוספות אנשי סם). בגמרא מסופר עוד: מעשה ברבי חנינא בן דוסא שהלך ללמוד תורה אצל רבן יוחנן בן זכאי, וחלה בנו של רבן יוחנן בן זכאי. אמר לו: חנינא בני, בקש עליו רחמים ויחיה. הניח ראשו בין ברכיו ובקש עליו רחמים – וחיה. אמר רבן יוחנן בן זכאי: אלמלא הטיח בן זכאי את ראשו בין ברכיו כל היום כולו – לא היו משיגים עליו. אמרה לו אשתו: וכי חנינא גדול ממך? אמר לה: לאו, אלא הוא דומה כעבד לפני מלך (הרגיל עצלו כל שעה ומבקש ממנו משאלותיו). ואני דומה כשר לפני המלך (שאינו רגיל לבוא לפניו). והמלך מדקדק עמו ביותר.

באור משנה א

אמרו חכמים (ברכות לה, א): "אסור לו לאדם שיהנה מן העולם הזה בלא ברכה, וכל הנהנה מן העולם הזה בלא ברכה – מעל, כאילו נתנה מקדשי שמים, שנאמר

ב בִּרְךָ עַל פְּרוֹת הָאֵילָן "בּוֹרֵא פְּרֵי הָאֲדָמָה", יֵצֵא; וְעַל פְּרוֹת הָאֶרֶץ "בּוֹרֵא פְּרֵי הָעֵץ", לֹא יֵצֵא. עַל פֶּלֶם – אִם אָמַר "שֶׁהֶכַל נִהְיָ בְּדִבְרוֹ", יֵצֵא.
 ג עַל דָּבָר שֶׁאֵין גְּדוּלוֹ מִן הָאֶרֶץ אֹמֵר "שֶׁהֶכַל". עַל הַחֲמִץ וְעַל הַנוֹבְלוֹת וְעַל הַגּוֹבָאֵי אֹמֵר "שֶׁהֶכַל". עַל הַחֶלֶב וְעַל הַגְּבִינָה וְעַל הַבִּיצִים אֹמֵר "שֶׁהֶכַל". רַבִּי יְהוּדָה אֹמֵר: כֹּל שֶׁהוּא מִין קָלְלָה, אֵין מְבָרְכִין עָלָיו.
 ד הָיוּ לִפְנֵינוּ מִיָּנִים הֶרְבֵּה – רַבִּי יְהוּדָה אֹמֵר: אִם יֵשׁ בִּינֵיהֶם מָמִין שֶׁבָּעָה, מְבָרְךְ עָלָיו. וְחֻכְמִים אֹמְרִים: מְבָרְךְ עַל אֵיזָה מִהֶן שִׁירָצָה.

פירוש ברטנורא

ב בִּירְךָ עַל פִּירוֹת הָאֵילָן וכו'. כֹּל הֵיכָא דְכִי פִירָא אִיתִיהָ לַעֲנָף, וְאוֹתוֹ הֶעֱנַף עֲצָמוֹ חוּד וּמוֹצֵא פְּרֵי לִשְׁנָה אַחֲרֵת מִקְרֵי אֵילָן, וּמְבָרְכִין עַל פִּירוֹתָיו בּוֹרֵא פְּרֵי הָעֵץ, אֲבָל הֵיכָא דְכִי שְׁקֵלָתָ לִיה לְפָרִי לֹא יִשָּׁאֵר עֲנָף שִׁיחוּזֹר וְיוֹצֵא פְּרֵי לִשְׁנָה אַחֲרֵת אֵין מְבָרְכִין עַל פִּירוֹתָיו אֲלָא בּוֹרֵא פְּרֵי הָאֲדָמָה: וְעַל כּוּלָּן אִם אָמַר שֶׁהֶכַל יֵצֵא. וְאִפְּלוּ עַל הַפֶּת וְעַל הָיִין. וְמִיּוֹתוֹ לְכַתְּחִילָה אֵין לֵאכּוֹל שׁוּם פְּרֵי אִם אֵינוֹ יוֹדֵעַ תַּחֲלָה שִׁיבְרָךְ עָלָיו בְּרַכָּה הָרְאוּהָ לוֹ:
 ג נובלות. פירות שנפלו מן האילן קודם שנתבשלו כל צרכן: גובא. חגבים טהורים: מין קללה. נובלות וגובאי ע"י קללה הן באים ואין הלכה כר"י:
 ד מין שבעה. חמה ושעורה וגפן ותאינה ורמון וזית ותמרים, דהני ערפי הואיל ונשתבחה בהן א"י: מברך על איזה מהם שירצה. דחביב עדיף. והלכה כחכמים:

משניות מבוארות – קהתי

הַחֲמִץ – הֵינּוּ יֵין שֶׁהַחֲמִץ, וְעַל הַנוֹבְלוֹת – פִּירוֹת שֶׁנִּפְּלוּ מִן הָאֵילָן קוֹדֵם בִּישׁוּלָם (רמב"ם; ברטנורא), וְעַל הַגּוֹבָאֵי – חֲגָבִים שִׁישׁ בְּהֵם סִימְנֵי טַהֲרָה (עֵינֵי וִיקוּא יֵא, כֹּא-כב), אֹמֵר "שֶׁהֶכַל" – עַל כֹּל אֶחָד מֵאלוֹ מְבָרְךְ "שֶׁהֶכַל נִהְיָ בְּדִבְרוֹ". עַל הַחֶלֶב וְעַל הַגְּבִינָה וְעַל הַבִּיצִים אֹמֵר "שֶׁהֶכַל" – בַּמִּשְׁנָה שֶׁבִּגְמָרָא וְכֵן בִּירוּשְׁלַיִם אֵין גּוֹרְסִים פִּסְקָה זו, שֶׁהָיָה כֹל הַמְּפֹרֵט בָּהּ כְּלוּל כְּבֵר בִּפְסֻקָּה הָרִאשׁוֹנָה שֶׁל מִשְׁנֵתָנוּ. רַבִּי יְהוּדָה אֹמֵר: כֹּל שֶׁהוּא מִין קָלְלָה – כְּגוֹן הַחֲמוֹץ וְהַנוֹבְלוֹת, שֶׁהֵם דְּבָרִים הַבָּאִים עַל יְדֵי קָלְלָה (חֲמוֹץ הָרִי זֶה יֵין שֶׁהִתְקַלְקַל; נובלות – פירות מקולקלים), וְכֵן הַגּוֹבָאֵי מִין קָלְלָה הוּא, שֶׁמִּפְסִיד אֶת הַתְּבוּאָה, אֵין מְבָרְכִין עָלָיו – וְאֵין הִלְכָּה כְּרַבִּי יְהוּדָה.

י ו ש ל י ש י

באור משנה ד

משנה זו באה ללמד דין קדימה בברכות הנהנין.

הָיוּ לִפְנֵינוּ מִיָּנִים הֶרְבֵּה – מִי שֶׁהִגִּישׁוּ לִפְנֵינוּ הֶרְבֵּה מִיָּנִי מֵאֲכָלִים, וְהוּא רֹצֵה לֵאכּוֹל מִכּוּלָם, אֵיזָה מֵהֶם מוֹקֵד לְבִרְכָּה? רַבִּי יְהוּדָה אֹמֵר: אִם יֵשׁ בִּינֵיהֶם מָמִין שֶׁבָּעָה – אֶחָד מִשְׁבַּעַת הַמִּינִים שֶׁנִּשְׁתַּבַּחָה בְּהֵם אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל, וְהֵם: חִטָּה וְשַׁעֲוֶרָה, גֶּפֶן וְתַאנֶּה וְרִימּוֹן, זֵיתִים וְתַמְרִים, מְבָרְךְ עָלָיו – שֶׁשְׁבַעַת הַמִּינִים שֶׁנִּשְׁתַּבַּחָה בְּהֵם אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל קוֹדְמִים לְבִרְכָּה. וְאִם יֵשׁ לִפְנֵינוּ אַחֲדִים מִשְׁבַּעַת הַמִּינִים, אִמְרוּ כֹל בִּגְמָרָא: "כֹּל הַמוֹקֵד בַּפְּסוּק זֶה: "אֶרֶץ חִטָּה וְשַׁעֲוֶרָה וְגֶפֶן וְתַאנֶּה וְרִימּוֹן, אֶרֶץ זֵית שֶׁמֶן וְדֹבֶשׁ" (דְּבַשׁ הֵינּוּ תַמְרוֹרִים) – מוֹקֵד לְבִרְכָּה, שֶׁהַפְּסוּק בֹּא לְשַׁבַּח אֶת אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל שִׁישׁ בָּהּ הַפִּירוֹת הַחֲשׁוּבִים הָאֵלֶּה, וּמִנֵּהם כֹּסֶד חֲשִׁיבוֹתָם (דְּש"י). וְעוֹד אִמְרוּ: כֹּל הַסִּמּוּךְ לְחִיבַת אֶרֶץ הַשְּׁנִיָּה ("אֶרֶץ זֵית שֶׁמֶן וְדֹבֶשׁ"), חֲשׁוֹב יוֹתֵר מִהַמְּאוּחָר מִמֶּנּוּ לְחִיבַת "אֶרֶץ" רִאשׁוֹנָה ("אֶרֶץ חִטָּה וְשַׁעֲוֶרָה"...), וּמִכָּאן סֹדֵר חֲשִׁיבוֹתָם הוּא: חִיטָּים, זֵיתִים, שַׁעֲוֶרִים (וְיֵשׁ מִקְדִּימִים שַׁעֲוֶרִים לְזֵיתִים לְעֵנִין בְּרַכָּה, שֶׁלְעוֹלָם בְּרַכַּת "בּוֹרֵא מִיָּנִי מִזֹּנוֹת" קוֹדֶמֶת לְבִרְכַּת הַפִּירוֹת, וּבְרַכַּת "הַמּוֹצֵא" קוֹדֶמֶת לְכֹל), תַּמְרִים, עֲנָבִים (הֵינּוּ הָאוֹכֵל עֲנָבִים כְּמוֹת שֶׁהֵם, אֲבָל יֵין שֶׁנַּעֲשֶׂה מֵעֲנָבִים, הוּאֵל וְהוּא קוֹבֵעַ בְּרַכָּה לְעֲצָמוֹ, בְּרַכַּת "בּוֹרֵא פְּרֵי הָאֶרֶץ" חֲשׁוּבָה יוֹתֵר וְקוֹדֶמֶת אִפְּלוּ לְזֵיתִים), תַּאנִּים וְרִימּוֹנִים. וְחֻכְמִים אֹמְרִים: מְבָרְךְ עַל אֵיזָה מִהֶן שִׁירָצָה – לֵאכּוֹל תַּחֲלִילָה, כְּלוּמָר מֶה שֶׁחָבִיב עָלָיו יוֹתֵר מִכֹּל הַמִּינִים הַמוֹנָחִים לִפְנֵינוּ, מְקַדְּמֵנוּ לְבִרְכָּה. בִּגְמָרָא מוֹבָאוֹת שְׁתֵּי דְעוֹת: אֶחָד סוֹבֵר שֶׁלֹּא תַּחֲלִיק רַבִּי יְהוּדָה וְחֻכְמִים אֲלָא בְּמִינִים שֶׁבְּרַכּוֹתֵיהֶם שְׁוֹת, כְּגוֹן תַּמְרִים וְתַפּוּחִים, שֶׁשְּׁנֵיהֶם בְּרַכְתָּם "בּוֹרֵא פְּרֵי הָעֵץ" וְכֹא לְפִטּוֹר שְׁנֵיהֶם בְּבִרְכָּה אַחַת, שְׂרָבִי יְהוּדָה סוֹבֵר: מִין שֶׁבָּעָה עֲדִיף, וּמְבָרְךְ עַל הַתַּמְרִים וּפּוֹטֵר אֶת הַתַּפּוּחִים, וְחֻכְמִים סוֹבְרִים: מִין חָבִיב עֲדִיף, כְּלוּמָר שֶׁמְבָרְךְ עַל מֶה שֶׁהוּא חָבִיב עָלָיו וְרוֹצֵה בּו יוֹתֵר. אֲבָל בְּמִינִים שֶׁאֵין בְּרַכּוֹתֵיהֶם

י ו ש נ י

באור משנה ב

למדנו במשנה הקודמת, שעל פירות הארץ מברכים "בּוֹרֵא פְּרֵי הָאֲדָמָה", ואילו על פירות האילן, אף שגם אלה גדולם מן הארץ, אין מברכים עליהם "בּוֹרֵא פְּרֵי הָאֲדָמָה" אלא "בּוֹרֵא פְּרֵי הָעֵץ", שמפני חשיבותם הוציאום מכלל פירות הארץ וקבעו להם ברכה מיוחדת ומפורטת. וכלל אמרו בגמרא (ברכות מ, א) בשביל להבחין בין "פְּרֵי הָעֵץ" ל"פְּרֵי הָאֲדָמָה": אִם כְּשִׁינֵטֵל הַפְּרִי יִשָּׁאֵר הָעֲנָף וְהוּא חוּדוֹ וּמוֹצֵא פִירוֹת אַחֲרָיִם, הָרִי זֶה אֵילָן, וּמְבָרְכִים עַל פִּירוֹתָיו "בּוֹרֵא פְּרֵי הָעֵץ"; אֲבָל כֹּל שֶׁכְּשִׁינֵטֵל הַפְּרִי, לֹא יִשָּׁאֵר עֲנָף שִׁיחוּזֹר וְיוֹצֵא פִירוֹת אַחֲרָיִם, אֵין מְבָרְכִים עַל פִּירוֹתָיו "בּוֹרֵא פְּרֵי הָעֵץ", אֲלָא "בּוֹרֵא פְּרֵי הָאֲדָמָה" – מִשְׁנֵתָנוּ בָּאָה לְלַמֵּד דִּנְיָ הַטּוֹעָה בְּבִרְכַּת הַפִּירוֹת.

בִּרְךָ עַל פְּרוֹת הָאֵילָן "בּוֹרֵא פְּרֵי הָאֲדָמָה" – כְּגוֹן שְׁטֵעָה בְּבִרְכָּה, וּבִמְקוֹם "בּוֹרֵא פְּרֵי הָעֵץ" אָמַר "בּוֹרֵא פְּרֵי הָאֲדָמָה"; או שְׁטֵעָה בְּפִרִי, שֶׁחֲשַׁב עַל פְּרֵי הָעֵץ שֶׁהוּא פְּרֵי הָאֲדָמָה, יֵצֵא – יְדִי חוֹבְתוֹ בְּבִרְכָּה זו, שֶׁגַם פִּירוֹת הָאֵילָן כִּכְלָל "פְּרֵי הָאֲדָמָה" הֵם, שֶׁהָיָה הָאֵילָן יוֹנֵק מִן הָאֲדָמָה; וּמִכָּאן שֶׁאִם אֶדָם מְסוּפֵק בְּפִרִי, אִם הוּא פְּרֵי הָעֵץ או פְּרֵי הָאֲדָמָה, יִבְרַךְ "בּוֹרֵא פְּרֵי הָאֲדָמָה" (דְּא"ש; טו). וְעַל פְּרוֹת הָאֶרֶץ "בּוֹרֵא פְּרֵי הָעֵץ" – אֲבָל אִם טֵעָה וּבִירְךָ עַל פִּירוֹת הָאֲדָמָה "בּוֹרֵא פְּרֵי הָעֵץ", לֹא יֵצֵא – יְדִי חוֹבְתוֹ, שֶׁפִּירוֹת הָאֲדָמָה אֵינֶם כִּכְלָל "פְּרֵי הָעֵץ". עַל פֶּלֶם – עַל כֹּל אֲלָה שֶׁשְּׁנִינוּ בַּמִּשְׁנָה א', עַל פִּירוֹת הָאֵילָן וְעַל פִּירוֹת הָאֶרֶץ וְעַל הִירְקוֹת, וְאִפְּלוּ עַל הָיִין וְעַל הַפֶּת, אִם אָמַר "שֶׁהֶכַל נִהְיָ בְּדִבְרוֹ" – אִם טֵעָה וּבִירְךָ עָלֵיהֶם "שֶׁהֶכַל נִהְיָ בְּדִבְרוֹ", יֵצֵא – יְדִי חוֹבְתוֹ בְּדִיעְבַּד. אֲבָל לְכַתְּחִילָה צָרִיךְ לְבָרֵךְ עַל כֹּל דָּבָר בְּרַכְתּוֹ הַמִּיּוּחָדֶת לוֹ.

בירושלמי מובא, שרבי יוסי חולק על משנתנו וסובר: "כֹּל הַמִּשְׁנָה מִמִּטְבַּע שְׁטַבְעוֹ חֻכְמִים בְּבִרְכּוֹת לֹא יֵצֵא יְדִי חוֹבְתוֹ". אֲבָל בְּבָבְלִי אָמַר ר' יוֹתָנָן שֶׁהִלְכָה "וְעַל כּוּסֵס אִם אָמַר שֶׁחֲכַל יֵצֵא" מוֹסַבָּה גַם עַל יֵין וּפֶת (כְּמוֹ שֶׁבִּאֲרָנוּ), וְהִלְכָה כְּמוֹתוֹ. וְלִדְעַת ר' יוֹתָנָן מֶה שֶׁאָמַר רַבִּי יוֹסִי "כֹּל הַמִּשְׁנָה מִמִּטְבַּע שְׁטַבְעוֹ חֻכְמִים בְּבִרְכּוֹת לֹא יֵצֵא יְדִי חוֹבְתוֹ" הֵינּוּ דוּקָא כְּשֶׁאָמַר "כֵּמָה נָא פֶת זֶה בִּירוֹן הַמִּקְוֶה שֶׁבִּרְאָה", או "כֵּמָה נָאָה תַאנֶּה זֶה בִּירוֹן הַמִּקְוֶה שֶׁבִּרְאָה", הוּאֵל וְזוֹ בְּרַכָּה שֶׁלֹּא תִיקָנוּ חֻכְמִים אֵינוֹ יוֹצֵא בָּהּ יְדִי חוֹבְתוֹ, אֲבָל אִם אָמַר "שֶׁהֶכַל נִהְיָ בְּדִבְרוֹ", שׁוֹו בְּרַכָּה שֶׁתִּיקָנוּ חֻכְמִים, אִפְּלוּ רַבִּי יוֹסִי מוֹדָה שִׁיעָצָה יְדִי חוֹבְתוֹ. בְּרַם, רַבִּי מֵאִיר חוֹלֵק עַל רַבִּי יוֹסִי בְּבִרְיָתָא וְסוֹבֵר שֶׁאִפְּלוּ בְּאוֹתָהּ בְּרַכָּה שֶׁלֹּא תִיקָנוּ חֻכְמִים, כְּגוֹן "כֵּמָה נָאָה פֶת זֶה, בִּירוֹן הַמִּקְוֶה שֶׁבִּרְאָה", יֵצֵא יְדִי חוֹבְתוֹ.

באור משנה ג

לאחר שלמדנו במשנה הקודמת: עַל כּוּסֵס – אִם אָמַר "שֶׁהֶכַל", יֵצֵא בְּדִיעְבַּד. בָּאָה מִשְׁנֵתָנוּ לְלַמֵּד, עַל מֶה מְבָרְכִים לְכַתְּחִילָה "שֶׁהֶכַל נִהְיָ בְּדִבְרוֹ".

עַל דָּבָר שֶׁאֵין גְּדוּלוֹ מִן הָאֶרֶץ – כְּגוֹן בֶּשֶׂר וְדָגִים, אֹמֵר "שֶׁהֶכַל" – הָאוֹכֵלוּ מְבָרְךְ לִפְנֵי הָאֲכִילָה "שֶׁהֶכַל נִהְיָ בְּדִבְרוֹ". עַל

ה בָּרַךְ עַל הַיַּיִן שֶׁלִּפְנֵי הַמְּזוֹן, פֶּטֶר אֶת הַיַּיִן שֶׁלִּפְנֵי הַמְּזוֹן, בָּרַךְ עַל הַפֶּרֶת שֶׁלִּפְנֵי הַמְּזוֹן, פֶּטֶר אֶת הַפֶּרֶת שֶׁלִּאֲחֵר הַמְּזוֹן. בָּרַךְ עַל הַפֶּרֶת, לֹא פֶטֶר אֶת הַפֶּת. בֵּית שְׁמַאי אוֹמְרִים: אֵף לֹא מַעֲשֶׂה קֶדְרָה.

ו הַיּוֹשֵׁבִין לְאֹכֹל – כָּל אֶחָד וְאֶחָד מִבֶּרֶךְ לְעַצְמוֹ; הַסְבּוּ – אֶחָד מִבֶּרֶךְ לְכָלָן. בָּא לָהֶם יוֹן בְּתוֹךְ הַמְּזוֹן –

פירוש ברטנורא

ה פטר את היין שלאחר המזון. הני מילי בשבתות וימים טובים שרגילים לקבוע על היין לאחר המזון, וכשברך על היין לפני המזון אדעתא דהכי בריך, אבל בשאר ימים שאין רגילים לקבוע עצמן על היין שלאחר המזון אין היין שלפני המזון פטר היין שלאחר המזון. וכל לאחר המזון דתנן במתניתין היינו לאחר שסלקו ידיהם מן הפת קודם שיברכו ברכת המזון: **פרפרת.** כל דבר שמלפתים בו את הפת, כגון בשר וכיצים ודגים קרויים פרפרת. ופעמים שהיו מביאים פרפראות קודם סעודה להמשך האכילה ותחורים ומביאים פרפראות אחרות לאחר הסעודה אחר שמשכו ידיהם מן הפת: **מעשה קדרה.** כגון הריפות וגרש כרמל וקמח שנתבשל במים כגון הלביבות וכיוצא בהן. ואית דמפרשי פרפרת דמתניתין פת הצנומה בקערה שאין בה מראה לחם דמברכים עליה בורא מיני מזונות. והשתא ניהא דאיצטרך לאשמעין בריך על הפרפרת לא פטר את הפת אף על גב דהיא נמי מין פת, אבל מעשה קדרה פטר. וזכית שמואי סברי כשם שאם בריך על הפרפרת לא פטר את הפת כך לא פטר מעשה קדרה. ואין הלכה כב"ש:

ו היו יושבים. בלא הסיבה, וסימן הוא שלא נתעורר לאכול יחד. שרגילים היו כשמתועדים חבורות אנשים לאכול שהיו מסובים על המטות ואוכלים ושותים בהסבת שומל: **כל אחד מברך לעצמו.** שלא היה להם קבע סעודה בלא הסיבה. ומיהו אם אמרו ניזיל ניהא ברוכתא פלן, אע"פ שלא

משניות מבוארות – קהתי

על היין (ודעתו לישב אחר המזון ולשתות, וכשברך לפני המזון על דעת כן בריך), אבל בשאר ימות השנה – בזמן שאינו רגיל לשתות יין לאחר המזון – חזרו ומברך על היין שלאחר המזון. שהרי זה כאדם שנמלך בדעתו ומתחיל בשתיה מחדש. **ברך על הפרפרת שלפני המזון, פטר את הפרפרת שלאחר המזון** – כל מאכל שרגילים ללפת בו את הפת כגון ירקות, דגים, בשר, מיני תבשיל וכדומה, קרוי "פרפרת" (ברטנורא). ויש שאוכלים פרפרת לפני המזון לשם גירוי התיאבון, וכן גם לאחר המזון – לשם קינוח סעודה, כעין ליפתן. ורבים מפרשים, שפרפרת היא פת שמברכים עליה "בורא מיני מזונות", כגון פירורים יבשים שנתבשלו בקערת המרק או ריקקים דקים (כעין בסקוויטים) וכדומה. מכל מקום באה משנתנו ללמד, שהאוכל פרפרת לפני הסעודה ומברך עליה, אינו צריך לברך שוב על הפרפרת המוגשת לו לאחר הסעודה, קודם ברכת המזון, שכבר נפטר בברכה שברך לפני הסעודה. **ברך על הפת** – ברכת "המוציא", **פטר** – מן הברכה **את הפרפרת** – שאוכלה בתוך הסעודה. אפילו שלא מחמת הסעודה, שהפרפרת טפלה לפת, וברכת הפת פוטרתה; **על הפרפרת** – אבל אם בריך תחילה על הפרפרת, וכגון שהיתה זו פת שמברכים עליה "בורא מיני מזונות" כמו שביארנו למעלה, **לא פטר את הפת** – מברכת "המוציא" שאין טפל פטר את העיקר. ואפילו אם נתכוון לפטור מברכת "בורא מיני מזונות" של הפרפרת את הפת, אינו פטר אותה, וחייב הוא לברך עליה ברכת "המוציא". אבל אם בא לאכול מעשה קדרה, כגון דייסא או לביבות לאחר שברך על הפרפרת, אינו צריך לברך, שנפטר מברכת הפרפרת. **בית שמואי אומרים: אף לא מעשה קדרה** – כשם שהמברך על הפרפרת אינו פטר את הפת, כך אינו פטר מעשה קדרה (רמב"ם; ברטנורא).

לפי הירושלמי מוסבים דברי בית שמואי על הפסיקה הראשונה: "בירך על הפת פטר את הפרפרת". וסוברים בית שמואי, שאין ברכת הפת פוטרת אפילו מעשה קדרה, ומכל שכן שאינה פוטרת את הפרפרת. אבל אם בריך על הפרפרת, הכל מודים שלא פטר את הפת ולא מעשה קדרה. ברם בתלמוד בבלי בעיה היא שלא נפתרה אם בית שמואי חולקים על הירשאו או על הסיפא (עיין ברכות מב, ב). מכל מקום בארנו את המשנה לפי משמעותה, שדברי בית שמואי מוסבים על הפסיקה האחרונה, שכן מפרש הרמב"ם בפירושו על המשנה וגם רבנו עובדיה מברטנורא.

י ו ו ב י

באור משנה ו

אמרו חכמים: "שניים שאכלו כאחת – אחד מהן יוצא בברכת חיבור" (ברכות מה, ב). וכך היא ההלכה בכל הברכות, שאחד יכול לברך ולהוציא בברכתו את האחרים ידי חובתם, אלא שיש בזה שלושה תנאים: א) שהמברך יתכוון להוציא את השומעים ידי חובתם, ב) שהאחרים ישמעו את הברכה כולה מתחילתה ועד סופה, ג) שהשומעים יתכוונו לצאת בה ידי חובתם. ויש הבדל בענין זה בין ברכות

שוות, דברי הכל מברך על זה וחזור ומברך על זה. ושלושה פירושים לכך: א) שמברך על איזה שירצה תחילה, ב) שמברך על החביב לו תחילה, ג) שמברך על הפרי שהוא משבעת המינים תחילה. ויש סובר, שאף באין ברכותיהם שוות נחלקו רבי יהודה וחכמים על איזה מהם יברך קודם, על מין שבעה או על החביב. הרמב"ם פוסק: "אם היו ברכותיהם שוות, מברך על אחד מהם ופטר את השאר; ואם אין ברכותיהם שוות, מברך על כל אחת מהן ברכה הראויה לו, ואיזה מהם שירצה להקדים, מקדים. ואם אינו רוצה בזה יותר מזה, אם יש בהם אחד משבעת המינים, עליו הוא מברך תחילה, וכל הקודם בפסוק קודם בברכה" (הל' ברכות ת, יג). ויש פוסקים. שאם ברכותיהם שוות ויש ביניהם ממין שבעה, מקדים מין שבעה. ואם אין ביניהם ממין שבעה, מקדים החביב (כלומר שרגיל להיות תמיד חביב עליו). ואם אין ברכותיהם שוות – איזה מהם שירצה יקדים (שולחן ערוך ריא, א).

באור משנה ה

משנתנו עוסקת בהלכות סעודה וברכותיה. עיקר קביעת סעודה הוא כרגיל על הפת, שמברכים עליה בתחילת הסעודה ברכת "המוציא", ופוטרים בברכה זו כל מה שאוכלים עם הפת, וכן כל שאר מאכלים הבאים מחמת הסעודה בתוך הסעודה, אף כשאוכלים אותם בלא פת. כגון ירקות, בינה, ביצים, דגים, בשר וכל מיני תבשיל וכדומה. אבל דברים הבאים שלא מחמת הסעודה, כגון פירות, שאין רגילים ללפת בהם את הפת ואף אינם משמשים כמנת מזון לשובע, אלא באים הם לרוב לשם קינוח סעודה – אינם נפטרים מברכת הפת, אלא טעונים הם ברכה המיוחדת להם. וכן השותה יין בתוך הסעודה, אף שהיין בא מחמת הסעודה, אין ברכת הפת פוטרתו, וצריך לברך עליו "בורא פרי הגפן", לפי שהיין "גורם ברכה לעצמו" (שבכמה מקומות הוא בא ומברכים עליו, אף על פי שלא היו צריכים לשתייתו. כגון בקידוש ובברכת אירוסין – רש"י ותוספות ברכות מב, א). אבל מי ששתה יין לפני הסעודה ובירך עליו ורגיל הוא לשתות יין גם בתוך הסעודה, אינו צריך לברך על הפת. וכן השותה יין בתוך הסעודה, לפי שכבר נפטר בברכה היין שלפני הסעודה. וכן יין של קידוש בשבת ובחג פטר את היין שבתוך הסעודה. – משנתנו דנה ביין ששותים לאחר הסעודה, קודם ברכת המזון, וכן ב"פרפרת" (כלשון רבים: פרפראות) שאוכלים לאחר הסעודה; שכן נוהגים היו בימיהם, שלאחר הסעודה, לפני ברכת המזון, היו מושכים ידיהם מן הפת, וקובעים עצמם לשתות יין ולאכול פרפראות שונות; והלכה היא, שהדברים הבאים לאחר הסעודה, היינו, לאחר שמשכו ידיהם מן הפת, צריכים ברכה לפניהם, שאין ברכת הפת פוטרתם. – אמנם דין זה של "אחר הסעודה" אינו נוהג אצלנו, שאין אנו רגילים למשוך ידינו מן הפת עד אחר ברכת המזון, ולכן נחשב אצלנו תמיד כמו בתוך הסעודה (ותוספות) – מכל מקום משנתנו דנה לפי נוהגם בימיהם, כמו שבארנו למעלה.

ברך על היין שלפני המזון – ששה יין לפני הסעודה ובירך עליו, **פטר** – מן הברכה, **את היין שלאחר המזון** – שאינו צריך לברך על היין המוגש לאחר הסעודה, קודם ברכת המזון, כמו שבארנו למעלה. בגמרא אמרו: לא שנו (שהיין שלפני המזון פטר את היין שלאחר המזון), אלא בשבתות ובימים טובים, הואיל ואדם קובע סעודתו

כָּל אֶחָד וְאֶחָד מִבְּרֶךְ לְעֻצְמוֹ; לְאַחֵר הַמּוֹזֵן – אֶחָד מִבְּרֶךְ לְכָלֶם; וְהוּא אוֹמֵר עַל הַמּוֹגֵמֶר, אָף עַל פִּי שְׁאִין מִבִּיאִין אֶת הַמּוֹגֵמֶר אֶלָּא לְאַחֵר הַסְּעוּדָה.

ז הֵבִיאוּ לִפְנֵינוּ מְלִיחַ בַּתְּחִלָּה וּפֶת עֻמוֹ – מִבְּרֶךְ עַל הַמְּלִיחַ וּפּוֹטֵר אֶת הַפֶּת; שֶׁהַפֶּת טַפְלָה לוֹ. זֶה הַפֶּלֶל: כָּל שֶׁהוּא עֶקֶר וְעֻמוֹ טַפְלָה, מִבְּרֶךְ עַל הָעֶקֶר וּפּוֹטֵר אֶת הַטַּפְלָה.

ח אָכַל תְּאֵנִים עֲנָבִים וְרֻמוֹנִים – מִבְּרֶךְ אַחֲרֵיהֶן שְׁלֹשׁ בְּרִכּוֹת; דְּבָרֵי רֶבֶן גְּמִלְיָאֵל. וְחֻכְמִים אוֹמְרִים: בְּרָכָה אַחַת

פירוש ברטנורא

הסבכו כהסיכו דמי, ואחד מברך לכולם ומצטרפין נמי ליומון: בא להם יין בתוך המוזן כל אחד מברך לעצמו. הואיל ואין בית הבליעה פנוי ואין לב המסוכים פונה אל המוכר אלא המוכר אלא לכלוע מה שבפיהם. א"נ חיישין שמא יחנק כשבא לענות אמן: והוא אומר על המוגמר. המברך ברכת המוזן הוא מברך על המוגמר בורא עצי בשמים. ואע"ג דאיכא דעריך מיניה אפ"ה כיון דאתחיל בחרא עבדי לאיך: לאחר הסעודה. לאחר ברכת המוזן, דהשתא לאו מצרכי הסעודה הוא, אפ"ה כיון שהתחיל בברכות אחרונות גומרין: מוגמר. רגילין היו להביא אחר הסעודה עצי בשמים במחתה על האש לריח טוב:

ז מליח. כל דבר מלוח: שהפת טפלה לו. מי שאכל אכילה גסה מפירות מתוקים ביותר אוכל אחריו דבר מליח לחרך הליחות הנדבקות בגופו מחמת רוב הפירות, ומפני שאינו יכול לאכול המליח לבדו אוכל מן הפת עמו. אבל המליח לבדו עיקר והפת טפלה לו:

ח מברך אחריו ג' ברכות. דכל שהוא משבעת המינים מברך אחריו שלש ברכות, דסביא ליה לרבן גמליאל דואכלת ושבעת וברכת לאו אלחם בלבד קאי אלא אכל ז' המינים המוכרים לעיל בפרשה. ובהאי קרא שלש ברכות רמזו, וברכת זו ברכת הון, על הארץ זו ברכת הארץ, הטובה זו בונה ירושלים, וכן הוא אומר (דברים ג) תהר הטוב הזה: וזכ"א ברכה אחת. מעין שלש ברכות אם ענבים תאנים ורימונים ויתים ותמרים אבל, מברך על העץ ועל פרי

משניות מבוארות – קהתי

המוגמר.

באור משנה ז

לאחר שלמדנו במשנה ה, שברכת הפת פוטרת את הפרפרת, היינו שהעיקר פוטר את הטפל, באה משנתנו להשמיש, שיש וגם הפת טפלה למאכל אחר, ובכנון זה נפטרות הפת בברכת המאכל שהוא עיקר.

הֵבִיאוּ לִפְנֵינוּ מְלִיחַ – דבר מלוח, כגון דגים מלוחים או יתים מלוחים וכדומה, **בַּתְּחִלָּה** – היינו כעיקר מוזנו ולא כפרפרת לפת. בגמרא מבואר, כגון שאכל באותו יום מנה גדושה של פירות מתוקים, והוא זקוק עתה למליח כדי להפיג את המתקוה. ברם, לפי רש"י יוצא ש"מליח" האמור במשנה היינו פירות ארץ ים כנרת, שהם חשובים מן הפת (ענין חיודוש הרש"י), ופת עמו – ואוכל מעט לחם עם המליח, מפני שקשה לו לאכול את המליח לבדו, **מִבְּרֶךְ עַל הַמְּלִיחַ** – הברכה המיוחדת לו, ופוטרת את הפת – מברכה, **שֶׁהַפֶּת טַפְלָה לוֹ** – טפלה למליח, והברכה על העיקר פוטרת את הטפל. **זֶה הַפֶּלֶל: כָּל שֶׁהוּא עֶקֶר וְעֻמוֹ טַפְלָה** – האוכל שני מאכלים שאחד מהם הוא עיקר מוזנו והשני טפל לו, **מִבְּרֶךְ עַל הָעֶקֶר וּפּוֹטֵר אֶת הַטַּפְלָה** – בברכת העיקר.

י ו ס ח מ י ש י

באור משנה ח

מצוה מן התורה לברך אחר אכילת מוזן, שנאמר (דברים ח, י): ואלכלת ושבעת וברכת את ה' אֱלֹהֶיךָ על הארץ הטובה אשר נתן לך". לענין הנוסח של ברכת המוזן אמרו בגמרא (ברכות מח, ב): "משה תיקן לישראל ברכת 'הון' בשעת שירד להם ה'הון' – ברכת 'הון' היינו הברכה הראשונה של ברכת המוזן, שפתיחתה היא: 'ברוך אתה ה' אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם הוֹן אֶת הָעוֹלָם כּוֹלּוֹ' וגו', וחתומתה: 'ברוך אתה ה' הון את הכל'. ירושען תיקן להם ברכת הארץ כשנכנסו לארץ – ברכת הארץ היינו הברכה השנייה של ברכת המוזן: 'נודה לך ה' אֱלֹהֵינוּ עַל שֶׁהִנַּחֵת לְאֲבוֹתֵינוּ אֶרֶץ חֲמֹדָה טוֹבָה וְרֻחָהּ' וגו', וחתומתה: 'ברוך אתה ה' על הארץ ועל המזון'. דוד ושלמה תיקנו ברכת 'בונה ירושלים' – היינו הברכה השלישית של ברכת המוזן: 'רחם נא ה' אֱלֹהֵינוּ עַל יִשְׂרָאֵל עַמְּךָ וְעַל יְרוּשָׁלַיִם עִירְךָ' וגו', וחתומתה: 'ברוך אתה ה' בונה ברחמי ירושלים'. דוד תיקן "על ישראל עמך ועל ירושלים עירך", ושלמה תיקן "על הבית הגדול והקדוש". שלש ברכות אלה – ברכת "הון" ברכת הארץ וברכת ירושלים – מורמוזות הן בכתוב, כמו שדרשו חכמים (ברכות שס): וברכת את ה' אֱלֹהֶיךָ – זו ברכת "הון", על הארץ – זו ברכת הארץ, הטובה – זו ברכת "בונה ירושלים", וכן אמר הכתוב (דברים ג, כח): "ההר הטוב הזה", ופירשו חכמים: זו ירושלים. מכאן סוברים רבים ששלש ברכות אלו מן התורה הן, כלומר שביכרו אותן גם קודם שבאו דוד ושלמה, אלא שדוד ושלמה תיקנו המטבע שלהן "לפי מה שנתווספה טובה לישראל" לאחר כיבוש הארץ ובניין ירושלים (רא"ש שו"ע). הנוסח הקבוע של ברכת המוזן, אנשי כנסת הגדולה תיקנו. ברם, הברכה הרביעית שברכת המזון, ברכת "הטוב והמטיב", ביבנה תיקנו כנגד הרוגי ביתר, כמו שאמרו: "אותו היום שניתנו הרוגי ביתר לקבורה תיקנו ביבנה

הנהנין לשאר כל הברכות, שבכל הברכות אם מי שכבר יצא ידי חובתו יכול לברך כדי להוציא אחרים ידי חובתם, ואילו בברכות הנהנין אם כבר יצא אינו מוציא אחרים ידי חובתם (ראש השנה כט, א). טעם ההבדל שביניהן מבואר ברש"י (שם), שהמצוות חובה הן על כל אדם, והואיל וכל ישראל ערבים זה בזה, הרי המוכר כאלו הוא מחוייב בדבר: אבל ברכות הנהנין אף על פי שחובה על הנהנה לברך, מכל מקום אין עליו חובה להנותן כדי לברך, ולכן אין עליו ערבות בברכה זו והוא פטור ממנה, ואינו יכול להוציא את חברו שנתנה ומחוייב בה (אנציקל' תלמודית). – משנתנו באה ללמד שיש בברכות הנהנין תנאי נוסף, והוא: הקביעות. כלומר שאין אחד יכול להוציא בברכות את האחרים ידי חובתם, אלא אם כן קבעו להם סעודה בחבורה. ונהגים היו בימים כשהתועדו בחבורה לסעודה היו מסובים על מיטות ונשענים על היד השמאלית ואוכלים ושותים בהסיכה. מכאן שלא היתה קביעת סעודה בימים אלא כשישבו בהסיכה. ברם בימינו, שאין רגילים לאכול בהסיכה, והישיבה על יד שולחן אחד היא נהיגה שבמיתות. וכן אמרו שאם אחרים הוזינו עצמם לסעודה, ואמרו: נלך ונסעוד במקום פלוני, אף על פי שישבו בלא הסיכה, הרי זו קביעות.

הֵיוּ יוֹשְׁבֵיין לְאָכּוֹל – בלא הסיכה והרי זה סימן שלא נתוועדו לאכול בחבורה, כמו שביארנו למעלה, **כָּל אֶחָד וְאֶחָד מִבְּרֶךְ לְעֻצְמוֹ** – שהואיל ואין כאן קביעת סעודה, אין אחד יכול להוציא בברכתו את האחרים, אלא כל אחד ואחד צריך לברך ברכת "המוציא לעצמו; הַסֵּפֶּה – על מיטות, לשם סעודה בחבורה, **אֶחָד מִבְּרֶךְ לְכָלֶם** – ומוציאם ידי חובתם. **כָּא לְהֶם יֵין בְּתוֹךְ הַמּוֹזֵן** – אם הוגש יין למסובים בתוך הסעודה, אף על פי שקבעו סעודה זו בחבורה ואחד יכול להוציא בברכתו את כולם, **כָּל אֶחָד וְאֶחָד מִבְּרֶךְ לְעֻצְמוֹ** – ברכת "בורא פרי הגפן". הטעם מבואר בגמרא: "הואיל ואין בית הבליעה פנוי", כלומר שטורדים המסובים באכילה בלבד

מה שבפיהם ואין שמים לבם לשמוע את הברכה מפי המוכר (ד"ס). ויש מפרשים: "שאין בית הבליעה פנוי" – לענות "אמן", שהואיל ועוסקים באכילה, אם יענו אמן על הברכה יש חשש שמא יקדימו קנה לוושט ויבואו לידי סכנה (רמב"ם). **לְאַחֵר הַמּוֹזֵן** – אבל על היין שלאחר המוזן, **אֶחָד מִבְּרֶךְ לְכָלֶם** – ומוציאם ידי חובתם, שהואיל וסיימו כבר את הסעודה, יכולים הם לשמוע את הברכה ואף לענות אמן עליה. **וְהוּא** – המברך על היין, **אוֹמֵר עַל הַמּוֹגֵמֶר** – ברכת הבשמים. "מוגמר", היינו בשמים הנתונים על גבי מחתה של גחלים, שהיו מביאים לפני המסובים להריח בהם, ומברכים עליהם "בורא עצי בשמים". בעל "תוספות יום טוב" כותב, שנקרא מוגמר

על שם הגחלים, שתרגום "גחלים" – גומרין (שמואל ב, כב, ט). משנתנו באה ללמד שהמברך לכולם על היין שלאחר המוזן מברך לכולם גם על הבשמים, **אָף עַל פִּי שְׁאִין מִבִּיאִין אֶת הַמּוֹגֵמֶר אֶלָּא לְאַחֵר הַסְּעוּדָה** – כלומר לאחר ברכת המוזן, ונמצא שאין המוגמר מענין הסעודה, מכל מקום מי שהתחיל בברכת היין, וזכה גם בברכה על

מעין שלש. רבי עקיבא אומר: אפלו אכל שלק והוא מזונו, מברך אחריו שלש ברכות. השוטה מים לצמא, אומר "שהכל נהיה בדברך". רבי טרפון אומר: "בורא נפשות רבות".

פרק שביעי

א שלשה שאכלו בִּאֶחָד חֵבִין לִזְמַן. אכל דמאי, ומעשר ראשון שִׁנְמָלָה תְּרוּמָתוֹ, ומעשר שני והקדש שִׁנְפָּדוֹ,

פירוש ברטנורא

העץ ועל ארץ חמדה טובה וכו', וחזקתם על הארץ ועל הפירות. ובארץ ישראל חזקתם על הארץ ועל פירותיה. וברכה זו עצמה מברך על היין אלא שפוחת בה על הגפן ועל פרי הגפן. ועל כל דבר הנעשה מחמשת מיני דגן במקום על העץ ועל פרי העץ אומר על המחיה ועל הכלכלה וחזקתם על הארץ ועל המחיה: אפילו אכל שלק, של ירק: והוא מזונו. שסוכך עליו לזונו מברך ג' ברכות דואכלת ושבעת אכל מאי דאכל קאי. והלכה כחכמים שאין מברכין שלש ברכות אלא אלהם, ועל שבעת המינים ברכה אחת מעין שלש, ועל כל שאר דברים בורא נפשות רבות וחסרונן. ופירוש חסרונן כמו לחם ומים שאי אפשר להתקיים בלא הם, על כל מה שברא להחיות בהם נפש כל חי, כלומר על כל מה שבעולם שגם אם לא נבראו יכולין הבריות להתקיים, ולא נבראו כי אם להענוג ולהוספת טובה. ומפני שיש בברכה זו ב' ענינים הריא ברכה ארוכה ופוחתת בברוך וחותמת בברוך, כדאייתא בירושלמי שהותמים בה ברוך אתה ה' חי העולמים: השוטה מים לצמא. דוקא, מברך שהכל. אבל השוטה מים לבלוע מאכל שנתחב לו בגרונו וכיוצא בזה אינו מברך: רבי טרפון אומר בורא נפשות רבות. מברך לפני שתיית המים. ואין הלכה כר' טרפון, אלא לפניהם מברך שהכל ולאחריהם בורא נפשות רבות:

ז א שלשה שאכלו. לזמן. להודימן יחד, לברך בלשון רבים נברך שאכלנו משלו: דמאי. פירות עמי הארץ קרויים דמאי, כלומר דא מאי מעושרין הן או לא, לפי שהם חשודים על המעשרות ואסרו חכמים לאכול מפירותיהן עד שיעשר. ואם אכל ולא עשר מברך עליו ולא היו מצוה הבאה בעבירה דרוב עמי

משניות מבוארות – קהתי

שלק – תבשיל של ירקות, **והוא מזונו** – שקבע עליו סעודתו, **מברך אחריו שלש ברכות** – היינו ברכת המזון, שסובר רבי עקיבא הואיל וכתוב "ואכלת ושבעת וברכת" החיוב של ברכת המזון חל על כל מה שאכל אדם בסעודת קבע. ההלכה כחכמים. **השוטה מים לצמא** – לרוות צמאונו, **אומר "שהכל נהיה בדברך"** – אבל השוטה מים שלא לצמא, כגון שעמד לו דבר אכילה בגרונו ושוטה מים כדי לבלוע, אינו מברך. **רבי טרפון אומר: "בורא נפשות רבות"** – השוטה מים מברך לפניהם: "בורא נפשות רבות וחסרונן" וגו'. ואין הלכה כרבי טרפון, אלא לפני שתיית המים מברכים "שהכל נהיה בדברך", ואחר שתייתם מברכים: "ברוך אתה ה' אלהינו מלך העולם בורא נפשות רבות וחסרונן על כל מה שברא להחיות בהם נפש כל חי, ברוך חי העולמים". וכן כל מאכל, שאין מברכים אחריו לא ברכת המזון ולא ברכת "מעין שלש", ברכתו האחרונה היא "בורא נפשות".

באור משנה א

פרק זה עוסק בהלכות הזימון לברכת המזון. משנתנו באה ללמד מתי חייבים בזימון ומתי הם המצטרפים לזימון.

שלשה שאכלו בִּאֶחָד חֵבִין לִזְמַן – לברך ברכת הזימון קודם ברכת המזון, דהיינו שאחד מזמין את חבריו לברכה, ואומר להם: "נברך שאכלנו משלו", כמבואר להלן במשנה ג'. בגמרא למדים דבר זה מן הכתוב (תהלים לז, ד): "גדלו לה' אתי ונרוממה שמו יחדיו" (אחד אומר לרבים: "גדלו... ומיעוט רבים שניים. הרי שלושה). או מן הכתוב (דברים לב, ג): "כי שם ה' אקרא הבר גדל לא־להינו". **אכל דמאי** – עמי הארץ חשודים היו על המעשרות, שכן רבים מהם היו מקילים על עצמם ולא היו מפרישים מתבואתם ומפירותיהם לא מעשר ראשון ולא מעשר שני. לפיכך קבעו חכמים שהתבואה והפירות של עמי הארץ "דמאי" הם, כלומר ספק מעושרים, פירוש המלה "דמאי": דא מאי – זה מהו? מעושר או לא מעושר? – כך מבארים רוב מפרשי המשנה. ויש מפרשים: "דמאי" מלשון דימיו והרהור, שיש להרהר אחר תבואה זו, אם הפרישו מעשרותיהם אם לאו (מלאכת שלמה במסכת דמאי א, א). ויש מבארים שהיא מילה יוונית ("דמאמוס"), ומובנה, עם, המון, היינו תבואה של המון העם (אנציקל' תלמודית על פי מוסף הערוך). אמנם רוב עמי הארץ היו מעושרים, אבל חכמים חששו כאן למיעוט, הואיל והוא מיעוט המצוי הרבה, והתקינו שהלוקח תבואה ופירות מעם הארץ הרי הם דמאי וחייב להפריש מהם מספק תרומת מעשר ומעשר שני (כמבואר להלן במסכת "דמאי"). – משנתנו באה להשמיע (להלן בספא), שכל האוכל דבר האסור באכילה, או האוכל פחות מכזית, או מי שאינו ישראלי, אין לצרפו לזימון.

"הטוב והמטיב", "הטוב" – שלא הסריחו, ו"המטיב" – שניתנו לקבורה". מכאן שברכה זו אינה אלא תקנת חכמים. יש דעה שברכה זו נתקנה זמן רב לפני חורבן ביתר. אלא שבראשונה לא היתה אלא הודאה לה' על כל הטוב אשר גמלנו, ומשניתנו הורגין ביתר לקבורה תיקנו לומר בה "הטוב והמטיב". – מכל מקום משנתנו קוראת לברכת המזון בשם "שלש ברכות" על שם הברכות שהן מן התורה, והיא באה ללמד, אחר איזו אכילה מברכים ברכת המזון. ואמנם אחר אכילת לחם, שהוא מחמשת מיני דגן, הכל מודים שמברכים ברכת המזון, אלא שמשנתנו דנה באוכל פירות משבעת המינים, או כמי שקבע סעודה על מאכלים אחרים, איזו ברכה הוא מברך אחריהם, ובה באנו למחלוקת של תנאים.

אכל תאנים ענבים ורמונים – כלומר מי שאכל פירות שהם משבעת המינים שנשתבחה בהם ארץ ישראל, כגון תאנים או ענבים או רימונים, והוא הדין באוכל זיתים או תמרים, **מברך אחריהן שלש ברכות** – של ברכת המזון, **דברי רבן גמליאל** – הסיכור, שכל שורא משבעת המינים שנשתבחה בהם ארץ ישראל – והם: חיטים (ובכללם כוסמים), שעורים (ובכללם שבולת שועל ושיפון), ענבים, תאנים, רימונים, זיתים ותמרים – מברך אחריו שלש ברכות (ברכות לז, א); וטעמו של רבן גמליאל, לפי שכתוב (דברים ח, ח'): "ארץ חטה ושעורה וגפן ותאנה ורמון... ארץ אשר לא במסכנות תאכל בה לחם... ואכלת ושבעת וברכת את ה' אלהיך", ומכאן שהחיוב "וברכת" מוסב על כל האמור למעלה, היינו על כל שבעת המינים המוזכרים בפסוק ח'. **וחכמים אומרים: ברכה אחת מעין שלש** – אחרי תאנים או ענבים או רימונים וכו' אינו מברך ברכת המזון אלא ברכה אחת שיש בה מעין שלש הברכות של ברכת המזון, כלומר שהיא כוללת עיקר תכנן של שלש הברכות. ברכה זו מתחילה: "ברוך אתה ה' אלהינו מלך העולם על העץ ועל פרי העץ ועל תנובת השדה ועל ארץ חמדה טובה ורחבה..." ונתיימרה: "ברוך אתה ה' על הארץ ועל הפירות". בארץ ישראל חזקתם: "על הארץ ועל פירותיה". וכן השוטה יין מברך אחריו ברכת "מעין שלש", אלא שבמקום "על העץ ועל פרי העץ" הוא אומר: "על הגפן ועל פרי הגפן", וחזקתם: "על הארץ ועל פרי הגפן". ובארץ ישראל: "על הארץ ועל פרי גפנה". טעמם של חכמים הוא, ש"וברכת" אינו מוסב אלא על הפסוק שלפניו: "ארץ אשר לא במסכנות תאכל בה לחם", ולא על הכתוב "ארץ חטה ושעורה..." ומכאן שאין אדם מברך ברכת המזון אלא אחר אכילת לחם, שהוא מחמשת מיני דגן. אבל אחר אכילת פירות משבעת המינים שנשתבחה בהם ארץ ישראל מברך ברכה "מעין שלש", כמו שבארנו למעלה. וכן האוכל מאכל מחמשת מיני דגן, שברכתו הראשונה היא "בורא מיני מזונות", מברך אחריו ברכה "מעין שלש", דהיינו שפוחת ב"ברוך אתה..." על המחיה ועל הכלכלה ועל תנובת השדה, וגו', וחזקתם: על הארץ ועל המחיה. **רבי עקיבא אומר: אפלו אכל**

מסכת ברכות פרק שביעי משנה ב

וְהַשֶּׁמֶשׁ שְׁאֵכָל בְּיָוִית, וְהַפְּתִי – מִזְמָנִין עֲלֵיהֶם. אֲכָל אֶכָל מִכָּל, וּמַעֲשֵׂר רִאשׁוֹן שְׁלֹא נִמְלָה תְרוּמָתוֹ, וּמַעֲשֵׂר שְׁנִי וְהַקֹּדֶשׁ שְׁלֹא נִפְדּוּ, וְהַשֶּׁמֶשׁ שְׁאֵכָל פְּחוֹת מִכּוֹזִית, וְהַנֶּכְרִי – אֵין מִזְמָנִין עֲלֵיהֶם. בְּנָשִׁים, וְעֶבְרִים, וְקִטְנִים – אֵין מִזְמָנִין עֲלֵיהֶם. עַד כִּפָּה מִזְמָנִין? עַד כִּפָּה. רַבִּי יְהוּדָה אָמַר: עַד כִּפְיָהּ.

פירוש ברטנורא

הארץ מעשרים הם: שנטלה תרומתו. ואף על פי שלא נטלה ממנו תרומה גדולה, כגון בן לוי שהקדים את הכהן ולקח המעשר בשבילים קודם שנטל הכהן תרומה גדולה, והכהן היה לו ליטול תרומה גדולה תחלה אחד מחמישים, דרמנא קרייה ראשית, נמצא תרומה גדולה של כהן בתוך המעשר הוא אחד מחמישים שבו, לכך בתרומת מעשר שעל הלוי להפריש תרומה ממעשרו. ואשמעינן מתניתין דהכא דפטור הלוי מלהפריש ממנו תרומה גדולה דכתיב (במדבר יח) ותרומתם ממנו תרומת ה' מעשר מן המעשר, מעשר מן המעשר אמרתי לך ולא תרומה גדולה ותרומת מעשר מן המעשר: **ומעשר שני וחקדש שנפדו**. כגון שנתן את הקרן ולא נתן את החומש, שהבעלים מוסיפים חומש. וקמשמע לן תנא דאין חומש מעכב: **והשמש שאכל בזית**. דמיו דתימא כיון שהשמש אין לו קביעות אלא הולך ובה אין מומנין, עליו ק"ל. ובכל הני אשמעינן דאע"ג דרמו לאיסור אין כאן ברכה בעבירה: **והזבית**. מן העובדי כוכבים שהביא מלך אשור מכותא ומשאר ארצות ויושב אותם כערי שומרון, ונתגיירו מאימת האריות שהיו אוכלים בהם כמפורש בספר מלכים (ב ז), והיו שומרים תורה שבכתב, וכל מצוה שהחזיקו בה מדרקדק בה יותר מישראל, לפיכך היו מאמינים בהם בקצת המצות, עד שברקו אחריהם ומצאו להם דמות יונה בראש הר גריזים שהיו עובדים אותה, ומאו עשאו כעובדי כוכבים וגמורים לכל דבריהם, הלכך האידנא אין מומנין על הכותי: **אכל טבל**. דגן שלא נטלה ממנו תרומה ומעשרות קרוי טבל. ופירוש טבל טב לא ואין צריך לומר טבל דאורייתא, אלא אפילו טבל דרבנן כגון דגן שצמח בעציץ [שאינו נקוב] שאינו טבל אלא מדרבנן, אין מומנין עליו: **ומעשר ראשון שלא נטלה תרומתו**. לאו תרומת מעשר קאמר דהאי טבל גמור הוא, אלא כגון שהקדים לוי את הכהן בכרי לאחר שנתמרה והוקבע לתרומה מן התורה ונטל מעשר ראשון תחלה, ואחד מחמישים שבו היא ראיה לתרומה גדולה לכהן, וכל זמן שלא נתן ממנו תרומה גדולה זו אף על פי שהפריש תרומת מעשר אין מומנין עליו, ואם היה מקדימו בשבילים קודם שתתמרה לא היה צריך להפריש תרומה גדולה דכתיב (לעיל): **ומעשר שני וחקדש שלא נפדו**. א"צ לומר שלא נפדו כלל דהא מילית דפשיטא היא, אלא שנפדו ולא נפדו כוללת, כגון שפדה מע"ש בגרמאות של כסף או במטבע שאין עליו צורה, ורחמנא אמר (דברים יד) וצרת הכסף בדבר שיש בו צורה. והקדש שחללו ע"ג קרקע ולא פדאו בכסף, ורחמנא אמר ונתן את הכסף: **והשמש שאכל פחות מכזית**. משנה שאינה צריכה היא, אלא איירי דהדר לרובא לצורך הדר נמי לא: **ועובד כוכבים**. בנר שמל ולא מבלי מירי. ואשמעינן דכל כמה דלא מבלי עובד כוכבים הוא, ולעולם אינו גר עד שימול ויטובל:

ב וקטנים אין מומנין עליהם. דוקא קטנים שאין יודעים למי מברכין, אבל קטן היודע למי מברכין מומנין עליו. ואיכא מרבוותא דאמרי דלא אמרו קטן

משניות מבוארות – קהתי

שארין מקומו קבוע אצל השולחן, אם אכל מזון כשיעור זית, **וְהַפְּתִי** – מן הגויים שהביא מלך אשור מכותא ומשאר ארצות והושיבם בשומרון ונתגיירו מאימת האריות שהיו טורפים רבים מהם כמסופר בספר מלכים ב' פרק יז וכתוב בהם (סו): "את ה' היו יראים ואת פסיליהם היו עובדים". ברם, כל מצוה שהחזיקו בה היו מדרקדקים בה יותר מישראל; – כל אלה **מִזְמָנִין עֲלֵיהֶם** – מצטרפים לשלושה שחיובם לזמן, כמו שביארנו כבר למעלה בכל אחד מהם. **אֲכָל אֶכָל טָבַל** – תבואה שלא הופשרו ממנה תרומה ומעשרות, ואפילו טבל מדרבנן (גמרא ברכות מז, ב), **וּמַעֲשֵׂר רִאשׁוֹן שְׁלֹא נִמְלָה תְרוּמָתוֹ** – אין צורך לומר במעשר ראשון שלא נטלה ממנו תרומת המעשר, שהרי טבל גמור הוא, אלא כוונת המשנה היא – לפי הגמרא – שלא נטלה ממנו תרומה גדולה וכגון שהקדים הלוי לאחר מירוח הכרי, היינו לאחר שנתחייבה התבואה בתרומה, ונטל הלוי את המעשר קודם שהפרישו ממנה תרומה גדולה, והרי בכגון זה חייב הלוי להפריש ממעשרו לא רק תרומת מעשר אלא גם תרומה גדולה, וכל זמן שלא הפריש ממנו תרומה גדולה אסור לאכלו. **וּמַעֲשֵׂר שְׁנִי וְהַקֹּדֶשׁ שְׁלֹא נִפְדּוּ** – אפילו אם ניפדו אלא שניפדו שלא כהלכתם, כגון מעשר שני שפדאו באסימון (מטבע שאין עליה צורה), והקדש שחיללו על גבי קרקע ולא פדאו בכסף, שבכגון זה אין פדיונם פדיון. **וְהַשֶּׁמֶשׁ שְׁאֵכָל פְּחוֹת מִכּוֹזִית** – והוא הדין לכל מי שאכל פחות מכזית, אלא שהמשנה נקטה "שמש" אגב הרישא, **וְהַנֶּכְרִי** – לא רק גוי ממש אלא אפילו גר שמל ולא טבל, שכל זמן שלא טבל, הרי הוא חשוב כנכרי; כל אלה **אֵין מִזְמָנִין עֲלֵיהֶם** – אינם מצטרפים לזימון.

י ו ס ש י

ב א ו ר מ ש נ ה ב

משנתנו מוסיפה ללמד על מי אין מומננים, ומהו שיעור האכילה לענין החיוב בזימון.

נָשִׁים, וְעֶבְרִים, וְקִטְנִים – אף על פי שהם חייבים בברכת המזון, כמו ששנינו לעיל (ג, ג), **אֵין מִזְמָנִין עֲלֵיהֶם** – אינם מצטרפים לזימון. ברם, נשים מזמנות לעצמן, ועבדים מומננים לעצמם (בבביתא בגמרא ברכות מז, ב), ובלבד שלא יזמנו בשם (רמב"ם הל' ברכות ה, ז). "עבדים" – היינו עבדים כנענים. "קטנים" – פחות מבני שלש

ברם, ברישא מונה המשנה אנשים שמזמנים עליהם, אף על פי שיש כעין איסור באכילתם או פגם בעצמם. והיו ששינו: אכל דמאי – ולא הפריש ממנו את המעשרות, מותר לצרפו לזימון, שהואיל ורוב עמי הארץ מעשרים הם, כמו שהזכרנו לעיל, לא החמירו בו חכמים משום הספק לענין צירופו לזימון. ואמנם מטעם זה הקלו חכמים בדמאי לגבי העניים, ואמרו (דמאי ג, א): "מאכילים את העניים דמאי" (עיין בגמרא ברכות מז, א). **וּמַעֲשֵׂר רִאשׁוֹן שְׁנִי שְׁנִי תְרוּמָתוֹ** – סדר הפרשת התרומה והמעשרות מן התבואה והפירות כך הוא: בתחילה מפרישים תרומה גדולה, אחד מחמישים, לכהן; ואין חייבים בה אלא לאחר מירוח הכרי בגורן (לאחר שמחליקים ומיישרים את ערימת התבואה בגמר הדישה והזרייה). לאחר הפרשת התרומה מפרישים מן הגשאר מעשר ראשון. אחד מעשרה, ללוי. אחרי מעשר ראשון מפרישים מעשר שני, שמעלים אותו או דמי פדיונו לירושלים. והלוי אף הוא מפריש מן המעשר שניתן לו חלק עשירי לכהן, והוא הנקרא "תרומת מעשר" או "מעשר מן המעשר". משנתנו באה ללמד שאם אכל אדם מעשר ראשון שניטלה תרומתו, תרומת המעשר, אף על פי שלא נטלה ממנו תרומה גדולה, כגון שהקדים הלוי ליטול את מעשרו בשיבולים קודם שנטל ממנו הכהן תרומה גדולה, היהוה מצטרף לזימון; שהואיל וקיבל הלוי את המעשר בשיבולים היינו קודם שנתחייבה התבואה בתרומה, כמו שביארנו לעיל, הריהו פטור מלהפריש ממנו תרומה גדולה, שכתוב (במדבר יח, כז): "והירימותם ממנו תרומת ה' מעשר מן המעשר" – מעשר מן המעשר ולא תרומה גדולה ותרומת מעשר מן המעשר. **וּמַעֲשֵׂר שְׁנִי וְהַקֹּדֶשׁ שְׁנִי שְׁנִי** – כבר הזכרנו למעלה שמעשר שני דינו להעלותו לירושלים ולאכלו שם. ואם קשה לאדם להעלות את פירות המעשר לירושלים, הרי הוא פודה אותם בכסף ומעלה את דמי הפדיון לירושלים ומוציאם שם על דברי אכילה ושתיה. לאחר שניפדו הפירות של מעשר שני מותר לו לאכלם בכל מקום. וכן דבר שהוקדש לה' אפשר לפדותו בכסף, והוא יוצא לחולין, וכסף הקדש נעשה קדש. ברם, הפודה מעשר שני שלו וכן הפודה הקדשו צריך להוסיף חומש על דמי פדיונו, ובאה משנתנו להשמיע שאם אכל פירות מעשר שני או הקדש שנפדו, אף על פי שפדאו ללא תוספת החומש, אין החומש מעכב, ומצטרף הוא לזימון. **וְהַשֶּׁמֶשׁ שְׁאֵכָל בְּיָוִית** – השמש המשמש את המסובים, אף על פי

ג פיצד מוֹמְנִין? בְּשִׁלְשָׁה – אוֹמֵר "נִבְרָךְ"; בְּשִׁלְשָׁה וְהוּא – אוֹמֵר "בָּרְכוּ". בְּעֶשְׂרָה – אוֹמֵר "נִבְרָךְ לְאֱלֹהֵינוּ"; בְּעֶשְׂרָה וְהוּא – אוֹמֵר "בָּרְכוּ". אֶחָד עֶשְׂרָה וְאֶחָד עֶשֶׂר רַבּוּא. בְּמֵאָה – אוֹמֵר "נִבְרָךְ לַה' אֱלֹהֵינוּ"; בְּמֵאָה וְהוּא – אוֹמֵר "בָּרְכוּ". בְּאַלְפֵי – אוֹמֵר "נִבְרָךְ לַה' אֱלֹהֵינוּ אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל"; בְּאַלְפֵי וְהוּא – אוֹמֵר "בָּרְכוּ". בְּרַבּוּא – אוֹמֵר "נִבְרָךְ לַה' אֱלֹהֵינוּ אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל אֱלֹהֵי הַצְּבָאוֹת יוֹשֵׁב הַכְּרוֹבִים עַל הַמְּזוֹן שְׁאֵכְלָנוּ"; בְּרַבּוּא וְהוּא – אוֹמֵר "בָּרְכוּ". בְּעֶנְיָן שֶׁהוּא מְבָרֵךְ, כִּד עוֹנִין אַחֲרָיו: "בְּרוּךְ ה' אֱלֹהֵינוּ אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל אֱלֹהֵי הַצְּבָאוֹת יוֹשֵׁב הַכְּרוֹבִים עַל הַמְּזוֹן שְׁאֵכְלָנוּ". רַבִּי יוֹסִי הַגִּלְלִי אוֹמֵר: לְפִי רַב הַקֹּהֵל הֵן מְבָרְכִין, שְׁנֹאֹמֵר (תהלים סח, כו): "בְּמִקְהֵלוֹת בָּרְכוּ אֱלֹהִים אֲדֹנֵי מִמְּקוֹר יִשְׂרָאֵל". אָמַר רַבִּי עֲקִיבָא: מִה מְצִינוּ בְּבֵית הַכְּנֶסֶת, אֶחָד מְרַבֵּין וְאֶחָד מְעֵטִין – אוֹמֵר "בָּרְכוּ אֶת ה'". רַבִּי יִשְׁמַעֲלֵא אוֹמֵר: "בָּרְכוּ אֶת ה' הַמְּבָרֵךְ".

פירוש ברטנורא

היוּדַע לָמִי מְבָרְכִין מוֹמְנִין עָלָיו אֵלָּא בְּכֵן שֶׁלֶשׁ עֶשְׂרֵה שָׁנָה יוֹם אֶחָד שֶׁלֹּא הֵבִיא שְׁתֵּי שְׁעוֹת וְהוּא הִנְקִיָּא קָטָן פּוֹרַח אֲבָל בְּבָצִיר מֵהָכִי אִין מוֹמְנִין עָלָיו, וְאִפְּלִי יוֹדַע לָמִי מְבָרְכִין, וּבִירוּשְׁלָמִי מִיָּתִי הִלְכָּה לְמַעֲשֵׂה דָאִין מוֹמְנִין עַל הַקָּטָן כֹּלל עַד שִׁנְדֵּל וִיבִיא שְׁתֵּי שְׁעוֹת. וְנֹשֵׁם מוֹמְנִת לְעֶצְמָן וְעֹבְדִים מוֹמְנִין לְעֶצְמָן, אֲבָל נֹשִׁים עִם עֹבְדִים לֹא מִשּׁוֹם פְּרִיצוּתָא: עַד כִּזְזִית, וְכֵן הִלְכָּה, וְלֹא כְרִי יְהוּדָה דָּאִמֵּר עַד כִּבְצִיָּה: **ג** בְּשִׁלְשָׁה וְהוּא אוֹמֵר בָּרְכוּ. דָּהֵא בִּלְאֵי דִידֵיהּ אִיכָּא יוֹמָן, וְכֵן כּוֹלֵם: אֶחָד עֶשְׂרֵה וְאֶחָד עֶשֶׂר רַבּוּא. הָךְ רִישָׁא רַבִּי עֲקִיבָא הִיא, דָּאִמֵּר מִה מְצִינוּ בְּבֵית הַכְּנֶסֶת מִשְׁהֲנֵיָּה לְעֶשְׂרָה אִין חִלּוּק בֵּין רַבִּים לְמוֹעֲטִים הֵכָּא נָמִי אִין חִלּוּק: בְּמֵאָה אוֹמֵר נִבְרָךְ לַה' אֱלֹהֵינוּ. הָךְ סִיפָא כּוֹלֵה רַבִּי יוֹסִי הַגִּלְלִי הִיא, דָּאִמֵּר לְפִי רֹב הַקֹּהֵל הֵן מְבָרְכִין שְׁנֹאֹמֵר בְּמִקְהֵלוֹת בָּרְכוּ אֱלֹהִים. וּפֶסֶק הִלְכָּה מִשְׁלֵשָׁה וְעַד עֶשְׂרֵה, וְאִין עֶשְׂרָה בְּכֹלל, הַמְּבָרֵךְ אוֹמֵר נִבְרָךְ שְׁאֵכְלָנוּ מִשְׁלֵו וְכוּלָּן עוֹנִים בְּרוּךְ שְׁאֵכְלָנוּ מִשְׁלֵו וּבְטוֹבוּ חֵינּוּ. וְעֶשְׂרָה אוּ מַעֲשֶׂרָה וְלַמַּעֲלָה הַמְּבָרֵךְ אוֹמֵר נִבְרָךְ לְאֱלֹהֵינוּ שְׁאֵכְלָנוּ מִשְׁלֵו, וְכוּלָּן עוֹנִים בְּרוּךְ אֱלֹהֵינוּ שְׁאֵכְלָנוּ מִשְׁלֵו וּבְטוֹבוּ חֵינּוּ: רַבִּי יִשְׁמַעֲלֵא אוֹמֵר בָּרְכוּ אֶת ה' הַמְּבָרֵךְ. וְהִלְכָּה כִּי יִשְׁמַעֲלֵא:

משניות מבוארות – קהתי

בְּמֵאָה וְהוּא – אִם יֵשׁ מֵאָה חוּץ מִמֶּנּוּ, אוֹמֵר "בָּרְכוּ" – בְּמִקּוֹם "נִבְרָךְ"; בְּאַלְפֵי אוֹמֵר – הַמְּזוֹן: "נִבְרָךְ לַה' אֱלֹהֵינוּ אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל עַל הַמְּזוֹן שְׁאֵכְלָנוּ"; בְּאַלְפֵי וְהוּא אוֹמֵר "בָּרְכוּ" – בְּמִקּוֹם "נִבְרָךְ". בְּרַבּוּא – בְּעֶשְׂרֵה אֲלֵפִים מְסוּבִים, אוֹמֵר – הַמְּזוֹן: "נִבְרָךְ לַה' אֱלֹהֵינוּ אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל אֱלֹהֵי הַצְּבָאוֹת יוֹשֵׁב הַכְּרוֹבִים עַל הַמְּזוֹן שְׁאֵכְלָנוּ" – בְּגִמְרָא אִמְרוּ, שְׁדוּקָא מַעֲשֶׂרָה וְלַמַּעֲלָה יְכוּלִים לוֹמֵר "עַל הַמְּזוֹן שְׁאֵכְלָנוּ", שֶׁהוּאִיל וּמוֹכִירִים שֶׁם שְׁמִים מוֹכֵחַ הַדְּבַר מִמְּבָרְכִים אֶת ה', אֲבָל בְּשִׁלּוּשָׁה שְׁאִינִם מוֹכִירִים שֶׁם שְׁמִים צְרִיכִים לוֹמֵר "נִבְרָךְ שְׁאֵכְלָנוּ מִשְׁלֵו"; בְּרַבּוּא וְהוּא אוֹמֵר "בָּרְכוּ" – בְּמִקּוֹם "נִבְרָךְ". בְּעֶנְיָן שֶׁהוּא מְבָרֵךְ – כְּפִי נֹסֶחַ הַמְּזוֹן, כִּד עוֹנִין אַחֲרָיו – כְּגוֹן בְּרַבּוּא הֵם עוֹנִים: "בְּרוּךְ ה' אֱלֹהֵינוּ אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל אֱלֹהֵי הַצְּבָאוֹת יוֹשֵׁב הַכְּרוֹבִים עַל הַמְּזוֹן שְׁאֵכְלָנוּ" – הַמְּשַׁנָּה נִקְטָה לְדוּגְמָה אֶת הַנּוֹסֵחַ הָאֲחֵרֹן, וְהוּא הַדִּין לְשֹׂאֵר הַנּוֹסֵחַאוֹת: שֶׁכֵּן רַבִּי יוֹסִי הַגִּלְלִי אוֹמֵר: לְפִי רַב הַקֹּהֵל הֵן מְבָרְכִין – נֹסֵחַ הַזִּכְרָת הֵשֵׁם בְּבִרְכַּת הַזִּימּוֹן נִקְבַּע לְפִי רֹב הַקֹּהֵל, שְׁנֹאֹמֵר: "בְּמִקְהֵלוֹת בָּרְכוּ אֱלֹהִים, אֲדֹנֵי מִמְּקוֹר יִשְׂרָאֵל" – מִכָּאֵן שֶׁבִקְהֵל רַב יֵשׁ לְבָרֵךְ בְּרִיבֵי הַזִּכְרוֹת. אָמַר רַבִּי עֲקִיבָא: מִה מְצִינוּ בְּבֵית הַכְּנֶסֶת, אֶחָד מְרַבֵּין וְאֶחָד מְעֵטִין – בֵּין כְּשֵׁי מִסְפַּר רַב שֶׁל מִתְפַּלְלִים בֵּין כְּשֵׁי עֶשְׂרֵה בִּלְבָד, אוֹמֵר – הַעוֹלָה לְתוֹרָה, וְכֵן שְׁלִיחַ הַצִּיּוֹר לְפָנֵי בְּרִכּוֹת קְרִיאַת שְׁמַע, "בָּרְכוּ אֶת ה'" – לֵלֵא שִׁינּוּי בְּנוֹסַח הַזִּכְרָת הֵשֵׁם, אִף בְּבִרְכַּת הַזִּימּוֹן כֵּךְ, הַנּוֹסֵחַ הַנּוֹהֵג בְּעֶשְׂרֵה נֹהֵג גַּם בְּעֶשֶׂר רַבּוּא, כְּמוֹ שֶׁבִיִּארְנוּ לְמַעֲלָה. רַבִּי יִשְׁמַעֲלֵא אוֹמֵר: "בָּרְכוּ אֶת ה' הַמְּבָרֵךְ" – אִף רַבִּי יִשְׁמַעֲלֵא סוֹבֵר כְּרַבִּי עֲקִיבָא שְׁנוֹסַח הַבְּרָכָה אֶחָד הוּא לְמַרְוִבִים וְלַמּוֹעֲטִים, אֵלָּא שְׁמוּסִיף כִּי בְּבֵית הַכְּנֶסֶת אוֹמֵר הַעוֹלָה לְתוֹרָה אוּ שְׁלִיחַ הַצִּיּוֹר "בְּרֹכָה אֶת ה' הַמְּבָרֵךְ", שֶׁעַל יְדֵי הוֹסַפְתָּ "הַמְּבָרֵךְ" אִף הוּא אֵינוֹ מוֹצִיא אֶת עֲצָמוֹ מִן הַכֹּלֵל. וְנוֹהֲגִים כְּרַבִּי יִשְׁמַעֲלֵא. וְלַעֲנִין דִּימּוֹן, הַהִלְכָּה הִיא מִשְׁלֵשָׁה עַד עֶשְׂרֵה אוֹמֵר הַמְּזוֹן: "נִבְרָךְ שְׁאֵכְלָנוּ מִשְׁלֵו", וְהַכֹּל עוֹנִים: "בְּרוּךְ שְׁאֵכְלָנוּ מִשְׁלֵו וּבְטוֹבוּ חֵינּוּ", וְהוּא חוֹזֵר וְאוֹמֵר: "בְּרוּךְ שְׁאֵכְלָנוּ מִשְׁלֵו וּבְטוֹבוּ חֵינּוּ". וְאִם הִיוּ עֶשְׂרֵה וְלַמַּעֲלָה אוֹמֵר הַמְּזוֹן: "נִבְרָךְ אֱלֹהֵינוּ שְׁאֵכְלָנוּ מִשְׁלֵו", וְהַכֹּל עוֹנִים: "בְּרוּךְ אֱלֹהֵינוּ שְׁאֵכְלָנוּ מִשְׁלֵו וּבְטוֹבוּ חֵינּוּ", וְהוּא חוֹזֵר עַל כֵּךְ (רמב"ם).

עֶשְׂרֵה שָׁנָה, שְׁאִינִם חִיבִים בְּמִצְוֹת. עַד כִּמָּה מוֹמְנִין – עַד כִּמָּה יֵאָכֵל וְיִהְיֶה חִיבִי בְּזִימּוֹן? רִשִּׁי מִפְּרֹשׁ: כִּמָּה יֵאָכֵל עִם בְּנֵי הַחֲבוּרָה וְיִתְחַיֵּב עִמָּהֶם בְּזִימּוֹן? וְנִפְקָא מִינָּה לְהוֹצִיאֵם יְדֵי חוּבָתָם אִם יִתְנוּ לוֹ הַכּוֹס לְבָרֵךְ. וְיֵשׁ מִפְּרֹשִׁים, שֶׁהִשְׁאֵלָה הִיא גַּם לְגַבִּי בְּרִכַּת הַמְּזוֹן, עַד כִּמָּה יֵאָכֵל וְיִהְיֶה חִיבִי בְּבִרְכַּת הַמְּזוֹן וּבְזִימּוֹן? (וְעַלִּיתָ שְׁלֹמֹה). עַד פְּנִית – הָאוֹכֵל לְפָחוֹת כְּשִׁיעוֹר זֵית (חֲצִי בִיצָה) חִיבִי בְּבִרְכַּת הַמְּזוֹן וּבְזִימּוֹן. רַבִּי יְהוֹדָה אוֹמֵר: עַד כִּבְצִיָּה – שְׁכַתוּב: "וְאָכַלְתָּ וְשִׁבַּעְתָּ", וּמִכָּאֵן שֶׁצִּירֵךְ אֲכִילָה שִׁישׁ בָּה כְּדִי שְׁבִיעָה, וְאִין שְׁבִיעָה בְּפָחוֹת מִכְּבִיצָה. וְתַנָּא קָמָא סוֹבֵר: "וְאָכַלְתָּ" – זֹו אֲכִילָה, "וְשִׁבַּעְתָּ" – זֹו שְׁתִּיָּה, וְאֲכִילָה שִׁיעוֹרָה בְּכִזִּית (גְּמָרָא בְּרִכּוֹת טז, ב). הַהִלְכָּה הִיא: עַד כִּזְזִית.

באור משנה ג

משנתנו באה ללמד נוסח ברכת הזימון.

פיצד מוֹמְנִין – מהו הנוסח של ברכת הזימון? בְּשִׁלְשָׁה – שאכלו כאחד, אוֹמֵר – המזמן: "נִבְרָךְ שְׁאֵכְלָנוּ מִשְׁלֵו". בְּשִׁלְשָׁה וְהוּא – אם יש שלושה מלבד המזמן, אוֹמֵר – להם המזמן: "בָּרְכוּ שְׁאֵכְלָנוּ מִשְׁלֵו", שהרי חוץ ממנו יש שלושה שחייבים בזימון. בגמרא מבארים, שיכול גם לומר "ברכו", אבל מכל מקום "נברך" עדיף, שאינו מוציא את עצמו מן הכלל. בְּעֶשְׂרָה – שאכלו כאחד, אוֹמֵר – המזמן: "נִבְרָךְ לְאֱלֹהֵינוּ שְׁאֵכְלָנוּ מִשְׁלֵו". ויש גורסים: "נברך אֱלֹהֵינוּ", והיא הגירסה המקובלת (תוספות; רבנו יונה) לפי שרק בשיר ובהודאה כתוב: "שירו לה'", "הודו לה'", אבל בברכה כתוב: "במקהלות ברכו אֱלֹהִים" (תהלים סח, כו), "ברכו עמים אֱלֹהֵינוּ" (תהלים טו, ח); בְּעֶשְׂרָה וְהוּא – אם יש עשרה מלבד המזמן, אוֹמֵר – להם המזמן: "בָּרְכוּ אֱלֹהֵינוּ שְׁאֵכְלָנוּ מִשְׁלֵו". אֶחָד עֶשְׂרָה וְאֶחָד עֶשֶׂר רַבּוּא – בין עשרה ובין מאה אלף (רבוא היינו עשרת אלפים) שאכלו כאחד, דין אחד להם. בגמרא מבואר שזו דעת רבי עקיבא הסובר (כפי מאמרו להלן במשנתנו) שבין במרובים ובין במועטים, מעשרה ולמעלה אומר המזמן אותנו נוסח: "ברכו (או "נברך") אֱלֹהֵינוּ שְׁאֵכְלָנוּ מִשְׁלֵו". אבל מנא ואילך דעת רבי יוסי הגלילי היא. הסובר (להלן במשנתנו), שעם ריבוי הקהל יש להוסיף הזכרות השם בנוסח הזימון, והיינו: בְּמֵאָה – שאכלו כאחד, אוֹמֵר – המזמן: "נִבְרָךְ לַה' אֱלֹהֵינוּ עַל הַמְּזוֹן שְׁאֵכְלָנוּ" (כמפורש לקמן);

ד שלשה שאכלו כאחד, אינן רשאין לחלק; וכן ארבעה, וכן חמשה. ששה נחלקין; עד עשרה. ועשרה אינן נחלקין, עד שיהיו עשרים.
ה שתי חבורות שהיו אוכלות בבית אחד: בזמן שמקצתן רואין אלו את אלו, הרי אלו מצטרפים לזמון; ואם לאו – אלו מזמנין לעצמן, ואלו מזמנין לעצמן. אין מברכין על הין, עד שיתן לתוכו מים; דברי רבי אליעזר. וחקמים אומרים: מברכין.

פירוש ברטנורא

ד אינן רשאים לחלק. מכיון שחלה עליהם חובת זמון: וכן ארבעה וכן חמשה. אין השלשה מזמנין לעצמן והיחיד יחלק מהן, דאיהו נמי אקבע בחובת זמון: ששה נחלקים. כדי זמון לכאן וכדי זמון לכאן, עד עשרה, אבל ה' אין נחלקים דאתחייבו להו בזמון שיש בו הזכרת השם, עד שיהיו עשרים, ואז יחלקו לשתי חבורות אם ירצו:

ה ואם לאו אלו מזמנין לעצמן. ובזמן ששמש אחד משמש לשתי החבורות אף על פי שאין רואים אלו את אלו, השמש מצרפן: אין מברכין על הין. בורא פרי הגפן: עד שיתן לתוכו מים. לפי שהיה יינם חזק מאד ולא היה ראוי לשתייה בלא מים, הילכך אכתי לא אישתינו למעילות ולא זז או מברכתו הראשונה ומברכין עליו בורא פרי העץ כענבים. ואין הלכה כרבי אליעזר:

משניות מבוארות – קהתי

ואחד אוכל מכברו אינו רשאי לחלק. או גם דין אחר: "שלושה שבאו משלש חבורות – כגון שהיו ארבעה ארבעה בכל חבורה, ופרש אחד מכל חבורה ונצטרפו שלושה לחבורה אחת, הרי אלו אינו רשאי לחלק – שכבר הוקבעו לזמון, ואפילו לא אכלו משנצטרפו יחד, שכבר גמרו סעודתם עם הראשונים, מכל מקום חייבים הם לזמן. כמה דברים אמורים? כשלא זימנו עליהם בחבורתם הקודמת, אבל אם כבר זימנו עליהם, פרתה מהם חובת הזמון ושוב אינם יכולים להצטרף לזמון. (ברכות ג, א-ב).

באור משנה ה

לאחר שלמדנו במשנה הקודמת, מתי רשאים בני חבורה אחת להיחלק, באה משנתנו ללמד, מתי מותר לחבורות שונות להצטרף לזמון.

שתי חבורות שהיו אוכלות בבית אחד – כל חבורה על שולחן אחר: **בזמן שמקצתן רואין אלו את אלו** – שאחדים מחבורה זו רואים אחדים מחבורה זו, **הרי אלו מצטרפים לזמון** – אחד; **ואם לאו** – שאין רואים אלו את אלו, **אלו מזמנין לעצמן, ואלו מזמנין לעצמן** – כל חבורה מזמנת לעצמה. בגמרא אמרו שאם יש שמש אחד המשמש את שתי החבורות, אף על פי שאינם רואים אלו את אלו, הרי הם מצטרפים לזמון אחד. **אין מברכין על הין** – "בורא פרי הגפן", **עד שיתן לתוכו מים** – להפיג את חריפותו, לפי שיינם היה חריף מאד, **דברי רבי אליעזר** – הסובר, שבלא מזיגה במים אין היין ראוי לברכת "הגפן", אלא צריך לברך עליו "בורא פרי העץ" כעל ענבים. **וחקמים אומרים: מברכין** – "בורא פרי הגפן" גם על יין שאינו מזוג במים. ברם, מודים חכמים לדברי אליעזר בכוס של ברכת המזון, שאין מברכים עליו עד שיתן לתוכו מים שתהא מצוה מן המובחר ("מלאכת שלמה"; "תפארת ישראל").

שבת קודש

באור משנה ד

משנה זו באה ללמד, שאם אדם אכל בחבורה שנתחייבה בזמון, אינו רשאי לברך לעצמו.

שלשה שאכלו כאחד – הואיל ונתחייבו בזמון, כמו ששינוי בתחילת פרקנו, **אינן רשאין לחלק** – ולברך בלא זמון; **וכן ארבעה, וכן חמשה** – שאכלו כאחד, אינם רשאים להיחלק, ששלושה מהם יזמנו לעצמם והשאר יברכו בלא זמון, לפי שחובת הזמון חלה על כל אחד מהם. **ששה נחלקין** – רשאים הם להיחלק לשתי חבורות של שלושה שלושה וכל אחת תזמן לעצמה, **עד עשרה** – כל שהם פחות מעשרה מותר להם להיחלק לחבורות שיש בכל אחת מהן כדי זמון, כגון תשעה נחלקים לשלש חבורות. **ועשרה אינן נחלקין** – אינם רשאים להיחלק, לפי שנתחייבו בזמון שיש בו הזכרת השם, כמו ששינוי במשנה הקודמת, **עד שיהיו עשרים** – כלומר, מעשרה ומעלה עד עשרים אינם נחלקים, אבל עשרים שאכלו כאחד, רשאים הם להיחלק לשתי חבורות של עשרה עשרה, שכל אחת תוכל לזמן בהזכרת השם.

גמרא. "שלושה שאכלו כאחד אינו רשאי לחלק". מאי קמשמע לן – מה באה המשנה להשמיענו כאן? תנינא חדא זימנא – הלא כבר שנינו פעם אחת (בתחילת פרקנו): "שלושה שאכלו כאחד חייבין לזמן" – כלומר שאינם רשאים לחלק ולברך בלא זמון. ולמה באה משנתנו להשמיע הלכה זו פעם נוספת? הא קמשמע לן – דין אחר באה משנתנו להשמיע: שלושה שישבו לאכול כאחד ועדיין לא אכלו – כלומר אף על פי שעדיין לא אכלו, אינם רשאים לחלק – שכבר נתחייבו בזמון. לישנא אחרת – לישן אחר, כלומר ההלכה שמשנתנו באה להשמיע היא בנוסח אחר: "שלושה שישבו לאכול כאחד, אף על פי שכל אחד

אגרות קודש

ב"ה, כ"ו טבת, תשי"ב

ברוקלין, נ.י.

שלום וברכה!

... ובטח למותר להעיר לדכוותי אשר לקבלת ברכות שמים מעל צריכים להיות כלים רחבים מתחת, וכל אחד השייך לתורה, הרי כלים רחבים שלו היא התורה הארוכה מני ארץ ורחבה מני ים, ובלבד שעפ"י מרז"ל (שבת לא, סוף ע"א) הנה צריך להיות ערוב קב חומטין שע"ז הוא קיום התורה שלו. וכמבואר ביומא עב: שצריך השתדלות שיהי באופן של זכה נעשה לו סם חיים, ובימינו אלו הוא על ידי לימוד תורת החסידות, פנימיות התורה, וזהירות בענין תפלה, אמירת תהלים וכו', וכמרז"ל בעירובין (סה, א) שמעתתא בעי צלאת דעה צלולה, והאריכות בזה אך למותר.

ברכה שיבשר טובות בקרוב.

ביאור עם "שפה ברורה – עוז והדר"

רש"י

להביא דלתות — לשער המזרח של העזרה ושל נחושת היו. נחשול — סערה. והטיל להם לים — להקל לספינה. וכרכה = חבקה. לנמלה — פורט"ו, מקום שהספינות נמשכות שם ליבשה. רהיטנו — לשון דלת, שהוא רץ ונועל רץ ופותח. אלא ברית ים — כאילו כרתו ברית זו עם זו. ויש אומרים: בריית ים. נשתנו — כשהעשירו. קלניתא — מזוקקת, וכן שם מין נחושת, והוא נחושת קלל. שהללו — שבאו מן האלכסנדריא, לפי שלא יודעים לרדות מן התנור שלא יהא נשבר, לפי שהוא עשוי כמין תיבה פרוצה כמין ספינה, היו יראים לדבקם מבפנים לתנור ואופין אותן מבחוץ. כפלו להם שכרם — מתרומת הלשכה.

דף לח ע"א: שנינו במשנה: ניקנור נעשו נסים לדלתותיו. תנו רבנן, מה הם הנסים שנעשו לדלתותיו. אמרו, כשהלך ניקנור להביא שתי דלתות של נחושת לשער מזרח העזרה מאלכסנדריא של מצרים, בחזירתו ממצרים בספינה, עמד עליו נחשול [סערה] שבים למבעו, נמלו הספנים אחת מהן [מהדלתות] והטילו להם, להקל על הספינה שתעמוד בסערה, ועדיין לא נח הים מועפו. בקשו להטיל את חברתה - הדלת השניה. עמד הוא [ניקנור] וכרכה - חיבקה לגופו, ואמר להם לספנים, אם אתם מטילים את הדלת לים, הטיילני עמה. מיד נח הים מועפו, והיה ניקנור מצמער על חברתה - על הדלת הראשונה שהוטלה לים. בין שהגיע לנמלה של עכו שבישראל, היתה הדלת שהוטלה לים מבצבצת ויוצאה מתחת דופני הספינה. ויש אומרים בריה [חיה] שבים בלעתה כשנזרקה, וכשהגיעו לעכו הקיאתה הבריה ליבשה. ועליה אמר שלמה (שיר השירים א יז) 'קרות פתינו [-בית המקדש] ארזים, רהיטנו [-הדלתות] ברותים', ודורשים, אל תיקרי 'ברותים' אלא 'ברית ים' - שכתרו הדלתות ברית בים שלא יפרדו זו מזו. מוסיפה הברייתא: לפיכך כשהעשירו ישראל, כל השערים שהיו במקדש נשתנו להיות מצופים משל זהב, חוץ משערי ניקנור שלא ציפו אותם, מפני שנעשו בו נסים, ורצו שיזכרו ניסים אלו. ויש אומרים, שלא ציפו אותם מפני שנחוששתן מוצאתה היתה ודומה לזהב. רבי אלעזר בן יעקב אומר, נחשת קלניתא [-מזוקקת] היתה, והיתה מאירה בשל זהב, ולכן לא ציפו אותם.

נמרא שנינו במשנה: של בית גרמו לא רצו ללמד על מעשה לחם הפנים. תנו רבנן, בית גרמו היו בקיאי באומנות מעשה [-רדיית ואפיית] לחם הפנים, ולא רצו ללמד זאת לאחרים. רצו חכמים להענישם, לפיכך שלחו חכמים והביאו אומנין אחרים שהיו מומחים באפיה מאלכסנדריא של מצרים, והם היו יודעין לאפות כמותן - כבית גרמו, ולא היו יודעין לרדות [-להוציא את הלחם מהתנור] כמותן שלא ישתברו הלחמים, ולפיכך אפו את הלחם באופן אחר מבית גרמו, שחללו [-אנשי אלכסנדריא] מסיקין את התנור מבחוץ ואופין את הלחם מבחוץ, כדי שלא ישבר כשמוציאים אותו מהתנור, וחללו [-בית גרמו] מסיקין את התנור מבפנים ואופין את הלחם מבפנים. ועוד היה ביניהם, שחללו [-אנשי אלכסנדריא] פיתן מתעפשת מעובי הלחם, וחללו [-בית גרמו] אין פיתן מתעפשת. כששמעו חכמים בדבר - שיש חסרון בלחם, אמרו, כל מה שברא הקדוש ברוך הוא לכבודו בראו, שנאמר (ישעיה מג ז) 'כל הנקרא בשמי ולכבודי בראתיו', וכיון שאומני בית גרמו יותר מומחים בכך, (וחזרו) [יחזרו] בית גרמו למקומן. שלחו להם חכמים להחזירם למלאכת האפייה, ולא באו, לפי שרצו להעלות שכרם. כפלו להם שכרן מתרומת הלשכה, ובאו. וכך כפלו להם, שבכל יום - עד שסילקו אותם היו נמלין שנים עשר מנה לשנה, והיום אחר שחזרו נוטלים עשרים וארבעה מנה. רבי יהודה אומר, בכל יום עשרים וארבעה, והיום ארבעים ושמונה.

אמרו להם חכמים לבית גרמו, מה ראיתם שלא ללמד אומנותכם. אמרו להם, יודעין היו משפחתו

רש"י

ביאור עם "שפה ברורה – עוז והדר"

ועל דבר זה מזכירים אותם לשבח שמעולם בו' לפטם – לכתוש הסמנין ולערבם יפה, כמו שנאמר (שמות ל) "ממולח".

שְׁלֵב בֵּית אֲבָא, שְׂכִיתָּהּ זֶה [-בית המקדש] עֲתִיד לִיחָרֵב, וחששו שְׁמָא יִלְמֹד אָדָם שְׂאִינוּ מְהוֹנֵן את אומנות האפייה, וְיִלְדֵּי וְיַעֲבֹד עֲבֹדָת בֹּכָבִים בְּכָךְ - באפייה זו, ולכן לא רצו לגלותה.

מסיימת הברייתא: וְעַל דָּבָר זֶה מְזַכְּרִין אוֹתָן לְשִׁבְחָה, שְׁמַעוֹלָם לֹא נִמְצְאוּ פֶת נִקְיָה בְּיַד בְּנֵיהֶם, כִּי שְׁלֹא יֵאמְרוּ הַבְּרִיּוֹת, מִמַּעֲשֵׂה לֶחֶם הַפָּנִים זֶה נִיּוֹנִין. ועשו כך כִּי לְקַיִם מַה שְׁנֵאָמַר 'וְהִיָּיתֶם נִקִּים מִה' וּמִיִּשְׂרָאֵל'.

אגרות קודש

ב"ה, ב' שבט, תשי"ב

ברוקלין.

להנהלת ישיבת תומכי תמימים בעי"ת מאנטרעאל יע"א,

ד' עליהם יחיו

שלום וברכה!

בנועם קבלתי הפ"ש מהם ע"י הרה"ח עוסק בצ"צ מזקני רבני אג"ש מוה"ר שמואל שי' הלוי.

ובמענה על שאלותיהם והצעות השונות שאמרם בשם וכן בשם עצמו, הנני בזה להציע:

(א) שנכון במאד לסדר הלימודים באופן כזה שאלו הרוצים ובפרט אלו שבאו מעבר לים, יוכלו שלא ללמוד לימודי חו"ל, ובטח ישנם גם כאלו שאם גם התלמידים עצמם רוצים, יש על ההנהלה להשתדל שלא ילמדו לימודים חו"ל.

(ב) יש לחפש אופן להעסיק את התלמידים גם בימי הש"ק ויו"ט, ואם א"א הדבר בבנין הישיבה מפני ריחוק המקום וכיו"ב, יש לחפש אופנים לעשות התועדות או מסיבות במקום מרכזי בכל שכונה ושכונה, ובלבד שלא יהי' יציבא בארעא וגיורא בשמי שמיא, היינו שבימות החול יש להתלמידים קשור עם תומ"צ, וביום הש"ק ויו"ט נחלש זאת.

(ג) מאשר אני בזה הצעתם אשר הרה"ח הו"ח אי"א נוי"נ וכו' מוה"ר מנחם זאב שי' הלוי, יהי' המשפיע הרוחני של הישיבה, ובטח יוכל לסדר הענינים באופן כזה שלא יבלבל לעבודתו בעניני מעמד וקרוב לבם של הבע"ב המושפעים שלו לאביהם שבשמים.

(ד) נהניתי לקרות במכתבם שיקלטו לישיבתם את התלמידים דנתיבות עולם, ויה"ר שיהי' בהצלחה, והעיקר שזה יפתח אופן חדש בהנהגת הישיבה שיוכלט יותר הענין של יראת שמים.

(ה) קנאת סופרים תרבה חכמה (עיין בזה בהערה בקונטרס החלצו ע' טז) וע"פ המצב עתה בעירם שנתוספו שם ספסלי וישיבות, בודאי מבינים הם הרמז בזה מלמעלה בנוגע אליהם, אשר צריכים הם עתה להשתדלות יתירה ולהעדיף בתוספת מרובה על העיקר להעמיד את הישיבה על הגובה הדרוש מתאים לרצון מייסדה הוא כ"ק מו"ח אדמו"ר, ובטוח הדבר שכוין שדורש הוא זאת מאתם, ובכל תוקף ועוז, הרי בודאי ישנם בהם הכחות ע"ז וישנה האפשרות לפתח את הישיבה בכיוון זה במחנם, ויה"ר מהשי"ת שלא יחסר ג"כ אצלם הרצון להביא את כל הנ"ל בפוי"מ וטוב יהי' להישיבה עי"ז לא רק ברוחניות כ"א גם בגשמיות.

בטח יאשרו קבלת מכתבי זה תיכף לקבלתו, ואחכה למענה שלהם אם נתקבלו הצעותי הנ"ל, והעיקר ע"ד הבאתם בפועל ובהנהגה הטובה ומתאימה בכתות השונות של הישיבה.

בברכת הצלחה בעבודתם בקדש.

מכתבדים הם בבואי לסעוד עמם, וזו הנאה שלהם ואינה מתנה
עבורי.
הגמרא ממשיכה לבאר את דברי רבי נחוניא: מה שאמר רבי
נחוניא 'ולא עמדת על מדות', כוונתו כפי דאמר רבא, כל המעביר
על מדותיו שאינו מדקדק למדוד למצעריו במידתם, מעבירין ממנו
כל פשעיו ואין מידת הדין מדקדקת אחר פשעיו, אלא מניחתם
ומסתלקת, שנאמר (מכילתא דר' יוחנן) 'נשאל עין ועובר על פשע, ודורשים,
למי נשאל עין ואינו מדקדק עמו, למי שעובר על פשע של חברו
שאינו מדקדק עמו עליו.
חכם נוסף שנשאל על אריכות ימיו: שאל רבי את רבי יהושע בן
קרח, במה הארכת ימים. אמר לו רבי יהושע, וכי קצת בחי שאתה
שואלני זאת. אמר לו, רבי, טעם אריכות ימיו תורה היא, וללמוד
אותה אני צריך, שיתכן שאף אני אוכל לקיימה. אמר לו, מימי לא
נסתפלת בדמות אדם רשע, דאמר רבי יוחנן אסור לאדם להסתפל
בצלל דמות אדם רשע, שנאמר שאלישע אמר ליהורם (מלכים ב' ג'
'לולא) [לולי] פני יהושפט מלך יהודה אני נשאל אם אביני אריך
ואם אראך, ומבואר שאלישע לא הביט בפני יהורם הרשע.
מוסיפה הגמרא: רבי אלעזר אמר, המביט בפני רשע עניו כחות
(נחלשות) כלומר ראייתו נחלשת, שנאמר (בראשית כ"א) 'ויחי כי זקן
יצחק ותבדילו עיניו מראות, ומתבת מראות' המיותרת למדים,
שכהיית עיניו היתה מחמת הראות, דהיינו משום דאסתפל בעשו
הרשע.
מקשה הגמרא: וכי הא נרמא ליה ליצחק שכחו עיניו, והאמר רבי
יצחק, לעולם אל תהי קללת הדיוט קלה בעיניו, שחרי אבימלך קלל
את שרה בכהיית עיניו, ונתקיים בנרעה, שנאמר בדברי אבימלך
(שם כ"ט) 'הנה הוא לך בסות עינים', אל תקרי 'בסות' אלא 'בסית
עינים', שקללה שתהא כסויית עינים שאינה רואה, ומקללה זו כהו
עיני יצחק. מתרצת הגמרא: הא והא נרמא ליה – גם ההבטה בפני
עשוי וגם קללת אבימלך גרמו לכך.
מקור נוסף שהבטה בפני רשע אסורה: רבא אמר, למדים זאת
מהא, שנאמר (משלי יח ה') 'שאת פני רשע לא טוב, ודורשים
שראיית פני רשע אינה דבר טוב.
מעשה נוסף בין רבי לרבי יהושע בן קרח בענין אריכות ימים:
בשעת פטירתו של רבי יהושע בן קרח אמר לו [רבי], ברכני. אמר
לו, הרי רצון שתגיע לחצי ימי. אמר לו רבי, ולכליזהו – לכל ימיו לא
אגיע, מדוע אינך מברכני בכך. אמר לו, וכי האני אחרך בהמה
ירעה, כלומר, הרי נשאל אתה, ואם תאריך ימים לא יטלו בניך
גדולתך וכל ימיהם יהיו הדיוטות.
עוד בענין הסתכלות באדם רשע שהוזכר לעיל: אבהו בר איהי
ומנימן בר איהי, חד אמר, תיתי לי – ישולם שכרי על דלא אסתפל
בכותי. וחד אמר, תיתי לי על דלא עבדי שותפות בהדי כותי.
חכם נוסף שנשאל על אריכות ימיו: שאלו תלמידיו את רבי זורא,
במה הארכת ימים. אמר להם, מימי לא הקפדתי אף בתוך ביתי, ולא
צדעתי בפני מי שגדול ממני, ולא הרחתי בדברי תורה במבואות
המטונפות, ולא חלכתי ארבע אמות בלא לימוד תורה ובלא תפילין,
ולא שניתי בבית המדרש כחיי אף ששמה מחמת האתו
המותרת שם, ולא ששתי בתקלת חברי אף ששמה מחמת האתו
ולא מחמת תקלת חברי, ולא קראתי לחבירי [בחניכיתו] [בחניכיתו]
– כינוי שמו לגנאי, ואמרי לה שאמר שלא קרא לחבירו אף
[בחניכיתו] [בחניכיתו] – כינוי שמו בכינוי גנאי המקובל במשפחתו.

משנה

במשנה הקודמת נתבאר, שלרבי יהודה רק המוכר בית הכנסת
לשם חצר מותר להשתמש בו לחולין, ובמשנה זו מוסיף רבי יהודה
חומרא נוספת בדיני בית הכנסת: ועוד אמר רבי יהודה, אף בית
הכנסת שחריב קדוש בדעת בית הכנסת, ולכן אין מקפידין בתוכו
למת, ואין מפשיטין [טוהרים ומתוירים] בתוכו חקלים ושאר מלאכות
חול, ואין פורשין לתוכו מצודות לצוד חיות ועופות, ואין שומטין
על גגו פירות לייבשם, ואין עושין אותו קפנדריא – מעבר לקצר

ולא ברכת לפני בהן בסעודה, ולא אכלתי מבמה שלא הורמו
מתנותיהם הזרוע הלחיים והקיבה וניתנו לכהן, דאמר רבי יצחק אמר
רבי יוחנן, אסור לאכול מבמה שלא הורמו מתנותיה, ואמר רבי
יצחק כל האוכל מבמה שלא הורמו מתנותיה, כאלו אוכל מקבלים,
ולית חלקתא בנותיה אלא מותר, ואף על פי כן החמיר רבי פרידא
שלא לאכול ממנה.
הגמרא דנה בדברי רבי פרידא: מה שאמר ולא ברכת לפני בהן,
משמע שעשה כך בכל כהן ואף עם הארץ. מקשה הגמרא:
למי תרמא דמילותא היא – וכי דבר טוב עשה, והא אמר רבי יוחנן,
כל תלמיד חכם שמבקר אחר לפניו, אפילו אם הוא כהן גדול אך
הוא עם הארץ, אותו תלמיד חכם חייב מיתה על שהקדים העם
הארץ לפניו, שנאמר (משלי ח ט') 'כל משנאי אהבו מות, אל תקרי
'משנאי' אלא 'משנאי', שגורמים לאנשים לשנאו, ותלמיד חכם זה
שקדים עם הארץ לברכה נחשב משנאי, שהרואה תלמיד חכם
שפל לפני עם הארץ אומר שאין הנאה מן התורה.
מתרצת הגמרא: כי קאמר איהו שלא ברך לפני כהן היינו באופן
שהוא והכהן שוין ששניהם תלמידי חכמים, וחדש שהקדימו אף
שרבי פרידא היה גדול ממנו בתורה.
חכם נוסף שנשאל על אריכות ימיו: שאלו תלמידיו את רבי נחוניא
בן חנניה, במה הארכת ימים. אמר להם, מימי לא נתפדתי בקלון
[בזיון] חברי, כלומר שלא רציתי להתכבד על ידי שחברי יתבזהו,
ולא עזבת על מפתח קללת חברי, כלומר, לא עליתי על מיטתי
לישון לפני שמחלתי לחברי על קללתו או צער שציערני, וותרן
בממוני היותי.
הגמרא מבארת דברי רבי נחוניא: מה שאמר לא נתפדתי בקלון
חברי, כוונתו כי הא – כפי מעשה שהיה, דרב הונא דרי מרא
אבתיה – נשא כלי חפירה על כתפו, ואתא רב חנא בר חנילאי וקא
דרי מיניה – ונטלו ממנו לכבדו, ונשאו הוא על כתפו. אמר ליה רב
הונא, אי תגילת דדרית במאתיק – שגם בעירך נושא אתה משאות
באלו דרי – שא משא זה, ואי לא, אתינקורי אנה בולותא דידך –
להתכבד בבזיון לא נחא לי. ומה שאמר 'ולא עזבת על מפתח
קללת חברי', כוונתו כי הא, דמר זוטרא כי הוה סליק לפורגיה –
כשעלה למיטתו לישון, אמר, שרי ליה לכל מאן דצעקן – כל מי
שציערני מחול לו. ומה שאמר וותרן בממוני היותי, כוונתו כאיוב,
דאמר מר, איוב וותרן בממוניה הוה, בכך שהיה מניח פרוטה לחנוני
בממוניה אף שקנה דבר ששוה פחות מפרוטתו.
חכם נוסף שנשאל על אריכות ימיו: שאל רבי עקיבא את רבי נחוניא
הגדול, (אמר לו) במה הארכת ימים. אתו גוויז – משרתי רבי
נחוניא, שחשבו שרבי עקיבא קץ בחיי רבי נחוניא, וקא מחו ליה –
והכוהו על שאלתו. ברח רבי עקיבא מפניהם, וסליק ויתבי ארשא
דיקלא – בראש דקל, ואמר ליה לרבי נחוניא, רבי, נאמר בפסוק
(במדבר כ"ח) 'את הכבש אחד תעשה בבקר, וקשה, אם נאמר 'כבש'
למה נאמר 'אחד', הרי 'כבש' סתם משמע אחד, ומדוע צריך לפרש
זאת. כששמע זאת רבי נחוניא אמר להו – למשרתי על רבי
עקיבא, צורקא מדרבנן הוא, שבקוהו, שלא קץ בחיי אלא ביקש
ללמוד דרכי חיים. אמר ליה רבי נחוניא תשובה לשאלתו, הכוונה
ב'אחד' שצריך להקריב לתמיד כבש מיוחד שבעדרו. ועוד אמר ליה
רבי נחוניא תשובה לשאלתו במה האריך ימים, מימי לא קבלתי
מתנות, ולא עמדי על מדותי לגמול רע למי שציערני, וותרן
בממוני היותי.
הגמרא מבארת את דבריו: מה שאמר 'לא קבלתי מתנות', כוונתו
כי הא, דרבי אלעזר כי הוו משדרי ליה – שולחים לו מתנות מבי
נשיאה, לא הוה שקיל מתנות אלו, ואף כי הוה מומני ליה לסעוד
אצלם לא הוה אויל, אמר להו, וכי לא נחא לבו דאחיה, דכתיב
(משלי טו כב) 'נשוא מתנות יתה', ואם אקבל מתנות יתקצרו חיי. ולכן
גם רבי נחוניא הקפיד על כך.
מעשה נוסף בענין זה: רבי זורא כי הוו משדרי ליה מתנות מבי
נשיאה, לא הוה שקיל מן הטעם האמור, אך כי הוה מומני ליה
לסעוד אויל, ואמר לבאר מעשהו, אתינקורי דמתינקרי –

מגילה. פרק רביעי – בני העיר דף כח עמוד א – מתוך מהדורת "אבן ישראל – (שטיינזולץ)" רכא רש"י תוספות

מתנותיה – חזורה והלחיים והקיבה. ולא ברכת – בסעודה לפני כהן. דאמר מר (גיטין נט, ב): "וקדשתו" (וקרא כא) – לכל דבר שבקדושה לפתוח ראשון ולברך ראשון. משנאי – שגורמין לבני אדם לשנאותו, שזרואה תלמיד חכם שפל לפני עם הארץ אומר: אין נחת רוח בתורה. לא נתבבדתי בו – מפרש לה ואזיל. מרא = פור"ש בלעז.

וקא שקיל מיניה – לכבדו, וישאנה הוא. דרית במאריך – שאתה נושא כלי כזה בעירך. גוויז = כרטיס. היו עבדים משרתים אותו. וקא מתו ליה לרבי עקיבא, סבורין היו שהיה קץ בחייו. אמ נאמר כבש – "את הכבש אחד תעשה בבקר". ולא עמדת על מדותי – שלם גמול רע למי שציערני. ללמוד אני צריך – אולי אוכל לקיים. לולא פני יהושפט מלך יהודה אני נושא אם אביס אלך ואם אראך – אלישע אמר כן ליהורם. הבאים אחריך בחמה ירעו – בתמידי. אין טוב לך לחיות ימים רבים כמותי, שאם כן לא יטלו בניך בגדולתך. ואתה נשיא, והם כל ימיהם יהיו הדיוטות. תהרת – דברי תורה בלא תורה – גרסתה שגורה בפי תמיד. [בתנייכא] – אם כינו שם לחבירו לגנאי. ואמרי לה [בתנייכא] – אפילו אותו כינו שמטורד ובא לו ממשפחתו שם דופי. כמו "כתב חניכיתו והניכיתו" דמסכת גיטין (פו, ב). משנה מפשילין חבלים – והוא הדין לכל מלאכות, אלא לפי שהפשלת חבלים צריך מקום מרווח פנוי, ובית הכנסת גדול הוא וראוי ומספיק לכך. מפני ענפת נפש – מניחין בו עשבים, כדי שתהא ענמת נפש לרואיון ושיחזירו את ימי בנינו, ואת שהיו רגילין להתאסף שם – יבקשו רחמים שיחזרו לקדמותו. גמרא אין אוכלין כהן בו – ולא גרסינן "ואין אוכלין כהן" דכולהו פירושא דקלות ראש הן, לשון קלות שמקלקל אותה. ואין

ולא ברכתי לפני כהן, ולא אכלתי מבהמה שלא הורמזו מתנותיה. דאמר רבי יצחק, אמר רבי יוחנן: אסור לאכול מבהמה שלא הורמזו מתנותיה, ואמר רבי יצחק: כל האוכל מבהמה שלא הורמזו מתנותיה, פאיילו אוכל מבילים. ולית הלכתא פוותיה. "ולא ברכתי לפני כהן." למימרא דמעליותא היא? והא אמר רבי יוחנן: כל תלמיד חכם שמברך לפניו אפילו כהן גדול עם הארץ, אותו תלמיד חכם חייב מיטה, שנאמר: "כל משנאי אהבו מות". אל תקרי "משנאי" אלא משנאי. כי קמר אוהו בשוין. שאלו תלמידיו את רבי נחוניא בן הקנה: במה הארכת ימים? אמר להם: מימי לא נתבבדתי בקלון חברי, ולא עלתה על מפותי קללת חברי, וותרן במקומי הייתי. לא נתבבדתי בקלון חברי – כי הא דרב הונא דרי מרא אכתפיה. אתא רב חנא בר חיילאי וקא דרי מיניה. אמר ליה: אי רגילת דדרית במאתיך דרי, ואי לא אתיסקורי אנא בוילותא דידך, לא ניהא לי. ולא עלתה על מפותי קללת חברי – כי הא דמר זוטרא, כי הוה סליק לפורוייה אמר: שרי ליה לכל מאן דצערן. וותרן במקומי הייתי – דאמר מר: איוב ותרן במקומיה הוה, שתיה מיניה פרוטה לחנוני מממוניה. שאל רבי עקיבא את רבי נחוניא הגדול, אמר לו: במה הארכת ימים? אתו גוויז וקא מחו ליה. סליק יתיב ארישא דדיקלא.

אמר ליה: רבי, אם נאמר "כבש", למה נאמר "אחד"? אמר ליה: צורבא מדרבנן הוא שבקוהו. "אחד" – מיוחד שבקדרו. אמר לו: מימי לא קבלתי מתנות, ולא עמדתי על מדותי וותרן במקומי הייתי. לא קבלתי מתנות – כי הא דרבי אלעזר, כי הוה משרדי ליה מתנות מפי נשיאה, לא הוה שקיל; כי הוה מזמני ליה, לא הוה אזיל. אמר ליה: לא ניהא לכו דאתייה? דכתיב: "שונא מתנת יתיה". רבי יורא כי הוה משרדי ליה מפי נשיאה, לא הוה שקיל; כי הוה מזמני ליה, אזיל. אמר: אתיסקורי דמתייקרי בי. ולא עמדתי על מדותי. אמר רבא: כל המעביר על מדותיו מעבירין ממנו כל פשעיו, שנאמר: "נשא עון ועבר על פשע" – למי נושא עון? למי שעובר על פשע. שאל רבי את רבי יהושע בן קרחה: במה הארכת ימים? אמר לו: קצת בחיי? אמר לו רבי, תורה היא וללמוד אני צריך! אמר לו: מימי לא נסתפלתי בדמות אדם רשע. דאמר רבי יוחנן: אסור לאדם להסתפל בצלם דמות אדם רשע, שנאמר: "לולי פני יהושפט מלך יהודה אני נשא אם אביס אלך ואם אראך". רבי אלעזר אמר: עניו פחות, שנאמר: "ויהי כי יקו יצחק ותכבדו עניו מראת" משום דאסתפל בעשו הרשע. והא גרמא ליה? והאמר רבי יצחק: לעולם אל תהי קללת הדיוט קלה בעיניך, שהרי אבימלך קלל את שרה, ונתקיים בורעה, שנאמר: "הנה הוא לך פסות עינים" – אל תקרי "פסות" אלא "פסית עינים"! הא והא גרמא ליה. רבא אמר מהכא: "שאת פני רשע לא טוב." בשעת פטירתו, אמר לו: רבי, ברכני! אמר לו: יהי רצון שתגיע לחצי ימי. ולכולהו לא? אמר לו: תבאים אחריך בהמה ירעו? אבהו בר איחי ומנימן בר איחי – חד אמר: מיתי לי דלא אסתפלי בגוי, וחד אמר: מיתי לי דלא עבדי שותפות בהדי גוי. שאלו תלמידיו את רבי יורא: במה הארכת ימים? אמר להם: מימי לא הקפדתי בתוך ביתי, ולא צעדתי בפני מי שגדול ממני, ולא הרהרתי במבואות המטונפות, ולא הלכתי ארבע אמות בלא תורה ובלא תפילין, ולא ישנתי בבית המדרש לא שינת קבע ולא שינת ערא, ולא ששתי בתקלת חבירי, ולא קראתי לחבירי בחניכותו. ואמרי לה: בחניכותו. משנה ועוד אמר רבי יהודה: בית פנסת שתרב אין מספדין בתוכו, ואין מפשילין בתוכו חבלים, ואין פורשין לתוכו מצודות, ואין שומטין על גג פירות, ואין עושין אותו קפנדראי, שנאמר: "והשמותי את מקדשיכם" – קדושתן אף פשהו שומטין. עלו בו עשבים, לא יתלוש מפני ענמות נפש. גמרא תנו רבנן: בתי כנסיות אין נוהגין בהם קלות ראש, אין אוכלין בהן, ואין שותין בהן, ואין

כי קאמר איהו בשוין – וקשה: מאי רבותא? והא כתיב "וקדשתו" לכל דבר שבקדושה, לברך ראשון! ויש לומר: דשוין לאו דוקא, אלא כלומר שהכונן נמי תלמיד חכם. אמנם אינו חשוב כמותו, ואפילו הכי – לא היה רבי פרידא רוצה לקרות לפניו. וגם צריך לומר דשאר כהנים היו כפופים לרבי פרידא, דאם לא כן לא היה רבותא, כדחזינן פרק "הניקק" (גיטין נט, א) דרב הונא לא היה קרי בבחני אי לאו דרבי אמי ורבי אסי כהני חשיבי דארגא דישוראל הוו כיפיי ליה. ועוד יש לומר: דהא דאמר התם דרב הונא לא היה קרי בבחני אלא משום דשאר כהני כיפיו ליה – היינו דווקא בשבתות ויום טוב, דאיכא כינופאי. אבל בשני ובחמישי – קרא שפיר בפני כהן, אף על גב דלא היה גדול כל כך. וכדיוקא זה יש בהדיא פרק "הניקק". ורבי פרידא לא רצה לקרות בפני כהן אפילו בשני ובחמישי. ורש"י פירש דהכא מיירי בברכת המזון, והכי נמי משמע לישנא דלא ברכתי, מולא קאמר ולא קריתי. וברכת המזון לא נתקן לחן משום דרבי שלום, ואפילו הכי לא היה רוצה רבי פרידא לברך בפני הכהן. תיתי לי דלא עבדי שותפות עם הגוי – אפילו בענין שאנו יכול לבא ליהי שבועה, ואפילו יחול עליו שבועה פטורה. דרשי בשאר בני אדם – אפילו הכי לא היה רוצה לעשות.

ועוד אמר רב יהודה בית הכנסת שחרב – קשה: מאי "ועוד"? דהא לעיל הוה מקיל טפי מחבמים, והכא הוא מחמיר, ואם כן מאי ועוד? ויש לומר: דקאי אהא דאמר רבי יהודה ברישא מוכרח אותו לשם חצר, ודוקא לשם חצר קאמר, אבל סתם – אינה יורדת מקדושתה, היינו ועוד דאמר רבי יהודה: כלומר, ועוד חומרא אחרת מלבד הראשונה. אין אוכלין ואין שותין בהן – והא דאמר בריש "ערכי פסחים" (פסחים א,א) דאורחין אכלו ושתו בבי כנישתא – רוצה לומר: בחדר הסמוכה לבית הכנסת.

בתי

1 **בתי** כנסיות של בבל על תנאי הן עשויין – רוצה לומר: כל זמן שהן בטליו. דהא חזינן
2 בברייתא דלעיל וגם שהאמוראים לא היו רוצים ליכנס בהן בגשמים מפני גשמים,
3 אלא משום דשמעתא בעי צילותא. והבא מיירי כשחורב, דא מהני התנאי. ודווקא לאותן
4 שבבבל מהני התנאי, שהרי לעת בא גואל במחרה בימינו תפקע קדושתן, אבל לאותן
5 שבארץ ישראל – לא מהני תנאי, שהרי קדושתן

6 לעולם קיימת. ואם תאמרו: כיון דמהני תנאי
7 לאותן שבבבל, אם כן קשה מההיא דלעיל (כ"ב).
8 דרבינא דהוה ליה בי כנישתא בארעיה, ואמר ליה
9 רב אשי: זיל זבנה משבעה טובי העיר. ואמאי
10 איצטריך לעשות כן אחר שנחרב? ויש לומר:
11 משום דורעה, דורעה הוי קלות ראש ביותר
12 ועגמת נפש, ומשום הכי אסור אפילו בחורבנה.
13 **ואף** על פי כן אין נוהגין בהן קלות ראש –
14 פירוש: בבניה, שהרי בחורבנה שרי בכל
15 הני ואצטריך לאשמעינן, משום דסלקא דעתך
16 אמינא דדווקא אבילה ושתייה דהוי קלות ראש
17 ביותר הוא דאסור, אבל חשבונות דלא הוי קלות
18 ראש כל כך – סלקא דעתך אמינא דשריא, קא
19 משמע לן דלא. **שאפילו** רואות טפת דם
20 כחרדל יושבות עליה שבעה נקיים – ולא קשיא
21 מזה דאמר בנדה (ט"א) ובפרק "יוצא דופן" (שם)
22 (מ.ג.א) שאפילו כעין חרדל טמא. דשמא התם לא
23 מיירי להצריכה שבעה נקיים, אלא לדחות נדה
24 דאורייתא. וקשיא: היאך מצינו טפה כחרדל
25 הגורמת שבעה נקיים בדאורייתא? הודיא לא
26 תקנו בהנמים דבר דלית דכוותה דאורייתא! ויש
27 לומר: דאשכחנא בה שפיר בשבעה לספירתה,
28 שסותרת הכל.

מבטלין

1 **ואין יאותרין בהם, ואין מטיילין בהם, ואין נכנסין בהן**
2 **בחמה מפני החמה ובגשמים מפני הגשמים. ואין**
3 **מספידין בהן הספד של יחיד. אבל קורין בהן ושונין**
4 **בהן ומספידין בהן הספד של רבים. אומר רבי יהודה:**
5 **אימתי? בישוק, אבל בחורבנן מניחין אותן ועולין בהן**
6 **עשבים, ולא יתלוש מפני עגמת נפש. עשבים מאן**
7 **דכר שמייהו? חסורי מיחסרא והכי קתני: ומכבדן**
8 **אותן ומרביצין אותן כדי שלא יעלו בהן עשבים. אומר**
9 **רבי יהודה: אימתי? בישוק, אבל בחורבנן מניחין**
10 **אותן לעלות, עלו בהן עשבים לא יתלוש מפני עגמת**
11 **נפש. אומר רב אשי: בתי כנסיות שבבבל, על תנאי הן**
12 **עשוין. ואף על פי כן אין נוהגין בהן קלות ראש. ומאי**
13 **ניחוי? חשבונות. אומר רב אשי: בית הכנסת שמהחשכון**
14 **בו חשבונות מלינים בו את המת. מלינים סלקא**
15 **דעתך! לא סגי דלאו הכי? אלא לסוף שילינו בו מת**
16 **מצוה. "ואין יאותרין בהם." אומר רבא: חכמים**
17 **ותלמידיהם מותרים. דאמר רבי יהושע בן לוי: מאי**
18 **בי רבנן? ביתא דרבנן. "ואין נכנסין בהן בחמה מפני**
19 **החמה ובגשמים מפני הגשמים." כי הא דרבינא ורב**
20 **אדא בר מתנה הוו קיימי ושאלי שאליתא מרבא.**

21 **אתא זילחא דמיטרא עילי לבי כנישתא. אמרי: האי דעיילין לבי כנישתא לאו משום מיטרא**
22 **אלא משום דשמעתא בעא צילותא ביומא דאסתנא. אמר ליה רב אחא פריה דרבא לרב אשי:**
23 **אי אצטריך ליה לאיניש למיקרי גברא מבי כנישתא מאי? אמר ליה: אי צורבא מרבנן הוא,**
24 **לימא הלכתא; ואם תנא הוא, לימא מתניתין; ואי קרא הוא, לימא פסוקא; ואי לא, לימא ליה**
25 **לינזקא: אימא לי פסוקא. אי נמי, גישה פורתא וגיקום.** "מספידין בהן הספד של רבים." **הכי**
26 **דמי הספידא דרבים? מחוי רב חסדאי: פגון הספידא דקאי ביה רב ששת. מחוי רב ששת:**
27 **פגון הספידא דקאי ביה רב חסדא. רפרם אספדה לכליתיה בבי כנישתא. אומר: משום יקרא**
28 **ידי ודמיתא אתו כוליה עלמא. רבי זירא ספדיה להווא מרבנן בבי כנישתא. אומר: אי משום**
29 **יקרא ידי, אי משום יקרא ידיה דמיתא, אתו כולי עלמא. ריש לקיש ספדיה להווא צורבא**
30 **מרבנן דשכיח בארעא דישאל, דהוי תני הלכתא בעשרים וארבע שורותא. אומר: ווי חסרא**
31 **ארעא דישאל גברא רבה! ההוא דהוי תני הלכתא סיפרא וספרי ותוספתא ושכיב. אתו ואמרו**
32 **ליה לרב נחמן: ליספדיה מר! אומר: היכי גספדיה? הי צנא דמלי סיפרי חסר? תא חזי בין**
33 **תקיפי דארעא ישראל לחסדי בבל. תנן התם: ודאשתמש בתנא חלף. תני ריש לקיש: זה**
34 **המשתמש במו ששונה הלכות, בתרה של תורה. ואמר עולא: לשתמש איניש במאן דתני**
35 **ארבעה ולא לשתמש במאן דמתני ארבעה. כי הא דריש לקיש הוה אזיל פאורחא. ממה**
36 **עורקמא דמנא. אתא ההוא גברא ארבעיה אפתיה וקא מעבר ליה. אומר ליה: קרית? אומר**
37 **ליה: קרינא. תנית? תנינא ארבעה סדרי משנה. אומר ליה: פסלת לך ארבעה טורי ומעגנת פר**
38 **לקיש אפתך! שדי פר לקישא במנא! אומר ליה: ניהא לי דאשמעינן למר. אי הכי גמור מיני**
39 **הא מלתא דאמר רבי זירא: בנות ישראל הן החמירו על עצמן, שאפילו רואות טיפת דם**
40 **בחרדל יושבות עליו שבעה נקיים. תנא דבי אליהו: כל השונה הלכות מוכבטת לו שהוא בן**
41 **עולם הבא, שנאמר: "הליכות עולם לו." אל תקרי "הליכות" אלא "הלכות". תנו רבנן:**

מבטלין

1 **ואין יאותרין בהם, ואין מטיילין שם. הספד של רבים – של תלמיד**
2 **חכם שמת, שצריכין להתאסף ולהספידו. ובית הכנסת ראוי לכך, לפי שהוא בית גדול.**
3 **מאן דכר שמייהו – היכא שמעינן לתנא קמא לעשות בהן דבר שמונעים מלעלות**
4 **עשבים. אימתי – מכבדן ומרביצין אותן ביישובן. לאחר שמכבדן מולפין את המים**
5 **להרביץ את האבק. על תנאי – על מנת**
6 **שישתמשו בהן. מלינין בו – משמע: דחובה**
7 **היא להלך בה את המת. לסוף שילינו בו מת**
8 **מצוה – שימותו בעיר מתים שאין להן קוברין.**
9 **מאי בי רבנן – למה קורין בתי מדרשות "בי**
10 **רבנן" – לפי שבתם הוא לכל דבר. זילחא**
11 **דמיטרא – זרם מים שבאין בבת. לאו משום**
12 **מיטרא – שיגן עלינו מפני הגשמים, שאם לא**
13 **היינו עוסקין בשמעתא – לא היינו נכנסין.**
14 **צילותא – דעת צלולה ומישובת, שאינו טרוד**
15 **בכלום מחשבה. אי צריבא ליה איניש למקרי**
16 **גברא מבי כנישתא מאי יעביד – מאחר שאין**
17 **נכנסין בהן שלא לצורך. לימא לינזקא –**
18 **שהתנגדות היו גילין לקרות בבית הכנסת. פגון**
19 **הספידא דקאי בי רב ששת – אם ימות אדם**
20 **אחר בי רב ששת, אומר אי משום יקרא ידי. אי**
21 **משום יקרא דמיתא – הוה ליה הספד של רבים.**
22 **אתו כולי עלמא – לספוד. דהוה תני הלכתא –**
23 **שהיה שונה משניות לתלמידים. בעשרים וארבע**
24 **שורות – של תלמידים. הכי גרסינן חסרא ליה**
25 **ארעא דישאל גברא רבה. היכי אספדי – במאי**
26 **אספדנו. הי צנא מלא אברא – אינו אלא כסל**
27 **שמילאורו ספרים, ואין מבין מה בתוכה. אף**
28 **שונה הלכות ולא שימש תלמידי חכמים ללמוד,**
29 **שיבינוהו טעמי משנה. ופעמים שהרי משנה**
30 **סותרין זה את זה. וצריך להצריח, כגון: הבא**
31 **במאי עסקינן, ובגון: דא מני – רבי פלוני היא,**
32 **ובגון: חסורי מיהסרא, אינו יודע מה שונה.**
33 **תקיפי ארעא דישאל – ריש לקיש, דאמרין**
34 **במסכת יומא (ט, ב): דאפילו בהדי רבה בר בר**
35 **חנה לא משתעי, דמאן דמשתעי בהדי ריש**
36 **לקיש בשוקא יחביק ליה עיסקא בלא סהדי. רב**
37 **נחמן בר יצחק מחסידו בבל, בשילחי מסכת**
38 **סוטה (מט, ב), דקאמר ליה: לא תיתני ידאת**
39 **חטא – דאיכא אנא. בתנא – כתר תורה. חלף**
40 **– עבר מן העולם. עורקמא דמאי – שלולית של**
41 **מים מכתסין. דאשמעינני – שאשמש לאדוני.**
42 **שהחמירו על עצמן – דמדאורייתא אין צריכה**
43 **שבעה נקיים אלא הרואה שלושה ימים רצופים**
44 **בתוך אחד עשר יום שבין נדה לנדה, אבל**
45 **בתחלת נדרה – אפילו ראתה כל שבעה ופסקה**
46 **לערב – טובלת בלילה. וכן החמירו על עצמן,**
47 **לפי שאין הכל בקיאים בפתח נדתה אימתי הן**
48 **עומדות באחד עשר ימים שבין נדה לנדה. ואם**
49 **תאמרו: לא יחמירו אלא בשלושה רצופין,**
50 **כדכתיב "ימים רבים בלא עת נדתה" (ויקרא טו)**
51 **– פעמים שראית דם נדה מוזקתה לשבעה**
52 **נקיים מן התורה. כיצד? התחילה לספור שבעה**
53 **נקיים לאחר שהיתה אבר גמורה, וספרה שבעה**
54 **נקיים, ובשבעה ראתה אפילו כחרדל – סתרה**
55 **הכל, וצריכה לחזור ולספור שבעה נקיים. אי**
56 **נמי שמא ראתה שני ימים ולא ידעה, והיום**
57 **ראתה וידעה, דהוה להו שלושה ימים רצופין,**
58 **וצריכה שבעה נקיים, ועל כן החמירו**
9 **להכנסת**

1 וְאִין נִיאוּתִין וּמִתְקַשְׁטִין בְּהֶם, וְאִין מְסִילִין בְּהֶם, וְאִין נִכְנְסִין בְּהֶם
2 בְּחֶמֶה לְהֵגֵן מִפְּנֵי הַחֶמֶה וּבְנִשְׁמִים מִפְּנֵי הַנִּשְׁמִים, וְאִין מְסִפִּדִין בְּהֶם
3 הַסֶּפֶד שֶׁל יְחִיד שְׁמוֹת. אֲכָל קוֹרֵין בְּהֶם וְשׁוֹנִין בְּהֶם, וּמְסִפִּדִין בְּהֶם
4 הַסֶּפֶד שֶׁל רַבִּים, כְּגוֹן חֶכֶם שֶׁמֶת שְׁמוֹת אֲסִפִּדוֹ בְּבֵית גְּדוֹל,
5 וּבֵית הַנִּסְתָּה יֵרָאוּ לֹכֶךְ.
6 הַבְּרִייתָא מְמַיִכָה בַּעֲנִין בְּתֵי כְּנִסְיוֹת: אֲמַר רַבִּי יְהוּדָה, אֵימְתִי מוֹתֵר
7 לַהֲסִיר עֲשָׂבִים מִבֵּית כְּנִסְיוֹת, בְּיָשׁוּבֵן כְּשֶׁמֶתְפַלְּלִים שָׁם, אֲכָל
8 בְּחוּרְבָנָהּ, מִנִּיחִין אוֹתָהּ וְעוֹלִין בְּהֶם עֲשָׂבִים וְלֹא יִתְלוֹשׁ, מִפְּנֵי עֲנַת
9 נֶפֶשׁ שֶׁתֵּהָא לְרֹאאִיהֶם וְכַמְבוּאֵר בַּמִּשְׁנָה.
10 מִקְשָׁה הַגְּמָרָא: עֲשָׂבִים מֵאֵן דְּכַר שְׁמִיּהוּ – וְכִי תֵנָּה קָמָא הַזְכִּיר
11 עֲשָׂבִים שְׂרֵבִי יְהוּדָה הוֹצִירָה לְוֹמֵר אֵימְתִי מוֹתֵר לַהֲסִירָם. מִיִּישְׁבַת
12 הַגְּמָרָא: חֲסוּרִי מִיִּתְקַרָּא בְּבִרְיִיתָא, וְהִכִּי תִנְתֵּי, וּמִכְבָּדִין אוֹתָהּ –
13 מִנְקִים אֶת בְּתֵי הַכְּנִסְתָּה, וּמִכְבָּדִין אוֹתָהּ – מְשַׁכְּבִים אֲבָק שֶׁבָהֶם עַל
14 הַקֶּרֶקֶר בְּזִילּוֹף מִים, כִּדִּי שְׁלֹא יַעֲלֶה בְּהֶם עֲשָׂבִים וְיִתְבּוּ. וְאֲמַר רַבִּי
15 יְהוּדָה, אֵימְתִי עוֹשִׂים כֶּךָ, בְּיָשׁוּבֵן, אֲכָל בְּחוּרְבָנָהּ, מִנִּיחִין אוֹתָהּ
16 לְעֻלּוֹת, וְאֵם עָלָה בְּהֶם עֲשָׂבִים לֹא יִתְלוֹשׁ, מִפְּנֵי עֲנַת נֶפֶשׁ.
17 בַּעֲנִין קְדוּשַׁת בְּתֵי כְּנִסְיוֹת שֶׁבָבֵל: אֲמַר רַבִּי אִסִּי, בְּתֵי כְּנִסְיוֹת
18 שֶׁכָּבְּלָה עַל תֵּנָּה הֵן עֲשׂוּיָן, שֶׁהֵתֵנוּ בְּנִייתֵם שִׁיכּוֹל לַהֲשַׁתֵּם
19 בָּהֶם, וְאֵם עַל פִּי כֵן אִין נִוְחִין בְּהֶם קְלוֹת רֹאשׁ. מִבְּרַת הַגְּמָרָא: וְאֵם
20 נִיחָה קְלוֹת רֹאשׁ הָאֲסוּרָה. מִשִּׁיבָה הַגְּמָרָא: הֵינּוּ חֲשֹׁבוֹנוֹת שֶׁל חוֹל.
21 עוֹנֵשׁ עַל חִישׁוֹב חֲשֹׁבוֹנוֹת בְּבֵית הַכְּנִסְתָּה: אֲמַר רַבִּי אִסִּי, בֵּית הַכְּנִסְתָּה
22 שֶׁמִּחְשְׁבִין בּוֹ חֲשֹׁבוֹנוֹת, מְלִינִין בּוֹ אֶת הַמֶּת. הַגְּמָרָא מְבִינָה שְׁחוּבָה
23 לַעֲדוּשׁ כֶּךָ, וְתַמְהָדָה: וְכִי מְלִינִין כְּלָמָּא דַּעְתָּהּ, הָאֵם לֹא סָגִי דְלֹא הִכִּי
24 – בְּלֹא הַלֵּנָה הַמֶּת. מִיִּישְׁבַת הַגְּמָרָא: אֵלָּא, הַכּוֹנוּנָה הִיא שְׁלִפּוֹף
25 יְבוֹאוּ לִידֵי כֶךָ שְׁלִינּוּ בּוֹ מֵת מִצּוֹה, שִׁימוּתוֹ בַּעֲדֵי מֵתִים שְׁאִין לָהֶם
26 קוֹבְרִים.
27 הַגְּמָרָא חוֹזֶרֶת לְמַבּוּאֵר בְּבִרְיִיתָא לַעֲלִי. שְׁנִינָה: וְאִין נִיאוּתִין בְּהֶם.
28 הַגְּבִלָה לְדִין זֶה: אֲמַר רַבָּא, חֲקָמִים וְתַלְמִידֵיהֶם מוֹתֵרִין לַהֲתַקְשֵׁת
29 בָּהֶם כְּבָבִיתָם, דְּאֲמַר רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ בֶּן לֹוי, מָאִי – מְדוּעַ נִקְרָא בֵּית
30 הַמְדוּשָׁה בֶּן רַבָּנָן, מִשּׁוֹם שֶׁהוּא אֲכָן בֵּיתָא דְרַבָּנָן, וּמוֹתֵרִים לַעֲשׂוֹת
31 בּוֹ מִזֶּה שְׂרָגִילִים בְּבִיתָם.
32 עוֹד שְׁנִינָה בְּבִרְיִיתָא לַעֲלִי: וְאִין נִכְנְסִין בְּהֶם בְּחֶמֶה מִפְּנֵי הַחֶמֶה
33 וּבְנִשְׁמִים מִפְּנֵי הַנִּשְׁמִים. מִבְּרַת הַגְּמָרָא: כִּי הָא – כִּפִּי הַמַּעֲשָׂה,
34 דְּרַבִּינָא וְרַב אֲדָא בְּרִי מִתְנֶה הוּא קְרִימִי וְשְׁאֵלִי שְׁאִילָתָא בְּלִימּוֹד
35 מִרְבָּא, וְאֵתָא וְיִלְחָא דְּמִיּוּרָא – זֶרֶם מִים חֹזֵק וְיִרֵד עֲלֵיהֶם, וְעִינֵי
36 מִפְּנֵי לִבִּי בְּנִישְׁתָּא, וְאֲמַר, הֵא דְּעִינִילִין לִבִּי בְּנִישְׁתָּא, לֹא מִשּׁוֹם
37 לְהֵגֵן מִמִּיּוּרָא, שׁוּא אֲסוּר, אֵלָּא מִשּׁוֹם דְּשִׁמְעָתָא בְּעָא צִילּוּתָא
38 בְּיוֹמָא מִתְּנִינָא – שְׁצִירָה לְלִימּוֹד דַּעַה צְלוּלָה כִּיּוֹם שֶׁל רוּחַ
39 צַפּוֹנִית, וְלִכְּן נִכְנְסוּ כַּדִּי שְׁלֹא יִטְרִידוּ הַמִּים אֶת דַּעְתָּהּ.
40 דִּין נִסּוֹף בַּעֲנִין כְּנִסְיָה לְבֵית הַכְּנִסְתָּה שְׁלֹא לְתַפִּילָה: אֲמַר לִיה רַב
41 אֲתָא בְּרִיה דְּרַבָּא לְרַב אִשִּׁי, אִי אֲצִמְרִיד לִיה לֵאנִישׁ לְמִיקְרִי לְנִכְרָא
42 מִכִּי בְּנִישְׁתָּא, מָאִי – מִזֶּה יַעֲשֶׂה, הֲרִי אִין נִכְנְסִים אֵלָיו שְׁלֹא לַצּוֹרֵךְ.
43 אֲמַר לִיה, אִי צוֹרְכָא מְרַבָּנָן – תַּלְמִיד חֶכֶם צַעֲרִי וְחִרְפִּי הוּא, לִימָא
44 דְּבֵר הִלְכָתָא וְאַחֵר כֶּךָ יִקְרָא לְחִבְרִי, וְאִי תֵנָּה מִשְׁנִית הוּא וְאִינוּ
45 יוֹדַע הַלְכוֹת, לִימָא מִתְנִיתָא, וְאִי קָרָא פְּסוּקֵי תוֹרָה הוּא וְאִינוּ יוֹדַע
46 אֵם מִשְׁנִית, לִימָא פְּסוּקָא. וְאִי גַם זֹאת לֹא, לִימָא לִיה לִינּוּקָא וְיִלֵּד
47 קֶטָן אִימָא לִי פְּסוּקָה – פְּסוּק שְׁלֹמֶדֶת, אִי נָפִי נִישְׁתִּי פּוֹדָתָא בְּבֵית
48 הַכְּנִסְתָּה וְנִיקוּם, שְׁגֵם הִישִׁיבָה בּוֹ מִצּוּה הִיא.
49 הַמֶּשֶׁךְ בִּיאֹר הַבְּרִייתָא לַעֲלִי. שְׁנִינָה: וּמְסִפִּדִין בְּהֶם הַסֶּפֶד שֶׁל רַבִּים.
50 מִבְּרַת הַגְּמָרָא: הִיכִי דְּמִי הַסֶּפֶדִיא דְרַבִּים. הַגְּמָרָא מְבִאֵרָת: מִחִי

1 וְהִיא הִיא רַב הַסֶּפֶד, כְּגוֹן הַסֶּפֶדִיא דְקָאִי בֵּית רַב שֶׁשֶׁת, שְׁהוּא עַל
2 אֶחָד מִבְּנֵי בֵּיתוֹ, וְרַבִּים מִתְאַסְפִּים לְכַבּוֹדוֹ וְצִרִיךְ מִקּוֹם גְּדוֹל. וּמִחִי
3 רַב שֶׁשֶׁת, כְּגוֹן הַסֶּפֶדִיא דְקָאִי בֵּית רַב הַסֶּפֶד.
4 הַסֶּפֶדִים שֶׁהוֹתֵרוּ בְּבֵית הַכְּנִסְתָּה מִשְׁטַם זֶה: רַבִּים אֲסִפְּרָה לְכַלְתִּיהָ
5 וְכַלְתוּ בְּכִי בְּנִישְׁתָּא, וְאֲמַר לְבֹאֵר זֹאת, מִשּׁוֹם קָרָא וְהַכְּבוֹד דְּרִידִי
6 וְדִמְתָּא אֲתוּ בְּזִילָה עֲלֵמָא לַהֲסִפֵּד, וְנַחֲשָׁב הַסֶּפֶד שֶׁל רַבִּים וּמוֹתֵר.
7 וְכִי יוֹרָא סְפִידָה לְהֵהוּא מְרַבָּנָן בְּכִי בְּנִישְׁתָּא אֲמַר, אִי מִשּׁוֹם יִקְרָא
8 דִּידִי וְאִי מִשּׁוֹם יִקְרָא דִּידִיה דְּמִיתָא, אֲתוּ בְּזִילָה עֲלֵמָא.
9 עוֹד בַּעֲנִין הַסֶּפֶד חֶכֶם: רִישׁ לְקִישׁ סְפִידָה לְהֵהוּא צוֹרְכָא מְרַבָּנָן
10 מִבְּבֵל, דְּשִׁכְתִּיה בְּאַרְעָא דְיִשְׂרָאֵל, דְּהוּי תֵּנִי הִלְכָתָא וְ–מִשְׁנִיתוֹ
11 בְּעֶשְׂרִים וְאַרְבַּע שׁוֹרְתָא – שׁוֹרֹת שֶׁל תַּלְמִידִים, אוֹלָם לֹא שִׁימֵשׁ
12 תַּלְמִידֵי חֲכָמִים. וְאֲמַר רִישׁ לְקִישׁ בַּהֲסִפֵּד, וְיִי, חֲסָרָא אֲרַעָא דְיִשְׂרָאֵל
13 נִכְרָא רַבָּה.
14 מַעֲשָׂה נִסּוֹף בַּעֲנִין זֶה: הֵהוּא דְּהוּי תֵּנִי הִלְכָתָא וְסִפְרָא וְסִפְרִי
15 וְתוֹסַפְתָּא, אֲךָ לֹא שִׁימֵשׁ וְלֹא לְמַד אֲצֵל תַּלְמִידֵי חֲכָמִים, וְשִׁכְבִּי.
16 אֲתוּ וְאֲמָרוּ לִיה לְרַב נַחֲמָן, לִסְפִידָה מִרְ. אֲמַר רַב נַחֲמָן, הִיכִי
17 נִסְפִידָה, הִי צָנָא דְמְלִי סִפְרִי דְחֶסֶד – הֲרִי הוּא כְּמוֹ סֵל הַמֵּלֵא
18 סְפִרִים שְׁאִינוּ, שְׁהֲרִי אִינוּ מִכִּין אֶת הַכְּתוּב בַּסְפִּירִים.
19 הַגְּמָרָא מְבִאֵרָת אֶת הַחִילּוֹק בֵּין מַעֲשִׂים אֵלֶּה: תָּא הוּי מַה בֵּין תַּקִּיפִי
20 דְאַרְעָא דְיִשְׂרָאֵל כְּרִישׁ לְקִישׁ, וְאֵם עַל פִּי כֵן הַסֶּפֶדִי אֶת הַחֶכֶם שֶׁרַק
21 שְׁנָה וְלֹא שִׁימֵשׁ, שֶׁסָּבֵר שֶׁגַם הוּא נַחֲשָׁב תַּלְמִיד חֶכֶם, לְחִסְדִּי דְרַבָּל
22 כְּרַב נַחֲמָן, וְאֵם עַל פִּי כֵן לֹא הַסֶּפֶדִי לְמִי שְׁלֹא שִׁימֵשׁ, שֶׁסָּבֵר שְׁהוּא
23 אִינוּ נַחֲשָׁב תַּלְמִיד חֶכֶם.
24 עוֹד מוֹדְבִיר רִישׁ לְקִישׁ בַּעֲנִין הַשּׁוֹנָה מִשְׁנִית בְּלִבָּד: תֵּנִי תֵּנִי הֵתֵם (אֲבֹת
25 פִּי אֲמַר), וְדִאֲשְׁתַּמֵּשׁ בְּתֵנָּה – בְּכַתֵּר תוֹרָה, חֶלֶף – יִחְלּוֹף מִן הָעוֹלָם.
26 תֵּנִי רִישׁ לְקִישׁ לְבֹאֵר הַמִּשְׁנָה, זֶה הַמִּשְׁתַּמֵּשׁ בְּמִי שֶׁשְׁוֹנֶה הִלְכוֹת –
27 מִשְׁנִית בְּתֵרָה שֶׁל תוֹרָה, אֵם שְׁלֹא שִׁימֵשׁ תַּלְמִידֵי חֲכָמִים. מֵאֲמַר
28 נִסּוֹף בַּעֲנִין הַשְׁתַּמְשׁוֹת בְּלִימּוֹד: וְאֲמַר עוֹלָא, לְשַׁתְּמֵשׁ אִינִישׁ בְּמָאן
29 דְּתֵנִי לַעֲצֵמוֹ אֲרַבְּעָה סְדְרֵי מִשְׁנָה, וְלֹא לְשַׁתְּמֵשׁ בְּמָאן דְּמִתְנִי
30 לְאַחֵרִים אֲרַבְּעָה סְדְרֵי מִשְׁנָה. וְדִבְרֵי רִישׁ לְקִישׁ הֵם כִּי הָא – כִּפִּי
31 הַמַּעֲשָׂה, דְּרִישׁ לְקִישׁ תָּוֹה אֲזִיל בְּאִוְרָתָא וְ–בִּדְרָךְ, וּמִמָּא לַעֲזִירְקָא
32 דְּמָא וְ–שְׁלֹלִית מִים, אֲתָא הֵהוּא נִכְרָא, אֲרַבְּכִיה לְרִישׁ לְקִישׁ
33 אֲבִתְפִּיחָה וְקָא מַעֲבֵר לִיה אֶת הַמִּים. אֲמַר לִיה רִישׁ לְקִישׁ, הָאֵם קָרִית
34 בְּתוֹרָה. אֲמַר לִיה הֵהוּא גְּבִרָא, אֲכָן קָרִינָא. אֲמַר לוֹ רִישׁ לְקִישׁ, הָאֵם
35 אֲתָה גַם תִּנִּית מִשְׁנִית. אֲמַר לוֹ, אֲכָן תִּנְיָא אֲרַבְּעָה סִידְרֵי מִשְׁנָה.
36 אֲמַר לִיה, פְּסָלָתָ לְךָ אֲרַבְּעָה סִידְרֵי – חֲצַבְתָּ לְךָ אֲרַבְּעָה הִרִים, שֶׁהֵם
37 אֲרַבְּעַת הַסְּדָרִים, וְשִׁמְעָתָ בְּרִי לְקִישׁ וְכַלּוֹמֵר אוֹתִין אֲבִתְפִּיחָה (בְּתַמְיָה),
38 אִינִי רּוֹצֵה לְהַשְׁתַּמֵּשׁ בָּךְ, אֲלֵא שְׁרִי וְ–הַשְׁלֵךְ אֶת בְּרִי לְקִישָׁא בְּמָאן.
39 אֲמַר לִיה אוֹתוֹ אֲדָם, אֵם עַל פִּי כֵן נִיחָא לִי דְאַשְׁמַעְיָן – שֶׁאֲשַׁמֵּשׁ
40 לְמִרְ. אֲמַר לוֹ רִישׁ לְקִישׁ, אִי חֶכֶם, גְּמוּר מִינִי הָא מִלְּתָא – לְמַד מִמֶּנִּי
41 דְּבֵר הַלְכָה זֶה, דְּאֲמַר רַבִּי יוֹרָא, בְּנוֹת יִשְׂרָאֵל הֵן חֲסִימוּ עַל עֲצָמָן,
42 שְׁאֵפִילוּ רֹאשׁוֹת מִיַּפֶּת דָּם בְּחֶרְדֵּל, יוֹשְׁבוֹת עֲלֵיו שְׁבַעֲה נְקִיִּים כְּדִין
43 טוֹמָא 'זֶבֶה גְּדוּלָה' שְׂרַתָּה שְׁלֹשָׁה יָמִים רְצוּפִים.
44 אֲגַב שְׁעִסְקוּ בַּהֲסִפֵּד חֶכֶם הַשּׁוֹנָה הַלְכוֹת, מִבִּיאָה הַגְּמָרָא בְּרִייתָא
45 בְּמַעֲלַת הַשּׁוֹנָה הַלְכוֹת: תֵּנָּה דְכִי אֲלִיָּהוּ הַנְּבִיא, כִּל הַשּׁוֹנָה הִלְכוֹת,
46 שֶׁהֵם מִשְׁנָה וּבְרִייתָא וְהַלְכָה לְמַשָּׁה מִסְנִי, מוֹכַחַת לוֹ שֶׁהוּא בֶּן
47 עוֹלָם תֵּנָּה, שְׁנֵאֲמַר (בְּחִסְקוֹ 11) 'הִלְכוֹת עוֹלָם לוֹ, אִל תִּקְרִי 'הִלְכוֹת'
48 אֵלָּא 'הִלְכוֹת', כְּלוֹמֵר שֶׁהַשּׁוֹנָה הַלְכוֹת עוֹלָם לוֹ, שֶׁהוּא בֶּן עוֹלָם
49 הַבֵּא.
50 תֵּנִי רַבָּנָן

כל שבוע חוזרים ונשנים כל העניינים שהיו בששת ימי בראשית, שלכן אומרים בשירי של יום המזמור המתאים להתהוות שהייתה ביום זה.

משיחת כ"ה טבת, ה'תש"ז

מבטלין תלמוד תורה להוצאת המת לקבורה, ולהכנסת הפלה מבית
אביה לחופתה. אמר עליו על רבי יהודה ברבי אילעאי, שהיה מבטל
תלמוד תורה להוצאת המת ולהכנסת הפלה, ואף שהיתה תורתו
אומנתו ולא היה לו עסק אחר.
הברייתא מגבילה דין זה בהוצאת המת: כמה דברים אמורים,
בשאין שם אנשים ללוות המת כדי כל צורכו, אבל אם יש שם כל
צורכו, אין מבטלין. וכמה אנשים הם כל צורכו, אמר רב שמואל
בר אבין משמיה דרב, תריסר אלפי גברי – שנים עשר אלף איש
שיבואו ללוותו, ועוד שיתא אלפי שפורי – ששת אלפים אנשים
שמכריזים שיבואו לכבדו. ואמר, לת, תריסר אלפי גברי, ומיניהו
– ומתוכם שיתא אלפי שפורי, כלומר ששת אלפים שילווחו, ועוד
ששת אלפים שיכריזו.
שטות נוספות כמה הוא כל צורכו: עולא אמר, כגון שיהיו שם
הרבה אנשים עד דהייצי גברי – שתהיה מחיצת אנשים מאבולא
[שער העיר] עד סיכרא [בית הקברות], ששם סופדים לו. רב
ששט אמר, בתינתה של תורה בסיני, כך נמלטה מן העולם, והיינו
פטירת תלמיד חכם שבכך תלמודו בטל, מה בתינתה היתה בששים
ריבוא, אף נמלטה בששים ריבוא, ועד שיש מנין זה צריך לבטל
תורה ללוותו. והני מילי למאן דקרי מקרא ותני משניות לעצמו,
אבל למאן דמתני לאחרים, לית ליה שיעורא עד כמה יש לבטל
תורה ללוותו, אלא בכל אופן מבטלים.
הגמרא חזרת למעלת קדושת בית הכנסת, ותחילה מביאה
ברייתא בענין גלות השכינה: תניא, רבי שמעון בן יוחי אומר, בוא
וראה כמה חביבין ישראל לפני הקדוש ברוך הוא, שכל מקום שגלו
בין האומות שכינה עמהן, כשגלו למצרים היתה שכינה עמהן,
שנאמר (שמואל א' ב' כו) 'הנגלה נגליתי (לבית) [אל בית] אביך בחיותם
במצרים' וגו'. וכן כשגלו לבבל היתה שכינה עמהן, שנאמר (שעריה מג
יד) 'בה אמר ה' וגו' למענכם שלחתי בבלה', ודורשים שאף השכינה
עצמה גלתה לבבל עמהם.
מוסיפה הברייתא: ואף כשהיו עתידין לינאל, שכינה נגאלת עמהן,
שנאמר (דברים י' א) 'אשכח את שבותך, ויש לדייך, והשיב'
לא נאמר כפי שראוי היה לומר, אלא 'אשכח', מלמד שגם הקדוש
ברוך הוא שב עמהן מנין הנלוות.
מבררת הגמרא: כשהיתה השכינה בבבל חזרה שרתה. משיבה
הגמרא: אמר אבין, בבי כנישתא דהוציל – שהיה בעיר הוצל, ובבי
כנישתא דשף ותיב – שחבר וחזר ונבנה בנהרדעא, ולא תימא
שהיתה בכל עת הקא והקא, אלא ומנין הקא ומנין הקא.
מאמר נוסף של אבין בענין זה: אמר אבין, תיתי לי – ישולם שכרי,
דאפילו בי מרחיקא – כשאני במרחק פרסה מאחד מבתי כנסיות
אלו, עיילא ומצילא תהם, משום שהשכינה מצויה שם.
מביאה הגמרא שני מעשים שאירעו בבית הכנסת דשף ותיב:
אביה דשמואל [ולין] הוו יתיב בכנישתא דשף ותיב בנהרדעא,
אתיא שכינה לבית הכנסת, ושמעו אבי שמואל ולוי קול ריגשא
[רחש] והיינו שהשכינה באה [וקמו] ונפקו מבית הכנסת מפני
כבוד השכינה. אמנם רב ששט שהיה עויר, הוה יתיב בפעם אחרת
בבי כנישתא דשף ותיב בנהרדעא, ואתיא שכינה [לא נפק, אתו
מלאכי השרת וקא מכעו ליה] בהפחיתותו. אמר לפני – לפני ה',
רבנו של עולם, עלוב ושאני עלוב, מי נדחה מפני מי, כלומר, הלא
אני עויר ואיני יכול לצאת לבדי, ומדוע אני נדחה מבית הכנסת.
אמר ליה ה' למלאכי השרת, שפקוהו.
מאמר נוסף בענין קדושת בתי כנסיות בזמן הגלות: נאמר על זמן
הגלות (יחזקאל יא טו) 'ואהי להם למקדש מעט', אמר רבי יצחק,
המקומות שבהם יתיקיים דבר זה, אלו בתי כנסיות ובתי מדרשות
שכבכל. ורבי אלעזר, אמר זה בית רבינו [רב] שכבכל.
דרשה נוספת בענין זה: דרש רבא, מאי דכתיב (תהלים צ א) 'ה' מעון
אתה היות לנו בדר ודר', היכן אותו מעון שבו שוכן ה' בזמן הגלות,
אלו בתי כנסיות ובתי מדרשות.
מאמר נוסף בענין זה: אמר אבין, מריש הוא גריסא לתלמודי

בביתא, ומצילא [והתפללתיו] בבי כנישתא. אך כיון דשמיית להא
דקאמר דוד (שם כו) 'ה' אהבתי מעון ביתך', ומעון בית ה' הוא בית
הכנסת כדרשת רבא לעיל, הוא גריסא בבי כנישתא ששם הוא
מעון ה'.
עוד בענין בתי כנסיות שבבבל: תניא בברייתא, רבי אלעזר הקפרי
אומר, עתידין בתי כנסיות ובתי מדרשות שכבכל שיקבעו לעתיד
לבוא בפרין ישראל, שנאמר בנבואה על ביאת נבוכדנצר (ירמיה מז
יד) 'כי כתבדו בהרים וכברמל בים יבוא', ומשמע שההרים תבור
וכרמל עברו את הים ובאו ממקומם למקום נתינת התורה כשרצו
שתינת עליהם, והלא דברים קל וחומר, ומה תבור וכרמל שלא באו
אלא לפי שעה לקבל וללמוד תורה, ובזכות זו נקבעים בפרין ישראל,
שהרי הם נמצאים בה, בתי כנסיות ובתי מדרשות שבבבל, שתמיד
קורין ומדפיצין בהן תורה, על אחת כמה וכמה שיקבעו בארץ
ישראל.
דרשה בענין ההרים שרצו שתינת התורה עליהם: דרש רב פריא,
מאי דכתיב (תהלים סח ט) 'למה תרצוין הרים ונגנים החר קמד אלהים
לשבתו', דרשים דם תבור וכרמל שבשעת מתן תורה נתגאו ואמרו
'עלי תינתן התורה' (כיר צט א), ותרצוין הוא נוטריקון 'תרצו דין'
כלומר תקיימו דין, שעתה בתי קול ואמרה להם, למה תרצו דין עם
סיני שעליכם תינתן התורה ולא עליה, הלא בולכם בעלי מומים
אתם אצל סיני, ודורשים זאת ממה דכתיב הקא ונגנים, וכתיב
התם בבועלי מומים (ויקרא כב א) 'א' נגן א' דק', והיינו שהם בעלי
מומים מחמת גאוותם, ואילו הר סיני שפל היה. מסיימת הגמרא:
אמר רב אשי, שמע מינה מדרשה זו, האי מאן דהייר [שמתגאה]
בעל מוה הוא.
שינו במשנה: בית הכנסת שחבר אין עושין אותו קפנדריא.
מבררת הגמרא: מאי קפנדריא. משיבה הגמרא: אמר רבא,
קפנדריא בשמה, כלומר כפירוש, ומאי בשמה, כמאן דאמר,
אדמקיפנא אדרי – עד שאקיף שורות בתים אלו, איעול בהא –
אכנס דרך בית זה ואקצר דרכי, ואף כאן תחת להלך סביב בית
הכנסת מקצר בו דרכו.
הגמרא מגבילה דין זה: אמר רבי אבהו, אם בבית הכנסת היה כבר
שביל מעיקרא – קודם שנבנה, מותר לקצר שם דרכו.
היתר נוסף: אמר רב נחמן בר יצחק, הנכנס לבית הכנסת על מנת
שלא לעשות קפנדריא אלא לשחות בתוכו, ולאחר מכן רוצה
לצאת דרך פתח אחר, מותר לעשותו קפנדריא.
היתר נוסף: ואמר רבי חלבו אמר רב הונא, הנכנס לבית הכנסת
להתפלל בו, מותר לעשותו קפנדריא, שנאמר (יחזקאל מז ט) 'וכבוא עם
הארץ לפני ה' במועדים הקא דרך שער צפון להשתחוות יצא דרך
שער נגב, ומבואר שהנכנס לצורך מצוה מותר לו לצאת דרך שער
אחר.
שינו במשנה: אם עלו בו עשבים לא יתלוש מפני עגמת נפש.
מקשה הגמרא: והתניא בברייתא, אינו תולש עשבים מבית הכנסת
שחבר ומאכיל לבהמה, אבל תולש ומניח במקום שתלש, שיש
עגמת נפש לרואיהם וירצו לבנותו כבתחילה, ושלא כמבואר
במשנה שאין לתלוש כלל.
מותרת הגמרא: כי תנן גמי מתניין תולש ומאכיל תנן – גם כוונת
המשנה היא לאסור רק כשתולש ומאכיל, ולא כשתולש ומניח.
ברייתא בענין מקום נוסף שאין נוהגים בו בבזיון כבית הכנסת: תנו
רבנן, בית הקברות אין נוהגין בהן קלות ראש, ואין מרעין בהן בהמה,
ואין מוליכין בהן אמת [תעלות המים], ואין מלקטין בהן עשבים.
ואם ליקט עשבים, שורפן במקום, מפני כבוד מתים.
הגמרא מבררת את הטעם 'מפני כבוד מתים': אהני – על מה
נאמר טעם זה, אילימא אפיסא שאם ליקט עשבים שורפם
במקומם, קשה כיון ששורפן במקומן מאי כבוד מתים איכא בכך.
משיבה הגמרא: אלא נאמר ארישא, שאין נוהגים בבית הקברות
בקלות ראש מפני כבוד המתים.

מגילה. פרק רביעי – בני העיר דף כט עמוד א – מתוך מהדורת "אבן ישראל" (שטיינזלץ) רכה רש"י תוספות

1 להכנסת בלה – ללוותה מבית אביה לבית חופתה. כגון רחיצה גברי מאבולא לסיכרא
2 – מחיצת אנשים משער העיר עד בית הקברות, מקום שסופרין אותו שם. כנתינתה –
3 של תורה. דשף וייתב – ובנאה יכניה וסיעתו מאבנים ועפר שהביאו עמון בגלותו, לקיים
4 מה שנאמר "כי רצו עבדיך את אבניה ואת עפרה יחוננו" (תהלים קב). דכי מרחקא פרסה
5 – אני נכנס להתפלל בתוכו. רב ששת – סגי
6 נחור הוה. בית רבינו – רב. וכברמל בים יבוא
7 – למדנו שעבר כרמל את הים, ואימתי היה –
8 בשעת מתן תורה. כשמה – כמשמעה.
9 אדמקיפנא אדרי איעול בהא – בעוד שאקף
10 שורות של בתים הללו אכנס דרך הבית הזה,
11 ואקצר את הדרך ממבוי למבוי, ובית הכנסת בין
12 שנידן. מעיקרא – קודם שנבנה בית הכנסת
13 שם. ארישא – משום כבודו של מתיס. א"אין
14 נהנין בהן קלות ראש? קאי. משנה קורין
15 בפרשת שקלים – להודיע שיביאו שקליתן
16 באר, כדי שיקריבו באחד בניסן מתרוומה
17 חדשה, כדאמרין בגמרא. ופספסין לשבת
18 הבאה – מלומר פרשה שנייה, כדי שתקרא
19 פרשת זכור בשבת הסמוכה לפרים, לסמוך
20 מזהות עמלק למחית המן. פרה אדומה –
21 להודיע את ישראל לטהר, שיעשו פסחיתן
22 בטהרה. ברביעית החדש הוה לבם – ששם
23 פרשת הפסח. ובתלמוד ירושלמי גרסינן: אמר
24 רבי חמא, בדין הוא שקדום החדש לפרשת
25 פרה, שהרי באחד בניסן הוקם המשכן ושני לו
26 נשרפה הפרה, ומפני מה הקדימוה – שהיא
27 טהרתן של ישראל. לכל פספסין – מלקרות
28 בענין היום, וקורין בענין מועד מעין המאורע.
29 למעמדות – וקורין במעשה בראשית, כדקתני
30 לקמן בכתיבתך. גמרא משמעין על השקלים
31 – בהכרזת בית דין.

ועל

1 מבטלין תלמוד תורה להוצאת המות, ולא קשיא מההיא דמסכת דרך ארץ (והא פרק
2 ח). דאמרין: מעשה ברבי עקיבא שמצא מת מצוה בדרך ונשא ארבעה מילין
3 עד שהביאו לבית הקברות, וכשבא אצל רבי יהושע ורבי אליעזר וספר להם, אמרו לו: על
4 כל פסיעה ופסיעה שפסעת כאילו שפכת דם נקי – לא היה מפני שביטל למדור, אלא משום
5 שהזיוז ממקומו, ומת מצוה קונה מקומו.
6 הני מילי למאן דקרי ותני אבל למאן דמתני לית
7 ליה שיעורא – ממילא שמעין דלמאן דלא
8 קרי ותני – אית ליה שיעורא, ואין מבטלין תלמוד
9 תורה בשבילו אלא כדי צרכו, להתעסק בו.
10 ודוקא לענין ביטול תורה, אבל לענין ביטול
11 מלאכה – אסור לכל בני העיר, שהרי בפרק "אלו
12 מגלחין" (מועד קטן כו, ב) ושם) לא מחלק בענין
13 אסור מלאכה בין מאן דקרי ותני למאן דלא קרי
14 ותני.
15 אין מרעין בהן בדמות – משום כבודו של
16 מתיס. אבל האילנות שנוטעין בהן –
17 מותרין, ואין בהם משום כבודו של מתיס, אחרי
18 שאין על הקברים עצמן.
19 לכל מפסיקין וכו' וליום הכפורים – צריך לומר
20 דמיירי במנחת יום הכפורים שחל להיות
21 בשבת, ואזא קאמר שמפסיקין מן הסדר שחל
22 באותו שבת, וקורין בפרשת עריות. וכן בכל הני
23 שאין קורין אלא שלשה כגון תענית ומעמדות
24 וחנוכה ופורים. דליכא למיירי דמיירי ביום
25 הכפורים שחרית שקורין בפרשת אחרי מות בחול
26 ששה ובשבת שבעה – דאם כן אמאי נקט יום
27 הכפורים? אפילו שאר מועדות נמזי
על

1 בבל היכא? אמר אבוי: כבי
2 כנישתא דהוצל וכבי כנישתא ד"דשף וייתב" בנהרדעא. ולא תימא הכא והכא, אלא ומנין
3 הכא ומנין הכא. אמר אבוי: תיתי לי דכי מרחיקא פרסה, עיילא ומצלינא התם. אבוי
4 דשמואל ולוי הוו יתבי כנישתא דשף וייתב בנהרדעא. אתיא שכינה שמעו קול רישא, קמו ונפקו. רב ששת הוה יתיב כבי
5 כנישתא דשף וייתב בנהרדעא, אתיא שכינה ולא נפק. אתו מלאכי השרת וקא מבטו ליה. אמר לפניו: רבונא של עולם, עלוב
6 ושאניו עלוב מי נדחה מפני מי? אמר להו: שבקוהו! ואתי להם למקדש מעט, אמר רבי יצחק: אלו בתי כנסיות ובתי מדרשות
7 שבבבל. ורבי אלעזר אמר: זה בית רבנו שבבבל. דרש רבא: מאי דכתיב: "ה' מעון אתה היית לנו"? אלו בתי כנסיות ובתי מדרשות.
8 אמר אבוי: מריש הווי גריסנא בביתא ומצלינא כבי כנישתא. פיון דשמייעת להא דקאמר דוד: "ה' אהבתי מעון ביתך", הווי גריסנא
9 כבי כנישתא. תניא רבי אלעזר הקפר אומר: עתידין בתי כנסיות ובתי מדרשות שבבבל שיקבעו בארץ ישראל, שנאמר: "פי כתבור
10 פהרים וכברמל בים יבוא". והלא דברים קל וחומר: מה כתבור וכברמל שלא באו אלא לפי שעה ללמוד תורה, נקבעים בארץ ישראל,
11 בתי כנסיות ובתי מדרשות שקורין ומרביצים בהם תורה על אחת כמה וכמה! דרש רב קפרא: מאי דכתיב: "למה תרצדון הרים
12 גבונים"? יצתה פת קול ואמרה להם, למה תרצו דין עם סיני? פולכם פעלי מומים אתם אצל סיני! כתיב: "גבונים", וכתיב
13 הרים: "או גבן או דק". אמר רב אשי: שמע מינה האי מאן דיהיר, בעל מום הוא. "אין עושים אותו קפנדראי". מאי "קפנדראי"?
14 אמר רבא: קפנדראי כשמה. כשמה? כמאן דאמר אדמקיפנא אדרי, איעול בהא. אמר רבי אבהו: אם היה שבייל מעיקרא מותר.
15 אמר רב נחמן בר יצחק: הנכנס על מנת שלא לעשות קפנדראי מותר לעשות קפנדראי. ואמר רבי חלבא אמר רב הונא: הנכנס
16 לבית הכנסת להתפלל מותר לעשותו קפנדראי, שנאמר: "וכבאו עם הארץ לפני ה' בפועלים הפא דרך שער צפון להשתחוות יצא
17 דרך שער נגב". "עלו בו עשבים לא יתלוש מפני עגמת נפש". והתנאי: אינו תולש ומאכיל, אבל תולש ומנח! כי תנן נמי מתניתין
18 - תולש ומאכיל תנן. תנו רבנן: בית הקברות, אין גוחגין בהן קלות ראש. אין מרעין בהם בהמה, ואין מולכין בהן אמת הפנים, ואין
19 מלקטין בהם עשבים. ואם לאקט שורפן במקומו, מפני כבוד מתיס. אהיאי? אילמא אסיפא - פיון ששורפן במקומו מאי כבוד מתיס
20 איכא? אלא ארישא. משנה ראש חדש אדר שחל להיות בשבת קורין בפרשת שקלים. חל להיות בתוך השבת מקדימין לשעבר,
21 ומפסיקים לשבת אחרת. בשנה יכור, בשלישית פרה אדומה, ברביעית "החדש הזה לכם", בחמישית חזרין לכסדרן. לכל מפסיקין
22 בראשי חודשים, בחנוכה, ובפורים, בתעניות, ובמעמדות, וביום הכפורים. גמרא תנו התם: באחד באחד משמעין על השקלים,
ועל

הנשמה מצד-עצמה רצונה לעלות למעלה ולידבק בשורשה ומקורה כו' וכדי שתהא נאחזת למטה בגוף גשמי, יש צורך בדומם-צומח-חי גשמיים כמו הגוף הגשמי.

ממאמר יו"ד שבת ה'תשי"ד

על הכלאים דומן זריעה היא - לא דוקא זמן זריעה, שהרי לא היו דומן שמפרש
ב"המקבל" (בבא מציעא ק"ב). אלא רוצה לומר: סוף זריעה, וכבר גדלו התבואות
והזרעים ואו הכלאים ניכרין. אבל קודם לכן אינו ניכרין. **והרא** מכלל חבירתה איתמר -
ואם תאמר: ומאן דאמר מכללא, אמאי אמרה? והא כיון דידעין אידך, כל שכן האו וש

לומר: דמאן דאמר באתריה דרב הוה, דסבר
דראש חודש אדר שחל להיות בשבת שאין
מוציאין כי אם שתי תורות, ולא הוה ידעי כלל
איך דרבי יצחק, ומהו הטעם איצטרך
לאשמועין ההיא דראש חודש טבת שחל להיות
בשבת דמוציאין שלשה ספרי תורה.
והלכתא אין משגיחין בתוכה - פירושו:
לעשותו עיקר, ואף על גב דהלכתא
כרבה לגבי רב יוסף, מרמז חזקין לפסוק הלכה
כוותיה, משום דפלגי עליה שאר אמוראי.
עדיין

ועל הכלאים. בשלמא על הכלאים - דומן זריעה
היא. אלא על השקלים מנלן? אמר רבי מבי, אמר
רבי יאשיה: אמר קרא: "זאת עלת חדש בחדשו".
אמר תורה: חדש והבא קרבן מתרומה החדש,
ובין דבניסן בעי אקריבי מתרומה החדש, קדמינן
וקרינן באחד באדר, כי היכי דליתו שקלים למקדש.
כמאן? דלא כרבן שמעון בן גמליאל. דאי רבן שמעון
בן גמליאל, האמר: שתי שבתות, דתניא: שאולין
בהלכות הפסח קודם לפסח שלשים יום. רבן שמעון

בן גמליאל אומר: שתי שבתות. אפילו תימא רבן שמעון בן גמליאל. בין דאמר מר: בחמשה
עשר בו שולחנות יושבין בעדינה ובעשרים וחמשה יושבין במקדש, משום שולחנות קדמינן
וקרינן. מאי פרשת שקלים? רב אמר: "צו את בני ישראל ואמרת אליהם את קרבני לחמי".
ושמואל אומר: "כי תשא". בשלמא למאן דאמר "כי תשא", היינו דקרי לה פרשת שקלים,
דכתיב בה "שקלים". אלא למאן דאמר "את קרבני לחמי", מיד "שקלים" כתיבי התם? אין.
מעמא מאי? כדרבי מבי. בשלמא למאן דאמר "צו את בני ישראל", משום דכתיבי "קרבנות"
התם, כדרי מבי, אלא למאן דאמר "כי תשא", "קרבנות" מן כתיבי? שקלים לאדנים כתיבי!
כדתני רב יוסף: שלש תרומות הן: של מזבח למזבח, ושל אדנים לאדנים, ושל בדר הבית
לברך הבית. בשלמא למאן דאמר "כי תשא", היינו דשני האי ראש חדש משאר ראשי
חדשים. אלא למאן דאמר "צו את קרבני", מאי שני? שני, דאילו ראשי חדשים קרו שיתא
בענינא דיומא וחד בראש חודש, ואילו האידנא פולחו בראש חודש. הניחא למאן דאמר:
לסדר פרשיות הוא חזיר. אלא למאן דאמר: לסדר ההפטרות הוא חזיר ופרשתא דיומא
קרינן, מאי שני? שני, דאילו ראשי חדשים קרו שיתא בענינא דיומא וחד קרי בראש חודש,
ואילו האידנא קרי תלתא בענינא דיומא וארבעה קרו בראש חודש. מיתבי: ראש חודש
אדר שחל להיות בשבת קורין בפרשת שקלים, ומפטירין ב"הודיע הכהן". בשלמא למאן
דאמר "כי תשא", היינו דמפטירים ב"הודיע הכהן" דמי ליה, דכתיב: "קסף נפשות ערבו".
אלא למאן דאמר: "את קרבני לחמי", מי דמי? דמי, כדרבי מבי. מיתבי: חל להיות בפרשה
הסמוכה לה בין מלפניה, בין לאחריה קורין אותה וכופלין אותה. בשלמא למאן דאמר "כי
תשא", היינו דמתרמי בההוא זמנא. אלא למאן דאמר "צו... את קרבני", מי מתרמי בההוא
זמנא? אין, לבני מערבא דמסקי לראשיתא בתלת שנין. תניא פותיה דשמואל: ראש חודש
אדר שחל להיות בשבת קורין "כי תשא" ומפטירין ב"הודיע הכהן". אמר רבי יצחק נפחא:
ראש חודש אדר שחל להיות בשבת מוציאין שלש תורות, וקורין בהן, אחד בעניינו של יום,
ואחד בשל ראש חודש, ואחד ב"כי תשא". ואמר רבי יצחק נפחא: ראש חודש טבת שחל
להיות בשבת מביאין שלש תורות וקורין בהן, אחד בעניינו של יום, ואחד בראש חודש,
ואחד בחנוכה. וצריכא. דאי איתמר בהא - בהא קאמר רבי יצחק, אבל בהך פרב סבירא ליה

דאמר פרשת שקלים "את קרבני לחמי", ובשתי תורות סגי. קא משמע לן, ולימא הא ולא בעיא הך! תדא מפלל חבירתה איתמר.
איתמר: ראש חודש טבת שחל להיות בחול, אמר רבי יצחק: קרו תלתא בראש חודש, וחד בחנוכה. ורב דימי דמן חיפה אמר: קרו
תלתא בחנוכה וחד בראש חודש. אמר רבי מני: פותיה דרבי יצחק נפחא מסתברא, דתדיר ושאנו תדיר תדיר קודם. אמר רבי
אבין: פותיה דרב דימי מסתברא, מי גרם לרביעי שיבא? ראש חודש. הלכך רביעי בראש חודש בעי מיקרי. מאי הוה עולה? רב יוסף
אמר: אין משגיחין בראש חודש. ורבה אמר: אין משגיחין בחנוכה. והלכתא: אין משגיחין בחנוכה, וראש חודש עיקר. איתמר: חל
להיות ב"ואתה תצוה", אמר רבי יצחק נפחא: קרו שיתא מ"ואתה תצוה" עד "כי תשא", וחד מ"כי תשא" עד "ועשית". אמר אבין:

אמרי:

ועל הכלאים - לעקור כלאי הזרעים הניכרין בין התבואה. חודש בחדשו לחדשי השנה
— כל הני חדשים למה לוי? אלא אמר תורה - יש לך חודש שאתה צריך לחדשו
בהבאת עלות תמידין ומוספין מתרומה חדשה - והוה ניסן. כדאמרין בראש השנה
דגמירין שנה שנה מניסן, דכתיב "ראשון הוא לכם לחדשי השנה" (שמות יב). כמאן -
מקמינן כולי האי, דלא כרבן שמעון בן
גמליאל. בחמשה עשר באדר שולחנות - בעלי
מטבעות, המתחלפין שקלי כסף בפרסות. יושבין
במקדש - הוא סימן שכבר קרב זמן לתרום את
הלשכה בשלש קופות, וימחרו ויביאו. דמאותו
היום מתחילין למשכן את המעבדים. משום
שולחנות קרימין - לאחר באדר, דהיינו שתי
שבתות. וטעמא דרבן שמעון בן גמליאל ורבנן
בפרק קמא דפסחים (ו. א.). **מעמא כדרי מבי** -
טעמא מאי מיתבין שקלים באדר - כדרי מבי,
שיקריבו קרבנות באחד בניסן מתרומה חדשה.
והך מצוה התם כתיבא. שקלים לאדנים כתיבי
— התם, כדכתיב "ולקחת את כסף הכפורים
ונתת אותו על עבודת אהל מועד" וכן השקלים
שנעשו מהן אדני המשכן, כדכתיב "ובסף פקודי
העדה וגו' ויהי מאת כפר הכסף לצקת את אדני
הקדש" וגו'. שלש תרומות - נאמרו שם
"מחצית השקל תרומה לה" "יתן תרומת ה"
"לחת את תרומת ה" תרומת אדנים ויהיה
לאדנים, ותרומת מזבח למזבח, לקנות מהן
קרבנות צבור לכל השנה, דכתיב בה "לכפר על
נפשותיכם". לברך הבית - היא לא היתה שוח
בבוקל, אלא איש כפי נדבתו. שנאמר "ויבאו
האנשים על הנשים כל נדיב לב" וגו' (שמות
לה). הניחא למאן דאמר - בפרקין, האי דקתני
מתניתין בחמישית חזקין לבסדרן. לסדר
פרשיות הוא חזיר - שקראו את אלו, והפסיקו
מלקרות את פרשת השבת. איכא למימר
כדאמר האיגנא קרו כלולו בראש חודש, אלא
למאן דאמר כו' דמרש חזקין לבסדרן לסדר
ההפטרות - אלאמה ההפטרות הופסקו עד הנה
אבל לא הפרשיות, דעני השתא הוה קרו נמי
מענינא דיומא, מאי שני כדרי מבי - זאת
עולת חודש בשקלים אמר. חל להיות - ראש
חודש אדר בפרשה הסמוכה לפרשת שקלים.
וכופלין אותה - בשבת שניה, אף על פי
שקראוה בראשונה. כההוא זמנא - באותו פרק
של אדר. פי מתרי - והלא בפרשת פינחס
היא, שהיא סמוכה לחדש אב. דפסקי אורייתא
— מסימין חמשה חומשין פעם אחת לשלש
שנים, ולא בכל שנה כמו שאנו עושין. אין
משגיחין - לעשות עיקר.

אמר

החוקרים הקשו מאין הוא חיות הנשמה? דאין הדעת נותנת שתהיה חיות הנשמה מלחם גשמי. ואין לומר דהנשמה יכולה להיות בלי
מזון, דאם כן . . מאי טעמא תצא הנשמה מחמת מניעת אכילה?

ממאמר יו"ד שבת ה'תשי"ד

ומכריזים אף על עקירת הכלאים של זרעים מן השדות.
מבררת הגמרא: בשלמא על הכלאים מובן מדוע מכריזים בראש חודש אדר, משום דסוף זמן וריעה היא, שכבר גדלו הזרעים והכלאים ניכרים ויש לעקור, אלא מה שמכריזים אז על השקלים מנול.
משיבה הגמרא: אמר רבי אמר רבי יאשיה, דאמר קרא (במדבר כח יז) זאת עולת חודש בחודשו לחודשי השנה, ויש לדייק מכך שכל הכתוב כמה פעמים תיבת 'חודש', שאמרה תורה, חדש והבא קרבן מתירומה חדשה – יש חודש שתחדש אותו בקרבנות מתרומה חדשה, ולמדו בגזירה שזה שהוא ניסן, וכן דבנין בעי אקרוי מתירומה חדשה, קדמין וקרינן – מכריזים על השקלים באחד באדר שהוא חודש קודם לכן, כי היכי דליתו – שיביאו בני ישראל שקלים למקדש והיו מעות לקרבנות.
מבררת הגמרא: במאן – כאיזה מן התנאים שנינו כאן. משיבה הגמרא: דלא ברין שמעון בן גמליאל, דאי רבן שמעון בן גמליאל, דתניא שבתות קודם. דתניא בברייתא, שואלין ודורשין בחלכות הפסח קודם לפסח שלשים יום, רבן שמעון בן גמליאל אומר, די בשתי שבתות קודם.
דוחה הגמרא: אפילו תימא ששנינו ברבן שמעון בן גמליאל, מכל מקום, כיון דאמר מר בהמשע עשר בו – באדר, שולחנות של בעלי מטבעות הממלכיים את השקלים כסף בפרוטות וישיבין במדינה – בירושלים, ובגשרים והמשה בו וישיבין במקדש עצמו, משום אותם שולחנות קדמין שתי שבתות קודם ישיבתם וקרינן, ולכן מכריזים כבר באחד באדר כמבואר במשנה.
שנינו במשנה שקוראים פרשת שקלים בשבת ראש חודש או שקודם ראש חודש אדר. מבררת הגמרא: מאי פרשת שקלים. מביאה הגמרא מחלוקת בזה: רב אמר, היא פרשת צו את בני ישראל ואמרת אליהם את קרבני לחמי וגו' (במדבר כח א-טו). ושמואל אמר, פרשת כי תשא (שמות ל"ב-טו) שבה נאמר דיני מחצית השקל. מקשה הגמרא: בשלמא למאן דאמר שקוראים פרשת כי תשא, היינו דקרי לה במשנה פרשת שקלים, דכתיב בה מצות שקלים, אלא למאן דאמר שקוראים את קרבני לחמי, קשה מדוע קוראים לה 'שקלים' (הבא) מיד שקלים כתיבי התם – וכי מוזכר שם ענין השקלים.
מתרצת הגמרא: אין, ענין השקלים אכן מוזכר שם בפרשת 'בראשי חודשים', מעבא (מאי) שמביאים שקלים הוא בדרבי קבי, שדרש לעיל הבאת השקלים בראש חודש אדר מן הפסוק 'חודש בחודשו' המוזכר בפרשה זו, ולכן נקראת פרשת שקלים. מקשה הגמרא: בשלמא למאן דאמר שקוראים צו את בני ישראל, מובן מדוע קוראים פרשה זו, משום דכתיבי קרבנות התם, שיש להקריב מן התרומה החדשה בדרבי קבי, אלא למאן דאמר שקוראים כי תשא, קרבנות מי כתיבי שם, הרי אין השקלים שם מיועדים לקרבנות, אלא שקלים לאדנים כתיבי שם, שבהם עשו את האדנים למשכן, וקשה מה ענינה של פרשה זו לחודש אדר.
מתרצת הגמרא: השקלים בפרשה זו הם גם עבור הקרבנות, בדרבי רב יוסף, שלש תרומות הן שנאמרו בפרשה זו, שנאמר (שמות ל"ב-טו) 'מחצית השקל תרומה לה' וגו', וכן תרומת ה' וגו', לתת את תרומת ה' וגו'. תרומה אחת היא של מנחה, שנתנה למזבח – לקנות קרבנות ציבור לכל השנה. ועוד תרומה של אדנים, שנתנה לאדנים, ותרומה נוספת של פך חמיר, שנתנה לבדק חמיר איש כפי נדבתו. ולכן קוראים פרשה זו בחודש אדר שבו תורמים שקלים לקרבנות.
מקשה הגמרא: בשלמא למאן דאמר שקוראים כי תשא, היינו דשנינו [שונה] האי ראש חודש של אדר משאר ראשי חודשים, שאם חל בשבת קוראים גם כי תשא, ואילו בשאר ראשי חודשים קוראים רק פרשת התמיד וראש חודש, אלא למאן דאמר שקוראים צו את קרבני, במאי שני משאר ראשי חודשים, הלא בכלום קוראים אותה פרשה.

מתרצת הגמרא: לדבריו שני בכך דאילו בשאר ראשי חודשים קרו שיתא קוראים בעניינא דיומא – פרשת השבוע, וחד בראש חודש, ואילו האידנא כשחל ראש חודש אדר בשבת, קוראים בוליה – כל שבעת הקוראים בראש חודש.
מקשה הגמרא על התירוץ: הניחא למאן דאמר (לקמן ל:) שמה שנאמר במשנה שלאחר גמר קריאת ארבע הפרשיות חוזרים לכסדרם, לסדר פרשיות הוא חזון, והיינו שבשבתות אלו נדחית פרשת השבוע מפני קריאתו, ניתן לומר שראש חודש אדר שחל בשבת שונה משאר ראשי חודשים, שבו כל הקוראים קוראים בקריאת ראש חודש, אלא למאן דאמר (שם) שרק למפטיר קוראים בפרשיות אלו, ולאחריהן לסדר הפרשיות הוא חזון, ולשיטתו פרשתא דיומא קרינן, ואף בראש חודש אדר שחל בשבת קוראים פרשת התמיד וראש חודש רק למפטיר, חזרת הקושיא במאי שני משאר ראשי חודשים, הלא כך הוא בכל ראש חודש שחל בשבת. מתרצת הגמרא: שני ראש חודש זה, דאילו בשאר ראשי חודשים החלל בשבת קרו שיתא בעניינא דיומא, וחד קרי בראש חודש, ואילו האידנא בראש חודש זה, קרו תלתא בעניינא דיומא, וארבעה קרו בראש חודש שהיא גם פרשת שקלים.
מקשה הגמרא: מיתבי, שנינו בברייתא, ראש חודש אדר שחל להיות בשבת, קורין בפרשת שקלים, ומפטירין ב'הידוע הבח' (מלכים ב' י"ב א-יח). בשלמא למאן דאמר שקוראים לשקלים כי תשא, היינו דמפטירין ב'הידוע הבח', דדמי ליה, דכתיב שם כסף נפשות ערבי, והפסוק הוא תמיד מעין הפרשה שבה סימנו לקרוא בתורה, אלא למאן דאמר שקוראים את קרבני לחמי, מי דמי ההפסוק שבה נאמר ענין קיבוץ מעות לבדק הבית לפרשה. מתרצת הגמרא: ההפסוק דמי לפרשת 'את קרבני לחמי' בדרבי קבי שפרשה זו עוסקת בהבאת קרבנות מתרומה חדשה, וההפסוק שעוסקת בתרומת ישראל למקדש היא מעין הפרשה.
מקשה הגמרא: מיתבי, שנינו בברייתא, חל ראש חודש אדר להיות בשבת שבו קוראים פרשת הפסוקה לה – לפרשת שקלים, בין מלפניה בין מלאחריה, קורין אותה כשהיא בפרשת השבוע ובפסוק אותה לפרשת שקלים. למאן דאמר שקוראים כי תשא, היינו דמתרמי – שמודמנת הפרשה ביהא וימנא, שהיא אחוים או בספר שמות, אלא למאן דאמר שקוראים צו וגו' את קרבני, מי מתרמי פרשה זו ביהא וימנא, הלא בפרשת פינחס היא, הנקראת בסמוך לחודש אב.
מתרצת הגמרא: אין, יתכן שפרשה זו תהא סמוכה לראש חודש אדר לבני מערבא, דמקרי ב'הידוע הבח' – שמסיימים קריאת התורה בשבתות בחלת שני, ואף בכל שנה כבני בבל.
ראיה לשמואל שפרשת שקלים היא כי תשא: תניא בברייתא בנותיה דשמואל, ראש חודש אדר שחל להיות בשבת, קורין כי תשא, ומפטירין ב'הידוע הבח'.
עוד מדיני ראש חודש אדר שחל בשבת: אמר רבי יצחק נפחא, ראש חודש אדר שחל להיות בשבת, מוציאין שלש תורות – ספרי תורה, וקורין בהן, אחד בענייני של יום – פרשת השבוע, ואחד בשל ראש חודש, ואחד ב'כי תשא' לפרשת שקלים.
מאמר נוסף של אותו אמורא בענין דומה: ואמר רבי יצחק נפחא, ראש חודש סבת שחל להיות בשבת, מביאין שלש תורות, וקורין בהן, אחד בענייני של יום, ואחד בראש חודש, ואחד בפרשה שקוראים בהנוכה בקרבנות הנשיאים (במדבר ז').
מבאר הגמרא: וצריכא – והוצרך לומר דין זה בשני ראשי חודשים, דאי איתמר רק בהא – לגבי ראש חודש טבת, היה מקום לומר שמה בהא קאמר רבי יצחק שמוציאים שלשה ספרי תורה, אבל בהך – בראש חודש אדר קרב מביא ליה, דאמר שבפרשת שקלים קוראים את קרבני לחמי, ולדבריו בשתי תורות סגי, שהקריאה בשני עולה לראש חודש ולשקלים, קא משמע לן שסבר כשמואל שהיא פרשת כי תשא, וצריך להוציא שלשה ספרי תורה. שואלת הגמרא: ולימא בהא – בראש חודש אדר שקוראים

אמר הרואים, אוקמי הוא דקא מוקמי הָתָם – שהמשיך בפרשת
'כי תשא' כיון ששם עמד בגמור פרשת 'תצוה' וקריאתו נראית
כהמשך פרשה זו, ואין זה ניכר שקרא שם לפרשת שקלים. אלא
אמר אביי, קרו שיתא מ'אותה תצוה' וממשיכים עד 'ועשית', וחד
תני נקרי – קורא בשנית מ'כי תשא' עד 'ועשית', ואז ניכר שקורא
לפרשת שקלים.

קושיא לרבי יצחק נפחא: מיתבי מברייא, קל להיות ראש חודש
אדר בפ'שה הסמוכה לה – לפרשת 'כי תשא', בין מלפניה ובין
מלאחריה, קורין אותה וכו'פלין אותה. הבינה הגמרא שבאותה
שבת כופלים קריאתה, בשלמא לאביי שסבר שאכן כופלים ניהא,
אלא לרבי יצחק נפחא שסבר שלא כופלים אלא קוראים פעם
אחת, קשיא.

מתרצת הגמרא: אמר לך רבי יצחק נפחא, וכי לאביי מי ניהא, תינה
שמצינו שכופלים כשחל 'שקלים' לפניה בתצוה' וכדלעיל, אך
כשחל לאחריה ב'ויקהל', היכי מ'שכחת לה שכופלים, הרי אין חשש
שיטעו שזה חלק מפרשת השבוע. אלא מאי אית לך ל'מימר,
שכופלים לאחריה הכוונה שכופלה בשבתות, דהיינו שבשבת זו
קוראה לפרשת השבוע, ובשבת הבאה לשקלים, הקא נמי כופלים
לפניה הכוונה שכופלה בשבתות, דהיינו שבשבת זו קוראה
לשקלים, ובשבת הבאה לפרשת השבוע.

הגמרא מביאה שנחלקו גם באופן נוסף בענין זה: קל להיות
'שקלים' ב'כי תשא' עצמה, וצריך שתהא נכרתת הקריאה לשקלים.
אמר רבי יצחק נפחא, קרו שיתא מן 'ועשית' לאחר פרשת שקלים.
עד 'ויקהל', וחד חודר לתחילת הפרשה וקרי מ'כי תשא' עד 'ועשית'.
מתקיף לה אביי, השתא אין זה ניכר שקורא לשקלים, שכן אמר
למפרע הוא דקרי פרשת השבוע, ולא לשם שקלים. אלא אמר
אביי, קרו שיתא מתחילת הפרשה עד 'ויקהל', וחד תני וקרי מ'כי
תשא' עד 'ועשית'.

הגמרא מביאה ראיה לאביי מברייא: תניא ב'תותיה דאביי, קל
להיות שקלים ב'כי תשא' עצמה, קורין אותה ואחר כך כופלין אותה
מ'כי תשא' עד 'ועשית' לשקלים.

שנינו במשנה: קל להיות בתוך השבת מקדימין לשבת שעברה.
מחלוקת כשחל בערב שבת: איתמר, ראש חדש אדר שחל להיות
בערב שבת, רב אמר מקדימין פרשת שקלים לשבת שלפניו.
ושמואל אמר מאחרין לשבת הסמוכה אחריו.

טעמי המחלוקת: רב אמר מקדימין, דאם בן שנאחר בצרי להו מ'ד'
יומי שמן ההכרח עד הזמן שיושבים שולחנות במדינה לפרוט
שקלי הקודש, וצריך לקרוא לפחות שתי שבתות קודם (לעיל כט).
ושמואל אמר מאחרין, אמר לך, סוף סוף בשנה כזו גם ה'מיסר באדר
ב'מעי' שבתא ו-ערב שבת) מיקלע, ושולחנות לא נפקי עד חד
בשבת ולא בערב שבת מפני כבוד השבת, ויש ארבעה עשר יום עד
השולחנות, הלכך מאחרין כדי שלא להפסיק בין 'שקלים' ל'זכור'.
קושיא ממשנתנו לשמואל: תנו, קל להיות בתוך השבת, מקדימין
לשעבר ומפסיקין לשבת אחרת. ובמה מדובר, מאי לאו אפילו אם
חל בערב שבת, שמקדימים 'שקלים' לשבת שלפניו, וקשה
לשמואל.

מתרצת הגמרא: לא, מדובר כשחל בתוך השבת ו-השבוע) דוקא,
שרק באופן זה מקדימים, שאז אם נאחר יהיו פחות ימים עד ישיבת
השולחנות.

קושיא נוספת על שמואל: תא שמע מברייא, איזו היא שבת
ראשונה שבה קוראים שקלים, קל שחל ראש חודש אדר להיות
בתוכה, ואפילו בערב שבת. מאי לאו הכוונה ב'אפילו בערב שבת'
דוקא דתוכה – אמצע השבוע, מה אם חל בתוכה מקדימין, כך אם
אם חל בערב שבת מקדימין.
מתרצת הגמרא: אמר שמואל, 'בתוכה' אין הכוונה לתוך השבוע,
אלא בה – בשבת עצמה, שכשחל ראש חודש אדר בשבת קוראים
'שקלים', ואף אם חל בערב שבת זו קוראים באותה שבת, וכדברי
שמואל. וכן תנא דבי שמואל – שנו בבית מדרשו של שמואל
בברייא במפורש 'כל שחל ראש חודש אדר להיות בה'.

מוסיפה הגמרא: רב ושמואל נחלקו במחלוקת תנא, ששנינו
בברייא. מסרין לשבתות – מפסיקים בשבת שבין קריאת שקלים
לקריאת זכור מלקרוא אחת מן הפרשיות, דברי רבי יהודה תנא.
רבי שמעון בן אלעזר אומר, אין מסרין, אלא קוראים שקלים
בשבת שקודם קריאת זכור. ואמר רבי שמעון בן אלעזר לבאר
שיטתו, אימתי אני אומר אין מסרין, בזמן שחל ראש חודש להיות
בערב שבת, שאז מאחרים שקלים לשבת שלאחר ראש חודש כדי
שלא יפסיקו בין שקלים לזכור, אבל בזמן שחל להיות בתוך השבת,
מקדים וקורא שקלים משבת שעברה אף על פי שהוא שבת, ובשבת
שלאחריה מפסיקים, ובשבת שלישית קוראים פרשת 'זכור'.
ומשמע שלרבי יהודה הנשיא אף כשחל בערב שבת מקדימים.
ומבואר שרב סבר כרבי יהודה הנשיא, ושמואל כרבי שמעון בן
אלעזר.

שנינו במשנה: בשניה זכור וכו'.
מחלוקת אם חל בערב שבת: איתמר, פורים דפרזים ב'ד אדר שחל
להיות בערב שבת, רב אמר, מקדימין פרשת 'זכור' לשבת שלפניה.
ושמואל אמר מאחרין קריאתה לשבת שלאחריה.
טעמי המחלוקת: רב אמר מקדימין, כי היכי דלא תיקדים עשית –
שמחה ומשתה ומשלוח מנות שיש בפורים, לזכירה של מדינת
עמלק, שהפסוק (סתר ט כח) 'והימים האלה נזכרים ונעשים' הקדים
זכירה לעשית. ושמואל אמר מאחרין, אמר לך, בין דאיכא את
המוקפיין דעברין פורים בתמיסר, נמצא שאצלם עשית וזכירה בחד
חדת קא אתיין, שהרי יעשו גם את מצות היום וגם יקראו פרשת
זכור.

קושיא לשמואל ממשנתנו: תנו, בשניה זכור. הבינה הגמרא
שמדובר באופן של הרישא שחל ראש חודש בשבת, ומקשה, והא
כי מיקלע ריש רחא בשבת, מיקלע פורים בערב שבת, וקתני בשניה
'זכור', דהיינו בשבת שקודם פורים, ושלא כשמואל.

מתרצת הגמרא: אמר רב פפא, מאי שניה שאמרה המשנה, הכוונה
שניה לשבת הפסקה, שמדובר באופן השני שהביאה המשנה, שחל
ראש חודש באמצע השבוע, שקוראים שקלים בשבת שלפניו,
ומפסיקים בשבת שאחריו, ובשבת שניה לה קוראים זכור, ולא
מדובר כלל באופן של מחלוקת רב ושמואל.

קושיא נוספת מברייא: תא שמע, איזו שבת שנייה שקוראים בה
'זכור', קל שחל פורים להיות בתוכה, ואפילו אם חל בערב שבת.
מאי לאו הכוונה ב'אפילו בערב שבת' דוקא דתוכה – באמצע
השבוע, מה אם חל בתוכה מקדימין, אף אם חל ערב שבת מקדימין,
וקשה לשמואל.

מתרצת הגמרא: אמר שמואל, 'בתוכה' אין הכוונה באמצע השבוע
אלא בה – בשבת עצמה, וכשחל בשבת וכן אם חל בערב שבת
קוראים בה פרשת זכור. וכן תנא דבי שמואל במפורש בברייא
'כל שחל פורים להיות בה'.

הגמרא דנה באופן נוסף: קל פורים דפרזים להיות בשבת עצמה.
אמר רב הונא, לדברי הכל ואף לרב אין מקדימין זכור לשבת
הקודמת, אלא קוראים בפורים עצמו, כיון שגם בקריאה זו אין
עשית קודמת לזכירה. ורב נחמן אמר, צדיין היא מחלוקת, ורב סבר
שאף באופן זה מקדימים, כדי להקדים זכירה לעשית של פורים.
ראיה לרב נחמן מדברי רב עצמו: איתמר נמי, אמר רבי חייא בר
אבא אמר רבי אבא אמר רב, פורים שחל להיות בשבת, מקדים
וקורא בשבת שעברה 'זכור'.

שנינו במשנה: בשלישית פרה אדומה וכו'.

ברייא המבארת דין זה: תנו רבנן, איזו היא שבת שלישית
שקוראים בה 'פרה', קל ששמוכה ל'פורים' מאחריה. דעת אמורא
בזה: איתמר, רבי חמא ברבי חנינא אמר, קוראים אותה בשבת
הסמוכה לראש חודש ניסן. מבארת הגמרא: ולא פליגי, תא – דברי
רבי חמא ברבי חנינא נאמרו דאיכלע ראש חודש ניסן בשבת, ובר
קוראים 'החודש', 'פרה' קוראים בשבת הסמוכה לו מלפניו ולא
בשבת שלאחר פורים, כדי לסמוך פרשת טהרת טמאים לפרשת
הפסח, והא – דברי הברייא נאמרו דאיכלע ראש חודש ניסן

מגילה. פרק רביעי - בני העיר דף ל עמוד א - מתוך מהדורת "אבן ישראל" (שטיינזלץ) רכט רש"י תוספות

אמרי אוקימי הוא דמוקמי התם - כלומר: אין הדבר ניכר לשם פרשת שקלים, אלא סביר שלא נסתיימה פרשת "ואתה תצוה" עד כאן. וחד תאני וקרי - חזר ושונה לקרות מ"כ תשא" עד "ועשית כיוצא נחשת" וגו'. בופלה בשבתות - שקורין אותה שני שבתות זו אחר זו. רב אמר מקדימין - וקורין ב"כ תשא" לשבת שעבר, כדתנן במתניתין. דאם בן - דמאחר - בצרי להו לשולחנות משני שבתות. דאמרינן לעיל משום ששולחנות הוצרכו לישב במדינה בחמשה עשר מקדימין וקורין מראש חודש, שיהו דורשין שתי שבתות לפניה, כרבן שמעון בן גמליאל. ואם תאחר עד למחרת ראש חדש - אין כאן הקדמה שתי שבתות. חמיסר במעלי שבתא מיקלע - ואותו היום לא יתחילו לצאת ולישב במדינה, מפני כבוד השבת. לא נפקי עד בחד בשבת - וכי מאחרת

נמי איכא שתי שבתות, הלכך מאחרין, כדי שלא תצטרך להפסיק בין שתי פרשיות. בתוך שבת דוקא - דאי מאחרת ודאי בצרי להו יומי לשולחנות. אמר שמואל - האי בתוכה דקתני - לאו תוך שבוע, אלא תוך שבת עצמו. וכן תנא דבי שמואל - בתוספתא דרך ברייתא: אי זו היא שבת ראשונה - כל שחל ראש חודש אדר להיות בה ביום שבת עצמו, ואפילו חל בערב שבת של אטמול - כאילו חל בה. אלא: מאחרין אשמועינן, מסרינן - לשון סירוגין. כלומר: מפסיקין לשבתות בין פרשה ראשונה לשניה, כשחל ראש חודש בחול שמקדימין לשעבר, דאם בן בצרי להו יומי לשולחנות. ומפסיקין לשבת הבאה, ולשבת שלישית קורין "זכור" כדי שתהא סמוכה וזכר לפורים. אין מסרינן - כדמפרש ואזיל. אימתי אני אומר אין מסרינן כופין שחל להיות בערב שבת - דכי נמי מאחרין לא בצרי יומי לשולחנות, כדאמר שמואל לעיל: סוף סוף שולחנות לא יתבי עד חד בשבת, הלכך מאחרין, ואין כאן סירוג. אבל כופין שחל להיות בתוך השבת - דאי מאחרת לה בצרי להו יומא סמוכה לשולחנות - על בדרך נקדים, ויש כאן סירוג. הכי גרסינן: כי היכי דלא ליקדום עשייה לזכירה, תנן בשניה וזכור - קא סלקא דעתך אראש חודש אדר שחל להיות בשבת קאי, דמירי ביה רישא דמתניתין. שניה להפסיק - כלומר: לאו ארישא קאי, אלא אסיפא קאי, דקתני: חל להיות בתוך השבת - מקדימין לשעבר ומפסיקין לשבת הבאה. ועלה קאי ואמר: בשבת של אחר הפסקה קורין "זכור", ובתוך שבוע שלאחריה יתא פורים. איזו היא שבת שניה - כלומר: שבת של פרשה שניה, פרשת "זכור". בתוכה - לאחריה, ואפילו חל פורים בערב שבת, בה - ביום שבת עצמו קורין הפרשה בה ביום, ואפילו חל בערב שבת אטמול - כאילו חל לשבת שלמחרת, והיינו כשמואל. חל להיות פורים בשבת - דברי הכל אין קורין "זכור" לשעבר, ודא השתא לא קדמה עשייה לזכירה, וגבי מוקפין קדמה וזכירה לעשייה. עדיין היא מחלוקת - אף בזו אמר רב מקדימין, כדי שתקדמו וזכירה לעשייה דעירות. איזו היא שבת שלישית - שקורין בו פרשה שלישית. הא דאיקלע ראש חודש ניסן ביום השבת - שלא הוצרך להקדים פרשת החודש לשבת שעברה, קרינן לשבת שעברה פרה אדומה כרבי אחא רבי תינאי. ולא בסמוכה לפורים, לסמוך אזוהרת טמאים לפסח. והיכא דחל ראש חודש ניסן באמצע שבת, שהוצרכנו לקרות פרשת החודש בשבת שלפניה - הווצקנו להקדים פרשת פרה לשבת שלפני שבת וזו, שהיא סמוכה לפורים מאחריה. תנו רבנן ב' - ברייתא זו מפורשת למעלה בסירוגין, לרב כדאיתא ליה, ושמאול כדאיתא ליה.

ושאר

"ועשית" עד "וַיִּקְהַל", וחד קרי מ"כ תשא" עד "ועשית". מתקין לה אבין: השתא אמרי למפרע הוא דקרי. אלא אמר אבין: קרו שיתא עד "וַיִּקְהַל", וחד תני וקרי מ"כ תשא" ועד "ועשית". תנאי כוונתיה דאבין: חל להיות ב"כ תשא" עצמה קורין אותה וכו'פלין אותה. "חל להיות בתוך השבת מקדימין לשבת שעברה". איתמר: ראש חודש אדר שחל להיות בערב שבת, רב אמר: מקדימין; ושמואל אמר: מאחרין. רב אמר: מקדימין, דאם בן בצרי להו יומי שולחנות. ושמואל אמר: מאחרין. אמר לך: סוף סוף חמיסר במעלי שבתא מיקלע, ושולחנות לא נפקי עד חד בשבא, הלכך מאחרין. תנן: חל להיות בתוך השבת מקדימין לשעבר, ומפסיקין לשבת אחרת. מאי לאו אפילו בערב שבת? לא, בתוך השבת דוקא. תא שמע: איזו היא שבת ראשונה? כל שחל ראש חודש אדר להיות בתוכה, ואפילו בערב שבת. מאי לאו "אפילו בערב שבת" דיומאי דתוכה, מה תוכה - מקדימין, אף ערב שבת מקדימין? אמר שמואל: בה, וכן תנא דבי שמואל: בה. בתנאי: מסרינן לשבתות, דברי רבי יהודה הנשיא. רבי שמעון בן אלעזר אומר: אין מסרינן. אמר רבי שמעון בן אלעזר: אימתי אני אומר אין מסרינן - בזמן שחל להיות בערב שבת, אבל בזמן שחל להיות בתוך השבת, מקדים וקורא משבת שעברה, אף על פי שהוא שקט. "בשניה וזכור וכו'". איתמר: פורים שחל להיות בערב בשבת, רב אמר: מקדימין פרשת "זכור", ושמואל אמר: מאחרין. רב אמר: מקדימין, כי היכי דלא תיקדום עשייה לזכירה. ושמואל אמר: מאחרין. אמר לך: פיון דאיכא מוקפין דעבדי בחמיסר, עשייה וזכירה בהדי הדדי קא אתיין. תנן: בשניה "זכור". והא כי מיקלע ריש ירחא בשבת, מיקלע פורים בערב שבת, וקתני: בשניה "זכור"! אמר רב פפא: מאי שניה? שניה להפסקה. תא שמע: איזו שבת שניה? כל שחל פורים להיות בתוכה, אפילו בערב שבת. מאי לאו ערב שבת דיומאי ד"תוכה", מה תוכה - מקדימין, אף ערב שבת מקדימין? אמר שמואל: בה, וכן תנא דבי שמואל: בה. חל להיות בשבת עצמה, אמר רב הונא: לדברי הכל אין מקדימין. ורב נחמן אמר: עדיין היא מחלוקת. איתמר נמי: אמר רבי חיאי בר אבא, אמר רבי אבא אמר רב: פורים שחל להיות בשבת מקדים וקורא משבת שעברה "זכור". "בשלישית פרה אדומה". תנו רבנן: איזו היא שבת שלישית? כל שפסחיה לפורים מאחריה. איתמר: רבי חמא ברבי חנינא אמר: שבת הפסחיה לראש חודש ניסן. ולא פליגי: הא דאיקלע ראש חודש ניסן בשבת, הא דאיקלע באמצע השבת. ברביעית "החדש הזה לכם". תנו רבנן: ראש חודש אדר שחל להיות בשבת קורין "כי תשא" ומפסיקין ב"הודיע". ואיזו היא שבת ראשונה? כל שחל ראש חודש אדר להיות בתוכה, ואפילו בערב שבת. בשניה "זכור" ומפסיקין ב"פקדתי". ואיזו היא שבת שניה? כל שחל פורים להיות בתוכה ואפילו בערב שבת. בשלישית פרה אדומה, ומפסיקין "וירקתי עליכם". ואיזו היא שבת שלישית? כל שפסחיה לפורים מאחריה. ברביעית "החדש הזה", ומפסיקין "פה אמר ה' אלהים בראשון באחד לחודש".

ואיזו

אמר: אוקימי הוא דקא מוקמי התם. אלא אמר אבין: קרו שיתא מ"כ תשא" עד "ועשית", וחד תני וקרי מ"כ תשא" עד "ועשית". מיתבי: חל להיות בפרישה הפסחיה לה, בין מלפניה בין מלאחריה קורין אותה וכו'פלין אותה. בשלמא לאבין ניתא. אלא לרבי יצחק נפחא קשיא! אמר לך רבי יצחק נפחא: ולאבין מי ניתא? תינח לפניה, לאחריה היכי משפחת לה? אלא מאי אית לך למימר? בופלה בשבתות; הכא נמי בופלה בשבתות. חל להיות ב"כ תשא" עצמה, אמר רבי יצחק נפחא: קרו שיתא "ועשית" עד "וַיִּקְהַל", וחד קרי מ"כ תשא" עד "ועשית". מתקין לה אבין: השתא אמרי למפרע הוא דקרי. אלא אמר אבין: קרו שיתא עד "וַיִּקְהַל", וחד תני וקרי מ"כ תשא" ועד "ועשית". תנאי כוונתיה דאבין: חל להיות ב"כ תשא" עצמה קורין אותה וכו'פלין אותה. "חל להיות בתוך השבת מקדימין לשבת שעברה". איתמר: ראש חודש אדר שחל להיות בערב שבת, רב אמר: מקדימין; ושמואל אמר: מאחרין. רב אמר: מקדימין, דאם בן בצרי להו יומי שולחנות. ושמואל אמר: מאחרין. אמר לך: סוף סוף חמיסר במעלי שבתא מיקלע, ושולחנות לא נפקי עד חד בשבא, הלכך מאחרין. תנן: חל להיות בתוך השבת מקדימין לשעבר, ומפסיקין לשבת אחרת. מאי לאו אפילו בערב שבת? לא, בתוך השבת דוקא. תא שמע: איזו היא שבת ראשונה? כל שחל ראש חודש אדר להיות בתוכה, ואפילו בערב שבת. מאי לאו "אפילו בערב שבת" דיומאי דתוכה, מה תוכה - מקדימין, אף ערב שבת מקדימין? אמר שמואל: בה, וכן תנא דבי שמואל: בה. בתנאי: מסרינן לשבתות, דברי רבי יהודה הנשיא. רבי שמעון בן אלעזר אומר: אין מסרינן. אמר רבי שמעון בן אלעזר: אימתי אני אומר אין מסרינן - בזמן שחל להיות בערב שבת, אבל בזמן שחל להיות בתוך השבת, מקדים וקורא משבת שעברה, אף על פי שהוא שקט. "בשניה וזכור וכו'". איתמר: פורים שחל להיות בערב בשבת, רב אמר: מקדימין פרשת "זכור", ושמואל אמר: מאחרין. רב אמר: מקדימין, כי היכי דלא תיקדום עשייה לזכירה. ושמואל אמר: מאחרין. אמר לך: פיון דאיכא מוקפין דעבדי בחמיסר, עשייה וזכירה בהדי הדדי קא אתיין. תנן: בשניה "זכור". והא כי מיקלע ריש ירחא בשבת, מיקלע פורים בערב שבת, וקתני: בשניה "זכור"! אמר רב פפא: מאי שניה? שניה להפסקה. תא שמע: איזו שבת שניה? כל שחל פורים להיות בתוכה, אפילו בערב שבת. מאי לאו ערב שבת דיומאי ד"תוכה", מה תוכה - מקדימין, אף ערב שבת מקדימין? אמר שמואל: בה, וכן תנא דבי שמואל: בה. חל להיות בשבת עצמה, אמר רב הונא: לדברי הכל אין מקדימין. ורב נחמן אמר: עדיין היא מחלוקת. איתמר נמי: אמר רבי חיאי בר אבא, אמר רבי אבא אמר רב: פורים שחל להיות בשבת מקדים וקורא משבת שעברה "זכור". "בשלישית פרה אדומה". תנו רבנן: איזו היא שבת שלישית? כל שפסחיה לפורים מאחריה. איתמר: רבי חמא ברבי חנינא אמר: שבת הפסחיה לראש חודש ניסן. ולא פליגי: הא דאיקלע ראש חודש ניסן בשבת, הא דאיקלע באמצע השבת. ברביעית "החדש הזה לכם". תנו רבנן: ראש חודש אדר שחל להיות בשבת קורין "כי תשא" ומפסיקין ב"הודיע". ואיזו היא שבת ראשונה? כל שחל ראש חודש אדר להיות בתוכה, ואפילו בערב שבת. בשניה "זכור" ומפסיקין ב"פקדתי". ואיזו היא שבת שניה? כל שחל פורים להיות בתוכה ואפילו בערב שבת. בשלישית פרה אדומה, ומפסיקין "וירקתי עליכם". ואיזו היא שבת שלישית? כל שפסחיה לפורים מאחריה. ברביעית "החדש הזה", ומפסיקין "פה אמר ה' אלהים בראשון באחד לחודש".

כל אחד ואחד חייב לומר דהעלם וצמצום הראשון נברא בשבילי, בכדי לברור ולזכוכ.

ממאמר יו"ד שבת ה'תשי"ד

מגילה. פרק רביעי – בני העיר דף ל עמוד ב – מתוך מהדורת "אבן ישראל – (שטיינזליץ)"
תוספות

1 **ושאר** ימות החג קורין בקרבנות החג – והא
2 שאנו מעמידין ספר תורה שניה
3 במעודות, וקורין בקרבנות היום – לא מצונו סמך
4 בתלמוד, אך בסדר רב עמודים ישנו. וקצת יש סמך
5 לדבר מהא דאמר לקמן (ל.א.ב.) אמר אברהם לפני
6 הקדוש ברוך הוא רבנו של עולם וכו', אמר לו
7 הקדוש ברוך הוא: כבר תתני להם סדר קרבנות.
8 כל זמן שקורין בהן.
9 **ואידנא**
10 **בחול**. אלא למאן דאמר לסדר הפטרות הוא חוור, הפטרה בחול מי איכא? ואידך:
11 **הא פדאיתא והא פדאיתא**. ובתענית למה לי הפסקה? ליקרי בצפרא בענינא דיומא
12 **ובמנחה בתעניתא! מסייע ליה לרב הונא**, דאמר רב הונא: מצפרא בינופאי. היכי
13 **עבדינן? אמר אביי**: מצפרא לפלגיה דיומא מעינינן במילי דמתא. מפלגיה דיומא לפגיא
14 - ריבנא דיומא קרא ומפגרי, וריבנא דיומא בעו רחמי, שגאמרי: "ויקראו בספר תורת
15 ה' אלהיהם רביעית היום ורביעית מתנדים ומשתחווים". ואפוך אנא! לא סלקא דעתך,
16 דכתיב: "ואלי יאספו כל חרד בדברי אלהי ישראל על מעל הגולה ואני ישב משומם
17 עד למנחת הערב", וכתיב: "ובמנחת הערב קומי מתענית". משנה בפסח קורין בפטרת
18 מועדות תורת פהנים; בעצרת "שבעה שבועות"; בראש השנה "בחדש השביעי באחד
19 לחדש"; ביום הכפורים "אחרי מות"; ביום טוב ראשון של חג קורין בפטרת מועדות
20 שבתות פהנים, ובשאר כל ימות החג בקרבנות החג. בתוכה פגיא; בפורים "ויבא
עמלק"; בראשי חדרשים "ובראשי חדרשים"; בפעמדות, במעשה בראשית; בתעניות

שהרי הקדמת פרשת שקלים בשבת שלפני ראש חודש, כל הטעם בטעם פירושו של ב"ו, ואין לך עוד הפסקה בהן, והרי לך פירוש ד"ד. פירוש ובי"ו אמר בא ראש חודש בשבת בשבת
– יא לא הפסקה אחת ליום מחר, שהוא שני לחודש. והשנה ביום ששה עשר. הראשונה ביום מחר – כדנא: חל להיות בתוך השבת – מקדימן לשעבר ומפסיקין לשבת שניה,
דסבירא לן כרב דאמר: ערב שבת כאמצע שבת, ומקדימן לשעבר ומפסיקין לשבת הבאה. ופרשת זכור בשבת של אחריה, שהוא יום תשעה לחודש והיא סמוכה לפורים. ובשבת
שלאחר פורים שהוא ששה עשר לחודש – יפסיק פעם שניה. ואף על פי שסמוכה מאחריה לא תקרא פרה אדומה, כדאמר רב מאר בר חנינא לעיל, דהיבא דחל ראש חודש ניסן
בשבת קורין פרשה שלישית בשבת הסמוכה לראש חודש ניסן, כדי שתקרא פרשת החודש בשבת של ראש חודש, ופרשת פרה בשבת שלפניה והוא יום עשרים ושלושה לחודש –
דרך קצרה: סימן ימי קביעת ראש חודש אדר – זבד"ו, וסימן ההפסקות – זט"ו ב"ו ד"ו ובי"ו. חל ראש חודש אדר בשבת ביום שביעי – ההפסקה בחמשה עשר לחודש ולא יותר,
חל ראש חודש אדר ביום שני – הפסקה בשני לחודש ולא יותר, חל ראש חודש אדר ביום רביעי – הפסקה ביום רביעי ולא יותר, חל ראש חודש אדר ביום ששי – הפסקה ביום
שני לחודש וביום ששה עשר לחודש. לסדר פרשיות – שבשבתות הללו הפסיקו סדר פרשיות, דלא קראו אלא ארבע פרשיות הללו. לסדר הפטרות הוא חוור – שעד הנה מפסיקין
מעין ארבע פרשיות הללו השניות לעיל בברייתא. לתעניות ולפעמדות – על כרחך הני בשבת לא הוו, וקתני מפסיקין, ובחול ליכא הפטרה. הא בראיתא ב"ו – ודאי מפסיקין בחול
פרשת היום. אבל בשבת שיש הפטרה – מפסיקין בהפטרות, וקורין בהפטרות מעין המאורע. ובתעניות למה לי הפסקה? – פרשיות. לרבי ירמיה פריך, דאמר היבא דאפשר לא מפסיקין.
תעניות, כיון דאיכא קריאה במנחה למה יפסיק שחרית? **מצפרא בינופאי** – מאספין בני אדם, ובדקין ומוזחין אם יש בידם עבירה ויחולו, כדי שיתקבל התענית. לפיכך אין פגאי
בשחרית לקרות בתורה. במילי דמתא – בודקים אם תהיה עבירה בידם. ואפוך אנא – לומר דהני שתי רביעיות דקרא שחרית פלגיהו. ובמנחת הערב וכו' – וסיפא דקרא וזאפרשה
כפי אל ה' אלמא: לפגיא בעו רחמי, והני קראי תריוהו בספר עזרא. **משנה** פרשת מועדות שבתות פהנים – "שור או כשב" (ויקרא כב). ובינא קמא מיירי. ובברייתא אמרין
בה: ושאר כל ימות הפסח מלקט וקרא מענינו של פסח, ומאי דשייר במתניתין תנא בברייתא. **שבעה שבועות** – ד"כל הכבור". בחדש השביעי – ד"שור או כשב". קורין בקרבנות
חג – בפרשת פינחס. כיצד? יום ראשון ויום שני קרא המפטיר בחמשה עשר, ואף על פי שיום שני הוא אין קורין בו "ויבום השני" להראות שהוא ספק יום שני – דגנאי הוא לקרות
יום טוב בספק חול. יום ראשון של חול המועד שהוא ספק שני ספק שלשי – קורא ראשון ביום השני, ותנינא ביום השלישי, תליתאה ביום הרביעי, הרביעי שהוא נוסף בשביל חולו
של מועד הוא קורא את ספיקי היום. ומה הן ספיקי היום – ביום השני וביום השלישי. וכן למחר קורא ראשון ביום השלישי. שני קורא ביום הרביעי, שליש קורא ביום החמישי,
והרביעי ביום השלישי וביום הרביעי שון ספיקי היום. וכן תמיד, הרביעי קורא מה שקרא ראשון ושני. חוץ מיום אחרון של חולו של מועד שאי אפשר לקרות "ביום השמיני" – לפי
שאינו מימי החג אלא רגל לעצמו. לפיכך יום שביעי של חולו של מועד ראשון קורין ביום החמישי, שני קורא ביום הששי, שליש קורא ביום השביעי, והרביעי קורא ביום הששי
ביום השביעי, שון ספיקי היום. בתוכה פגיא – דהוי נמי תוכה המזבח. במעשה בראשית – במסכת תענית בפרק בתרא (כו, א) שניה סדר קריאתן: ביום הראשון – "בראשית"
יחיד רקיע", בשני – "יחיד רקיע וקו המים", בשלישי – "קו המים ויד מאורות", ברביעי – "יחיד מאורות וישרצו המים", בחמישי – "ישרצו המים ותורא הארץ", בששי – "תורא
הארץ ויכולו השמים", והחם (כו, ב) מפרש טעמא מאי קורין במעשה בראשית במעמדות, שבשביל דהקרבנות מתקיימים שמים וארץ.

ברכות

כיוון שהאדם הוא בציור רמ"ח אברים ושס"ה גידים שהם במספר תרי"ג, דלכן כל המדרגות בהשתלשלות (שנבראו בשבילו) הם במספר הזה, הנה גם בנשמה יש תרי"ג כוחות . . שבהם תלויים התרי"ג מצוות.

ממאמר יו"ד שבט ה'תשי"ד

מגילה דף ל עמוד ב תלמוד בבלי המבואר "שפה ברורה – עוז והדר" (ליום שלישי) רלא

38 אבין, מצפרא עד לפלגיה דיומא – חצות היום, מעינינן במילי דקמא
39 – בודקים את מעשי אנשי העיר ומפרישים אותם מעבירות
40 שבידם, ומפלגיה דיומא עד לפגיא ו-ערב, דיקעא דיומא קרא
41 ומפסגרי – רבע היום היו קוראים בתורה ומפסגרי, וריקעא דיומא
42 האחרון קעו דקמי – מבקשים רחמים בתפילת מנחה ושאר
43 תחנונים, שנאמר כשהתענו ישראל על חטאייהם בימי עזרא (נחמיה
44 א ט) ויקראו בספר תורה ה' אלהיהם רביעית היום ורביעית (היום)
45 מתוודים ומשתחוים.
46 שואלת הגמרא: ואיפוך אנא שהאמור בפסוק שקוראים בתורה
47 ומתפללים הוא בחצי היום הראשון, והעיר במעשי בני העיר הוא
48 בחצי השני. משיבה הגמרא: לא סלקא דעתך, דקתיב שאמר עזרא
49 כששמע שחטאו ישראל בנישואי נשים נכריות (עזרא ט ד) ואל
50 יאספו כל חרד בדברי אלהי ישראל על מעל הגולה ואני יושב
51 משומם עד למנחת הערב, וקתיב בהמשך (שם ט ה) וקמנחת הערב
52 קמתי מתעניתי וגו' ואפרשה כפי אל ה' אלהי. ומבואר שרק לפנות
53 ערב מבקשים רחמים, ואם כן ודאי גם מה שאמר אביי שבחצי
54 היום קוראים בתורה ומתפללים, היינו בחצי היום השני דווקא,
55 ובחצי הראשון מעינים במעשי בני העיר.

משנה

56 המשנה מבארת את הקריאות בכל המועדים: בפסח קורין פפרשת
57 מועדות של תורת כהנים, מוידבר ה' וגו' שור או קשב או עז כי
58 יולד' (ויקרא כב כ"ב) עד וידבר משה את מעדי ה' אל בני ישראל'
59 (שם כג מד). כעצרת – חג השבועות קוראים פרשת 'שבעה שבועות'
60 (דברים טז ט"ב). בראש השנה קוראים פרשת 'וידבר ה' וגו' בחדש
61 השביעי באחד לחדש' (ויקרא כג כ"ב). ביום הפסח קוראים פרשת
62 'אחרי מות' (שם טז) על סדר עבודת כהן גדול ביום הכפורים. ביום
63 טוב הראשון של חג – סוכות קורין פפרשת מועדות שבתורת כהנים
64 כקריאת הפסח, ובשאר כל ימות החג קוראים בפרשיות קרבנות
65 החג (במדבר כט י"ד), כל יום בפרשת קרבנותיו. בהנוכה קוראים
66 בפרשת קרבנות הנשיאים בחנוכת המזבח (במדבר ז). בפסחים קוראים
67 'ויבא עמלק' (שמות י"ז ח"ט), שהמן מורע עמלק היה. בראשי חודשים
68 קוראים 'ובראשי חודשיכם' (במדבר כב י"א טו) שהיא פרשת קרבן מוסף
69 ראש חודש. בפסחים קוראים במעשה בראשית (בראשית א, ב א') כל
70 יום את יומו. בתעניות שגזרים אותם על הצבור מפני הצרות, כגון
71 בצורת ודבר וכיצא בהן,
72

1 ואיוז היא שבת רביעית, כל שחל ראש חדש ניסן להיות בתוכה –
2 באמצע השבוע, ואפילו אם חל בערב שבת.
3 שנינו במשנה: פחמישית חזרין לקסדרן וכו'.
4 מבררת הגמרא: לסדר מאי חזרין לאחר גמר קריאת ארבע
5 פרשיות. מביאה הגמרא מחלוקת בזה: רבי אמי אמר, לסדר
6 פרשיות השבוע הוא חזר, שבשבתות שקורא ארבע פרשיות, אינו
7 קורא פרשת השבוע. רבי ירמיה אמר, לסדר הפסחות שבכל שבוע
8 הוא חזר, שגם בשבתות אלו קורא פרשת השבוע, ולאחריה
9 מוסיף קריאת הפרשיות, ומפסיר בענין שבו סיים.
10 רביה לרבי אמי: אמר אביי, פותיה דרבי אמי מסתברא, דתנן
11 במשנתנו, לכל מפסיקין מלקרות בפרשת השבוע וקוראים מעין
12 המאורע, לראשי חודשים, להנוכה, ולפסחים, ולמעשרות,
13 וליום הפסחים. בשלמא למאן דאמר לסדר פרשיות הוא חזר,
14 שבארבע פרשיות נדחית הקריאה מפניהן, היינו שגם בכל זמנים
15 אלו נדחית הקריאה בפרשת השבוע מפניהם, ושיין לומר חזר
16 לסדר הפרשיות משום דאיכא פרשה בחול – שקוראים בפרשת
17 השבוע גם בחול בשני ובחמישי, אלא למאן דאמר לסדר הפסחות
18 הוא חזר ואין הקריאה נדחית מפני ארבע פרשיות, קשה כיצד
19 ניתן לומר שגם בזמנים אלו שהם בחול מפסיקים בהפטרות, וכי
20 הפסחה בחול מי איכא.
21 תירוצ דעת רבי ירמיה: ואידך – והחולק יתרץ המשנה, הא
22 בראיתא והא בראיתא – כל אופן כדינו, כלומר, בחול שיש רק
23 קריאה בלא הפטרה, נדחית הקריאה מפני קריאת זמנים אלו,
24 ובשבת שיש גם הפטרה, נדחית רק ההפטרה וקוראים במקומה
25 מעין המאורע.
26 מדברי רבי ירמיה עולה שהיכן שניתן לקרוא בתורה מעין
27 המאורע בלא לדחות הקריאה הרגילה, עושים כך. מקשה
28 הגמרא: ופתעניות למה לי הפסקה מקריאת התורה לצורך קריאת
29 התענית, הרי ניתן לקיים שניהם, דהיינו ליקרי מצפרא עניינא
30 דיומא בקריאת שני וחמישי, ורק במנחה יקרא בפרשת תעניתא.
31 מתרצת הגמרא: אכן אם היו קוראים בתורה בשחרית של תענית
32 לא היתה נדחית קריאה זו מפני קריאת התענית, אלא שבתענית
33 אין קריאת התורה כלל בשחרית, ומסייע ליה לרב הונא הסובר
34 שבתעניות לא היו קוראים בתורה בשחרית, דאמר רב הונא,
35 מצפרא של יום התענית כינופא – מתאספים אנשי העיר ובודקים
36 אם יש בידם עבירה ומוזהרים שיחדלו ממנה, ואין פנאי לקרוא אז
37 בתורה. מבארת הגמרא: היכי עדין בסדר יום התענית. אמר

אגרות קודש

ב"ה, ב' שבט, תשי"ב
ברוקלין.

שלום וברכה!

... ומי"ש במכתבו עיני המי"ש שמי יודע אם מתאים הוא ללמוד עם כתה וכו' הנה בודאי גם
בעיני ברור שאין זה אלא מהסתת היצר להחליש השתדלותו לקרב לבם של תלמידי הישיבה, וחבל
על הזמן השוי"ט לבטל טענות אלו, ויהי חזק בהחלטתו אשר זכה להיות מהר"י בישיבה מיסודה
של כ"ק מו"ח אדמו"ר ובמילא מקושר הוא אליו וקישור זה משמש ג"כ צנור להשפיע לו כח ויכולת
למלא התפקיד של הדרכת הכתות שלו באופן שסוי"ס יהיו חסידים, ואשר אחר כל החשבונות הרי
זהו שליחותו ותפקידו בעלמא דין, וכאשר ממלאים התפקיד המוטל עליו מהבורא ית' אז בלשון כ"ק
אדמו"ר הזקן, אויף וואס מען דארף דין, דעמאלט גיט השי"ת אלץ וואס דו דאפרסט.

מוסג"פ הנהגות ליום ההילולא יו"ד שבט הבע"ל, ובטח יפרסמם באופן המתאים.

בברכת הצלחה בעבודתו בקדש ושיעשה את זה מתוך שמחה וזה מעלה הן לו והן לעבודה.

קוראים קרבות וקללות שב' בחוקותי, שהפורענות באה על חטא, ואם ישובו בתשובה ינצלו.

דין בקריאת הקללות: אין מפקינן לקרא לעולה אחר באמצע הקללות שב' בחוקותי, אלא אחר קורא את בולו, שאין מברכים על הפורענות, והעולה או המפקינן באמצע הקללות מברך על הפורענות.

המשך דיני הקריאות: ביום שני ובחמישי ובשבת בתפילת המנחה, קורין שלשה קוראים בפרשת השבוע בסדרן היכן שהפסיקו בשבת הקודמת, ואין קריאות אלו עולים להם מן החשבון של הקריאה בפרשת השבוע בשבת שאחריהם, וצריכים לקרא שוב מה שקראו באמצע השבוע.

המקור שבכל מועד קוראים בענינו: שנאמר (ויקרא כג מד) 'וידבר משה את מוצרי ה' אל בני ישראל, דורשים שמצותן של מועדי ה' שיהיו קורין ענין כל אחד ואחד מהם במועדו.

גמרא

ברייאת המבארת את הקריאות וההפטרות שבכל המועדים: תנו רבנן, ביום טוב ראשון של פסח קורין בפרשת מוצריה שבתורת כהנים, ומפטירין בנביא בפרשת שנצטוו בו ישראל בגלגל בימי יהושע לאחר שנימולו (יהושע ה בייב). מוסיפה הגמרא: והאידנא בחוץ לארץ דאיכא תרי יומי למועדים מחמת הספק, חוזר וקורא פרשת המועדות גם ביום טוב שני, אך ההפסדה ביומא קמא בפרשת גלגל, ולמחר בפרשת שצויה עליו יאשיהו לאחר שביער הבמות והפסלים מישראל (מלכים ב' כג א'כח).

המשך הברייאת: ושארי מות הפסח בחול המועד, מלקט וקורא מענינו של פסח. מבררת הגמרא: מאי היא. משיבה הגמרא: אמר רב פפא, מאפי' סימן. כלומר הפרשיות המתחילות באותיות אלו. והם 'משכו וקחו לכם צאן למשפחתכם וישחטו הפסח' (שמות יב כא), 'אם כסף תלוה את עמי' (שם כב כד), 'פסל לך שני לחת אבנים כראשנים' (שם לד א), 'וידבר ה' אל משה וגו' ויעשו בני ישראל את הפסח במועדו' (במדבר ט א).

המשך הברייאת: ביום טוב האחרון של פסח קורין ויהי בשלח' שבה ענין קריעת ים סוף ופרשת השירה (שמות יג יז – טו כז), שבוים זה אמרו בני ישראל כשנכנע להם הים. ומפטירין 'וידבר דוד לה' את דברי השירה הזאת' (שמואל ב' כב). ולמחר ביום טוב שני בחוץ לארץ קוראים 'כל הכבוד אשר יולד' וגו' (דברים יט טו), ומפטירין 'עוד היום בנב לעמד' וגו' (ישעיה י לב).

המנהג בזמננו בסדר קריאות הפסח: אמר אבני, והאידנא נהוג עלמא למיקרי בפסח לפי סימן זה: 'משך' דהיינו 'משכו וקחו לכם' ביום טוב ראשון, 'תורא' דהיינו 'שור או כשב' ביום שני, 'קדש' דהיינו 'קדש לי כל בכור' (שמות יג ב) ביום שלישי, 'בכפא' דהיינו 'אם כסף תלוה את עמי' ביום רביעי, 'פסל' דהיינו 'פסל לך שני לחת אבנים' ביום חמישי, 'במדברא' דהיינו 'וידבר ה' אל משה במדבר שני וגו' ויעשו בני ישראל את הפסח במועדו' ביום שישי, 'שלח' דהיינו 'ויהי בשלח' שבבני של פסח, 'בוכרא' דהיינו 'כל הבכור אשר יולד' ביום טוב האחרון בחוץ לארץ.

המשך הברייאת: בעצרת קוראים 'שבועה שבועות תספר לך ועשית בה שבועות לה' אלקיך' (דברים טו ט), ומפטירין בפרשת 'ה' בפרשה שמדברת במתן תורה. אחרים אומרים, קוראים 'בחדש השלישי' וגו' (שמות יט א) שהיא פרשת קבלת התורה, ומפטירין בפרשת הקריבה נבואות יחזקאל (יחזקאל א). מוסיפה הגמרא: והאידנא בחוץ לארץ דאיכא תרי יומי, עדינן בתריותיה, ואיכא, דהיינו ביום הראשון קוראים 'בחדש השלישי' ומפטירים במרכבה, ובשני קוראים 'שבועה שבועות' ומפטירים בחבוקק.

המשך הברייאת: בראש השנה קוראים 'בחדש השביעי' (במדבר כט א) שהיא פרשת קרבנות היום, ומפטירין בפרשה שנאמר בסופה (ירמיה לא יט) 'הבן יקרי לי אפרים' וגו', משום המשך הפסוק 'זכר אבוקנו עוד וגו' רחם ארחמנו נאם ה' שמדבר בזכרונות. ויש אומרים, קוראים 'וה' פקד את שנה' (בראשית כא א) שהיא בראש השנה (ריה יא), ומפטירין במעשה חנה (שמואל א' א) שאף היא נפקדה אז (ריה שם). מוסיפה הגמרא: והאידנא דאיכא תרי יומי של ראש השנה אף

בארץ ישראל (ריה ל), ביומא קמא נהגים בלש אומרים, ולמחר קוראים 'והאלהים נסה את אברהם' (בראשית כב) כדי להזכיר זכות עקידת יצחק במשפט היום, ומפטירין 'הבן יקרי לי אפרים' וגו'.

המשך הברייאת: ביום הכפורים קורין פרשת 'אחרי מות' (ויקרא טו) שבה נאמר סדר עבודת היום. ומפטירין 'כי בה אמר רם ונשא' (ישעיה נז יד – נח יד). ובמנחה של יום הכפורים, קורין בפרשת צרות (ויקרא יח), שזו עבירה מצויה ונפשו של אדם מחמתן ויצרו תוקפו, ומי שיש עבירות בידו פרוש מהן, ומפטירין בספר וינה שמדבר באנשי צינה ששוב על חטאותיהם וקיבל ה' תשובתם.

אגב שהוזכר הפסוק 'כי בה אמר רם ונשא', מובא מאמר הנדרש ממנו: אמר רבי יוחנן, כל מקום כלומר בתורה נביאים ובכתובים כדלהלן שאמרו מוצא נבחרתו של הקדוש ברוך הוא, שם אתה מוצא גם את ענינותיה, שאין מידתו כמידת בשר ודם שהגיבור מרחיק הנדכאים ושפלי הרוח כיתומים ואלמנות, אלא על אף גבורתו מקרבם ומשגיח עליהם ביותר. ודבר זה כתוב בתורה, ושני בשנית בנביאים, ומשולש בכתובים. ומפרט: כתוב בתורה, שנאמר (דברים יז) 'כי ה' אלהיכם הוא אלהי האלילים ואינו האלילים האל הגדול הגבר והנורא' שזו גבורתו, וכתוב בפסוק בתורה (שם י) 'עשה משפט תום ואלמנה' וזו ענוותנותו שתומך בנדכאים. ושני בנביאים, שנאמר (ישעיה נז טו) 'בה אמר רם ונשא שכן עד וקדוש' וגו', וכתוב בתורה (שם) 'ואת דבא ושפל רוח להחיות רוח שפלים ולהחיות לב נדבאים'. משולש בכתובים, דכתוב (תהלים סח ה) 'סולו לרובך בערבות בית שמו', וכתוב בתורה (שם סח ו) 'אבי יתומים ודיון אלמנות'.

המשך הברייאת: יום טוב הראשון של חג הסוכות קורין בפרשת המועדות שבפרשת פנחס. ומפטירין 'הנה יום בא לה' (זכריה יד) שנאמר שם (יד טו) 'ועלו מדי שנה בשנה וגו' וקחו את חג הסוכות'. מוסיפה הגמרא: והאידנא דאיכא תרי יומי, למחר מיקרא בתורה הכי נמי קרינן כלומר ביום טוב ראשון, ואפטורי מאי מפטירין, ויקחלו אל המלך שלמה וגו' בהג הוא החדש השביעי' (מלכים א' ח ב), שמדובר שם בחנוכת הבית שהיתה בסוכות.

המשך הברייאת: ושארי מות חגן של סוכות, קורין בפרשת חג (במדבר כט ידל) קרבן כל יום בימיו. וביום טוב האחרון של חג שהוא 'שמיני עצרת', קורין בחוץ לארץ 'כל הנבוא' (דברים טו יט) ומתחילים מעשר תעשר' (שם יד כב), שנאמרו שם הרבה מצוות וחוקים וכו', ובהמשך (שם יד א'יח) נאמרה פרשת המועדות, ומפטירין 'ויהי בשלח' וגו' (מלכים א' ט א) שמדובר בפסוק שלפניו (שם סח) 'ביום השמיני שלח את העם' וגו' והוא יום שמיני עצרת. למחר ביום טוב שני של גלויות שהוא שמחת תורה, קורין כל פרשת 'וזאת הנבחה' (דברים לג) (ז' וחזרתם בברכת משה לישראל, ומפטירין 'ועמד שלמה לפני מן ה' וגו' (מלכים א' ח כב), כיון שהיא תפילה שהתפלל על כל ישראל בחנוכת הבית, ומענין סיום התורה בברכת משה לישראל.

דיני קריאות במועדים שונים: אמר רב הונא אמר רב, בשבת שקל להיות בחולו של מועד, בין בפסח בין בשבועות, מקרא בתורה קרינן 'ואה אתה אמר אלי' וגו' (שמות לג ב) לפי שמדובר בפרשה זו בעניני שבת ופסח וסוכות, וגם משם למדו חכמים (תניגית ית) איסור מלאכה בחול המועד, ואפטורי בשבת זו, אם היא בפרשת 'העצמות היבשות' (יחזקאל לו א'יד), ובשבועות 'ביום בא גוג' (שם לח יח). בהנפכה קוראים בפרשת קרבנות הנשיאים שהקריבו בעת חנוכת המזבח, ומפטירין בשבת חנוכה בגרות דוכריה – המזכרים בספר זכריהן שהוא מענין חנוכה, ואי מקילעי שתי שבתות בחנוכה, ביום הראשון וביום השמיני, מפטירים בפרשת דוכריה, ובשבת מפרשת בגרות שלמה. בפרשת קוראים 'ויבא עמלק' (שמות יז ח), ודחמן מזרע עמלק היה. בראשי חודשים קוראים 'ובראשי חודשים' (במדבר כח יא), ובראש חודש שקל להיות בשבת מפטירין 'ויהי מדי חדש בחדשו' (ישעיה סו כב) שנאמר על ראש חודש, ולא את הפטרת פרשת השבוע. ואם חל ראש חודש להיות באחד בשבת, בשבת שמאחזמול מפטירין 'ויאמר לו יהונתן מחר חודש' (שמואל א' ב יח).

אמר רב הונא,

מגילה. פרק רביעי – בני העיר דף לא עמוד א – מתוך מהדורת "אבן ישראל" (שטיינזלץ) רלג

והאידנא נהוג עלמא למקרי משך תורא וכו' — אומר רבינו יצחק: דזה הסדר לא ישתנה רק בשחל פסח ביום חמישי, שראשון שני קורין משך תורא וביום שלישי שהוא שבת של חול המועד קורין "ראה אתה אומר אלי" ובכללה הוי "פסל לך". בדאמורין לקמן דשבת של חול המועד בין גניסן בין בתשרי קורין "ראה אתה אומר אלי". וביום רביעי וחמישי וששי של פסח שהוא ראשון שני ושלישי

דשבת לא יקראו "פסל לך" בחמישי של פסח כמו שרגילין בשאר שנים, אלא ביום ורביעיו וחמישי וששי יקראו: קדש, בכספא, במדברא.

במנחה קורין בעריות — לפי שהגשים מקושטות בשביל כבוד דיומ, לפיכך צריך להזכירם שלא יכשלו בהן. ובמדרש יש שלכך קורין בעריות לפי שישאל עושין רמז להקדוש ברוך הוא. שכשם שהזוהר אותם שלא לגלות ערה — כך לא תגלה ערותם בעונותם.

למחר קרינן חזת הברכה ומפטירין ויעמוד שלמה — ויש מקומות שנהנו להפטיר ב'יהי אחרי מות משה', ושיבוש הוא שהרי התלמוד אין אומר כן. ויש אומרים שרב האי גאון תקן לומר "יהי אחרי מות משה", אבל אינן יודעין הסברא אמאי שנה סדר התלמוד.

מפטיר "יאמר לו יהונתן מחר חדש" — קשיא: אמאי אין עושין כן בשחל ראש חדש אדר וראש חדש ניסן באחד בשבט? ואמאי מפטירין בתרדיה, "ובראשון באחד לחדש" ויש לומר: משום ההפסדה דיהודיע מדברת בשקלים, ומוכרת שראש חדש אדר יהיה באותו שבוע.

ראש

פָּקֵד אֶת שָׁרָה" ומפטירין בתורה. והאידנא דאיפא תרי יומי, וימא קמא קיש אומרים, למחר "והאלהים נסה את אברהם", ומפטירין "הבן יקיר". ביום התפודים קורין "אחרי מות", ומפטירין "כי כה אמר רם ונשא". ובמנחה קורין בעריות, ומפטירין ביונה. אמר רבי יוחנן: כל מקום שאמא מוצא גבורתו של הקדוש ברוך הוא אתה מוצא ענוותנותו. דכר זה כתוב בתורה, ושני גנביאים ומושולש בכתובים. כתוב בתורה: "כי ה' אלהיכם הוא אלהי האלהים ואדני האדנים", וכתוב בתריה: "עשה משפט יתום ואלמנה". שני גנביאים: "כה אמר רם ונשא שכן עד וקדוש", וכתוב בתריה: "ואת דפא ושפל רוח". מושולש בכתובים, דכתוב: "סלו לרכב בערבות ביה שמו" וכתוב בתריה: "אבי יתומים ודן אלמנות". יום טוב הראשון של חג קורין בפרשת מועדות שבתורת כהנים ומפטירין "הנה יום בא לה". והאידנא דאיפא תרי יומי, למחר מיקרא הכי נמי קרינן. אפטורי מאי מפטירין? "ויקהלו אל המלך שלמה". וישא כל ימות החג קורין בקרבנות החג. יום טוב האחרון קורין "כל הכבוד" מוצא וחוקים וכבוד, ומפטירין "יהי ככלות שלמה", ולמחר קורין "וואת הכרבה", ומפטירין "ועמד שלמה". אמר רב הונא, אמר רב: שבת שחל להיות בחולו של מועד, בין בפסח, בין בסוכות מקרא קרינן "ראה אתה". אפטורי, בפסח - "העצמות היבשות", ובסוכות - "ביום בוא גוג". בחנוכה - בגשיאים, ומפטירין בנרות זכריה. ואי מיקלעי שתי שבתות - קמייטא בנרות זכריה, בתרייתא בנרות שלמה. בפורים - "ויבא עמלק". בראשי חדרשים - "ובראשי חדרשים". ראש חדרש שחל להיות בשבת, מפטירין "יהי מדי חדרש". חל להיות באחד בשבת מאתמול, מפטירין "ויאמר לו יהונתן מחר חדרש". אמר רב הונא:

ראש

תפתח "והענק תענק" לעבר עברי, ושילוח נחש, ורעבת תעביטור". ויהי בכלות שלמה — על שם "ביום השמיני שלח את העם". מקרא קרינן ראה אתה — שיש שם מצות שבת וקגלים וחולו של מועד, דכתוב "את חג המצות תשמור" ומכאן למדנו איסור מלאכת חולו של מועד במסכת חגיגה (יא, א). בעצמות היבשות — שיצאו ממזרים לפני הקץ. ביום בא גוג — ודיא המלחמה האמורה בזכריה ב"הנה יום בא לה". נרות דוכריה — דני שמחא" על שם "ראיתי והנה מגורת זהב כולה" וגו'. נרות שלמה — ויעש חירום וגו' ואת המנורות חמש מימין וגו'.

עד

ברכות וקללות — ד"אם בחקותי, להודיע שעל עסקי החטא באה פורענות לעולם, ויחזור בתשובה ויצילו מצרה שהן מתעני עליה. אין מפסיקין בקללות — כדמפרש מילתא: שאין שנים קורין בהן, אלא אחד קורא את כולן, ושנים הראשונים קורין פרשת ברכות. קורין בסדרן — בענין סדר הפרשיות. ותנאי פליגי בה בברייתא בגמרא היכן מתחיל בשני ובחמישי. ואין עולה להן מן

החשבון — כשיגיע יום שבת יחזור מה שקראו בשבת במנחה ובשני ובחמישי. שנאמר וידבר משה את מועדי ה' אל בני ישראל — אכולה מתניתין קאי, ללמוד מכאן שמצוה לקרות ביום המועד מעניני המועדות. **נמרא** הכי גרסינן: תנו רבנן בפסח קורין בפרשת מועדות כ' —

בריייתא שלימה היא עד "ושאר כל ימות החג קורין בקרבנות החג". ואלו שבעלי הגמרא אפסיקה לפרש בכל מועד יום ביום מה תיקנו האחרונים שנהנו לעשות שני ימים לקרות ביום שני, לפי שהברייתא נשנית בארץ ישראל שאין עושין יום טוב אלא יום אחד. בפסח גלגל — ביהושע, ושאר כל ימות הפסח סימן מאפי"ה

משכו וקחו לכם צאן", "אם כסף תלוה את עמי", "פסל לך", "וידבר" שבחב"עלותי. ויום טוב שני קורין ביום ראשון "שור או כשב". ויהי כשלח פריעה — לפי שביום שביעי של פסח אמרו שירה על הים. ומפטירין וידבר דוד — שהיא שירה כמותה, ומדבר בה מיציאת מצרים

"עלה עשן באפר" וגו' "וישלח חצוי ופיצם" וגו'. עוד היום — לפי שמפלתו של סנחריב בליל פסח היה. ומפטירין בחבקוק — שמדבר במתן תורה "אלה מתנים יבוא" במתן תורה. במרכבה — דיהוקאל, על שם שנגלה בסיון ברבוא רבבות אלפי שנה. והאידנא דאיפא תרי יומי עבדינן בתרייתו ואיפא — דקאמרי אתרים דאינדו בתראי לתנא קמא, בחדש השלישי ומפטיר במרכבה — ביום הראשון קרינן לה, ודקאמר תנא קמא בעצרת שבעה שבועות ומפטירין בחבקוק — קרינן ביום השני ואיפא, דמתן תורה בששי בסיון. הבן יקיר לי אפרים — משום "זכור אזכרנו" דרם ארחמנו. מפטירין בנח — לפי שפקידתה היתה בראש השנה. ועקידת יצחק מזכירין כדי שחזר לנו היום במשפט. כי

כה אמר ר' נחשא — ואמר "סולו סולו" שמדבר במדת התשובה "הלא זה צום אבחרה" (ישעיה נח). קורין בעריות — שמי שיש עבירות בידו יפרש מהן, לפי שהעריות עבירה מצוה, שנפשו של אדם מחמדתו ויצרו תוקפו. הנה יום בא לה' — דכתוב ביה "לחוג את חג הסוכות". ויקהלו — על שם שהלכו הבית היתה באותה

אסיפה, ובחג הסוכות. קורין כל הבכור — אלא שמתחילין "עשר תעשר" לפי שיש באותה פרשה מצות ודוקים הרבה הנזונות בחג באותו זמן, שהוא זמן אסוף, ועת שהעניים צריכין לאסוף מאכל לביתם. ועוד יש באותה פרשה: מצות מעשר עני, ומצות "נתון תתן" ורפתוח

תפתח "והענק תענק" לעבר עברי, ושילוח נחש, ורעבת תעביטור". ויהי בכלות שלמה — על שם "ביום השמיני שלח את העם". מקרא קרינן ראה אתה — שיש שם מצות שבת וקגלים וחולו של מועד, דכתוב "את חג המצות תשמור" ומכאן למדנו איסור מלאכת חולו של מועד במסכת חגיגה (יא, א). בעצמות היבשות — שיצאו ממזרים לפני הקץ. ביום בא גוג — ודיא המלחמה האמורה בזכריה ב"הנה יום בא לה". נרות דוכריה — דני שמחא" על שם "ראיתי והנה מגורת זהב כולה" וגו'. נרות שלמה — ויעש חירום וגו' ואת המנורות חמש מימין וגו'.

תפתח "והענק תענק" לעבר עברי, ושילוח נחש, ורעבת תעביטור". ויהי בכלות שלמה — על שם "ביום השמיני שלח את העם". מקרא קרינן ראה אתה — שיש שם מצות שבת וקגלים וחולו של מועד, דכתוב "את חג המצות תשמור" ומכאן למדנו איסור מלאכת חולו של מועד במסכת חגיגה (יא, א). בעצמות היבשות — שיצאו ממזרים לפני הקץ. ביום בא גוג — ודיא המלחמה האמורה בזכריה ב"הנה יום בא לה". נרות דוכריה — דני שמחא" על שם "ראיתי והנה מגורת זהב כולה" וגו'. נרות שלמה — ויעש חירום וגו' ואת המנורות חמש מימין וגו'.

חמש מימין וגו'.

עבירות שיש בהם כריתות ומיתות בית-דין, הרי הם נוגעים לכללות התקשרות הנפש עם שורשה ומקורה למעלה, ולכן אפילו ההמון ועמי הארץ ואלה שדעתם קלה, יראים ומזדעזעים מלעבור עליהם.

ממאמר יו"ד שבט ה'תשי"ד

ראש חדש אב שחל להיות בשבת מפטירין חדשים ומעדיכים שנהא נפשי וגו' - ואין אנו עושין כן, אלא מפטיר בירמיה "שמעו דבר ה'" ובשבת שלפני תשעה באב "חזון ישעיהו". והטעם - לפי שאנו נוהגין על פי הפסיקתא, ולומר שלש דפרוענותא קודם תשעה באב. ואלו הן: "דברי ירמיה", "שמעו דבר ה'" "חזון ישעיהו". ובתר תשעה באב שך דנחמא

ותרתי דתיובתא, ואלו הן: "נחמו נחמו" ו"תאמר ציון" "עניי סוערה" לבדה, "אנכי אנכי" "ירני עקרה" "קומי אורי" "שש אשש" "דרשו" "שובה" ולפיכך מקדימין "עניי סוערה" קודם "ירני עקרה" בדרך הנמנות להיות הולכות ומשובחות יותר. וסדר זה מתחיל בפנחס, וסימנך: דשיח גרע אר"ק שד"ש. ולעולם "שש אשש" ב"אתם נצבים" דהיינו שבת שלפני ראש השנה, לפי שהוא סוף הנחמות. ו"דרשו" בצום גדליה, "שובה" בשבת שלפני יום הכפורים. וכשיש שבת בין יום הכפורים לסוכות - אז הוי "דרשו" בשבת שלפני יום הכפורים, משום דכתיב ביה "דרשו ה' בהמצא" - דהיינו בימי תשובה, "שובה" בין כפור לסוכות, דכתיב בה "ונתתי לך יורה ומלקוש" וכן "וה' נתן קולו לפני חילו" דמיטעני במים ושייך שפיר לפני סוכות. וזה המנהג לא ישתנה לעולם על פי הפסיקתא. וכן פירש רבינו תם, ולא כדברי רב החובל החופר ומבלבל לומר "שובה" קודם כפור, "ושש אשש" בין כפור לסוכות - דאין להפסיק בין השש נחמות לשביעית, אלא כדברי רבינו תם עם שירים נחתם: "שש אשש" - בראשית, "שובה" - באחריתו. והא שאין אנו מפטירין חזון בשבת שחל בו ראש חדש אב - משום דקימא לן דאין אבילות חל אלא בשבוע שחל תשעה באב להיות בתוכה. ורב דאמר דמפטיר חזון - סבר דאבילות חל מיד שנבט ראש חדש, ואין הלכה כן. וכן פירש הרב רבינו אליעזר ממין. ולכן אנו מפטירין "שמעו" וכן אנו נוהגין על פי מסכת סופרים שאנו קורין "יחל" בתעניות, ובמתניתין אמרינן שקורין ברכות וקללות.

אין מפסיקין בקללות - וקורין אחד, משום דכתיב "מוסר ה' בני אל תמאס ואל תקח בתוכחתו" אמר רב אחא: אל תעש התוכחה קוצני קוצים. ואמר רבי יהושע דסבגין: אנה אמרתי "עמו אנכי בצרה" ואם כן אין דין שיברכנו בני על הצרות שלהם, אלא יקרא אחד הכל, ויתחיל בדבר אחר ויסיים בדבר אחר, ואז יוכל לברך תחילה וסוף.

מתחיל בפסוק שלפניהם - לאו דוקא פסוק, דהא יש פרשה, ואין מתחילין ומשיירין משלשה פסוקים. **משה** מעצמו אמרם - וברוך הקדש. **קללות** שבתורת כהנים קודם עצרת ושבתורת תורה קודם ראש השנה - שאלו בבית המדרש של רבינו נסים: למח מחלקים פרשת נצבים ויחל לשנים כביש שתי שבתות בין ראש השנה לסוכות בלא יום הכפורים, ואין מחלקין משות ומסעי שאריות יותר? והשיב: לפי

שבי"אם נצבים? יש קללות שקלל ישראל, ורצא לסיים קודם ראש השנה. וקשה: שאנו לא מחשבין קללות שקלל משה ישראל. כדמשמע בפרק "המוכר את הספינה" (בבא בתרא פח.ב) אמר רבי לוי: בא וראה שלא כבוד הקדוש ברוך הוא מרת בשר ודם, הקדוש ברוך הוא בירך ישראל בעשרים ושתיים וקלל בשמנה וקלל בעשרים ושתיים, וחיוב מראם לא תשמעו" עד "ואין קונה" משמע בהדיא שער "אין קונה" היו מן הקללות. ולא יתור ועוד קשיא: לפי סברתו אמאי אין קורין "הואינו" קודם ראש השנה? שהרי גם שם יש קללות "מזי רעב ולחומי רשע" לכך נראה לי הטעם שאנו מחלקים אותן - לפי שאנו רוצים להפסיק ולקרות שבת אחת קודם ראש השנה בפרשה שלא תהא מדברת בקללות כלל, שלא להסמך הקללות לראש השנה. ומשעם זה אנו קורין "במדבר סיני" קודם עצרת, כדי שלא להסמך הקללות שב"בחותקת" לעצרת. ילמדנו של פרשת יתרו: אין אדם רשאי לקרות בתורה עד שישדיר הפרשה שלש פעמים, שנאמר (איוב כח) "או ראה ויספרה תקדיה דכבינה" ואחרי כן "יאמר לאדם". ואסור לסמוך על הכימה, דמה תניינה מעמוד - אף קריאתה מעמוד. הלחות

עד אנה ינאצוני ועד מתי לעדה חרעה - תרוייהו במרגלים, והם חזרו בתשעה באב, כדאמרינן במסכת תענית (כט, א). מנהגי מילי - מה ענין בראשית אצל מעמדות. כמה אדע - מה תאמר לי ללמדנו דבר שיתכפרו בו עונותיהן. קחת לי עגלה משולשת - כלומר: הקרבנות יכפרו עליהן. מנהגי מילי - דאין מפסיקים בקללות. אל תמאס - והמפסיק בהן מראה עצמו שקשה לו לקרות. ובמסכת סופרים (פרק יב) יליף לה מסיפיה דקרא "ואל תקח בתוכחתו" - אל תעשו קוצני קוצין, פסקים פסקים, לשון קציצה. משה מפי הנבונה אמר - ונעשה שליח לומר: כך אמר לי הקדוש ברוך הוא. שהרי אמורין בלשון "ונתתי" "והפקדתי" ו"שלחתך" - מי שהיכולת בידו לעשות. אבל במשנה תורה כתיב "יכבה ה'" "ידבק ה' בך" - משה אמר מאליו: אם תעברו על מצותי הוא יפקיד עליכם. מנאם - קרא אותן במרצה ובקושי. באורי - במשנה תורה. אכנפשו - אם רצונך להפסיק פסוק, הואיל ואתה קץ בקריאתו, קודם עצרת - שהוא זמן קצר וזמן פירות האילן, כדמפרש ראויל.

משום מעמדות לא נהיינו שמים וארץ, שנאמר: "אם לא בריתי יומם ולילה חקות שמים וארץ לא שמתי", וכתיב: "ויאמר ה' אלהים במה אדע כי אירשנה". אמר אברהם לפני הקדוש ברוך הוא: רבוננו של עולם, שמא חם ושלום ישראל חומאים לפניך ואתה עושה להם כבוד המפול וכדור הפלגה. אמר לו: לאו. אמר לפניו: רבוננו של עולם, "במה אדע"? אמר לו: "קחה לי עגלה משלשת". אמר לפניו: רבוננו של עולם, תניח בזמן שביית המקדש קנים; בזמן שאין בית המקדש קנים מה תהא עליהם? אמר לו: כבר תקנתי להם סדר קרפנות. כל זמן שקוראים בהן מעלה אני עליהן כאילו מקריבין לפני קרבן ומוחל אני על כל עונותיהם. "בתעניות ברכות וקללות, ואין מפסיקין בקללות." מנא הני מילי? אמר רבי חייא בר גמדיא אמר רבי אסי: דאמר קרא "מוסר ה' בני אל תמאס". ריש לקיש אמר: לפי שאין אויברים ברכה על הפורענות. אלא היכי עבדי? תנא: בשהוא מתחיל מתחיל בפסוק שלפניהם, ובשהוא מסיים מסיים בפסוק שלאחריהם. אמר אביי: לא שנו אלא בקללות שבתורת כהנים, אבל קללות שבמשנה תורה פוסק. מאי מעמא? הללו בלשון רבים אמורות ומשה מפי הנבונה אמר, והללו בלשון יחיד אמורות, ומשה מפי עצמו אמר. לוי בר בופי הוה קרי וקא מנאם קמיה דרב הונא ב"אורי". אמר לו: אכנפשו. לא שנו אלא קללות שבתורת כהנים, אבל שבמשנה תורה פוסק. תניא רבי שמעון בן אלעזר אומר: עזרא תיקן להן לישראל שיהו קורין קללות שבתורת כהנים קודם עצרת, ושבמשנה תורה קודם ראש השנה. מאי מעמא? אמר אביי ואיתימא ריש לקיש: כדי שתכלה השנה וקללותיה. בשלמא שבמשנה תורה איפא כדי שתכלה השנה וקללותיה. אלא שבתורת כהנים, אפיו עצרת ראש השנה היא? אין, עצרת נמי ראש השנה היא. דתנן: ובעצרת על פירות האילן. תניא רבי שמעון בן אלעזר אומר: אם יאמרו לך זקנים "סתור" וילדים "בנה" - סתור ואל תבנה, מפני שסתירת זקנים בנה, ובנה נגרים סתירה. וסימן לדבר רחבעם בן שלמה. תנו רבנן: מקום שמפסיקים בשבת שחרית שם קורין במנחה; במנחה שם קורין בשני; בשני שם קורין בחמישי; בחמישי שם קורין לשבת הבאה, דברי רבי מאיר. רבי יהודה אומר: מקום שהפסיקו שבת שחרית, שם קורין במנחה ובשני ובחמישי ולשבת הבאה. אמר רבי יורא: הלכה - מקום שמפסיקים בשבת שחרית, שם קורין במנחה ובשני ובחמישי ולשבת הבאה. ולמיא הלכה פרבי יהודה! משום

משום מעמדות לא נהיינו שמים וארץ, שנאמר: "אם לא בריתי יומם ולילה חקות שמים וארץ לא שמתי", וכתיב: "ויאמר ה' אלהים במה אדע כי אירשנה". אמר אברהם לפני הקדוש ברוך הוא: רבוננו של עולם, שמא חם ושלום ישראל חומאים לפניך ואתה עושה להם כבוד המפול וכדור הפלגה. אמר לו: לאו. אמר לפניו: רבוננו של עולם, "במה אדע"? אמר לו: "קחה לי עגלה משלשת". אמר לפניו: רבוננו של עולם, תניח בזמן שביית המקדש קנים; בזמן שאין בית המקדש קנים מה תהא עליהם? אמר לו: כבר תקנתי להם סדר קרפנות. כל זמן שקוראים בהן מעלה אני עליהן כאילו מקריבין לפני קרבן ומוחל אני על כל עונותיהם. "בתעניות ברכות וקללות, ואין מפסיקין בקללות." מנא הני מילי? אמר רבי חייא בר גמדיא אמר רבי אסי: דאמר קרא "מוסר ה' בני אל תמאס". ריש לקיש אמר: לפי שאין אויברים ברכה על הפורענות. אלא היכי עבדי? תנא: בשהוא מתחיל מתחיל בפסוק שלפניהם, ובשהוא מסיים מסיים בפסוק שלאחריהם. אמר אביי: לא שנו אלא בקללות שבתורת כהנים, אבל קללות שבמשנה תורה פוסק. מאי מעמא? הללו בלשון רבים אמורות ומשה מפי הנבונה אמר, והללו בלשון יחיד אמורות, ומשה מפי עצמו אמר. לוי בר בופי הוה קרי וקא מנאם קמיה דרב הונא ב"אורי". אמר לו: אכנפשו. לא שנו אלא קללות שבתורת כהנים, אבל שבמשנה תורה פוסק. תניא רבי שמעון בן אלעזר אומר: עזרא תיקן להן לישראל שיהו קורין קללות שבתורת כהנים קודם עצרת, ושבמשנה תורה קודם ראש השנה. מאי מעמא? אמר אביי ואיתימא ריש לקיש: כדי שתכלה השנה וקללותיה. בשלמא שבמשנה תורה איפא כדי שתכלה השנה וקללותיה. אלא שבתורת כהנים, אפיו עצרת ראש השנה היא? אין, עצרת נמי ראש השנה היא. דתנן: ובעצרת על פירות האילן. תניא רבי שמעון בן אלעזר אומר: אם יאמרו לך זקנים "סתור" וילדים "בנה" - סתור ואל תבנה, מפני שסתירת זקנים בנה, ובנה נגרים סתירה. וסימן לדבר רחבעם בן שלמה. תנו רבנן: מקום שמפסיקים בשבת שחרית שם קורין במנחה; במנחה שם קורין בשני; בשני שם קורין בחמישי; בחמישי שם קורין לשבת הבאה, דברי רבי מאיר. רבי יהודה אומר: מקום שהפסיקו שבת שחרית, שם קורין במנחה ובשני ובחמישי ולשבת הבאה. אמר רבי יורא: הלכה - מקום שמפסיקים בשבת שחרית, שם קורין במנחה ובשני ובחמישי ולשבת הבאה. ולמיא הלכה פרבי יהודה! משום

שבי"אם נצבים? יש קללות שקלל ישראל, ורצא לסיים קודם ראש השנה. וקשה: שאנו לא מחשבין קללות שקלל משה ישראל. כדמשמע בפרק "המוכר את הספינה" (בבא בתרא פח.ב) אמר רבי לוי: בא וראה שלא כבוד הקדוש ברוך הוא מרת בשר ודם, הקדוש ברוך הוא בירך ישראל בעשרים ושתיים וקלל בשמנה וקלל בעשרים ושתיים, וחיוב מראם לא תשמעו" עד "ואין קונה" משמע בהדיא שער "אין קונה" היו מן הקללות. ולא יתור ועוד קשיא: לפי סברתו אמאי אין קורין "הואינו" קודם ראש השנה? שהרי גם שם יש קללות "מזי רעב ולחומי רשע" לכך נראה לי הטעם שאנו מחלקים אותן - לפי שאנו רוצים להפסיק ולקרות שבת אחת קודם ראש השנה בפרשה שלא תהא מדברת בקללות כלל, שלא להסמך הקללות לראש השנה. ומשעם זה אנו קורין "במדבר סיני" קודם עצרת, כדי שלא להסמך הקללות שב"בחותקת" לעצרת. ילמדנו של פרשת יתרו: אין אדם רשאי לקרות בתורה עד שישדיר הפרשה שלש פעמים, שנאמר (איוב כח) "או ראה ויספרה תקדיה דכבינה" ואחרי כן "יאמר לאדם". ואסור לסמוך על הכימה, דמה תניינה מעמוד - אף קריאתה מעמוד. הלחות

מגילה דף לא עמוד ב תלמוד בבלי המבואר "שפה ברורה – עוז והדר" (ליום רביעי) רלה

דברים בפרשת כי תבוא (כח טרס"ה) פוסק. מבארת הגמרא: מאי
מַעְמָא, הָלָלוּ שבתורת כהנים בְּלִשְׁוֹן רַבִּים אֲמִוּרוֹת, והיינו שהכוונה
לכל ישראל, וגם מִשָּׁה מִפִּי הַגְּבוּרָה אֲמָרָה, כלומר, כך אמר לי ה'
לומר לכם, שהרי אומר שם בלשון 'ונתתני' והפקדתי, והיינו מי
שבידו לעשות כך, ולכן יש לחשוש להן יותר, והָלָלוּ שבמשנה
תורה בְּלִשְׁוֹן יחיד אֲמִוּרוֹת, וגם מִשָּׁה מִפִּי עֲצָמוֹ אֲמָרָה, אם תעבור
על מצוותי יעשה לך כך, ולא בלשון הגבורה, וכיון שאמר זאת
בלשונה, העובר אינו נחשב מואס במוסר ה', ולכן יש לחשוש להן
פחות מן הקודמים.
מעשה בענין קריאת הקללות: לוי בר בוןי תוה קרי וקא מַנְגֵּם
קמיה דרב הונא פארווי – קרא במרוצה ובקושי את הקללות
שבמשנה תורה. אמר לו רב הונא, אַבְנֵפְשָׁךְ – קרא כרצונך, ואם
רצונך להפסיק ביון שאתה מתקשה בקריאתם, הפסק, שכן לא שנו
במשנתנו שאין מפסיקים בקריאה אלא בקללות שבתורת כהנים,
אבל בקללות שבמשנה תורה, פוסק.
ברייתא בזמן קריאת הקללות: תניא, רבי שמעון בן אלעזר אומר,
עוֹרָא תִּימָן לְהָן לְיִשְׂרָאֵל שִׁיחוּ קוֹרִין בְּקִלְלוֹת שְׁבַתְוֹרַת כְּהֵנִים קוֹדֵם
עֲצֵרַת ו-חג השבועות, ובקללות שבמשנה תורה קוֹדֵם ראש השנה.
מבשרת הגמרא: מאי מַעְמָא, משיבה הגמרא: אֲמַר אַבְיָ וְאֵיתִימָא
רִישׁ לְקִישׁ, לסימן הוא, כִּי שְׁתַּכְלֵל הַשָּׁנָה וְקִלְלוֹתֶיהָ, מקשה
הגמרא: מַלְמָא בקללות שבמשנה תורה איבא 'כִּי שְׁתַּכְלֵל שָׁנָה
וְקִלְלוֹתֶיהָ', שאז אכן מסתיימת השנה, אלא בקללות שבתורת
כהנים שקוראים קודם עצרת, כיצד שיך שתכלה שנה וקללותיה,
אֲמַר עֲצֵרַת ראש השנה היא. מתרצת הגמרא: אִין, אכן עֲצֵרַת נִמִּי
ראש השנה היא, דְּתָנִן (ר"ה טו), בארבעה פרקים העולם נידון וכו',
וְעֲצֵרַת עַל פִּירוֹת הָאֵל, ומבואר שראש השנה היא לפירות
האילן, כיון שבו זמן הקציר.
ברייתא נוספת מדברי רבי שמעון בן אלעזר: תניא, רבי שמעון בן
אלעזר אומר, משל למי שיש לו בית ורוצה לבנות עליה על גביו,
אם יאמרו לו זְנִינִים סְתוּר אַתְּ הַבַּיִת כְּדִי לִבְנוֹתוֹ עֲבֵה יוֹתֵר שׂוֹיכֵל
לסבול כובד העלייה שעליו, ויִלְדִים יאמרו לו כָּנָה אַתְּ הַעֲלִיָּה עַל
הַבַּיִת הַקֵּיִים וְיֻכַּל לִסְבּוֹל כּוֹבֵד הַעֲלִיָּה, שמע לזקנים ולא לילדים,
וְסְתוּר וְאֵל תִּבְנֶה, מַפְנֵי שְׁסִתִּינִת הַזְנִינִים בְּנִין הוּא, שהרי רק מחמת
הסתירה והבנין החדש תוכל העלייה הנבנית על גביו להתקיים,
וְכֵּן הַנֶּעֱרִים סְתִירָה הִיא, שהרי אם תבנה העלייה על הבית הקיים,
יסתר ויפול אף הוא מכובד העלייה שעליו, והזקנים ודאי בקיאים
יותר בכך. וְסִימָן לְדָבָר, והוא הנמשל, המעשה בַּחֲבָצֵם בֵּן שְׁלֹמֹה
(מלכים א' יב ג'יט) שמלך אחרי אביו, ובקישו ממנו העם להקל
מעליהם עול המס, והזקנים יעצו לו סתירה שאכן יקל על העם
כבקשתם, והיתה עצתם בנין, שכל העם ירצו בו ותתקיים
המלוכה, והילדים יעצו לו בנין להכביד עול המיסים עליהם כדי
להעשיר קופת המלוכה, והיתה עצתם סתירה, כפי שהיה בסוף
שמדרו בו ישראל.
הגמרא עוברת להמשך המשנה בענין הקריאות בשני חמישי
ובשבת במנחה, ומביאה ברייתא המבארת מה קוראים בהם: תנו
רַבֵּנּוּ, מְקוֹם תּוֹרָה שְׁמַפְסִיקוּן בּוֹ בְּשַׁבַּת שַׁחֲרִית, שֶׁם קוֹרִין בְּמִנְחָה,
ומקום שמפסיקים בו בשבת בְּמִנְחָה, שֶׁם קוֹרִין בְּיוֹם שֶׁנֶּה, ומקום
שמפסיקים בַּשָּׁנִי, שֶׁם קוֹרִין בְּחִמִּישׁ, בְּחִמִּישׁ, שֶׁם קוֹרִין לְשַׁבַּת
הַבָּאָה בשחרית, דְּכִרְיָ רַבִּי מֵאִיר. רַבִּי יְהוֹדָה אֹמֵר, בְּמָקוֹם שְׁמַפְסִיקוּן
בּוֹ בְּשַׁבַּת שַׁחֲרִית, שֶׁם קוֹרִין בְּאֻתָּה שַׁבַּת בְּמִנְחָה, וְכֵן בַּשָּׁנִי וּבְחִמִּישׁ
וּלְשַׁבַּת הַבָּאָה בשחרית.
ההלכה בזה: אֲמַר רַבִּי יוֹדָה, הִלָּכָה כְּרַבִּי יְהוֹדָה, שְׁמָקוֹם שְׁמַפְסִיקוּן
בְּשַׁבַּת שַׁחֲרִית, שֶׁם קוֹרִין בְּמִנְחָה וּבַשָּׁנִי וּבְחִמִּישׁ וּלְשַׁבַּת הַבָּאָה.
שואלת הגמרא: וְלִמָּא הִלָּכָה בְּרַבִּי יְהוֹדָה, ואנו נרע שכוונתו
להלכה זו, ומדוע הוצרך לומר את כל ההלכה.

בראש חדש אב שָׁחַל לְהוֹיֹת בְּשַׁבַּת, מַפְסִיקוּן בשונה משאר ראשי
חדשים 'חֲדָשִׁים וּמַעְרִיכֵם שְׁנָאָה נִפְשִׁי הִיוּ עָלַי לְטוֹרָח' (ישעיה א יד),
שיש בה מענין הפורענות.
הגמרא מבארת פסוק זה: מאי 'היו עלי לטורח', אֲמַר הַקְדוּשׁ בְּרוּךְ
הוא, לֹא דִּין לָהֶם לְיִשְׂרָאֵל שְׁחֹמְאִין לִפְנֵי בעשית מועדים שבדו
מליבם, אֲלֵא שֶׁאֵין מַפְסִיקוּן אוֹתִי לִידַע אִיזוֹ יוֹדָה קָשָׁה אֵבִיא עֲלֵיהֶם
שתהא מדה כנגד מדה שידעו שהעונש בא להם על העבירות
שעשו ולא במקרה.
מבשרת הגמרא: בְּתַשְׁעָה בָּאָב גּוֹפִיָה מאי מַפְסִיקוּן, משיבה הגמרא:
אֲמַר רַב, 'אֵיכָה הָיְתָה לוֹזְזָה' (ישעיה א כא) שמדובר שם בענין
הפורענות. עוד מבשרת הגמרא: מְקָרָא בתורה בתשעה באב מאי.
מביאה הגמרא ברייתא בענין זה: תניא, אַחֲרִים אוֹמְרִים, קוראים
'וְאֵם לֹא תִשְׁמְעוּ לִי' (ויקרא כו יד) דהיינו הקללות שבפרשת בחקותי.
רַבִּי תָנִן בְּרִי יוֹסֵף אֹמֵר, 'עַד אֲנָה וְנֶאֱצִינִי הָעָם הָזֶה' (במדבר יד יא)
דהיינו פרשת המרגלים. וְיֵשׁ אוֹמְרִים שקוראים 'עַד מָתִי לַעֲדָה
הָרַעָה הַזֹּאת' (שם יד כז) דהיינו המשך פרשת המרגלים. אֲמַר אַבְיָ,
ה'אֵידִנָּה נְהוֹג עֲלֵמָא לְמִקְרָא בתשעה באב 'כִּי תוֹלִיד בְּנִים' (דברים ד
כה) שנאמר שם מעין מה שאירע בתשעה באב, וּמַפְסִיקוּן 'אֶסּוּף
אֶסִּיפִים' (ירמיה ח יא) שהיא תוכחה לישראל על חטאותיהם.
שנינו במשנה: [בַּמַּעֲמָדוֹת] בְּמַעֲשֵׂה בְּרָאשִׁית וכו'.
מבשרת הגמרא: מְנַחֲנִי מִלֵּי, כלומר מה ענין קריאת מעשה
בראשית למעמדות של הקרבנות. מבארת הגמרא: אֲמַר רַבִּי אֲמִי,
שְׁאֵלְמָא הַמַּעֲמָדוֹת שאז מקריבים קרבנות, לֹא תִתְקַיְּמוּ שְׁמִים
וְאִרְיָן, שְׁנָאֲמַר (ירמיה לג כה) 'אֵם בְּרִיתִי יוֹסֵם וְלִלְכָה חֻקוֹת שְׁמִים
וְאִרְיָן לֹא שְׁמַתִּי', כלומר שאם לא ברית התורה והמצוות
שמקיימים אותם ישראל אין קיום לבריאה, ואלמלא הקרבנות היו
ישראל כלים בחטאם, ונמצא שקיום הבריאה תלוי בקרבנות, ולכן
קוראים במעמדות במעשה בראשית. ראייה נוספת: וְעוֹד כְּתִיב
בברית בין הבתרים (בראשית טו ח) 'וַיֹּאמֶר ה' אֱלֹהִים בְּמָה אֲדַע כִּי
אֲרִשְׁנָה, ופירוש הפסוק, שכן אֲמַר אֲבִרְהָם לִפְנֵי הַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא,
רְבוּנוֹ שֶׁל עוֹלָם, שָׁמָּה – האם לאחר שתבחר בהם לעם חָם וְשָׁלוֹם
יִשְׂרָאֵל חֻמְאִים לִפְנֵיךָ, וְאִתָּה עוֹשֶׂה לָהֶם כְּלִיָּה בְּדוֹר הַמַּבּוּל וּפִיזוֹר
בְּדוֹר הַפְּלִגָּה. אֲמַר לוֹ, לֹא. אֲמַר לִפְנֵי, רְבוּנוֹ שֶׁל עוֹלָם, 'בְּמָה אֲדַע'
– מה תאמר לי ללמדם דבר שיתכפרו בו עוונותיהם ולא יענשו.
אֲמַר לוֹ, 'קָחָה לִי עֹגֶלָה מְשׁוֹלֶשֶׁת' וגו' (שם טו ט), כלומר, הקרבנות
יכפרו עליהם. אֲמַר לִפְנֵי, רְבוּנוֹ שֶׁל עוֹלָם, תִּנְחַן בְּזֶמֶן שְׁבִית הַמֶּקֶדֶשׁ
קָיִים שִׁיקְרִיבוּ בו קרבנות ויכפרו עליהם ולא יענשו, אֲךָ בְּזֶמֶן שְׁאִין
בֵּית הַמֶּקֶדֶשׁ קָיִים מַה תִּהְיֶה עֲלֵיהֶם, הרי אין קרבנות שיכפרו
עליהם. אֲמַר לוֹ, כִּבְר תִּקְנִיתִי לָהֶם אַתְּ סֶדֶר אֲמִירַת הַקְּרָבָנוֹת, שְׁכַל
זֶמֶן שִׁקְרָאִין בְּהֵן בְּכוּנָה מַעֲלָה אֵין עֲלֵיהֶן בְּאִילוֹ מַקְרִיבִין לִפְנֵי קֳדָם,
וְאִז מוֹחֵל אֵין עַל כָּל עֲוֹנוֹתֵיהֶם.
שנינו במשנה: בְּתַעֲצוּנוֹת בְּרָכוֹת וקללות ואִין מַפְסִיקוּן בְּקִלְלוֹת.
מבשרת הגמרא: מָנָא הֵי מִלֵּי שאין מפסיקים בקללות. משיבה
הגמרא: אֲמַר רַבִּי חִיָּא בְּרִי מְדָא אֲמַר רַבִּי אֲסִי, דְּאֲמַר קְרָא (משלי ג
יא) 'מוֹסֵר ה' בְּנִי אֵל תִּמָּאס', והמפסיק בתוכחה מראה שהיא קשה
לו ומואס בה. רִישׁ לְקִישׁ אֲמַר, לִפִּי שְׁאִין אוֹמְרִים בְּרָכָה עַל
הַתַּעֲצוּנוֹת, והמפסיק באמצע הקללות, וכן המתחיל לקרוא
באמצען, מברכים ברכת התורה על הפורענות.
מבשרת הגמרא: אֵלָּא הִכִּי עָבִיד כְּדִי שֶׁלֹּא לִכְרוֹךְ עַל הַפּוֹרְעָנוֹת.
משיבה הגמרא: תָּנָא בברייתא, בְּשֶׁהוּא מִתְחִיל לִקְרֹא אַת
הַקִּלְלוֹת, מִתְחִיל לִקְרֹא בְּמָסוֹךְ שְׁלִפְתֵּיהֶם, וּבְשֶׁהוּא מְסִיִּים אוֹתוֹן
מְסִיִּים בְּמָסוֹךְ שְׁלִפְתֵּיהֶם.
הגבלה לדין שאין מפסיקים בקללות: אֲמַר אַבְיָ, לֹא שָׁנוּ במשנתנו
שאין מפסיקים אלא בקללות שבתורת כהנים – חומש ויקרא
בפרשת בחקותי (כו י"דג), אֲבָל בְּקִלְלוֹת שְׁבַתְוֹרַת תּוֹרָה – חומש

פירוש הכתוב כי אם עוונותיכם היו מבדילים ביניכם לבין אלוהיכם, שההבדלה שעל-ידי העוון היא ביניכם דווקא, אבל לגבי אלוהיכם
גם העוון אינו מפסיק.

ממאמר יו"ד שבט ה'תשי"ד

בולן, שמצות הגלילה גדולה כנגד כולן.
מאמר נוסף של רבי שפטיה בשם רבי יוחנן: ואמר רבי שפטיה אמר
רבי יוחנן, מנין שמשפטיהן בבת קול, שאם רוצה אדם לעשות
דבר, ושמע קול שאומר לו לעשות או לא, מותר לו לנהוג כך ואין
בוה איסור ניהוש (ויקרא יט כו), שפטיה (שעשה ל בא) ואונין תשמענה
דבר מאחריו לאמר זה הדרך לכו בו כי תאמינו וכי תשמאלו. והני
מלי שזה סימן לבת קול, דשמע קל נבאר אפילו במתא ו-עיר, שאין
מצויה בשדה (ברכות ג), והוא דאמר חין חין, והוא דאמר לאו לאו,
כלומר שכפל דבריו.
מאמר נוסף של רבי שפטיה בשם רבי יוחנן: ואמר רבי שפטיה אמר
רבי יוחנן, כל תקורא בתורה בלא נעיקת דחינו טעמי המקרא,
ושונה משניות בלא זמרה, עליו הכתוב אמר (יחזקאל כ כה) וגם אני
נתתי להם חוקים לא טובים וגו' ומשפטים לא יחיו בהם.
קושיא על המאמר ודרשה אחרת על פסוק זה: מתקין לה אבני,
וכי משום דלא ידע לבסומי קלא – להנעים קולו, גדול ענשו עד
שמשפטים לא יחיו בהם קריית ביה. אלא אמר אבוי, יש לדרוש
פסוק זה בדרך משרשיא, דאמר, שני תלמידי חכמים היושבים בעיר
אחת, ואין נוחין זה את זה בהלכה, כלומר שאינם למדים אחד מן
השני, עליהם הכתוב אמר וגם אני נתתי להם חוקים לא טובים
ומשפטים לא יחיו בהם, שדורשים, שכיין שאינם טובים זה לזה,
אביא עליהם משפטים שלא יחיו בהם.
מאמר נוסף בשם רבי יוחנן: אמר רבי פרנך אמר רבי יוחנן, כל
האומר בספר תורה ערום בלא מעילו, נקבר ערום. מקשה הגמרא:
ערום סלקא דעתך, וכי חטא כל כך עד שיש לקברו ערום. לכן
מבאר הגמרא: אלא אימא נקבר ערום בלא מצות. ושוב מקשה
הגמרא: בלא מצות סלקא דעתך, וכי חטא עד כדי שיקבר בלא
מצות כלל. לכן מבאר הגמרא: אלא אמר אבוי, נקבר ערום בלא
אותה מצוה של אחיות ספר תורה, כיון שאחוז ערום בלא מעיל.
מאמר נוסף באחיות ספר תורה במטפחת: אמר רבי ינאי בריה דרבי
ינאי סבא, משמיה דרבי ינאי רבה, מוטב שתיגלל המטפחת –
שיגלול את חגורת ספר התורה סביבו, ואל יגלל ספר תורה
כשאוחז במטפחת כדי שיכרך הספר במטפחת, שאין זה כבוד
התורה.
שנינו במשנה: וידבר משה את מועדי ה' אל בני ישראל, מצותן
שיחיו קורין אותן כל אחד ואחד בזמנו.
ברייתא המביאה דרשה נוספת מפסוק זה: תנו רבנן, נאמר וידבר
משה את מועדי ה' אל בני ישראל, וקשה מדוע נאמר כך דווקא
במצות המועדים, הרי את כל המצות אמר משה לישראל. אלא
בא ללמדנו, שמשה תימן להם לישראל שיחיו שואלין ודורשין כל
מועד בענינו של אותו יום, הלכות פסח בפסח, הלכות עצרת
בעצרת והלכות חג בחג, להודיע חוקי האלהים ותורותיו.

הדרן עלך בני העיר וסליקא לה מסכת מגילה

משיבה הגמרא: משום שיש דאפכי להו שרבי מאיר סבר כרבי
יהודה ורבי יהודה כרבי מאיר, ואם יאמר שהלכה כרבי יהודה לא
נדע כמי הוא גרס ומה פסק, ולכן פירש מה ההלכה.
ברייתא בסדר ברכות העולה לתורה: תנו רבנן, העולה לתורה
פותח ספר התורה ורואה היכן קורא, וגולל אותו שלא יהיה פתוח
בזמן הברכה, ומכרך ברכת התורה, וחוזר ופותח אותו וקורא בו,
דבר רבי מאיר. רבי יהודה אומר, פותח ורואה ומכרך כשהספר
עדיין פתוח, ואינו צריך לגוללו בזמן הברכה, וקורא.
מבאר הגמרא: מאי משמא דרבי מאיר שסוגר הספר בזמן הברכה,
הלא בכך מפסיק בין הברכה לקריאה. משיבה הגמרא: כדעולא,
דאמר עולא, מפני מה אמרו תקורא בתורה לא יסייע למתורגמן
לתרגם לעם את הקריאה. כרי שלא יטעו ויאמרו שהתרגום גם הוא
כתוב בתורה, ויבואו לכתבו בספר תורה. והכא נמי סבר רבי מאיר
שסוגר הספר בזמן הברכה כדי שלא יטעו ויאמרו שהפרכות כתובין
בתורה.
מבאר הגמרא: ורבי יהודה סבר, שדווקא בתרגום אימא למיטעי
שכתוב בתורה, כיון שיש מקומות שהוא אכן כתוב בתורה. אך
בפרכות ליכא למיטעי שכתובים בתורה, כיון שהכל יודעים זאת.
ההלכה בזה: אמר רבי וירא אמר רב מתנה, ההלכה היא שפותח
ורואה ומכרך וקורא, ואינו צריך לגולל קודם הברכה. שואלת
הגמרא: ולימא הלכה כרבי יהודה, ומדוע הוצרך לפרש ההלכה.
משיבה הגמרא: משום שיש דאפכי להו, ואם יאמר 'הלכה כרבי
יהודה' לא ידעו כפי איוו גירסא פוסק כרבי יהודה, ולכן הוצרך
לפרש ההלכה.
מביאה הגמרא דין נוסף שאמר רבי זירא בשם רב מתנה: אמר רבי
וירא אמר רב מתנה, הלווחות – דפים שעושים מהם ספרים שאינם
עשויים בגליון, והנחיות שהיו עושים למלך כשקורא פרשת המלך
(סוטה מא), אין בהן משום קדושה ואין חייבים לגנום.
דיני גלילת ספר תורה: אמר רבי שפטיה אמר רבי יוחנן, הגולל ספר
תורה צריך שיעמידנו על התפר המחבר ריעה לריעה, שיהא בין
עצי החיים שעליהם גלול הספר, שכך יהיה מהודק יפה.
דין נוסף בזה: ואמר רבי שפטיה אמר רבי יוחנן, הגולל לבדו ספר
תורה מפרשה לפרשה, ומונח על ברכיו ולרוחבן, גוללו מבחין
כלומר את עץ החיים החיצוני, ואין גוללו מבפנים – את עץ החיים
הפנימי, שאם יגלול בו עלול החיצוני להשטמ מידיו ולפול.
וכשהוא גומר לגוללו ומעלהו על בימה בפני הציבור ומהדקו,
מהדקו מבפנים – מן הסמוך אליו ואינו מהדקו מבחוץ, שאם יהדק
את החיצוני כלפי פנים, נמצא מכסה את הכתב בזרועותיו, ומצוה
להראות את הכתב לעם בשעת ההידוק.
דין נוסף בגלילת ספר תורה: ואמר רבי שפטיה אמר רבי יוחנן,
עשרה שקראו בתורה, תדול שפחם גולל כלומר מגביה ספר תורה,
שהגולל נוסל שכן כנגד בולן, והגדול כדאי לכך, וכפי דאמר רבי
הושע בן לוי, עשרה שקראו בתורה, הגולל ספר תורה קיבל שכר
בולן. מקשה הגמרא: שכן בולן סלקא דעתך, וכי שאר הקוראים
אינם מקבלים שכר. מבאר הגמרא: אלא אימא קיבל שכר כנגד

אגרות קודש

ב"ה, כ"ז טבת, תשי"ב

ברוקלין.

שלום וברכה!

במענה על מכתבו, בו כותב ע"ד ענין המחשבות המבלבלות אותו כו', הנה יסיח דעתו מזה
לגמרי ויהי מן המוכן אצלו בעל פה אותיות התורה ובטח יודע ג"כ בע"פ פרקים בתניא ומאמרי
חסידות.

המשך בעמוד הבא

מגילה. פרק רביעי – בני העיר דף לב עמוד א – מתוך מהדורת "אבן ישראל – (שטיינזולץ)" רלז

משום דאפכי להו — דרבי מאיר לדברי יהודה, ודרבי יהודה לדברי מאיר. איכא למישעי — ואומר תרגום כתוב בתורה, ואותו למכתב תרגום בתורה. אבל ברכות — הכל יודעין שאין ברכות כתובין בתורה. הלכות — לא ידעתי מה הן. ויש מפרשין הן העשויין לספרים שלנו שאין עשויין בגיליון. כימה — שהיו עושין למלך בפרשת המלך, כדאמרינן במסכת

סוטה (מא, א). יעמידנו על התפר — כנגד התפר, ששם ראוי להדקו יפה. הגולל ספר תורה — מנעין לענין, והוא יחיד, וספר תורה מונח לו על ברכיו — גוללו מבחור, העומד שהוא חוצה לו גוללו, ויגול מצד חוץ לצד פנים שאם יאחוז עמוד הפנימי ויגול לצד החוץ — יתפשת החיצון ויפול לארץ. ובשהוא מהדקו — כשגמר מלגולל ובא להדקו יאחוז בפנימי ויחזק על החיצון, כדי שלא יכסה הכתב בבורעותו, שמצוה להראות את והכתב אל העם כשהמהדק, במסכת סופרים. עשרה שקראו — שנאספו וקראו השלישי או השביעי בחוק היום, ולפי שאין קורין בתורה פחות מעשרה נקט עשרה שקראו בתורה. משתמשין בבת קול — אם בלבו להתחיל דבר, ושמע קול או הין או לאו — הולך אחריו, ואין כאן משום ניווש. קל נבדא כמחאת — קול שאינו מצוי הוא, ובת קול באה אליו. והוא דאמר הין הין או לאו לאו — שנכפל שתי פעמים. נעיימה — כגון טעמי המקראות. ערים — בלא מטפחת סביב ספר תורה. ואל יגולל ספר תורה — בתוך המטפחת. וידבר משה את מועדי ה' אל בני ישראל משה תיקן להם לישראל שיהיו שואלין ודורשין בעניניו של יום הלקות פסח בפסח הלקות עצרת בעצרת — למה הוצרך לכתוב כאן "וידבר משה" וכי כל המצות כולן לא אמרן משה לישראל, מהו "וידבר משה את מועדי ה' אל בני ישראל" — מלמד שהיה מדבר עמוק הלקות כל מועד ומועד כגומלן להודיע חוקי האלהים ותורותיו, וקבלו וקיימו שבר המצות עליהם ועל בניהם בזה ובבא.

הדרן עלך בני העיר וסליקא לה מסכת מגילה

הפתיב אומר: "וגם אני נתתי להם חקים לא טובים." מתקוף לה אבוי: משום דלא ידע לבסומי קלא "משפטים לא יחיו בהם" קרית ביה? אלא קרב מיש'שיא, דאמר: שני תלמידי חכמים היושבים פערי אחת ואין נוחין זה את זה בהלכה עליהם הפתיב אומר: "וגם אני נתתי להם חקים לא טובים ומשפטים לא יחיו בהם." אמר רבי פרנך אמר רבי יוחנן: כל האוחז ספר תורה ערום נקבר ערום. ערום סלקא דעתך? אלא אימא: נקבר ערום בלא מצות. בלא מצות סלקא דעתך? אלא אומר אבוי: נקבר ערום בלא אותה מצוה. אמר רבי יצאי פריה דרבי יצאי סבא משמיה דרבי יצאי רבה: מוטב תיגלל המטפחת ואל יגלל ספר תורה. "וידבר משה את מועדי ה' אל בני ישראל" - מצותן שיהיו קורין אותם כל אחד ואחד בזמנו. תנו רבנן: משה תיקן להם לישראל שיהיו שואלים ודורשים בעניניו של יום הלקות פסח בפסח, הלקות עצרת בעצרת, הלקות חג בחג.

הדרן עלך בני העיר וסליקא לה מסכת מגילה

המשך מעמוד הקודם

ידוע פתגם כ"ק מו"ח אדמו"ר זצוקללה"ה נב"מ זי"ע, בשם כמה מנשיאינו, אשר כשהתאוננו לפניהם על עניני מחשבות זרות, ענו: אין א פוסטקע קריכט. ובמילא כשהמוח ממולא מאותיות התורה והתפלה וכאשר יודעים אותם בע"פ הרי גם בזה הזמן שאין חוזרים עליהם בפ"מ, הרי הם חקוקים במוחו וכדאי בלקו"ת ד"ה והדרת פני זקן, ובמילא כשאין זה פוסטקע (מקום ריקן) קריכט מען ווייניקער, ואם לפעמים גם הן, הרי בנקל לגרשם.

בברכה להצלחה בת"ת ביראת שמים.

הלכות והבימות אין בן משום קדושה — פירש בערוך: גליוני ספר תורה שלמעלה ושלמטה, ושל בין דף לדף. וקשיא: דהא פרק "כל כתבי" (שבת קטזא) תנן בהדיא דמטמאין את הידים ויש לומר: דהתם רוצה לומר כל זמן שזן מחוברין בספר תורה, וזכא מיירי היכא דגייז, ואכתי קשה: שהרי התם מביעאי לן היכא דגייז אי יש בן קדושה

אי לאו, ואמאי לא פשטי ליה מהבא? גוללו מבחור וכשהוא מהדקו מהדקו מבפנים — פירש רבינו זננאל: דקאי אקשר מטפחת, כשקושר מטפחת סביב הספר תורה ידא הקשר מבפנים כלפי הכתב, שאם יזיה מאחורי — כשיפתח הספר תורה יהיה צריך להפוכו על הכתב לחתיר הקשר, ואין זה דרך כבוד. נהגו לומר כשמציאין ספר תורה הני פסוקי דרחמי "תורת ה' תמימה עדות ה' נאמנה פקודי ה' ישרים מצות ה' ברה" לפי שמתן שכרם בצדם. ואחר כך אומר "גדול" שיש בו שש תיבות כנגד ששה צדדים של נושאי הארון (שמואל ב' ו') ומ' תיבות יש ב"תורת ה' תמימה" — כנגד הארבעים יום שבהם ניתנה התורה. ואחר כך פותחו למקום שירצה לקרות בו, וקרא חתן, ולכתחילה הוא גוללו וסותמו קודם שיברך, כדי שלא יאמר ההמון שהברכות כתובות בו. אבל בדיעבד — אין לחוש, שהרי לא שכחי עמי הארץ כל כך עתה. אבל לאחר שקרא בו — דאי צריך לגוללו קודם שיברך, רבי יהודה.

גדול שבכולל גולל — לפי שהוא כבודו, וגם לפי שהוא גדול שבכולן — כדאי הוא לטול שבר כנגד כולם, כדאמר רבי יוחנן.

מנין שמשמשין בבת קול — בירושלמי (שבת פרק "במה אשה") תני: כתיב ילא תנחשו ולא תעוננר, ואף על פי שאין נחוש — יש סימן. והשונה בלא זמרה — שהיו גרילין לשנות המשניות בזמרה, לפי שהיו שונין אותן על פה, ועל ידי כך היו נזכרים יותר. בלא אותה מצוה — יש מפרשים: מצות אחיזה, וקשה: מאי רבותא? פשיטא שאין לו שבר, כיון שלא עשה המצוה כחוגין! לכך פירש רבינו יצחק בן אשר: בלא אותה מצוה שעשה באותה שעה, שאם אחז ספר תורה ערום וקרא בו — אין לו שבר מן הקריאה, וכן אחזו לגולל או להגיהו. אבל אחזו במטפחת — "אורך ימים בימינה בשמאלה עושר וכבודו".

הדרן עלך בני העיר וסליקא לה מסכת מגילה

הדרן עלך בני העיר וסליקא לה מסכת מגילה

פרק ראשון - משקין בית השלחין

ימי חול המועד נאסרו בעשיית מלאכה, אך לא נאסרו בכל המלאכות כיום טוב אלא רק בחלקן, כפי שדרשו חכמים במסכת חגיגה (יח). מפסוק, ומסר הכתוב לחכמים לומר איזו מלאכה אסורה ואיזו מותרת, וישנם אופנים שהתירו בהם עשיית מלאכה, כגון משום צורך המועד, או דבר האבד, או צרכי רבים, כשאין בכל אלו טרחה יתירה. דינים אלו יבוארו במסכת זו.

משנה

משנתנו דנה במלאכות שונות אם מותר לעשותם במועד, ובאיזה אופן מותר לעשותם. בתחילה היא מבארת דיני השקית שדה במועד, ובדרך אגב מבארת גם את דיני ההשקיה בשביעית: משקין במים את בית השלחין - שדה שאינה מסתפקת במי הגשמים בלבד, כגון שעומדת בהר, וצריך להשקותה תמיד, ואם לא ישקה אותה תפסד ויגרם לו הפסד גדול, פוּעֵד - בחול המועד, משום שהתירו לעשות מלאכה בדבר האבד, ובסמוך יתבאר באיזה אופן מותרת ההשקיה, וכן בפשיעית התירו להשקות שדה בית השלחין. ומותר להשקות במועד בין מְעַעֵין שְׂצֵאָה בְּתַחֲלִיָּה - שעתה התחיל לנבוע, ועדיין אין למימיו מהלך קבוע, ובין מְעַעֵין שְׂלֵאָה יָצָא בְּתַחֲלִיָּה אלא נובע כבר זמן רב, משום שאין במעשה זה טרחה מרובה האסורה במועד. אָבֵל אֵין מְשַׁקֵּין במועד לֹא מִמֵּי הַגְּשָׁמִים המתקבצים בשוליות הסמוכות לשדה, וְלֹא מִמֵּי הַקִּילּוֹן שהוא בור עמוק שמכונסים בו מי גשמים, כיון שיש טרחה יתירה לדלות את המים מעומק הבור, ולא התירו זאת אף בדבר האבד.

המשנה מבארת דינים נוספים בענין תיקון השדות במועד: וְאֵין עוֹשִׂין במועד עֲוִיּוֹת לְנִפְתִּים - הפירות שעושים סביב עצי הגפן כדי שיתאספו בהם מים וישתו הגפנים, כיון שיש בכך טרחה יתירה האסורה במועד.

רַבִּי אֱלִיעֶזֶר בֶּן עֲזַרְיָה אוֹמֵר, אֵין עוֹשִׂין אֶת הָאֶמָּה - תעלה שיש בה מים, הדינא מבור הסמוך לשדה שמתאספים בו מים להשקות את השדה, ונמשכת סביב לשדה וממנה לשדות אחרות, כשעושה אותה בְּתַחֲלִיָּה - שעד עתה לא נחפרה ועתה בא לעשותה, פְּוֹעֵד, משום שיש בכך טרחה יתירה האסורה במועד, וכן בפשיעית. וְחֻכְמֵיהֶם אוֹמְרִים, עוֹשִׂין אֶת הָאֶמָּה אף בתחילה בפשיעית, מפני שאין זה נחשב 'עבודה' האסורה בשביעית, וּמִתְקַנֵּין אֶת הָאֲמוֹת שנחפרו כבר קודם המועד הַמְקוּלְקָלוֹת שנסתמו מקצתן בעפר ואינן מקלחות מים, אף פְּוֹעֵד, משום שאין תיקון זה נחשב למלאכה.

המשנה מבארת דברים המותרים במועד משום שהם צרכי רבים: וּמִתְקַנֵּין במועד אֶת קִלְקוּלֵי הַמַּיִם המכונסים בבורות שֶׁבַּרְשׁוֹת הָרָבִים לשתיית הרבים, שנמשכת לתוכם פסולת ומלכלכת אותם, ואף שיש בכך טרחה, כיון שצרכים מתיית הרבים, וְחוֹמְטִין אוֹתָן - אם נתמלאו הבורות בעפר מותר להוציא מהם כדי שיוכלו למלאותם במים לשתייה, כיון שעפר זה הוא תיחור ואינה חפירה גמורה. וּמִתְקַנֵּין במועד אֶת הַדְּרָכִים שבין עיר לעיר וְאֶת הַרְחִיבוֹת שיושבים בהם בני העיר, ומיישרים גבשושיות וגומות שנתהו בזה, כיון שהוא צורך הרבים, וְאֵת מְקוֹת הַמַּיִם, שממלאים אותן אם נחסרו מארבעים טאה שאינן כשרות לטבילה.

וְעוֹשִׂין כָּל צוּרֵי הָרָבִים שאם לא יעשו במועד בשעה שכולם בטלים ממלאכתם לא יעשו כלל. וּמִצְטָרִין אֶת הַקְּבֵרוֹת בשפיכת סיד עליהם, כדי שיפרשו מהם ולא יטמאו בטומאת אהל, משום שאין בכך טרחה. וְיוֹצֵאִין שלוחי בית דין במועד אֶף עַל הַכְּלָאִים - לבדוק את השדות אם נזרעו בהם כלאים, ואף עוקרים אותם אם נמצאו, כיון שאין זה מלאכה האסורה במועד.

גמרא

שנינו במשנה שמותר להשקות את שדה בית השלחין במועד בין ממעין שיצא בתחילה ובין ממעין שלא יצא בתחילה. מקשה הגמרא: אם הִשְׁתָּא ו-עתה יש לומר שאף מְעַעֵין שְׂצֵאָה בְּתַחֲלִיָּה שעדיין אין למימיו מהלך קבוע, ויש לחשוש דְּהָאֵי לֹאִינְפוּלִי -

שיפלו גדותיו במועד ויבוא לתקן, מכל מקום אין חוששים לכך וּמְשַׁקֵּין ממנו את בית השלחין, אם כן מְעַעֵין שְׂלֵאָה יָצָא בְּתַחֲלִיָּה, דְּלֹא אָתִי לֹאִינְפוּלִי, שהרי מימיו הולכים בו כבר זמן רב, מִיִּפְעֵיָא - וכי צריכה המשנה לחדש שמותר להשקות ממנו. מתרצת הגמרא: אָמַר, אֲנִיכֶּיךָ - המשנה הוצרכה להשיענו שמותר להשקות אף ממעין שלא יצא בתחילה, משום שֶׁאֵין תָּנָא - אם היתה שונה רק שמותר להשקות מְעַעֵין שְׂצֵאָה בְּתַחֲלִיָּה, הָיָה אֲמִינָא - הייתי אומר, הֲכָא הוּא דוּקא כֵּן, במעין שיצא בתחילה, דְּבֵית הַשְּׁלַחִין אֵין בֵּית הַבְּעַל לֹא - הדין בו שמשקים ממנו רק את שדה בית השלחין שאינו מסתפק במי הגשמים והוא דבר האבד, אך שדה בית הבעל המסתפקת במי הגשמים, שלא תפסד אם לא ישקה, ואינה דבר האבד, אין משקים, מִשּׁוּם דְּהָאֵי לֹאִינְפוּלִי ויבוא לתקנו במועד, אָבֵל מְעַעֵין שְׂלֵאָה יָצָא בְּתַחֲלִיָּה, דְּלֹא אָתִי לֹאִינְפוּלִי, אָמַר שֶׁאִפְלוּ בֵּית הַבְּעַל נִמֵּי יִהְיֶה מוֹתֵר לַהֲשֻׁקוֹת מִמֶּנּוּ, קָא מְשַׁמְעֵי לָן הַמְשַׁנָּה בְּמָה שְׂכַתְבָּה בֵּין מִמְעַעֵין שְׂלֵאָה יָצָא בְּתַחֲלִיָּה, שֶׁאֵין לַחֲלָק, אלא לֹא שְׂנֵא מְעַעֵין שְׂצֵאָה בְּתַחֲלִיָּה וְלֹא שְׂנֵא מְעַעֵין שְׂלֵאָה יָצָא בְּתַחֲלִיָּה, בשניהם אנו אומרים דווקא שדה בית השלחין אֵין - אכן מותר להשקותה במועד, אך שדה בֵּית הַבְּעַל לֹא - אסור להשקותה במועד, וגם במעין שלא יצא בתחילה שייך החילוק ביניהם.

הגמרא מבינה ששמות השדות 'בית השלחין' ו'בית הבעל' נקראו על שם דרכה של הקרקע, והיא מבררת את הקשר ביניהם. שואלת הגמרא: וּמָא - וכיצד מְשַׁמְעֵי דְּהָא - ששם זה 'בית השלחין' לִישָׁנָא דְּצֻחוּתָא הִיא - לשון של צמאון היא, שבשם זה נקראת שדה שאינה מסתפקת במי הגשמים אלא צמאה למים נוספים. משיבה הגמרא: דְּכֻתִּיבִּים בְּמִלְחַמַת עֵמֶלֶם (דברים כה יח) וְאִתְּקַבַּל עֵינָהּ וְגַעַץ, וְעֵינָה שְׁנֵאמַר בַּפְּסוֹק זה פירושו צמא, וּמִתְרַנְּמִין וְאִתְּ מִשְׁלָחִי לֹאִי, ומבואר ש'משלחי' בלשון התרגום הוא לשון צמאון, ועל כן קראו לשדה הצמאה למים 'בית השלחין', שהאות ה' מתחלפת באות ח'.

שואלת הגמרא: וּמָא מְשַׁמְעֵי דְּהָא 'בית הבעל' לִישָׁנָא דְּמִיחָבוּתָא הִיא - לשון של קרקע מיושבת שאינה צמאה למים תדיר היא, שבשם זה נקראת שדה המסתפקת במי גשמים ואינה צמאה למים נוספים. דְּכֻתִּיבִּים (ישעיה סב ה) כִּי יִבְעַל בַּחוּר בְּתוּלָה יִבְעֻלֶּיהָ בְּנִיךְ, וּמִתְרַנְּמִין אִרֵּי כֶּהָ דְּמִיתוּבַת עוֹלָם עִם בְּתוּלָתָא, שפירושו, כמו שמתיישב הבחור עם הבתולה כשנושאה, שנמצא פניו בלא דאגה, כן יִתְיַתְּבוּן בְּנֵיךְ בְּנֵיךְ - יתיישבו בניך בתוכך. והרי ש'בעל' הוא מלשון ישוב, ועל כן קראו לקרקע המיושבת שיש בה כל צריכה 'בית הבעל'.

במשנתנו מבואר שבמקום הפסד מותר לעשות מלאכה במועד, אך דווקא בלא טרחה יתירה. הגמרא דנה איזה תנא סובר כך. שואלת הגמרא: מָאן תָּנָא - מי התנא של משנתנו, הסובר דְּפִסְיָא אֵין - שדווקא במקום הפסד מותר לעשות מלאכה בחול המועד, כגון להשקות שדה בית השלחין, אך שלא במקום הפסד, אלא שתהיה לו תְּרוּחָה במלאכה זו, כגון להשקות שדה בית הבעל, שאינה צריכה להשקיה, אלא שבהשקיה מקדימים את צמיחת הפירות המאוחרים, לֹא התיר. וְעוֹד סַבֵּר שֶׁאִפְלוּ בְּמִקּוֹם פְּסִיכָא - במקום הפסד שהתיר לעשות מלאכה כדי למנוע את ההפסד, מִיִּתְרָחֵן נִמֵּי לֹא מִיִּתְרָחֵן - גם אז לא התיר לעשותה כשיש בעשייתה טרחה מרובה, כגון בשדה בית השלחין שלא התיר להשקותה ממי הגשמים שיש בכך טרחה יתירה.

משיבה הגמרא: אָמַר רַב הוּנָא, מִשְׁתַּנּוּ בְּשִׁיטַת רַבִּי אֱלִיעֶזֶר בֶּן יַעֲקֹב הִיא, דְּתַנֵּן בְּמִשְׁנָה (לפמן א) רַבִּי אֱלִיעֶזֶר בֶּן יַעֲקֹב אוֹמֵר, מוֹשְׁכִין בְּחוֹל המוֹעֵד אֶת הַמַּיִם שְׁנוֹת תַּחַת אֵילָן מֵאֵילָן לֵאילָן, על ידי עשיית חריץ קטן למים מאילן זה לאילן אחר, כיון שאין בכך טרחה, וּבְלִבֵּי שְׂלֵאָה יִשְׁקָה בְּדֶרֶךְ זוֹ אֶת הַשְּׂדֵה בּוֹלָה, משום ששדה אילן היא כשדה בית הבעל המסתפקת במי הגשמים ולא תפסד אם לא ישקה, וכיון שהשקית שדה שלמה יש בה טרחה, לא התירו להשקות במועד שדה כזו. וכיון שאסר מלאכה שיש בעשייתה טרחה שלא במקום הפסד, מסתבר שיאסור זאת אף

מועד קטן. פרק ראשון – משקין בית השלחין דף ב עמוד א – מתוך מהדורת "אבן ישראל – (שטיינזולץ)" רלט
רש"י

משקין בית השלחין במועד – שדה שהיא עומדת בהר, וצריך להשקותה תמיד – משקין אותה, אפילו בחולו של מועד. לפי שהוא לו הפסד גדול אם אינו משקה אותה. ודבר של הפסד התירו חכמים לטרוח בו בחולו של מועד, כמו שאנו מוצאים במסכת תניגה (יחא), דכתיב (דברים יז): "ששת ימים תאכל מצות וביום השביעי

בית השלחין במועד ובשביעית, בין ממעין שיצא בתחילה, בין ממעין שלא יצא בתחילה. אבל אין משקין לא ממי הגשמים, ולא ממי הקלון. ואין עושין עניות לגפנים. רבי אלעזר בן עזריה אומר: אין עושין את האמה בתחילה במועד ובשביעית, וחכמים אומרים: עושין את האמה בתחילה בשביעית, ומתקנין את המקלקלות במועד. ומתקנין את קלקולי המים שברשות הרבים, וחוטמין אותן, ומתקנין את הדרכים ואת הרחובות ואת מקוות המים, ועושין כל צרכי הרבים, ומצינין את הקברות, ויוציאין אף על הפלאים. גמרא השתא יש לומר ממעין שיצא בתחילה, דאיתי לאינפולי – משקין, ממעין שלא יצא בתחילה, דלא איתי לאינפולי, מיבעיא? אמרי: אצטריך; אי תנא מעין שיצא בתחילה – הוה אמינא: הכא הוא דבית השלחין – אין, בית הבעל – לא, משום דאיתי לאינפולי. אבל מעין שלא יצא בתחילה, דלא איתי לאינפולי, אימא אפילו בית הבעל נמי, קא משמע לן: לא שניא מעין שיצא בתחילה, ולא שניא מעין שלא יצא בתחילה, בית השלחין – אין, בית הבעל – לא. ומאי משמע דהאי בית השלחין לישנא דצחוקא היא – דכתיב: "ואתה עוף וגנע" ומתרגמינן: ואת משלחי ולא. ומאי משמע

עצרת לה' אלהיך" מה שביעי עצור בעשיית מלאכה – אף ששה עצורים בעשיית מלאכה. אי מה שביעי עצור בכל מלאכה – אף ששה עצורים בכל מלאכה? תלמוד לומר: "השביעי" שביעי – עצור בכל מלאכה, ואין ששה עצורים בכל מלאכה. הא לא מסר הכתוב אלא לחכמים, לומר לך איזו מלאכה אסורה בחולו של מועד ואי זו מותרת. ומלאכה שיש בה הפסד אם אינו עושה אותה, כגון להשקות בית השלחין – התירו חכמים. ובשביעית – מפרש בגמרא. ממעין שיצא בתחילה – דעכשו מתחיל לנבוע, שעדיין לא החזיקה דרכה. בין ממעין שלא יצא בתחילה – אלא מעין נובע מזמן מרובה. אבל לא ממי גשמים – משום דאית ביה טירחא יתירא, כדמפרש בגמרא. גמרא דאיתי לאינפולי – הך קרקע שסביבה, דעדיין לא החזיקה דרכה. משקין – בחולו של מועד, ולא חיישינן דלמא נפיל, ואזיל וטרח טירחא יתירא. מעין שלא יצא בתחילה – שכבר החזיק דרכו. מיבעיא – דמשקה ממנו בחולו של מועד. בית הבעל – שדה הוא בעמק, ואינו צריך להשקותה, ואין בה הפסד אם אין משקה אותה. קא משמע לן – מתניתין, דתני בין ממעין שלא יצא בתחילה. בית השלחין אין בית הבעל – אפילו ממעין שלא יצא בתחילה – לא. (משילה) – והיא מתחלת בדרת. מאן תנא – דמתניתין, דפסידיא שרי למיטרח בה בחולו של מועד, כגון בית השלחין. הרווחה לא – כגון דבית הבעל, דאסור להשקותה מאחר שאין בה הפסד, שאין צריך להשקותה אלא להרווחה דמילתא, לשויה אפלי חרפי. אפילו במקום פסידא מיטרח לא מצינן – דתני מתניתין: אבל לא ממי גשמים כו' – משום דאית ביה טירחא. מושכין המים מאילן לאילן – בחולו של מועד, אם יש מים תחת אילן אחד – עושין דרך קטן מאילן לאילן, כדי שימשכו המים מאילן זה לאילן אחר. לא ישקה את השדה כולה – בבית הבעל קמריי, דהרווחה היא, אלמא: דהרווחה דמילתא אסר רבי אלעזר. אימא חרבה ממש – שנעשה בור, למא לי למשקה להחיא? דהא אין לה תקנה לעולם. שחרבה ממעין זה ויצא לה מעין אחר – שחרב מעינה שריגלה לשתות ממנו, דבין שריגלה לשתות, אי לא משקה לה עכשו – אית ליה פסידא יתירא. אפילו הכי לא שרי רבי יהודה אלא ממעין שיצא לה, דלא טירחא הוא – אבל מי גשמים ומי קלון, דטירחא הוא – לא שרי אפילו לבית השלחין. ועוד: חזון דקאמר רבי יהודה לא יפנה מים כו' אלמא: דלא שרי רב יהודה, טירחא יתירא. אלמא מתניתין רבי יהודה היא, דהא רבי אלעזר בן עזריה לא שניא חרב מעינה ממעין שיצא לה בתחילה, ולא שניא לא חרב – תרוייתו

דלמא

בית השלחין – שדה שאינה מסתפקת במי גשמים וצריך להשקותה תמיד, ואם אין משקין אותה תדיר – נפסדת, והלכך משקין אותה בחול המועד, ומשום פסידא שרו ליה רבנן. כדאמרין בפרק "אין דורשין" (תניגה יחא, ושם). תניא אידך: "ששת ימים תאכל מצות וביום השביעי עצרת לה' אלהיך" מה שביעי עצור – אף ששה עצורים, אי מה שביעי עצור מכל מלאכה – אף כל ששה עצורים מכל מלאכה? תלמוד לומר: "השביעי, ה'א יתירא. השביעי עצור מכל מלאכה ואין הששה עצורים מכל מלאכה. הא לא מסר הכתוב אלא לחכמים, ללמוד איזה יום אסור ואיזה יום מותר, איזו מלאכה אסורה ואיזו מלאכה מותרת.

וחוטמין אותה – שאם נתמלא הבור – מותר לחטוט להעמיקו, שהעפר יתחת, אבל לחפור בתחילה, שהרקע קשה – לא. משום דאיכא טירחא יתירא. **ומצינין** – דליכא טירחא. **ויוציאין** על הכלאים – מצוה הוא לצאת, כדאמרין בגמרא. ולא דמי להני אחרוני דתני ומתקנין, דהאי חובה הוא, כדמוכח בגמרא.

עוף וגנע – צמא, למים כדכתיב "ודריתו נפש עיפה" (ירמיה לא).

מאן תנא פסידא אין – משום דאשכחן לקמן דרבי מאיר פליג עלה דמתניתין, והאי סתם מתניתין לא אתיא אליביה כשאר סתמי, משום הכי קבעי התלמוד: מאן תנא?

מושכין אמת המים כו' – שאם יש שם מים תחת אילן זה – יכול למושכם במועד תחת אילן אחר, משום דאילן בבית השלחין דמי, ועריכין למים טפי, והא דתנא מושכין ולא תנא משקין – אורחא דמילתא קתני, דבענין זה רגילין להשקות אילנות. **יתר** על כן אמר רבי יהודה – עוד היה מתמיר יותר, אפילו בבית השלחין קא אסור להפנות משום דהוי טירחא יתירא.

לגניתו ולחורבתו – של בית השלחין, גינה – מקום זרעים, חורבה – מקום שחרבו אילנותיו, וחרשו וחרשו ונטעו, ושמא הוא צריך למים יותר, ולא זו אף זו קתני. אי נמי חרב ביתו ועשאו גינה, וצריכה מים תדיר יותר משאר בית השלחין, ומשום דאיכא טירחא יתירא – לא.

דהאי בית הבעל לישנא דמייתבותא היא – דכתיב: "כי יבעל בְּחֹר בְּתוֹלָה", ומתרגמינן: ארי כְּמָה דמייתותב עולם עם בתולתא יתייתבון בגוי' דבנייך. מאן תנא דפסידא – אין, הרווחה – לא, ואפילו במקום פסידא מיטרח נמי לא מרחינן? אמר רב הונא: רבי אלעזר בן יעקב היא. דתנן, רבי אלעזר בן יעקב אומר: מושכין את המים מאילן לאילן, ובלבד שלא ישקה את השדה כולה. אימור דשמעת ליה לרבי אלעזר הרווחה דלא, מירחא במקום פסידא מי שמעת ליה? אלא אמר רב פפא: הא מני – רבי יהודה היא, דתניא: מעין שיצא בתחילה משקין ממנו אפילו שדה בית הבעל, דברי רבי מאיר. רבי יהודה אומר: אין משקין אלא שדה בית השלחין שחרבה. רבי אלעזר בן עזריה אומר: לא כך ולא כך. יתר על כן אמר רבי יהודה: לא יפנה אדם אמת המים וישקה לגניתו ולחורבתו בחולו של מועד. מאי חרבה? אולימא חרבה ממש – למה לי דמשקי לה? אמר אביי: שחרבה ממעין זה, ויצא לה מעין אחר. רבי אלעזר בן עזריה אומר לא כך ולא כך. לא שניא חרב מעינה ולא שניא לא חרב מעינה, מעין שיצא בתחילה – לא. וממאי? דלמא עד כאן לא קאמר רבי יהודה בית השלחין אין, בית הבעל לא – אלא מעין שיצא בתחילה,

רמ מועד קטן. פרק ראשון – משקין בית השלחין דף ב עמוד ב – מתוך מהדורת "אבן ישראל – (שטיינזלץ)" תוספות

אם כן אמאן תרמייה – ואם נפשך לומר: ממאי דרמינן אליבא דרבי יהודה יותר מרבי אליעזר? כמו דאקשינן לעיל לרבי אליעזר – הכי נמי פרכין אליבא דרבי יהודה, ומאי אלימא להתלמוד מילתא דרבי יהודה דמוכח מניה דמתניתין אתיא אליביה, יותר מדריי אליעזר? איבא למימר: משום דבתריי מילי אשכחן בהדיא במילתיה דרבי יהודה כמו במתניתין, דפסידא – אין, הרווחה – לא, ובמקום פסידא נמי משרת לא טרח, אבל ל"א ליבא לאוכוח דמילתיה אלא חד מילתא כדלעיל, 2 דהרווחה אסיר. הלכך ניתא ליה לאוקמי כרבי יהודה, ולא כרבי אליעזר. 3 כחו דרבי מאיר דמיקל – ואם תאמר: וליהני שלא יצאו בתחילה – להודיעך כחו דרבי יהודה דמתחמי? כח דהתירא עדיף. 4 משום מאי מתרינן – דתין אדם לוקה ולא נהרג אלא בהתירא? שמתרינן בו? לא תעשה דך איסורא, כדמפקין בסנהדרין (מא, א) מקרא, דצריך לפרש שם האיסור בהדיא. 5 קא מרפויי ארעאה דבתר עיקר הוצלאתא אזלינן, דומה לחורש. ורב יוסף, אף על גב דעיקר מלאכה דומה לחורש – מחשבת הנפש לאו לרפויי ארעא, ובהכי פליגי: דרבה סבר לבתר המעשה מדמינן לה, ולא אחר המחשבה. ורב יוסף סבר: בתר מחשבה אזלינן, דהויא עיקר, ולא אזלינן בתר הדמיון. 6 וצריך לעצים – אבל אם אין צריך לעצים – לא נאמר בו דחייב משום קצירה, דלא דמיא לקצירה דקוצרין למאכל, ואי מדי שצריכין לאיזה דבר, כגון רפואה וכיוצא בזה. ואי לאו שקוצרין לצורך גופו – פטור, דלא מחייב אפילו משום תולדה, דתולדה צריך שתהא דמי לאב מלאכה. 7 חייב שתי – קשיא לרבה דאזיל בתר הדמיון, דהבא וזמר לא דמי כלל לנטע – ואף על פי כן חייב משום נטע, וקשיא לרב יוסף, דאפילו אינו מתכוין לצמצום @הגפן, כיון דודאי מצמצמה מחמת הוימוור – חייב משום נטע, דהא סתם קאמר רב כהנא, אפילו לא חדש לנטע, ואי קשיא: דא דאמרין בדוכתא אחריית (כתובות לז, א), משום רשעה אחת אתה מחייב, ואי אתה מחייב משום שתי רשעיותו תריץ הכי? כגון דאיכא מיתה ומלקות, אבל תרתי מילי דאסרין, דרמיין להודי בשתי מלקות – תרווייהו חד רשעה הוא, ולא ממעטי מירשעת? דכל שם מלקות – חד רשעה הוא. והכי נמי אמר במסכת פסחים בפרק "כל שעה" (כד, א ושם) אמר אביי: אבל פוטיתא – לוקה ארבע, ואף על גב דרב כהנא אמורא הוא – מוקשי מיניה לרבה ורב יוסף משום דגברא רבה דהוה, כדאשכחן (בבא קמא קז, א), במעשה דרבי יוחנן דהוה חריף טובא, וקשיא, לא גרסינן, כיון דלא תנא הוא לא חשיב לה כל כך, ופליגי עליה. אף

דלמא אתי לאינפולי – אבל מעיין שלא יצא בתחילה, דלא אתי לאינפולי – אפילו בית הבעל נמי, אם כן מתניתין אמאן תרמייה? אלא: לרבי יהודה לא שניא מעיין שניא בתחילה, בית השלחין – אין, בית הבעל – לא. והאי דקתני מעיין שניא בתחילה – להודיעך כחו דרבי מאיר, דאפילו מעיין היוצא בתחילה משקין ממונו אפילו שדה הבעל. אחמר, המנפש והמשיקה מים לורעים בשבת, משום מאי מתרינן ביה? רבה אמר: משום חורש, רב יוסף אמר: משום זורע. אמר רבה: פוּוּתִי יְדִי מִסִּתְּפָא, מה דרבו של חורש – לרפויי ארעא, האי נמי מרפויי ארעא. אמר רב יוסף: פוּוּתִי יְדִי מִסִּתְּפָא, מה דרבו של זורע – לצמצומי פירא, הכא נמי מצמצום פירא. אמר ליה אביי לרבה: לדידך קשיא, ולרב יוסף קשיא. לדידך קשיא: משום חורש אין, משום זורע לא? לרב יוסף קשיא: משום זורע אין, משום חורש לא? וכי תימא כל היכא דאיכא תרתי לא מחייב אלא חדא, והאמר רב כהנא: זומר וצריך לעצים – חייב שתיים, אחת משום נטיע ואחת משום קוצר. קשיא. איחיביה רב יוסף לרבה: המנפש והמחפה לכלאים – לוקה, רבי עקיבא אומר: אף המקיים, בשלמא לרדי דאמינא משום זורע – היינו דאסירא זריעה בכלאים, אלא לדידך דאמרת משום חורש – חרישה בכלאים מו אסירא? אמר ליה: משום מקיים. והא מדקתני סיפא: רבי עקיבא אומר אף המקיים, מכלל דתנא קמא לאו משום מקיים הוא! פולח רבי עקיבא היא, וימא טעם קאמר; מאי טעם המנפש והמחפה בכלאים לוקה – משום מקיים, שרבי עקיבא אומר אף המקיים. מאי טעמא דרבי עקיבא – דתנא: "שדך לא תזרע כלאים" אין לי אלא זורע, מקיים מניין? תלמוד לומר "כלאים שדך לא". תנן: משקין בית השלחין במועד ובשביעית. בשלמא מועד משום מירחא הוא, ובמקום פסידא שרו רבנן. אלא שביעית, בין למאן דאמר משום זורע, ובין למאן דאמר משום חורש – זריעה וחרירה בשביעית מי שרי? אמר אביי: בשביעית

בזמן הזה, ורבי היא. דתניא, רבי אומר: "זהו דבר השמטה שמוט" – בשתי שמיות הפתוב מדבר, אחת שמיות קרקע ואחת שמיות כספים. בזמן שאמה משמט קרקע – אמה משמט כספים, ובזמן שאי אתה משמט קרקע – אי אתה משמט כספים. רבא אמר: אפילו תימא רבנן, אבות אסר רחמנא, תולדות

דלמא אתי לאינפולי – אבל ממעיין שלא יצא בתחילה אפילו בית הבעל נמי שרי רבי יהודה, ומתניתין דקתני נמי ממעיין שלא יצא בתחילה בית השלחין אין בית הבעל לא, לאו רבי יהודה היא. אם כן מתניתין אמאן תרמייה – לא רבי אליעזר בן יעקב כדאמרן, ולא כרבי מאיר דשרי אפילו בית הבעל, ולא כרבי אלעזר בן עזריה דאפילו בית השלחין לא שרי ממעיין שיצא בתחילה. אלא לרבי יהודה ולא שניא בו – ומתניתין רבי יהודה היא. להודיעך כחו דרבי מאיר – דאפילו ממעיין שיצא בתחילה שרי אפילו לבית הבעל, מנכש – תולש עשבים רעים מתוך הטובים, וכי עקרי להו צמחי הני טפי, משקה מים בועים – שזוק מים בעיקרי העשבים. משום מאי מתרינן ביה – דמאי מלאכה קא חשיבין ליה דודאי קוצר לא חשיבין, שאינו מתכוין ליטול העשבים אלא לתקן עשבים הטובים שבשדה: חורש זורע וקוצר אבות מלאכות הן בפרק "כלל גדול" (שבת עג, א). לרפויי – לרוב. משום חורש אין משום זורע לא – אמאי לא מחייב בתרווייהו? הא עביד תרווייהו, ואשכחין במלאכה דמחייב תרתי. וזמר – בשבת, וצריך לעצים חייב – משום קוצר שדרי צריך לעצים, וחייב משום נטע דמשום הוימוור גדלי טפי. המחפה – שמכסה את הזרעים בעפר. לוקה – משום: "לא תזרע כלאים" (ויקרא יט). אף המקיים – שרואה כלאים זורע ואינו מבטלו, בשלמא לרדי דאמינא – דמנכש הוי משום זורע, משום הכי מנכש בכלאים לוקה דהא אסירא זריעה בכלאים דכתיב: "לא תזרע", חרישה – לצורך זריעת כלאים מי אסירא? דבשעת חרישה ליכא כלאים כלל. אמר ליה – מנכש אינו לוקה אלא משום מקיים. תלמוד לומר כלאים שדך לא – ואף על גב דכתיב לא תזרע כלאים גורעין ודורשין: לא כלאים – לא יחא כלאים מכל מקום, שחייב אתה לבטלו, בשלמא מועד – משום הכי שרי, דלא אסיר בשום מלאכה, אלא משום טירחא. וכל מקום פסידא שרו רבנן – למיטרח בתולו של מועד במקום פסידא, כדפרשין לעיל. בין למאן דאמר משום חורש – דפליגי רבה ורב יוסף לעיל במשקה מים לזרעים, דחד אמר משום חורש, וחד אמר משום זורע, חרישה בשביעית מי שרי – הא נפק מ"בחדשי ובקציר תשבות" דאמרין: אם אינו ענין לשבת שאינו צריך, שדרי כבר נאמר "כל מלאכה" – תהוה ענין לשביעית. כשביעית בזמן הזה – דרבנן, ורבי היא – דאמר דהוה מדרבנן, ומילתא דפסידא – שרו רבנן. וזה דבר השמטה שמוט – כתיב בהשמטת כספים ממאי כתיב תרי וימני "שמטה" "שמוט". בזמן שאי אתה משמט קרקע בו – מכלל דאיכא זמן דלא משמט קרקע, ואיזה זה – בזמן הזה. אפילו תימא רבנן – דפליגי עליה דרבי, ואמרי דשביעית בזמן הזה דאורייתא. אבות מלאכות – אסר רחמנא בשביעית.

תולדות

ממאמר יו"ד שבת ה'תשי"ד

כאשר בא לידי בעניין של אמונה, שאז מתגלה אצלו בחינת יחידה שבנפש, הרי לא זו בלבד שעומד בניסיון בעניין שבו הוא הניסיון עצמו, אלא עוד זאת, שהתגלות בחינת ה'יחידה' פועלת שמשנתה לגמרי בכל ענייניו.

ממאמר יו"ד שבת ה'תשי"ד

מועד קטן דף ב עמוד ב תלמוד בבלי המבואר "שפה ברורה - עוז והדר" (ליום שישי) רמא

דלמא אתי לאינפולי - שמוא יפלו גדותיו ויבוא לתקנו במועד, אבל
להשקות ממעין שלא יצא בתחילה, דלא אתי לאינפולי כיון שיש
לו כבר מהלך קבוע ואין לחשוש שיפלו גדותיו ויבוא לתקנו
במועד, יתכן שאפילו בשדה בית הכעל שהשקיתו היא רק
להרווחה נמי יתיר רבי יהודה, ואילו משנתנו אסרה זאת אף
ממעין שלא יצא בתחילה.
הגמרא אינה מקבלת דחיה זו: אם כן שרבי יהודה מתיר להשקות
ממעין שלא יצא בתחילה אף שדה בית הכעל, פתגמית - משנתנו
שמבואר בה לאיסור באופן זה, שהרי התירה רק בשדה בית
השלחין, אמאן תרמייה - בשטת מי תעמיד אותה. אלא ודאי לרבי
יהודה לא שנו ממעין שיצא בתחילה ולא שנו ממעין שלא יצא
בתחילה, דווקא בית השלחין שיש בו הפסד אם לא יסקנו, אין -
אכן התיר להשקותו מהם במועד, אך בית הכעל שאין השקיתו
אלא להרווחה, לא התיר זאת, ומשנתנו היא כשית רבי יהודה.
והאי דקתני - ומה ששנינו בברייתא דווקא מעין שיצא בתחילה,
הברייתא הביאה את הנידון באופן זה דווקא, כדי להודיעו בהו
דרי מואר המיכל, שסבר דאפילו ממעין יוצא בתחילה שיש
לחשוש שיפלו גדותיו ויתקנו, משקין מנו במועד אפילו את שדה
הכעל שהשקיתו היא רק להרווחה, משום שלדעתו הותרה
מלאכה במועד אף להרווחה.
הגמרא דנה במקור איסור ההשקיה במועד: אתמר, המנכש -
התולש עשבים גורעים מבין עשבים טובים כדי שיצמחו טוב יותר,
והמשקה מים לעיקרי הורעים כדי שיצמחו, בשבת במזיד, משום
מאי מותרין ביה - משום איזה אב מלאכה מתירים בו שיתחייב
מיתה בעשייתו. נחלקו בזה אמוראים, רבה אמר, מתירים בו משום
מלאכת חורש, ורב יוסף אמר מתירים בו משום מלאכת זורע.
מבארים האמוראים את טעמיהם: אמר רבה, כיון דירי מסתברא
מסתבר כשיתו שחיבו משום חורש, שכן מה דרבי של חורש
לרפוי ארעא - כשם שעיקר מלאכת החרישה היא לרכך את
הקרקע, כדי שיוכלו לזרוע בה ויצמחו בה הורעים, האי נמי - אף
הניכוש וההשקיה עיקר פעולתם שהם מרפוי ארעא. אמר רב
יוסף, כיון דירי מסתברא שחיבו משום זורע, שכן מה דרבי של
זורע לצמחי פריא - כשם שמחשבת הזורע היא להצמיח את
הורעים, הקא נמי - אף בניכוש ובהשקיה מחשבת המנכש
והמשקה היא שיהא מצמח פריא.
מקשה אביי על שניהם: אמר ליה אביי לרבה, לדיך קשיא, ולרב
יוסף קשיא - יש להקשות בין עליך בין על רבי יוסף. לדיך קשיא,
וכי רק משום מלאכת חורש אין - אכן יש לחייבו, אך משום זורע
לא, הרי פעולות אלו דומות אף לזריעה שמצמיחות הורעים. וכן
לרב יוסף קשיא, וכי רק משום מלאכת זורע אין - אכן יש לחייבו,
אך משום חורש לא, הרי פעולות אלו דומות אף לחרישה. וכיון
שדומות לשתייהן, נאמר שהעושה במזיד חייב מיתה בהתראה
משום שתיהן. ומוכיח אביי בקושייתו: ובי תימא - ואם תאמר
שלא כדברא, אלא שגל היקא דאיבא תרתי - כל פעולה שיש
לחייב בה משום שתי מלאכות, לא מיתחייב אלא חדא - משום
מלאכה אחת. יש להקשות, והרי האמר רב כהנא, וימר - הקורץ
בשבת ענפים יבשים מאילן כדי ששאר ענפיו יצמחו טוב יותר,
ומלבד זאת הוא צריך לעצים, חייב שתים - משום שתי מלאכות,
אחת משום מלאכת נוסע, שהרי גורם לשאר ענפי האילן שיצמחו
טוב יותר, ואחת משום מלאכת קוצר, כיון שצריך לעצים שקורץ.
ומוכח מדבריו שמחייבים במלאכת שבת על פעולה אחת משום
שתי מלאכות [ג].
מסיימת הגמרא: קשיא - אכן קשה על דברי רבה ורב יוסף.
רב יוסף מקשה לשית רבה: איתיביה -[הקשהו] רב יוסף לרבה,
שנינו בברייתא, המנכש - עוקר עשבים רעים מתוך עשבים טובים
והמחפה - מכסה זרעים בעפר לכלאים - בשדה הזורעה כלאים,
לוקה משום שעבר על שדך לא תזרע כלאים' (ויקרא טו טז), שנחשב

כוורע כלאים. רבי עקיבא אומר, אף המקנים את הכלאים הזורעים
כבר, לוקה. בשלמא לרבי דאמינא - הדבר מובן לדברי שהמנכש
בשבת חייב משום זורע, שהטעם שהמנכש בכלאים חייב חיינו
משום דאסירא זריעה בכלאים כלשון הפסוק הנזכר, אלא לדיך
דאמרת - אך לדברך שחייב משום חורש, קשה, חרישה בכלאים
מי אסירא - וכי חרישה לצורך זריעת כלאים נאסרה, הרי אז אין
כלל כלאים בשדה, ומדוע המנכש בכלאים לוקה.
רבה מבאר את טעם הברייתא בכלאים: אמר ליה רבה לרב יוסף,
אכן אינו לוקה משום חורש כטענתך, אלא משום שהוא מקנים
כלאים, שאמר רבי עקיבא שם בברייתא שאף הוא לוקה.
מקשה הגמרא: והא מדקתני בסיפא של הברייתא, רבי עקיבא
אומר אף המקנים כלאים לוקה, מכלל - משמע מזה דתנא קמא
המחייב במנכש ומחפה לכלאים, לא משום מקנים הוא, שהרי אינו
סובר כרבי עקיבא שאמר כך, ועל כרחך חיובו משום זורע.
מתרצת הגמרא: לעולם טעם החיוב משום מקנים הוא, והברייתא
בולה כדעת רבי עקיבא היא בלא מחלוקת, וימי טעם קאמר -
ובאה לבאר מה הטעם שהמנכש והמחפה לוקה, וכוונתה לומר,
מאי טעם שהמנכש והמחפה בכלאים לוקה, משום שבכך הוא
מקנים אותם, שרבי עקיבא אומר, אף המקנים כלאים לוקה.
הגמרא מבארת טעמו של רבי עקיבא שאף המקנים כלאים לוקה:
מאי טעמא דרבי עקיבא, דתנא בברייתא, נאמר בפסוק (ויקרא טו טז)
'בהמתך לא תרביע כלאים שדך לא תזרע כלאים', אין לי ללמוד
מכך לאיסור אלא זורע כלאים, מקנים מניין נלמד לאיסור, תלמוד
לומר - מלמדנו כתוב זה בכך שלא אמר 'ולא תזרע שדך כלאים',
אלא לאחר תיבת 'כלאים' בבמה נאמר 'שדך לא תזרע כלאים',
ונסמכה תיבת 'שדך' לתיבת 'כלאים', הרי זה כאילו נאמר בפסוק
'כלאים שדך לא' [ד], ויש לדרוש מכך שלא יהיו בשדך כלאים
כלל, ולאסור אף קיום כלאים.
הגמרא דנה בטעם איסור השקיה בשביעית במבואר במשנתנו:
תנן במשנתנו, משקין בית השלחין במועד ובשביעית.
מקשה הגמרא: אמנם מובן לגבי המועד שאיסור
המלאכה בו מדרבנן משום מיתחייב הוא, ונקמס פסידא כגון שדה
בית השלחין שרו רבנן - התירוה חכמים אף במקום טרחה מועטת,
כמבואר במשנתנו. אלא בשביעית, כיצד התירו להשקות בית
השלחין, והרי בין למאן דאמר לעיל בסמוך שהשקיה אסורה
בשבת משום זורע, ובין למאן דאמר שאסורה משום חורש, זריעה
וחרשה בשביעית מי שרי - וכי מותרות הן, הלא נאסרו מן התורה,
ואין בה ביד חכמים להתיר זאת אף במקום הפסד.
מתרצת הגמרא: אמר אביי, משנתנו מדברת בשביעית בזמן הזה,
וכדעת רבי היא, שהשביעית אסורה בזמן הזה רק מדרבנן. דתנא
בברייתא, רבי אומר, נאמר (דברים טו ב) 'וזה דבר השמטה שמוט כל
בעל משה ידו', ויש לדרוש מכפל הפסוק 'השמיטה שמוט', שפשי
שמיטת הכתוב מדרבנן, אחת שמיטת עבודת הקרקע, ואחת שמיטת
קפסים, שהמלוה כסף לחבירו והגיעה שנת השביעית, ישמית את
החוב וימחל לו עליו, והקיש הפסוק שמיטות אלו זו לזו, כדי ללמד
שרק בזמן שאתה משמט קרקע אתה משמט קפסים, ובזמן שאי
ו-שאין אתה משמט קרקע, אי אתה משמט קפסים, ומבואר שיש
זמן שאין מצות השמטת קרקע מן התורה, ואיזה זמן הוא, על
כרחך זמן הזה. וכיון שהשביעית בזמן הזה אסורה רק מדרבנן,
התירוה חכמים במקום הפסד כמבואר במשנתנו.
תירוצ נוסף לביאור המשנה: רבא אמר, אפילו אם תימא -[תאמר]
שמשנתנו סוברת כדעת רבנן שחלקו על רבי וסברו ששמיטת
קרקעות נהגה מן התורה אף בזמן הזה, עדיין ניתן לומר כפי ששנו
במשנה שהשקיה מותרת בשמיטה במקום הפסד, משום שדוקא
אבות - המלאכות המפורשות בתורה לאיסור בשביעית, אמר
רבהנא לעשותן בשביעית,

האילנות, וְהָדָם כְּתוּבִי פִילִי – סתימת בקעי קרקע המגלים את
שורשי האילן, שלא תיכנס בהם רוח ותייבשם, וקשקוש לאַבְרָיִי
אֵילָן אֲבוֹר בְּשִׁבְעִית, שהרווחה אסורה בה, אך לסתומי פִילִי שְׁרִי
– מותר, שהעמדת האילן מותרת במקום הפסד.
הגמרא מביאה מחלוקת בדין החורש בשביעית: אִיתְמַר, הַחֹרֵשׁ
בְּשִׁבְעִית, רַבִּי יוֹחָנָן וְרַבִּי אֱלִיעֶזֶר נַחֲלָקוּ בְּדִינוֹ, הֲדָ אֲמַר לֹקֵה,
שחרישה זו נאסרה מן התורה בלא, וְהָדָם אֲמַר אֵינוֹ לֹקֵה, שלא
נאסרה בלא.
הגמרא דנה במחלוקתם: לִימָא – שְׁמָא נֹאמַר שְׁבַדְבְּרִי דְרַבִּי אֲבִין
אֲמַר רַבִּי אֱלִיעֶזֶר כְּמִיפְלִגִי – נַחֲלָקוּ, דְאֲמַר רַבִּי אֲבִין אֲמַר רַבִּי אֱלִיעֶזֶר,
כָּל מְקוֹם שֶׁנֶּאֱמַר כָּלֵל בְּעֵשֶׂה, וּפְרָט נֹאמַר בְּלֹא תַעֲשֶׂה, אֵין דִּין
אוֹתוֹ בְּכָלֵל וּפְרָט וּכְלָל לְרֵבּוֹת כֹּל שֶׁכַּעֲן הִפְרֵט, אֵלֹא בְּכָלֵל וּפְרֵט
לְרֵבּוֹת רַק מִזֶּה שֶׁבִפְרֵט, כִּיּוֹן שֶׁנִּשְׁתַּנָּה מִשְׁאֵר מְקוֹמוֹת שֶׁכָּלֵל
וְהִפְרֵט בְּאוֹתוֹ צִיּוּר, עֵשֶׂה אוֹ לֹא תַעֲשֶׂה. וּבְשִׁבְעִית נֹאמַר כָּלֵל
(ויקרא כה ד) 'שִׁבֹּת שְׁבֹתוֹן יִהְיֶה לְאַרְצְךָ', ואחר כך שוב כָּלֵל (שם כה ה) 'שְׁבֹת
תֹּרֶעַ וְכִרְמֶךָ לֹא תִזְמַר' וגו', ואחר כך שוב כָּלֵל (שם כה ו) 'שְׁבֹת
שְׁבֹתוֹן יִהְיֶה לְאַרְצְךָ', שהכללים הם עשה והפרט לא תעשה, מֵאֵין
דְאֲמַר לֹקֵה, לִית לִיה – אֵינוֹ סוֹבֵר כְּדִרְבִּי אֲבִין אֲמַר רַבִּי אֱלִיעֶזֶר,
ולכן דורשים בכלל ופרט וכלל, ומרבים לאיסור תורה את כל
המלאכות שלא נתמעטו, וְכֵן דְאֲמַר אֵינוֹ לֹקֵה, אִית לִיה – סוֹבֵר
כְּדִרְבִּי אֲבִין שְׁדוּרִשִׁים בְּכָלֵל וּפְרֵט, ולוקה רק על המלאכות
המפורשות.
דוחה הגמרא: לֹא, יִתְכַּן שֶׁלֹא נַחֲלָקוּ בֹּזֵה, וְדִכְּוִלִי עֲלָמָא לִית לִיה –
שניהם אינם סוברים כדרכי אֲבִין אֲמַר רַבִּי אֱלִיעֶזֶר, ולמאן דְאֲמַר
לֹקֵה שְׁפִיר – מוֹבִין שֶׁלְמַדִּים לְרֵבּוֹת כֹּל הַמְּלָאכוֹת וְאֵף חֲרִישָׁה.
וְכֵן דְאֲמַר אֵינוֹ לֹקֵה, אֲמַר לָךְ לְבֹאֵר שִׁטְתוֹ, מִכְּדִי – הֲרִי וְמִדָּה
בְּכָלֵל וְרִיעָה שֶׁשְׁתֵּינוֹן מִצְמִיחִים פִּירוֹת, וְכִצְרִיהָ בְּכָלֵל קִצְרִיהָ
שֶׁשְׁתֵּינוֹן קִצְרִית פְּרִי, וְלִמָּא הִלְכְתָּא כְּתִבְנִיחוֹ דְחֶמְאָ – לֵאזִיחָה
צוּרֶךְ נִכְתָּבוֹ, לְמִימַר דְאֶהְיֶה תּוֹלְדוֹת – לְלַמֵּד שֶׁעַל תּוֹלְדוֹת אֵלוֹ הוּא
דְמִיתִיב, אֲתוֹלְדָה אֲתִרְנָא – עַל תּוֹלְדוֹת אַחֲרוֹת לֹא מִיתִיב כִּיּוֹן
שֶׁלֹא נֹאסְרוּ[!].
מקשה הגמרא: וְכִי לֹא נֹאסְרוּ, וְהִתְנָא בְּבֵרִיתָא, 'שְׁדָךְ לֹא תֹרֶעַ
וְכִרְמֶךָ לֹא תִזְמַר', אֵין לִי אֱלֹא וִירֵעַ וְיִמְוֹר, מִנְּנִין לְעִידוֹר וְלִקְשִׁקוֹשׁ
וְלִכְפִּסוֹת, תִּלְמִיד לֹמֵר 'שְׁדָךְ לֹא', 'כִּרְמֶךָ לֹא', כְּלוּמַר לֹא כָּל מְלָאכָה
שֶׁשְׁשָׁדָךְ, וְלֹא כָּל מְלָאכָה שֶׁכְּכִרְמֶךָ. וּמִנְּנִין שְׁאֵין מְקַרְקֵמִין וְאֵין מְזַרְדִּין
וְאֵין מְפַסְגִּין כְּאֵילָן בְּשִׁבְעִית, תִּלְמִיד לֹמֵר 'שְׁדָךְ לֹא', 'כִּרְמֶךָ לֹא', כָּל
מְלָאכָה שֶׁשְׁשָׁדָךְ לֹא, כָּל מְלָאכָה שֶׁכְּכִרְמֶךָ לֹא. וּמִנְּנִין שְׁאֵין מְזַרְדִּין
וְאֵין מְפַרְקִין וְאֵין מְעַשְׂנִין כְּאֵילָן בְּשִׁבְעִית, תִּלְמִיד לֹמֵר 'שְׁדָךְ לֹא',
'כִּרְמֶךָ לֹא', כָּל מְלָאכָה שֶׁשְׁשָׁדָךְ לֹא, וְכָל מְלָאכָה שֶׁכְּכִרְמֶךָ לֹא. וְכֹל
לֹא 'קִשְׁקֶשׁ תַּחַת הַיָּתִים, וְלֹא יַעֲדֵר תַּחַת הַנֶּפְשִׁים, וְלֹא יִמְלֵא נִקְעִים
מִיָּם, וְלֹא יַעֲשֶׂה עֲגִיזוֹת לְנֶפְשִׁים, תִּלְמִיד לֹמֵר 'שְׁדָךְ לֹא תֹרֶעַ, וְרִיעָה
בְּכָלֵל שִׁבְעִית הִיתָה, וְלִמָּא יַצְתָה, לְחִקִּישׁ אֱלִיהָ וְלֹמֵר לָךְ, מִזֶּה
וְרִיעָה מִיֻּחָדָת שְׁהִיא עֲבוּדָה שֶׁשְׁשָׁדָךְ וְשֶׁכְּכִרְמֶךָ, אֵף כָּל שְׁהִיא עֲבוּדָה
שֶׁשְׁשָׁדָךְ וְשֶׁכְּכִרְמֶךָ, וִישׁ לְמַעַט מְלָאכוֹת שְׁאִינִם בְּשִׁנְהֵם. וּמִבּוֹאֵר
שֶׁמֵּרְבִּים לְאִיסוּר כֹּל הַמְּלָאכוֹת שֶׁבִשְׁדָּה וּבִכְרֶם, וְאֵף חֲרִישָׁה.
מתרצת הגמרא: מְלָאכוֹת אֵלוֹ שֶׁלֹא נִכְתְּבוּ אֲסוּרוֹת רַק מְזַרְדִּנֵּן
וְאֵין לֹקִים עֲלֵיהֶן, וְקִרְאָ אֲמַכְתָּא בְּעֲלָמָא – וְהוֹרְשָׁה שְׁהוּבָא
בְּבֵרִיתָא מִפְּסוּק, הִיא סִמְךָ בִּלְבַד שֶׁהִבִּיאוּ חֲכָמִים לְדִבְרֵיהֶם מִן
הַתּוֹרָה.

אך שאר המלאכות שהן כְּתוּלְדוֹת לְמַלְאכוֹת הַמְּפּוֹרְשׁוֹת בַּתּוֹרָה,
לֹא אֲמַר דְחֶמְאָ בְּשִׁבְעִית, דְכְּתִיב (ויקרא כה ד-ה) 'וְכִשְׁנָה הַשְּׁבִיעִית
שְׁבֹתוֹ יִהְיֶה לְאַרְצְךָ שְׁדָךְ לֹא תֹרֶעַ וגו'' וְכִרְמֶךָ לֹא תִזְמַר, אֵת
סִסְיָה קִצְרִיהָ לֹא תַקְצוֹר וְאֵת עֲנְבֵי נִזְרֶךָ לֹא תִבְצֹר', וִישׁ לְבֹרֵר,
מִכְּדִי – הֲרִי וְמִדָּה הִיא בְּכָלֵל מְלָאכָה וְרִיעָה שֶׁשְׁתֵּינוֹן מִצְמִיחִים
פִּירוֹת, וְכִצְרִיהָ בְּכָלֵל קִצְרִיהָ שֶׁשְׁתֵּינוֹן קִצְרִית פְּרִי, וְלִמָּא הִלְכְתָּא
כְּתִבְנִיחוֹ דְחֶמְאָ – וּמְדוּעַ נִכְתְּבוּ זְמִירָה וְכִצְרִיהָ בִּפְרִישׁ, וְדִא
לְמִימָרָא – לְלַמֵּד דְאֶהְיֶה תּוֹלְדוֹת – שֶׁרַק עַל תּוֹלְדוֹת אֵלוֹ שְׁאִיסוּרֵן
מְפּוֹרֵשׁ בַּתּוֹרָה מִיתִיב, אֲךָ אֲתִרְנָא – עַל אַחֲרוֹת לֹא מִיתִיב,
ואסורות רק מדרבנן.
מקשה הגמרא: וְכִי לֹא נֹאסְרוּ מִן הַתּוֹרָה בְּשִׁבְעִית מְלָאכוֹת שֶׁלֹא
נִתְפָּרְשׁוּ בַּתּוֹרָה, וְהִתְנָא בְּבֵרִיתָא, נֹאמַר בְּשִׁבְעִית (ויקרא כה ד)
'שְׁדָךְ לֹא תֹרֶעַ וְכִרְמֶךָ לֹא תִזְמַר', אֵין לִי לְאִסוּר אֱלֹא וִירֵעַ – זְרִיעַת
הַשְּׁדָּה וְיִמְוֹר – חִיתוֹךְ עֲנָפֵי גִפְן יִבְשִׁים, מִנְּנִין לְכִיפֹשׁ – עִקֵּיר
עֲשִׂים רַעִים מִכֵּין הַטּוֹבִים שֶׁלֹא יִכְדִּישוּם, וְלְעִידוֹר – חֲפִירָה תַּחַת
הַגִּפְנִים לְרִיכוֹךְ הַקִּרְקַע, וְלִכְפִּסוֹת – חִיתוֹךְ עֲשִׂים רַעִים מִכֵּין
הַטּוֹבִים, שְׁאִיסוּרִים, תִּלְמִיד לֹמֵר – מִלְּמַדְנוּ הַכְּתוּב שֶׁלֹא אִמַּר 'לֹא
תֹרֶעַ שְׁדָךְ וְלֹא תִזְמַר כְּרִמְךָ', שִׁישׁ לְדִרּוֹשׁ כְּאֵילוֹ נֹאמַר 'שְׁדָךְ לֹא',
'כִּרְמֶךָ לֹא', וְלַמִּדִּים שֶׁלֹא תַעֲשֶׂה כָּל מְלָאכָה שֶׁשְׁשָׁדָךְ, וְלֹא כָּל
מְלָאכָה שֶׁכְּכִרְמֶךָ, וְכֹא לְרֵבּוֹת אֵת הַמְּלָאכוֹת הַנּוֹכְרוֹת. וּמִנְּנִין נִלְמַד
בְּשִׁבְעִית אֵין מְקַרְקֵמִין – אֵין חוֹתֵכִים עֲנָפִים יִבְשִׁים מֵאֵילָן, וְאֵין
מְזַרְדִּין – אֵין חוֹתֵכִים עֲנָפִים מֵאֵילָן שֶׁעֲנָפֵי מְרֻבִּים לְהִקְלַע עֲלֵיוֹ,
וְאֵין מְפַסְגִּין כְּאֵילָן – אֵין קוֹשְׁרִים עֲנָפֵי אֵילָן רַעְנָן וְרַק לְסוּמְכֵם שֶׁלֹא
יִכְבִּידוּ עֲלֵיוֹ. תִּלְמִיד לֹמֵר 'שְׁדָךְ לֹא', 'כִּרְמֶךָ לֹא', לֹא תַעֲשֶׂה כָּל
מְלָאכָה שֶׁשְׁשָׁדָךְ וְלֹא כָּל מְלָאכָה שֶׁכְּכִרְמֶךָ. וּמִנְּנִין נִלְמַד בְּשִׁבְעִית
אֵין מְזַרְדִּין – אֵין מְנִיחִים זָבֵל בְּעִיקְרֵי אֵילָן, וְאֵין מְפַרְקִין מִמֶּנּוּ אֵת
הָאֲבָנִים הַמוֹנְחוֹת עַל עִיקְרֵיו, וְאֵין מְאִבְקִין – אֵין מְכַסִּים בְּאִבָּק
שׁוֹרְשֵׁי אֵילָן שֶׁנִּתְגַּלּוּ, וְאֵין מְעַשְׂנִין – אֵין מַעֲלִים עֵשֶׂן כְּאֵילָן לְהַפִּיל
תּוֹלְעִים מֵעֲלָיו, תִּלְמִיד לֹמֵר 'שְׁדָךְ לֹא', 'כִּרְמֶךָ לֹא', כָּל מְלָאכָה
שֶׁשְׁשָׁדָךְ לֹא וְכָל מְלָאכָה שֶׁכְּכִרְמֶךָ לֹא. וְכֹלֵל הִיֵּת לְלַמֵּד, שֶׁלֹא
יִקְשְׁקֶשׁ – יַחְפּוֹר תַּחַת הַיָּתִים, וְלֹא יַעֲדֵר תַּחַת הַנֶּפְשִׁים לְרִכְךָ אֵת
הַקִּרְקַע שֶׁתַּחְתֵּיהֶם[ה]. וְלֹא יִמְלֵא אֵת הַנִּקְעִים – גּוֹמּוֹת שֶׁסִּבִּיב
הַשְּׁדָּה מִיָּם לְהַשְׁקוֹתָהּ, וְלֹא יַעֲשֶׂה עֲגִיזוֹת לְנֶפְשִׁים – חֲפִירוֹת סִבִּיב
עֲצֵי גִפְן לְאִסּוּף מִיָּם לְגַפְנִים, תִּלְמִיד לֹמֵר (ויקרא כה ד) 'שְׁדָךְ לֹא
תֹרֶעַ, וְרִיעָה בְּכָלֵל שִׁבְעִית הִיא, וְלִמָּא יַצְתָה מִמֶּנּוּ
וְנִתְפָּרְשָׁה, לְחִקִּישׁ כֹּל הַמְּלָאכוֹת אֱלִיהָ וְלֹמֵר לָךְ, מִזֶּה וְרִיעָה מִיֻּחָדָת
שְׁהִיא עֲבוּדָה שֶׁשְׁשָׁדָךְ וְשֶׁכְּכִרְמֶךָ, וְנֹאסְרוּ בְּשִׁבְעִית, אֵף כָּל מְלָאכָה
שֶׁהִיא עֲבוּדָה שֶׁשְׁשָׁדָךְ וְשֶׁכְּכִרְמֶךָ נֹאסְרוּ, וּמִמַּעַט הַמְּלָאכוֹת
הָאֲרוּחוֹת שֶׁהֵן בְּכֶרֶם וְלֹא בִשְׁדָּה, שְׁאֵין אֲסוּרוֹת בְּשִׁבְעִית.
מבואר מדברי הבריתא, שִׁישׁ מְלָאכוֹת שְׁאִינִן מְפּוֹרְשׁוֹת בַּתּוֹרָה
ואסורות, וְקִשָּׁה לְרַבָּא שְׁאִמַּר שֶׁרַק הַמְּפּוֹרְשׁוֹת נֹאסְרוּ מִן הַתּוֹרָה.
מתרצת הגמרא: מְלָאכוֹת אֵלוֹ אֲסוּרוֹת רַק מְזַרְדִּנֵּן, וְקִרְאָ
שְׁדִרְשׁוֹהוּ לְאִסּוּרֵן, הוּא אֲמַכְתָּא בְּעֲלָמָא – סִמְךָ בִּלְבַד שֶׁהִבִּיאוּ
חֲכָמִים לְדִבְרֵיהֶם מִן הַתּוֹרָה בִּדְרָשָׁה זו[!].
נִתְבָּר בְּבֵרִיתָא שֶׁשְׁקוֹשׁ מִתָּם בְּשִׁבְעִית. מִקְשָׁה הַגְּמָרָא:
וְקִשְׁקוֹשׁ בְּשִׁבְעִית מִי שְׁרִי – הוּא מוֹתֵר, וְהָא בְּתִיב (שמואל כג יא)
'וְהַשְּׁבִיעִית תִּשְׁמְטֶנָּה וְנִשְׁמָתָה', וְדִרְשׁוּ בְּבֵרִיתָא (סוכה מד) 'תִּשְׁמְטֶנָּה'
מִלְּשָׁקֶשׁ, וְנִשְׁמָתָה מִלְּשָׁקֶל – וְדִרְשׁוּ אֲבָנִים מִזְכָּרֵם. וּמִבּוֹאֵר
שֶׁשְׁקוֹשׁ אֲסוּר. מִתְרַצָּת הַגְּמָרָא: אֲמַר רַב עֲזַרְיָה בֶּר חֲמַא, תְּרִי
קִשְׁקִישִׁי הוּא – יֵשׁ שְׁנֵי מִינֵי קִשְׁקוֹשִׁים, הֲדָ אֲבָרִי אֵילָן – לְהַשְׁבִּיחַ

גם בעבודת כל אחד ואחד מישראל, כמאמר רבותינו ז"ל בתוכו לא נאמר אלא בתוכם, שעל-ידי העבודה נעשה השראת עיקר שכניה בתוך כל אחד ואחד מישראל, והיינו על-ידי עבודת הבידורים בבחינת אתכפא סטרא-אחרא ואתהפכא חשוכא לנהורא.
ממאמר שבת פרשת בשלח י"ד שבת, ה'תשל"ד

מועד קטן. פרק ראשון – משקין בית השלחין דף ג עמוד א – מתוך מהדורת "אבן ישראל – (שטיינזולץ)" רמג רש"י תוספות

תולדות – כגון משקה זרעים שלא היה במשכן – לא אסר רחמנא. ומירה בכלל וריעה – שדרכו של זומר לצמוחי פירי כוורע; בצירה. בענבים כקצירה בתבואה – וקצירה אב מלאכה היא. בפרק "כלל גדול" (שבת עגא.) בצירה בכלל קצירה, דשניהן חותכין. וימור – מתוך ענפים יבשין של נפן. עידור – שחופר תחת הגפנים, לרפוי ארעא. כיסוח – בעשבים, שחותר הרעים מן הטובים. ולא היינו

ניכוש, דמעקר העיקרים מן הקרקע. דלוח אין עוקרין, אלא חותכין למעלה. תלמוד לומר שדך לא כרמך לא – מדלא כתבי: "לא תורע שדך לא תזמור כרמך" אלא "שדך לא תורע כרמך לא תזמור" משמע: שדך לא. כרמך לא. מפרסמין – היינו, וימור, אלא שקדסום שייך באילנות. מורדין – מחתך ענפים יבשים ולחים, לפי שיש לאילן נפשו יותר מדאי. מפסגין – סומכים האילן נפשו רענן יותר מדאי. מובלין – מניחים וזב בעיקרי האילן. מפרקין – אבנים שעל עיקרי האילן. מאבקים – ששרשיו נראין, ומכסין אותו באבק. מעשנין – עושין עשן תחת האילן, כדי שינשרו התולעים שעליו. יקשקש – היינו עידור, אלא שעידור בגפנים וקשקוש בזיתים. ענויות – חופר גומא תחת הגפן מידת בו מים. וריעה בכלל היתה – ו"בשנה השביעית שבת שבתן" וגו'. אף כל עבודה שהיא בשדה ובכרם – כגון כל הני פרטי, יצא קשקוש ועידור ומים בנקעים וענויות שאינן בשניהן בו, לא יקשקש תחת היותם ולא יעדר בו – ואם תקשי: הא אסר עידור לעיל! קא תריך לקמן בענויות, הא – בחדות, והא – בעתיק. והא הדין לעידור. כל הני מדרבנן – אבל מדאורייתא לא הוי אלא ומירה ובצירה, כדאמרין לעיל: הני – אין, מדי אחרינא – לא. מלפלי – להוציא אבנים מן הכרם. סתומי פילי – שנסתם בקעים של אילן. שרי – דאית ביה משום פסידא. אברויי אילני אסור – דהוי משום רוחא, והאי דשרי קשקש – היינו סתומי פילי, והאי דאסיר – היינו אברויי אילני. כל מקום שנאמר כלל בעשה ופרט בלא תעשה – כגון הכא, דכתיב (ויקרא כה): "ובשנה השביעית שבת שבתן יהיה לארץ" – כלל היינו עשה, "שדך לא תורע וכרמך לא תזמור" – פרט, היינו לא תעשה. אין דנין אותו בכלל ופרט – וכלל ואף על גב דכתיב כלל בתריה, כגון הכא דכתיב בתריה: "שבת שבתן" כלומר: אין לו דין דשאר כלל ופרט וכלל שכתובין כולו בעשה או בלאו, דאמר: כלל ופרט וכלל אי אתה דן אלא כעין הפרט, דמריב כל מדי דדמי לפרט. אלא דיינינן ליה בכלל ופרט, הואיל בדשנתה משאר כלל ופרט וכלל, אמרינן: אין בכלל אלא מה שבפרט, דהני – אין, מדי אחרינא – לא. דבולי עלמא לית להו דדינן בו? מאן דאמר לוקה שפיר – כדאמר, דדרשינן בכלל ופרט וכלל. אחרינא לא – להכי חורש אינו לוקה.

כי

תולדות לא אסר רחמנא, דכתיב: "ובשנה השביעית שבת שבתן יהיה לארץ שדך לא תורע" וגו'. מפרך ומירה בכלל וריעה, ובצירה בכלל קצירה, למאי הלכתא פתביניהו רחמנא? למימרא: דאהני תולדות – מיחייב, אאחרינייא – לא מיחייב. ולא? והתניא: "שדך לא תורע וכרמך לא תזמור" אין לי אלא וריעה וימור, מנין לניכוש ולעידור ולכיסוח? תלמוד לומר: "שדך לא" "כרמך לא". לא פל מלאכה שבשדך, ולא פל מלאכה שבכרמך. מנין שאין מפרסמין, ואין מורדין, ואין מפסגין באילן – תלמוד לומר: "שדך לא" "כרמך לא", לא פל מלאכה שבשדך ולא פל מלאכה שבכרמך. מנין שאין מובלין, ואין מפרקין, ואין מאבקים, ואין מעשנין באילן – תלמוד לומר: "שדך לא" "כרמך לא", פל מלאכה שבשדך לא, וכל מלאכה שבכרמך לא. יכול לא יקשקש תחת היותם, ולא יעדר תחת הגפנים, ולא ימלא נקעים מים, ולא יעשה ענויות לגפנים – תלמוד לומר: "שדך לא תורע" וריעה בכלל היתה, ולמה יצתה – להקיש אליה, לומר לך: מה וריעה מיוחדת, עבודה שבשדה ושכבכרם – אף פל שהיא עבודה שבשדה ושכבכרם! מדרבנן, ויקרא – אסמכתא בעלמא. וקשקוש בשביעית מי שרי? והא פתבי: "והשביעית תשממנה ונגמשתה". "תשממנה" – מלקשקש, "ונגמשתה" – מלפסל! אמר רב עוקבא בר חמא: תרי קשקושי הוו; חד – אברויי אילני, וחד – סתומי פילי. אברויי אילן – אסור, סתומי פילי – שרי. איתמר, החורש בשביעית, רבי יוחנן ורבי אלעזר. חד אמר: לוקה, וחד אמר: אינו לוקה. לימא בדרבי אבין אמר רבי אילעא קמיפליג, דאמר רבי אבין אמר רבי אילעא: פל מקום שגאמר

פלל בעשה, ופרט בלא תעשה – אין דנין אותו בכלל ופרט וכלל. מאן דאמר לוקה – לית ליה דרבי אבין אמר רבי אילעא, ומאן דאמר אינו לוקה – אית ליה דרבי אבין! לא, דבולי עלמא לית ליה דרבי אבין אמר רבי אילעא. מאן דאמר לוקה – שפיר. ומאן דאמר אינו לוקה – אמר לך: מפרך, ומירה בכלל וריעה, ובצירה בכלל קצירה, למאי הלכתא פתביניהו רחמנא? למימר דאהני תולדות הוא דמיחייב, אתולדה אחרינא – לא מיחייב. ולא? והתניא: "שדך לא תורע וכרמך לא תזמור" אין לי אלא וריעה וימור, מנין לעידור ולקשקוש ולכיסוח? תלמוד לומר: "שדך לא" "כרמך לא", לא פל מלאכה שבשדך, ולא פל מלאכה שבכרמך. ומנין שאין מפרסמין ואין מורדין ואין מפסגין באילן – תלמוד לומר: "שדך לא", "כרמך לא", פל מלאכה שבשדך לא, וכל מלאכה שבכרמך לא. יכול לא יקשקש תחת היותם, ולא יעדר תחת הגפנים, ולא ימלא נקעים מים, ולא יעשה ענויות לגפנים – תלמוד לומר: "שדך לא תורע", וריעה בכלל היתה, ולמה יצתה – להקיש אליה, לומר לך: מה וריעה מיוחדת – עבודה שבשדה ושכבכרם, אף פל שהיא עבודה שבשדה ושכבכרם! מדרבנן, ויקרא אסמכתא בעלמא.

רבי

לית ליה דרבי אבין אמר רבי אילעא, ומאן דאמר אינו לוקה – אית ליה דרבי אבין! לא, דבולי עלמא לית ליה דרבי אבין אמר רבי אילעא. מאן דאמר לוקה – שפיר. ומאן דאמר אינו לוקה – אמר לך: מפרך, ומירה בכלל וריעה, ובצירה בכלל קצירה, למאי הלכתא פתביניהו רחמנא? למימר דאהני תולדות הוא דמיחייב, אתולדה אחרינא – לא מיחייב. ולא? והתניא: "שדך לא תורע וכרמך לא תזמור" אין לי אלא וריעה וימור, מנין לעידור ולקשקוש ולכיסוח? תלמוד לומר: "שדך לא" "כרמך לא", לא פל מלאכה שבשדך, ולא פל מלאכה שבכרמך. ומנין שאין מפרסמין ואין מורדין ואין מפסגין באילן – תלמוד לומר: "שדך לא", "כרמך לא", פל מלאכה שבשדך לא, וכל מלאכה שבכרמך לא. יכול לא יקשקש תחת היותם, ולא יעדר תחת הגפנים, ולא ימלא נקעים מים, ולא יעשה ענויות לגפנים – תלמוד לומר: "שדך לא תורע", וריעה בכלל היתה, ולמה יצתה – להקיש אליה, לומר לך: מה וריעה מיוחדת – עבודה שבשדה ושכבכרם, אף פל שהיא עבודה שבשדה ושכבכרם! מדרבנן, ויקרא אסמכתא בעלמא.

כי

על כל מוצא פי הוי', מזה יחיה האדם, שהיא הנשמה, שניזונית מרוחניות המאכלים שהם הניצוצין קדישין שנפלו לדומם-צומח-וחי. ממאמרו שבת פרשת בשלח יו"ד שבת, ה'תשל"ד

רמז מועד קטן. פרק ראשון – משקין בית השלחין דף ג עמוד ב – מתוך מהדורת "אבן ישראל – (שטיינזליץ)" תוספות רש"י

רבי אלעזר אומר חרישה – מהא ליבא למימר תסתיים דרבי אלעזר לעיל דאמר אנו לוקה. דאיבא למימר דרבי אלעזר לא שמיע ליה הא דאמר לקמן דהתירו תוספת שביעית, הלכך הוה אמר הכי. דליבא לפרש מילתא דרב דימי אלא בחרישה, אבל לדידיה – אטור ולוקה, ולא סבירא ליה. אי נמי: דבין דאיתא בהדיא כי דף לעיל במילי דחרישה

אֵינוֹ צָרִיךְ לֹמֵר תַּסְתִּים, דַּאִין דֶּרֶךְ הַתַּלְמוּד
לֹמֵר תַּסְתִּים בְּדִבְרֵי הַמְּפֹרָשׁ בְּהִיא כָל כָּךְ.
יִבּוֹל יִלְקֶה עַל תּוֹסֵפֶת שֶׁל רֹאשׁ הַשָּׁנָה — וְאִם
תֵּאֵמַר: מִלְּקוֹת מִנְּלֵךְ וְהֵלֵא לֹא כָּתִיב
בְּתוֹסֵפֶת לֹא, אֲלֵא עֵשָׂה גִּידָא: "בְּחֹרֵשׁ וּבִקְצִיר
תִּשְׁבֹּת!" אֵיכָא לִמִּימָר: דְּמִבְּחֹרֵשׁ וּבִקְצִיר מִפְּקִינָן
דְּצִרִיךְ תּוֹסֵפֶת. כְּלוּמָר, שֶׁהַשְּׁבִיעִית מִתּוֹחֵל מִשְׁנֵה
הַשָּׁשִׁית, וְכֵן דְּרִיךְ שְׁבִיעִית יִהְיֶה לִשְׁשִׁית. וְהִכִּי
קֹאמֵר רַבְנָא: דְּשְׁבִיעִית מִתּוֹחֵל קֹדֶם שְׁנַת
שְׁבִיעִית, וְאִם כֵּן הוּא כְּבִשְׁבִיעִית.

עַד עֲצַרְתָּ — דְּהֵינּוּ יוֹתֵר. דִּבְכַּל מְקוֹם בֵּית
 שְׁמַאי לְחֻמְרָא וּבֵית הֵלֵל לְקֻלָּא. לְבַד
 מֵאוֹתוֹן דְּבָרִים דְּקֹשְׁבִי בְעֵדוּת (פֶּרֶק ה').
וּקְרוּבִים דְּבָרֵי אֵלוֹ — קָא מְשַׁמְעֵי לָן דֹּאֵן
 בֵּית שְׁמַאי מְחַמְדִּין אֵלָּא מֵעַט עַל
 בֵּית הֵלֵל וּלְשִׁמּוּעֵיהוֹ דְּבֵית שְׁמַאי
 פִּירֵשׁ כֵּהֵן.

14 חרצה לבטל יבא ויבטל — שמו יתקלקל
15 הקרקעות, ואין מגדלי תבואה בלא
16 חרישה לאחר זמן. זה התנו שיהא כל היתיר
17 לצריכה, שחשו להפסד רבים, שלא גרמו רעה
18 לעולם.

הלכה למשה מסיני — מחבא איבא לדקדק:
מדשרא דחמנא ילידה — מכלל דוקינה
אסורה. דרי על ידי הלכה למשה מסיני נאסרה
ותוספת שבעיתא. אבל להתירא לחדל לילדה — תנ
לאצטריך, ומחבאית תיתי לאסור? **נמיעות** טאן
במבטת שבעיתא פרוק קמא: עד איתמי? וקראו
נטיעות! רבי אמר: לאו בן עוריה אומר: עד שיהיו,
רבי יהושע אומר: בת שבע שנים, רבי עקיבא
אומר: נטיעה כשנה. אילן שנגמם, פירשו: שנתחת
והוציא חליפין, מטפח ולמטה — כנטיעה, מטפח
ולמעלה — כאילן, דברי רבי שמעון.
ניסוק — המים — והא דאמר רבי בעלמא (שבת
קגב.) מים יורד מים — לרבות ניסוק המים מן
התורה! אינו אלא אסמכתא בעלמא, כך פירש
רבנא חננאל. **שהרי** כבר נאמר שדך לא תורע
וגור — ואחר כך כתיב: "את ספיח קצירך לא
תאכל" — אלמא: קצירה לא תורע. ואפילו אם
יתמצני קלוגר חרישה ציבה, דאדורת חרישה לא
אשכחון אלא חבא, מיהא קצירה לא אצטריך.
ולזהיא דרשא דאתיא קצירה — אתיא חרישה,
כיון דכתבינוהו בני הדדי. אי נמי כביארי ליה לרבי
עקיבא כי ההיא דאמרן לעיל, דקורע על חרישה,
ובדאמרין טעמא לעיל: לרוב רבי עקיבא,
והירודו מותרין, ואלבא דרבי עקיבא קפריש
דחרישה וקצירה לא תאכל, וקצירה לא תאכל.

ואזיל, דרבי עקיבא סבר: אם אינו ענין לשבת – תנהו גבי שביעית. ובמשמעות שבא להחמיר ר' ליה לאוקומי בשבת, דפשטיה דקרא מ״ירי ביה ואפ״י

גוֹל יִלְקַח עַל הַתּוֹסֶפֶת - וְלֹא יִדְעָנָה מֵאֵי תִלְמוּדָא מִר: חֲרִישָׁה, וְהָכִי קֹאמֶר: אֲתֵינָא מִכָּלל וּפְרָט וּכְלָל, אֵי, דָּאם כֵּן, כָּל הֵנִי פְרָטִי מִזֶּם: שְׁהוֹסִיפוּ חֻכְמִים לִפְנֵי גוֹל יִלְקַח עַל תּוֹסֶפֶת רֹאשׁ לְקַצֵּיר תְּשׁוּבוֹת, וְנִסִּיב לֵה לְמִימָר לְקֶמֶן. מֵאֵי יָמִים: עַד מִתֵּי חוֹרְשִׁין בְּשֻׁדָּה מֵאֵי אוֹמְרִים: כָּל זְמַן שִׁיפָה עַד הַעֲצָרָה. וְקֹרִיבֵי דְבֵרֵי מִתֵּי חוֹרְשִׁין שָׂדֶה הִלְכִין וְלִחְתָּה, וְכָל זְמַן שִׁבְנֵי אֲדָם לְעוֹת. רַבִּי שְׁמַעוֹן אוֹמֵר: יֵרֵד לְכָל אֶחָד וְאֶחָד בֵּידוֹ! שֶׁפֶסֶת, וּבְשֻׁדָּה הָאֵילָן - עַד מִזֶּם: עַד הַפֶּסַח וְאֶמֶר רַבִּי הוֹשִׁיעַ בֶּן לִוִּי מִשׁוּם בֵּר דִּינוּ נִמְנוּ עַל שְׁנֵי פָרָקִים וְיִזְרֵא לְרַבִּי אֲבָהוּ, וְאֶמְרֵי בֶּן גְּמִלְאֵל וּבֵית דִּינוּ חִיבִי מֵאֵי וּבֵית חִלָּל? וְהָאֵתְנָן: יֵי בֵית דִּין חִבְרִי אֵלָא אִם בְּמִנְיָן! "אֲשֶׁתוֹמֵם כְּשֶׁעָה הִתְנֵנוּ בִּינֵיהֶן: כָּל הַרְצָה רֵיאָה? חִלְכָה לְמִזְשָׁה מִסִּנֵּי כִּי יוֹחֲנָן מִשׁוּם רַבִּי נְחוּנְיָא שָׂר נְטִיעוֹת, עֲרֵבָה, וְנִסְיֻד אֶמֶר רַבִּי יִצְחָק: כִּי גְמִינִי יֵי רֹאשׁ הַשָּׁנָה, וְאֲתוּ הֵנִי תִנְנוּ בְּרִידָה: כָּל הַרְצָה לִכְתֹּב נִינְהוּ? קִרְאִי נִינְהוּ.

נאות", רבי עקיבא אומר: א

להקל. ולא בעי לאוקמי בשבת כרבי י
להקל, מלאוקמי בשביעית דלא מייירי

ל. **אמר** – שמעית דאמרי בארץ ישראל: יכול ילקח
ורא לפטורא – ולא ידענא מאי תוספת ולא פטור.
 להביי קרי ליה תוספת, ולא נפיק עיקרו מן התורה
 ול. **ונסיב תלמודא לפטורא** – כדאמרין: הני – אין.
 דאן – דהוי לקן. כל הני פטרי – דפרטי
 בהאי דאסור שבביעית ורועה חומר, קשריה
 ובצירה. **למא** – דכתיב רחמנא? אלא לממרא
 דאהקן הוא דלוקא וכו'. שמע מינה: אחרישה
 לא לקי. **ימים שלפני ראש השנה** – של שביעית.
 שהוא תוספת על השביעית. **דאתאי מבחיריש**
 ובקרי – כדאמר לקמן: אם אינו ענין לשביעית,
 ושהיה תביי "שדך" לא תורע וכמנל לא תזמור"
 – תנורו לענין ששית שנכנס לשביעית
 דבשביעית נמי אסור. **ברבעינן למיטר לקן** –
 גמר שבת שבתון משבת בראשית. **כל זמן שיפה**
לפרי – כלומר: כל זמן שחורשה יפה לפירות
 שגדלו בששית. **דהיינו נמי קרוב לעצרת**. אבל
 מכאן ואילך – דהוי כמתקן פירות שביעית.
 שיהי לבן – דהיינו, שתכלה לעצור – שכלין
 הגשמים של שנה ששית. דעתו דהיא שעתא
 מהני חרישה לזריעה דשנה זו, אבל משתכלה
 הלחה – אינו יכול לחרוש. דמחויי כחוש לצורך
 שביעית, דהיינו כל זמן שבני אדם חורשין ליטע
 מקשאות. נתנה תורה שיעור לכל אלא ואחד
 ביו – כלומר: דעתו דברין שיעורין, שפעמים
 זה חורש קודם תבירו ליטע מקשאות. על שני
פרקים – דפסח ועצרת. **ובטלום** – דחורשין עד
 ראש השנה. **תקנתא דשמאי והלל** – דרבי
 שמעון דאמר עד פסח ועד עצרת – והיינו
 אליבא דשנת שמאי ובית הלל. כל התנו – שמאי
 והלל בשעת תקנתא. **דירוהו היא** – תקנתא דהני
 חורתי. **קעיס, מיעוס, נפיתות** – המפורזות בתוך
 בית סאה, שהוא חמישים עד חמישים – חורשין
 כל השדה שלה בשבילין בערב שביעית עד ראש
 השנה. ואמרי: הני, הואיל ויולדת קן – איכא
 פסידא יתירא. לכך חורשין עד ראש השנה.
 אבל זקנה – אין חורשין עד ראש השנה.
 אלמא: הלהבא להפסד משניין קן. ועיבה – לזקנה
 המזבח. **כי נפריי הלהבא** – דאין חורשין לזקנה
 עד ראש השנה, אבל חורשין עד שלשים יום
 לפני ראש השנה. **ואחא** – בתקנה דידהו,
 דחורשין עד הפסח ועד העצרת. **וכל הרוצה**
לבטל יצוא ויבטל – ורבין גמליאל דבטל לא בטל
 אלא ממסח ומנעצרת. עד שלשים יום לפני ראש
 השנה.

שְׁבוּעָה

וְאֵלֶּיךָ לֹמֵר חַרִּישׁ וְקִצִּיר שֶׁל שְׁבִיעִית
 אֲלֵא חַרִּישׁ שֶׁל עֶרֶב שְׁבִיעִית

שְׁבוּעָה

ועאל להקל, דהבי עדיפא ליה. ורבי ישמעאל עדיפא
ה ולהחמיר.

אל

ההפרש בין קליפת נוגה לג' קליפות הטמאות הוא, שבקליפת נוגה, הרע רק מעורב עם הטוב, אבל אינו מתאחד עמו, מזה- שאין-כן בג' קליפות הטמאות, ה'מעט טוב' שבהם מתאחד עם הרע.

ממאמר שבת פרשת בשלח יו"ד שבט, ה'תשל"ד

מועד קטן דף ג עמוד ב תלמוד בבלי המבואר "שפה ברורה – עוז והדר" (ליום שבת קודש) רמה

פז אמר רבי יהושע בן לוי משום בר קפרא, רבן גמליאל ובית דין
נמנו לדון על שני פסקים הללו – פסח בשדה הלבן ועצרת בשדה
האילן, ובמלום, והתירו לחרוש עד סוף השנה.
אמר ליה רבי וינא לרבי אבהו, ואמרי לה – ויש אומרים שריש לקיש
אמר לרבי יוחנן, קשה על דברי בר קפרא, רבן גמליאל ובית דין
הכי מצו מבטלי תפנתא דבית שמאי ובית הלל – כיצד יכלו לבטל
תקנת בית שמאי ובית הלל שתקנו זמנים אלו, והא תנן במשנה
(עדות פ"א מ"ה), אין בית דין יכול לבטל דברי בית דין חבירו שתקנו
תקנה או מנהג או גזירה, אלא אם כן בית הדין המבטל גדול ממנו
– מן המתקן, בהכרח – שהרבו דיניו יותר בתורה, ובמנין – גדולים
במנין שנותיהם ובתלמידיהם, ורבן גמליאל ובית דין לא היו
גדולים מבית דים של בית שמאי ובית הלל, וכיצד ביטלו תקנתם.
אשתומם – שתק וחשב מה יענה בקשה תנא – ואחא, ואמר ליה
לתרץ זאת, אמור – אמור שכן התנו בית שמאי ובית הלל ביניהן
כשתקנו כן, כל בית דין הרוצה לבטל זאת יבוא ויבטל, שחששו
שלא יהיה צורך לבטלה משום הפסד רבים, ואכן כשראה רבן
גמליאל שיש צורך בכך ביטל תקנתם.
מקשה הגמרא: וכי תקנה זו דידהו – ושלחם היא, והלא הלכה
למשה מסיני היא, ואמר רבי אסי אמר רבי יוחנן משום ו – בשם רבי
נחוניא איש בקעת בית חורקן, שלשת דינים אלו, דין עשר נטיות
– עשר אילנות שנטעו בשדה בתוך מידת בית סאה (אחמשים על
חמשים אמה), ומפוזרים בשדה במרחק שוה זה מזה, מותר
לחרוש את כל השדה עד סוף השנה השישית, ודין ערבה
שמקיפים בה את המזבח בחג הסוכות, ודין ניסוף המים על המזבח
בחג הסוכות בהקרבת תמיד של שחר, הם הלכה למשה מסיני.
ומבואר שדווקא בנטיעות שהם אילנות חדשים מותר לחרוש עד
ראש השנה, אך באילנות זקנים אסור, מהלכה למשה מסיני.
וקשה כיצד יכולים רבן גמליאל ובית דין לבטל זאת ולהתיר.
מתרצת הגמרא: אמר רבי יצחק, בי נמי הלכתא – על איזה זמן
קילו הלכה למשה מסיני לאסור חרישה, רק על שלשים יום לפני
ראש השנה, ואתו הני – ובאו בית שמאי ובית הלל ותקנו – ותיקנו
לאסור כבר מפקח בשדה לכן ומעצרת בשדה האילן, ואתנו
בדידהו – והתנו בתקנתם שכל הרוצה לבטל יבוא ויבטל, ורבן
גמליאל ביטל רק מה שתקנו בית שמאי ובית הלל.
הגמרא מקשה על איסור שלשים יום קודם ראש השנה: והני – וכי
אלו הלכתא ניהו – נאסרו בהלכה למשה מסיני, הלא קרא ניהו
– יש ללמוד את דינם מפסוקים, (דתנן) [דתניא] בברייתא, נאמר
בפסוק (שמות לד כא) 'ששת ימים תעבד ויכים השביעי תשבת בהריש
ובקציר תשבת', רבי עקיבא אמר אין לומר שסוף הפסוק 'בהריש
ובקציר תשבות' נאמר בשבת, שהרי בה ל"ט מלאכות אסורות
ולא רק חרישה וקצירה[ו], אלא בשביעית שחרישה וקצירה
אסורות בה, ואין צריך לומר זאת בהריש וקציר של שביעית עצמה,
שהרי כבר נאמר בה (ויקרא כה ד–ה) 'שדך לא תורע וברמך לא תזמר',
את ספית קצירך לא תקצור'. אלא כוונת הכתוב 'בהריש ובקציר
תשבות' היא להריש של ערב שביעית

בי אהא – כשהגיעו רב דימי מארץ ישראל לבבל אמר, בארץ
ישראל שמעתי חכם שאומר, יכול היית לומר שילקח אדם על
התוספת בשביעית, ויסיב לה – והביא לכך תלמודא לפטורא –
לימוד לפטור, ולא ידענא מאי תלמודא ומאי תוספת – ואיני יודע
מה כוונתו בתוספת, ומהו הלימוד שהביא.
מביאה הגמרא שנחלקו בזה אמוראים: רבי אלעזר אמר, כוונת
החכם בתוספת להרישה בשביעית, שאין איסורה מפורש בתורה,
אלא למדים אותה כדלהלן, והכי קאמר החכם, יכול ילקח על
מלאכת חרישה בשביעית, משום דאמרי – שנלמדת מכלל ופרט
וכלל כמבואר לעיל (ע"א), שיש לרבות כל מלאכה כעין הפרט
שהוא זריעה וזמירה המפורשות בתורה, והיינו גם את החרישה
שמייעת לזריעה, ויסיב ליה תלמודא לפטורא – לפטור ממלקות
את החורש והעושה שאר מלאכות שאינן מפורשות בתורה, דאם
כן שחיבים עליהם קשה כל הני פסטי למה לי – מדוע צריך לפרט
את כל הפרטים שהן המלאכות המפורשות בפסוקים, אלא ודאי
כדי להשמיע שדווקא עליהן לוקים, ולא על חרישה ושאר
מלאכות.
ורבי יוחנן אמר, הכוונה בתוספת לימים שהוסיפו חכמים לאסור
בהם מלאכה לפני ראש השנה של שביעית, והכי קאמר החכם,
יכול ילקח על שעשה מלאכה בזמן התוספת לפני ראש השנה
משום דאמרי – שנלמדת מן הפסוק (שמות לד כא) 'בהריש ובקציר
תשבת' כמבואר להלן בברייתא, ואם כן דין התוספת כדין שביעית.
ויסיב ליה תלמודא לפטורא ממלקות, בדיעין למימר – כפי שרוצים
לומר לקמן (ד).
מבררת הגמרא: מאי הם הדימים שלפני ראש השנה של תוספת
שביעית. משיבה הגמרא: בדתנן במשנה (שביעית פ"א מ"א), עד מתי
חורשין בקשה אילן לצורך השבחת האילנות והפירות ערב שביעית,
נחלקו בזה תנאים, בית שמאי אומרים, כל זמן שיפה לפני של
השנה השישית, והיינו זמן מועט לפני חג השבועות. ובית הלל
אומרים, חורש לצורך פירות השישית עד העצרת – חג השבועות,
שעד אז החרישה מועילה לאילן. וקרובין דברי אלו להיות בדין
אלו – הזמן שאמרו בית שמאי קרוב לזמן שאמרו בית הלל.
עוד שנינו במשנה (שם פ"ב מ"א): ועד מתי חורשין בשדה הלך
– (התבואה) בערב שביעית, משתכלה הלכה – (הלחלוחית)
שבקרע מחמת הגשמים, שעד אז החרישה עדיין מועילה
לזריעת השנה השישית. וכל זמן שגבי אדם חורשים בשדה בערב
שביעית כדי ליטע מקצאות ומקלעות – שדות קישואים ודלועים,
סימן הוא שעדיין לא כלתה הלחלוחית, ומותר לחרוש בשדה
התבואה. רבי שמעון אומר, אם כן שזמן התוספת תלוי במעשים
אלו, נמצא שנתנה תורה שיעור תוספת שביעית לכל אהד ואהד
בדיו, שהרי אין כל השדות שוים בהם, ופעמים שהשיעור בזו קודם
לשיעור בזו, ויבואו לטעות בשיעור זה. אלא החרישה מותרת
לצורך ישיית בקשה הלך עד תפסה, ובקשה האילן עד העצרת
(ובית הלל אומרים עד תפסה).
הגמרא דנה מה זמן תוספת שביעית בזמניה: ואמר רבי שמעון בן

אגרות קודש

בי"ה, כ"ז טבת, תשי"ב

ברוקלין.

הרה"ח הו"ח אי"א נו"מ וכו' מוהרנ"ן שי

שלום וברכה!

... הנני מסגיר פה... מכי כללי לכמה מהתלמידים, אשר כיון שאין הזמן גרמא לענות לכאוי"א
בפרט, הנה מטוב לקרות זה לפניכם, אחרי ההקדמה שזהו מענה ג"כ פרטי לכאוי"א השואלים כגון
זה, ובטח אם יראה שצריך הזה ביאור, הנה אל בינוט אשר ימצא האותיות המתאימות לזה.

בברכה.

נ"ב: בענין חרישה וזריעה, יעויין בלקו"ת בשלח ד"ה ראו רפ"ד, ושם נסמן, בלקו"ת שה"ש
לח, ב, ובהמשך מים רבים תרלי"ח פרק צ"ח ואילך. ובכמה מקומות.

א.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא שניאור זלמן – אדמו"ר הזקן – בעל התניא והשו"ע

- 1 **בה** אָבֵל אִם הַשְׁכָּרִים רְאוּיִים לְהִשְׁתַּמֵּשׁ בָּהֶם מֵעֵין מְלֹאכֶתָם הָרְאוּשָׁה, פְּגוֹן שְׁבָרִי עֲרֵכָה לְצוּק לְתוֹכָן
2 מִקֶּפֶה עֲבָה רנ"א, שֶׁהָיָה דוֹמָה לְעֵסָה הַמְעַרְבֶת בְּמִים שְׁמִשְׁתַּמְשִׁים בְּעֲרֵכָה רנ"ב, וְשְׁבָרִי כְּלִי זְכוּכִית רנ"ג
3 לְצוּק לְתוֹכָם שָׁמֶן – אֵין זֶה נוֹלֵד רנ"ד, וּמֹתֵר לְמִלְטָלָם רנ"ה אֵף אִם נִשְׁבְּרוּ בְּיוֹם טוֹב:

הלכות שבת, חלק ב סימן שח, דברים המותרים והאסורים לסלטל בשבת סעיף כה

ביאורי הלכה

- רנ"א [מקפה עבה – תבשיל סמיך²⁵⁰.
רנ"ב] שמשתמשים בעריבה – שרגילים להשתמש בה.
רנ"ג [כלי זכוכית – שהוא כלי קיבול.
רנ"ד] אין זה נולד – מותר להשתמש בכלי שנשבר וראוי
למעין מלאכתו הראשונה גם בימינו שאין רגילים
להשתמש בכלים שבורים²⁵¹.
רנ"ה] ומותר למלטלם – אריזות או עטיפות אוכלין (וכן

פחיות, בקבוקים, שקיות חלב, קופסאות שימורים,
קופסאות גבינה וכל כיוצא בזה) שנקרעו²⁵²
והתרוקנו²⁵³ בשבת אם ראויים לאכסן בהם שוב מאכל
או משקה – מותרים בטלטול אף אם אין דרך בכך²⁵⁴,
אך אריזה שנקרעה באופן שאינה ראויה יותר לשמש
לאכסן – אסורה בטלטול²⁵⁵.

ציונים והוספות

- (250) משמע שהעריבה כלי שמלאכתו לאיסור כי מיוחדת
ללישת בצק (כדין המדוכה דלעיל סעיף כב) ואם כן מותרת
בטלטול לצורך גופו ומקומו בלבד, אך דין שברי העריבה
שנותנים בהם מקפה עבה הוא כלי שמלאכתו להיותו
ומותרים בטלטול גם שלא תינזק, כדלעיל הערה רמט.
(251) ראה המבואר לעיל הערה רמד שכלי שבור שאין
רגילים להשתמש בו כשהוא שבור נאסר בטלטול, אמנם
מהמשך הדברים משמע שזהו דווקא כשרוצים להחיל על
הכלי גדר חדש של ראוי לכיסוי, אבל בנידון דידן שעושה
מעין מלאכתו הראשונה ואין צריך לייחדו לכך אין צריך גם
שתהיה הדרך לייחדו לזה והרי הוא בהיתרו אף שלא
רגילים להשתמש בו והרי הוא ככלי שהחליט להשליכו
לאשפה בשבת, עיין להלן סעיף לא. ואף שנשתנה דין
העריבה מכלי שמלאכתו לאיסור לכלי שמלאכתו להיותו
(כדלעיל הערה רג), אין זה שינוי בגדר הכלי אלא רק שכעת
לא חלה עליו גזירת כלים מחמת השימוש האסור משא"כ
כשנותנים לו תורת כלי שזהו שינוי בגדר הכלי (אמנם אם
נשבר בערב שבת ייתכן שאסור בטלטול אף אם לא השליכו
לאשפה משא"כ בכלי שלא נשבר כלל).
ועפ"ז כל-שכן שמועיל יחוד (ממש של) כלי שמלאכתו
לאיסור למלאכת היתר בשבת אף אם אין דרך לעשות כן,
רצ"ע במקרה ששימוש ההיתר שבכלי הוא שלא מעין
האיסור וכגון המייחד [בפירוש ולעולם] בשבת מדוכה
שדכין בה שום כדי לכסות בה כלים או המייחד פטיש

לפצח בו אגוזים, אם יש לחלק בין שברי כלים (שיש בזה
חלות חדשה של תורת כלי כדלעיל) לכלים שלמים שאף
שאינן עושים מעין מלאכתן הראשונה לא צריך להחיל
עליהם תורת כלי שלא בטלה מעולם, וגדרם החדש הוא
זכות שייחדם בפירוש לדבר אחר ולא מצד הרגילות
להשתמש בהם לדבר אחר.
(252) בקבוק או אריזה שנפתחו ללא שנקרעו כלל וראויים
לשימוש חוזר, דינם כדין כלים חד פעמיים משומשים
דלהלן.
ויש לעיין בדין אריזה שלא נקרעה אלא שלא ניתן
להשתמש בה שוב אלא על ידי מלאכה וכגון בקבוקים
מסוימים שלא ניתן למלאותם שוב אלא אם כן יחתכו את
פי הבקבוק, ולכאורה במקום שאין הדרך בכך הרי הוא
מוקצה מחמת גופו אפילו ייחדו לכך בפירוש.
(253) אבל קודם שהתרוקנו מותרים בטלטול אגב המאכל
שבתוכם, ואם התרוקנו קודם השבת – אסורים בטלטול
בשבת (כדין שבר כלי שהדרך להשליכו לאשפה).
(254) על-פי המבואר לעיל הערה רנא לחלק בין כלי הראוי
לעשות מעין מלאכתו הראשונה שלא נאסר בשבת אפילו
אם אין רגילות להשתמש בו.
(255) אף אם ראוייה לשמש לדבר אחר, ואם רגילים
להשתמש בה לדבר אחר כגון עבור משחק – מותרת
בטלטול בשבת ולא ביו"ט.

שולחן ערוך רבנו הזקן הלכות שבת לפי לוח "רב יומי"

חלק ב סימן שמה דין ארבע רשויות לשבת:

- 1 **כז** איזהו מקום פטור כל מקום גבוה שברשות הרבים
2 שאין בו ד' על ד' והוא גבוה משלשה ולמעלה עד
3 לרקיע או חריץ שאין בו ד' טפחים רוחב ועמוק משלשה
4 ועד התהום אפילו הוא ארוך אלף אמה וכן מחיצות
הגבוהות משלשה ועד לרקיע ואין ביניהם ד' על ד' הרי

- 1 **כז** בימים ונחלים מודדים אלו העשרה טפחים של
2 כרמלית מעל פני המים ולא מן הקרקע לפי שהמים
3 נחשבים כארץ עצמה ולכן כל המים וי' טפחים למעלה על
4 פני המים הם כרמלית למעלה מעשרה הוא מקום פטור:

ואין כאן גזרה לגזרה) ויש מי שמתיר גם בזה ואין לסמוך
על דבריו כמ"ש בס' שני"ג.

ולדברי הכל אסור להוציא מרשות היחיד למקום פטור
אפילו דרך רשויות של דבריהם כגון כרמלית או חצר
שאינה מעורבת אפילו בלי הנחה בינתיים וכמו שאסור
מרשות היחיד לרשות היחיד דרך כרמלית כמ"ש בס' שמי"ז
והוא הדין מכרמלית לכרמלית דרך רשות היחיד כמ"ש שם
אבל מכרמלית לכרמלית דרך מקום פטור מותר תוך ד'
אמות:

* * *

ה הלכה למשה מסיני שהמעביר חפץ ד' אמות ברשות
הרבים חייב וחכמים אסרו להעביר ד' אמות בכרמלית
אבל מקום פטור מותר להעביר בו בכולו אפילו הוא ארוך
אלף אמה ומותר לטלטל מכרמלית זו לכרמלית אחרת תוך
ד' אמות כגון מים לבקעה וכיוצא בהן משאר הכרמליות:

ן אפילו מקום שהוא רשות היחיד גמורה מן התורה אלא
שחכמים אסרו לטלטל בו אלא תוך ד' אמות כמו שאסור
בכרמלית גמורה כגון קרפף יתור מבית סאתים שלא הוקף
לדירה ע"ד שיתבאר בס' שני"ח שמן התורה הוא רשות
היחיד גמורה אפילו ארוך ורחב כמה מילין כיון שיש לו
מחיצות אלא שמחוסר דיווין והזורק מתוכו לרשות הרבים
חייב אעפ"כ מותר לטלטל ממנו לכרמלית גמורה תוך ד'
אמות כגון לבקעה העוברת לפניו ולא גזרו כאן כמו שגזרו
על טלטול משאר רשות היחיד לכרמלית לפי שחששו כאן
אם יהיה אסור לטלטל ממנו לכרמלית יטעו לומר שהוא אין
לו דין כרמלית כלל ויבואו להתיר הטלטול בתוכו יותר מד'
אמות:

ז ולמה חששו יותר לאיסור הטלטול בתוכו מלאיסור
הטלטול ממנו לכרמלית גמורה לפי שהטלטול בתוכו
מצוי יותר מהטלטול ממנו לכרמלית גמורה ולכן בטלו זה
מפני זה שהם אמרו והם אמרו:

ח ולכן מותר ליקח מפתח מכרמלית שלפני גינה לפתוח
ולנעול הגינה או להטמינו בתוכה ולחזור וליטלו ממנה
כשהוא עומד בחוץ אע"פ שהגינה היא רשות היחיד גמורה
מן התורה אלא שהיא ככרמלית מד"ס אם היא יתירה על
בית סאתים.

ובלבד שלא תהא מפסקת ביניהן אסקופה שהיא רשות
היחיד כגון שהיא גבוהה עשרה ורחבה ד' או אפילו אינה
גבוהה כלל אלא שיש לה מחיצות מן הצדדים הרחבות ד'
טפחים דהיינו מזוזות הפתח מכאן ומכאן אם יש בהן ד'
וגם יש עליה משקוף מלמעלה הרחב ד' שיש תורת תקרה
עליו ואומרים בו פי תקרה יורד וסותם וכמו שיתבאר בס'
שס"א ושס"ה והרי זה כאלו היתה מחיצה לפני האסקופה
ועל ידי כן נעשית רשות היחיד ואסור לטלטל דרך עליה
מפני שמטלטל מכרמלית לכרמלית דרך רשות היחיד:

* * *

ט ואם אסקופה זו שנעשית רשות היחיד ע"י פי תקרה
יורד וסותם הוא לפני רשות היחיד גמורה שמותר
לטלטל בתוכה כגון בית וחצר מן הדין היה מותר לטלטל

ביניהם מקום פטור אם הם ברשות הרבים אבל בכרמלית
אין שם מקום פטור כלל אלא למעלה מ' טפחים וכל שכן
ברשות היחיד כמו שנתבאר:

חלק ב סימן שמו דיני עירובין מן התורה:

א מן התורה אינו חייב אלא כשמוציא חפץ ברגליו מרשות
היחיד או מכניסו מרשות הרבים לרשות היחיד או
שעומד ברשות היחיד וזורקו או מושיטו לרשות הרבים או
להפך וחכמים אסרו ההוצאה וההכנסה והזריקה והושטה
מכרמלית לרשות הרבים או לרשות היחיד או מהן לכרמלית
אבל מקום פטור מותר להוציא ולהכניס ממנו לרשות היחיד
ולרשות הרבים ומהן לתוכו וכן לזורק ולהושיט.

אבל המוציא מרשות היחיד לרשות הרבים או המכניס
מרשות הרבים לרה"י דרך מקום פטור כגון המוציא מחנות
לרה"י דרך אסטונית או להיפך חייב כיון שלא נח החפץ
במקום פטור ואע"פ שהולך ברגליו במקום פטור והרי הניח
רגליו שם בכל פסיעה אין זו חשובה הנחה אלא אם כן עמד
שם למוש אלא אם עמד שם לתקן משאו הרי עמידה זו
צורך הילוכו ואינה חשובה הנחה ואין צריך לומר
שהמושיט או זורק מרשות היחיד לרשות הרבים או להפך
דרך מקום פטור שהוא חייב:

* * *

ב וכן העומד במקום פטור ונוטל חפץ מרשות היחיד או
מיד מי שעומד ברשות היחיד ונותנו ברשות הרבים או
ביד העומד ברשות הרבים או להפך ולא נחה ידו כלל
במקום פטור כשהולכה דרך שם חייב אבל אם נחה ידו
שם קצת פטור.

אבל אסור לעשות כן מדברי סופרים אפילו ע"י שנים כגון
שאחד עומד ברשות היחיד ונוטל משם חפץ ומניחו במקום
פטור והעומד ברשות הרבים נוטלו מפני שמזלזל באיסורי
שבת לגרם לכתחלה הוצאה מרשות היחיד לרשות הרבים
או להפך וגזרה שמא יבואו להוציא מרשות היחיד לרשות
הרבים או להפך בלא הנחה במקום פטור בינתיים:

ג במה דברים אמורים ברשויות של תורה שהן רשות
היחיד ורשות הרבים גמורה אבל ברשויות של דבריהם
כגון מקום פטור העומד בין ב' חצרות שלא עירבו מותר
לעמוד עליו וליטול מחצר זו ולהניח בחצר זו וכן במקום
פטור שבין רשות היחיד לכרמלית ע"ד שיתבאר בסימן
שנ"ו) [שנ"ה] (שכיון שאף ברשויות של תורה אין איסור
בזה אלא משום גזרה א"כ ברשויות של דבריהם היא גזירה
לגזירה).

ויש אוסרים אפילו ברשויות של דבריהם מטעם שיתבאר
בס' (שנ"ג) [שנ"ב] ויש להחמיר כדבריהם:

ד (וכל זה כשעומד במקום פטור ונעשית שם הנחה כמו
שנתבאר וכן אם עומד ברשות היחיד ומניח חפץ במקום
פטור וחוזר ועוקר משם לכרמלית או לחצר שאינה
מעורבת אבל אם מושיט או זורק דרך מקום פטור בלי הנחה
בינתיים לדברי הכל אסור שהרי כיוצא בזה ברשויות של
תורה חייב חטאת לכן ברשויות של דבריהם אסור מדבריהם

50 ולהטמינו שם בחור שהוא למעלה מ' כיון שנחה קצת בידו
51 לפי שלגבי עצמו אינו מועיל מה שמוציא למעלה מעשרה
52 כמ"ש שם).

53 וראוי לאותו קהל לעשות איזה חדר קטן לפני פתח בית
54 הכנסת ושוב לא יהיה חשש כלל:

55 * * *

56 **יב** וכל זה בתחת משקוף שיש לו מחיצות מן הצדדים
57 אבל תקרה שאין לה מחיצות מן הצדדים אפילו היא
58 רחבה הרבה אין אומרים בה פי תקרה יורד וסותם כמ"ש
59 בסי' שס"א ולכן החלל שתחתיה דינו לגמרי כרשות
60 המהלכת לפניו (אם כרמלית כרמלית ואם רשות הרבים
61 רשות הרבים) ואין להסתפק בחלל שתחתיה כלל ברשות
62 היחיד.

63 ולכן צריך להזהיר מאד לרבים שנכשלים בגגין שלנו
64 הבולטים לפני הבתים שמטלטלים תחתיהן מהבתים וזהו
65 איסור גמור לא יעשה כן בישראל שהרי בבליתא זו אין לה
66 מחיצות כהלכתן שאף שעמודים תחובים כנגד הבית והגג
67 נתון עליהם והרי זה צורת הפתח שהיא כמחיצה כמו
68 שיתבאר בסי' שס"ב מכל מקום מן הצדדים אין שם מחיצה
69 כלל ולכן יעמיד קנה אחד אצל כותל הבית מקצה מזה וקנה
70 אחד מקצה מזה מכוונים כנגד העמודים שבקצוות ויהיה
71 הקנה עם העמוד שכנגדו מצד זה נדון משום צורת הפתח
72 וכן בצד השני ויהיה צורת הפתח מכל הג' צדדים וכותל
73 הבית הוא מחיצה רביעית.

74 ואף שמן הדין אין צריך אלא ג' מחיצות וברביעית אומרים
75 פי תקרה יורד וסותם כמו שיתבאר בסי' שס"א מכל מקום
76 טוב להחמיר ולחוש לדברי האומר שגם ברביעית צריך איזה
77 תיקון.

78 ואם בתים רבים עומדים זה אצל זה די להעמיד קנה אחד
79 בקצה הבית העומד מקצה מזה וקנה אחד בקצה הבית
80 העומד מקצה מזה ויערבו יחד כל הבתים.

81 ויש מי שאומר שאין צורת הפתח מועלת להחמיר הטלטול
82 בבליטה זו שלפני הבתים הואיל והפרוץ שבה מרובה על
83 העומד אבל העיקר כסברא הראשונה כמו שיתבאר בסי'
84 שס"ב:

85 **יג** אם גיפופים בולטים מן קצה הכותל כמין עמוד עד
86 פחות משלשה סמוך לארץ אין צריך קנה כלל כמו
87 שיתבאר בסי' שס"ג:

88 * * *

חלק ב סימן שמו על איזה הוצאה חייב מן התורה:

89 **א** מן התורה אינו חייב אלא כשעוקר חפץ מרשות היחיד
90 ומניחו ברשות הרבים או להפך אבל העומד באחת
91 משתי רשויות אלו ופשט ידו לרשות השנייה וחפץ בידו
92 ונטלו ממנו חבירו העומד שם שזה עקר מרשות זו וזה הניח
93 ברשות השנייה שניהם פטורים שנאמר מעם הארץ בעשותה
94 העושה את כולה ולא העושה את מקצתה יחיד ועשה אותה
95 חייב שנים ועשו אותה פטורין אבל אסורים לעשות כן

1 מהאסקופה לפניו או להפך שהרי מטלטל מרשות היחיד
2 לרשות היחיד אלא שיש לאסור משום שאין הכל בקיאים
3 לדקדק אם יש ברוחב המשקוף ד' שכשארין בו ד' אין
4 אומרים בו פי תקרה יורד וסותם והרי יש לאסקופה זו דין
5 כרמלית אם אינה גבוה עשרה ואע"פ שאינה רחבה ד' ואין
6 כרמלית בפחות מד' הרי כל רשות הרבים שלנו הן כרמלית
7 ואין מקום פטור בכרמלית אלא כל דבר שיש בה אפילו אין
8 בו ד' על ד' הוא בטל אצלה ונעשה כמוה כמו שנתבאר
9 בסי' שמ"ה שכן עיקר ואף אסקופה זו בטלה אצלה ולא
10 אצל רשות היחיד שבפנים הואיל ויש דלת מפסקת ביניהן
11 ואף בזמן שהפתח פתוח אין האסקופה כלפנים אלא כלחוץ
12 הואיל והוא עשוי לחזור ולניצל:

13 **י** ולכן יש לזהר בבית שפתחו פתוח לכרמלית שלא
14 לטלטל מן הבית ולחוץ רק עד מקום שקיפת הדלת ולא
15 יותר אפילו משהו כי שמא לא יהיה במשקוף רוחב ד'
16 ומשקיפת הדלת ואילך הוא כרמלית ואע"פ"כ אין לטלטל
17 מהכרמלית עד מקום שקיפת הדלת מבחוץ כי שמא יהיה
18 במשקוף ד' ואז כל רוחב האסקופה הוא רשות היחיד אף
19 משקיפת הדלת ואילך נמצאת למד שהאסקופה משקיפת
20 דלת ואילך כלפי חוץ מטילין עליה מספק חומר רשות
21 היחיד וחומר כרמלית.

22 (וכן בחלל שעליה עד גובה י' טפחים מן הארץ אבל מ'
23 ולמעלה הוא מקום פטור אף בכרמלית) (כמ"ש סי' שמ"ה):

24 * * *

25 **יא** ולכן באותן מקומות שאסור הטלטול שם מחמת שאין
26 שם עירוב ופתח בית הכנסת הוא לצד הרחוב ואין שם
27 חדר לפני הפתח והנכרי מביא המפתח יש להזהיר לשמש
28 שלא יקח המפתח מידו עד שיהיה עמו תחת המשקוף שעל
29 הפתח כי שמא תחת המשקוף הוא רשות היחיד ויטלטל
30 מכרמלית שלפני בית הכנסת לרשות היחיד על כן יקח
31 המפתח ממנו תחת המשקוף אחר כך יפתח המנעול ולא
32 יפתח הפתח עד שיסיר המפתח תחלה ואחר כך יפתח הפתח
33 כי שמא תחת המשקוף הוא כרמלית ונמצא מכניס המפתח
34 מכרמלית לרשות היחיד בפתיחת הפתח לפניו עם המפתח
35 על כן יסירו תחלה ויתנו להנכרי או יטמינהו בין המזוזה
36 להמשקוף או בין המזוזה לאסקופה לפני שקיפת הדלת.

37 אבל במה שמכניס המפתח לחור שבדלת לפותחה בו אין
38 בזה משום מכניס מכרמלית לרשות היחיד כי חור זה אינו
39 כלפנים הואיל ואי אפשר להשתמש בו מבפנים אלא מבחוץ
40 וכיון שאין בו ד' על ד' מקום פטור הוא.

41 (ולהאומרים שיד האדם שהיא גבוהה למעלה מ' טפחים
42 מן הארץ הוא מקום פטור כמו שיתבאר בסי' שמ"ז יכול
43 לעמוד על האסקופה וליקח המפתח מיד הנכרי בעוד שהוא
44 בכרמלית אם יד הנכרי היא גבוהה מעשרה ואח"כ אין צריך
45 להסיר המפתח מחורו שבדלת טרם יפתחנה אם חור זה הוא
46 למעלה מעשרה מהארץ כיון שכל העברת מפתח הכל הוא
47 דרך למעלה מעשרה.

48 אבל כשיוצא מבית הכנסת וסוגרו אסור להוציא עמו
49 המפתח דרך מעלה מעשרה לתוך חלל שתחת המשקוף

ג אבל זה שניטל החפץ ממנו פטור ומותר משום איסור
שבת שהרי לא עשה כלום אבל אסור מן התורה משום
שמכשיל את חבריו ונותן לו חפץ להוציא מרשות לרשות
ועובר על לפני עור לא תתן מכשול ואם החפץ היה מונח
בענין שאף אם לא היה נותן לו היה יכול ליטלו בעצמו אינו
עובר על לפני עור מן התורה אבל מדברי סופרים אסור ליתנו
לו אפילו הוא נכרי ואפילו בכרמלית כמו שנתבאר בסי'
שכ"ה מטעם שנתבאר שם ובישראל יש עוד איסור מדברי
סופרים מפני שמסייע לעוברי עבירה ולכן אסור להושיט
למורמין דבר איסור אפילו יכול המומר ליטלו בעצמו:

מדברי סופרים גזרה שמה יבאו כל אחד ואחד מהם לעשות
מלאכה שלימה בשבת:
ב היה עומד באחת משתי הרשויות ופשט ידו לרשות
חבירו ונטל החפץ מידו והוציא לרשות שעומד בו
אפילו לא הניחו בארץ הואיל והוא מונח בידו הרי הוא
כמונח בארץ שהיד נגזרת אחר הגוף והגוף הוא עומד בארץ
(ואפילו אם הוא עומד ברשות הרבים וידו שהחפץ בתוכה
היא למעלה מ' טפחים שהוא מקום פטור הרי זה חייב שכן
היה משא בני קהת שהיו נושאים הארון על כתפיהם והיה
הארון כולו למעלה מ' טפחים מהארץ):

תורה אור' פרשת בשלח - הפרשה החסידית

ויאמר משה אכלהו היום

למה הקדים המן לקבלת התורה - "למען אנסנו" אם
יוכל להיות קבלת התורה;
ואיזה שייכות יש לנסיון זה על התורה;
וגם מהו לשון "הולך בתורתך", הנה ליה למימר
"הקיימנו תורתך";
אף הנה זאת התורה היא בחינת אותיות, ס' רבוא
אותיות כנגד ס' רבוא נשמות. והענין: כי אותיות -

[א] ו"יאמר משה: אכלהו היום כו"2;
להבין למה לא ירד המן בשבת, והלא כל השפעות
שבעולם הזה הגשמי אינן נעצרין אפילו בשבת, והכל
נשפע מלמעלה - "אין לה עשב" כו"5;
וגם מהו "אכלהו היום"6 - והלא כל הימים אכלו?
אף הנה בתיב (פרשתנו טז, ד): "הנני ממטיר לכם לחם מן
השמים כו' למען אנסנו הולך בתורתך אם לא". ולהבין

(2) (כי שבת היום לה' היום לא תמציא בשר) (פרשתנו טז, כח). וראה
דיוקים בתיבות אלו בהנחת הר"פ ובהנחת אדמו"ר האמצעי).

(3) (אם כן מהו ענין שנאמר גבי מן "היום לא תמציא בשר" כי שבת היום לה',
דמשמע שמפני שהוא בחינת שבת אי אפשר להיות ירידת המן, ומאי שנא
מכל ההשפעות שנמשכן בשבת. אור התורה עמוד תקצו).

(4) (מלמטה שאין לו מל מלמעלה המכה בו ואומר לו גדל. בראשית רבה
פרשה י, ו. וזה חלק א, רנא, א. חלק ב, קעב, ב).

(5) (שהרי גם העשב צומח כמו בחול. . ואם כן הכל נשפע מלמעלה מעילה
לעילה (בהנחת הר"פ: מעילא לעילא) גם בשבת, ולמה המן דוקא לא נשפע
יותר בשבת. (תקס"ח עמוד כח).

וראה גם מאמרי אדמו"ר האמצעי שמות עמוד קנו. סדר עם דא"ח קמא, ב.
דבור המתחיל "מפה זו" תר"מ סעיף נו. הקושף תערי"ב חלק ב עמוד א"סא
ואילוף).

(6) (דקאי על שבת. תשל"ו).

(7) (וכמו שכתוב "לקטו דבר יום ביומו גו" (שמות טז, ד), ואם כן מהו "היום"
דקאי. תשל"ו).

(8) (דהנה ענין המן היה כהנה והקדמה למתן תורה, דלכן היתה ירידת המן
לפני מתן תורה, עד שאיתא במכילתא (ריש פרשתנו. עוד) ד"לא ניתנה התורה
כו' אלא לאוכלי המן". וצריך להבין מהו ענין שהמן הוא הקדמה למתן תורה,
ובאופן ד"הולך בתורתך" שהוא ענין הליכה. תשל"ו).

(9) (מגלה עמוקות אופן קפו. ראה הערת כבוד קדושת אדמו"ר בספר
המאמרים תש"ח עמוד רמא. לקוטי שיחות חלק ב עמוד 333 הערה 118).

(1) (דבור המתחיל ויאמר משה אכלהו היום: תורת חיים דבור המתחיל ויאמר
ה' וגו' ראו כי" ושמות חלק א עמוד רט, ג. אור התורה ביאור וקיצורים דבור
המתחיל ויאמר משה" ושמות פרק ב עמוד תרכד. תרכח. תרלאו). - ציון כבוד
קדושת אדמו"ר.

נאמר ביום השבת פרשת בשלח, טו שבת תקס"ח, שבת תתקנ"ה (שהתקיימה ביום
ר' של והרב הסידי ר' יונה הכהן עם הרבנית ברכה) נכדת רבנו הקדוש, בת
אדמו"ר האמצעי. בליל אותה שבת נאמר הדרוש "אני ישנה", נדפס בלקוטי
תורה שיר השירים לג, ג. ביאור שנאמר על המאמר נמצא בנוסחאות דלהלן.
המאמר שלפנינו משולב כנראה מנוסח המהר"ל והר"פ דלהלן. הערות
קיצורים וביאורים מהעמח צדק על הדרוש שלפנינו - אור התורה הג' עמוד
תקצה ואילוף. תרח. תרכח. קיצורים - שם עמוד תרכד (והובאו כאן בסיום כל
פרק בהערה).

נוסח ב - הנחת אדמו"ר האמצעי - נדפס במאמרי אדמו"ר הקדוש חלק א
עמוד כח. ביאור - שם עמוד לד. נוסח ג (באריכות) - הנחות הר"פ עמוד עב.
נוסח ד - הנחת המהר"ל - נמצא בכתב ד' 866 ולא נדפס לעת עתה.

מיוחדים על מאמר זה: דבור המתחיל זה - מאמרי אדמו"ר האמצעי שמות
עמוד קנו. וראה שער האמונה עמוד לג, ב. דבור המתחיל זה מפרשת בשלח
תקצ"ח - אור התורה שם עמוד תקצו. ביאור - שם עמוד תרלא. דבור המתחיל
זה תרי"ב - הנחת רבי הלל מפאריש - פלח הרמון שמות עמוד רז. דבור
המתחיל "וענין וירעבך" - ספר המאמרים תרל"ה חלק ב עמוד תו. תטו. דבור
המתחיל "מי זאת הנשקפה" - ספר המאמרים תרל"ט חלק ב עמוד שפט. דבור
המתחיל ויאמר גו' אכלהו תשל"ו. "הנני ממטיר תשל"ז - תורת מנחם ספר
המאמרים מלקט ח"ב (בסלר' שבט) עמוד תכח).

כ"ח¹⁸, שהם עיקר העולם¹⁹, שזהו גבול המקום²⁰. ואם לא
הרוחות לא היה בחינת מקום כלל, אלא כמו שכתוב
(תשא לג, כא): "הנה מקום אתי"²¹, שהוא בבחינת בטול כו'.
"כך אי אפשר לעולם בלא ישראל", שהרי המשכת אור
איך סוף להיות מתלבש בבחינת מקום – הוא על ידי
ישראל, שהם הממשיכים כו'.
והיינו על ידי "ששה משמות על האבן האחת כו"
(תצוה כח, י) – בחינת ו' קצוות. וגם להיות כל אחד כלול
מיור, ויורד מיד מיד עולה עד ס' רבוא, כנגד ס' רבוא
נשמות ישראל, וכל נשמה יש לה אות אחת בתורה
שהיא ממשכת אותו אות²².
ועל זה נאמר (שופטים ד, ד) "ה' בצאתך משעיר כו', ארץ
רעשה כו"²³; "שעיר" היינו בחינת שערות²⁴, שהן הארה
בעלמא. כי אף שגדילות מהמות, מכל מקום אם יתוור
אותו אינו כואב. ו"הי" ה' הוא המהיה ומהנה תמיד
מאין ליש. "בצאתך" בבחינת גילוי במתן תורה, הוא
מבחינת "שעיר", כי כדי להיות המשכה מ"סובב כל
עלמין" למטה, אין לזה דמיון ומשל אחר, רק כמו השפע
היצא בבחינת שערות. וכל התגלות זו היה על ידי
מתן תורה, כמו שסיים: "ארץ רעשה" – שנעשה בחינת
בטול. והוא על ידי ישראל, שהם הממשיכים "ה'
משעיר" להיות "ארץ רעשה [...] זה סיני" (תהלים סח, ט) –
היינו בקבלת התורה²⁵.

מלשון "אתא בקר"¹⁰, שהוא לשון המשכה מלמעלה
למטה – מבחינת "סובב כל עלמין" בבחינת "ממלא כל
עלמין". כי לכן נקראו אותיות – "סוסים"¹¹, "כי תרכב
על סוסך כו" (תבוק ג, ח).
כי ידוע שהתהוות העולמות מאין ליש היא בחינת
"הארה דהארה":
"כי נשגב שמו לבדו"¹²: "שמו" היינו בחינת מלכותו,
שהיא "מחשבה הקדומה", "אנא אמלך", שממנו נבראו
העולמות. ו"שמו" הוא גם בן בבחינת "לבדו". רק "הודו"
מבחינת "שמו" – "על ארץ ושמים". שבריא שמים
וארץ אינו כמעשה בשר ודם שהבח הפועל הוא בנפעל,
והשכל המלוכש במעשה זה לא היה בו קודם שהתחיל
לעשות, ומכל שכן האותיות. אבל בהשם יתברך לא
שייך זה, כי "אני ה' לא שנית" (מלאכי ג, ו) כתיב, ו"אתה
הוא קודם שנברא העולם" בלי שינוי.
והנה ההמשכה להיות הארה דהארה זו, הוא על ידי
"וירם קרן לעמו [...] לבני ישראל עם קרבו"¹³, שהם
הממשיכים כו'. וכמאמר רז"ל: "במי נמלך?"¹⁴; ונקראו
"בנאים" – "שעוסקים בבנינו של עולם"¹⁵.
ולכן אמרו רז"ל: "כשם שאי אפשר לעולם בלא
רוחות – כך כו"¹⁶.
ולהבין איך המשל דומה לנמשל?
אלא הענין, כי¹⁷ "רוחות" הם ו' קצוות – צפון ודרום

(21) (ראה בראשית רבה פרשה טח, ט. לקוטי תורה חספות לזקרא נא, ב.
ובאור התורה עמוד תרו: קן – פס ג' במילוא – גימטריא מקום. וראה ספר
המאמרים תר"מ חלק ב עמוד תקסא (ורבינו ז"ל .. מפרש וכאן מקום מלשון
ממלא כל עלמין)).

(22) "שהאותיות הוא לשון הקאה, ונקראים סוסים – להמשיך ממקום גבוה
וכו'. ועל ידם ירד אור אלפי בידי מאמרות ברא קודשא בריך הוא עלמא. וזהו
ה' בצאתך" (הנחות דר"פ עמוד עג).

באור התורה כאן עמוד תרכה מקשה: הלא העולמות נבראו על ידי אותיות
דעשרה מאמרות ומה צורך להמשכת אותיות התורה.

(23) (ראה אור התורה נ"ך שופטים עמוד ט: שההמשכה עליונה להיות אותיות
התורה נקרא גם בן שעיר בחינת שערות. וכן פירש בדבור המתחיל "תורה צוה"
סוף פרק ה ענין ורחד משעיר". וראה גם לקוטי תורה קרח נג, א).

(24) (ראה לקוטי תורה ברכה צד, ב, צה, ג).

(25) (קיצור א): ענין "הילך בתורת", אותיות התורה הם
המשכות. כי הנה "הודו על ארץ", הארה דהארה, והמשכה
זו – על ידי כי "וירם קרן לעמו", ד"כשם שאי אפשר לעולם
בלי רוחות, ו' קצוות, שרש בחינת מקום – כך אי אפשר בו".
כי "ששה משמות כו", עד שנמשכים ס' רבוא נשמות, וזהם
ס' רבוא אותיות התורה, המשכות מסובב לממלא. וזהו
עוסקים בבנינו כו". וזהו "בצאתך משעיר כו", שערות הם
אותיות, שעל ידי זה נמשך מסובב לממלא).

(10) (ישעיה כא, יב. וראה גם לעיל מב, ב. לקמן עא, א. ושם נסקן).

(11) (נחבאר בהנחות הר"פ ואדמו"ר האמצעי. וראה לעיל דבור המתחיל
ל"סוסית" סג, ד ואילך).

(12) (הודו על ארץ ושמים. תהלים קמה, יג).

(13) (תהלים שם, יד. נחבאר בהנחות הר"פ ואדמו"ר האמצעי).

(14) (בנשמותיהן של צדיקים).

(15) (שבת קדי, א).

(16) (כך אי אפשר לעולם בלי ישראל". תענית ג, ב. וזה חלק ב ה, ב. וראה
לקוטי תורה אחר כו, א. א. ועוד).

(17) (לפי פשוטו של מקרא. – כתב ד' 1053).

(18) (מורד ומערב, מעלה ומטה).

"ורוחות אלו, דהיינו ו' קצוות, נהנה יש מאין על ידי מי ברא אלה" (ישעיה מ,
כו). בחינת הפרסא I. I. המסתייר להיות מקום גשמי ו' קצוות. אגמם שרש ו'
קצוות הגשמיים נמשך תחלה מבחינת ו' קצוות הרוחניים שהם מדות
העליונות. ספר החקירות ס, ב. עיין שם. וראה אור התורה בלק עמוד א"ח).

(19) (ראה תניא, שער היחוד והאמונה פרק ז (פב, א)).

(20) (מפרש דבחינת מקום זהו ו' קצוות ד"א, היינו גם בן מפני שהם שרש
ממלא כל עלמין שמנה נשתלשל ו' קצוות הגשמיים, צפון ודרום, וכמו שכתב
עוד בתורה אור פרשת וארא בדבור המתחיל "וארא אל אברהם" בפירוש הוי'
אחור. – ספר החקירה ע, א; אור התורה נ"ך עמוד תה עיין שם).

תַּחֲסֹר. ו"בַּחֲכֵמָה אֶתְבָּרִירוֹ"³³, כִּי לֵהִיּוֹת מִן הַמֶּאֱכָל
נַעֲשֶׂה "דָם - הוּא הַנֶּפֶשׁ", וּבִכְחַז זֶה מִתְפַּלֵּל³⁴, וְנִמְצָא
שֶׁהַמֶּאֱכָל שֶׁהִיא תַּחַת מְמִשֶּׁלֶת הַשָּׂרִים נִתְהַפֵּךְ, וְלִכֵּן יֵשׁ
בוּ פְסוּלֹת.

וְאִכִּילַת שַׁבָּת - "לְשׁוּבָה נִפְשׁוֹ": וְקִרְאָתָּ לַשַּׁבָּת עֲנֵג
[...]. אֲזַ תִּתְעַנֵּג עַל ה'" (לְשִׁעִיָּה נח, יג"ד); "דָּא הִיא סְעוּדָתָא
דְּעִיתִיקָא קִדִּישָׁא כו"³⁵, וְאִין נִמְשָׁךְ בוּ פְסוּלֹת כָּלֵל, וְאִין
צָרִיךְ בִּירור.

וְכֵן יֵשׁ הַפֶּרֶשׁ בֵּין תַּפְּלַת הַחֹל שֶׁהוּא בִּבְחִינַת בִּירור
כִּי; אֲבָל בְּשַׁבָּת הַתַּפְּלָה הוּא שְׁנִמְשָׁךְ עֲנֵג - "וְקִרְאָתָּ
לַשַּׁבָּת עֲנֵג":

כִּי עֲנֵן הַשַּׁבָּת - "כִּי בּוּ שַׁבָּת" (בְּרַאשִׁית ב, ג), כִּמְשַׁל
הָאִדָם שֶׁנֶּחַ מִמְּלֹאכְתּוֹ, שְׁחוּזֵר הַשֶּׁכֶּל לִמְקוּרֹ; שְׁבִשְׁעַת
מְלָאכָה הִיָּה הַשֶּׁכֶּל טְרוּד בְּמִלְאכְתּוֹ, וְאַחֲרֵי כֵן כְּשֶׁנֶּחַ -
חוּזֵר כו'. וְכֵן כְּתִיב (יִתְרוֹ ב, ט): "שַׁבָּת לַהוּיָהּ", כִּי בִּחְיִנַת
ה'" שֶׁהוּא "בְּצִאָתָךְ מִשְׁעִיר כו'" לֵהִיּוֹת מֵאֵין לִישׁ, הִנֵּה
בְּשַׁבָּת חוּזֵר לִמְקוּרֹ, "אֲזַ תִּתְעַנֵּג עַל הוּיָהּ" - לְמַעַלָּה
מִבְּחִינַת הוּיָהּ. וְלִכֵּן אֵין אוֹמְרִים "סֵלַח לָנוּ" בְּשַׁבָּת -
שְׁאֵין בוּ בִּירור כו'.

וְהִנֵּה לֵהִיּוֹת בִּחְיִנַת אֱלֹו בְּחוּל וּבְשַׁבָּת - הוּא עַל יְדֵי
הַמֶּן:

כִּי בִמֶן נֶאֱמַר (פְּרָשְׁתָנוּ טז, יד): "וְתַעַל שְׁכֵבֶת הַטָּל", שֶׁהוּא
מִבְּחִינַת טַל - שְׁאֵין לוֹ הַפֶּסֶק³⁶, וְהוּא מִבְּחִינַת
אֶתְעֵרוּתָא דְלַעֲיָלָא שְׁלִמְעֵלָה מֵאֶתְעֵרוּתָא דְלַתָּתָא³⁷.
וּמִזֶּה נִמְשָׁךְ הַכַּח בְּנֶפֶשׁ לֵהִיּוֹת אֶתְעֵרוּתָא דְלַתָּתָא, כִּי
"מוֹרִיד הַטָּל" - יִרְדֶּה זֶה צוֹרֵךְ עֲלֶיהָ הִיא לְהַעֲלוֹת
הַנִּשְׁמָה³⁸.

[ב] אֵךְ הִנֵּה גַם²⁶ הַמֶּלְאָכִים בְּקִשׁוֹ (תְּהִלִּים ח, ב): "תִּנְהַג הוֹדֵךְ
עַל הַשָּׁמַיִם"²⁷, אֲלֵא שִׁישְׂרָאֵל שְׁבָאוֹתוֹ הַדּוֹר זָכוּ לָזֶה עַל
יְדֵי שִׁיעֲבוּד מִצְרַיִם "בְּחוּמֵר וּבִלְבָנִים" (שְׁמוֹת א, יד), שֶׁעַל
יְדֵי זֶה אֶתְכַפֵּיָא סְטְרָא אַחֲרָא.

אֵךְ הִנֵּה בְּכָל יוֹם אֲנוּ מְבָרְכִין "נוֹתֵן הַתּוֹרָה", ו"בְּכָל
יוֹם חַיִּיב אָדָם לִרְאוֹת אֶת עֲצָמוֹ כְּאִלּוּ יָצָא מִמִּצְרַיִם"²⁸.

וְעַל דֶּרֶךְ זֶה תִּקְנוּ סֹדֵר הַתַּפְּלָה - לֵהִיּוֹת אֶתְכַפֵּיָא
וּבִטּוֹל רִצּוֹן נִפְשֵׁי הַבְּהֵמִית, לְאַהֲבָה אֶת ה' בְּקִרְיַת־שִׁמְעַ
"בְּכָל לִבְכָּךְ וּבְכָל נִפְשְׁךָ" (וְאַתְחַנֵּן ה, ח) מִמֶּשׁ, וְנִקְרָא בְּזוֹהַר:
"לֹא־שִׁתְּאָבָא בְּגוּפָא דְמִלְכָּא"²⁹.

כִּי לִכֵּן נֶאֱמַר (שִׁיר הַשִּׁירִים ה, א): "אִכְלֹתִי יַעֲרִי עִם דְּבָשִׁי"
- אִכִּילָה, שְׁנִבְלֵל בְּאַבְרִיִם כְּמוֹ הַמֶּאֱכָל שְׁמִתְעַבֵּל וְנִתְפָּךְ
ל"דָם הוּא הַנֶּפֶשׁ" (רָאָה יב, כג), וְכֵן צָרִיךְ לֵהִיּוֹת הַתְּהַפְּכוּת
הַנֶּפֶשׁ לְאַלְהוּת מִמֶּשׁ.

וְהִנֵּה כְּמוֹ שֶׁבְּמֶאֱכָל - הַמּוּבָחַר מִתְעַבֵּל וְנִתְפָּךְ לָדָם,
וְהַפְּסוּלֹת נִדְחָה לַחוּץ, וְהִינֵנוּ כִּי הַמֶּאֱכָל נִלְקַח מִהַע'
שָׂרִים כו' וְצָרִיךְ לְבָרְרִי; כֵּן הִנֵּה כְּתִיב (מִשְׁלֵי כו, כא): "מִצְרָף
לְכֶסֶף כו', וְאִישׁ לְפִי מִהֲלֵלוֹ", שֶׁב"מִהֲלֵלוֹ" בַּתַּפְּלָה
"מִצְרָף", ש"הֲגוֹ סִיגִים מִכֶּסֶף"³⁰, וְהַמּוּבָחַר נִבְלַע בְּאַלְקוֹת
- "וְאַהֲבָתָּ [...] בְּכָל לִבְכָּךְ כו'"; וְהַפְּסוּלֹת נִדְחָה לַחוּץ
בְּשִׁמּוּנָה עֲשֶׂרָה - "סֵלַח לָנוּ"³¹ ו"אֲשַׁמְנוּ", לְהַעֲבִיר
פְּסוּלֹת וּלְדַחוֹתוֹ³².

[ג] אֵךְ הִנֵּה יֵשׁ ב' מִינֵי אִכִּילוֹת - שֶׁל חוּל וְשֶׁל שַׁבָּת;
"צָדִיק אוֹכֵל לְשׁוּבָה נִפְשׁוֹ, וּבִטָּן רְשָׁעִים תַּחֲסֹר" (מִשְׁלֵי יג,
כד):

כִּי אִכִּילוֹת שֶׁל חוּל הוּא לֵהִיּוֹת בִּירור - "וּבִטָּן רְשָׁעִים

(26) (גו): בְּהִנָּחַת הַר"פ לִיתָא.

(27) (רָאָה הַנִּקְהָה אֹור הַתּוֹרָה כָּאן עֲמוּד תְּרִיב).

(28) (פִּסְחִים קטו, ב, בַּמִּשְׁנָה: "בְּכָל דּוֹר דּוֹר (וְרַבֵּן הִזְקֵן מוֹסִיף וּמִבְּאָר בַּתְּנַיָּא
רִישׁ פֶּרֶק מו: וּבְכָל יוֹם (יוֹם) חַיִּיב אָדָם לִרְאוֹת אֶת עֲצָמוֹ כְּאִלּוּ הוּא יָצָא
מִמִּצְרַיִם").

(29) (לְהַשָּׂא בְּגוֹף הַמֶּלֶךְ. זֶהר חֶלֶק א וְיִחִי, ריו, א).

(30) (מִשְׁלֵי כד, ד. וּפִירֵשׁ הַמְצוּת צִיּוֹן: "הֲגוֹ" - עֲנֵן הַסֶּרֶךְ. כְּמוֹ כְּאֶשֶׁר הוֹנֵה
מִן הַמִּסְלָח: בְּשִׁמּוּאֵל ב, סִימָן כ' פִּסּוֹק י"ג, וְרִשִׁי פִירֵשׁ: "הֲגוֹ" וְכֵן הוֹנֵה - לְשׁוֹן
הַמִּשְׁכָּה. - אֹור הַתּוֹרָה נ"ך עֲמוּד תַּשְׁלוּ. עִיין שָׁם בְּאַרְיִכוֹת.

רָאָה סֵפֶר הַמֵּאֲמָרִים תְּרִכ"ז עֲמוּד רנ. תְּרִכ"ט עֲמוּד שִׁשָּׁב.

(31) (רָאָה לְקַמֵּן צוה, ג. לְקוּטִי תוֹרָה בְּהַעֲלוֹתָךְ ל, ב).

(32) (קִיצוֹר ב, א) אֵךְ כִּדִּי לֵהִיּוֹת הַמִּשְׁכָּה זֶה צָרִיךְ לֵהִיּוֹת תַּחֲלָה
הַעֲלָאָה, בִּחְיִנַת אֶתְכַפֵּיָא וּבִטּוֹל רִצּוֹן, שְׁלִיכָךְ לֹא נִיתְּנָה
הַתּוֹרָה לְמִלְאָכִים. וְהוּא עֲנֵן הַתַּפְּלָה, "לֹא־שִׁתְּאָבָא כו'". וְלִכֵּן
נִקְרָאֵת אִכִּילָה, "אִכְלֹתִי יַעֲרִי כו'", בִּירור כו', וְעַל יְדֵי זֶה
הַהִמְשָׁכָה. וְהוּא "נוֹתֵן הַתּוֹרָה", וְהוּא "הִזְלִיךְ בַּתּוֹרָתִי", הַעֲלָאָה
וְהַמִּשְׁכָּה. (וְעִיין מִה שֶׁנִּתְבָּאָר בְּדַבּוּר הַמִּתְחִיל "מִהֲלֵכִים
כו'").

(33) (רָאָה זֶהר חֶלֶק ב, הִיכָלוֹת, רנר סוֹף עֲמוּד ב. עֵץ חַיִּים שְׁעַר יח, שְׁעַר רפ"ח
נִיצוּצִין, פֶּרֶק ה. שְׁעַר לֹט דְּרוֹשׁ א).

(34) ("וְנִתְפַּעַל בְּמִסִּירַת נִפְשׁוֹ". הַנִּחָת הַר"פ עֲמוּד עד).

(35) (סְדוּר אֲדַמּוּר הִזְקֵן סֹדֵר קִידוּשׁ לַיוֹם שַׁבָּת עַל פִּי זֶהר חֶלֶק ב פח, א).

(36) ("טַל לַ מִיעֶצֶר". תַּעֲנִית ג, א).

(37) (רָאָה סְדוּר עִם ד"א קו, ג: "שִׁשְׁרֵשׁ הַטָּל שֶׁל הַמֶּן הוּא מִבְּחִינַת אֹורוֹת
עֲלִיּוֹנִים בִּיּוֹתֵר שְׁלִמְעֵלָה מִבְּחִינַת הַחוּזֵר וְהַתִּיקוֹן, וְהִינֵנוּ שְׁלִמְעֵלָה גַם מִבְּחִינַת
עֲקוּדִים וְנִקְדוּשִׁים").

(38) (קִיצוֹר ג, א) וְעִנֵּן שְׁיִיכוּת הַמֶּן לְבִחְיִנַת הִלִּיכָה זֶה יוֹכֵן
בְּהַקְדִּיִם, כִּי כָל הַנֶּ"ל זֶהוּ אִכִּילָה דְּחוּל, וְכֵן תַּפְּלָה דְּחוּל
שֶׁהוּא לְבָרְר כו', וְנִדְחָה הַפְּסוּלֹת, וְעַל זֶה מִבְּקָשִׁים בְּשִׁמּוּנָה
עֲשֶׂרָה "סֵלַח לָנוּ". אֲבָל בְּשַׁבָּת "אֲזַ תִּתְעַנֵּג", מִה שְׁאֵין
בְּבִחְיָנָה זֶה פְּסוּלֹת וְאֵין שְׁיִיךְ בִּירור. וְהוּא גַם כֵּן עֲנֵן הַמֶּן, שֶׁלֹּא
הִיָּה בּוּ פְּסוּלֹת וְהוּא מִבְּחִינַת טַל, אֶתְעֵרוּתָא דְלַעֲיָלָא
שְׁלִמְעֵלָה מֵאֶתְעֵרוּתָא דְלַתָּתָא. וּמִזֶּה נִמְשָׁךְ הַכַּח לֵהִיּוֹת
"הִזְלִיךְ בַּתּוֹרָתִי", אֶתְעֵרוּתָא דְלַתָּתָא וְאֶתְעֵרוּתָא דְלַעֲיָלָא,
וְלֵהִיּוֹת בִּחְיִנַת תַּפְּלָה דְּחוּל וְדְשַׁבָּת (כו').

1 וכמו שכתוב (נשא ו, כו): "ישא ה' פניו אליך", כי למטה
2 יש בחינת פנים ובחינת אחוריים, מה שאין בן כש"ישא
3 ה' פניו", שם אין בחינת אחוריים כלל.
4 ולכן "אכלהו היום", שהוא בחינת אכילה "לשובע
5 נפשו", וקראת לשבת ענג.
6 אבל בחול, הגם שנמשך הטל "ברדת טל על המחנה
7 לילה"⁴⁸, היינו בחינת "קוצותיו רסיסי לילה"⁴⁹:
8 "קוצותיו" – בחינת שערות, כמו "קוצותיו תלתלים" (שם,
9 יא). והיינו בחינת "ה' בצאתך משעיר". אבל בשבת –
10 "ותעל שכבת הטל", שהיה ביום, וזהו "אכלהו היום".
11 ולכן דוקא המן לבד לא ירד בשבת⁵⁰, מה שאין בן
12 שאר השפעות שבעולם הזה: להיות כי בחינת עליית
13 העולמות שבשבת זהו רק בפנימיות העולמות, מה שאין
14 בן בחיצוניות העולמות הרי אין שום שינוי בשבת
15 מבחול.
16 וזהו ההפך בין המן לשארי השפעות:
17 ששאר השפעות נמשכים למטה בעולם הזה
18 מחיצוניות העולמות, מהמזלות והשמים. מה שאין בן
19 המן, הוא נמשך ממקום גבוה מאד – מבחינת טל⁵¹. ולכן
20 נאמר (בהעלותך יא, ט): "ברדת הטל על המחנה לילה, ירד
21 המן עלי", שנמשך על ידי בחינת "רסיסי לילה" שהוא
22 מבחינת שערות, שזהו לפי שנמשך ממקום עליון
23 שלמעלה מהשתלשלות עילה ועלול, שלכך נמשך רק
24 בבחינת שערות. ועל דרך דוגמא, מעין מה שנאמר
25 במתן-תורה (שופטים ה, ד): "הי"ה בצאתך משעיר".
26 מה שאין בן שארי השפעות שנמשכים על ידי
27 המזלות, בהן שייך השתלשלות עילה ועלול, כי הם
28 בחינת חיצוניות, ובבחינה זו אין שום שינוי בשבת
29 מבחול, שחיצוניות העולמות אין להם עלייה, דהעלייה
30 בבחינת פנימיות⁵².
31 וכמו שכתוב "כי שבת היום להי"ה", וענן שביטה זו
32 הוא מבחינת "בצאתך משעיר" שהוא ירידות וצמצומים

1 והנה במן נאמר: "דבר יום ביומו, למען אנסנו הילך
2 כו"³⁹. והנסיין הוא (שם, יט): "איש אל יותר ממנו עד בקר".
3 כי אמרו רז"ל⁴⁰ כי "מי שיש לו פת בסלו ודואג על
4 למחר הוא מקטני אמנה", שהוא בבחינת קטנות. אבל
5 להיות "הילף בתורת" (שם, ד) – בבחינת הליכה ממטה
6 למעלה ומלמעלה למטה – "בתורתי" – באותיות
7 התורה;
8 כי כמו שיש אותיות התורה הממשיכות מלמעלה
9 למטה, כך יש בחינת אותיות שממטה למעלה, ונקראים
10 "סוסים" – סוסים זכרים וסוסים נקבות. וכמו דאיתא
11 בספר "יצירה", באותיות א"ב, שיש אותיות כך ויש כך⁴¹.
12 כו.
13 והליכה זו בבחינת אותיות שממטה למעלה – הוא
14 עד רום המעלות, עד אין-סוף ממש.
15 ולכן צריך להיות "דבר יום ביומו" – "בכל יום יהיו
16 בעיניך פחדשים"⁴². כי "נער הייתי גם זקנתי" (תהלים לו, כה)
17 – "שרו של עולם אמרו", מה שאין בן קמי קודשא
18 בריך-הוא מי איכא זקנה?⁴³ מאחר שהוא "אני ה' לא
19 שניתי" (מלאכי ג, ו).
20 ולכן "עיני האדם לא תשבענה" (משלי כו, כ): "עיני
21 האדם" היינו "עיני יונים" (שיר השירים א, טו), שהוא בחינת
22 "לאסתכלא כו"⁴⁴.
23 וזהו ענין המן⁴⁵, שהיה מבחינת טל העליון, בחינת "אני
24 ה' לא שניתי" שלמעלה מהזמן⁴⁶. כו. ולכן היה צריך
25 להיות "דבר יום ביומו".
26 ולכן "היום לא תמצאהו בשרה" (פרשתנו טו, כה): "שרה"
27 היינו בחינת עולם – ו' קצות – מעלה ומטה, מזרח כו.
28 "כי שבת היום לה'" (שם): שבחינת שם הוי"ה הוא גם
29 בן בבחינת שבת – שחוזר למקורו. אלא "אז התענג על
30 הוי"ה", שהוא אתערותא דלעילא שאינו תלוי
31 באתערותא דלתתא⁴⁷.

ה' לא שניתי" שלמעלה מהזמן". אור התורה שם עין שם.
(47) (ראה לקוטי תורה דבור המתחיל ואתחנן. האזינו הראשון).
(48) (בהעלותך יא, ט. ושם: הטל).
(49) (שיר השירים ה, ב. ושם "קוצותיי").
(50) (ראה תורת חיים בשלח שב, א ואילך. אור התורה בשלח עמוד תרלט.
המשך תע"ב חלק ב עמוד א'סא).
(51) (ראה באורי הזהר להצמח צדק עמוד תכב. ראה אור התורה כאן עמוד
תרה. תרו).
(52) (ראה לקוטי תורה תורה יא, ג. אור התורה ויקרא כרך ב עמוד תקיג:
שנתעלו המדות והדיבור להיות בבחינת חכמה ובינה – מהרי"ל).

(39) ("בתורתי אם לא". פרשתנו טו, ד. ראה אור התורה פנחס עמוד א'קנה.
ראה גם המשך תע"ב חלק ב עמוד א'סב. א'פו).
(40) (סוטה מה, ב וראה יומא עו, א).
(41) ("אותיות זכרים ואותיות נקבות". ראה ספר יצירה פרק ג משנה ה ואילך.
וראה לעיל דבור המתחיל "לסוסות" סג, ג).
(42) (ספרי ואתחנן ו. ו. ראה רש"י יתרו יט, א. ואתחנן ו. ו. עקב יא, יג).
(43) (יבמות טז, ב. וזה חלק א קסב, א. ראה אור התורה חנוכה כרך ב שב, ב).
(44) ("ביקרא דמלכא". וזה חלק א מן קט, א. ועוד. ראה לקוטי תורה שיר
השירים דבור המתחיל "הנך יפה" יד, ב. שם לד, ג).
(45) (המן. באור התורה תע"ב עמוד א'תרמט הגיה הצמח צדק: מן).
(46) ("נשמע אשר ענין דבר יום ביומו" זהו כשהמחשבה באה מבחינת "אני

על ידי צמצומים גדולים הנקראים "רסיסי לילה", שעל ידי זה יומשך השפעה עליהם זו למטה בגשמיות. והרי בשבת היא השביתה ועליה מבחינת צמצומים הנ"ל⁵³:

למעלה מהצמצומים. ולכך הפך שגמשה מבחינה זו אי אפשר לו לירד למטה בשבת, כי כדי שיומשך מבחינת הפך למטה, "בשדה", בגשמיות ממש, אי אפשר כי אם

ששורשו מטל העליון, לכן לא היה באפשרי רק "דבר יום ביומו" כו'. והליכה בתורה באופן זה צריך להיות "בכל יום יום יהיו בעיניך כחדשים", בהתבוננות שבתפלה שהוא הילוך מלמטה למעלה, וכן בהילוך שמלמעלה למטה, "נותן התורה" לשון הרה, שבכל יום יום כו'.

(קיצור ד): וענין הנסיון במקו, כי ההליכה בתורה – הפך מבחינת "דואג אלמחר", כי מאין סוף ברוך הוא מתחדש "דבר יום ביומו", "נותן התורה" לשון הרה, כי הוא למעלה מהזמן, ואין שייך המשכה מהיום שתחת הזמן איזמא אחרת, אלא כל יום מקבל מלמעלה מהזמן. ולכן הפך לפי

ב.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא דובער – אדמו"ר האמצעי

תורת חיים

מהפוכו במדה ושעור שיהיה מאין יש ומיש אין הכל במדה דוקא שאין זה רק ע"פ בחי' שם מ"ה שהוא בבחי' האין ממש שיכול לעשות מיש גמור בחי' אין ממש ומבחי' אין ממש לבחי' יש ולא יהיה יש נפרד כלל. וכמו בע"ת שהוא יש נפרד לגמרי ונעשה בבחי' אין ממש. (וזהו להפוך גם לקשה כארז דמדות דתהו שנק' אורות תקיפין לבא לבחי' בטול במס"נ ממש). ובצ"ג לזכך הגוף שיאיר בו מאין ממש בבחי' יש גמור כחנך ואליהו ואינו יש נפרד כלל וכמשיח ומשה כנ"ל. וכ"ז מצד בחי' האין האמיתי דעצמות שבשם מ"ה דוקא. וזהו עיקר ההפרש בין בחי' התהו והתקון ולכך בבחי' העלאת מ"ן לבחי' התהו הוא בבחי' יש ג"כ כמו שהוא בבחי' התהו. (וכמ"ש במ"א במנחת יעקב לעשו כו' וכהתפעלות המלאכים ברעש גדול כו'. ששרשם בבחי' התהו בבחי' חיות ובהמות והוא כל ענין התפלה בסדר דיוצר אור לפני ק"ש. אבל בחי' העלאת מ"ן לבחי' התקון הוא בהפוך מזה דהיינו רק בחי' הבטול כמו השפלות ולב נשבר. וכמו בתפלת י"ח בלחש דוקא. וכמ"ש (מ"א יט, יב) ואחר הרעש אש כו' עד קול דממה דקה. משום דתמן קאתי מלכא (ברכות נח, א) כמו לפני המלך צ"ל רק בבטול פנימי דוקא. ולא בהתפעלות ורעש כו' משום דרוח אייתי רוח כו' ולפי אופן האור הנמשך צ"ל אופן ההעלאה כו'. וזהו ההפרש בין ר"ש דמלאכים דבטול היש שלהם בכלי ברעש לפי אופן האור שהוא בא בבחי' גלוי במורגש כו' (ודלא כדלעיל שהמלאכים בבחי' התקון. ואע"פ שמתכללים יחד זהו מצד הארת שם מ"ה עליהם. כמו (איוב כה, ב) עושה שלום במרומי כו' כידוע). וזהו הטעם שניתן לאדם שהוא בשם מ"ה

(מד) אך הנה עדיין אין זה מובן למה אין באדם חומר מעין הצורה לפי כלל הנ"ל במשל תלמיד לפני רבו שכל שהאור עליון יותר צ"ל בחי' בטול היש ביותר. ועוד דלפי הנ"ל בבחי' התהו והתקון הרי אורות דתהו היו בבחי' אין ובטול ביותר והכלי היה בבחי' יש שלא לפ"ע האין וע"כ ירדה ונפלה כו'. וא"כ חיות ובהמות ששרשם בבחי' התהו צ"ל הכלי בבחי' בטול היש לפ"ע האין ביותר יותר מהאדם שהוא בבחי' התקון דשם מ"ה ששרשו עליון יותר בבחי' האין דעצמות הרי צ"ל בו כלי שיהיה בו בטול היש לאין יותר לפ"ע האין שלו יותר ממלאכי ונהפוך הוא שכלי האדם גם ביותר רק שנהפך גם הוא לאין ואין לו ערך כלל לבטול הכלי דגופים דמלאכים כו'. אך הנה מבואר במ"א בענין לעולם יהא אדם רך כקנה ואל יהיה קשה כארז (תענית כ, א) שעיקר ההפרש בין המדות דתהו לתקון שהאורות דתהו תקיפים וחזקים ביותר שזהו בחי' הישות באור דוקא כנ"ל כמו אה"ר הטבעית ברשפי אש חזק מאד בבליטה גדולה והרגשה חזקה שא"א לעמוד על נפשו ולבטלו להפוכו כלל וכלל. וע"כ נק' בשם בחי' גבו' דבין ובבחי' נקודות כו' (דלא כדלעיל) ולפ"ע זה היה בחי' הכלים שהוא במה שנתלבשה המדה במעוט שלא יכיל האור. (וכמו לוחות ראשונות שנתנו בקולות וברקים כו'. ולא יכלו נש"י לקבל מפני מעוט הכלי כו' ונפלו בחטא העגל אח"כ. ואמנם בחי' התקון הוא בחי' האין ומה בעצם תכלית הבטול והעדר ההרגשה עד שיוכל לבא ברבוי התכללות הכלים דוקא שהוא דבר והפוכו כמו רך כקנה והפוכו הפוך קשה כארז דתהו. וזהו ענין המתקלא דתקון הנ"ל שנמדד באו"כ להיות כלול כ"א

שיתפעל בלב או"ר יתהוו אותיות וצירופים במחשבה
 ודבור כאופן האו"ר וכן בהמצאת שכל יתהוו צירופים
 באותיות המחשבה. הנה אותיות אלה אינם רק כלים
 להכיל ולהלביש בלבד לאור המדות דאו"ר או אל
 השכל. אבל עיקר מציאות' ומהותם נתהווה מלמעלה
 מן השכל. ובאור הדברים הנה ידוע דשרש האותיות
 הן קבועים בנפש עצמה ברוחניות ושם הן עיקר
 מציאותן ומהותן שהרי נק' נפש המדברת רוח ממללא.
 כמו ששאר כחות הנפש נמשכים מן הנפש וכלולים
 בעצמותה. כמו כח השכל שבנפש שנק' נפש השכלית
 כך אותיות רוחניות הקבועים בה שע"ש זה נק' רוח
 ממללא (והן כ"ב תנועות שבנפש הרוחנית רק שבה'
 מוצאות הפה ירדו בדרך התלבושות לבד לצאת במבטא
 גשמית בהבל קול גשמי כאחז"ע מהגרונ גיכ"ק
 מהחך כו'. ונק' כלים פנימיים ועצמיים להכיל
 ולהגביל לעצמות הנפש. משא"כ אותיות השכל
 והמדות שאינן רק לבושים לבד שבהן יתלבש השכל
 או המדות כמ"ש במ"א בענין מילדות העבריות כו'
 דע"י האותיות העצמי' יאיר אור עצם הנפש מבחי'
 ההעלם לגילוי וע"י אותיות השכל אין עצם השכל
 מאיר. (שהרי לא קאים אינש אדעתא דרבי' כו' (ע"ז
 ה, ב) כי מה שהאותיות הן כלים להכיל אור השכל
 אין זה מצד שהאותיות יש להם שייכות וחבור להשכל
 עצמו כחומר לצורה שא"כ לא היה מציאות אותיות
 מתחלה בלא שכל וחק' ואנו רואים שאין התהוות
 האותיות מתחלה מן השכל שכבר נמצא מציאותן
 בנפש המדברת שנק' רוח ממללא וא"כ א"א לומר
 שהשכל יחייב ויכריח להיות התהוות אותיות לבחי'
 כלים אלו כי השכל מהות מציאות בפ"ע והאותיות'
 מציאות בפ"ע ואינן מסוג השכל כלל. (אע"ג דאבא
 יסד ברתא דמצרף לחכמה וראי' מן התינוק שאינו
 יכול לדבר. זהו רק בסדר הצירופים לבד כמו בהמות
 וחיות שאינן נק' נפש חיה רוח ממללא כך תינוק קודם
 שיכול לדבר אע"פ שנפשו נפש אדם בחי' מדבר כי
 עדיין לא נגדלה הנפש בשלימות גידולה בחכ' כו'.
 ואין זה תלוי בשכל והשגה שמלוכש באותיות. דא"כ
 הרי יש לאותיות' ערך וסוג אחד עם השכל אלא בבחי'
 גדלות השכל שנק' נפש השכלית שהוא נפש המדברת
 דוקא וד"ל:

עצמו גוף גם שיכול להביאו לבחי' אין ממש שאין זה
 במלאכים שאו"כ שלהם בבחי' יש הפוך בחי' התקון.
 וע"כ היו הנפילים כו' וד"ל. והוא לפי שאין כחה לברר
 לבחי' יש דתהו רק בחי' שם מ"ה דאדם. כמ"ש אדם
 כי יקריב כו' מן הבהמה כו'. והוא ג"כ ענין ההתכללות
 אמיתית דאו"כ בכלל מראש לסוף. ובפרט שאינו אלא
 בשם מ"ה דאדם ע"כ על ידו דוקא נעשה בחי' קו
 המדה למדוד שיעור וערך בדבר והפוכו שלא יגבור
 האחד על זולתו בהעלאה מיש לאין ובהמשכה מאין
 ליש בין באורות בין בכלים כנ"ל וד"ל. ונמצא מובן
 עכ"פ מכל הנ"ל בהפרש שבין המלאכים ונשמות
 שהתהוות גוף ונפש דמלאכים יצאו כאחד ממקור
 חוצבם ממאמר אחד דתוצא הארץ עלאה כו'. בבחי'
 המל' מבחי' חצוניות הכלים דאותיות הדבור והוא הבל
 החיצוני המלוכש בדבור זה דתוצא הארץ. וכן אמר
 וברוח פיו כל צבאם וצורה וחומר שבדבור העליון הוא
 המקור לצורה וחומר דמלאכים. דהיינו גופם נמשך
 מחומר הבל הדבור ונפשם הרוחנית מרוחנית דרוח
 הבל הדבור והן קרובים זע"ז בערך ויחוס אחד כצומח
 וחי שקרובים זע"ז כנ"ל באריכות. וכמ"כ יובן בשרשם
 באצי' בבחי' צומח וחי דאצי' (שנק' בווהר חיון עלאין
 כו'). והן בחי' מדות דאצי' שכלולים הם ומתאחדים
 עם בינה (וגם האבות כאשר נק' בשם מרכבה למדות
 חג"ת דאצי' שכלולים בבינה דאצי' כו'). אבל האדם
 לא נברא גופו עם נפשו כאחד אלא גופו מן הדומם.
 ולא נתלבש בו נפש החי אלא בחי' מדבר דוקא.
 ובאמת יש להבין איך יוכל הדומם להיות חומר לצורה
 דחק' בחי' מדבר שלמעלה מן החי אם גם החי א"א
 לבא בדומם רק בצומח ססמוך וקרוב אליו כ"ש בחי'
 מדבר כו'. אך הנה יש להקדים תחלה בשרש האותיות
 שנק' דומם כנ"ל בהיות שבאמת אין האותיות באים
 בבחי' ההשתלשלות עו"ע כהשתלשלות המדות מן
 השכל שגולדים בבחי' המשכה דעו"ע דידוע בכל עו"ע
 שהעלול קרוב הוא בערך אל העילה ומתייחס עמו עד
 שיחייב חיוב והכרח שיוציא העילה העלול הזה דוקא
 כהתהוות המדות או"ר מן השכל מפני שכלולים או"ר
 בשכל תחלה כנ"ל. אבל האותיות לא נתהוו כלל מן
 השכל ולא מן המדות עד שלא יחויב כלל שילודו
 אותיות מן האו"ר או השכל ואע"פ שאנו רואים שמיד

ג.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא מנחם מענדל – אדמו"ר ה'צמח צדק'

דרך מצותיך

צַעֲקָתוֹ בַּתְּפִלָּה לְצֵאת מִנֶּרְתֶּק הַגּוֹף לְגִמְרֵי בִּיצִיאוֹת
הַנֶּפֶשׁ – שׁוֹיֵן אֲצִלוֹ בְּמִדְרֵיגַת דְּבִיקוֹת אַחַת בַּה' אֱלֹקִים.
וְהוּא מִפְּנֵי שֶׁהוּא בְּבַחֲיַנֵּת זְכִירָה שְׁלֹמֶעֱלָה מִדַּעַת
הַמּוֹשָׁג.

שְׂכֵמוֹ שִׁיזְכוּר הֵבֵן עַל הָאֵב, שְׂאִין בְּזִכְרֹתוֹ שׁוֹם
הַתְּבוֹנָנוֹת בְּשֹׁכֵל וְטַעַם לֹאֲהַבְתּוֹ אֵלָיו, לְפִי שֶׁהוּא "בְּרַעַא
דְּאַבוּה" ⁵⁰ מִמֶּשׁ, כְּמוֹ כֵּן עַל יְדֵי גִילּוֹי בְּחִינַת חֲכָמָה
שְׁבַנְפֶּשׁ, שְׂבָה מְלוּבֶשׁ אֹרֶן אֵין־סוּף, אִם כֵּן הוּא דְּבוּק
בַּה' מִמֶּשׁ.

וְכֵמוֹ גּוֹף לְנֶפֶשׁ, שְׂכָל הַיּוֹם אוֹהֵב אָדָם אֶת עֲצָמוֹ
בְּשׂוּהָ, בֵּין מִתְּבוֹנֵן בְּטוֹבֶת נֶפֶשׁוֹ אוֹ אֵינוֹ מִתְּבוֹנֵן.

וְלִכֵּן נֶאֱמַר "זְכֹרְתִּיךְ עַל יְצוּעִי", שְׁלֹא יִסְתִּיר לוֹ
הַשִּׁנּוּיִים בֵּין בְּשִׂיחָהּ בְּבַחֲיַנֵּת נְפִילָה בְּקִטְנוֹת אוֹ בְּגִדְלוֹת
– הַכֹּל שׁוּהָ אֲצִלוֹ לְעִנְיָן "וְעֵמֶךְ לֹא חִפְצָתִי". וְכֵמוֹ
שְׂכָתוֹב ב'גִּבּוּרִים אֲשֶׁר לְדוֹד" ⁵¹; "בְּלֹא לֵב וְלֵב" ⁵² –
שְׁנֵיהֶם שׁוֹיֵן לְעוֹר. וְכֵמוֹ שְׂכָתוֹב ⁵³; "בְּשִׁכְבְּךָ וּבְקוּמָךְ".

וְלִזוֹהָ אָמַר "זְכוּר", כִּי נִגְדַּת קְלִיפַת עֲמֶלֶק אֵין עֲצָה כִּי
אִם הַזְכִּירָה עַל ה' לְמַעַלָּה מִהַדַּעַת, בְּשִׁיעוּרָה בְּלָבוֹ
הַרְצוֹן שִׁישׁ בְּטַבְּעוֹ לַה', בְּחִינַת "וְעֵמֶךְ לֹא חִפְצָתִי", בְּלִי
טַעַמָּה שְׂכָלִיית. כִּי עַל פִּי הַדַּעַת וְהַתְּבוֹנָנוֹת אֵין אֲפָשֶׁר
לוֹ לְנִצְחוֹ, שֶׁהֵיךְ גַּם שִׁיִּסוּף דַּעַת וְהַתְּבוֹנָנוֹת בְּגִדְלוֹת ה'
מִה יוֹעִיל זֶה נִגְדַּת הַחוּצָפָא שְׂבָלֹא טַעַם לְעִמּוּד נִגְדַּת כָּל
הַתְּבוֹנָנוֹת שְׂבָעוּלָם! אֲלֹא דוֹקָא עַל יְדֵי בְּחִינַת זְכִירָה
הַנֶּ"ל.

וְכֵמוֹ כֵּן יוֹבֵן לְמַעַלָּה, שִׁישׁ גַּם כֵּן שֶׁם בְּחִינַת הַמִּשְׁכָּת
הָאֶרֶז מְלַמֶּעֱלָה מִן הַדַּעַת, וְהִיא הַמִּנְגְּדַת לְבְּחִינַת
עֲמֶלֶק, וְנוֹתֶנֶת כָּח לְהִיּוֹת הַתְּפִשּׁוּת הַמּוֹחִין בְּמִדּוֹת, מִה
שְׂעִמְלֶק מַעֲבֵב זֶה כִּנ"ל.

מִצּוֹת זְכִירַת וּמַחֲזִית עֲמֶלֶק (פְּרָשַׁת תִּצְאָה)

וְהִנֵּה הַעֲבֵרַת עֲמֶלֶק לְמִטָּה הוּא עַל יְדֵי מַה שְׂכָתוֹב
"זְכוּר אֶת אֲשֶׁר עָשָׂה כו'". וְהוּא עַל דֶּרֶךְ מַה שְׂכָתוֹב ⁴⁵
"אִם זְכֹרְתִּיךְ עַל יְצוּעִי" ⁴⁶;

כִּי בְּחִינַת הַזְכוּרֹן הוּא לְמַעַלָּה מִהַדַּעַת וְהַהֲשָׁגָה. כִּי
הַהֲשָׁגָה הַנִּגְלִית מִכַּח הַשֹּׁכֵל נּוֹפֶלֶת בְּגִדְרֵי שְׂכָחָה, שְׁהִיּוֹם
יִשְׁבִּילָנָה וְלִמְחָר יִשְׂכַּחְנָהּ וְכֹאִילוֹ לֹא הִיְתָה מַעוּלָם –
וְלִהְיוֹן הַלֵּכָה? אֲלֹא שְׂהֵלָכָה לְמַקּוֹרָה הַנֶּעֱלָם בְּכַח
הַשֹּׁכֵל כְּמוֹ קוֹדֶם שְׁהוּצִיָּאָה לְגִילּוֹי.

וְנִמְצָא, שְׂכַח הַזְכוּרֹן, כְּשׁוֹזְכֵר דְּבַר הַהֲשָׁגָה יָמִים
רַבִּים, זֶהוּ הוֹרָאָה עַל הָאֶרֶץ מִהוּת כָּח הַשֹּׁכֵל הַנֶּעֱלָם
בְּמַהוּתוֹ וְעֲצָמוֹתוֹ – שְׂכָל עֲצָם לֹא יִשְׁתַּנָּה לְעוֹלָם, וְאֵין
מִצִּידוֹ הַפֶּרֶשׁ בֵּין כְּשֶׁהוּא עַר אוֹ יִשָּׁן אוֹ רִיבּוֹי הַזְּמַן;

אֲבָל לְשֹׁכֵל הַנֶּפֶעֶל מִמֶּנּוּ בְּגִילּוֹי – אוֹתוֹ יִסְתִּיר הַזְּמַן
וְכֵן הַשִּׁנָּה וּבִדּוּמָה. וְנִמְצָא מוֹחַ הַזְכוּרֹן הוּא לְמַעַלָּה
מִגִּלּוֹי הַשֹּׁכֵל, וְהֵרִי הוּא מִכַּח הַשֹּׁכֵל בְּעֲצָמוֹ ⁴⁷. וְאִף
שְׂפַעֲמִים יִמְצָא וְכֵן בְּטַבְּעוֹ וְאֵינוֹ בַּעַל הַבְּנָה לְהוֹלִיד
שְׂכָל חֲדָשׁ, זֶהוּ מִפְּנֵי שְׂכַח הַזְכוּרֹן חֶלֶק נִבְדֵּל וּמַהוּת בְּפָנָי
עֲצָמוֹ זוֹלַת מַהוּת כָּח הַשֹּׁכֵל, אֲבָל שׁוּהָ הוּא בְּעֶרְךָ
מִדְרִיגָה אַחַת עֲמוֹ.

וְכֵמוֹ כֵּן יוֹבֵן בְּעִבּוּדֵת ה', שְׂמִי שְׂאִין בְּנֶפֶשׁוֹ הַשְׂכָּחָה
עַל ה' אֱלֹקִים כָּל הַיּוֹם, זֶהוּ הוֹרָאָה שְׂאִין עִבּוּדָתוֹ
בְּאֲהָבָה וְיִרְאָה מִצַּד הַדַּעַת הַגִּלּוֹי לְבַד, כִּי אִם גַּם מִצַּד
הַחֲכָמָה שְׂבַנְפֶּשׁוֹ שְׁלֹמֶעֱלָה מִגִּלּוֹי הַשֹּׁכֵל וְהַהֲשָׁגָה. וְהוּא
הַנִּקְרָא "חֲכָמָה שְׂכָכְתָר", וְנִקְרָא "שְׂכָל הַנֶּעֱלָם" ⁴⁸, שְׂבָה
מְלוּבֶשׁ אֹרֶן אֵין־סוּף, וּלְפִיכָךְ אֵינוֹ רוֹצֵה לִּפְרֹד מִמֶּנּוּ,
בְּלִי טַעַם וְלְמַעַלָּה מִהַדַּעַת, עַד שִׁימְסוֹר נֶפֶשׁוֹ עַל
קְדוּשַׁת שְׁמוֹ, וְכֵמוֹ שְׂכָתוֹב: "וְעֵמֶךְ לֹא חִפְצָתִי" (עֵיין
בְּלִקוּטֵי אֲמָרִים חֶלֶק א' ⁴⁹).

וְזוֹהוּ "אִם זְכֹרְתִּיךְ עַל יְצוּעִי", שְׁהַשְׂכִּיכָה בַּעַת פִּשְׁטוֹ
רְגֵלוֹ בְּמִטָּה וּמִתְעַצֵּל בְּגוֹפּוֹ כְּעַפְרָה וְקִרְיָרוֹת, וְהַקִּימָה בַּעַת

(50) יְכֻמוֹת ג, א תוֹסֵפוֹת דְּבוּר הַמִּתְחִיל מִקְמִי. וְרֹאה עֲרוּבִין ע, ב.

(51) רֹאה שְׂמוּאֵל ב כ, יא. דְּבָרֵי הַיְמִימִיא יא, ייא.

(52) דְּבָרֵי הַיְמִימִיא יב, לג.

(53) וְאַתְחַנֵּן ו, ז.

(45) תְּהִלִּים ט, ז.

(46) רֹאה סֵפֶר הַמֶּאֱמָרִים אֶתְחַלֵּף לְאֶזְנִיא עֲמוּד קֶבֶט וְאֵילֶךְ.

(47) רֹאה אוֹר הַתּוֹרָה שְׁמוֹת חֶלֶק ה עֲמוּד אִתְּשָׁצוֹ.

(48) פִּירוּשׁוֹ – רֹאה מִצּוֹת נֶר הַנוֹכַח פֶּרֶק א.

(49) פֶּרֶק יח.

ד.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא שמואל – אדמו"ר מוהר"ש

תורת שמואל – תרל"ב

מצות, וכמארו"ל במד"ר אלה תולדות, אלה בשביל מי
נבראו ובשביל מי הם קיימי, בזכות ואלה שמות בני,
ואלה בזכות מי כו' בזכות אלה העדות והחוקי'
והמשפטי'. ולכן יום בריאת האדם הוא תחילת מעשיך
שזהו עיקר מכוון הבריאה מה שנתאווה הקב"ה להיות
לו ית' דירה בתחתוני, וכמארו"ל במד"ר ע"פ שוקיו
עמודי שש, שוקיו זה העולם שנשתוקק הקב"ה
לבראותו, עמודי שש שנבראו לששת ימי, ומפני מה
נשתוקק זה אין אנו יודעי, אך זה אנו יודעין שנשתוקק,
והוא ג"כ ענין שנתאווה להיות לו ית' דירה בתחתוני'
שזה א"א כ"א שיהי' מציאות התהוות התחתוני'. ונמצא
כי זהו עיקר מכוון הבריאה, ולא בשביל עולמות
העליוני' אשר שם מאיר גילוי אלקותו ית', כ"א דוקא
עולמות התחתוני', ששם העלם והסתור אלקותו ית' מצד
הבריאה איך שנתהווה אחר חטא עה"ד, ושהאדם ע"י
עבודתו, שז"ע לעשות לתקן, ימשיך גילוי אלקותו ית'
עד שיהי' לו ית' דירה בתחתוני' הם עולמות הנמוכי'
עד עוה"ז השפל והגשמי, וזהו כל ענין התומצ'
שנחלבוש בדברי' גשמי' כו'. ונמצא כי זה היום שנברא
אדה"ר הוא עיקר תחלת המעשה כו'.

מן המיצר (ב)

בס"ד. (ר"ה רל"ג).

מן המיצר קראתי כו' ענני במרחב כו' וצ"ל מה"ע
הקריאה מן המיצר דוקא ועי"ז יהי' שיענה
במרחב. הנה זה קאי על השופר שצידו הא' צר וזהו
מן המיצר, וכשם שהקול יוצא מהמרחב כן יהי' שיענה
במרחב כו'. ולהבין זה צ"ל מ"ש במוסף דר"ה זה היום
תחלת מעשיך הלא ר"ה הוא יום וא"ו למע"ב שבך"ה
באלול נברה"ע, ור"ה הוא יום ברוך אדה"ר, שהוא יום
וא"ו למע"ב, שעש"ז ארו"ל ע"פ אחור וקדם שנברא
אחור למע"ב, ואיך אומרי' ע"ז תחלת מעשיך. וגם צ"ל
מה שמסיים כי חוק לישראל הוא משפט כו', שלכאור'
מהו נתנית טעם למה היום הזה תחלת מעשיך לפי
שחוק לישראל הוא דלכאור' אינו שייך כלל ענינם זל"ז.
אך הענין הוא דפי' תחלת מעשיך הכוונה הוא על
עיקר המכוון, שזהו בשביל האדם כמ"ש אנכי
עשיתי ארץ ואדם עלי' בראתי, פי' ארץ קאי על כלליות
הבריאה וכמ"ש בראשית כו' ואת הארץ, שארו"ל
במד"ר את השמי' כולל כל צבא השמי' ואת הארץ
כולל כל צבא הארץ, ומה שאנכי עשיתי את הארץ וכל
אשר בה הוא בשביל שאדם עלי' בראתי, בראתי בגימ'
תרי"ג שמכוון בריאת האדם הוא בשביל שיקיים תרי"ג

ה.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא שלום דובער – אדמו"ר מוהרש"ב

ספר המאמרים – המשך תער"ב

וכמ"ש לא לתהו בראה אלא לשבת יצרה כו', לזאת
נחדש בתיקון ריבוי הכלים היינו שיהיו הכלים
באופן כזה שיהיו ראויים שיאחו ויתיישב בהם האור
כו' (וכידוע דריבוי הכלים דתיקון הוא מצד הביטול
דוקא, שז"ע מה שכל מדה נחלקת לכמה פרטים, וכמו
שהחסד יהי' בו גם בחי' הגבור', וכן הגבור' יהי' בה בחי'
החסד, שיש בזה ריבוי התחלקות פרטים, ועי"ז יהי'
התאחדות דחו"ג כו', שכ"ז הוא מצד הביטול שלא
להיות בבחי' מדה וקו א' כ"א יהי' כלול גם מהמדה
ההפכית כו', והביטול הזה במדות הוא מהמוחין שהם
בבחי' ביטול שזהו כל ענין המוחין להיות בבחי'
הביטול דוקא, דענין הישות הוא היפך המוחין
האמיתים וכמא' כל גיא שוטה, ואמיתית המוחין הוא

14 (צב) וראי' לזה שהרי בעולם התהו שהי' מיעוט
15 הכלים, והיינו שלא היו כלים ראויים
16 שיאחו ויתיישב בהם האור כו', הרי הי' השבירה מצד
17 זה שהאור נסתלק למעלה והכלים נשברו ונפלו למטה
18 כו'. והגם דהאור דתהו הי' בבחי' ריבוי שלא הי'
19 באפשרי להתיישב בכלי כו' כנודע, הנה זהו ג"כ מצד
20 הכלי דלהיות דהמשכת האור הוא ע"י הכלי, שאין
21 האור יורד ונמשך מצ"ע כ"א ע"י הכלי דוקא, ממילא
22 נמשך האור כפי אופן הכלי, והכלים דתהו להיותם
23 בבחי' כלים עכ"פ המשיכו ג"כ את האור, רק להיותם
24 כלים קטנים שאינם ראויים לקבל אור שיהי' בבחי'
25 התיישבות המשיכו את האור באופן כזה שא"א
26 להתיישב כו', ולהיות הכוונה היא להיות המשכת האור

המצות נעשה ריבוי הכלים, ומעלה אני עליכם כאלו
עשוי שהכלים ממשיכים את האור, וכמו האברים
שממשיכים את החיות שצריכים רק לתקן את האבר
וממילא נמשך החיות כו', ופי' עשוי היינו מפני
שבלעדי הכלים לא הי' האור נמשך ואדרבה הי' בבחי'
הסתלקות למעלה, וע"י הכלים נמשך האור היפך
טבעו, וזהו שע"י המצות דוקא עשוי בבחי' המשכת
האור כו' (והמא' כאלו עשוי הוא מא' הז"א כו'. וי"ל
ג"כ עשוי ל' הכרח והיינו כבי' הכרחוני להיות בבחי'
ירידה בבחי' ציור אדם היפך טבע האור כו', וה"ז ע"ד
ישראל מפרנסין כו' להיות בבחי' ציור אדם כו' וכמ"ש
במ"א, ומ"מ אין זה הכרח ממש ח"ו וכמשי"ת בסמוך).
וכן בעבודה להיות התגלות אור האהבה בנפש הוא ע"י
הכלים דתורה ומצות דוקא, דואהבת בגימ' ב"פ אור
וכל אור צריך לכלי שיתפעל מהאור והיינו שיהי' בבחי'
ביטול ובבחי' קירוב ודביקות באלקות וזה דוקא ע"י
תורה ומצות כו', ולכן כשלא יש כלים דתורה ומצות
א"א להיות נמשך בו אור האהבה כו'. דהנה האהבה
העליונה ודאי המשכתה הוא ע"י המצות דוקא, וכמ"ש
ויצוינו את כל החוקים האלה ליראה כו', וידוע דקאי
על בחי' יר"ע וכן האהבה העליונה כו', וגם האהוי"ר
שע"פ טו"ד הוא דוקא כשיש כלים דתורה ומצות,
וכמארז"ל ולא ע"ה חסיד דחסיד הוא בחי' חסד ואהבה
ולא ע"ה כו', דתורה ומצות הן כלים שע"י יומשך בחי'
אור האהבה כו', דגבי מצות כתי' אשר אנכי מצוך היום
על לבבך שע"י המצוה יתעורר רצון הנפש אליו ית'
כו', וז"ע כי נר מצוה שע"י נמשך בחי' נר והארה
בנפש היא הארת הרצון והאהבה שבלב כו'.
קיצור. והראי' מתהו שהכלים לא היו ראויים
להתיישבות האור, ומשו"ז ג"כ הי' בתהו
אורות הבלתי מתיישבים מפני שהכלי ממשכת האור
וכפי אופן מהותה, משו"ז הי' הסתלקות האורות,
ובתיקון נעשו כלים הראויים לקבל האור, והו"ע ריבוי
הכלים שזהו מצד הביטול, וכמו התחלקות המדות
שהוא ע"י שהמוחין עושים ביטול בהמדות, וכן
המוחין דהשגה אמיתית הוא בריבוי פרטים דוקא וגם
באופנים שונים והפכים, הוא מפני שהמוחין להיותם
השגה במה שלמעלה ה"ה בבחי' ביטול (ומוחין
דסט"א הן יש מפני שאינו נרגש הענין המושג
ובקדושה העיקר הוא להיות נרגש הענין המושג),
וכמו"כ הוא בכלים, ובהם נאחז האור, וברכות הכלים
יתרבה האור, והו"ע כאלו עשוי שעושים הכלים ונמשך
האור, וכן בעבודה לא ע"ה חסיד דאהוי"ר שע"פ טו"ד
ושלמעלה מטו"ד הוא ע"י הכלים דתומ"צ.

להיות בבחי' ביטול דוקא, וזהו לפי שענין המוחין הוא
שמבין ומשיג מה שלמעלה ממנו ה"ז פועל בחי' ביטול
בנפש כו' (והמוחין דסט"א הן בבחי' ישות וכמ"ש
ראיתי איש חכם בעיניו כו', וכידוע בענין כהן און כו',
אבל בקדושה ענין המוחין הן בבחי' ביטול דוקא כו',
וי"ל לפי שהמוחין דקדושה הן כלים להענין המובן
המושג שנגרש הענין המושג וע"כ הם בבחי' ביטול,
דהרי הביטול הוא מהענין המושג במוחו (שזהו למעלה
ממנו ופועל הביטול) לא ההשגה עצמה, והמוחין
דסט"א אינם כלים ראויים לקבל אור וע"כ אין הדבר
המושג נרגש בהם לכן הן בבחי' יש כו', וזהו שהגם
שמבינים ענינים באלקות כמו בריאה יש מאין וכה"ג,
ומ"מ אינם מתבטלים בזה, מפני שאצלם הוא רק
ההשגה לבד ועצם הענין אין להם שום שייכות כלל
כו', אבל מוחין דקדושה ה"ה כלים הראויים להאור
דבהשגת ענין אלקי נרגש הענין המושג שזה פועל
הביטול כו'). וזהו הסיבה מה שכל ענין שכלי בא
בריבוי פרטים שבזה יש פרטים שונים והפכים זה מזה
כו', שזהו ג"כ מצד הביטול, וכמו מי שהוא בישות
ביותר הוא מחזיק בדעתו ואינו נותן מקום לסברת
חבירו לחשוב בה אולי ימצאה לנכון, ומי שהוא בטל
ה"ה חושב בסברת חבירו גם שהיא היפך סברתו
ומקבלה אם מוצאה לנכון כו', וכמו"כ כללות הענין מה
שכל אור שכל מתחלק לכמה פרטים וגם פרטים
הפכים, שזה ענין ההשגה להיות בהתחלקות פרטים
דוקא, דבידיעה שטחיות אינו רואה פרטים כלל בהענין,
וכשמשיג את הענין ה"ה בא על הפרטים שבזה, והשגה
טובה היא כשבא הענין בפרטים הפכים ואין ששניהם
אמת כו', ונודע ג"כ דכל שבא לעומק השכל יותר ה"ה
בא בריבוי פרטים ביותר כו' דכ"ז הוא מצד הביטול
דוקא כו', ומהביטול דמוחין נמשך הביטול במדות
להיות בהם ריבוי הפרטים כנ"ל, ונמצא דריבוי הכלים
הוא מצד הביטול שע"י הם כלים ראויים אל האור כו'),
וברבות הכלים יתרבה האור וההמשכה ביותר כו'.
וכמ"ש אין עוד כלי ויעמוד השמן, ואלו היו עוד כלים
הי' עוד ריבוי המשכת האורות כו'. וזהו ג"כ ענין
הגדלת הז"א שנעשה ע"י המצות דרמ"ח פקודין רמ"ח
אברין דמלכא, דבחי' אברין דמלכא היינו בחי' הכלים
דז"א, וע"י מצות מעשיות שהוא עשיית ריבוי הכלים,
דהיינו טפ"ט ובכל א' יש ראש תוך וסוף וה"ח
המגדילים כו', שע"י ריבוי הכלים נמשך ריבוי האור
כו'. שזהו מארז"ל ועשיתם אותם מעלה אני עליכם
כאלו עשוי, דלכאורה מהו כאלו עשוי והלא רמ"ח
פקודין הן רמ"ח אברין כו'. אך הענין הוא לפי שע"י

1.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא יוסף יצחק – אדמו"ר מוהריי"צ

ספר המאמרים – אידיש (מתורגם)

- 1 "דעו! כי הוי' הוא אלקים הוא עשנו ולו אנחנו עמו וצאן מרעיתו".²
- 2 רבי אברהם אבן עזרא מפרש את הפסוק: דעו, הוא אלקים לבדו ושלו אנחנו, עמו.
- 3 רש"י מפרש: "הוא עשנו ולא – (הוא ברא אותנו) כשלא היינו בעולם".
- 4 המצודת דוד מפרש: "הוא האלקים – הוא בעל היכולת".³ "הוא עשנו – הוא גידלנו ורוממנו".
- 5 "ולו אנחנו – מיוחדים אנחנו לו להיות נקראים עמו וצאן מרעיתו".
- 6 תוכן הפירושים הוא, כי עלינו לדעת שרק הקב"ה לבדו הוא אל, הוא בעל היכולת, הוא עשה אותנו
- 7 כאשר עדיין לא היינו בעולם, הוא עשה אותנו לעמו והוא גידל ורומם אותנו.
- 8 צריך להבין:
- 9 מה הכוונה בכך שרק ה' הוא ה'? הרי בודאי שכן הוא, ובודאי שהוא בעל היכולת. אלו הם דברים
- 10 שאין צורך לאומרם, כל אחד חש בכך!
- 11 גם צריך להבין את דברי רש"י "הוא עשנו ולא" – הוא עשה אותנו כאשר עדיין לא היינו בעולם.
- 12 מדוע זה נקרא "עשנו"? וכאשר "עשנו", מדוע עדיין לא היינו בעולם?
- 13 מעומק המשך הפסוק נראה בבירור, שכאשר יודעים שרק ה' הוא אל, הוא בעל היכולת והוא עשה
- 14 אותנו כאשר עוד לא היינו בעולם, הרי מכך יודעים אנו שאנו עמו וצאן מרעיתו!
- 15 גם צריך להבין מה שכתוב בתורה⁴ "אתה הראת לדעת כי הוי' הוא האלקים וגו'", וגם כתוב⁵ "ידעת
- 16 היום והשבת אל לבבך כי הוי' הוא אלקים וגו'".
- 17 גם בתפלת אליהו הנביא ליד המזבח בהר הכרמל כתוב⁶ "עניי ה' עניי וידעו העם הזה כי אתה ה'
- 18 האלקים וגו'", ובהודאה שכל בני ישראל הודו באחדות הוי' כתוב⁷ "יירא כל העם ויפלו על פניהם ויאמרו
- 19 ה' הוא האלקים, ה' הוא האלקים", ואילו כאן כתוב "דעו כי ה' הוא אלקים".
- 20 צריך להבין, מה החילוק בין אם כתוב "האלקים" עם הא או "אלקים" ללא הא?
- 21 למילה "ולו אנחנו" יש כתיב וקרי. הכתיב הוא "ולא" באלף והקרי הוא "ולו" בואו.
- 22 במדרש רבה⁸ מתבאר הפסוק "דעו כי הוי' הוא אלקים" על-פי הכתיב ועל-פי הקרי של המילה –
- 23 "ולא" באלף וכן "ולו" בואו.
- 24 ר' יהודה ב"ר סימון אומר: "דעו כי ה' הוא אלקים הוא עשנו ולא אנחנו" – דעו שרק הקב"ה
- 25 בעצמו הוא אל. הוא עשה אותנו, ולא אנחנו בראנו את חיינו.
- 26 ר' אחא אומר: "דעו כי ה' הוא אלקים הוא עשנו ולו" – דעו שרק הקב"ה בעצמו הוא אל. הוא
- 27 עשה אותנו, ולו אנחנו מוסרים את חיינו.

(5) שם, לט.

(6) מלכים א יח, לו.

(7) שם, לט.

(8) בראשית פרשה ק, א.

(9) ראה ספר המאמרים תש"ד, ע' 163.

(1) ראה ד"ה זה בספר המאמרים – קונטרסים חלק א, רסו.

ע"א. תש"א ע' 146.

(2) תהלים ק, ג.

(3) אור התורה, יתרו, ע' תשנ. ראה, ע' תשפב.

(4) ואתחנן ד, לה.

- 1 ר' יהודה מפרש את הפסוק לפי הכתיב – "ולא" שהיא באלף – יש לדעת שה' יתברך עשה
- 2 אותנו ולא אנחנו בראנו את חיינו.
- 3 ר' אחא מפרש את הפסוק לפי הקרי – "ולו" בוא"ו. יש לדעת שה' יתברך עשה אותנו ולו אנחנו
- 4 מוסרים את חיינו.
- 5 שניהם, ר' יהודה ור' אחא, מפרשים את תחילת הפסוק "דעו כי ה' הוא אלקים", באותו אופן. יש
- 6 לדעת כי "ה' הוא אלקים". וכאשר יודעים ש"ה' הוא אלקים", אזי באים לידיעה שאנחנו, עם ישראל,
- 7 "עמו וצאן מרעיתו".
- 8 אלא שר' יהודה ור' אחא מפרשים את "הוא עשנו ולא אנחנו", "ולו" – על-פי הכתיב ועל-פי
- 9 הקרי.
- 10 קיצור. שואל מה הפירוש "ה' הוא אלקים"? (א) רק הקב"ה בעצמו הוא אל. (ב) הוא בעל יכולת. מה
- 11 הפירוש "הוא עשנו ולא", הוא עשה אותנו כאשר עדיין לא היינו בעולם. בתורה ובהודאה בהר הכרמל
- 12 כתוב "ה' הוא האלקים" וכאן כתוב "ה' הוא אלקים". הכתיב והקרי של "ולא" מתבאר במדרש על-ידי
- 13 ר' יהודה ור' אחא.

ב.

- 15 כאשר מעמיקים דעת בעומק התוכן של הפסוק "דעו כי ה' הוא אלקים גו'", רואים שבאים כאן⁹
- 16 לידי ביטוי ארבעה ענינים שצריך להיות בהם "דעו".
- 17 "דעו" זהו עיון והתבוננות מעמיקה בהסברים ובהבנת מה שלומדים.
- 18 ארבעת הענינים של הפסוק שבהם צריך להיות "דעו": ש"ה' הוא אלקים", ש"הוא עשנו", ש"ולא
- 19 – ולו – אנחנו", ש"עמו וצאן מרעיתו".
- 20 לכל אחד מארבעת הענינים יש ביאור מיוחד ומדויק והסבר שאליו מתייחס הציווי "דעו" – התבוננו
- 21 בכך לעומק ותבואו לידי ההבנה האמיתית.
- 22 כל ארבעת הענינים בפסוק מחוברים בסדר מסודר. ענין אחד מבהיר את הענין שלפניו.
- 23 הענין הראשון והיסודי הוא "דעו כי ה' הוא אלקים".
- 24 הלשון הוא "דעו", לא "האמינו", שהוא הביטוי של האמונה. כי ההקדמה לאמונה היא השגה.
- 25 האמונה מתבססת רק על ידי ההכנה של הבנה במה שניתן להבין. שכן, אמונה היא רק במה שהשכל
- 26 האנושי אינו יכול להשיג.
- 27 מיותר לומר שהיהודים הפשוטים, החלשים בלימוד, אמונתם בה' ובתורתו היא אמונה שלימה. אבל
- 28 אצל אלו שיודעים ללמוד, ההבנה היא הכנה לאמונה.
- 29 ענין האמונה¹⁰ אינו כפי שהעולם סבור שאמונה היא בכך שה' יתברך ברא את העולם ואת כל
- 30 הנבראים, ואת השמים וכל הנבראים שבהם, המלאכים והנשמות, ומחיה את כולם ומנהיג אותם לפי רצונו
- 31 האלקי.

(10) לקוטי תורה, ואתחנן ד, ע"א. דרך מצותיך, מה, ע"א.

- 1 הם טועים טעות גדולה. זו איננה אמונה, זוהי דעת והבנה.
- 2 אדם יכול להבין היטב ממנו עצמו שה' יתברך ברא, מחיה ומנהיג כרצונו האלקי את הארץ, השמים
- 3 עם כל הברואים שבהם, מלאכים ונשמות, כמו שכתוב¹¹ "ומבשרי אחזה אלקה" – מהגוף שלי ביכולתי
- 4 לראות אלקות.
- 5 באבות דר' נתן¹² נאמר שהאדם הוא עולם קטן והעולם הוא גוף גדול.
- 6 אדם יכול ללמוד מחיי הגוף שלו עצמו, כיצד הנפש מחיה את הגוף.
- 7 הגוף מתנהל על-ידי הנפש, באופן שלא זו בלבד שאפילו חיי ציפורן נובעים מכוח הנפש, אלא גם
- 8 התנועה הקלה ביותר של רקמת עור הקטנה ביותר באה מהנפש.
- 9 כך גם בעולם, שהוא גוף גדול.
- 10 לא זו בלבד שה' יתברך ברא את העולם ומחיה אותו, אלא גם המאורע הקטן ביותר בעולם, הכל
- 11 הוא מאת ה' יתברך.
- 12 ענין האמונה הוא¹³ – באחדות ה'. שהוא, ברוך-הוא, הוא הכל והכל הוא.
- 13 הנפש והגוף הם נבראים שונים. אלא שברצון ה', הנפש מחיה את הגוף, אבל ה' יתברך וכל הנבראים,
- 14 הגשמיים והרוחניים, הם מאוחדים, כי הוא הכל.
- 15 זו הכוונה "הוי' הוא האלקים" – שם אלקים, הבריאה, הוא ה'.
- 16 שם הוי' שהוא הבורא ושם אלקים שזו הבריאה – הם דבר אחד.
- 17 "ה' הוא אלקים" פירושו, ששם הוי' שהוא רחמים, מתלבש בשם אלקים שהוא דין¹⁴.
- 18 אבל הכוונה היא בשביל רחמים, כי הוא בעל היכולת הפועל שהפכים יסייעו זה לזה לבצע את הכוונה
- 19 העליונה.
- 20 "הוא עשנו" – כתוב במדרש¹⁵ שמחשבתו של ה' יתברך אודות בני ישראל קדמה לכל. וזו הכוונה
- 21 ש"הוא עשנו" – "כשלא היינו בעולם", שבכך גופא "הוא גידלנו ורוממנו".
- 22 "ולא אנחנו" – לא אנחנו יצרנו את נפשותינו, אלא "ולו אנחנו" – אנחנו שלו, ולרצונו עלינו
- 23 למסור ולהקריב את עצמנו.
- 24 דבר זה עצמו, שאנו יכולים להשיג אלקות ולחוש את האמת שרק הקב"ה הוא אל, הוא הכל, הכל
- 25 הוא, זהו מפני שאנו "עמו וצאן מרעיתו" ברוחניות ובגשמיות.
- 26 קיצור. מבאר ש"דעו" פירושו העמקה בהבנת הלימוד. בפסוק זה, כוונת ה"דעו" לארבעה ענינים: (א)
- 27 "כי ה' הוא אלקים". (ב) "הוא עשנו". (ג) "ולו (ולא) אנחנו". (ד) "עמו וצאן מרעיתו". הבנה היא הכנה
- 28 לאמונה. את זאת שה' יתברך ברא את כל העולמות עם הברואים שלהם, נשמות ומלאכים, מחיה אותם
- 29 ומנהיג אותם כרצונו – מבין האדם מחיי הגשמיים. אמונה היא שהקב"ה הוא הכל והכל הוא.

דעו כי ה' הוא אלקים [שבט ה'תד"ש]

(14) בראשית רבה, פרשה יד, א. לג, ג. זוהר, חלק ג לט,

ע"ב. סה, ע"א.

(15) בראשית רבה, פרשה א, ד.

(11) איוב יט, כו. לקוטי תורה, אמור לא, ע"ב.

(12) פרק לא. ספר המאמרים קונטרסים חלק ג, ע' 136.

(13) שער היחוד והאמונה פרק ו.

42 "עמלק". השנה הרביעית היא "קודש הילולים",
 43 ב"הילולים" ישנם שני פירושים.
 44 י. ברצוני לשוחח בעניין הנוגע מאד. התאגדו
 45 מספר שגצים ומחללים כבוד התורה. הם רוצים
 46 לשרש את ה'עץ חיים' מהתורה, כוונתי בנוגע
 47 לבחורי ישיבה.
 48 ידוע לכל, שהיהודים במדינה זו, למרות שהם
 49 מיעוט, בכל זאת הם נוטלים חלק גדול במלחמה
 50 בממונם וגם בגופם. שכך הוא על-פי תורה, כשגרים
 51 במדינה המתנהגת כדבעי - מחויבים לעזור.
 52 יש חוק במדינה זו, שבחורי ישיבה פטורים ממנו,
 53 באים אלה ומבזים כבוד התורה. אין מדובר כאן על
 54 בחורי ישיבה בלבד, להם זה לא זיק חלילה, מדובר
 55 על חילול כבוד התורה, תלמיד 'תומכי תמימים',
 56 'תורה ודעת', 'תפארת ירושלים', ר' חיים ברלין, לא
 57 טוב להם. ואילו תלמיד בתי השמד הלומדים אצל
 58 שכטר או בסמינר ווייז - הוא ראוי להיות רב. את
 59 הישיבות הכשרות הם מטרידים בשאלות אם סבו
 60 של התלמיד היה רב או אביו או דודו. אשמים בכך
 61 הם הראבאיים, גם הרבנים היראים שאינם יוצאים
 62 בתוקף. גם מחלל שבת, אוכל טריפות, כאשר עומדים
 63 בתוקף ותובעים כבוד התורה - הוא מתפעל.
 64 יהודים, עליכם להסיר את הכתם, את בזיון
 65 התורה הגדול, וכל זמן שהגזירה תהיה בתוקף, הרי
 66 אתם, נשותיכם וילדיכם הם בסכנה. אתם כולכם
 67 אחראים על כך. על כולם להתאסף ולהתאגד ולצאת
 68 לצעוק נגד הגזירה הרעה ר"ל.
 69 על עניין זה אין העיתונים רוצים לכתוב. גם אם
 70 ישלמו להם, לא ירצו לפרסם את הדברים. בכוח
 71 אבותי הקדושים ובכוח התורה, אני ממנה אתכם
 72 לעיתונים מהלכים, שתספרו על כך למכיריכם וללא
 73 מכיריכם באידיש, וכשיש צורך גם באנגלית, מחילול
 74 כבוד התורה הגדול הנגרם על-ידי הקבוצה הקטנה.
 75 בטוח אני ש"דין נצח", תינוקות של בית רבן של
 76 חדרי תורה ושל הישיבות, יעניקו כוח בתלמידי
 77 הישיבות והמתיבתות הגדולים יותר, לצאת בכל תוקף
 78 עוז כנגד גזירה זו, ואלוכם 'תמימים' אני פונה
 79 במיוחד מכוח זה. ואני בטוח, שאתם תשמרו על כבוד
 80 התורה, כבוד החסידות וכבוד העבודה.
 81 יעזור השי"ת, שיבטלו את הגזירה, ויזכו לביאת
 82 משיח צדקנו בקרוב.

1 ח. מוצאים אנו בדרכי חז"ל, "פותחין בכבוד
 2 אכסניא", אכסניא - מקיף, חברת משניות בעל-פה
 3 היא במקיף של 'מחנה ישראל'. חברת משניות בעל-
 4 פה היא ענף ב'מחנה ישראל'. לא כאן הזמן לדבר על
 5 עבודת 'מחנה ישראל', ו'מרכז לעניני חינוך' - מל"ח
 6 - העבודה של 'מחנה ישראל' ושל 'מרכז לעניני
 7 חינוך' אינן מפורסמות דיין. אף ישיבת 'תומכי
 8 תמימים' וכל ענפיה, המפורסמת כבר יותר, גם היא
 9 איננה נערכת בהתאם לפעולותיה, אך לא כעת הוא
 10 הזמן לדבר על כך, שכן "אין מערבין שמחה
 11 בשמחה"¹³.
 12 בעשרים ושבע השנים שאני עוסק בעסקנות
 13 הכלל, משנת תרע"ז. לאמיתו של דבר, התחלתי
 14 בעסקנות הכלל בשנת תרנ"ב בעת גירוש מוסקבה.
 15 אך מתרנ"ב עד תרנ"ה רק שמעתי מעסקנות הכלל,
 16 ועדיין לא עסקתי בכך בפועל. משנת תרנ"ה התחלתי
 17 לעסוק בעסקנות הכלל, אך משנת תרע"ז אני...
 18 ט. בעסקנות הכלל, ישנם 'עושים ואינם אומרים',
 19 'עושים ואומרים', ישנם גם 'אומרים ואינם עושים',
 20 'אומרים ועושים'. אצלנו ברוסיה היה 'עושה ואינו
 21 אומר', 'עושה ואומר'. בליובאוויטש היה 'עושה
 22 ואינו אומר', שאר היראים-ושלמים היו 'עושה
 23 ואומר', הם נאלצו לפרסם את העניינים כדי להשיג
 24 את האנשים והכסף שנדרשו לעבודה. בליובאוויטש
 25 לא חסרו אנשים, גם כסף לא חסר. כך גם הגאון ר'
 26 חיים מברסק ור' חיים עוזר, שעבדו יחד עם הוד
 27 כ"ק אממו"ר הרה"ק.
 28 בהלכי בגלות מרוסיה, ובבואי במדינות שונות
 29 באירופה, הבחנתי בשתי דרגות נוספות בעסקנות
 30 הכלל. 'אומר ועושה' ו'אומר ואינו עושה'. ישנם
 31 כאלה שבזמן שהם 'אומרים' הם חושבים 'לעשות',
 32 והמעט שהם עושים הוא בשייכות ל'אומר' שלהם,
 33 וישנם כאלה מדרגת 'אומר ואינו עושה' שבשעה
 34 שהם 'אומרים' אין הם חושבים כלל על עשייה.
 35 בבואי כאן באמריקה, ראיתי שכאן ישנו 'אומר
 36 ואינו עושה' בלבד, שבזמן שהוא 'אומר' אין הוא
 37 חושב כלל לעשות, ובדרך כלל כאן 'אינו אומר ואינו
 38 עושה', לא חושבים על כך בכלל.
 39 נכנסים אנו כאן כבר ברוך-ה' לשנה החמישית.
 40 שלושת שני הערלה היו קשות. היה עלינו להבקיע
 41 מחיצה של ברזל, כפי הידוע "ברזל" בגימטריא

ספר הזכרונות מכ"ק אדמו"ר מוהריי"צ נ"ע מליובאוויטש

פרק צ"א – ביטול הגזירה

- 1 שלושה חודשים לפני חלוף השנתיים שנקבעו לגירוש היהודים מממלכתו של פרדיננד, הגיע
- 2 ראש הכנסייה למלך והזכיר לו את הבטחתו לגרש את היהודים. מצבו של אוצר המלוכה היה
- 3 אז גרוע בהרבה מבעבר. המלך ידע היטב כי אם אמנם יגורשו היהודים מהמדינה. ההכנסות
- 4 מהמיסים יופחתו והמשבר הכספי יחריף בה עוד יותר.
- 5 מצד שני חש המלך כי אין לו ברירה ועליו לקיים את הבטחתו. הוא היה שרוי, אפוא,
- 6 במבוכה גדולה.
- 7 בנוי, הנסיכים פרדיננד ומקסימיליאן, יעצו שאחד המנהיגים היהודיים ייסע אל האפיפיור
- 8 ברומא וישתדל אצלו שיתיר למלך להפר את הנדר, שנכפה עליו על ידי הקרדינל לבצע את
- 9 הגירוש.
- 10 ואמנם, לשליחות זו נבחר ר' מרדכי צמח מפראג.
- 11 באותו זמן כיהן כאפיפיור פיוס הרביעי, הוא קיבל תפקיד זה מידי פאול הרביעי. פיוס היה
- 12 הרבה יותר ידידותי ליהודים מאשר קודמו בתפקיד.
- 13 בפגישה עם האפיפיור הרשים אותו מאוד ר' מרדכי, והאפיפיור הסכים לתת למלך בוהמיה
- 14 ומורביה את ההיתר המבוקש ולא לבצע את גירושם של היהודים.
- 15 כאשר שב ר' מרדכי לפראג עם ההיתר הנ"ל מהאפיפיור, הייתה השמחה בקרב היהודים
- 16 באופן שאין לשער. המלך מסר כעת את כל הטיפול ביהודים לבנו מאקסימיליאן אשר בשנת
- 17 שכ"ג ביטל כליל את הגזירה נגד היהודים.
- 18 בשנת שס"א נפטר ר' מרדכי מייזל, ראש קהילת פראג, ובמקומו מונה כראש-הקהל ר'
- 19 שמואל, נכדו של המהר"ל מפראג. המהר"ל עצמו נפטר ביום ח"י אלול שס"ט, בגיל תשעים
- 20 ושבע שנים.
- 21 המהר"ל הכין בבית העלמין בפראג שלושה קברים – עבורו, עבור זוגתו הלבדנית פערל
- 22 ועבור בנו יחידו ר' בצלאל. אך היות ור' בצלאל כבר נפטר והובא לקבורה בעיר קלן בה כיהן
- 23 כראש ישיבה – ייעד המהר"ל את הקבר השלישי עבור נכדו ר' שמואל.
- 24 לר' שמואל היה בן אשר נתן לו את שמו של סבו המהר"ל – יהודה לייב. נכד זה חונן
- 25 בכשרונות גדולים והיה למדן גדול.
- 26 לר' יהודה לייב זה היו חיי משפחה כאלו שהסבו לו צער רב. שתי נשים נפטרו לו ושתייהן
- 27 השאירו לו ילדים.
- 28 כאשר מלאו לר' שמואל תשעים ושבע שנים, והרגיש שהוא נחלש מיום ליום, קרא לגבאי
- 29 החברה קדישא והזכירו שהקבר השלישי ליד המהר"ל שייך אליו.
- 30 "אך המקום צר מאוד" העיר גבאי החברה קדישא "וזה בלתי אפשרי לכוונת שם קבר נוסף".
- 31 והייתה זו אמת לאמיתה. כי במשך הזמן התמלא בית העלמין בפראג, ועקב לחצם של

1 נכבדים רבים אשר רצו להיטמן דווקא ליד המהר"ל, כך שלא נותר כמעט מקום עבור הקבר
2 השלישי אותו ייעד המהר"ל עבור נכדו.

3 "עומד הנני על זכותי להיקבר במקום זה" אמר ר' שמואל בתקיפות "הדבר היחיד שאני
4 יכול ליעץ הוא שילכו לקברו של סבי הקדוש ויזכירו לו את עניין הקבר אשר הועיד עבורי,
5 ובוודאי יקיים סבי הקדוש את הבטחתו בזה".

6 עצתו של ר' שמואל בוצעה, ואכן, כאשר נפטר ר' שמואל – נכדו של המהר"ל – בשנת
7 תט"ו, הרי קטע אדמה צר זה, אשר ליד קברי המהר"ל וזוגתו התרחב מעצמו, כך שהיה מספיק
8 מקום לכרות שם קבר עבור נכדו.

9 ר' אליהו הבעל-שם מוורמייזא, התפרסם כבר בחייו של המהר"ל.

10 לאחר שר' אליהו הוציא משיבותיו – בתחילה מוורמייזא ולאחר מכן מחלם שבפולין –
11 מאות תלמידים, התיישב בפראג לשם העביר את ישיבתו.

12 נכדו של המהר"ל, ר' שמואל, אשר כאמור היה עשיר גדול, החזיק על חשבוננו ישיבה זו –
13 אשר בה למדו את תורת הנסתר בדיוק כמו את תורת הנגלה – בסכומי כסף גדולים.

14 בישיבה זו – בפראג – חידש הבעל-שם מוורמייזא בזה שהקים שם גם מכינה לבחורים
15 צעירים, ולא הסתפק בהתעסקות רק עם אברכים כפי שהיה בוורמייזא ובחלם. למכינה זו הכניס
16 ר' שמואל את בנו ר' יהודה לייב, שם עשה חיל בלימודיו.

17 כאשר נפטר ר' שמואל היה ר' אליהו בן מאה ושמונה שנים. וכאשר היו צריכים – כאמור
18 לעיל – ללכת לקברו של המהר"ל ולהזכירו אודות הקבר אשר הניח עבור נכדו, שלח ר' אליהו
19 עשרה מתלמידיו, להזכיר למהר"ל אודות הבטחתו לנכדו ר' שמואל, והוא עצמו אף הלך
20 ללווייתו והספידו.

21 בנו של ר' שמואל, ר' יהודה ליב, ירש מאביו רכוש רב. לאחר מות רעייתו השנייה שידכוהו
22 לאשה שלישית מהעיר פוזנא. ולשם כך אף עבר לגור בעיר זו.

23 הוא היה אז בן שישים וחמש שנים. ואשתו זו השלישית ילדה לו בשנת תכ"ז את בנו
24 "משה".

25 "משה" זה היה אב סבו של ר' שניאור זלמן בעל התניא, מייסדה של חסידות חב"ד.

26 פוזנא הייתה בתקופה זו מקום תורה, ור' יהודה לייב מצא שם מספיק למדנים על מנת
27 להשתעשע עימם בלימוד תורה. ובמיוחד עם תלמידי תלמידיו של ר' יצחק קלובר, אשר היו
28 גאונים גדולים הן בתורת הנגלה והן בתורת הקבלה (ר' יצחק קלובר היה רבו של המהרש"ל).

29 אחד מילידי פוזנא היה הגאון ר' שמואל אליעזר הלוי איידיל, המוכר בשמו המקוצר
30 "המהרש"א". הוא היה רבה של טיקטין ולאחר מכן רבה של אוסטראה. הוא התפרסם בישיבתו
31 המפוארת אשר הוציאה מתוכה גדולי תורה רבים.

32 המהרש"א היה מנגד לקבלה. וכך היו גם תלמידיו. והיות והרבה מתלמידיו היו מהעיר
33 פוזנא, נוצר מצב שחלק גדול מתושבי פוזנא התנגד ללימוד קבלה.

34 ההתנגדות ללימוד הקבלה בעיר פוזנא הייתה הרבה יותר חריפה מאשר בקהילות יהודיות

1 אחרות. לאחר התופעה הטראגית של שבתי צבי משיח השקר, סברו רבים שהאשם בתופעה
2 טראגית זו הוא לא פחות ולא יותר מאשר לימוד הקבלה. זאת אומרת, שלולא לימוד הקבלה
3 לא היו מגיעים למצב כזה ששבתי צבי ייחשב כמשיח ויהודים רבים יתפתו ויוסטו מדרכם
4 היהודית.

5 במשך עשרים שנה להטה המחלוקת בין הנוהים אחר לימוד הקבלה ומתנגדיה. היו אלה
6 עשרים שנה קריטיות בהם התפתח ונקבע אופיו של ר' משה בנו של ר' יהודה לייב. עקב מחלוקת
7 זו חונך ר' משה רק בלימוד תורת הנגלה ולא על ידי תורת הנסתר. הוא מילא כרסו בתורה
8 ובעיקר בהלכה ובחקירה אך לא בתורת הקבלה.

9 בגיל שבע עשרה שנה שודך ר' משה ליתומה שרה, בתו של ר' שניאור זלמן, שהיה מגזע
10 היחס של ר' יצחק כ"ץ, חתנו של המהר"ל. כך התקשרו ביניהם שני צאצאים של המהר"ל, מבנו
11 היחיד ובתו היחידה.

12 ר' שניאור זלמן היה סוחר יהלומים ואבני חן. בתו – הגם שהייתה נערה מאוד צעירה בעת
13 שאביה נפטר – קיבלה לידיה את עסקיו של אביה והצליחה בהם מאוד. היא צברה רכוש רב
14 בנוסף למה שירשה מאביה.

15 מאוחר יותר התמנה ר' משה לראש הקהל של פוזנא. היה זה בשנת תנ"ב, מאה שנה במדויק
16 לאחר שהמהר"ל ביקר בעיר זו.

17 ר' משה היה אב לבן אשר נתן לו את שמו של חמיו אבי אשתו שניאור זלמן. שניאור זלמן
18 זה היה סבו של ר' שניאור זלמן מי שלעתידי ייסד את חסידות חב"ד.

19 ר' משה היה בן עשרים ושניים שנים כאשר נולד לו בנו שניאור זלמן, וכעבור שלוש שנים
20 מונה כראש הקהל של פוזנא, כהונה שמעולם לא כיהן בה אדם בגיל כה צעיר.

21 מינוי זה לא נעשה בגלל ייחוסו או למדנותו וגם לא בגלל עשירותו, אלא אך ורק עקב
22 מעלות אחרות שהיו בו. שכן, כבר בגיל צעיר נוכחו כולם להכיר את כישרונותיו המיוחדים
23 בהנהגה המכשירות אותו להיות מנהיג בישראל.

אגרות קודש

3 ב"ה ב' כ"ב שבט תרפ"ב ולא ידעתי סיבת הדבר.

4 כבוד ידידי היקר ווי"ח אי"א מוהר"ר בזה הנני שולח מכתב לידידינו הד"ר פנחס שי' כהן,
5 ויקרא נא את האמור בו, וישלח נא את המכתב אליו
6 בהקדם האפשרי.

7 שלום וברכה, 1

2 כבר כתבתי לידידי ולא קבלתי ממנו שום מענה עדיין, והי' ברכה כאו"נ והדו"ש, ידידו.

אג"ק מוהר"צ כרץ יד

ב"ה, א' שבט, תשי"ב

ברוקלין

שלום וברכה!

בנועם קראתי מכתבו מה' ויגש וכן הקודם לו, בו מודיע ע"ד סדר ואופן התועדות דחג החגים י"ט כסלו ומסדר ואופן עסקנותו במחנו, ונהניתי לקרות אשר גם הרב דמחנך ש"י השתתף בזה ונאם ע"ד פרשת החג ומ"ש שלבסוף עמד אחד ובלבל, הנה אין להתפעל מזה ובטח בהתועדות הבאות יתוקן גם הרושם בלתי נעים שהשאיר הנ"ל וסו"ס הנה גם הוא יהפך למסייע בידו. אם לפי דעתו כדאי הדבר שאכתוב להנ"ל, הנה יודיעני מהותו בענין ידיעת התורה ובאיזה לשון (לה"ק אידיש או אנגלית) ובלי"נ אעשה כן.

(ב) ת"ח על מה שמסגיר במכ' את התמונה עם הבחורים הלומדים אצלו, וחבל אשר לא ציין בפתקא או מעבר להתמונה שמותיהן ושם אמם, ובטח יתקן בעתיד.

(ג) בענין שאלתו מה שקשה לו לבאר להם את ענין המצות אם זהו מצד קב"ע או שיש להם טעם בשכל, הנה הנקודה הכללית בזה היא, שהמצות ניתנו **מהשי"ת** לבני אדם, ובמילא מובן הדבר אשר החכמה שבהם היא **בלי** גבולית, לאידך גיסא מובן ג"כ שיש גם איזה תפיסא ואחיזה בשכל אנושי, וזהו ענין טעמי המצות המובאים בספרים, אבל כיון שזהו מחכמתו ורצונו של הקב"ה הרי פשוט שכמה שיתעמק האדם בטעמי המצות והתועלת שבהם, הנה אין זה עד גמירא כי א"א לבעל גבול לתפוס ולהקיף ענין בלתי גבולי, כ"א אפס קצהו ושמץ מנהו.

ונוסף ע"ז, כיון שהמצות ניתנו מהבורא ית' לתועלת האדם הנברא על ידו, הרי בטוח הדבר שיכול הוא ית' לכוון לטובת הנברא על ידו, וכמו שא"א שיאמר אדם שלא יאכל עד אשר יבין בשכלו את התועלת שיש באכילה ושת"י וכמו שמופך הדבר שהחולה בראשו יאמר שלא יקבל כל תרופה עד שיבין בשכלו אם תועיל לו, כי אדרבה לקיחת הסממנים והרפואות והאכילה ושת"י מחזקים את המוח וכח השכל שבמשך הזמן יוכל להבין את התועלת שיש באכו"ש בסממנים ורפואות.

הנה כן הוא הדבר ג"כ בענין המצות, שבטוח הדבר שיש להבינם **אפס קצהו** גם בשכל אנושי, אבל אין זה תנאי ח"ו לקיום המצות ולימוד התורה כ"א אדרבה התומ"צ הם הדברים המביאים לזה שבמשך הזמן יהי' שכלו מוכשר להבין ולהשיג את הנ"ל, ויש להאריך בזה, אבל הביאור צריך להיות מתאים להדרגא שבו נמצאים התלמידים, ואל בינתו אשען אשר יוכל להתאים הדברים לכח הבנתם והשגתם.

מוסג"פ איזה ענינים ממה שי"ל כאן באנגלית, שיוכל להשתמש בזה להבנת נקודה הנ"ל והשי"ת יתן לו הצלחה בעבודתו בקדש וכן הצלחה בעניניו הפרטים ובריאות הנכונה לזוגתו ולבתו שיחיו.

בברכת הצלחה בעב' הכללית ובעניניו הפרטים.

נ.ב. ומה שמתאונן על אשר אינו רואה פעולות ממשיות מהתעמולה שלו וכו' ואם גם רואה פעולה הלא זה לא לארך ימים, הנה חבל על אבוד הזמן על התאוננות כי מזה הרי בודאי לא תהי' כל תועלת ואדרבה היזק מרובה מפני חלישות הדעת וסו"ס גם חלישות הבריאות, ובפרט שהתאוננות אין לה מקום, ועיין בתניא ספ"ג: לגבי מדריגת ה**צדיקים** כו' מאחר שחולפת ועוברת כו' ואעפ"כ כו' והואיל ו**בנח נפשם האלקית** לחזור ולעורר כו' המבריח כו' עד **סוף** כל דרגין, ושם בתניא פרק כ"ה: ויחוד זה למעלה הוא נצחי **לעולם ועד**, והאריכות בזה אך למותר, וידוע פתגם כ"ק מו"ח אדמו"ר זצוקלה"ה נבג"מ ז"ע, יעזוב את האנחות ואת החשבונות ויתחזק בעבודה. וסו"ס בטח השי"ת יצליחו בזה ויראה פרי טוב בעמלו, ולפום צערא אגרא.

פרשת בשלח

יג וַיְהִי בַשְּׁלַח פָּרְעָה אֶת־הָעַם וְלֹא־נָחַם אֱלֹהִים דֶּרֶךְ אֶרֶץ פְּלִשְׁתִּים כִּי קָרוֹב הוּא כִּי |
אָמַר אֱלֹהִים פֶּן־יִנָּחֵם הָעַם בְּרֹאֵתָם מַלְחָמָה וְשָׁבוּ מִצְרֵימָה: ^{יח} וַיִּסָּב אֱלֹהִים | אֶת־הָעַם דֶּרֶךְ הַמִּדְבָּר יַם־סוּף וַחֲמוּשִׁים עָלוּ בְּנֵי־יִשְׂרָאֵל מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם: ^{יט} וַיִּקַּח מֹשֶׁה אֶת־עֲצָמוֹת יוֹסֵף עִמּוֹ כִּי הִשְׁבַּע הַשֶּׁבִיעַ אֶת־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לֵאמֹר פֶּקֶד יִפְקֹד אֱלֹהִים אֶתְכֶם וְהֶעֱלִיתֶם אֶת־עֲצָמֹתַי מִזֶּה אִתְּכֶם: ^כ וַיִּסְעוּ מִסֹּפֶת וַיַּחֲנוּ בְּאֶתֶם בִּקְעָה הַמִּדְבָּר: ^{כא} וַיְהִי הַלַּיְלָה לַפְּנִימָה יוֹמָם בַּעֲמֹד עֵנָן לְנַחֲתָם הַדֶּרֶךְ וּלְלֵילָה בַּעֲמֹד אֵשׁ לְהַאֲרִיר לָהֶם לְלַכֵּת יוֹמָם וּלְלֵילָה: ^{כב} לֹא־יֹמִישׁ עַמּוּד הָעֵנָן יוֹמָם וַעֲמֹד הָאֵשׁ לַיְלָה לַפְּנִי הָעַם: ^{כג} יד וַיְדַבֵּר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה לֵאמֹר: ^{כד} דַּבֵּר אֶל־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְשָׁבוּ וַיַּחֲנוּ לַפְּנִי פִי הַחִירָת בֵּין מִגְדֵּל וּבֵין הַיָּם לַפְּנִי בְּעַל צַפֹּן נִכְחוּ תַחְנוּ עַל־הַיָּם: ^{כה} וְאָמַר פָּרְעָה לַבְּנֵי יִשְׂרָאֵל נִבְכִּים הֵם בָּאֶרֶץ סָגֹר עֲלֵיהֶם הַמִּדְבָּר: ^{כו} וַחֲזַקְתִּי אֶת־לֵב־פָּרְעָה וַרְדֵּף אַחֲרֵיהֶם וְאֶפְכְּדָה בַּפָּרְעָה וּבְכָל־חֵילוֹ וַיִּדְעוּ מִצְרַיִם כִּי־אֲנִי יְהוָה וַיַּעֲשׂוּ־כֵן: (וישאל) ^{כז} וַיִּגְדַּל לְמַלְאָךְ מִצְרַיִם כִּי בָרַח הָעַם וַיַּהֲפֹךְ לָבָב פָּרְעָה וַעֲבָדֵיו אֶל־הָעַם וַיֹּאמְרוּ מַה־זֹּאת עֲשִׂינוּ כִּי־שָׁלַחְנוּ אֶת־יִשְׂרָאֵל מֵעַבְדֵּנוּ: ^{כח} וַיֹּאסֶר אֶת־רַכְבּוֹ וְאֶת־עַמּוֹ לָקַח עִמּוֹ: ^{כט} וַיִּקַּח שְׁשִׁימָאוֹת רֶכֶב בַּחֹר וְכָל רַכֵּב מִצְרַיִם וְשָׁלֹשׁ עַל־פָּלוֹ: ^ל וַיַּחֲזֹק יְהוָה אֶת־לֵב פָּרְעָה מִלֶּךְ מִצְרַיִם וַיִּרְדֹּף אַחֲרֵי בְנֵי יִשְׂרָאֵל וּבְנֵי יִשְׂרָאֵל יִצְאוּ בְּיַד רַמְחָה:

~ נקודות משיחות קודש ~ (2קוטי שיחות טו עמ' 513)

פי החירות (יד, ב)

חירות הללו . . מרבעות . . מעשה שמים, ועינים להם פתוחות (מכילתא)
יש לשאל, איך יתכן שהחירות נבראו מרבעות, והרי "אין מרבע ממצשה בראשית" (ירושלמי סוף מעשרות). ויש לומר, שלכן מסים "ועינים להם פתוחות", כלומר: שטח הפלע לא

היה חלק, אלא היו בו חורים בדמות עינים, כך שרבעו לא היה משלם.

שני ^ט וַיִּרְדְּפוּ מִצְרַיִם אַחֲרֵיהֶם וַיִּשְׁיֻנוּ אוֹתָם חַגִּים עַל־הַיָּם כָּל־סוּס רֶכֶב פָּרְעָה וּפָרָשָׁיו וַחֲיָלוֹ עַל־פִּי הַחִירָת לַפְּנִי בְּעַל צַפֹּן: ^י וּפָרְעָה הִקְרִיב וַיִּשְׂאוּ בְּנֵי־יִשְׂרָאֵל אֶת־עֵינֵיהֶם וַהֲגָה מִצְרַיִם | נָסַע אַחֲרֵיהֶם וַיִּירָאוּ מְאֹד וַיַּעֲזֻקוּ בְּנֵי־יִשְׂרָאֵל אֶל־יְהוָה: ^{יא} וַיֹּאמְרוּ אֶל־מֹשֶׁה הַמִּבְלִי אֵין־קָבְרִים בְּמִצְרַיִם לְקַחְתָּנוּ לָמוֹת בַּמִּדְבָּר מַה־זֹּאת עֲשִׂיתָ לָּנוּ לְהוֹצִיאֵנוּ מִמִּצְרַיִם: ^{יב} הֲלֹא־זֶה הַדָּבָר אֲשֶׁר דִּבַּרְנוּ אֵלֶיךָ בְּמִצְרַיִם לֵאמֹר חֲדַל מִמֶּנּוּ וְנַעֲבֹדָה אֶת־מִצְרַיִם כִּי טוֹב לָנוּ עֲבַד אֶת־מִצְרַיִם מִמֶּתְנוּ בַּמִּדְבָּר: ^{יג} וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה אֶל־הָעַם אֶל־תִּירְאוּ הַתִּיצְבוּ וְרָאוּ אֶת־יְשׁוּעַת יְהוָה אֲשֶׁר־יַעֲשֶׂה לָכֶם הַיּוֹם כִּי אֲשֶׁר רָאִיתֶם אֶת־מִצְרַיִם הַיּוֹם לֹא תִסָּפוּ לִרְאֹתָם עוֹד עַד־עוֹלָם: ^{יד} יְהוָה יִלְחֶם לָכֶם וְאַתֶּם תַּחֲרֹשׁוּ: ^{טו} פ

~ נקודות משיחות קודש ~ (2קוטי שיחות ג עמ' 872)

ביד רמה (יד, ח)

בריש גלי (אונקלוס)

איתא ב'דגל מנחה אפרים, ש'בריש" היא ראשי-תבות רבי ישראל בעל שם, רבי שמעון בן יוחאי, ורבי יצחק בן שלמה (הארי"ל): רמז לבן שהציאה מן הגלות תהיה בזכות תורתם של הצדיקים הללו. ורמז זה מופיע בתרגום דוקא: התרגום מביא את קדשת התורה אל לשונות החלין של אמות העולם, ואף הגאולה מביא את הקדשה אל העולם והקדש גם את עניני החלין שבו.

שלישי ^{טו} וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה מַה־תַּעֲזֹק אֵלַי דַּבֵּר אֶל־בְּנֵי־יִשְׂרָאֵל וַיִּסְעוּ: ^{טז} וְאַתָּה הָרַם אֶת־מִטָּךְ וְנָטָה אֶת־יָרֶדְךָ עֲלֵיהֶם וּבִקְעָהוּ וַיָּבֹאוּ בְּנֵי־יִשְׂרָאֵל בְּתוֹךְ הַיָּם בַּיַּבֵּשָׁה: ^{יז} וְאֲנִי הִנְנִי מִחֲזֹק אֶת־לֵב מִצְרַיִם וַיָּבֹאוּ אַחֲרֵיהֶם וְאֶפְכְּדָה בַּפָּרְעָה וּבְכָל־חֵילוֹ בְּרַכְבּוֹ וּבַפָּרָשָׁיו: ^{יח} וַיִּדְעוּ מִצְרַיִם כִּי־אֲנִי יְהוָה בְּהַכְּבִדִּי בַּפָּרְעָה בְּרַכְבּוֹ וּבַפָּרָשָׁיו: ^{יט} וַיִּסָּע מִלֵּאךְ הָאֱלֹהִים הַחֲלָד לַפְּנִי

מִחֲנֵה יִשְׂרָאֵל וַיֵּלֶךְ מֵאַחֲרֵיהֶם וַיִּסַּע עֲמֹד הָעֲנָן
מִפְּנֵיהֶם וַיַּעֲמֹד מֵאַחֲרֵיהֶם: ^א וַיָּבֹא בֵּין | מִחֲנֵה
מִצְרַיִם וּבֵין מִחֲנֵה יִשְׂרָאֵל וַיְהִי הָעֲנָן וַתִּחַשְׁדּוּ
וַיֹּאֲרֶה אֶת־הַלֵּילָה וְלֹא־קָרַב זֶה אֶל־זֶה כֹּל־
הַלַּיְלָה: ^ב וַיֵּט מֹשֶׁה אֶת־יָדוֹ עַל־הָיָם וַיִּנְלֹךְ
יְהוָה | אֶת־הָיָם בְּרוּחַ קָדִים עֹזָה כֹּל־הַלֵּילָה
וַיִּשָּׁם אֶת־הָיָם לַחֲרֵבָה וַיִּפְקְעוּ הַמַּיִם: ^ג וַיָּבֹאוּ
בְּנֵי־יִשְׂרָאֵל בְּתוֹךְ הַיָּם בַּיָּבֵשָׁה וְהַמַּיִם לָהֶם
חֹמָה מִיְּמִינֵם וּמִשְׁמָאלָם: ^ד וַיִּרְדּוּ מִצְרַיִם
וַיָּבֹאוּ אַחֲרֵיהֶם כֹּל סוּם פִּרְעֹה רֹכְבוֹ וּפָרָשָׁיו
אֶל־תּוֹךְ הַיָּם: ^ה וַיְהִי בֹאֲשֻׁמֶּרֶת הַבֹּקֶר וַיִּשְׁקַף
יְהוָה אֶל־מִחֲנֵה מִצְרַיִם בַּעֲמֹד אֵשׁ וְעָנָן וַיַּהֲרֹם
אֶת מִחֲנֵה מִצְרַיִם: ^ו וַיִּסַּר אֶת אִפְן מִרְכַּבְתָּיו
וַיִּנְהֲגוּ בִּכְבֹּדָתָם וַיֹּאמְרוּ מִצְרַיִם אֲנוֹסָה מִפְּנֵי
יִשְׂרָאֵל כִּי יְהוָה נִלְחָם לָהֶם בַּמִּצְרַיִם: ^ז

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות ג עמ' 969)

מימינים ומשמאלם (יד, כב)

כַּאֲשֶׁר אָדָם עוֹבֵד אֶת עֲבוֹדָתוֹ בְּקוֹ אֶחָד בְּלִבְדוֹ, בְּקוֹ הַיָּמִין
אוּ בְּקוֹ הַשְּׂמָאל - אֲפִלּוּ עוֹשֶׂה אֶת הָעֲבוֹדָה בְּקוֹ זֶה כָּל
כּוּחֹתָיו, עַד לְמִסִּירוֹת נֶפֶשׁ, וְתִכְנֵן שְׁעוֹשֶׂה זֹאת מִצַּד הַטָּבֵעַ
(טָבֵעַ נֶפֶשׁ הַבְּהִמָּיִת אוּ אֲפִלּוּ טָבֵעַ נֶפֶשׁ הָאֱלֹקִית, שֶׁנִּמְשָׁכֶת
בְּטָבֵעָה לְסוּג עֲבוֹדָה כְּזֹה). מִתִּי בָּאָה לִידֵי בִטּוֹי הַתִּפְּטִלוֹת
וְהַתְּמַסְרוֹת אֲמִתִּית לַהֲקָבָה, בְּאִפְסוֹ שֶׁמִּתְעַלָּה מִן הָאֲנִי -
כַּאֲשֶׁר הָעֲבוֹדָה הִיא בְּשָׁנֵי קוֹיִם הֶפְכָּיִים.

רביעי ^א וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה נֹמֶה אֶת־יָדְךָ
עַל־הָיָם וַיִּשְׁבּוּ הַמַּיִם עַל־מִצְרַיִם עַל־רֹכְבוֹ
וְעַל־פָּרָשָׁיו: ^ב וַיֵּט מֹשֶׁה אֶת־יָדוֹ עַל־הָיָם וַיָּשָׁב
הָיָם לִפְנוֹת בָּקֶר לְאִיתָנוּ וּמִצְרַיִם נָסִים
לִקְרָאתוֹ וַיִּנְעַר יְהוָה אֶת־מִצְרַיִם בְּתוֹךְ הַיָּם:
^ג וַיִּשְׁבּוּ הַמַּיִם וַיִּכְסּוּ אֶת־הָרֹכֶב וְאֶת־הַפָּרָשִׁים
לְכָל חֵיל פִּרְעֹה הַבָּאִים אַחֲרֵיהֶם בַּיָּם לֹא־
נִשְׁאָר בָּהֶם עַד־אֶחָד: ^ד וּבְנֵי יִשְׂרָאֵל הִלְכוּ
בַּיָּבֵשָׁה בְּתוֹךְ הַיָּם וְהַמַּיִם לָהֶם חֹמָה מִיְּמִינֵם
וּמִשְׁמָאלָם: ^ה וַיִּזְעַק יְהוָה בַּיּוֹם הַהוּא אֶת־
יִשְׂרָאֵל מִיַּד מִצְרַיִם וַיֹּרֶא יִשְׂרָאֵל אֶת־מִצְרַיִם

מֵת עַל־שִׁפְתַּי הַיָּם: ^א וַיֹּרֶא יִשְׂרָאֵל אֶת־יָדְךָ
הַגְּדֹלָה אֲשֶׁר עָשָׂה יְהוָה בְּמִצְרַיִם וַיִּירָאוּ הָעָם
אֶת־יְהוָה וַיֹּאמְיִנוּ בִּיהוָה וּבְמֹשֶׁה עַבְדּוֹ: ^ב
זו ^א אִזּוֹ יִשִּׁיר־מֹשֶׁה וּבְנֵי יִשְׂרָאֵל אֶת־הַשִּׁירָה
הַזֹּאת לַיהוָה וַיֹּאמְרוּ לֵאמֹר אֲשִׁירָה לַיהוָה
כִּי־גָאָה גָּאָה סוּם וְרֹכְבוֹ רָמָה בָּיָם: ^ג עֲזִי
וּמִרְתָּ יְהִי וַיְהִי־לִי לִישׁוּעָה זֶה אֱלֹהֵי וַאֲנוּהוּ
אֱלֹהֵי אָבִי וַאֲרַמְּמֵנִהוּ: ^ד יְהוָה אִישׁ מַלְחָמָה
יְהוָה שְׁמוֹ: ^ה מִרְפַּכֶּת פִּרְעֹה וְחִילוֹ יִרְהַב בָּיָם
וּמִבְּחַר שְׁלִשּׁוֹ טָבְעוּ כִּים־סוּף: ^ו תַּהֲמַת
וּכְסִימוֹ יִרְדּוּ בְּמִצּוֹלֹת כְּמוֹ־אָבֶן: ^ז וַיִּמְיֶנֶךְ יְהוָה
נֶאֱדָרִי בַּכֹּחַ יִמְיֶנֶךְ יְהוָה תִּרְעַץ אוֹיֵב: ^ח וּבִכְרַב
גְּאוּנֶךָ תַּהֲרֹם קִמְיֶךָ תִּשְׁלַח חֲרֹנֶךָ וַיִּאֲכַלְמוּ
פִּקְשׁ: ^ט וּבְרוּחַ אֲפִיךָ גִּעְרָמוּ מַיִם נִצְבּוּ כְּמוֹ־נֶגֶד
נִזְלִים קָפְאוּ תַּהֲמַת בְּלִבָּיָם: ^י אָמַר אוֹיֵב
אֲרֹךְךָ אֲשִׁיג אַחֲלֶק שְׁלָל תִּמְלָאֲמוּ נַפְשֵׁי אֲרִיק
חֲרָבִי תִּזְרִישְׁמוּ יָדִי: ^{יא} נִשְׁפַּת בְּרוּחְךָ כִּסְמוּ יָם
צִלְלוּ כַּעֲפֹרֶת בְּמַיִם אֲדִירִים: ^{יב} מִי־כַמְכָּה
בְּאֵלֶם יְהוָה מִי כַּמְכָּה נֶאֱדָר בִּקְדֹשׁ גּוֹרָא
תַּהֲלֵת עָשָׂה פֶּלֶא: ^{יג} נִמְיֶת יִמְיֶנֶךָ תִּבְלַעְמוּ
אֲרִץ: ^{יד} נַחֲיֵת בַּחֲסֶדְךָ עִם־נוֹ גְּאֻלַּת נַהֲלֵת
בְּעֹזְךָ אֶל־נִגְוָה קִדְשְׁךָ: ^{טו} שָׁמְעוּ עַמִּים יִרְגְּזוּן
חֵיל אֲחֻזָּה יִשְׁבִּי פִּלְשֶׁת: ^{טז} אִזּוֹ נִבְהִלוּ אֱלֹפֵי
אֲדוֹם אִילֵי מוֹאָב וַיִּחְזְמוּ רַעַד נִמְגּוֹ כֹּל יִשְׁבִּי
כְּנַעַן: ^{יז} תִּפֹּל עֲלֵיהֶם אִימָתָה וּפָחַד בְּגִדְלָה
זֶרְעֶךָ יִדְמּוּ כְּאֶבֶן עַד־יַעֲבֹר עִמָּךְ יְהוָה עַד־
יַעֲבֹר עִם־נוֹ קִנְיָתָה: ^{יח} תִּבְאָמוּ וְתִטְעַמּוּ בַּחֲרֹב
נַחֲלֶתְךָ מִכּוֹן לְשִׁבְתֶּךָ פִּעֲלֵת יְהוָה מִקְדָּשׁ אֲדָנִי
כּוֹנֵנוֹ יִדִּיד: ^{יט} יְהוָה | יִמְלֹךְ לְעֹלָם וָעַד: ^כ כִּי
כֹּאֲ סוּם פִּרְעֹה בְּרֹכְבוֹ וּבְפָרָשָׁיו בָּיָם וַיִּשָּׁב
יְהוָה עֲלֵהֶם אֶת־מִי הַיָּם וּבְנֵי יִשְׂרָאֵל הִלְכוּ
בַּיָּבֵשָׁה בְּתוֹךְ הַיָּם: ^{כא} וַתִּקַּח מִרְיָם הַנָּבִיאָה
אֲחֹת אַהֲרֹן אֶת־הַתֶּף בְּיָדָהּ וַתִּצְאֵן כָּל־הַנָּשִׁים

אֲחֵרֶיהָ בְּתַפִּים וּבִמְחֹלֶת: ^א וַתַּעַן לָהֶם מִרְיָם שִׁירוֹ לַיהוָה כִּי־גָאָה גָּאָה סוּם וָרִכָּב וְרָמָה בָּיִם: ^ב וַיִּסַּע מֹשֶׁה אֶת־יִשְׂרָאֵל מִיַּם־סוּף וַיֵּצְאוּ אֶל־מִדְבַּר־שׁוּר וַיֵּלְכוּ שְׁלֹש־יָמִים בַּמִּדְבָּר וְלֹא־מָצְאוּ מַיִם: ^ג וַיָּבֹאוּ מִרְתָּה וְלֹא יָכְלוּ לִשְׁתֹּת מִיַּם מִמֶּנָּה כִּי מָרִים הֵם עַל־כֵּן קָרָא־שְׁמָהּ מִרָה: ^ד וַיִּלְנוּ הָעָם עַל־מֹשֶׁה לֵאמֹר מַה־נִּשְׁתָּה: ^ה וַיִּצַּעַק אֶל־יְהוָה וַיֹּרְחוּ יְהוָה עֵץ וַיִּשְׁלַךְ אֶל־הַמַּיִם וַיִּמְתְּקוּ הַמַּיִם שֵׁם שֵׁם לוֹ חֹק וּמִשְׁפָּט וְשֵׁם נִסְחָיו: ^ו וַיֹּאמְרוּ אִם־שָׁמוּעַ תִּשְׁמָע לְקוֹל יְהוָה אֱלֹהֶיךָ וַהֲיִשָּׁר בְּעֵינָיו תַּעֲשֶׂה וְהִאֲזַנְתָּ לְמִצְוֹתָיו וְשִׁמְרַתָּ כָּל־חֻקָּיו כָּל־הַמִּחְלָה אֲשֶׁר־שָׁמַעְתִּי בְּמִצְרַיִם לֹא־אֲשִׁים עֲלֶיךָ כִּי אֲנִי יְהוָה רַפָּאָה: ^ז ׀

~ נקודות משיחות קודש ~ (2 לקוטי שיחות 2 עמ' 123)

כוננו יָדִיד (טו, יז)

אָמְרוּ בִּזְ"ל (כתובות ה, א) "גְּדוּלִים מַעֲשֶׂה צְדִיקִים", כִּי בַמַּעֲשֶׂה יִדְיָהֶם כְּתִיב "מִכּוֹן לִשְׁבֹּתָךְ פַּעֲלָתָהּ", מִקְדָּשׁ אֲדִי כוֹנְנוּ יָדִיד (שְׁתֵּי יָדִים), וּפְרַשׁ רַש"י: "מִקְדָּשׁ, מַעֲשֶׂה יָדִי צְדִיקִים הוּא". וְמָה שֶּׁכְּתוּב "כּוֹנְנוּ יָדִיד" - מִתְרַץ הַשִּׁטָּה מִקְדָּשָׁתָּה: "מַעֲשֶׂה צְדִיקִים, קָרִי מַעֲשִׂיו שֶׁל הַקֹּדֶשׁ". וְיֵשׁ לְבָאֵר: צְדִיק אֵינוֹ מְחַשֵּׁב אֶת עֲצָמוֹ לְמִצְיָאוֹת, וְלִכֵּן מַעֲשֶׂה יָדָיו הֵם הֵם מַעֲשֶׂה יָדָיו שֶׁל הַקֹּדֶשׁ.

חמישי ^א וַיָּבֹאוּ אֵילָמָה וְשֵׁם שְׁתֵּים עֶשְׂרֵה עֵינַת מַיִם וְשִׁבְעִים תְּמָרִים וַיַּחֲנוּ־שָׁם עַל־הַמַּיִם: ^ב טז ׀ וַיִּסְעוּ מֵאֵילָם וַיָּבֹאוּ כָּל־עֵדַת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל אֶל־מִדְבַּר־סִין אֲשֶׁר בֵּין־אֵילָם וּבֵין סִינַי בְּחֹמֶשֶׁה עָשָׂר יוֹם לַחֹדֶשׁ הַשְּׁנִי לְצֹאתָם מִמִּצְרָיִם: ^ג כ כְּתִיב וַיִּלְנוּ קִרִי וַיִּלְנוּ כָּל־עֵדַת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל עַל־מֹשֶׁה וְעַל־אַהֲרֹן בַּמִּדְבָּר: ^ד וַיֹּאמְרוּ אֱלֹהִים בְּנֵי יִשְׂרָאֵל מִי־יִתֵּן מוֹתָנוּ בְּיַד־יְהוָה בְּאֶרֶץ מִצְרַיִם בְּשִׁבְתָּנוּ עַל־סִיר הַבָּשָׂר בְּאָכְלֵנוּ לֶחֶם לִשְׂבֹּעַ כִּי־הוֹצֵאתָם אֶתָּנוּ אֶל־הַמִּדְבָּר הִנֵּה לְחֵמִית אֶת־כָּל־הַקֹּהֶל הִנֵּה בָרָעַב: ^ה ׀

וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה הֲנִנִי מִמִּטְוִי לָכֶם לֶחֶם מִן־הַשָּׁמַיִם וַיֵּצֵא הָעָם וּלְקַטְוֹ דְּבַר־יוֹם בְּיוֹמוֹ לִמְעַן אֲנַפְּנוּ הַיֶּלֶד בְּתוֹרָתִי אִם־לֹא: ^א וְהָיָה בְּיוֹם הַשְּׁלִישִׁי וַהֲכִינוּ אֶת אֲשֶׁר־יָבִיאוּ וְהָיָה מִשְׁנֵה עַל אֲשֶׁר־יִלְקְטוּ יוֹם ׀ יוֹם: ^ב וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה וְאַהֲרֹן אֶל־כָּל־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל עֲרֹב וַיִּדְעֹתָם כִּי יְהוָה הוֹצִיא אֶתְכֶם מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם: ^ג וּבִקֹּר וְרֵאִיתֶם אֶת־כְּבוֹד יְהוָה בְּשָׁמְעוֹ אֶת־תְּלַגְתִּיכֶם עַל־יְהוָה וַנַּחֲנוּ מָה כִּי כְתִיב תִּלְוֵנוּ קִרִי תִלְוֵנוּ עָלֵינוּ: ^ד וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה בְּתַת יְהוָה לָכֶם בְּעֲרֹב בָּשָׂר לֵאכֹל וּלְחֹם בְּבִקֹּר לִשְׂבֹּעַ בְּשָׁמְעַי יְהוָה אֶת־תְּלַגְתִּיכֶם אֲשֶׁר־אַתֶּם מְלִינִם עָלָיו וַנַּחֲנוּ מָה לֹא־עָלֵינוּ תְּלַגְתִּיכֶם כִּי עַל־יְהוָה: ^ה וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה אֶל־אַהֲרֹן אָמַר אֶל־כָּל־עֵדַת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל קִרְבוּ לִפְנֵי יְהוָה כִּי שָׁמַע אֶת תְּלַגְתִּיכֶם: ^ו וְהָיָה כִּדְבַר אַהֲרֹן אֶל־כָּל־עֵדַת בְּנֵי־יִשְׂרָאֵל וַיִּפְּנוּ אֶל־הַמִּדְבָּר וְהִנֵּה כְּבוֹד יְהוָה נֹרָאָה בָּעֵנָן: ^ז ׀

~ נקודות משיחות קודש ~ (2 לקוטי שיחות טז עמ' 179)

לָחֶם מִן הַשָּׁמַיִם (טז, ד)

אֶת הַבִּרְכָּה הָרִאשׁוֹנָה שֶׁל בִּרְכַּת הַמְּזוֹן תִּקֵּן מֹשֶׁה רַבֵּנוּ בְּשַׁעַר שִׁירַת הַמֶּלֶךְ. וְתַמּוּהָ: כִּיצַד מְבָרְכִים עַל לָחֶם מִן הָאֶרֶץ בְּנִסָּח שְׁנֵתִקֵּן עַל לָחֶם מִן הַשָּׁמַיִם? וְיֵשׁ לוֹמַר, דְּהִנֵּה לָחֶם מִן הָאֶרֶץ אֵינוֹ אֶלָּא לְבוֹשׁ לִשְׂרֵשׁ וְהַמְקוֹר שֶׁל הַמְּזוֹן - לָחֶם מִן הַשָּׁמַיִם; לָחֶם מִן הָאֶרֶץ הוּא בְּפִנִּימִיּוֹת לָחֶם מִן הַשָּׁמַיִם. וּבְמִבְאֵר בְּחִסְדוֹת, ש"בִּעְסֵקוֹ בְּמִשְׁאֵל וּמִתֵּן יָכֹן שְׁמֵאֲמִין שֶׁהַשֶּׁפַּע . . . הוּא כְּשֶׁאֲרִי הַנְּסִים הַגְּלוּיִים, כְּמוֹ שֶׁהוֹרִיד הַמֶּלֶךְ. וַיְדוּעִים דְּבָרֵי הַרְבֵּי מִהֲרָשׁ, שֶׁפְּרָנְסָה בְּזֶמֶן הַזֶּה הִיא כְּמוֹ הַשֶּׁפַּעַת הַמֶּלֶךְ.

ששי ^א וַיְדַבֵּר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה לֵאמֹר: ^ב יִשְׁמַעְתִּי אֶת־תְּלֹוֹנָתָ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל דִּבְרֹתָ אֱלֹהִים לֵאמֹר בֵּין הָעַרְפִּיִּים תֹּאכְלוּ בָשָׂר וּבִבְקָר תִּשְׂבְּעוּ־לָחֶם וַיִּדְעֹתָם כִּי אֲנִי יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם: ^ג וְהָיָה בְּעֲרֹב וַתַּעַל הַשָּׁלֹו וַתִּכֶּם אֶת־הַמִּחְנֶה וּבִבְקָר הִיתָה שְׂכֶבֶת הַטָּל סָבִיב לְמִחְנֶה: ^ד וַתַּעַל שְׂכֶבֶת הַטָּל וְהִנֵּה עַל־פְּנֵי הַמִּדְבָּר דָּק מְחֹסֶפֶס דָּק בְּכִפּוֹר

לְמִשְׁמֶרֶת לְדֹרֹתֵיכֶם לְמַעַן יֵרְאוּ אֶת־הַלֶּחֶם
אֲשֶׁר הָאֵכְלָתִי אֶתְכֶם בַּמִּדְבָּר בְּהוֹצִיאִי אֶתְכֶם
מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם: ^א וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה אֶל־אַהֲרֹן קַח
צִנְצָנָת אַחַת וּתְנִי־שָׁמָּה מִלֵּאֲהַעֲמֹר מִן וְהִנֵּה
אֹתוֹ לִפְנֵי יְהוָה לְמִשְׁמֶרֶת לְדֹרֹתֵיכֶם: ^ב בַּאֲשֶׁר
צִוָּה יְהוָה אֶל־מֹשֶ�ה וַיַּנִּיחֵהוּ אַהֲרֹן לִפְנֵי הָעֵדֻת
לְמִשְׁמֶרֶת: ^ג וּבָנֵי יִשְׂרָאֵל אָכְלוּ אֶת־הַחֶמֶן
אַרְבָּעִים שָׁנָה עַד־בָּאָם אֶל־אֶרֶץ נוֹשָׁבֶת אֶת־
הַחֶמֶן אָכְלוּ עַד־בָּאָם אֶל־קֶצֶה אֶרֶץ כְּנָעַן:
^ד וְהָעֹמֵר עֲשֵׂרִית הָאִיפָה הוּא: ^ה פ

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות לב עמ' 270)

ר'א כ' ה' נָתַן לָכֶם הַשֶּׁבֶת (טז, כט)

ה'שֶׁבֶת' שֶׁבִּתְוֹרָה - הוּא פְּנִימִיּוֹת הַתּוֹרָה, שֶׁלֹּכֵן קָרִי רַבִּי
הַתּוֹרָה לְרִשְׁבִּי, מֵאֲרִי דְדֹהֵר, בְּשֵׁם 'שֶׁבֶת' (זח"ג קמד, ב).
וְלִמּוּד פְּנִימִיּוֹת הַתּוֹרָה הוּא בְּדֶרֶךְ רִאִיָּה, וּכְמִבְאָר בְּחִסְדוֹת
שְׁמִשִּׁיחַ יִלְמַד סוּדוֹת הַתּוֹרָה לְכָל הָעָם בְּדֶרֶךְ רִאִיָּה (וְלִשׁוֹן
הַדְּגִיל בְּדֹהֵר הוּא תֵּאֲחִיזִי, לֹא תֵּאֲשַׁמֵּעַ). וְהִנֵּה, הַמֵּאֲמָר
הָרִאשׁוֹן בְּלִקְוִיטֵי תוֹרָה הוּא "ר'א כ' ה' נָתַן לָכֶם הַשֶּׁבֶת".
רְמִז יֵשׁ כָּאֵן, שֶׁבְּפְּנִימִיּוֹת הַתּוֹרָה כְּפִי שְׁתַּגְלִילָתָהּ בְּחִסְדוֹת
מִדְּגֵשׁ בִּיטֵר הַלִּמּוּד בְּדֶרֶךְ רִאִיָּה, תְּכִלִּית הַהִתְאֲמָנוּת.

שְׂבִיעִי יִז ^א וַיִּסְעוּ כָּל־עֵדֻת בְּנֵי־יִשְׂרָאֵל מִמִּדְבַּר־
סִין לְמִסְעֵיהֶם עַל־פִּי יְהוָה וַיַּחֲנוּ בְּרִפְדִּים וְאִין
מִיָּם לַשֶּׁתַּת הָעָם: ^ב וַיִּרְבַּ הָעָם עִם־מֹשֶׁה
וַיֹּאמְרוּ תִּנּוּ־לָנוּ מִיָּם וְנִשְׁתָּה וַיֹּאמֶר לָהֶם מֹשֶׁה
מִה־תִּרְיֹכוֹן עֲמֹדִי מִה־תִּנְסֹן אֶת־יְהוָה: ^ג וַיִּצְמָא
שָׁם הָעָם לַמַּיִם וַיֵּלֶן הָעָם עַל־מֹשֶׁה וַיֹּאמֶר לָמָּה
זֶה הָעֲלִיתָנוּ מִמִּצְרַיִם לְהָמִית אוֹתִי וְאֶת־בָּנֵי
וְאֶת־מִקְנִי בַּצָּמָא: ^ד וַיִּצְעַק מֹשֶׁה אֶל־יְהוָה
לֵאמֹר מָה אֶעֱשֶׂה לָּעָם הַזֶּה עוֹד מַעַט וְסָקְלָנִי:
^ה וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה עֲבֹר לִפְנֵי הָעָם וְקַח
אֶת־הַיָּאֹר קַח בִּידְךָ וְהִלַּכְתָּ: ^ו הִנְנִי עֹמֵד לִפְנֶיךָ
שָׁם | עַל־הַצּוֹר בְּחֶרֶב וְהַכִּיתָ בַּצּוֹר וַיִּצְאוּ מִמֶּנּוּ
מִיָּם וְשִׁתָּה הָעָם וַיַּעַשׂ בֶּן מֹשֶׁה לְעֵינָי וְקָנִי
יִשְׂרָאֵל: ^ז וַיִּקְרָא שָׁם הַמָּקוֹם מִסָּה וּמִרִיבָה

עַל־הָאֶרֶץ: ^ח וַיֵּרְאוּ בְּנֵי־יִשְׂרָאֵל וַיֹּאמְרוּ אִישׁ
אֶל־אֲחִיו מִן הוּא כִּי לֹא יָדְעוּ מִה־הוּא וַיֹּאמֶר
מֹשֶׁה אֲלֵהֶם הוּא הַלֶּחֶם אֲשֶׁר נָתַן יְהוָה לָכֶם
לֵאכְלָה: ^ט זֶה הַדִּבָּר אֲשֶׁר צִוָּה יְהוָה לָקֶטְו מִמֶּנּוּ
אִישׁ לְפִי אָכְלוּ עֹמֵר לְגִלְגָּלַת מִסֹּפֶר נַפְשֹׁתֵיכֶם
אִישׁ לְאִשֶּׁר בָּאֵהֶל תִּקְחוּ: ^י וַיַּעֲשׂוּ־כֵן בְּנֵי
יִשְׂרָאֵל וַיִּלְקְטוּ הַמִּרְבָּה וְהַמִּמְעִיט: ^{יא} וַיִּמְדּוּ
בְּעֹמֶר וְלֹא הָעֲדִיף הַמִּרְבָּה וְהַמִּמְעִיט לֹא
הַחֲסִיר אִישׁ לְפִי־אָכְלוּ לָקֶטְו: ^{יב} וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה
אֲלֵהֶם אִישׁ אֶל־יֹתֵר מִמֶּנּוּ עַד־בָּקָר: ^{יג} וְלֹא־
שָׁמְעוּ אֶל־מֹשֶׁה וַיֹּתֵרוּ אֲנָשִׁים מִמֶּנּוּ עַד־בָּקָר
וַיִּרְם תּוֹלְעִים וַיִּבְאֵשׁ וַיִּקְצֹף עֲלֵהֶם מֹשֶׁה:
^{יד} וַיִּלְקְטוּ אוֹתוֹ בְּבָקָר בְּבָקָר אִישׁ כְּפִי אָכְלוּ וְחֵם
הַשֶּׁמֶשׁ וְנִמָּם: ^{טו} וַיְהִי | בַּיּוֹם הַשְּׁשִׁי לָקֶטְו לָחֶם
מִשָּׁנָה שְׁנֵי הָעֹמֶר לְאֶחָד וַיִּבְאֹו כָּל־נִשְׁיָאֵי הָעֵדָה
וַיִּגִּידוּ לְמֹשֶׁה: ^{טז} וַיֹּאמֶר אֲלֵהֶם הוּא אֲשֶׁר דִּבֶּר
יְהוָה שְׁבִתוֹן שְׁבִת־קֹדֶשׁ לַיהוָה מָחָר אֶת אֲשֶׁר־
תֹּאפּוּ אָפּוּ וְאֶת אֲשֶׁר־תִּבְשְׁלוּ בִשְׁלוּ וְאֶת כָּל־
הָעֲדָף הַנִּיחוּ לָכֶם לְמִשְׁמֶרֶת עַד־הַבָּקָר:
^{יז} וַיַּנִּיחוּ אוֹתוֹ עַד־הַבָּקָר בַּאֲשֶׁר צִוָּה מֹשֶׁה וְלֹא
הִבְאִישׁ וְרָמָה לֹא־הִיָּתָה בּוֹ: ^{יח} וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה
אֲכָלְהוּ הַיּוֹם כִּי־שֶׁבֶת הַיּוֹם לַיהוָה הַיּוֹם לֹא
תִמְצָאֶהוּ בַשָּׂדֶה: ^{יט} שֵׁשֶׁת יָמִים תִּלְקַטְהוּ וּבַיּוֹם
הַשְּׂבִיעִי שֶׁבֶת לֹא יִהְיֶה־בּוֹ: ^כ וַיְהִי בַּיּוֹם הַשְּׂבִיעִי
וַיִּצְאוּ מִן־הָעָם לָלֶקֶט וְלֹא מִצְאוּ: ^{כא} וַיֹּאמֶר
יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה עַד־אֲנִה מֵאֲנָתָם לְשֹׁמֵר מִצְוֹתִי
וְתוֹרָתִי: ^{כב} רְאוּ כִּי־יְהוָה נָתַן לָכֶם הַשֶּׁבֶת עַל־כֵּן
הוּא נָתַן לָכֶם בַּיּוֹם הַשְּׁשִׁי לָחֶם יוֹמִים שְׁבֹו |
אִישׁ תַּחְתּוֹי אֶל־יִצְאָ אִישׁ מִמִּקְמוֹ בַּיּוֹם
הַשְּׂבִיעִי: ^{כג} וַיִּשְׁבְּתוּ הָעָם בַּיּוֹם הַשְּׂבִיעִי:
^{כד} וַיִּקְרָאוּ בֵּית־יִשְׂרָאֵל אֶת־שְׁמוֹ מִן וְהוּא כְּזֹרַע
גֹּד לָכֵן וַיַּעֲמֵם כְּצִפְיָחַת בְּדִבְשׁ: ^{כה} וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה
זֶה הַדִּבָּר אֲשֶׁר צִוָּה יְהוָה מִלֵּא הָעֹמֶר מִמֶּנּוּ

משיחה. אמן בתיכון וביומיכון ובחני דכל בית ישראל,
בעגלא ובזמן קריב ואמרו אמן: אמן יהא שמה רבא מבד
לעלם ולעלמי עלמאי. יתברך: יהא שמה רבא מברך לעלם
ולעלמי עלמאי. יתברך, וישתבח, ויתפאר, ויתרומם,
ויתנשא, ויתהדר, ויתעלה, ויתהלל, שמה דקדשא
ברוך הוא. אמן לעלא מן כל ברכתא ושירתא,
תשבחתיא ונתתא, דאמירן בעלמא, ואמרו אמן: אמן

~ נקודות משיחות קודש ~ (היום יום' יג אדר שני)

ויבא עמלק וילחם עם ישראל בפרדים (יז, ח)

שרפו ישראל ידיהם מדברי תורה (מכילתא)

למוד התורה הוא על-מנת לעשות ולקיים. וכאשר יש
רפיון בלמוד התורה – בא עמלק וילחם עם ישראל (ראשי
תבות יש ששים רבוא אותיות לתורה) ומקור את קנשת
התורה. העצה לכך היא – בחר לנו אנשים, אנשי משה,
ואתפשטותא של משה, ראשי אלפי ישראל, שבכל דור
ודור. וצא הלחם בעמלק – לשון יחיד, כי התורה היא
נצחית בכל זמן ובכל מקום בשנה.

מפטיר ד' ויאמר יהוה אל-משה כתב זאת זכרון
בפפר ושים באזני יהושע פיימחה אמהל
את- (זכר)* זכר עמלק מתחת השמים: ויבן
משה מזבח ויקרא שמו יהוה א נסי: ויאמר
בייד על-כס יה מלחמה ליהוה בעמלק מדר

דר: פפפ

ק"ו פסוקים, י"ד אמו"ה סימן, פנא"ה סימן.

על-ריב | בני ישראל ועל נפתם את-יהוה לאמר
היש יהוה בקרבנו אם-אין: פ ח ויבא עמלק
וילחם עם-ישראל בפרדים: ט ויאמר משה אל-
יהושע בחר-לנו אנשים וצא הלחם בעמלק
מחר אנכי נצב על-ראש הגבעה ומטה האלהים
בידי: ויעש יהושע כאשר אמר-לו משה
להלחם בעמלק ומשה אהרן וחור עלו ראש
הגבעה: יא והיה כאשר ירים משה ידו וגבר
ישראל וכאשר יניח ידו וגבר עמלק: יב וידי
משה כבדים ויקחור-אבן וישמו תחתיו וישב
עליה ואהרן וחור תמכו בידי מזה אחד ומזה
אחד ויהי ידיו אמונה עד-בא השמש: יג ויחלש
יהושע את-עמלק ואת-עמו לפי-חרב: פ
ד ויאמר יהוה אל-משה כתב זאת זכרון בפפר
ושים באזני יהושע פיימחה אמהל את- (זכר)*
זכר עמלק מתחת השמים: טו ויבן משה מזבח
ויקרא שמו יהוה א נסי: טז ויאמר בייד על-כס
יה מלחמה ליהוה בעמלק מדר דר: פפפ

חצי קריש

יתגדל ויתקדש שמה רבא. אמן בעלמא די ברא
כרעותה וימליך מלכותה, ויצמח פורקנה ויקרב

(*) מנהיגו שאומרים פעמים מילת זכר. הראשון זכר (בסגול) והשני זכר (בצירה).

בעת הגבהת הספר תורה ואמירת וזאת התורה – אין מנהיגו להראות באצבע. * מנהיגו: מגביה הספר תורה
ולאחרי שמראה אותה לקהל חוזר ומניחה על הבימה וגוללה בעצמו. ואז יושב על הספסל ואחר כורך המפה
(= חוגר באבנט ועוטף במעיל). * כשמגביהין הספר תורה להראות הכתב לעם, כל אדם ישתדל לקרב עצמו
לבימה כדי שיוכל לקרא מה שכתוב בספר תורה בעת הגבהת הספר תורה, ויאמר:

וזאת התורה, אשר-שם משה לפני בני ישראל:

עניינים היא למחזיקים בה, ותמכיה מאשר. דרכיה דרכי-נעם, וכל-נתיבותיה שלום. ארץ ימים בימינה,
בשמאלה עשר וכבוד. יי חפץ למען צדקו, יגדיל תורה ויאדיר:

מדייקים לגלול הספר תורה נגד התפר, שמקום התפר יהיה באמצע הספר תורה מבחוק. * האבנט חוגרים
בתחילת שליש התחתון של הספר תורה.

שי למורא

עטרת מרים

וַיַּעַל בְּרַגְלָיו, הֶעֱלָה לְהַר תְּבוֹר, עִם הַלֵּכוֹ. **יא** הַקִּינִי, מִמִּשְׁפַּחַת הַקִּינִי, הֵם צֹאצְאֵי יִתְרוֹ שֶׁנֶּקְרָא "קִינִי". וְגַם נִקְרָא "הַכֵּב". נִפְרָד מִקֵּינִי, נִפְרָד מִמִּדְבָּר יְהוּדָה שֶׁשָּׁם יָשְׁבוּ מִשְׁפַּחַת הַקִּינִי, כְּמוֹ שֶׁכְּתוּב בַּתְּחִלָּה סֵפֶר שׁוֹפְטִים. מִכִּינִי חֲכָב, יֵשׁ מִפְּרָשִׁים, שְׂרָצָה לִזְמֶר שֶׁקֵּין הָיָה מִכִּינִי חֲכָב. **יד** קוֹם, אֵל תִּתְקַעַב

כָּאן בְּהַר תְּבוֹר. **טו** וַיָּנֶם בְּרַגְלָיו, כִּי שָׁלָא וְיִדְרֹהוּ. **טז** עַד אַחֶר, אִפְלוּ אַחֶר. **יז** אֶת נֶאֱדַר הַחֲלָב, הַשְׁקָתָהּ אוֹתוֹ חֶלֶב כִּי זֶה מִבְּיֹא תִרְדְּמָה. **כא** הַמִּקְבֶּת, מִין פְּרוֹשׁ שֶׁבוּ נוֹעֲצִים אֶת יְתֻדוֹת הָאֶהָל בַּקֶּרֶק. בְּלֹאט, בְּהִסְתֵּר וּבְחֹשֶׁאִי. בְּרַקְתּוֹ, בְּצִדְעוֹ, הוּא צִד הַמִּצָּח בְּקִרְבָּת הָאֵזֶן. וַיַּעַר, וַיְהִי

וַאֲת־נִפְתָּלִי קָדְשָׁה וַיַּעַל בְּרַגְלָיו עֲשֶׂרֶת אֲלָפֵי אִישׁ וַתַּעַל עִמּוֹ דְּבוּרָה: **יא** וַחֲבֵר הַקִּינִי נִפְרָד מִקֵּינִי מִכִּינִי חֲכָב חֲתָן מִשָּׁה וַיֵּט אֶהָלוֹ עַד־אֵלּוֹן בְּצַעֲנָנִים אֲשֶׁר אֶת־קֶדֶשׁ: **יב** וַיִּגְדּוּ לְסִיסְרָא כִּי עָלָה בָּרַק בֶּן־אֲבִינֵעָם הֶרֶם־תְּבוֹר: **יג** וַיִּזְעַק סִיסְרָא אֶת־כָּל־רִכְבּוֹ תִשַׁע מֵאוֹת רֶכֶב בְּרוֹל וְאֶת־כָּל־הָעָם אֲשֶׁר אִתּוֹ מִחֶרֶשֶׁת הַגּוֹיִם אֶל־נֶחַל קִישׁוֹן: **יד** וַתֹּאמֶר דְּבִרָה אֶל־בָּרַק קוֹם כִּי זֶה הַיּוֹם אֲשֶׁר נָתַן יְהוָה אֶת־סִיסְרָא בְּיָדְךָ וְלֹא תוֹכֵל עוֹד לְהִתְעַכֵּב בָּהֶר, אֵל תִּירָא לְדָרֵת לַעֲמִק, כִּי הִלָּא יְהוָה יֵצָא לִפְנֶיךָ וַיִּרֶד בָּרַק מִהַר תְּבוֹר וַעֲשֶׂרֶת אֲלָפִים אִישׁ אַחֲרָיו: **טו** וַיָּהֶם יְהוָה אֶת־סִיסְרָא וְאֶת־כָּל־הָרֶכֶב וְאֶת־כָּל־הַמִּחְנֶה לִפְנֵי בָרַק וַיִּרֶד סִיסְרָא מֵעַל הַמִּרְפָּה וַיָּנֶם בְּרַגְלָיו לְכָל יֵצִיר אוֹתוֹ מִי מִכִּינִי יִשְׂרָאֵל וַיַּחֲפֹשׂ אוֹתוֹ: **טז** וּבָרַק רָדַף אַחֲרֵי הָרֶכֶב וְאַחֲרֵי הַמִּחְנֶה עַד חֶרֶשֶׁת הַגּוֹיִם וַיִּפֹּל חֶרֶשֶׁת הַגּוֹיִם וַיִּפֹּל כָּל־מִחְנֶה סִיסְרָא לִפְנֵי־חֶרֶב לֹא נִשְׁאָר עַד אַחֶר אִפְלוּ אַחֶר: **יז** וְסִיסְרָא גַם בְּרַגְלָיו אֶל־אֶהָל לְצַד הָאֶהָל יַעַל אֶשֶׁת הַקִּינִי כִּי שָׁלוֹם בֵּין יִבְיָן מֶלֶךְ־חֲצוֹר וַיָּבִין בֵּית חֲבֵר הַקִּינִי כִּי שָׁלוֹם בֵּין הַקִּינִי וְלָהּ חֶשֶׁב לְהַמְלֵט שָׁמָּה: **יח** וַתֵּצֵא יַעַל לְקִרְיַת סִיסְרָא כִּי רָאִתָּה שֶׁהָיָה כְּמִסְתַּפֵּק אִם לִילֵךְ לְאֶהָלָה אִם לָנוֹם עוֹד לְהֵלֵךְ, וַתֹּאמֶר אֵלָיו סוּרָה אֲדֹנִי סוּרָה אֵלִי אֶל־תִּירָא וַיִּסֵּר אֵלָיָהּ הָאֶהָלָה וַתִּכְסְּהוּ בְּשִׁמְכָהּ: **יט** וַתֹּאמֶר אֵלָיָהּ הַשְׁקִינִי־נָא מַעֲט־מַיִם כִּי צָמְתִּי וַתִּפְתָּח אֶת־נְאוֹד הַחֲלָב וַתִּשְׁקֶהוּ וַתִּכְסְּהוּ: **כ** וַתֹּאמֶר אֵלָיָהּ עֲמֹד פֶּתַח הָאֶהָל וְהָיָה אִם־אִישׁ יָבֹא וּשְׂאֵלְךָ וַתֹּאמֶר הִישָׁפָה אִישׁ וְאִמְרַת אֵין: **כא** וַתִּקַּח יַעַל אֶשֶׁת־חֲבֵר אֶת־יֵתֶד הָאֶהָל וַתִּשֶׂם אֶת־הַמִּקְבֶּת בִּידָהּ וַתְּבוֹא אֵלָיו בְּלֹאט

צָמְתִּי וַתִּפְתָּח אֶת־נְאוֹד הַחֲלָב וַתִּשְׁקֶהוּ כִּי חֶלֶב מִבְּיֹא תִרְדְּמָה וַתִּכְסְּהוּ: **כב** וַתֹּאמֶר אֵלָיָהּ עֲמֹד וַיִּזְעַק וַיִּשְׁפֹּץ הָאֶהָל וַתִּשֶׂם אֶת־הַמִּקְבֶּת בִּידָהּ וַתִּתְקַע אֶת־הַיֵּתֶד בְּרַקְתּוֹ וַתִּצָּנַח בְּאֶרֶץ הַיַּד עֲבִירָה רָקוֹת וַתִּקְעָה בְּאֶרֶץ

ענף מינסתו ברקליו. **כד**) וקשה, וחקקה. **ב**) בפרע פרעות בישראל, בנקם נקמות בגוים על ידי ישראל. **בהתנדב עם**, ובשביל מה שנתן ח' בלב העם להתנדב ללכת למלחמה. **ג**) שמעו מלכים, מלכי הגוים, שמעו את אשר אני דובר, ותפחדו מלהלחם עוד בישראל. פרוש אחר, "מלכים", הם ישראל, קענן שאמרו ח"ל "כל ישראל

בני מלכים הם". **האזינו**, הפו און לשמע. **רונים**, שרים, ארונים. **אנכי לה' אנכי אשירה**, על אשר אנכי לה' ולחלקו לחאמין בו, לכן אנכי אשירה על התשועה שעשה לי ה'. **ד**) בצאתך משעיר, בשציאת לפני בני ישראל קשעברו את הר שעיר, שאו התחילו להלחם בסיוון ועוג. **בצעדך** משרה אדום, הוא כפל ענין של "בציאתך משעיר" במלים אחרות. **ארץ רעשה**, כל מלכי האדמה נרעשו ונפחדו. **גם שמים נטפו**, גם המלאכים שרי האמות של הגוים חרדו, וכאלו זעה נטפה מהם מרב פחד. **גם עבים וגו'**, גם העננים נטפו מים בקול המון קושם בשביל להחריד ולבלבל את הגוים. **ה**) הרים נזלו, גם ההרים פאלו נטפו זעה מגדל הרעדה. **זה סיני**, זה הר סיני, שנאמר בו "ויתרד כל הקר" (שמות יט. יח.) **בימי שמגר**, בימי השופט שמגר. **בימי יעל**, גם יעל היתה שופטת. **חדלו ארחות**, בימיהם לא היתה תשועה שלמה, ולא חרדו הגוים מפחד ה', ולכן חדלו חולכי ארץ, כי פחדו מהגוים. **ילכו ארחות עקלקלות**, היו חולכים בדרכים מעקלות, כדי שלא ירגישו בהם האויבים. **ז**) חדלו פרזון, מפחד האויבים, הפסיקו לשבת בערי הפרוות שאין להן חומה. **בישראל חדלו**, רק בישראל חדלו. **אבל הגוים לא פחדו** מישראל לשבת בערי הפרוות, כי ידם היתה תקופה עד שקמתי, כמו עד שקמתי. **כי עקשו היתה תשועה שלמה**, וישבו ישראל בערי הפרוות, וילכו בנתיבות ודרכים ושרות, ללא פחד מהגוים. **אם בישראל**, כאם המישרת את בניה לישר דרכם, בן אני לישראל. **ח**)

והוא נרדם משנת החל ויעף כי גם ברקליו וימת: **כב** והנה ברק רדף את סיסרא לבקשו באשר הוא שם ותצא יעל לקראתו ותאמר לו לך ואראך אתי האיש אשר-אתה מבקש ויבא אליה והנה סיסרא נפל מת והיתה ברקתו: **כג** ויכנע אלהים ביום ההוא את יבין מלך-כנען לפני בני ישראל:

כד ותלך יד בני-ישראל הלוד וקשה בכל פעם יותר על יבין מלך-כנען עד אשר הכריתו את יבין מלך-כנען: **א** ותשר מלשון שירה דבורה וברק בראביגעים ביום ההוא לאמר שבני ישראל יאמרו: **ב** בפרע פרעות בנקום ה' נקמות בישראל על ידי ישראל בהתנדב עם לצאת למלחמה עם כי ראו חולשתם וזכות סיסרא, בעבור שתי אלה ברכו יהוה: **ג** שמעו מלכים של האמות האזינו רונים כדי שיראו מלחמת ישראל, על אשר אנכי ליהוה ולחלקו לחאמין בו, לזה אנכי אשירה על התשועה הפאה לי מפני אומר ליהוה אלהי ישראל: **ד** יהוה בצאתך משעיר להלחם בסיוון ועוג בצעדך משרה אדום ארץ רעשה חריד ורעיש כל מלכי האדמה גם-שמים נטפו באילו השמים והעבים נטפו והיו למים. והנה אמר זה למשל על מלחמת סיוון ועוג גם-עבים נטפו מים בקול המון הנשם: **ה** הרים נזלו מגדל הרעדה, ונטפו זעה מפני יהוה זה הר סיני מפני פחד יהוה אלהי ישראל הנלחם לישראל: **ו** בימי השופט שמגר בן ענל ובימי יעל ששפטה באותה תקופה, לא היתה תשועה שלמה לישראל ולא חרדו הגוים מפחד ה'. **בני ישראל חדלו** מנעו ארחות דרכים וחלכי נתיבות ושבילים, כי היו יראים לצאת לדרכם מפני האויבים ולכן והיו חולכים ארחות עקלקלות בהקבא שלא ומצאם האויב: **ז** חדלו פרזון ערי הפרוי כי פחדו לשבת שם, ורק בישראל חדלו ולא בגוים. **בן היה עד שקמתי** אני דבורה שקמתי אני להיות אם ומנהיגה בישראל: **ח** כי

ותתקע את-היתד ברקתו ותצנח בארץ והוא נרדם ויעף וימת: **כב** והנה ברק רדף את-סיסרא ותצא יעל לקראתו ותאמר לו לך ואראך אתי האיש אשר-אתה מבקש ויבא אליה והנה סיסרא נפל מת והיתה ברקתו: **כג** ויכנע אלהים ביום ההוא את יבין מלך-כנען לפני בני ישראל: **כד** ותלך יד בני-ישראל הלוד וקשה על יבין מלך-כנען עד אשר הכריתו את יבין מלך-כנען: **א** ותשר דבורה וברק בראביגעים ביום ההוא לאמר: **ב** בפרע פרעות בישראל בהתנדב עם ברכו יהוה: **ג** שמעו מלכים האזינו רונים אנכי ליהוה אנכי אשירה אומר ליהוה אלהי ישראל: **ד** יהוה בצאתך משעיר גם-שמים נטפו גם-עבים נטפו יהוה זה סיני מפני יהוה אלהי ישראל: **ו** בימי שמגר בן ענל בימי יעל חדלו ארחות והלכי נתיבות ילכו ארחות עקלקלות: **ז** חדלו פרזון בישראל חדלו עד שקמתי דבורה שקמתי אם בישראל: **ח** כי

שי למורא

עטרת מרים

באשר יבחר ישראל אלהים חדשים או לא להם שערים מלחמה בערוי לעונש. אבל כשהיו ישראל עושים רצון ה', וזה היה כימי יהושע מִגֵּן אִסִּירָאָה לא היה צריך להם מִגֵּן וְלִמְחָ בְּאַרְבָּעִים אֶלֶף בִּישְׂרָאֵל אצל בני גֵּר וּבְנֵי רֵאיוֹן אף שהיו אז חלוצי צבא: ט מעמק לבי לחוקקי ישראל

בִּישְׂרָאֵל הַמִּתְנַדְּבִים בָּעַם

לְהַשְׁלִים וּלְמַדֵּם תּוֹרָה בְּרָכוּ יְהוָה

שֶׁהֵנִיעַ אוֹיְבֵיכֶם לַפְּנֵיכֶם: י אֲתֵם

הַשָּׂרִים רִכְבִּי אֲתַנּוֹת צְהָרוֹת

לְבָנוֹת, וְהַחֲכָמִים יֵשְׁבִי עַל־מִדִּין עַל

הַמִּשְׁפָּט וְהַלְכִי עַל־דֶּרֶךְ הַפְּתִירִים

שִׁיחוּ וְדַבְּרוּ הַחֲלוֹת ה': יא תְּמוֹנֶת

מִה שֶׁהָיָה נִשְׁמַע מִקּוֹל מְחַצְצִים

מוֹרֵי הַצִּים בֵּין מִשְׁאֲפִים בֵּין

הַחֲלָכִים לְשֹׂאכֹת מִים, שֶׁם יִתְנֹוּ יַעֲרִי

צִדְקוֹת יְהוָה שֶׁהִבְרִית אֶת אוֹיְבֵיהֶם

הַמִּצָּרִים צִדְקָתָה שֶׁעָשָׂה לַעֲרֵי פְרוּזֹנוֹ

הַפְּרִזִּים בִּישְׂרָאֵל בְּחַיֵּית הַתְּשׁוּעָה כִּי

אֲזַ יֵרְדּוּ לַשָּׁעָרִים חֲזוֹר לַעֲרֵיהֶם

הַפְּרִזִּים עִם־יְהוָה: יב עוֹרֵי בְּנֵלֹל

גֹּדֵל הַנֶּסֶם הָיָה עוֹרֵי הַתְּעוֹרֵרִי דְּבוּרָה

הַתְּחַנּוּן לְדַבֵּר בְּשִׁיר עוֹרֵי עוֹרֵי

דְּבַר־שִׁיר בַּתְּחַנּוּן חֲשִׁיר תַּחֲנֵּן

הַתְּשׁוּעָה קוֹם בְּרָק כִּי לֹא הִצְרִיךְ

לְהִלָּחֵם וְשִׁבְחָה שְׁבִיחָה עֲלֵיד רַק

לְשַׁלֵּל שְׁלָל הָאֵיב, בְּרִאֲבִינֵעַם:

יג אֲזַ כֹּאשֶׁר יִתְחַנֵּן חֲשִׁיר יֵרֵד רֵדוֹ

שְׁרִיד תִּשְׁאָר מִיִּשְׂרָאֵל לְמִשְׁוֹל

לְאֲדִירִים עִם בְּאֲדִירֵי הַגּוֹיִם יְהוָה

יֵרֵד־ יִתֵּן לִי מִמִּשְׁלַח בְּגָבוּרִים שֶׁל

הַגּוֹיִם: יד מִי הָיָה הָאֲדִירִי? מִנִּי

מִן אֶפְרַיִם, וְאַ שְׂרָשֶׁם הַחֲשִׁיר הָיָה

יְהוֹשֻׁעַ בֶּן נֹון, לְדוֹת בְּעַמְלָק אַחֲרִיד

קוֹם מִשְׁבֵּט בְּנֵי־מִינִן שְׂאוֹל בֶּן קִישׁ

בְּעַמְמִיד שֶׁהוּא הָיָה עַמִּיד וּשְׁבִטָּה, לֹא כֵן בְּמִלְחָמָה הוּאֹת לֹא הִלְכוּ גְבוּרִים,

אֶלֹא מִנִּי מְכִיר שִׁירָדוֹ עִמִּי הָיוּ מְחַקְקִים חֲכָמִים בְּרַת דִּין, לֹא אֲנִשׁ חֵל

לְמִלְחָמָה וּמִזְבוֹלָן הָיוּ מְשָׁכִים בְּשִׁבְטֵי סִפֵּר סוֹפְרִים לֹא אֲחִיו מִן וְחֶרֶב:

טו וְשָׂרֵי בִישְׂשֶׁכָּר שֶׁהִלְכוּ עִם־דְּבָרָה הָיוּ רַק חֲכָמִים בַּתּוֹרָה וְיִשְׁשֶׁכָּר בֶּן

נָאֻמָּה, הֵלֵךְ עִם בְּרָק בְּעֶמְק שִׁלָּח בְּרַגְלָיו כִּי לֹא הָיָה לוֹ רִכָּב וְסוֹס וְלֹא

אֲנִשׁ חֵל לְמִלְחָמָה, וְאוֹלֵם בְּפִלְגָּוֹת רֵאיוֹן שֶׁנִּחַלֵּל לְבוֹ מִלְּחָמָה עִם שְׂאֵר

יִשְׂרָאֵל לְמִלְחָמָה גְּדִלִים נִתְרַבּוּ וְהַשְׂאִירֵי חֲקֵק־לֵב שְׂרִיטוֹת עֲמָקוֹת וְשִׁבְרוֹן

בְּעַמְמִיד שֶׁהוּא הָיָה עַמִּיד וּשְׁבִטָּה, לֹא כֵן בְּמִלְחָמָה הוּאֹת לֹא הִלְכוּ גְבוּרִים,

אֶלֹא מִנִּי מְכִיר שִׁירָדוֹ עִמִּי הָיוּ מְחַקְקִים חֲכָמִים בְּרַת דִּין, לֹא אֲנִשׁ חֵל

לְמִלְחָמָה וּמִזְבוֹלָן הָיוּ מְשָׁכִים בְּשִׁבְטֵי סִפֵּר סוֹפְרִים לֹא אֲחִיו מִן וְחֶרֶב:

טז וְשָׂרֵי בִישְׂשֶׁכָּר שֶׁהִלְכוּ עִם־דְּבָרָה הָיוּ רַק חֲכָמִים בַּתּוֹרָה וְיִשְׁשֶׁכָּר בֶּן

נָאֻמָּה, הֵלֵךְ עִם בְּרָק בְּעֶמְק שִׁלָּח בְּרַגְלָיו כִּי לֹא הָיָה לוֹ רִכָּב וְסוֹס וְלֹא

אֲנִשׁ חֵל לְמִלְחָמָה, וְאוֹלֵם בְּפִלְגָּוֹת רֵאיוֹן שֶׁנִּחַלֵּל לְבוֹ מִלְּחָמָה עִם שְׂאֵר

יִשְׂרָאֵל לְמִלְחָמָה גְּדִלִים נִתְרַבּוּ וְהַשְׂאִירֵי חֲקֵק־לֵב שְׂרִיטוֹת עֲמָקוֹת וְשִׁבְרוֹן

שָׁעָרִים, אִזְ הִזְקָיו לְמִלְחָמָה בְּשָׁעָרֵי עָרֵיהֶם. מִגֵּן אִם יִרְאָה וְלִמְחָ בְּאַרְבָּעִים אֶלֶף בִּישְׂרָאֵל, רָאוּ עֲתָה בַּתְּנַדְּבָכֶם, אִם יִרְאָה בִּישְׂרָאֵל מִגֵּן וְלִמְחָ בְּשִׁבּוֹל לְהִלָּחֵם בְּאַרְבָּעִים אֶלֶף רֹאשֵׁי גִדְדֵי צְבָאוֹת שֶׁהִבִּיאוּ סִיכָרָא עֲלֵיכֶם.

וְכֹלֵם הַמָּקוֹם הַקֵּב"ב בְּמִלְחָמַת הַפּוֹדֵבִים, וְנִחַל קִישוֹן גָּרָפָם. טז לְבִי, מַעֲמֵק לְבִי

וְרִצְוִי אוֹמְרָת אֲנִי. לְחוֹקְקֵי יִשְׂרָאֵל,

לְחַכְמֵי יִשְׂרָאֵל וְסוֹפְרֵיהֶם שְׂבוֹתֵיהֶם אֶת

הַחֲקִים. הַמִּתְנַדְּבִים בָּעַם, שֶׁהִתְנַדְּבוּ בָּעַם לְצֵאת לְמִלְחָמָה. בְּרָכוּ

ה', בְּרַכּוּהוּ וְשׁוּבוּ אֵלָיו. יז רִכְבִּי

אֲתַנּוֹת צְהָרוֹת, הַפְּתִירִים וְהַשָּׂרִים

שֶׁרִכְבּוּ מַעֲכִשׁוּ עַל אֲתַנּוֹת לְבָנוֹת

הַחֲשׁוֹבוֹת, מְבִיל פֶּחַד וְדָאָה מֵאוֹיֵב.

יִשְׁבִּי עַל מִדִּין, וְאוֹתָם הַדִּינִים

שִׁישְׁכִּים עַל הַדִּין לַעֲשׂוֹת מִשְׁפָּט,

מַעֲכִשׁוּ יוֹכִלוּ לַעֲשׂוֹת בְּפִרְהִסָּא מְבִיל

פֶּחַד מוֹשִׁלִּים זִרִּים. וְהוֹלִכִי עַל דֶּרֶךְ,

הַחֲלָכִים וְגַלִּי, שִׁיחוּ, דַּבְּרוּ וְסִפְרוּ אֶת

הַתְּשׁוּעָה הַזֹּאת. יא מִקּוֹל

מְחַצְצִים בֵּין מִשְׁאֲפִים, מִקּוֹל יוֹרֵי

הַצִּים לֹא הָיוּ וְכֹלֵם לְשֹׂאכֹת מִים.

יִתְנֹוּ, וְלִמְדוּ וְשִׁנְנוּ. צִדְקוֹת פְּרוּזֹנוֹ

בִּישְׂרָאֵל, שֶׁהִשְׁקִים אֶת יִשְׂרָאֵל לְשִׁבֹן

בְּפְרוּזוֹת, אֲזַ יֵרְדּוּ לַשָּׁעָרִים, חֲזוֹר

לַעֲרֵי מוֹשְׁבוֹתֵיהֶם שֶׁבְּרָחוּ מִתָּמָם. יב

עוֹרֵי עוֹרֵי דְּבוּרָה, הַתְּחַנּוּן

בְּשִׁירָתָה. וְרַבּוֹתֵינוּ אָמְרוּ, מִפְּנֵי

שֶׁהִתְחַלְלָה וְאִמְרָה "עַד שֶׁשְׁמִיתִי

דְּבוּרָה", הַסְּתַלְקָה מִפְּנֵה רֹחַ הַקֹּדֶשׁ.

וְשִׁבְחָה שְׁבִיחָה, תַּחַן אֶת הָאוֹיְבִים

בְּשִׁבְיָה. יג אֲזַ יֵרֵד שְׁרִיד, אֲזַ יִמְשְׁלוּ

הַשְׂרִידִים שֶׁנִּשְׂאָרוּ מִיִּשְׂרָאֵל. לְאֲדִירִים

עִם, בְּחֻקִּים שְׂבָאוֹת הַעוֹלָם. ה' יֵרֵד

לִי בְּגָבוּרִים, ה' יִתֵּן לִי מִמִּשְׁלַח

בְּגָבוּרֵי הַגּוֹיִם. יד מִנִּי אֶפְרַיִם, מִשְׁבֵּט אֶפְרַיִם. שְׂרָשֶׁם בְּעַמְלָק, נְשִׂאִים

שֶׁל שֵׁבֶט אֶפְרַיִם לָחֵם רָאוּשׁוֹן בְּעַמְלָק, וְהוּא יְהוֹשֻׁעַ בֶּן נֹון. אַחֲרִיד בְּנֵי־מִינִן

בְּעַמְמִיד, אַחֲרִיד קוֹם מִשְׁבֵּט בְּנֵי־מִינִן שְׂאוֹל בֶּן קִישׁ וְהָלַח בְּעַמְלָק בְּרַב עַם.

מִנִּי מְכִיר יֵרְדוּ מְחַקְקִים, מִנִּי מְכִיר בֶּן מַעֲשָׂה, יֵרְדוּ מְחַקְקִים, הֵם

הַגְּדוֹלִים וְהַחֲכָמִים, לְהִלָּחֵם נֶגֶד סִיכָרָא. וּמִזְבוֹלָן מוֹשְׁכִים בְּשִׁבְטֵי סוֹפֵר,

וְכֵן מִשְׁבֵּט וְכוּלָן יֵרְדוּ לְמִלְחָמָה נֶגֶד סִיכָרָא אֶפְלוּ הַסּוֹפְרִים וְהַחֲכָמִים, וְכִלְ־שִׁפֹּן

שְׂאֵר הָעַם. מוֹשְׁכִים, מוֹתָבִים בְּמִשְׁכִּית הָעַם. בְּשִׁבְטֵי סוֹפֵר, הָעַם (הַקְּנָה)

שֶׁבוּ מוֹתָב הַסּוֹפֵר. טז וְשָׂרֵי בִישְׂשֶׁכָּר, וְהַשָּׂרִים שֶׁבְּשִׁבְטֵי יִשְׁשֶׁכָּר, הֵם

הַסְּתַנְדְּרִין שֶׁעוֹסְקִים בַּתּוֹרָה וְהָיוּ עִם דְּבוּרָה לְלַמֵּד תּוֹרָה לְכָל הָעַם. וְיִשְׁשֶׁכָּר בֶּן בְּרָק וְגו', וְכָל הָעַם שֶׁל שֵׁבֶט יִשְׁשֶׁכָּר, בֶּן הָיָה עִם בְּרָק לְדַרֵּשׁ לְמִלְחָמָה נֶגֶד

סִיכָרָא. בְּעַמְק שִׁלָּח בְּרַגְלָיו, שֶׁאִמְרָה דְּבוּרָה לְבָרַק לְדַרֵּשׁ מִן הָהָר אֶל הָעַמְק לְקִרְאָת הַמִּלְחָמָה, יֵרֵד שֵׁבֶט יִשְׁשֶׁכָּר כְּמוֹ שֶׁצִּוָּה בְּרָק וְהֵלֵךְ אַחֲרָיו עִם הַלְכוֹת שֶׁל

בְּרָק. טז בְּפִלְגָּוֹת רֵאיוֹן, אֲבָל בַּחֲלוּקֵי לְבוֹ שֶׁל רֵאיוֹן. גְּדוֹלִים חֲקֵקִי לֵב, כְּלוּמָר, רֹאשִׁי לְחֶשֶׁב פֶּלֶא מוֹשְׁבוֹת רַבּוֹת לְחִבּוֹן הַדְּבָר, מִה זֶה הָיָה לוֹ שֶׁנִּחַלֵּק מִן

בְּעַמְמִיד שֶׁהוּא הָיָה עַמִּיד וּשְׁבִטָּה, לֹא כֵן בְּמִלְחָמָה הוּאֹת לֹא הִלְכוּ גְבוּרִים, אֶלֹא מִנִּי מְכִיר שִׁירָדוֹ עִמִּי הָיוּ מְחַקְקִים חֲכָמִים בְּרַת דִּין, לֹא אֲנִשׁ חֵל לְמִלְחָמָה וּמִזְבוֹלָן הָיוּ מְשָׁכִים בְּשִׁבְטֵי סִפֵּר סוֹפְרִים לֹא אֲחִיו מִן וְחֶרֶב: טז וְשָׂרֵי בִישְׂשֶׁכָּר שֶׁהִלְכוּ עִם־דְּבָרָה הָיוּ רַק חֲכָמִים בַּתּוֹרָה וְיִשְׁשֶׁכָּר בֶּן נָאֻמָּה, הֵלֵךְ עִם בְּרָק בְּעֶמְק שִׁלָּח בְּרַגְלָיו כִּי לֹא הָיָה לוֹ רִכָּב וְסוֹס וְלֹא אֲנִשׁ חֵל לְמִלְחָמָה, וְאוֹלֵם בְּפִלְגָּוֹת רֵאיוֹן שֶׁנִּחַלֵּל לְבוֹ מִלְּחָמָה עִם שְׂאֵר יִשְׂרָאֵל לְמִלְחָמָה גְּדִלִים נִתְרַבּוּ וְהַשְׂאִירֵי חֲקֵק־לֵב שְׂרִיטוֹת עֲמָקוֹת וְשִׁבְרוֹן

לב: מז ראוּבֵן לָמָּה יִשְׁבֶּתָּ רְגִיעַ בֵּין הַמִּשְׁפָּתִים עַל הַגְּבֹל בְּמִקְוֵי לִשְׁמֹעַ שְׂרָקוֹת עֲדָרִים וְלֹא בָאתָ לַעֲזֹרֵת יִשְׂרָאֵל לְמַלְחָמָה הַזֹּאת. אֲדָּה לְמוֹתֶר לְחִקּוֹר לְפִלְגָּנוֹת רְאוּבֵן שֶׁנִּפְדָּר מִן הַמַּלְחָמָה בִּי גְדוּלִים יֵשׁ צוּרָה בְּהַרְבֵּה חֲקִירֵי־לֵב בְּרִי הַשִּׁפְלִי אֲמַתֵּת הַדָּבָר: יז גַּם גִּלְעָד בַּעֲבַר הַיַּרְדֵּן שָׁכֵן

וְלֹא בָּא אֶל הַמַּלְחָמָה וְדָן לָמָּה יִגְוֹר יִקְבֹּץ נִכְסָיו עַל אֲנִיּוֹת לְהַנִּיחַ אוֹתָם לַעֲבֹר הַיַּרְדֵּי, אֲשֶׁר יֵשֶׁב לְחוּף יַמִּים וְעַל מִפְרָצָיו אֲשֶׁר מִפְסִיקִים בֵּינוֹ לְבֵן הָאוֹיֵב יִשְׁכּוּן בְּשֶׁקֶט בֶּל יִבְאוּ בָהֶם הַנָּזִים: יח אוֹלָם וְזִלְזוֹן עֲשֵׂה הַטּוֹב עִם חֶרֶף בִּזָּה נִפְשׁוֹ לְמוֹת בַּמַּלְחָמָה וְנִפְתָּלִי כְּמוֹהוּ לֹא חָשׁ לְמוֹת עַל מְרוֹמֵי שָׂדֶה בְּמָקוֹם הַמַּלְחָמָה: יט בָּאוּ מַלְכִּים מֵאַרְצוֹת אֲחֵרוֹת לַעֲזֹרֵת סִיכְרָא נִלְחָמוּ אִזּוּ בַּעַת הַלָּחֶם סִיכְרָא, נִלְחָמוּ בַּעֲבוּרֵי מַלְכֵי כְּנָעַן כִּי בִתְעַנְדָּה נִלְחָמוּ וַחֲצָה הַמַּחֲנֶה הִנִּיעַ עַל־מִי מִגְדוֹ, בְּלִי תְּמוּדָה בָּאוּ לַעֲזֹרָתוֹ כִּי בָּצַע שָׂכָר-כֶּסֶף לֹא לָקְחוּ: כ לא בְּחֶרֶם נִצְחוּ לְסִיכְרָא אֲדָּה מִן שְׁמִים נִלְחָמוּ מֵאֵת ה' וַתִּבְרָךְ בָּא לָחֶם וְהַנֶּזֶק, בָּאוּ הַבּוֹכָבִים סִיכְרָא מִמִּסְלוֹתֶם וַיִּרְדּוּ וְנִלְחָמוּ עִם סִיכְרָא: כא הַמַּלְחָמָה הָיְתָה בְּשֶׁפֶת הַנַּחַל, וּבְנֵם נִחַל קִישׁוֹן גִּרְפָּם שִׁמְשָׁם נִחַל קְדוּמִים אֲשֶׁר הָיָה מִקְדָּם נִחַל קִישׁוֹן שְׁמִיכָיו מַעֲשִׂים הָיָה, עַד אֲשֶׁר תִּדְרָכִי נִפְשִׁי אֲנִי בַּעֲצָמִי וְהַעֲבַרְתִּי אוֹתוֹ עַד בְּעוֹן מִבְּלִי נֹקֵם: כב אִזּוּ הִלָּמוּ נִשְׁבְּרוּ עֲקִבֵּי סוּם סִיכְרָא מִדִּהְרֹת מִדְּלִיגַת רִגְלֵי הַסּוּם בָּבֶת, מִן דִּהְרֹת אֲבִירָיו סוּסִים הָאֲבִירִים: כג אִזּוּ קָלְלוּ אֹתָם הַמָּקוֹם מִרְזוֹ שְׂדֵהָ קְרוֹב לְמָקוֹם הַמַּלְחָמָה אֲמַר מִלֵּאָדָּה יִהְיֶה אִזּוּ אִזּוּ קָלְלוּ יִשְׁבִּיָּה כִּי לֹא־בָאוּ לַעֲזֹרָת עַם יִהְיֶה לַעֲזֹרָת יִהְיֶה

בַּגְּבוּרִים כְּבִיכּוֹל, שְׁמִי שְׁהוּא עֲזָרָה אֶת יִשְׂרָאֵל, כַּעֲזָרָה אֶת הַשִּׁבְעָה: כד אֲמַנֵּם תִּבְרָךְ תִּתֵּנָה בְּרוּכָה מְנַשֵּׁים יַעֲלֶה אֶשֶׁת חֶבֶר הַקִּינִי כִּי עֲזָרָה לָחֶם בְּהִרְיַת סִיכְרָא, וְיִוָּתֵר מְנַשֵּׁים צִדְקָנִית וְצַנְעוֹת הַיּוֹשְׁבוֹת בְּאֶהֱל תִּבְרָךְ תִּתֵּנָה בְּרוּכָה יַעֲלֶה: כה מִן מִן שָׂאֵל סִיכְרָא, וְהָיָה חֶלֶב נִתְּנָה בְּכַדִּי לְהַבִּיא עָלָיו תִּרְדֵּמָה בְּסִפְפֵּל חֲשׁוֹב הָרָאִי לְהַאֲבִיל בּוֹ אֲדִירִים הַקְּרִיבָה חֲמָאָה שׁוֹמֵן הַחֶלֶב:

מִפִּי הַנְּשִׁים. מְנַשֵּׁים בְּאֶהֱל תִּבְרָךְ, מִפִּי נָשִׁים צִדְקָנִית וְצַנְעוֹת הַיּוֹשְׁבוֹת בְּאֶהֱל תִּבְרָךְ וְתִקְּנֵם הַבְּרָכָה. כו) בְּסִפְפֵּל אֲדִירִים הַקְּרִיבָה חֲמָאָה, בְּרִי שִׁיחָה

הַמַּלְחָמָה. מז) לָמָּה יִשְׁבֶּתָּ בֵּין הַמִּשְׁפָּתִים, אִתָּה שֹׁכֵט רְאוּבֵן, לָמָּה יִשְׁבֶּתָּ בֵּין הַמִּשְׁפָּתִים, בֵּין מַעֲרֻכּוֹת וְגִדְרוֹת הַצֹּאן. לִשְׁמֹעַ שְׂרָקוֹת עֲדָרִים, בְּלִמְדָּה יוֹשֵׁב אֲצֵל עֲדָרֵי צֹאנָה, וְלֹא בָאתָ לַעֲזֹרֵת אֶת יִשְׂרָאֵל בַּמַּלְחָמָה הַזֹּאת. יז) גִּלְעָד בַּעֲבַר הַיַּרְדֵּן שָׁכֵן, וְלֹא בָּא לַעֲזֹרֵת בַּמַּלְחָמָה. (וְאֶפְרַיִם עַל־פִּי שֶׁנֶּאֱמַר לְעִיל שְׁמִכֵּנוּ מְכִיר בֶּן מַנְשֶׁה יִרְדּוּ מִחוֹקְקִים, יֵשׁ לִמְדָּה שְׂכָן מְדָרָה בְּאִיר בֶּן מַנְשֶׁה). וְדָן לָמָּה יִגְוֹר אֲנִיּוֹת, שֹׁכֵט דָּן הַכִּנִּים אֶת רִכְוָשׁוֹ בְּסִפְיּוֹת לַעֲמֹד וּלְכִרָּת. וּבְחֶרֶם קָבַח שֶׁחֲפָנָה לִמְדָּה שֶׁעָבַר אֶת הַיַּרְדֵּי, וְשֵׁם נִכְסָיו בְּסִפְיּוֹת. אֲשֶׁר יֵשֶׁב לְחוּף יַמִּים, שְׁשֵׁם הָיָה חֶלְקִי. וְעַל מִפְרָצָיו יִשְׁכּוּן, וְלֹא הִשְׁתַּמָּה בַּמַּלְחָמָה מִשּׁוֹם שְׂדֵהָ לֹא לַשִּׁמְרָה עַל הַמִּקְוִיּוֹת הַפְּרוֹצִים בְּאַרְצוֹ שֶׁלֹּא יִבְאוּ שָׁם הָאוֹיֵבִים. יח) וְזִלְזוֹן עִם חֶרֶף נִפְשׁוֹ לְמוֹת, אֲבָל שֹׁכֵט וְזִלְזוֹן עֲשֵׂה הַטּוֹב, וּבִזָּה אֶת נִפְשׁוֹ וְלֹא חֲשֵׁשׁ מִן יְמוֹת בַּמַּלְחָמָה. וְנִפְתָּלִי, וְגַם נִפְתָּלִי כְּמוֹ וְזִלְזוֹן. עַל מְרוֹמֵי שָׂדֶה, עַל הַר תְּבוּרִי. יט) בָּאוּ מַלְכִּים נִלְחָמוּ, מַלְכֵי אֲרָצוֹת בָּאוּ לַעֲזֹרֵת סִיכְרָא וְנִלְחָמוּ בִּשְׂבִילֹהוּ. אִזּוּ נִלְחָמוּ מַלְכֵי כְּנָעַן, אִזּוּ בַּעַת הַלָּחֶם סִיכְרָא, נִלְחָמוּ לַעֲזֹרָתוֹ מַלְכֵי כְּנָעַן בָּעֵם רַב אֲשֶׁר עָמְדָם. בִּתְעַנְדָּה עַל מִי מִגְדוֹ, רֹאשׁ הַמַּחֲנֶה שֶׁלָּחֶם הָיָה בִּתְעַנְדָּה, וְהָיָה מִנִּיעַ עַד מִי מִגְדוֹ. בָּצַע כֶּסֶף לֹא לָקְחוּ, חֲנָם בָּאוּ לַעֲזֹרָת סִיכְרָא וְלֹא בִקְשׁוּ מִמֶּנּוּ שָׂכָר. כ) מִן שְׁמִים נִלְחָמוּ וְגו', וְאֶפְרַיִם הִקְבִּי"ה שֶׁלָּחֶם בָּהֶם צָבָאוּ שְׂאִיִּם רֹצִים שׁוֹם שָׂכָר. וְאֶמְרֵי רִחִל, שֶׁהַבּוֹכָבִים הִרְתִּיחוּ אֶת הַשְּׂרִיזוֹת שֶׁל צָבָא סִיכְרָא, וְנִכְנְסוּ בְּנִחַל קִישׁוֹן לְהַתְקַרֵּר, וְשִׁמְשָׁם הַנַּחַל. כא) נִחַל קִישׁוֹן גִּרְפָּם, נִחַל קִישׁוֹן גִּרְפָּה אוֹתָם וְהַמִּבְעִים. נִחַל קְדוּמִים נִחַל קִישׁוֹן, הַנַּחַל שֶׁנִּבְרָא מִקְדָּם לְהַנִּיחַם

חֲקִירֵי־לֵב: מז לָמָּה יִשְׁבֶּתָּ בֵּין הַמִּשְׁפָּתִים לִשְׁמֹעַ שְׂרָקוֹת עֲדָרִים לְפִלְגָּנוֹת רְאוּבֵן גְּדוּלִים חֲקִירֵי־לֵב: יז גִּלְעָד בַּעֲבַר הַיַּרְדֵּן שָׁכֵן וְדָן לָמָּה יִגְוֹר אֲנִיּוֹת אֲשֶׁר יֵשֶׁב לְחוּף יַמִּים וְעַל מִפְרָצָיו יִשְׁכּוּן: יח וְזִלְזוֹן עִם חֶרֶף נִפְשׁוֹ לְמוֹת וְנִפְתָּלִי עַל מְרוֹמֵי שָׂדֶה: יט בָּאוּ מַלְכִּים נִלְחָמוּ אִזּוּ נִלְחָמוּ מַלְכֵי כְּנָעַן בִּתְעַנְדָּה עַל־מִי מִגְדוֹ בָּצַע כֶּסֶף לֹא לָקְחוּ: כ מִן־שְׁמִים נִלְחָמוּ הַבּוֹכָבִים מִמִּסְלוֹתֶם נִלְחָמוּ עִם סִיכְרָא: כא נִחַל קִישׁוֹן גִּרְפָּם נִחַל קְדוּמִים נִחַל קִישׁוֹן תִּדְרָכִי נִפְשִׁי עוֹ: כב אִזּוּ הִלָּמוּ עֲקִבֵּי סוּם מִדִּהְרֹת דִּהְרֹת אֲבִירָיו: כג אִזּוּ אִזּוּ אֲמַר מִלֵּאָדָּה יִהְיֶה אִזּוּ יִשְׁבִּיָּה כִּי לֹא־בָאוּ לַעֲזֹרָת יִהְיֶה לַעֲזֹרָת יִהְיֶה בַּגְּבוּרִים: כד תִּבְרָךְ מְנַשֵּׁים יַעֲלֶה אֶשֶׁת חֶבֶר הַקִּינִי מְנַשֵּׁים בְּאֶהֱל תִּבְרָךְ: כה מִן מִן שָׂאֵל חֶלֶב נִתְּנָה בְּסִפְפֵּל אֲדִירִים

בְּאִיּוֹב ה', הוּא נִחַל קִישׁוֹן. תִּדְרָכִי נִפְשִׁי עוֹ, תִּדְרָכִי נִפְשִׁי בְּרָגְלִים אֶת עוֹ גְּבוּרִי כְּנָעַן. כב) אִזּוּ הִלָּמוּ עֲקִבֵּי סוּם וְגו', בְּרִאוֹת צָבָא סִיכְרָא שֶׁהִנַּחַל שׁוֹמֵר, נִסּוּ לְנַפְשָׁם וּרְכִבֵּי הַסּוּסִים, וְאִזּוּ הָבּוּ עֲקִבֵּי הַסּוּסִים מִן הַדִּהְרֹת וְהַדְּלִיגִים שֶׁלָּחֶם. כג) אִזּוּ מִרְזוֹ, קָלְלוּ אֶת הַמָּקוֹם "מִרְזוֹ". כִּי לֹא בָּאוּ, כִּי הָיוּ סְמוּכִים לְמָקוֹם הַמַּלְחָמָה וְעַם כָּל זֶה לֹא בָּאוּ לַעֲזֹרֵת לְאַחֲרֵיהֶם בַּמַּלְחָמָה. בַּגְּבוּרִים, לְהַלָּחֶם בַּגְּבוּרִים, הֵם אֲנָשִׁי סִיכְרָא. כד) תִּבְרָךְ מְנַשֵּׁים, תִּבְרָךְ כֶּסֶפֶל אֲדִירִים הַקְּרִיבָה חֲמָאָה, בְּרִי שִׁיחָה

שי למורא

עטרת מרים

בו ידה השמאלית ליתר תשלחנה וימינה הושיטה להלמות עמלים לקחת המקבת, והלמה והיא הכתה ושברה את סיסרא מחקה הסירה ראשו ומחצה ונפצה אותו והלפה מעבר אל עבר רתנו הוא המקום שאצל העץ: בו בין רגליה פרע על

פרעו וימד נפל לארץ וישאר שכב בין רגליה פרע נפל באשר במקום שפרע שם נפל שדוד הרג: כח בעד החלון נשקפה ותיבב נאנחה אם סיסרא בעד האשנב חלון קטן, והיא שואלת מדוע מה הסיבה כי בשש התחממה רכבו לזוא מדוע אחרו פעמי מרכבותיו: כח חכמות שרותיה תענינה כל אחת תענה ותשיב אף היא אם סיסרא תשיב אמריה לה לעצמה: ל ואת דברי חמקה, הלא הן רב ומצאו בישראל, ושמה יחלקו שלל בעיהם, רחם רחמתיים נערה אחת או שתיים לראש גבר לכל איש שלל מנגדים צבעים צבעים החשובים יהיו נתונים לסיסרא כי הם עשויין שלל צבעים עבודת רקמה צבע רקמתיים בשני הצדדים הרקמה שונה, לצוארי שלל יהיו נתונים בראש השלל, ובעבור כל זה הקה מתאחרים לבוא: לא דבורה אמרה: תנחומין של הכל הן לה, כי פן יאבדו כל-אויביו יהיה כאשר אבד סיסרא, אבל יאהביו ואהבי ה' יהיו כצאת השמש בבקר שחולף

השירה אלא מדברי פותב הספר:

ומאיר עד שהוא בנברתו ותשקט הארץ ארבעים שנה אין זה מדברי השירה אלא מדברי פותב הספר: כמו צאת השמש בבקר, שחולף ומאיר בכל פעם יותר עד שהוא בנברתו שהוא חצי יום, פן יהיו אוהבי ה' חלבים וחזקים עד אשר יהיו בנבחי מפעלה ותשקט הארץ, אין זה מדברי השירה, אלא דברי פותב הספר. ארבעים שנה, עד פלות ארבעים שנה מוזמן התחלת השעבוד.

לאחר שמסיים ההפטרס יאמר המפטיר ברכות אלו

ברוך אתה יי, אלהינו מלך העולם, צור כל העולמים, צדיק בכל הדורות, האל הנאמן האומר ועושה, המדבר ומקים, שכל דבריו אמת וצדק: נאמן, אתה הוא יי אלהינו ונאמנים דבריו, ודבר אחד מדבריו אחר לא ישוב ריקם, כי אל מלך נאמן ורחמן אתה. ברוך אתה יי, האל הנאמן בכל דבריו:

סיסרא במוח בה, הקריבה לפניו שמן החלב בספל חשוב הראוי להאכיל בו אדירים וחשובים. בו) ידה ליתר תשלחנה, את יד שמאלה הושיטה לקחת את החרב. וימינה להלמות עמלים, ואת יד ימינה הושיטה לקחת את

המקבת, שבו העמלים בעלי המלאכה, חולמים (מדים). והלמה סיסרא, והכתה את סיסרא. מחקה ראשו, הסירה את ראשו. ומחצה והלפה ורתנו, ועם היתר פצעה את רתנו והלפה מוצר אל צד. כז) באשר פרע, במקום שפרע לכל שם נפל שדוד, שם שדדה אותו והמיתה אותו ועל. כח) ותיבב, הרעה בקול בדמיון קול תרועה. פרוש אחר, הביטה האשנב, קעין חלון. בשש, ענן אחר, אחריו, התאחרו. פעמי מרכבותיו, צערי [ססיו] מרכבותיו. כח) חכמות שרותיה, החכמות שבשרותיה. תענינה, כל אחת מהן תשיב לנחם אותה. תשיב אמריה לה, תענה אמריה לעצמה. ל) הלא ימצאו, כמה הם דברי הנחמה. יחלקו שלל, וזה המעט אותם שם. רחם רחמתיים לראש גבר, כל גבר מצא סיסרא אולי השיג לקחת בשבי נערה אחת או שתיים. שלל צבעים לסיסרא, שלל גדרים צבעוניים חשובים ביותר יהיו נתונים לסיסרא. רקמה, גדרים צבעוניים מרקמים במעשה חזקים. צבע רקמתיים, צבע של רקמה העשויה מעשה חזקם כפול, והינו שבעל צד מצוי חדר רקמה בו רקמה של דגמא אחרת. לצוארי שלל, ונתנו לשם בצואר של הנגזרים ששללו וכו'. לא) פן יאבדו כל אויביו ה', אמרה דבורה, הנה תנחומים של הכל הן, והלא פן יאבדו כל אויביו, אתה ה', כפי שאבד סיסרא. ואהביו, אבל אוהבי ה' יהיו כצאת השמש בבקר, שחולף ומאיר בכל פעם יותר עד שהוא בנברתו שהוא חצי יום, פן יהיו אוהבי ה' חלבים וחזקים עד אשר יהיו בנבחי מפעלה ותשקט הארץ, אין זה מדברי השירה, אלא דברי פותב הספר. ארבעים שנה, עד פלות ארבעים שנה מוזמן התחלת השעבוד.

הארץ ארבעים שנה:

רחם, על ציון כי היא בית חיינו, ולעלובת נפש תושיע ותשמח במהרה
בימינו. פרוך אתה יי. משמח ציון בבניה:

שמחנו, יי אלהינו, באלהיו הנביא עבדך, ובמלכות בית דוד משיחך,
במהרה יבוא ויגל לפנינו, על כסאו לא ישב זר, ולא ינחלו עוד
אחרים את כבודו. כי בשם קדשך נשבעת לו, שלא יכבה נרו לעולם ועד:
פרוך אתה יי, מגן דוד:

על התורה, ועל העבודה ועל הנביאים ועל יום השבת הזה, שנתת לנו יי
אלהינו לקדשה ולמנוחה, לכבוד ולתפארת. על הכל, יי אלהינו אנחנו
מודים לך, ומברכים אותך. יתברך שמך בפי כל חי תמיד לעולם ועד: פרוך
אתה יי, מקדש השבת:

איש-לרעהו לשלום ויבאו האהלה: ^ה ויספר
משה לחתנו את כל-אשר עשה יהוה לפרעה
ולמצרים על אודת ישראל את כל-התלאה
אשר מצאתם בדרך ויצלם יהוה: (וישראל) ט ויחך
יתרו על כל-הטובה אשר-עשה יהוה לישראל
אשר הצילו מיד מצרים: ויאמר יתרו ברוך
יהוה אשר הציל אתכם מיד מצרים ומיד
פרעה אשר הציל את-העם מתחת יד-מצרים:
א עתה ידעתי כי-גדול יהוה מפל-אלהים כי
בדבר אשר ודו עליהם: י ויִקַּח יתרו חתן
משה עלה וזבחים לאלהים ויבא אהרן וכל
זקני ישראל לאכל-לחם עם-חתן משה לפני
האלהים:

קריאת התורה למנחת שבת-קודש
יח * וישמע יתרו חתן מדין חתן משה את
כל-אשר עשה אלהים למשה ולישראל עמו
כיהוציא יהוה את-ישראל ממצרים: י ויִקַּח
יתרו חתן משה את-צפרה אשת משה אחר
שלוניה: י ואת שני בניה אשר שם האחד
גרשם כי אמר גר היתי בארץ נכריה: י ושם
האחר אליעזר כי-אלהי אבי בעזרי ויצלני
מחרב פרעה: (לוי) ה ויבא יתרו חתן משה ובניו
ואשתו אל-משה אל-המדבר אשר-הוא חנה
שם הר האלהים: י ויאמר אל-משה אני חתנך
יתרו בא אליך ואשתך ושני בניה עמה: י ויצא
משה לקראת חתנו וישתחו וישקלו וישאלו

כל ירידת הנשמה הייתה כדי לפעול בעולם שיהיה דירה לו יתברך, ואם הוא מניח זאת על הצד ח"ו, הרי זה היפך כל כוונת ירידת
נשמתו למטה!

משיחת מוצאי שבת, יו"ד שבט, ה'תשל"ד

לוח זמנים לשבוע פרשת בשלח - בערים שונות בעולם

זמני יום ראשון ויום שבת

(ח) = שעון חורף (ק) = שעון קיץ

מדינה ועיר	זריחה		סוף זמן קריאת שמע				סוף זמן תפילה		מנחה גדולה		שקיעה		צאת הכוכבים		כניסת שבת	יציאת שבת
			מג"א		אדמונה"ז											
	ש	א	ש	א	ש	א	ש	א	ש	א	ש	א	ש	א		
באר שבע (ח)	06:40	06:41	08:36	08:37	09:12	09:13	10:06	10:07	12:18	12:20	16:55	17:01	17:24	17:28	16:40	17:39
חיפה (ח)	06:43	06:43	08:36	08:38	09:13	09:14	10:06	10:07	12:17	12:19	16:54	17:00	17:20	17:25	16:25	17:36
ירושלים (ח)	06:40	06:40	08:35	08:36	09:11	09:12	10:04	10:06	12:16	12:18	16:58	17:03	17:21	17:26	16:22	17:37
תל אביב (ח)	06:43	06:42	08:37	08:38	09:13	09:14	10:06	10:08	12:18	12:20	16:54	16:59	17:22	17:27	16:36	17:38
אוסטריה, וינה (ח)	07:44	07:40	09:02	09:03	09:51	09:50	10:36	10:36	12:32	12:34	16:20	16:28	16:58	17:05	16:08	17:20
אוסטרליה, מלבורן (ק)	06:08	06:14	08:59	09:04	09:46	09:50	11:01	11:04	14:04	14:06	20:47	20:45	21:18	21:16	20:26	21:29
אוקראינה, אודסה (ח)	07:40	07:37	09:04	09:04	09:50	09:50	10:36	10:37	12:34	12:36	16:29	16:36	17:06	17:13	16:17	17:26
אוקראינה, דונייצק (ח)	07:17	07:14	08:37	08:37	09:25	09:24	10:10	10:10	12:06	12:08	15:55	16:03	16:33	16:40	15:43	16:54
אוקראינה, דנייפרופטרובסק (ח)	07:30	07:27	08:48	08:48	09:37	09:36	10:21	10:22	12:17	12:19	16:04	16:12	16:43	16:50	15:53	17:04
אוקראינה, ז'יטומיר (ח)	08:03	07:59	09:15	09:15	10:06	10:05	10:49	10:50	12:42	12:45	16:22	16:31	17:02	17:10	16:11	17:25
אוקראינה, קייב (ח)	07:56	07:53	09:08	09:08	09:59	09:58	10:42	10:43	12:35	12:37	16:14	16:22	16:54	17:02	16:03	17:17
איחוד אמירויות, אבו דאבי (ח)	07:08	07:08	09:13	09:15	09:47	09:48	10:42	10:44	13:00	13:02	17:51	17:56	18:17	18:22	17:35	18:32
איטליה, מילאנו (ח)	08:02	08:00	09:29	09:29	10:14	10:14	11:01	11:02	13:00	13:03	17:01	17:09	17:35	17:41	16:47	17:55
אקוואדור, קיטו (ח)	06:17	06:20	08:46	08:49	09:17	09:20	10:20	10:22	12:52	12:54	18:25	18:27	18:49	18:51	18:09	19:00
ארגנטינה, בואנוס איירס (ח)	05:51	05:57	08:41	08:46	09:24	09:28	10:38	10:41	13:37	13:39	20:11	20:10	20:41	20:40	19:51	20:52
ארגנטינה, ברילוצ'ה (ח)	06:24	06:31	09:15	09:21	10:06	10:11	11:23	11:27	14:30	14:32	21:20	21:18	21:55	21:53	21:01	22:07
ארה"ב, בולטימור (ח)	07:26	07:25	09:08	09:08	09:48	09:48	10:38	10:39	12:44	12:46	17:01	17:08	17:33	17:39	16:49	17:51
ארה"ב, ברוקלין (ח)	07:19	07:18	08:58	08:58	09:39	09:39	10:28	10:29	12:33	12:35	16:47	16:53	17:19	17:25	16:34	17:38
ארה"ב, ג'רסי סיטי (ח)	07:20	07:18	08:58	08:59	09:40	09:40	10:29	10:30	12:33	12:36	16:47	16:54	17:20	17:26	16:35	17:38
ארה"ב, דטרויט (ח)	08:01	07:59	09:36	09:36	10:18	10:18	11:07	11:07	13:09	13:12	17:18	17:25	17:52	17:58	17:06	18:11
ארה"ב, האוסטון (ח)	07:18	07:18	09:16	09:17	09:51	09:52	10:45	10:47	12:59	13:01	17:40	17:45	18:07	18:12	17:25	18:22
ארה"ב, לוס אנג'לס (ח)	06:58	06:57	08:49	08:50	09:27	09:27	10:19	10:20	12:29	12:32	17:01	17:06	17:30	17:35	16:47	17:46
ארה"ב, מיאמי (ח)	07:09	07:09	09:13	09:14	09:47	09:48	10:42	10:43	12:58	13:00	17:47	17:52	18:14	18:18	17:33	18:28
ארה"ב, ניו הייבן (ח)	07:17	07:15	08:54	08:55	09:36	09:36	10:25	10:26	12:29	12:31	16:41	16:47	17:14	17:20	16:28	17:32
ארה"ב, פיטסבורג (ח)	07:43	07:41	09:22	09:23	10:03	10:03	10:52	10:53	12:57	12:59	17:12	17:18	17:44	17:50	16:59	18:02
ארה"ב, שיקגו (ח)	07:18	07:16	08:54	08:54	09:36	09:36	10:24	10:25	12:28	12:30	16:38	16:45	17:11	17:17	16:26	17:30
בוליביה, לה-פס (ח)	06:08	06:12	08:49	08:52	09:22	09:25	10:29	10:32	13:12	13:15	19:11	19:12	19:36	19:37	18:54	19:47
בלגיה, אנטוורפן (ח)	08:44	08:40	09:53	09:53	10:45	10:44	11:28	11:28	13:19	13:22	16:55	17:04	17:36	17:44	16:44	18:00
בלגיה, בריסל (ח)	08:43	08:39	09:53	09:53	10:44	10:43	11:27	11:28	13:20	13:22	16:57	17:06	17:38	17:46	16:46	18:01
ברזיל, סאן פאולו (ח)	05:29	05:33	08:13	08:17	08:49	08:53	09:59	10:02	12:48	12:50	19:03	19:03	19:25	19:25	18:41	19:36
ברזיל, ריו דה-ז'ניירו (ח)	05:18	05:23	08:03	08:06	08:38	08:41	09:47	09:50	12:35	12:38	18:45	18:45	19:12	19:12	18:27	19:22
בריטניה, לונדון (ח)	08:04	07:59	09:11	09:11	10:04	10:03	10:46	10:46	12:38	12:40	16:14	16:22	16:53	17:02	16:04	17:17
בריטניה, מנצ'סטר (ח)	08:22	08:17	09:22	09:21	10:17	10:16	10:58	10:58	12:46	12:48	16:11	16:20	16:55	17:04	16:03	17:20
גרמניה, ברלין (ח)	08:14	08:10	09:18	09:18	10:12	10:11	10:54	10:54	12:44	12:46	16:15	16:24	16:56	17:04	16:03	17:20
גרמניה, פרנקפורט (ח)	08:22	08:19	09:35	09:35	10:25	10:25	11:09	11:10	13:02	13:05	16:43	16:51	17:23	17:31	16:32	17:46
דרום אפריקה, יוהנסבורג (ח)	05:24	05:28	08:10	08:14	08:47	08:50	09:57	10:00	12:49	12:51	19:12	19:12	19:32	19:32	18:47	19:43
הודו, מומבאי (ח)	07:14	07:15	09:25	09:27	09:58	09:59	10:55	10:57	13:16	13:18	18:17	18:21	18:42	18:46	18:02	18:56
הודו, פונה (ח)	07:09	07:10	09:21	09:23	09:53	09:55	10:51	10:53	13:12	13:14	18:14	18:18	18:39	18:43	17:59	18:53
הונגריה, בודפשט (ח)	07:30	07:27	08:51	08:51	09:38	09:38	10:24	10:24	12:21	12:23	16:12	16:20	16:49	16:56	16:00	17:10
טורקיה, איסטנבול (ח)	07:25	07:23	09:03	09:03	09:44	09:45	10:33	10:34	12:37	12:40	16:50	16:57	17:23	17:29	16:37	17:41
יוון, אתונה (ח)	07:41	07:40	09:25	09:26	10:05	10:05	10:55	10:56	13:02	13:04	17:23	17:29	17:54	18:00	17:10	18:12

לוח זמנים לשבוע פרשת בשלח - בערים שונות בעולם																
זמני יום ראשון ויום שבת																
(ח) = שעון חורף (ק) = שעון קיץ																
מדינה ועיר	זריחה		סוף זמן קריאת שמע				סוף זמן תפילה		מנחה גדולה		שקיעה		צאת הכוכבים		כניסת שבת	יציאת שבת
			מג"א		אדמוה"ז											
	ש	א	ש	א	ש	א	ש	א	ש	א	ש	א	ש	א		
מולדובה, קישינב (ח)	07:46	07:49	09:12	09:12	09:59	09:58	10:44	10:45	12:42	12:44	16:35	16:42	17:12	17:19	16:23	17:32
מקסיקו, מקסיקו סיטי (ח)	07:13	07:12	09:23	09:25	09:56	09:57	10:53	10:54	13:13	13:15	18:14	18:18	18:39	18:43	17:59	18:53
ניו-זילנד, קרייסטצ'רץ' (ח)	04:52	05:00	07:42	07:49	08:42	08:47	10:02	10:06	13:15	13:17	20:20	20:17	20:59	20:56	20:00	21:12
נפאל, קטמנדו (ח)	06:56	06:56	08:57	08:58	09:31	09:32	10:26	10:27	12:41	12:43	17:26	17:30	17:53	17:57	17:12	18:08
סין, בייג'ינג (ח)	07:34	07:36	09:16	09:16	09:57	09:57	10:46	10:47	12:51	12:54	17:07	17:13	17:39	17:45	16:52	17:57
סינגפור, סינגפור (ח)	07:12	07:10	09:38	09:40	10:09	10:11	11:11	11:13	13:42	13:44	19:13	19:16	19:37	19:39	18:57	19:48
פולין, ורשא (ח)	07:38	07:43	08:47	08:47	09:41	09:40	10:23	10:23	12:13	12:15	15:44	15:53	16:26	16:35	15:33	16:50
פרו, לימה (ח)	05:55	05:52	08:29	08:32	09:02	09:04	10:08	10:10	12:47	12:50	18:39	18:40	19:04	19:05	18:22	19:14
צרפת, ליון (ח)	08:21	08:18	09:47	09:47	10:32	10:32	11:19	11:19	13:18	13:20	17:15	17:23	17:51	17:58	17:03	18:11
צרפת, פריז (ח)	08:42	08:39	09:59	09:59	10:48	10:48	11:33	11:33	13:28	13:30	17:15	17:23	17:52	18:00	17:02	18:14
קולומביה, בוגוטה (ח)	06:10	06:08	08:33	08:35	09:04	09:06	10:05	10:07	12:34	12:36	18:00	18:02	18:23	18:26	17:44	18:35
קנדה, טורונטו (ח)	07:48	07:50	09:22	09:22	10:06	10:06	10:53	10:54	12:55	12:57	17:02	17:09	17:34	17:40	16:47	17:53
קנדה, מונטריאול (ח)	07:31	07:33	09:00	09:00	09:45	09:45	10:32	10:33	12:31	12:34	16:31	16:39	17:06	17:12	16:18	17:26
קפריסין, לרנקה (ח)	06:53	06:54	08:43	08:44	09:21	09:22	10:13	10:14	12:23	12:25	16:51	16:57	17:21	17:26	16:38	17:38
רוסיה, ליובאוויטש (ח)	09:11	09:16	10:10	10:10	11:08	11:06	11:48	11:48	13:33	13:36	16:50	17:00	17:37	17:46	16:41	18:03
רוסיה, מוסקבה (ח)	08:50	08:55	09:44	09:44	10:44	10:42	11:23	11:23	13:07	13:09	16:22	16:33	17:07	17:16	16:09	17:33
רוסיה, רוסטוב על-הדון (ח)	08:03	08:06	09:28	09:28	10:15	10:15	11:01	11:02	12:58	13:01	16:50	16:58	17:27	17:35	16:39	17:48
שווייץ, ציריך (ח)	08:09	08:12	09:33	09:33	10:20	10:20	11:06	11:06	13:03	13:05	16:59	17:07	17:32	17:39	16:43	17:53
תאילנד, בנגקוק (ח)	06:44	06:45	09:01	09:03	09:33	09:34	10:32	10:34	12:55	12:57	18:06	18:10	18:31	18:34	17:51	18:43

(* הזמנים נערכו על-פי תוכנת 'חזון שמים'.

סדר מצות הדלקת נרות לשבת קודש

מצוה זו שייכת גם לבנות ישראל, ועד לילדה קטנה ... אפילו אם היא בת שנה וכבר מתחילה לדבר ויכולה להדליק ולברך ... ביחד עם אחיותי, ועל-אחת-כמה-וכמה אמה שמדליקה לאחריהן, כדי שתוכל לעזור להן בהדלקת הנר.

תורת מנחם תשמ"ט חלק ד' עמ' 378

ויש להשפיע גם על בנות קטנות שהגיעו לחינוך, שגם הן תדלקנה נרות שבת וחג, כמדובר כמה פעמים. ואפילו אם הדבר מוטל בספק, אם היא כבר הגיעה לחינוך או לא – גם אז כדאי שיאיר מזלה שבוע קודם או כמה ימים קודם!

משיחת י"ג תשרי תשמ"מ סכ"ח – התוודעויות תשמ"מ ח"א עמ' 162

זמן הדלקת הנרות הוא כפי המתפרסם בכל מקום ומקום על ידי הגורמים המוסמכים – אסור בשום אופן להדליק לאחר זמן זה.

מנהגן הטוב של בנות ישראל ... להפריש לצדקה לפני הדלקת הנרות – כמובן כאשר הדלקת הנרות היא ביום חול. אסור לטלטל ח"ו את קופת הצדקה לאחר ההדלקה ולכן צריכים להניחה לכתחילה [=לפני כניסת השבת ולפני ההדלקה] במקום שתישאר שם עד לאחר הבדלה.

מדליקים את הנרות ואחרי כן מברכים:

בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ בְּמִצְוֹתָיו וְצִוָּנוּ לְהַדְלִיק נֵר שֶׁל שַׁבָּת קֹדֶשׁ:

תפלת הדרך

צריך לאומרה כשהחזיק בדרך חוץ לעיר ביום ראשון כשנוסע מביתו, וטוב לומר מעומד אם אפשר בקל. ובשאר הימים שמתעכב בדרך עד שובו לביתו יאמר אותה בכל בוקר אפילו במלון ויחתום ברוך אתה שומע תפלה בלי הזכרת שם:

יְהי רָצוֹן מִלְּפָנֶיךָ יי אֱלֹהֵינוּ וְאֱלֹהֵי אֲבוֹתֵינוּ, שְׁתּוּלִיכֵנוּ לְשָׁלוֹם וְתַצְעֲדֵנוּ לְשָׁלוֹם וְתִדְרִיכֵנוּ לְשָׁלוֹם וְתִסְמְכֵנוּ לְשָׁלוֹם, וְתַגִּיעֵנוּ לְמַחֲזֵ חַפְצֵנוּ לְחַיִּים וְלִשְׁמִיחָה וְלְשָׁלוֹם, (ואם דעתו לחזור מיד אומר) וְתַחֲזִירֵנוּ לְשָׁלוֹם, וְתַצִּילֵנוּ מִכָּל-אֹיֵב וְאֹרֶב וְלִסְטִים וְחַיּוֹת רָעוֹת בַּדֶּרֶךְ וּמִכָּל-פּוֹרְעָנִיּוֹת הַמִּתְרַגְּשׁוֹת וּבָאוֹת לְעוֹלָם. וְתִשְׁלַח בְּרָכָה בְּכָל-מַעֲשֵׂה יָדֵינוּ, וְתַתְּנֵנוּ לֶחֶן וְלַחֲסֵד וְלִרְחֻמִּים בְּעֵינֶיךָ וּבְעֵינֵי כָל-רְאִינוֹ, וְתִגְמְלֵנוּ חֲסִדִּים טוֹבִים וְתִשְׁמַע קוֹל תַּפְלִתֵנוּ כִּי אַתָּה שׁוֹמֵעַ תַּפְלַת כָּל-פֶּה: בְּרוּךְ אַתָּה יי, שׁוֹמֵעַ תַּפְלָה:

לזכות

לוי ש"י הלוי בן חנה

וזוגתו **אולגה שרח** בת תמר

ויוצאי חלציהם

צבי' ובעלה **דוד הלוי אליעזרוב**

שלום יצחק הלוי ומשפחתו

רות ובעלה **אפרים הלוי יליזרוב**

זבולון הלוי וזוגתו **רות**

חגית ובעלה **גבריאל סופייב**

שמעי' הלוי וזוגתו **מוראל**

אילת ובעלה **גדעון יעקובסון**

יהושע הלוי וזוגתו **מעין חנה**

אור אבנר הלוי שיחיו

לבייב

ניתן להשיג שיחות קודש ומאמרי דא"ח אלו

פקס: 9606108 3 (972)

ת.ד. 373 כפר חב"ד 60840 ישראל – P.O.B 373 Kfar Chabad 60840 Israel

E-mail: Israel@DvarMalchus.Org USA@DvarMalchus.Org

להרשמה ומנויים: 9601001 3 (972)

להורדת הקבצים:

Internet: www.DvarMalchus.Org

www.otzar770.com • www.lahak.org • www.Chasidut.TV

...

הערות ותיקונים ניתן לשלוח ל:

E-mail: office@chazak.co.il – www.chazak.co.il

Dvar Malchus
Issue # 00819
09/01/2022

P.P.
שולם
1949
תל אביב

הורידו את יישומון
דבר מלכות
מחנות היישומים

